Alfa
Klasik
226

Miguel de Cervantes DON QUIJOTE

Gustave Doré'nin

ALFA

Miguel de
CERVANTES SAAVEDRA

La Manchalı Yaratıcı Asilzade

DON QUIJOTE

Gustave Doré'nin İllüstrasyonlarıyla

Alfa Klasik

İspanyolcadan Çeviren
BANU KARAKAŞ

ALFA

4173 | ALFA | KLASİK | 226

LA MANCHALI YARATICI ASİLZADE DON QUIJOTE

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA (29 Eylül 1547-23 Nisan 1616)

Alcalá de Henares'te dünyaya geldi. 1570-74 arasında muhtelif savaşlara katıldı. 1571'de İnebahtı Deniz Savaşında sol elinden yaralandı ve elini bir daha kullanamadı; bu olaydan sonra "el manco de Lepanto" (İnebahtı Çolağı) lakabıyla anıldı. 26 Eylül 1575'te, İtalya açıklarında korsan Arnavut Mami'nin mürettebatı tarafından esir alındı; 1575-1580 arasında Cezayir'de yaşadı. Ailesi tarafından kurtarılıp 1580'de İspanya'ya döndüğünde soyadına Saavedra ismini ekledi. 1584'te *La Galatea* adlı romanı yayımlandı. 1589 ve 1592'de iki kez hapis yattı; *Don Quijote*'yi bu dönemde kaleme almaya başladığı düşünülmektedir. *La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote*'nin birinci kısmı 1605'te, ikinci kısmı ise 1615'te yayımlandı. Roman dışında şiir ve tiyatro oyunları da yazan Miguel de Cervantes Saavedra Madrid'de defnedildi.

BANU KARAKAŞ (1987)

İstanbul'da doğdu. 2005-2013 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesinde felsefe, yabancı diller ve sinema çalışmaları alanlarında eğitim aldı. 2011'de burslu katıldığı değişim programıyla Sorbonne Üniversitesinde felsefe okudu. 2006 yılından bu yana dil çalışmalarıyla ilgileniyor, ağırlıklı olarak İspanyolca, İngilizce ve Türkçe dilleri arasında çeviri yapıyor. Karakaş, 2015 yılından beri Latin Amerika'da yaşıyor, bölge edebiyatı ve çevirmenlik alanlarında danışmanlık hizmeti veriyor. Çevirdiği diğer eserlerden bazıları: *Mola* (Mario Benedetti, Yedi Yayınları) *Tayga Sendromu* (Cristina Rivera Garza, Yüz Kitap), *Siyaset Felsefesine Giriş* (Alexander Moseley, Metropolis Kitap), *Kaplumbağa Günlüğü* (Russell Hoban, Yedi Yayınları) *Sınırsız Düşler* (Ernesto Che Guevara, Yazılama Yayınları), *Yazma Uğraşı* (Peter Clark, Metropolis Kitap), *Solcu Futbolcular* (Quique Peinado, Yazılama Yayınevi), *Denemeler* (David Hume, Pinhan Yayıncılık).

El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha
La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote
© 2019, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Çeviren Banu Karakaş
Kitap Editörü Esin İleri
Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Mürüvet Durna

ISBN 978-625-449-405-5
ISBN 978-625-449-406-2 (ciltli)
1. Basım: Ekim 2021

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 43949

Miguel de
CERVANTES SAAVEDRA

La Manchalı Yaratıcı Asilzade
DON QUIJOTE

Gustave Doré'nin İllüstrasyonlarıyla

İspanyolcadan Çeviren
BANU KARAKAŞ

ALFA

içindekiler

I. KİTAP

Tashih, 20
Telif İmtiyazı, 21
Önsöz, 25

La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote'nin Birinci Kısmı

BİRİNCİ BÖLÜM
La Manchalı meşhur asilzade Don Quijote'nin mizacı ve meşgaleleri üzerine, 41

İKİNCİ BÖLÜM
Yaratıcı Don Quijote'nin memleketinden ilk çıkışına dair, 46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Don Quijote'nin şövalye ilan edilmek için başvurduğu gülünç yönteme dair, 54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Şövalyemiz hanı terk ettikten sonra başına gelenlere dair, 61

BEŞİNCİ BÖLÜM
Şövalyemizin talihsizliğinin hikâyesine devam edilir, 70

ALTINCI BÖLÜM
Rahip ve berberin yaratıcı şövalyemizin kütüphanesinde yaptıkları ince soruşturmaya dair, 76

YEDİNCİ BÖLÜM
La Manchalı yiğit şövalye Don Quijote'nin ikinci kez yola çıkışına dair, 84

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Yiğit Don Quijote'nin korkunç ve akla hayale sığmaz yeldeğirmenleri serüvenindeki yüksek başarısı ve anılmaya layık diğer muvaffakiyetlerine dair, 90

La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote'nin İkinci Kısmı

DOKUZUNCU BÖLÜM
Biskaylı ve yiğit Manchalı arasındaki büyük mücadele biter ve sonuca bağlanır, 103

ONUNCU BÖLÜM
Don Quijote ile silahtarı Sancho Panza arasında geçen gülünç konuşmalara dair, 109

ON BİRİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin birkaç keçi çobanıyla başına gelenlere dair, 115

ON İKİNCİ BÖLÜM
Bir keçi çobanının Don Quijote'nin yanındakilere anlattıklarına dair, 123

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Marcela'nın öyküsünün sonu ve başka olaylar anlatılır, 129

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Merhum çobanın ümitsiz dizeleri ve beklenmedik başka olaylar anlatılır, 139

La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote'nin Üçüncü Kısmı

ON BEŞİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin birtakım kalpsiz Yanguaslılarla başından geçen talihsiz serüven anlatılır, 153

ON ALTINCI BÖLÜM
Yaratıcı asilzadenin şato zannettiği handa olanlara dair, 162

ON YEDİNCİ BÖLÜM
Cesur Don Quijote ve sadık silahtarı Sancho Panza'nın, maalesef ki Don Quijote'nin şato zannettiği handa başlarına gelen sayısız belalar devam eder, 171

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM
Sancho Panza ve efendisi Don Quijote arasında geçen konuşmalar ve bahsetmeye değer başka güzel serüvenler anlatılır, 181

ON DOKUZUNCU BÖLÜM
Sancho'nun efendisine yaptığı akıllı konuşmalar, bir ceset le yaşadığı serüven ve diğer meşhur olaylara dair, 192

YİRMİNCİ BÖLÜM
La Manchalı yiğit şövalye Don Quijote'nin, dünyadaki her meşhur şövalyenin daha az tehlikeyle atlatacağı, görülmemiş duyulmamış serüvenine dair, 199

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM
Mambrino'nun miğferinin ele geçirilişiyle yaşanan büyük serüvene ve yenilmez şövalyemizin başına gelen diğer olaylara dair, 214

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin, istemedikleri bir yere zorla götürülmekte olan pek çok talihsiz kişiyi özgürlüklerine kavuşturmasına dair, 226

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Meşhur Don Quijote'nin Morena Dağlarında başına gelen ve bu gerçek hikâyede anlatılan en tuhaf serüvenlerden birine dair, 238

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Morena Dağları serüveni devam eder, 252

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM
La Manchalı yiğit şövalyenin Morena Dağlarında başına gelen tuhaf şeyler ve Beltenebros'un kefaretini örnek alışına dair, 261

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM
Don Quijote'nin Morena Dağlarında aşkını göstermek için yaptığı incelikler devam eder, 280

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM
Rahip ve berberin amaçlarına nasıl eriştiklerine ve bu büyük hikâyede anlatılan diğer önemli şeylere dair, 288

La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote'nin Dördüncü Kısmı

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM
Rahip ve berberin aynı dağlarda başlarına gelen yeni ve güzel maceraya dair, 309

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM
Güzel Dorotea'nın dirayetliliği ve daha başka hoş ve keyifli şeylere dair, 326

OTUZUNCU BÖLÜM
Âşık şövalyemizi kendini soktuğu zorlu kefaretten çıkarmak için tertiplenen zekice numaraya dair, 341

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM
Don Quijote ile silahtarı Sancho Panza arasında geçen güzel konuşmalara ve başka olaylara dair, 352

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM
Don Quijote ve beraberindekilerin handa başlarına gelenlere dair, 362

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Münasebetsiz Meraklı hikâyesi anlatılır, 370

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Münasebetsiz Meraklı hikâyesi devam eder, 389

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM
Münasebetsiz Meraklı hikâyesinin sonuna gelinir, 408

OTUZ ALTINCI BÖLÜM
Don Quijote'nin birtakım şarap tulumlarıyla giriştiği şiddetli ve olağanüstü kavga ve handa geçen diğer tuhaf olaylar anlatılır, 417

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM
Meşhur Micomicona Prensesi'nin hikâyesinin devamı ve başka gülünç maceralar anlatılır, 428

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin silahlar ve yazılar konusundaki ilginç konuşmasına dair, 438

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM
Esir kendi hayatını ve başka olayları anlatır, 443

KIRKINCI BÖLÜM
Esirin hikâyesi devam eder, 452

KIRK BİRİNCİ BÖLÜM
Esirin hikâyesi hâlâ devam eder, 465

KIRK İKİNCİ BÖLÜM
Handa gerçekleşen daha mühim olaylara ve bilinmeye değer başka pek çok şeye dair, 487

KIRK ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Katırcı çocuğun hoş hikâyesi ve handa geçen diğer tuhaf olaylar anlatılır, 495

KIRK DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Handa gerçekleşen görülmedik olaylar devam eder, 506

KIRK BEŞİNCİ BÖLÜM
Mambrino'nun miğferinin ve semerin üzerindeki şüphelerin ortadan kalkmasına ve kesinlikle gerçekleşmiş olan başka serüvenlere dair, 516

KIRK ALTINCI BÖLÜM
Kutsal Kardeşlik zabitlerinin meşhur serüvenine ve bizim kıymetli şövalyemiz Don Quijote'nin müthiş hiddetine dair, 524

KIRK YEDİNCİ BÖLÜM
La Manchalı Don Quijote'nin tuhaf biçimde büyülenmesine ve başka meşhur olaylara dair, 534

KIRK SEKİZİNCİ BÖLÜM
Katedral rahibinin şövalye kitapları konusuna devam etmesi ve kendi zekâsına yaraşır başka şeylere dair, 545

KIRK DOKUZUNCU BÖLÜM
Sancho Panza'nın efendisi Don Quijote'yle ettiği akıllıca sohbete dair, 553

ELLİNCİ BÖLÜM
Don Quijote ve rahip arasında geçen zekice tartışmaya ve diğer hadiselere dair, 560

ELLİ BİRİNCİ BÖLÜM
Keçi çobanının Don Quijote'yi götürmekte olan herkese anlattıklarına dair, 569

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin keçi çobanıyla girdiği kavgaya ve alnının teriyle mutlu sona erdirdiği tuhaf tövbekârlar serüvenine dair, 576

II. KİTAP
La Manchalı Yaratıcı Şövalye Don Quijote'nin İkinci Cildi

Tashih, 596
Doktor Gutierre De Cetina'nın Tasdiği, 596
Uzman Edebiyatçı Josef De Valdivielso'nun Tasdiği, 596
Lisanslı Marquez Torres'in Tasdiği, 597
Telif İmtiyazı, 600
Lemos Kontu'na İthaf, 601
Okura Önsöz, 603

BİRİNCİ BÖLÜM
Rahip ve berberin Don Quijote'yle hastalığı konusunda yaptığı konuşmaya dair, 607

İKİNCİ BÖLÜM
Sancho Panza'nın Don Quijote'nin yeğeni ve kâhya kadınla giriştiği dikkate şayan münakaşa ile eğlenceli başka konulara dair, 618

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Don Quijote, Sancho Panza ve bakaloryalı Sanson Carrasco arasında geçen gülünç konuşmalara dair, 624

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Sancho Panza'nın, bakaloryalı Sanson Carrasco'nun şüphelerini ve sorularını yanıtlamasının dışında bilinmeye ve anlatılmaya değer başka olaylar gerçekleşir, 632

BEŞİNCİ BÖLÜM
Sancho Panza ve karısı Teresa Panza arasında geçen akıllıca ve eğlenceli konuşmaya ve anımsanmaya layık başka olaylara dair, 639

ALTINCI BÖLÜM
Don Quijote'nin yeğeni ve kâhya kadınla arasında geçenlere dair. Bütün hikâyenin en mühim bölümlerinden biri olur, 645

YEDİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin silahtarıyla arasında geçenler ve diğer meşhur olaylara dair, 651

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin sevgilisi Tobosolu Dulcinea'yı görmeye giderken başına gelenler anlatılır, 658

DOKUZUNCU BÖLÜM
Bu bölümde görülecek şeyler anlatılır, 666

ONUNCU BÖLÜM
Sancho'nun Senyora Dulcinea'yı büyülemek için bulduğu yöntem dışında hem gerçek hem gülünç başka olaylar anlatılır, 671

ON BİRİNCİ BÖLÜM
Yiğit Don Quijote'nin Ölüm Heyeti arabasıyla yaşadığı tuhaf serüvene dair, 681

ON İKİNCİ BÖLÜM
Yiğit Don Quijote'nin cesur Aynalar Şövalyesi'yle yaşadığı tuhaf serüvene dair, 688

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Orman Şövalyesi serüveni devam eder ve iki silahtar arasında akıllıca, yepyeni ve sakin bir sohbet geçer, 696

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Orman Şövalyesi serüveni devam eder, 703

ON BEŞİNCİ BÖLÜM
Aynalar Şövalyesi'nin ve silahtarının kim olduğu anlatılıp açıklanır, 714

ON ALTINCI BÖLÜM
Don Quijote'nin La Manchalı akıllı bir şövalyeyle başından geçenlere dair, 717

ON YEDİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin duyulmadık cesaretinin hangi nihai uç noktaya vardığı ve aslanlar serüveninin mutlu sonu anlatılır, 727

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin Yeşil Kabanlı Adam'ın şatosunda veya evinde başına gelenlere ve başka olağanüstü şeylere dair, 738

ON DOKUZUNCU BÖLÜM
Âşık çobanın serüveni ve gerçekten eğlenceli başka olaylar anlatılır, 749

YİRMİNCİ BÖLÜM
Zengin Camaço'nun düğünü ve Fukara Basilio olayı anlatılır, 757

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM
Camaço'nun düğün kutlamalarının devamı ve başka keyifli olaylar anlatılır, 769

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM
La Manchalı yiğit Don Quijote'nin mutlu sona erdirdiği, La Mancha'nın kalbinde yer alan Montesinos Mağarası'nın büyük serüveni anlatılır, 777

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Muhteşem Don Quijote'nin derin Montesinos Mağarasında gördükleriyle ilgili anlattığı, boyutları ve imkânsızlıkları yüzünden bu serüveni asılsız kılan şaşırtıcı şeylere dair, 787

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Ne kadar önemsiz olsalar da bu gerçek hikâyenin gerçekten anlaşılabilmesi için bir o kadar gerekli olan binlerce wır zwır anlatılır, 799

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM
Anırma serüveni ve komik kuklacı serüveninin yanında müneccim maymunun unutulmaz kehanetleri anlatılır, 806

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM
Hakikaten güzel başka şeylerle birlikte kuklacının komik serüveni devam eder, 817

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM
Üstat Pedro ve maymunun kim oldukları ve Don Quijote'nin kendi istediği ve tasarladığı gibi sonlanmayan anırma serüveninde başına gelen talihsizlikler anlatılır, 826

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM
Benengeli'nin söyledikleri arasında dikkatle okuyanların öğrenebileceği şeylere dair, 834

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM
Meşhur büyülü kayık serüvenine dair, 839

OTUZUNCU BÖLÜM
Don Quijote'nin karşısına çıkan güzel avcı kadınla yaşadıklarına dair, 847

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM
Pek çok büyük meseleye dair, 853

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin sansürcüsüne verdiği cevabın yanında diğer ciddi ve eğlenceli olaylara dair, 863

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Düşes ve nedimelerinin Sancho Panza'yla yaptıkları, okunmayı ve dikkatle dinlenmeyi hak eden hoş sohbete dair, 877

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Bu kitabın en meşhur serüvenlerinden biri olan, Tobosolu eşsiz Dulcinea'ya yapılan büyünün nasıl bozulacağının öğrenilme hikâyesi anlatılır, 885

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin Dulcinea'nın büyüsünün bozulması konusunda aldığı talimatlar şaşırtıcı başka olaylarla beraber devam eder, 894

OTUZ ALTINCI BÖLÜM
Acılı Kalfa, namıdiğer Kontes Trifaldi'nin tuhaf ve akla gelmedik serüveniyle birlikte Sancho Panza'nın karısı Teresa Panza'ya yazdığı mektup anlatılır, 903

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM
Meşhur Acılı Kalfa serüveni devam eder, 909

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM
Acılı Kalfa başındaki talihsizliği anlatır, 912

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM
Trifaldi muhteşem ve unutulmaz hikâyesine devam eder, 919

KIRKINCI BÖLÜM
Bu serüvenle ve bu unutulmaz hikâyeyle alakalı başka şeylere dair, 922

KIRK BİRİNCİ BÖLÜM
Clavileñyo'nun gelişine ve bu sürüncemeli serüvenin sonuna dair, 928

KIRK İKİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin Sancho Panza'ya adayı yönetmeye gitmeden önce verdiği nasihatlere ve başka mühim şeylere dair, 939

KIRK ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Don Quijote'nin Sancho Panza'ya verdiği nasihatlerin ikinci kısmına dair, 944

KIRK DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Sancho Panza'nın valiliğe n ıl götürüldüğüne ve Don Quijote'nin şatoda başına gelen tuhaf serüvene dair, 951

KIRK BEŞİNCİ BÖLÜM
Büyük Sancho Panza'nın adasını n ıl ele geçirdiğine ve nasıl yönetmeye başladığına dair, 962

KIRK ALTINCI BÖLÜM
Don Quijote'nin âşık Altisidora'nın kurları sır ında duyduğu, çıngıraklı ve kedili korkunç dehşete dair, 971

KIRK YEDİNCİ BÖLÜM
Sancho Panza'nın valiliğinde yaptıklarının devamı anlatılır, 976

KIRK SEKİZİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin düşesin hizmetindeki kâhya hanım Donya Rodriguez'le başından geçenlere ve hem yazılmaya hem ebediyen hatırlanmaya değer diğer olaylara dair, 986

KIRK DOKUZUNCU BÖLÜM
Sancho Panza adasında devriyeye çıktığında başına gelenlere dair, 996

ELLİNCİ BÖLÜM
Kalfa kadına dayak atan ve Don Quijote'yi çimdikleyip cırmalayan büyücülerle cellatların kim olduğu açıklanır ve Sancho Panza'nın karısı Teresa Sancha'ya mektup götüren uşağın başına gelen olay anlatılır, 1008

ELLİ BİRİNCİ BÖLÜM
Sancho Panza'nın valiliğinin devamına ve buna benzer diğer güzel olaylara dair, 1018

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM
İkinci Acılı ya da Kaygılı Kalfa, namıdiğer Donya Rodriguez serüveni anlatılır, 1027

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Sancho Panza'nın valiliğinin meşakkatli sonu ve bitişi, 1035

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Yalnızca bu hikâyenin konusu olan şeylere dair, 1042

ELLİ BEŞİNCİ BÖLÜM
Sancho'nun yolda başına gelenlere ve gün gibi ortada olan başka şeylere dair, 1051

ELLİ ALTINCI BÖLÜM
Kalfa Donya Rodriguez'in kızının müdafaası için La Manchalı Don Quijote ve uşak Tosilos arasında geçen, fevkalade ve görülmemiş çarpışmaya dair, 1059

ELLİ YEDİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin dükle nasıl vedalaştığına ve düşesin nedimesi zeki ve edepsiz Altisidora'yla başından geçenlere dair, 1065

ELLİ SEKİZİNCİ BÖLÜM
Serüvenlerin nasıl da Don Quijote'nin üzerine hep birden çullanıp birbirlerine nefes aldırmadıklarına dair, 1070

ELLİ DOKUZUNCU BÖLÜM
Don Quijote'nin başına gelen ve serüven addedilebilecek olağanüstü hadise anlatılır, 1083

ALTMIŞINCI BÖLÜM
Don Quijote'nin Barcelona'ya giderken başına gelenlere dair, 1093

ALTMIŞ BİRİNCİ BÖLÜM
Barcelona'nın girişinde Don Quijote'nin başına gelenlere ve akıllılıktan ziyade gerçeklik niteliği taşıyan başka şeylere dair, 1109

ALTMIŞ İKİNCİ BÖLÜM
Büyülü baş serüveni ve anlatılmadan geçilmeyecek başka saçmalıklara dair, 1113

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Kadırga ziyaretinde Sancho Panza'nın başına gelen belaya ve yeni Mağripli güzelin serüvenine dair, 1128

ALTMIŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Don Quijote'yi o ana kadar başına gelenler arasında en çok korkutan serüvene dair, 1138

ALTMIŞ BEŞİNCİ BÖLÜM
Ak Kamer Şövalyesi'nin kim olduğu, Don Gregorio'nun hürriyetine kavuşması ve başka olaylar anlatılır, 1143

ALTMIŞ ALTINCI BÖLÜM
Okuyanın göreceklerine veya kendisine okunanın duyacaklarına dair, 1149

ALTMIŞ YEDİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin söz verdiği bir yıllık süre içerisinde çoban olup kır hayatı yaşama kararı ve gerçekten güzel ve eğlenceli başka hadiselere dair, 1156

ALTMIŞ SEKİZİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin başına gelen tüyler ürpertici serüvene dair, 1161

ALTMIŞ DOKUZUNCU BÖLÜM
Bu büyük öykü boyunca Don Quijote'nin başına gelen en tuhaf, en eşsiz hadiseye dair, 1168

YETMİŞİNCİ BÖLÜM
Altmış Dokuzuncu Bölüm devam eder ve bu hikâyenin açıkça anlaşılmasında zaruri olan şeyler anlatılır, 1173

YETMİŞ BİRİNCİ BÖLÜM
Don Quijote'nin silahtarı Sancho'yla köyüne giderken başına gelenlere dair, 1181

YETMİŞ İKİNCİ BÖLÜM
Don Quijote ve Sancho'nun köylerine nasıl vardıklarına dair, 1188

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Don Quijote'nin köyüne girerken bulunduğu kehanetlere ve bu büyük hikâyeyi renklendirip pekiştiren başka hadiselere dair, 1194

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Don Quijote'nin nasıl hastalandığı, vasiyeti ve ölümüne dair, 1200

Yayıncının Notu

Dünya edebiyatının kült eserlerinden biri olarak anılan, ilk modern roman kabul edilen Don Quijote, ilki 1605'te ve ikincisi 1615'te olmak üzere iki bölüm halinde yayımlandı. İlk kitap, *La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote* [*El ingenioso hidalgo don Quixote de la Mancha*] adıyla 1605'te Juan de la Cuesta tarafından basıldı. 1615 yılında Alonso Fernández de Avellaneda mahlasını kullanan bir başka yazarın *La Manchalı Yaratıcı Şövalye Don Quijote'nin İkinci Cildi* [*Segundo tomo del ingenioso hidalgo don Quixote de la Mancha*] adlı bir kitabı yayımlanınca, Cervantes Don Quijote'nin ikinci kısmını 1615 yılında, *La Manchalı Yaratıcı Şövalye Don Quijote'nin İkinci Cildi* [*Segundo tomo del ingenioso hidalgo don Quixote de la Mancha*] adıyla yayımlatmaya karar verdi. Cervantes, kitabın ikinci kısmında bu "sahte" yazarı sık sık tiye alır.

Romanın çevirisinde, Francisco Rico'nun başını çektiği bir ekip tarafından yayına hazırlanan ve Cervantes Enstitüsü ile Crítica Yayınevi işbirliğinde okuyucuya sunulan 1998 baskısını temel aldık (Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, Edición dirigida por Francisco Rico, Instituto Cervantes, 1998). Ancak kitabın birinci kısmında Sançо Panza'nın eşeğini kaybetmesi ve bulmasının anlatıldığı kısımları düzenlemek için İspanya Ulusal Kütüphanesi Başkanı ve İspanya Kraliyet akademisi Üyesi Juan Eugenio Hartzenbusch tarafından hazırlanan baskıdan (Rivadeneyra, 1863) ve John Rutherford tarafından hazırlanan İngilizce çeviriden (Penguin Random House, 2018) yararlandık. Don Quijote'nin birinci baskısında bulunmayan ve 1605'teki ikinci baskısına eklenen bu kısımlar (eşeğin çalındığı yirmi üçüncü bölüm ve bulunduğu yirmi beşinci bölüm), birçok akademisyene göre yanlış yerlere yerleştirilmiştir; zira yirmi beşinci bölüme kadar Sançо eşeğin sırtında seyahat etmeye devam etmektedir.

Kitap ilk yayımlandığında "Don Quixote" olarak -x harfi ile yazılan isim, modern İspanyolcada -x yerine -j harfinin standart hale getirilmesiyle, 17. yüzyıldan itibaren "Don Quijote" şekilde kullanılmıştır. Buna rağmen Fransızca konuşulan ülkelerde "Don Quichotte," İngilizce konuşulan ülkelerde "Don Quixote", Portekizce "Dom Quixote" ya da Katalanca "Don Quixot" gibi yazımlar tercih edilmiştir. Alfa Yayınları olarak hazırladığımız bu baskıda modern İspanyolcada kullanılan ve Cervantes Enstitüsünün tercih ettiği isimlendirmeyi kullandık.

La Manchalı
Yaratıcı Asilzade
DON QUIJOTE
I. KİTAP

BEJAR DÜKÜ'NE,
Gibraleon Markisi'ne, Benalcazar ve Bañares Kontu'na, Puebla de Alcocer Vikontu'na, Capilla, Curiel ve Burguillos Şehirleri Senyoru'na
İTHAF EDİLMİŞTİR

1605 Yılı

EL INGENIOSO
HIDALGO DON QVI-
XOTE DE LA MANCHA,
Compuesto por Miguel de Cervantes Saauedra.
DIRIGIDO AL DVQVE DE BEIAR,
Marques de Gibraleon, Conde de Benalcaçar, y Bañares, Vizconde de la Puebla de Alcozer, Señor de las villas de Capilla, Curiel, y Burguillos.
Año, 1605.
CON PRIVILEGIO,
EN MADRID, Por Iuan de la Cuesta.
Vendese en casa de Francisco de Robles, librero del Rey nro señor.

SATIŞ İMTİYAZI

MADRİD'de Kral Efendimizin Kitapçısı Francisco de Robles'in müessesesinde satılmak üzere Juan de la Cuesta'nın elinde bulunmaktadır.

NARH

Ben, Juan Gallo de Andrada, Kral Efendimizin Konseyinin başkatibi olarak, Miguel de Cervantes Saavedra tarafından yazılmış, Konsey Senyorları tarafından incelenmiş *La Manchalı Yaratıcı Asilzade* başlıklı kitabın her bir yaprağına üç buçuk maravedi fiyat biçildiğini, kitabın seksen üç yapraktan oluştuğunu, dolayısıyla işbu kitabın toplam fiyatının iki yüz doksan buçuk maravedi ettiğini, bu fiyat üzerinden ciltsiz satış yetkisi verildiğini ve bu narhın işbu kitabın başına konulmasının emredildiğini ve bu narh olmaksızın satılamayacağını onay ve tasdik ederim. Bu belgeyi Valladolid'de, bin altı yüz dört yılının aralık ayının yirmisinde imzaladım.

Juan Gallo de Andrada

Matbaanın ambleminde bir avcının elinde bir doğan, doğanın başında ise saldırıda koparılmak üzere bir sorguç bulunmaktadır. Arkaplanda uyumakta olan bir aslan yer alır (geleneğe göre gözleri açık resmedilir.) Ortadaki çemberde yazılı olan slogan ("Karanlıkların ardından ışık bekliyorum") Eyüp kitabındandır. Hem figür hem de yazı, bazen beraber bazen de ayrı ayrı olmak üzere 15. yy'dan beri matbaacılık nişanı olarak kullanılmaktaydı. Elyazması nüshanın sansür denetiminden geçmesinin ardından Kastilya Konseyince genişletilen İmtiyaz (Kral'ın imtiyazı), yazarın eseri belli bir süre boyunca neşredebilmesinin koşullarını belirlerdi. Kitap bir defa basıldıktan ve asıl nüshaya uyduğu teyit edildikten (Tashih) sonra Konsey, sayfa sayısı üzerinden kitabın satış fiyatını da belirlerdi (Narh). *Juan de la Cuesta* matbaanın sahibi değil, müdürüydü (Matbaanın sahibi, kendisi in kaynanası ve merhum Pedro Madrigal'in karısı Maria Rodriguez de Rivalde'ydi.) *El Quijote*'nin basılmasında kendisine matbaacılık görevinin dışında başka bir mesuliyet yüklenmemesi gerekir. Eserin editörü *Francisco de Robles* olup yazarla sözleşmeyi imzalayan, baskı sayısına karar veren, kağıdı satın alan, yazım ve basım işlerinin ücretlerini ödeyen ve benzeri sorumlulukları üstlenen de hep kendisidir. 1615 senesine dek Cervantes kitaplarını hep onun mali kaynaklarıyla, yazı işleri hususunda onunla teşrikimesai ederek ve kendisiyle hem maddi hem kişisel münasebetini sürdürerek neşretmeye devam etmiştir. Cervantes'in ölümünden sonra basılan iki kitabı ise Juan de Villarroel adlı başka bir yayıncıdan çıkmıştır –çn.

Buradaki başkatip, kentlerde ve mahkemelerde bulunan katipler gibi anlaşılmamalıdır. Juan Gallo hayli varlıklı ve nüfuz sahibi bir adamdı.

Kitabın adının burada ve Kral İmtiyaz metninde kısaltılmış olarak verilmesinin sebebi yalnızca Cervantes'in evrak işlerindeki dikkatsizliğine atfedilir.

Maravedi, uzun yıllar boyunca Kastilya'nın ana para birimiydi ve bir riyal otuz dört maravedi ederdi –çn.

TASHİH

Bu kitap aslına uygun olmayan kayda değer hiçbir şey içermemektedir. Kitabın düzeltisinden sonra işbu tashih belgesini imzaladım. Alcala Üniversitesi, Madre de Dios Teologları Koleji, 1 Aralık, 1604.

Yetkili Musahhih Francisco Murcia de la Llana

Hekim, Aristoteles yorumcusu ve yazar Murcia de la Llana, 1601 senesinden itibaren "Majestelerinin kitap musahhihi," 1609 ile 1635 arasında ise "genel musahhih" olarak görev yapmıştır -çn.

TELİF İMTİYAZI

Siz Miguel de Cervantes tarafından bize *La Manchalı Yaratıcı Asilzade* başlıklı bir kitap kaleme aldığınız, bu kitabın size büyük çabalara malolmasının yanında hayli faydalı ve hayırlı bir kitap olduğu ve kitabın bizim arzu ettiğimiz süre boyunca basılmasının tasdik ve izninin verilmesi talebinde bulunduğunuz belirtildi. Konseyimizin talebinizi incelemesinin ardından mevzubahis kitabın, kitapların basılmasıyla ilgili tarafımızca getirilen kanunda aranan şartları yerine getirdiğinden bu amaca yönelik olarak size iznimizi bağışlamamız gerektiğine karar verildi. Bu nedenle yalnızca size veya sizin yetkilendireceğiniz kişiye *La Manchalı Yaratıcı Asilzade* başlıklı mevzubahis kitabın tüm Kastilya krallıklarımızda, bu yetki belgesinin verildiği günden itibaren on yıl boyunca basılma izni ve yetkisini veriyoruz. Sizin tarafından yetkilendirilmemiş kişi veya kişilerin kitabı basması veya satması ya da bastırması veya sattırması halinde ceza olarak hurufatı ve kalıplarıyla beraber yaptığı baskılara el konulacak, buna ilaveten bu suçun her tekrarı için ceza olarak 50 bin maravedi alınacaktır. İşbu cezanın üçte biri davacıya, üçte biri Kurulumuza, üçte biri de cezayı veren hâkime gidecektir.

Bununla beraber, işbu kitabın önümüzdeki on yıllık süre içinde tarafınızca yapılacak her basımı, her sayfasında Hazinemiz yazmanı Juan Gallo de Andrada'nın paraf ve imzasını taşıyan tetkik edilmiş asıl kopyasıyla birlikte, mevzubahis basımın aslına uygun olup olmadığının incelenmesi için Konseyimize sunacaksınız. Yahut da mevzubahis basımın, tarafımızca belirlenen bir musahhih tarafından aslıyla mukayese edilip düzeltildiğine, aslına uygun olarak basıldığına, kaydedilenler dışında bir hata barındırmadığına dair bir belge sunacaksınız. Bu yolla basılan her kitaptan almanız gereken fiyat için narh konacaktır. Bahsi geçen kitabı yayımlayacak olan matbaacı, kitap Konseyimizce tashih edilip narh konulmadan önce kitabın ilk yaprağını basmayacak, yazara ya da yetki verdiği kişiye asıl nüshasının yanında yalnızca bir nüshasını verecektir. Yalnızca tashih ve

narh belgeleri verildikten sonra kitabın ilk yaprağını basabilecek ve iznimizi, onayımızı, narh ve tashih belgelerini de bu ilk yaprağa ekleyecektir. Aksi halde krallıklarımızın kanunlarında belirtilen cezalara tabi tutulacaktır. Konseyimiz ve diğer adalet birimleri, bu iznimizi ve içinde geçen talimatları gözetmek ve yerine getirmekle yükümlüdür. Valladollid'de, bin altı yüz dört yılının eylül ayının yirmi altıncı gününde imzaladım.

BEN KRAL

Kral Efendimizin Emriyle
Juan de Amezqueta

Kitapların basılmasıyla ilgili bahsi geçen kanun, Valladolid'de 7 Eylül 1558 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İkinci basımda tarih 9 Şubat 1905'e uzatılarak, Portekiz'i de içerecek şekilde genişletilmiş olup kitabın kapağında aynı iznin Aragon Krallığı için de geçerli olduğu yazılmıştır. Juan de Amezqueta o dönem "Majesteleri Konsey Üyesi ve Kurul Sekreteri" idi -çn.

İTHAF:
BEJAR DÜKÜ'NE

GIBRALEON MARKİSİ, BENALCAZAR VE BAÑARES KONTU, ALCOCER KASABASI VİKONTU, CAPILLA, CURIEL VE BURGUILLOS ŞEHİRLERİ SENYORU'NA

Zatıaliniz Ekselanslarının güzel sanatlara, bilhassa da soylulukları sayesinde halk tabakasına hizmet ve yarar sağlama seviyesine inmeyen eserlere düşkün yapıda büyük bir şahsiyet olmasından dolayı her türde kitaba gösterdiği ilgi ve hürmete itimat ederek, *La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote*'yi Ekselanslarının şerefli isminin himayesi altında günışığına çıkarmaya karar vermiş bulunuyorum. Alim kimselerin evlerinde bulunan eserlerin ekseriyetle sahip olduğu o çok kıymetli zarafet ve bilgelik motiflerinden yoksun olmakla beraber, zatıalinizin gölgesinde, kendi cehaletinin hudutlarının farkında olmayarak, başkalarının eserlerini adaletsizce ve sertçe yargılamaya meyledenlerin karşısında güvenle çıkabilmesi için, Ekselanslarından onu himayesi altına alma lütfunu göstermesini, kendisinin büyüklüğüne borçlu olduğum hürmet ve bağlılıkla rica ediyorum. Ümitlerim, zatıaliniz Ekselanslarının bu iyi niyetli arzumu ihtiyatlılıkla ele alacağı ve bu mütevazı hizmetimin nedretini küçümsemeyeceği yönündedir.

Miguel de Cervantes Saavedra

ÖNSÖZ

Aylak okur: İnsan zihninin bir eseri olan bu kitabın akla hayale gelebilecek en güzel, en latif ve en dirayetli kitap olmasını dileyeceğime benden hiçbir yemin almaksızın inanabilirsin. Fakat doğanın düzenine henüz karşı çıkabilmiş değilim; her şey kendi benzerini doğuruyor. Hal böyleyken benimki gibi semeresiz ve kültürsüz bir deha da, ancak bütün huzursuzlukların, her türlü kederli gürültünün kendine bir yer bulduğu hapishanelerde ortaya çıkabilecek, aklı kimsenin hayaline gelmemiş fikirlerle dolup taşan, bomboş, içi çekilmiş, maymun iştahlı bir çocuğun hikâyesinden başka ne doğurabilir ki? Sakinlik ve sükûnet, çayırların hoşluğu, göklerin durgunluğu, pınarların çağıltısı ve ruhun dinginliği hep en kısır ilham perilerine bereket katmış, dünyayı büyüyle ve keyifle dolduran soylar doğurmalarına büyük katkı sağlamıştır. Bir babanın çocuğu çirkin ve sevimsiz olabilir, ama çocuğuna olan sevgisi ondaki noksanlıkları görmesine mani olur; bilakis bunları maharet ve güzellik olarak görür, eşine dostuna da zekâymış, zarafetmiş gibi anlatır. Ben de her ne kadar Don Quijote'nin babası olarak gözüksem de esasen üvey babasıyım. Bu yüzden yaygın davranışları sergilemeyeceğim, pek sevgili okur; başkalarının yaptığı gibi gözlerimden akan yaşlarla, bu çocuğumda gördüğün eksiklikleri bağışlaman ya da yok sayman için yalvarmayacağım sana. Sen ki onun ne akrabası ne arkadaşısın; ruhun kendi bedeninde, sendeki özgür irade kimsede yok. Nasıl ki kral, vergilerinin efendisidir, sen de kendi evindesin, oranın efendi-

; hem nasıl derler bilirsin: Her horoz kendi çöplüğünde öter. İşte bütün bunlar da seni her türlü mecburiyetten muaf ve azade kılıyor; dolayısıyla bu hikâye hakkında istediğini söyleyebilirsin,

kötü yorum yaptın diye karalanmaktan, ne de iyi yorum yaptın diye ödüllendirilmekten çekinmen gerekir.

İsterdim ki sana bu hiâyeyi bütün çıplaklığıyla saf bir halde vereyim; giriş bölümünün süsünden de, kitapların başına konmaları adetten olan o alışılagelmiş sonelerden, epigramlardan, övgüler dizisinden de arınmış olsaydı keşke. Zira her ne kadar hikâyeyi örmek benim için hayli zahmetli olmuş olsa da, en çok şu anda okumakta olduğun öndeyişi yazarken zorlandığımı söyleyebilirim. Elime kalemi aldıktan sonra ne yazacağımı bilemediğimden gerisin geri bıraktığım çok oldu. Sonra bir seferinde yine böyle muallakta kalmış, önümde kağıt, kulağımda kalem, dirseğim çalışma masasında ve yanağım avucumda, ne diyeceğimi düşünürken hiç olmadık bir anda pek esprili ve zeki bir dostum çıkageldi ve beni böyle düşüncelere dalmış görünce sebebini sordu. Saklamadım; Don Quijote hikâyesine yazmam gereken önsözü düşündüğümü ve bir türlü yazamadığımdan dolayı bu soylu şövalyenin kahramanlıklarını ortaya çıkarmaktan handiyse vazgeçeceğimi söyledim.

"Fakat adına halk dedikleri o eski kanun koyucunun, ben nisyanın koynunda bunca yıl uyuduktan sonra bütün bu senelerin yüküyle, saman gibi kupkuru, yaratıcılıktan uzak, üslubu güdük, zekâ yoksunu, bigisi de öğretisi de eksik bir hikâyeyle karşısına çıktığımda ne diyeceğinden endişe duymamamı nasıl beklersin? Ne kenar notları var, ne de kitap sonu açıklamaları; oysaki diğer kitaplarda görüyorum, ne kadar uydurma ve beceriksizce yazılmış da olsalar, her yanları Aristoteles'in, Platon'un ve dahi başka filozofların cümleleriyle dolu; okurları kendilerine hayran bırakıyor, yazarlarını bilgili, kültürlü, beliğ adamlar gibi gösteriyorlar. Bir de Kitabı Mukaddes'ten alıntı yapmıyorlar mı! Gören de Aquinolu Thomas veya başka bir kilise lideri zanneder; öyle bir yaratıcı üslupla yazıyorlar. Bir satırda dalgın bir aşığı tasvir ederken bir sonrakinde küçük bir Hıristiyan vaazı çekiveriyorlar ki dinlemesi de okuması da adeta bir zevk, bir mutluluk.* Benim kitabım ise bütün bunlardan mahrum kalmak zorunda, çünkü ne kenar notlarına koyacak bir şeyim var,

* Kamusal alanda bir grup insana kitap okumak o dönemde [illegible]

ne kitap sonuna; hele kitapta hangi yazarlardan yararlandığımı hiç bilmiyorum. Hani diğer bütün kitapların başına A.B.C. diye sırasıyla koyarlar, ilk başta Aristoteles olur, Ksenofon'la ve Zoilos'la veya Zeuksis'le biter; gerçi birisi iftiracının tekidir, diğeri de ressamdır ya neyse. Ayrıca yine benim kitabım, giriş kısmına konan sonelerden de mahrum kalacak ya da en azından düklerin, markilerin, kontların, piskoposların, ünlü hanımefendilerin veya şairlerin yazdığı soneler olmayacak. Gerçi meslekten iki üç arkadaşa rica etsem vereceklerini biliyorum; hem de koca İspanyamızın en meşhurlarının bile mukayeseye giremeyeceği soneler olurdu her biri. Yani, muhterem dostum," diye devam ettim sonra, "Tanrı bana kitabımın eksikliklerini gidererek onu güzelleştirecek birini gönderene dek Senyor Don Quijote'nin La Mancha arşivlerinde saklı kalmasına karar verdim; zira kendimi hem kendi yetersizliğim hem de kelimelerimin noksanlığından dolayı bu kusurları düzeltecek yetkinlikte görmüyorum; üstelik benim onlar olmadan kendim de diyebileceğim şeyleri söyleyecek başka yazarları arayıp bulmak konusunda doğuştan tembel ve üşengeç bir mizaca sahibim. İşte beni içinde bulduğun kafa karışıklığı ve dalgınlığın sebebi budur, sevgili dostum; az evvel işittiklerin de bu halde olmam için pekâlâ kâfidir."

Bu dediklerimi duyan dostum alnına bir şaplak indirip bir de kahkaha patlattıktan sonra bana şunları söyledi:

"Aman Tanrım, sizi tanıdığımdan beri içinde bulunduğum bir yanılgıdan şu anda kurtulmuş bulunuyorum, kardeşim. Ben sizi bütün eylemlerinde aklıselim ve dirayet gösteren biri olarak bilirdim. Oysa şimdi görüyorum ki yeryüzü gökten ne kadar uzaksa siz de böyle tavır takınmaktan o kadar uzakmışsınız. Böyle ehemmiyetsiz, kolaylıkla düzeltilebilecek meseleler nasıl oluyor da sizinki gibi olgun, çok daha büyük zorlukların üstesinden gelebilecek bir dehayı kaygılandırıp efkâra gark eyleyebiliyor? Sizi temin ederim ki bunun sebebi beceriksizlik değil, aşırı tembellik ve hitabet eksikliğidir. Söylediklerimin doğru olduğunu görmek ister miydiniz? O halde beni dikkatle dinleyin; önünüzdeki bütün zorlukları göz açıp kapayıncaya kadar ortadan kaldırdığımı ve söylediğinize göre sizi ürküten, bütün gezgin şövalyelere ışık ve ayna olmuş meşhur Quijote'nizin hikâyesi-

ni gün ışığına çıkarmaktan imtina ettiren tüm noksanlıklarınıza nasıl çare bulduğumu göreceksiniz."

"Anlatın o halde," diye yanıtladım ben de söylediklerini duyunca, "korkumun yarattığı boşluğu nasıl dolduracak, zihnimin yaşadığı bulanıklığı berraklığa nasıl kavuşturacaksınız?"

Buna karşılık olarak ise şöyle dedi:

"Kitabın başına koymak için elinizde bulunmayan, önemli ve nam sahibi kimselere ait soneler, epigramlar ve methiyeler hususundaki ilk sorununuzu biraz çaba gösterip bunları kendiniz yazarak çözebilirsiniz. Ondan sonra vaftiz eder, istediğiniz ismi verirsiniz. İster Habeşistan Kralı Rahip Yohannes'indir deyin, ister Trabzon İmparatoru'nun; bunların meşhur şairler olduğuna dair rivayetler bulunduğunu biliyorum. Hem öyle olmasalar kaç yazar; eğer birtakım diplomalı ukalalar arkanızdan konuşup işin aslının öyle olmadığını fısıldasalar bile, sizin yine de bunlara metelik vermemeniz gerekir, zira bu yalanı ortaya çıkarsalar da bu sözleri yazdığınız eli kesecek değiller. Hikâyenize eklediğiniz cümle ve deyişleri hangi kitaplardan ve yazarlardan edindiğinizi kenar notlarında alıntılamak meselesine gelince; bunun için kolaylıkla bulunabilecek, ezbere bildiğiniz birkaç kalıp cümle ya da Latince laf yerleştirseniz yeter. Mesela hürriyetten ve esaretten bahsedeceğiniz zaman şöyle bir şey konabilir:

*Non bene pro toto libertas venditur auro.**

Hürriyetin bedelini ödeyecek altın bulunmaz.

"Sonra da bir kenar notu ekleyip alıntıyı Horatius'a ya da artık kim söylemişse ona atfedersiniz. Şayet ölümün gücünden bahsedecek olursanız da şunu yazarsınız:

Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.†

Solgun ölüm fakirhanenin de kapısını çalar, zengin kulelerin de.

---

* Ezop: "Dünyanın bütün altınlarını da verseler hürriyet satın alınmaz" –çn.

† Horatius, *Carmina* [*Övgüler*]: "Sarı benizli ölüm gelir ne olsa/Biçare yoksulun da kapısını çalar/Güçlü kral sarayının da" –çn.

"Mevzu arkadaşlığa ve Tanrı'nın düşmanınıza karşı beslemenizi emrettiği sevgiye gelirse Kitabı Mukaddes'e başvurmak işinizi görecektir. Biraz araştırma yaparsanız doğrudan Tanrı'nın kendi sözlerinden bile yararlanabilirsiniz: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros.** Kötü düşüncelerden söz edeceksiniz İncil'den yararlanın: *De corde exeunt cogitationes malae.*† Dostların gelip geçiciliği ise konu, Cato size şu beyitini verecektir:

Donec eris felix, multos numerabis amicos,
tempora si fuerint nubila, solus eris.‡
Talihin yaver gittikçe dostun çok olur
Ortalık bulutlandı mı bir başına kalırsın.

"Bu Latince alıntılar ve başka benzer cümleler sayesinde sizi dil âlimi bile sanabilirler ki şu devirde hem itibar hem kazanç getirmesi bakımından hiç de azımsanacak şey değildir. Kitabın sonuna eklenecek notlar meselesini çözmeniz zaten işten bile değil: Eğer kitabınızda bir devden bahsederseniz bu dev Golyat olsun; size hiçbir şeye malolmayacak bu bir tanecik şeyle bile muazzam bir notunuz olmuş olur, çünkü sözgelimi şöyle yazabilirsiniz: *Dev Golyat, Çoban Davud'un Ela Vadisinde büyük bir taş fırlatmak suretiyle öldürdüğü bir Filistinlidir, Krallar Kitabı'nda böyle anlatılır*; artık hangi bölümde bulduğunuzu da yazarsınız. Takiben edebiyatta ve kozmografide bilgili olduğunuzu göstermek için Tajo nehrinden bahsedin, böylece yine başka bir harikualde alıntıyı hikâyenize eklemiş olduğunuzu göreceksiniz: *Tajo Nehrine adını bir İspanya kralı vermişti; kaynağını Tajo adlı bir yerden alan nehir, ünlü Lizbon şehrinin surlarını yalar ve Okyanus'a dökülürdü. İçinde altın kumlar ve daha başka şeyler olduğu anlatılır.*§ Hırsızlardan bahsedecek olursanız da size ezbere bildiğim Cacus'un hikâyesini anlatırım; mevzunuz hafif kadınlarsa, Mondeñodo piskoposunun Lamia, Ladia ve Flora'yı anlatan hikâyesini yazmak size

---

* "Ancak ben size diyorum ki: Düşmanlarınızı sevin" (Matta İncili 5) –çn.
† "Kötü düşünceler hep yürekten kaynaklanır" (Matta İncili 15) –çn.
‡ Aslında Ovidius'un sözleridir, *Tristia* derlemesinde geçer –çn.
§ Lope de Vega'nın *La Arcadia*'sında geçen tanıma benzemekle beraber birebir alıntı değildir –çn.

büyük saygınlık kazandıracaktır;* taş kalpli kimseleri anlatacaksanız Ovidius'un Medea'sı vardır; cadılardan ve büyücü kadınlardan bahsederken Homeros'un Kalypso'sunu, Vergilius'un Kirke'sini anlatırsınız; eğer cesur denizcilerden bahsedecekseniz Jül Sezar *Galya Savaşı* adlı eserinde kendini anlatacak, Plutarkhos size binlerce İskender sunacaktır. Aşktan konuşacaksanız, iki kelimelik İtalyancanızla Yahuda Abravanel'in geniş dünyasının kapılarını açabilirsiniz. Yabancı topraklarda gezinmek istemezseniz de kendi memleketinizin Fonseca'sı var; *Tanrı'nın Aşkına Dair* adlı eserinde sizin de en büyük dâhilerin de konu hakkında bilmek isteyeceği her şey en özet haliyle verilmiştir. Velhasıl, kitabınızda bu isimlerin adını geçirmek ve anlattığım bu hikâyelerden bahsetmeniz kâfidir. Kenar notları ile kitap sonu açıklamalarını koymayı bana bırakın; size yemin ederim ki sayfa kenarlarının her yanını doldurur, kitabın sonuna da tam dört sayfa eklerim. Şimdi de diğer kitaplarda olup sizinkinde eksik olan yazar isimlerine gelelim. Bunun çaresi çok basit, çünkü sizin de belirttiğiniz gibi A'dan Z'ye kadar bütün isimleri listeleyen bir kitap bulmanız lazım, o kadar. Bu alfabetik listeyi kendi kitabınıza koyarsınız; aslında bu isimlerden pek yararlanmayacağınız için yalanınız açıkça belli olsa da hiç önemli değil; hatta belki bu basit ve dolambaçsız hikâyenizde hepsinden faydalanmış olduğunuza inanan saftiriğin teki bile çıkar. Hiçbir işe yaramazsa bile bunca uzun bir yazar listesi eklemiş olmanız, kitabınıza dışarıdan bir yetkinlik havası verir. Hem zaten hiç kimse bu yazarlardan yararlanıp yararlanmadığınızı araştırma zahmetine girmez, zira bununla ellerine geçecek bir şey yoktur. Üstelik eğer yanlış anlamıyorsam, bu kitabın sizin o eksiği olduğunu söylediğiniz şeylerin hiçbirine ihtiyacı da yok, zira bütün kitap Aristoteles'in hiç adını anmadığı, Aziz Basileios'un hiç bahsetmediği, Cicero'nun ise yakınına bile uğramadığı o şövalyelik kitaplarına karşı bir veryansın niteliğinde. Ayrıca kitabın masalsı anlatısı içinde ne hakikatin kesinliği ne de astroloji gözlemleri yer alıyor; geometrik ölçümlerle de alakası yok; retorik yoluyla çürütülebilecek argümanlar

---

* Bu karakterlerin üçü de uydurma hikâyeleri gerçek diye anlatmasıyla meşhur olan Mondoñedo Piskoposu Antonio de Guevara'nın *Epistolas familiares* adlı eserinde geçer

da içermiyor; insani ve kutsal olan şeyleri birbirine karıştırarak kimseye öğüt vermek gibi bir derdi de yok ki zaten Hıristiyan anlayışının hiçbir şekilde içinde bulunulmaması gereken bir karışıklık türüdür bu. Sizin yazınızda yararlanmanız gereken tek şey taklit olmalıdır, taklit ne kadar başarılı olursa yazınız da o kadar iyi olacaktır. Zaten bu kitabın amacı şövalyelik kitaplarının dünyada sıradan insanların üzerinde sahip olduğu etki ve yetkiyi bozmak olduğundan, felsefecilerden özlü söz, Kitabı Mukaddes'ten öğüt, şairlerden efsane, hatiplerden güzel söz, azizlerden mucize dilenmenize gerek yok. Sizin cümleleriniz sade, dürüst ve doğru olsun, anlatınız ahenkli ve keyifli okunsun, amacınızı elinizden geldiğinin en iyi şekliyle ifade etsin ve kavramlarınızı da karmaşıklık ve belirsizliklere yer vermeden ortaya koysun, yeter. Ayrıca hikâyenizi okurken hüzünlüleri güldürmesine, neşelileri ise daha da neşelendirmesine özen gösterin; ahmakların aklını karıştırmasın, zekiler yaratıcılığınıza hayran kalsın, ciddiler horgörmesin, ihtiyatlı davrananlar övgülerini esirgemesin. Kısacası pek çok kişinin küçümsediği, ama daha da çoklarının övgüyle bahsettiği şövalyelik kitaplarının çürük temellerini yıkma amacınıza sadık kalın; çünkü bunu yaptığınız zaman hiç de az şey başarmış sayılmazsınız."

Dostumun bu söylediklerini sesimi çıkarmadan dinledim; sunduğu sebepler üzerimde öyle ikna edici bir etki bıraktı ki bunları hiç sorgulamadan doğru kabul ettim ve buradan yola çıkarak yazmaya başladım. Bu önsözde, nazik okur, hem onun bilgeliğini göreceksin, hem de bir ihtiyaç anında böyle bir akıl hocası bulduğum için ne kadar şanslı olduğumu. Sen de Montiel Ovası sakinlerince bu bölgede yıllardır görülmüş en saf âşık ve en gözüpek şövalye olduğu söylenen La Manchalı meşhur Don Quijote'nin hikâyesini böyle yalın, böyle dürüst bir şekilde okuyabilmenin huzurunu yaşayacaksın. Bu kadar soylu ve şerefli bir şövalyeyi sana tanıtmakla yerine getirmiş olduğum görevi abartmak istemem, ama kendisinin silahtarı Sancho Panza'yı tanıdığın için bir teşekkür beklerim. Zannederim onunla birlikte sana bütün o boş şövalye kitaplarının her yanına dağılmış silahtar şakalarının bir özetini sunmuş oluyorum.

Haydi artık Tanrı senden sağlığını esirgemesin, beni de unutma.

Sağlıcakla.

BAŞLANGIÇ DİZELERİ
LA MANCHALI DON QUIJOTE KİTABINA,

MEÇHUL URGANDA

İyilerin arasında yer almaksa niyetin,
Ey kitap!
Ne yaptığını bilmiyorsun diyemez
Kendi ettiğini bilmeyen.
Ahmakların takdirini toplamaksa niyetin,
Kaybolur emeğin, yine de lakin
beğenmiş gibi yaparlar
Hepsi ne hinoğlu hin.
Tecrübeyle sabit ki
Meyve veren ağaca eren, sonunda illaki
Bulur serin bir gölge altı
Bundan şüpheye düşme
Öğretecek hayatın kendisi.
Bejar'daki yıldızın
Sana böylesini bahşetti:
Upuzun dallarıyla bir kraliyet ağacı
Prenslerdir meyvesi
Öyle bir dük yeşertir ki
Çağının Büyük İskender'i.
Manchalı bir asilzadenin
Öyküsünü anlatmaktır senin görevin,
Aklını nasıl kaçırdı
Sebebi aylak kitapları aşkın ve şanın
Bir de atın, avradın, silahın
Yeni bir Çılgın Orlando adeta
Kalbini kazandığı o güzel
Tobosolu Dulcinea'ya âşık da.
Süsleme kalkanını boş nişanlarla
Gösterişin, yapmacıklığın sonu
Laf kalabalığına varır ancak
Hem de ne boş, ne kuru.
Alaycılara fırsat verme

Sakın dedirtme:
"Alvaro de Luna mı buradaymış?
Yoksa Kartacalı Hannibal mı yine?
İspanya'da Kral Francisco
Talih'ten veryansın ediyor, bakın hele!"
Tanrı'nın hoşuna gitmez,
Latince döktürmeye kalkarsan,
Nasıl konuştuğunu bilirsin,
Zenci Juan Latino'yu hatırlarsan.
Felsefe yapma,
Bana maval okuma,
Çünkü akil olan bilir yine
Hiç çekinmez de sorar yine:
"Nedir bu tatsız terane?"
Kimseye karışma,
Başkasının işine de
Sakın burnunu sokma
Rastgele atılan ahmakça laflar
Döner gelir
Maskaranın başını eskitir.
Geceni gündüzüne kat ve didin
Kendine dürüst bir isim edin
Yayınlarsan saçmalık bir yığın
Tutulursun topa durmaksızın.
Bu gaflardan çıkar bir ders
Evini sırça köşkten yapanın
Atacak taş toplaması komşusuna
Olamaz elbet pek hayrına.
Alim olan bilsin kendini
Yazarken dinlesin aklının sesini
Kızların gönlünü çalmak için yazanı
Okur ancak âlemin ahmakları.

GALYALI AMADIS'TEN LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE

Sone

Sen ki acıklı hayatımı taklit ettin
Biçare Kaya'nın yamacında
hasret kalmış, küçümsenmiş
mutluluktan düşmüş kefaretin alnına;
Sen ki gözlerin sırılsıklam
Yaşlarını su belledin kendine
Toprağın çamurunu aşın
Ne bir kaşık vardı elinde ne çatalın
Şundan emin yaşa ebediyen,
En azından sarışın Apollon
Atlarını mahmuzlayadururken dördüncü kürede,
Senin adın yazılacak yiğit diye,
Memleketin hepsinden önce
Seni yazan bilge âlemde biricik, yegâne.

YUNAN BELIANIS'TEN LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE

Sone

Gezgin şövalyelik dünyasında, sözümde de özümde de
En çok ben yaktım, yıktım, kestim;
Mahirdim, yiğittim, kibirliydim;
Binlerce suçu yendim, binlercesini düzelttim.
Şanlı kahramanlıklarım ebedi;
Latiftim hem de basiretli;
Cüce gelirdi bana cümle dev,
Düellonun kanunları bana suydu, ekmekti.
Talih benim önümde diz çöktü,
Aklımla yola getirdim de
Yapışıverdim sonunda kahkülüne.
Heyhat ayın tepesine çıktım da
Bunca şanlı zaferim karşısında
Ey büyük Quijote, imrenirim hâlâ sana!

SENYORA ORIANA'DAN TOBOSOLU DULCINEA'YA

Sone
Ah, güzel Dulcinea!
Miraflores Toboso'da olsaydı,
Bundan başka huzur var mı,
Ben Londra'yı değişirim senin köyüne!
Senin arzuların, senin kılığınla,
Donanırdım ruhum ve bedenimle baştan başa
Bahtını açık ettiğin o ünlü şövalyeye
Bakakalırdım bir amansız kavgada!
Ah, Senyor Amadis'ten kaçsaydım ya
Ben de senin kaçtığın gibi
O nazik şövalyen Don Quijote'den!
O zaman kıskanılır, kıskanmazdım,
Hüznümü atar, neşeyle coşardım,
Sınırsızca tadardım bütün zevkleri.

GALYALI AMADIS'İN SİLAHTARI GANDALIN'DEN DON QUIJOTE'NİN SİLAHTARI SANCHO PANZA'YA

Sone
Selam olsun sana, ünlü adam,
Talih seni silahtar yaptığında,
İşler öyle gitti ki tıkırında,
Sıyrıldın içinden burnun kanamadan.
Orak ve çapa bana kalırsa,
Mesleğinin şanındandır,
Silahtarın saflığıdır mevzunun bahsi
Bu yüzden suçlarım Ay'a karşı geleni.
Eşeğini de kıskanırım, ismini de,
Keza heybelerine ne hep imrendim
Gösterdin taşralı aklını orada da.
Ey Sancho, iyi yürekli adamcağız!
Yeniden selam olsun sana!
İspanyol Ovidius gösteriyor hürmetini
Yalnız sana, elinin tersiyle vura vura.

ARAYA KARIŞAN NÜKTELİ ŞAİRDEN SANCHO PANZA'YA VE ROCINANTE'YE

Ben, Sancho Panza,
Manchalı Don Quijote'nin silahtarı.
Gönlümce yaşayayım diye.
Yola vurdum tabanları.
Ketum Villadiego da
Celestina'da yazdığına göre,
Varoluş nedenini
Kaçarak göstermişti.
Bana kalırsa ilahi bir kitap idi
Tabii insaniliği biraz örseleseydi.
Rocinante'ye
Ben Rocinante,
Büyük Babieca'nın torununun evladı.
Bütün günahım sıskalığımdı,
Bir Don Quijote'nin hizmetine girdim.
Çifte yarışlarda koştum gönülsüz,
Fakat bir saman çöpü bile
Kaçamadı elimden;
Bunu da Lazarillo'dan öğrendim
Şarabını çalarken
O kör gözlünün elinden.

ÇILGIN ORLANDO'DAN LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE

Sone
Eğer ki denk değilsen, yoktur senin de dengin:
Binlerce dengin arasında belki vardır bir benzerin;
Senin yanında başkasına yer yok,
Ey yenilmez fatih, namağlup galip.
Ben Orlando'yum, Quijote;
Angelica yüzünden olmuşum mecnun,
Irak denizler görmüşüm, Şöhret'in mihrabına sunarak
Nisyanın bile saydığı cesaretimi.
Ben olamam senin eşitin; bu hürmet ki
kahramanlıkların ve şanının karşılığı,

benim gibi oynatmış olsan da aklını.
Fakat küstah Mağripli'yle öfkeli İskit'i
Edersen ehli, o zaman sevdada da bahtta da
Eşitleneceğiz seninle.

GÜNEŞ ŞÖVALYESİ'NDEN LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE
Sone
Sizin kılıcınızla boy ölçüşemedi benimki,
Ben ki İspanyol güneşi, itinalı saraylı,
Ne de bileğimin gücü sizinki gibi şanlı,
Şarktan garba uzanan bir şimşekti.
İmparatorlukları küçümsedim; terk ettim
kızıl Şark'ın bana sunduğu monarşiyi,
görseydim güzel ışığım Claridiana'nın gül cemalini.
Onu eşsiz ve nadide bir mucizeyle sevdim,
Cehennem bile felakette yok oldu,
Öfkesini bastıran bileğimden korktu.
Fakat sen, soylu Quijote, şereflisin
alnın açık; dünya biliyor Dulcinea sayesinde,
O da meşhur, dürüst, akıllı ve hep senin sayende.

SOLISDAN'DAN LA MANCHALI DON QUIJOTE'YE
Sone
Senyor Don Quijote, belki kol geziyor
mütevazı zihninizin her köşesinde çılgınlık;
ama size hiç sitem etmeyecekler
adamı olduğunuz için pis işlerin.
Soylu işleriniz getirecek adaleti,
Ömrünüz haksızlığı düzeltmekle geçti,
Bu uğurda hainlerle alçaklardan
Tek yediğiniz kötekti.
Güzel Dulcinea'nız bir kötülük işlerse
Elemleriniz onu değiştirmezse,
Sancho Panza kötü bir elçiydi diyin,
Dulcinea ise katı,
O yüzden sevgiliniz olamadı
Ve bunu teselli bellevin.

BABIECA VE ROCINANTE ARASINDAKİ KONUŞMA
Sone

B. Rocinante nasılsın, dal gibi kalmışsın?
R. Çünkü hiç aş yok, hep iş var.
B. Bunca arpa, saman ne oluyor peki?
R. Patronum bir lokma koklatmaz.
B. Gidin bayım, terbiyesizlik ediyorsunuz,
Siz bu eşek dilinizle sahibinizi üzüyorsunuz.
R. Eşek gelen eşek gider.
Baksanıza, âşığın hali beter.
B. Sevmek aptallık mıdır? R. Pek ihtiyatlılık sayılmaz.
B. Nasıl da metafiziksiniz. R. Yemek yemediğimdendir.
B. Silahtardan şikâyet edin. R. Yetmeyecektir.
Kendi derdimden nasıl şikâyet edeyim,
Biri efendi, öbürü silahtar ya da hizmetkâr
Ama ikisi de Rocinante'den hallice değil.

La Manchalı Yaratıcı Asilzade

DON QUIJOTE'NİN

▪

Birinci Kısmı

BİRİNCİ BÖLÜM

La Manchalı meşhur asilzade Don Quijote'nin mizacı ve meşgaleleri üzerine

La Mancha'nın ismini anmak istemediğim bir köyünde, çok da eskide kalmayan bir vakitte bir asilzade yaşardı. Askıda her zaman bir mızrağı, eski bir kalkanı, sıska bir atı, bir de koşu tazısı olanlardandı. Koyundan çok dana etiyle kaynayan yahnisi, çoğu geceler yediği soğuk et mezesi, cumartesileri kıymalı yumurtası, cumaları mercimeği, pazarları fazladan yenen güvercini gelirinin üçte birini götürüyordu. Geri kalanı ise iyi kumaştan, koyu renk uzun bir gömlek, bayramlarda giyilen uzun kadife çoraplar ve ev terliklerine gidiyor; hafta içlerinde ise en iyi yünlü kumaştan yapılma giysilerini giyiyordu. Evinde kırkını geçmiş bir kâhya kadın, yirmisine varmamış bir kız yeğen ve atına eyer vurmak ve etrafı tertipli tutmak gibi işlere bakan genç bir delikanlı yaşardı. Bizim asilzadenin yaşı neredeyse elliydi; sağlam yapılı, sıska, ince suratlı, sabahları erken kalkan, ava düşkün biriydi. Soyadının Quijada veya Quesada olduğu söyleniyor, ama bu konu hakkında kalem oynatan yazarlar fikir birliğine varmış değil. Gerçi mantıklı bir tahmin yürüttüğümüzde bu ismin Quejana olduğu anlaşılıyor. Gelgelelim bunun hikâyemiz açısından pek önemi yok; bu hikâyeyi anlatırken içindeki hakikatten bir adım bile uzaklaşmamamız yeterlidir bizim için.

O halde bu asilzadenin ne zaman boş kalsa (yani yılın çoğu zamanı) kendini şövalyelik kitapları okumaya verdiğini söylemek gerekir. Hatta beyefendi bu kitapları okumaktan o kadar çok zevk alıyordu ki avlanmayı da çiftliğin idari işlerini de neredeyse tamamen boşlar olmuştu. Sonunda konuya merakı ve aşırı düşkünlüğü öyle bir seviyeye vardı ki daha çok şövalye kitabı almak için dönümlerce tarımlık arazisini sattı ve böylece elinin uzandığı her kitabı evine getirdi. Hiçbirini Feliciano de Silva'nın kitapları kadar beğenmedi, çünkü onun yazısındaki duruluk, o karmaşık cümleler onun gözünde adeta birer inci tanesiydi. Hele ki sık sık karşısına çıkan öyle iltifatlar, öyle güzel düelloya davet cümleleri vardı ki onlara büsbütün bayılıyordu: "Mantıksızlığın mantığı benim mantığımı öyle zayıflatıyor ki güzelli-

ğiniz karşısında mantıken şikâyet etmem farz oluyor." Bazen de şöyle ifadeler oluyordu: "... ah sizin yüceliğinizi yıldızlarla birlikte yüce bir tavırla kuvvetlendiren ve büyüklüğünüzü hak eden, haklılığınızı size hak ettiren büyük gökler."

Bu yazılar yüzünden bizim zavallı beyefendi aklını oynattı; geceleri uykusuz kalıyor, Aristoteles sırf bu amaçla mezarından çıkıp gelse bulamayacağı anlamları çıkarmaya çalışırken yatağında dört dönüyordu. Don Belianis'in aldığı ve açtığı yaralardan hiç hoşnut değildi, zira kendisini iyileştiren cerrahlar mesleklerinde ne kadar ustalaşmış olsalar da bütün yüzünün ve vücudunun yara bere içinde olduğunu tahmin ediyordu. Fakat bütün bunlara rağmen yazarın kitabı sonsuz bir macera vaadiyle bitirişine hayranlık duyuyor, hatta pek çok sefer kalemi eline alıp o vaat edilen sonu yazma isteğiyle doluyordu. Daha büyük ve mühim düşüncelere kapılmasa aslında bunu başarıyla da yapacağına hiç şüphe yoktu. İngiltereli Palmerin'in mi yoksa Galyalı Amadis'in mi daha iyi bir şövalye olduğu konusunda Sigüenza mezunu köy rahibiyle sık sık tartışırdı. Fakat köyün berberi Üstat Nicolas'a kalsa, hiçbiri Febo Şövalyesi'yle boy ölçüşemezdi; içlerinde mukayeseye değer biri varsa bile olsa olsa Galyalı Amadis'in biraderi Don Galaor olurdu, çünkü her duruma uyum sağlayabilen bir mizacı vardı; ne huysuz ne de kardeşi gibi mızmız bir şövalyeydi, üstelik yiğitlik konusunda da ondan geri kalmazdı.

Sonunda kendini okumaya öyle bir kaptırdı ki geceleri alacakaranlıktan şafak sökene dek, gündüzleri ise güneşin doğuşundan batışına kadar hiç durmadan okudu ve nihayet bu kadar uykusuzluğun ve bunca okumanın sonucunda beyni sulandı ve aklını yitirdi. Zihninin her köşesi kitaplarda okuduğu o büyüler, kavgalar, savaşlar, meydan okumalar, yaralanmalar, baştan çıkarmalar, aşklar, fırtınalar ve imkânsız saçmalıklarla doldu; okuduğu bütün bu süslü hikâyelerin doğru olduğuna kendi kafasında öyle bir inançla bağlandı ki onun için artık dünyada bundan daha gerçek bir hikâye yoktu. Cid Ruy Diaz'ın çok iyi bir şövalye olduğunu, fakat her yana korku saçan, canavar gibi iki devi tek bir ters kılıç darbesiyle ikiye bölmüş olan Ateş Kılıçlı Şövalye'nin eline bile su dökemeyeceğini söylüyordu. Fakat Carpioli Bernardo'yu daha çok beğeniyordu zira o da büyülenmiş

Orlando'yu öldürmek için, Yeryüzü'nün oğlu Antaios'u kollarında boğan Herküles'in yöntemine başvurmuştu. Dev Morgante hakkında ise hayli güzel konuşuyordu, çünkü hepsi kibirli ve kaba olan devlerin soyundan gelmesine karşın bir tek o, canayakın ve terbiyeliydi. Gelgelelim en çok Montauban'lı Renaud'yu beğenirdi; hele de şatosundan ayrılmasının ardından karşısına çıkan herkesi soyup soğana çevirdiğini ve rivayete göre tamamı altından yapılma olan Muhammet heykelini çaldığını izlerken kendisine büsbütün hayran kalmıştı. O Galalon adlı hainin yüzüne bir şaplak indirebilmek için kâhyasını, üstüne yeğenini bile feda ederdi.

Artık akli dengesini tamamen yitirince o güne kadar dünyada kimsenin aklına gelmeyecek kadar çılgınca bir fikre kapıldı; hem şerefini yükseltmek hem de vatanına hizmet etmek uğruna gezgin şövalyeliğe atılmanın uygun ve lüzumlu bir davranış olacağına karar verdi. Silahları ve atıyla birlikte yola çıkıp bütün dünyayı gezerek macera peşine düşecek, okuduğu bütün o gezgin şövalye kitaplarında yapılanları yapacak, her türlü kötülüğün karşısında duracak ve kendisini her türlü tehlikeli duruma atacak, bu tehlikeleri ortadan kaldırarak ebedi şan ve şöhrete kavuşabilecekti. Zavallı adamcağız şimdiden bileğinin gücü sayesinde en azından Trabzon İmparatorluğu'nun başına geçtiğini hayal ediyordu. Böylece bu hoş düşüncelerden aldığı müstesna zevkle kendinden geçerek isteklerini eyleme dökmek için derhal işe koyuldu. İlk işi büyük büyük dedelerinden kalma birkaç silahı temizlemek oldu. Yüzyıllardır bir köşede unutulup gitmiş olan bu silahların her yanı pas ve küf kaplıydı. Bunları elinden geldiğince temizleyip düzeltti, ama çok büyük bir eksiklikleri olduğunu fark etti. Miğferlerin açılıp kapanır siperliği yoktu; hepsi tek parçaydı. Bu konuya el atmak için ise kendi becerilerini kullanmaya karar verdi ve kartonları birleştirerek bir yarı siperlik yapmayı başardı; miğfere tutturulunca zaten bütün bir siperlik görüntüsü veriyordu. Kılıç darbesine dayanacak kadar sağlam olup olmadığını sınamak için kılıcını çekip üzerine iki darbe indirdi, ama daha birinci darbeyle birlikte bir haftalık emeği yerle bir oldu. Böyle kolayca parçalanması hiç hoşuna gitmemişti. Kendisini bu tehlikeden korkuyabilmek için siperliği baştan yaptı. Bu sefer içine demirden çubuk-

lar yerleştirdi. Artık sağlamlığından emindi, ayrıca aynı şeyi tekrar yapmak da istemiyordu; böylece bunun açılır kapanır siperlikli, dört başı mamur bir miğfer olduğuna kanaat getirdi.

Ardından atına bakmaya gitti. Hayvanın toynaklarındaki bıcılganlar cebindeki bozukluklardan fazla gelirdi, derisinde de Gonela'nın *tantum pellis et ossa fuit*[*] atından bile çok leke vardı, ama bizimkinin gözüne İskender'in Bukefalos'undan da Cid'in Babieca'sından bile daha ihtişamlı gözüktü. Dört gününü atına ne isim koysun diye düşünerek geçirdi, çünkü bu kadar meşhur bir şövalyenin atının, hele ki atın kendisi de bu kadar iyiyse isminin de bir o kadar meşhur olmaması yanlış olur, diye söylüyordu kendi kendine. Bu nedenle hem sahibi gezgin şövalye olmadan önce hem de şimdi ne olduğunu belli edecek bir isim bulmaya çalıştı; sahibinin meslek değiştirmesiyle onun da ismini bu yeni mesleğin ve sahip olduğu yeni vazifenin gerektirdiği üzere daha yüce, şaşaalı bir isme çevirmesi en doğrusuydu. Böylece zihninin içinde bulduğu, yazdığı, çizdiği, tekrar tekrar eklediği pek çok isimden sonra nihayet atına Rocinante adını vermeyi uygun buldu: Ona göre bu isim kulağa yüce ve ihtişamlı gelmesinin yanında hem o güne kadar sürdürdüğü eski sıradan at yaşamını yansıtıyor hem de dünyanın tüm atlarının önünde olduğunu, ilk sırada geldiğini gösteriyordu.[†]

Atına bu kadar içine sinen bir isim koyduktan sonra bu sefer kendine de bir isim koymak istedi ve bunun için de sekiz gün boyunca düşündükten sonra nihayet Don Quijote[‡] ismini almaya karar verdi. Ve daha önce de belirttiğimiz üzere, bu gerçek hikâyenin yazarlarının, bu ismin başka yazarların iddia ettiği gibi Quesada değil, Quijada olduğunu düşünmelerinin sebebi de hiç şüphesiz buraya dayanmaktadır. Fakat bu noktada cesur Amadis'in kendine kuru kuruya Amadis demediğini, vatanını meşhur etmek için adına bir de krallığının ve ülkesinin adını ekleyerek Galyalı Amadis adını aldığını hatırladı ve o da iyi bir şövalye olduğundan, La Manchalı Don

---

[*] Bir deri bir kemik –çn.

[†] Rocinante: *Rocin* (at) ve *ante* (önce) kelimelerinin birleşiminden oluşuyor –çn.

[‡] Quijote: *Quijada* soyisminin kökü ve son ekiyle oluşturulmuştur –çn.

Quijote adını almaya karar verdi. Bu soyismini alarak hem soyunu ve vatanını açıkça ifade ettiğini hem de yurdunu şereflendirdiğini düşünüyordu.

Artık zırhının temiz, miğferinin de siperliğiyle birlikte tastamam olmasının yanında hem atına hem kendine birer isim de bulduğuna göre geriye âşık olunacak bir hanımefendi bulmaktan başka yapılacak bir şey kalmadığına kanaat getirdi. Çünkü aşksız bir gezgin şövalye yapraksız ve meyvesiz bir ağaca, ruhsuz bir vücuda benzerdi. Kendi kendine şöyle dedi:

"Eğer ben ister günahlarımın cezası yüzünden ister şansımın yaver gitmesi sayesinde olsun, gezgin şövalyelerin başına sık sık geldiği üzere, buralarda bir devle karşılaşırsam ve kendisini bu karşılaşmada yere serersem ya da ortadan ikiye ayırırsam yani kısacası mağlubiyete uğratıp teslim olmasını sağlayacak olursam, hediye olarak göndereceğim biri olsa iyi olmaz mıydı? Benim zarif sevgilimin önünde diz çöker, mağlup ve mütevazı bir ses tonuyla "Bendeniz Hanımefendi, Malindrania Adası Senyoru Caraculiambro adlı devim. Tarifi hiçbir övgüyle mümkün olmayan La Manchalı Don Quijote beni emsalsiz bir teke tek çarpışmada yere serdi ve zatıalinizin huzurlarına gönderdi ki sayın ekselansları gönlünün istediğini buyursun," der.

Ah, bizim iyi şövalyemiz yazdığı bu konuşmayla öyle mesut oldu ki! Hele de kendi sevgilisi diyebileceği birini bulduğunda sevinçten havalara uçtu! Söylenenlere göre memleketine yakın bir yerde çok güzel görünüşlü bir köylü kızı varmış. Şövalyemiz bir süre boyunca bu kıza âşık gezmiş, ancak kızın bundan hiçbir zaman haberi olmamış, kıza bunu hiç belli dahi etmemiş. Bu kızın adı Aldonza Lorenzo imiş. İşte şövalyemiz, hayallerindeki hanımefendi sıfatını bu kıza vermeyi uygun gördü. Hem kızın kendi adından çok farklı olmayacak hem de bir prenses ve soylu bir hanımefendi olduğunu belirtecek bir isim bulmaya çalışırken, sonunda kendisine Tobosolu Dulcinea demeye karar verdi, zira kız Tobosoluydu. Ona göre bu isim de tıpkı kendisine ve diğerlerine koyduğu isimlerin hepsi gibi kulağa hem melodik, hem değişik hem de manalı geliyordu.*

İKİNCİ BÖLÜM

Yaratıcı Don Quijote'nin memleketinden ilk çıkışına dair

Bu hazırlıklar da tamam edildikten sonra artık fikirlerini eyleme geçirmek için sabırsızlanıyor, geciktiği her an dünyanın onun eksikliğine daha fazla katlanmak zorunda kaldığını, ortadan kaldırması gereken acıları, doğrultması gereken eğrileri, onarması gereken yaraları, düzeltmesi gereken haksızlıkları ve ödemesi gereken borçları düşündükçe yerinde duramıyordu. Böylece kimseye niyetinden bahsetmeden ve hiç kimseye görünmeden, bir sabah tam gündoğumundan evvel –o cayır cayır yakan temmuz günlerinden birini gösteriyordu tarih– bütün zırhını kuşandı, Rocinante'ye atladı, eğri büğrü tutturulmuş miğferini taktı, kalkanını koluna geçirdi, mızrağını eline aldı ve bu sevgili isteğini yerine getirmek adına ilk adımını bu kadar kolay atmış olduğunu görmekten son derece memnun ve keyfi yerinde bir şekilde avlusunun arka kapısından dışarı, kırlara çıktı.

* Aldonza ismi alelade, taşralı çağrışımları olan bir isimdi. Aldonza için "tatlı, hoş" anlamına gelen Dulce kısaltması kullanılırdı. Don Quijote, edebiyatın en saygıdeğer kadın kahramanlarının isimlerinin sonuna benzeterek sevgilisinin ismini de -ea ile bitiriyor çn.

Fakat tam geniş araziye adımını atmıştı ki aklına gelen korkunç bir düşünceyle irkildi; o kadar ki neredeyse bu yeni başladığı girişimi yarıda bırakacaktı. Birdenbire daha şövalye ilan edilmediğini hatırladı; şövalyelik yasalarına göre bu durumda hiçbir şövalyeye karşı silah çekemezdi, hatta çekmemeliydi. Üstelik şövalye ilan edilmiş olsaydı bile, tecrübesiz bir şövalye olduğu için beyaz zırh kuşanması, bileğinin hakkıyla elde edene kadar armasız kalkan taşıması gerekirdi. Bu düşünceler yüzünden biraz tereddüte düştü, fakat deliliği her türlü mantığa baskın geldiğinden, karşısına çıkan ilk kişiye kendisini şövalye ilan ettirmeye karar verdi; okuduğu ve etkilendiği kitaplarda birçok şövalye nasıl bu ünvanı alıyorsa o da aynısını yapacaktı. Beyaz zırh meselesini de fırsat bulduğu bir zaman halletmeyi düşünüyordu, zırhını öyle bir temizleyecekti ki gelincikten beyaz olacaktı.* Aldığı bu kararlar sayesinde tasalarından kurtuldu ve atı ne yöne isterse o tarafa giderek yoluna devam etti, zira maceracılığın gücünün bunda yattığına inanıyordu.

Böylece ilerlemekte olan çiçeği burnunda maceracımız kendi kendine konuşmaya başladı:

"Yaptığım şanlı işler yıllar sonra gün yüzüne çıktığında, bunları kaleme alan bilge ilk defa bir sabahın köründe bu şekilde yola çıktığımı anlattığı zaman şu sözleri sarf edeceğinden kim şüphe edebilir?: 'Kızıl Apollo o güzel saçlarının altın tellerini toprağın uçsuz bucaksız yüzüne henüz yaymış, rengarenk küçük kuşlar ise pembe gül parmaklı Aurora'nın kıskanç kocasını yatağında bırakıp Mancha'nın

* Kakım gelinciklerinin postları kışın bembeyaz olur – ed.n.

ufuklarındaki kapılar ve balkonlardan geçerek ölümlüler karşısında arzı endam edişini o ahenkli ötüşleri ve yumuşacık melodili sesleriyle daha yeni ilan etmişlerdi ki şanlı şövalye La Manchalı Don Quijote kuş tüyü yatağını terk ederek meşhur atı Rocinante'ye atladığı gibi eski ve meşhur Montiel Ovasında yürümeye başladı.'"

Gerçekten de bu yoldan gidiyordu. Sonra şöyle devam etti:

"Benim gelecek kuşaklara aktarılmak için bronz taşlara kazınmaya, mermerlere işlenmeye, tablolara resmedilmeye layık meşhur kahramanlıklarımın gün yüzüne çıkacağı o çağ ne muhteşem bir çağ olacak! Ey sen, bilge büyücü, her kim olursan ol, bu nadide öyküyü aktarma şansına erişecek olan kişi, sana yalvarıyorum, bütün yol ve yolculuklarımın ebedi refakatçisi olan sadık Rocinante'mi sakın unutma!"

Sonra da sanki gerçekten âşıkmışçasına dönüp şöyle diyordu:

"Ey Prenses Dulcinea, bu tutsak gönlün efendisi! Güzelliğinizin karşısına çıkmamı katiyen yasaklamak ve beni reddetmekle bana ne kadar acı verdiniz bir bilseniz! Ah saygıdeğer hanımefendi, yalvarırım, sizin sevdanızdan bunca acılara gark olmuş bu tutsak yüreği hatırlama lütfunu gösteriniz."

Okuduğu kitaplardan öğrendiği bunun gibi başka şeyler uyduruyor, tüm sözlerini kitaptakilere benzetmeye çalışıyordu. Ayrıca bütün bunları söylerken öyle ağır yürüyor, bir yandan tepedeki güneş de öyle kuvvetli ve yakıcı bir şekilde vuruyordu ki birazcık beyni olsaydı hepsi eriyip gidecekti.

Neredeyse bütün günü, başına anlatmaya değer hiçbir şey gelmeden geçirdi; bu durum kendisini iyice umutsuzluğa sürüklüyordu, çünkü bir an evvel bileğinin gücünü kullanabileceği birisiyle karşılaşmak istiyordu. Bazı yazarlar ilk yaşadığı maceranın Lapice Kapısı'nda başından geçenler, kimileri ise yel değirmenlerinde yaşananlar olduğunu söylüyor; ancak benim bu konuyla ilgili yaptığım araştırmalara ve La Mancha Yıllıkları'ndaki yazılı kaynaklarda bulduklarıma göre, kendisi o gün sabahtan akşama kadar yol almış, karanlık çökünce de atıyla birlikte yorgunluktan ve açlıktan bitap düşmüştü. Etrafta dinlenebileceği, açlığını ve diğer ihtiyaçlarını giderebileceği bir şato veya çoban kulübesi var mı diye bakındıktan sonra gitti-

ği yoldan çok da uzakta olmayan bir han gözüne çarptı. Ona göre bu yol kendisini yalnızca han kapısına değil, kurtuluşunun kalesine götüren bir yıldızdı adeta. Çabuk çabuk yürümeye başladı ve gece çökerken hana vardı.

O sırada kapıda orta malı diye bilinenlerden, iki köylü kadın duruyordu. O gece handa dinlenmeye karar veren birkaç katırcıyla Sevilla'ya gidiyorlardı. Bizim maceracının düşündüğü, gördüğü ve hayal ettiği her şey kendisine okuduğu kitaplardaki gibi gözüktüğü için gözleri hanı görür görmez buranın dört kuleli, gümüş sütun başlıklı bir şato olduğunu düşündü. Açılır kapanır köprü, derin hisar hendeği gibi bu tür şatolarda tarif edilen diğer özellikler de eksik değildi. Gözüne şato gibi görünen bu hana yaklaştığında Rocinante'nin dizginlerine asıldı; bir cücenin surların üzerindeki mazgallı siperlere çıkmasını, buradan trompetini çalarak şatoya bir şövalyenin geldiğini ilan etmesini falan bekliyordu. Ama geciktiklerini ve Rocinante'nin de ahıra gitmekte sabırsızlandığını görünce hanın kapısına geldi ve kapıda duran iki düşük genç kadını görünce bunların şatonun kapısının önüne hava almaya çıkmış iki güzel genç kız ya da iki soylu hanımefendi olduğunu düşündü.

Tam o sırada etraftaki domuzlarını toplamakta olan bir domuz çobanı geldi (bu şekilde söylediğim için af buyurmayın, zira böyle adlandırılıyorlar).* Adamın borusunu öttürmesiyle birlikte bütün domuzlar biraraya toplaştı. Don Quijote ise bunu tam da beklediği gibi, kendisinin gelişini haber veren bir cüce olarak yorumladı. Bunun üzerine olağanüstü bir memnuniyet içinde hana ve hanımlara doğru ilerledi. Hanımlar ise zırhlar kuşanmış, elinde mızrak ve kalkan taşıyan bir adamın yaklaşmakta olduğunu görünce ürtküler ve hana geri girmek için kapıya yöneldiler. Fakat Don Quijote kaçmalarından korktuklarını anlayınca mukavvadan miğferini kaldırdı, toz toprak kaplı sıska yüzünü hafifçe gösterdi ve sakin ve nazik bir tonla kadınlara seslendi:

"Hanımlar, rica ediyorum korkup kaçmayın; zira icra ettiğim şövalyelik mesleğinin kurallarında kimseyi, hele ki sizin gibi saygıdeğer, soylu genç hanımları incitmek katiyen yer almaz."

Kadınlar ona bakıyor, eğri büğrü miğferin sakladığı yüzünü görmeye çalışıyordu, fakat kendilerine hanımefendi dendiğini duyduklarında, mesleklerine bu kadar ters düşen bir sıfatla adlandırıldıkları için gülmeden edemediler. Buna alınan Don Quijote şöyle dedi:

"Güzellere ölçülülük yakışır; üstelik böyle sudan sebeplere gereğinden çok kahkaha atmak da abesle iştigal etmektir. Fakat benim bunları söylemekteki niyetim ne sizi aşağılamak ne de keyfinizi kaçırmak, zira bütün amacım sizlere hizmet etmekten ibarettir."

Kadınlar bu dili anlamadıkları gibi, şövalyemizin kılıksızlığı da buna eklenince büsbütün kahkahaya boğuluyor, bu da bizimkini iyice öfkelendiriyordu. Aslında durum daha da kötüye varacaktı ki o sırada hayli şişman olduğu için bir o kadar uysal olan hancı çıkageldi ve mızrağı, kalkanı ve üstündeki zırhıyla bu denli abartılı derecede saçma bir görüntü sergileyen şövalyemizi görünce o kadar keyiflendi ki az kalsın o da kadınlar gibi keyfini dışa vuracaktı. Fakat karşısında duran silahlardan korktuğu için kibarca konuşmaya karar verdi ve şöyle dedi:

* Cervantes burada uygunsuz olduğu düşünülen bir kelime sarf edildikten sonra özür dileme geleneğini bozuyor ve aslında daha kibar bir sözcük seçebilecekken domuz çobanı için pis, iğrenç anlamına da gelebilen *puerco* kelimesini tercih ederek bu toplumsal kuralı alaya alıyor. çn.

"Sayın şövalye, eğer zatıaliniz yatak dışında konaklayacak bir yer arıyorsa –çünkü bu handa yatak yoktur maalesef– geri kalan her şeyi burada fazlasıyla bulabilirler efendim."

Don Quijote kale muhafızının alçakgönüllüğünü görünce –hanı kale, hancıyı ise muhafız olarak algılamıştı zira– şöyle yanıtladı:

"Sayın Kastilyalı Beyefendi, bana her yer kâfi gelir, *zira benim süslerim silahlarım, dinlencem ise kavgalarımdır*, vs."

Ev sahibi, kendisine Kastilyalı diye hitap ettiği için, ona Kastilya'nın güvenilir beyefendilerinden biri gibi gözüktüğünü düşündü; oysa Endülüslüydü, memleketi Sanlucar sahilleriydi. Hırsızlıkta Kokos'tan aşağı kalmaz, istese kurnazlığın kitabını yazardı. Dolayısıyla şöyle karşılık verdi:

"Madem öyle, zatıalinizin yatakları sert kayalar, uykunuz ise sabaha kadar nöbet tutmak olsun. Hal böyleyken burada bir gece değil, bir yıl boyunca kalabileceğinizden de kesinlikle emin olabilirsiniz."

Bunu söyledikten sonra Don Quijote'nin koşumlarını çıkarmaya gitti. Don Quijote sabahtan beri hiçbir şey yemediği için attan ancak binbir güçlükle inebildi.

Ardından ev sahibine atına çok özen göstermesini, çünkü dünyada boğazı lokma görenler arasında ondan iyisinin bulunmadığını söyledi. Hancı ata baktı, Don Quijote'nin dediği şöyle dursun, yarısı kadar bile etmez gözüktü gözüne. Atı ahıra yerleştirdikten sonra misafirinin emirlerini almak için geri döndü ve artık kendisinden çekinmeyen genç kızların, zırhını üzerinden çıkarmaya başladıklarını gördü. Göğüslüğü ile arkalığını çıkarmışlardı, ama boyunluğunu ve iğreti miğferini nasıl çıkaracakları konusunda hiçbir fikirleri yoktu, zaten çıkaramadılar da. Miğfer yeşil şeritlerle tutturulmuştu ve düğümleri çözmek imkânsız olduğundan, miğferi çıkarmak ancak bu şeritleri kesmekle mümkündü. Fakat Don Quijote buna katiyen izin vermek istemediği için bütün gece miğferi başında durdu. Bu haliyle akla hayale gelebilecek en gülünç ve tuhaf görüntüyü sergiliyordu. Bir yandan zırhı çıkarılırken, kendisi bu hafif meşrep orta malı kadınların şatonun en soylu hanımları olduğunu düşündüğünden, müthiş bir nezaketle konuşarak şöyle dedi:

"Daha evvel hiçbir şövalye
Don Quijote'ninki gibi
Zarif hanımlardan hizmet görmedi
Köyünden çıktığından beri
Genç kızlar etrafını çevirdi
*Altıyla prensesler ilgilendi"**

ya da Rocinante'yle de denebilir, sayın hanımlar, zira atımın ismi budur. La Manchalı Don Quijote de benim adımdır. Sizlerin hizmetinde, sizin iyiliğiniz için bir iş görmeden evvel kimliğimi böyle açık etmek istemezdim, fakat Lanzarote'nin bu eski şiirini mevcut durumuma uyarlamak isteği, ismimi vaktinden önce öğrenmenizin sebebi olmuş bulunuyor; ancak bir zaman gelecek ve siz hanımlar bana emirlerinizi vereceksiniz, ben de bunlara harfiyen uyacağım. Bileğimin gücü size hizmet etme arzumu gösterecektir o zaman."

Böyle süslü laflar duymaya alışık olmayan köykü kadınlar ise bunlara tek kelime dahi yanıt veremeyip yalnızca bir şey yemek isteyip istemediğini sordular.

"Ne olursa yerim," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü zannediyorum, bana şu anda epey iyi gelecektir."

O gün de tesadüfen cuma olduğundan, koca handa Kastilya'da *abadejo*, Endülüs'te *bacallao*, başka yerlerde *curadillo*, öbür taraflarda ise *truchuela* adı verilen salamura edilmiş bir balıktan arta kalan birkaç parçadan başka bir şey yoktu. Yenecek başka bir balık bulunmadığından, zatıalileri biraz *truchuela* yemek isterler mi diye sordular.

"Madem çok truchuela var," diye yanıtladı Don Quijote, "biraz *trucha* verebilirsiniz, çünkü sekizlik tam bir altın almakla sekiz tanesini ayrı ayrı almak benim için aynı şey. Gerçi dananın inekten veya oğlağın keçiden daha lezzetli olması gibi belki bu *truchuela* da daha iyi olabilir aslında. Ama ne olursa olsun çabuk getirin, çünkü bunca ağır zırhı taşımak için mideye iyi bakmak gerekir."†

---

* Lanzarote romansının giriş mısralarını kendine uyarlıyor –çn.

† Bütün bu balık isimleri aslında tuzlanmış balığı ifade etmek için kullanılıyor, fakat Quijote *truchela*'yı *trucha*'nın yani alabalığın küçüğü zannediyor –çn.

Masasını serin olsun diye han kapısının önüne kurdular. Hancı kendisine kötü tuzlanmış ve daha da beter pişirilmiş bir tabak morina balığının yanında en az zırhı kadar kara ve pis bir ekmek getirdi. Ama yemeği yiyişini görmek tam bir güldürüydü doğrusu, çünkü miğferi hâlâ başındaydı, elleriyle de siperliğini kaldırdığı için başka biri kendisine yardıme etmediği sürece kendi başına yemek yiyebilmesine olanak yoktu. Bu nedenle kadınlardan biri bu işi üstlendi. Fakat yine de içkisini içemeyişine çözüm bulunmuş olunmuyordu; bunun üzerine hancı bir ibrik getirdi ve bir ucunu ağzına yerleştirdikten sonra öbür ucundan şarabı dökmeye başladı. Sırf miğferinin şeritlerini kesmek istemiyor diye bütün bunlara büyük bir sabırla katlanıyordu. Bunlar gerçekleşedursun, o sırada hana bir domuz iğdişçisi geldi. Geldiği gibi de kamıştan düdüğünü dört veya beş defa öttürdü. Bu sesle birlikte Don Quijote'nin artık meşhur bir şatoda olduğuna dair hiçbir şüphesi kalmadı. Kendisine müzik eşliğinde hizmet ediliyordu; *abadejo* aslında alabalıktı; ekmek, unların en beyazından yapılmıştı; fahişeler soylu hanımlar, hancı ise şato muhafızıydı. Kararlılığına ve yola çıkışına değmişti doğrusu. Ancak tek bir sıkıntısı vardı ki o da hâlâ şövalye unvanı taşımıyor olmasıydı, çünkü şövalyelik unvanını kazanmadan meşru bir serüvene atılmasının mümkün olmadığı kanaatindeydi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Don Quijote'nin şövalye ilan edilmek için başvurduğu gülünç yönteme dair

Böylece bu sıkıntılı düşünceden bitap düşmüş bir halde, handa verdikleri bir avuç yemeği hemen yemeye koyuldu. Çarçabuk bitirdikten sonra hancıyı çağırdı; onunla birlikte kendini de ahıra kapattı ve dizlerinin üzerine çökerek şöyle dedi:

"Siz yiğit şövalye beni sizden isteyeceğim lütufla onurlandırana kadar buradan kalkmayacağım; bu lütuf sizin şanınızı artıracağı gibi aynı zamanda insanlığın da yararına olacaktır."

Misafirinin ayaklarına kapandığını görüp söylediklerini işiten hancı ne yapacağını da ne diyeceğini de bilemediğinden, kendisine ayağa kalkması için yalvardı ama misafir, istediği lütfu vermeyi kabul edene kadar kalkmamakta kararlıydı. Sonunda kabul etmek zorunda kaldı.

"Sizden de bundan daha aşağısını beklemiyordum zaten," diye yanıtladı Don Quijote, "bu nedenle benim sizden istemiş olduğum ve sizin de bana bağışlamış olduğunuz ricam, hemen yarın beni şövalye ilan etmenizdir. Şatonuzun kilisesinde silahların başında nöbet

tutayım; yarın da dediğim gibi bu kadar gönülden arzu ettiğim bu isteğim usulünce yerine gelsin ki ben de dünyanın dört bir yanına giderek başı dertte olanların adına macera peşine düşebileyim. Zaten şövalyeliğin de benim gibi gezgin şövalyelerin de hem üzerine düşen hem gönüllerinden geçen budur."

Daha önce de belirtildiği gibi, hancı biraz cingöz bir tipti ve zaten misafirinin akli yeteneklerinin biraz eksik olduğunu sezmişti; ama şimdi söylediklerini duyunca artık bundan büsbütün emin oldu. Gecenin eğlencesi çıktı diye sevinerek hiç bozuntuya vermeden ona katıldı. Bunun üzerine misafirine istediği bu ricasında gayet haklı olduğunu ve bu tür arzuların kendisi gibi güzide ve heybetinden de belli olduğu üzere yiğit şövalyeler açısından son derece doğal olduğunu söyledi. Zaten kendi delikanlılık yıllarında o da bu onurlu görevi yerine getirmiş, Malaga Balık Kurutma Ambarlarında, Riaran varoşlarında, Sevilla'nın Compas mahallesinde, Segovia'nın çarşı meydanında, Valensiya'nın zeytinliklerinde, Granada kavşağında, Sanlucar Sahili'nde, Cordoba'nın at pazarlarında ve Toledo'nun küçük pavyonlarında ve bunlardan başka çok çeşitli yerde dolaşarak, o da kendi maceralarının peşine düşmüştü. Adımlarının ne kadar çevik, ellerinin ne kadar usta olduğunu kanıtlamış, sayısız işe girişmiş, pek çok dulu ayartmış, genç kızları mahvetmiş, yeniyetmeleri kandırmış, sonunda da neredeyse İspanya'nın tüm mahkemelerine çıkmıştı. Şimdi ise artık hem kendinin hem başkalarının geliriyle geçimini sağladığı bu şatosuna çekilmişti ve sırf kendilerine duyduğu yakınlıktan dolayı hangi yeteneğe sahip ve hangi koşulda olurlarsa olsunlar bütün seyyar silahşörlere sahip çıkıyor, bu iyiliğinin karşılığında ise ellerindeki malları veya gelirlerini onunla paylaşmalarını istiyordu.

Sonrasında ise şatosunda artık silahlara nöbetçilik edilebilecek bir kilise bulunmadığını, çünkü bu kısmın yenilenmek üzere yıkıldığını söyledi. Ama bir ihtiyaç olması halinde bu nöbetin herhangi bir yerde de tutulabildiğini biliyordu; o gece bunu şatonun bir avlusunda yapabilirdi. Sabah olunca da, eğer Tanrı isterse, gerekli törenler gerçekleştirilir ve kendisi dünyada hiç kimsenin olamayacağı kadar büyük bir şövalye ilan edilirdi.

Parası olup olmadığını sordu; Don Quijote ise buna tek bir meteliği dahi olmadığı, çünkü gezgin şövalye kitaplarında hiçbirinin yanında para taşıdığını okumadığı şeklinde yanıt verdi. Bunun üzerine hancı bu konuda yanıldığını söyledi; hikâyelerde yazılmıyorsa bunun sebebi, yazarların para ve temiz iç çamaşırı taşımak gibi bariz ve gerekli şeylerin yazılmasına lüzum görmemeleriydi. Sırf onlar yazmıyor diye bunları yanlarında taşımadıklarını düşünmemek gerekirdi. Kendileri hakkında bu kadar çok sayıda ve şüphe götürmez kitap yazılmış seyyah şövalyelerin hepsinin ceplerinin acil durumlarda kullanılmak üzere şişkince doldurulduğuna emin olabilirdi. Bunun dışında yanlarında temiz gömlekler bulundurur ve aldıkları yaraları iyileştirebilmek için bir merhem kutusu taşırlardı. Zira girdikleri savaşlardan yara alarak çıktıkları yerlerde kendilerini iyileştirecek birileri olmazdı her zaman. Şövalyenin bilge bir büyücü arkadaşı varsa o başkaydı tabii. O zaman büyücü hemen bir büyü yapar, havadaki bir bulutun üstüne elinde bir iksir bulunan genç bir kız ya da bir cüce kondururdu. Bu iksir öyle kuvvetli bir iksir olurdu ki içinden bir yudum alanlar sanki hiç yara almamışçasına anında iyileşip eski hallerine dönebilirlerdi. Gelgelelim, böyle bir imkân bulunmadığı zaman eski şövalyeler, silahtarlarının yanlarında paranın dışında yaralarını iyileştirmek için mesela sargı bezi ve merhem gibi diğer ihtiyaçlarını da taşımalarını sağlarlardı. Bu şövalyelerin silahtarları olmadığı zamanlarda ise ki bu pek nadir görülen bir durum olurdu, her şeyi atlarının sırtına astıkları bir heybenin içinde kendileri taşırdı; bu heybe o kadar küçük olurdu ki sanki çok önemli başka bir şeymiş gibi gözükürdü, zira seyyah şövalyelerin at sırtında heybe taşımalarına pek iyi gözle bakılmazdı. İşte bu nasihatleri de o yüzden veriyordu. (Gerçi artık kendisine vaftiz oğluymuş gibi emir de verebilirdi, zaten yakında olacaktı da). Bundan sonra parasız pulsuz ve diğer ihtiyaçları olmaksızın yola çıkmamalıydı; sonunda hiç beklemediği bir anda bunların nasıl işe yarayacağını kendisi de görecekti.

Don Quijote aldığı bu tavsiyeleri harfiyen yerine getireceğine söz verdi ve böylece hanın bir köşesindeki büyük avluda yer alan silahların başında nöbet tutmak için talimatları aldı. Bütün silahları topladı ve hepsini kuyunun yanındaki yalağa yığdı. Ardından kalkanına sa-

rılıp mızrağını kavradığı gibi silah yığınının önünde neşeyle volta atmaya başladı. Nöbete başladığı sırada yavaştan gece inmek üzereydi.

Hancı misafirinin deliliğini, silahların başında nöbet tutuşunu ve şövalye ilan edilmeyi beklediğini handa bulunan herkese anlattı. Handakiler bu denli tuhaf bir delilikle karşılaştıkları için adeta büyülenmişlerdi. Gidip kendisini uzaktan izlemeye karar verdiler. Baktılar ki bazen yüzünde huzurlu bir ifadeyle bir o yana bir bu yana gidiyor, bazen de mızrağına yaslanıp gözünü silahlara dikiyor, hiçbir zaman bakışlarını silahlardan belli bir süreden uzun ayırmıyordu. Artık gece inmişti, ama ay öyle parlaktı ki neredeyse ışığını aldığı güneşe rakip çıkacaktı. Bu nedenle herkes, bizim acemi şövalyenin yaptığı her şeyi net bir şekilde görebiliyordu. Tam o sırada handa konaklayan katırcılardan birinin aklına hayvanlarına su vermek geldi. Bunu yapmak için de Don Quijote'nin yığının üzerinde duran silahlarını kaldırmak gerekiyordu. Katırcının geldiğini gören Don Quijote seslendi:

"Hey sen, her kimsen, bugüne kadar gelmiş geçmiş en yiğit seyyahın silahlarına dokunmaya cüret eden şövalye, ayağını denk al ve bu cüretinin bedelini hayatınla ödemek istemiyorsan silahlara sakın dokunma."

Katırcı bu söylenenlere kulak asmadı (ama assaydı iyi ederdi, zira kendi can güvenliğini elden bırakmamış olurdu); bilakis kayışlara asıldığı gibi silahları kaldırıp bir kenara attı. Bunu gören Don Quijote bakışlarını gökyüzüne kaldırdı ve belli ki aklına sevgilisi Dulcinea'sını getirerek şöyle dedi:

"Benim soylu sevgilim, kulunuzun karşısına çıkan bu ilk çarpışmada yardım edin bana; girişeceğim bu ilk badirede benden iyiliğinizi ve yardımınızı esirgemeyin."

Ardından bunun gibi birkaç cümle daha sarf ettikten sonra kalkanını indirdi ve mızrağına iki eliyle sarılarak katırcının başına öyle kuvvetli bir darbe indirdi ki adamı anında yere serdi. Adam çok fena yaralanmıştı; bir ikinci darbe daha alacak olsa artık kendisini iyi edecek bir doktor dahi bulamazdı. Bu eylemi gerçekleştirdikten sonra Don Quijote silahlarını topladı ve baştaki dingin tavrını yeniden takınarak volta atmaya geri döndü. Neler olduğundan habersiz ikinci

bir katırcı (çünkü ilk katırcı hâlâ yerde baygın şekilde yatıyordu) yine hayvanlarına su vermek için avluya geldi. Tam silahları yoldan çekecekti ki Don Quijote tek kelime etmeden ve kimseden bir yardım dahi istemeden yine kalkanını indirdi ve mızrağını salladığı gibi silahına hiçbir zarar vermeksizin bu ikinci katırcının kafasını üçten fazla parçaya ayırdı, zira katırcının başı tam dört parça olmuştu. Handaki herkes gürültüye koştu; hancı da aralarındaydı. Bunu gören Don Quijote kalkanına sarıldı, kılıcını eline aldı ve şöyle dedi:

"Ey bu yorgun gönlüme güç ve cesaret veren güzel hanımefendi! Artık vakit o muhteşem gözlerinizi büyük bir serüvenin eşiğindeki bu şövalye kulunuza çevirme vaktidir."

Bununla birlikte öyle bir cesaretlendiğini hissetti ki sanki dünyanın bütün katırcıları saldırsa bir adım geri atmazdı artık. Yaralı adamların arkadaşları onları o halde görünce Don Quijote'nin üzerine uzaktan taş yağdırmaya başladılar. O da kalkanını kullanarak kendisini elin-

den geldiğince korumaya çalışıyor, ama silahları terk etmek istemediği için yalağın başından ayrılmaya da cesaret edemiyordu. Hancı ise bağırıyor, taş atmayı kesmelerini, çünkü adamın zaten deli olduğunu, deli olduğu için de hepsini öldürse bile bu işten ceza almadan kurtulacağını söylüyordu. Don Quijote ise sesini onlardan daha da yükselterek korkaklar ve hainler diye haykırıyor, şato sahibinin de gezgin bir şövalyenin bu şekilde muamele görmesine izin verdiği için sersem ve aşağılık bir şövalye olduğunu, eğer şövalyelik unvanını kazanmış olsa bu sadakatsizliğini kendisine ödeteceğini söylüyordu:

"Fakat siz iğrenç ve aşağılıklar sürüsünü kaale bile almıyorum: Fırlatın taşları, gelin üstüme, koşun! İstediğiniz kadar aşağılayın beni! Sonunda bu aptallığınızın ve kötülüğünüzün bedelini nasıl ödeyeceğinizi göreceksiniz."

Bunları öyle yürekten, öyle cesurca söylüyordu ki duyanların hepsine gerçekten korku saldı. Böylece hem bu yüzden hem de hancının dediklerine kulak astıklarından saldırmayı kestiler. O da gelip yaralıları almalarına müsaade etti ve sonra aynı sakinlik ve sükünetle silah nöbetine geri döndü.

Hancı artık yolcusunun bu şakalarından bıkmıştı. Meseleyi uzatmayacak, başka bir rezalet çıkmadan önce şu lanet şövalye unvanını kendisine hemen verecekti. Yanına yaklaştı ve bu aşağılık insanların kendisine gösterdiği kabalıktan ötürü özür diledi; hancının hiçbir şeyden haberi yoktu, ama buna cüret ettikleri için cezasız kalmayacaklardı. Daha önce de söylediği gibi şatoda kilise bulunmuyordu. Tören için geriye kalan kısımların da bir gereği yoktu aslında; çünkü şövalyelik törenleri konusunda bildiklerine göre şövalye ilan edilmesi için gereken tek şey, ensesine ve omzuna birer kez dokunulmasıydı. Bu da kırların ortasında bile yapılabilirdi. Silah nöbeti tutmaya gelince, iki saat nöbet tutmak bu iş için yeterliydi ki kendisi zaten dört saatten uzun süredir nöbetteydi. Don Quijote bunların hepsine inandı ve emrine girmeye hazır olduğunu söyledi. Ayrıca bu işi elinden geldiğince çarçabuk halletmesini istedi, çünkü şövalye olduktan sonra bir kez daha saldırıya uğrayacak olursa şatoda kimseyi sağ bırakmaya niyeti yoktu. Yalnızca şato sahibinin emrettiği kişilere, sırf ona olan saygısından dolayı ilişmeyecekti.

Uyarıyı alınca yüreğine korku düşen şato sahibi, katırcılara verdiği saman ve arpa hesabını tuttuğu defteri getirdi. Sonra elinde bir mumla peşi sıra gelen bir çocuk ve daha önce bahsi geçen kadınlarla birlikte Don Quijote'nin yanına geldi ve kendisinden diz çökmesini istedi. Ardından elindeki defterden sanki çok önemli bir dua okuyormuş gibi yaparak Don Quijote'nin kendi kılıcını aldı ve önce boynuna sonra da sırtına birer defa pek nazikçe dokundurdu. Bütün bunları yaparken sanki dua okumaya devam ediyormuş gibi dişlerinin arasından mırıldanmaya devam ediyordu. Bu kısım hallolduktan sonra kadınlardan birini kılıcını takması için Don Quijote'nin yanına gönderdi. Kadın bunu pürdikkat bir ciddiyetle gerçekleştirdi, zaten böyle yapmaktan başka çaresi de yoktu, zira seremoninin her aşamasında kahkahayı basmamak için kendini zor tutuyordu. Fakat çiçeği burnunda şövalyenin ne kadar cüretkâr olduğunu gördükleri için herkes kendini zaptetti. Hanımefendi kılıcı taktıktan sonra şöyle dedi:

"Tanrı sizi çok talihli bir şövalye kılsın ve savaşlarınızda size hep uğur getirsin."

Don Quijote hanımefendinin ismini sordu; o andan itibaren bu iyiliği kime borçlu olduğunu bilmek isterdi, zira ileride bileğinin gücüyle kazanacağı şan ve şerefin bir kısmını kendisine takdim etmek

niyetindeydi. Kadın da son derece mütevazı bir tavır takınarak isminin Tolosa olduğunu söyledi; Sancho Bienaya'daki dükkânların yakınlarında oturan, Toledolu bir terzinin kızıydı; nerede olursa olsun kendisinin hizmetinde bulunacağını, sayın şövalyenin de onun efendisi olacağını ekledi. Don Quijote ise kendisine bir iyilik yaparak soyluluk unvanını almasını ve Donya Tolosa ismini kullanmasını rica etti; kadın da böyle yapacağına söz verdi. Sonra diğer kadın mahmuzlarını taktı. Kılıcı veren kadınla arasında geçen konuşmanın neredeyse aynısını ona da yaptı: Adını sordu, kadın adının Molinera olduğunu söyledikten sonra Antequeralı şerefli bir değirmencinin kızı olduğunu ekledi.* Don Quijote ondan da soyluluk unvanı almasını ve kendisine Donya Molinera demesini istedikten sonra iyi dileklerini ve sunacağı hizmetleri ona da tekrarladı.

Daha evvel emsali görülmemiş bu eşsiz tören alelacele gerçekleştirilip toparlandıktan sonra Don Quijote artık macera aramaya çıkmak için sabırsızlanıyordu. Rocinante'nin sırtına atladığı gibi hancıya sarıldı ve kendisini şövalye ilan ettiği için teşekkür ederken öyle tuhaf sözler söyledi ki tam olarak ne dediğinden emin olmak mümkün değildir. Hancı ise artık handan bir an önce çıkıp gitsin diye iltifatlarına karşılık ne kadar kısa olsa da abartıda onunkilerden aşağı kalmayan sözler etti ve konaklamanın parasını bile istemeden selametle uğurladı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Şövalyemiz hanı terk ettikten sonra başına gelenlere dair

Don Quijote şafak vakti handan çıkarken artık şövalye ünvanı aldığı için son derece mutlu, gururlu ve şendi; az kalsın neşesi atının kolanlarından fışkıracaktı. Ne var ki hancının başta para ve gömlekler olmak üzere, yanında taşıması gereken eşyalara dair verdiği öğütleri de unutmamıştı. Derhal evine dönüp her şeyi ayarlamaya, komşuları arasından fakir ve çocuklu, ama şövalye silahtarlığına pek

* Değirmencilerin dolandırıcı hırsızlar olduğu inancı yaygındı -çn.

uygun olacak köylülerden birini yanına silahtar olarak almaya karar verdi. Aklında bu düşüncelerle atı Rocinante'yi köyüne doğru sürdü; o da sanki yolu biliyormuş gibi öyle bir hevesle gidiyordu ki ayakları yere değmiyor gibiydi.

Çok gitmemişlerdi ki sağ tarafındaki ormanlık alandan cılız birkaç ses duyuldu. Sanki birisinin başı sıkıntıda gibiydi, bir huzursuzluk olduğu seziliyordu. Sesleri duyar duymaz atıldı:

"Tanrı'ya bana verdiği bu lütuftan dolayı şükranlarımı sunuyorum, mesleğim adına yerine getirmem gereken görevleri gerçekleştirebilmem ve iyi niyetlerimin meyvesini toplayabilmem için önüme hemencecik bir fırsat sunuyor. Bu sesler hiç şüphesiz benim yardım ve desteğime ihtiyaç duyan çaresiz bir adamın veya kadının sesleri."

Hemen dizginlere asılıp Rocinante'yi seslerin geldiği yana sürdü. Ormana girmesiyle birlikte bir meşe ağacına bağlı bir kısrakla bir başka meşeye bağlı bir delikanlı gördü. On beşinden fazla göstermeyen bu çocuğun belden yukarısı çıplaktı, duyduğu iniltiler ondan geliyordu; çocuk inlemekte haksız da sayılmazdı, çünkü iriyarı bir çiftçi elinde salladığı kayışla çocuğu hababam kırbaçlıyordu. Her vuruşunda da ya bir azar ya bir nasihat savuruyordu:

"Ağzına gem vuracak, gözlerini dört açacaksın," diyor, oğlan da cevap veriyordu:

"Bir daha yapmayacağım efendim. Tanrı aşkına, bir daha yapmam. Bundan böyle sürüyü gözümün önünden ayırmayacağım."

Olanları gören Don Quijote öfkeyle konuşmaya girişti:

"Saygısız şövalye, savunmasız birine saldırmanız size hiç yakış-

Atınıza binin ve mızrağınızı elinize alın." kısrağın bağlı ol-

duğu ağaca dayalı bir de mızrak vardı– "size yaptığınızın ne kadar korkakça olduğunu göstereceğim şimdi."

Tepeden tırnağa zırhlara bürünmüş birinin mızrağını suratına doğru salladığını gören çiftçiyi ölüm korkusu sarınca yumuşak sözlerle karşılık verdi:

"Saygıdeğer şövalye, cezalandırmakta olduğum bu çocuk benim hizmetkârımdır, bu civarda bir koyun sürüm var, ona bakmakla görevlidir. O kadar dikkatsiz ki her gün bir koyun eksiliyor. Dikkatsizliğini, terbiyesizliğini cezalandırıyorum, ama o cimriliğimden, parasını vermemek için yaptığımı söylüyor; Tanrı huzurunda, ruhum üzerine yemin ederim ki söyledikleri yalandır."

"Bir de benim karşımda yalancı çıkarıyorsunuz, öyle mi edepsiz adam?" dedi Don Quijote. "Hepimizi aydınlatan şu güneş şahidim olsun ki bu mızrakla sizi paramparça ederim. Tek kelime daha etme-

den verin parasını; yoksa yüce Tanrı'nın önünde yemin ediyorum ki sizi şuracıkta mahveder, yok ederim. Hemen çözün çocuğu."

Çiftçi başını önüne eğdi ve tek söz etmeden hizmetkârının bağını çözdü. Don Quijote oğlana, efendisinin kendisine ne kadar borcu olduğunu sordu. Oğlan, her ay yedi riyal olmak üzere toplam dokuz aylık borcu olduğunu söyledi. Don Quijote hesabı yaptı; toplamda altmış üç riyal ediyordu. Çiftçiye döndü ve canından olmak istemiyorsa bunu hemen çıkarıp ödemesini söyledi. Korku içinde kalan hoyrat adam içinde bulunduğu duruma ve ettiği yemine dayanarak söylüyordu ki –gerçi yemin falan etmemişti– borcu o kadar etmiyordu, çünkü oğlana verdiği üç çift pabucun ve hasta olduğu zaman kanı alınması için harcadığı bir *real*in de hesaptan düşülmesi gerekiyordu.

"Bunlar pekâlâ mantıklı," diye karşılık verdi Don Quijote, "ama pabuçlarla kan alma parasını da kabahatsiz yere vurduğunuz kırbaç darbelerine sayın. Eğer pabuçların derisi yırtıldıysa, siz de onun derisini soydunuz; hasta olduğunda berber kanını akıttıysa, siz aynısını sağlıklı olduğunda yaptınız. Bu hesaba göre size tek kuruş borcu yoktur."

"Fakat sorun şu ki sayın şövalye, şu an üzerimde hiç para yok: Andres benimle birlikte eve kadar gelsin, kuruşu kuruşuna ödeyeceğim hepsini."

"Onunla mı gidecekmişim?" dedi oğlan. "Ne! Hayatta olmaz! Olmaz, efendim, dünyada olmaz! Yalnız başıma gidersem Aziz Bartalmay gibi derimi yüzer."

"Öyle bir şey yapmayacak," diye yanıtladı Don Quijote, "bir emrim yeter, bana saygı gösterecektir; almış olduğu şövalyelik unvanı üzerine yemin etmesi koşuluyla kendisini serbest bırakır, ödemenin teminatını almış olurum."

"Aman, söylediklerinize dikkat edin beyefendi," dedi oğlan, "bu benim efendim şövalye falan değil, şövalyelik unvanı falan taşıdığı da yok; zengin Juan Haldudo'dur kendisi, Quintanar'da oturur."

"Bunun pek bir önemi yok," diye yanıtladı Don Quijote, "Haldudo hanesinde de şövalyeler bulunması mümkün. Hem zaten insanı insan yapan davranışlarıdır."

"Orası öyle," dedi Andre. "fakat benim efendimin yaptıkları

neye çıkıyor şimdi? Kazancımı, emeğimin ve alın terimin karşılığını vermeyi reddediyor ya?"

"Reddetmiyorum Andres kardeşim," diye karşılık verdi çiftçi, "benimle birlikte eve kadar gelme zevkini bana bağışlayın, size dünyadaki bütün şövalyelik kanunları üzerine yemin ederim ki emeğinizin karşılığını kuruşu kuruşuna ödeyeceğim, hem de fazlasıyla."

"Fazlası sizde kalsın," dedi Don Quijote, "çocuğun riyallerini verin, o bana yeter. Ettiğiniz yemini tutun; eğer tutmazsanız ben de size aynı şekilde yemin ediyorum ki gelirim, kertenkele gibi saklansanız da girdiğiniz delikten sizi bulur çıkartır, cezanızı veririm. Ve eğer size bu emri kimin verdiğini öğrenmek isterseniz söyleyeyim de yemininizi tutmak için kendinizi iyice mecbur hissedin: Şunu iyice belleyin ki kötülükler ve haksızlıklar karşısında savaşan La Manchalı yiğit Don Quijote'yim ben. Tanrı sizinle olsun; verdiğiniz sözler ve yeminlerden sizi döndürmesin, yoksa cezasını çekersiniz."

Bunu söyledikten sonra Rocinante'sine bindi ve yanlarından öylece ayrılıverdi. Çiftçi bir süre boyunca bakışlarıyla onu takip etti. Ormanı geçtiğini ve gözden kaybolduğunu görünce hizmetkârı Andres'e döndü ve şöyle dedi:

"Gel bakalım buraya oğlum, o kötülük düşmanının bana emrettiği üzere sana borcumu ödemek istiyorum."

"Tanrı şahidimdir ki ödeyeceksiniz," dedi Andres, "o iyi yürekli şövalyenin emrini yerine getirseniz iyi edersiniz gerçekten. Bin yıl yaşasın o! O öyle yürekli biri, öyle adaletli bir hak dağıtıcı ki Tanrı şahidim, eğer hakkımı ödemezseniz geri gelir ve dediğini yapar!"

"Tanrı benim de şahidimdir," dedi çiftçi, "ama sizi pek sevdiğimden borcunuzu artıracağım ki ödeyeceğim miktar da artsın."

Sonra kolundan tuttuğu gibi çocuğu yeniden ağaca bağladı ve öyle çok dövdü ki az kalsın öldürecekti.

"Çağırın bakalım şimdi Andres Bey," demeye başladı çiftçi, "çağırın kötülükler savaşçısını, bakın nasıl da savaşmayacak bu kötülükle; gerçi işim henüz bitmedi, zira tıpkı sizin korktuğunuz gibi canlı canlı derinizi yüzmeye niyetliyim."

Fakat sonunda çocuğun bağını çözdü ki gitsin adalet dağıtıcı şövalyesini bulsun, o da gelip cezasını kessin. Andres bir hışım çıkıverdi

yola. La Manchalı yiğit Don Quijote'yi bulmaya, olan biteni harfi harfine anlatmaya ve yaptığının cezasını misliyle ödetmeye yeminler ediyordu. Ama nihayetinde kendisi ağlaya ağlaya yola çıkarken efendisi gülüyordu.

Ve yiğit Don Quijote bu kötülüğü böylelikle ortadan kaldırmış oldu. Öte yandan olan bitenden son derece hoşnut bir halde yol almaya devam ediyordu, zira gezgin şövalyeliğine anlı şanlı bir başlangıç yaptığına inanıyordu. Hatta kendisinden öyle memnundu ki yolda kendi kendine alçak sesle konuşmaya başladı:

"Bugün kendini yeryüzünde yaşayan kadınların en talihlisi sayabilirsin güzeller güzeli Tobosolu Dulcinea, zira tüm zamanların en cesur ve meşhur şövalyesi olan ve olacak olan Don Quijote'nin bütün iradesini teslim ettiği kadın olma şerefine erişmiş sayabilirsin. Herkesin malumu ya, kendisi şövalyelik unvanını daha yeni aldı; dün bir bugün iki. Şimdi ise adaletsizliğin ve zorbalığın sebep olabileceği en büyük kötülüğü ve haksızlığı düzeltiyor: Bugün, o masum çocuğu haksız yere kırbaçlayan o merhametsiz zalimin kötülüğünü durdurdu işte."

Tam o sırada bir dörtyol ağzına geldi ve gezgin şövalyelerin hangi yoldan gideceklerine karar verdikleri yol ayrımlarını hatırladı. Onları taklit etmek için bir süre kararsız bekledi ve sonunda Rocinante'nin dizginlerini gevşeterek kendini atın iradesine teslim etti. O da doğal içgüdüsünü takip ederek ahıra giden yolu seçti. Daha üç adım yol gitmişlerdi ki Don Quijote'nin gözüne bir insan kalabalığı çarptı. Daha sonra anlaşıldığı üzere bunlar, ipek almak için Murcia'ya doğru yol alan Toledolu tüccarlardı. Toplamda altı kişilerdi ve yanlarında güneşlikleriyle birlikte yolculuk ediyorlardı. At üstünde dört, yayan giden üç de katırcıları vardı. Don Quijote onları uzaktan görür görmez bunun yeni bir serüvenin işareti olduğunu düşündü. Kitaplarda okuduğu karşılaşmaların bir benzerini yaşamak için harika bir fırsattı bu onun için. Bu nedenle hemen en gururlu bakışını ve kararlı tavrını takındı, ayaklarını üzengilere iyice yerleştirdi, mızrağını sıkıca kavradı, kalkanını göğsüne doğru yaklaştırdı ve yolun ortasında durarak o gezgin şövalyelerin gelmelerini beklemeye koyuldu, zira onların gezgin şövalye olduklarına çoktan karar vermişti.

Böylece kendisini görüp işitebilecekleri kadar yaklaştıklarında ukala bir ses tonu takınarak şöyle dedi:

"Herkes dursun, eğer ki bütün dünyada La Mancha'nın imparatoriçesi Tobosolu eşsiz Dulcinea kadar güzel başka bir genç kız olmadığını herkes itiraf etmezse kimse yerinden kımıldamasın."

Bu sözleri duyan ve sözlerin sahibi bu tuhaf kılıklı kişiyi gören tüccarlar durakladılar ve hem görüntüsünden hem de sarf ettiği sözlerden dolayı kendisinin deli olduğuna karar verdiler. Fakat kendilerinden talep ettiği bu itirafın ne anlama geldiğini iyice anlamak istediklerinden, içlerinden biraz müstehzi ve pek bitirim olan birisi şöyle dedi:

"Saygıdeğer şövalye, bizler sizin bahsettiğiniz bu güzel hanımefendiyi tanımıyoruz. Bize onu gösterin: Eğer ki dediğiniz kadar güzelse bizler hiçbir zorlamaya gerek kalmadan, bizden istemiş olduğunuz hakikati seve seve kabul ederiz."

"Eğer onu size gösterirsem," diye yanıtladı Don Quijote, "bu kadar bariz bir gerçeği itiraf etmenizin ne anlamı olur? Önemli olan ona görmeden inanmanız, itiraf, kabul ve yemin etmeniz ve dahi bu gerçeği savunmanızdır. Yok, eğer kabul etmezseniz, benimle savaşmak zorunda kalırsınız, sizi gidi adi, kibirli insanlar sizi. Haydi bakalım! Şimdi teker teker gelin öyleyse; şövalyelik kanunları bunu gerektirir. Ya da isterseniz sizin aşağılık soyunuzdan insanların âdeti olduğu gibi topluca da gelebilirsiniz. Ben kendi haklılığımdan emin bir şekilde işte burada durup bekliyorum sizi."

"Sayın şövalye," diye yanıtladı tüccar, "burada bulunan bütün prensler adına zatıali izden rica ediyorum. Hayatımızda ne gördüğümüz ne de duyduğumuz bir şey için vicdanlarımızı sorumlu tutamayız, hele ki Alcarria ve Estremadura imparatoriçeleri ve kraliçelerini töhmet altında bırakacak bir iddia mevzubahis olduğunda. Lütfen bize bu hanımın yüzünün bir resmini gösterin en azından, bir buğday tanesi büyüklüğünde bile olsa olur, çünkü yün çilesinin kalitesi de zaten iplikten anlaşılır. Biz de böylece emin olur, gönlümüz ferah bir şekilde durumu kabulleniriz; siz de içiniz rahat, istediğinizi almış olursunuz. Zaten biz şimdiden kendimizi öylesine sizin tarafınızda hissediyoruz ki, bize gösterdiğiniz resimde bir gözünü kısmış,

diğerinden de zincifreli irin bile akıyor olsa, yine de sizi memnun etmek için istediğiniz şekilde, onun lehine konuşacağız."

"Gözlerinden bir şey aktığı yok, sizi aşağılık sersemler," diye yanıtladı Don Quijote öfkesinden deliye dönmüş bir halde, "o dediklerin değil, kehribarla pamuklara sarılmış misk yağı akar onun gözlerinden. Üstelik ne gözü eksik ne de kamburu çıkık; Guadarrama'nın sopasından diktir onun sırtı. Ama siz benim sevgilimin güzelliği hakkında böyle kötü konuştuğunuz için bunun bedelini ödeyeceksiniz."

Bunları söylerken bir yandan mızrağını doğrulttu ve biraz önce konuşan adama karşı öyle bir hışım ve öfkeyle saldırdı ki Rocinante şans eseri yolun yarısında tökezleyip düşmeseydi, bu cüretkâr tüccarın sonu hiç iyi olmayacaktı. Rocinante yere düştü, sahibi ise kırların üzerinde epey bir yuvarlandı. Sonra ne kadar ayağa kalkmak istediyse de beceremedi. Mızrağı, kalkanı, siperliği ve miğferiyle birlikte eski zırhının yükü de eklenince yerinden kıpırdayamıyor, ayaklanmak için debelenip duruyor, kalkamadıkça bağırıyordu:

"Kaçmayın korkak herifler, bekleyin sizi sefiller! Burada kalmam benim suçum değil, atım yüzünden bu haldeyim."

Adamların yanlarındaki katırcı çocuklardan biri, niyeti pek iyi olmayacak ki zavallı adamın yerde sürünürken böyle kibirli sözler sarf ettiğini duyunca karşılığını kaburgalarına saldırarak vermeye kalktı. Yanına yaklaşıp mızrağı aldı ve birkaç parçaya böldükten sonra bir tanesini eline alıp bizim Don Quijote'ye öyle bir indirmeye başladı ki üzerinde zırh olmasına rağmen canına okudu. Efendileri ise daha fazla vurmasın, bıraksın artık diye sesleniyordu, ama oğlanın gözü dönmüştü bir defa, bütün sinirini üzerinden atmadan bırakmayacak gibiydi. Mızrağın kalan parçalarından da yararlanarak hepsini yerde yatan zavallının üstünde un ufak etti. Öbürü ise bu sopa saldırısına yakalanmış haldeyken bile susmuyor, bütün yere göğe ve kendi deyimiyle o eşkıyalara tehditler savuruyordu, çünkü onun gözünde gerçekten eşkıyaydılar.

Oğlan yorgun düşünce tüccarlar yollarına geri döndüler, zavallının yediği dayak da yol boyunca aralarındaki konuşmaya konu oldu. Bizimki yalnız kalınca yeniden ayağa kalmayı denedi, ama sağ salim haldeyken kalkamadıysa bunca dayaktan sonra pestili çıkmış halde nasıl kalkacaktı? Her şeye rağmen bütün bunları gezgin şövalyelerin başına gelen talihsizliklerden sayıyor, bütün suçu atına yüklüyor, vücudunun her yeri darp aldığı için ise hâlâ doğrulamıyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Şövalyemizin talihsizliğinin hikâyesine devam edilir

Yattığı yerden hareket edemeyeceğini anlayınca her zamanki çaresine başvurmaya karar verdi; kitaplarında geçen bazı bölümleri aklına getirecekti. Bunun üzerine aklına Mantua Markisinin hikâyesinde Carloto'nun Valdovinos'u dağ başında yaralı bıraktığı an geldi. Çocukların sevdiği, gençlerin de bildiği, yaşlıların da anlattığı, hatta inandığı bir öyküydü bu; fakat Muhammet'in mucizeleri kadar gerçek değildi. Bu hikâye, içinde bulunduğu duruma cuk oturuyordu adeta; büyük acılar içinde olduğunu gösteren hareketler yaparak yerde yuvarlanmaya ve yaralı orman şövalyesine atfedilen sözleri sesi kısılırcasına haykırmaya başladı:

"Neredesin sevgilim,
Benim acım seni de acıtmıyor mu?
Yoksa hiç yok mu haberin,
Ya da vefasız, merhametsiz misin?"
Böyle devam ederek şiiri şu sözlere kadar sürdürdü:
"Ah, Mantua'nın soylu markisi,
Amcam benim, gerçek efendim!"

Tesadüf bu ya, tam bu dizelere geldiği sırada kendi köyünden komşusu bir çiftçi oradan geçmekteydi; değirmene bir posta buğday götürmüş, geri dönüyordu. Onu yerde öyle kıvranırken görünce yanına yaklaştı ve kim olduğunu, neden böyle dertli dertli yakındığını sordu. Don Quijote ise o anda bu adamın, kendi amcası Mantua'nın Markisi olduğuna hiç tereddütsüz inanıverdi. Bu nedenle sorusuna yanıt vermeden şiirini okumaya, talihsizliğinden ve karısının İmparator'un oğluyla yaşadığı aşktan bahsetmeye devam etti. Bütün bunları şiirden alıntılıyordu.

Çiftçi ise bu duyduğu saçmalıklar karşısında şaşırıp kaldı. Şövalyenin yediği dayaktan paramparça olmuş siperliğini çıkarıp da yüzündeki tozu toprağı silince kendisini hemen tanıdı ve şöyle dedi:

"Senyor Quijana," –aklını yitirmeden ve kendisini kibar bir asilzadeden gezgin bir şövalyeye dönüştürmeden önceki ismi bu olsa gerekti– "sizi bu hale kim soktu?"

Fakat o, sorulan bütün sorulara şiiri okumaya devam ederek yanıt veriyordu. Bu iyi adam olanları görünce, yaralanıp yaralanmadığına bakmak için göğüslüğünü ve arkalığını elinden geldiğince özen

göstererek çıkardı, ama ne bir kan ne de yara bere görebildi. Ardından yerden kaldırmaya çalıştı ve epey bir çaba sarf ederek kendi eşeğinin üzerine oturttu, çünkü eşeğinin attan daha sakin yol alacağını düşünmüştü. Mızrağının dökülen parçaları dâhil zırhının tüm parçalarını topladı ve bunları Rocinante'nin üzerine bağladı. Atı dizgininden, kendi eşeğini de yularından çekerek köyün yolunu tuttu. Don Quijote'nin ağzından çıkan saçmalıkları düşünüyordu. En az onun kadar düşünceli olan don Quijote ise eşeğin üzerinde bile sabit duramayacak kadar yara bere içindeydi. Ara sıra öyle içli içli inliyordu ki sesi göğe kadar yükseliyor, bunları işiten çiftçi ise tekrar neresinin acıdığını sormak zorunda kalıyordu. Şimdi de Şeytan, içinde bulunduğu bu yeni duruma uygun hikâyelerin ağzından dökülmesini sağlıyor olsa gerekti, zira artık Valdovinos'u unutmuş, Mağribi İbn-i Serrac'ı hatırlamıştı. Antequera valisi Rodrigo de Narvaez'in Mağribi'yi yakalayıp şatosuna hapsettiği hikâyeyi anlatı-

yordu. Çiftçi, kendisini nasıl hissettiğini tekrar sorduğunda bu sefer yine İbn-i Serrac'ın Rodrigo de Narvaez'i yanıtladığında kullandığı sözcüklerin aynılarını Jorge de Montemayor'un *La Diana* kitabında okuduğu şekliyle söyledi. Her yeri geldiğinde hikâyeyi duruma öyle bir uyduruyordu ki çiftçi bunca saçmalığı dinlemek zorunda kaldığı için bahtına lanetler yağdırıp duruyordu. Artık komşusunun kafayı sıyırdığını fark ettiğinden, bir an evvel köye varabilmek için acele ediyor, Don Quijote'nin bu uzun konuşmasından kurtulabilmek için sabırsızlanıyordu. Bizim şövalye ise konuşmasının sonuna vardığında çiftçiye şöyle seslendi:

"Sayın Don Rodrigo de Narvaez, bilin ki bu bahsettiğim güzel Şerife şimdi Tobosolu Dulcinea'dır. Bütün dünyanın şövalyelik tarihinde görülmüş ve görülebilecek en meşhur kahramanlıkları uğruna işlediğim ve işleyeceğim kişi de kendisidir."

Buna karşılık çiftçi şu cevabı verdi:

"Bakın saygıdeğer efendim, ben yalnızca günahkâr bir kulum, ne Rodrigo de Narvaez'im ne de Mantua Markisi; sizin komşunuz Pedro Alonso'yum. Siz de ne Voldovinos'sunuz ne de İbn-i Serrac; şerefli asilzade Senyor Quijana'sınız."

"Ben kim olduğumu biliyorum," diye yanıtladı Don Quijote, "keza şunu da biliyorum ki bu adını andığım tüm kişiler olabileceğim gibi, Fransa'nın On İki Şövalyesi, hatta Dokuz Yiğit'in dokuzu birden de olabilirim, çünkü benim kahramanlıklarım onların yaptıklarının hepsinin toplamından bile çok daha üstün gelir."

Bu türden derin muhabbetlerin içinde ilerlemekteydiler ki tam gece çökerken köye vardılar. Fakat çiftçi havanın iyice kararmasını bekledi, çünkü harap durumdaki beyefendiyi kimsenin böyle kılıksız halde görmesini istemiyordu. Uygun zamanın geldiğine kanaat getirdiğinde köye girdi ve doğrudan Don Quijote'nin evine gitti, ama evi büyük bir keşmekeş içinde buldu. Don Quijote'nin yakın dostları olan rahip ve köy berberi oradaydılar ve kâhya kadın kendilerine avazı çıktığı kadar bağırmaktaydı:

"Efendimin bu talihsizliğine ne diyorsunuz Muhterem Pero Perez Efendim?" (rahibin adı buydu). Tam üç gün oldu, ne kendisini gören var, ne atını, ne kalkanını, ne mızrağını, ne de zırhını! Aman Yarabbi,

amanın! Ben ne edeyim şimdi? Sürekli okuduğu o lanet olası şövalyelik kitapları yüzünden aklını oynattı, şu başımın mezara gireceğinden nasıl eminsem bundan da öyle eminim. Şimdi düşünüyorum da, hep gezgin bir şövalye olmaktan, bütün dünyayı dolaşarak serüven peşine düşmekten bahseder dururdu. La Mancha'nın en büyük zekâsını böyle böyle yok ettiler ya, şeytan ve Barabbas götürsün o kitapları."

Yeğeni de aynısını söyledi, hatta ekledi:

"Bakın Sayın Üstat Nicolas," –berberin adı da buydu– "bazen sevgili dayımın iki gün iki gece kapanıp bu ruhsuz kitapları okumaya daldığı olurdu. Bitirdikten sonra ise kitabı fırlatıp kılıcını çeker ve duvarlara kılıç sallardı. Yorulduğundan ise kuleler kadar büyük dört devi öldürdüğünü söyler, bitap düştüğü için sırtından boşanan terlerin de savaşta aldığı yaralardan dökülen kanlar olduğunu iddia ederdi. Ondan sonra da koca bir sürahi soğuk suyu bir dikişte bitirir, uzandığı yerde sessiz ve kıpırtısız halde yatar ve içtiği suyun büyük bir büyücü olan dostu bilge Esqnife'nin kendisine getirdiği çok değerli bir iksir olduğunu söylerdi.* Ama bütün bunların suçlusu benim, çünkü dayımın bu deli saçmalarını sizlere haber vermedim, yoksa işler bu noktaya varmadan önce o lanetli kitapları yakar, durumu düzeltirdiniz. Bu kitaplarından o kadar çok var ki hepsi kâfir kitapları gibi ateşe atılıp yakılmayı hak ediyor."

"Buna ben de katılıyorum," dedi rahip, "ve sizi temin ediyorum ki yarın halkın önünde bir infaz yapılacak ve hepsi ateşe verilecek. Böylece başkalarının da benim dostumun yaptıklarını tekrarlamasının önü alınmış olur."

Çiftçi bütün bu söylenenleri Don Quijote'yle birlikte işitti ve böylece komşusunun hastalığını anlamış oldu. Bunun üzerine şöyle seslendi:

"Açın kapılarınızı, Sayın Valdovinos ve Mantua Markisi geliyor ki kendisi yaralıdır. Antequera valisi yiğit Rodrigo de Narvaez'in tutsak getirdiği Sayın Mağribi İbn-i Serrac da yanlarındadır."

Bu sesleri işitince hepsi birden dışarı fırladılar ve biri dostunu, öbürü efendisini ve bir diğeri de dayısını karşısında görünce kendi-

* Urganda'nın kocası yaşlı bilge Alquife'yi kastediyor -çn.

sini kucaklamaya koştular ama o hâlâ eşeğinden inmemişti, çünkü inemiyordu. Karşılamaya gelen güruha şöyle seslendi:

"Geri durun hepiniz, atım yüzünden yaralı haldeyim. Beni yatağıma götürün ve mümkünse bilge Urganda'yı çağırın ki yaralarımı iyileştirsin."

"Tanrı cezasını vermesin," diye atıldı kâhya kadın, "efendimin başına bu belanın geldiği içime doğmuştu işte! Kalkın, doğruca yatağa, biz o Hurgada olmadan da sizi iyi etmesini biliriz! Zatıalinizi bu hale getiren o şövalye kitaplarına binlerce kez lanet olsun!"

Ardından kendisini yatağa götürdüler ve ne kadar aradılarsa da üzerinde hiçbir yara bereye rastlamadılar. O ise yeryüzünde bulunabilecek en büyük ve en cesur on devle savaştığı sırada atı Rocinante'den düştüğünü ve bu yüzden her tarafının yara içinde olduğu iddiasındaydı.

"Vay vay vay!" diye söylendi rahip, "Demek işin içinde bir de devler var şimdi, ha? And olsun, yarın gece çökmeden hepsini yakacağım."

Don Quijote'ye binlerce soru sordular; cevap olarak sadece yemek yemek ve uyumak istediğini söyledi, başka bir şey umurunda değildi. İstediklerini yerine getirdiler. Rahip ise Don Quijote'yi nasıl bu halde bulduğuna dair çiftçiyi uzun uzun sorguya çekti. Çiftçi olan biten her şeyi anlattı, onu bulduklarında ağzından çıkan saçmalıkları

da ekledi. Bütün bunlar rahip efendiyi iyice ikna etti; ertesi gün arkadaşı berber Üstat Nicolas'ı da alıp Don Quijote'nin evine gitmek konusunda kesin kararlıydı artık.

ALTINCI BÖLÜM

Rahip ve berberin yaratıcı şövalyemizin kütüphanesinde yaptıkları ince soruşturmaya dair

Hâlâ uykudaydı. Rahip, yeğenden bu saçmalığın sorumlusu kitapların bulunduğu odanın anahtarlarını istedi; yeğen de isteneni memnuniyetle yerine getirdi. Herkes, hep birlikte bu odadan içeri girdi; kâhya kadın da aralarındaydı. Burada çok iyi ciltlenmiş, yüzden fazla kalın kitap buldular; yanlarında daha ufakları da vardı. Kâhya kadın bunları görür görmez dışarı fırladı; sonra elinde bir kâse kutsanmış su ve bir serpmeçle geri geldi ve şöyle dedi:

"Alın muhterem peder: Bu suyu odaya serpin ki şu kitaplardaki büyücülerden hiçbiri burada kalmasın, bunları yok ettiğimiz için bizden büyü yaparak intikam almaya kalkmasın."

Rahip, kâhya kadının bu saflığı karşısında bir kahkaha attı. Sonra da neyle ilgili olduklarına bakabilmek için berberden kitapları kendisine birer birer uzatmasını istedi. Zira içlerinden bazıları ateşe atılma cezasını hak etmiyor olabilirdi.

"Hayır," dedi yeğen, "hiçbirini affetmenin lüzumu yok, çünkü hepsi bu zararın sorumlusu. En iyisi hepsini pencereden avluya atıp yığmak, sonra da hepsini ateşe vermek. Olmadı arka avluya götürür, ateşi orada yakarız; böylece duman da kimseyi rahatsız etmemiş olur."

Kâhya kadın da aynısını söyledi: Bu masumların katledilmesini ikisi de canı gönülden istiyorlardı. Fakat rahip en azından başlıklarını okumadan böyle bir şeye girişmeyi kabul etmedi. Üstat Nicolas'ın kendisine verdiği ilk kitabın adı Galyalı Amadis'in dörtlü kitabıydı. Rahip buna şu yorumu yaptı:

"Bakın ne kadar ilginç; duyduğuma göre bu, İspanya'da basılan ilk şövalye kitabı. Diğerlerinin hepsi bundan yola çıkılarak yazılmış. Bu kadar kötü bir yolu başlatmış olduğu için, bana kalırsa hiç düşünmeden ateşe atılması gerekir."

"Hayır, efendim," dedi berber, "ben de bu kitabın bu türde üretilenler arasında en iyisi olduğunu işittim. Sanatının eşsiz bir örneği olduğu için bağışlanması gerekir."

"Doğru söylüyorsunuz," dedi rahip, "bu nedenle şimdilik hayatını bağışlıyoruz. Şu yanındakine bakalım bir de."

"Bu da," dedi berber, "Galyalı Amadis'in meşru oğlu *Esplandian'ın Maceraları*."

"Açıkçası," dedi rahip, "babanın iyiliğinin oğluna bir faydasının dokunması gerekmiyor. Buyurun kâhya hanım: Şu pencereyi açın ve bahçeye atın. Yakacağımız ateşin temeli bu olsun."

Kâhya kadın kendisine söyleneni büyük bir memnuniyetle yerine getirdi; böylece değerli Esplandian bahçeye doğru yol aldı ve üzerine açılacak ateşi büyük bir sabırla beklemeye koyuldu.

"Devam edelim," dedi rahip.

"Sıradaki," dedi berber, "*Yunan Amadis*; sanırım bu taraftakilerin hepsi bu Amadis'in soyundan geliyor."

"O halde hepsi avluya," dedi rahip, "Pintiquiniestra Kraliçesi'ni, çoban Darinel'le egloglarını ve yazarının şeytanca, sapkın sözlerini yakmak uğruna, gezgin şövalye kılığına girmiş babam bile olsa yakarım onlarla birlikte."

"Ben de aynı fikirdeyim," dedi berber.

"Ben de," diye ekledi yeğen.

"Madem öyle," dedi kâhya kadın, "getirin, hepsi bahçeye."

Kâhya kadına bir sürü kitap verdiler ve o da merdivenleri inme zahmetine bile girmeden hepsini pencereden aşağı fırlatıverdi.

"Şu kütük gibi olan hangisi?" diye sordu rahip.

"*Don Olivante de Laura*," diye yanıtladı berber.

"Bu kitabın yazarı," dedi rahip, "*Çiçek Bahçesi*'ni de yazan kişidir ve açıkçası, bu iki kitaptan hangisi daha dürüst yani daha doğrusu hangisi daha az yalancı, bunu kesin olarak söylemenin yolu yoktur. Tek bildiğim, bunun da o ukala saçmalıkları sebebiyle avluya yollanması gerektiğidir."

"Sıradaki ise *Hırkanyalı Felixmarte*," dedi berber.

"Senyor Felixmarte de mi buradaymış?" diye yanıtladı rahip, "sizi temin ederim, bunun derhal bahçeye yollanması şart; ne kadar olağanüstü bir doğum geçirmiş olmasının, ne muhteşem serüvenler yaşamış olmasının önemi yok. Öyle sert ve kuru bir üslubu var ki ancak bu kadarına layık. Bu da, şu öteki de hemen bahçeye gidiyor, kâhya hanım."

"Hayhay," diye karşılık verdi o da, sonra da söyleneni memnuniyetle yerine getirdi.

"Bu da *Şövalye Platir*," dedi berber.

"Epey eski bir kitaptır bu," dedi rahip, "bağışlanacak bir yanını göremiyorum. Diğerlerinin yanında yerini alsın çabucak."

Böylece yerini aldı. Ardından başka bir kitabı açtılar; bu kitabın adı ise *Haçlı Şövalyesi* idi.

"Bu kitabın taşıdığı kutsal isim nedeniyle cehaleti maruz görülebilir. Ama aynı zamanda 'Şeytan, hacın ardındadır,' dendiği de vaki. Verin ateşe."

O sırada eline başka bir kitap almış olan berber şöyle dedi:

"Bunun adı *Şövalyelikler Aynası*."

"Onu iyi bilirim," dedi rahip. "Montauban'lı Senyor Renaud, arkadaşları ve dostlarıyla birlikte bu kitapta anlatılır; hırsızlıkta Cacus'tan beterdirler. Yine Fransa'nın On İki Şövalyesi ve gerçek tarihçi Turpin de burada yer alır. Ama ne olursa olsun ben bunların da sonsuza kadar sürgün cezasına çarptırılması taraftarıyım; meşhur

Mateo Boyardo'nun icat edilmesinde parmakları olduğu için hiç değilse. Yine Hıristiyan şair Ludovico Ariosto da hikâyesini buradan almıştır; onu da burada kendi dilinden başka bir dilde konuşurken bulursam zerre kadar saygı göstermem. Ama kendi dilini konuşursa başımın üstünde yeri var."

"Bende İtalyancası var," dedi berber, "ama anlamıyorum."

"Anlasanız da iyi olmazdı," diye karşılık verdi rahip, "Kaptan Efendi* bunu buraya getirip İspanyolcaya kazandırmasaydı kendisini bağışlardık. Kendi özgün değerinden ne çok şey kaybettirdi böyle yaparak. Şiir kitaplarını başka dile çevirmek isteyen herkes de aynısını yapmış olur, zira ne kadar özenle yazsalar, ne kadar yetenek sergileseler de özgün dillerindekilerin seviyelerine hiçbir zaman erişemezler. Yani demek istediğim, bu kitabın da Fransa meselelerini işleyen diğer bütün kitapların da uzun uzun düşülünüp nihai karar verilene kadar kör bir kuyuya atılıp orada bekletilmeleri gerekir. Yalnız şu *Bernardo del Carpio* ile *Roncesvalles* adlı öbürü hariç; bunlar benim elime geçtiği gibi doğrudan kâhya kadının eline verilecek, oradan da hiçbir af gösterilmeksizin alevlerin içine gönderilecekler."†

Berber, bu söylenenlerin tümünü onayladı; hepsi kelimesi kelimesine doğru ve haklı gelmişti ona da. Rahibin çok iyi bir Hıristiyan ve gerçek bir dost olduğuna kesinkes inanmıştı; bu söylediklerine karşı gelecek bir şeyi dünyada söylemezdi artık. Başka bir kitabın kapağını açınca bunun *Olivalı Palmerin* olduğunu, hemen yanında da *İngiltereli Palmerin* adlı bir diğerinin durduğunu gördü. Rahip bunları görünce dedi ki:

"Bu zeytin‡ tez elden paramparça edilsin ve külleri bile kalmayıncaya kadar yakılsın. Bu İngiltere palmiyesi ise eşi benzeri olmayan nadide bir parça olarak saklansın ve tıpkı İskender'in Dario'dan kalan ganimetlerin arasında bulduğu ve şair Homeros'un eserlerini saklamak için kullandığına benzer bir kutu yapılsın. Sevgili dostum, bu kitap iki bakımdan önemlidir: Birincisi zaten kendiliğinden iyi bir

---

* Ariosto'nun yazdığı *Çılgın Orlando*'yu İspanyolcaya çeviren kaptan Jeronimo de Urrea'yı kastediyor –ed.n.

† Urganda'nın kocası yaşlı bilge Alquife'yi kastediyor –çn.

‡ Oliva: Zeytin –çn.

kitap olması, ikincisi ise bunu zeki bir Portekiz kralının yazdığının söylenmesidir. Miraguarda kalesiyle ilgili bütün serüvenler harikadır, müthiş hikâyelerdir. Konuşmalar kibar, sarih ve zevklidir; konuşan kişinin konumu çok iyi gözlemlenerek zekice yansıtılmıştır. O nedenle siz de münasip görürseniz Sayın Üstat Nicolas, bu kitap ve Galyalı Amadis ateşe atılmasın diyorum ben; fakat geri kalanların tümü başka sorgu suale başvurulmaksızın yok edilsin."

"Olmaz, sevgili dostum," diye atıldı berber, "bu elimdeki meşhur *Don Belianis*."

"Fakat," diye yanıtladı rahip, "bundaki hiddetin dozunun azaltılması için ikinci, üçüncü ve dördüncü cildi de dahil, biraz ışgına ihtiyacı var; yine Şöhret Şatosuyla ilgili tüm kısımların da daha mühim münasebetsizliklerin de atılması lazım. Bunun için evvela uzunca bir mühlet tanıyalım, ne kadar düzelme emaresi gösterdiklerine bağlı olarak merhamet mi edilecek, adalete mi teslim edilecek, karar verilir. Siz de sevgili dostum, bu sırada bunları evinizde tutun ve kimsenin okumasına izin vermeyin."

"Memnuniyetle," dedi berber.

Ve rahip artık daha fazla şövalye kitabı okuma zahmetine girmek istemediğinden, bütün büyük kitapları kâhya kadına vererek hepsini bahçeye atmasını söyledi. O da zaten umursamak şöyle dursun, bu kitapları yakmak için adeta can atıyordu; dünyanın en lezzetli mercimeğini fırına verecek olsa bu kadar heveslenmezdi. Böylece sekizer sekizer kucaklayarak hepsini pencereden fırlatıverdi. Bu kadar çok kitabı bir anda kucaklamaya kalkınca içlerinden biri berberin ayaklarının dibine düştü. Berber kimin kitabı olduğunu merak ederek eline aldı. Bu kitabın adı *Meşhur Şövalye Ak Tirante'nin Öyküsü* idi.

"Yüce Tanrım!" diye haykırdı rahip. "Ak Tirante'ymiş ya bu! Verin onu bana, sevgili dostum, zira ben bu kitabın içinde büyük bir mutluluk hazinesi, adeta bir keyif madeni bulduğumu hatırlıyorum. Montauban'lı yiğit şövalye Don Tanrıbizeacısın, onun kardeşi Montauban'lı Tomas, şövalye Fonseca ve ayrıca korkusuz Tirante'nin çoban köpeğiyle çarpışması geçiyor. Yine hanımefendi Hayatımınzevki'nin nükteli lafları, dul Dingin Hanım'ın aşkları ve yalanlarıyla silahtarı Hipolito'ya âşık İmparatoriçe'nin hikâyeleri de bu kitapta

yer alıyor. Doğruyu söylemek gerekirse, sevgili dostum, üslup açısından bakıldığında bu, dünyanın en iyi kitabıdır: Bu kitapta şövalyeler yemek yer, uyur ve yataklarında ölür; ölmeden evvel de vasiyetlerini dile getirirler ki bunların hiçbiri diğer kitaplarda yoktur. Fakat yine de bu kitabı kaleme alan kişi, bunca gereksiz saçmalığı bile isteyerek yazdığına göre, ömür boyu kürek cezasına çarptırılsa yeridir derim ben. Alın, evinize götürüp okuyun; dediklerimin doğru olduğunu siz de göreceksiniz."

"Öyle yapayım madem," dedi berber, "peki, ama bu geri kalan ufak kitapları ne yapacağız?"

"Bunlar şövalyelikle alakalı değil, şiir kitapları olsa gerek," diye yanıtladı rahip.

İçlerinden birini açtı ve Jorge de Montemayor'un *Diana* adlı kitabı olduğunu görünce geri kalanların hepsinin de aynı türden olduğunu düşünerek şöyle dedi:

"Bunlar diğerleri gibi yakılmayı hak etmiyor, çünkü şövalyelik kitapları gibi zarara yol açmamışlardır ve açmayacaklardır da. Ruha hitap eden kitaplardır bunlar, kimseye bir zararları yoktur."

"Aman, beyefendi," dedi yeğen, "bunları da diğerleri gibi yaksanız iyi olacak, çünkü dayım şövalyelik hastalığından kurtulduğunda bunları okursa bu sefer de çoban olup ormanlarda kırlarda gezmeye, türküler söyleyeme, ıslık tutturup kaval çalmaya kalkar. Hatta daha da beteri, şair oluverir ki, dediklerine göre dermanı bulunmayan, bulaşıcı bir hastalıkmış bu."

"Hanım kızımız doğru söylüyor," dedi rahip, "dostumuzu bu yoldan çıkarıcı beladan korumamız iyi olur. O halde Montemayor'un *Diana*'sıyla başlayalım. Bence yakılmasına gerek yok, ama o bilge Felicia ve tılsımlı suyla ilgili kısımları, bir de uzun şiirlerin hemen hepsi çıkarılmalı. Nesirden oluşan kısmına ise bu türden kitapların ilk örneği olmasının hatrına dokunulmasın."

"Bu sıradaki ise," dedi berber, "*ikinci La Diana* dedikleri, Salmanca'lınınkı. Bu öbürü de aynı adı taşıyor, yazarı Gil Polo."

"O halde Salamanca'lınınki de," diye karşılık verdi rahip, "bahçedeki hükümlülerin yanında yerini alsın. Gil Polo'nunkini ise Apol-

lon'dan bizzat gelmiş gibi ayrı tutalım. Ama biraz da acele edin, sevgili dostum, vakit geç oluyor."

"Bu kitap," diye devam etti berber, bir başka kitabın kapağını açarak, "*Aşkın Talihinin On Kitabı*. Sardinyalı şair Antonio de Lofraso yazmış."

"Vazifem üzerine yemin ederim," dedi rahip, "Apollon Apollon olalı, müzler müz olalı ve şairler de şair olalı beri bunun kadar eğlenceli ve nükteli bir kitap daha yazılmamıştır. Bu bakımdan da bu türün gelmiş geçmiş en nadide örneği sayılır ve bu kitabı okumamış biri de kendisini hayatında hiç güzel bir şey okumamış saymalıdır. Verin bana onu da, sevgili dostum, zira Floransa kumaşından dikilmiş bir cüppe bulsam bu kadar değer atfetmezdim doğrusu."

Rahip bu kitabı da büyük bir memnuniyetle kenara ayırırken berber şöyle devam etti:

"Bu sıradakiler ise, *İberyalı Çoban*, *Henares Perileri* ve *Kıskançlık Büyüsünün Bozulması*."

"O halde tek yapmamız gereken," dedi rahip, "bunları da kâhya kadının adaletli kollarına teslim etmek. Nedenini de sormayın, yoksa hiç bitiremeyeceğiz."

"Bu da *Filidalı Çoban*."

"Çoban falan değil o," dedi rahip, "aslında çok zeki bir saraylıdır ve kıymetli bir cevher gibi korunmalıdır."

"Sıradaki şu büyük olanın adı ise," dedi berber, "*Çeşitli Şiirler Hazinesi*."

"Sayıları bu kadar çok olmasaydı," dedi rahip, "daha kıymetlenirlerdi; bu kitapta çok iyilerin yanında yer alan kötü şiirlerin ayıklanması, kitabın bunlardan temizlenmesi gerekir. Bunu ayırın, çünkü yazarı benim arkadaşımdır; yazmış olduğu diğer daha kahramanca ve üstün eserlerin hatırına buna da dokunulmamalıdır."

"Bu ise," diye devam etti berber, "Lopez Maldonado'nun *Cancionero*'su."

"Bu kitabın yazarı da benim yakın arkadaşımdır," dedi rahip ve içindeki dizeleri onun ağzından dinleyeni kendisine hayran bırakır. Sesi öyle yumuşak, öyle tatlıdır ki insanı büyüler. Egloglar biraz

uzundur, ama iyinin fazlası olmaz: Bunu da kenara ayrılanların yanına koyun. Fakat onun yanında duran kitap da ne acaba?"

"Miguel de Cervantes'in *La Galatea*'sı," dedi berber.

"Bu Cervantes benim uzun yıllardır çok yakın dostumdur ve hayattaki tecrübesi şiirlerden çok talihsizliklerden yana olmuştur. Kitabında güzel bir buluş yok değil; bir şey öneriyor ama bir sonuca vardırmıyor. Söz vermiş olduğu ikinci bölümü yazmasını beklemek lazım; belki ikincisinde düzeltir de şu anda layık görülmediği hoşgörüyü o zaman elde eder. O gün gelene dek, sevgili dostum, bunu da kendi odanızda tutun."

"Memnuniyetle," diye yanıtladı berber. Burada da üç kitap birden var: Ercillalı Don Alonso'nun *La Araucana*'sı, Cordoba hâkimi Juan Rufo'nun *La Austriada*'sı ve son olarak Valensiyalı şair Cristobal de Virues'in *El Monserrato*'su."

"Bu üç kitabın hepsi," dedi rahip, "İspanyolca dilinde yazılmış kahramanlık şiirlerinin en iyi örneklerini teşkil eder. İtalya'nın en meşhurlarıyla aşık atacak seviyededirler. Bunları da İspanya şiirinin en zengin örnekleri olarak bir kenara ayırın."

Rahip artık kitap görmekten usanmıştı. Bu nedenle geri kalan kitapların hepsinin incelenmeden yakılmasına karar verdi. Fakat berberin elinde açık bir kitap daha vardı; *Angelica'nın Gözyaşları*'ydı bu kitabın adı.

"O gözyaşlarını az daha ben dökecektim," dedi rahip, kitabın adını işitince, "eğer bu kitabı yakmaya gönderseydim tabii. Zira yazarı yalnızca İspanya'nın değil, tüm dünyanın en meşhur yazarlarından biridir. Ovidius'un fabllarından bazılarını da çok iyi tercüme etmiştir."

YEDİNCİ BÖLÜM

La Manchalı yiğit şövalye Don Quijote'nin ikinci kez yola çıkışına dair

Bu sırada Don Quijote avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

"Gelin bakalım buraya, gelin, yiğit şövalyeler; o yiğit bileklerinizin gücünü burada göstereceksiniz, zira saraylılar yarışı kazanmakta."

Bu gürültü patırtının işitilmesi üzerine geriye kalan kitapların incelenmesine devam edilmedi; bu nedenle de Don Luis de Avila'nın kaleme aldığı *La Carolea*, *İspanyalı Leon* ve *İmparatorun Marifetleri* adlı kitapların da hiçbir gören duyan olmadan ateşe atıldığı sanılıyor. Tabii aslında hiç şüphesiz, bunların da kenara ayrılması gerekirdi; hem belki rahip bakmış olsaydı böyle sert bir hükme tabi tutulmazlardı da.

Don Quijote'nin yanına geldiklerinde kendisi çoktan yataktan çıkmıştı. Bağırıp etrafa öfke saçmaya devam ediyor, her yana sağlı sollu kılıç darbeleri savuruyordu. Sanki hiç uykuya yatmamışçasına canlı ve ayıktı. Kendisini kucaklayıp zorla yatağa geri götürdüler. Sonra biraz sakinleyince rahibe döndü ve şöyle dedi:

"Sayın Başpiskopos Turpin, On İki Şövalye olarak önceki üç gün boyunca bu şerefi taşıdıktan sonra, bu yarışta zaferi saraylı şövalyelere kaptırmamız çok yazık oldu."

"Lütfen susun, sevgili dostum," dedi rahip, "Tanrı müsaade ederse bugün kaybedilen yarın geri kazanılabilir; siz şimdilik kendi sıhhatinize dikkat edin. Bana kalırsa yaralı değilseniz bile hayli yorgun olmalısınız."

"Yaralı değilim," diye atıldı Don Quijote, "ama hırpalanmış ve bitap durumda olduğum kesin; o Don Roldan denen soysuz herif, bir meşe kütüğüyle vurdu bana, üstelik de sırf hasetinden, çünkü

onun başarılarıyla ben tek başıma aşık atabiliyorum. Fakat ben de bu yataktan kalkar kalkmaz onun bütün büyülerine rağmen bunları kendisine ödetmezsem, bana da Montauban'lı Renaud demesinler. Şimdilik bana yemek getirin yeter, zira şu durumda bana en çok yarayacak olan budur; işin öç alma kısmını ise bana bırakın."

Dediklerini yaparak kendisine yemek verdiler ve uyuması için yalnız bıraktılar. Herkes onun bu çılgınlığı karşısında şaşkına dönmüştü.

O gece kâhya kadın bahçede ve evde ne kadar kitap varsa yaktı kül etti. Yakılanlar arasında bazıları sonsuza dek arşivlerde yer almayı hak ediyordu aslında, fakat kader ve incelemeyi yürüten şahsın tembelliği buna müsaade etmedi. Böylelikle "kurunun yanında yaş da yanar" lafı doğrulanmış oldu.

Berberin ve rahibin, dostlarının içine düştüğü bu vaziyet için o anda buldukları çarelerden bir başkası da, kitapların bulunduğu odanın girişine duvar ördürmek oldu. Böylece, uyandığında kitapları bulamayacaktı –belki neden ortadan kaldırınca sonuç da ortadan kalkardı– ve ona bir büyücünün gelip kitapları, odayı, her şeyi götürdüğünü söyleyeceklerdi. Bu kısmı çarçabuk hallettiler. İki gün sonra Don Quijote yataktan kalkınca ilk yaptığı iş gidip kitapları-

na bakmak oldu. Kitaplarını bıraktığı odayı bulamayınca bir oraya bir buraya dolanarak kitaplarını aramaya koyuldu. Eskiden kapının durduğu yere geliyor, elleriyle yokluyor, ağzını açıp tek kelime edemeden gözlerini bir sağa bir sola döndürüp duruyordu. Fakat uzun uğraşları sonuç vermeyince kâhya kadına gidip kitaplarının bulunduğu odanın nerede olduğunu sordu. Söyleyeceklerine çok iyi hazırlanmış olan kâhya kadın şöyle dedi:

"Ne odası, neyin nesini arıyorsunuz siz, efendim? Bu evde artık ne oda var ne de kitap, çünkü şeytan aldı götürdü bütün her şeyi."

"Şeytan değildi," diye araya girdi yeğen, "bir gece bir bulutun üzerinde bir büyücü geldi, sizin buradan ayrıldığınız günden bir sonraki geceydi. Üzerine binip geldiği yılandan inip odaya girdi. İçeride ne yaptığını bilmiyorum, ama bir süre sonra çatıdan uçarak çıktı gitti, bütün evi dumana boğdu. Ne yaptığına bakmaya geldiğimizde ise ne kitap kalmıştı ne oda. Yalnızca kâhya kadınla ikimiz bir şeyi çok iyi hatırlıyoruz: Yaşlı büyücü giderken yüksek sesle dedi ki, kitapların ve odanın sahibine karşı kişisel bir garezi olduğu için bu kötülüğü etmiş, ne olduğunu ise daha sonra görecekmişiz. Bir de adının Bilge Munyaton olduğunu söyledi."

"Freston demiştir," dedi Don Quijote.

"Freston mu Friton mu, ben bilmem," dedi kâhya kadın, tonla bitiyordu, bir onu biliyorum."

"Evet, öyle," dedi Don Quijote, "bilge bir büyücüdür ve benim büyük düşmanımdır, çünkü kendi sihir ve büyüleri sayesinde, bir zaman sonra benim gelip kendisinin dostu olan bir şövalyeyle teke tek dövüşeceğimi ve buna engel olamayacağını biliyor. Bu nedenle bana elinden gelen bütün kötülükleri ediyor. Ancak ben kendisini temin ederim ki, Tanrı'nın yazdığını ne bozabilir ne de engelleyebilir."

"Ona şüphe etmeye ne hacet?" dedi yeğen. "Fakat sevgili dayıcığım, sizi bu belalara kim zorluyor ki? Evde huzurlu huzurlu oturmak varken, ne diye dünyayı gezip başınıza bela olacak işlerin peşinden koşuyorsunuz? Pek çokları Dimyat'a pirince giderken evindeki bulgurdan olmuyor mu?"

"Ah benim sevgili yeğenim," diye yanıtladı Don Quijote, "söylediklerinde ne kadar da yanılıyorsun! Bir defa beni soymaya kalk-

sınlar bakalım, o zaman ben de saçımın bir teline dahi dokunmaya kalkanın bütün sakalını yolup dımdızlak bırakmazsam!"*

Diğer ikisi bir daha cevap vermeye yeltenmediler, çünkü öfkesinin yükseldiği belli oluyordu.

Önceki deliliklerini yinelemek istediğine dair herhangi bir emare göstermeden on beş günü evde sakin bir şekilde geçirdi. Bu süre içerisinde iki sevgili dostu, rahip ve berberle aralarında pek keyifli sohbetler geçti. Bu sohbetlerde onlara dünyanın en çok ihtiyacı olan şeyin gezgin şövalyeler olduğunu ve gezgin şövalyeliğin onunla birlikte yeniden hayat bulacağını anlatıyordu. Rahip bazen karşı çıkıyor, bazen ise onu onaylar sözler söylüyordu, çünkü bu şekilde önlem almazsa kendisini yola getirmek mümkün olmayacaktı.

* Sakal, erkeklik ve iktidar işareti sayıldığından, biri in sakalını yolmak veya kesmek büyük hakaret olarak kabul edilirdi çn.

Bu süre zarfında Don Quijote dürüst, fakat aklı biraz kıt bir adam olan (yoksul birine dürüst sıfatı yakıştırılabilirse tabii) bir çiftçi komşusunu ikna edebilmek için çalışmalara başladı. Adama öyle çok dil döktü, öyle çok yakardı ve vaatlerde bulundu ki zavallı köylü sonunda onunla birlikte yola çıkmaya, kendisine silahtar olarak hizmet vermeye razı oldu. Don Quijote'nin kendisine söylediği başka şeylerin yanında belirttiği bir nokta daha vardı: Yola çıkmaya gönülden niyetli olması gerekirdi, zira başlarından bir serüven geçti mi, göz açıp kapamaya kalmadan bir ada ele geçirebilirler ve Don Quijote de buranın yönetimini kendisine verebilirdi. Bu ve benzeri vaatler sonunda Sancho Panza adlı bu çiftçi, karısını ve çocuklarını bıraktı ve komşusunun silahtarı oldu.

Ardından Don Quijote biraz para kazanmak için uğraşmaya başladı. Birkaç parça şey sattı, başka birtakım şeyleri rehin verdi ve hepsinde berbat pazarlık etmesine rağmen sonunda makul bir rakama ulaştı. Ayrıca bir arkadaşından kendisine ödünç bir kalkan ayarladı ve yamru yumru miğferini de elinden geldiğince düzeltmeye çalıştıktan sonra silahtarı Sancho'ya da yola çıkmayı düşündüğü gün ve saati belirtti ki o da kendisi için gerekli olan şeyleri hazır etsin. Eyer taşıma görevinin ise bilhassa üzerinde durdu. Sancho eyerleri götüreceğini, ayrıca kendi elinde bulunan iyi bir eşeği de yanına almayı düşündüğünü, çünkü yayan gitmeye pek alışkın olmadığını söyledi. Don Quijote eşek konusunda biraz tereddüt etti. Herhangi bir gezgin şövalyenin, yanında eşek sırtında giden bir silahtarı olup olmadığını hatırlamaya çalıştı, böyle bir şövalye hatırlamıyordu. Fakat bunlara rağmen yanlarında eşek götürülmesine razı geldi, ilk karşılaştığı onursuz şövalyenin atını ona vererek kendisini daha makul bir binek hayvanına kavuşturma şansı elde edebilirdi. Hancının verdiği öğütleri aklından geçirerek kendisi için de birkaç gömlek ve diğer birtakım ihtiyaçlarını ayarladı. Bütün bunlar tamamlandığında ise ne Panza çocuklarına ve karısına ne de Don Quijote kâhya kadına ve yeğenine veda etmeden, bir gece vakti hiçbir insana gözükmeksizin oradan ayrıldılar. O kadar çok yürüdüler ki güneş doğduğunda artık arasalar bile kimsenin onları bulamayacağından emindiler.

Sancho Panza eşeğinin üzerinde, eyerleri ve şarap tulumuyla keyif içinde yol alıyor, efendisinin kendisine vaat ettiği adanın valisi olmak için sabırsızlanıyordu. Don Quijote yine ilk yola çıkışında gittiği güzargâhtan gitmeye karar verdi. Bu yol Montiel Ovası'ndan geçiyordu, ama bu yolculuğu bu sefer ilkinde olduğu kadar zahmetli geçirmiyordu, çünkü sabahın ilk saatleri olduğundan güneş ışınları eğik vuruyor, ikisini de yormuyordu. Tam bu sırada Sancho Panza efendisine dönerek şöyle dedi:

"Bakın, saygıdeğer gezgin şövalye, bana söz vermiş olduğunuz adayı aman diyim unutmayasınız. Ne kadar büyük olursa olsun, ben onu yönetmeyi bilirim."

Don Quijote ise buna şöyle yanıt verdi:

"Şunu bilmen gerekir ki, sevgili dostum Sancho Panza, kazandıkları adaların ve krallıkların başına silahtarlarını getirmek, eski gezgin şövalyeler arasında yaygın bir gelenekti. Ben de bu kadar yaygın bir geleneği boşa çıkarmak niyetinde değilim; bilakis, bu geleneği daha da ileri götürmeyi düşünüyorum: Çünkü onlar bazen, hatta çoğu zaman, silahtarlarının çok yaşlanıp elden ayaktan düşmelerini, artık hizmet veremeyecek hale gelmelerini beklerler, ancak ondan sonra en fazla bir vadinin ya da vilayetin kontluğunu ya da olsa olsa markiliğini verirlerdi. Fakat sen ve ben yaşarsak eğer, altı güne kalmaz başkalarının tabi olduğu bir krallık kazanırım ben; böyle bir yer, krallığına seni getirmek için biçilmiş kaftan olur. Hem bu seni şaşırtmasın, zira şövalyelerin başına öyle şeyler gelir, öyle beklenmedik anlarda öyle apansız şeyler yaşanır ki bakarsın sana vaat ettiğimden fazlasını bile kolaylıkla verebilirim."

"O halde," diye karşılık verdi Sancho Panza, "eğer ben sizin anlattığınız mucizelerden birinin sonucunda kral olursam, en azından sevgili karım Juana Gutierrez'in kraliçe, çocuklarımın ise veliaht olması gerekir."

"Bundan kimin şüphesi olabilir zaten?" diye yanıtladı Don Quijote.

"Benim şüphem var," dedi Sancho Panza, "çünkü en azından kendi adıma, Tanrı yeryüzüne krallık yağdıracak olsa bile, bunların hiçbiri Mari Gutierrez'e uymaz. Efendim, şunu bilmeniz gerekir ki

kendisi kraliçelik namına beş para etmez; konteslik daha iyi yakışır, o da ancak Tanrı yardım edecek olursa."

"Sen onu Tanrı'ya bırak, Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, "en doğrusuna o karar verir. Ama kendi hevesini de kırma sakın, valilikten daha düşük bir şeye razı gelmeye niyetliymişsin gibi konuşma."

"Kırmam, efendim," dedi Sancho, "hele de sizin gibi bir efendim olduktan sonra. Benim için iyi olan ve benim altından kalkabileceğim ne varsa siz bana vermesini bilirsiniz elbet."

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Yiğit Don Quijote'nin korkunç ve akla hayale sığmaz yeldeğirmenleri serüvenindeki yüksek başarısı ve anılmaya layık diğer muvaffakiyetlerine dair

Bu sırada o ovada bulunan otuz kırk yeldeğirmenine rastladılar. Don Quijote bunları görür görmez silahtarına seslendi:

"Talih, işleri bizim dileyebileceğimizden bile daha iyi şekilde yönlendiriyor, arkadaşım Sancho Panza. Bak şuraya; otuz, hatta biraz daha fazla sayıda azman gibi dev duruyor, görüyorsun ya. Ben bunların hepsiyle dövüşmek ve hepsinin canını almak niyetindeyim. Buradan kalan ganimetlerle zenginliğimizi inşa etmeye başlarız, çünkü bu haklı bir savaştır ve böyle kötü bir türü yeryüzünden silmek demek, Tanrı'ya hizmet etmek demektir."

"Ne devi?" dedi Sancho Panza.

"Şu ileride gördüklerin," diye yanıtladı efendisi, "kolları upuzun, hatta bazılarınınki iki fersah kadar var."

"Bakın, efendim," dedi Sancho, "orada gözükenler dev değil, yeldeğirmenleri. Kol gibi gözüken şeyler ise değirmenin kanatları; rüzgâr kanatları döndürdükçe onlar da değirmenin taşını hareket ettirir."

"Bu serüven işlerinde tecrübesiz olduğun çok belli," diye karşılık verdi Don Quijote. "Onlar dev; eğer korkuyorsan, sen burada kal ve dua et. Ben kendileriyle amansızca dövüşmeye gidiyorum."

Bunu söyledikten sonra atı Rocinante'yi mahmuzladı. Silahtarı Sancho'nun yakarışlarını duymuyordu bile. Sancho, birazdan saldırmak üzere olduğu şeylerin kesinlikle dev değil, yel değirmeni ol-

duğunu söylüyordu. Ancak Don Quijote, onların dev olduklarından öyle emindi ki ne silahtarı Sancho'nun bağırışlarını duyuyor, ne de bu kadar yakına gelmiş olmasına rağmen gerçekte ne olduklarını kendi gözleriyle görebiliyordu. Bilakis yaklaştıkça değirmenlere doğru haykırmaya başladı:

"Kaçmayın korkak ve rezil yaratıklar, size saldırmaya gelen tek bir şövalyeden ibaret."

O sırada hafif bir rüzgâr esti ve değirmenlerin koca kanatları hareket etmeye başladı. Bunu gören Don Quijote:

"Varsın Dev Briareus'tan bile çok kolunuz olsun, yine de bunun hesabını vereceksiniz."

Ve bunu söylerken bir yandan bütün iradesini sevgilisi Dulcinea'ya teslim ediyor, bu vahim durumda kendisine yardım etmesini diliyordu. Mızrağını eline geçirdi, kalkanını kaldırıp kendini koru-

maya aldı ve Rocinante'yi dörtnala koşturarak önüne çıkan ilk değirmenin kanatlarına mızrağıyla saldırdı. O sırada rüzgâr öyle bir kuvvetle esti ki mızrağı paramparça etti ve hem atı hem atlıyı bütün ova boyunca peşi sıra sürüklereyek helak etti. Sancho Panza eşek üstünde gidebildiği kadar hızla giderek yardımına koştu, fakat vardığında Don Quijote kolunu bile kıpırdatamayacak haldeydi; yere Rocinante'yle birlikte düştüğü için böyle korkunç bir darbe almıştı.

"Aman Tanrım," dedi Sancho. "Ben size demedim mi yaptığınıza dikkat edin, bunlar yel değirmeni diye? Bunu görmemek için insanın aklından zoru olması lazım."

"Sus, sus, arkadaşım Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "savaş meseleleri her zaman değişikliğe uğramaya en müsait olan meselelerdir. Ayrıca bence –ki doğrusu da bu– odamı ve kitaplarımı çalan o Freston adlı bilge, kendisini yenmekle kazanacağım şanı elimden ala-

bilmek için o devleri değirmenlere dönüştürdü; benden öylesine nefret ediyor çünkü. Fakat nihayetinde onun bu kara büyülerinin, benim kılıcımın fazileti karşısında pek bir hükmü olamaz.

"Tanrı bildiği gibi yapsın," diye yanıtladı Sancho Panza.

Ardından Don Quijote'nin yerden kalkmasına yardım ederek Rocinante'nin sırtına geri oturttu. Hayvanın sırtındaki kemikler bile yerinden oynamıştı artık. Başlarından geçen bu serüvenden konuşa konuşa Lapice Geçidi yolunda ilerlemeye devam ettiler, çünkü Don Quijote oradan çok sayıda gezgin geçtiği için pek çok çeşitli serüvenle karşılaşmanın işten bile olmadığını söylüyordu. Yalnızca mızrağını kaybettiğine yanıyordu; silahtarına dönüp şöyle dedi:

"Bir keresinde Diego Perez de Vargas adlı İspanyol bir şövalyenin hikâyesini okumuştum. Bir çarpışmada kılıcı kırılmış, meşe ağacından bir dal mı kol mu ne koparmış, sonra onunla o gün öyle işler başarmış, o kadar çok Mağribi haklamış ki adı Haklayıcı'ya çıkmış. Bu nedenle o günden sonra hem kendisi hem de soyunun geri kalanı "Vargas ve Haklayıcı" olarak anılmaya başlamış. Bu hikâyeyi sana anlatıyorum, çünkü ben de karşıma ilk çıkan meşe ağacından böyle güzel bir dal koparmayı düşünüyorum. Onunla öyle büyük kahramanlıklar işleyeceğim ki böyle inanılması güç olaylara şahit olduğun için sen de kendini çok talihli sayacaksın."

"Tanrı'nın izniyle," dedi Sancho, "hepsinin tıpkı sizin dediğiniz gibi olacağına inanıyorum. Fakat biraz dik oturun efendim, biraz yan yan gidiyorsunuz gibi duruyor. Düştüğünüzde aldığınız yaralardan olacak herhalde."

"Evet, doğrudur," diye yanıtladı Don Quijote, "ama şikâyetlenmiyorsam, gezgin şövalyelerin bağırsakları dışarı fırlasa bile yaralarından şikâyet etmelerine müsaade bulunmadığındandır."

"Madem öyle, başka diyecek bir şeyim yok," diye karşılık verdi Sancho, "ama Tanrı biliyor ya, bir yeriniz acıdığında şikâyet etmenizi yeğlerdim doğrusu. Ben kendi adıma şunu itiraf edeyim, en ufak bir acı duysam kesinlikle sızlanmak zorundayım, tabii eğer bu şikâyet etmeme kuralı gezgin şövalyelerin silahtarları için de geçerli değilse."

Don Quijote, silahtarının bu saflığı karşısında gülmeden edemedi. Ardından da ortada bir sebep olsun veya olmasın, ne zaman

isterse sızlanabileceğini, zira bugüne kadar şövalyelik kanunlarında bunun aksine dair bir şey okumadığını söyledi. Sonra Sancho yemek vaktinin geldiğini hatırlattı. Efendisi ise kendisinin buna gerek duymadığını, ama onun ne zaman isterse yemeğe başlayabileceğini belirtti. Bunun üzerine Sancho önce eşeğinin üzerine elinden geldiğince rahat bir şekilde kurulup heybelere koyduğu şeyleri çıkarttıktan sonra bir yandan yemeğini yiyip bir yandan efendisinin arkasından usul usul gitmeye başladı. Arada bir de tulumu çıkarıp öyle kana kana içiyordu ki Malaga'nın en kıyak meyhanecisi görse kıskanırdı. Şarabı böyle ardı ardına yudumladıkça, efendisinin kendisine verdiği sözlerin hepsini aklından çıkarıverdi. Ne kadar tehlikeli olursa olsun, böyle yollara düşüp serüven peşinde koşmanın eziyetten çok bir keyif işi olduğunu düşünüyordu şimdi.

Sonunda o geceyi sık ağaçlıklı bir bölgede geçirdiler. Don Quijote, bu ağaçlardan birinden kuru bir dal kopardı; bunu mızrak yerine kullanabilirdi. Kırık mızrağından söktüğü demir mızrak başını alıp bu dala taktı. Don Quijote o gece hiç uyumadan sevgilisi Dulcinea'yı düşündü. Kitaplarda okuduklarına göre davranmak istiyordu, çünkü şövalyeler ormanlarda ve çöllerde geçirdikleri pek çok gecelerde kendilerini sevgililerinin düşleriyle oyalarlardı. Sancho Panza için ise aynı durum geçerli değildi; midesi fazlasıyla dolu olduğundan, (midesindeki doluluk da hindiba suyu olmadığından), bütün gece sabaha kadar deliksiz bir uyku çekti. Sabah vakti efendisi seslenip uyandırmasa, ne yüzüne vuran güneş ışınları, ne de günün başladığını müjdeleyen kuş sesleri gözünü açtırabilirdi. Kalkar kalkmaz tulumuna davrandıysa da bir önceki geceden daha hafif olduğunu fark edince içine bir sıkıntı düştü, zira bu eksikliklerini yakın zamanda giderebilecek gibi gözükmüyorlardı. Don Quijote sabah kahvaltı etmek de istemedi, çünkü daha önce de belirtildiği üzere, onun tek besini lezzetli hatıralarıydı. Başladıkları Lapice Geçidi yoluna yeniden düştüler ve sonunda o gün öğleden sonra saat üç gibi vardılar.

"İşte burada, kardeşim Sancho Panza" dedi Don Quijote, karşıdan bakarak, "o serüven dedikleri şeye boğazımıza kadar batabiliriz. Ancak bilmen gereken bir şey var ki, o da beni dünyanın en büyük tehlikeleri içinde görsen bile kılıcına sarılıp beni savunmaya giriş-

memen gerektiğidir; tabii bana saldıranlar adi ve aşağı tabakadan insanlar olmadığı sürece. Öyle bir durumda pek tabii yardımcı olabilirsin; fakat eğer şövalyelerse, senin şövalyelik kanunları namına hiçbir şekilde bana yardım etmeye iznin yoktur, ta ki kendin zırhlı bir şövalye olana kadar."

"Emin olun, efendim," diye yanıt verdi Sancho, "bu konuda sözlerinize sonuna kadar sadık kalacağım; ayrıca ben kendim zaten barışçıl yapıda bir insanım, öyle kendimi kavgaya dövüşe atmak taraftarı değilim. İş kendi nefsimi müdaafa etmeye geldiğinde ise o kanunların hiçbirini dinlemem, zira hem ilahi hem beşeri kanunlar herkesin kendi kendini savunmasına müsaade etmektedir."

"Ben de farklı bir şey söylemiyorum," dedi Don Quijote, "ancak şövalyelere karşı beni savunmak konusunda doğal güdülerine hâkim olmak zorundasın."

"Dedim ya, öyle yapacağım," diye karşılık verdi Sancho "ve bu kurala kutsal pazar günüymüşçesine biat edeceğim."

Onlar bu konuşmalara dalmışken, yolda Benedikten tarikatından iki keşiş göründü; sanki hecin devesi üstünde gidiyor gibi gözüküyorlardı, çünkü altlarındaki katırlar neredeyse develer kadar vardı. Yüzlerine tozdan korunmak için yolculuk maskesi takmış, katırlarına güneşlik tutturmuşlardı. Arkalarından bir araç geliyor, bu araca dört beş atlı, iki de yayan ilerleyen katırcı eşlik ediyordu. Daha sonradan öğrenildiği üzere, arabada Sevilla şehrine doğru ilerlemekte olan, Biskaylı bir hanım vardı. Kadının kocası o sırada Sevilla'da bulunuyordu ve majestelerinin emri üzerine Hint Adalarına doğru yola çıkmak üzereydi.* Keşişler kadınla birlikte değildi, sadece tesadüfen aynı yolda ilerlemekteydiler. Fakat Don Quijote onları görür görmez silahtarına seslendi:

"Ya ben yanılıyorum ya da dünyada görülmüş en meşhur serüvenlerden biri olacak bu. Çünkü orada görülen siyah siluetler, o arabada kaçırdıkları prensesi götürmekte olan büyücüler olmalı, hatta öyle olduklarına hiç şüphe yok. Elimden gelen her şeyi yaparak bu haksızlığa engel olmak ise bana düşüyor."

---

* Günümüzde Güney/Latin Amerika olarak bilinen kıta için o dönemde "Hint Adaları" ifadesi kullanılırdı.

"Bu sefer yeldeğirmenlerinden de fena olacak," dedi Sancho. "Bakın, efendim, oradakiler Benedikten keşişleri. Gelen araba ise bir yolcu aracı olsa gerek. Rica ediyorum, yaptığınıza dikkat edin; bakın, şeytan aklınıza girmesin sakın."

"Dedim sana, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "bu serüvenler konusunda pek bir şey bildiğin yok; benim söylediklerim doğru, birazdan göreceksin zaten."

Ve bunu söyledikten sonra ileri atılarak keşişlerin geldiği yolun ortasında durdu. Bu kadar yaklaşınca artık söylediklerini duyabileceklerine kanaat getirdi ve seslendi:

"Sizi şeytanlar, canavarlar sizi! Bu arabada zorla götürmekte olduğunuz o asil prensesi derhal serbest bırakın, yoksa bu kötülüklerinizle hak ettiğiniz erken ölümün tadına varırsınız."

Keşişler dizginlere asıldılar ve Don Quijote'nin hem görüntüsüne hem konuşmasına şaşkınlıkla bakakalıp şöyle karşılık verdiler:

"Sayın şövalye, bizler ne adi ne de şeytani insanlarız. Yalnızca kendi yolunda ilerlemekte olan, Benedikten tarikatına bağlı iki din adamıyız; bu arabada zorla götürülen bir prenses var mı yok mu, hiçbir bilgimiz bulunmuyor."

"Bu laflar bana sökmez, ben sizi bilirim yalancı serseriler," dedi Don Quijote.

Ardından başka yanıt gelmesini beklemeden Rocinante'yi dürttüğü gibi mızrağını doğrulttu ve ilk keşişe savurdu. Öyle bir öfke ve hışımla saldırdı ki eğer keşiş katırından yere atlamasaydı, yere çok fena çakılacak, ölmese bile ağır yaralanacaktı. Arkadaşına yapılan saldırıyı gören ikinci keşiş ise bacaklarını katırına dayadığı gibi kırda öyle bir koşturmaya başladı ki adeta rüzgârla yarışıyordu."

Keşişi yerde gören Sancho Panza ise eşeğinden yavaşça indi, yanına koştu ve adamın üzerindekileri çıkarmaya başladı. Bunun üzerine iki katırcı da yanlarına geldi ve adamı neden soyduğunu sordu. Sancho bunların, efendisi Don Quijote'nin kazandığı savaştan kalan ganimetler olduğunu ve toplamaya hakkı bulunduğu cevabını verdi. Ne var ki katırcılar şakadan da ganimetten de anlamadıkları gibi, Don Quijote'nin arabanın içindeki yolcularla konuştuğunu da fark etmişlerdi. Bunun üzerine Sancho' atıldıkları gibi bir

çırpıda yere serdiler. Sakalında bir tel bile bırakmadılar ve tekme tokat dövdükten sonra yerde nefessiz, baygın halde koyup oradan uzaklaştılar. Korkudan tir tir titreyen, yüzü kireç gibi bembeyaz kesilmiş keşiş ise hiç vakit kaybetmeden katırına atlayıp arkadaşının peşinden gitti; arkadaşı ileride durmuş, bu ani saldırının nereye varacağını merakla izliyordu. Fakat sonrasında ikisi de olacakları hiç umursamadan yollarına geri koyuldular, arkalarından şeytan kovalıyormuş gibi haç çıkarara çıkara nört nala uzaklaştılar.

Daha önce de belirtildiği gibi, bütün bunlar olurken Don Quijote arabadaki hanımla konuşmaktaydı:

"Güzeller güzeli hanımefendi, artık zatıaliniz istediğinizi yapmakta özgürsünüz, çünkü başınızdaki zorbaların kibrini bileğimin gücüyle yenip yere sermiş bulunuyorum. Sizi özgürlüğünüze kavuşturan kişinin ismini daha fazla merak etmeyin diye söyleyeyim; adım La Manchalı Don Quijote'dir; gezgin şövalyelik ve serüvencilikle meşgul olan, eşsiz güzellikteki Tobosolu Dulcinea'ya ait bir aşığımdır. Benden aldığınız bu hizmete karşılık sizden tek istediğim, Tobosa'ya gitmeniz ve benim adıma bu hanımefendinin karşısına çıkıp sizin serbest kalmanız için yaptıklarımı anlatmanızdır."

Don Quijote'nin bütün bu söylediklerini arabadakilere eşlik etmekte olan Biskaylı bir silahtar da işitmekteydi. Don Quijote'nin arabanın ilerlemesine engel olduğunu, derhal Toboso'ya geri dönmelerini istediğini fark edince mızrağını Don Quijote'ye doğrulttu ve kötü bir İspanyolcayla, hatta daha da kötü bir Biskaya ağzıyla konuşarak şöyle dedi:

"Yürü git, adi şövalye; beni yaratan Tanrı şahidim, arabayı bırakma da ben seni delil deşik etmezsem Biskaylı değilim."

Don Quijote söylenenleri gayet iyi anladı ve hayli sakin bir şekilde yanıt verdi:

"Eğer şövalye olsaydın ki değilsin, senin bu aptallığının ve cüretinin cezasını çoktan vermiştim, sefil yaratık."

Biskaylı ise şöyle karşılık verdi:

"Ben şövalye değil ha? Tanrı'ya Hıristiyan yemini ederim, yalan söylüyorsun. Mızrak atıp kılıcı çek bakalım, o zaman görürsün gününü! Biskaylı karada denizde soyludur, bunu şeytan bile bilir. Başka şey söylersen yalandır."

"Agrajes'in de dediği gibi, şimdi görürsün!" diye atıldı Don Quijote.

Mızrağını yere bırakıp kılıcını çekti, ardından kalkanını kaldırdı ve Biskaylı'nın canını almaya kararlı bir şekilde saldırdı. Onun kendisine doğru geldiğini gören Biskaylı, kiralık olduğu için hiç de güvenemediği katırından inmek istediyse de kılıcını çekmekten başka çaresi yoktu. Ancak şansına, arabaya yakındı da içinden bir minder alıp kendine kalkan niyetine tutabildi. Böylece ikisi birbirine sanki ezeli düşmanmışçasına saldırdılar. Diğerleri onları ayırmaya kalktılar ama başaramadılar, çünkü Biskaylı bu dövüşün bitirmesine engel olurlarsa, efendisini ve buna mani olan herkesi kendi elleriyle öldüreceğini o bozuk İspanyolcasıyla da olsa açıklamayı başardı. Arabada bulunan ve gördükleri karşısında şaşkınlık ve korku içine düşen hanımefendi ise arabacıya biraz kenara çekilmesini söyledi ve bu amansız karşılaşmayı izlemeye koyuldu. O sırada Biskaylı, Don Quijote'nin omuzuna kalkanının üzerinden sert bir darbe indirdi; üzerinde zırhı olmasa onu beline kadar yaracak bir darbeydi. Bu ağır darbenin acısını hisseden Don Quijote sesini avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Ey ruhumun efendisi Dulcinea, güzeller güzeli, bu şövalyenizin yardımına koşun, o ki sizin muhteşemliğinize karşı görevini yerine getirmek adına bu tehlikeye atılıyor!"

Bu sözleri söylemesi, kılıcına sarılması, kalkanıyla kendini iyice koruma altına alması ve Biskaylı'ya saldırması, hepsi bir anlık bir süre içerisinde çarçabuk olup bitiverdi; rakibini tek bir darbeyle yere sermeye kararlıydı.

Onu bu şekilde gören Biskaylı, böyle gözü kör bir şekilde saldırıya geçebilecek biri olduğunu anlayınca, o da Don Quijote'nin yaptığını yapmaya karar verdi ve yastığının arkasına geçerek kendini iyice korumaya aldı. Katırını hiçbir yöne hareket ettirebilmesi in mümkünatı yoktu, çünkü hayvan hem yorgunluktan hem de bu tür işler için uygun olmadığından bir adım dahi atacak halde değildi.

Daha önce de belirtildiği gibi Don Quijote kılıcı havada, savunmada bekleyen Biskaylıya, adamı ortadan ikiye yaracakmış gibi saldırıya geçmek üzereydi; Biskaylı ise kılıcı elinde, yastığın arkasında

kendini savunmaya almaya çalışarak bekliyordu. Orada bulunanlar bu iddialı tehditlerin arkasından gelecek büyük darbeleri düşündükçe heyecan içinde titriyor, arabadaki hanımefendi ve yanındaki hizmetçi kızlar ise, zavallı yaverle birlikte kendilerini de içinde bulundukları bu büyük tehlikeden kurtarsınlar diye İspanya'nın tüm azizlerine ve tapınaklarına dualar ediyor, adaklar adıyorlardı.

Ne yazık ki, bu noktadan sonra her şey hikâyenin yazarı tarafından havada bırakılıyor. Yazar, Don Quijote'nin bu kahramanlıkları üzerine, burada bahsini geçirdiği öykü dışında yazılı bir şey bulamadığı için de özür diliyor. Bu eserin ikinci yazarının ise böyle ilginç bir hikâyenin unutulmaya bırakılmış olmasına ya da La Manchalı âlimlerin arşivlerinde veya kayıtlarında bu meşhur şövalyeye dair başka bir şey bırakmamış olmalarına inanamadığı doğrudur. Böylece bu düşüncesine olan kuvvetli bağlılığı sayesinde hikâyenin devamını bulma ümidini hiç yitirmemiştir ve sonunda Tanrı'nın yardımıyla bulmuştur da. İşte bu hikâyenin sonu İkinci Kısım'da anlatılacaktır.

La Manchalı Yaratıcı Asilzade

DON QUIJOTE'NİN

■

İkinci Kısmı

DOKUZUNCU BÖLÜM

Biskaylı ve yiğit Manchalı arasındaki büyük mücadele biter ve sonuca bağlanır

Bu hikâyenin birinci kısmını, yiğit Biskaylı ve meşhur Don Quijote'yi kılıçları havada, öfkeyle birbirlerine saldırmaya hazır halde bırakmıştık. Var güçleriyle saldıracak olsalar birbirlerini nar gibi ortadan ikiye ayıracaklardı. İşte nefeslerin kesildiği tam bu noktada, bu muhteşem hikâye duraklayıvermiş ve yazar da hikâyenin geri kalanını nerede bulabileceğimize dair herhangi bir ipucu dahi vermemişti.

Bu beni epey rahatsız etti, çünkü bu kadarcık bir kısmını okumakla aldığım zevk, bana bu denli ilginç gelen bu hikâyenin eksik kısımlarını bulmanın zorluğunu düşününce, benim için bir huzursuzluğa dönüştü. Böyle harika bir şövalyenin görülmemiş kahramanlıklarını yazmak işini üstlenecek bir bilginin bulunmaması bana hiç olacak iş gibi görünmüyordu.

Ender serüvenlerin peşine düştükleri söylenen gezgin şövalyelerin hiçbirinde böyle bir eksiklik görülmezdi. Çünkü onların her bi-

rinin neredeyse sırf kendileri için yapılmış bir iki bilgini olur, bunlar da yalnızca onların yaptıklarını yazmakla kalmaz, aynı zamanda ne kadar gizli saklı da olsa, en küçük, en derinde yatan düşüncelerini ve saçmalıklarını bile tek tek tasvir ederlerdi. Böyle iyi bir şövalye, Platir ve daha nicelerinin çokça sahip olduğu bir şeyden yoksun kalacak kadar talihsiz olamazdı. Dolayısıyla bu görkemli hikâyenin dilsiz kalıp susturulmasına inanamadığım için bunun suçunu da, her şeyi yutup tüketen zamana yüklüyordum; ya hikâyeyi gizliyordu ya da yok etmişti.

Öte yandan, kitapları arasında *Kıskançlık Büyüsünün Bozulması*, *Henares'in Perileri ve Çobanları* gibi modern eserler bulunduğuna göre, onun hikâyesinin de modern bir hikâye olması gerektiğini düşündüm. Yazılı olmasa bile kendi köy ve mahalle sakinlerinin hafızasında yer alıyor olabilirdi. Bu düşünceyle aklım yerinden oynadı; Mancha şövalyelerinin ışığı ve aynası olan, bizim meşhur La Manchalı İspanyol Don Quijote'nin en gerçek ve hakiki hayatını ve mucizelerini öğrenme isteğiyle doldum. O ki çağımızda ve bu kötü günlerde kendini gezgin savaşçılığın icrasına, yanlışlıkları düzeltmeye, dullara yardım etmeye, kamçıları, atları ve bekâretlerinin yükünü sırtlanarak dağdan dağa, vadiden vadiye dolaşan genç kızları korumaya adamış ilk kişiydi. Öyle kızlar olmuştu ki, bir haydut veya kafasında beresi, elinde baltasıyla bir eşkıya ya da acayip bir dev onları zorlamasa, seksen yıllık ömürlerini, bir gün bir çatı altında uyumadan, analarından doğdukları günkü gibi saf ve temiz bir şekilde tamamlamışlardı. İşte bu ve bunun gibi nedenlerle, bizim görkemli Quijote'nin daimi ve hatırlanmaya değer övgülere layık olduğunu söylüyorum; hatta ben de bu muhteşem hikâyenin sonunu ararken harcadığım çabalar ve kararlılık sayesinde bir o kadar övgüyü hak etmiş bulunuyorum. Yine de biliyorum ki eğer Tanrı, talih ve kader yardımcım olmasaydı, bu dünya dikkatli okuyan birinin en azından iki saatini alacak bir eğlence ve zevkten mahrum kalacaktı. İşte hikâyenin sonunu şöyle buldum:

Bir gün Toledo'nun Alcana sokağında gezindiğim sırada, genç bir oğlan, elindeki birtakım eski kağıt tomarlarını bir ipek tüccarına satmak istiyordu. Ben de okumayı çok sevdiğimden, bunlar so-

kaklara atılmış yırtık pırtık sayfalar olmasına rağmen içimden gelen doğal eğilime karşı gelemeyerek oğlanın sattığı tomarlardan birini elime aldım ve bunların Arapça harflerle yazılmış olduğunu fark ettim. Harfleri tanıyordum tanımasına ama okumayı bilmiyordum, bu yüzden etrafta bunları bana okuyabilecek, İspanyolca bilen bir Morisko* var mı diye bakınmaya başladım. Böyle bir tercüman bulmak hiç de zor değildi, daha iyi ve daha eski olan öbür dil için tercüman arasam onu da bulurdum.† Sonunda şansım yaver gitti ve karşıma biri çıktı. Kendisine isteğimi anlatıp kitabı uzattım. O da ortasından bir yerden açtı, biraz okuduktan sonra gülmeye başladı.

Neden güldüğünü sordum. Kitabın kenar notlarında yazılı bir şeye güldüğünü söyledi. Bana da söylemesini isteyince bir yandan gülmeye devam ederken bir yandan şu açıklamayı yaptı:

"Dediğim gibi, şuraya yazılı kenar notuna gülüyordum: 'Koca La Mancha'da, bu hikâyede pek çok kez adı geçen Tobosolu Dulcinea'dan daha iyi domuz tuzlayan başka bir kadının bulunmadığı söylenir.'"

Ben "Tobosolu Dulciena" dediğini duyunca şaşkına döndüm. Bu kağıtlar Don Quijote'nin hikâyesini anlatıyor olmalıydı. Bunun üzerine hemen hikâyenin başını okuması için ısrar ettim; o da Arapçadan İspanyolcaya çevirerek okumaya başladı ve başında şöyle yazdığını söyledi: *La Manchalı Don Quijote'nin Öyküsü, Yazan: Arap Tarihçi* Cide Hamete Benengeli. Kulaklarım kitabın adını işittiği o anda duyduğum sevinci gizlemek için epey çaba sarfetmem gerekti. Ne kadar kağıt tomarı varsa ipek tüccarının elinden kaptığım gibi hepsini oğlandan yarım riyal karşılığında satın aldım. Birazcık aklı olsa bu işe ne kadar heveslendiğimi görür, satıştan en az altı riyali cebe indirebilirdi. Mağripliyi da yanıma alarak derhal katedralin arka avlusuna girdim ve adamdan Don Quijote'yle ilgili olanların hepsini hiçbir satır atlamadan, harfi harfine İspanyolcaya çevirmesini istedim; ne kadar ücret isterse vermeye hazırdım. Yirmi okka

---

* Morisko: Endülüs'ün ortadan kalkmasından sonra yarımadayı terk etmek istemedikleri için Hıristiyanlığa geçen eski Müslümanlar –çn.

† İbraniceyi kastediyor; 1492'de sürülmelerine rağmen Toledo'da hâlâ bulunan gizli Yahudilere gönderme olması muhtemel –çn.

kuru üzüm ve iki kantar buğdaya talim oldu ve yazıları aynen olduğu gibi, düzgünce ve çabucak tercüme edeceğine söz verdi. Gelgelelim ben bulduğum bu cevheri elimden kaçırmak istemediğimden işleri daha da kolaylaştırmak için adamı evime götürüp ağırladım. Burada bir buçuk aydan biraz daha uzun bir zaman diliminde hepsini aynen burada yazıldığı şekliyle çevirdi.

İlk kağıt tomarında Don Quijote'nin Biskaylı'yla giriştiği dövüş, aynı hikâyede olduğu şekliyle tarif ediliyordu. Kılıçlar havaya kaldırılmış, biri kalkanının, öbürü yastığın ardında savunmaya geçmişti. Biskaylı'nın katırı o kadar canlı resmediliyordu ki kiralık olduğu uzaktan bile anlaşılırdı. Biskaylı'nın çiziminin hemen altındaki bir notta "Azpetialı Don Sancho" yazılıydı; adamın adı buydu muhakkak. Rocinante'nin ayaklarının altında ise şöyle yazıyordu: Don Quijote. Rocinante muhteşem bir şekilde resmedilmişti; öyle uzun ve dimdik, öyle ince ve zayıf, sırt kemikleri öyle çıkıktı, her şeyiyle o kadar sıska bir görüntü sergiliyordu ki neden kendisine Rocinante adının verildiğini tam da olması gerektiği gibi hakkıyla açıklıyordu. Hemen onun yanında ise Sancho Panza çizilmişti. Eşeğini dizginlerinden tutmuş halde duruyordu. Onun altında ise şöyle yazılıydı: Sancho Zancas. Kitapta resmedildiği şekle bakılacak olursa, kocaman bir göbeği vardı; kısa boylu, uzun bacaklıydı. Panza ve Zancas adlarının verilmesinin sebebi de buradan geliyor olmalıydı.* Hikâyede birkaç defa bu isimle anılıyordu çünkü. Özellikle belirtilebilecek birkaç ayrıntı daha bulunuyordu, fakat bunlar pek mühim ayrıntılar değildi ve hikâyeyle gerçek bir bağlantıları yoktu. Zaten, hakikati anlattığı sürece kötü hikâye diye bir şey yoktur.

Eğer elimizdeki hikâyenin gerçekliğine karşı bir itirazda bulunulacaksa, tek sebep olarak yazarının Arap olması gösterilebilir, zira yalancılık bu millet arasında epey yaygın bir özelliktir. Gerçi her ne kadar bizim düşmanımız olsalar da, hikâyeye eklemeler yapılmasından çok, içinden bazı kısımların çıkarılmış olması akla daha makul geliyor. Elbette bu benim şahsi fikrim, çünkü bu kadar değerli bir şövalyeye övgüler yağdırabileceği ve dahi yağdırması ge-

* Panza: karın; uzun bacaklar ed.n.

rekirken, bana öyle geliyor ki buraları daha çok üstünkörü geçmiş. Bu da gayet yanlış ve eksik bir davranıştır, zira tarihçilerin üzerine düşen görev, kesin, dürüst ve tutkulardan tamamen azade olmaktır. Çıkarlar, korkular, sevgi ya da nefret, hiçbir şey onları hakikatin yolundan saptırmamalıdır. Hakikatin anası tarihtir; zamanın karşısında durduğu gibi aynı zamanda büyük eylemlerin saklandığı bir mahzen görevi de görür; geçmişe tanıklık eder, şimdiye örnek teşkil ederek akıl verir, geleceğe karşı ise uyarıda bulunur. Bir hikâyeden beklenebilecek güzel şeylerin hepsinin bunda bulunacağını biliyorum. Eksik bir şey çıkarsa da, bunun sorumlusu hikâyenin öznesi değil, o köpek yazarıdır. Velhasıl ikinci kısım, yapılan tercümeye göre şöyle başlıyordu:

İki yiğit ve öfkeli savaşçı keskin kılıçları havaya kalkmış halde, adeta cennete, yeryüzüne ve cehenneme hep birden kafa tutuyormuş gibi müthiş bir kesin kararlılık sergiliyorlardı. İlk darbeyi vuran, öfkeli Biskaylı oldu. Öyle büyük bir kuvvet ve hışımla savrulmuştu ki bu darbe, eğer kılıç yarı yolda tersine dönmemiş olsaydı, o tek darbe, bizim şövalyenin oradaki sert mücadelesine de geriye kalan bütün serüvenlerine de oracıkta nokta koymaya yetecekti. Gelgelelim, kaderinde onu daha büyük işler beklediğinden, rakibinin kılıcı ters döndü ve sol omzuna çarpmasına rağmen zırhının o yanındaki parçalarını düşürmekten başka bir zarara sebebiyet vermedi. Miğferinin büyük bir kısmıyla birlikte kulağının da yarısını alıp savurdu ve hepsi korkunç bir manzarayla yere düştükten sonra artık şövalyemiz de ağır bir şekilde yaralamış bulunuyordu.

Aman yarabbi! Bu muameleyi gördükten sonra, bizim Manchalı'nın yüreğine çöken o öfkeyi tarif etmeye birinin gücü yetsin de görelim şimdi! Söylenebilecek tek şey, üzengilerin üzerinde tekrar yükseldiği, kılıcını iki eliyle daha da sıkı kavradıktan sonra, Biskaylı'ya doğru bir hışımla sallamasıyla birlikte yastığı paramparça ederek kafasına darbeyi indirdiğidir. O kadar sağlam bir kalkanı bulunmasına karşın, sanki üzerine dağ devrilmişçesine burnundan, ağzından ve kulaklarından kanlar fışkırmaya başladı. Neredeyse katırından düşecekti; eğer boynundan kavrayıp tutunmasaydı hiç şüphesiz düşerdi de. Fakat tam o sırada ayakları üzengiden çıktı, akabinde kollarını

da salıverdi. Katır ise bu ağır darbeden ürkerek kıra doğru koşmaya başladı ve iki sıçramayla sahibini yere fırlattı.

Don Quijote, kendisini hayli sakin bir tavırla izlemekteydi. Düştüğünü görünce atından indi ve bir çırpıda yanında bitiverdi. Kılıcının ucunu rakibinin iki gözünün ortasına yerleştirdi ve teslim olmasını, aksi halde kafasını uçuracağını söyledi. Biskaylı olayın şaşkınlığından adeta dilini yutmuştu. Don Quijote'nin ise gözü dönmüştü; eğer arabadakiler olmasaydı adamın sonu hiç iyi olmayacaktı. O ana kadar dövüşü büyük bir dehşet içinde izlemiş olan hanımlar çıkıp gelmiş, merhamet etmesi ve zavallı yaverin hayatını bağışlaması için yalvarıp yakarıyorlardı. Don Quijote ise bu yalvarışlar karşısında müthiş ciddi bir havaya bürünerek şöyle yanıt verdi:

"Elbette, güzel hanımlar, benden istediğinizi yerine getirmekten memnun olurum; ancak tek bir şartta anlaşırsak. Bu şövalye Toboso'ya gideceğine ve eşsiz Dulcinea hanımefendisinin karşısına benim adıma çıkacağına söz vermeli. Bırakalım bu şövalyeye ne yapmak istediğine kendisi karar versin şimdi."

Korkudan eli ayağına dolaşan hanımefendiler, Don Quijote'nin ne istediğini anlamadıkları gibi bu Dulcinea'nın kim olduğunu bile sormadılar, ama silahtarın kendilerine verdiği emri harfiyen yerine getireceklerine söz verdiler.

"O halde bu söze güveniyorum ve her ne kadar bunu ziyadesiyle hak ettiği kanısında olsam da kendisine daha fazla zarar vermiyorum."

ONUNCU BÖLÜM

Don Quijote ile silahtarı Sancho Panza arasında geçen gülünç konuşmalara dair

Bu sırada Sancho Panza artık yerinden kalkmıştı; keşişlerin katırcılarından yediği dayak yüzünden biraz hırpalanmış haldeydi. Efendisi Don Quijote'nin girdiği dövüşü dikkatle izlemiş, onun kazanması için Tanrı'ya dualar etmişti. Kazanırsa böylece belki kendisine vaadedildiği gibi bir adanın valisi olma şansına erişebilirdi. Bu nedenle çarpışmanın bitip de efendisinin yeniden Rocinante'sine bindiğini görünce üzengilerini tutmak için yanına geldi hemen. Ata binmeden önce ise karşısına geçip dizlerinin üzerine çöktü, elini eline alıp öptü ve şöyle dedi:

"Saygıdeğer efendim, Don Quijote, size yalvarıyorum, bu azılı savaşta kazandığınız adanın valiliğini bana verin. Ne kadar büyük olursa olsun, ben orayı dünyada ada valiliği yapmış herkes kadar iyi yönetmeyi bilirim."

Don Quijote buna şöyle yanıt verdi:

"Şunu bilin ki, kardeşim Sancho, bu ve bunun gibi diğer serüvenler ada kazanmak için girilen serüvenler değil, yol ayrımı serüvenleridir. Bunlarda kazanılacak tek şey, kafanın kırılması ya da kulağın kesilmesidir. Sabırlı olun, sizi validen de öte konumlara getireceğim serüvenler yakında karşımıza çıkacaktır."

Sancho kendisine pek çok kereler teşekkür ettikten, elini ve zırhının etekliğini tekrar tekrar öptükten sonra Rocinante'ye binmesine yardım etti. Kendisi de eşeğine bindi ve efendisinin ardı sıra ilerlemeye koyuldu. Don Quijote, arabadakilere tek kelime daha söylemeden ve kimseye veda etmeden bir anda dönmüş ve oradaki ağaçlık bir alana sapmıştı. Sancho, eşeği gidebildiğince arkadan takip ediyordu, fakat Rocinante öyle çok yürümüştü ki geride kaldığını fark eden Sancho, efendisine kendisini beklesin diye seslenmek zorunda kaldı. Don Quijote, Rocinante'nin üzengilerine asıldı ve silahtarı onlara yetişene kadar bekledi. Sancho yanlarına vardıktan sonra şöyle dedi:

"Bana kalırsa, efendim, şimdi bir kiliseye sığınsak iyi olur. Çünkü dövüştüğünüz adamı ne halde bıraktığınız düşünülürse, olanları Kutsal Kardeşliğe* haber verip bizi tutuklattırmaları an meselesidir. Yarabbi, bir tutuklanırsak, hapishaneden çıkana kadar çekmediğimiz eziyet kalmaz."

"Sus," diye çıkıştı Don Quijote. "Ne kadar cinayet işlemiş olurlarsa olsunlar, gezgin şövalyelerin adalet karşısında yargılanmaya çıkarıldığını nerede gördün, nerede okudun sen?"

"Ben hıyanet falan bilmem,"† diye yanıtladı Sancho, "hayatımda hiçbirine karıştığım olmamıştır; sadece Kutsal Kardeşliğin kırlarda dövüşenlerin meselelerine baktığını biliyorum ve o işlere de ben karışmıyorum."

"O halde endişe edeceğin bir şey yok, arkadaşım," dedi Don Quijote, "çünkü ben seni Keldanilerin de Kardeşliğin de ellerinden kurtarırım. Ama bana başının üstüne yemin et bakalım şimdi, şu dünyada benden daha cesur bir şövalye daha gördün mü hiç? Saldırıda benden daha cengâver, dayanıklılıkta benden daha üstün, yaralamada daha maharetli, yere sermede daha beceriklisini hiçbir hikâyede okudun mu?"

"Doğrusu," diye başladı Sancho, "ben hayatımda zaten hiç hikâye okumadım, çünkü ne okumasını ne yazmasını bilirim; fakat size yemin ederim, bütün hayatım boyunca zatıalinizden daha cesur bir

---

* Santa Hermandad: Katolik Kilisesi tarafından atanan, toplumun asayişini sağlamakla görevli, silahlı kolluk güçleri için.

† Cinayet kelimesini hıyanet diye anlıyor. ed.n.

efendiye hizmet etmişliğim yoktur. Tanrı vere de bu cesaretinizin bedelini o bahsettiğim yerde ödemek zorunda kalmayalım. Yalnız yalvarırım yaranızı iyileştirmeme izin verin, şu kulağınızdan çok kan akıyor. Ben bir bakayım, şu heybelerin içinde bir parça bezle biraz da ak merhem olacaktı."

"Bunların hiçbirine gerek kalmayacaktı," dedi Don Quijote, "eğer Fierabras'ın şurubundan bir şişe getirmeyi akıl etmiş olsaydım. Onun bir damlasıyla hem zamandan hem ilaçtan kat kat tasarruf edilir."

"Ne şişesi, ne şurubuymuş o?" dedi Sancho Panza.

"Bir tür şurup," diye yanıtladı Don Quijote, "tarifini ezbere bilirim. O yanında oldu mu, insanın ne ölümden korkmasına ne de herhangi bir yaradan öleceğinden endişe etmesine gerek kalmaz. Bu yüzden, eğer beni bir savaşta ortadan ikiye yarılmış görürsen –ki çok sık başa gelen bir durumdur– tek yapman gereken bedenimin yere düşen parçasını alıp, kan pıhtılaşmadan önce, tam olarak yerli yerine oturmasına büyük bir özen ve dikkat göstererek, eyerin üzerinde kalan diğer kısmın üzerine koymandır. Ardından bu dediğim şuruptan bana sadece iki yudum içireceksin ve sonra göreceksin ki yine adeta bir elma gibi sapasağlam olmuşum."

"Eğer böyle bir şey varsa," dedi Panza, "ben şu anda bana vaat edilen adanın valiliğinden istifa ediyor ve sadaketle icra etmiş olduğum tüm hizmetlerimin karşılığında zatıalinizin bana bu üstün sıvının tarifini sunmasından başka hiçbir şey istemiyorum. Bana kalırsa böyle bir sıvının on dirhemi nereye gitseniz iki riyalden fazla eder. Hayatımın geri kalanını rahatlıkla ve şerefli bir şekilde geçirebilmem için bundan başka da bir şey gerekmez bana. Gerçi bu sıvının pahalıya mal olup olmadığını da bilmek lazım önce."

"Beş okkası üç riyal tutmaz," diye yanıtladı Don Quijote.

"Vay anam vay!" diye atıldı Sancho. "Madem öyle, neden yapıp bana da öğretmiyorsunuz?"

"Bırak, dostum," diye karşılık verdi Don Quijote. "B
daha büyük sırlar öğretmeyi, daha büyük iyilikler etmev
rum. Şimdilik şu kulağımı iyileştirmeye bakalım biz.
acılar içindeyim."

Sancho heybelerden bezleri ve merhemi çıkardı. Fakat Don Quijote yanına gelip de miğferinin paramparça olduğunu görünce neredeyse aklını yitirecekti. Ellerini kılıcına koyup gözlerini gökyüzüne çevirerek haykırmaya başladı:

"Ben her şeyin yaratıcısı ve dört kutsal İncil'in en uzun nüshaları üzerine yemin ediyorum ki bundan sonra büyük Mantua Markisi'nin yeğeni Valdovino'nun ölümü üzerine ettiği intikam yeminiyle yaşamaya başladığı hayatı yaşayacağım ben de. O da yemeğini masada yememiş, karısıyla yatmamış ve daha pek çok şey yapmamıştı. Şimdi hepsini hatırlamıyorum, ama bana bu kötülüğü eden kişiden intikamımı alana kadar ben de aynısını yapacağımı burada ilan ediyorum."

Bunları duyan Sancho ise şöyle dedi:

"Unutmayın ki, saygıdeğer efendim Don Quijote, eğer bu şövalye gidip hanımım Dulcinea dToboso'nun karşısına çıkmışsa, borcunu ödemiş demektir. Yeni bir suç işlemediği sürece de başka cezayı hak etmez."

"Çok güzel ve isabetli konuştun," dedi Don Quijote, "kendisinden yeni baştan öç almak konusundaki yeminimi geri alıyorum. Ama başka bir şövalyeden bunun gibi ve en azından bunun kadar iyi başka bir miğferi zorla alana kadar, söylediğim şekilde yaşayacağıma dair olan yeminimi yineliyorum. Bunu laf olsun diye yapıyorum sanma sakın Sancho, zira kendime kimi emsal aldığımın gayet farkındayım. Bunun aynısı Mambrino'nun Sarcipante'ye çok pahalıya malolan miğferi mevzusunda da olmuştu."

"Bırakın efendim, bu yeminlerin hepsinin canı cehenneme," diye karşılık verdi Sancho, "hem sağlığa zarar, hem akla. Hem bana şimdi söyleyin siz, ya günler boyunca miğferli bir adama rastlamazsak ne yapacağız, ha? Bütün o sıkıntılara, zorluklara katlanacak mıyız? Kıyafetimizle yatacak, hiçbir zaman bir köy içinde uyku çekemeyecek ve zatıalinizin yeniden hayata döndürmek istediği o kaçık ihtiyar Mantua Markisi'nin yemininde geçen daha binlerce cefaya katlanmak zorunda mı kalacağız? Siz şöyle iyice bir baksanıza, efendim, bütün bu yollarda zırhlı hiç kimse yok. Varsa yoksa katırcılarla arabacılar; onlar da miğfer takmak şöyle dursun, hayatlarında adını bile duymamışlardır."

"İşte o konuda yanılıyorsun," dedi Don Quijote, "çünkü iki saate kalmaz, bütün bu kesişen yollar, Güzel Angelica'yı kazanmak için Albraca'ya gelenlerden bile daha çok zırhlı adamla dolar."

"Öyle olsun bakalım," dedi Sancho, "Tanrı vere de paçayı iyi sıyırsak. Bana bu kadar pahalıya patlayan şu adayı kazanmanın zamanı gelsin de hele, ondan sonra öleceksem öleyim."

"Sana o konuda endişe etmemeni söylemiştim Sancho. Ada olmazsa Danimarka Krallığı var, olmadı Sobradisa Krallığı var. Hepsi senin için biçilmiş kaftan, hem anakarada olacağın için daha bile memnun olman gerekir. Ama onun daha vakti var, sen bak bakalım o heybelerde yiyebileceğimiz bir şeyler var mı. Daha sonra da buralarda geceyi geçirebileceğimiz bir şato var mı diye bakıp şu dediğim şurubu yapalım, çünkü kulağım çok fena acıyor, Tanrı şahit."

"Bir soğan, biraz peynir, birkaç parça da ekmek kırıntısı var," dedi Sancho, "ama sizin gibi cesur bir şövalyeye yaraşır yiyecekler değil."

"Hiçbir şey anlamamışsın!" diye karşılık verdi Don Quijote. "Şunu bil ki, Sancho, bir ay boyunca yemek yememek, gezgin şövalyeler için onurdur. Yedikleri zaman ise ne bulurlarsa onu yerler. Eğer benim kadar çok hikâye okumuş olsaydın, sen de bunu gayet iyi bilirdin. Okuduğum onca kitapta şövalyelerin yemek yedikleri yerlere çok az rastladım; tabii kendilerine verilen şaşaalı ziyafetler hariç. Geri kalan günlerini ise etraftaki çiçek böceklerle geçirirlerdi hep. Tabii yemek yemeden ve diğer doğal ihtiyaçlarını karşılamadan edemeyecekleri herkesin malumu; neticede onlar da bizim gibi insandı. Ama bununla beraber herkesin bildiği bir şey daha vardır ki, o da onların, hayatlarının çoğunu ormanlarda ve uzak, ıssız yerlerde yemeksiz aşsız geçirdikleriydi. En çok yedikleri şeyler, senin de şu anda bana sunduğun gibi köy yemekleriydi. Bu nedenle, dostum Sancho, bana zevk veren şey sakın seni üzmesin. Ayrıca eski köye yeni adet getirmeye de, gezgin şövalyeliği değiştirmeye de kalkma."

"Kusura bakmayın, efendim," dedi Sancho, "daha önce dediğim gibi, benim okuma yazmam omadığından, şövalyelik mesleğinin kurallarını ne bilirim, ne de anlarım. Bundan böyle zatıaliniz için türlü türlü kuru meyveyle dolduracağım heybeleri, sonuçta siz bir

şövalyesiniz. Kendim için ise, şövalye olmadığımdan, uçucu ve daha doyurucu başka yiyecekler koyacağım."

"Şövalyelerin, senin dediğin kuru yemişten başka bir şey yiyemeyeceğini söylemiyorum, Sancho," dedi Don Quijote, "sadece en sık yedikleri şeyler bunlar olmalı, bir de kırlarda buldukları, tanıdıkları ve tabii benim de bildiğim birtakım otlar."

"Bu tür otları tanımak çok iyi bir beceri," dedi Sancho. "Sanıyorum ki bu bilgiler ileride epey işe yarayacak."

Sonra da yiyecekleri çıkardı ve ikisi birlikte huzur içinde sohbet ederek yemeklerini yediler. Ancak o geceyi geçirebilecekleri bir yer aramaları gerektiğinden, bu mütevazı yemeklerini çabucak bitirdiler. Ardından hemen atlarına binerek, gece çökmeden önce bir kasabaya varabilmek için hızla hareket ettiler, fakat bir süre sonra birtakım keçi çobalarının yanına vardıklarında gün ışığıyla birlikte istedikleri gibi bir yere varma umutları da tamamen sona ermişti. Bu nedenle geceyi orada geçirmeye karar verdiler. Başlarını sokacak bir çatı bulamamaları Sancho için ne kadar can sıkıcı olduysa, açık havada uyuyacakları fikri efendisini bir o kadar sevindirmişti, çünkü ne zaman dışarıda uyusa, şövalyeliğini kanıtlayabildiği şanlı bir davranışta bulunduğunu düşünüyordu.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin birkaç keçi çobanıyla başına gelenlere dair

Keçi çobanları, kendisini sıcak bir yakınlıkla karşıladılar. Sancho da Rocinante'yi ve eşeğini elinden geldiğince düzgün bir şekilde bağladıktan sonra ateşin üstündeki koca bir tencerede fokurdayan tuzlanmış keçi yahnisinden gelen kokuya doğru ilerledi. Derhal tencereden alınarak mideye indirilip indirilemeyeceğini denemek istese de böyle bir şey yapmadı, çünkü zaten keçi çobanları o sırada yemeği ateşten aldılar, yere koyun postlarını serdiler ve mütevazı kır sofralarını kurduktan sonra ikisini de ellerinde ne varsa büyük bir içtenlikle paylaşmaya davet ettiler. Bu güruhu meydana getiren altı kişi postların üzerine daire şeklinde oturdular, ama öncesinde köylüce bir nezaket göstererek, Don Quijote'den ters çevirdikleri bir yem teknesinin üzerine oturmasını rica ettiler. Don Quijote kendisine gösterilen yere oturdu; Sancho ise hayvan boynuzundan yapılma kadehi doldurmak için ayakta bekledi. Efendisi onu böyle ayakta görünce şöyle dedi:

"Görüyorsun Sancho, gezgin şövalyelik meziyeti böyle bir şeydir işte; bir bakarsın, bu mesleği icra edenler bir anda kendilerini hürmet edilen ve onurlandırılan bir konumda buluverirler. Senin de şöyle yamacımda, bu iyi insanlarla birlikte oturmanı istiyorum; sen de senin efendin ve Senyorun olan benimle bir olmalısın. Benim yediğim kaptan yemeli, içtiğimden içmelisin, çünkü aşk için söylenen şey, pekâlâ gezgin şövalyelik için de söylenebilir: o her şeyi eşit kılar."

"Aman efendim," dedi Sancho, "benim karnımı doyuracak kadar yemeğim olsun da, bir imparatorun yanında oturmaktansa ayakta ve tek başıma da yesem olur, hatta böylesi daha iyidir. Hem zaten doğruyu söylemek gerekirse, yediğim bir parça ekmekle soğan bile olsa, sofra adabıyla falan uğraşmadan kendi köşemde yesem, öbür masalardaki hindilerden daha lezzetli gelir bana; çünkü oralarda hem yavaş yavaş çiğnemek, az içmek, habire ağzımı silmek zorunda kalırım, hem de istediğim zaman ne hapşırabilirim ne öksürebilirim ne de yalnız başıma olduğumda yapabildiğim diğer şeyleri yapabilirim. Bu nedenle, saygıdeğer efendim, zaten iz gezgin şövalyelik

yaverliği ve hizmetkârlığı karşısında –ki sizin silahtarınız olduğum için bunlar benim için de geçerli oluyor– bana bahşetmek istediğiniz bu şeref ve onuru alın, yerine işime daha çok yarayacak başka şeyler verin. Bunları sonuna kadar teslim alınmış kabul ediyor, bu andan itibaren sonsuza kadar hepsinden vazgeçiyorum."

"Yine de oturmak zorundasın, çünkü mütevazılık edeni Tanrı yüceltir."

Böylece kolundan tutarak zorla oturttu.

Keçi çobanları silahtarlarla, gezgin şövalyelerle alakalı bu laflardan hiçbir şey anlamadılar; tek yaptıkları, sessizlik içinde yemeklerini yemek ve misafirlerini izlemek oldu. İkili ise bu sırada yumruk kadar lokmaları büyük bir arzu ve iştahla midelerine indirmekteydi. Et faslı bitince koyun postlarının üzerine bir dolu tatlı meşe palamudu döktüler, yanına da yarım kalıp, taş gibi kaskatı bir peynir koydular. Bütün bunlar olurken boynuz da hiç boş durmadı, değirmen kovası gibi habire döndü durdu, bir dolup bir boşaldı ve önlerindeki iki şarap tulumundan bir tanesi göz açıp kapayıncaya kadar bitiverdi. Don Quijote midesini güzelce boyurduktan sonra eline bir avuç meşe palamudu aldı, gözlerini bunlara dikkatle diktikten sonra yüksek sesle şunları söyledi:

"Eskilerin altın adını verdiği dönemler, ne mutlu bir çağ ne mutlu zamanmış! Sebebi ise bizim bu demir çağında bunca değerli görülen altının o zamanlar hiç zahmet etmeksizin kolayca bulunabilmesi değil, o çağlarda yaşayanların *benim-senin* ayrımını bilmemeleridir. O kutsal çağda her şey müşterekti; insanın karnını doyurmak için her yerde bolca bulunan, tatlı ve lezzetli meyvelerini cömertçe sunan o güçlü meşe ağaçlarına uzanması yeterliydi. Berrak pınarlar ve çağıl çağıl akan nehirler, tertemiz ve leziz sularını olanca bereketiyle sunmaktaydı. Kayaların yarıklarında, ağaçların oyuklarında, çalışkan ve hamarat arılar kendi ülkelerini kurar ve emeklerinin o tatlı mı tatlı, bereketli meyvesini elini uzatan herkese, hiçbir karşılık beklemeksizin sunarlardı. Güçlü mantar meşeleri, hafif ve geniş kabuklarını sırf cömertliklerinden, öylece kendiliğinden bırakıverirlerdi; bunlarla sırf gökyüzünün gazabından korunmak için kaba direklerle desteklenerek yapılan evlerin üzerleri örtülmeye başlandı. O zamanlar her yerde huzur, barış, dostluk hâkimdi. Eğri sabanın ağır demiri tabiat anamızın merhametli bağrını ne deşmeye ne de buralara adım atmaya cesaret edebilmişti henüz; tabiat anamız o geniş ve bereketli göğsünü, o zamanlar ona sahip olan çocuklarını memnun edebildiği, besleyebildiği ve keyiflendirebildiği ölçüde her yana, cömertçe ve hiç zorlanmaksızın sunmaktaydı. İşte o zamanlar saf ve güzel çoban kızları, açık saçlarında örgüler ve üzerlerinde yalnızca iffetliliğin gerektirdiği yerlerini örten kıyafetlerle, bir vadiden diğerine, bir tepeden diğerine gezerlerdi. Süsleri ise şimdikiler gibi Sur moruna boyanmış, envai çeşit ipeğe bulanmış değil, birkaç yeşil atpıtrağı yapraklarından ve birbirine örülmüş sarmaşıklardan ibaretti. Belki de bu sade süslerle, günümüzdeki saraylı hanımların aylak meraklarıyla öğrendikleri tuhaf ve boş kılıklarla dolaştıkları kadar gösteriş ve gururla dolaşırlardı. O zamanlar, ruhun sevdalı düşünce ve duyguları sade ve yalındı; nasıl hissedilirlerse öyleydi, üzerine süslü ve ağdalı sözcükler eklemeye ihtiyaç duyulmazdı. Dolandırıcılık, yalancılık ve kötülük henüz hakikatin ve doğruluğun içine sızmış değildi. Adalet, bugün kendisini bu kadar bulandıran, lekeleyen ve yoldan çıkaran iltimas ve çıkarların etkisi altında kalmaksızın yerini her zaman bulurdu. Gelişigüzel yargılarda bulunmak, o dönemki yargıçların aklına girmemişti he-

nüz, çünkü ne yargısı görülecek bir dava ne de yargılanacak birileri vardı daha. Daha önce de dediğim gibi, genç kızlar namuslarıyla her yerde, istedikleri gibi yalnız başlarına dolaşır, yabancıların şehvetli saldırılarından korkmalarına gerek olmazdı; eğer ki bu muhafazakârlıkları bozulursa, ancak kendi istek ve iradeleriyle olurdu bu. Fakat artık bizim bu nefret dolu çağımızda, Girit labirentlerinin içine kapanıp gizlenmiş olsalar bile hiçbiri güvende değil; çünkü orada bile aşk hastalığı, bir boşluktan veya havadan, illaki o lanet olası ısrarcılık yoluyla içeri girer ve onca gizlenmeye karşın, bu kızların mahvına sebep olur. Bu nedenle onların güvenliği adına, zaman geçtikçe ve kötülük artmaya devam ettikçe genç kızları savunmak, dulları korumak

ve yetimlerle muhtaçlara yardım etmek amacıyla gezgin şövalyelik yoldaşlığı ortaya çıkmıştır. İşte ben de bu yoldaşlığa bağlıyım, sevgili çoban kardeşlerim. Bana ve silahtarıma sunmuş olduğunuz misafirperverliğe ve yakınlığa çok teşekkür ederim; yaşayan herkesin kanunlar gereği, gezgin şövalyelere yardım etmekle yükümlü olmasına rağmen, siz bu yükümlülüğün farkında olmaksızın beni ağırladınız ve ikramlarda bulundunuz; bu bile benim bütün irademle sizin iradenize müteşekkir olmam için yeterli bir sebeptir."

Şövalyemizin hiç mi hiç lüzumu olmayan bütün bu tiradı atmasının sebebi ikram edilen meşe palamutlarının ona altın çağı hatırlatmış olmasıydı. Keçi çobanlarına bu gereksiz konuşmayı yapma isteği duyması bundandı. Onlar ise tek kelime etmeden şaşkınlık içinde konuşmasını dinlediler. Sancho da aynı şekilde sessizce oturup palamutları yiyor, soğusun diye bir mantar meşesine astıkları ikinci şarap tulumunu da sık sık ziyaret etmeyi elden bırakmıyordu.

Don Quijote'nin konuşmasını bitirmesi, yemeğini bitirmesi den uzun sürmüştü. Konuşmanın sonunda keçi çobanlarından biri şöyle dedi:

"Saygıdeğer gezgin şövalye, zatıaliniz sizi ağırlamaya gerçekten hazır ve istekli olduğumuza iyice inanasınız diye, birazdan burada olacak olan bir arkadaşımızın bir şarkısını dinleme zevkini size tattırmak isteriz. Kendisi çok zeki bir delikanlıdır ve çok âşıktır. Dahası okuma yazması da vardır ve öyle bir viyol* çalar ki insan daha da hayatta başka bir şey istemez."

Keçi çobanının bunları söylemesiyle kulaklarına viyol sesinin çalınması bir oldu. Kısa bir süre sonra da aleti çalan kişi göründü; yirmi iki yaşlarında, çok yakışıklı, genç bir oğlandı bu. Akşam yemek yiyip yemediğini sordular, o da yediğini söyledi. Bunun üzerine teklifi yapan keçi çobanı oğlana şöyle dedi:

"Madem öyle, Antonio, bize biraz şarkı söyleyebilirsin, söyle ki konuğumuz olan bu beyefendi de ormanlarda ve dağlık arazilerde bile müzikten anlayanların olduğunu görsün. Kendisine senin güzel yeteneklerinden bahsettik. Şimdi isteriz ki bunları göster ve bizi haklı

* Kemanın atası, üç dört telli enstrüman ed.n.

çıkar. O yüzden şimdi rica ederim otur ve papaz amcanın bestelediği, senin sevdanı anlatan baladı söyle; köyde çok beğenmişlerdi.

"Memnuniyetle," diye yanıtladı delikanlı.

Ve kimsenin daha fazla ısrar etmesine mahal vermeden, kesilmiş bir meşe ağacı kütüğünün üzerine oturdu ve viyolunun ayarlarını yaptıktan sonra usulca ve büyük bir zarafetle şu sözleri söylemeye başladı:

ANTONIO

Biliyorum, Olalla, bana taparsın,
Bana söylememiş olsan da,
Gözlerin bile sussa,
Aşkın dili lâl kalsa.
Çünkü biliyorum dikkatlisin,
Beni sevdiğini herkes bilsin;
Aşk bilindi mi bir defa
Bathsızlık denemez artık ona.
Epeyce doğru aslında, Olalla,
Belki bana gösterdin
Tunçtandır kalbin,
Ve demirden yüreğin.
Fakat sitemlerinin arasında
Ve dahi dürüstçe yoksaymalarının,
Belki de umut
Yine gösteriyor kendini
İnancım bana tuzak kuruyor.
İnancım sana daima,
Ne artıyor nezaketle,
Ne de azalır felaketle.
Aşk nezaketse şayet,
Senin nazikliğinde
Görüyorum sonunda
Varacağım senin kollarına.
Eğer sevenin ettiği hizmetler

Katı bir yüreği yumuşatıyorsa,
Benim verdiklerim
Her gün güçlendiriyor.
Eğer bakmaya cesaretin varsa
Farketmişsindir defalarca
Günlerden pazartesi bile olsa,
Benim bayramlık kılıkta dolaştığımı.
Aşk ve zarafet elele
Giderler aynı yolda,
Benim tek istediğim
Görmen beni en güzel kılığımla.
Artık bıraktım ettiğim dansları
Pencerende söylediğim şarkıları
Geceyarılarında duyduğun
Saatlerin son şafağında.
Güzelliğine yağdırdığım
Övgüleri de bıraktım;
Doğru olmasına doğru,
Ama istemem soğuyanları.
Ben seni övdüğümde,
Teresa del Barrocal der ki:
"Bir melek sevdi sanıyor,
Aslında bir maymuna tapıyor;
Sahte mücevherler sağolsun
Aşk'ı bile kandırıyor,
Bu yalancı güzellikler
Bir de takma saçlar görünüyor."
Yalanını çıkardım, biraz kızdırdım;
Kuzenini de yanına aldı:
Bana meydan okumaya kalktı,
Biliyorsun zaten sonrasını.
Lütfunu ucuza kapatmak değil niyetim,
Sana kur yaptığım zaman
Namusuna gölge düşürmem, yemin ederim

Evlilik bağıdır tek isteğim.
Kilisenin bağları kuvvetlidir
Yanına yaklaşamaz ipek sicim
Sen yeter ki geçir oradan boynunu
Görürsün ben nasıl koyuyorum.
Hayır dersen, şurada yemin olsun,
En yüce azizler şahidim olsun,
Bu dağlardan çıkmak nasip olmasın
Keşiş olayım ancak, yollara düşeyim.

Keçi çobanı şarkısına burada son verdi; Don Quijote biraz daha söylemesi için ısrar ettiyse de Sancho'nun şarkı dinlemekten çok uyumaya niyeti vardı. Bu nedenle efendisine şöyle dedi:

"Şimdi elbette zatıalinizin geceyi nerede geçireceğinize karar vermesi pek yerinde bir davranış olur, çünkü bu iyi adamların yaptıkları iş, geceleri şarkı söyleyerek geçirmelerine uygun bir iş değildir."

"Seni anlıyorum, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "şarap tulumuna yapılan onca ziyaretin bedeli in müzikten çok uykuyla karşılandığının gayet iyi farkındayım."

"Hepimizin ağzına layıktı, Tanrı'ya şükür," dedi Sancho.

"Onu inkâr ettiğim yok," dedi Don Quijote, "ama sen nereye istersen oraya kıvrıl, çünkü benim mesleğimi icra edenlere uyumaktan çok nöbet tutmak yakışır. Fakat yine de, Sancho, şu kulağımı bir daha pansuman etsen iyi olur, zira haddinden fazla acıyor."

Sancho denileni yaptı. Yarayı gören bir keçi çobanı üzülmemesini, kendisine hemen yarayı iyi edecek bir ilaç vereceğini söyledi. Ardından etrafta çokça bulunan bi-

beriye yapraklarından birkaç tane aldı, biraz çiğnedikten sonra tuzla karıştırdı ve yaralı kulağa sürdü. Bir bezle iyice sardıktan sonra da bundan daha iyi bir ilaç bulunmadığı konusunda kendisini temin etti, haklıydı da.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Bir keçi çobanının Don Quijote'nin yanındakilere anlattıklarına dair

O sırada, köyden erzak getirenler arasında bulunan başka bir delikanlı geldi ve şöyle dedi:

"Köyde neler olduğundan haberiniz var mı, dostlar?"

"Nereden bilelim?" diye yanıtladı içlerinden biri.

"Bilin o zaman," diye başladı oğlan, "Hrisostomos adlı meşhur çoban yamağı bu sabah öldü. Zengin Guillermo'nun kızı o şeytan evladı Marcela'ya olan aşkından öldü diye söylentiler var. Hani bu ıssız dağlarda çoban kızı kılığında gezen var ya, hah işte o."

"Marcela'yı diyorsun" dedi aralarından biri.

"Onu diyorum," diye yanıtları keçi çobanı. "İşin tuhafı, vasiyetinde Mağripliymiş gibi kırlara gömülmek istediğini yazmış. Tam gömüleceği yerin de o mantar ağacının yanındaki kayanın dibi ol-

masını istemiş. Çünkü hikâyeye göre, yani kendisi öyle söylemiş diyorlar, kızı ilk gördüğü yer orasıymış. Ayrıca başka şeyler de istemiş, ama öyle acayip şeyler ki köyün papazları bunların yapılmaması gerektiğini söylüyor, çünkü putperestlerin adetlerine benziyormuş. Bütün bunlara karşılık, kendisi de onun gibi çoban kılığına giren diğer talebe arkadaşı Ambrosio da diyor ki her şey harfi harfine Hrisostomos'un istediğine uygun şekilde yapılmalıymış. Bütün köy altüst oldu bu yüzden. Ama dediklerine göre, sonunda Ambrosio'nun ve diğer bütün çoban arkadaşlarının istediği yapılacakmış. Yarın büyük bir törenle gömmeye gelecekler o dediğim yere. Bana kalırsa görülmeye değer bir şey olacak; en azından ben yarın geri dönemeyeceğimi bilsem bile illaki gidip göreceğim."

"Hepimiz gideceğiz," diye karşılık verdi çobanlar, "kimin kalıp keçilere göz kulak olacağına karar vermek için de kura çekeriz."

"Güzel konuştun, Pedro," dedi içlerinden biri, "ama o kadar zahmete girmeye gerek yok, ben kalırım. Bunu da erdemlilik ya da vurdumduymazlık olarak yorumlama, geçen gün ayağımı o ağacın fırlayan köküne çarpmıştım, hâlâ yürüyemiyorum, ondan."

"Yine de teşekkür ederiz," diye yanıtladı Pedro.

Ardından Don Quijote, bu ölen kişinin ve çoban kızının kim olduğunu anlatmasını Pedro'dan bilhassa rica etti. Buna karşılık Pedro da ölen kişinin zengin bir asilzade olduğunu, memleketinin o dağlarda bir yerde bulunduğunu, uzun yıllar Salamanca'da öğrencilik yaptığını, eğitimini tamamladıktan sonra memleketine geri döndüğünü, herkes tarafından pek bilgili pek âlim olduğunun söylendiğini anlattı.

"Dediklerine göre, en çok yıldızlar ilmi i, yani yukarıdaki gökyüzünde, güneşte ve ayda olup bitenleri biliyormuş. Çünkü bize güneş ve ay tutuşmalarının tam zamanını söylerdi."

"*Tutulma* denir ona, arkadaşım, tutuşma değil; o en büyük iki ışık kaynağının karardığı anları ifade etmek için kullanılır," dedi Don Quijote.

Fakat Pedro bu önemsiz ayrıntılarla ilgilenmeyerek hikâyesine devam etti:

"Yine yılın bereketli mi kıtık mı olacağını bilirdi."

"Kıtlık diyecektin, arkadaşım," dedi Don Quijote.

"Kıtık mı, kıtlık mı, işte neyse, hepsi aynı şey zaten," dedi Pedro. "Bu nedenle onun sözünü dinleyen babasıyla arkadaşlarının çok zengin olduğunu biliyorum, çünkü söylediklerini yapıyorlardı. Bazen şöyle tavsiyeler verirdi: 'Bu yıl buğday ekmeyin, arpa ekin. Bu yıl ise nohut ekeceksiniz, arpa tutmaz. Gelecek yıl bir sürü yağlık mahsul dolacak, ertesi üç yıl ise bir damlası bile düşmeyecek.'"

"Bu ilmin adı astrolojidir," dedi Don Quijote.

"Ben bilmem adını," diye yanıtladı Pedro, "ama bütün bunları bildiğini biliyorum, hatta daha da fazlasını. Sonunda Salamanca'dan dönmesinin üzerinden birkaç ay geçmemişti ki bir gün elinde değneği, kepeneği ve çoban kıyafetiyle çıkageldi. O uzun öğrenci cüppesini çıkarmıştı. Yine öğrencilik yıllarından arkadaşı olan yakın dostu Ambrosio da onun gibi giyinmişti. Söylemeyi unuttum, merhum Hrisostomos çok büyük bir şairdi de; hatta o kadar iyiydi ki Noel gecesi için ilahiler, Corpus Cristi Yortusu için oyunlar yazardı. Köyün delikanlıları da bunları sergiler, herkes çok beğenirdi. Köylüler bu iki öğrencinin birdenbire çoban kılığına girdiğini görünce damdan düşmüşe döndüler, böyle ani bir değişimin sebebini bir türlü anlayamadılar. O zaman bizim Hrisostomos'un babası çoktan ölmüş, bu yüzden oğlan da çok büyük bir mirasa konmuştu. Bir sürü mal ve arazinin yanında pek çok sayıda sürü hayvanı, büyük miktarda da parası vardı. Hepsi de bir tek bu genç beyefendiye kalmıştı; doğrusu hak ediyordu da, çünkü çok iyi bir dosttu, kalbi tertemizdi, iyilerin hep yanındaydı, nur gibi bir yüzü vardı. Daha sonra anlaşıldı ki böyle kılık değiştirmesinin tek sebebi, bizim arkadaşın biraz önce bahsettiği çoban kızı Marcela'nın peşinde bu ıssız kırlarda dolanmakmış, çünkü bizim rahmetli Hrisostomos bu kıza âşık olmuş. Şimdi size bu kızın kim olduğunu söylemek istiyorum, çünkü bilseniz iyi olur. Belki, hatta belkiye bile gerek yok, böyle bir şeyi hayatınız boyunca duymamışsınızdır, ömrünüz saradan uzun olsa bile."

"Sare'dir onun adı," diye araya girdi Don Quijote. Keçi çobanının kelimeleri birbirine karıştırmasına tahammül edemiyordu.

"Saranın da ömrü uzundur," diye yanıtladı Pedro, "hem ikide bir her kelimede bir kusur bulacaksanız, bir senede bitiremeyiz hikâyeyi."

"Afedersiniz, dostum," dedi Don Quijote, "*sara* ve *Sare* arasında çok büyük fark olduğu için öyle söyledim, ama siz de doğru dediniz, çünkü sara aslında Sare'nin ömründen de çok uzun sürer; lütfen hikâyenize devam edin, bir daha araya girmem."

"Neyse, diyordum ki, efendim," dedi keçi çobanı, "bizim köyde Hrisostomos'un babasından da zengin bir çiftçi vardı, adı Guillermo'ydu. Tanrı kendisine büyük bir servetin yanında bir de kız çocuğu bağışlamıştı. Bu çocuğun annesi doğumda öldü, bizim buralarda en çok saygı gören kadın oydu. Şimdi bile yüzü hâlâ canlanır gözümün önünde; adeta bir yanı güneş, öbür yanı ay parçasıydı. Ayrıca bir an boş durmaz, hep yoksullara yardım ederdi. Şimdi ruhunun öbür dünyada Tanrı'yla birlikte huşu içinde olduğuna hiç şüphem yok. Böyle harikulade bir insan olan karısının ölümüne dayanamayınca kocası Guillermo da peşi sıra vefat etti. Böylece küçük zengin kızı Marcela, bizim köyün papazı olan amcasının himayesine kaldı. Kız büyüyünce öyle serpilip güzelleşti ki bize annesini hatırlatıyordu; hatta bu güzelliğiyle annesini de geçeceği söyleniyordu. Nitekim öyle de oldu; on dört, on beş yaşlarına geldiğinde onu görenlerin hepsi böyle bir güzellik yarattığı için Tanrı'ya şükrederdi; hatta pek çokları kendisine âşık olur, tutkuna dönerdi. Amcası, yeğenini hep gözlerden uzak, kapalı kapılar ardında büyüttü; fakat buna rağmen o muhteşem güzelliğinin ünü zenginliğiyle birlikte o kadar yayıldı ki yalnızca bizim köyden değil, civar bölgelerden de pek çok kişi, hem de içlerinden en iyileri, onunla evlenebilmek için amcasına dil döktü, yalvar yakar oldu. Fakat amcası, esaslı bir Hıristiyan olduğu için, kendisini biran önce evermek istediyse de, artık yaşının erdiğini gördükçe bunu kendi rızası olmadan yapmak istemiyordu. Yani velayeti kendisinde olduğu için, evliliğini erteledikçe kızın sahip olduğu mülkten elde etmeye devam ettiği kazançlarda gözü olduğundan değildi; gerçekten de pek çok köy meclisinde papaza bu konuda destek çıkılıyordu. Bilmenizi isterim ki, sayın gezgin beyefendi, böyle küçük yerlerde herkes her şeyi konuşur, dedikodusunu yapar; siz de benim emin olduğum kadar emin olabilirsiniz ki, bir din adamı hakkında böyle iyi şeyler söylenmesi için, hele de böyle taşra yerinde, gerçekten iyi biri olması gerekir."

"Evet, doğrudur," dedi Don Quijote "ve lütfen devam edin, zira öykü çok güzel olduğu gibi siz de çok hoş anlatıyorsunuz, sevgili Pedro."

"Tanrı'nın lütfu eksik olmasın, hepsi onun sayesinde. Devam edelim. Şimdi kızın amcası, yeğenine kendisiyle evlenmek isteyen herkesin bütün özelliklerini tek tek anlatıyor ve istediği, gönlüne göre birini seçip evlenmesini istiyor olsa da, kızın tek söylediği, henüz çok küçük olduğu için evlenmeyi istemediği, kendisini bir evliliğin mesuliyetini üstlenebilecek durumda hissetmediğiydi. Bu gerekçeler amcasına makul gözüktüğünden yeğenini bu konuda acele ettirmekten vazgeçti ve kendi istediği birini seçebilecek yaşa gelene kadar beklemeye karar verdi. Çünkü diyordu ki ailelerin, çocuklarının hayatlarını onların rızalarına karşı gelerek belirlememeleri gerekir; çok da doğru söylüyordu. Fakat şu işe bakın ki, günün birinde bizim çekingen Marcela kalktı, çoban kızı oldu ve hem amcasının hem de köyün geri kalanlarının kendini vazgeçirme çabalarına karşın, köyün diğer çoban kızlarıyla birlikte kırlara gitti ve kendi sürüsünü gütmeye başladı. Böylece artık insan içine çıktığından ve güzelliği ortaya serildiğinden, kaç sayıda genç delikanlının, kaç asilzadenin tıpkı Hrisostomos gibi bu kırlarda ona kur yapmaya başladığını ben bile bilmiyorum. Daha önce ediğimiz gibi, bu delikanlılardan biri de bizim rahmetliydi; kızı sevmek ne kelime, adeta tapıyordu ona. Fakat sırf Marcela böyle özgür ve serbest bir yaşam seçti, neredeyse eve hiç girmez oldu diye, namusuna ve iffetine en ufak bir gölge düştüğünü sanmayın sakın. Tam tersine, namusunu öyle büyük bir dikkatle korur ki kendisine kur yapan, sevgisini kazanmaya çalışan hiç kimse, arzusunun yerine geleceğine dair Marcela'dan en ufak bir umut kırıntısı dahi aldığını söyleyerek böbürlenememiştir ve böbürlenemez de doğrusu. Her ne kadar ne toplum içine çıkmaktan ne de çobanlarla sohbet etmekten kaçınmasa da onlara kibar ve nazik davransa da, içlerinden biri niyetini göstermeye görsün, niyetleri evlilik gibi kutsal ve hayırlı bir istek bile olsa, hepsini alaybozan gibi geri püskürtür. Ve böyle davranarak bu ülkeye veba salgınından bile daha çok zarar veriyor, çünkü kibarlığı ve güzelliği, kendisine hizmet etmek ve sevgilerini sunmak isteyen gönülleri ona çekiyor, ama onun küçümsemeleri ve herkesi açıkça

reddetmesi, insanları derin bir ümitsizliğe sürüklüyor. Bu nedenle bu âşıklar da kendisine zalim, kötü kalpli gibi başka buna benzer ve kendisini gerçekten de doğru tanımlayan birtakım sıfatlar vermekten başka ne yapacaklarını bilemiyorlar. Siz de burada bir süre kalacak olursanız, efendim, bu dağların ve vadilerin, onun tarafından reddedilmiş âşıkların yaktıkları ağıtlarla inlediğini duyarsınız. Buralara yakın bir yerde neredeyse yirmi, yirmi beş kadar uzun kayın ağaçlarının olduğu bir yer var ki kabuklarının üzerinde Marcela'nın adının yazmadığı birini bulamazsınız. Üzerine bir de taç kazırlar; sanki insanlığın sahip olabileceği bütün güzellikleri hem hak ediyor hem kendisinde taşıyor der gibidir. Burada bir çobanın iç çektiğini, öbürünün sızlandığını duyarsınız; bir tarafta aşk şarkıları söylenir, öbür tarafta ümitsiz ağıtlar yakılır. Bazen birisi gelir bir kayanın ya da meşe ağacının dibinde bütün gece oturur, yaşlı gözlerini bir an bile kırpmadan geceyi gece eder, günü doğurur; sabah olunca artık bunları düşünmekten aklı başından gitmiştir. Bir başkası ise iç çekişlerine bir derman bulamamış, yaz gününün ortasında güneşin alnında kızgın kumların üstüne serilmiş, göklerden merhamet dilenmektedir. Fakat güzel Marcela bunların hepsine karşı özgürlüğü ve aldırmazlığıyla yine galip gelir. Artık onu tanıyan hepimiz onun bu gururunun sonunun nereye varacağını bekliyor ve böyle olağanüstü bir kişiliği kimin yola getireceğini, böyle üstün bir güzelliğe kimin sahip olacağını görmek için sabırsızlanıyoruz. Bu anlattıklarımın hepsi doğru olduğundan ben de Hrisostomos'un ölüm sebebinin bizim arkadaşımızın söylediği şekilde olduğunu sanıyorum. Bu nedenle, sayın beyefendi, yarın arkadaşımız toprağa verilirken bizi illaki gelip bulmanızı tavsiye ederim, kesinlikle görülmeye değer bir şey olacaktır, çünkü Hrisostomos'un hem çok arkadaşı var, hem de zaten bize söylenen yer buradan yarım fersah ötede değil."

"Ben de aynen öyle yapmayı düşünüyorum," dedi Don Quijote "ve böyle harika bir öyküyü anlatmakla bana bu zevki tattırdığınız için size teşekkür ediyorum."

"Ah!" diye karşılık verdi keçi çobanı, "ben daha Marcela'nın âşıklarına neler olduğunun yarısını bile bilmiyorum, ama belki yarın yolda bize gerisini anlatacak bir çobanla karşılaşırız. Şimdi siz en

iyisi başınızı bir çatı altına sokup uyumaya bakın, çünkü gece buralara çiy düşer, yaranızı iyice acıtır. Gerçi size verdiğim ilaçtan sonra nüksedecek bir şey de kalmadı."

Bu kadar çok konuştuğu için keçi çobanına çoktan lanetler yağdırmakta olan Sancho Panza ise efendisinden Pedro'nun kulübesinde uyumasını rica etti. O da öyle yaptı ve bütün geceyi Marcela'nın âşıklarını taklit ederek sevgilisi Dulcinea'yı düşünerek geçirdi. Sancho Panza da Rocinante ve kendi eşeği arasına kıvrıldı ve karşılık bulamamış bir âşık gibi değil, adeta eşek sudan gelinceye kadar dövülmüş bir adam gibi deliksiz bir uyku çekti.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Marcela'nın öyküsünün sonu ve başka olaylar anlatılır

Gün, şark balkonlarında daha yeni ağarmaya başlarken, altı keçi çobanının beşi kalktı ve Don Quijote'yi uyandırmaya gitti. Eğer hâlâ Hrisostomos'un ünlü cenazesini izlemeye gitme niyeti varsa ona yolda eşlik edeceklerdi. Zaten tek arzusu bu olan Don Quijote bunun üzerine yataktan kalktı ve Sancho'ya derhal atı eyerlemesini ve eşeğe semer vurmasını emretti. Sancho'nun söyleneni çarçabuk yerine getirmesi üzerine hep birlikte yola çıktılar. Daha çeyrek fersah gitmemişlerdi ki bir yol ayrımına vardıklarında yaklaşık altı çobanın ken-

dilerine doğru gelmekte olduğunu fark ettiler; siyah kepenekler giyinmişler, başlarına servi ve acı zakkumdan çelenkler takmışlardı. Her biri, elinde çobanpüskülü ağacından yapılma kalın birer baston taşıyordu. Yanlarında iyi kumaştan, kaliteli seyahat kıyafetleri giyinmiş, zarif görünümlü iki atlı, üç de yaya gelen katırcı çocuk vardı. İki grup, karşılaştıkları noktada birbirine kibarca selam verip ne yöne gittiklerini sordular. Her iki grubun da cenazeye gittiği anlaşılınca birlikte yürümeye başladılar.

At üstünde olanlardan biri, yanındakine şöyle dedi:

"Bana kalırsa, Senyor Vivaldo, bu meşhur cenazeyi görmek için kaybettiğimiz vakte pekâlâ değdi diyebiliriz. Zira o çobanların, bize

ölen çoban ve katil çoban kızıyla ilgili anlattıkları tuhaf olaylara bakılacak olursa epey ilginç bir cenaze olacağa benziyor."

"Bana da öyle geliyor," diye yanıtladı Vivaldo, "böyle bir şeyi görmek için bir değil, dört gün bile gecikirdim."

Don Quijote adamlara Marcela ve Hrisostomos hakkında ne duyduklarını sordu. Yolcu da kendisine, o sabah birtakım çobanlarla karşılaştıklarını, onları öyle matem kıyafetleri içinde görünce böyle giyinmelerinin sebebini sorduklarını söyledi. İçlerinden biri Marcela adında bir çoban kızının umursamazlığından ve olağanüstü güzel-

liğinden dolayı pek çoklarının onun aşkına talip olduğundan, şimdi cenazesine gitmekte oldukları Hrisostomos'un ölümünden bahsetmişti. Kısacası Pedro'nun Don Quijote'ye anlattığı ne varsa hepsini yeniden anlatmış oldu.

Bu konuşma sona erdikten sonra bu sefer bir başkası başladı. Vivaldo adlı yolcu, Don Quijote'ye bu barışçıl topraklarda öyle zırhlar kuşanmış halde seyahat etmesinin sebebini sordu. Don Quijote buna şöyle yanıt verdi:

"Mesleğimin icrası başka türlü dolaşmama izin veya müsaade vermiyor. Rahat bir yaşam, keyif ve dinlence, sade çıtkırıldım saraylılara uygun icatlardır; öte yandan didinmek, endişe ve silahlar ise yalnızca bütün dünyanın gezgin şövalye adıyla andıkları kişiler için yapılıp icat edilmiş şeylerdir. Layık olmamakla birlikte, en düşük payelilerinden olarak aralarında ben de bulunuyorum."

Bu sözleri duyar duymaz deli olduğunu düşündüler; biraz daha soruşturmak ve ne türden bir deli olduğunu öğrenmek isteyen Vivaldo, "gezgin şövalye"nin ne demek olduğunu sordu.

"Zatıalileriniz İngiltere yıllıkları ve öykülerinde geçen Kral Arthur'un meşhur kahramanlık hikâyelerini hiç mi okumadınız?" diye yanıt vermeye girişti Don Quijote. "Bizim günlük İspanyol dilinde hep Kral Artus diye geçer. Bütün Büyük Britanya Krallığında herkesçe anlatılan kadim ve geleneksel bir anlatıdır; kral ölmemiş, büyü sayesinde kargaya dönüşmüştür. Yıllar sonra geri dönecek, krallığını ve asasını geri alacak, yeniden ülkesinin başına geçecektir. Hatta bu nedenle o çağlardan beri hiçbir İngiliz'in bir kargayı öldürdüğü görülmemiştir. İşte bu muhteşem kralın zamanında Yuvarlak Masa şövalyelerinin meşhur şövalyelik yoldaşlığı kurulmuştur ve Göllü Sir Lancelot ile Kraliçe Guinevere arasında geçen ve Leydi Quintañona'nın aracılık ve sırdaşlık ettiği gizli aşk da bu dönemde yaşanmıştır. Hatta İspanya'mızda çok beğenilerek söylenen şu meşhur baladın öyküsü de oradan gelir:

Ah hiç böyle bir şövalye görülmemişti
Hanımlar tarafından böyle sevilen
Lancelot'nun sevildiği gibi
Britanya'da döndüğünde:

Aşkta ve savaştaki galibiyetleri işte böyle çok hoş, çok tatlı bir şekilde anlatılır. O zamandan beri de o şövalye yoldaşlığı dünyanın pek çok çeşitli yerine uzanıp yayılmıştır. Kahramanlıklarıyla dört bir yana ün salanlar arasında, çocukları ve torunlarıyla beşinci kuşağa kadar gelmiş olan Galyalı yiğit Amadis, Hirkanyalı korkusuz Felixmarte ve ne kadar övülse yetmeyecek olan Ak Tirante'nin yanında neredeyse kendi çağımızda görüp, işitip konuşma şansına eriştiğimiz yenilmez ve korkusuz Yunan Don Belianis de yer alır. İşte, beyler, gezgin şövalye olmak budur, size bahsettiğim de onun devam ettirdiği yoldaşlıktır ve bendeniz, daha evvel belirttiğim üzere, her ne kadar bir günahkâr olsam da, bunu meslek edinmiş bulunuyorum. Bahsi geçen şövalyelerin işi neyse, benim de işim odur. Bu yüzden bu kuş uçmaz kervan geçmez, ıssız yerlerde gezer, serüven peşinde koşarım. Talihin zayıf ve muhtaçlara yardım etmek için karşıma çıkardığı tehlikelere karşı bileğimin gücüyle ve bütün varlığımla savaşırım."

Bu sözlerinin üzerine yolcular Don Quijote'nin aklının yerinde olmadığından ve ne tür bir deliliğin pençesi altında bulunduğundan iyice emin olmalarıyla birlikte bu bilgiyi ilk edinen herkesin yaşadığı aynı şaşkınlığı onlar da yaşadılar. Hayli zeki ve neşeli bir yapıya sahip olan Vivaldo, cenazenin yapılacağı tepeye varmalarına çok az kaldığı söylenen yolun geri kalanına eğlence çıksın diye bu saçmalamalarına biraz daha devam etmesinin yolunu açmak istedi ve şöyle dedi:

"Bana kalırsa, saygıdeğer gezgin şövalye, yeryüzündeki en zorlu mesleklerden birini seçmişsiniz; hatta bana öyle geliyor ki, Şartrö keşişlerinin mesleği bile bu kadar zor değildir."

"Zor olmasına zordur belki," diye yanıtladı bizim Don Quijote, "ancak dünya açısından o kadar zaruri mi, o konudan emin değilim. Çünkü doğruyu söylemek gerekirse, yüzbaşının verdiği emri icra eden bir asker, o yüzbaşından daha az iş yapıyor demek değildir. Yani demek istediğim, din âlimleri Tanrı'ya dünyanın iyiliği için sessizlik ve sükûnet içinde dua ediyor, ama onların isteklerini biz asker ve şövalyeler icraata geçiriyor, dünyayı bileğimizin gücü ve kılıcımızın keskinliğiyle biz sa üstelik yaz güneşinin

kavurucu sıcağından, kış mevsiminin dondurucu soğuğundan korunacak bir çatı altında değil, bu göklerin altında yapıyoruz hepsini. Yani aslında bizler, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileri, adaletin dağıtıcılarıyız bir bakıma. Ayrıca savaşta ve savaşla alakalı her türlü meselede ter dökmeden, yorulmadan, emek vermeden hiçbir şey icraata dökülemediği için, buradan da mesleği savaş olan kişilerin, güçsüzlere yardım etmesi için kesin bir huzur ve sükûnet içinde Tanrı'ya yalvaran kişilerden daha fazla cefaya katlandıkları sonucunun çıktığı su götürmez bir gerçektir. Yalnız bununla da, gezgin şövalyelerin halinin, invizaya çekilmiş din âlimlerinin durumu kadar iyi olduğunu söylemiyorum, hatta aklımın ucundan geçmez böyle bir düşünce. Sadece kendi çektiklerimden çıkardığım sonuç, bu mesleğin çok daha zahmet ve emek isteyen, daha çok aç susuz bırakan, daha meşakkatli, zor ve pis bir iş olduğunun kuşkuya yer bırakmadığıdır. Çünkü elbette ki eskinin gezgin şövalyeleri hayatları boyunca pek çok talihsiz durum yaşamışlardır. Eğer aralarından bazıları bileklerinin gücü sayesinde imparatorluk seviyesine yükselmişlerse, bunu alınlarındaki terin ve akıttıkları kanın her bir damlasıyla ödediklerine şüphe yoktur. Ve eğer bu seviyeye yükselenlerin büyücüleri ve bilge dostları olmasaydı, hiçbir arzularına ulaşamaz, ümitleri hep yokolurdu."

"Bana da öyle geliyor," diye yanıtladı yolcu, "fakat başka birtakım konuların yanında gezgin şövalyelikteki bir mesele bana çok yanlış geliyor. Ne zaman canları pahasına tehlikeli bir serüvene atılacaklarını sezseler, o saldırı anında, her Hıristiyan'ın yapması gerektiğinin aksine, hiçbir zaman Tanrı'nın yardımına sığınmıyorlar. Bunun yerine, sanki Tanrı'ları onlarmış gibi bir bağlılık göstererek, sevgililerine sığınıyorlar ki bana bu işin içinde biraz kâfirlik varmış gibi geliyor."

"Bakın bayım," diye karşılık verdi Don Quijote, "bunun başka türlü olması hiçbir koşulda mümkün değildir; aksini yapan gezgin şövalyenin itibarı sarsılır. Gezgin şövalyelikteki yaygın gelenek, şövalyenin her türlü silahlı karşılaşmaya girerken, sevgilisini gözü önüne getirmesi ve biraz sonra atılacağı badirede kendisine yardım edip korumasını istermişçesine sevgi dolu ve yumuşak bakışlarla ona yönelmesini gerektirir. Hâlâ sesini duyan olmazsa, dişlerinin arasından

birkaç söz sarf ederek bütün kalbiyle ona sığınmak zorundadır; tarihte bunun sayısız örneği görülmüştür. Elbette ki buradan da Tanrı'ya sığınmayı atlamaları gerektiği sonucu çıkmamaktadır, zira girişti kleri silahlı mücadele boyunca bunu yapacak uygun zaman ve anı illaki bulacaklardır."

"Yine de," diye yanıtladı yolcu, "hâlâ tam emin olamıyorum, çünkü okuduğum pek çok kitapta, iki gezgin şövalye önce karşılıklı ağız dalaşı etmeye başlıyorlar, derken öfkeleri artıyor ve atlarını döndürüp kırda epey bir koşturduktan sonra göz açıp kapayıncaya kadar birbirlerine doğru son hızla ilerlemeye başlıyorlar. Yolun yarısına gelindiğinde ise sevgililerine sığınıyorlar. Genelde bu karşılaşmanın sonunda içlerinden biri, rakibinin mızrağıyla delik deşik edilmiş halde, atının eyeri üzerine asılı kalıyor. Diğeri ise ancak atının yelesine tutunmak suretiyle yere yıkılmaktan kurtulabiliyor. Şimdi bu ölen adamın, bu kadar kısa bir süre içerisinde Tanrı'ya sığınacak vakti nereden bulduğunu aklım almıyor bir türlü. Yolun yarısında sevgilisine sığınmak için sarf ettiği sözleri, bir Hıristiyan olarak yapması gerektiği üzere, Tanrı'ya sığınmak için sarf etmiş olsa daha iyi olurdu. Üstelik zannediyorum ki bütün gezgin şövalyelerin sığınabileceği bir sevgilisi de yok, çünkü hepsi âşık değil."

"İşte o imkânsız," diye yanıt verdi Don Quijote: "imkânsız, çünkü sevgilisi olmayan gezgin şövalye olmaz; gezgin şövalyelerin âşık olmaları, gökyüzünde yıldızların olması kadar doğal ve olağan bir şeydir. Ayrıca gezgin şövalyelik tarihinde sevgilisi olmayanı görülmemiştir; zira sevgilisi olmaması, kendisinin meşru bir gezgin şövalye olmadığına kanıttır ve gayrımeşru bir şövalye olduğunu gösterir. Şövalyelik kalesine kapıdan değil, bir haydut, bir hırsız gibi duvardan atlayarak girmiştir o."

"Fakat yine de," dedi yolcu, "yanlış hatırlamıyorsam, Galyalı yiğit Amadis'in kardeşi Don Galaor'un öyküsünde okuduğuma göre, kendisinin sığınabileceği bir sevgilisi olduğu belirtilmemişti. Buna rağmen diğerlerinden hiç de aşağı sayılmazdı, pek yiğit, pek meşhur bir şövalyeydi."

Buna karşılık bizim Don Quijote şöyle dedi:

"Bir kırlangıçla bahar gelmez, bayım. Üstelik ben bu şövalyenin gizliden gizliye deli gibi âşık olduğunu da biliyorum; ayrıca önüne çıkan bütün güzel kadınları sevmesi kendisinin doğal bir özelliği olduğu gibi kendisinin engel olabileceği bir şey değildir. Ancak neticede iradesinin tek sahibi belirlediği, bir tek sevgilisi olduğu da bilinir. Ona gizli gizli sığındığı çok sık olurdu, çünkü kendisi böyle ağzı sıkı bir şövalye olmakla övünürdü."

"Madem her gezgin şövalyenin âşık olması kaçınılmaz bir kural," dedi yolcu, "o halde zatıalinizin de öyle olduğu düşünülebilir pek tabii, ne de olsa siz de bu yoldaşlığa baş koymuşsunuz. O halde eğer siz de kendinizi Don Galaor kadar ketum addetmiyorsanız, size hem buradakiler ve kendi adıma, bütün samimiyetimle istirhamda bulunuyorum, lütfen sevgilinizin adını, memleketini, soyunu ve mevkiini söyleyin bize. Zatıaliniz gibi bir şövalye tarafından sevilip hizmet edildiğini bütün dünya bilirse kendini çok şanslı sayacaktır."

Bunun üzerine Don Quijote derin bir iç çekti ve şöyle dedi:

"Bütün dünyanın ona hizmet ettiğimi bilmesinin benim tatlı düşmanımı memnun edip etmediği konusunda kesin bir şey söyleyemem. Şahsıma bu kadar kibarca yöneltmiş olduğunuz soruya karşılık olarak tek söyleyebileceğim, adının Dulcinea, memleketinin la Mancha'nın Toboso köyü, konumunun da en azından prenses konumu olması gerektiğidir, zira benim gönlümün kraliçesi ve sevgilisidir kendisi. Güzellikleri insanüstüdür, zira şairlerin sevgililerine atfettikleri o olağanüstü ve düşsel güzelliklerin hepsi onda birleşmiş, gerçek olup vücut bulmuştur. Saçları altın, alnı Elysion ovalarıdır; kaşları yay gibi, gözleri güneş misali, yanakları birer güldür; dudakları mercan, dişleri inci, boynu kaymaktaşı, göğsü mermer, elleri fildişi, teni kar beyazıdır. Namusunun insan nazarından gizlediği yerlere gelince, benim düşünceme ve anlayışıma göre, ancak gizli hayallerde canlandırılıp övülebilir, asla karşılaştırmaya tabi tutulamazlar."

"Soyunu sopunu, atalarını da bilmek isteriz," diye karşılık verdi Vivaldo.

Don Quijote şöyle yanıtladı:

"Eski Roma'nın Curcios, Gayos veya Cipiones'lerinden değil. Modern dönemin Colonna'[illegible] Ursino'su veya Katalunyalı Moncada

ve Requesene ailelerinden de değil. Valensiyalı Rebella ve Villanovalardan hiç değil. Aragonlu Palafoxe, Nuza, Rocaberti, Corella, Luna, Alagon, Urrea, Foz ve Gurrea ailelerinden de; Kastilyalı Cerda, Manrique, Mendoza veya Guzman ailelerinden ya da Portekizli Alencastro, Palla ve Menese ailelerinden de değil. Kendisi Mancha'nın Toboso soyundan gelir; modern döneme ait olmasına karşın, gelecek çağların en şanlı ailelerine uzanabilecek bir soydur. Cervino'nun, Orlando'nun zırhından yaptığı zafer anıtının altına koyduğu şu sözlerdeki koşullar dışında, hiç kimse bu konuda benimle tartışmasın:

Gücünü Orlando'yla sınayamayacak hiç kimse
Bunları yerinden oynatmaya kalkmasın."

"Benim soyum da Laredolu Cachopine'lerden geliyor, ama Manchalı Toboso'yla mukayese etmeye cüret edemem," diye yanıt verdi yolcu. "Gerçi dürüst konuşmak gerekirse bu soyismini daha önce hiç mi hiç işitmedim."

"Nasıl işitmezsiniz!" diye atıldı Quijote.

Grubun geri kalanı pürdikkat kesilmiş, ikili arasında geçen konuşmayı dinlemekteydi. Artık geriye kalan çobanların hepsi bizim Don Quijote'nin aklını ne kadar oynatmış olduğunu anlamıştı. Yalnızca Sancho Panza, efendisinin doğruyu söylediğini düşünüyordu, çünkü kim olduğunu biliyordu, kendisini doğumundan beri tanırdı. Onun emin olamadığı tek konu ise bu Tobosolu güzel Dulcinea idi, çünkü Toboso'ya yakın oturmasına rağmen ne bu ismi, ne de böyle bir prensesi daha önce duymuştu.

Sohbetlerine bu şekilde devam ederlerken, iki yüksek dağın arasından yirmi kadar çobanın inmekte olduklarını gördüler. Hepsinin üzerinde kara koyun yününden yapılma kepenekler, başlarında ise, daha sonra gördükleri kadarıyla porsuk ağacından ve serviden yapılma çelenkler vardı. İçlerinden altısı, üzeri çeşitli çiçekler ve dallarla kaplı bir tabut taşımaktaydı. Bunu gören keçi çobanlarından biri şöyle dedi:

"Şu gelenler, Hrisostomos'un naaşını getirenler. Karşıdaki dağın etekleri de kendisinin gömülmek istediği yer."

Bunun üzerine acele etmeye başladılar ve cenaze alayı tam tabutu yere indirdiğinde yanlarına vardılar. Çobanların dördü, ellerinde keskin kazmalarla sert bir kayanın bir yanına mezar kazmaya başladı.

Herkes birbiriyle kibarca selamlaştıktan sonra Don Quijote ve onun yanında gelenler tabuta bakmaya gittiler ve içinde çoban kıyafetleri giymiş, otuz yaşlarında gözüken, çiçeklerle kaplı bir ceset bulunduğunu gördüler. Her ne kadar artık ölmüş olsa da, bu bedenin zamanında çok hoş bir yüze ve alımlı bir görünüşe sahip olduğu belliydi. Tabutun içinde cesedin çevresine yayılmış birkaç kitap ve kimisi açık, kimisi kapalı olmak üzere çok sayıda kâğıt da vardı. Tabutun içindekilere bakanlar, mezarı kazanlar ve etraftaki diğer insanların hepsi derin bir sessizlik içindeydiler. Sonunda merhumu getirenlerden biri şöyle dedi:

"Bak bakalım Ambrosio, Hrisostomos'un söylediği yer burası mı; vasiyetini harfiyen yerine getirmek istiyordun ne de olsa."

"Evet, burası," dedi Ambrosio, "zavallı dostum, başına gelen talihsizliği bana burada pek çok kez anlatmıştı. İnsan ırkının o ebedi düşmanını ilk defa burada görmüş. Düşüncelerini kendisine ilk defa açtığı yer de burasıymış; zavallı dostum âşık olduğu kadar dürüst de olmuştu her zaman. Yine Marcela'nın onu son kez aşağılayıp reddetmesinin sonucunda dostumun sefil hayatının trajedisine nokta koyduğu yer de işte burasıydı. Yaşadığı büyük talihsizliklerinin anısına, ebedi uykunun dipsiz kuyusuna gömülmek istediği yer burasıdır."

Ardından Don Quijote'ye ve yolculara dönerek şöyle sürdürdü sözlerini:

"Bu beden, beyler, işte o merhametli gözlerle baktığınız bu beden, Tanrı'nın sonsuz zenginlikleriyle donattığı bir ruha mekân olmuştur. Bu, Hrisostomos'un bedenidir. O ki zekâda tek, nezakette eşsiz, kibarlıkta kusursuz, dostluğu ölümsüz, cömertliği sınırsız, ciddiyeti kibirsiz, neşesi kabalıktan uzak, yani sözün özü, iyi olan her şeyde birinci olduğu gibi yine talihsizlikte de eşi benzeri bulunmamış biri olmuştur. Çok sevdi, nefret gördü; aşkından taptı, hakarete uğradı, hor görüldü; bir zalime dil döktü; mermeri yerinden oynattı; rüzgârın peşi sıra gitti, ıssızlarda yakardı; hizmetini edip nankörlük buldu. Karşılığında ise ömrünün baharında ölüme kurban edildi, üstelik de insanlığın hafızasında sonsuza kadar yaşatmak istediği bir çoban kızı tarafından. Şu gördüğünüz kâğıtlar, bütün bunları kanıt-

layabilecek güce sahip olmasına sahiptir, fakat ne yazık ki kendisi, bedenini toprağa vermemi emrettiği gibi, bu kâğıtları da ateşe vermemi emretmiştir."

"Böyle yaparsan o kağıtlara sahibinin ettiğinden daha büyük kabalık ve zulüm etmiş olursun," dedi Vivaldo, "zira istekleri mantığın sınırlarını aşan bir adamın emirlerini yerine getirmek ne doğru ne de makul bir davranıştır. Nitekim Augustus Caesar da ilahi Mantualı'nın vasiyet ettiklerini yerine getirseydi doğru olmazdı. Bu nedenle, saygıdeğer Ambrosio, zaten dostunuzun bedenini toprağa vermişken yazdıklarını da unutulmaya terk etmemelisiniz. O, bu emri kırık kalbinden ötürü vermişse, sizin de bunu yerine getirmek gibi mantık dışı bir davranışta bulunmamanız gerekir. Bilakis, bu kâğıtların yaşamasını sağlayarak, Marcela'nın zalimliğini de yaşatmış olacaksınız. Böylece gelecek çağlarda yaşayanlar için bu tür tehlikelere düşmekten kaçınmaları adına bir emsal teşkil edebilir. Çünkü ben ve buraya kadar gelmiş olan diğer herkes, sizin bu ümitsiz âşık dostunuzun hikâyesini, aranızda nasıl güçlü bir dostluk olduğunu, vefatının sebebini ve ömrünü sonlandırırken ne vasiyet ettiğini biliyoruz artık. Buradan da Marcela'nın zalimliğinin ve Hrisostomos'un aşkının ne boyutlara vardığı, aranızdaki dostluktaki sadakat görülüyor; tutkunun ateşinin peşinden sakınmadan düşünmeden gidenleri nasıl bir sonun beklediği anlaşılıyor. Bizler, Hrisostomos'un öldüğünü ve buraya gömüleceğini dün gece öğrendik. Hem meraktan hem acıdığımızdan, kendi gittiğimiz yoldan döndük ve duyduğumuz anda hepimizin yüreğini sızlatan bu olayın sona erişini kendi gözlerimizle görmek için buraya geldik. Duyduğumuz merhamete dair bir kanıt niteliği taşıması ve elimizden ufak da olsa bir şey gelmiş olması açısından, eğer izin verirseniz, size yalvarıyoruz, en azından ben kendi adıma yalvarıyorum, ey akıllı Ambrosio, o kâğıtları ateşe vermek yerine, hiç olmazsa bazılarını bana bırakın."

Vivaldo, çobanın yanıt vermesini beklemeden elini uzattı ve en yakında duranlardan birkaçını aldı. Bunu gören Ambrosio şöyle dedi:

"Beyefendi, nezaketimden ötürü, elinize almış olduklarınızı götürmenize müsaade edeceğim; fakat geri kalanlarını yakmaktan vazgeçmemi düşünmeniz nafile olur."

Kâğıtlarda ne yazdığını görmek için sabırsızlanan Vivaldo, içlerinden birini açıp başlığını okudu: *Ümitsiz Şarkı*. Bunu işiten Ambrosio şöyle dedi:

"Talihsiz adamın en son yazdığı sayfa odur. Talihsizliğinin kendisini ne noktaya getirdiğini görebilmeniz için, yüksek sesle okuyun yazanları, beyefendi; zaten mezar kazılana kadar vaktimiz var henüz."

"Memnuniyetle okurum," dedi Vivaldo.

Zaten orada bulunan herkes de bunu istediğinden, etrafında bir çember oluşturdular ve Vivaldo gayet açık ve anlaşılır bir sesle okumaya başladı:

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Merhum çobanın ümitsiz dizeleri ve beklenmedik başka olaylar anlatılır

Hrisostomos'un Şarkısı

Ah zalim, istiyorsun ki,
Bu sarp haşinliğin dolaşsın
dilden dile, bir kimseden diğerine,
madem öyle gelsin o zaman
cehennemden acı bir ses,
çarpılsın gönlüm her konuşma hevesimde.
İsterim ki anlatsın
benim acımla senin yaptıkları

O korkunç ses ve ezgi bir olsun,
Sefil bağırsaklarım da katılsın
Acıma acı katsın diye.
O halde dinle, aç kulaklarını,
Müziğe değil, gürültüye
Acılı yüreğimden geliyor bak,
Benim gönlümce, senin nispetince.
Aslanın ve öfkeli kurdun hiddeti,
Ürkütücü uluması, pullu yılanın
korkunç tıslaması, ve bir canavarın
feci kükremesi; ve uğursuz karganın
malum olan, meşum gaklaması ile
fırtınalı rüzgârın denizdeki
korkunç sesi; hezimete uğramış boğanın
öfkeli feryadı ve dul güvercinin
yaslı iç çekişleri; kıskanılan baykuşun
hüzünlü sesi ve cehennemin
kasvetli korosundan yükselen dertli ağıt,
Hepsi karışıp bir ses oluyor,
Zihni darmadağın ediyor; gelsin hepsi

Ruhumun şikâyetine koşsun, benim acıma
Yeni şarkılar gerekiyor.
O kavganın hiçbir yankısı duyulmayacak
Tajo babanın aktığı yerde, ya da Betis'in
Zeytinliklerinde; acılarım ya taşlara
Ya da derin mağaralara anlatılacak,
ölü bir dil tarafından, yaşayan sözlerle;
Yahut karanlık vadilerde veya ıssız kıyılarda,
Kuşun uçmadığı, kervanın geçmediği yollarda;
Belki durgun Nil'in beslediği canavarların
Ağzı Zehir saçan bataklıkları arasında.
Uzak ıssızlıklara dönük de olsa,
Hüzünlerimin çatlak ve belirsiz yankıları
Senin eşsiz zulmüne uzansa, kasvetli kaderim
Hepsini taşır yine uçsuz bucaksız dünyaya.
Küçümsenmek öldürür, sabrı tüketir,
İster gerçek olsun, ister yalan,
Bir şüphedir her şeyi durduran;
Kıskançlığın gücü ölümcüldür;
Hasret bitirir, hayatı yitirir;
Korkusu nisyan olana,
Hiçbir mutluluk vaadi kâr etmez ona.
Ölümse bekler kapıda her halükarda.
Fakat ben ne mucizedir ki hâlâ yaşıyorum,
Hasrete, kıskançlığa, horlamaya yem oluyorum;
Şüpheler de kesinlik kadar öldürüyor beni.
Unutulacağım, kendi ateşimde kavrulacağım,
Ben böyle acı çekerken, doğmuyor hiçbir ışık
Hüznümü dağıtmaya, yüzümü aydınlatmaya;
Zaten benim de aradığım yok,
Kendi elemimde kaybolmuşum,
Tövbe etmek tek umudum.
Korkunun ayağı çok daha sağlam ise,
Onun olduğu yerde umut yeşerir mi?
Gözlerimi kıskaçlığa kapatmalı mıyım yoksa,
Sanki kalbimi delip geçmiyormuş gibi?

Güvensizliğe kim kollarını açmaz,
Reddedilmeyi görürse bütün çıplaklığıyla;
Tüm şüpheleri katiyete döndü,
Acı gerçek şimdi yalan mı oldu?
Ey sen, aşk diyarının korkusuz tiranı,
Ey kıskançlık! Bu ellerime zincir vur,
Gözlerimi sıkıca bağla, ey Kibir.
Vah ki bana! Zafer var sonunda,
Acılarım hatıranı unutturdu, ne âlâ.
Ölüyorum sonunda, nasılsa umut yok bana
Mutlu olmak için ne burada ne öbür dünyada,
Ben yaşarım kendi rüyalarımda.
Gerçekten seven bilgedir bana kalırsa,
En özgür ruh ise o kadim zalim aşkın
En sadık kölesidir bana kalırsa.
Düşmanım olan o güzelin, bedeni kadar
Zihni de aydınlıktır o dilberin,
Onun soğukluğu benim çölüm,
Aşk dediğin krallığına hükmediyor,
Verdiği acıyla nazikçe dürtüyor.
O halde kendimi kandırır, acılardan kopamazken,
Hayatın sefil parçalarını lime lime ederken
Reddedişleriyle küçüldüğüm onun aşkına,
Bu ruhu ve bedeni salıyorum rüzgâra,
Bir yudum umut kırıntısı bulunmazken bahtımda.
Adaletsizliğiyle bu sevmediğim hayatı
Terk etmemi sağlayan sen, görüyorsun ya
Kendimi nasıl teslim ettiysem senin acımasızlığına,
Kötü kanıtlar sunuyor sana
kalbimin derin yarası,
Ölümüme üzülsen bile
Güzel gözlerinin aydınlık göğü bulanmasın,
Ruhumdan arta kalanları sana vermek istemem,
Bundan mutlu olmam hiç, beni utandırmayasın.
Bilakis bayramın olsun o gün,
Cenazede gül olanların sonuna,

Zaten biliyorum ağlamazsı
Çünkü bu elim sondan geliyor senin şanın.
Vakit geldi, tamamdır; Cehennem'in boşluğundan
Susuz gelsin Tantalus, hem Sisipus
Zalim kayasını sırtlanmış, bir de Tityus
Akbabasını taşımış, Egion sürsün tekerleğini,
Yorulmaksızın uğraşan kızkardeşler;
Göğsüme aktarsınlar hepsi,
Bitmeyen kederlerini (bu biçare layık görülürse buna)
Acıklı ağıtlar okunsun artık,
Kefen bile hak etmeyen bedene.
Üç başlı cehennem bekçisi
Bir de yedi canavarların yedi ceddi,
Hazin koroya katılsın: zaten ölü bir âşık
Layık değildir bundan büyüğüne.
Ümitsiz şarkı, şikâyet etme
Bu hüzünlü halimi terk ettiğinde;
Benim talihsizliğim
sana hayat veren sebebe şans getiriyor,
Mezarda bile olsan üzülme.

Hrisostomos'un şarkısı herkes tarafından beğeniyle karşılandı, gerçi şarkıyı okuyan kişi, şarkıda söylenenlerin Marcela'nın masumluğu ve iyiliği konusunda duyduklarına hiç uymadığını söyledi; çünkü Hrisostomos şarkıda kıskançlıktan, içini kemiren şüphelerden ve ayrı kalmaktan yakınıyor, bütün bunlar da Marcela'nın adına, şerefine leke sürüyordu. Arkadaşının en gizli düşüncelerini bile çok iyi bilen Ambrosio ise buna şöyle karşılık verdi:

"Bu şüpheden kurtulmanız için, beyefendi, bu talihsiz adamın şarkıyı yazdığı sırada Marcela'dan ayrı olduğunu belirtmem gerek. Üstelik kendi isteğiyle uzaklaşmıştı, çünkü ayrılık, her zamanki etkisini kendisi üzerinde de gösterip göstermeyecek mi diye bakmak istemişti. Sevdiğinden ayrı kalan aşığın da her şeye üzüldüğü, her türlü korkunun yüreğini kararttığı bilindiğinden, Hrisostomos da gerçek zannettiği hayali kıskançlıklarla ve korku dolu şüphelerle baş

etmeye çalışıyordu. Yani Marcela'nın iyiliği konusunda sahip olduğu ününe bir zarar gelmemiştir. Biraz zalim ve kibirli, çokça da küçümser olmasının dışında, kıskançlık bile onun özelliklerine bir zarar getiremez."

"Doğrudur," diye yanıtladı Vivaldo.

Tam ateşten kurtardığı kâğıtlardan bir başkasını okumak üzereydi ki beklenmedik bir anda herkesin gözünün önüne gelen muhteşem bir hayal yüzünden –onlara hayal gibi gözükmüştü– durmak zorunda kaldı. Mezarı kazmakta oldukları kayanın en tepesinden çoban kızı Marcela gözüktü; anlatıldığından bile daha güzeldi. Daha önce hiç görmemiş olanlar kendisini sessiz bir hayranlıkla izliyorken, görmüş olanlar ise en az diğerleri kadar şaşkına döndüler. Fakat Ambrosio onu görür görmez, açıktan bir hiddetle seslendi:

"Ey bu dağların sinsi basiliskası, acaba buralara kadar gelmenin sebebi, zalimliğin yüzünden ölen bu zavallının yaralarından seni görünce kanlar fışkırıp fışkırmayacağını görmek mi? Yoksa o zalimliğinin sana kazandırdığı zaferi kutlamaya, tıpkı başka bir merhametsiz olan Neron gibi o tepeye çıkıp alevler içinde bıraktığın Roma'yı izlemeye mi geldin? Tarquin'in vefasız kızının da babasının talihsiz cesedini ezmesi gibi, senin de kibrinle bu cesedi ezmek mi niyetin? Bize derhal buraya ne diye geldiğini, bizden ne istediğini söyle. Çünkü Hrisostomos'un hayatı boyunca sana sadık kaldığını bildiğimden, kendilerini onun dostu sayan kişilerin, o ölse bile sana itaat etmesi için elimden geleni yaparım."

"Ah Ambrosio, bu dediklerinin hiçbiri değil buraya gelme sebebim," diye yanıtladı Marcela, "kendimi savunmaya, kendi acıları ve Hrisostomos'un ölümü için beni suçlayan herkesin ne kadar yanıldığını göstermek için geldim. Bu nedenle burada bulunan herkesten beni dinlemesini istiyorum; akıl fikir sahibi kişilerin gerçeği anlaması için çok fazla vakit harcamama ya da çok sözler sarf etmeme gerek olmayacaktır. Sizin dediğinize göre, Tanrı beni öyle güzel yaratmış ki, kendinizi beni sevmekten alıkoyamıyorsunuz ve bana duyduğunuz aşktan dolayı benim de sizi sevmek zorunda olduğumu söylüyorsunuz, hatta bunu istiyorsunuz. Tanrı'nın bana vermiş olduğu akıl sayesinde, güzel olan her şeyin sevgi uyandırdığını an-

layabiliyorum, ama güzel olduğu için sevilen kişinin sırf bu yüzden kendisini seveni sevmek zorunda olduğunu düşünmüyorum. Hem güzeli seven kişinin çirkin olması da pek muhtemeldir ve çirkin olanın sevilmeyeceği düşünülürse, 'Seni güzel olduğun için seviyorum, sen de beni çirkin olsam bile sevmek zorundasın,' demek çok saçmadır. Ancak her iki tarafın güzelliğinin eşit olduğunu varsaysak bile, karşılıklı hislerin de benzer olma zorunluluğu yoktur, çünkü bütün güzellikler âşık etmez; bazıları göze güzel gelir, fakat sevgi uyandırmaz. Eğer tüm güzellikler âşık etse, istek uyandırsaydı, her taraf nerede duracağını bilmeyen, kafası karışık bir arzular kargaşasına dönerdi; çünkü güzellikler sınırsız olduğundan, arzuların da bir sınırı olmazdı. Ama benim duyduklarıma göre, gerçek aşk bölünemezmiş ve içten gelmeli, zorlamayla olmamalıymış. Eğer gerçekten böyleyse ki ben öyle olduğunu düşünüyorum, o zaman neden benim irademi, sırf siz beni çok seviyorsunuz diye, kendi isteğim dışında değiştirmemi istiyorsunuz? Eğer böyle değilse de söyleyin o zaman bana: Tanrı beni çirkin yaratmış olsaydı, beni sevmiyorsunuz diye şikâyet etmem doğru olur muydu? Üstelik sahip olduğum bu güzelliği benim seçmediğimi de unutmamanız gerekir; bu bana Tanrı'nın bir lütfudur; yani ne benim kendi isteğim ne de seçimimin bir sonucudur. Nasıl ki bir yılan öldürücü olmasına rağmen, kendi tabiatının bir parçası olan zehrinden dolayı suçlanmayı hak etmez, ben de güzelliğimden dolayı gönül koyulmayı hak etmiyorum. Namuslu bir kadının güzelliği, uzakta duran bir ateşe ya da keskin bir kılıca benzer; yanına yaklaşılmadığı sürece biri yakmaz, diğeri kesmez. Şeref ve erdem, ruhun güzellikleridir; onlar olmadan beden, güzel olsa bile öyle gözükmeyecektir. Eğer dürüstlük, bedeni ve ruhu güzelleştiren erdemlerse, güzelliği için sevilen kadın, bu dürüstlüğünü sırf kendi zevki için, elindeki bütün gücü kullanarak kaybettirmeye çalışan bir adamın isteğini yerine getirebilmek adına neden kaybetmek zorunda kalsın ki? Ben hür doğdum ve hür yaşamaya devam edebilmek için kırların ıssızlığına sığındım. Dağlardaki ağaçlar dostlarım, bu derelerin berrak suları aynamdır. Düşüncelerimi ve güzelliğimi bu ağaçlara ve sulara açarım ancak. Ben o uzaktaki ateş, ötedeki kılıcım. Gözlerimle âşık ettiklerime sözlerimle hep doğruyu söyle-

dim. Ben ne Hrisostomos'a, ne de bir başkasına umut vermediğim halde onlar ümitlerini sürdürdükleri için arzuları devam ediyorsa, o zaman hiçbirinin ölüm sebebi benim zalimliğim değil, bilakis kendi ısrarcılıkları olmuştur. Eğer onun niyetinin iyi ve onurlu olduğu söylenerek bana karşı çıkılır, bu yüzden bu niyetlerine karşılık vermek mecburiyetinde olduğum söylenirse, ben de size tam burada, mezarının kazılmakta olduğu yerde bana niyetinin ne kadar iyi ve temiz olduğunu bana açıkladığında, benim de kendi niyetimin ebedi yalnızlıkta yaşamak olduğunu, güzelliğimin ve iffetimin meyvelerini yalnızca toprağın tadacağını ona izah ettiğimi söylerim. Bu dürüst açıklamadan sonra kendisi hâlâ ümit etmeye ve rüzgâra karşı kürek çekmeye devam etmek istediyse, kendi tutku girdabında savrulmasında şaşılacak ne var? Eğer ben ona ümit verip oyalasaydım, dürüst olmazdım; onu memnun etseydim de kendi isteklerime ve amacıma karşı gelmiş olurdum. Halbuki o, şevkinin kırılmasına rağmen ısrar etti; nefrete maruz kalmamasına karşın, çaresizliğe sürüklendi: Şimdi bakın bakalım, onun acılarının cezasını benim çekmem mantıklı mı, siz kara verin! Eğer yalan söylediğim biri varsa şikâyet etsin, boş yere ümit verdiklerim varsa sürüklensin çaresizliğe. Kandırıp oyaladığım biri varsa, çıksın söylesin; cesaretlendirdiklerim olduysa herkese duyursun. Ama vaat vermediğim, kandırmadığım, oyalamadığım ve cesaretlendirmediğim hiç kimse bana ne zalim desin ne de katil. Tanrı, bugüne kadar birini sevmeyi yazmamış kaderime; bir seçim yaparak sevmek zorunda olduğumu söylemek saçmalıktır. Bu dürüst açıklamalarım, benim sevgimi kazanmaya çalışan herkese gelsin ve bundan böyle eğer birisi benim yüzümden ölürse, bunun ne kıskançlıktan ne de reddedilmekten olduğu bilinsin. Çünkü hiç kimseyi sevmeyen, hiç kimseyi kıskandıramaz da; birini cesaretlendirmemek de küçümsemek olarak görülemez. Bana acımasız yılan diyenler, kötü ve zararlı biri olarak yalnız bıraksınlar beni; nankör diyenler hizmetini esirgesin; yabani diyenler beni tanımasın; zalim bilenler peşimden gelmesin; çünkü bu acımasız, nankör, zalim, yabani yılan onların peşinden gitmeyeceği gibi, hizmetlerinde de bulunmayacak, hiçbirini hiçbir şekilde tanımayacak da. Hrisostomos'u sabırsızlığı ve durmak bilmez arzusu öldürdüyse, benim iffetli dav-

ranışlarım ve inzivaya çekilmem neden bunun suçlusu olsun? Ben namusumu ağaçlar arasında yaşayarak koruyorsam, erkeklerle dost olmamı isteyerek neden bunu elimden almak istiyorlar? Bildiğiniz gibi, benim zaten bir servetim var, başkalarınınkinde gözüm yok; benim arzum özgürlüğümdür, kısıtlanmak istemiyorum: Kimseyi ne seviyorum ne de kimseden nefret ediyorum. Şunu kandırmışım, öbürüne kur yapmışım diye bir şey yok; kimseyi alaya da almıyorum, kimseyi oyaladığım da yok. Buraların çoban kızlarıyla ettiğim mütevazı sohbetlerden, keçilerimi otlatmaktan memnunum ben. Benim bütün arzum isteğim, bu dağlarla sınırlıdır; daha ötesine ancak gözyüzünün güzelliğini görmek için geçerler ki bu da ruhun ilk barınağına doğru attığı adımlardır."

Bunları söyledikten sonra hiçbir yanıt beklemeden sırtını döndü ve yakınlardaki koruluk alanın en sık noktasından içeri girdi. Orada bulunan herkesi güzelliğiyle olduğu kadar zekâsıyla da kendine hayran bırakmıştı. İçlerinden bazıları –güzel gözlerinin yaydığı dayanılmaz ışığın yaraladıkları– biraz önce yaptığı konuşmaları duymamışlar gibi peşinden gitmeye yeltendiler. Bu durumu, sıkıntı içinde bulunan genç kızlara yardım etme görevini icra ederek şövalyeliğini gösterebileceği bir fırsat olarak gören Don Quijote kılıcını kavradı ve gayet açık ve anlaşılır bir ses tonu takınarak şöyle dedi:

"Hangi durum veya koşul içinde olursa olsun, hiç kimse güzel Marcela'nın peşinden gitmeye cüret etmesin, yoksa karşısında benim gazabımı bulur. Hrisostomos'un ölümünde ne kadar az suçu bulunduğunu, hatta hiç suçu bulunmadığını ve sevdalılarının arzularına karşılık vermekten nasıl fersah fersah uzak olduğunu açık ve yeterli sebepler sunarak gösterdi. Bu nedenle peşine düşerek cezalandırmak yerine, dünyadaki bütün iyi insanlar tarafından onurlandırılması ve yüceltilmesidir doğru olan, zira dünyada bu kadar temiz niyetlerle yaşayan tek kadın olduğunu göstermiştir."

Ya Don Quijote'nin savurduğu tehditlerden ya da Ambrosio'nun yakın dostlarına karşı görevlerini yerine getirmelerini söylediğinden, mezarın kazılması işi bitirilene ve Hrisostomos'un kâğıtları yakılana kadar çobanların hiçbiri yerinden kıpırdamadı. Cesedi mezarın içine yerleştirirlerken etraftakiler çokça gözyaşı döktüler. Mezarın üzerini

ağır bir kaya parçasıyla kapattılar. Daha sonra uygun bir mezar taşı yapılacak, taşın üzerinde ise şu sözler yazacaktı:

Gözlerinizin önündeki taşın ardında
Bir aşığın bedeni yatıyor;
Yakışıklı bir çobandı
Karşılıksız aşkının kurbanı oldu.
Nankör bir güzelin ellerinde öldü.
Aşkının zalimliği ise
Saltanatını onunla büyüttü.

Ardından mezarın üzerine çiçekler ve dallar serpiştirdiler. Herkes dostu Ambrosio'ya başsağlığı diledikten sonra veda etti. Vivaldo ve yanındaki arkadaşı da aynısını yaptılar. Arkasından Don Quijote de kendisini ağırlayan çobanlara ve yolculara ayrı ayrı veda etti. Yolcular, onlarla birlikte Sevilla'ya gelmesini teklif ettiler; zira Sevilla serüven aramak için harika bir yerdi, her sokakta, her köşebaşında insanın karşısına ayrı bir şey çıkardı. Don Quijote kendisiyle bu bilgiyi paylaştıkları ve ona iyilikte bulunmak için böyle candan bir heves gösterdikleri için teşekkür ettikten sonra Sevilla'ya gitmek niyetinde olmadığını söyledi; zaten gitmemesi de gerekiyordu. Çünkü

önce bu dağları, buralarda sürüyle dolu olduğu söylenen hırsız ve haydutlardan temizlemesi gerekiyordu. Bu kararlılığını gören yolcular daha fazla ısrar etmediler. Onunla yeniden vedalaştıktan sonra onu orada bırakıp kendi yollarına devam ettiler. Yol boyunca konuşabilecekleri çok şey vardı; Marcela ve Hrisostomos'un hikâyesinden sonra şimdi bir de Don Quijote'nin delilikleri eklenmişti. Don Quijote ise çoban kızı Marcela'yı bulmaya ve elinden gelen her türlü hizmeti kendisine sunmaya karar verdi. Fakat ikinci kısmı burada son bulan bu gerçek hikâyenin anlatıcısına göre, işler onun beklediği gibi gitmedi.

La Manchalı Yaratıcı Asilzade

DON QUIJOTE'NİN

■

Üçüncü Kısmı

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin birtakım kalpsiz Yanguaslılarla başından geçen talihsiz serüven anlatılır

Bilge Cide Hamete Benengeli'nin anlattığı hikâyeye göre, Don Quijote kendisini ağırlayanlara ve çoban Hrisostomos'un cenazesinde bulunan diğer herkese veda etti ve ardından silahtarıyla birlikte, çoban kızı Marcela'nın içeri girdiği yerden o da ağaçların arasına girdi. İki saatten fazla bir süre boyunca koruluğun içini dolanıp her yerde onu aradıktan sonra, üzeri taptaze çimen kaplı bir çayıra vardılar; hemen yanında da tertemiz, serin bir dere akıyordu. O kadar hoş bir yerdi ki onları bütün öğleden sonrayı orada geçirmeye davet ediyor, hatta adeta buna zorluyordu, zira öğle sıcağı iyiden iyiye bastırmaya başlamıştı.

Don Quijote ve Sancho, Rocinante ve eşekten inip iki hayvanı da gönüllerince otlasınlar diye alabildiğince uzanan çimlere saldılar. Ardından heybelerinde ne varsa bir çırpıda çıkardılar ve efendi ile hizmetkârı, hiç merasime girmeden, keyifli bir birliktelik içinde, huzurla yemeye koyuldular.

Sancho hiç Rocinante'yi bağlama zahmetine girmedi. Rocinante o kadar uysal, öyle şehvetsiz bir hayvandı ki Cordoba'nın bütün kısrakları gelse aklını kötü yola çekemeyeceklerinden emindi. Gelgelelim talih ve her seferinde uykuda olmayan şeytan, o vadide otlamakta olan Yanguaslı birtakım katırcılara ait Galiçyalı at sürüleri bulunmasını emretmişti. Öğle vaktini sürüleriyle birlikte çimen ve suyun bol olduğu yerlerde geçirmek katırcıların âdetidir. Şimdi Don Quijote'nin durmaya karar verdiği yer de bu Galiçyalıların o anki

amacına hayli uygundu. Tesadüf bu ya tam da bu sırada Rocinante'ye bu kısrak hanımlarla biraz keyif yapma isteği geldi. Böylece kendi olağan mizacını ve alışkanlıklarını terk ederek, efendisinden izin de almadan, kısrakları koklamasıyla isteklerini bu hanımlara göstermek için hızla koşmaya başlaması bir oldu. Fakat görünüşe göre, kısrakların canı Rocinante'den çok otları çekiyordu, zira kendisine çifteleri ve dişleriyle karşılık verdiler. Hatta öyle bir karşılıktı ki bu, birdenbire kolanları kopuverdi ve eyersiz, çırılçıplak kaldı. Fakat işin daha da beteri, katırcılar kısraklara yapılanları görünce ellerinde sopalarla ona doğru koştular ve indirdikleri darbelerle hayvanı ağır yaralı şekilde yere serdiler.

Tam o sırada Don Quijote ile Sancho, Rocinante'nin yere serilişini görmüş, soluk soluğa oraya varmak üzereyken Don Quijote dönüp Sancho'ya şöyle dedi:

"Benim gördüğüm kadarıyla, dostum Sancho, bunlar şövalye değil, aşağı tabakadan, kaba saba insanlar. Bunu özellikle belirtiyorum, çünkü Rocinante'ye gözlerimizin önünde yaptıkları bu saldırının haklı öcünü almamda bana yardımcı olabilirsin."

"Ne halt etmeye öç alacağız," diye yanıtladı Sancho, "onların sayısı yirmiden çok var, biz ise iki kişiden fazla etmiyoruz, hatta bir buçuk desek yeri."

"Ben yüz kişiye bedelim," dedi Don Quijote.

Ardından daha fazla konuşmaya lüzum görmedi ve kılıcını çektiği gibi Yanguaslılara saldırdı. Efendisinin sergilediği örneği görünce heyecanlanıp aşka gelen Sancho Panza da aynısını yaptı. Daha ilk darbede Don Quijote, içlerinden birinin üzerindeki deri ceketi yardığı gibi, omuzunda da derin bir yara açtı.

Kendileri onca kişiyken saldıranların yalnızca iki adamdan ibaret olduğunu fark eden Yanguaslılar, sopalarına sarıldıkları gibi ikiliyi

aralarına aldılar ve sağdan soldan ağır darbeler indirmeye başladılar. Doğrusu, daha ikinci darbede Sancho yere serilmişti bile; sonra aynısı Don Quijote'nin de başına geldi. Bütün o yetenekleri ve cesareti hiçbir işine yaramamıştı. Talih bir de onu tam Rocinante'nin ayaklarının dibine düşürdü ki zavallı hayvan da henüz yerden kalkabilmiş değildi. Buradan da, öfkeli köylülerin eline sopa verildiğinde bunun nasıl bir şiddete sebep olduğu açıkça görülüyor.

Nasıl bir hasara yol açtıklarını gören Yanguaslılar, olabildiğince büyük bir hızla toparlanıp yollarına devam ettiler ve iki serüvenciyi berbat bir görüntü içinde ve daha da berbat bir halde bıraktılar.

İlk kendine gelen Sancho Panza oldu; efendisini yanında bulunca yaralı ve acı dolu bir sesle şöyle dedi:

"Don Quijote, efendiciğim? Ah, efendim Don Quijote!"

"Ne istiyorsun, Sancho kardeşim?" diye yanıtladı Don Quijote, en az Sancho'nunki kadar zayıf ve acı çeken bir ses tonuyla.

"Eğer mümkünse," diye karşılık verdi Sancho Panza, "zatıalinizden bana o sert Blas içkisinden bir iki yudum vermenizi isteyeceğim, eğer elinizin altındaysa hemen. Belki yaralara olduğu kadar kırık kemiklere de iyi gelir."

"Ah benim ahmak kafam, yanımda olsaydı şimdi, başka ne isterdik ki?" diye yanıtladı Don Quijote. "Fakat sana gezgin şövalyelik yemini ediyorum ki, Sancho Panza, iki güne kalmaz, eğer talih başka türlüsünü emretmezse, o şurup elimde olacak. Yoksa benim de elimden bir iş gelmiyor demektir."

"Peki, sizce ayaklarımızı oynatabilmemiz ne kadar sürer?" diye sordu Sancho Panza.

"Kendi adıma konuşacak olursam," dedi pestili çıkmış şövalye Don Quijote, "tam olarak kaç gün süreceğini bilemiyorum. Ama suç bende, benim gibi zırhlı şövalye olmayan adamlara karşı kılıç çekmeyecektim. Sanırım şövalyelik yasalarını böyle çiğnediğim için savaşlar tanrısının bana bu cezayı vermesine müsaade ettim. Bu nedenle, Sancho Panza, şimdi söyleyeceklerime kulak açsan iyi edersin, zira ikimizin de sağlığı açısından çok önemli. Böyle adi insanların bize saldırdığını gördüğün zaman, benim kılıcımı çekmemi bekleme, çünkü ben böyle bir şeyi asla yapmayacağım. Ama sen, elini kılıcına attığın gibi

istediğin kadar cezalandır onları. Eğer şövalyeler imdatlarına yetişecek olursa, o zaman ben onlara bütün gücümle nasıl karşılık verileceğini de seni nasıl koruyacağımı da bilirim. Zaten artık benim bu bileğimin gücünün nereye kadar varacağına dair binlerce işaret gördün, bunu kendin deneyimledin."

Zavallı Senyor, cesur Biskaylı karşısında aldığı yenilgiden böyle kibirle çıkmıştı. Ancak Sancho Panza, efendisinin bu uyarısına şu karşılığı vermeden geçmek istemedi:

"Efendim, ben barışçıl, uysal, sakin bir insanım ve her türlü hakarete katlanmayı bilirim, çünkü bakmakla yükümlü olduğum bir karım, büyütmem gereken çocuklarım var. Bu yüzden zatualinizin de şunu bilmesini isterim ki –zaten emir olarak vermek hiç haddime değil– ister aşağı kesimden ister şövalye olsun, ben hiçbir koşulda kimseye karşı kılıç çekmem. Bu yüzden burada, Tanrı'nın huzurunda, bana yapılmış ve yapılacak olan bütün hakaretleri affediyorum: İster yüksek konumlu, ister alçak konumlu birinden gelsin, ister zengin ister fakir olsun, ister asilzade ister halktan olsun, ne rütbesi ne mevkisi umurumda değil."

Bunu duyan efendisi şöyle yanıtladı:

"Keşke biraz daha nefesim kalmış olsaydı da daha rahat konuşabilseydim; şu kaburgamda duyduğum acı biraz dinseydi de sana ne kadar yanıldığını anlatabilseydim, Panza. Gel bakalım şöyle, günahkâr; diyelim ki bu ana kadar tersten esmiş olan talih rüzgârı bizden yana dönmüş, arzunun yelkenlerini öyle bir doldurmuş ki sana vaadettiğim o adalardan birine kazasız belasız varmış olalım; ben bu adayı kazansam, başına da seni geçirsem, ne yapacaksın? Bir şövalye olmadığın gibi, olmayı da istemediğin için, her şeyi mahv mı edeceksin? Sana edilen hakaretlerin intikamını almak, topraklarını korumak için ne cesaret ne de bir istek gösteriyorsun. Bilmen gerekir ki yeni fethedilmiş krallık ve vilayetlerin yerli halkı hiçbir zaman rahat durmaz, yeni efendilerine hemencecik tabi olmazlar; işlerin gidişatını yeniden değiştirmek için bir isyan çıkarmaktan, hani diyorlar ya, şanslarını denemekten korkmazlar. Bu nedenle yeni efendinin, yönetmeyi becerebilecek kadar bir akla izana, herhangi bir hadise anında saldırıya ve savunmaya geçmek için de cesarete sahip olması gerekir."

"Tam da başımıza gelmiş olan bu hadisede," diye yanıtlamaya girişti Sancho, "zatualinizin bahsettiği akla ve cesarete sahip olabilmeyi dilerdim; fakat size yoksul adam yemini ediyorum, şu anda vaaz dinlemekten çok sargı bezine ihtiyacım var. Efendim, şimdi bir bakalım Rocinante'nin ayaklanmasına yardım edebilecek miyiz, gerçi hak etmiyor ya, bütün bu yediğimiz dayağın esas sorumlusu oydu çünkü. Rocinante'den bunu hiç beklemezdim, ben onu kendim gibi şehvetsiz, uysal biri zannetmiştim. Sonuçta boşuna dememişler insanları tanımak çok vakit alır ve hayatta kesin diye bir şey yoktur diye. Kim derdi ki zatualinizin o rezil gezgin şövalyeye indirdiği dev kılıç darbelerinden sonra çok geçmeden kendi sırtımıza böyle yıldırım çarpmış gibi fena bir sopa yiyecektik?"

"Senin sırtın, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "zaten böyle yıldırımlar için yapılmış olsa gerek; fakat benimki incecik, yumuşak Hollanda bezlerine alışık olduğu için, bu talihsizlikten daha çok acı duymaları normal. Hem ben zaten bütün bu çektiğimiz sıkıntıların bu silahşörlük mesleğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu düşünmesem, neden düşünmesem diyorum ki, kesinkes emin olmasam, şurada öfkemden ölüp yere düşmüştüm."

Silahtar buna şöyle yanıt verdi:

"Efendim, madem bu sıkıntılar şövalyeliğin sonucu, çok sıkça mı meydana geldiklerini, yoksa yalnızca arada bir mi yokladıklarını bana söyleyebilir misiniz? Çünkü bana kalırsa, yaşadığımız bu iki olaydan sonra bir üçüncüsünü çıkarabilmemiz ancak Tanrı'nın o sonsuz merhametiyle bize yardıma gelmesi sayesinde olabilir."

"Şunu bil ki, dostum Sancho," diye cevap verdi Don Quijote, "gezgin şövalyelerin hayatı binlerce tehlikeye ve talihsizliğe gebedir; ayrıca yine gezgin şövalyelerin kral ve imparator olma ihtimali de bir anlık bir olaya bakar, ne azına ne çoğuna. Bu da hikâyelerini baştan aşağı bildiğim pek çok farklı şövalyenin tecrübesiyle sabittir. Eğer şu çektiğim acı birazcık müsaade etseydi, bahsettiğim yüksek mevkilere sırf bileklerinin gücü sayesinde gelmiş olanlardan bazılarını sana şimdi anlatırdım. Bu kimseler de bu konumlara gelmelerinin hem öncesinde hem de sonrasında farklı farklı talihsizlikler ve sıkıntılar yaşamıştır. Bir defasında Galyalı yiğit Amadis, ezeli rakibi büyücü

Arcalaus'un eline düşmüştü. Büyücü Arcalaus'un onu esir aldığı ve bu sırada avludaki sütunlardan birine bağlayıp, üstüne kendi atının kolanlarıyla iki yüzden fazla kırbaç darbesi indirdiği kesin olarak belirtilmiştir. Yine kendince belli bir üne sahip, esrarengiz bir yazar, Febo Şövalyesi'nin bir gün kalenin birinde ayaklarının altında açılan bir tuzağa düşürüldüğünden, sonra kendini yerin altındaki derin bir kuyuda elleri ayakları bağlı halde bulduğundan ve burada üzerine kar suyu ve kumdan yapılan lavman adlı karışımdan atıldığından ve bu karışım yüzünden neredeyse öldüğünden bahseder. Tam o sırada bu büyük tehlikenin içindeyken, yakın dostu olan bir bilge yardımına koşup büyü yapmasa, zavallı şövalyenin hali harap olacakmış. Yani bunca iyi insanın arasında, benim de payıma bir şey düşebilir pek tabii; onların başına gelenler, bizim başımıza gelenlerden daha büyüktür üstelik. Çünkü şunu bilmeni isterim ki, Sancho, tesadüfen elde bulunan aletlerin açtığı yaralar insanı aşağılamaz. Hatta bu husus, düello kanununda aynı şu sözlerle belirtilmiştir: Eğer bir ayakkabıcı elindeki kalıpla bir başkasına vurursa, kalıp odundan bile olsa, vurduğu kişi odun yemiş sayılmaz. Bunu, bu dövüşten ağır yaralı çıktık diye onurumuzun kırıldığını düşünmeyesin diye anlatıyorum, çünkü o adamların bizi dövdükleri şeyler sadece ellerindeki sopalardı ve yanlış hatırlamıyorsam, hiçbirinde pala, kılıç ya da hançer yoktu."

"O kadarını görecek vaktim olmadı," diye yanıtladı Sancho, "çünkü elimi bıçağıma atmamla omuzlarıma sopalarını indirmeleri bir oldu; bir anda gözüm kararda, ayaklarımın bağı çözüldü, sonra da kendimi burada yatar buldum zaten. Tepeme inen sopaların aşağılayıcı olup olmadığı beni ırgalamaz, ama dayağın acısı ırgalıyor, çünkü anısı hafızama kazındığı gibi sırtıma da kazındı."

"O konuda da sana şunu söyleyeyim, kardeşim Panza," diye yanıt verdi Don Quijote, "zamanın unutturmadığı bir hatıra olmadığı gibi, ölümün noktalamadığı acı da yoktur."

"Bundan daha büyük talihsizlik mi olur," diye karşılık verdi Pan-
, "zaman unuttursun, ölüm nokta koysun diye bekleyeceğiz bir de, öyle mi? Başımıza gelen talihsizlik, iki lapa vurmayla düzelecek türden olsaydı gene iyiydi; ama bakıyorum da bütün bir hastane dolusu lapayı boca etsek yine de bize yetmeyecek gibi.

"Bırak onu da zayıflığından güç almaya bak," diye yanıtladı Don Quijote, "ben öyle yapacağım şahsen. Sonra da Rocinante'ye bakalım, bana öyle geliyor ki bu şanssızlıktan o da hayli nasiplendi."

"Ona şaşmaya ne hacet," dedi Sancho, "kendisi de gayet iyi bir gezgin şövalye olduğuna göre. Beni esas şaşırtan, biz darmaduman olmuşken benim eşeğin burnunun bile kanamaması."

"Talih, her felakete çare bulunsun diye daima bir kapıyı açık bırakır," dedi Don Quijote. "Böyle söylüyorum, çünkü bu küçük hayvan şimdi Rocinante'nin yokluğunu doldurabilir, beni yaralarımı iyileştirebileceğim bir şatoya kadar götürebilir. Hem eşek sırtında olmaktan hiç de gocunmam, zira neşeli kahkaha tanrısının öğretmenliği ve kılavuzluğunu üstlenen, iyi kalpli yaşlı Sileno'nun hikâyesinde okuduğuma göre, o da yüz kapılı kente girdiğinde, yağız bir eşeğin sırtında, gayet mutlu ilerlemekteymiş."

"Gerçekten de dediğiniz gibi olabilir," diye yanıt verdi Sancho, "ama hayvan sırtında gitmek var, bir de patates çuvalı gibi yığılmak var."

Don Quijote buna şu yanıtı verdi:

"Savaşlarda alınan yaralar, insanı küçülteceğine bilakis yüceltir. Yani, dostum Panza, bana daha fazla karşılık verme de, dediğim gibi nasıl kalkabiliyorsan kalk ve sana nasıl uygun geliyorsa beni eşeğinin üzerine öyle yerleştir; gece çökmeden, bu ıssız yerlerde karşımıza bir şey çıkmadan gidelim."

"Ama ben zatıalilerinizin kendisinden duymuştum," dedi Panza, "yılın büyük kısmında, dağlarda ve ıssız yerlerde uyumak şövalyeliğin şanındanmış, bunu büyük talihlilik sayarlarmış."

"O dediğin," diye yanıtladı Don Quijote, "daha fazla gidemedikleri ya da âşık oldukları zaman geçerli. Hatta o denli doğrudur ki sevgililerinin haberi olmadan iki seneyi bir kayanın üzerinde, güneşte ve gölgede, gökyüzünün bütün gazabına maruz kalarak oturup kalmış şövalyeler olmuştur. İçlerinden biri de Amadis'tir. Adının Beltenebros olduğu zamanlarda Biçare Kaya'nın üzerinde yaşamıştır; sekiz yıl mı sekiz ay mı tam süresini hatırlamıyorum: Önemli olan, artık Senyora Oriana ne kötülük etmişse, bu yüzden orada ceza çekmiş olması. Ama bırakalım bunları artık, Sancho,

Rocinante'nin başına gelene benzer başka bir talihsizlik eşeğin de başına gelmeden gidelim."

"O zaman hapı yutarız işte," dedi Sancho.

Böylece otuz kere ah çekip altmış kere iç geçirdikten, kendisini oraya getirene yüz yirmi defa bela okuduktan sonra doğruldu ve adeta bir Türk yayı gibi orta yerinden gerilmiş, tamamen ayağa kalkamaz halde kalakaldı. Bütün ağrısı sızısına rağmen günün serbestliğinden yararlanıp sağda solda genişçe dolaşmakta olan eşeğine semer vurdu. Ardından Rocinante'yi kaldırdı. Zavallı hayvanın da şikâyet etmeye dili olsaydı ne Sancho'dan ne de efendisinden aşağı kalırdı.

Velhasıl Sancho Don Quijote'yi eşeğin üstüne çıkardı, peşine Rocinante'yi taktı ve kendisi de eşeği yularından çekerek, göründüğü kadarıyla üç aşağı beş yukarı ana yolun olduğu yere doğru yürümeye koyuldu. Talih da iyiden iyiye kendilerinden yana gitmekte olduğundan, bir fersahcık bile gitmemişlerdi ki yol göründü. Yolun üzerinde ise bir han vardı, ama Sancho'nun talihsizliği ve Don Quijote'nin arzusu sonucu burası şato olmak zorundaydı. Sancho han olduğu konusunda ısrar ediyor, efendisi ise inatla şato olduğunda diretiyordu. Tartışmaları o kadar uzun sürdü ki bir sonuca bağlayamadan

hanın önüne vardılar ve Sancho münakaşayı daha fazla uzatmadan bütün takımı peşi sıra sürükleyerek kapıdan içeri girdi.

ON ALTINCI BÖLÜM

Yaratıcı asilzadenin şato zannettiği handa olanlara dair

Don Quijote'yi eşeğin üzerinde yığılmış halde gelirken gören hancı, Sancho'ya nesi olduğunu sordu. Sancho bir şeyi olmadığını, sadece bir kayadan düştüğünü, o yüzden kaburgalarını biraz zedelediğini söyledi. Hancının bir de karısı vardı ve hancı eşlerinin tipik özelliklerine sahip değildi; anaç bir mizacı vardı, etrafındakilerin acılarına o da üzülürdü. Bu yüzden hemen Don Quijote'nin yaralarını iyileştirmeye koyuldu. Genç ve güzel kızını da yardım etsin diye yanına çağırdı. Handa onun dışında Asturiaslı bir hizmetçi kız daha vardı; yüzü geniş, burnu basık, ensesi düz, bir gözü kör, öbürü de pek sağlam değildi. Ama vücudunun güzelliği diğer kusurlarını

örtüyordu açıkçası: Başından aşağı bütün boyu yedi karış etmiyordu; omuzları ise kendisine fazla ağır geldiğinden ister istemez yüzü yere bakıyordu. İşte bu zarif kız, diğer genç kıza yardım etti ve ikisi birlikte Don Quijote'ye, uzun yıllar samanlık olarak kullanıldığı belli olan eski bir ardiyede pek kötü bir yatak hazırladılar. Bu odada bir de katırcı kalıyordu, onun yatağı bizim Don Quijote'ninkinden biraz ötedeydi. Yalnızca katırının semeri ve örtülerinden ibaret olmasına rağmen, Don Quijote'nin yatağından daha iyi durumdaydı, zira Don Quijote'nin yatağı birbirine tam eşit olmayan iki sedirin üzerine yerleştirilmiş pürüzlü dört ahşap suntayla bir döşekten oluşuyordu. Öyle ince bir yataktı ki yorgan dense yeriydi. Üstelik her yanı, yırtıklarından yün olduğu görülmese dokunulduğunda taş sanılacak topaklarla doluydu. Bir de kalkanların yapımında kullanılan deriden iki çarşafın yanında ayrıca bir örtü vardı ki iplikleri tek tek sayılacak kadar lime limeydi.

Don Quijote işte bu berbat yatağa uzandı. Ardından hancının karısı ve kızı bütün vücuduna baştan aşağı pomat sürüp sardılar. Maritornes de -Austriaslı kızın adı buydu- bir yandan onlara ışık tutuyordu. Hancının karısı, Don Quijote'nin vücuduna merhemi sürerken bazı bölgelerin mosmor olduğunu görünce bunun düşmekten çok dayak yemeye benzediğini söyledi.

"Dayak değil," dedi Sancho, "düştüğü kaya çok girintili çıkıntılıydı da ondan, hepsi iz bıraktı."

Sonra da ekledi:

"Hanımefendi, bir de rica etsem, o bezlerden birkaç tane daha bıraksanız olur mu; zira benim de sırtım pek ağrıyor."

"Madem öyle," diye yanıtladı hancı kadın, "siz de düşmüş olacaksınız herhalde."

"Düşmedim," dedi Sancho Panza, "ama efendimi düşerken görünce yerimden öyle bir sıçramışım ki her tarafım sanki bin sopa yemişim gibi ağrıyor."

"Olabilir," dedi genç kız, "çünkü benim de pek çok kez rüyamda bir kuleden düştüğümü ama yere hiç varamadığımı görmüşlüğüm vardır. Rüyamdan uyandığımda ise öyle zayıf, öyle sarsılmış olurum ki sanki gerçekten düşmüş gibi hissederim kendimi."

"Tam da onu diyorum, hanımefendi," diye yanıtladı Sancho Panza, "ben de rüya görmeden, hatta şimdiki halimden daha bile ayık bir haldeyken, kendimi neredeyse efendim Don Quijote kadar yara bere içinde buldum."

"Bu beyin adı nedir?" diye sordu Austriaslı Maritornes.

"La Manchalı Don Quijote," diye yanıtladı Sancho Panza, "maceracı bir şövalyedir ve bu dünyada uzun süredir görülmüş en iyi ve en güçlü şövalyeler arasındadır."

"Maceracı şövalye ne demek?" diye karşılık verdi kız.

"Bunu bilmeyecek kadar yeni misin yoksa bu dünyada?" diye yanıtladı Sancho Panza. "O halde öğren, sevgili kardeşim, maceracı şövalye göz açıp kapayana kadar rezil de olur vezir de. Bugün dünyanın en sefil, en düşkünüyken yarın gelir, silahtarına verecek iki, hatta üç krallığın sahibi olur."

"Madem böyle iyi bir şövalyenin silahtarısın," diye araya girdi hancı kadın, "nasıl oluyor da, görünüşe bakılırsa bir kont bile değilsin?"

"Henüz vakit erken," diye yanıt verdi Sancho, "çünkü serüven peşinde yola çıkalı daha bir ay oldu; henüz bir tanesine bile rastlamadık. Bazen bir şeyi ararken başka bir şey bulursunuz. Açıkçası efendim Don Quijote bu yaralarından ya da düşüşünden sağ salim çıkar, ben de sakat kalmazsam, beklentilerimi İspanya'nın en yüksek mevkisine değişmem."

Don Quijote bütün bu konuşmaları büyük bir dikkatle dinliyor-

du. Sonra yatağında doğrulabildiği kadar doğrulup hancı kadının bir elini avuçlarının içine aldı ve şöyle dedi:

"Bana inanın, güzel hanımefendi, şatonuzda beni ağırladığınız için kendinizi şanslı addedebilirsiniz. Ben ki kendimi övmüyorsam, böbürlenme kötülük getirir dedikleri içindir, ancak silahtarım size kim olduğumu anlatacaktır. Size tek söyleyebileceğim, size ömrüm yettiğince müteşekkir kalmak adına, bana sağlamış olduğunuz hizmetin anısının, hatırama ebediyen kazınmış olacağıdır. Eğer Tanrı beni aşkın kanunlarına ve ismini bile zor zikrettiğim o nankör dilberin gözlerine bu kadar bağlı ve itaatkâr kılmış olmasaydı, sizin güzel kızınızın gözleri özgürlüğümün hükümdarı olurdu."

Hancı kadın, kızı ve Maritornes, gezgin şövalyenin bu sözlerini sanki Çince konuşuyormuş gibi bir şey anlamadan şaşkınlıkla dinlediler, gerçi hepsinde iyi niyetliliğini ve övgülerini sunduğunu anlamışlardı. Böyle bir dil kullanımına da alışkın olmadıklarından, kendisini hayranlık dolu gözlerle izlediler; hiç de aşina oldukları türden adamlara benzemiyordu. Ardından, yaptığı tekliflere hancı ağzıyla teşekkür ederek yanından ayrıldılar. Austriaslı Maritornes ise Sancho'yu iyileştirmeye koyuldu; onun durumu da efendisinden iyi değildi.

Bu arada katırcı o gece birlikte gönül eğlendirmek için kızla konuşmuş, kız da yolcuları ve efendileri uykuya daldıktan sonra gidip isteklerini harfi harfine yerine getireceğine söz vermişti. Bu iyi yürekli kızın bu tür sözleri, dağ başında ve hiçbir şahit bulunmaksızın vermiş olsa bile her zaman tuttuğu söylenirdi; çünkü soylu bir hanımefendi olmakla övünürdü, handa hizmet etmekten utanmıyordu, onu başına gelen talihsizliklerin ve kötü olayların bu duruma getirdiğini söylerdi hep.

Don Quijote'nin sert, dar, biçimsiz, iğreti ve uyduruk yatağı, yıldızların aydınlattığı o ahırın ortasında, içeri girenin karşısına çıkan ilk yataktı. Sonra hemen onun yanına da Sancho, hasırotu ve yünden çok çaputa benzer bir örtüden oluşan kendi yatağını yapmıştı. Bu iki yatağın bitişiğinde ise katırcının yatağı duruyordu. Daha önce de belirtildiği gibi, katırcının yatağı en iyi iki katırına ait semerlerden ve diğer başka katır süslerinden oluşuyordu. Ama aslında toplamda on iki katırı vardı; hepsi parlak, besili, yağız hayvanlardı, çünkü bu

hikâyenin anlatıcısına göre, kendisi Arevalo'nun en zengin katırcılarından biriydi. Yazar, bu adamı şahsen tanır, ismini de özellikle hikâyede geçirirdi; hatta akrabası olduğu bile söylenir. Hem zaten Cide Muhammet Benengeli, her konuda titizliğe önem veren, araştırmacı ruhlu bir tarihçiydi; bu da her ne kadar küçük ve önemsiz olsa bile her türlü bilgiyi atlamadan kaydetmiş olmasından anlaşılıyor. Bize olayların kısacık bir kısmını sunarak, özensizliklerinden, kötülüklerinden veya cehaletlerinden dolayı öykünün en can alıcı kısmını atlayan diğer ciddi tarihçiler kendisinden feyz alsalar ne iyi olur. *Taulat de Rougemont* ile Kont Tomillas'ın yaptıklarının anlatıldığı diğer kitabın yazarı çok yaşasın, ne büyük titizlikle açıklamış her şeyi!

Devam edeyim o halde. Katırcı, sürüsünün yanına gidip ikinci kez yemledikten sonra semerlerinin üzerinde şöyle bir gerindi ve dakikasını hiç şaşmayan Maritornes'ini heyecanla beklemeye koyuldu. Sancho da artık lapalara sarılıp yatırılmıştı; ne kadar uyumaya çalışsa da kaburgalarının acısından bir türlü uyuyamıyordu. Don Quijote de yine kendi ağrılarından dolayı tavşan gibi uyanıktı. Bütün han sessizliğe gömülmüştü ve girişteki lamba dışında başka hiçbir yerden ışık almıyordu.

Bu müthiş sessizliğin üzerine, şövalyemizin bu hale gelmesinin sebebi kitaplarda adım adım anlatılan olayların hiç aklından çıkmayan düşünceleri eklenince akla hayale gelebilecek en çılgın fikirlerden biri düştü zihnine: Hayalinde meşhur bir şatoya geldiğini sandı. (Daha önce de belirtildiği gibi, gecelediği her han, ona şato gibi gözükmekteydi zaten). Hancının kızı, şatonun sahibinin kızıydı ve Don Quijote'nin kibarlığından etkilenmiş, ona âşık olmuştu. O gece ana babasının haberi olmadan bir süreliğine onun yatağına gelecekti. Bütün bu kurduğu düşe bütünüyle doğru bir gerçekmiş gibi kendisi de inandığı için dürüstlüğünün tehlikeli bir duruma düşmek üzere olduğunu düşünerek huzursuzlanmaya başladı. Sonunda kararını verdi: Kraliçe Guinevere ve nedimesi Quintañona gelip kendilerini ona sunacak olsalar bile sevgilisi Tobosolu Dulcinea'yı aldatmayacaktı.

O bu saçmalıkları düşünürken Austriaslı kızın saati geldi; fakat Don Quijote için talihsiz bir saat oldu. Kız, üstünde bir gömlek,

yalınayak gelmişti; saçları pazen bir başörtüsüne sarılıp toplanmıştı. Katırcıyı bulmak üzere, üçünün kaldığı odaya sessiz ve dikkatli adımlarla girdi. Fakat kapıya varır varmaz Don Quijote, kendisini fark etti ve bütün sargılarına ve kaburgalarının ağrısına rağmen yatağında doğrulup bu güzel genç kızı karşılamak için kollarını uzattı. Austriaslı ise iki büklüm olmuş halde, hiç sesini çıkartmadan, ellerini öne uzatmış, aşığını arıyordu ki Don Quijote'nin kollarına çarptı. Don Quijote kızı bileğinden tuttuğu gibi kendine doğru çekti ve tek kelime etmesine fırsat vermeden yatağa oturttu. Ardından kızın gömleğine dokundu; çuval bezinden yapılmış olmasına karşın ona en zarif, en ince ipekten yapılmış bir gömlek gibi geldi. Bileklerinde sırça boncuklar vardı, ama Don Quijote, bunların da en değerli doğu incileri olduğunu sandı. Biraz at yelesini andıran saçları ise, ışığıyla güneşi bile gölgede bırakacak, parıltılı Arap altınından yapılma

tellerdi adeta. Hiç şüphesiz bir önceki geceden kalma, bayat salata kokan nefesi, Don Quijote'ye göre yumuşak ve hoş bir koku yayıyordu. Yani kısacası Don Quijote, kızı hayalinde tıpkı okuduğu kitaplardaki gibi, aşkına yenik düştüğü yaralı şövalyeyi görmeye gelen diğer prensesler gibi resmetmişti; üzerindeki süsü püsüne varana kadar her şeyi aynıydı. Zavallı asilzadenin körlüğü o derecedeydi ki bir katırcıdan başka herkesin midesini bulandıracak dokunuşu, nefesi ve diğer özellikleri bile gerçeği anlamasına yetmiyordu. Bilakis kollarında bir güzellik tanrıçası olduğuna inanıyordu. Kızı sıkıca kavrayarak, çok kısık ve sevgi dolu bir sesle şöyle konuşmaya başladı:

"Güzel ve soylu hanımefendi, bana bu güzelliğinizi sunmakla yapmış olduğunuz iyiliğin karşılığını size ödemenin bir yolunu bulabilmeyi ne kadar isterdim bilseniz. Fakat iyilere sıkıntı vermekten bıkıp usanmayan talih, beni bu yatağa öyle yara bere içinde koydu ki istesem de sizin arzularınızı tatmin edemezdim. Bunun dışında bir de daha mühim, başka bir mani var ki o da en derin düşüncelerimin efendisi, Tobosolu eşsiz Dulcinea'ya olan bağlılık sözümdür. Böyle eli kolu bağlı olmasaydım, yüce iyiliğinizin bana sunmuş olduğu bu berhudar fırsatın kaçıp gitmesine izin verecek kadar ahmak bir şövalye gibi davranmazdım."

Maritornes kendini Don Quijote'nin kollarında böyle kıskıvrak halde bulmuş olmanın sıkıntısıyla terler döküyor, söylediklerinden ne tek kelime bir şey anlıyor ne de anlamaya çalışıyor, sadece kollarının arasından sessizce sıyrılmaya uğraşıyordu. Kötü arzularının ayık tuttuğu katırcı ise, ahlaksız sevgilisi kapıdan içeri girdiğinden beri kulağı ötede, Don Quijote'nin söylediklerini dikkatle dinlemekteydi. Austriaslının sözünü bir başkası yüzünden tutmadığını düşündüğü için kıskanmış, Don Quijote'nin yatağına iyice yaklaşarak hiçbir şey anlamadığı bu konuşmanın nereye varacağını beklemeye başlamıştı. Fakat kızın kurtulmaya çalıştığını, Don Quijote'nin de kızı bırakmadığını fark edince, kantarın topunun kaçtığına karar vererek kolunu havaya kaldırdığı gibi âşık şövalyenin kemikli çenesine koca bir yumruk indiriverdi ve Don Quijote'nin bütün ağzını kan revan içinde bıraktı. Sonra bununla da yetinmedi ve kaburgalarının üzerine çıkarak [illegible] hepsini yüksek ritimde birer birer ezmeye başladı.

Zaten pek sağlam temeller üzerine oturtulmamış olan iğreti yatak, katırcının ağırlığı da üzerine binince daha fazla dayanamayarak yere çöktü. Çöküşün çıkardığı koca gürültüye hancı uyandı ve Maritornes'in bir münakaşaya girdiğini düşündü, çünkü kendisine seslenmiş, ama yanıt alamamıştı. Bu şüpheyle yatağından kalktı ve bir mum yakarak kavganın bulunduğunu düşündüğü yere doğru ilerledi. Efendisinin geldiğini gören ve öfkelenince ne aksi olduğunu bilen kız korku ve panikten ne yapacağını bilemedi. O sırada hâlâ uyumakta olan Sancho Panza'nın yatağına atıverdi kendini ve tortop olup burada saklandı. Hancı içeri girerken seslendi:

"Neredesin kevaşe? Bunlar hep senin işin, biliyorum ben."

O sırada Sancho uyandı. Neredeyse tepesine binmiş bu ağırlığı hissedince kâbus görüyor sandı ve sağa sola yumruk sallamaya başladı. Sayısını bilmesem de bu yumrukların bazıları Maritones'e gelince kızcağız duyduğu acıya dayanamayarak namusu filan bir kenara bırakıp Sancho'ya kendi yumruklarıyla karşılık vermeye başladı. O kadar çok yumruk attı ki Sancho artık istemese de uyanmak zorunda kaldı. Kendisine böyle saldırıldığını gören Sancho, kim tarafından saldırıldığını anlamasa da Maritones'in etrafını kollarıyla sarabildiği kadar sardı ve böylece ikisi arasında dünyanın en çekişmeli ve en komik boğuşması başladı.

Hancının getirdiği mum ışığında, sevgilisinin kimin ellerinde olduğunu gören katırcı ise Don Quijote'yi bırakarak hemen yardımına koştu. Hancı da aynı yöne ilerledi ama onun niyeti, bütün bu hengâmenin sebebinin o olduğunu düşündüğü için kızı cezalandırmaktı. Böylece aynı meşhur masalda olduğu gibi; kedi fareye, fare ipe, ip sopaya, katırcı Sancho'ya, Sancho kıza, kız da ona, hancı da kıza vurmaya başladı. O kadar hızlı bir kavga dönüyordu ki hiç kimse bir an durup nefes almıyordu. Bu da yetmezmiş gibi sonunda hancı kandili devirip de herkes karanlıkta kalınca hepsi bir yığın halinde, sağlam bir yerleri kalmayıncaya kadar birbirine vurup durdular.

Tesadüf bu ya, o gece handa Toledolu Eski Kutsal Kardeşliğe bağlı zabıtlerden biri kalıyordu. O da bu tuhaf kavga gürültüyü işi-

tince kısa değneğini ve tenekeden belge kutusunu kaptığı gibi karanlık odaya daldı ve şöyle dedi:*

"Adalet namına olduğunuz yerde kalın! Kutsal Kardeşlik namına kimse kımıldaması !"

İlk çarptığı kişi, çökmüş yatağının üzerinde, yediği dayaktan kendini kaybetmiş halde sırtüstü yatmakta olan Don Quijote oldu. Eliyle sakalını kavradığı gibi haykırdı:

"Adalet namına koşun!"

Fakat elinin altındaki adamın yerinden kımıldamadığını görünce öldü zannetti, içeridekiler de katilleridir diye düşündü. Bu düşünceyle birlikte sesini daha da yükselterek bağırdı:

"Hanın kapısını kapatın! Kimse yerinden kımıldamasın, adam öldürüldü!"

Bu son sesle birlikte herkes yerinden sıçradı; sesin yükseldiğini duyar duymaz hepsi kavgayı bıraktı. Hancı odasına, katırcı semerlerine, hizmetçi kız da kendi köşesine çekildi. İki talihsiz Don Quijote ve Sancho ise yerlerinden kıpırdayamadılar. Sonra zabit, Don Quijote'nin sakalını bıraktı ve suçluları arayıp yakalayabilmek için ışık bulmaya çıktı. Fakat bulamadı, çünkü hancı odasına geri dönerken lambayı kasten söndürmüştü. Bu yüzden adam çareyi şöminede aradı ve uzun uğraşlar sonucunda nihayet başka bir kandil yakabildi.

---

* Eski Kutsal Kardeşlik, eski Toledo Krallığı'nda sekizinci yüzyılda kurulmuştur ve yeni Kardeşlikten farklıdır. Bu kolluk kuvvetleri ellerindeki yetkinin göstergesi olarak yeşil renkli kısa bir değnek taşırlar ve belgelerini teneke bir kutuda bulundururlardı çn.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Cesur Don Quijote ve sadık silahtarı Sancho Panza'nın, maalesef ki Don Quijote'nin şato zannettiği handa başlarına gelen sayısız belalar devam eder

Don Quijote artık kendine gelmişti. Önceki gün sopalar vadisinde yatarken silahtarına seslendiği o narin tonla yine seslendi:

"Sancho, arkadaşım, uyuyor musun? Uyuyor musun, dostum Sancho?"

"Ne uyuması, lanet olsun bana," diye yanıtladı Sancho, büsbütün huzursuz ve acı bir sesle, "bu gece bütün şeytanlar beni bulmuşken nasıl uyuyayım?"

"Böyle olduğuna inanman gayet mantıklı," dedi Don Quijote, "çünkü ya benim hiçbir şeyden anladığım yok ya da bu şato büyülü. Zira bilmen gerekir ki... Fakat şimdi bu söyleyeceğimi ben ölünceye kadar bir sır olarak saklayacağına yemin etmeni istiyorum."

"Tamam, yemin ediyorum," dedi Sancho.

"Böyle diyorum," diye yanıtlamaya girişti Don Quijote, "çünkü birinin şerefine leke sürülmesine karşıyım ben."

"Yemin ediyorum dedim ya," diye yineledi Sancho, "yeryüzündeki günleriniz sona erene kadar çenemi tutacağıma yemin ediyorum. Tanrı vere de, hemen yarın konuşabilsem."

"Sana o kadar mı kötülük ettim, Sancho, hemen ölmemi istiyorsun?" diye karşılık verdi Don Quijote.

"Ondan değil," diye yanıtladı Sancho, "ben çok şey saklamayı sevmem de ondan. O kadar sakladım diye sonra üzerimde çürümelerini istemem."

"Ne olursa olsun," dedi Don Quijote, "ben senin sevgine ve iyi niyetine, senden çok güveniyorum. Bilmen gereken şu ki, bu gece başıma, aklımın hayalimin alabileceği en tuhaf serüvenlerden biri geldi. Kısaca anlatacak olursam, öncelikle kısa bir süre önce bu şatonun sahibinin kızının benim yanıma geldiğini söylemem gerekiyor. Kendisi şu koca dünyada bulunabilecek en güzel, en zarif hanımdır. Şahsiyetinin güzelliklerini sana nasıl anlatsam? Peki ya o güzel aklını? Bir de başka gizli şeyler var ki sevgilim Tobosolu Dulcinea'ya olan sadakatim sebebiyle hiç ilişmemem ve de gizli saklı tutmam gerekir. Sana tek söyleyebileceğim ya bu serüvenin bana getirdiği bu lütufları Tanrı kıskandı ya da belki de, hatta bu daha yüksek bir ihtimal, sana daha önce de dediğim gibi bu şato büyülü. Tam sohbetlerin en tatlısı, en aşk dolusunun ortasındayken, ben nereden geldiğini bile göremeden, hiçbir şey fark etmeden, devin birinin koluna bitişik bir el çıkıp uzandı ve çeneme öyle bir yumruk indirdi ki bütün ağzım yüzüm kan içinde kaldı. Sonra üstüne öyle bir de dayak attı ki dün Rocinante'nin yaptıkları yüzünden bize saldıran Galiçyalıların ettiklerinden beter hale düştüm. Buradan da anlıyorum ki o dilberin güzelliğinin hazinesini nöbet tutan Mağribi bir büyücü var muhakkak; bu güzelliğe benim erişmem de yasak olsa gerek."

"Benim erişmem de yasak herhalde," diye yanıtladı Sancho, "çünkü dörtyüzden fazla Mağripli de beni öyle bir dövdü ki geçen gün yediğim sopalar bunun yanında devede kulak kalır. Ama söyleyin bana, efendim, sonunda bizi bu hale sokan bu serüvenin adı ne ola ki? Bereket sizin elinizde o bahsettiğiniz eşsiz güzellik duruyormuş, benim payıma hayatımın en ağır dayağından başka bir şey düştü mü? Lanet olsun bana da, beni doğuran anaya da! Ben ne gezgin şövalyeyim, ne de olmayı düşünüyorum, ama her türlü belanın büyüğü yine benim başıma geliyor!"

"Yoksa sen de mi dayak yedin?" diye karşılık verdi Don Quijote.

"Demedim mi ben, soyuma sopuma lanet olsun diye?" dedi Sancho.

"Sen dert etme, dostum," dedi Don Quijote, "ben şimdi o harika şuruptan yaparım, göz açıp kapayıncaya kadar ikimiz de iyileşiveriz."

O sırada zabit, elindeki kandili yakmayı başardı ve ölü zannettiği adamı gördü. Onu öyle gömleği, başlığı üstünde, elinde kandili, yüzünde öfkeli bakışlarıyla gören Sancho ise efendisine şöyle dedi:

"Efendim, şu gelen acaba sizin dediğiniz Mağripli büyücü olmasın? Eksik bıraktığı, dövmeyi unuttuğu bir yerimiz kaldıysa belki onu tamamlamaya geliyordur."

"Mağripli olamaz," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü büyücüler kimseye görünmezler."

"Görünmüyorlarsa da hissettiriyorlar," dedi Sancho, "
şu sırtım size anlatır."

"Benimki de anlatabilir," diye yanıtladı Don Quijote, "ama şu gelenin Mağripli büyücü olduğuna yeterli kanıt sayılmaz yine de."

O sırada zabıta muhafızı yanlarına geldi ve böyle sakin sakin konuştuklarını görünce bir an durakladı. Elbette ki Don Quijote yediği dayaklardan ve sargılardan dolayı hâlâ yerinden kıpırdayamaz halde yatakta sırtüstü yatmaktaydı. Muhafız, yanına kadar geldi ve şöyle dedi:

"Nasıl gidiyor, delikanlı?"

"Yerinde olsam daha düzgün konuşurdum," diye yanıtladı Don Quijote. "Sizin memlekette gezgin şövalyelerle böyle mi konuşuluyor, sersem?"

Bu kadar kötü bir durumdaki bir adam tarafından böyle kötü muamele görmeyi kendine yediremeyen muhafız, elindeki yağ dolu kandili Don Quijote'nin kafasına öyle bir indirdi ki üzerinde izi kaldı. Sonra da karanlığa karışarak sıvıştı. Ardından Sancho Panza şöyle dedi:

"Hiç şüphe yok, efendim, bu adam kesin o Mağripli büyücü. Başkalarının hazinelerini de koruyor herhalde, bize de anca yumruklarla kandil dayakları düşüyor."

"Aynen öyle," diye yanıtladı Don Quijote, "bu büyü işlerine çok da takmamak, öflenenip kızmamak lazım. Çünkü bu büyücüler görünmez ve sihirli oldukları için, ne kadar uğraşsak da intikam alacak birini bulamayız. Kalkabiliyorsan ayağa kalk, Sancho; git de bu şatonun sahibini çağırıver. Gelsin bana biraz yağ, şarap, tuz ve biberiye getirsin de şu iyileştirici şurubu hazırlayayım. Şimdi

gerçekten lazım oldu sanırım, çünkü şu hayaletin açtığı yaradan çok kan kaybediyorum."

Sancho kemiklerinde duyduğu dayanılmaz acılarla ayağa kalktı ve karanlığın içinde hancının olduğu yere doğru ilerledi. Yolda, düşmanının akıbeti ne oldu diye bakmakta olan kolluk muhafızıyla karşılaştı ve kendisine şöyle dedi:

"Efendim, her kimseniz, lütfen bize biraz biberiye, yağ, tuz ve şarap verme iyiliğini ve lütfunu gösterin; çünkü bunlar, yeryüzündeki en iyi gezgin şövalyelerden birinin iyileştirilmesi için bize gerekli. Kendisi şu anda bu handa bulunan Mağripli büyücü tarafından yaralandığı için şuradaki yatakta yatmakta."

Muhafız bunları duyunca Sancho'nun deli olduğunu düşündü. Zaten şafak sökmekte olduğundan hanın kapısını açtı ve hancıya seslenerek bu adamcağızın istediklerini söyledi. Hancı istediklerinin hepsini getirdi; Sancho bunları alıp Don Quijote'ye götürdü. Don Quijote bu sırada başını elleri arasına almış, kandil darbesinin acısından inim inim inlemekteydi. Aslında kafasında bir iki şişlik açılmıştı, o kadar. Onun kan zannettiği şey ise en son yedikleri dayakta akıttığı terlerdi.

Sonunda bu ana malzemeleri aldı, hepsini karıştırdı ve en iyi seviyeye ulaştığına kanaat getirene kadar kaynatarak bir karışım hazırladı. Sonra karışımı içine boşaltabileceği uzunca bir şişe istedi. Handa böyle bir şişe bulunmadığından, onun yerine tenekeden bir yağdanlığa veya hancının kendisine hediye diye yaptığı bir yağ şişesine doldurmaya karar verdi. Sonra yağdanlığın üzerinde seksen kadar Rabbin duası ve bir o kadar Ave Maria, Meryem Ana ilahisi ve başka dualar okudu, her kelimede de haç çıkardı. Bütün bunlar olurken Sancho, hancı ve muhafız da yanında bulunuyordu. Katırcı da artık huzur içinde katırlarıyla ilgilenmekteydi.

Hepsini tamamladıktan sonra, çok değerli addettiği bu şurubun faydalarını bizzat denemek için sabırsızlanıyordu. Şişeye sığmadığı için kaynattığı tencerenin içinde kalan karışımdan neredeyse bir okka kadar içti. Son yudumunu almasıyla öyle bir istifra etmeye başladı ki sonunda midesinde hiçbir şey kalmadı. Kusmanın verdiği hararet ve sıkıntı yüzünden oluk oluk terlemeye başladı ve üzeri-

ni örterek kendisini yalnız bırakmalarını rica etti. Onlar yanından ayrıldıktan sonra üç dört saat uyudu. Uyandığında bedeni bir kuş kadar hafiflemişti. Tamamen iyileştiğine ve Fierabras şurubunu gerçekten tutturduğuna kanaat getirdi. Bu ilaç olduktan sonra artık ne kadar tehlikeli olursa olsun her türlü çatışmaya, savaşa ve mücadeleye korkusuzca atılmaya hazırdı.

Efendisinin iyileşmesini kendisi de bir mucizeye yoran Sancho Panza, tencerede kalanı ona vermesi için yalvardı; arta kalanı hiç de az bir miktar sayılmazdı. Don Quijote izin verdi ve bunun üzerine Sancho da tenceredeki sıvıdan gulp diye koca bir yudum içti. Fakat vaziyet şuydu ki, zavallı Sancho'nun midesi efendisininki kadar hassas olmasa gerek, kusmadan önce daraldı da daraldı, bunaldı da bunaldı, başı döndü, terledi ve artık gerçekten son duasını etmesi gerektiği vaktin geldiğini düşündü. Bu kadar işkence içinde sarsılınca şuruba da şurubu ona veren hayduta da lanetler yağdırdı. Onu bu halde gören Don Quijote ise şöyle dedi:

"Sanırım, Sancho, senin tüm bu sıkıntıların sebebi, gezgin şövalye olmamaktan kaynaklanıyor, çünkü bana kalırsa gezgin şövalye olmayanların bu içkiden içmemesi gerekir."

"Eğer zatıaliniz bunu biliyorduysa," diye yanıtladı Sancho, "hay beni de bütün soyumu sopumu da şeytanlar götürsün, ne diye bana içirdiniz o zaman?"

Tam o sırada karışım işlemeye başladı ve zavallı silahtar iki taraftan da öyle bir hızla çıkarmaya başladı ki üzerine yığıldığı hasırdan da, kendi üzerini örttüğü çaputtan da gelecek bir hayır kalmamıştı artık. O kadar çok ter döktü, o kadar çok baygınlık geçirdi ki sırf kendisi değil, orada bulunan herkes sonunun geldiğini düşündü. Bu nöbetler ve bulantılar yaklaşık iki saat kadar sürdü ve sonunda efendisinin aksine öyle zayıf öyle çelimsiz kaldı ki ayakta duracak hali yoktu. Fakat daha önce de belirtildiği üzere, Don Quijote kendini rahatlamış ve sağlıklı hissettiğinden, yeniden serüven peşine düşmek istiyor, oyalandığı her anı dünyanın onun yardımından ve iyiliklerinden muhtaç kalarak geçirdiği bir kayıp olarak görüyordu. Üstelik artık onu koruyup güvence altına alacak şurubu da vardı yanında. Bu karşı konulmaz istekle yanıp tutuştuğundan, gidip Rocinante'yi

kendisi eyerleyip silahtarının eşeğine de semerini vurdu. Silahtarının giyinip eşeğinin üzerine binmesine de yardım etti. Derken atına binerek hanın köşesine vardı ve mızrak olarak kullanmak üzere orada bulunan bir kargıyı eline aldı.

Handa bulunan yirmiden fazla kişi orada durmuş onu izliyordu. Hancının kızı da onların arasındaydı; Don Quijote de gözlerini bir an olsun kızın gözlerinden ayırmıyor, arada bir ta ciğerlerinden geliyormuşçasına derin derin iç geçiriyordu. Herkes kaburgalarının acısından böyle iç çektiğini sanıyordu. Ya da en azından bir önceki gece kendisini sargılar sarılırken görenler bu fikirdeydi.

Artık ikisi de hayvanlarının üzerinde hanın kapısına geldiklerinde Don Quijote hayli ciddi ve sakin bir tonla hancıya seslendi:

"Sayın vali, bana şatonuzda göstermiş olduğunuz iyilikler saymakla bitmez. Artık size ömrüm boyunca müteşekkir kalmaya mecburum. Eğer size olan borcumu, size kötülük etmiş bir ukalanın öcünü alarak ödeyebilirsem, görevimin yalnızca zayıflara yardım etmek, haksızlığa uğrayanların intikamını almak ve suçluları cezalandırmaktan ibaret olduğunu bilmelisiniz. Lütfen hafızanızı yoklayın, bu türden bir şeye rastlarsanız yalnızca bana haber vermeniz yeterli. Aldığım şövalyelik yoldaşlığının kanunları üzerine size söz veriyorum ki bütün isteklerinizi en uygun şekilde yerine getireceğim."

Hancı da kendisine aynı sakin tonla yanıt verdi:

"Saygıdeğer şövalye, benim için hiçbir şeyin öcünü almanıza gerek yok, çünkü başıma bir şey geldiğinde onun öcünü kendimce almayı bilirim. Sizden tek istediğim, bu gece handa sebep olduğunuz masrafların karşılığını ve yine hayvanlara verilen arpalarla akşam yemeğinizin ve yatakların parasını ödemeniz."

"Ne yani, burası bir han mı şimdi?" diye yanıtladı Don Quijote.

"Hem de pek saygın bir handır," diye karşılık verdi hancı.

"Şu ana kadar yanılmışım ya," dedi Don Quijote, "ben gerçekten de burayı bir şato, hem de büyükçe bir şato zannetmiştim. Fakat madem şato değil de bir hanmış, şimdilik yapılabilecek tek şey, para meselesi için bizi affetmeniz, zira gezgin şövalyelik kanunlarına karşı gelebilmem mümkün değil. Kesinkes biliyorum ki hiçbir gezgin şövalye kaldığı yerde ne yatak parası ne de başka bir şey ödememiştir;

bugüne kadar hiç bunun aksini gösterecek bir şey okumadım. Kendilerine sunulan her türlü misafirperverlik ve ağırlama; gece gündüz, yaz kış demeden, ama at sırtında ama yayan halde, bazen aç bazen susuz kalarak, hem sıcakta hem soğukta, gökyüzünün her türlü feaketiyle yeryüzünün her türlü cefasına katlanarak çıktıkları serüvenerin karşılığı olarak aldıkları haklarıdır."

"O meselenin benimle pek bir ilgisi yok," diye yanıtladı hancı, "bana borcunuzu ödeyin de, bu şövalyelik masallarını bir kenara bırakalım. Benim kendi kazancımı çıkarmaktan başka derdim yok."

"Ne ahmak, ne sersem bir hancısın sen," diye karşılık verdi Don Quijote.

Ardından da Rocinante'yi mahmuzlayıp kargısını eğdikten sonra kimseye aldırmadan handan çıktı. Silahtarının peşinden gelip gelmediğine bakmadan uzunca bir süre ilerledi.

Hiçbir şey ödemeden öylece çekip gittiğini gören hancı, parayı almak için bu sefer Sancho Panza'nın yanına gitti. O da efendisi

ödemiyorsa kendisinin hiç ödemeyeceğini söyledi; çünkü gezgin şövalye silahtarı olduğundan, hanlarda ve diğer konaklama yerlerinde para ödememe kaidesi onun için de geçerliydi. Bunu duyan hancı öfkeden deliye döndü ve eğer ödemezse bunu ona hiç hoşlanmayacağı bir şekilde zorla ödeteceğini söyledi. Sancho'nun yanıtı, hayatına bile malolacak olsa, efendisinin tabi olduğu şövalyelik kanununa dayanarak tek kuruş ödemeyeceği yönünde oldu. Gezgin şövalyelerin bu eski ve doğru uygulamasını ne o çiğneyecek, ne de gelecekteki silahtarlar böyle haklı bir ayrıcalığı bozduğu için kendisinden şikâyet edecekti.

Zavallı Sancho'nun bahtsızlığına, o sırada hanın müşterileri arasında Segovialı dört hallaç, Cordobalı üç iğneci ve Sevilla Çarşısından iki kişi daha kalmaktaydı. Neşeli, iyi yürekli, eğlenceli ve şakadan anlayan insanlardı. Sanki hepsi aynı anda aynı şeyi düşünmüş gibi Sancho'nun yanına gelip eşeğinden indirdiler. İçlerinden biri de hancının yatağından bir battaniye almaya gitti. Fakat Sancho'yu battaniyenin üzerine yerleştirdikten sonra baktılar ki yapmak istedikleri şey için tavan çok alçak, avluya çıkmaya karar verdiler. Avluda tavan olmadığı için artık işin göklere kadar yolu vardı. Sancho'yu battaniyenin ortasına yerleştirdiler ve tıpkı karnavallarda köpeklere yaptıkları gibi havada atıp tutarak eğlenmeye başladılar.

Battaniyede hoplatılan zavallıcığın çığlıkları öyle yüksekti ki efendisinin kulağına kadar gitti. Sesleri duyan Don Quijote, bunun yeni bir serüvenin başlangıcı olduğunu düşündü, ama sonunda bağıranın kendi silahtarı olduğunu fark etti. Hemen geri dönüp atını süratle hana kadar sürdü, ama kapısının kapalı olduğunu görünce girebileceği başka bir yer var mı diye etrafını dolanmaya başladı. Ancak arka avlunun pek de yüksek olmayan duvarlarına vardığında silahtarıyla nasıl oynadıklarını gördü. Havada öyle zarif ve yumuşak bir şekilde inip çıkıyordu ki, bence bu kadar öfkelenmiş olmasa gülerdi de. Atının sırtından duvarın üzerine çıkmaya çalıştı, ama her yanı o kadar yara bere içindeydi ki atın üzerinden bile inemedi. Bunun üzerine atının sırtında durduğu yerden, Sancho'yu battaniyede fırlatanlara öyle kötü laflar, öyle küfürler savurdu ki tam haliyle kâğıda dökmek mümkün bile değil. Fakat sırf bu

yüzden adamlar ne gülmelerini kestiler ne de oynadıkları oyunu. Havada uçan Sancho da bağırıp yakınmalarını sürdürdü, bir de üstüne tehditler, ara sıra da yalvarmalar ekleniyordu. Lakin hiçbiri onları durdurmaya yetmedi, ta ki bir süre sonra kendileri yorulup bırakana kadar. Ardından eşeğini de yanına getirip Sancho'yu üzerine oturttular. Onu böyle harap düşmüş halde gören merhametli Maritornes, kendine gelsin diye kuyudan çıkardığı bir sürahi serin suyu getirip ona tuttu. Sancho suyu aldı, tam ağzına götürüyordu ki efendisinin seslendiğini duydu:

"Oğlum Sancho, sakın su içme! İçme o suyu, ölürsün! Bak buraya, görüyor musun? Kutsal şurup elimde," diyerek içkiyi koyduğu şişeyi gösteriyordu, "şundan iki yudum aldın mı tamamen iyileşirsin."

Sancho bu sözleri duyunca gözlerini kıstı ve sesini iyice yükselterek şöyle dedi:

"Benim şövalye olmadığımı unutmuş olabilir misiniz efendim? Yoksa dün geceden midemde kalanları da mı çıkarmamı istiyorsunuz? Lanet içkiniz sizde kalsın, beni rahat bırakın."

Sözlerini tamamlamasıyla sürahiyi kafasına dikmesi bir oldu. Fakat ilk yudumda su olduğunu fark edince gerisini içmek istemedi ve Maritornes'ten kendisine şarap getirmesini rica etti. O da dediğini memnuniyetle yerine getirdi, üstelik parasını da kendi cebinden verdi, çünkü dediklerine göre, böyle bir hayat sürdürüyor olmasına rağmen o bile içinde birazcık Hıristiyanlık kırıntısı taşıyordu.

Böylece Sancho şarabı bitirdi ve topuklarını eşeğine vurduğu gibi ilerlemeye başladı. Hanın kapısı açıldı ve Sancho beş kuruş para ödemememiş olmanın keyfiyle dışarı çıktı; gerçi bedelini her zamanki gibi sırtı ödemiş oldu. Aslında hancı borcuna karşılık heybelerini almıştı, ama Sancho handan öyle bir halde ayrıldı ki heybeler falan umrunda değildi. Hancı ise Sancho'nun dışarı çıktığını görür görmez hanın kapısına sürgüleri çekip sıkıca kapamak istedi, ama battaniye oyununu oynamış olanlar müsaade etmediler; çünkü onlar, Don Quijote hakikaten bir Yuvarlak Masa şövalyesi olsa bile umursamayacak adamlardı.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

Sancho Panza ve efendisi Don Quijote arasında geçen konuşmalar ve bahsetmeye değer başka güzel serüvenler anlatılır

Sancho, efendisinin yanına öyle bitkin ve ölmüş bir halde geldi ki eşeğini süremiyordu bile. Onu öyle gören Don Quijote dedi ki:

"Artık kesinkes eminim ki, canım Sancho, o şato veya han muhakkak büyülü bir yer; çünkü sana o kötü oyunu oynayanlar, başka dünyadan gelen hayaletler ve yaratıklar değilse ya ne olacaklar? Bundan emin olmamın sebebi ise, senin başına gelen bu hüzünlü trajediyi avlunun duvarının üzerinden izlerken ne duvarın üzerinden atlayabilmiş ne de Rocinante'den inebilmiş olmam. Belli ki beni de büyülemişlerdi. Çünkü bak sana şahsıma olan inancım üzerine yemin ederim ki eğer duvardan atlayabilseydim ya da atımdan inebilseydim, senin intikamını öyle bir alırdım ki o serseri haydutlar bu yaptıkları şakayı hayatları boyunca unutamazdı. Şövalyelik kanunlarına karşı geldiğimi bilsem bile yapardım bunu, çünkü sana daha önce de pek çok defa açıkladığım gibi, hayatını ve kişiliğini müdafaa etmek gibi ivedi ve büyük bir ihtiyaç durumu olmadığı sürece, bir şövalyenin şövalye olmayan birine el kaldırmasına müsaade yoktur."

"Ben de zırhlı şövalye olayım veya olmayayım, kendi intikamımı almasına alırdım ama bir türlü yapamadım; gerçi bana kalırsa, benimle eğlenen o adamlar sizin dediğiniz gibi hayalet de değildi büyücü de; bizim gibi etten kemikten insanlardı onlar da. Hem de beni havaya atarlarken duyduğuma göre hepsinin adı sanı da vardı:

Birinin adı Pedro Martinez, öbürününkü Tenorio Hernandez'di; ayrıca hancıya da solak Juan Palomeque diye seslendiklerini duydum. Bu nedenle, efendim, sizin duvardan atlamanıza da attan inmenize de engel olan şey aslında başka bir şeydi. Zaten benim bütün bunlardan anladığım, peşine düştüğümüz bu serüvenler sonunda bizi öyle talihsizliklere sürükleyecek ki elimizi kolumuzu bile şaşıracağız artık. Hem bana kalırsa –bakın şu kadarcık kıt aklıma dayanarak söylüyorum– en iyisi evimize geri dönmek, çünkü şimdi tam da hasat zamanıdır, çiftlikte yapılacak bir sürü iş olur; hani diyorlar ya yağmurdan kaçarken doluya tutulur gibi dağ bayır dolaşmayı bırakmamız daha doğru olur."

"Şövalyelikten hiç anlamıyorsun, Sancho!" diye yanıtladı Don Quijote. "Sesini çıkarma da sabret. Çünkü gün gelecek, bu mesleğin ne kadar onurlu bir meslek olduğuna kendi gözlerinle şahit olacaksın. Sen söyle bana, bir savaşı kazanarak düşmanın karşısında galip gelmekten daha mutluluk verici ne olabilir şu dünyada? Hiçbir şey, elbette."

"Öyle olsa gerek," diye karşılık verdi Sancho, "ben pek anlamıyorum. Çünkü tek bildiğim, gezgin şövalye olduğumuzdan beri, yani siz olduğunuzdan beri (çünkü benim kendimi o şerefli unvana ortak saymam için bir sebep yok) hiçbir savaş kazanmış olmadığımız. Bir tek o Biskaylı'yla yaptığınız dövüş vardı, onda da zatıaliniz bir kulağınızdan, bir de miğferinizin yarısından oldunuz. Ondan beri de varsa yoksa dayak, yumruk, sopa gördük. Bir de üstüne benim havalarda atılıp tutulmamla öcümü bile alamayacağım büyücülerin eline düşmem eklendi. Düşmanı alt etmenin zevkinin nereye vardığını gördüm sonunda sizin de dediğiniz gibi."

"O benim de üzüldüğüm bir konu, senin de üzülmen gerek tabii," diye yanıtladı Don Quijote, "fakat şu andan itibaren üzerinde hiçbir büyünün etki edemeyeceği bir kılıç bulma çabasına gireceğim. Hatta şansım yaver giderse belki Amadis'in Kızgın Kılıçlı Şövalye adını aldığında kullandığı kılıç bile çıkabilir karşıma. Dünyadaki en iyi şövalye kılıçlarından biriydi o, çünkü söylediğim özelliklerinin yanında, adeta bir ustura gibi keskindi, ne kadar büyülü olursa olsun, hiçbir zırh onun karşısında duramazdı."

"Bendeki de öyle bir şans ki," dedi Sancho, "elinize sizin dediğiniz gibi bir kılıç geçse bile, tıpkı o şurup gibi yalnızca zırhlı şövalyelerin işine yarar. Silahtarlara anca derdi kalır."

"Sen o işi merak etme, Sancho," dedi Don Quijote, "Tanrı seni koruyacaktır."

Don Quijote ve silahtarı böyle konuşmaya devam ederken, Don Quijote yolda kocaman, öbek öbek yoğun bir toz bulutunun kendilerine doğru gelmekte olduğunu fark etti. Sonra Sancho'ya dönüp şöyle dedi:

"İşte gün bugündür, ey Sancho! Talihin benim payıma ayırdığı güzellikleri göreceğim gündür bugün. Başka her gün olduğu gibi, bugün de bileğimin kuvvetini göstermem gereken gündür. Bugün öyle işler başarmam gerekiyor ki Şöhretin kitabında yüzyıllar boyu yazılı kalsın. Şurada yükselen toz bulutunu görüyor musun, Sancho? İşte o, çok çeşitli ve sayısız halktan oluşan, devasa bir ordunun kalabalık yürüyüşüdür."

"Eğer öyleyse iki ordu olmalı," dedi Sancho, "çünkü bu taraftan da başka bir toz bulutu yükseliyor."

Don Quijote dönüp bakınca dediğini gördü. Sevinçten havalara uçuyordu, çünkü bunların o koca meydanda karşı karşıya gelmek üzere olan iki ordu olduğuna kanaat getirmişti. Çünkü aklı her zaman ve her yerde hep şövalye kitaplarında yazılan savaşlar, büyüler, serüvenler, mucizevi olaylar, aşklar ve başkaldırışlarla doluydu. Söylediği ve düşündüğü her şey bir şekilde bunlara bağlanıyordu. Gelgelelim, yolda yükseldiğini gördüğü toz bulutu, esasen yolun iki zıt yönüne doğru götürülen iki büyük koyun sürüsüydü; yoldaki tozdan dolayı da yakına gelinceye kadar ne oldukları görülemedi. Ama Don Quijote ordu olduklarından o kadar emin konuştu ki Sancho da buna inandı ve şöyle dedi:

"Efendim, peki bizim şimdi ne yapmamız gerekiyor?"

"Ne mi?" dedi Don Quijote, "zayıflara ve muhtaçlara yardım eli uzatmamız gerekiyor. Bak dinle, Sancho, şu bizim karşı yönümüzden gelen, büyük Taprobana adasının efendisi büyük imparator Alifanfaron'un idaresindeki ordu. Arkamdan gelen diğeri ise onun düşmanı, Garamant kralı, Çıplak Kollu Pentapolin; savaşlara hep sağ kolu çıplak gittiği için adına böyle denir."

"Bu iki efendi neden birbirine bu kadar düşman peki?" diye sordu Sancho.

"Düşmanlar," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü bu Alifanfaron azılı bir putperesttir ve Pentapolin'in kızına âşıktır. Kız da çok güzel ve alımlı bir hanım olmasının yanında aynı zamanda Hıristiyan'dır da. Bu nedenle babası, sahte peygamber Muhammet'in dinini terk edip kendisininkine geçmeden kızını bu krala vermek istemiyor."

"Şu sakalım yerlere düşsün ki," dedi Sancho, "Pentapolin çok doğru bir iş yapıyor. Benim de elimden geldiğince kendisine yardım etmem gerek!"

"Böylece görevini yerine getirmiş olursun, Sancho" dedi Don Quijote, "çünkü bu tür savaşlara katılmak için zırhlı şövalye olmak şart değildir."

"Çok iyi anlıyorum," dedi Sancho. "Ama şimdi şu eşeği nereye koyalım ki şu arbede bittiğinde yine yerinde bulalım? Çünkü savaşlara böyle bir hayvanın üstünde gidildiğinin âdet olduğunu sanmıyorum."

"Doğrudur," dedi Don Quijote. "Bu konuda yapabileceğin, işini şansa bırakmak; kaybolsun veya kaybolmasın, fark etmez. Zira bu savaştan galip çıktığımızda o kadar çok atımız olacak ki Rocinante bile yerini kaptırma tehlikesi altında, bak söyleyeyim. Ama şimdi sen bana bak ve kulağını dört aç, çünkü bu iki ordunun en önemli şövalyelerinin kim olduklarını göstereceğim sana. Ancak sen de daha iyi görüp belleyesin diye, önce şu yokuşu çıkalım da oradan bakalım, ordular oradan daha iyi görünüyordur."

Böylece dediği gibi yapıp ufak bir tepeye çıktılar ve Don Quijote'nin ordu zannettiği iki sürüyü net bir şekilde görebildiler. Sadece kalkan toz bulutları yüzünden görüşleri kapanıyordu, o kadar. Ama o yine de görmediği ve aslında zaten olmayan şeyi hayalinde canlandırarak şöyle dedi:

"Şu sarı zırhlar içinde gördüğün, kalkanında bir hanımefendinin ayaklarının dibinde mağlup yatan taçlı bir aslan bulunan şövalye, Gümüş Köprü Efendisi Yiğit Laurcalco. Altın çiçekli zırhlara bürünmüş, kalkanında mavi zemin üstünde üç gümüş taç olan, büyük Quirocia Dükü Korkunç Micocolembo. Onun sağında kalan, kolları bacakları kocaman olan ise üç Arabistan'ın efendisi, korku nedir bilmez Boliche'li Brandabarbaran;* zırhı yılan derisinden, kalkanı da bir kapıdan yapılmıştır. Rivayete göre ölümüyle düşmanlarının intikamını alan Samson'un yere indirdiği tapınağın kapılarından biriymiş bu. Fakat şimdi gözlerini öbür tarafa çevirirsen karşında, diğer ordunun önünde duran, her zaman galip, yenilgi nedir bilmez Yeni Biskay Prensi Carcajonalı Timonel'i göreceksin. Zırhı mavi, yeşil, beyaz ve sarı olmak üzere dört parçaya bölünmüştür ve kalkanında koyu sarı zemin üzerinde bir kedi vardır, üstünde de "Miyav" yazılıdır. Sevgilisinin ilk ismi budur ve bu hanım, yine rivayete göre

* Brandabarbaran ismi İtalyanca kılıç anlamına gelen *brando* ve barbar kelimelerinden oluşmuştur. Boliche'yle kastedilenin Bolu olduğu ve "Üç Arabistan'ın efendisi, korku nedir bilmez Bolicheli Brandabarbaran"ın Sultan Süleyman'a gönderme olduğu düşünülmektedir. ed.n

Algarveli Alfeñiquen Dükünün kızı, eşsiz Miaulina'dır. O güçlü kuvvetli yağız savaş atının tepesine olanca gücüyle kurulmuş, zırhı kar beyazı, kalkanı düz beyaz olan diğeri ise Fransa doğumlu yeni bir şövalyedir, ismi Pierre Papin'dir ve Utrique baronluklarının efendisidir. Şu diğeri, benekli, hızlı koşan yaban eşeğinin böğrünü demir topuklarıyla deşen, zırhı mavi pupalı şövalye ise güçlü Nerbia Dükü Bosque'li Espartafilardo. Kalkanında bir kuşkonmaz arması bulunuyor ve üstünde İspanyolca şöyle yazıyor: *Talihim böyleymiş.*[*]

Her birlikten pek çok şövalyenin adını böyle teker teker saymaya devam etti. Zırhlarını, renklerini, aletlerini ve sloganlarını kafasından uyduruyor, eşi benzeri görülmemiş bir delilik örneği sergiliyordu. Bir an bile durmadan bu şekilde devam ettikten sonra şöyle dedi:

"Şu önümüzdeki birlik değişik milletlere ait halkları ihtiva ediyor: Meşhur Ksanthos nehrinin sularından içenler, Masila kırlarını gezen dağlılar, Mutlu Arabistan'ın incecik saf altınını eleyenler, berrak Termodonte'nin meşhur serin kıyılarında yaşayanlar, altın Pactolo'nun[†] her koluna kanını akıtmışlar, sözlerine güvenilmez Numidalar, meşhur okçu Persler ve Partlar, kaçarak savaşan Medler, çadırda yaşayan Araplar, beyaz oldukları kadar zalim de olan İskitler, dudakları delik Etiyopyalılar ve yüzlerini görüp tanıdığım ama isimlerini hatırlamadığım daha pek çok, sayısız halk var. Şu diğer birlikte ise zeytinlikli Betis'in kristal sularını içenler, her daim leziz ve altın renkli Tajo'nun içkisiyle yüzlerini gerdirip parlatanlar, kutsal Genil'in sağaltıcı sularından deva bulanlar, otları bereketli Tartesios kırlarında gezenler, Jerez'in Elysion çayırlarında keyif yapanlar, altın sarısı zengin başaklarla taçlanmış La Manchalılar, antik Gotların son mirasçıları, demir giysili adamlar, tatlı akıntısıyla ünlü, dolambaçlı Guadiana'nın geniş çayırlarında sürülerini otlatanlar, ormanlık Pirenelerin soğuğunda ve yüce Apenin dağlarının beyaz karlarında tir tir titreyenler; kısacası bütün Avrupa sınırları içinde bulunan herkes var."

Aman Yarabbi, ne çok vilayet ne çok millet saydı, her birinin ismini, bütün özelliklerini rüzgâr gibi sayıp geçti. O yalancı kitaplarında yazan her şeye nasıl da kanmıştı!

---

[*] Kuşkonmaz evliliği sembolize eder –ed.n.

[†] Ksantos: Eşen Çayı, Termodonte: Terme Çayı, Pactolo: Sart Çayı –çn.

Sancho Panza ise bu sözleri dinlerken dalıp gitmiş, tek kelime etmiyor, yalnızca arada bir başını çevirip efendisinin saydığı şövalyeleri ve devleri görebilecek mi diye etrafa bakınıyordu. Hiçbirini göremeyince şöyle dedi:

"Efendim, sizin bu saydığınız adamlardan, devlerden ya da şövalyelerden bir tanesi buradaysa beni şeytan çarpsın. En azından ben görmüyorum; belki de dün geceki hayaletler gibi hepsi birer büyüdür."

"Bunu nasıl söylersin?" diye karşılık verdi Don Quijote. "Atların kişnemesini, trompetlerin sesini, davulların gümlemesini de duymuyor musun?"

"Ben koyun kuzu melemesinden başka bir şey duymuyorum," dedi Sancho.

Doğruydu da, çünkü o sırada yanlarına iki sürü yaklaşmaktaydı.

"Korktuğun için doğru düzgün görüp işitemiyorsun, Sancho" dedi Don Quijote. "Zira korkuda, duyuları etkilemek ve etraftakileri olduğundan farklı göstermek gibi bir hassa bulunur. O kadar çok korkuyorsan şöyle kenara çekil de beni kendimle bırak; ben yardımına koştuklarımı zafere tek başıma da götürmeye yeterim."

Bunu söyleyip Rocinante'yi mahmuzladı ve mızrağını yerine yerleştirip yokuştan aşağı yıldırım gibi indi. Onu izleyen Sancho arkasından bağırmaya başladı:

"Geri dönün, efendim Don Quijote, yemin ederim ki o saldırdığınız kuzularla koyunlardan başka bir şey değil! Vay beni dünyaya getiren babamın başına! Bu nasıl cinnet? Bakın orada ne dev var, ne şövalye, ne kedi, ne zırh; parçalı kalkan da yok bütün kalkan da! Kadehin mavisi de yok, talisi de! Ne yapıyorsunuz siz? Vay bana, vaylar bana, Tanrı beni affetsin!"

Don Quijote bütün bu yalvarmalara rağmen geri dönmediği gibi bir de şöyle bağırmaktaydı:

"Hey şövalyeler! Çıplak Kollu yiğit imparator Pentapolin'in sancağı altında savaşan sizler! Hepiniz beni izleyin şimdi: İzleyin de düşmanı Trapobanalı Alifanfaron'un intikamını nasıl alıyorum görün!"

Bunları söyledikten sonra koyunlardan oluşan birliğin ortasına daldı ve sanki can düşmanına saldırıyormuş gibi bir cesaret ve atıl-

ganlıkla mızrağını savurmaya başladı. Sürünün yanında ilerlemekte olan çobanlar ve hayvan yetiştiricileri yapmasın diye bağırdılar, ama fayda etmediğini görünce bellerindeki sapanları çözüp, onun bu haykırışlarına yumruk kadar taşlarla karşılık vermeye koyuldular. Don Quijote taşların hiçbirine aldırmadığı gibi dört bir yana koşturup haykırıyordu:

"Neredesin ukala Alifanfaron? Gel yanıma, gel bak tek başına bir şövalyeyim ben ve seninle teke tek dövüşüp canını almaya niyetliyim. Bu da yiğit Pentapolin Garamanta'ya yaptıklarının cezası olsun."

Tam bu sırada dereden dümdüz bir çakıl gelip bir yanına çarptı ve iki kaburgasını ezdi. Öyle büyük bir acı duydu ki ya ölmüş ya da ciddi şekilde yara almış olmalıydı, başka türlüsüne imkân yoktu. Sonra yanındaki içki aklına geldi. Şişeyi ağzına götürüp içindekileri midesine boca etmeye başladı. Fakat kendince yeterli gördüğü miktarı içip bitiremeden bir taş daha geldi, hem eline hem elindeki şişeye çarptı. Öyle denk geldi ki şişeyi tuzla buz ettiği gibi ağzındaki üç dört dişi kırdı, iki parmağını da fena şekilde ezdi.

Zavallı şövalye aldığı bu sarsıcı iki darbe yüzünden atından aşağı devriliverdi. Çobanlar hemen yanına koşturup baktılar ve öldüğünü sandıkları için sürüyü alelacele toparladılar, sayısı yediyi geçen ölü hayvanları da yanlarına aldılar ve arkalarına bile bakmadan çekip gittiler.

Bütün bu süre boyunca Sancho tepenin üzerinde durmuş, efendisinin yaptığı delilikleri izliyor, bir yandan sakalını yolarken bir yandan da talihin onu karşısına çıkardığı güne lanetler yağdırıyordu. Yere düştüğünü ve sonrasında çobanların da çıkıp gittiğini görünce tepeden inip yanına geldi. Halinin harap olduğunu fark etti ve şöyle dedi:

"Ben size demedim mi efendim Don Quijote; o saldırdıklarınız ordu değil, hayvan sürüsü diye söylemedim mi?"

"O bilge bozuntusu hırsız düşmanım böyle kılık değiştirip sırra kadem basabiliyor işte. Şunu bil ki, Sancho, onun gibiler için bizi istedikleri şeye inandırmak çok kolay bir iştir. Peşimi bırakmayan o adi, bu savaşı kazanmamın bana getireceği şanı kıskandığından o düşman birliklerini koyun sürülerine dönüştürdü. İnanmıyorsan,

senden tek bir şey yapmanı istiyorum, Sancho, böylece sen de söylediklerimin doğru olduğunu göreceksin: Eşeğine bin ve çaktırmadan arkalarından git. Buradan biraz uzaklaştıktan sonra ilk hallerine dönecek, koyunluktan çıkacak ve aynı sana tarif ettiğim şekle geri girecekler. Ama hemen şimdi gitme, çünkü sana ihtiyacım var. Gel yanıma da bak bakalım, kaç tane dişim sökülmüş, bana ağzımda hiç diş kalmamış gibi geliyor."

Sancho ta yanına kadar gitti, hatta o kadar yaklaştı ki ağzının içine düşecekti neredeyse. O sırada Don Quijote'nin midesindeki şurup etkisini gösterdi ve tam Sancho'nun bakacağı sırada, midesinde ne var ne yoksa şiddetle püskürtüp hepsini sadık silahtarının sakalına boca etti.

"Yüce Meryem!" diye atıldı Sancho. "Vay başıma gelenler! Bu günahkârın ölümcül bir yara aldığı kesin, yoksa ağzından kan kusmazdı böyle."

Fakat biraz toparlandıktan sonra çıkan sıvının rengi, tadı ve kokusuna baktı ve bunun kan değil, şişeden içtiği şurup olduğunu anladı. İçi o kadar kalktı ki bu sefer o da kendi midesinde ne var ne yoksa efendisinin üzerine boca etti ve böylece ikisi birden çiçek gibi oldular. Sancho hem kendisinin hem de efendisinin üzerini temizlemek için bir şeyler aranmaya eşeğinin yanına gitti, fakat heybeleri bulamayınca artık neredeyse aklını yitirecek bir vaziyete düştü. Yine kendine lanetler yağdırdı, efendisini terk edip memleketine geri dönmeye karar verdi, vermiş olduğu hizmetin karşılığında vaat edilen adanın başına geçme ümitlerini kaybetmek pahasına da olsa gidecekti.

Tam bu sırada Don Quijote ayağa kalktı ve dişlerinin hepsi dökülmesin diye sol elini ağzına götürdü. Diğer eliyle de Rocinante'nin dizginlerinden tuttu. Rocinante, efendisinin yanından bir an bile ayrılmamıştı, öyle sadık, öyle karakterli bir attı. Sonra silahtarının olduğu yere gitti; Sancho, göğsünü eşeğine dayamış, eli yanağında, düşüncelere dalmış adam pozundaydı. Don Quijote onu böyle kederli görünce şöyle dedi:

"Şunu bil ki, Sancho, bir insanın diğerinden üstün olması, ancak ondan fazlasını yapmasıyla mümkündür. Başımıza gelen bütün bu felaketler rüzgârın yönünün değişmek üzere olduğunun, bizi iyi şeylerin

beklediğinin bir göstergesi; çünkü ne iyi ne de kötünün sonsuza kadar sürmesi mümkündür. Yani kötü bu kadar uzun süredir devam ettiğine göre, artık iyinin eli kulağında olması gerekir. Başıma gelen talihsizliklere üzülmene gerek yok, zaten senin payına bir şey düşmedi."

"Nasıl düşmedi?" diye yanıt verdi Sancho. "Dün battaniye üstünde salladıkları babamın oğlundan başkası mıydı sanki? Herhalde bütün değerli eşyalarımla birlikte kaybolan heybeler de benim değil, başka birinindi, değil mi?"

"Heybelerin mi kayıp, Sancho?" dedi Don Quijote.

"Kayıp tabii ya," diye yanıtladı Sancho.

"O zaman bugün yiyecek bir şeyimiz yok demektir," diye karşılık verdi Don Quijote.

"Olmazdı ya," diye cevapladı Sancho, "zatıalinizin bu çayırlarda bulunduğunu söylediği bütün o otlar var en azından. Sizin gibi bahtsız gezgin şövalyelerin bu gibi durumlarda yararlandığı otlar varmış ya hani."

"Yine de," diye açıklamaya girişti Don Quijote, "Dioskorides'in tarif edip Doktor Laguna'nın çizdiği o otlardansa, bir çeyrek ekmek ya da bir somunla bir iki sardalya kafası yemeği tercih ederdim. Sen gel yine de sevgili Sancho, bin eşeğine ve peşimden yürü. Her şeyin rızkını veren Tanrı bizi yalnız bırakmaz; hele ki biz böyle yola düşmüş, onun hizmetinde geziyorken. Havadaki sivrisinekleri, topraktaki böcekleri, sudaki iribaşları bile aç bırakmaz; öyle merhametlidir ki güneşi iyinin de kötünün de üzerine doğurur, yağmuru haklının da haksızın da üzerine yağdırır."

"Gezgin şövalyeliktense vaiz olsanız yeriymiş," dedi Sancho.

"Gezgin şövalyeler her şeyi bilirdi, zaten bilmeleri de gerekir, Sancho," dedi Don Quijote, "eski çağlarda ıssız meydanların orta yerinde Paris Üniversitesi'nden mezun olmuş gibi vaaz verebilecek veya konuşma yapabilecek gezgin şövalyeler bulunurdu. Buradan da hiçbir zaman ne kalemin kılıçtan ne de kılıcın kalemden üstün olmadığını görüyoruz."

"Peki, zatıaliniz nasıl diyorsa öyle olsun," diye yanıtladı Sancho, "şimdi artık buradan gidelim de, bu gece kalacak bir yer bulalım. Tanrı vere de ne battaniyelerin ne battaniyecilerin, ne hayaletlerin

ne de Mağripli büyücülerin olmadığı bir yer olsun. Varsa da ben artık her şeyi bırakacağım."

"Tanrı'ya dua et de olmasın, evladım," dedi Don Quijote, "bizi de nereye istersen o tarafa götür. Bu defa kalma işini sana bırakmak istiyorum. Ama önce elini uzat da parmağınla bir yokla bakalım, çenemin şu sağ üst tarafından kaç tane dişim eksilmiş, orası da çok fena ağrıyor çünkü. Sancho parmaklarını sokup yokladıktan sonra şöyle dedi:

"Zatualinizin bu tarafta kaç dişi vardı normalde?"

"Dört," diye yanıtladı Don Quijote. "Yirmilik dişim hariç. Hepsi de sapasağlamdı."

"İyi düşünüp söyleyin, efendim," dedi Sancho.

"Dört diyorum ama beş de olabilir," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü hayatım boyunca hiç diş çektirmedim, düşen de olmadı, çürüyen de."

"Alt çenenizin bu yanında iki buçuk azı dişinden başka bir şey yok," dedi Sancho, "üst tarafta ise ne buçuk ne tam var, çünkü böyle elimin ayası gibi dümdüz olmuş her taraf."

"Ah talihsiz başım!" dedi Don Quijote, silahtarının verdiği kötü haberi duyunca, "bir kolumu kaybetmiş olmayı yeğlerdim doğrusu, kılıç tutan kolum olmadığı sürece tabii. Çünkü şunu bilmen gerekir ki Sancho, azı dişsiz bir ağız, taşsız bir değirmene benzer; bir diş bir elmastan daha değerlidir. Fakat heyhat! Şövalyeliğin bu katı mesleğini icra eden bizler, her türlü talihsizliğe maruz kalabiliyoruz işte böyle. Bin eşeğine de yolu göster, dostum, ben seni takip edeceğim."

Sancho dediğini yaptı ve konaklanacak bir yer bulabileceğini düşündüğü yöne doğru, epey sık kullanılan ana yoldan sapmadan yürüdü.

Böylece yavaş yavaş ilerlemeye koyuldular, çünkü Don Quijote'nin çenesindeki ağrılar ne rahat veriyor ne de acele etmesine müsaade ediyordu. Bu sırada Sancho ise biraz konuşarak kafasını dağıtmaya, keyiflenmeye çabalıyordu. Söylediği şeylerin bir kısmı bir sonraki bölümde anlatılanlardır.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

Sancho'nun efendisine yaptığı akıllı konuşmalar, bir cesetle yaşadığı serüven ve diğer meşhur olaylara dair

"Bana kalırsa, efendim, bugünlerde başımıza gelen bütün bu talihsizlikler, zatıalinizin şövalyelik kanunlarına karşı işlediği günahlardan dolayı oldu kesin. Hani sofrada yemek yemeyecek, kraliçeye yaklaşmayacak, daha başka bir sürü şey yapmayacaktınız, yemin etmiştiniz Falandrino'nun ya da o Mağripli'nin adı neydiyse işte, şimdi tam hatırlamıyorum, onun miğferini alıncaya kadar diye."

"Çok haklısın, Sancho," dedi Don Quijote, "fakat sana açık konuşayım, orası benim aklımdan çıkmıştı. Gelgelelim şundan da emin olabilirsin ki senin de bana bunu zamanında hatırlatmamış olmandan dolayı başına o battaniye cezası geldi. Ama ben gereğini yapacağım, şövalyelik kanunlarında her şeyin çaresi bulunur."

"Ben de mi yemin ettim sanki?" diye yanıtladı Sancho.

"Yemin etmemiş olmanın bir önemi yok," dedi Don Quijote, "ben seni suç ortaklığı bakımından pek temiz görmüyorum ya, o yeter. Ayrıca her halükarda bir çare bulmamız fena olmaz."

"Madem öyle," dedi Sancho, "dikkat edin de bunu da yemininiz gibi unutmayın; bakarsınız hayaletlerin yine benimle eğleneceği tutar, hatta sizi çok ısrarcı görürlerse belki sizinle eğlenecekleri tutar."

Karanlık çöktüğünde onlar bu koyu sohbete dalmış, yolun ortasında ilerlemeye devam ederken hâlâ kendilerine geceleyecek bir yer bulamamışlardı. Daha da kötüsü, açlık iyice bastırmaktaydı.

heybelerle birlikte bütün nevalelerini de kaybetmişlerdi. Bu da yetmiyormuş gibi, başlarına öyle bir serüven geldi ki gerçek bir serüven olduğunun gün gibi ortada durduğunu anlamak için hiçbir hikâye uydurmaya gerek yoktu. Geceyle birlikte karanlık iyice bastırmıştı, fakat yine de ilerlemeye devam ettiler, çünkü Sancho doğru yolda olduklarını, bir iki fersah sonra illaki bir hana varacaklarını düşünüyordu.

Bu şekilde karanlık gecede, silahtar aç, efendisi yemek düşünürken ilerliyorlardı ki karşıdan kendilerine doğru bir sürü ışığın gelmekte olduğunu gördüler; sanki ışık değil hareket halindeki yıldızlar gibiydiler. Sancho bu ışıkları görünce afalladı, Don Quijote'nin de çok mutlu olduğu söylenemezdi. Silahtar eşeğinin yularını, Don Quijote ise beygirinin dizginlerini kavradı; ikisi birlikte gelenin ne olduğunu anlamak için dikkatle beklemeye koyuldular. Işıklar yakınlaştıkça daha da büyüyorlardı; Sancho tir tir titremeye başladı, Don Quijote'nin saçları ise diken diken oldu, ama sonra kendini biraz toparladı ve şöyle dedi:

"Sancho, bu gelenin çok büyük ve çok tehlikeli bir serüven olduğuna hiç şüphe yok; bütün gücümü kuvvetimi göstermem gereken bir serüven olacak."

"Ah talihsiz başım!" diye yanıtladı Sancho. "Eğer bu da hayaletli serüven çıkarsa ki bana öyle geliyor, bende buna dayanacak başka kaburga kaldı mı hiç?"

"İstedikleri kadar hayalet olsunlar, senin kılına bile dokunmalarına izin vermem. Bir önceki sefer seni alaya aldılarsa, benim avlunun duvarından zıplayamamış olmamdandır, ama şimdi açık arazideyiz, kılıcımı istediğim gibi sallarım."

"Peki ya sizi geçen seferki gibi büyüleyip durdururlarsa," dedi Sancho, "o zaman düz araziymiş değilmiş, ne fark eder?"

"Yine de," diye yanıtladı Don Quijote, "rica ediyorum, Sancho, gönlünü ferah tut, sen de benimkinin ne kadar ferah olduğunu birazdan tecrübe edeceksin."

"Tutarım Tanrı'nın izniyle," dedi Sancho.

Ardından ikili, gelenlerin ne olduğunu çıkarabilmek için yolun bir kenarına çekildi. Sonunda, ya[illegible]aş yaklaşmakta olan bu ışık-

ların, çok sayıda gömlekliden oluşan bir grup olduğunu anladılar.* Bu ürpertici görüntü karşısında Sancho Panza'nın gönlünün bütün ferahlığı uçup gitti, dişleri sıtma nöbetine tutulmuş gibi zangır zangır titremeye başladı. Gelen grubu gördüklerinde ise titremesi büsbütün arttı; zira bunlar, ellerinde yanan meşaleleriyle, beyaz gömlekler giyinmiş yirmi kadar atlıdan oluşuyordu. Peşlerinden ise üzeri siyah bir örtüyle örtülmüş bir sedye geliyor, onun arkasında da katırlarının ayaklarına kadar matem giysilerine bürünmüş altı atlı daha takip ediyordu. Hayvanların ağır yürüyüşlerinden at olmadıkları belliydi. Beyaz gömlekliler, kendi aralarında yumuşak ve alçak sesle konuşarak ilerlemekteydiler. Gecenin o saatinde öyle ıssız bir yerde karşılarına çıkan bu tuhaf görüntü, Sancho'nun, hatta efendisinin bile yüreğine korku salmaya yeterdi. Zaten Sancho'da artık cesaretin esamisi okunmuyordu, ama Don Quijote'nin durumunda tam tersi gerçekleşmiş, tam o sırada gördüklerinin kitaplarında okuduğu serüvenlerden biri olduğunu düşünmüştü.

Sedyede ağır yaralı ya da ölü bir şövalyeyi götürdüklerine, bu şövalyenin öcünü alma görevinin de yalnızca kendisine düştüğüne karar verdi. Bir saniye daha düşünmeden mızrağını yerine yerleştirdi, kendisi de atının eyerine iyice yerleşti ve müthiş bir cesaret ve kararlılıkla yolun ortasına geçip durdu. Beyaz gömlekliler buradan illaki geçmek zorunda kalacaklardı. İyice yaklaştıklarını görünce sesini yükselterek şöyle dedi:

"Durun şövalyeler, ya da artık her kimseniz! Şimdi bana kim olduğunuzu, nereden geldiğinizi, nereye gittiğinizi, o sedyede ne taşıdığınızı söyleyin bakalım. Görünüşe bakılırsa ya kötü bir şey yaptınız ya da size kötü bir şey yapıldı. Benim bunu bilmem gerekiyor ki ya sizi yaptığınızdan ötürü cezalandırayım ya da size yapılanın intikamını alayım."

"Acelemiz var," diye yanıtladı gömleklilerden biri, "han da uzakta kalıyor; sorduklarınıza cevap vermekle vakit kaybedemeyiz."

---

* Askerler gece saldırılarında düşmandan ayırt edilebilmek için başlarına beyaz cüppe geçirirlerdi. ç.n.

Ardından katırını dürterek ilerledi. Don Quijote bu cevaba çok bozuldu ve adamın katırının dizginlerine yapışarak şöyle dedi:

"Durun ve daha kibar olun. Size sorduklarımın cevabını verin, yoksa hepiniz benimle dövüşmek zorunda kalırsınız."

Dizginlerinin böyle çekilmesiyle şaşallayan katır öyle bir şaha kalktı ki sahibini üzerinden atarak kıç üstü yere devirdi. Yayan gitmekte olan katırcılardan biri, gömlekli adamın yere düşüşünü görünce Don Quijote'ye saydırmaya başladı. Zaten iyice öfkelenmiş olan Don Quijote mızrağını kaldırdığı gibi matem giysileri içinde olan adamlardan birine savurdu ve adamı ağır yaralı halde yere serdi. Ardından öyle bir hızla dönüp diğerlerine saldırdı ki görülmeye değerdi doğrusu. Rocinante adeta kanatlanmış gibiydi; hareketleri öyle hafif, öyle mağrurdu.

Beyaz gömleklilerin hepsi uysal, silahsız insanlardı. Hemen arkalarını döndükleri gibi boş arazide koşup kaçmaya başladılar; ellerinde yanan meşalelerle koşarken bir karnavaldan ya da festival gecesinden çıkmış maskeli tipleri andırıyorlardı. Matem giysileri içindeki adamlar ise o kıyafetler içinde doğru düzgün hareket edemedikleri için oldukları yerde kaldılar. Böylece Don Quijote kendi kılına bile zarar vermeden, hepsini rahatça dağıtıp oradan zorla göndermiş oldu. Zaten hepsi Don Quijote'yi insan değil, sedyede taşıdıkları cesedi almaya gelmiş bir cehennem zebanisi sanmıştı.

Sancho bütün bu olan biteni bir kenardan izlemişti; efendisinin yürekliliğiyle gurur duyarak kendi kendine şöyle dedi:

"Belli ki bu benim efendim, gerçekten dediği kadar yiğit ve cesur biri."

Yerde katırın yere attığı adamın tam dibinde bir meşale yanıyordu. Don Quijote, adamı ışıkta seçtikten sonra yanına gitti, mızrağını adamın yüzüne dayadı ve teslim olmasını, yoksa kendisini öldüreceğini söyledi. Yere düşen adam yanıt verdi:

"Teslim olacağım kadar olmuşum zaten; hareket edecek halde değilim, bir bacağım kırıldı. Zatıalinize yalvarıyorum, eğer Hıristiyan bir [illegible] beni öldürmeyin; [illegible]a çok büyük bir günah

işlemiş olursunuz, çünkü ben lisans diplomalıyım ve ilk yetkilerimi almış bulunuyorum."*

"Peki, sizi buraya hangi uğursuz getirdi öyleyse," dedi Don Quijote, "madem kiliseye bağlısınız?"

"Kim olacak efendim?" diye yanıtladı yerdeki, "kara bahtum."

"O halde ilk başta sorduklarımı yanıtlamazsanız daha da karası gelecek başınıza," dedi Don Quijote.

"Anlatayım hemen efendim," diye karşılık verdi diplomalı. "Yalnız şunu bilin, ben lisans diplomalıyım dedim ama aslında bakalorya talebesiyim. Adım Alonso Lopez. Doğma büyüme Alcobendaslıyım. Diğer on bir rahiple birlikte Baeza şehrinden geliyorum; ellerinde meşalelerle kaçanlar onlardı. Şu sedyedeki cesetle birlikte Segovia şehrine gidiyoruz. Ceset, Baeza'da vefat eden bir beyefendiye ait; yine orada defnedildi. Biz de kemiklerini aldık, memleketi Segovia'daki mezarına götürüyorduk."

"Peki, kim öldürmüş?" diye sordu Don Quijote.

"Tanrı öldürdü. Ölümcül bir hummaya tutulmuştu," diye yanıtladı bakaloryalı.

"Madem öyle," dedi Don Quijote, "Tanrı da beni öcünü başkasından alma zahmetinden kurtarmış demektir. Fakat şimdi ölümünün kimin elinden olduğuna bakınca, omuzlarımızı silkip durumu kabullenmekten başka yapacak bir şeyimiz kalmıyor; beni de öldürecek olsa aynısını yapardım. Yalnız zatıalinizin şunu bilmesini isterim ki ben La Manchalı Don Quijote adında bir şövalyeyim ve bütün dünyayı dolaşıp yanlışlıkları düzeltmek, eğriyi doğru yapmak benim görevimdir."

"O eğriyi doğru yapmak kısmından pek emin değilim," dedi bakaloryalı, "zira beni doğruyken eğri yaptınız; bir bacağım kırıldı, artık ömrüm boyunca düzelmez. Beni öyle bir yaraladınız ki bir daha asla tam olarak iyileşemeyeceğim. Sizin gibi serüven peşinde koşan biriyle karşılaşmak da benim için talihsizliğin dik âlâsı oldu."

---

* İlk emirleri almış kilise memuru belli dini görevleri yerine getirebilmekle beraber ayin gerçekleştiremez, papazlık işlerini icra edemezdi. Kilise kanunlarına göre herhangi bir kilise çalışanına kötü muamele etmenin cezası aforoz edilmekti—çn.

"Her şeyin cereyan etme biçimi bir değildir," dedi Don Quijote. "Kabahat, Sayın bakaloryalı Alonso Lopez, sizin gecenin bu vakti bu beyaz gömlekleri giyinmiş vaziyette ellerinizde meşalelerle, matem kılığına bürünmüş, dualar ederek geliyor olmanızdaydı. Böyle olunca da tabii ki öbür dünyadan gelen uğursuzlar gibi gözüktünüz. Doğal olarak ben de size saldırmak görevimi yerine getirdim, zira düşündüğüm gibi cehennem zebanileri olduğunuzdan kesin olarak emin olsaydım da aynısını yaparak yine saldırıya geçerdim."

"Madem kaderim böyleymiş," dedi bakaloryalı, "o halde size yalvarıyorum, sayın gezgin şövalye (beni ne kadar kötü bir geziye çıkardığınız düşünülürse), bu katırın altından çıkmama yardım edin; bir bacağım üzengiyle eyer arasında sıkıştı kaldı."

"Sabaha kadar bekleyecektiniz herhalde!" dedi Don Quijote. "Neden daha önce söylemediniz sanki?"

Ardından Sancho Panza'ya seslendi. Fakat onun gelmeye hiç niyeti yoktu, zira adamcağızların yanlarında getirdikleri bol miktarda yiyecekle yüklü bir katırı yağmalamakla meşguldü. Ceketini heybe gibi kullanarak içine koyabildiği kadar erzak koyduktan sonra eşeğine yükledi ve sonunda efendisinin seslerine kulak vererek bakaloryalı beyefendinin katırın altından çıkmasına yardım etti. Sonra adamı hayvanın üzerine çıkarıp meşalesini eline tutuşturdu. Don Quijote ise arkadaşlarının gittiği yolu takip etmesini söyleyerek verdiği rahatsızlıktan ötürü özür diledi; maalesef böyle davranmaya mecburdu. Ardından Sancho da ona dönüp şöyle dedi:

"Eğer o beyefendiler kendilerini bu duruma sokan yiğidin kim olduğunu öğrenmek isterlerse, zatıaliniz bu zatın La Manchalı meşhur Don Quijote olduğunu söyleyebilirsiniz; namıdiğer Mahzun Yüzlü Şövalye."

Sonrasında bakaloryalı yola koyuldu ve Don Quijote, Sancho'ya dönerek neden daha önce değil de o anda kendisine Mahzun Yüzlü Şövalye adını verdiğini sordu.

"Söyleyeyim," diye yanıtlamaya girişti Sancho, "çünkü o sersemin taşıdığı meşalenin ışığında sizin yüzünüze bakıyordum da, gerçekten de [illegible]ada biraz mahzun bir ifadeniz v[illegible] daha [illegible] hiç

memiştim. Girdiğiniz bu savaşın yorgunluğundan ya da dişlerinizi kaybettiğinizden olacak herhalde."

"Yok, ondan değil," diye yanıtladı Don Quijote, "benim kahramanlıklarımın hikâyesini yazma görevini üstlenen o bilge kişi, benim de geçmişteki şövalyeler gibi kendime has bir ismim olması gerektiğini düşünmüş olmalı. Eski şövalyelerin hep birer lakabı olurdu: Kızgın Kılıçlı Şövalye, Tekboynuz Şövalyesi, Bakireler Şövalyesi, Zümrüdü Anka Şövalyesi, Kartal Başlı Aslan Şövalyesi, Ölüm Şövalyesi. Bütün dünyada bu isimler ve lakaplarla tanınırlardı. Bu nedenle o bilge kişi şimdi senin aklına girip dilinden de Mahzun Yüzlü Şövalye kelimelerinin dökülmesini sağlamıştır. Bundan böyle kendime böyle diyeceğim. İsmimin bana daha iyi yakışması için de vakit bulduğumda, kalkanımın üzerine mahzun bir yüz çizdirmeyi düşünüyorum."

"O yüzü çizdirmek için ne para ne de vakit harcamaya gerek yok, efendim," dedi Sancho, "yapılması gereken tek şey, zatıalinizin yüzünü göstermesi. Size yüzyüze bakan her kim olursa olsun ne çizim ne de kalkana gerek kalmaksızın, hemen Mahzun Yüzlü Şövalye diyecektir zaten. İnanın bana, sahiden söylüyorum efendim, siz şaka yaptığıma bakmayın, açlık ve dişsizlik yüzünden, daha önce de dediğim gibi, çizime gerek kalmadan da mahzun bir yüzünüz oluyor."

Don Quijote, Sancho'nun espirisine güldü, ama başta da söylediği gibi, kalkanına çizimi yaptırır yaptırmaz artık bu ismi kullanacaktı.

Bu sırada bakaloryalı geri döndü ve Don Quijote'ye şöyle dedi:

"Söylemeyi unuttum, kutsal bir şeye el uzattığınız için aforoz edildiniz, haberiniz olsun: *Juxta illud, 'Si quis suadente diabolo,'* vesaire"

"Anlamam ben Latinceden," diye karşılık verdi Don Quijote, "fakat el kaldırmadığımı, sadece bu mızrağı kaldırdığımı biliyorum. Üstelik ben rahiplere de kilise mensubu kimselere de saldırdığımı düşünmemiştim; Katolik ve Hıristiyan biri olarak ben de kendilerine hürmet ve hayranlık duyarım zaten. Öbür dünyaya ait hayaletler ve canavarlar sanmıştım ben onları. Hem öyle olsa bile Cid Ruy Diaz'ın başına gelenleri gayet iyi hatırlıyorum. Papa Hazretleri'nin önünde kralın elçisinin koltuğunu kırmıştı da aforoz edilmişti. İşte o gün, Rodrigo de Vivar onurlu ve yiğit bir şövalye olmasını bilmişti.

Bunu duyan bakaloryalı, daha önce belirtildiği gibi, tek kelime etmeden çıkıp gitti. Don Quijote sedyenin içinde gerçekten kemik olup olmadığına bakmak istedi, fakat Sancho müsaade etmedi:

"Efendim, zatualiniz bu serüvenden daha önce gördüklerimin hepsine göre daha sağlam çıktınız. Her ne kadar mağlup edilmiş olsalar da bu mağlubiyeti tek bir adamdan aldıklarını fark edip utanç ve öfkeyle dolarak geri gelebilir, peşimize düşebilirler; o zaman halimiz nice olur. Eşeğimiz iyi durumda, şu dağ yakında, açlık iyice bastırıyor. En iyisi usulca geri çekilelim. Hem ne demişler, ölüler mezara, diriler ekmek peşine."

Böyle söylererek eşeğini sürdü ve efendisinden de arkadan takip etmesini istedi. Sancho'nun haklı olduğunu gören Don Quijote, ikiletmeden dediğini yaptı. Böylece iki tepenin arasındaki yolda bir süre ilerledikten sonra geniş ve kuytu bir vadiye varınca burada durdular. Sancho eşeğinin yükünü boşalttı. Yemyeşil çimenlere uzandılar ve onca açlığın verdiği iştahla hem kahvaltı, hem öğlen hem akşam yemeği yediler ve midelerini, ölü adamı taşıyan din adamlarının (bu adamların kendilerini aç bıraktıkları nadir görülür zaten) erzak katırına yükledikleri heybelerden birkaçını midelerine boşaltarak iyice doyurdular. Fakat sonra başlarına başka bir talihsizlik daha geldi ki Sancho'ya kalsa talihsizliklerin en büyüğü sayılırdı: İçecek ne şarapları ne de suları vardı ve susuzluktan dilleri damakları kurumuştu. Fakat o sırada Sancho etrafın yemyeşil sulak çimlerle dolu olduğunu fark etti ve bir sonraki bölümde anlatılanları söyledi.

YİRMİNCİ BÖLÜM

La Manchalı yiğit şövalye Don Quijote'nin, dünyadaki her meşhur şövalyenin daha az tehlikeyle atlatacağı, görülmemiş duyulmamış serüvenine dair

"Efendim, bu kadar sulak çimler ancak buralarda bir yerde bir derenin ya da herhangi bir akarsuyun bulunduğunun işareti olabilir. En iyisi biraz ilerleyelim; dilimizi damağımızı kurutan şu susuzluğumuzu dindirecek bir yer buluruz illaki. Açlıktan da beter bu susuzluk."

Bu öneri Don Quijote'nin de aklına yattı. O Rocinante'nin dizginlerinden tuttu, Sancho ise yemekten kalanları toplayıp kaldırdıktan sonra eşeğinin yularını eline aldı ve çayırda etrafı yoklaya yoklaya ilerlemeye başladılar, çünkü gecenin karanlığı yüzünden hiçbir şey göremiyorlardı. Ama daha iki yüz adım gitmemişlerdi ki sanki yüksek kayalardan aşağı akıyormuş gibi gürültülü bir su çağıltısı işittiler. Bu sesi duyduklarına müthiş sevindiler ve hemen ne taraftan geldiğini anlayabilmek için durdular. Ama o sırada birdenbire başka bir ses daha işittiler; su sesinin verdiği mutluluğa baskın gelen bir sesti bu. Özellikle de Sancho'nun bütün sevinci yok oldu, çünkü doğası gereği zaten biraz çekingen ve ödlek sayılırdı. Bu ses, birtakım ritmik darbe vuruşlarının yanında bazı demir zincirlerin birbirine vurma seslerinden oluşuyor, geriden ise gürül gürül akan suyun gümbürtüsü duyuluyordu. Don Quijote dışında kim olsa yüreğine indirecek bir sesti.

Daha önce de belirtildiği gibi gece karanlıktı. Ulu ağaçların göğe yükseldiği bir yere gelmişlerdi; bu ağaçların yaprakları, esen rüzgârla birlikte hafif ve ürkütücü bir hışırtı çıkarmaktaydı. Bulundukları yerin ıssızlığı, karanlık, suyun çağıltısı ve yaprakların hışırtısı birleşince etraftaki her şey insanın yüreğine korku salıyordu. Özellikle de darbe vuruş seslerinin azalmadığını, rüzgârın bir türlü çekilmediğini ve sabahın sanki hiç gelemeyecek gibi uzakta olduğunu düşündüklerinde, üstüne bir de nerede olduklarını bilmedikleri eklenince durum daha da ürpertici bir hal almaktaydı. Fakat cesur yüreği kendisini hiç terk etmeyen Don Quijote, Rocinante'sine bindi, kalkanını kuşanıp mızrağını kavradı ve şöyle dedi:

"Dostum Sancho, şunu bilmelisin ki Tanrı beni, altın çağı dediğimiz asrı, bu yaşadığımız demir çağında yeniden canlandırmam için yarattı. Tehlikeler, büyük kahramanlıklar ve cesaret gerektiren işler benim kaderime yazılmış. Tekrar ediyorum; ben Yuvarlak Masa Şövalyelerini, Fransa'nın On İki Şövalyesini, Dokuz Yiğiti geri getirmesi gereken; Platirleri, Taulatları, Olivante ve Tiranteleri, Güneş Şövalyelerini ve Belianisleri tarihin karanlıklarına gömecek kişiyim. Yaşadığım bu çağda ben öyle büyük kahramanlıklar göstereceğim, öyle büyük savaşlar kazanacağım ki eski çağlarda yaşamış olan meşhur gezgin şövalyelerin esamisi okunmayacak. Ey sadık ve güvenilir silahtar, bu gecenin karanlığına, tuhaf sessizliğine, şu ağaçların durgun ve boğuk hışırtılarına, peşine düştüğümüz şu suyun sanki Ay'ın üzerindeki dağlardan dökülürmüşçesine çıkardığı ürtükütücü gürültüsüne, kulaklarımızı tırmalayan şu darbe seslerine iyice dikkat et.* Bunların hepsi ve her biri, böyle olaylara ve serüvenlere alışık olmayanlar bir yana dursun, Mars'ın bile yüreğine korku, dehşet ve kaygı salmaya yeter. Oysaki sana bütün bu saydıklarım, benim cesaretimi

* Nil nehrinin Ay'ın tepelerinden döküldüğü anlatılırdı

kamçılıyor, yüreğimi ne kadar zorlu olsa da bu maceraya atılma arzusuyla dolup taşırıyor. Şimdi sen Rocinante'nin kolanlarını biraz sık ve artık Tanrı'ya emanet ol! Beni burada üç gün bekle ama daha fazla değil. Eğer üç günün sonunda geri dönmüş olmazsam memleketimize dönebilir ve Toboso'ya kadar giderek benim eşsiz sevgilim Dulcinea'ma, tutsak şövalyesinin kendisine layık olabilecek kahramanlıkları gösterebilmek için girdiği yollarda öldüğü havadisini verme iyiliği ve lütfunu bana gösterebilirsin."

Sancho, efendisinin bu sözlerini duyunca dünyanın en acıklı haline bürünerek ağlamaya başladı ve şöyle dedi:

"Efendim, zatıalinizin neden bu kadar korkunç bir serüvene atılmak istediğini anlamıyorum. Gece vakti, burada kimse bizi görmez. Üç gün su içmeyecek olsak bile dönüp kendimizi tehlikeden koruyabiliriz. Kimse bizi görmediğine göre, bize korkak diyecek kimse de yok demektir. Ayrıca zatıalinizin de yakından tanıdığı, köyümüzün rahibi hep der ki, tehlike peşinde koşan, tehlike içinde kaybolur. O yüzden de içinden ancak bir mucizeyle kurtulunabilecek böyle büyük bir işe kalkışarak Tanrı'yı kışkırtmak iyi değil; zaten sizi benim yakalandığım battaniyeye yakalanmaktan kurtararak da, o ölünün yanındaki onca düşmanın elinden sağ salim ve galip çıkmanızı sağlayarak da sizin payınıza yeterince mucize yaptı sayılır. Eğer bunca laf sizin o katı kalbinizi birazcık yumuşatmazsa, o zaman şunu düşünün: Zatıaliniz buradan uzaklaştığı an ben korkumdan ruhumu kim isterse teslim etmeye hazır olacağım. Ben zatıalinize hizmet etmek için toprağımı terk ettim, karımı çocuklarımı geride bıraktım; halimin daha iyi olacağını sandım, daha beter değil. Ama aza tamah etmeyen çoğu hiç bulamaz derler, benim de ümitlerim tükendi. Ben zatıalinizin bana pek çok defa sözünü vermiş olduğu o lanet olası, adı batasıca adayı bekleyerek ümitlerimi artırmışken, onun yerine şimdi beni bu kuş uçmaz kervan geçmez yerde bırakmaya kalkıyorsunuz. Tanrı aşkına, efendim, bana bu kötülüğü etmeyin. Zatıaliniz bu işten tamamen vazgeçmeyecekse bile, en azından sabaha kadar erteleyin. Çobanlık günlerimden öğrendiğim kadarıyla, şafağın sökmesine üç saatten az kaldı çünkü şu

Küçükayı'nın ağzı tam ortada başımızın üzerinde şimdi, geceyarısı oldu mu sol kolun hizasına gelir."*

"Sen onun hizasını, ağzının başının nerede olduğunu nasıl görebilirsin, Sancho?" dedi Don Quijote. "Gece o kadar karanlık ki gökyüzünde tek bir yıldız bile gözükmüyor."

"Orası öyle," dedi Sancho, "ama korkunun gözleri çok olur; yerin altındaki şeyleri bile görür ki göğün üstündekini nasıl görmesin? Hem sabaha az kaldığını anlamak hiç de zor değil."

"İster az kalsın, ister çok," diye yanıtladı Don Quijote, "benim şövalyeliğin gerektirdiklerini yerine getirmeme ne gözyaşları ne de yalvarıp yakarmalar mani oldu dedirtmem asla; o yüzden rica ediyorum sessiz ol, Sancho. Bu eşi görülmemiş, korkunç serüvene atılmak isteğini yüreğime yerleştiren Tanrı, benim sağlığımı da kollar, senin üzüntünü de avutur. Senin yapman gereken, Rocinante'nin kolanlarını iyice sıkmak ve burada beklemek. Ben ölü ya da diri, yakında dönmüş olurum."

Efendisinin kararlılığını gören ve ne gözyaşlarının ne yalvarıp yakarmalarının ne de verdiği nasihatlerin bir işe yaramadığını anlayan Sancho çareyi kendi cin fikirliliğine başvurmakta buldu ve en azından sabaha kadar bekletmeye karar verdi. Atın kolanlarını sıkarken çok sessiz olmaya ve fark edilmemeye de özen göstererek eşeğinin yularıyla Rocinante'nin iki ayağını birbirine bağladı. Böylece Don Quijote gitmeye çalıştıysa da gidemedi, çünkü atın bu şekilde hareket etmesinin tek yolu zıplamaktı. Tuzağının çok iyi işlediğini gören Sancho şöyle dedi:

"Bakın efendim, Tanrı benim yalvarmalarıma, döktüğüm gözyaşlarına acımış olacak ki Rocinante'nin hareket etmesini engelliyor. Eğer inat eder de kamçılamaya, zorlamaya kalkarsanız kadere karşı gelmiş olursunuz; hani diyorlar ya, boşa kürek çekersiniz."

Don Quijote bu durumda iyice umutsuzluğa kapılıyor, ayaklarını atına ne kadar vursa da yerinden kıpırdatamıyordu. Hiçbir şeyden

---

* İspanyol çiftçiler, ortada Kutupyıldızı ve etrafında dönen yedi yıldızdan oluştuğu için kolları ve bacakları açık bir insan gibi düşündükleri Küçükayı takımyıldızına bakarak zamanı tahmin ederlerdi -çn.

şüphelenmediği için vazgeçip sabaha ya da Rocinante hareket edene kadar beklemeye karar verdi. Tüm bunların Sancho'nun başının altından çıkan bir iş olabileceği aklına bile gelmediğinden kendisine şöyle dedi:

"Sancho, madem Rocinante yerinden kımıldamıyor, şafak yüzümüze gülene kadar beklemeye razıyım, geç kaldığı her saniye gözümden yaşlar aksa da beklerim."

"Ağlamaya lüzum yok," diye yanıtladı Sancho, "ben sabaha kadar hikâyeler anlatır sizi eğlendiririm, şu yeşil çimlere uzanıp biraz uyumak istemezseniz tabii. Gezgin şövalyelerin sık yaptığı bir şey nasılsa, böylece sabah olup da sizi bekleyen bu emsalsiz serüvene atılmadan önce kendinizi daha zinde, daha dinlenmiş hissedersiniz."

"Uzanıp uyumak da ne demekmiş?" dedi Don Quijote. "Sen beni tehlike anında dinlenmeye çekilen şövalyelerden mi sandın? Sen uyu, zaten uyumak için doğmuşsun, ya da ne istersen onu yap, ben mesleğim neyi gerektiriyorsa onu yapacağım."

"Kızmayın, saygıdeğer efendim," diye karşılık verdi Sancho, " rencide etmek için söylemedim."

Ardından yanına gitti ve bir elini eyer everesinin önüne, diğerini arkasına koyarak efendisini sol koluyla kucaklar bir vaziyete geçti; aralarında bir parmak bile mesafe açmaya çekiniyor, gelen darbe seslerinden ölesiye korkuyordu. Zaten sesler hâlâ düzenli bir şekilde gelmeye devam etmekteydi. Don Quijote, söz verdiği gibi bir hikâye anlatmasını istedi kendisinden. Sancho da duyduğu seslerin korkusundan fırsat bulabilirse anlatacağını söyledi.

"Ama yine de bir hikâye anlatmaya zorlayacağım kendimi. Eğer anlatmayı becerebilirsem, kimse de araya girip engel olmazsa, hikâyelerin en güzelidir bu. Zatıaliniz bana kulak verin efendim, başlıyorum. 'Evvel zaman içinde, ne olursa olsun, iyilik herkesin üstüne, kötülük ise kötülüğün peşine düşenlere olsun…' Zatıalinizin bilmesi gerekir ki, efendim, eskinin hikâyelerine öyle istediğiniz gibi başlayamazdınız; Romalı Cato Zonzorino'nun şu cümlesi kullanılırdı hep başlangıçta: 'Kötülük ise kötülüğün peşine düşenlere olsun.' Bu cümle şimdiki durumumuza da cuk oturuyor, çünkü zatıaliniz de şimdi burada sakince beklemeli, hiçbir yere gidip de kötülüğün peşine düşmemelisiniz; biz

de kalkıp başka yoldan geri dönmeliyiz, çünkü kimse bizi bunca korku dolu bir yoldan gitmeye zorlamıyor sonuçta."

"Sen hikâyene devam et, Sancho," dedi Don Quijote, "gideceğimiz yolun seçimini de bana bırak."

"O zaman başlıyorum," diye devam etti Sancho, "Estremadura'nın bir yerinde bir keçi çobanı varmış, yani keçilere bakıyormuş, hikâyemde geçen bu çobanın yani keçi çobanının adı Lope Ruiz'miş. Bu Lope Ruiz, Torralba adlı bir çoban kızına âşıkmış. Bu Torralba adlı çoban kızı zengin bir çiftlik sahibinin kızıymış. Bu zengin çiftlik sahibi ise..."

"Eğer böyle her şeyi iki defa tekrar ederek anlatacaksan, Sancho," dedi Don Quijote, "iki günde bitiremezsin. Ne anlatacaksan bir seferde doğru düzgün anlat, yoksa hiç anlatma."

"Benim memleketimde bütün öyküler bu anlattığım şekilde anlatılır," diye yanıtladı Sancho, "başka türlü anlatmayı bilmem ben. Zatıalinizin benden yeni âdet çıkarmamı istemeniz de doğru değil."

"Nasıl istiyorsan öyle anlat o zaman," dedi Don Quijote, "zaten talih bana dinlememe şansını vermiyor, devam et."

"Böylece canım efendim," diye devam etti Sancho, "daha önce de dediğim gibi, bu çoban Torralba'ya âşıkmış, o da güçlü kuvvetli, yaman bir köy kızıymış, biraz kabasabaymış, çünkü birazcık da bıyığı varmış, şimdi gözümün önüne geliyor da."

"Yani sen tanıştın mı bu kızla?" dedi Don Quijote.

"Ben tanışmadım," dedi Sancho, "ama bana bu hikâyeyi anlatan kişi, bunun o kadar doğru, o kadar gerçek olduğunu; ben başkasına anlatırken de kendim görmüş gibi teyit ve yemin edebileceğimi söylemişti. 'Neyse böylece günler geçip giderken, hiçbir zaman uyumayıp her şeyi birbirine katan şeytan, çobanın, çoban kızına duyduğu aşkı nefret ve düşmanlığa çevirmiş; sebebi de, kem dillerin söylediğine göre, kızın çobanı biraz kıskandırması, ama bunu yaparken abartıp maksadını aşmasıymış. Çoban, kızdan o kadar nefret etmiş ki sırf kızı görmemek için o memleketten çok uzaklara gitmeye karar vermiş. Lope'nin kendisinden böyle uzaklaştığını gören Torralba ise birdenbire onu daha önce hiç sevmediği kadar sevmeye başlamış.'"

"Kadınların tabiatı böyledir," dedi Don Quijote, "kendilerini sevenleri küçümser, nefret duyanları severler. Devam et, Sancho."

"Böylece" diye devam etti Sancho, "'bu çoban, kararını yerine getirmek üzere keçilerini de önüne katmış ve Estremadura'nın kırlarını aşarak Portekiz Krallığı'na doğru yola çıkmış. Bunu öğrenen Torralba hemen peşine düşmüş; yayan ve yalınayak halde onu uzaktan takip etmiş. Eline bir değnek almış, boynuna da bir heybe asmış. Söylentiye göre, bu heybenin içinde bir ayna parçası, ufak bir tarak, bir de yüzüne sürmek için falanca kremi varmış. Ama ne taşıyorduysa taşısın, şimdi taşıdıklarını saymakla uğraşmayacağım. Tek diyeceğim, rivayete göre, bu çobanın sürüsüyle birlikte Guadiana nehrini geçmesi gereken yere vardığı. Bu nehir de o sırada öyle yükselmiş öyle yükselmiş ki neredeyse taşıyormuş. Çobanın vardığı noktada da ne kendisini ne de sürüsünü geçirecek ne bir sandal, bir sal, hiç kimse yokmuş. Çobanın canı bu duruma çok sıkılmış, çünkü Torralba'nın iyice yaklaştığını görüyor, yalvarıp yakarmalarıyla, döktüğü gözyaşlarıyla huzurunu bozacağını biliyormuş. Gelgelelim, etrafa o kadar bakınınca sonunda bir balıkçıyı seçmiş gözleri; yanında da sandalı varmış balıkçının. Kendisiyle birlikte bir kişiyi ve bir keçiyi alabilecek kadarmış sandal. Bunun üzerine adamla konuşmuş ve üç yüz keçilik sürüsünü ve kendisini karşıya geçirmesi için anlaşmış. Balıkçı sandala binmiş, bir keçiyi karşıya geçirmiş. Sonra geri gelmiş, bir tane daha geçirmiş; sonra dönmüş, bir tane daha geçirmiş.' Yalnız, zatıalinizin bu geçirilen keçilerin sayısını tutmanız gerekiyor, çünkü eğer bir tanesini bile kaçırırsanız hikâyenin burada bitmesi gerekir ve üzerine tek bir kelime dahi edilemez artık. 'Devam ediyorum, nehrin karşı tarafı çok çamurlu ve kayganmış; balıkçı gidip gelirken çok vakit kaybediyormuş. Yine de keçileri geçirmeye devam etmiş; bir tane daha geçirmiş, sonra bir tane daha...'"

"Tamam, hepsini geçirdi sayalım," dedi Don Quijote, "böyle teker teker sayma artık, yoksa bir senede bitiremeyeceksin."

"Şimdiye kadar kaç tane geçirdi?" diye sordu Sancho.

"Ne bileyim ben!" dedi Don Quijote.

"Hah işte, demiştim ben size, takip edecektiniz. Tamam, hikâye bitmiştir. Tanrı biliyor ya, artık devam edilmez."

"Nasıl olabilir?" diye yanıtladı Don Quijote. "Kaç tane keçinin geçtiğinin tam sayısı hikâye açısından o kadar mı önemli ki bir tanesi bile kaçsa devam edemiyorsun?"

"Hayır, efendim, katiyen olmaz," diye yanıtladı Sancho, "çünkü zatıalinize sordum kaç tane keçinin geçtiğini, siz de bana bilmediğinizi söylediniz. O anda hikâyenin geri kalanı aklımdan uçup gitti. Hâlbuki çok hoş, çok eğitici bir hikâyeydi."

"Nasıl yani, bitip gitti mi hikâye şimdi?" dedi Don Quijote.

"Annem kadar mefta," dedi Sancho.

"Doğrusu," diye yanıtladı Don Quijote, "masal ya da gerçek, dünyada kimsenin hayaline bile getiremeyeceği, en tuhaf hikâyelerden birini anlattın. Üstelik hem anlatış hem de bitiriş şeklinde insanın ömrü boyunca göremeyeceği bir örnek sergilemiş oldun; gerçi ben senin müthiş dehandan da başka türlüsünü beklemezdim zaten. Ama şu bir türlü bitmeyen darbe sesleri senin de aklını karıştırmıştır, şaşırmıyorum."

"Her şey olabilir," diye karşılık verdi Sancho, "fakat anlattığım hikâyeyle ilgili söyleyebileceğim tek şey bu: Karşıya geçirilen keçilerin hesabı kaçtı mı bütün hikâye biter."

"Hayırlısıyla bitsin de, nerede biterse bitsin" dedi Don Quijote, "biz de gidip bakalım Rocinante hareket ediyor mu."

Ayaklarıyla yine dürttü hayvanı; o da yine bir iki zıpladıktan sonra olduğu yerden kımıldamadı, öyle sıkı sıkı bağlanmıştı.

Tam o sırada, artık yaklaşan sabahın soğuğundan mı, hazımsızlığı giderici bir şey yediğinden mi, yoksa sadece doğal bir durum olduğundan mı (muhtemelen buydu) bilinmez, Sancho başka kimsenin kendisi yerine yapamayacağı o malum şeyi yapmak için karşı konulmaz bir istek duydu. Ama yüreğine düşen korku öyle büyüktü ki efendisinden de bir adım uzağa gitmeye cesaret edemiyordu. Öte yandan, yapmak istediği şeyi yapmaktan kaçınması da mümkün değildi. Bu nedenle ikisinin ortası bir yol seçti. Eyerin arkasını tutan sağ elini bıraktı ve hiç ses çıkarmadan, pantolonunu tutan tek düğümü usulca çözdü. Düğüm çözülünce pantolon pranga gibi bilek hizasına düştü. Ardından gömleğini becerebildiğince yukarı kaldırdı ve kabak gibi ortaya çıkan ve pek de ufak olmayan poposunu havaya kaldırdı. İçine

düştüğü sıkıntılı ve endişeli durumdan kurtulmak için ihtiyacı olan tek şey olduğunu düşündüğü bu hareketi de yaptıktan sonra bu sefer daha büyük bir sıkıntıyla karşılaştı: Bağırsaklarını boşaltırken gürültü çıkarmaması mümkün gözükmüyordu. Bunun üzerine dişlerini sıkıp omuzlarını büzerek nefesini tutabildiği kadar tutmaya çalıştı. Fakat bütün uğraşlarına rağmen, talihsizliği yüzünden sonunda biraz ses çıkarmak zorunda kaldı; kendisine korku salan o darbe seslerinden epey farklı bir sesti bu çıkardığı. Bunu duyan Don Quijote şöyle dedi:

"Bu ses de nedir, Sancho?"

"Bilemiyorum efendim," diye yanıtladı. "Bu da yeni bir şey olsa gerek. Serüvenler de talihsizlikler de bir başladı mı gerisi geliyor zaten hep."

Şansını tekrar denedi ve bu sefer, kendisine onca sıkıntı vermiş olan bu dertten tek bir ses çıkarmadan kurtulabildi. Ne var ki Don

Quijote'nin kulakları nasıl keskinse burnu da o kadar iyi koku alıyordu. Ayrıca Sancho, kendisine o kadar yapışık bir halde duruyordu ki dumanlar neredeyse doğrudan dik bir şekilde burnuna geliyordu. Kokunun burnuna gelmesi kaçınılmazdı. Gelir gelmez de çareyi burnunu iki parmağıyla kapamakta buldu ve genizden gelen bir sesle dedi ki:

"Bana öyle geliyor ki Sancho, sen epey korkuyorsun."

"Evet, çok korkuyorum," diye yanıtladı Sancho, "ama zatıalinize bunu şimdi her zamankinden çok fark ettiren nedir acaba?"

"Şimdi her zamankinden çok kokuyorsun da ondan, amber kokuları da değil hani."

"Gayet mümkün," dedi Sancho, "ama suç bende değil, zatıalinizde. Beni bu acayip yere bu acayip saatte getirdiniz."

"Şöyle iki üç adım öteye git, arkadaşım," dedi Don Quijote (parmaklarını burun deliklerinden hiç çekmiyordu), "bundan böyle kendine ve benimle olan ilişkine de daha çok dikkat et. Seninle çok laubali oldum, bütün bunlar ondan oldu."

"Bahse girerim," dedi Sancho, "zatıaliniz benim yapmamam gereken bir şey yaptığımı düşünüyorsunuz."

"Hiç karıştırmasak daha iyi, dostum Sancho," diye yanıtladı Don Quijote.

Efendi ve hizmetkâr, bu ve buna benzer konuşmalarla geceyi geçirdiler. Fakat Sancho günün hızla aydınlanmaya başladığını fark ettiğinde sessiz olmaya büyük bir özen göstererek Rocinante'yi çözdü ve kendi pantolonunu bağladı. Rocinante serbest kaldığını hissedince, tabiatı gereği çok hareketli bir at olmasa da sanki biraz rahatsız oldu ve eşelenmeye başladı; zira afedersiniz şaha kalkmayı bilmiyordu. Don Quijote, Rocinante'nin hareket ettiğini görünce bunu iyiye yordu ve bu korkulu serüvene atılmanın zamanının geldiğini düşündü.

Bu sırada artık gün doğmuştu ve etraf rahatça seçiliyordu. Don Quijote, uzun kestane ağaçlarının arasında olduğunu fark etti; insanı karanlık bir gölgede bırakan ağaçlardı bunlar. Ayrıca vurulan darbe seslerinin de kesilmediğini fark etti, ama ne sesi olduğunu hâlâ çıkaramıyordu. Bunun üzerine bir saniye daha beklemeden

Rocinante'yi mahmuzladığı gibi Sancho'ya yeniden veda etti; bir önceki sefer de dediği gibi, kendisini orada en fazla üç gün beklemesini, üç günün sonunda hâlâ dönmemiş olursa, Tanrı'nın bu tehlikeli serüvenin sonunda hayata gözlerini yummasına karar verdiğinden emin olabileceğini söyledi. Kendisi adına sevgilisi Dulcinea'ya gidip iletmesi gereken haberi de hatırlattı. Vermiş olduğu hizmetlerin karşılığı konusunda da endişe etmemesi gerektiğini söyledi; memleketinden ayrılmadan önce bıraktığı vasiyet sayesinde, hizmet ettiği süre hesaplanarak ödemesinin tamamını layığıyla alacaktı. Ancak eğer ki Tanrı onu bu serüvenden sağ salim, yara almadan ve esir düşmesi halinde fidye ödemek zorunda da bırakmadan çıkarırsa, o durumda kendisine vaat edilen adaya kesin gözüyle bakabilirdi.

Sancho sevgili efendisinin bu acıklı sözlerini duyunca yeniden ağlamaya başladı ve bu iş sonuna varıncaya kadar kendisini terk etmemeye karar verdi.

Sancho Panza'nın döktüğü gözyaşları ve aldığı bu onurlu karardan dolayı, bu hikâyenin yazarı, kendisinin iyi bir soydan geldiği, en azından eski Hıristiyan* olduğu sonucunu çıkarıyor. Gösterdiği bu hassasiyet efendisini de etkiledi, ama zayıflık emaresi göstermesine sebep olacak kadar etkilemedi. Hislerini olabildiğince gizlemeye çalışarak, suyun gürültüsünün ve darbe seslerinin geldiğini düşündüğü yana doğru yürümeye başladı.

Sancho da alışkanlığı olduğu üzere yine kendisini yayan şekilde takip etti. İyi günde de kötü günde de yoldaşı olan eşeğini her zamanki gibi yularından çekiyordu. O gölgelikli kestane ağaçların arasında epeyce bir yol aldıktan sonra birtakım yüksek kayalıkların eteğindeki küçük bir düzlüğe çıktılar; kayalardan aşağı koca bir çağlayan dökülmekteydi. Kayaların bitiminde de evden çok yıkıntı binalara benzeyen birkaç döküntü yapı vardı; hâlâ devam eden darbe seslerinin de bu kulübelerden geldiği anlaşılmıştı.

---

* Eski Hıristiyan deyimi din değiştirmemiş, eskiden Müslüman ya da Yahudi olmayan kişiler için kullanılıyordu ed.n.

Rocinante, su sesinden ve darbelerin gürültüsünden ürkünce Don Quijote onu yatıştırdı ve yavaş yavaş kulübelere doğru ilerlemeye başladı. Bir yandan bütün kalbiyle sevgilisine sığınıyor, atıldığı bu tehlikeli işte kendisine yardım etmesini diliyordu. Tabii yolda Tanrı'ya da kendisini unutmaması için yalvarmayı ihmal etmiyordu. Bu sırada Sancho bir an bile yanından ayrılmıyor, başını eğip Rocinante'nin bacaklarının arasından bakarak kendisine bu kadar korku salan seslerin kaynağını görmeye çalışıyordu.

Yaklaşık yüz adım daha gittikten sonra bir köşeyi dönmeleriyle kendilerine bütün gece korku salmış olan, o ürkütücü ve esrarengiz gürültünün kaynağı ayan beyan ortaya çıkıverdi. Bunlar, (aman sakın kızıp bozulma sayın okur!) sırayla inip çıkarken o gürültüye sebep olan altı adet yün değirmeni tokmağıydı.*

Don Quijote bunları görünce adeta dili tutulmuşa döndü, baştan ayağa buz kesildi. Sancho efendisine baktı ve başının mahcup bir ifadeyle göğsüne düştüğünü fark etti. Don Quijote de Sancho'ya baktı ve yanaklarının davul gibi şiştiğini, gülmemek için kendisini zor tuttuğunu görünce, üzüntüsüne rağmen bu görüntü karşısında gülmeden edemedi. Efendisinin gülmeye başladığını görünce Sancho da kahkahayı koyuverdi. O kadar çok güldü ki gülmekten patlayacak diye korkarak iki eliyle karnını tutup duruyordu. Dört defa sakinleşip kendine gelmesine rağmen dört defasında da yeniden, üstelik aynı şiddetle kahkahaya boğuldu. Don Quijote'nin bu duruma zaten canı sıkılmıştı, bir de şu alaylı lafları işitince iyice tepesi attı:

"'Dostum Sancho, şunu bilmelisin ki Tanrı beni, altın çağı dediğimiz asrı, bu yaşadığımız demir çağında yeniden canlandırmam için yarattı. Tehlikeler, büyük kahramanlıklar ve cesaret gerektiren işler benim kaderime yazılmış...'"

Sancho Don Quijote'nin o sesleri ilk işittiklerinde söylediği sözlerin hepsini böyle tekrarlayıp durdu, hatta fazlasını bile ekledi.

Sancho'nun kendisiyle böyle dalga geçtiğini görün Don Quijote öyle bir öfkelendi ki kargısını kaldırıp ona iki kez vurdu; omuzları ye-

---

* İspanya'da on dokuzuncu yüzyıla kadar, akarsu üzerine kurulu değirmenlerde yünlü kumaşlar daha da sıklaştırılırdı çn.

rine başına isabet ettirseydi, artık silahtarının maaşını filan ödemesine gerek kalmayacaktı, ancak mirasçılarına ödeme yapardı artık. Sancho ise şakalarının pek eğlendirmediğini görünce, efendisinin durumu daha da ileri götürmesinden korkarak son derece alçakgönüllü bir tavra büründü ve dedi ki:

"Aman efendim, durun; yemin ederim şaka ediyordum."

"Siz şaka ediyorsanız ben etmiyorum," dedi Don Quijote. "Bakın bakalım, neşeli beyefendi. Şimdi bunlar tokmak olmasaydı da karşımıza başka bir tehlikeli macera çıksaydı, üstesinden gelmek için gereken cesareti göstermeyecek miydim? Ben şimdi bir şövalye olarak, bu seslerin değirmen sesi olup olmadığını ayırabilmek mecburiyetinde miyim? Ayrıca belki de hayatımda tokmak görmemiş bile olabilirim ki görmedim de zaten. Ama siz köylü olduğunuz için elbette ki görmüşsünüzdür, bunların arasında doğmuşsunuzdur hem de. Siz bu altı tokmağı alın, altı tane deve dönüştürün de üstüme salın. İster teker teker gelsinler, ister hepsi birden. Hepsinin nallarını havaya dikmezsem o zaman gelin karşımda dalga geçin."

"Tamam, sevgili efendim, tamam" diye yanıtladı Sancho, "kabul ediyorum, biraz fazla güldüm. Ama şimdi madem artık huzura kavuştuk (Tanrı sizi bütün serüvenlerden bundan çıkardığı gibi sağ salim çıkarsın), zatıaliniz bana kendiniz söyleyin, o kadar korktuğumuz şey gülünecek, anlatılacak şey değil miydi? Ben korkmuştum en azından; tabii artık zatıalinizi tanıdığımdan, biliyorum ki siz korkuymuş endişeymiş, bunlar nedir bilmezsiniz bile."

"Başımıza gelenin gülünecek bir olay olduğunu inkâr etmiyorum," diye yanıt verdi Don Quijote. "Ama anlatılacak şey değil, zira herkes her şeyi gerektiği şekilde değerlendirebilecek kadar akıllı değildir."

"Neyse ki," dedi Sancho, "kargıyı kafama doğrultmanıza rağmen omuzlarıma vurmayı bilecek kadar ustasınız; Tanrı'ya şükürler olsun, tam zamanında eğildim. Ama bırakalım onu şimdi, nasılsa geçer. Hem ne demişler: 'Seni seven ağlatır.' Hem efendinin büyüğü, hizmetindeki birine kötü bir söz söyledikten sonra genelde bir pantolon verir. Gerçi sopa attıktan sonra ne veriyorlar bilmiyorum,

ama belki gezgin şövalyeler bir ada ya da karada bir krallık veriyor olabilir."

"Şansımız yaver giderse," dedi Don Quijote, "söylediğin her şey doğru çıkabilir. Az önce olanlar için kusuruma bakma, sen akıllı adamsın, insanın ilk verdiği tepkilerin elinde olmadan verildiğini bilirsin. Ama bundan sonra şuna dikkat et: Benimle gereğinden çok konuşmaktan sakın ve imtina et; o kadar şövalyelik kitabı okudum, efendisiyle senin kadar konuşan silahtara rastlamadım. Aslında ben buna hem senin hem benim adıma büyük bir kabahat olarak bakıyorum: Bana yeterince saygı göstermediğin için senin kabahatin, ben de kendimi yeterince saygınlığa kavuşturmadığım için benim kabahatim. Galyalı Amadis'in silahtarı Gandalin'in, Muhkem Ada'nın valisi olmasına rağmen, efendisiyle konuşurken hep takkesi elinde, Türk usulü eğilip bükülerek konuştuğu anlatılıyor. Peki ya Don Galaor'un silahtarı Gasabal'a ne demeli? O kadar sessiz ki, bu muhteşem sessizliğin bize gösterilebilmesi için, bütün o gerçek olduğu kadar müthiş hikâyede ismi yalnızca bir defa anılıyor. Bütün bu dediklerimden çıkarman gereken sonuç, Sancho, efendi ile hizmetkârı, beyiyle hizmetçisi, şövalye ile silahtarı arasında bir ayrım bulunması gerektiğidir. Bu nedenle, bugünden itibaren birbirimize daha saygılı davranmamız, şakalaşmamamız gerekiyor, çünkü size her ne sebeple kızarsam kızayım, cezasını yine siz çekeceksiniz. Size vaat ettiğim iyilik ve lütuflar ise vakti geldiğinde yerine getirilecektir. Gelmezse de, daha önce de belirttiğim gibi en azından ücretinizi alacaksınız."

"Bu dediklerinizin hepsi tamam," dedi Sancho, "ama bir şeyi merak ediyorum. Ola ki bu bağışların ve lütufların vakti hiç gelmedi ve iş ücrete kaldı diyelim. Acaba o zamanlarda bir gezgin şövalyenin silahtarı ne kadar kazanıyordu? Bir de aylık ola-

rak mı, yoksa tuğla işçileri gibi günlük mü hesaplanıyordu acaba?"

"Silahtarların hiç ücretle çalıştıklarını zannetmiyorum," dedi Don Quijote, "efendilerinin keyfine göre para alıyor olmalılar. Ben de sana daha önce de belirttiğim üzere, olabilecek şeylere karşın, evde mühürlü bir vasiyet bıraktım zaten, çünkü bu karışık zamanlarda şövalyeliğin nasıl olacağından emin değilim; sonra öbür tarafta bu küçük şeyler yüzünden başımın ağrımasını istemem. Şunu bilmeni isterim ki, Sancho, bu dünyada en tehlikeli durumda olanlar serüvencilerdir."

"Bilmez miyim," dedi Sancho, "değirmen tokmaklarının çıkardığı gürültü bile zatıaliniz gibi yiğit bir gezgin şövalyenin yüreğine ateş düşürmeye yetti. Ama bundan sonra dudaklarımdan, sizin işlerinizle ilgili tek bir şaka bile çıkmayacağından emin olabilirsiniz; size efendim ve senyorum olarak saygımı göstermek dışında ağzımı bile açmayacağım."

"O halde," diye karşılık verdi Don Quijote, "huzur ve sükûnet içinde yaşayacaksın demektir, çünkü anamızdan babamızdan sonra efendilerimize de bize birer ana babaymışlar gibi saygı göstermemiz gerekir."

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

Mambrino'nun miğferinin ele geçirilişiyle yaşanan büyük serüvene ve yenilmez şövalyemizin başına gelen diğer olaylara dair

O sırada biraz yağmur çiselemeye başlayınca Sancho tokmak değirmeninin olduğu yere sığınmak istedi, ama Don Quijote Sancho'nun kötü şakalarına o kadar bozulmuştu ki hiçbir koşulda oraya girmeye razı gelmeyecekti. Böylece sağ tarafa döndüler ve bir önceki gece geldiklerinden farklı bir yola çıktılar.

Biraz ilerledikten sonra Don Quijote at üstünde bir adam gördü; sanki altınmış gibi parlayan bir şey vardı kafasında. Don Quijote bunu görür görmez Sancho'ya döndü ve dedi ki:

"Bana kalırsa, Sancho, bütün deyimler doğru, çünkü hepsi tüm bilimlerin başı olan deneyime dayanıyor. Özellikle de 'Bir kapı kapanırken öbürü açılır,' deyimi çok doğru mesela. Böyle diyorum, çünkü

eğer talih dün gece bizi tokmaklarla aldatıp aradığımız serüvenin kapısını yüzümüze kapattıysa, şimdi daha güzel ve daha kati bir serüvenin kapısını aralıyor bize. Bu serüvenin kapısından giremezsem, bu sefer suç benimdir; artık ne tokmakları tanıyamamaktan ne de gecenin karanlığından yakınabilirim. Böyle söylüyorum, çünkü eğer yanılmıyorsam, kafasına Mambrino'nun miğferini takmış biri karşıdan bize doğru geliyor; yeminini ben de etmiştim, hatırlarsın."

"Efendim, söylediklerinize çok dikkat edin, en çok da yaptıklarınıza," dedi Sancho, "bizi iyice tokmaklayacak başka tokmaklar olmasın bunlar sakın."

"Şeytanlar götürsün seni be adam!" diye çıkıştı Don Quijote. "Miğferin tokmakla ne alakası var?"

"Ben bilmem," diye yanıtladı Sancho, "ama yemin ederim, eğer eskiden olduğu gibi konuşabilseydim, belki zatıalinize yanıldığını gösterecek şeyler söyleyebilirdim."

"Nasıl yanılabilirim, ödlek hain?" dedi Don Quijote. "sen şu karşıdan boz at üstünde gelen, başında altın miğferli şövalyeyi görmüyor musun?"

"Benim tek görüp seçebildiğim," diye yanıtladı Sancho, "aynı benimki gibi boz bir eşek üstünde gelen bir adam, başında parıltılı bir şey var sadece."

"İşte Mambrino'nun miğferi o," dedi Don Quijote. "Biraz açıl da bizi başbaşa bırak: şimdi göreceksin tek kelime vakit kaybetmeden bu serüvene nasıl nokta koyup istediğim o miğferi ele geçiriyorum."

"Ben açılırım açılmasına," diye yanıtladı Sancho, "ama bir daha söylüyorum, Tanrı vere de tokmak olmasa bari."

"Ben size ne dedim, kardeşim, bana bir daha tokmak lafını etmeyi aklınızdan bile geçirmeyin," dedi Don Quijote, "yoksa and olsun ki kafanızı tokmaklayacağım, işte o kadar."

Sancho, efendisinin rüzgâr gibi üzerine savurduğu bu yemini yerine getireceğinden korkup sustu.

Gelgelelim Don Quijote'nin gördüğü miğfer, at ve şövalye meselesinin aslı şöyleydi: O civarda iki köy bulunuyordu. Bir tanesi o kadar ufaktı ki içinde ne eczanesi ne de berberi vardı. Onun hemen

bitişiğindeki diğer köyün ise bir berberi bulunuyordu ve bu berber, küçük köye de hizmet veriyordu. Bu küçük köyde hasta bir adam vardı ve kan vermesi gerekiyordu; bir başka hastanın da sakalının kesilmesi lazımdı. İşte berber, o sırada bu yüzden küçük köye doğru yol almakta, yanında da pirinçten bir tas taşımaktaydı. Kader bu ya, köye doğru ilerlerken yolda yağmur yağmaya başlamıştı. Berber de muhtemelen yeni olan şapkasını korumak için leğeni kafasına geçirmişti. Leğen temiz olduğu için de yarım fersah öteden parıl parıl parlıyordu. Sancho'nun da dediği gibi boz bir eşeğin üstünde geliyordu; Don Quijote'ye at, şövalye ve altın miğfer gibi görünenlerin aslı astarı buydu yani, zira gözünün gördüğü ne varsa hepsini çılgın şövalyelik ve gezgincilik düşlerine uyduruveriyordu hemen. Zavallı şövalyenin kendisine yaklaştığını görünce hiç konuşmaya bile zahmet etmeden, mızrağı elinde, adamı ortadan ikiye ayırmaya hazır vaziyette, Rocinante'yi dörtnala sürdü. Ama yanına yaklaşınca öfkei tutamayıp adama haykırdı:

"Koru kendi i, sefil yaratık, yoksa benim hakkım olanı bana kendi rızanla verirsin!"

Korkmak şöyle dursun, ne olduğunu bile anlamayan berber, bir hayaletin üzerine doğru geldiğini görünce, mızraktan kurtulmanın çaresini kendini eşekten yere atmakta buldu. Yere değer değmez de ceylan misali fırlayıp kırlara doğru öyle bir koştu ki rüzgâr bile ona yetişemezdi. Giderken tasını yerde bırakmıştı. Don Quijote durumdan gayet memnun, kâfirin kurnazlık ettiğini ve avcıların yaklaştığını gören kunduz misali doğal içgüdüsünü izleyerek, peşinde olduklarını bildiği şeyi kesip kopardığını söyledi.* Ardından Sancho'ya gidip miğferi almasını söyledi. Sancho gidip tası eline aldı ve şöyle dedi:

"Aman Yarabbi, tas da tasmış. Nereden baksan sekiz *riyal* eder."

Sonra tası efendisine takdim etti. O da önce başına geçirdi, sağa sola döndürüp siperliğini aradı ama bulamayınca dedi ki:

---

* Geleneksel inanışa göre erkek kunduz, cinsel uzvunda bulunan bir madde için avlandığını bilir ve avcılar geldiğinde kendi organını dişleriyle koparır, kendi kendini hadım ederdi çn.

"Belli ki bu meşhur miğferin ilk yapıldığı kâfirin başı kocamanmış; hem yarısı da eksik daha."

Sancho, Don Quijote'nin tasa miğfer dediğini duyunca kendini gülmekten alamadı, ama efendisinin nasıl öfkelendiğini hatırlayınca yarıda kesti.

"Neye gülüyorsun, Sancho?" diye sordu Don Quijote.

"Gülüyorum," diye yanıtladı, "bu miğferin sahibi olan kâfirin kafası amma büyükmüş, ona gülüyorum. Baksanıza, berber tası kadar var."

"Ben ne düşünüyorum biliyor musun, Sancho? Bu meşhur büyülü miğfer parçası, kazara birinin eline düşmüş, o da miğferin gerçek değerini anlayamayacak biriymiş. Ne olduğunu anlamamıştır, ama saf altından yapılma olduğunu görünce yarısını altını için eritmiştir. Diğer yarısından da bunu yapmış işte, berber tasına benziyor hakikaten, senin dediğin gibi. Ama ne olursa olsun, aslını bildiğim için bu şekil değiştirme benim için bir şey ifade etmiyor. Girdiğim ilk köyde bir demir ustası bulup düzelttireceğim. Öyle güzel bir miğfer olacak ki demirciler tanrısının savaş tanrıları için yaptırdığı miğferden bile daha iyi olacak. O vakit gelene kadar da ben elimden geldiğince başımda taşırım, hiç yoktan iyidir. Hem taşlanacak olursam da çok iyi koruma sağlar."

"Sağlar sağlamasına," dedi Sancho, "sapanla taş atmazlarsa tabii. O iki ordunun çarpışmasında atmışlardı da zatıalinizin dişleri kırılmış, benim bütün böbrek, dalak, ciğer ne varsa dışarı çıkartan o kutsal mı kutsal karışımın olduğu şişeyi de paramparça etmişlerdi hani."

"Onu kaybettiğime üzülmüyorum, biliyorsun, Sancho," dedi Don Quijote, "tarifi ezberimde zaten."

"Benim de ezberimde," diye yanıtladı Sancho, "ama bir daha ne yapar ne de ağzıma sürerim, yoksa şuradan çıkmak nasip olmasın. Ayrıca o karışıma ihtiyaç duyacağımı zannetmiyorum, çünkü hem yara almak hem de başkasına zarar vermemek adına iki kulağım dört gözüm açık olacak bundan sonra. Bir daha battaniyeyle fırlatılır mıyım, o konuda bir şey diyemiyorum, çünkü bu gibi durumların önüne geçilemiyor. Öyle bir durum olduğunda da zaten tek yapılması gereken omuzları içeri çekmek, nefesi tutmak, gözleri kapat-

mak ve artık kendinizi bırakıp talih ve battaniye sizi nereye götürürse oraya gitmektir."

"Ne kötü bir Hıristiyansın, Sancho," dedi Don Quijote bu sözleri duyunca, "sana bir defa edilen kötülüğü hiç unutmuyorsun. Halbuki yüce ve cömert bir gönül böyle ufak tefek şeylerin üzerinde durmaz. Ayağın mı topal kaldı, kaburgan mı kırıldı, kafan mı yarıldı da o şakayı unutmuyorsun hâlâ? Aslında etraflıca bir düşünürsen, alelade bir şakadan ibaret olduğu ortada. Ben şaka olduğunu düşünmesem, çoktan oraya geri dönmüş, Yunanların kaçırılan Helen için aldıkları intikamın daha büyüğünü almıştım. Üstelik Helen bu çağda yaşasa ya da benim Dulcinea'm o çağda yaşasaydı, güzelliği o kadar dillere destan olmazdı."

Ardından bir iç geçirdi ve başını göğe kaldırıp düşüncelere daldı gitti. Bunun üzerine Sancho dedi ki:

"Şaka deyip geçelim o zaman, doğru düzgün intikam alınamıyor madem. Ama ben neyin gerçek neyin şaka olduğunu bildiğim gibi, aklımdan hiç gitmeyeceğini de biliyorum, ağrısı sırtımdan hiç gitmiyor zira. Ama şimdi bunu bir kenara bırakırsak, zatıaliniz bana alt ettiğiniz o Martino'nun burada bırakıp gittiği, boz eşeğe benzeyen bu kır atla ne yapmamız gerektiğini söyleyebilir mi acaba? Öyle topuklarını vura vura kaçtığına göre geri gelip atını arayacağa benzemiyor. Ama ben bir şey diyeyim, bu eşek de ne yağızmış be!"

"Mağlup ettiklerimin bıraktığı ganimetleri toplamak gibi bir âdetim olmamıştır hiç," dedi Don Quijote, "zaten yenilenin atını alıp kendisini yayan gitmeye mecbur bırakmak da şövalyeliğe yakışmaz. Galip gelen taraf kendi atını savaşırken kaybetmiş olsa tamam; o durumda yenilenin atını almak hakkıdır. Bu yüzden, Sancho, bu atı ya da eşeği, artık sen ne diyorsan, bırak burda kalsın, zira bizim buradan gittiğimizi görünce sahibi geri gelip almak isteyecektir atını."

"Tanrı biliyor ya götürmek isterdim doğrusu," diye yanıtladı Sancho, "ya da en azından kendiminkiyle değiştirseydim, benimki o kadar iyi değil gibi. Yani bir eşeği diğeriyle değiştirmeye bile izin yoksa, bu şövalyelik yasaları da hakikaten katıymış. En azından koşumları değiştirebiliyor muyum, onu bilmek isterdim."

"O konuda tam emin değilim," diye karşılık verdi Don Quijote, "madem şüpheye düştük, eğer o kadar elzemse, ben daha kesin bir bilgiye erişene kadar koşumları değiştir derim."

"O kadar elzem ki," dedi Sancho, "kendim için istiyor olsaydım bu kadar elzem olmazdı."

İzni aldıktan sonra hemen bir *mutatio caparum** yaptı ve eşeğini süsleyip püsleyerek adeta bambaşka bir hayvana çevirdi.

Bu iş bittikten sonra yük katırından aldıkları yiyeceklerle karınlarını doyurdular, tokmakların oradaki derenin suyundan içtiler, ama tokmaklara dönüp de bir bakmadılar; onlar yüzünden o kadar korku yaşamışlardı ki onları bir daha görmek istemiyorlardı.

Bütün öfkeleri ve sıkıntıları geçince hayvanlarına bindiler ve belli bir yolu takip etmeden (çünkü belli bir güzargâh olmaksızın gitmek gezgin şövalyeliğin şanındandır) Rocinante'nin canı ne yöne gitmek isterse o yöne doğru ilerlemeye başladılar. Rocinante'nin gönlünün gitmek istediği yer, aynı zamanda hem efendisinin hem de elbette ki onu her zaman sevgi ve dostlukla peşi sıra takip eden eşeğin gittiği yer oluyordu. Fakat sonunda yine ana yola çıktılar ve burada belli bir hedef olmaksızın ilerlemeye devam ettiler.

Böyle yolda ilerlerlerken Sancho, efendisine dönüp şöyle dedi:

"Efendim, zatıaliniz bana bir iki söz söyleme izni verebilir mi acaba? Bana o katı konuşmama yasağını koyduğunuzdan beri midemde birkaç şey tıkandı kaldı. Bir tanesi de dilimin ucuna kadar vardı, söylemezsem orada çürüyecek diye korkuyorum."

"Söyle bakalım," dedi Don Quijote, "ama kısa kes, zira sözün uzunu hoş değildir."

"O halde efendim, diyorum ki," diye başladı Sancho, "birkaç gündür düşünüyordum, zatıalinizin bu ıssız yerlerde, yol ayrımlarında peşine düştüğü serüvenlerden elinize ne kadar az şey geçiyor. En tehlikelilerini kazanıp üstesinden gelseniz bile ortada bunları ne gören ne de bilen var. Böylece sonsuza kadar unutulmaya mecbur bırakılıyorlar ve zatıalinizin ve kahramanlıklarınızın hak ettiği takdi-

* Kutsal Roma Kilisesi kardinallerinin İsa'nın Dirilişi bayramında yaptıkları cüppe değiştirme gönderme yapılıyor

ri görmüyorlar. Bu nedenle bana kalırsa, tabii siz daha iyi bilirsiniz yine, ama bir imparatora ya da savaş halindeki bir prense hizmet etsek, böylece siz de kişiliğinizin gücünü, ne kadar büyük işler başardığınızı ve müthiş zekânızı gösterebilme imkânı bulsanız daha iyi olur. Hizmetinde bulunduğumuz kişi bu yaptıklarınızı görünce her birimizi kendi yeteneklerine göre ödüllendirecektir. Ondan sonra kahramanlıklarınızı yazarak ebediyen kayda geçirecek birisi de illaki bulunur. Kendiminkiler konusunda bir şey demiyorum, çünkü benimkiler ancak silahtarlık sınırları içinde kalacaklardır; gerçi silahtarların kahramanlıklarının yazılmasının şövalyelikte bir yeri varsa benimkilerin de unutulmaması gerekir."

"Doğru diyorsun, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "ancak oraya gelene kadar, önce dünyayı adeta bir sınav verircesine dolaşarak serüven aramak gerekir. Bunlardan alnının akıyla çıkan şövalye ismini duyurur, şöhret kazanır. Büyük bir kralın karşısına çıkacak olursa da, artık yaptıkları sayesinde çoktan tanınmış bir şövalyedir. Daha şehrin kapısından girer girmez çocuklar peşine takılır, etrafını sarar ve 'İşte Güneş Şövalyesi,' derler ya da Yılan Şövalyesi ya da artık ününü hangi isimle kazandıysa onu söylerler. 'İşte bu –derler– güçlü kuvvetli kocaman Brocabruno'yu tek seferde yere seren, İranlı Memlûk Sultanı'nı neredeyse dokuz yüz yıldır etkisi altında olduğu büyüden kurtaran şövalyedir.' Böylece herkes senin elde ettiğin başarıları tek tek saymaya başlar ve sonra çocukların ve diğerlerinin bu bağırışmalarını duyan kral, kraliyet sarayının penceresine çıkar. Şövalyeye bir bakması, zırhından veya kalkanındaki armalardan kim olduğunu anlamasına yeter. Sonra da doğal olarak şöyle seslenir: 'Haydi, sarayımda ne kadar şövalye varsa çıksın, çıksın da şu gelen şövalyeyi selamlasınlar!' Bu emri duyunca bütün şövalyeler çıkar, kral da merdivenleri yarıya kadar inip şövalyeyi canı gönülden kucaklar, selamlar ve yüzünün tam ortasından öper, sonra onu elinden tutup kraliçenin huzuruna götürür. Şövalye, burada kraliçeyi kızıyla, yani prensesle birlikte bulur. Prenses, koca yeryüzünde arayıp bulunabilecek en güzel en mükemmel genç kızlardan biridir. Sonra, bir anda kızın gözleri şövalyenin gözleriyle buluşur ve birbirlerine i
nüstü bir varlık gibi gözükürler. Bir anda neden ve asıl olduğunu

bile anlamadan, kendilerini o aşk ağının içinde tutsak, sarmalanmış halde bulurlar ve duydukları acıları ve hisleri kelimelere dökememenin sıkıntısını ta yüreklerinde hissederler. Elbette ki sonra kendisini alıp, sarayın en zengin döşemiş odalarından birine götürürler; zırhını çıkarırlar ve onun yerine giymesi için kızıl renkte, güzel bir pelerin sunarlar. Zırhının içinde ne kadar hoş gözüküyorsa, pamuklu içliğiyle daha da hoş gözüküyordur. Akşam vakti geldiğinde bu şövalye kral, kraliçe ve prensesle birlikte yemek yer. Yemek boyunca gözlerini prensesten bir an bile olsun ayırmaz, masada bulunanların hiçbirine fark ettirmeden kaçamak bakışlar atar. Kız da aynı dikkatliliği göstererek ona bakmaktadır, çünkü daha önce de belirttiğim gibi, çok ağırbaşlı bir kızdır. Sofra kaldırıldıktan sonra birdenbire çirkin mi çirkin, ufacık bir cüce salonun kapısından içeri girer, arkasında ise iki devin ortasında duran güzel bir hanımefendi vardır; belli ki çok eski bir bilgenin ortaya çıkardığı bir serüveni sunmak için gelmiştir ve bu serüvenin üstesinden gelen kişi, dünyanın en mükemmel şövalyesi ilan edilecektir. Bunun üzerine kral, orada bulunan herkesin şansını denemesini emreder, ama konuk şövalyeden başka kimse başaramaz ve şövalye şanına şan katmış olur. Prenses bu duruma müthiş sevinir, böyle muhteşem bir şahsiyete gönül vermiş olmanın karşılığını aldığını düşünür, havalara uçar. İşin en güzel yanı da bu kralın ya da prensin, artık her neyse, kendisi kadar güçlü bir başka kralla kıyasıya bir savaş halinde olmasıdır. Konuk şövalye (kralın sarayında birkaç gün kaldıktan sonra) bu savaşta krala hizmet etmek için rızasını ister. Kral hemen razı olur, şövalye ise bu lütfu kendisine gösterdiği için büyük bir nezaketle kralı ellerinden öper. O gece şövalye, prensesin yatak odasının bahçeye bakan parmaklıklarından sevgilisine veda eder. Daha önce buradan, prensesin çok güvendiği soylu bir genç kızın aracılığıyla pek çok defa konuşmuşlardır zaten. Şövalye bir iç çeker, prenses bayılır. Genç kız hemen su getirir. Gün doğumuna çok az kaldığı için endişelenmektedir; hanımefendisinin yakalanmasını ve onuruna leke sürülmesini istemez. Nihayet prenses kendine gelir ve bembeyaz ellerini parmaklıklar arasından şövalyeye uzatır. Şövalye bu elleri binlerce defa öper, gözyaşlarıyla ıslatır. Başlarına gelen iyi kötü her türlü şeyden birbirlerini nasıl haberdar edecekleri

kararlaştırılır ve prenses, şövalyeye kısa zamanda geri dönmesi için yalvarır. Şövalye söz verir, binlerce yemin eder ve prensesin ellerini tekrar tekrar öptükten sonra öyle bir kederle veda eder ki neredeyse düşüp ölmek üzeredir. Ardından odasına geri döner ve kendisini yatağa atar, fakat ayrılığın üzüntüsünden uyuyamaz. Sabah erkenden uyanır ve krala, kraliçeye ve prensese veda etmeye gider. Kral ve kraliçeye veda ettikten sonra şövalyeye, prensesin kendini iyi hissetmediğini, bu nedenle ziyaret kabul edemediğini söylerler. Şövalye, prensesin bu ayrılığın üzüntüsünden hasta olduğunu düşünür; şövalyenin yüreği dağlanır, o da neredeyse kendi kederini büsbütün açık edecek haldedir. Bütün bunlar olurken prensesin sırdaşı genç kız oradadır, olan biten her şeyi dinlemiştir. Gider, hanımına hepsini anlatır; prenses, anlatılanları gözyaşlarına boğularak dinler ve en büyük üzüntülerinden birinin, bu şövalyenin kim olduğunu bilmemek olduğunu söyler; kraliyet soyundan gelip gelmediğini bile bilmiyordur. Genç kız, bu kadar kibar, nazik ve cesur olduğuna göre ancak ve ancak büyük ve soylu biri olması gerektiğini söyleyerek prensesi rahatlatır. İçine biraz su serpilen prenses, neşeli gözükmeye karar verir, çünkü anasını babasını şüphelendirmek istemiyordur. İki gün sonra insan içine çıkar. Bu sırada şövalye çoktan gitmiştir. Savaşa girer, kralın düşmanını yener, pek çok şehri fetheder, pek çok çarpışmadan zaferle çıkar ve saraya geri döner. Her zamanki buluşma yerlerine giderek sevgilisiyle konuşur ve şövalyenin, verdiği hizmetlerin karşılığında kızıyla evlenmek talebiyle krala gitmesini kararlaştırırlar. Kral ise kızını vermek istemez, çünkü şövalyenin kim olduğunu bilmiyordur, fakat bütün bunlara rağmen, artık ya kaçırılmış ya da talih ne şekilde döndüyse dönmüş ve prenses şövalyenin karısı olmuştur. Bunu duyan kral kendini çok şanslı sayar, çünkü araştırdıklarına göre şövalye yiğit bir kralın oğludur, ama hangi krallık olduğunu bilmiyorum, çünkü sanıyorum haritada yer almıyor. Kral ölür, prenses krallığı miras alır; kısacası, şövalye kral olur. İşte tam burada, silahtarına ve bu kadar yüksek bir mevkiye çıkmasına yardım etmiş olan diğer herkese yapacağı iyiliklerin vakti gelmiş olur: Silahtarını prensesin nedimelerinden biriyle evlendirir. Bu kız da elbette ki prensese sırdaşlık etmiş olan kişidir ve aynı zamanda çok büyük bir dükün kızıdır."

"Benim de istediğim o işte, yalan dolan yok," dedi Sancho, "böyle olacağını da umuyorum, çünkü her şey harfi harfine bu şekilde olacaktır, zira zatıaliniz Mahzun Yüzlü Şövalye adını aldınız bir kere."

"Hiç şüphen olmasın, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü gezgin şövalyeler tam da benim burada sıraladığım yollardan geçerek kral ve imparator mertebelerine yükselirler; bugüne kadar hep böyle olmuştur. Şimdi tek yapmamız gereken, ister Hıristiyan olsun ister kâfir, güzel bir kızı olan hangi kral savaştaysa gidip onu bulmak. Vakti gelince onu bulacağız ama dediğim gibi, saraya gitmeden önce dünyanın başka yerlerinde şöhret kazanmak gerekir. Ayrıca halletmem gereken başka bir mesele daha var. Diyelim ki savaş halinde bulunan ve güzel bir kızı olan bir kral bulduk, ben de bütün evrende duyulmamış bir üne sahip oldum; yine de kraliyet soyundan geldiğimi ya da en azından imparatorun ikinci kuşaktan kuzeni olduğumu ispatlamamız gerekecektir. Çünkü kral, bu konudan emin olmadığı sürece, yaptığım kahramanlıklarla ne kadar hak kazanmış olsam da, kızını benimle evlendirmek istemeyecektir. Bu yüzden bileğimin gücüyle kazandığım şeyi bu eksiklik yüzünden kaybedeceğimden korkuyorum ben. Tanınmış bir aileden gelen bir asilzadeyim, orası öyle. Malım mülküm var, tazminat değerim beş yüz *sueldo* ediyor.* Belki benim hikâyemi yazan bilge, şeceremi de iyice ortaya çıkarır da bir kralın beşinci veya altıncı kuşaktan akrabası çıkarım. Çünkü sana bir şey söyleyeyim Sancho, dünyada iki tür soy vardır. Biri, kral ve prenslerin soyundan gelip zamanla küçüle küçüle ters dönmüş bir piramidin ucu kadar olanlar; diğeri ise sıradan halktan gelen ve zamanla azar azar tırmanıp sonunda büyük beyliklere yükselmiş olanlardır. Yani bir tarafta eskiden oldukları konumda artık olmayanlar, diğer tarafta ise eskiden olmadıkları konuma artık sahip olanlar bulunur. Benim soyuma dair yapılacak bir araştırmanın sonunda benim şeceremin de büyük ve meşhur birine dayandığı ortaya çıkabilir. Bu durumda kral, yani müstakbel kayınpederim de mutlu olur. Olmazsa da prenses beni o kadar çok sever ki babasına rağmen, benim bir sucunun

* Asilzadelerin bir hakaret karşısında aldıkları tazminat beş yüz sueldo idi çn.

oğlu olduğumdan kesinkes emin olsa bile beni kocası ve efendisi olarak kabul eder. O da olmazsa, artık iş benim prensesi kaçırıp istediğim yere götürmeme kalır; zamanla ya da ölüm sayesinde de anasının babasının öfkesi illaki dinmiş olur zaten."

"Bir de şu var tabii," dedi Sancho, "bazı vicdansızların dediği gibi: 'Zorla alabileceğin şey için lütuf dilenme.' Gerçi 'İşimizin hayır duasına kalmasındansa, vuralım topuklara,' dense daha iyi oturuyor. Böyle diyorum, çünkü eğer kral efendi, yani sizin kayınpederiniz, benim karım olması gereken prensesi vermeye yanaşmazsa, tıpkı zatialinizin de dediği gibi, kızı kaçırıp götürmekten başka çare kalmıyor. Fakat sorun şu ki, barış yapılıp da siz krallığın başına sağ salim geçene kadar, şu zavallı silahtar verilecek lütuflar konusunda avucunu yalıyor. Tabii karısı olması gereken sırdaş genç kız, prensesle birlikte gelir, Tanrı da karşı gelmez, böylece kara talihini yenerse, o başka tabii. Çünkü efendisi o andan itibaren kızı silahtarına gayet de eş olarak verebilir bence."

"Ona kimsenin itirazı olamaz," dedi Don Quijote.

"Madem öyle," diye yanıtladı Sancho, "bize de Tanrı'ya sığınmaktan ve talihin en iyi yoldan ilerlemesini beklemekten başka çare kalmıyor."

"Benim isteklerime, senin de hak ettiklerine göre bir yol seçtirsin Tanrı," diye karşılık verdi Don Quijote "ve kendini kötü bilen, kötü olsun."

"Tanrı'nın izniyle öyle olsun," dedi Sancho, "ben eski Hıristiyanım, kont olmak için bana o kadarı yeter zaten."

"Çok bile," dedi Don Quijote, "hem olmasan bile fark etmez. Zira ben kral olduktan sonra, senin hiçbir para ödemene ya da hizmette bulunmana gerek kalmadan, ben sana rahatlıkla soyluluk unvanı verebilirim. Ben seni kont yaptığım anda sen asilzade oldun demektir; isteseler de istemeseler de sana senyor demek zorunda kalacaklar."

"Diyecekler elbet! Ben de bu ahvanı layıkıyla taşıyacağım!" dedi Sancho.

"Unvan diyeceksin, ahvan değil," dedi efendisi.

"Öyle olsun," diye karşılık verdi Sancho Panza. "Layıkıyla taşıyacağım diyorum, çünkü yemin ediyorum, bir seferinde bir dernekte muavinlik yapmıştım da muavinlik kıyafeti öyle yakışmıştı ki herkes esas yardımcılardan biri gibi gözüktüğümü söylemişti. Bir de sırtıma dük pelerini attığımda ya da yabancı bir kont gibi altınlarla inciler takındığımda nasıl olacağımı düşünün. Yüz fersah öten görmeye gelirler beni."

"Gayet güzel görünürsün," dedi Don Quijote, "ama o sakalını sık sık düzeltmen gerekecek. Orman gibi uzatıyorsun, o kadar dağınık ve bakımsız ki en azından iki günde bir traş etmezsen ne olduğun bir tüfek atımı mesafeden belli olur."

"Ondan kolay ne var?" dedi Sancho, "getiririm bir berberi, koyarım eve, maaşa bağlarım, olur biter. Gerekirse büyük soyluların hizmetkârları gibi her an peşimde dolaştırırım."

"Büyük soyluların hizmetkârlarının peşlerinden geldiğini nereden biliyorsun?" diye sordu Don Quijote.

"Söyleyeyim," diye yanıtladı Sancho: "birkaç sene önce bir ay boyunca sarayda bulundum. Orada ufacık bir adam dolanıp duruyordu. Dediklerine göre, çok büyük bir soyluymuş. Nereye gitse arkasından atlı bir adam geliyordu; hangi köşeyi dönse kuyruk gibi peşindeydi. Ben de bu arkadaki atlının neden hiçbir zaman bu adamın yanına gitmediğini, neden hep böyle arkadan takip ettiğini sordum. Onun hizmetkârıymış dediler; büyük soyluların böyle arkalarından gelen hizmetkârları olurmuş hep. Ben de böylece öğrenmiş oldum, artık hiç unutmuyorum."

"Doğru söylüyorsun, diyeceğim yok," dedi Don Quijote, "sen de kendi berberini böyle yanında götürebilirsin. Hem geleneklerin hepsi ne öyle bir anda ortaya çıkmış ne de bir seferde icat edilmiştir; sen de peşinden berberini getiren ilk kont olabilirsin pekâlâ. Zaten sakal tıraş etmek, at eyerlemekten çok daha itimat gerektiren bir iştir."

"Siz o berber işini bana bırakın," dedi Sancho, "zatıaliniz kral olmak ve beni kont yapmakla ilgilenin, yeter."

"Öyle yapacağım," diye yanıtladı Don Quijote.

Ardından başını yukarı kaldırmasıyla bir sonraki bölümde anlatılanları görmesi bir oldu.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin, istemedikleri bir yere zorla götürülmekte olan pek çok talihsiz kişiyi özgürlüklerine kavuşturmasına dair

Arap ve Manchalı yazar Cide Hamete Benengeli'nin bu son derece ciddi, tumturaklı, özenli, hoş ve hayali hikâyede anlattığına göre, La Manchalı meşhur Don Quijote ve silahtarı Sancho Panza arasında geçen ve yirmi birinci bölümün sonunda aktarılan konuşmalardan sonra, Don Quijote başını yukarı kaldırdı ve kaldırmasıyla da büyük bir demir zincirle boyunlarından tespih gibi birbirine bağlı, elleri kelepçeli yaklaşık bir düzine adamın yoldan geldiğini görmesi bir oldu. Yanlarında iki atlı ve iki yaya olmak üzere dört adam daha vardı. At üstünde olanlar çarklı silahlar, yayalar ise mızrak ve kılıç taşıyorlardı. Sancho Panza bunları görünce dedi ki:

"Kürek mahkûmları bunlar, kralın emir gücüyle kürek cezasına götürülüyorlar."

"Nasıl emir gücüyle?" diye sordu Don Quijote. "Kralın herhangi birine zorla bir şey yaptırması mümkün mü?"

"Onu demiyorum," diye yanıtladı Sancho, "bunlar, işledikleri suçlardan dolayı, kürek çekerek krala hizmet etme cezasına çarptırıldıkları için zorla götürülen insanlar."

"Yani," diye karşılık verdi Don Quijote, "kim olurlarsa olsunlar, gittikleri yere kendi rızalarıyla değil, zorla götürülüyorlar."

"Doğrudur," dedi Sancho.

"Madem öyle," dedi efendisi, "bu noktada görev bana düşüyor: Zorbalara karşı gelmek ve muhtaçlara yardım eli uzatmak yani."

"Unutmayın efendim," dedi Sancho, "adalet, yani kralın ta kendisi bu insanlara zor da kullanmıyor, kötülük de etmiyor, yalnızca işledikleri suçların cezasını veriyor."

Kürek mahkûmlarından oluşan zincir tam o sırada yanlarına geldi ve Don Quijote son derece kibar bir ton takınarak, bu insanların başlarındaki kişilere onları bu şekilde götürmelerinin sebebini ya da sebeplerini kendisine açıklama nezaketini göstermelerini rica etti.

At üstünde olan muhafızlardan biri bunların kürek mahkûmu olduklarını, Majestelerinin emriyle kürek cezasına götürüldüklerini, bundan başka da söylenecek, öğrenilecek başka bir şey olmadığını belirtti.

"Yine de," diye karşılık verdi Don Quijote, "her birinin işlediği cezayı kendi ağzından duymak isterim."

Sonra istediği bilgileri kendisine vermeye ikna etmek için yine son derece kibar konuşarak, buna benzer birkaç şey daha ekledi. Bunun üzerine diğer atlı muhafız kendisine şunları söyledi:

"Bu suçluların her birinin cezasının yazılı olduğu kayıtları ve belgeleri burada yanımızda taşıyoruz, ama ne şimdi yerlerinden çıkaracak ne de okuyacak vaktimiz var; zatualiniz isterse gidip her birine tek tek sorabilirsiniz. İsterlerse cevap verirler ki vereceklerdir, çünkü bunlar, böyle alçaklıklar yapmayı sevdikleri kadar, sonrasında övünmeye de bayılırlar."

Böylece vermeseler de zaten zorla alacağı izni kapmış olan Don Quijote zincirin yanına gitti ve sıranın başındaki kişiye bu rezil halde götürülmeyi hak edecek ne suç işlediğini sordu. O da, âşık olduğu için bu şekilde götürüldüğünü söyledi.

"Sırf bu yüzden mi yani?" diye sordu Don Quijote. "İnsanları aşk yüzünden kürek cezasına götürüyorlarsa benim çoktan kürek başında olmam lazımdı."

"Zatıalinizin düşündüğü türden aşklar değil bunlar," dedi kürek mahkûmu. "Ben içi beyaz çamaşırlarla dolu bir çamaşır sepetini öyle çok sevdim, göğsüme öyle bir sevdayla bastırdım ki adalet gelip elimden zorla almasaydı kendi isteğimle dünyada bırakmazdım. Suçüstü yakalandım, işkenceye gerek kalmadı. Yalnızca sırtıma yüz kırbaç vurdular, bir de üç yıl *gurapa* cezasına çarptırdılar, böylece konu kapandı gitti."

"*Gurapa* ne oluyor?" diye sordu Don Quijote.

"*Gurapa*, yani kürek cezası," diye yanıtladı mahkûm.

Yirmi dört yaşlarında genç bir çocuktu ve söylediğine göre Piedrahitalıydı. Don Quijote ikinci mahkûma da aynı soruyu sordu, ama adam hiç yanıt vermedi, öylece mahzun ve üzgün durdu sadece. Ama birinci mahkûm onun yerine yanıtladı:

"Bu mahkûm, efendim, kanaryalıktan gidiyor; müzisyen ve şarkıcı olmaktan dolayı yani."

"Fakat nasıl olur," diye atıldı Don Quijote, "artık müzisyenler ve şarkıcılar da mı kürek cezası alıyor?"

"Evet, efendim," diye yanıtladı kürek mahkûmu, "acı çekerken şarkı söylemekten daha kötü bir şey yoktur.*"

"Ben tam aksini duydum halbuki" dedi Don Quijote, "şarkı söyleyen, hüznünü derdini unutur gider derler."

"Burada tam tersi geçerli," dedi kürek mahkûmu, "bir defa şarkı söyleyen hayat boyu ağlar."

"Anlamıyorum," dedi Don Quijote.

Muhafızlardan biri durumu açıkladı:

"Saygıdeğer efendim, bu aşağılık adamların arasında acı çekerken şarkı söylemek demek, işkence altında itiraf etmek anlamına gelir. Bu günahkâra işkence etmişler, o da suçunu itiraf etmiş. Suçu da *cuatrero*luk, yani hayvan hırsızlığı. İtiraf ettiği için altı sene kürek cezasına çarptırıldı, bir de sırtına yediği iki yüz kırbaç var. Hep böyle efkârlı ve hüzünlü olmasının sebebi de geride kalan diğer hırsızların buralara gelip kendisine kötü davranması, aşağılayıp hakaret

---

* Acı çekerken şarkı söylemek deyimi, işkencelerin en hafifi olan su işkencesi arasında suçunu itiraf edenler için kullanılıyordu.

etmeleri. Bütün mesele de itiraf etmesi ve inkâr edecek cesareti gösterememesi. Evet ve hayır kelimeleri hece bakımından aynı uzunluktadır derler; yani hayatı ya da ölümü başkasının şahitliğine ya da delillere değil de kendi beyanına bağlı olan suçluların şanslı olduğunu söylerler. Bence haksız da sayılmazlar."

"Ben de aynı fikirdeyim," diye karşılık verdi Don Quijote.

Sonrasında üçüncü mahkûmun yanına gidip diğerlerine sorduğu soruyu ona da sordu. Mahkûm hiç düşünmeden, ilgisizce cevap verdi:

"Ben on düka altını ödeyemediğim için kürek cezasına gidiyorum."

"Ben yirmi altını seve seve veririm," dedi Don Quijote, "sizi bu kötü durumdan kurtaracaksa."

"O biraz denizin ortasında açlıktan ölmek üzereyken para sahibi olmaya benziyor," diye yanıtladı kürek mahkûmu, "istediğiniz yiyeceği satın alamadıktan sonra. Böyle diyorum, çünkü zatıalinizin bana şu anda teklif ettiği o yirmi altına zamanında sahip olmuş olsaydım, kâtibi satın alır, vekilimin aklını öyle çelerdim ki bugün böyle av köpeği gibi bağlı götürüleceğime Toledo'daki Zocodover meydanının ortasında olurdum. Ama Tanrı büyüktür; sabredelim yeter."

Don Quijote, dördüncü mahkûma geçti. Beyaz sakalı göğsüne kadar inen, nur yüzlü bir adamdı bu. Orada bulunmasının sebebi sorulunca ağlamaya başladı ve tek kelime bile etmedi; ama beşinci sıradaki mahkûm onun yerine yanıt verdi:

"Bu onurlu adam, dört yıllığına kürek cezasına gidiyor; daha önce de tam teşekkül giyinmiş halde ve at üstünde şehirde dolaştırıldı."*

"İbret olsun diye dolaştırılmıştır herhalde," dedi Sancho Panza.

"Aynen öyle," diye yanıtladı kürek mahkûmu, "bu cezaya çarptırılmasının sebebi ise ispiyonculuk yapması, taşımadığı şey kalmamış. Yani diyeceğim, bu beyefendi çöpçatanlıktan ceza yemiş. Biraz da büyücülük işi karışmış olaya."

"O büyücülük karışmasaymış iyiymiş," dedi Don Quijote, "sırf çöpçatanlıktan olsa, değil kürek cezasına çarptırılmayı, kürekçilerin başına geçirilmeyi hak ederdi. Çünkü çöpçatanlık dediğiniz iş alela-

* Giyinik halde olması kırbaç yemediğini gösteriyor

de bir iş değildir; yalnızca akıllı insanların yürütebileceği bir meslektir ve düzenli bir devlet içindeki önemi çok çok büyüktür. Soyu temiz insanların dışında kimselerin de bu mesleği icra etmemesi gerekir; hatta tıpkı diğer mesleklerde olduğu gibi, bu meslektekileri teftiş edecek müfettişlerin bulunması lazımdır ve yine ticaret simsarlarında olduğu gibi bunların da belli bir sayıda ve bilinen kişilerden oluşması gerekir. Böylece bu meslekteki pek çok yanlışlıktan da kaçınılmış olunur, zira bu yanlış ve eksikliklerin pek çoğu, bu mesleğin içine akılsız hizmetçi kızlarla genç ve tecrübesiz uşaklar gibi ahmak ve akılsız kimselerin karışmasından ileri gelir. Bunlar, en çok zekâ gereken anlarda, en önemli durumlarda işi batırıverir, sağını solunu şaşırırlar. Bir devlette bu kadar gerekli bir işi icra edecek kişilerin seçilmesinde neden ince eleyip sık dokumak gerektiği konusunda daha ayrıntılı açıklamalarda bulunmak isterdim, fakat şimdi sırası değil: Başka bir gün meseleyi anlayıp gerekli düzeltmeleri yapabilecek birine izah ederim yine. Şimdilik tek söyleyeceğim şey, bu karşımdaki ak saçlı nur yüzlü adamı, sırf çöpçatanlığı sebebiyle böyle kedere boğulmuş halde görmenin bende yarattığı üzüntünün, büyücülük meselesi yüzünden uçup gittiği. Gerçi biliyorum ki bazı ahmakların düşündüğünün aksine, dünyada hiçbir büyü yoktur ki iradeye üstün gelsin; zira irademiz hürdür ve ona zorla etki edecek ne bir sihir ne de bir ot vardır. Bazı akılsız kadıncağızlar ve kötü niyetli yalancılar, zaman zaman erkekleri deliye döndürmek için birtakım iksirler ve zehirler hazırlar böylece birisinin içinde aşk doğurabileceklerini zannederler, ama dediğim gibi, iradeye karşı zor kullanmak imkânsızdır."

"Öyledir gerçekten," dedi yaşlı adamcağız, "büyücülük meselesine gelince, beyefendi, o konuda suçum yok; çöpçatanlık işini inkâr edemem. Ama hiçbir zaman kötü bir niyetim olmadı: Tek isteğim, bütün dünyanın sıkıntı ve anlaşmazlık olmadan, barış ve huzur içinde yaşamasıydı. Ama benim bütün bu iyi niyetlerim, şimdi gitmekte olduğum yere götürülmeme engel olamadı. Yaşımın başımın yanına bir de idrar sorunu eklendiği için artık sağ çıkacağımı da zannetmiyorum."

Ardından baştaki gibi yeniden ağlamaya başladı. Adamın ağlaması Sancho'ya o kadar dokundu ki göğsünden bir dörtlük riyal çıkarıp sadaka niyetine adama verdi.

Don Quijote ilerledi ve başka bir mahkûma cezasını sordu. Bu mahkûm bir öncekine göre çok daha canlı bir tonla cevap verdi:

"Ben böyle götürülüyorum, çünkü iki kızkardeş olan kuzenlerime, bir de kuzenim olmayan başka iki kız kardeşe yaptığım şakayı biraz fazla ileri götürdüm. Sonunda artık alayı o kadar abarttım ki bütün akrabalık ilişkileri karman çorman bir hal aldı, şeytan gelse işin içinden çıkamazdı. Her şey aleyhime sonuçlandı, kimse imdadıma gelmedi, param da yoktu; neredeyse darağacını boylayacaktım. Sonra altı sene kürek cezasına çarptırıldım, ben de itiraz etmedim; suçumun cezası budur. Daha gencim, ömrüm elversin de kurtulurum ben. Eğer zatıalinizin bu fakirlere verebileceği bir sadakası varsa, Tanrı sizi cennette ödüllendirecektir. Biz de bu dünyada sizin ömrünüz ve sağlığınız için dua eder, bu güzel görüntünüzün hak ettiği kadar uzun ve mutlu olmasını dileriz."

Bu konuşan öğrenci kılığındaydı; muhafızlardan birinin dediğine göre çok iyi bir hatipti, Latinceyi de çok iyi biliyordu.

Hepsinin arkasından gelen başka bir adam daha vardı. Otuz yaşlarında gösteriyordu, çok yakışıklıydı, ama biraz şaşı bakıyordu. Diğer mahkûmlardan farklı bir şekilde bağlanmıştı, çünkü ayağında bütün vücudunu kaplayan kocaman bir zincir takılıydı. Boynuna da iki halka asılmıştı; bunlardan biri vücudundaki uzun zincire bağlıydı, diğeri ise dost ayağı denilen halka zincirlerdendi. Bu halkadan da beline iki demir parçası iniyordu. Bu demirlere bağlı, ellerinin geçtiği kelepçeler, iri bir asma kilitle birleşiyordu; yani mahkûm ne ağzını ellerine götürebiliyor, ne de başını ellerine eğebiliyordu. Don Quijote bu adamın neden diğerlerinden bu kadar fazla zincire bağlı olduğunu sordu. Muhafız, bu adamın suçlarının diğer bütün mahkûmların suçlarının toplamından daha fazla olduğunu söyledi. Üstelik öyle kurnaz, öyle hınzırdı ki böyle sıkı sıkı bağlamazlarsa kaçıp gideceğinden endişe ediyorlardı.

"Eğer kürek cezasından daha ağır bir hükmü hakedecek bir şey yapmadıysa," dedi Don Quijote, "ne suç işlemiş olabilir?"

"On seneliğine gidiyor," diye yanıtladı muhafız, "o da sivil ölüm sayılır.* Bunun dışında bilinmesi gereken tek şey, bu adamcağızın

---

* Vasiyet bırakabilme dışında bütün hakların alındığı ceza için.

ünlü Gines de Pasamonte olduğudur, namıdiğer Ginesillo de Parapilla."

"Komiser bey," diye araya girdi kürek mahkûmu, "orada biraz durun. Kafamızdan isimler soyisimler uydurmayalım. Benim adım Gines, Ginesillo değil. Soyadım da sizin dediğiniz gibi Parapilla değil, Pasamonte. Herkes dönüp kendi işine baksa hiç fena olmayacak."

"Düzgün konuşun, sayın hırsızlar hırsızı," diye karşılık verdi komiser, "yoksa ben sizi susturmasını bilirim."

"Belli ki," diye yanıtladı kürek mahkûmu, "Tanrı ne isterse insanın başına o geliyor. Ama bir gün gelecek, Parapillalı Ginesillo muymuşum değil miymişim göreceksiniz."

"Öyle demiyorlar mı sana, yalancı?" dedi muhafız.

"Diyorlar, evet," diye yanıtladı Gines, "ama ben dedirtmeyeceğim, yoksa sabahlara kadar kavga ederim. Beyefendi, sizin de verecek bir şeyiniz varsa verin artık da Tanrı yolunuzu açık etsin. Başkalarının hayatlarını bu kadar merak etmeniz de insanın canını sıkıyor. Benimkini öğrenmek istiyorsanız söyleyeyim, adım Gines de Pasamonte'dir, kaderim de bu başparmaklarla yazılıdır."*

"Doğru söylüyor," dedi komiser. "Kendi hikâyesini kendi yazdı, baştan sona hem de. Kitabı da iki yüz riyale hapishanede rehin bıraktı."

"Niyetim de geri almak," dedi Gines, "iki yüz düka altınına çıksa bile alacağım."

"O kadar mı güzel?" diye sordu Don Quijote.

"O kadar güzel ki," diye yanıtladı Gines, "*Lazarillo de Tormes* de, o tüde yazılmış ve yazılacak bütün kitaplar solda sıfır kalır. Size şunu söyleyebilirim ki benim hikâyem gerçekleri anlatıyor; üstelik o kadar güzel o kadar hoş gerçekler ki yanına yaklaşacak yalan bulunmaz."

"Kitabın adı nedir peki?" diye sordu Don Quijote.

"*Gines de Pasamonte'nin Hayatı*," diye yanıtladı adam.

"Bitti mi kitap?" dedi Don Quijote.

"Nasıl bitebilir," diye karşılık verdi adam, "benim hayatım henüz bitmemişken? Yazılı kısım, doğumumdan başlayarak beni bu son defa kürek cezasına gönderdikleri ana kadarki süreyi anlatıyor."

---

*"Ellerle" "başparmaklarla" ifadesi kumarbazlık jargonuna aittir. ç.n.

"O zaman daha evvel de kürek cezasına çarptırıldınız?" dedi Don Quijote.

"Tanrı'ya ve krala hizmet etmek için daha önce dört sene kaldım. Peksimetin de kırbacın da tadını iyi bilirim," diye cevapladı Gines, "Gittiğim için çok da üzülmüyorum, çünkü kitabımı tamamlamak için çok vaktim olacak, daha söyleyecek çok şeyim var zira. İspanya'nın kadırgalarında da hiç istemediğiniz kadar boş vaktiniz oluyor; benim yazacaklarım için çok fazlasına gerek yok zaten, çünkü hepsini ezbere biliyorum."

"Yetenekli birine benziyorsun," dedi Don Quijote.

"Talihsizimdir de," dedi Gines, "zira talihsizlik, yeteneğin peşini hiç bırakmaz."

"Kötülerin peşini bırakmaz," diye araya girdi komiser.

"Daha önce de dedim, sayın komiser," diye karşılık verdi Pasamonte, "biraz ağırdan alın. O beyefendiler elinizdeki o değneği bize kötü davranın diye vermediler. Bize yol gösterin, Majesteleri'nin gönderdiği yere götürün diye verdiler. Yoksa, and olsun ki...! Neyse, yeter! Belki handa düzülen kirli çamaşırların lekesi bir gün çıkar yıkanınca. Şimdi sussun herkes, uslu dursun ve güzel konuşsun. Biz de yürümeye devam edelim, bu dalgayı fazla uzattık."

Komiser, Pasamonte'nin savurduğu tehditlere cevaben değneğini havaya kaldırdı, ama Don Quijote araya girip onu durdurdu, adama kötü davranmamasını rica etti. Zira elleri bağlı olanın dilinin böyle uzun olması gayet normal bir durumdu. Ardından zincirdeki herkese dönüp seslendi:

"Sevgili kardeşlerim, bana anlattığınız bütün bunlardan çıkardığım, işlediğiniz suçlar yüzünden cezaya çarptırılmış olmanıza rağmen, çekeceğiniz cezalar pek hoşunuza gitmiyor. Hiç istemeyerek, iradenize karşı gidiyorsunuz bu cezaları çekmeye. Belki de şunun işkence karşısında gösteremediği yüreklilik, öbürünün parasının eksikliği, berikinin yardım elde edememesi ve son olarak da hâkimin yanlış hükmü sonucunda yenildiniz ve sizin tarafınızda olan adaleti kaybettiniz. Bütün bunlar da Tanrı'nın beni bu dünyaya göndererek mensubu bulunduğum şövalyelik yoldaşlığını meslek edinmemi sağlamasındaki amacı ve bu mesleğe bağlı olarak güçlünün zalimliğinin

altında ezilenlerin ve muhtaçların yardımına koşma yeminimi sizin durumunuzda ortaya koymam gerektiğini bana gösteriyor, hatta beni buna sevk ediyor ve mecbur kılıyor. Ancak güzellikle yapılabilecek bir şeyin kötülükle yapılmaya çalışılmaması ihtiyatlılığın göstergelerinden biri olduğunu bildiğimden, bu muhafız beyefendilere ve komisere istirham ediyorum, sizi serbest bıraksınlar; nasılsa krala daha iyi savaşlarda hizmet edecek birileri hiç eksik olmaz. Çünkü Tanrı'nın ve tabiatın hür kıldığı kimseleri köle yapmak bana biraz ağır geliyor. Üstelik, –diye ekledi Don Quijote– bu zavallıların sizlere karşı işlediği bir suç da yok. Herkesin günahı kendi boynuna; yukarıda Tanrı var ya, kötüyü cezalandırmayı da iyiyi ödüllendirmeyi de ihmal etmez. Dürüst kimselerin kendileriyle ilgisi olmayan başkalarının eline cellat olmaları hiç de iyi değildir. Sizden bunu güzellikle ve nazikçe rica ediyorum. Eğer kabul ederseniz müteşekkir olurum. Rıza göstermezseniz de şu elimdeki mızrağımla şu kalkanım, bileğimin gücüyle bir olur, size zorla yaptırmasını bilir."

"İyi zırvaladı!" diye karşılık verdi komiser. "Nihayet sonunu da güzel bağladı! Kralın mahkûmlarını serbest bırakacakmışız da, yoksa bıraktırmasını bilirmiş! Bak sen! Sanki bizim onları bırakmaya yetkimiz varmış gibi! Yürüyün gidin kendi yolunuza, beyefendi. O kafanızdaki tası da düzgün yerleştirin, öküz altında buzağı aramayın."

"Öküz de sensin, buzağı da, sersem!" diye yanıtladı Don Quijote. Bu söylemesiyle adamın üzerine atılması bir oldu ve savunmaya geçmesine fırsat bile vermeden, bir mızrak darbesiyle adamı yaralı halde yere seriverdi. Şansına, saldırdığı adam, elinde tüfeği olandı. Geri kalan muhafızlar beklemedikleri bu olay karşısında yıldırım çarpmışa döndüler. Ama kendilerini toparladıktan sonra at üstündekiler kılıçlarına, yayan gidenler de mızraklarına davrandıkları gibi kendilerini gayet sakin bir şekilde beklemekte olan Don Quijote'ye saldırdılar. Eğer kürek mahkûmları fırsattan istifade edip bağlı oldukları zinciri kırmamış olsalardı Don Quijote'nin hali muhakkak harap olacaktı. Kendilerini çözüp serbest kalan kürek mahkûmlarına mı koşsunlar, yoksa Don Quijote'ye mi saldırsınlar derken ne yapacaklarını bilemeyen muhafızlar sonunda doğru düzgün hiçbir şey yapamadılar.

Sancho ise o sırada Gines de Pasamonte'nin kaçmasına yardım ediyordu. Zincirlerinden kurtulup serbest kalan ilk mahkûm oydu. Kurtulur kurtulmaz yerdeki komiserin üzerine atılıp kılıcıyla tüfeğini elinden kaptı. Tüfeği hiç ateşlemeden, yalnızca bir ona bir buna doğrultmasıyla ortada hiç muhafiz bırakmadı, çünkü hepsi hem Pasamonte'nin tüfeğinden hem de serbest kalan diğer mahkûmların attıkları taşlardan koşa koşa kaçtılar.

Sancho bu duruma epey üzüldü, çünkü kaçanların bunları Kutsal Kardeşliğe haber vereceğinden, onların da çanlar çalarak suçluların peşlerine düşeceğinden korkuyordu. Bunu efendisine de söyledi ve kendisinden hemen yakınlarda bulunan dağlarda pusuya yatmalarını rica etti.

"Pekâlâ," dedi Don Quijote, "ama ben şimdi esas yapılması gerekeni biliyorum."

Bunun üzerine komiseri çırılçıplak soyduktan sonra şimdi etrafta koşturup ortalığı birbirine katmakta olan kürek mahkûmlarına seslendi ve söyleyeceklerini dinlemeleri için etrafında toplanmalarını istedi. Ardından şöyle dedi:

"Yapılan iyiliklere minnettar olmak, soyluluğun göstergesidir ve Tanrı'ya karşı işlenen en büyük günah da yine minnet etmesini bilmemektir. Bunu söylememin sebebi, sayın beyler, sizin benden açıkça aldığınız bu iyiliği kendi tecrübenizle görmüş olmanızdır. Bunun karşılığı olarak sizden istediğim ve gönlümden geçen şey ise boyunlarınızdan çıkardığım bu zinciri de yanınıza alıp* yollara düşmeniz ve Toboso kentine varmanızdır. Burada Tobosolu Dulcinea adlı hanımefendiyi bulacak, karşısına çıkacak ve sevgilisi Mahzun Yüzlü Şövalye'nin iradesini ona teslim ettiğini haber vermeniz için sizleri oraya gönderdiğini söyleyeceksiniz. Bu meşhur serüvende yaşanan her şeyi, sizleri özgürlüğünüze kavuşturduğum da dahil olmak üzere bütün ayrıntılarıyla harfi harfine anlatacaksınız. Bunu yerine getirdikten sonra ise artık istediğiniz yere gidebilirsiniz, şansınız açık olsun."

Gines de Pasamonte herkes adına yanıt vererek şöyle dedi:

---

* Esirlerin kurtarıcılarının çıkarılan zincirleri, bağlılıklarının sembolü olarak, bir kiliseye götürüp sunması gelenekti -çn.

"Kurtarıcımız ve efendimiz, zatıalinizin bize verdiği bu emri yerine getirmemizin mümkünatı yok. Çünkü biz böyle hep birlikte yollara düşemeyiz, ancak tek tek, Kutsal Kardeşliğe görünmemek için gizli saklı yollardan ayrı ayrı geçerek gidebiliriz. Kesin peşimize düşmüşlerdir bile. Bu durumda zatıalinizin yapabileceği, Tobosolu Dulcinea hanımefendiyle ilgili talep ettiğiniz bu hizmet ve görevi birkaç Ave Maria ve amentü duasına çevirmenizdir; böylesi adil de olur. Biz bu duaları zatıaliniz için edelim. Hem bunu gece gündüz, ister kaçarken olsun ister dinlenirken, savaşta da barışta da yapabiliriz. Ama şimdi Mısır'ın kazanlarına geri dönmemizi, yani zincirimizi elimize alıp Toboso'nun yolunu tutmamızı beklemek, şimdi saat sabahın onu olmamışken gece olduğunu düşünmeye benzer; bizden bunu istemek, karaağaç meyve versin demek olur."

"Başlarım böyle işe!" dedi Don Quijote öfkesi kabara kabara. "Don Orospunun evladı, Don Ginesillo de Paropillo, artık adın her neyse! Sen kuyruğunu kıstıracak, bütün zinciri kendi boynuna takacak ve yalnız gideceksin o halde."

Zaten hiç de yumuşakbaşlı bir yapısı olmayan Pasamonte, kendilerini serbest bırakmak gibi bir çılgınlık yap- tığı için artık Don Quijote'nin de aklının tamamen yerinde olmadığını fark ederken bir yandan kendisini bu muamele altında bulunca arkadaşlarına göz ucuyla işaret etti ve hep birlikte geriye çekilerek Don Quijote'yi öyle bir taş yağmuruna tuttular ki kendini siperiyle korumasına imkân yoktu. Zavallı Rocinante de efendisinin mahmuzlamalarına hiç aldırmıyor, tunçtan yapılmış gibi olduğu yerden kımıldamıyordu. Sancho ise eşeğinin arkasına geçmiş,

üzerlerine yağmakta olan taş fırtınasından korunmaya çalışıyordu. Don Quijote üzerine sayısını bilemeyeceğim kadar çok sayıda ve kuvvetle yağan taşlardan yeterince korunamayınca yere yıkıldı. Yere düşer düşmez talebe olan üzerine çullandı ve tası başından kaptığı gibi üç dört defa sırtına, bir o kadar da yere vurdu ve paramparça etti. Ardından Don Quijote'nin zırhının üstüne giymiş olduğu kısa ceketi çıkardılar. Zırhının demir bacaklıkları engel olmasa çoraplarını da alacaklardı. Sancho'nun ise paltosunu çıkarıp gömleğiyle bıraktılar. Savaş ganimetlerini aralarında paylaştıktan sonra her biri kendi yoluna gitti. Ne zinciri yüklenmek ne de Tobosolu Dulcinea hanımefendinin huzuruna çıkmak umurlarında değildi; tek istedikleri yakalanacaklar diye korktukları Kardeşlikten olabildiğince dikkatli bir şekilde saklanarak kaçmaktı.

Eşek, Rocinante, Sancho ve Don Quijote sonunda yalnız kaldılar. Eşek başını düşünceli bir halde öne eğmiş, sesi kulaklarından gitmeyen taş yağmuru bitmemiştir diye arada bir başını bir o yana bir bu yana sallamaya devam ediyordu. Rocinante efendisinin yanında uzanıyordu; bir taş darbesi onu da yere yığmıştı. Sancho gömleğiyle kalmış, Kutsal Kardeşlik gelecek diye ödü kopuyordu. Don Quijote ise kendilerine onca iyiliğinin dokunduğu adamlar tarafından bu hale sokulduğu için öfkeden deliye dönmekteydi.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Meşhur Don Quijote'nin Morena Dağlarında başına gelen ve bu gerçek hikâyede anlatılan en tuhaf serüvenlerden birine dair

Kendini böyle rezil bir durumda bulan Don Quijote silahtarına şöyle dedi:

"Ben hep şöyle bir laf edildiğini duymuşumdur, Sancho: 'Kötülere iyilik etmek, denize su atmaya benzer.' Senin sözlerine kulak asmış olsaydım bu beladan kaçınmış olacaktım, ama olan oldu bir kere: Bundan sonra sabredip gelecek için bunu bir ders olarak görmekten başka yapılacak bir şey yok."

"Ben ne kadar Türk'sem, zatıaliniz de o kadar ders alır," diye

yanıtladı Sancho. "Ama beni dinleseydiniz bu beladan kurtulmuş olacağınızı söylüyorsunuz ya, şimdi dinleyin madem, belanın daha büyüğünden kurtulursunuz böylece. Çünkü size söylüyorum Kutsal Kardeşlik şövalyelik falan takmaz. Dünyada ne kadar gezgin şövalye olursa olsun, iplemez onlar. Hem şunu da bilin ki atacakları okların sesi şimdiden kulağımda vızıldamaya başladı bile."

"Sen tabiatın gereği korkaksın, Sancho," dedi Don Quijote, "ama dikbaşlı olduğumu ve hiç senin sözünü dinlemediğimi söyleme diye bu seferlik tavsiyene kulak vermek ve bu kadar korktuğun öfkeden kaçınmak istiyorum. Fakat tek bir şartım var: ölsem de kalsam da bu tehlikeden korktuğum için geri çekildiğimi söylemeyeceksin asla. Senin bunca yakarmana karşılık yapıyorum bunu. Aksini diyecek olursan yalan söylemiş olursun. Sana şimdiden o vakte, o vakitten de şimdiye hep bilesin diye doğrusunu söylüyorum ve bunu her düşündüğün ve söylediğin vakitte yalan söylemiş olacağını da ekliyorum. Artık bana tek kelime karşılık da verme, zira bir tehlikeden, özellikle de korkunun sadece ufacık bir zerresini barındıran bu tehlikeden kaçınıp çekiliyor olduğumun düşüncesi bile gitmekten vazgeçip burada kalma isteği uyandırıyor içimde. Onu düşündükçe burada kalmak ve yalnızca senin korkuyla bahsettiğin Kutsal Kardeşliği değil, İsrail'in on iki kavim kardeşlerini, hatta yedi Makkabileri, Kas-

tor ve Polluks'u, artık dünyada ne kadar kızkardeş ve erkek kardeş varsa hepsini bekleyesim geliyor."

"Efendim," diye yanıtladı Sancho, "tehlike, umutlardan ağır bastığı zaman geri çekilmek kaçmak olmadığı gibi, beklemek de korkaklık değildir. Bilge kişiler kendilerini yarına da saklar ve bütün güçlerini bir günde tüketmezler. Siz de bilin ki ben her ne kadar cahil bir köylünün teki olsam da doğru davranmak dedikleri şeyden biraz olsun anlarım. Bu yüzden tavsiyemi dinlediğiniz için sakın pişman olmayın. Siz binin Rocinante'ye, eğer binebiliyorsanız, binemezseniz de ben size yardım ederim. Sonra da beni takip edin; zira aklım şimdi bize ellerimizden çok ayaklarımızın lazım olduğunu söylüyor."

Don Quijote tek kelime daha cevap vermeden atına bindi ve Sancho eşeğinin üzerinde önden yol gösterirken Morena Dağlarının bir yanından içeri girdiler. Sancho'nun niyeti, bütün dağ sırasını geçerek Viso'ya veya Almodovar del Campo'ya çıkmak ve Kardeşliğin peşlerine düşmüş olma ihtimaline karşı bu yaban topraklarda birkaç gün gizlenip beklemekti. Bu düşüncesinin verdiği cesarete bir de eşeğinin sırtında taşıdığı erzakları kürek mahkûmlarına kaptırmadığını

görmenin sevinci eklendi. Sancho bunu bir mucize olarak görüyordu, zira her şeyi didik didik aramışlardı.

Don Quijote bu dağların içlerine girerken keyfi yerine geldi, çünkü buralar aradığı serüvenler için uygun yerler gibi gözüküyordu. Gezgin şövalyelerin böyle ıssız ve yaban topraklarda başlarına gelen harikulade olayları hatırladı. Bu düşüncelere kendini öyle kaptırmıştı ki başka bir şey düşünecek hali yoktu. Sancho ise artık güvenli bir bölgede yürüdüğünü düşündüğünden, tek derdi din adamlarının ganimetlerinden kalanlarla karnını doyurmaktı. Bu nedenle eşeğinin semerine yanlamasına oturmuş, heybesinden çıkardıklarını midesine indirmekteydi ve bu şekilde gitmeye devam edebildiği sürece başka bir serüven yaşamış yaşamamış, umurunda bile değildi.

Tam o sırada başını yukarı kaldırdı ve efendisinin ayağa kalktığını ve yerde duran şişkince bir şeyi mızrağının ucuyla kaldırmaya çalıştığını gördü. Yardıma ihtiyacı olabilir diye hemen yanına koştu. Efendisi, birbirine bağlı bir eyer ile deri bir çantayı mızrağının ucuyla itekliyordu. İkisi de biraz yırtılmış, hatta epey yırtılmış, paramparça olmuştu. Ama çanta öyle ağırdı ki Sancho gidip yerden kaldırmak zorunda kaldı. Sonra da içindekilerin ne olduğuna bakması için efendisine götürdü.

Sancho bu işi çarçabuk yapıvermişti, zira çanta zincirle kilitlenmiş olmasına rağmen her tarafı paramparça olup çürümüştü. Bu nedenle içinde ince Hollanda kumaşından dört adet gömlek, temiz olmasa da muhteşem bir işçilikle yapılmış keten kumaştan başka birtakım şeyler olduğunu görebiliyordu. Ayrıca bir mendilin içinde çokça altın sikke buldu. Bunları görünce çığlığı bastı:

"Tanrı'ya şükürler olsun, sonunda bir işe yarayacak bir serüven çıkardı karşımıza!"

Çantayı biraz daha karıştırınca süslü püslü bir not defteri buldu. Don Quijote defteri kendisi aldı ve parayı Sancho'ya bıraktı. Sancho bu lütuf karşısında efendisinin ellerini öptükten sonra çantanın içindeki çamaşırları çıkardı ve çantayı erzakların bulunduğu çuvala koydu. Bütün bunları gören Don Quijote şöyle dedi:

"Bana öyle geliyor ki Sancho, zaten başka türlü olması da mümkün değil, yolunu kaybetmiş bir gezgin bu dağlardan geçmiş ve yol-

da haydutlarla karşılaşmış. Haydutlar gezgini öldürmüş ve gömmek için de bu ıssız yere getirmişler."

"Öyle olmuş olamaz," diye yanıtladı Sancho, "çünkü hırsız olsalardı bu parayı burada bırakmazlardı."

"Doğru söylüyorsun," dedi Don Quijote, "o halde bunun ne olabileceğini ne tahmin edebiliyor ne de açıklayabiliyorum. Ama dur bakalım, bu not defterinde aradığımız şeyin izi i sürüp anlayabileceğimiz bir şeyler yazılı olabilir."

Defteri açtı ve ilk gördüğü şey, tamamlanmamış gibi gözükse de çok güzel bir elyazısıyla yazılmış bir sone oldu. Sancho da duysun diye yüksek sesle okumaya başladı:

Ya Aşkın bir şey bildiği yok
Ya merhametsizliği çok
Ya da çektiğim yetmemiş olacak ki
Beni cezaların en büyüğüne çarptırıyor.

Fakat aşk bir Tanrıysa, o halde
Her şeyi biliyor olmalı ve doğrusu şu ki
Zalimliğe müsaadesi olmamalı; madem öyle
Kim yapıyor bunu, acıyı hem çektiriyor
Hem de ölesiye taptırıyor?
Sen değilsin bu, Fili, olamazsın
O kadar iyiliğe bunca kötülüğü sığdıramazsın
Bu kahır Tanrı'dan gelmiyor, hayır.
Ölümüm mecburi, bir o kesin;
Derdinin sebebi bilinmeyene
Olursa tek çare olur bir mucize.

"Bu şiirden hiçbir şey anlaşılmıyor," dedi Sancho. "Tabii bütün yumağın tamamı o bir tek iplikte gizli değilse."

"Ne ipliği varmış burada?" dedi Don Quijote.

"Zatıaliniz orada ip demiştiniz galiba."

"İp demedim, Fili dedim," diye yanıtladı Don Quijote, "bu da sonenin yazarının şikâyet ettiği hanımefendinin ismidir muhakkak. Çok iyi bir şair olduğu da belli; yoksa ben bu işlerden hiç anlamıyorum demektir."

"Zatıaliniz şiir yazma işinden de mi anlıyor yoksa?"

"Hem de sandığından da ziyadesiyle," diye yanıtladı Don Quijote, "baştan aşağı manzum yazılmış bir mektubu sevgilim Tobosolu Dulcinea'ya götürdüğünde görürsün. Çünkü şunu bilmeni isterim ki Sancho, geçmiş çağın bütün gezgin şövalyeleri aynı zamanda büyük ozanlar ve büyük müzisyenlerdi; bu iki beceri ya da fazilet demek daha doğru olur, gezgin âşıkların ayrılmaz birer parçasıdır. Gerçi eski şövalyelerin dörtlükleri zarafetten çok ruh taşır."

"Okumaya devam edin, efendim," dedi Sancho, "birazdan işimize yarayacak bir bilgi bulursunuz."

Don Quijote sayfayı çevirdi ve şöyle dedi:

"Burası düzyazı. Mektuba benziyor."

"Resmi yazışma mı, efendim?" diye sordu Sancho.

"Başlangıcından aşk mektubu gibi gözüküyor," diye yanıtladı Don Quijote.

"Yüksek sesle okuyun o zaman efendim," dedi Sancho, "ben böyle aşklı meşkli şeyleri çok severim."

"Memnuniyetle," dedi Don Quijote.

Sancho'nun istediği gibi dışından okumaya başladı. Mektupta şöyle yazıyordu:

Senin boş yere verdiğin söz ve benim mutlak talihsizliğim beni öyle bir yere götürüyor ki sızlanmalarımdan önce ölüm haberim ulaşacaktır kulaklarına. Sen beni benden daha değerli olan için değil, benden daha zengin olan için reddettin, ah nankör! Eğer erdeme de servete verilen değer verilseydi, başkalarının zenginliğini kıskanmaz, kendi talihsizliklerime ağlamazdım. Güzelliğinin yücelttiği ne varsa davranışlarınla aşağı çektin: Güzelliğine aldanıp seni melek sanmıştım, davranışlarını görünce kadın olduğunu anladım. Esen kal, mahvımın sebebi, Tanrı kocanın yalanlarını hep gizli tutsun, gizli kalsınlar ki yaptığından hiçbir zaman pişmanlık duyma, ben de istemediğim bir intikamı almayayım.

Don Quijote mektubu okumayı bitirince şöyle dedi:

"Bu mektuptan şiirdekinden bile daha az şey anlaşılıyor. Mektubun yazarının reddedilmiş bir sevdalı olduğu belli, o kadar."

Ardından defterin bütün yapraklarına göz gezdirdi ve başka birtakım şiirler ve mektuplar daha buldu. Bazılarını okuyabildi, bazılarını okuyamadı. Ama hepsinde illaki şikâyetler, ağlamalar, hayal kırıklıkları, kuşkular, sevinçler, mutsuzluklar, iyilikler, reddedilişler vardı. Bazıları övülüyor, bazılarından ise sızlanılıyordu.

Don Quijote defteri incelerken Sancho da diğer yanda çantayı incelemekteydi. Çantada da eyerde de bakılmadık, açılmadık, göz atmadık yer, sökülmedik dikiş, didiklenmedik yün parçası bırakmadı. Dikkatsizliği yüzünden ya da yeterince bakmadı diye gözünden kaçan bir şey kalsın istemiyordu. Bir defa parayı bulduktan sonra açgözlülüğü uyanmıştı; bulduğu da yüz sikkeden fazla ediyordu. Bunlardan daha fazlasını bulamadı, ama battaniyede yediği dayağın, karışımı kusmasının, sopaların hayır dualarının, katırcının yumruklarının, heybelerin kayboluşunun, paltosunun çalınmasının ve efendisinin hizmetinde geçirdiği onca açlığın, susuzluğun ve yorgunlu-

ğun sonunda bir işe yaradığını, bulduğu bu ganimetle bütün bunların karşılığını artık fazlasıyla aldığını düşünüyordu.

Mahzun Yüzlü Şövalye valizin kime ait olduğunu çok merak etmişti. Okuduğu soneden ve mektuptan, altın paralardan ve iyi kumaştan yapılma gömleklerden anlaşılıyordu ki bunların sahibi, olsa olsa aşka düşmüş seçkin birisi olmalıydı. Sevdiği kadının hor görmelerine ve aşkına karşılık vermeyişlerine daha fazla dayanamayıp bu ümitsizlik yüzünden kendi kötü sonuna sürüklenmişti. Fakat bu ıssızlıklarda bilgi alabileceği hiç kimse bulunmadığından, yola devam etmekten başka çaresi olmadığına karar verdi. Gidebileceği tek yol olduğu için Rocinante'nin gittiği yoldan hiç sapmadan devam edecekti. Bu tenhalıklarda illaki ilginç bir serüvenle karşılaşacağını düşünüyordu.

Aklında bu düşüncelerle ilerlerken ilerideki bir tepenin üzerinde, bir kayadan ötekine, bir çalıdan öbürüne müthiş bir çeviklikle atla-

yıp zıplamakta olan bir adam gördü. Uzaktan seçebildiği kadarıyla adam çıplaktı. Gür, siyah bir sakalı vardı; saçları birbirine girmişti, bacakları çıplaktı ve yalınayaktı. Bacaklarının üst kısmını ise dizlikleri örtüyordu. Aslan yelesi renginde bir kadifeden yapıldığı belli olan bu dizlikler öyle lime lime haldeydi ki her yerden teni gözüküyordu. Başında da bir şey yoktu. Denildiği üzere büyük bir çeviklikle hareket ediyor olmasına rağmen, Mahzun Yüzlü Şövalye bütün bunları en ufak ayrıntısına kadar izledi. Hatta peşinden gitmeye de yeltendi ama gidemedi; hem Rocinante bu yabanlıklarda yürümekte zorlanıyordu, hem de kendisi yavaş ve ağırkanlı bir tabiata sahipti. Ardından Don Quijote bir anda bu adamın buldukları eyerle çantanın sahibi olduğu sonucuna vardı ve bir yıl boyunca bu dağlarda dolaşacak olsa bile bu adamı bulmaya karar verdi. Bunun üzerine Sancho'ya eşeğinden inip dağın bir tarafından kestirme giderek ilermesi emrini verdi. Kendisi de diğer taraftan gidecekti. Böylece gösterdikleri dikkatlilik sayesinde gözlerinin önünde böyle aceleyle gidiveren bu adamın karşısına çıkabilirlerdi.

"Onu yapamam," diye karşılık verdi Sancho, "çünkü zatıalinizin yanından uzaklaşır uzaklaşmaz korkuveriyorum ve panik olmaya, her tarafta bin tane şey görmeye başlıyorum. Bu sözlerim size uyarı olsun, şu andan itibaren yanınızdan bir parmak kadar bile uzaklaşmıyorum."

"Öyle olsun," dedi Mahzun Yüzlü, "benim cesaretime güveniyor olmandan gayet memnunum, kendi bedenindeki cesaret eksik olsa da benimki seni yarı yolda bırakmayacaktır. Şimdi arkadamdan gel bakalım yavaş yavaş. Ya da artık nasıl gelebiliyorsan öyle gel ve gözlerini iyi aç. Şu tepeyi aşalım, belki bulduklarımızın sahibi olduğu şüphe götürmeyen şu adamla orada karşılaşabiliriz."

Sancho yanıt verdi:

"Adamı aramamamız çok daha iyi olur, çünkü bulursak ve bir ihtimal paranın sahibi de kendisiyse, parayı geri iade etmem gerektiği kesin. O yüzden bu gereksiz zahmete hiç girmememiz, gerçek sahibi daha zahmetsiz ve daha normal bir şekilde ortaya çıkana kadar da paranın bende kalması daha uygun olur. Hem belki o zamana kadar harcamış olurum, böylece kral da beni suçlu bulmaz."

"İşte o konuda yanılıyorsun, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "artık sahibinin kim olduğuna dair bir şüpheye düştüğümüze, bu kişi de hemen ötemizde olduğuna göre, onu arayıp bulmak ve parayı iade etmek zorundayız. Eğer aramayacak olursak, kendisinin paranın sahibi olduğuna dair kuvvetli bir şüphe duyuyor olmamızdan dolayı, sahibi kendisiymiş kadar suçlu sayılırız. Bu yüzden, dostum Sancho, adamı arıyoruz diye içine huzursuzluk düşürme, zira bu arayış bilakis benim huzursuzluğumun çaresi olacaktır."

Böyle söyleyerek Rocinante'ye bindi ve Sancho da her zamanki gibi eşeğiyle onu takip etti. Dağın bir yanını döndükten sonra bir dereye vardılar. Bu derenin içinde köpeklerin parçaladığı, kargalara yem olmuş, ölü bir katır vardı. Yuları da semeri de üzerinde, tamtakımdı. Bütün bunlar, kaçan adamın bu katırın ve çantanın sahibi olduğu şüphelerini daha da kuvvetlendirdi.

Orada durmuş katıra bakarlarken sürüsünü otlatan bir çobanın ıslığına benzer bir ses duydular ve birdenbire sol taraflarında bir

sürü keçi belirdi. Keçilerin arkasında ise tepenin üzerinde keçileri güttüğü belli olan, yaşlı bir adam vardı. Don Quijote adama seslendi ve bulundukları yere inmesini istedi. Karşılık olarak adam da ona bağırdı ve ara sıra keçilerden, kurtlardan ya da oralarda dolaşan diğer vahşi hayvanlardan başka kimsenin geçmediği bu ıssızlıklara onları kimin getirdiğini sordu. Sancho adama aşağı inmesini, inince hepsini tek tek anlatacaklarını söyledi. Keçi çobanı aşağı indi ve Don Quijote'nin bulunduğu yere varınca şöyle dedi:

"Bahse girerim şu boşlukta yatan katır ölüsüne bakıyorsunuz. Herhalde altı ay oluyor orada duralı. Söyleyin bakalım, buralarda katırın sahibine rastladınız mı?"

"Kimseye rastlamadık," diye yanıtladı Don Quijote. "Bir tek buraya yakın bir yerde bir semer ile ufak bir çanta bulduk."

"Onu ben de buldum," diye karşılık verdi keçi çobanı. "Ama bir uğursuzluk gelir ya da hırsızlıkla suçlanırım diye ne almaya kalktım ne de yanına yaklaşmaya. Şeytan kurnazdır, ayağının altından öyle bir şey kaydırıverir ki nasıl olduğunu bile anlamadan düşüverir insan."

"Ben de tam onu diyorum," diye araya girdi Sancho, "çantayı ben de buldum ama neymiş diye bir taş atıp bakmak bile istemedim. Orada olduğu gibi bıraktım; orada olduğu gibi duruyor da hâlâ. Çünkü gül de olsa dikenlisini istemem ben."

"Söyleyin bana, iyi yürekli adam," dedi Don Quijote, "bu eşyaların sahibinin kim olduğunu biliyor musunuz?"

"Benim söyleyebileceğim tek şey," dedi keçi çobanı, "aşağı yukarı altı ay önce buradan yaklaşık üç fersah uzaklıkta bir çoban kulübesine iyi görünümlü, terbiyeli genç bir delikanlının, şimdi şurada ölü yatan katırın üzerine binmiş, sizin bulup da el sürmediğinizi söylediğiniz semer ve çantayla geldiğidir. Bize bu dağların en ıssız ve en engebeli yerlerinin neresi olduğunu sordu. Biz de şu anda bulunduğumuz yer olduğunu söyledik. Doğrusu da budur, çünkü yarım fersah içeri girseniz belki bir daha dışarı çıkamazsınız. Sizin buraya kadar gelmiş olmanıza bile çok şaşırdım, çünkü buraya gelen ne bir yol ne de bir patika vardır. Neyse, diyeceğim, bizim verdiğimiz cevabı duyan delikanlı atının iplerine asıldığı gibi geri döndü ve gösterdiğimiz yere doğru ilerledi. Böylece hepimizi o güzel görüntüsüne hayran

sorduğu soru karşısında şaşkın halde bıraktı ve büyük bir hızla dağlara doğru yürümeye başladı. O günden sonra kendisini bir daha hiç görmedik, ta ki birkaç gün sonra bizim çobanlardan birinin yoluna çıkana kadar. Tek bir söz söylemeden gelmiş ve çobana tekme tokat giriştikten sonra kulübeye gidip ne kadar ekmek ve peynir varsa almış. Aldığı gibi de inanılmaz bir süratle tekrar dağların içine dalmış gitmiş. Bunu duyan çobanlardan bazıları olarak biz de bu dağların en kuytu köşelerini bile neredeyse iki gün boyunca karış karış aradık. Sonunda kocaman, heybetli bir mantar ağacının kovuğunun içine girmiş halde bulduk delikanlıyı. Dışarı çıkıp bizi büyük bir nezaketle karşıladı. Kıyafetlerinin her yanı yırtılmış, paramparça haldeydi. Yüzü gözü ise güneşten öyle yanmış kavrulmuş, öyle berbattı ki neredeyse tanıyamayacaktık, ama ne kadar parçalanmış olsalar da kıyafetlerine bakınca onun aradığımız kişi olduğunu anladık. Bizi kibarca selamladı ve bir iki düzgün cümleyle, onu bu kılıkla gördüğümüze şaşırmamamızı söyledi, çünkü bu şekilde yaşayarak işlediği pek çok günaha karşılık bir kefaret ödüyormuş. Bize kim olduğunu söylemesini rica ettik, ama hiçbir zaman kendisinden bir yanıt alamadık. Ayrıca yemek yemeden de duramayacağı için, lazım olduğu zaman bize kendisini nerede bulabileceğimizi söylemesini istedik, zira ona gereken yemeği biz kendimiz seve seve götürürdük. Götürmemizden hoşlanmazsa da en azından gelip bizden istemesini, çobanların yemeğini gizlice alıp götürmemesini rica ettik. Teklifimize teşekkür etti, önceki hırsızlıklarından dolayı özür diledi ve bundan böyle yiyecekleri kimseye rahatsızlık vermeden Tanrının adını anarak isteyeceğine söz verdi. Nerede konakladığını sorduğumuzda ise, gece çöktüğünde kader karşısına neresini çıkarırsa orada kaldığını söyledi ve sözlerini öyle acıklı gözyaşlarıyla sonlandırdı ki kendisini ilk gördüğümüz andaki haliyle o anki hali arasındaki farkı düşününce, bizim de orada onunla birlikte ağlamamamız için taş olmamız gerekirdi. Çünkü daha önce de dediğim gibi, kendisi çok kibar ve nazik bir delikanlıydı. O kibar ve düzgün konuşma şeklinden iyi bir aileden geldiği ve saray soyundan olduğu anlaşılıyordu. Onu dinleyen bizler ne kadar taşralı olsak da, onun kibarlığı bizim taşralılığımıza kadar ulaşıyordu. Fakat konuşmasının orta yerinde durdu ve sessizliğe büründü. Bir

süre boyunca gözlerini yerdeki bir noktaya dikti. Biz de bu müddet boyunca öylece durup, bu dalgınlıktan ne çıkacağını bekledik. Biraz da acıma duymuyor değildik. Çünkü onu öyle gözleri yere kilitlenmiş halde kirpiğini bile oynatmadan bakarken, arada bir gözlerini kapatıp dudaklarını sıkarak kaşlarını kaldırdığını gördükçe anladık ki başını bir tür delilik sarmaktaydı. Zaten kendisi de sonrasında bize haklı olduğumuzu göstermiş oldu, çünkü kendini attığı yerden büyük bir hiddetle kalktığı gibi en yakınında bulduğu kişiye hınçla saldırmaya başladı. Öyle öfkeyle saldırmıştı ki araya girip ayırmasaydık yumruklarıyla ve ısırıklarıyla adamı öldürecekti. Bütün bunlar olurken de bir yandan şöyle haykırmaktaydı: 'Ah riyakâr Fernando! Bana yaptığın haksızlıkların bedelini burada ödeyeceksin. Bu eller söküp çıkaracak bütün kötülüklerin, ama en çok da düzenbazlığın ve hilekârlığın yer ettiği senin o kalbini!' Sonra Fernando'yu hainlikle ve düzenbazlıkla suçlayan başka kelimeler daha ekledi. Epey zorlandık ama sonunda adamı elinden kurtarıp ayırdık. Bunun üzerine bize tek bir kelime daha etmeksizin yanımızdan ayrıldı ve o ağaçlıkların arasına öyle bir hışımla koştu ki arkasından yetişmemiz mümkün değildi. Buradan da böyle delilik anlarının arada bir geldiğini ve Fernando adında birisinin kendisine büyük bir kötülük etmiş olacağını, bu büyük kötülükten dolayı bu hallere düştüğünü anladık. Bütün bunları bunun gibi başka seferlerde yine teyit ettik. Buna benzer durumlarla pek çok defa karşılaştık: kimisinde çobanlardan yiyecek istemeye gelmiş, kimisinde zorla almaya kalkmıştı; çünkü böyle delilik anları yaşadığı zamanlar, çobanlar kendisine yeteri kadar yemek teklif etseler bile kabul etmiyor, yalnızca yumruklarıyla almaya çalışıyor. Aklı başında olduğu anlarda ise Tanrının adını anarak, kibarca ve makul şekilde istiyor ve verilen yiyecekleri gözyaşları dökerek, teşekkürler ederek kabul ediyor. Size doğruyu söylüyorum, beyler," diye devam etti keçi çobanı, "dün ben ve benimle birlikte ikisi hizmetkâr, ikisi benim arkadaşım olan dört çoban çocuğu daha oturduk, kendisini bulana kadar aramaya karar verdik. Bulduktan sonra da artık ister zorla, ister kendi rızasıyla olsun, buradan sekiz fersah uzaktaki Almodovar köyüne götüreceğiz ve derdinin bir dermanı varsa orada bulacağız. Hiç olmadı aklı yerinde olduğu bir anda kim olduğunu ve akraba

sı ya da başına gelen bahtsızlığı haber verebileceğimiz kimi kimsesi olup olmadığını öğreneceğiz. İşte beyler, bana sorduğunuz soru konusunda söyleyebileceklerim bunlar. Bulduğunuz eşyaların sahibinin buradan çıplak halde hızla geçen kişinin kendisi olduğunu da bilin." Don Quijote kayalıklarda zıplayan bir adam gördüğünü daha önceden kendisine söylemişti.

Şimdi bir de keçi çobanının anlattıklarını duyunca büyük bir şaşkınlık içindeydi ve bu talihsiz deli adamın kim olduğunu öğrenmek için hiç duymadığı bir merak duymaya başladı. Bunun üzerine daha önceden düşündüğü şeyi kafasına koydu: dağın her yerini gezerek adamı arayacak, bulana kadar da bakmadığı hiçbir delik, girmediği hiçbir mağara bırakmayacaktı. Gelgelelim talihi düşündüğünden de umduğundan da daha iyi gitti, çünkü tam o sırada bu delikanlının, onların bulundukları yere çıkan taşlık bir yol açıklığından belirmiş, uzaktan değil, yakından bile anlaşılmayacak şeyleri kendi kendine mırıldanarak gelmekte olduğunu gördüler. Kılık kıyafeti tam da tarif edildiği gibiydi. Yalnız yakına geldiğinde Don Quijote, üzerindeki parçalanmış yelekten amber kokuları geldiğini fark etti ve böyle kıyafetler içindeki birinin düşük sınıftan olamayacağı sonucunu çıkardı.

Delikanlı yanlarına gelirken hepsini boğuk ve hırıltılı bir sesle, ama çok kibar bir biçimde selamladı. Don Quijote bu selamlamaya aynı nezaketle karşılık verdi ve Rocinante'den inerek büyük bir incelik ve kibarlıkla yanına yaklaşıp kucakladı. Sonrasında ise sanki kendisini uzun süredir tanıyormuş gibi delikanlıyı kollarının arasında uzun uzun tuttu. Öbürü ise, –Don Quijote'ye Mahzun Yüzlü

dediğimiz gibi bunun adına da Asık Suratlı Pejmürde diyebiliriz– kucaklanmaya müsaade ettikten sonra biraz uzaklaştı, ellerini Don Quijote'nin omuzlarına koydu ve sanki bir yerden tanıyor mu diye anlayamaya çalışır gibi yüzüne baktı. Don Quijote'nin onu gördüğünde yaşadığı şaşkınlığın bir o kadarını belki o da Don Quijote'nin yüzüne, zırhına ve kılığına baktığında yaşamıştı. Sonuç olarak bu kucaklaşmanın ardından ilk konuşan Pejmürde oldu ve birazdan anlatılacakları söyledi.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Morena Dağları serüveni devam eder

Hikâyede anlatılanlara göre Don Quijote, Dağların Pejmürde Şövalyesi'ni müthiş bir dikkatle dinledi. Şövalyenin konuşması şu şekilde cerayan etmişti:

"Beyefendi, elbette ki sizi tanımıyorum, ama kim olursanız olun, bana göstermiş olduğunuz nezakete teşekkür ederim. Keşke ben de bu iyi niyetinize karşılık verebilecek vaziyette olsaydım, ancak talihim, şahsıma gösterilen iyiliklere karşılık verebilme arzusundan başka bir şey sunmuyor bana."

"Benim arzum ise," diye yanıtladı Don Quijote, "size hizmet etmektir; o kadar ki sizi bulana kadar bu dağlardan ayrılmamaya ve yaşamınızın tuhaflığı ile sergilemekte olduğunuz ızdırabınızın bir çaresinin olup olmadığını sizin ağzınızdan öğrenmeye, eğer varsa da bulmak için ne gerekiyorsa yapmaya kararlıydım. Fakat talihsizliğinizin her türlü teselliye kapılarını kapatan talihsizliklerden biri olması durumunda ise ağlayıp yakarmalarınızda size elimden geldiğince refakat etmek isterim, zira başa gelen felaketlerde birlikte acı çekilecek birisinin olması her zaman bir tesellidir. Ve eğer benim bu güzel çabam, karşılığında bir tür nezaket gösterilmeyi hak ediyorsa, size istirham ediyorum, beyefendi, zira nezaketin sizde çokça olduğunu görüyorum ve bu hayatta en çok sevmiş olduğunuz ya da sevdiğiniz her [illegible] adına valv[illegible]

bana kim olduğunuzu söyleyin ve sizi bu ıssızlıklarda adeta vahşi bir hayvan gibi yaşamaya iten sebebi bana açıklayın. Hatta aslında ölmeye iten demeli, zira kılığınız ve kişiliğinizin gösterdiklerine bakılırsa, kendinizden çok uzaktaki bu diyarlarda öleceksiniz belli ki. Ve size almış olduğum şövalyelik yoldaşlığı emirleri üzerine yemin ederim," diye devam etti Don Quijote, "her ne kadar buna layık olmayan bir günahkâr olsam da, gezgin şövalyelik mesleğim icabı, elbette ki beyefendi beni buna layık görürlerse, size kişiliğimin gerektirdiği coşkunlukla hizmet edeceğim: İster talihsizliğinize çare olarak olsun, çaresi varsa tabii, ister söz verdiğim gibi sizinle birlikte gözyaşı dökmek şeklinde olsun."

Orman Şövalyesi'nin, Mahzun Yüzlü Şövalye'nin bu sözlerini işitmesi üzerine tek yaptığı şey kendisine şöyle bir bakmak, dönüp dönüp baştan aşağı tekrar tekrar süzmek oldu ve sonrasında ise şöyle dedi:

"Yiyecek bir şeyleriniz varsa Tanrı aşkına verin; yemeği yedikten sonra bana burada göstermiş olunan bunca güzel isteğe karşı bir teşekkür olarak, benden istenen ne varsa yapacağım."

Bunun üzerine Sancho heybesinden, keçi çobanı ise çantasından bir şeyler çıkardı ve Pejmürde Kılıklı açlığını bastırdı. Yemeğe öyle bir yumuldu ki adeta çarpılmış gibiydi; bir lokma ile öbürü arasın-

da bir an boşluk vermeden habire yiyor, sanki lokmaları yutmadan midesine indiriveriyordu. O böyle yemek yerken ne kendisi ne de onu izlemekte olanlar tek kelime söz sarf etmediler. Yemeği bitirdikten sonra kendisini takip etmelerini işaret etti ve onlar da peşine takıldılar. Ardından onları yakınlarda bir yerde, bir kayanın köşesini dönüvermeleriyle hemen karşılarına çıkan yeşillik bir alana götürdü. Buraya varınca yere, çimenlerin üzerine uzandı; diğerleri de peşi sıra aynısını yaptı. Bütün bunlar olurken hiç kimse konuşmadı ve sonunda Pejmürde Kılıklı yerine iyice kuruldu ve konuşmaya başladı:

"Eğer ki, beyler, başıma gelen talihsizliklerin büyüklüğünü kısaca özetlememi istiyorsanız, bu hüzünlü hikâyemin gidişatını hiçbir yerinde ne bir soruyla, ne de başka bir şeyle bölmeyeceğinize dair söz vermeniz gerekiyor; zira böldüğünüz anda hikâyem orada sona erer."

Pejmürde Kılıklı'nın bu sözleri Don Quijote'ye silahtarının anlattığı ve nehirden geçen keçilerin sayısını aklında tutamayınca yarıda kalan hikâyeyi hatırlattı. Fakat Pejmürde Kılıklı'ya dönecek olursak, o sözlerine şöyle devam etti:

"Size bu yasağı getirmemin sebebi bahtsızlığımın öyküsünü hemen kısaca anlatmak istememdir, çünkü bunları aklıma getirmek, üzerlerine yeni hatıraların eklenmesinden başka bir işe yaramıyor. Siz ne kadar az soru sorarsanız, ben de anlatmayı o kadar çabuk bitiririm. Ancak merakınızı dindirebilmek için hiçbir önemli kısmı da atlamayacağım."

Don Quijote herkesin adına söz verdi ve o da bu sözün üzerine anlatmaya başladı:

"Adım Cardenio. Memleketim, Endülüs'ün bu tarafındaki en güzel şehirlerinden biridir. Soyluyum. Ailem zengin. Başımdaki talihsizlik öyle büyük ki annem ve babamın döktükleri onca gözyaşına, ailemin tuttuğu onca yasa rağmen bütün servetleri bu ızdırabı dindirmeye yetmedi, zira Tanrı'nın verdiği talihsizliğe servet de fayda etmez. Bu bahsettiğim memlekette öyle bir cennet vardı ki arzu edebileceğim en görkemli sevdayı başıma saldı: Luscinda'nın güzelliği böyledir işte. Benim kadar soylu ve zengin bir aileden gelen bir genç kızdır, ama daha şanslı olmasının yanında, benimki gibi yüce hislere layık olan metanetten yoksundur. İşte bu Luscinda'yı ömrü

narin ilk yıllarından beri sevdim, ona âşık oldum ve taptım; o da beni genç yaşının müsaade ettiği ölçüde bir sadelik ve iyi kalplilikle sevdi. Ailelerimiz hislerimizin farkındaydı ve bundan hiç de gocunmazlardı, çünkü zamanı geldiğinde bizi evlendirmekten başka bir niyetleri olmayacağını onlar da biliyordu; soyluluğumuzun ve zenginliğimizin eşitliği bizi zaten bu yola kendiliğinden götürüyordu adeta. Yaşlarımız büyüdü, yaşımızla birlikte birbirimize duyduğumuz aşk da büyüdü ve Luscinda'nın babası namusuna gölge düşmemesi için kendini evine girmeme engel olmaya mecbur hissetti. Adeta ozanların hep anlattığı Tisbe'nin ana babası gibi davranıyordu. Ancak bu yasak bizim aşkımıza aşk, tutkumuza tutku kattı. Çünkü dillerimizi sustursalar da kalemlerimizi susturamadılar ve o kalemlerdir ki bir aşığın sevgisini bir diğerine dilden çok daha kolayca anlatabilir; oysaki sevilenin varlığı en kararlı hedeflere bile mani olur, en cüretkâr dili bile susturur. Aman Tanrım! Ne aşk notları yazdım! Karşılığında nasıl dürüst ve zarif yanıtlar aldım! Ne çok şarkılar besteledim, ne çok aşk sözü yazdım; ruhumun hislerini açıp karşı tarafa gönderdim, ateşli arzularını tarif ettim, hatıralarımda gezindim ve onun gönlünü öyle hoş tuttum!

"Sonunda onu görebilme arzumla sabırsızlanarak yanıp tutuştuğumdan, o kadar arzuladığım ve hak ettiğim ödülümü alabilmenin en uygun yoluna başvurmaya, babasından onu kendime eş olarak istemeye karar verdim ve istedim de. Babası ise cevap olarak, kendisini bu şekilde onurlandırdığım için bana teşekkürlerini sundu ve o da beni bu hazinesiyle onurlandırmak istediğini belirtti, ancak babamın hâlâ hayatta olduğu düşünülürse, bu talebi dile getirmek ona düşüyordu; zira onun gönlü razı olmazsa Luscinda'nın ne verilmesi ne de gizlice alınması sözkonusu olabilirdi.

"Kendisine bu iyi niyetinden ötürü teşekkür ettim, zira söyledikleri bana da makul gelmişti; babam da söylediğimde bana hak verecekti. Böylece oradan ayrılır ayrılmaz aklımda bu niyetle gittim ve babama dileğimi anlattım. Babamın bulunduğu odaya girdiğimde kendisini elinde açık duran bir mektupla beklerken buldum. Tek bir söz söylememe fırsat vermeden mektubu bana uzattı ve şöyle dedi: 'Bu mektuptan da göreceğin üzere, Cardenio, Dük Ricardo'nun senden bir rica[illegible]' Siz beyler zaten biliyorsunuzdur, Dük Ricardo

bütün bu Endülüs'ün en güzel yerine kurulmuş, büyük bir asilzadedir. Mektubu aldım ve okudum. Öyle övgü dolu ve gurur okşayan bir mektuptu ki babam istenen iyiliği yapmama izin vermese ben bile bunun yanlış olduğunu düşünürdüm. Benden istenen, Dük'ün bulunduğu yere gitmem ve en büyük oğluna refakat etmemdi. Hizmetkârlık değil, yarenlik edecektim. Benim için düşündüğü mevkiye uygun bir konuma yerleştirilmem işini ise bizzat kendi üstlenecekti. Mektubu okurken nutkum tutuldu. Babamın söylediklerini işitirken ise neye uğradığımı şaşırdım: 'Bundan iki gün sonra yola çıkacak ve dükün istediklerini yerine getireceksin, Cardenio. Senin zaten hak ettiğini bildiğim yere gelebilmen için yolunu açan Tanrı'ya şükret.' Ardından baba nasihatı içeren birtakım başka sözler daha ekledi.

"Artık ayrılık vaktim gelmişti. Bir gece Luscina'yla konuştum ve bütün olan biteni anlattım. Aynılarını babasına da söyledim ve bana birkaç gün daha vermesini, kızını vermek işini ben Ricardo'nun beni niçin istediğini anlayana kadar ertelemesini rica ettim. Babası bana bu sözü verdi; kızı ise binbir yeminle ve ayılıp bayılmalarla bu sözü fiilen onaylamış oldu. Nihayet Dük Ricardo'nun bulunduğu yere vardım. Öyle hoş karşılandım, öyle güzel muamele gördüm ki kıskançlık devreye girdi ve yanındaki eski hizmetkârlar, dükün bana böyle bir lütufta bulunmasını kendilerine bir tehdit olarak algıladılar. Fakat gidişimden çok memnun olan biri vardı ki o da dükün Fernando adlı ikinci oğluydu. Soylu, cömert ve sevecen mizaçlı bu genç delikanlı benimle yakın dost olmaya öyle hevesliydi ki herkes bunu fark ediyordu. Büyük olan da beni sevip sayıyordu, ama bana olan ilgisini Don Fernando kadar uçlara götürmüyordu.

"Arkadaşların arasında sır saklamak diye bir şey olmadığından dolayı ve Fernando'nun bana olan düşkünlüğü bir süre sonra yerini dostluğa bıraktığından, bütün düşüncelerini bana açıyor, özellikle de kendisine biraz sıkıntı veren bir aşk meselesinden bahsediyordu. Bir çiftçi kızını seviyormuş. Babasının vasalı olan bu kız (ailesi çok zenginmiş) öyle güzel, öyle namuslu, dürüst ve ağırbaşlıymış ki onu tanıyan hiç kimse bu özelliklerinin hangisinin diğerlerinden üstün geldiğine karar veremezmiş. Güzel çiftçi kızının bu harikulade nitelikleri Don Fernando'nun arzularını öyle kabartmıştı ki bu kıza

tamamen sahip olmak istediği için çareyi kendisine evlenme sözü vermekte buldu, zira başka türlüsünün mümkünatı yoktu. Ben kendisinin dostu olmamın verdiği mecburiyetle, bildiğim bütün sebepleri saymak ve verebildiğim bütün canlı örnekleri vermek suretiyle bu gayesinin önüne çıkıp mani olmaya çalıştım. Fakat bir işe yaramadığını görünce durumu babası Dük Ricardo'ya açmaya karar verdim. Ancak Don Fernando zeki ve kurnaz biri olduğundan, durumdan şüphelenip endişe etmeye başladı, çünkü benim iyi bir hizmetkâr olarak, efendim olan dükün onuruna leke düşürecek böyle bir şeyi gizli tutamayacağımın farkındaydı. Bu nedenle dikkatimi dağıtarak beni kandırmak amacıyla, birkaç ay ondan uzaklaşmak istediğini, bu güzelliği aklından çıkarabilmek için başka çare bulamadığını söyledi. Uzaklaşabilmek için ise ikimiz birlikte babamın evine gidelim istiyordu. Düke de bahane olarak benim memleketimdeki güzel atları görmeye ve birkaç tanesini satın almaya gittiğimizi söyleyecekti ki gerçekten dünyanın en iyi atları bizim orada yetişir.

"Bu söylediklerini duyar duymaz, pek doğru bir karar olmasaydı bile yine kendi duygularımdan etkilenerek sanki dünyanın en yerinde kararıymış gibi düşüp onaylayacaktım, çünkü bana Luscinda'mı yeniden görmek için müthiş bir fırsat sunmuş oluyordu. Bu arzu ve düşüncelerle, bir an evvel bu işe koyulmasını söyleyerek fikrini onayladım ve niyetini destekledim; ayrılığın gerçekten de en sarsılmaz düşünceleri bile değiştirme gücüne sahip olduğunu da ekledim. Fakat daha sonra anlaşıldığı üzere, bana bunları söylediğinde çiftçi kızıyla, kızın kocası sıfatıyla çoktan birlikte olmuştu ve durumu açıklamak için başına bela almayacağı bir an kolluyordu, çünkü yaptığı çılgınlığı babası öğrenirse yapacaklarından korkuyordu.

"Nihayetinde genç delikanlıların aşkı, çoğunlukla aşk olmaktan ziyade şehvetten ibaret olduğundan ve şehvetin nihai hedefi de zevk olduğundan, aşk gibi görünen şey zevke eriştikten sonra biter, çünkü tabiatın koyduğu sınırı geçemez, oysa gerçek aşka böyle bir sınır konmamıştır... Yani diyeceğim şu ki, Don Fernando çiftçi kızını baştan çıkardıktan sonra arzusu söndü, hevesi soğudu ve başta sevdiğinden uzaklaşmak için gitmek istiyormuş numarası yapmışke şimdi ise verdiği sözü yerine getirmekten kaçınmak

için gerçekten gitmek istiyordu. Dük gitmesine müsaade etti ve bana da kendisine eşlik etme görevi verdi. Memleketime geldik ve babam kendisini mevkisine uygun şekilde karşıladı. Ben hiç vakit kaybetmeden hemen Luscinda'yı gördüm ve zaten ne ölmüş ne de sönmüş olan aşkım yeniden alevlendi. Maalesef bu hislerimi Don Fernando'ya da açıklama durumunda bulundum, çünkü bana gösterdiği onca yakın dostluğa istinaden kendisinden bir şey saklamamam gerekirdi. Luscinda'nın güzelliğini, zarafetini ve dürüstlüğünü bunca övmem, Don Fernando'da bu kadar methedilen güzel özelliklerin sahibi genç kızı görme isteği uyandırdı. Ne yazık ki isteğini yerine getirdim ve eskiden buluşup konuştuğumuz bir pencereden mum ışığının altındaki güzelliğini gösterdim ona. Onu öyle gecelikle görünce o güne kadar görmüş olduğu bütün güzellikleri unutuverdi. Dili tutuldu, aklını yitirdi, büyülenmiş gibiydi; yani kısacası ne kadar âşık olduğunu talihsiz hikâyemin sonunda göreceksiniz. Benden gizleyip yalnızca Tanrı'ya açtığı aşkını daha da körüklemek ister gibi, talih bir gün eline Luscinda'nın kendisini babasından istememi rica ettiği, büyük bir zarafetle, dürüstlükle ve aşkla yazılmış bir mektubunu geçirdi. Bu mektubu okuyunca bana yeryüzünde yer alan bütün kadınların güzelliğinin ve aklının Luscinda'da toplanmış olduğunu söyledi.

"Şimdi şunu itiraf etmem gerekir ki Don Fernando Luscinda'yı ne kadar haklı nedenlerde övüyor olursa olsun, bu sözleri onun ağzından duymak beni tedirgin etmiş ve şüphelendirmeye başlamıştı, çünkü Luscinda'dan bahsetmediğimiz bir an bile olsun istemiyor, en önemsiz konularda bile lafı Luscinda'ya getiriyordu. Bu durum da bende ne olduğunu tam olarak anlamadığım bir kıskançlık duygusu uyandırıyordu; Luscinda'nın dürüstlüğü ve sadakatinden herhangi bir şüphe duyduğumdan değil, ama onun bana güven verdiği şeye karşı adeta kendi talihim beni uyarıyordu. Luscinda'ya yolladığım kağıtları ve onun da bana yazdığı cevapları okumanın bir yolunu her zaman buluyordu; bahanesi de ikimizin arasındaki bu ihtiyatlı yazışmalardan çok hoşlanıyor olmasıydı. Sonra bir gün Luscinda okumak için benden bir şövalyelik kitabı istedi. Adı *Galyalı Amadis* olan, çok sevdiği bir kitaptı..."

Don Quijote, şövalyelik kitaplarının bahsinin geçtiğini duyar duymaz atıldı:

"Zatıaliniz bana Luscinda hanımefendinin şövalyelik kitaplarından hoşlandığını hikâyenizin başında söylemiş olsaydınız, zekâsının yüksekliğini anlamam için bunca şeyi anlatmanıza gerek bile kalmazdı, zira böyle harika bir okuma zevkinden mahrum olsa, sizin tarif ettiğiniz kadar mükemmel olamazdı: dolayısıyla benim için güzelliği, cesareti ve zekâsı hakkında tek kelime daha etmenize lüzum yok. Yalnızca bu zevkini öğrenmiş olmakla, ben kendisini dünyanın en güzel ve en zeki kadını ilan ediyorum. Ayrıca beyefendi, kendisine *Galya'lı Amadis*'le birlikte *Yunan Don Rugel*'i de göndermiş olmanızı isterdim. Eminim ki Luscinda hanımefendi Daraida ve Gereya'dan, çoban Darinel'in zekâsından, onun pastoral şiirlerinde geçen ve kendi ağzından zarafetle, incelikle ve akıcılıkla dökülen o muhteşem dizelerden çok hoşlanır. Fakat bu eksikliğin giderileceği vakit de gelecektir ve giderilmesi için zatıalinizin benim köyüme kadar gelme lütfunda bulunması kâfi olacaktır. Orada size ruhumun sevinç kaynağı, hayatımın neşesi olan yüzlerce kitap verebilirim. Gerçi şu anda maalesef ki üzerimde bir tane bile yok, kötü ve kıskanç büyücülerin büyüleri sağolsun. Ayrıca hikâyenizi bölmeyeceğimize dair verdiğimiz sözü bozduğum için beni bağışlayın; şövalyelik ve gezgin şövalyelerle ilgili şeyler duyduğumda, nasıl ki güneşin ışınları bizi ısıtmadan duramaz, ayınkiler de nemlendirmeye engel olamazsa, benim de bunlardan bahsetmemek elimde değil.* Bu yüzden özür dilerim, lütfen devam edin; şu anda önemli olan o."

Don Quijote bunları söylerken Cardenio'nun başı göğsüne düşmüştü; derin düşüncelere dalmış gibi gözüküyordu. Don Quijote iki defa hikâyesine devam etmesini söylemesine rağmen ne başını kaldırıyor ne de tek bir kelime ediyordu; ancak uzunca bir süre sonra kafasını kaldırdıktan sonra şöyle dedi:

"Bu düşünceyi kafamdan atamıyorum. Bu dünyada hiç kimse de beni bu düşünceden ne vazgeçirebilir, ne de fikrimi değiştirebilir. Ak-

* Yaygın inanışa göre ay soğuk, nemli ve ıslak bir gezegendi; geceyle ve kadınsılıkla ilişkilendirilirdi

sini düşünen de ahmağın tekidir: Üstat Elisabat denen o düzenbaz, Kraliçe Madasima'nın aşığıydı."

"Hayır, efendim, başlarım babasının şarap çanağına!" diye öfkeyle atıldı Don Quijote ve âdeti olduğu üzere aslında küfürün doğrusunu savurmuştu. "Kuru iftiradır bu, kötülüktür hatta: Kraliçe Madasima tam bir hanımefendiydi. Onun gibi büyük bir prensesin bir kırık çıkıkçıyla aşk yaşaması söz konusu bile olamaz. Bunun aksini düşünen her kimse, alçakça yalan söylüyor demektir. Bense ister yerde ister at üstünde, ister silahlı ister silahsız, ister gündüz ister gece, paşa gönlü nerede ne şekilde isterse doğrusunu gösteririm ona."

Kendisini büyük bir dikkatle izlemekte olan Cardenio'nun deliliği çoktan tutmaya başlamıştı ve hikâyesine devam edecek durumda değildi. Don Quijote de zaten dinlemek niyetinde değildi, zira Madasima hakkında duydukları epey canını sıkmıştı. Kadını sanki kendi gerçek efendisiymiş gibi koruması tuhaf şeydi doğrusu! Aforoz edilen kitaplarının bu kadar etkisi vardı işte üzerinde! Neyse, Cardenio'nun deliliği zaten tutmuştu, bir de üzerine kendisinden yalancı ve alçak gibi hakaretlerle bahsedildiğini duyunca, bu şaka hiç de hoşuna gitmedi ve yanında bulduğu bir taşı alıp Don Quijote'nin göğsüne öyle bir fırlattı ki sırtüstü yere devirdi. Efendisinin öyle yere çakıldığını gören Sancho Panza yumruğunu sıktığı gibi adama saldırdı. Pejmürde Kılıklı bu darbeyi zamanında karşılayarak onu da yere serdi ve ardından kaburgalarını gönlünce çiğnedi. Onu savunmaya çalışan keçi çobanı da aynısından nasibini aldı. Üçünü birden mağlup edip haşatlarını çıkardıktan sonra onları orada bırakıp ince bir zarafetle geri dönerek dağlara kapanmaya gitti.

Sancho yerinden kalktı ve hiç hak etmediği halde böyle dayak yemenin verdiği öfkeyle hıncını keçi çobanından çıkarmaya kalktı. Bu adamın arada bir deliliğinin tuttuğunu onlara haber vermediği için kabahatin onda olduğunu söyledi; baştan bilselerdi kendilerini savunmaya geçebilirlerdi. Keçi çobanı zaten haber verdiğini söyledi; eğer duymamışsa onun suçuydu. Sancho buna da çemkirdi, ardından keçi çobanı yine karşılık verdi ve bu kadar atışmanın sonunda iş sakal yolmaya, öyle sert yumruklar savurmaya döndü ki Don Quijote onları durdurmasaydı birbirlerini parçalayacaklardı. Sancho, keçi çobanına yapışmış halde şöyle diyordu:

"Bırakın beni, Sayın Mahzun Yüzlü Şövalye, o da benim gibi köylü, şövalye değil. Bu durumda bana yaptıklarının acısını istediğim gibi çıkarır, onurlu bir adam gibi yumruk yumruğa dövüşebilirim bununla."

"Söylediğin doğru," dedi Don Quijote, "ama ben bütün bu olanlarda onun bir suçu olduğunu düşünmüyorum."

Böylece Don Quijote o ikisini yatıştırdıktan sonra bu sefer keçi çobanına dönerek Cardenio'yu bulmanın mümkün olup olmadığını sordu, çünkü hikâyesinin sonunu öğrenmek için yanıp tutuşuyordu. Keçi çobanı ilk söylediği şeyi yineledi; tam olarak nerede kaldığını bilmeleri mümkün değildi; ama Don Quijote buralarda yeteri kadar vakit geçirirse, ister aklı başında olsun ister deli, er ya da geç bulurdu.

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

La Manchalı yiğit şövalyenin Morena Dağlarında başına gelen tuhaf şeyler ve Beltenebros'un kefaretini örnek alışına dair

Don Quijote keçi çobanına veda ettikten sonra Rocinante'ye tekrar bindi ve Sancho'ya kendisini takip etmesini söyledi. O da eşeğinin sırtında, kendisine söyleneni hiç istemeyerek yerine getirdi. Yavaş yavaş dağın en sarp bölgelerine girmekteydiler. Sancho efendisiyle konuşmak için can atıyor, ama aldığı emre karşı gelmemek için konuşmayı onun başlatmasını istiyordu. Lakin bu kadar sessizliğe daha fazla dayanamadı ve sonunda şöyle dedi:

"Senyor Don Quijote, zatıaliniz bana izin verme lütfunda bulunursa, ben bu noktadan sonra evime, karırnın ve çocuklarımın yanına dönmek istiyorum. En azından onlarla konuşur, her istediğimi paylaşırım. Çünkü zatıalinizin sizinle birlikte bu ıssızlıklarda gece gündüz demeden, canım istediğinde konuşmadan gitmemi istemeniz beni diri diri gömmekle aynı şey. Eğer kader, Ezop'un zamanında olduğu gibi hayvanların konuşmasını isteseydi yine o kadar kötü olmazdı, çünkü o zaman eşeğimle ne istersem konuşur, talihsizliğimi unuturdum. Eh, kolay şey değil, sabır göstermekle de bitmiyor, hayatının sonuna kadar serüven peşinde koşacaksın, karşılığında tekmelerle battaniye üstünde hoplatılmaktan, tuğla ve yumruk yemekten başka bir şey bulamayacaksın da, bir de ağzını bağlayacak, gönlünden geçeni söylemeyeceksin sanki dilini yutmuş gibi."

"Seni anlıyorum, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "diline koyduğum yasağı kaldırayım diye can atıyorsun. O halde kaldırdım say ve ne istersen söyle. Yalnız bir şartla: yasağın kalkması yalnızca bu dağlarda gezdiğimiz süre boyunca geçerli olacak."

"Öyle olsun," dedi Sancho, "ben şimdi konuşayım da, ondan sonrasını Tanrı bilir. Bu izni kullanmaya başlamak için öncelikle zatıalinize şunu sormak isterim: Size ne oldu da Magimasa mıdır nedir, o kraliçeyi o kadar savundunuz? Peki, o keşiş âşığı olsa ne olur, ol-

masa ne? Zatıaliniz o konuyu boşvermiş olsaydınız ki zaten kendisinin avukatı değilsiniz, o zaman bence bizim deli başladığı hikâyesini anlatmaya devam edecekti; biz de taşı, tekmeleri ve arka arkaya altı tokadı yemeyecektik."

"Yemin ederim, Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, "sen de Kraliçe Madasima'nın ne kadar namuslu ve üstün bir hanımefendi olduğunu bilseydin, kutsallığa hakaret eden o sözlerin çıktığı ağzı kırmadığım için sabırlı bile davrandığımı söylerdin, çünkü böyle bir kraliçenin bir cerrahla aşk yaşadığını değil söylemek, düşünmek bile büyük hakarettir. Hikâyenin aslına göre ise bizim delinin bahsettiği bu üstat Elisabat çok bilge bir adamdı, çok da güzel nasihatler verirdi. Kraliçeye hem özel öğretmen, hem de hekim olarak hizmet verirdi, ama sevgilisi olduğunu söylemek büyük ahmaklıktır ve cezaların en büyüğünü hak eder. Cardenio'nun bunları söylerken çılgınlık nöbeti geçirdiğini anımsarsan, aslında ne dediğinin farkında olmadığını da görürsün."

"Ben de öyle diyorum," dedi Sancho. "Delinin tekinin lafını kaale almaya gerek yoktu, çünkü şansınız yaver gitmeseydi de o taş göğsünüze değil, kafanıza gelseydi, o zaman o Tanrı'nın cezası hanımefendiyi savunmanın bedelini pek güzel ödemiş olacaktık. Cardenio da deli diye salıverilirdi hem bak, söyleyeyim!"

"Kadınların namusunu herkese karşı korumak bütün gezgin şövalyelerin üzerine vazifedir; bahusus Madasima gibi benim özel bir yakınlık duyduğum soylu kraliçeler sözkonusu olduğunda. Zira güzelliği bir yana, başına gelen onca felaket karşısında çok ihtiyatlılık göstermiş, çok cefa çekmiştir. Üstat Elisabat'ın nasihatlerinin ve yarenliğinin ona büyük faydası dokunmuş, işlerini ihtiyat ve sabırla götürebilmesi için ona gönül ferahlığı sağlamıştır. Şimdi cahil cühela ayaktakımı kalkmış, onun aşığı olduğunu söylüyor; ama yalan söylüyorlar. Tekrar ediyorum, bu şekilde düşünen ve böyle konuşan kim olursa yüz bin defa daha yalan söylemiş olacaktır."

"Ben ne öyle düşünüyorum ne de söylüyorum," diye yanıtladı Sancho, "bırakalım bu mesele kalsın burada. Ne yaparlarsa yapsınlar, kendi keyifleri bilir. Âşıklar mıymış, değiller mi, Tanrıya verirler

hesabını. Ben kendi işime bakarım, başkasına karışmam. Elalemin hayatını kurcalamak benim işim değil, konuşan da yalan söyleyen de kendi başının çaresine bakar. Hem ben çıplak doğmuşum, çıplak giderim. Ne kazanır, ne kaybederim. Onlara olan olmuş, bana ne? Elin ağzı torba değil ki büzesin. Kalaylı bakır küflenmez."

"Aman Tanrım," dedi Don Quijote, "neler saçmalıyorsun Sancho! O atasözlerinin bizim konuştuğumuz konuyla ne ilgisi var? Tanrı aşkına sus artık, Sancho. Bundan sonra sen eşeğini mahmuzlamaya bak, seni ilgilendirmeyen işlere de karışma. Şimdi beş duyu organını da aç ve şunu iyice belle: Benim bugüne kadar bütün yapmış olduklarım, yaptıklarım ve yapacaklarımın hepsi makul ve şövalyelik yasalarına uygundur. Ben bu yasaları dünyada bu mesleği icra etmiş tüm şövalyelerden daha iyi bilirim."

"Efendim," diye yanıtladı Sancho, "peki, bu dağlarda ne bir yol ne bir patika olmaksızın kaybolup bir delinin peşine düşmek de şövalye yasalarına uygun mu acaba? Bakarsınız bu deli bulunduğu zaman başladığı işi bitirmeye kalkar. Ama anlattığı hikâyeden değil,

zatıalinizin kafasına, benim de kaburgalarıma saldırıp ikimizi de haşat etmesinden bahsediyorum."

"Tekrar ediyorum, kes şunu, Sancho," dedi Don Quijote, "çünkü şunu bil ki beni buralara kadar getiren şey yalnızca o deliyi bulmak isteği değil. Buralarda öyle kahramanlıklar göstermeliyim ki yeryüzünden hiç silinmeyecek bir nam ve ün salmalıyım. Öyle bir şey olmalı ki bir gezgin şövalyeyi mükemmel ve meşhur kılan ne varsa cmaresini taşısın üzerinde."

"Bu kahramanlık büyük bir tehlike mi oluyor peki?" diye sordu Sancho Panza.

"Hayır," diye yanıtladı Mahzun Yüzlü Şövalye. "Ama belki zarlar öyle bir gelir ki düşeş beklerken hep yeke talim oluruz. Her şey senin çabana bağlı."

"Benim çabama mı bağlı?" dedi Sancho.

"Evet," dedi Don Quijote, "çünkü seni göndermeyi düşündüğüm yerden vakitlice dönersen acılarım çabuk diner, şanım çabuk yürür. Ama seni böyle ağzımdan çıkacak sözü bekler halde, merak içinde bekletmek doğru değil. O yüzden Galyalı meşhur Amadis'in, en mükemmel gezgin şövalyelerden biri olduğunu bilmeni isterim. Biri demek bile doğru olmaz: O tekti, ilkti, yaşadığı dönemin tüm hikâyelerinin biricik efendisiydi. Belianis de, kendilerini onunla herhangi bir konuda eş gören herkes de halt etmiş; yemin ederim, hepsi yanılıyor. Ayrıca hangi ressam, sanatında ün kazanmak isterse, bildiği bütün büyük ressamların özgün eserlerini taklit etmeye çalışır. İşte bu kural, ülkeleri güzelleştirmek amacıyla yapılan bütün ehemmiyetli işler ve meslekler için geçerlidir. Sağduyulu ve sabırlı biri olarak ün yapmak isteyen biri Odysseia'yı taklit eder. Homeros, onun kişiliği ve yaptığı işlerde bize sağduyu ve sabrın canlı bir yüzünü resmeder. Aynı şekilde Vergilius da Aeneas'ın şahsında hayırlı bir evladın değerini, cesur ve akıllı bir denizcinin dirayetini göstermiştir bize. Bunları gerçekte oldukları gibi değil, olmaları gerektiği gibi resmedip anlatmışlardır ki erdemleriyle sonraki kuşaklara emsal teşkil etsinler. İşte Amadis de bu şekilde yiğit ve âşık şövalyelerin yol göstericisi, pusulası, güneş ışığı olmuştur ve

aşk ile şövalyelik bayrağı altında savaşan hepimiz onu taklit etmeliyizdir. Madem durum böyle, ki öyledir, o halde ben de onu en çok taklit eden gezgin şövalyenin, şövalyelikte en üst mertebeye en çok yaklaşan kişi olacağı kanaatine varıyorum. Bu şövalyenin sağduyusunu, cesaretini, yiğitliğini, sabrını, dirayetini ve aşkını en çok gösterdiği an ise, sevgilisi Oriana tarafından reddedildiğinde, Biçare Kaya'ya kefaret ödemeye gittiği zamandır. Burada Beltenebros adını almıştı ki bu isim, kendi iradesiyle seçtiği bu yaşam için çok manidar ve uygun bir isimdir.* Bu nedenle onu taklit etmek, benim için devleri parçalamak, yılanların başını koparmak, ejderhaları öldürmek, orduları bozguna uğratmak, donanmaları batırmak ve büyüleri bozmaktan daha kolay. Üstelik buralar böyle bir şey yapmak için o kadar müsait ki şu anda talihin bana sunduğu bu fırsatı elden kaçırmanın hiç mi hiç lüzumu yok."

"Ben de tam onu diyorum," dedi Sancho, "zatıalinizin bu uzak yerde yapmak istediği nedir acaba?"

"Söyledim ya," diye yanıtladı Don Quijote, "Amadis'i taklit ederek umutsuz, deli, gözü dönmüş biri gibi davranacağım ve aynı zamanda yiğit Orlando'yu da takit edeceğim diye. Don Orlando bir gün bir pınar başına varmış ve güzel Angelica'nın Medoro'yla burada kepazelik ettiğinin emarelerini görmüştür. Bunun yarattığı kâbusla deliye dönmüş, ağaçları yerinden sökmüş, berrak suları çamurlara bulamış, çobanları öldürmüş, hayvanları telef etmiş, kulübeleri ateşe vermiş, evleri yıkmış, kısrakları sürüklemiş ve ebediyen hatırlanmaya ve yazılarla anılmaya değecek başka yüzbinlerce rezalet çıkarmıştır. Ayrıca Roldan'ın ya da Orlando'nun ya da Rotolando'nun† (artık ne kadar ismi vardıysa) yaptığı, söylediği ve düşündüğü bütün çılgınlıkları tek tek taklit etmeyi düşünmesem de, bana en önemli gözüken kısımları elimden geldiğince genel hatlarıyla takip edeceğim. Ama belki de sadece Amadis'i taklit etmekle de yetinebilirim, zira onca hasara sebebiyet vermeden, yalnızca ağlayıp sızlanmalarıyla en çok üne sahip olan yine o olmuştur."

---

* Beltenebros, Provensal dilinde "latif karanlık" anlamına gelir çn.

Aynı ismin farklı dillerdeki versiyonları çn.

"Bana kalırsa," dedi Sancho, "böyle davranmış olan şövalyelerin yaptıkları çılgınlıkların da ödedikleri kefaretlerin de hep bir sebebi varmış, ama zatıalinizin delirmek için ne gibi bir sebebi var ki? Hangi hanımefendi sizi reddetti ya da Tobosolu Dulcinea hanımefendinin bir Mağripliyle ya da Hıristiyanla yatıp kalktığına dair bir ipucu mu buldunuz sanki?"

"Mesele de orada ya zaten," diye cevap verdi Don Quijote, "benim yaptığım işin inceliği de burada yatıyor. Delirmek için sebebi olan bir gezgin şövalyenin delirmesinin ne övülmeyi ne de teşekkürü hak eden bir yanı vardır. İşin sırrı tahrik edilmeden delirmekte ve sevgilime ortada fol yok yumurta yokken bunu yapıyorsam bir de olduğunda neler yaparım diyebilmekte. Üstelik ebedi sevgilim Tobosolu Dulcinea'dan bunca zamandır ayrı oluşum bana ziyadesiyle sebep veriyor aslında; o meşhur çoban Ambrosio'nun dediklerini sen de duydun: Sevdiğinden uzak kalan kişi bütün kötülükleri hisseder ve korkar. Yani, dostum Sancho, beni böyle ender, böyle muhteşem ve görülmemiş bir taklitten mahrum bırakmak için nasihat vermekle vaktini harcama. Evet, deliyim ve sen sevgilim Dulcinea'ya göndermeyi düşündüğüm mektubun cevabını bana getirene kadar da deli olmaya devam etmek zorundayım. Cevabı sadaketime layık bir cevap olursa deliliğim de kefaretim de sona erecek; aksi olursa ise bu sefer gerçekten delireceğim ve deli olduğum için de zaten artık hiçbir şey hissetmeyeceğim. Dolayısıyla, cevabı ne olursa olsun, beni bıraktığındaki derdimden ve sıkıntımdan kurtulacağım. Aklım yerinde çıkarsam bana getirdiğin iyi haberlerin keyfine varacak, deli çıkarsam da içine düştüğüm sıkıntının derdini çekmeyeceğim. Ama sen şimdi bana söyle bakalım, Sancho, Mambrino'nun miğferi sapasağlam duruyor mu sende? Çünkü o nankör uğursuzun miğferi parçalamaya çalıştığı sırada senin onu yerden aldığını gördüm. Zaten parçalayamadığı için aslında nasıl iyi bir işçilikle yapıldığı belli oluyor."

Sancho buna şöyle yanıt verdi:

"Tanrı şahidim olsun, Sayın Mahzun Yüzlü Şövalye, zatıalinizin söylediği bazı şeyleri duymaya katlanamıyorum. Bu dedikleriniz yüzünden de şövalyeliklerle, krallıklar ve imparatorluklar kazanmakla, adalet bahşetmekle ve gezgin şövalyelerin âdeti olan başka lütuflar

ve iyilikler sunmakla ilgili söylediklerinizin hepsinin uydurma fasa fiso hikâyeler, yalanlar olduğunu düşünmeye başlıyorum; ne dersek diyelim adına. Çünkü zatialinizin bir berber tasına Mambrino'nun miğferi dediğinizi, kaç gündür de bu lafınızdan bir türlü dönmediğinizi duyan olsa, bunu söyleyenin aklından zoru olduğunu düşünmez de ne düşünür? Tas benim çantamda duruyor, her tarafı çizilmiş. Ben de aldım eve götürüyorum, çünkü niyetim bu tası evde bir güzel temizlemek ve traşımı onunla olmak; tabii Tanrı izin verir de bir gün karımla çocuklarımı görmek kısmet olursa."

"Bak, Sancho, senin az evvel yemin ettiğin gibi ben de sana yemin ediyorum ki," dedi Don Quijote, "dünyada gelmiş geçmiş bütün silahtarların en akılsızısı sensin. Benimle birlikte yola çıktığından beri bunca zamandır gezgin şövalyelikle ilgili her şeyin hayal, saçmalık ve uydurmadan ibaret gözüktüğünü, ama aslında tam tersi olduklarını anlamamış olman mümkün mü? Aslında böyle oldukları için değil, her zaman yanımızda her şeyimize müdahale edip istedikleri gibi değiştiren, bazen bize yardım eden bazen de durmadan işleri karıştıran bir sürü büyücü bulunduğundan böyle oluyor. Sana berber tası gibi görünen şey, bana Mambrino'nun miğferi gibi görünüyor; bir başkasına da daha farklı gözükecektir. Benim tarafımda olan bilgenin, gerçekte Mambrino'nun miğferi olan şeyi benden başka herkese tas gibi göstermesi de kendisinin ne kadar büyük bir öngörü sahibi olduğunun göstergesi. Zira böyle değerli bir şey olduğunu bilse herkes onu benden almak için peşime düşerdi, ama berber tasından başka bir şey göremedikleri için elimden almaya da çalışmıyorlar. Parçaladıktan sonra öylece yerde bırakan, alıp götürmek istemeyen adam da bunu göstermişti zaten; ne olduğunu bilseydi hayatta bırakmazdı. Ona iyi bak, dostum, şimdi ihtiyacım yok, zira Amadis'ten çok Orlando'nun kefaretini izlemek istiyorsam önce üzerimdeki bütün bu zırhı çıkarmam ve anadan üryan kalmam gerekiyor."*

O gece Morena Dağlarının derinlikleri in tam orta yerine vardıklarında Sancho geceyi, hatta birkaç günü ya da en azından yan-

---

* Aşağıda eşeğin bulunmasıyla ilgili bölüm, kitabın ikinci basımına eklenmiştir. ç.n.

larında getirdikleri azığın yeteceği kadar vakti burada geçirebileceklerini düşündü. Böylece iki kayanın ve pek çok mantar meşesinin arasında gecelediler. Lakin gerçek inanca sahip olmayanların fikrine göre her şeyi kendince yöneten, düzenleyen ve ayarlayan kör talih, daha önce Don Quijote'nin erdemi ve deliliği sayesinde zincirinden kurtulmuş olan meşhur düzenbaz ve hırsız Ginés de Pasamonte'nin de, daha sonra korkusundan kaçtığı ve korkmakta da haklı olduğu Kutsal Kardeşlikten saklanmak için, bu dağları seçmesini emretti. Talihi ve korkusu onu Don Quijote ve Sancho Panza'nın da kendi korkuları ve talihlerinin getirdiği yere, tam da onları tanıyıp uykuya dalmalarına fırsat verebileceği vakitte getirdi. Kötüler, her zaman kıymet bilmez olduklarından, üstelik ihtiyaç insana yapmaması gereken şeyler yaptırdığından ve anlık çareler de her zaman geleceğe üstün geldiğinden, zaten ne minnettar ne de iyi niyetli olan Ginés, Sancho Panza'nın eşeğini yürütmeye karar verdi. Rocinante'ye ise tenezzül bile etmemişti zira ne rehin vermeye ne de satmaya değmeyecek bir ganimet olurdu. Sancho Panza uyurken eşeğini çaldı ve gün doğmadan hiç bulunamayacağı kadar uzaklara gitmeyi başardı.

Ağaran gün toprağı neşelendirirken Sancho Panza'yı üzüntüye boğdu; zira eşeğinin yerinde yeller esiyordu. Eşeksiz kaldığını görünce dünyanın en hazin, en acıklı ağıtını yaktı. O kadar ki, Don Quijote seslere uyandı ve şunları işitti:

"Ah, ciğerim, evladım, aynı evde doğduğum, kıymetli hazinem benim, karımın keyfi, neşesi, komşularımın kıskandığı, derdimin dermanı ve son olarak da beni besleyip ayakta tutanım, çünkü kazandığın yirmi altı maravediyle benim günlük masrafımın yarısını çıkarıyordun!"

Ağlayıp inlemesini duyduktan sonra sebebini de öğrenen Don Quijote, Sancho'yu elinden gelen en güzel akılları vererek avuttu, sabırlı olmasını rica etti, evde bıraktığı beş sıpadan üçünün kendisine verileceğini belirten resmi bir mektup yazacağına dair söz verdi.

Sancho bu sözlerle avundu, gözyaşlarını sildi, hıçkırıklarını dindirdi ve Don Quijote'ye kendisine gösterdiği lütuftan dolayı teşekkür etti.

Böyle konuşurlarken, yüksek bir dağın eteklerine vardılar. Çevresindeki tepelerin ortasında kaya gibi bir başına sivriliyordu. Etek-

lerinde uysal bir dere akıyor ve bakan gözlere zevk veren, yemyeşil, harikulade bir çayırın etrafını çevreliyordu. Her yeri sarmış ormanlık ağaçlar, bitkiler ve çiçekler burayı daha da büyüleyici kılıyordu. Mahzun Yüzlü Şövalye kefaretini ödemek için kendisine işte burayı seçti ve görür görmez sanki aklını yitirmişçesine şu sözleri haykırdı:

"Burası işte, ey Tanrım! Sizlerin beni içine düşürdüğü talihsizliğe ağlamak için burayı seçiyorum. Gözlerimden akan yaşların bu küçük derenin sularına karışacağı, yüreğimin çektiği acının göstergesi olan derin ve sonsuz iç çekişlerimin ise bu dağ ağaçlarının yapraklarını durmadan kıpırdatacağı yer burasıdır. Ah sizler, bu ıssız alanı mesken tutmuş olan siz kır tanrıları, kim olursanız olun, bu bahtsız âşığın inlemelerini duyun. Bu âşık ki yüreğindeki hasret ile hayalindeki kıskançlık onu yas tutmaya ve tüm insan güzelliklerinin en son noktası olan o nankör güzelin katılığından dem vurmaya bu çorak yerlere getirmiştir! Ah, bu dağların en diplerini mesken tutmuş orman ve argıt perileri, sizlere beyhude bir sevdayla tutulmuş olan şehvete susamış kurnaz satirler o tatlı huzurunuzu hiç bozmasın. Ya kara bahtıma ağlayışıma siz de katılın ya da hiç olmazsa dinlemekten sıkılmayın! Ah Tobosolu Dulcinea, gecemin ışığı, acımın mutluluğu, yolumun pusulası, serüvenimin yıldızı, Tanrı'dan ne istiyorsan sana fazlasıyla bahşetsin. Bak, senin yokluğun beni ne hallere soktu, nerelere getirdi; bak gör de sadakatimi layık olduğu yanıtla ödüllendir! Ah kimsesiz ağaçlar, bugünden itibaren yalnızlığımda bana yarenlik edin, dallarınızın kıpırtısıyla bana bir işaret verin ki varlığımın sizi huzursuz etmediğini bileyim! Ah sen, hem iyi hem kötü günümde yanımda olan sadık silahtarım, bugün burada yaptıklarımı hafızana öyle bir kazı ki her şeyin sebebi olan kişiye bir bir anlatasın."

Bunları söyledikten sonra Rocinante'den indi, eyeriyle yularını bir çırpıda çıkardı ve sağrısına bir şaplak atarak şöyle dedi:

"Kendi özgürlüğünden mahrum olan, onu sana bağışlıyor, ah kuvveti yağız, bahtı kara atım! Nereye istersen git şimdi. Çeviklikte Astolfo'nun Hiprogrif'inin de Bradamente'ye pahalıya malolan meşhur Frontino'nun da seninle boy ölçüşemeyeceği alnında yazılı senin."

Bunu gören Sancho şöyle dedi:

"Bizi eşeğin koşumlarını çıkarma zahmetinden kurtaran adama şükürler olsun. Bizimki ona da şaplak atıp övgüler yağdırmaktan geri durmazdı kesin. Gerçi burada olsaydı kimsenin semerini çıkarmasına izin vermezdim. Zaten lüzum da olmazdı; zira bu umutsuz âşıklarla ilgili sorgulamalar sahibini, yani Tanrı izin verdiği sürece beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Şimdi Sayın Mahzun Yüzlü Şövalye, eğer gerçekten ben gideceksem, zatıaliniz de delirecekse, aslında Rocinante'ye yeniden eyer vurmak iyi olur. Böylece benim eşeğin yokluğunu telafi eder, benim gidiş gelişimden de zaman kazanırız. Yayan gidecek olsam ne zaman varırım da kim bilir ne zamana dönerim hiç bilmem, çünkü doğrusu yürümekte pek kötüyümdür."

"Madem öyle, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "sen nasıl istiyorsan öyle olsun; düşündüklerin bana mantıksız gelmedi. Bundan tam üç gün sonra yola çıkacaksın, çünkü bu müddet içerisinde onun için neler yapıp söylediğimi görmeni istiyorum, böylece gidip kendisine anlatırsın."

"Ya daha ne göreceğim bu gördüklerimden başka?" dedi Sancho.

"Çok biliyorsun sanki!" diye yanıtladı Don Quijote. "Daha elbiselerimi yırtmam, zırhımı atmam, başımı dağlara taşlara vurmam, senin de şaşırman lazım."

"Tanrı aşkına," dedi Sancho, "aman başınızı nasıl vurduğunuza dikkat edin. Bakarsınız öyle bir taşa öyle bir şekilde gelir ki kefaretiniz ilk vuruşta başlamadan son bulur. Ama madem zatıaliniz bu kafayı taşlara vurmaların illaki gerekli olduğunu düşünüyor, bu görevin başka türlü mümkün olmadığını söylüyor, o halde, nasılsa bütün bunlar bir tür numara, taklit, yani şakadan ibaret olduğuna göre, bana kalırsa başınızı suya ya da pamuk gibi yumuşak bir şeye vurmakla yetinmeli, gerisini bana bırakmalısınız. Ben hanımefendime zatıalinizin başını elmastan bile sert bir kayaya vurduğunu söylerim."

"Bu iyi niyetli çabandan dolayı sana teşekkür ediyorum, dostum Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, "lakin şunu bilmeni isterim ki bütün bu yaptıklarım şaka falan değil, bilakis son derece gerçek. Zira aksini yapmak, şövalyelik yasalarına karşı gelmek olurdu. Bu yasalar bize yalan söylemeyi yasaklamıştır; yalan söyleyen zan altında kalır ve bir şey yerine başka bir şey yapmak da yalan söylemekle

bir sayılır. Dolayısıyla kafamı gerçekten, katı ve bağlayıcı bir şekilde vurmam, yalan ya da aldatıcı hiçbir şeyi karıştırmamam gerekiyor. Ayrıca yaralarımı iyileştirebilmem için bana biraz da sargı bezi bırakman şart, zira kaderimizde karışımı kaybetmek de varmış."

"Eşeği kaybetmek daha kötü oldu," diye karşılık verdi Sancho, "çünkü eşekle birlikte sargı bezleri de her şey de gitti. Ayrıca zatıalinize yalvarıyorum o lanet karışımı hatırlatmayın bana bir daha. Adını duyunca bile yalnız midem değil, bütün ruhum ayağa kalkıyor. Bir şey daha rica ediyorum: yaptığınız çılgınlıkları görmem için verdiğiniz üç günü de geçip gitmiş sayın. Ben hepsini kesin suretle gördüm, sizi de yapmış sayıyorum; hanımefendiye şahane şeyler anlatacağım. Şu mektubu artık yazın da gönderin beni, çünkü bir an önce gelip zatıalinizi içine bıraktığım bu araftan çıkarmak istiyorum."

"Sen buna araf mı diyorsun, Sancho?" dedi Don Quijote. "Cehennem desen daha iyi olur; hatta varsa ondan da beterini söyle."

"Cehenneme giden için artık arışma yoktur, dediklerini duymuştum," diye yanıtladı Sancho.

"Arışmanın ne demek olduğunu bilmiyorum," dedi Don Quijote.

"Arışma," diye cevap vermeye başladı Sancho, "cehennemde olan kişinin oradan hiç çıkmaması demektir, çıkamaz da. Zatıalinizin durumunda ise tam tersi geçerli olacak, olmazsa benim ayaklarım bir işi becerememiş demektir; tabii Rocinante'yi ayağa kaldıracak mahmuzlarım olursa. Bırakın her şeyden önce ben bir Toboso'ya varayım, Dulcinea hanımefendimin huzuruna çıkayım. Ben ona sizin yaptığınız ve yapmakta olduğunuz bütün saçmalıkları ve delilikleri (hepsi zaten tek bir şey) anlatır, onu bulduğum zaman mantar ağacından bile sert olsa yine de bir eldiven kadar yumuşatmayı başarırım. Ondan sonra da bana vereceği o baldan tatlı cevabını alır, bir cadı gibi havada uçar geri gelirim ve zatıalinizi bu cehennem olmayan araftan çıkarırım; burası cehennem değildir, zira buradan çıkış umudu bulunmaktadır ve size daha önce dediğim gibi, cehennemdekilerin oradan çıkış umudu yok demektir. Zatıalinizin de aksini söyleyeceğini sanmıyorum."

"Doğrusu bu," dedi Mahzun Yüzlü, "fakat mektubu yazma işini ne yapacağız?"

"Eşeğin parasının ödenmesi emri de var," diye ekledi Sancho.

"Hiçbiri eksik kalmayacak," dedi Don Quijote, "ayrıca elimizde kâğıt da olmadığına göre, en iyisi biz de eskilerin yaptığı gibi bunları ağaç yapraklarına veya balmumu tabletlerine yazalım. Gerçi şimdi o da kâğıt bulmak kadar zor olur. Ama dur bak şimdi bunu nereye yazmamızın iyi olacağına, hatta iyisinin de iyisi olacağına dair bir fikir geldi aklıma: Cardenio'nun not defterine yazabilirim. Sen de mektubu alır, bir okul öğretmenine rastladığın ilk kasabada büyük bir itina göstererek güzel bir yazıyla kâğıt üzerinde temize çektirirsin. Olmazsa da zaten hangi zangoça gitsen senin için temize çeker. Ama sakın kâtiplere verme; onların öyle bir elyazısı var ki şeytan olsa çıkaramaz."

"Peki sizin imzanızı nasıl koyacağız?" dedi Sancho.

"Amadis'in mektuplarında hiçbir zaman imza olmaz," diye yanıtladı Don Quijote.

"Pekâlâ," diye karşılık verdi Sancho, "ama verdiğiniz emrin imzalanması şart. Kopya edilmiş olursa bu sefer imzanın sahte olduğunu söylerler, ben de eşeksiz kalırım."

"Emir de imzalı not defterinde geçecek. Yeğenim o imzayı görür görmez tanır ve karşı gelmeye kalkmaz. Aşk mektubu meselesine gelince, şöyle imzalayabilirsin: 'Ölüme dek sizin, Mahzun Yüzlü Şövalye.' İmzanın başka birinin elinden çıkmış olup olmaması da bir şey değiştirmeyecektir, zira hatırladığım kadarıyla Dulcinea ne okuma yazma bilir ne de ömrü boyunca benim tek bir mektubumu da el yazımı da görmüş değildir. Bizim aramızdaki sevgi her zaman platonik nitelik taşımış olmakla birlikte, birkaç defa birbirimize yönelttiğimiz masum bakışmalardan öteye geçmemiştir. Hatta bu bakışmalar bile öyle seyrektir ki onu günün birinde toprağa karışacak olan bu gözlerimin ışığından bile daha çok sevdiğim bu on iki yıl boyunca kendisini dört defadan fazla görmediğime rahatlıkla yemin edebilirim. Hatta bu dört seferin hiçbirinde benim ona baktığımı fark etmemiş bile olabilir. İşte babası Lorenzo Corchuelo ve annesi Aldonza Nogales onu böyle namuslu, böyle vakur yetiştirmiştir."

"Amanın!" dedi Sancho. "Lorenzo Corchuelo'nun kızı mı Tobosolu Dulcinea oluyor? Namıdiğer Aldonza Lorenzo yani?"

"Ta kendisi," dedi Don Quijote. "Tüm evrenin hanımefendisi olmayı hak eden de yine odur."

"Ben onu tanıyorum zaten," dedi Sancho, "bütün köyün en güçlü delikanlıları kadar iyi sopa fırlatır hem de.* Ah, yumurtaya can veren Tanrım! Nasıl yağız bir kızdır, sağı solu birdir, yiğittir; onu hanımı olarak alacak olan hangi gezgin şövalye olursa ya da olacak olsun, harika bir can yoldaşı olur! Ah canına yandığım, öyle de bir nefesi, öyle bir de sesi var ki! Bir gün babasının tarlasında çalışan delikanlı ırgatları çağırmak için köyün çan kulesine çıkmıştı da, yarım fersah uzakta olmalarına rağmen sanki kulenin dibindeymişler gibi duymuşlardı kızın sesini. En güzel tarafı da hiç öyle mızmız olmaması, çünkü çok da cilvelidir ha: herkesle şakalaşır, güler eğlenir. Şimdi artık ben diyorum ki Sayın Mahzun Yüzlü Şövalye, zatıaliniz onun adına bunca deliliği yapabilir, yapmalıdır da; hatta umutsuzluğa kapılıp kendinizi asmaya bile hakkınız var. Sonunda sizi şeytan bile alıp götürse, bütün bunları bilen her kim olursa olsun harikulade bir iş çıkardığınızı söyleyecektir. Şimdiye yola düşmüş olmayı dilerdim, çünkü kendisini görmeyeli günler oluyor. Artık çoktan değişmiştir; bütün gün tarlada güneşin, rüzgârın altında çalışmak bir kadının güzelliğini epey bozuyor çünkü. Ayrıca zatıalinize bir gerçeği de itiraf edeyim, Sayın Don Quijote: Şu ana kadar büyük bir cahillik içindeymişim meğer. Dulcinea hanımefendinin hep zatıalinizin âşık olduğu bir prenses ya da işte gönderdiğiniz pahalı hediyeleri hak eden, ona benzer başka biri olduğunu zannetmiştim; Biskaylı'nınki olsun, yine kürek mahkûmlarınınki olsun. Kim bilir ben sizin silahtarınız olmadan önce zatıaliniz daha ne zaferler kazanmıştır zaten. Ama şimdi iyice bir düşünürsek, zatıalinizin mağlup ettiği kişilerin Aldonza Lorenzo hanımefendinin, yani Tobosolu Dulcinea'nın huzuruna çıkıp önünde diz çökmesinin ona ne yararı olacak ki? Çünkü onlar, yanına vardığında belki keten hallaçlıyor ya da harman dövüyor olur. Gelenler bozulup şaşırır, o da yüzlerine güler, hediyelere burun kıvırır."

"Sana bunu daha önce birçok kez söyledim, Sancho," dedi Don Quijote, "çenen çok düşük. Zekân epey kıt, ama pek çok sefer hedefi

* Kırsal bölgelerde oynanan, ucu sivri bir sopayı en uzağa atma oyunu için.

zorlamayı biliyorsun. Ama senin ne kadar saf, benimse ne kadar akıllı olduğumu göresin diye anlatacağım kısa bir hikâyeyi dinlemeni istiyorum. 'O halde şimdi şunu bil ki genç, güzel, özgür ve zengin, üstelik gayet de rahat davranışlı bir dul günün birinde genç, yapılı ve yakışıklı bir delikanlıya âşık olmuş. Delikanlının büyüklerinden biri durumu fark etmiş ve kadına yaman bir serzenişte bulunmuş: 'Büyük şaşkınlık içindeyim hanımefendi, şaşırmakta da haklıyım, zira sizin gibi üstün, güzel ve zengin bir hanımefendinin bu kadar adi, kaba ve ahmak bir çocuğa âşık olmasını aklım almıyor. Hem de bu evde armut seçer gibi <Bunu istiyorum, bunu bırakıyorum> diyerek istediğinizi seçip alabileceğiniz onca okumuş insan, öğretmen, âlim bulunurken. Kadın ise ona son derece açık ve nükteli bir cevap vermiş: 'Zatıaliniz, efendim, fena halde yanılıyorsunuz. Bu genci seçerken hata ettiğim kanısındaysanız da çok geri kafalı düşünüyorsunuz, zira bu genç ne kadar ahmak gözükse de, benim onu istediğim iş için Aristoteles'in felsefe bilgisi kadar, hatta ondan da çok şey biliyor.' Yani Sancho, benim de Tobosolu Dulcinea'yı sevme sebebim açısından bakınca, o da dünyanın en büyük prensesine eş sayılır. Çünkü kendi iradeleriyle seçtikleri isimlerini kullanarak hanımlara övgüler yağdırmış olan o şairlerin hepsinin böyle metresleri yoktu. Sen o Amariles'lerin, Filis'lerin, Silvia'ların, Diana'ların, Galatea'ların, Alida'ların ve berber dükkânlarını, tiyatroları doldurup taşıran bütün o kitaplarda ve romanslarda geçen diğer isimlerin gerçekten bu yazarların etten kemikten yapılma sevgilileri olduğunu mu sanıyorsun?* Elbette değillerdi. Dizelerine konu olması için ve şairler kendilerini âşıklarmış ya da âşık olabilecek kimselermiş gibi gösterebilsinler diye uydurulmuş isimlerdi bunlar. Bu nedenle sevgili Aldonza Lorenzo'nun güzel ve dürüst olduğunu düşünmek bana yetiyor. Soylu olup olmamasının bir önemi yok, zaten kimsenin bunu araştırıp rütbe vermeye kalkacak hali yok. Bu nedenle ben kendisini dünyanın en büyük prensesi sayıyorum. Çünkü şunu bilmiyorsan da öğrenmelisin ki, Sancho, yalnızca iki şey insanda aşk uyandırır: güzellik sahibi olmak ve itibar edilmek. Bu iki özellik de Dulcinea'da fazlasıyla bulunuyor. Öyle güzel ki dengi bulunmaz, öyle iyi biliniyor

* Berberler, halk ozanlığı yapmalarıyla da tanınırdı. [illegible]

ki yanına yaklaşabilen olmaz. Şimdi toparlamak gerekirse, bu söylediklerimin hepsinin doğru olduğunu, ne bir eksiğinin ne bir fazlasının bulunduğunu düşünüyorum. O benim tahayyülümde tam olmasını arzuladığım şekilde: güzellikte de soylulukta da kendisine ne Helen yaklaşır ne Lucretia ne de antik çağların güzellerinden bir başkası. Yunanmış, barbarmış, Latinmiş, fark etmez. Kim ne derse desin; eğer bunun için cahiller sitem edecekse bile, bilgeler beni suçlamayacaktır."

"Zatıaliniz bütün dediklerinizde haklısınız," diye karşılık verdi Sancho, "ben de eşeğin tekiyim. Neden eşek diyorum ki şimdi? Şom ağızlılığın âlemi yok. Ama gelsin artık şu mektup da Tanrı'nın izniyle yola koyulayım."

Don Quijote not defterini çıkardı ve bir kenara çekilerek sessiz sedasız bir şekilde mektubunu yazdı. Bitirince Sancho'yu yanına çağırdı ve mektubu kendisine okumak istediğini söyledi. İyice ezberlemesini istiyordu; mektubu yolda kaybedebilirdi, zira bunca talihsizlik olduktan sonra her şeyden korkulurdu. Sancho buna şöyle yanıt verdi:

"Zatıaliniz mektubu o deftere iki üç defa yazın da verin bana; ben onu nasıl saklayacağımı bilirim. Benim onu ezberlememi beklemek delilikten başka bir şey değil. Hafızam öyle berbat ki ben kendi adımı zor hatırlıyorum. Ama zatıaliniz yine de bana okuyun tabii, zira sizden duymak çok hoşuma gidecektir, eminim kitap gibidir."

"Dinle o halde, mektupta şöyle diyor," dedi Don Quijote:

Don Quijote'nin Tobosolu Dulcinea'ya Mektubu

Soylu ve yüce hanımefendi:

Ayrılığın keskin acısıyla kıvranmış, kalbinin en derinlerinden vurulmuş olan bu garip, Tobosolu güzel mi güzel Dulcinea'ya, yani sana kendinde olmayan şifayı diliyor. Güzelliğinle beni aşağılıyor, beni değersiz görüyor ve küçümsüyorsan, acıya ne kadar alışmış olsam da bu büyük olduğu kadar bitmek de bilmeyen ızdıraba katlanamayacağım. Benim sadık silahtarım Sancho, senin yüzünden, ey nankör güzel, benim sevgili düşmanım, ne hallere düştüğümü sana bir bir anlatacaktır. Eğer beni kurtarmak istersen, seninim. İstemezsen dilediğini yap; ben ömrümü sonlandırmakla hem senin zalimliğini hem kendi arzumu tatmin etmiş olacağım. Ölüme kadar senin,

Mahzun Yüzlü Şövalyen.

"Babamın üstüne yemin ederim," dedi Sancho mektubu dinledikten sonra, "bu benim hayatımda duyduğum en güzel şey. Zatıaliniz istediği her şeyi nasıl da söylüyor, o Mahzun Yüzlü Şövalye imzası en sona nasıl da güzel oturuyor! Gerçekten diyorum, siz şeytanın ta kendisisiniz, bilmediğiniz şey yok."

"Benim seçtiğim meslek için," dedi Don Quijote, "her şeyi bilmek gerekiyor."

"Eh madem," dedi Sancho, "zatıaliniz arka sayfaya üç sıpayla ilgili emri de koyun. Kendi adınızla imzalayın da gördükleri zaman tanısınlar."

"Memnuniyetle," dedi Don Quijote.

Yazdıktan sonra da okumaya koyuldu:

"Sevgili yeğenim, bu emri alır almaz, evde zatıalinizin sorumluluğuna bıraktığım beş eşeğin üçünü silahtarım Sancho Panza'ya veriniz. Bu emirle birlikte verilecek üç sıpanın parasının alınmış sayıldığı belirtilmiştir. Bu yılın yirmi iki ağustos tarihinde Morena Dağlarının kalbinde imzalanmıştır."

"Tamam, oldu," dedi Sancho, "imzalayın efendim."

"İmzaya lüzum yok," dedi Don Quijote, "paraf atsam yeter; o da imza sayılır. Üç değil üç yüz eşek için de yeter üstelik."

"Ben zatıalinize güveniyorum," diye karşılık verdi Sancho. "Gideyim de Rocinante'yi eyerleyeyim. Siz de beni uğurlamaya hazırlanın, çünkü zatı alizinin bahsettiği çılgınlıkları görmeden hemencecik yola çıkmak niyetindeyim. Ona o kadar çok çılgınlığınızı gördüğümü söyleyeceğim ki daha fazlasını duymak bile istemeyecek."

"En azından, Sancho beni çıplak görmeni istiyorum. Böyle olması gerektiği için istiyorum, çünkü çıplak halimle on, on beş tane çılgınlık yaptığımı görmen şart. Yarım saate kalmaz hepsini bitiririm, çünkü sen bunları gözlerinle gördüğün zaman, artık üstüne eklemek istediklerini kendin bildiğin gibi ekler yeminlerini edersin. Zaten bu yapacaklarımın hepsini anlatmazsın, emin ol."

"Tanrı aşkına, efendim, zatıalinizi çıplak görmek istemiyorum. Görürsem çok üzülürüm, ağlamaktan bir hal olurum. Zaten dün gece eşek yüzünden o kadar gözyaşı döktüm ki yenilerini dökecek

durumda değilim. Zatıaliniz illaki birkaç çılgınlığınızı görmemi istiyorsa giyinik yapın. Ama kısa olsun ve sadece çok önemli olanlarını seçin. Gerçi bunların hiçbiri bana lazım değil ya neyse. Çünkü daha önce de dediğim gibi, aslında hemen yola çıkarsam sizin o çok istediğiniz ve hak ettiğiniz haberlerle geri dönmem de bir o kadar çabuk olurdu. Yok, bu cevapları vermeyecek olursa da, o Dulcinea hanımefendi kaçacak delik arasın, çünkü ne yapar eder karnına bir tane yumruk indirir, söke söke almasını bilirim ben o cevapları. Çünkü zatıaliniz gibi meşhur bir gezgin şövalyenin hiçbir sebep yokken durup dururken delirmesi yazık olmaz mı hiç? Hem de bir ne için...? Hanımefendi bana söyletmesin, yoksa Tanrı biliyor ya, işleri berbat etmek pahasına da olsa söylerim. Bu konuda da üstüme yoktur! O tanımıyor beni! Tanısa, yemin ederim, benden korkardı!"

"Hakikaten Sancho," dedi Don Quijote, "görünüşe bakılırsa sen de benden daha akıllı değilsin."

"Ben o kadar deli değilim," diye yanıtladı Sancho, "fakat öfkeliyim. Ama bunları bir kenara bırakalım da, zatıaliniz ben dönünceye kadar ne yiyeceksiniz? Cardenio gibi yola çıkıp çobanların yiyeceklerini mi çalacaksınız acaba?"

"Sen bunu dert etme," diye karşılık verdi Don Quijote, "çünkü yemeğim olsaydı bile bu çayırların ve ağaçların bana verdiği otlardan ve yemişlerden başla bir şey yemezdim. Benim işimin inceliği aç kalmak ve buna benzer başka zorluklara katlanmaktan geçiyor."

"Hoşçakalın, o halde. Ama ben neden korkuyorum, biliyor musunuz efendim? Ya sizi bıraktığım bu yeri dönüşte bulamazsam diye korkuyorum. Öyle ücra bir yerde ki."

"Sen buranın yerini iyice bellc, ben de bu civardan fazla uzaklaşmamaya çalışacağım," dedi Don Quijote, "hatta daha da yüksekler-deki kayalıklara çıkmaya uğraşacağım ki seni dönerken görebileyim. Ama beni bulabilmenin ve kendi yolunu kaybetmemenin en kesin yolu, buradaki bunca çalılıklardan bazılarını kesip oraya buraya serpiştirmen. Buradan düz ovaya kadar bunlardan yerleştirirsen bunları kendine dönüş yolunda kılavuz edinebilirsin. Tıpkı Perseus'un labirente giden yolda ipliği kullanması gibi."

"Öyle yaparım," diye yanıtladı Sancho Panza.

Birkaç dal kesti ve efendisinin hayır duasını istedikten sonra, iki tarafın da epey gözyaşı dökmeyi unutmamasının ardından veda edip ayrıldı. Böylece Don Quijote'nin gözü gibi bakmayı ihmal etmemesini ısrarla öğütlediği Rocinante'ye bindi ve yine efendisinin tavsiye ettiği gibi yola ağaç dalları serpiştirerek düz ovaya doğru ilerledi. Don Quijote hâlâ iki çılgınlığını görmedi diye hayıflanıyordu, ama artık gitmişti. Fakat yüz adım atmamıştı ki geri dönüp seslendi:

"Efendim, zatıaliniz aslında pek doğru söylediniz: vicdanım rahat bir şekilde yemin edebilmem için, sizin birkaç deliliğinizi görmem çok iyi olurdu. Gerçi sizin burada kalmanızla deliliğin en âlâsını görmüş oldum ya neyse."

"Ben sana demedim mi?" dedi Don Quijote. "Bekle, Sancho, çarçabuk yapıvereceğim."

Bir çırpıda pantolonunu çıradı ve don gömlek kaldı. Sonra hiç uzatmadan hemen havaya iki tekme savurdu. Sonra iki defa amuda kalktı ve vücudunun öyle yerleri gözüktü ki Sancho bir daha görme-

mek için Rocinante'nin dizginlerine asılıp hayvanı diğer tarafa çevirmek zorunda kaldı. Böylece efendisinin deli olduğuna gönül rahatlığıyla yemin edebileceğinden emin bir şekilde yola çıktı. Bizler de şimdilik kendisini geri dönene kadar yoluna bırakalım; zaten dönüşü de çabuk oldu.

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

Don Quijote'nin Morena Dağlarında aşkını göstermek için yaptığı incelikler devam eder

Mahzun Yüzlü Şövalye'nin tek başına kaldıktan sonra neler yaptığını anlatmaya dönecek olursak, hikâyeye göre Don Quijote havaya tekmeler savurup zıpladıktan sonra belden altı yarı çıplak, üstü giyinik halde durup bir baktı ki Sancho daha fazla delilik izlemeyi beklemeden gitmiş. Bunun üzerine Don Quijote yüksek bir kayanın üstüne çıktı ve daha önceden pek çok kez düşündüğü, fakat bir sonuca erdiremediği bir konu üzerine yeniden düşünmeye koyuldu. Acaba hangisini yapmak kendi durumuna daha uygun olurdu: Orlando'nun ölçüsüz çılgınlıklarını mı yoksa Amadis'in melankolik tavırlarını mı taklit etmeliydi? Kendi kendine konuşmaya başladı: "Eğer Orlando dedikleri kadar iyi ve cesur bir şövalye olmuşsa bunda şaşılacak ne var? Sonuçta kendisine büyü yapılmıştı ve ayak tabanına uzunca bir iğne saplanmadıkça kimse onu öldüremezdi; zaten bunun için de yedi kat demir tabanlı ayakkabılar giyerdi. Gerçi aldı-

ğı bu önlemler, onu Roncesvalles'te kendi elleriyle boğan Bernardo del Carpio'nun karşısında para etmemişti. Ama şimdi onun cesaretini bir kenara bırakacak olursak, delirmesi meselesine gelelim. Bunun sebebi de elbette hem kendisinin pınar başında bulduğu deliller hem de çobanın ona getirdiği haberler yüzündendir. Duyduklarına göre Angelica, Agramante'nin uşağı Medoro adlı kıvırcık saçlı küçük Mağripli oğlanla iki defa öğle uykusunu beraber geçirmiştir. Bu söylentilere inanıp da hanımefendisinin kendisine ihanet ettiğine kanaat getirdiyse, o zaman delirmesi gayet normal. Ama ben aynı durumda olmadıkça onun delirmelerini nasıl taklit edebilirim ki? Zira yemin ederim ki benim Tobosolu Dulcinea'm bütün hayatı boyunca gerçek Mağripli kılığında hiçbir Mağripli görmemiştir ve hâlâ da anasından doğduğu gibi tertemizdir. Ben şimdi onun da böyle bir şey yaptığını düşünerek Çılgın Orlando gibi delirmeye kalksam, kendisine çok büyük haksızlık etmiş olurum. Öte yandan, Galyalı Amadis'in aklını yitirmeden ve hiçbir çılgınlık yapmadan da eşi benzeri olmayan bir âşık olarak ünlenmeyi başardığını biliyorum. Çünkü hikâyesinde anlatılanlara göre, sevgilisi Oriana kendisini görmeyi reddetmiş ve o isteyene kadar bir daha huzuruna çıkmamasını emretmişti. Bunun üzerine Amadis yanında bir keşişle birlikte Biçare Kaya'ya giderek bir inziva hayatına çekildi ve durmaksızın ağlayarak kendisini Tanrı'ya öyle içten teslim etti ki sonunda Tanrı, o en kederli anında gelip yardımına koştu. Şimdi eğer bu doğruysa ki doğru, ben neden çırılçıplak soyunmak zahmetine girip, bana hiçbir kötülük etmemiş bu ağaçlara zarar vermek, susadığımda bana su verecek olan bu derelerin berrak sularını bulandırmak isteyeyim? Amadis'in hatırası yaşasın ve La Manchalı Don Quijote onu elinden geldiğince taklit etsin ve onun ardından da aynı şeyler söylensin: büyük işler başaramadıysa da, bunların yolunda can verdi densin. Tobosolu Dulcinea beni reddetmese de küçümsemese de, daha önce de söylediğim gibi, ondan ayrı kalıyor oluşum yeter. O halde şimdi iş başına: Amadis'in yaptıkları, hepiniz hatırıma gelin ve onu taklit etmeye nereden başlamam gerektiğini söyleyin. Ama onun en çok yaptığı şeyin dua edip Tanrı'ya yakarmak olduğunu biliyorum, fakat bende tespih yok ki, o

yap-

Tam o sırada nasıl tespih yapabileceğine dair aklına bir fikir geldi. Sallanan gömleğinin eteklerinden büyük bir şerit kopardı ve bu şeride, biri ötekilerden büyük olacak şekilde tam on bir tane düğüm attı. Bunu orada bir milyon Ave Maria duası okuduğu sırada tespih niyetine kullandı. Ama o civarda itiraf edip kendisini telkin edebileceği bir keşiş bulamaması canını çok sıkıyordu. Böylece küçük çayırda gezinerek, ağaç kabuklarına ve ince kumlara şiirler yazarak vakit geçirdi. Hepsinde hüznünden bahsediyor, bazılarında Dulcinea'sına övgüler yağdırıyordu. Ama bunların arasında daha sonra bulunup okunabilenler arasında yalnızca şu dizeler yer alıyordu:

Ağaçlar, otlar ve bitkiler
Hepiniz buradasınız
Öyle uzun, yeşil ve çokçasınız
Derdime eğlenmiyorsanız
Kutsal yakınmalarıma kulak verin.
Benim acım sizi üzmesin
Ne kadar korkunç olsa bile,
Size borcunu ödemek için
Burada ağladı Don Quijote
Tobosolu Dulcinea'sının yokluğunda.
Burasıdır saklandığı yer
Sevgilisine en sadık aşığın,
Öyle çok kötülüğe katlandı
Bilmedi nereden geldi, nasıldı.
Aşk onu zalimce çekip aldı
Bet bir tutkuya saldı;
Don Quijote'nin huzuru böyle kaçtı
Tobosolu Dulcinea'nın yokluğunda
Gözyaşları fıçıları doldurdu.
Serüven peşinde koşardı
Bu sarp kayaların arasında,
Ağzı açılmadık küfürler ederdi,
Uçurumlar çalılıklar arasında,
Uğramıştı bahtsızlığa.

Aşk vurdu onu kamçısıyla,
Yumuşak kayışlarla falan değil
Ensesine bir dokundu,
Burada ağladı Don Quijote
Tobosolu Dulcinea'nın yokluğunda.

Bu dizeleri bulanlar, Dulcinea'nın adını Tobosolu diye açıklamasına çok güldüler. Don Quijote'nin, Dulcinea'dan bahsederken Tobosolu kısmını eklemese, şiirin anlaşılamayacağını zannettiğini düşündüler. Kendisinin sonradan itiraf ettiğine göre, gerçekten de böyle düşünmüştü. Bundan başka daha pek çok şiir yazdı, ama daha önce de belirtildiği gibi, bu üç kıtadan başka okunaklı ya da tamamlanmış hiçbir şiir bulunamadı. İşte bu şiirleri yazarak, çayır ve orman tanrılarına, ırmak perilerine, kederli su perisi Eko'ya kendisine cevap versinler, onu telkin etsinler, dinlesinler diye yalvararak günlerini geçiriyor, bir yandan da Sancho dönene kadar idare edebilmek için etrafta yiyebileceği otlar bulmaya çalışıyordu. Eğer Sancho'nun geri dönmesi üç gün değil de üç hafta sürseydi Mahzun Yüzlü Şövalye öyle zayıflayıp bitkin düşecekti ki onu doğuran anası gelse kendi oğlunu tanıyamayacaktı.

Ama şimdi onu bu iç çekişleri ve şiirleriyle yalnız bırakıp Sancho Panza'nın görevini icra ederken başına gelenleri anlatmak daha iyi olur. Sancho ana yola çıktıktan sonra Toboso'yu aramaya koyuldu ve ertesi gün başına battaniye talihsizliğinin geldiği hana vardı. Hanı görür görmez kendisini sanki yeniden havaya atılıp tutuluyormuş gibi hissetti ve içeri adım atmak istemedi. Ama öyle bir saatte varmıştı ki içeri girmesi gayet yerinde bir davranış olurdu, hatta girmesi gerekirdi, zira akşam yemeği saatiydi ve sıcak bir şeyler yemek istiyordu; günlerdir boğazından soğuk yemeklerden başka bir şey geçmemişti.

Bu ihtiyacı onu hana yaklaşmaya zorladı, ama henüz içeri girip girmemek konusunda kararsızdı. O sırada handan iki kişi çıktı ve onu hemen tanıdı. Biri ötekine şöyle dedi:

"Söyleyin bana, sayın rahip, şu at sırtındaki, bizim maceraperestin evindeki kâhya kadının, adamın silahtarı olarak birlikte yola çıktığını söylediği Sancho Panza değil mi?

"Evet, o," dedi rahip, "at da bizim Don Quijote'nin atı."

Onu gayet iyi tanımışlardı, çünkü bunlar onun köyünün berberi ve rahibiydiler; kitapları mahkemeye çıkarıp yakılma cezasına çarptıranlar bunlardı. Gelenlerin Sancho Panza ve Rocinante olduğuna kesin kanaat getirdikten sonra Don Quijote'den haber almak için can attıklarından hemen yanına koştular. Rahip, Sancho'ya adıyla seslenerek şöyle dedi:

"Dostum Sancho Panza, efendiniz nerede?"

Sancho Panza onları hemen tanıdı ve efendisinin bulunduğu yeri ve içinde bulunduğu durumu onlara açmamaya karar verdi. Efendisinin falanca bir yerde çok önemli filanca bir işle meşgul olduğunu, bu işi de katiyen açıklayamayacağını söyledi.

"Hayır, olmaz," dedi berber. "Sancho Panza, eğer siz bize kendisinin nerede olduğunu söylemezseniz, onu öldürüp soyduğunuzu düşüneceğiz, şimdiden öyle düşünmeye başladık zaten, zira onun atının üstünde geliyorsunuz. Bu yaşlı atın sahibini bize getirmek zorundasınız, yoksa sizin için kötü olur."

"Beni tehdit etmenize hiç gerek yok, çünkü ben ne hırsızım ne de katil. Herkes kendi kaderiyle ölür ya da Tanrı öldürür ki kaderini de o yazar zaten. Efendim şu dağın ortasında bir yerde kefaret ödüyor, halinden pek memnun."

Ardından da efendisinin ne halde olduğunu, başlarından geçen bütün olayları ve efendisinin deli gibi âşık olduğu, Lorenzo Corchuelo'nun kızı Tobosolu Dulcinea'ya götürdüğü mektubu nefes bile almaksızın bir çırpıda anlattı.

İkisinin de Sancho Panza'nın anlattıkları karşısında nutku tutuldu. Don Quijote'nin deliliğinden haberleri olsa da, ne zaman yeni bir şey duysalar her seferinde tekrar şaşkınlığa düşüyorlardı. Sancho Panza'dan Tobosolu Dulcinea'ya götürdüğü mektubu onlara göstermesini istediler. Sancho mektubun bir not defterinde yazılı olduğunu, efendisinin Sancho'ya vardığı ilk köyde bunu kâğıda geçirmesi emrini verdiğini söyledi. Rahip, mektubu göstermesini istedi, bizzat kendisi çok güzel bir şekilde yazıya geçirmekten memnun olurdu. Sancho elini göğsüne atıp defteri aradı, ama bulamadı. Şu ana kadar da aramış olsa yine bulamazdı, [illegible]a defter Don Quijo-

te'de kalmıştı. Don Quijote defteri Sancho'ya vermemiş, Sancho da istemeyi unutmuştu."

Sancho defteri bulamadığını fark edince neredeyse kalpten gidecekti; yüzü kireç gibi bembeyaz kesildi. Bütün vücudunu çarçabuk yokladı, ama defteri bulamadı. Birdenbire elleriyle sakalına yapıştığı gibi yarısını çekip söktü. Sonra bir an bile durmadan yüzüne ve burnuna yumruklar atmaya başladı, her yerini kan içinde bıraktı. Onu o halde gören rahip ve berber neler olduğunu, neden kendine böyle eziyet ettiğini sordular.

"Ne olacak," diye yanıtladı Sancho, "hepsi kale gibi kuvvetli üç sıpayı bir saniyede kaybediverdim, o oldu."

"Nasıl yani?" diye sordu berber.

"Not defterini kaybettim," diye yanıtladı Sancho, "Dulcinea'nın mektubu da oradaydı, efendilerinin kendi paraf imzasıyla yeğenine yazdığı ve kalan dört beş sıpasından üçünü bana vermesini söyleyen emir de."

Bunun üzerine eşeğin kayboluşunu da anlattı. Rahip de efendisini bulduğunda emri kâğıda yazdırabileceğini, zaten hep böyle yapıldığını, not defterine yazılanların ne kabul edildiğini ne de uygulandığını söyleyerek onu teselli etti.

Sancho bunu duyunca rahatladı ve eğer öyleyse Dulcinea'nın mektubunu kaybetmiş olmasına o kadar da üzülmediğini söyledi, çünkü neredeyse hepsi ezberindeydi, istedikleri zaman istedikleri yere geçirebilirlerdi.

"Söyle o zaman, Sancho," dedi berber, "sonra da temize çekelim."

Sancho Panza ayağa kalktı ve mektubu hatırlamak için kafasını kaşımaya başladı. Kâh bir ayağının kâh öbür ayağının üzerinde durdu; bir yere baktı bir göğe döndü. Nihayet bir parmağının ucunun yarısını çiğnedikten sonra, karşısında ne diyecek diye onu bekleyenlere dönüp uzunca bir süre durdu ve şöyle dedi:

"Tanrı biliyor ya, Sayın Rahip, mektuptan aklımda kalanları da şeytan almış götürmüş, hiçbir şey hatırlamıyorum. Bir tek başında şöyle diyordu: 'Soylu ve küskün hanımefendi.'"

"Küskün değil, üstündür o," dedi berber, "üstün ve yüce hanımefendi."

"Hah, öyle," dedi Sancho. "Sonra da yanlış hatırlamıyorsam şöyle devam ediyordu..., yanılmıyorsam şöyleydi: 'uykusuz kalmış, yaralı ben, zatıalinizi ellerinizden öpüyorum, ey nankör ve yaban güzel.' Ona sağlık ve hastalıkla ilgili bir şey gönderiyordu, hatırlamıyorum. Sonuna kadar böyle devam ediyor, sonra da şöyle bitiriyordu: 'Ölene kadar sizin, Mahzun Yüzlü Şövalyeniz.'"

İkisi Sancho Panza'nın hafızasının ne kadar iyi olduğunu görünce pek memnun oldular ve kendisini övgülere boğdular. Mektubu iki defa tekrarlamasını istediler, böylece onlar da ezberleyebilecek ve sonra temize geçirebileceklerdi. Sancho mektubu üç defa daha tekrarladı ve binlerce saçma laf daha etti. Ardından efendisiyle ilgili diğer şeyleri de anlattı, ama içeri girmekten kaçındığı o handa başına gelen battaniye olayından hiç söz etmedi. Ayrıca Tobosolu Dulcinea hanımefendiden güzel haberler getirmesinden sonra efendisinin, aralarında anlaştıkları üzere, imparator ya da en azından bir kral olma işine koyulacağından da bahsetti. Kendisinin nasıl bileği kuvvetli, cesur bir şövalye olduğu düşünülürse, epey kolay bir iş olacaktı. Ayrıca silahtarı da o vakte kadar dul kalacağından, kendisini imparatoriçenin nedimelerinden biriyle evlendirecekti. Ada mezire değil, anakarada büyük bir yerin sahibi, zengin birinin mirasçısı bir kız olmalıydı. Ada falan istemiyordu artık.

Sancho bunları arada bir burnunu temizleyerek son derece rahat ve sakin bir şekilde anlatıyordu. O kadar mantıksız şeyler söylüyordu ki bu iki dinleyici Don Quijote'nin deliliğinin boyutlarının nereye vardığını görünce bir daha şaşırdılar, belli ki artık bu zavallı adamın da aklını yitirmesine sebep olmuştu. Onu içine düştüğü yanılgıdan çıkarmak zahmetine girmek istemediler, çünkü adamın kendi vicdanı rahattı ve bunu bozmamak en iyisiydi; hem anlattığı saçmalıkları dinleyerek biraz daha eğlenmek istiyorlardı. Efendisinin sağlığı için de Tanrı'ya dua etmesini salık verdiler, çünkü dediği gibi zaman içinde bir imparator olması ya da en azından başpikopos veya ona denk bir başka mevki edinmesi hayli muhtemeldi. Sancho buna şöyle yanıt verdi:

"Beyler, eğer kader işleri değiştirir ve efendimin imparator değil de başpiskopos olmak istemesine sebep olursa, ben şahsen gezgin

başpiskoposların silahtarlarına genelde ne gibi şeyler verdiklerini bilmek istiyorum şu anda."

"Genelde," diye yanıtlamaya girişti rahip, "basit bir kilise hizmet görevi verilir ya da papazlık da olabilir. Bazen kilisedeki ayin eşyaları bakıcılığı görevi de verildiği olur; bunun sabit geliri epey iyidir, ayrıca buna mihrap hediyeleri de eklenir ki onlar da bir maaş kadar eder."

"Ama onun için," diye araya girdi Sancho, "silahtarın bekâr olması veya en azından ayinlerde nasıl yardım edileceğini bilmesi gerekir. Bu iş böyleyse ben yandım! Hem evliyim hem de alfabenin A'sını bilmem! Şimdi efendimin aklına eser de gezgin şövalyelerin âdeti olduğu gibi imparator değil de başpiskopos olacağı tutarsa ben ne olacağım?"

"Endişelenmeyin, dostum Sancho," dedi berber, "efendinize başpiskopos değil de imparator olmasını rica ve tavsiye ederiz, hatta nasihat diye söyleriz. Hem onun için de böylesi daha kolay olur, zira kendisi de âlimlikten ziyade gözüpeklikte daha iyi."

"Ben de öyle düşünmüştüm," diye karşılık verdi Sancho, "gerçi her konuda becerikli diyebilirim. Ben kendi adıma, Efendimiz'e dua edeceğim ve onu kendisi için en iyi olacak, bana da en çok faydası dokunacak yere getirmesini dileyeceğim."

"Tam bilge biri gibi konuştunuz," dedi rahip, "iyi bir Hıristiyan'a yakışır sözler. Fakat şimdi yapmamız gereken şey, efendinizi içinde bulunduğu o lüzumsuz kefaret durumundan çıkarmanın yolunu bulmak. Bunu nasıl yapacağımızı düşünmek ve yemek yemek için de –zira saat geldi– şu hana girsek iyi olacak."

Sancho içeri girmelerini, kendisinin ise dışarıda bekleyeceğini söyledi; neden girmediğini ve girmemesinin neden onun yararına olduğunu daha sonra açıklayacaktı. Ama kendisine içeriden yiyecek sıcak bir şeyler, Rocinante'ye de biraz arpa getirmelerini rica etti. Bunun üzerine ikisi içeri girdi ve kısa bir süre sonra berber gelip kendisine biraz yemek getirdi. Ardından ikisi kafa kafaya verip istediklerini nasıl gerçekleştirebileceklerini enine boyuna düşündüler ve rahibin aklına hem Don Quijote'nin çok hoşuna gidecek hem de kendi istediklerine epey uygun düşecek bir fikir geldi ve fikrini berbe-

re açıkladı. Kendisi gezgin bir bakire kılığına girecek, berber de elinden gelenin en iyisini ortaya koyarak onun silahtarı gibi davranacaktı. Böylece Don Quijote'nin olduğu yere gidecekler ve rahip, derde sıkıntıya düşmüş bir bakire kılığında yanına varıp kendisinden bir iyilik yapmasını isteyecekti. Don Quijote cesur bir gezgin şövalye olduğu için bu iyiliği reddedemeyecekti. Rahibin isteği, Don Quijote'nin onunla birlikte gittiği yere kadar gelmesi ve kötü kalpli bir şövalyenin ona ettiği bir kabahatin öcünü almasıydı. Rahip, Don Quijote'den bu kötü kalpli şövalyenin öcünü alana kadar genç kızın peçesini açmasını istememesini veya ailesi hakkında soru sormamasını rica edecekti. Don Quijote'nin kendisinden bu şekilde istenen her şeyi yerine getireceğinden adı gibi emindi. Böylece onu bulunduğu yerden çıkaracaklar, köyüne geri getirecekler ve burada deliliğine bir çare bulmaya çalışacaklardı.

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

Rahip ve berberin amaçlarına nasıl eriştiklerine ve bu büyük hikâyede anlatılan diğer önemli şeylere dair

Rahibin fikri berbere hiç fena gözükmedi. Bilakis çok beğenmişti, nitekim hemen eyleme geçirdiler. Hancının karısından bir elbise ile başörtüsü istediler; rahibin yeni cübbesini de rehin olarak bıraktılar. Berber, hancının tarağını astığı, doru-kızıl renkte bir öküzkuyruğundan kendisine kocaman bir sakal yaptı. Hancının karısı bun-

ları neden istediklerini sordu. Rahip, Don Quijote'nin deliliğinden kısaca bahsettikten sonra bu şekilde kılık değiştirerek kendisini o sırada bulunduğu dağdan çıkarabileceklerini açıkladı. Bunun üzerine hancı ve karısı bu delinin kendilerine misafir olduğunu şıp diye hatırlayıverdiler. Yanında bir şurup karışımı vardı; aynı zamanda battaniyede fırlatılan silahtarın da efendisiydi. Rahibe olan biten her şeyi, hatta Sancho'nun anlatmaktan o kadar çekindiği kısmı bile atlamadan anlattılar. Sonunda hancının karısı rahibi mükemmel bir şekilde giydirdi: altına bir karış eninde, siyah kadife şeritlerle bezeli, dokuma bezinden bir etek verdi, üstüne de kenarları beyaz saten işlemeli bir korse taktı. İkisi de fi tarihinden kalma şeylerdi. Rahip, saçının yapılmasına müsaade etmedi, bunun yerine başına genelde gece yatarken giydiği, ketenbezinden kapitone bir başlık taktı. Alnına siyah taftan bir şerit bağladı; bir diğer şeritle de yüzüne bir peçe yaptı. Böylece sakalını ve yüzünü epeyce gizleyebiliyordu. Neredeyse güneşlik niyetine kullanabileceği kadar büyük olan şapkasını başına geçirip cüppesini de sarındıktan sonra katırına kadınlar gibi yanlamasına oturdu. Berber de kendi katırına bindi; göbeğine kadar inen sakalı yarı doru yarı kızıl renkteydi, zira daha önce de belirtildiği gibi alacalı bir öküzün kuyruğundan yapılmıştı.

Herkesle vedalaştılar, iyi kalpli Maritornes'le de. Günahkâr olsa da onlara bir dua okuyacağına söz verdi; çıktıkları bu zorlu ve Hıristiyanlığa yakışır görevde Tanrı'dan onlara yardımcı olmasını dileyecekti.

Fakat handan dışarı daha yeni adım atmışlardı ki rahip bu şekilde kılık değiştirmekle hata ettiğini düşündü. Göreve ne kadar sadık olursa olsun bir din adamının bu kılıkla dolaşması yakışık almazdı. Bunun üzerine berberden kılıkları değiş tokuş etmelerini rica etti. Berberin dertli bakire kılığında gitmesi, rahibin silahtar rolünü üstlenmesi daha uygun kaçar, itibarı sarsılmazdı. Berber buna razı gelmezse de bir adım bile gitmemeye kararlıydı; isterse Don Quijote'yi şeytanlar götürsündü.

Tam o sırada Sancho geldi ve ikisini bu kılıkla görünce gülmeden edemedi. Sonunda berber, rahibin bütün dediklerini yapmaya razı oldu ve planı değiştirdiler. Bunun üzerine rahip, Don Quijote'yi ken-

disiyle gelmeye ve şu beyhude kefareti ödemek için saklandığı yeri artık bırakmaya ikna etmesi için söylemesi gereken sözleri anlatmaya başladı. Berber ise talimat almadan da bu işi gayet güzel yerine getirebileceği şeklinde karşılık verdi. Don Quijote'nin bulunduğu yere varana kadar da bu kıyafetleri giymek istemiyordu. Böylece o, elbiseleri katlarken rahip de sakalını topladı ve Sancho Panza'nın rehberliğinde yola koyuldular. Sancho dağlarda karşılaştıkları deliyle başlarına neler geldiğini anlattı, ama buldukları deri çantadan ve çantanın içindekilerden bahsetmedi, zira her ne kadar saf olsa da açgözlü hergelenin tekiydi.

Ertesi gün Sancho'nun, efendisini nerede bıraktığını bulabilmek için işaret olsun diye ağaç dalları serpiştirdiği yere vardılar. Geldiklerini fark eden Sancho buradan girildiğini, efendisinin kurtuluşu için kılık değiştirmeleri gerekiyorsa bunu şimdi yapabileceklerini söyledi. Çünkü efendisini sığındığı bu kötü hayattan kurtarmanın tek yolunun bu şekilde kılık değiştirmek olduğunu söylemişler, onların kim olduklarından, hatta onları tanıdığından bile efendisine bahsetmemesini tembih etmişlerdi. Eğer Dulcinea'nın mektubunu ona ulaştırıp ulaştırmadığını sorarsa ki illaki soracaktı, ulaştırdığını ve okuma yazma bilmediği için cevabını sözlü olarak gönderdiğini söyleyecek-

ti. Dulcinea, içinde bulunduğu acı durumdan ötürü derhal gelip kendisini görmesini istiyordu. Sancho'ya bu kısmın en önemli kısım olduğunu söylediler, çünkü hem bunu hem onların Don Quijote'ye söylemeyi düşündükleri şeyleri duyduktan sonra kendisini daha iyi bir hayata götürebileceklerine ve onun da hemen imparator veya kral olmak amacıyla yola koyulacağına neredeyse kesin gözüyle bakıyorlardı. Zaten başpiskoposluk konusunda endişe edilecek hiçbir şey yoktu.

Sancho bunların hepsini dinleyip güzelce ezberledikten sonra efendisine başpiskopos değil de imparator olmasını tavsiye etmeyi düşündükleri için de çok teşekkür etti, çünkü ona kalırsa silahtarlarına lütufta bulunmak konusunda imparatorlar, gezgin başpiskoposlara nazaran daha yetkiliydiler. Ayrıca kendisinin önden gidip efendisini bulmasının ve sevgilisinden gelen yanıtı iletmesinin iyi olacağını da ekledi. Onların bunca zahmete girmesine gerek kalmadan da sırf sevgilisinin yanıtı onu oradan çıkarmaya yeterdi. Sancho Panza'nın söyledikleri onlara makul gözüktü, böylece efendisini bulduğu haberiyle geri dönene kadar orada beklemeye karar verdiler.

Sancho dağ vadilerinden girip, ikisini küçük ve sakin bir derenin aktığı, etraftaki kayalıklarla ağaçların ise dereye hoş ve serin bir gölgelik kattığı başka bir vadide bıraktı. Takvimler bir ağustos gününü gösteriyordu ve o gün de tam bir ağustos sıcağı yaşanıyordu. Saat öğleden sonra üçtü. Bütün bunlar mekânı daha da hoş bir yer haline getiriyordu. O kadar güzeldi ki adeta onları Sancho'nun gelişini orada beklemeye davet ediyordu; nitekim öyle de yaptılar.

İkisi orada gölgenin altında sakince beklerken kulaklarına, arkadan başka bir enstrümanın eşlik etmediği, ama harikulade tatlı bir ses çalındı. Adeta büyülenmişlerdi, zira burası böyle güzel şarkı söyleyen birinin bulunabileceği bir yere benzemiyordu. Gerçi bu orman ve çayırlıklarda fevkalade sesli çobanların bulunduğu söylenir, ama bu gerçek olmaktan ziyade daha çok şairlerin abartmasıdır. Ama söylenen şarkının sözlerini duyduklarında şaşkınlıkları daha da arttı, zira bunlar kır çobanlarının şiirleri değil, kibar saraylılara yakışır dizelerdi. Aşağıdaki mısralar da bu düşüncelerini onaylıyordu:

Yeteneklerimi kim küçültür?
Kibir.
Acılarımı kim artırır?
Kıskançlıklar.
Sabrımı kim sınar?
Ayrılık.
İşte böyle olunca
Hiçbir çare yok acılarıma,
Getiriyor işte sonumu
umut, aşağılama, kıskançlık ve ayrılık.
Bu acımın sebebi kim?
Aşk.
Ya kim karşı gelir şanıma?
Talih.
Ya kim verir izni bu acıma?
Tanrı.
Madem öyle, korkarım
Bu tuhaf ızdıraptan öleceğim,
Aşk, talih ve Tanrı
Acımla büyüyor belli ki.
Bahtımı kim düzeltir?
Ölüm.
Aşkın iyiliğine kim erişir?
Değişim.
Ya kötülüklerini kim iyi eder?
Delilik.
Madem öyle, akıl işi değildir
Tutkuyu sağaltmak istemek
Ölüm, değişim ve delilik
İlacın olduğunda.

Saat, hava, çevrenin ıssızlığı, şarkıyı söyleyenin sesi ve mahareti dinleyenlerde büyük hayranlık uyandırdı. Başka bir şey daha duyacaklar mı diye beklemeye koyuldular, ama sessizliğin uzun sürmesi üzerine bu güzel sesli müzisyeni arayıp bulmaya karar verdiler. Tam

aramaya koyulacaklarken aynı ses yeniden kulaklarına çalınarak onları oldukları yere mıhladı:

Sone
Kutsal dostluk, hafif kanatlarınla çıktın,
Zuhrunu yeryüzünde bıraktın,
Kutsanmış ruhların arasına karıştın
Sevinçle yükseldin Tanrı'nın katına,
Orada peçesinin altındaki adil barışı
bize sen gösterirsin ne zaman istersen,
Bazen iyi işlerin şevki onun uğrunda görülür
Ama onlar da nihayetinde kötüdür.
Ey dostluk, bırak gökyüzünü,
Ya da aldatmanın dalkavukluk etmesine izin verme,
İyi niyetleri öldürüp yok etmesine;
Ondan çekmezsen suretini,
Her yanda bir kavga başlayacak dünyada
Kadim zamanların ilk kargaşası dönecek geri.

Şarkı derin bir iç çekişle sona erdi. İkisi daha fazlasını söyleyecek mi diye tekrar beklediler, ama müziğin yeniden hıçkırıklara ve dertli iniltilere döndüğünü görünce, sesi ne kadar harikaysa derdi o kadar büyük olan bu üzgün kişinin kim olduğunu bulmaya karar verdiler. Birazcık ilerledikten sonra tam bir kayanın ucunu dönmüşlerdi ki Sancho Panza'nın Cardenio'yu tarif ederken anlattığı boya ve endama tıpatıp uyan bir adam gördüler. O da onları görünce ürkmek yerine, düşüncelere dalmış gibi başını göğsüne indirerek olduğu yerde kaldı. Yanına ilk vardıklarında gayriihtiyari bakışının dışında bir daha da yüzünü kaldırıp onlara bakmadı.

Ağzı iyi laf yapan rahip, anlatılanlardan dolayı kendisini tanıdığından ve acılarının sebebini bildiğinden hemen yanına gitti ve kısa ama öz şekilde konuşarak bu sefil hayattan vazgeçmesi ve kendini bu uğursuz yerde ölüme mahkûm etmemesi için ikna etmeye çalıştı. Cardenio'nun o sırada hâlâ aklı yerindeydi. Sık sık aklını yerinden oynatmasına sebep olan o çılgınlık anından uzaktı. İkisini o ıssızlıklarda gezenlerin hiç âdeti olmayan o kılıkta görünce ister istemez şa-

şırdı. Rahibin, konuşmalarında kendi durumundan herkesçe malum bir konuymuş gibi bahsettiğini duyunca daha da şaşırdı ve bunun üzerine şöyle karşılık verdi:

"Gördüğüm kadarıyla beyler, artık her kimseniz, iyilerin, hatta bazen kötülerin bile yardımına koşmaya gayret eden Tanrı, hak etmeme rağmen, sıradan insanların uğramadığı bu uzak ve ıssız yerde sürdürmekte olduğum yaşamın mantıksızlığını bana güçlü kuvvetli gerekçeler sunarak göstermek ve beni buradan çıkarıp daha iyi bir hayat sürmeye davet etmek isteyen birtakım kişiler gönderiyor. Fakat bu dertten çıkarsam daha büyük başka bir derde düşeceğimi bildiğimi bilmediğinizden beni ahmak, hatta daha da kötüsü deli biri zannediyor olmalısınız. Bunda şaşılacak bir şey yok. Zira derdimin şiddetinin böyle yoğun olduğunu ve beni böylesi bir deliliğe sürüklediğini, buna karşı koyamadığım için de bütün akli melekelerini yitirmiş birine, adeta bir taşa döndüğümün ben de farkındayım. Bu korkunç buhranların etkisi altındayken yaptıklarımın kanıtlarını gösterdikleri zaman bunların farkına varıyorum. Ondan sonra da boşuna ağlayıp kaderime lanet ediyor, deliliğime mazaret olması için de dinlemeye gönüllü kim varsa deliliğimin sebeplerini anlatıyorum. Çünkü aklı başında kimseler bunun sebeplerini duyunca sonuçlarına da şaşırmayacaklardır. Derdime derman olamasalar da en azından beni suçlamayacak oldukları gibi bana karşı duydukları öfke de talihsizliklerim karşısında acıma duygusuna dönecektir. Ve eğer siz beyler de daha önce gelenlerle aynı niyeti taşıyarak geldiyseniz, makul ve mantıklı sözlerinize devam etmeden önce, sizden rica ediyorum bahtsızlığımın hikâyesini dinleyin. Çünkü belki dinledikten sonra, bu tesellisi mümkün olmayan derdime teselli sunmak zahmetine girmeye kalkışmazsınız."

Zaten derdinin sebebini kendi ağzından duymaktan başka bir şey istemeyen ikisi anlatmasını rica ettiler ve derdine ne çare olmak ne de teselli bulmak konusunda onun rızasını almadan hiçbir şeye kalkışmayacaklarına söz verdiler. Bu sözü alan mahzun şövalye, birkaç gün önce Don Quijote'ye ve keçi çobanına anlattığı, ama Üstat Elisabat yüzünden ve Don Quijote'nin şövalyeliğin onuruna halel getirmemek konusunda gösterdiği ince özenden dolayı yarım kalan

hikâyesinde kullandığı kelimelerin neredeyse aynısını kullanarak aynı sırayla anlatmaya koyuldu. Neyse ki bu defa Cardenio çılgınlık nöbetine tutulmadı da hikâyeyi sonuna kadar anlatabildi. Böylece Don Ferdinand'ın *Galyalı Amadis* kitabının arasında bulduğu mektup kısmına kadar geldi. Cardenio mektubu ezbere bildiğini söyledi ve okumaya başladı:

LUSCINDA'DAN CARDENIO'YA

Her gün sizin meziyetlerinizde benim size daha çok hürmet etmemi sağlayan yeni bir şey buluyorum. Bu nedenle, eğer namusuma zarar getirmeden beni bu yükten kurtarmak isterseniz, bunu pekâlâ yapabilirsiniz. Babamın sizden haberi var ve beni sever. Beni bir şey yapmaya asla zorlamaz ve eğer bana dediğiniz kadar değer veriyorsanız sizin istediklerinize riayet eder ki ben verdiğinize inanıyorum.

"Bu mektup, size daha evvel de anlattığım üzere, beni kendisini eş olarak istemeye sevk ettiği gibi, onu Don Fernando'nun gözünde zamanının en akıllı ve bilge kadını mertebesine yükseltti. Ve yine bu mektup, daha ben tasarılarımı yerine getiremeden, onu benim mahvıma sebep olmaya itti. Luscinda'nın babasının onu istemek için benim babamın gitmesinde ısrarcı olduğunu, fakat benimse babamın buna razı gelmeyeceğinden çekindiğimi Don Fernando'ya söyledim. Luscinda'nın meziyetlerini, erdemlerini, iyiliğini ve güzelliğini, İspanya'daki her ailenin soyuna soy katacak özellikleri bulunduğunu bilmediğinden değildi; babamın Dük Ricardo'nun benden ne istediğini öğrenmeden önce hemen evlenmemi istemediğini biliyordum, esas sebebi buydu. Sonuç olarak, kendisine bu konuyu babama bir türlü açamadığımdan bahsettim. Yalnızca bu engelden dolayı değil, bana isteklerimin hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği hissini yaşatan başka belli belirsiz korkularım yüzünden de böyle düşünüyordum.

"Don Fernando bütün bunlara, babamla bizzat kendisi konuşacağı ve onu Luscinda'nın babasıyla konuşmaya ikna edeceği yönünde karşılık verdi. Ah, hırslı Marius, ah zalim Catilina, ah alçak Sila, ah yalancı Gandon, ah hain Vellido, ah kindar Iulianus, ah

açgözlü Yahuda! Zalim, kindar, düzenbaz hain! Yüreğinin sırlarını ve sevinçlerini sana dürüstçe açan bu biçare zavallı sana ne kötülük etti? Ben sana ne kusurda bulundum? Senin iyiliğin ve onurun yararına sarf ettiklerim dışında sana ne söz söyledim, başka ne nasihat ettim? Fakat ben ne şikâyet ediyorum ki, olsa olsa bir zavallı sefilim? Yıldızların kaderinde öfke ve şiddetle koşarak felaket getirmek varsa, yeryüzündeki hiçbir gücün bunu durduramayacağı, hiçbir insan zekâsının buna engel olamayacağı muhakkaktır. Ama kim derdi ki ettiğim hizmetlerden dolayı bana müteşekkir olan, paşa gönlünün istediği her aşk mevzusunda başarı elde edebilecek, ünlü ve zeki şövalye Don Fernando'nun yüreğine, henüz benim bile olmayan biricik kuzucuğumu tabiri caizse elimden almak gibi bir kötü niyet düşsün? Fakat şimdi bu beyhude ve yararsız düşünceleri bir kenara bırakalım da benim talihsiz hikâyeme kaldığımız yerden devam edelim.

"Böylelikle Don Fernando, benim oradaki varlığımın kendi kötü, hain planlarının gerçekleşmesinin önünde bir engel olduğunu düşündüğü için, çareyi babamla konuşmayı teklif ettiği gün bilhassa satın aldığı altı adet atın parasını ödeyebilmek için, kendisinden para alıp getirmem bahanesiyle beni ağabeyinin yanına göndermekte buldu. Böylece beni uzaklaştırıp kendi kötü emellerini gerçekleştirebilecekti. Böyle bir ihanetin geleceğini öngörebilir miydim? Aklıma hayalime getirmem mümkün müydü? Elbette hayır. Bilakis bu güzel alışverişten gayet memnun olarak derhal yola çıkmayı önerdim. O gece Luscinda'yla konuştum ve Don Fernando'yla konuşup anlaştığımızı anlattım; artık bu güzel ve haklı isteklerimizin gerçekleşeceğine katiyetle inanabileceğini söyledim. O da benim gibi Don Fernando'nun ihanetinden hiç şüphelenmiyordu. Benden çarçabuk geri dönmemi istedi, zira benim babamın onun babasıyla konuşmasının bu işi geciktiren tek sebep olduğuna inanıyordu. O anda ne oldu bilmiyorum, ama bu sözlerini tamamlar tamamlamaz gözlerine yaşlar doldu, boğazına bir şey düğümlendi; sanki daha pek çok şey söyleyecek gibiydi, ama söyleyemedi.

"Kendisinde daha önce hiç görmediğim bu duygu çalkantısı beni şaşırtmıştı, zira talihimizin ve benim çabalarımın sayesinde görüşebildiğimiz anlarda her zaman çok mutlu ve neşeli konuşur, sohbet-

lerimizde gözyaşları, iç çekişler, kıskançlıklar, şüpheler veya korkulara yer vermezdik. Ben bunların hepsini, Tanrı bana onu verdiği için talihimin güzelliği olarak yorar, onun güzelliğine övgüler yağdırır, zekâsı ve yürekliliğine hayran olurdum. O da karşılık olarak, bana olan aşkıyla, hep bende övgüye layık gördüğü şeyleri anlatır, yüceltirdi. Bunların dışında yalnızca komşularla ilgili binlerce ıvır zıvır meseleden bahseder, ortak tanıdıklarımızdan konuşurduk. Bu sohbetler sırasında en ileri gitmeye cüret ettiğim anlarda, en fazla onun o narin beyaz ellerinden birini neredeyse zorla tutmuş, aramızdaki çitler ne kadar elveriyorsa o mesafeye kadar dudaklarıma yaklaştırmışımdır. Fakat benim hüzünlü ayrılışımın önceki gecesinde Luscinda ağladı, sızladı, iç çekti. Ondan sonra da kendisinde böyle çok üzüntü ve yas belirtisini ilk defa görmüş olan beni şaşkınlık ve sıkıntı içinde bırakarak gitti. Fakat umutlarımı yıkmamak uğruna, bu gördüklerimi bana olan aşkının gücüne ve birbirlerini çok sevenlerin ayrıldıklarında duydukları acıya bağladım.

"Nihayet üzgün ve düşünceli bir halde, neden şüphelendiğimi ya da ne düşündüğümü bile bilemeden türlü kuruntu ve şüpheyle oradan ayrıldım. Bütün bunlar belli ki beni bekleyen karanlık ve korkunç talihimin habercisiydiler. Gönderildiğim yere vardım. Mektupları Don Fernando'nun ağabeyine verdim. Çok güzel karşılandım, fakat hemen uğurlanmadım, çünkü ben hiç istemememe rağmen sekiz gün boyunca dük, babasının beni görmeyeceği bir yerde beklememi istiyordu. Zira kardeşinin yazdığına göre, parayı babasının haberi olmadan istemişti. Bütün bunlar düzenbaz Don Fernando'nun bir uydurmasıydı tabii, çünkü aslında ağabeyinin beni hemen gönderebilecek parası vardı. Bu emre karşı gelmeyi çok istedim, zira Luscinda'dan bu kadar süre uzak kalmanın imkânı yok gibi gözüküyordu gözüme; hele ki kendisini size anlattığım şekilde öyle üzgün bir halde bırakmışken. Fakat buna rağmen iyi bir hizmetkâr olarak bana söylenenlere uydum, ama bunun benim zararıma olacağını görebiliyordum.

"Gelgelelim oraya vardığımın dördüncü günü elinde bir mektupla beni arayan bir adam çıkageldi. Mektubun üzerindeki adresten bunun Luscinda'dan geldiğini anladım, çünkü onun el yazısıydı. Te-

dirginlik ve korku içinde mektubu açtım; yokluğumda bana mektup yazdığına göre çok büyük bir şey olduğundan emindim, zira yakınındayken bile nadiren yazardı. Okumadan önce mektubu getiren adama bu mektubu ona kimin verdiğini ve ne kadar zamandır yolda olduğunu sordum. Öğle vakti şehir sokaklarından birinde başıboş halde yürürken çok güzel bir kadının gözlerinde yaşlarla bir pencereden kendisine alelacele seslendiğini ve şöyle dediğini söyledi: 'Kardeşim, eğer göründüğünüz gibi Hıristiyan'sanız, Tanrı aşkına bu mektubu üzerinde yazan adrese ve kişiye götürün. Herkes bilir, kolayca bulursunuz. Bunu yaparak Yüce Tanrı'ya çok büyük bir hizmette bulunmuş olacaksınız. Yolda sıkıntıya düşmemeniz için de lütfen bu mendilin içindekini alın. Ardından pencereden bana bir mendil fırlattı. İçinde yüz riyal para, bu elimdeki altın yüzük ve size verdiğim mektup sarılıydı. Sonra da benim yanıt vermemi bile beklemeden gerisin geri pencereden içeri girdi. Ama önce mektubu ve mendili almamı izledi ve dediklerini yerine getireceğime dair benden bir işaret alana kadar bekledi. Böylece bu zahmet karşılığında iyi bir ücret aldığımı görünce, mektubun üzerinde yazan adrese baktım, size yazıldığını fark ettikten sonra ki sizi gayet iyi tanıyorum efendim, bir de o güzel hanımefendinin gözyaşlarının beni duygulandırmış olmasından ötürü bu konuda başka hiç kimseye güvenmeyi göze almadan mektubu size bizzat kendim getirmek istedim. Hanımefendinin mektubu bana vermesinin ardından ise on altı saat yol geldim ki sizin de bildiğiniz üzere on sekiz fersah eder.'

"Bu iyi yürekli beklenmedik elçi bana bunları anlatırken bense ağzından çıkan her sözü bacaklarım neredeyse koyverecekmiş gibi tir tir titrerken pürdikkat dinliyordum. Sonunda mektubu açtım ve içinde şu sözlerin yazılı olduğunu gördüm:

> 'Don Fernando sözünü tuttu ve babanızı babamla konuşmaya ikna etti. Bu görüşmenin sonucu ise sizin yararınızdan çok kendi istediği şekilde gerçekleşti. Şunu bilin ki, efendim, benimle kendisi evlenmek için rıza istemeye geldi ve sizden üstün olduğunu düşündüğü özelliklerini bir bir, öyle güzel sıraladı ki babam hepsine büyük bir heyecle katıldı. O kadar

ki nişan bundan iki gün sonra, yalnızca Tanrı'nın ve ev hanemizin belli üyelerinin şahit olacağı şekilde, oldukça gizli bir törenle gerçekleşecek. Benim ne halde olduğumu tahmin edebiliyorsunuzdur. Derhal gelmeniz gerektiği kanısındaysanız gelin. Sizi gönülden sevip sevmediğim bu meselenin neticesinde ortaya çıkacak. Benim ellerim, sözüne böyle ihanet eden o adamın elleriyle birleşmeden önce Tanrı bu mektubu sizin ellerinize ulaştırsın.'

"Mektupta yazan ve beni ne bir başka yanıt ne de bir kuruş para almayı beklemeden yola düşüren sözler işte bunlardı. O anda Don Fernando'nun beni ağabeyine atların satışı için değil kendi istediği için gönderdiğini anladım. Don Fernando'ya karşı duyduğum öfkenin yanında yıllarca gösterdiğim sevgi ve bağlılık sayesinde ilmek ilmek örüp kazandığım hazinemi kaybetme korkusu beni adeta kanatlandırdı ve ertesi gün memleketime, Luscinda'yla konuşmak için en uygun zamanda vardım. Köye gizlice girdim ve katırımı mektubu bana getiren o iyi kalpli adamın evinde bıraktım. O sırada talihin de öyle yaver gideceği tuttu ki Luscinda'yı bizim aşk buluşmalarımızın şahidi olan çitlerin orada buluverdim. Luscinda beni anında tanıdı, ben de onu. Ama bu karşılaşma böyle olmamalıydı. Fakat şu yeryüzünde kim bir kadının karmaşık düşüncelerini ve değişken yapısını anlayıp idrak ettiğini söyleyerek övünebilir ki? Hiç kimse, elbette.

"Luscinda beni orada görür görmez konuşmaya başladı: 'Cardenio, düğün giysilerimi kuşandım. Hain Don Fernando ve benim açgözlü babam diğer şahitlerle birlikte salonda beni bekliyor. Gelin oluşuma şahit olmadan önce ölümüme şahitlik ederler. Sen üzülme, sevgili dostum, bu kurban töreninde bulunmaya gayret et. Bu törene sözlerimle engel olamazsam, yanımda taşıdığım ve en sert zorlamalara bile hayatımı sonlandırarak karşı koyabilecek hançerle engel olur, sana karşı beslediğim ve hep beslemiş olduğum aşkı kanıtlarım.' Çok geç olmadan bir şey söyleyebilmek için alelacele ve endişeyle yanıt verdim: 'Yaptıkların sözlerini doğru çıkarsın, sevgilim. Eğer sen onurunu korumak için hançer taşıyorsan, benim de seni savunmak, kader buna izin vermez ise de kendimi savunmak için kılıcım var.'

Sanırım bütün bu söylediklerimi sonuna kadar dinleyemedi, çünkü içeriden onu sabırsızlıkla çağırdıklarını duydum; damat bey bekliyordu. O gece benim kederimin gecesi başladı, sevincimin güneşine gölge oldu: gözlerimin feri kayboldu, izanım şaştı. Ne onun evine girebiliyor ne de başka bir yöne gidebiliyordum. Fakat oradaki varlığımın o durumda olabilecekler karşısında ne büyük bir önem arz ettiğini düşününce, kendimi elimden geldiğince yüreklendirdim ve eve girdim. Eve girilip çıkılan bütün yerleri gayet iyi bildiğimden ve ayrıca o gün bütün eve gizli bir telaş hâkim olduğundan kimse beni fark etmedi bile. Böylece kimseye görünmeden, o salonun pencerelerinden birinin boşluğuna gizlendim. Bu gizli bölme, iki perdenin kenarları ve kıvrım yerleriyle örtülüydü. Bunların arasına saklanarak orada olup biten her şeyi gizlice izleyebiliyordum.

"Orada durduğum süre boyunca ne yürek çarpıntıları yaşadığımı, aklıma gelen düşünceleri, içimden neler geçirdiğimi kim anlayabilir şimdi? O müddet içerisinde yaşadıklarım öyle şeylerdi ki artık ne sözü edilebilir ne de edilmelidir. Damat beyin salona, hiçbir süsü püsü olmadan her zamanki sıradan kıyafetleriyle girdiğini söylemem yeterli gelecektir. Sağdıcı, Luscinda'nın ilk derece kuzenlerinden biriydi ve bütün salonda dışarıdan gelen kimse yoktu; bir tek hane halkı hizmetlileri vardı. Kısa bir süre sonra Luscinda bir tuvalet odasından annesi ve iki nedimesiyle birlikte çıktı. Kendi karakteri ve güzelliğine uygun şekilde, adeta saraylara yakışır bir zarafet abidesi gibi giydirilip süslenmişti. Yaşadığım endişe ve korku yüzünden nasıl bir elbise giydiğine iyice bakamadım. Sadece renklerini seçebildim; kızıl beyazdı. Duvağının ve elbisesinin üzerinden ışıltılı taşlar ve mücevherler dökülüyor, ama hepsinden çok o harikulade sarı saçlarının eşsiz güzelliği ortaya çıkıyordu. Mücevherlere de salonda yanan lambaların ışığına da adeta meydan okuyan o saçları, görenlerin gözlerini kamaştırıyordu. Ah hatıra, huzurumun can düşmanı! Sevgili düşmanımın o eşi bulunmaz güzelliğini neden şimdi gözlerimin önüne getiriyorsun? Zalim hatıra, onun esas o sırada ne yaptığını gözümde canlandırsan daha iyi olmaz mı? Böyle açık bir hakaret karşısında intikam almaya değilse bile, hayatımı sonlandırmaya çalışırdım o zaman. Beyler, konudan saptığım için sıkılmayın; zira be-

nim derdim öyle kısa ve öz anlatılabilecek türden bir dert olmadığı gibi, o şekilde anlatılmamalıdır da. Ona sebep olan koşulların her biri kanımca uzun bir konuşmayı hak ediyor."

Rahip buna karşılık, bunları duymaktan sıkılmak şöyle dursun, bilakis anlattığı bütün bu küçük ayrıntıları dinlemekten büyük zevk duyduklarını söyledi, zira bunlar öyle bahsedilmeden geçilecek ayrıntılar değildi, en az ana hikâyenin kendisi kadar dikkat gösterilmeyi hak ediyorlardı.

"Pekâlâ öyleyse," diye devam etti Cardenio, "herkesin salonda olduğu sırada kilise papazı içeri girdi ve bu tür törenlerin gerektirdiği şeyi yapmak için ikisini de ellerinden tuttu ve sordu: 'Sayın Luscinda, burada bulunan Sayın Don Fernando'yu Kutsal Kilise'nin takdir ettiği şekilde meşru kocanız olarak kabul ediyor musunuz?' Ben perdelerin arasından bütün kafamı ve boynumu çıkarıp uzattım ve kulak kesilip Luscinda'nın ne cevap vereceğini dinlemeye çalıştım. Vereceği cevap ya ölüm fermanım olacaktı ya da yaşamımın bağışlanışı. Ah, o anda atılıp haykırmalıydım 'Luscinda, Luscinda, ne yaptığına dikkat et, bana olan borcunu düşün. Unutma ki benimsin, başkasının olamazsın! Bil ki evet yanıtının ağzından çıkmasıyla hayatıma noktayı oracıkta koyarsın. Ah hain Don Fernando, şanımı çalan hırsız, hayatımın katili! Ne istiyorsun? Ne umuyorsun? Arzularını Hıristiyanlığa yakışır şekilde elde etmenin mümkün olmadığını unutma, çünkü Luscinda benim karımdır, ben de onun kocasıyım.' Ah ne ahmaklık benimkisi! Şimdi artık tehlikeden uzaktayken yapmadığım şeylere hayıflanıyorum! Değerli hazinemin çalınmasına göz yumdum, şimdi şikâyet etmekte gösterdiğim yürekliliği kendisinden intikam almakta kullanabileceğim bu hırsıza sövüyorum! Madem o zaman korkaktım, ödlektim, şimdi utanç içinde, pişman ve divane düşüp ölmeyi hak ediyorum.

"Papaz Luscinda'nın cevap vermesini bekliyordu. Luscinda ise cevaplamadan önce uzunca bir süre bekledi. Ben tam namusunu savunmak adına hançerini çıkaracağını ya da benim lehime netice getirecek bir açıklama yapacağını düşünürken cılız ve kısık bir sesle 'Evet, ediyorum,' dedi. Don Fernando da aynısını söyleyince yüzükler takıldı ve artık çözülmez bir bağla birbirlerine bağlandı-

lar. Damat, karısını kucaklamak için davrandı, fakat karısının elini kalbine götürmesiyle annesinin kollarına yığılıvermesi bir oldu. O duyduğum evet cevabından sonra benim ne halde olduğumu tahmin edebilirsiniz; Luscinda'nın verdiği sözlerin boşa çıkmasıyla umutlarım paramparça olmuş, kaybettiğim saadeti geri kazanmam imkânsız hale gelmişti. Ne yapacağımı bilemez durumdaydım; sanki Tanrı beni terk etmiş, toprak bana düşman olmuş, nefesim olacak havadan, gözlerime hayat verecek sudan bile mahrum bırakılmıştım. Geriye yalnızca ateş kalmıştı ve o da öfke ve kıskançlıkla yanıp tutuşmaktaydı.

"Luscinda'nın bayılmasıyla herkes şaşkına döndü. Annesi hava alsın diye Luscinda'nın göğsünü açınca göğsünün arasında katlanmış bir kağıt parçası buldu. Don Fernando kâğıdı kaptığı gibi salondaki lambaların ışığı altında okumaya koyuldu. Bitirdikten sonra bir iskemleye çöktü ve karısının ayılmasına uğraşanların arasına katılmaksızın bir elini yanağına dayayarak düşüncelere daldı. Bütün ev halkının telaşa düştüğünü görünce, görülüp görülmeyeceğime aldırmadan yerimden fırladım. Görülseydim düzenbaz Don Fernando'nun bana verdiği ceza ve baygın hainin dönekliği karşısındaki haklı öfkemi herkesin anlamasını sağlayacak bir deliliğe kalkışmaya hazırdım. Fakat talihim daha kötü günleri sonra göreyim diye beni korumuş olacak ki (bundan kötüsü mümkünse tabii) o günden beri noksan gelen aklımı o gün başımdan eksik etmedi de bu ezeli düşmanlarımdan öç almak bile istemeden (kimse varlığımın farkında olmadığından öç almak gayet de kolay olurdu aslında) bu işi kendim üstlenerek, onların hak ettiği acıyı kendim çekmeye karar verdim. Hatta belki onları oracıkta katletmiş olsaydım bu kadar acı vermiş olmazdım, zira bir anlık acı çabuk biter, ama işkenceyle gelen acı, ömrün sonuna kadar her gün öldürür durur.

"Nihayet evden çıktım ve katırımı bıraktığım adamın evine gittim. Adama katırı benim için eyerlettirdim ve veda bile etmeden katırıma bindiğim gibi Lut misali ardıma bakmaksızın şehri terk ettim. Açık arazide yalnız başıma kaldığım anda, gecenin karanlığı beni gizlediği, sessizliği beni dövünmeye davet ettiği sırada artık ne sesimin duyulacağından ne de birileri tarafından görüleceğim-

den endişe edip korkmadığımdan, dilimin bağını çözdüm ve ne kadar sövsem bana yaptıkları kötülüğü o kadar hafifletecekmişim gibi hem Luscinda'ya hem Don Fernando'ya lanetler yağdırdım. Ona zalim, iyilikbilmez, yalancı, nankör dedim, ama en çok da açgözlü olmakla suçladım, çünkü düşmanımın zenginliği onun gözlerini kör etmiş ve bana olan sevgisini alıp, talihin yüzüne daha çok güldüğü bir başkasına vermişti. Ama bütün bu lanetlerin en şiddetli anında onu affediyordum, çünkü evine kapalı, ailesinin sözünden hiç çıkmayacak şekilde yetiştirilmiş bir genç kızın, kendisine böyle seçkin, zengin ve soylu bir beyefendinin eş olarak sunulduğunda onların isteklerine boyun eğmesinde şaşılacak bir şey yoktu. Evlenmek istemeseydi aklını yitirdiği düşünülecekti ya da başka bir sevgilisi olduğu ki bu sefer o temiz adını ve ününü kötüye çıkarabilirdi. Ama sonra düşününce bu sefer de kocasının ben olduğumu söyleseydi, o kadar da kötü bir seçim yapmadığını görür ve belki de onu bağışlarlardı diyordum, çünkü Don Fernando teklifini yapmadan önce onlar da kızlarına benden daha uygun bir eş isteyemezlerdi, istekleri makul olduğu sürece tabii. Luscinda bu evlilik bağını zorla kabul edip elini vermeden evvel, benim zaten ona elimi verdiğimi pekâlâ söyleyebilirdi. Böyle bir durumda ortaya çıkar, yapacağı her türlü açıklamayı desteklerdim.

"Düşünüp taşındıktan sonra en nihayetinde beni kandırıp oyalarken, büyük umutlarımın ve dürüst isteklerimin arkasında dururken sarf ettiği sözleri unutmasının sebebinin sevgisizliğin, mantıksızlığın, hırsın ve büyüklük arzularının olduğuna kanaat getirdim. Kendi kendime böyle dertli halde söylene söylene bütün gece yürüdüm. Sabah olduğunda bu dağların geçitlerinden birine vardım. Buralarda da belli bir yolu takip etmeksizin üç gün daha yürüdükten sonra birtakım çayırlık arazilere vardım. Bu çayırların dağların ne tarafına düştüğünü bilmediğimden, orada bulunan çobanlara bu dağların en ıssız yerlerinin neresi olduğunu sordum. Bu yana doğru olduğunu söylediler. Ben de buralara kadar yürüdüm; hayatıma burada son vermek niyetindeydim. Bu engebeliklere vardığımızda katırım yorgunluğa ve açlığa daha fazla dayanamayıp öldü; gerçi bana kalırsa ölümünün sebebi, artık benim gibi lüzumsuz bir yükü taşımaktan

kurtulmak istemesiydi. Bense doğa tarafından alt edilmiş, aç bilaç ve yayan halde ortada kaldım. Yardımıma gelebilecek kimse yoktu, zaten aramayı da düşünmüyordum.

"Öyle toprağın üzerine serilmiş halde ne kadar kaldım bilmiyorum. Sonunda yerden kalktığımda açlığım gitmişti ve yanımda birkaç keçi çobanı vardı. Belli ki yardımıma onlar koşmuştu, çünkü beni bulduklarında aklımı yitirdiğimi gösteren bir sürü şey saçmalayıp durduğumu söylediler. O zamandan beri de aklımın pek yerinde olmadığının farkındayım. Bazen öyle çıldırmış halde oluyorum ki bir sürü saçmasapan şey yapıyor, elbiselerimi yırtıyor, bu ıssızlıklarda avaz avaz bağırıyor, kaderime lanet ediyor, düşmanım olan o kişinin sevgili adını beyhude yere sayıklıyor, bütün bunları yaparken ise hayatıma burada böyle ağlayıp sızlanarak son vermekten başka bir şey düşünmüyorum. Kendime geldiğimde artık o kadar bitap düşmüş oluyorum ki hareket edecek halim kalmıyor. En sık mesken tuttuğum yer, bu zavallı bedenin sığabileceği kadar büyük bir mantar ağacının kovuğu. Bu dağlarda gezen çobanlar halime acıdıkları için beni besliyor, arada bir geçebileceğimi düşündükleri yollara ve çayırlara yiyecek bırakıyorlar. O sırada aklım başımda olmasa bile, tabiatımın gerekliliği olduğu için ihtiyacım olan şeyleri fark edip, bunları iştahla ve şevkle alıyorum. Çobanların aklım başında olduğu zamanlar bana anlattıklarına göre bazen yola fırlıyor, köylerinden getirip ağıla taşıdıkları yiyecekleri bana memnuniyetle verecek olmalarına rağmen ellerinden kapıyormuşum.

"Bu kısacık sefil ömrümün geri kalanını böyle geçiriyorum; Tanrı hayatıma son verinceye ya da Luscinda'nın güzelliği ve ihanetini, Don Fernando'nun yaptığı kötülüğü hatırlamayayım diye aklımı durduruncaya kadar böyle yaşayacağım. Bütün bunları hayatımı sonlandırmadan yaparsa düşüncelerimi daha iyi bir yöne sevk ederim; olmazsa da ruhuma derin bir merhamet göstersin diye yakarmaktan başka çarem yok. Zira bedenimi kendi rızamla içine koyduğum bu sıkıntıdan çıkarmaya benim artık ne cesaretim ne de gücüm var.

"İşte, beyler, bahtsızlığımın acı öyküsü bundan ibarettir: bundan daha hafif duygularla anlatılıp anlatılamayacağını siz bana söyleyin.

Derdime çare olması için mantığın sesine kulak vermemi öğütleme zahmetine de girmeyin, zira reçeteyi yazan doktor ne kadar iyi olsa da derman istemeyen hastaya faydası olmaz. Ben Luscinda'sız derman istemiyorum. Benim olduğu ya da olması gerektiği halde başkasının olmayı seçiyorsa, bırakın ben de mutluluk yerine ızdırabımın kölesi olayım. Mademki o döneklik yaparak benim kesin sonumu getirmek istedi, ben de onun isteğine razı gelerek sonuma yürüyorum. Böylece bahtsızlık içinde bulunan kimselerde fazla olan bir şeyden mahrum olmamla gelecek nesillere örnek olurum. Zira onların talihsiz durumlarından çıkmalarının imkânsızlığı genelde kendilerine teselli olur, hâlbuki benim imkânsızlığım en büyük dertlerimin ve acılarımın müsebbibi, çünkü acımın ölümle bile yok olacağını düşünmüyorum."

Cardenio uzun konuşmasına ve talihsiz aşk hikâyesine burada son verdi. Rahip teselli olsun diye tam bir iki kelam edecekti ki kulaklarına acı dolu bir ses çalındı. Bu sesin neler söylediği ise, dikkatli ve bilge tarihçi Cide Hamete Benengeli'nin üçüncü kısmını sonlandırdığı bu hikâyenin dördüncü kısmında anlatılacaktır.

La Manchalı Yaratıcı Asilzade

DON QUIJOTE'NİN

■

Dördüncü Kısmı

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Rahip ve berberin aynı dağlarda başlarına gelen yeni ve güzel maceraya dair

La Manchalı yiğitler yiğidi şövalye Don Quijote'nin dünyaya gönderildiği çağ, öyle mutlu, öyle talihli bir çağ imiş ki onun unutulup gitmiş, neredeyse yok olmuş gezgin şövalyelik kanunlarını canlandırmak gibi şerefli bir görev edinmesi sayesinde bizler keyifli eğlencelerden mahrum kaldığımız bu çağda yalnızca bu gerçek hikâyenin muhteşemliğinin değil, aynı zamanda en az hikâyenin kendisi kadar hoş, mahirane ve gerçek olan kıssaların ve yan öykülerin de keyfini çıkarabiliyoruz. Hikâye demişken, öykümüz ipin ucunu bıraktığı yerden alıp yeniden toplamaktayken rahibin tam Cardenio'yu teselli etmeye başlayacağı sırada kulaklarına çalınan hüzünlü bir sesle şöyle kesintiye uğradığı şeklinde devam ediyor:

"Aman Tanrım! Gönülsüzce taşıdığım bu bedenin ağır yüküne gizli bir mezar olacak yeri bulmuş olabilir miyim acaba? Bu dağların vadettiği yalnızlık bana yalan söylemiyorsa buldum demektir. Ah talihsiz başım! Bu kayalar ve çalılıkların arasında bulunmak gönlüme ne kadar da feharlık verecek! Burada Tanrı'ya bahtsızlığımdan

yakarabileceğim; hiçbir insanın yapacağı yarenlik bunun yerini tutmayacak, zira yeryüzünde benim şüphelerime teselli olabilecek, sızlanmalarımı azaltabilecek, derdime derman olabilecek tek bir kimse dahi yok!"

Rahip ve yanındakiler bütün bu söylenenleri işittiler ve yakından geldiğini anladıkları için bu sözlerin sahibini aramaya çıktılar. Daha yirmi adım atmamışlardı ki, yüksek bir kayanın ardındaki bir dişbudak ağacının dibinde köylü kıyafeti giyinmiş bir genç gördüler. Oradan akmakta olan bir dereye eğilmiş ayaklarını yıkamakta olduğundan, yüzünü henüz seçemiyorlardı. Yavaşça yanına yaklaştılar, ayaklarını yıkamaya öyle dalmıştı ki geldiklerini fark etmedi bile. Gencin ayakları, derenin içindeki taşların arasından çıkmış bir çift beyaz kristaldi adeta. Bu ayakların beyazlığı ve güzelliği hepsini büyüledi; zira sahibinin kıyafetinin uyandırdığı izlenimin aksine ne kesek kırmak, ne de sabanla öküz peşinden koşmak için yapılmış gibi gözüküyordu bu ayaklar. Fark edilmediklerini görünce, önlerinden gitmekte olan rahip diğerlerine eliyle işaret edip orada bulunan birkaç kaya parçasının arkasına saklanmalarını söyledi. Onlar da söyleneni yaparak bu köylü oğlanın ne yaptığını dikkatle izlemeye koyuldular. Üzerine bol gelen, çift etekli koyu kahverengi bir ceketi beyaz bir kumaş parçasıyla üzerine sıkıca tutturmuştu. Grimsi kahverengi bir pantolon giymişti ve aynı renkte tozlukları vardı. Başına da yine bu renkte bir şapka takmıştı. Tozluklarını adeta bir saf mermer görüntüsündeki bacağının yarısına kadar sıvamıştı. O harikulade ayaklarını yıkadıktan sonra başlığının altından çıkardığı bezle kuruladı, temizledi ve başlığını çıkarmak için kafasını kaldırmasıyla izleyenler öyle eşsiz bir güzellikle karşılaştılar ki Cardenio rahibe şöyle fısıldadı:

"Bu Luscinda değilse, insan da sayılmaz, ilahi bir varlık olmalı."

Delikanlı başlığını çıkarıp başını iki yana sallayınca açılıp dökülen saçları güneşin ışıklarını kıskandıracak güzellikteydi. O anda bir köy delikanlısı gibi gözüken kişinin aslında zarif bir kadın olduğunu anladılar. İkisinin de ömürlerinde gördükleri en güzel kadındı; hatta Cardenio'nun gözleri Luscinda'yı görmemiş olsaydı, onun için de dünyanın en güzel kadını sayılacaktı. Zaten yalnızca Luscinda'nın güzelliğinin bu kadınınkine rakip olabileceğini daha sonra o da söy-

ledi. Uzun altın sarısı saçları yalnızca sırtından aşağı dökülmekle kalmıyor, aynı zamanda ayakları hariç bütün vücudunu kaplıyordu; öyle gür ve çoktu saçları. Şimdi de ellerini tarak niyetine kullanıp saçlarını açıyordu ve suyun içindeki ayakları beyaz kristal gibi gözüktüyse, saçlarının arasında gezinen elleri adeta topaklanmış kar parçalarını andırıyordu. Bütün bunlar, kendisini izlemekte olan üçlüyü bu kadının kim olduğu konusunda daha da meraklandırdı.

Bu nedenle gidip kendilerini göstermeye karar verdiler ve tam ayağa kalkmaya yeltenmişlerdi ki güzel genç kız başını kaldırdı ve gözlerinin önüne gelen saçlarını iki eliyle geriye ittikten sonra gürültünün nereden geldiğine baktı. Gelenleri görür görmez ayağa kalktığı gibi, ne ayakkabılarını giymekle ne de saçlarını düzeltmekle uğraşmadan yanındaki bir yığın kıyafeti kaptığı gibi korku ve endişe dolu bir ifadeyle palaspandıras kaçmaya yeltendi. Fakat daha altı

adım atmamıştı ki o narin ayakları sert taşların üzerine basmaya dayanamayınca yere düşüverdi. Bunu gören üçü koşup yanlarına geldi ve rahip hiç beklemeden sözü aldı:

"Her kimseniz durun hanımefendi, burada gördüklerinizin size hizmet etmekten başka bir niyeti yok. Böyle alelacele kaçmanız için ise hiçbir sebep bulunmuyor, zira buna ne sizin ayaklarınız dayanabilir ne de biz müsaade ederiz."

Kız öyle şaşkınlığa kapılmıştı ki bu sözlerin hiçbirine tek kelime karşılık veremedi. Sonra hepsi yanına kadar geldiler ve rahip kızın elini alıp konuşmasına devam etti:

"Hanımefendi, kılığınızın bizden gizlediğini saçlarınız açık ediyor: güzelliğinizi böyle uygunsuz bir kılıkla gizlemenizin, sizi bulma şansına eriştiğimiz bu ıssızlıklara kadar gelmenizin altında alelade bir sebep yatmadığı belli. Derdinize derman olamasak bile en azından akıl verebiliriz. Zira ölüm dışında hiçbir dert, derdi çekeni böyle canı gönülden sunulan nasihatleri katiyen dinleyemeyecek duruma sokmaz. Yani sayın hanımefendi, ya da beyefendi de olur, siz nasıl isterseniz, şimdi bizi gördünüz diye kapıldığınız endişelerinizi bir kenara bırakın ve bize ister iyi olsun ister kötü, talihin başınıza neler getirdiğini anlatın. Çünkü hepimiz ya da her birimiz size dertlerinizde ancak yardımcı olmaya çalışacağız."

Rahip bu sözleri söylerken böyle manasız şekilde kılık değiştirmiş olan bu genç kız hepsini tek tek süzüyor, ama ne bir dudadığını oynatıyor ne de tek kelime bir söz söylüyordu: adeta kendisine daha önce görmediği bir şey gösterilmiş bir köylü gibi bakıyordu etrafına. Fakat rahip bu minvalde başka şeyler daha söylemeye kalkınca bu sefer genç kız derin bir iç çektikten sonra sessizliğini bozdu:

"Madem bu dağların ıssızlığı beni gizlemeye yaramadı, madem açılan buklelerim de ağzımdan yalanların dökülmesine müsaade etmedi, artık bana bu saatten sonra olsa olsa kibarlıktan inanacağınız bir konuda rol yapmam nafile olur. Hal böyleyken, beyler, bana yapmış olduğunuz teklife teşekkür ediyorum. Bu durumda benden istediklerinizi yapmak mecburiyetindeyim, fakat anlatacaklarımın içinizde uyandıracağı şefkat duygusu kadar size sıkıntı da vereceğinden korkuyorum, zira ne dertlerime çare bulabilir ne de acımı

azaltacak bir teselli sunabilirsiniz. Ne var ki artık benim bu kılıkla yalnız başına gezen genç bir kadın olduğumu gördüğünüze göre ve herhangi bir kimsenin adına leke düşürmek için bunlardan biri bile yetecek olduğundan, namusumdan şüphe etmeyesiniz diye bana kalsa bir sır olarak saklayacağım şeyi size anlatmaya mecbur hissediyorum kendimi."

Güzelliği zaten şüphe götürmeyen bu kadının sözlerini böyle sakin ve tatlı dille anlatmasıyla birlikte artık güzelliği kadar zekâsına da hayran oldular. Ardından verdiği sözü yerine getirmesi için yeniden tekliflerde bulunup yakarmalarının üzerine onları daha fazla yalvartmadı ve önce ayakkabılarını tevazuyla giyip saçlarını topladıktan sonra bir kayanın üzerine iyice yerleşti; diğer üçü de etrafına toplandı. O ise bir yandan gözyaşlarına güçlükle hâkim olmaya çalışırken, sakin ve net bir ses tonu takınarak yaşam öyküsünü anlatmaya başladı:

"Bu Endülüs'te bir düke adını vermiş bir kasaba vardır; İspanya'nın *grande* asilzadelerindendir.* İki oğlu vardır: birisi servetinin ve belli ki iyi huylarının da varisi olan büyük oğludur. Genç oğlunun neyi miras aldığını bilmiyorum; Vellido'nun hainlikleri ile Galalon'un yalanlarını almıştır alsa alsa. Benim ailem bu soylu beyefendinin vasalıdır; soylu değillerdir, ama öyle zengindirler ki soyluluk zenginliğe denk olsaydı, ne onlar başka bir şey isterdi ne de ben bu talihsiz durumda olurdum; çünkü belki bu bahtsızlığımın sebebi onların soylu doğmamış olmalarıdır. Durumlarından şikâyet edecek kadar düşük olmadıkları doğru, ama talihsizliğimin onların daha asil bir aileden gelmiyor oldukları konusundaki düşüncelerimi aklımdan kovmama yetecek kadar da soylu değiller. Kısacası ailem çiftçidir. Ailemizin şerefine gölge düşürecek tek bir kan karışmamıştır. Gösterişsiz, yalın, tabiri caizse eski Hıristiyan'ızdır. Ama o kadar zengindirler ki zenginlik ve cömertlikleri sayesinde artık yavaş yavaş doğuştan soylu olarak anılmaya başladılar, hatta artık şövalye şanı bile ediniyorlar. Gerçi onların en büyük zenginlik ve soyluluk olarak gördükleri şey, benim kızları

* Grande: Soyluluk sıralamasında en yüksek mertebe. ç.n.

olmamdır ve hem başka varisleri olmadığından hem de sevecen insanlar olduklarından beni dünyanın en şımartılmış, en el üstünde tutulmuş kızlarından biri olarak büyüttüler. Ben, baktıklarında kendilerini gördükleri aynalarıydım, yaşlılıklarının güvencesiydim, Tanrı'nın huzurunda bütün arzularının merkeziydim. Benim arzularım da onlarınkiyle aynıydı, çünkü kıymetlerini bilirdim. Onların gönlünün biricik sevgilisi olduğum gibi, varlıklarının da yegâne sahibiydim. Evin hizmetkârlarını ben işe alır, ben işten çıkarırdım. Ekilip biçilen her mahsülün hesabını ben tutardım. Yağ değirmenleri, üzüm cendereleri, büyükbaş ve küçükbaş hayvanların sayıları, arıların miktarı, yani kısacası babam gibi zengin bir çiftinin elinde olan ya da olabilecek ne varsa hesabı benim elimden geçerdi. Hem kâhya hem efendi gibi öyle çok çalışırdım, anam babam öyle memnun kalırdı ki anlatsam kelimeler yetmez. Çobanbaşlarına, denetçilere ve diğer çalışanlara verilmesi gereken emirleri verdikten sonra bana kalan boş vakitlerimi ise genç kızların yapmasına yalnızca müsaade edilmekle kalmayıp aynı zamanda yapmaları da lüzumlu olan işlerle geçirir, dikiş nakış yapar, pek çok sefer yün eğirirdim. Bu işlerden dinlenmeye vaktim kalırsa da elime dini bir kitap alır okurdum ya da harp çalardım, çünkü tecrübelerimden öğrendim ki müzik, dertli zihinleri rahatlatıp sıkıntılı ruhları hafifletiyormuş.

"İşte ailemin evinde böyle bir hayat sürdürüyordum. Bu kadar ayrıntılı anlattıysam sebebi gösteriş yapmak ya da zengin olduğumla övünmek değil, tarif ettiğim o mutlu hayattan çıkıp bu mutsuzluğa düşmemin içinde benim hiçbir suçum olmadığını göresiniz diyedir. Bu işlerle meşgul olduğum yaşamımı adeta manastırdaymışım gibi kapalı bir halde ve evdeki hizmetlilerden başka kimse tarafından görülmeden geçirdiğimi zannediyordum, çünkü kilise ayinine giderken bile annem ve evin diğer kadınlarıyla birlikte giderdim, her yerim kapalı olurdu. Etraftan öyle sakınırdım ki ayaklarımdan başka bir yere bakmayan gözlerimin tek gördüğü şey, yerin toprağıydı. Bütün bunlara rağmen aşkın nazarından, daha doğrusu vaşakların gözlerinden bile keskin olan aylaklığın nazarından kaçamadım. Tabii bunda Don Fernando'nun çabasının da payı varmış. Size bahsettiğim dükün küçük oğlu kendisidir."

Don Fernando'nun ismini sarf eder etmez Cardenio'nun beti benzi attı, sırılsıklam terledi ve öyle telaşa kapıldı ki bunu gören rahiple berber, ara sıra geldiğini duydukları o delilik nöbetlerinden birini yaşadığından korktular. Fakat Cardenio terlemekten ve olduğu yere mıhlanıp kalmaktan başka bir şey yapmadı. Yalnızca bu çiftçi kızını dikkatle izlemeye başladı, çünkü artık kim olduğunu tahmin edebiliyordu. Kız ise Cardenio'daki telaşlı değişikliği fark etmeden hikâyesini anlatmaya devam etti:

"Ve o gözler beni görür görmez Don Fernando bana sırılsıklam âşık olmuş. Zaten kendisi de bunu hem söyledi, hem de davranışlarıyla ayan beyan belli etti. Fakat uzun sıkıntılarımın hikâyesini kısa tutmak açısından şimdi Don Fernando'nun tutkusunu bana açmak için giriştiği bütün işleri burada anlatmayacağım. Tüm ev halkına rüşvet verdi; annemle babamı hediyelere boğdu. Sokağımızda her gün bir bayram, bir kutlama yaşanıyor, geceleri çalan müzikten dolayı hiç kimse uyuyamıyordu. Ne hikmetse her seferinde elime ulaşmayı başaran aşk mektuplarının ardı arkası kesilmiyor, bu mektuplarda ise yazıdan çok vaatler ve yeminler bulunuyordu. Ne var ki bunların hiçbiri beni yumuşatmadığı gibi sanki can düşmanımmış gibi ona karşı iyiden iyiye bilendim; beni ikna etmek için döktüğü onca dil tamamen aksi yönde etki ediyordu. Don Fernando gibi soylu birinin bana böyle yakınlık göstermesinden hoşlanmadığımdan, ilgisini usandırıcı bulduğumdan da değil. Bilakis böyle seçkin bir beyefendi tarafından sevilmek, mektuplarında benimle ilgili yazdığı övgülerini okumak beni mutlu ediyordu; zira zannediyorum biz kadınlar ne kadar çirkin olsak da kendimize güzel denmesinden hoşlanıyoruz.

"Fakat namusum ve ailemin sürekli verdiği nasihatler bütün bunların karşısında duruyordu. Zaten ailem de Don Fernando'nun niyetinden büsbütün haberdardı, ama bütün dünyanın haberi olsa Don Fernando'nun umrunda değildi. Bütün onurunu ve şerefini benim namusum ve faziletim üzerine kuran annem ve babam, Don Fernando'yla aramdaki eşitsizliğe dikkat etmemi, böylece kendisi aksini iddia etse bile aslında niyetinin benim iyiliğim değil, kendi hazzı olduğunu fark edeceğimi söylüyorlardı. Onun bu haksız taleplerine bir son vermek istesseydim, beni kimle istersem anında evlendirirlerdi.

Köyümüzün, hatta bölgenin en iyi damat adaylarından biriyle evlenebilirdim, çünkü ailemin serveti ve benim iffetli biri olarak tanınmam sayesinde her şey mümkündü. Bu vaatler ve söylediklerinin doğruluğu sayesinde ben kendimi daha metin hissediyor, Don Fernando'ya arzularını gerçekleştirebilme umudu verebilecek en ufak bir söz bile etmiyordum.

"Lakin benim bütün bu mesafeli davranışlarımı kendimi naza çekiyorum gibi görmüş olacak ki şehveti daha da arttı. Bana karşı ilgisine şehvet diyorum, çünkü münasip bir ilgi olmuş olsaydı siz ler bugün burada bunu dinlemezdiniz, zira bahsini geçirmeye gerek kalmazdı. Sonunda Don Fernando annem ve babamın, onun bana sahip olma arzusundan vazgeçmesi ya da en azından benim

kendimi daha iyi koruma altına alabilmem için bana uygun bir eş aramaya başladığını öğrendi. Bu yeni haber ya da duyduğu şüphe, birazdan duyacağınız şeyleri yapmasına sebep oldu. Bir gece benim yanımda çalışan genç kızlardan biriyle benim odamda birlikteydik. Kapıları sımsıkı kapatmıştık, zira bir dikkatsizlik yüzünden namusumun tehlike altında kalmasından çok çekiniyorduk. Sonra birdenbire ben daha ne olduğunu anlayamadan, aldığımız bütün önlemlere rağmen, o yalnızlık ve kapanmışlığın içinde, kendisini karşımda buluverdim. Onu görünce öyle sarsıldım ki gözlerim görmez oldu, dilim tutuldu. Bağıracak gücüm yoktu, ama zaten sesimi çıkarmaya yeltenecek olsam zannediyorum buna izin de vermezdi. Zira birdenbire atılıp beni kollarına alıverdi (ben dediğim gibi, o şaşkınlığın içinde kendimi savunacak gücü bulamamıştım) ve bana öyle diller döktü ki ben şahsen bunca yalanı nasıl bir araya getirip sanki hepsi doğruymuş gibi anlaşılacak şekilde söyleyebildiğini bilmiyorum. Bu hain, sözlerini inandırıcı kılmak için gözyaşlarını kullanıyor, niyetinin doğruluğuna ikna etmek için devamlı iç geçirip duruyordu. Ailesinin tek kızı ve bu konularda hiçbir tecrübesi olmayan zavallı ben, nasıl olduğunu anlamadım, ama bunca yalan sözün doğru olduğuna inanmaya başladım. Gerçi iç çekişleri ve gözyaşları içimde bir şefkat duygusu uyandırmanın ötesine geçmedi.

"Böylece ilk şaşkınlığı atlattıktan sonra kendimi toparladım ve sandığımdan da daha güçlü bir şekilde kendisine şöyle söyledim: 'Efendim, şu anda senin kollarında olduğum gibi vahşi bir aslanın kollarında olsaydım ve kurtulmam için namusumu tehlikeye atacak bir şey yapmak ya da söylemek zorunda kalsaydım, olmuş olanı olmamış kılmak ne kadar mümkünse, benim de böyle bir şeyi yapmam ya da söylemem o kadar mümkün olurdu. Yani sen bedenimi kollarına almış olabilirsin, ama ruhum hâlâ düşüncelerimin saflığıyla korunuyor ve istediklerini zorla almaya kalkarsan onların senin düşüncelerinden ne kadar farklı olduğunu göreceksin. Ben senin vasalınım, ama kölen değilim. Senin soylu kanın, sana benim namusuma leke düşürme hakkı vermiyor, vermemeli. Sen soylu bir şövalye olarak kendini ne kadar değerli görüyorsan, ben de köylü bir çiftçi kızı olarak kendime o kadar değer biçiyorum.

Senin ne gücünün kuvvetinin benim üzerimde bir etkisi olabilir, ne zenginliğin bir değer taşıyabilir; dil dökerek beni kandıramayacağın gibi, iç çekişlerin ve gözyaşlarınla beni yumuşatamazsın. Bu özelliklerinden herhangi birini, ailemin benim için seçeceği damat adayında bulsam, onun istekleri karşısında boyun eğer, ondan başkasınınkilere kulak asmazdım. Mesele benim namusum olmasaydı, senin benden zorla almak istediğin şeyi istemeyerek de olsa sana kendim verirdim efendim. Bütün bunları söylüyorum ki meşru kocam olmayan birisinin benden bir şey alabileceğini bir an olsun düşünmeyesin. Bunun üzerine 'Eğer tek derdin bu ise, güzeller güzeli Dorotea (karşınızdaki talihsiz kızın adı budur)' diye yanıt verdi utanmaz adam, 'o halde sözüm sözdür, her şeyi gören Tanrı ve şuradaki Meryem Ana tasviri şahidim olsun, evlilik sözüm senindir.'"

Adının Dorotea olduğunu duyunca Cardenio tekrar telaşa kapıldı ve baştaki şüpheleri doğrulanmış oldu, ama kendisinin bildiği bu hikâyenin sonunun nereye varacağını merak ettiği için bölmek istemiyordu. Sadece şöyle söylemekle yetindi:

"Hanımefendi, ismin Dorotea demek? Başka bir Dorotea'dan bahsedildiğini duymuştum; senin başına gelen talihsizliklere çok benzer şeyleri o da yaşamış. Anlatmaya devam et; zamanı gelince ben de sana bir şey anlatacağım ve duydukların karşısında etkileneceğin kadar şaşıracaksın da."

Cardenio'nun sözleri ve tuhaf, berduş kılığı Dorotea'yı şaşırtmıştı. Çiftliğiyle ilgili bir şey biliyorsa derhal kendisine söylemesini istedi. Kara talihinin Dorotea'ya kattığı iyi bir şey varsa, o da başına gelecek her türlü felaketi göğüsleyebilecek cesareti kazanmasıydı; zira içinde bulunduğu durumun daha kötüye gitmesi zaten olanaksızdı.

"Düşündüğümü sana söylemekten kaçınacak değilim, hanımefendi," diye yanıtladı Cardenio, "aklıma gelen şey doğruysa tabii. Fakat şu ana kadar söyleyecek fırsat olmadığı gibi, aklımdaki düşünceleri duymanın size faydası da olmaz."

"Her neyse," diye karşılık verdi Dorotea, "Hikâyeme dönecek olursak, Don Fernando odada duran bir tasviri alıp evliliğimize şahit gösterdi. Sözlerin en büyüklerini vererek, en büyük yeminleri ederek, kendisini benim kocam ilan etti. Gerçi ben, böyle büyük vaatler etmeden önce verdiği sözlere dikkat etmesini, kendisinin köylü bir vasalıyla evlendiğini görünce babasının nasıl öfkeleneceğini düşünmesini söyledim. Ne kadar güzel olsam da bunun kendisini kör etmemesi gerektiğini, yaptığı hataya mazeret olamayacağını açıkladım. Beni sevdiğine göre, bana iyiliği de dokunmasını istiyorsa, kendi dengim birini bulabilmem için kısmetimi serbest bırakmasını istedim, zira dengi dengine olmayan evliliklerden ne o kadar tat alınır ne de başladıkları keyifli hal uzun sürer.

"Bu dediklerimin hepsini ve şu anda hatırlamadığım daha pek çok şeyi ona söyledim, ama emellerinden vazgeçmesi konusunda hiçbiri işe yaşamadı. Ne de olsa borcunu ödemeye niyeti olmayan, pazarlıkta zorlanmaz, derler. Bu sırada bir yandan kendi kafamda durumu tartıyordum: 'Ne ben evlilik yoluyla düşük bir konumdan

soyluluğa yükselen ilk kişi olacağım, ne de Don Fernando güzellik yüzünden –ya da gözü kör tutku yüzünden desek daha doğru olur– kendinden alt konumdaki birini eş seçmeye itilen ilk kişi olacak. Madem yeni bir şey yapmıyorum, talihin bana sunduğu bu şerefi kabul etmeliyim. Bana olan ilgisi arzularını gerçekleştirene kadar sürecek olsa bile, nihayetinde Tanrı karşısında karısı olmuş olacağım. Zaten isteğini reddetmeye kalkarsam, gördüğüm kadarıyla makul yolları tükendiği takdirde zor kullanmaya da hazır. Böyle bir şey olursa, namusum lekeleneceği gibi, buraya kadar namusumu nasıl koruduğumu bilmeyenlerin karşısında masumiyetimi ispatlayabilecek bir şey de kalmayacak elimde. Bu beyefendinin odama benim rızam olmadan girdiğini aileme nasıl açıklayabilirim ki?'

"O kısacık an içinde, tüm bu soruları ve yanıtları kafamdan geçiriverdim. Ama en çok da Don Fernando'nun yeminleri, gösterdiği şahitler, döktüğü gözyaşları ve benden daha özgür ve nazlı birinin gönlünü bile fethetmeye yetecek inceliği ve iltifatları üzerimde etkili olmaya başladı ve ben fark etmeden mahvıma sürükledi beni. Ben de göklerin şahitliğine yeryüzünde eşlik eden biri olsun diye nedimemi çağırdım. Don Fernando ettiği yeminleri yineledi, tekrar onayladı, ilk seferki şahitlerine yeni azizler de ekledi, sözünü tutmazsa diye kendine binlerce lanet yağdırdı. Gözleri yeniden yaşla doldu, iç çekişleri arttı. Zaten kollarından hiç bırakmadığı beni iyice sıkı sıkı sardı. Bunun üzerine nedimemin odadan tekrar çıkmasıyla benim kızlığım sona erirken kendisinin hainliği ve yalancılığı tastamam oldu.

"Talihsiz gecemin sabahı, sanırım Don Fernando'nun istediği kadar çabuk gelmedi, çünkü arzu istediği şeyi elde ettikten sonra en çok haz verecek olan şey, hazzın elde edildiği yerden uzaklaşmaktır. Böyle söylüyorum, çünkü Don Fernando da benden bir an evvel ayrılabilmek için acele ediyordu. Nedimemin becerikliliği sayesinde de daha güneş doğmadan sokaklara varabildi. Zaten onu başta odaya alan da yine bu nedimem olmuştu.

"Veda ederken yaptığı konuşmada artık geldiğindeki gibi coşkulu ve heyecanlı davranmıyordu, ama bağlılığından şüphe etmememi, ettiği bütün yeminlerin sağlam ve gerçek yeminler olduğundan emin

olabileceğimi söyledi. Sözlerine daha çok inanayım diye de parmağından çok değerli bir yüzüğü çıkardı ve benim parmaklarımdan birine taktı. Neticede o çıkıp gitmiş oldu ve ben ise geride kaldığımda artık üzgün müydüm mutlu muydum bilmiyorum, ama şundan eminim: kafam karışmıştı, düşünceliydim. Bu yaşananlar karşısında neredeyse kendimi kaybetmiştim. Don Fernando'yu odama saklayarak bana ihanet ettiği için nedimeme bile kızmadım; ya kıyamamıştım ya da unutmuştum. Çünkü başıma gelenlerin iyi mi kötü mü olduğu konusunda bile henüz karar verebilmiş değildim. Don Fernando yanımdan ayrılırken kendisine, zaten artık onun olduğuma göre, evliliğimizi açıklamak isteyeceği güne kadar başka gecelerde de bu şekilde yanıma gelebileceğini söyledim. Ama ertesi gece hariç bir daha hiç gelmedi; üstelik kendisini ondan sonra bir aydan uzun bir süre boyunca ne sokaklarda ne de kilisede gördüm. Şehirde olduğunu ve çoğu günlerini çok sevdiği bir uğraş olan avcılıkla geçirdiğini bilmeme rağmen boşuna arandım durdum.

"Ondan sonraki günlerin ve saatlerin benim için ne kadar kasvetli ve iç karartıcı geçtiğini çok iyi hatırlıyorum. Günler geçtikçe nasıl şüphelenmeye başladığımı, Don Fernando'nun bağlılığına olan inancımın sarsıldığını da çok iyi hatırlıyorum. Nedimemi böyle bir şeye cüret ettiği için, daha önceden hiç işitmediği sözler sarf ederek azarlamış, mutsuzluğum yüzümden belli olmasın, ailem neden bu kadar hüzünlü olduğumu sormasın, kendilerine yalan söylemek mecburiyetini duymayayım diye gözyaşlarıma engel olabilmek adına müthiş bir gayret göstermek zorunda kalmıştım. Fakat bir zaman sonra öyle bir vakit geldi ki bütün bu düşüncelerin ve namusuma leke düşürmeme çabalarının hiçbir anlamı kalmadı, çünkü artık sabrım tükenmiş ve gizli düşüncelerim açığa çıkmıştı. Bunun sebebi ise birkaç gün sonra, Don Fernando'nun civar şehirlerden birinde eşsiz güzellikte, seçkin bir ailenin kızıyla evlendiğinin haberinin konuşulmaya başlanmasıydı. Kızın ailesi de zengindi, fakat ondan daha soylu biriyle evlenebilmesinin ihtimalinin olabileceği kadar zengin değillerdi. Bu kızın adının Luscinda olduğu ve evlilik töreni sırasında şaşırtıcı olayların meydana geldiğine dair söylentiler yayılıyordu."

Cardenio Luscinda adını duydu, ama yalnızca omuzlarını silkmekle, dudaklarını ısırmakla ve kaşlarını çatmakla yetindi. Gözlerinden aşağı iki damla yaş süzüldü. Ancak Dorothea hikâyesini bölmeden anlatmaya devam etti:

"Bu acıklı haberler kulağıma çalındığında içim buz keseceği yerde yüreğim öyle bir öfke ateşiyle yanmaya başladı ki kendimi sokaklara atıp böyle bir ihanetin ve alçaklığın kurbanı olduğumu herkese bağırıp haykırmamak için zor tuttum. Fakat bu öfke, o gece gerçekleştireceğim şeye karar vermemle birlikte yatıştı. Babamın hizmetkârlarından olan bir çobandan bu kıyafetleri aldım. Başıma gelen bütün talihsizliği bu çobana anlattım ve düşmanımın bulunduğu haberini aldığım şehre kadar bana eşlik etmesini rica ettim. Önce beni cüretimden dolayı aşağıladı ve kararımı kınadı, ama fikrimin değişmediğini anlayınca, kendi deyimiyle, istersem dünyanın ucuna kadar bana eşlik edebileceğini söyledi. Hemen keten bezinden bir yastık kılıfı bulup içine bir kadın elbisesi, her ihtimale karşılık da birkaç mücevher ve para sakladım. Böylece o gece hiç ses çıkarmadan ve hain nedimeme fark ettirmeden, yanımda çobanla ve aklımda pek çok düşünceyle birlikte evimden çıktım ve yürüyerek şehrin yolunu tuttum. Şehre bir an önce varma isteğiyle adeta uçarak gidiyordum. Amacım, zaten olmuş bitmiş olduğunu düşündüğüm şeye engel olmak değil, ama en azından Don Fernando'ya bunu yapmaya vicdanının nasıl el verdiğini sormaktı.

"İstediğim yere iki buçuk günde vardım ve şehre girerken Luscinda'nın ailesinin evinin nerede olduğunu sordum ve daha soruyu ilk sorduğum kişiden duymak istediğimden de fazla şey dinledim. Bana evin yerini söyledikten sonra kızlarının düğününde olan biten her şeyi anlattı. Hikâye şehirde herkesin malumu olmuş; insanlar sağda solda öbek öbek toplanıp bunu konuşuyordu. Don Fernando'nun, Luscinda'nın kocası olduğu gece, Luscinda kendisinin karısı olmayı kabul ettikten sonra baygınlık geçirmiş, kocası biraz hava alsın diye yanına gelip göğsünü açınca üzerinde Luscinda'nın en yazısı olan bir kağıt bulmuş. Kâğıtta Luscinda'nın Don Fernando'nun karısı olamayacağı, çünkü Cardenio'nun karısı olduğu yazılıymış. Bu adamın bana söylediğine göre, Cardenio da o şehrin çok soylu aile-

lerinden birine mensup bir beyefendiymiş. Kızın Don Fernando'ya evet demesinin sebebi ise ailesinin sözünden çıkmak istememesiymiş. Kısacası kâğıtta öyle şeyler yazılıymış ki kızın, Don Fernando'yla evlenmektense kendisini öldürmeye razı olduğu anlaşılıyormuş; kağıtta neden intihar ettiğinin açıklaması varmış. Bütün bunlar da kızın üstünde buldukları hançeri açıklıyormuş, kıyafetlerinin neresine saklamış bilmiyorum. Bütün bunları gören Don Fernando ise Luscinda'nın kendisiyle alay ettiğini, onu küçümseyip aşağıladığını düşündüğü için, kız daha baygınlığından ayılamadan üzerine atılmış ve ailesi araya girip engel olmasa o hançeri kıza saplayacakmış. Hatta hikâyenin dahası da vardı: Don Fernando derhal şehri terk etmiş. Luscinda ise ancak ertesi gün kendine gelebilmiş ve ailesine gerçekten de bu bahsettiğim Cardenio'nun eşi olduğunu anlatmış. Ayrıca yine öğrendiklerime göre düğünde Cardenio da bulunmuş ve nişanlısını hiç tahmin etmediği halde başkasıyla evlenirken görünce ümitsizlikten deliye dönerek şehri terk etmiş. Ardından ise Luscinda'nın kendisine ettiği kötülüğü anlattığı ve kimsenin kendisini göremeyeceği yerlere gittiği yazılı olan bir mektup bırakmış.

"Bütün bunlar şehirde biliniyor, herkesin dilinde dolanıyordu. Luscinda'nın evde de şehirde de hiçbir yerde bulunamadığı ortaya çıkınca dedikodular da çoğaldı. Bütün şehre baktılar, hiçbir yerde yoktu; annesiyle babası kızlarını bulmak için hangi çareye başvuracaklarını bilmediklerinden akıllarını oynatıyordu. Bu haberleri almak benim umutlarımı güçlendirdi. Don Fernando'yu evli bulmaktansa hiç bulamamış olmak daha iyiye işaretti. Durumumu düzeltmek için hâlâ bir kapının açık olduğunu düşünüyor, bu olanları da Tanrı'nın bu ikinci evliliğe izin vermediğine yoruyordum. Böylece ilk evliliğine olan bağlılığını hatırlayacak, Hıristiyan olduğunu ve dünyevi meselelerden çok kendi ruhuna karşı bir sorumluluğu olduğunu anlayacaktı. Bütün bunlar hayalimde dolanıyor, dermansız halimde bana teselli oluyordu. Böylece uzak ve boş ümitlere kapılıyor, artık nefret ettiğim şu hayatta vakit doldurmuş oluyordum.

"Don Fernando'yu da bulamadığım için, şehirde böyle ne yapacağımı bilemez haldeyken, sokak çığırtkanının beni bulacak kişiye verilecek büyük ödülden bahsettiğini ve aşımla kılık kıyafetimi tas-

vir ettiğini duydum. Bir de beni evden yanımda gelen hizmetkâr çocuğun çıkardığı söyleniyordu ki bu söylenti beni yürekten yaraladı; ismim bu kadar düşmüştü demek. Evden gidişim yetmiyormuş gibi, kiminle gittiğim de konuşuluyor, üstelik benim temiz duygularıma yakışmayacak, düşük birinden bahsediliyordu. Çığırtkanı duyar duymaz hizmetkârımla birlikte şehri terk ettim; zaten o da bana verdiği sadakat sözünde kararsızlık göstermeye başlamıştı. O gece bizi bulacaklar diye korktuğumuzdan, dağın en sık ağaçlıklı bölgesinden içeri girdik. Ama hani derler ya, bela belayı doğurur, bir dert biter ardından daha büyüğü gelir diye, benim başıma da aynı durum geldi. O ana kadar sadık ve güvenilir olan hizmetkârım o ıssızlıkta başbaşa kaldığımız zaman, benim güzelliğimden çok kendi kötülüğünden olacak, bu tenhalığın kendisine fırsat sunduğunu düşünerek

durumdan istifade etmek istedi. Ne bir utanma ne de Tanrı korkusu duymadan, bana olan saygısından da vazgeçerek kur yapmaya başladı. Ahlaksız tekliflerine gayet haklı olarak çirkin sözlerle karşılık verince ricaları bir kenara bıraktı ve zor kullanarak durumdan istifade etmeye çalıştı. Fakat haklı çabaları her zaman gören ve gözeten adaletli Tanrı benim durumumu da gözetti ve şu güçsüz halimle, hem de çok az çaba göstererek onu bir uçurumdan aşağı ittirebildim. Sonra da orada bıraktım; öldü mü kaldı mı bilmiyorum. Ardından korkum ve yorgunluğum yüzünden hiç beklemediğim bir çeviklikle dağların içlerine yürüdüm. Aklımda dağlarda saklanmaktan ve hem babamdan hem peşime düşen diğer herkesten kaçmaktan başka bir düşünce ve amaç yoktu.

"Aklımda bu fikirle, bu dağlara girdiğimden beri kaç ay geçti bilmiyorum. Burada bir çobana rast geldim. Beni dağların içlerindeki bir yerde hizmetçisi olarak yanına aldı. O zamandan beri ona çobanlık yapıyorum. Bu çayırlık alanlardan hiç ayrılmamaya çalıştım

ki saçlarım beni ele vermesin, gerçi şimdi beklemediğim bir anda onlar yüzünden açığa çıkmış oldum yine. Fakat bütün çabam ve tenhalara sığınışım hiçbir işe yaramadı, çünkü efendim benim oğlan olmadığımı fark edince, yanımdaki hizmetçimin aklına düşen kötü fikirler onun da aklına düştü. Ve talih insanın yüzüne her zaman gülmediğinden, bu sefer efendimi ittirebilecek ne bir uçurum ne bir kayalık vardı etrafımda. Ona karşı güç kullanıp yalvarmaktansa çıkıp bu ıssızlıklarda saklanmanın daha iyi olacağını düşündüm. Böylece yeniden saklanmaya başladım ve buralarda gözyaşı dökerek Tanrı'ya halime acıyıp merhamet göstersin diye yalvarabileceğim bir yer aramaya koyuldum. Artık bu işin içinden çıkabilmem için bana güç versin, veremezse de hiç kendi suçu olmadan, sırf memleketinde ve yaban ellerde yapılan dedikodular yüzünden bu uzak ıssız yerlere düşmüş olan bu zavallıdan hiçbir iz kalmadan canımı alsın diye yakarıyorum."

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Güzel Dorotea'nın dirayetliliği ve daha başka hoş ve keyifli şeylere dair

"İşte beyler, benim trajedimin gerçek hikâyesi budur: Şimdi siz bakın da duyduğunuz bunca iç çekişlerin, işittiğiniz sözlerin ve gözlerimden dökülen yaşların gerçekten hakkı var mıymış, yok muymuş, kendiniz karar verin. Nasıl bir bahtsızlığa düştüğümü düşünecek olursanız, teselli etmeye çalışmanın beyhudeliğini de görürsünüz,

çünkü bu derdin tesellisi olmaz. Sizden tek ricam (kolayca yerine getirebilirsiniz ve getirmelisiniz de) hayatımı peşime düşenlere yakalanma korkusu duymadan geçirebileceğim yer konusunda bana akıl vermeniz. Ailem beni o kadar çok seviyor ki, bulduklarında çok iyi davranacaklarına hiç şüphem yok, ama karşılarına onların düşündüğü gibi çıkamayacak olmanın verdiği utanç da bir o kadar büyük. Karşılarına benden bekledikleri saflığı kaybetmiş halde çıkmaktansa bir ömür boyu yüzlerine bakmamayı tercih ederim."

Bunları söyledikten sonra sustu. Yüzünün aldığı renk, ruhunun duyduğu utanç hissini yansıtır nitelikteydi. Bu talihsizlikler, dinleyenlerde ise merhamet kadar şaşkınlık da uyandırmıştı. Rahip kendisini teselli etmek ve nasihatte bulunmak istediyse de Cardenio ondan önce davrandı:

"Demek ki, hanımefendi, zengin Clenardo'nun biricik kızı, güzel Dorotea sensin."

Dorotea babasının ismini duymasına şaşırdığı kadar, ismi sarf eden kişinin ne sefil bir halde olduğunu gördüğü için de büsbütün hayrete düştü. Cardenio'nun kılığının nasıl olduğu daha önce anlatılmıştı zaten. Bunun üzerine dedi ki:

"Peki, kardeşim, siz kim oluyorsunuz da babamın adını biliyorsunuz? Çünkü yanlış hatırlamıyorsam, şu ana kadar hikâyemi anlatırken babamın adını hiç geçirmedim."

"Ben," diye yanıtlamaya girişti Cardenio, "sizin anlatıklarınıza göre, hanımefendi, Luscinda'nın karısı olduğunu söylediği o bahtsızım. Ben sizi bu duruma sokan kişinin yaptığı kötülükler sebebiyle şu görmüş olduğunuz pejmürde ve sefil hale düşmüş olan, talihsiz Cardenio'yum. Kılıksız olduğum kadar akılsızım da, zira Tanrı'nın bana akıl bahşettiği kısa anlar dışında bütün akli melekelerimden yoksunum artık. Ben, Don Fernando'nun yaptığı haksızlıklara şahit olan, Luscinda'nın karısı olmayı kabul ederken söylediği 'evet' sözünü duymuş olan adamım, Dorotea. Ben, baygınlığının sonunun nereye varacağını izleyecek ya da göğsünden çıkan kağıtta neler yazdığını öğrenmeyi bekleyecek kadar cesareti olmayan kişiyim, zira bunca talihsizliği aynı anda görmeyi yüreğim kaldıramadı artık. Sabrımın son damlasını tükettim ve arkamda yalnızca bir mektup bırakarak

evi terk ettim. Bu mektubu da Luscinda'nın eline teslim etmesi için ev sahibime verdim. Ondan sonrasında ise can düşmanımmış gibi nefret ettiğim hayatımı sonlandırmak üzere bu ıssızlıklara vardım. Gelgelelim talih yaşamıma son vermemi istemedi ve aklımı elimden almakla yetindi. Belki de şansımı sizi bulabileyim diye bekletiyordu. Çünkü anlattıklarınız doğruysa ki ben doğru olduğuna inanıyorum, Tanrı başımıza gelen bu felaketlerin ardından ikimiz için bizim bilmediğimiz başka bir iyilik tasarlıyor olabilir. Luscinda'nın bana ait olduğu için Don Fernando'yla evlenemeyeceği, Don Fernando'nun ise size ait olduğu için onunla evlenemeyeceği düşünülürse, Luscinda da bunu açıkça belirttiğine göre, Tanrı'nın bizim olanı bize geri iade edeceğini umabiliriz; çünkü onlar hâlâ bizim, hiçbir şey kaybedilmiş değil. Hiç de öyle boş umutlardan ya da hayallerden doğmuş bir teselli değil bu elimizdeki. Size yalvarıyorum, hanımefendi, benim de bundan sonra yapacağım gibi, siz de düşüncelerinizi yeniden gözden geçirin ve daha iyi bir talihe hazırlayın kendinizi. Size soylu bir Hıristiyan olarak yemin ediyorum, sizi Don Fernando'nun himayesinde görene kadar bırakmayacağım. Onu size karşı sorumluluğunu yerine getirmeye sözlerimle ikna edemezsem bir asilzade olarak bana tanınmış olan güç kullanma hakkımdan yararlanacağım ve size yaptığı kötülüğe karşı kendisini düelloya davet edeceğim. Bana ettiği kötülükleri ise Tanrı'ya havale ediyor, yeryüzünde alacağım tek intikamın sizinki olduğunu ilan ediyorum."

Cardenio'nun bu sözleri üzerine Dorotea'nın şaşkınlığı geçti. Bu harika teklife nasıl teşekkür edeceğini bilemeyince, ayaklarına kapanıp öpmek istediyse de Cardenio buna müsaade etmedi. Rahip araya girerek hem kendisi hem de Dorotea adına yanıt verdi. Cardenio'nun güzel sözlerini onayladıktan sonra ikisine de hep birlikte kendi köyüne gitmelerini rica etti, öğütledi ve sonunda buna ikna etti. Burada ihtiyaçları olan şeyleri bulabileceklerdi. Ayrıca Don Fernando'nun bulunması için gerekenleri yapabilir, hiç olmazsa Dorotea'yı ailesine kavuşturabilir ya da artık yapılması gereken neyse onu yapmaya koyulabilirlerdi. Cardenio ve Dorotea, rahibe teşekkürlerini sunarak teklifini kabul ettiler. Bütün bunları bir kenarda sessizce dinleyen berber de elinden ne geliyorsa yapabileceğini en az rahip

kadar büyük bir içtenlikle belirtti. Ayrıca buraya gelme amaçlarını birkaç kısa cümleyle açıkladı. Don Quijote'nin tuhaf deliliğinden ve onu aramaya çıkmış olan silahtarını beklemekte olduklarından bahsetti. Cardenio, Don Quijote'yle giriştiği kavgayı hayal meyal, sanki bir düşü anımsarmış gibi hatırlamaya başladı ve diğerlerine de anlattı, fakat neden atıştıklarını hatırlayamadı.

O sırada birinin bağırdığını duydular. Sancho Panza'nın sesiydi bu; onları bıraktığı yerde bulamayınca seslenmeye başlamıştı. Yanına gidip Don Quijote'ye ne olduğunu sordular. Yanıt olarak onu üzerinde bir tek gömleği kalmış halde bulduğunu söyledi. Bir deri bir kemik olmuş, suratı sapsarı kesilmişti. Açlıktan ölecekti neredeyse ve sevgilisi Dulcinea'nın adını sayıklayıp duruyordu. Dulcinea'nın bir an önce orayı terk edip Toboso'ya gitmesini emrettiğini, sevgilisinin orada kendisini beklediğini söylemesine rağmen, yeterince kahra-

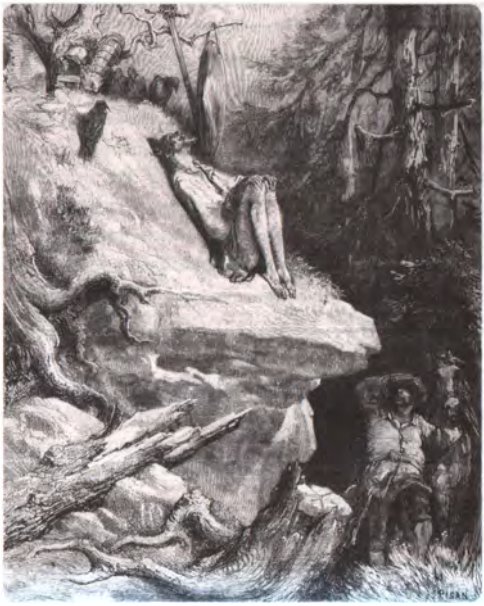

manlık yapıp kendisine layık oluncaya kadar o güzelin karşısına çıkmamaya kararlı olduğu şeklinde karşılık vermişti. Sancho'nun söylediğine göre eğer bu durum böyle devam ederse, olması gerektiği gibi imparatorluğa gelemeyecek, hatta başpiskopos bile olamayacaktı ki en azından başpiskopos olması lazımdı yani. Bu yüzden onu oradan çıkarmanın yolunu bir an önce bulmaları gerekiyordu.

Rahip, Sancho'ya endişe etmemesini, hiç hoşlanmasa da onu oradan çıkaracaklarını söyledi. Ardından Cardenio ve Dorotea'ya dönüp Don Quijote için ya da en azından kendisini eve götürebilmek için buldukları çareyi anlattı. Dorotea bunun üzerine sıkıntılı bakireyi berberden daha iyi oynayabileceğini söyledi, zaten yanında getirdiği kıyafetlerle bunu en doğal şekliyle icra edebilirdi. Dertli gözükme kısmı için gereken ne varsa ona bırakacaklardı, zira Dorotea birçok şövalyelik kitabı okumuştu ve bir derdi olan bakirelerin gezgin şövalyelerden bir iyilik istedikleri zaman nasıl bir tavır takındıklarını çok iyi biliyordu.

"Madem öyle," dedi rahip, "işe koyulmaktan başka gereken bir şey kalmadı. Zaten kader de bizden yana olduğunu gösteriyor, zira sizin derdinizin dermanına bir kapı açtığı yetmiyormuş gibi, hiç beklemediğimiz bir anda bizim amacımıza ulaşabilmemizin yolunu da kolaylaştırdı şimdi.

Dorotea bu sırada yastık kılıfının içinden, çok iyi bir yün kumaştan yapılma bir jüpon, en az onun kadar değerli başka bir kumaştan yapılma yeşil bir pelerin çıkardı. Ufak bir kutunun içinden çıkardığı bir kolye ile başka birtakım mücevherleri de takınca soylu ve çok zengin bir hanımefendiye benzedi. Dediğine göre bütün bunları ve daha da fazlasını bir yerde lazım olur diye evinden almıştı, ama o güne kadar ihtiyaç duyacağı bir durum cereyan etmemişti. Hepsi zarafetine, inceliğine ve güzelliğine hayran kaldı ve bu hoşlukta birini reddettiği için Don Fernando'nun güzellikten anlamadığına kanaat getirdi.

Ama en çok hayranlığa kapılan Sancho Panza oldu, çünkü hayatında böyle güzel bir varlık görmediğini düşünüyordu ki gerçekten görmemişti. Hemen rahibe bu göz kamaştırıcı hanımefendinin kim olduğunu ve bu kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde ne aradığını sordu.

"Bu güzel hanımefendi, Sancho kardeşim," diye yanıtlamaya girişti rahip, "büyük Micomicon krallığının doğrudan erkek soyundan gelen varisidir ve efendinizden bir iyilik rica etmek için buraya gelmiştir. Kötü bir dev tarafından kendisine yapılan haksızlığın intikamını almasını isteyecek. İyi bir şövalye olan efendinizin ismi öyle uzaklara yayıldı ki bu prenses, kendisini bulmak için ta Gine'den kalkıp gelmiş."

"Çok hayırlı bir arayış, çok hayırlı bir buluş," dedi bunun üzerine Sancho Panza. "Hele de efendimin şansı gerçekten yaver gider de bu yanlışı düzeltir, yapılan kötülüğün intikamını alır ve zatıalinizin bahsettiği o uğursuz devi öldürürse çok daha hayırlı olur. Zaten bulduğu yerde öldürecektir de; tabii o da hayalet olmadığı sürece, zira hayaletler karşısında efendimin hiçbir gücü yoktur. Yalnız, sayın rahip, zatıalinizden özel bir ricam olacaktı. Efendimin başpiskopos olmayı istemesine engel olun, çünkü ben esas ondan korkuyorum. Zatıaliniz kendisine bu prensesle evlenmesini nasihat ederseniz, artık başpiskopos olmasının imkânı olmaz. Böylece kolaylıkla imparatorluğunun başına geçer, ben de isteklerime ulaşırım. Çünkü ben bu işi şöyle etraflıca düşündüm de, efendimin başpiskopos olması benim pek işime gelmiyor, zira benim Kilise'ye yararım dokunmaz, evliyim. Karım ve çocuklarım da var. Ondan sonra Kilise'de kazanç getirebilecek bir konuma gelmek için uğraş babam uğraş. Bu nedenle, saygıdeğer beyefendi, bütün iş, efendimin bu hanımefendiyle evlenmesine bakıyor. Hâlâ ismini bilmediğim için söyleyemiyorum."

"İsmi Micomicona prensesidir," diye karşılık verdi rahip, "krallığının adı Micomicona Krallığı olduğuna göre, elbette ismi de böyle olacak."

"Ona hiç şüphe yok," diye yanıtladı Sancho, "doğdukları memleketin soyadını ve unvanını alan pek çok kişi gördüm. Alcacalı Pedro olsun, Ubedalı Juan olsun, Valladolidli Diego olsun. Gine'de de herhalde yine kraliçeler, krallıklarının ismini alıyor olsa gerek."

"Öyle olmalı," dedi rahip. "Efendinizin evlenmesi meselesinde de ben elimden geleni yaparım."

Sancho bu durumdan ne kadar memnun kaldıysa rahip de onun aptallığına ve efendisinin kapıldığı hezeyanlara kapılmış olmasına bir o

kadar şaşırdı; efendisinin imparator olacağına kesinkes inanmıştı belli ki.

Tam o sırada Dorotea rahibin katırına binmiş, berber ise öküz kuyruğundan yapılma sakalını takmıştı artık. Sancho'dan kendilerini Don Quijote'nin bulunduğu yere götürmesini istediler. Ayrıca ne rahibi ne de berberi tanıdığını belli etmemesini tembihleyip, efendisinin imparator olmasının yolunun onları tanımıyor olmasından geçtiğini söylediler. Ama rahip ve Cardenio onlarla birlikte gitmek istemedi; Cardenio, Don Quijote'nin onu görünce ettikleri kavgayı hatırlamasından çekiniyor, rahip ise henüz onun varlığına ihtiyaç olmadığını düşünüyordu. Böylece ikisi, diğerlerini önden gönderip kendileri arkadan yavaş yavaş yürüyerek takip ettiler. Rahip, Dorotea'ya yapması gerekenleri hatırlatmayı ihmal etmedi;

Dorotea ise endişelenmemelerini, her şeyi tıpkı şövalye kitapları gibi yapacağını, hiçbir kısmı atlamayacağını söyledi.

Üç çeyrek fersah ilerlemişlerdi ki Don Quijote'yi sarp kayalıkların arasında, üzerini giyinmiş, ama zırhını kuşanmamış bir vaziyette buldular. Dorotea onu orada görüp Sancho'dan Don Quijote olduğunu öğrenir öğrenmez atını mahmuzladı; güzel sakallı berber de peşi sıra ilerledi. Yanlarına vardıklarında silahtar katırından indi ve Dorotea'yı kollarından tutup attan indirdi. Dorotea müthiş bir zarafetle yere indikten sonra Don Quijote'nin önünde diz çöktü. Don Quijote onu yerden kaldırmaya yeltendiyse de Dorotea kalkmadı ve olduğu yerden ona seslendi:

"Ey yiğit ve güçlü şövalye, zatıaliniz bana bir lütufta bulunma iyiliği ve yüce gönüllülüğünü gösterene kadar buradan kalkmayacağım. Bu lütuf, sizin şerefinizi artırıp şanınıza şan katacağı gibi, güneşin şahit olduğu en biçare, en bahtsız genç kızı da huzura kavuşturacak. Eğer bileğinizin kuvveti zatıalinizin ölümsüz şanına yakışır derecedeyse, dillerden düşmeyen adınızı duyup talihsizliğine derman bulmak için ne uzak diyarlardan gelmiş olan bu zavallının yardımına koşmak mecburiyetindesiniz."

"Güzel hanımefendi," diye karşılık verdi Don Quijote, "Siz yerden kalkana kadar ne bir cevap vereceğim, ne de söyleyeceklerinizin bir kelimesini daha dinleyeceğim."

"Zatıaliniz sizden istediğim iyiliğin sözünü verme nezaketinde bulunana kadar kalkmayacağım, efendim," diye yanıtladı üzgün genç kız.

"Ricanızı kabul ediyor, sözümü veriyorum," diye cevapladı Don Quijote, "kralıma, vatanıma ve hem kalbimin hem özgürlüğümün anahtarının sahibi olan kişiye bir zarar getirmeyeceksem istediğinizi yaparım."

"Söylediklerinizin hiçbirine bir zarar gelmeyecek, saygıdeğer efendim," diye karşılık verdi acılı genç kız.

O sırada Sancho Panza efendisinin kulağına eğilerek şöyle fısıldadı:

"Efendim, zatıalinizin kesinlikle yapabileceği bir lütuf istiyor, bir şey değil. Bir devi öldürüvereceksiniz, o kadar. Etiyopya'nın büyük Micomicon Krallığının soylu Micomicona prensesinin isteği bu işte"

"Kim olursa olsun," diye karşılık verdi Don Quijote, "ben yapmam gerekeni, vicdanımın söylediğini ve mesleğime uygun olanı yaparım ancak."

Sonra da genç kıza dönerek şöyle dedi:

"Kalkın ayağa güzel hanımefendi, istediğiniz iyiliği yapacağıma söz veriyorum."

"İstediğim şu," dedi genç kız, "yüce şahsiyetinizi taşıyarak benimle birlikte sizi götüreceğim yere gelmeniz ve hem insanların hem Tanrıların tüm kanunlarına karşı gelerek krallığımı gasp eden bir hainden intikamımı almanız, alana kadar da başka hiçbir serüvene atılmamanız, hiçbir söz vermemeniz."

"İsteğinizi kabul ediyorum, hanımefendi," diye yanıtladı Don Quijote, "bundan böyle bu sıkıntıyı başınızdan atın, sönmüş umutlarınızı yeniden canlandırıp güçlendirin. Tanrı'nın yardımı ve bileğimin kuvveti sayesinde kısa zamanda yeniden krallığınızın başına geçmiş, zatialinizin o büyük ve kadim tahtına oturmuş olacaksınız, kim aksini iddia ederse etsin. Şimdi iş başına, zira ne gelirse miskinlikten gelir derler."

Çaresiz kızcağız ellerini öpmek için inat ettiyse de Don Quijote her daim kibarlığı elden bırakmayan bir şövalye olduğu için buna katiyen müsaade etmedi. Kızı yerden kaldırıp büyük bir nezaket ve saygıyla kucakladıktan sonra Sancho'yu derhal Rocinante'nin kolanlarını bulup hayvanı hazırlamaya gönderdi. Sancho adeta bir zafer nişanı gibi bir ağaca asılmış olan zırhı yerinden çıkarıp kolanları da eline geçirdiği gibi efendisini bir çırpıda kuşandırdı. Ardından Don Quijote şöyle dedi:

"Haydi, gidelim buradan ve Tanrı adına bu hanımefendinin yardımına koşalım."

Berber hâlâ dizleri üzerine çökmüş haldeydi. Güldüğü belli olmasın ve sakalı düşmesin diye büyük çaba sarf ediyordu. Sakalı bir düşerse her şey de onunla birlikte suya düşebilirdi. Artık yapılacak iyiliğin sözü verildiğine ve Don Quijote bu iyiliği yerine getirebilmek için büyük bir özenle hazırlandığına göre, hanımefendisinin diğer elinden de o tuttu ve ikisi birden eşlik ederek kendisini katıra bindirdiler. Ardından Don Quijote Rocinante'ye bindi, berber de ken-

di katırına yerleşti. Bunun üzerine yayan kalan Sancho kaybettiği ve tam da şimdi ihtiyacı olan eşeğini yeniden hatırladı. Fakat bütün bunları neşeyle karşılıyordu, çünkü artık efendisinin imparator olma yolunda ilerlediğini, hatta buna çok yaklaştığını düşünüyordu. Çünkü bu genç kızla evleneceğinden ve böylece en azından Micomicon Kralı olacağından hiç şüphesi yoktu. Tek endişesi bu krallığın zencilerin toprağında olması ve kendisine vasal olarak verilecek insanların da doğal olarak zenci olacağı düşüncesiydi. Ama biraz sonra buna da kendince bir çözüm buldu ve kendi kendine şöyle dedi: "Vasallarım zenci olmuş, ne fark eder ki? Hepsini toplar İspanya'ya getiririm. Sonra satar hemen parasını alırım. O parayla da kendime şöyle düzgün bir unvan, bir konum satın alırım, ömrümün sonuna kadar yan gelir yatarım, ne olmuş? Aklım var, çalışıyor. Alırım, bir çırpıda otuzunu da otuz binini de satıveririm! Büyüklü küçüklü kim varsa hepsini bir bir gönderirim, ondan sonra istedikleri kadar zenci olsunlar, ben hepsini altına çevirmesini bilirim! Görsünler bakalım ne enayiymişim ben!" Sonra bunları düşünerek öyle rahat ve keyifle ilerledi ki yayan gitmenin bütün sıkıntısını unutuverdi.

Cardenio ve rahip bütün bu olanları oradaki çalıların arasından izliyor, aralarına nasıl katılacaklarını bilemiyorlardı. Fakat hinlikte üstüne olmayan rahip hemen ne yapabileceklerini düşünmeye başladı. Ufak bir el çantasının içinde taşıdığı makası çıkardı ve Cardenio'nun sakalını büyük bir ustalıkla çarçabuk kesiverdi. Üstüne yanında taşıdığı boz rengi bir yelek giydirdi, bir de siyah bir pelerin verdi. Böylece kendisi iç donu ve gömleğiyle kalmış oldu. Cardenio'nun ise eski halinden eser kalmamıştı; o kadar ki aynaya baksa kendi kendini tanıyamayacak haldeydi. Bu işi de hallettikten sonra, onlar giyinirken diğerleri yol almaya devam etmiş olsalar da, kısa bir süre sonra ana yolda önlerine geçmeyi başardılar, çünkü bu dağlık arazilerin engebeleri yüzünden binek hayvanlardan çok yayan ilerlemek daha kolaydı. Sonrasında dağların çıkış yolundaki düzlüğe gelip durdular. Don Quijote ve yol arkadaşları yol ağzından görünür görünmez rahip kendisini sanki bir yerden tanıyormuş da çıkarmaya çalışıyormuş gibi dikkatle izlemeye başladı. Uzunca bir müddet süzdükten sonra kollarını iki yana açıp yanına doğru hızla ilerledi ve şöyle dedi:

"Ey şövalyeliğin aynası, canım hemşerim, La Manchalı Don Quijote! Bu nezaket abidesi, güçsüzlerin koruyucusu, dertlilerin dermanı, gezgin şövalyelerin şahıyla karşılaşmak ne büyük mutluluk!"

Bunu söylerken Don Quijote'nin sol dizine sarılmıştı. Bu adamın yaptıkları ve söyledikleri karşısında nutku tutulan Don Quijote ise önce onu dikkatle incelemeye başladı. Sonunda kim olduğunu tanıyınca şaşkına döndü ve bacağını zorla kurtarmaya çalıştıysa da rahip müsaade etmedi. Bunun üzerine Don Quijote şöyle dedi:

"İzin verin, muhterem peder, zatıaliniz gibi saygıdeğer biri yaya giderken benim at üstünde olmam yakışık almaz."

"Buna katiyen müsaade etmem," dedi rahip, "zatıaliniz at üzerinde kalınız, zira çağımızda görülmüş en büyük kahramanlıklar ve serüvenlerin hepsi at üstünde gerçekleşiyor. Ben değersiz bir rahibim sadece; size yoldaşlık eden bu beyefendilerin bir itirazı olmazsa, katırlarından birinin arkasına otursam bana yeter. Ben kendimi Pegasus'un üstüne ya da o bugün bile hâlâ büyük Compluto'nun az ötesindeki büyük Zulema Tepesinde büyülenmiş halde yatmakta olan meşhur Mağripli Müzarik'in zebrasına veya küheylanına binmiş sayarım."

"Bu kadarını düşünmemiştim, muhterem peder," diye karşılık verdi Don Quijote, "ama biliyorum ki prenses hanımefendi benim için silahtarının katırını zatıalinize bırakmasını söylemekten mutluluk duyacaktır. Hayvan dayanırsa, silahtar da terkisine oturur."

"Eminim dayanır," diye yanıt verdi prenses, "ayrıca silahtarıma bir şey söylemem gerekeceğini de zannetmiyorum, zira kendisi bir din adamını at sırtında gidebilecekken yayan yürütmeyecek kadar kibar ve naziktir."

"Doğrudur," diye karşılık verdi berber.

Sonra da biraz kenara kayarak eyerin üzerinde rahibe yer açtı. Rahip da daha fazla ısrara gerek bırakmadan oturdu. Fakat maalesef berber arkaya doğru yerleşirken kiralık katır (kiralık deyince kötü bir katır olduğu anlaşılıyor zaten) arka ayaklarını biraz kaldırdıktan sonra havaya iki çifte savurdu. Öyle bir çifteydi ki eğer Üstat Nicolas'ın göğsüne veya başına isabet etseydi Don Quijote'yi aramaya çıktığına lanet ederdi. Ama yine de korkusundan bir sıçrayıp yere

düşüverdi. O yere düşünce sakalı da yerinden çıktı. Bir anda sakalsız kalınca aklına iki eliyle birden alelacele yüzünü kapatıp dişleri söküldü diye dövünmekten başka bir çare gelmedi. Don Quijote o koca sakal tutamının, silahtarın yüzünden ne çenesiz ne kansız öylece ayrılıverdiğini görünce şöyle dedi:

"Aman Tanrım, bu ne büyük bir mucize böyle! Sakalları kasten sökülmüş gibi ayrılıverdi yüzünden!"

Numarasının ortaya çıkacağından endişe eden rahip, sakalı kaptığı gibi hâlâ yerde inlemekte olan Üstat Nicolas'ın yanına koştu ve başını göğsüne yaklaştırarak sakalı çarçabuk geri taktı. Bir yandan birtakım laflar mırıldanıyordu. Bunun sakal yapıştırmakta kullanılan özel bir büyü olduğunu, birazdan göreceklerini söyledi. Sakalı iyice yerleştirdikten sonra geri çekildi. Silahtar, eskisi gibi gayet sakallı ve sağlam bir şekilde orada durmaktaydı. Don Quijote neredeyse küçük dilini yutacaktı. Rahibe bir ara fırsatı olduğunda o büyüyü kendisine de öğretmesini rica etti. Büyünün marifeti sakal yapıştırmakla da bitmiyor olsa gerekti, zira sakalın söküldüğü yerden kanlar akar, deri görünürdü. Bu büyü bütün bunları da bir çırpıda iyileştirdiğine göre sakallardan başka şeylere de yarıyor olmalıydı.

"Öyledir," dedi rahip ve ilk fırsatta ona da öğreteceğine söz verdi. Ardından da katıra önce rahibin binmesini, sonra da hana varana kadar üçünün dönüşümlü olarak geçmelerini kararlaştırdılar. Hana yaklaşık iki fersah kadar bir yol kalmıştı. Don Quijote, prenses ve rahip olmak üzere üç kişi hayvan sırtında, Cardenio, berber ve Sancho Panza olmak üzere diğer üç kişi yayan halde yürümeye başladılar ve o sırada Don Quijote genç kıza şöyle seslendi:

"Saygıdeğer hanımefendi, lütfen gönlünüz nereye isterse oraya götürün bizi."

O yanıt vermeye kalkmadan rahip sözü aldı:

"Hanımefendi hangi krallığa doğru gitmek isterler acaba? Micomicon Krallığı olabilir mi yoksa? Mutlaka öyle olmalı, yoksa ben krallıklardan hiçbir şey anlamıyorum demektir."

Her şeyin farkında olan Dorotea evet demesi gerektiğini anlamıştı, öyle de dedi:

"Evet, beyefendi. O krallığa gidiyor yolum."

"Madem öyle," dedi rahip, "benim köyümden de geçeceğiz demektir. Siz oradan Cartagena yolunu takip eder, talih izin verirse oradan bir gemiye binebilirsiniz. Eğer rüzgâr iyi eserse, deniz sakin olur da fırtına çıkmazsa, dokuz yıla kalmaz büyük Maona Gölü görünür. Yok, Meotides Gölü demek istedim. O da majestelerinin krallığından bir yüz gün kadar uzaklıktadır."

"Zatıaliniz yanılıyor, efendim," dedi Dorotea, "çünkü ben yola çıktığımdan beri henüz iki yıl geçmiş değil. Hava da hiçbir zaman benden yana olmadı, ama bütün bunlara rağmen o kadar arzu ettiğim şeyi görmeye nail oldum. İspanya'ya ayağımı bastığım günden beri haberleri kulağıma çalınan La Manchalı sayın Don Quijote'nin karşısındayım işte. Methini o kadar çok duydum ki buraya gelip onun nezaketine sığınmak, adaletimin kaderini onun bükülmez bileğinin gücüne teslim etmek istedim."

"Yeter, beni övmeyin artık," diye araya girdi Don Quijote, "dalkavukluktan hiç hoşlanmam. Dedikleriniz dalkavukluk olmasa bile

yine de bu tür konuşmalar benim tertemiz kulaklarıma hakaret gibi geliyor. Size kesin olarak söyleyebileceğim tek şey, hanımefendi, cesaretim olsun veya olmasın, elimde ne kadarı varsa ölene kadar sizin hizmetinizde olacağıdır. Şimdi bunu bir kenara bırakırsak, ben muhterem pedere kendisini buralara kadar yalnız başına, üstelik yanında bir hizmetlisi bile olmaksızın, incecik elbiselerle getiren şeyin ne olduğunu sormak isterim, zira bu durum beni korkutuyor."

"Buna kısaca yanıt vereyim," diye cevapladı rahip, "Sayın Don Quijote, ben ve dostumuz ve berberimiz olan Üstat Nicolas, yıllar önce Hint Adalarına yerleşmiş bir akrabamın bana gönderdiği parayı almak için birlikte Sevilla'ya gidiyorduk. Üstelik öyle ufak tefek bir miktar da değildi, altmış bin pesoyu geçiyor. Dün buralardan geçerken yolda karşımıza dört haydut çıktı ve sakalımıza kadar soyulduk. Hatta berber takma sakal bulmak zorunda kaldı. Şu genç adamı bile –Car-

denio'yu işaret eder– tanınmayacak hale soktular. Ama hikâyenin en iyi kısmı da, bu dört haydutun aslında kürek mahkûmu olmasıymış. Dediklerine göre neredeyse tam bizim o bulunduğumuz yerde, muhafızlara ve başlarındaki komisere aldırmayacak kadar korkusuz birisi bu mahkûmları serbest bırakmış. Herhalde delinin teki olacak ya da en az onlar kadar kötü niyetli veya ruhsuz vicdansızın biridir; kalkmış sürünün ortasında kurdu, tavukların yanında tilkiyi, balın yanında sineği de serbest bırakmış. Bu adam resmen adaleti kandırmaya, yüce efendisi kralına karşı gelmeye kalkmış, çünkü kralın haklı emirlerine karşı iş yapmış. Bana kalırsa kürekleri kürekçilerden mahrum bırakarak yıllardır bir kenarda sakince durmakta olan Kutsal Kardeşliği ayaklandırmış. Yani aslında öyle bir şey yapmış ki ruhunun kaybettiği yetmiyormuş gibi bedeni de bir şey kazanmamış.

Kürek mahkûmlarıyla yaşadıkları ve efendisinin büyük bir şeref duyarak sonlandırdığı macerayı rahiple berbere Sancho anlatmıştı. Zaten rahibin bu konu üzerinde ısrarla durmasının sebebi de Don Quijote'nin vereceği tepkiyi görebilmekti, zira Don Quijote hikâyenin her kelimesinde renkten renge giriyor, o güzel insanları özgürlüklerine kavuşturan kişinin kendisi olduğunu söylemeye cüret edemiyordu.

"İşte bunlardı bizi soyan kişiler," dedi rahip. "Tanrı, hak ettikleri cezalarını çekmeye gitmelerine mani olan her kimse ona merhamet göstersin de kabahatini bağışlasın."

OTUZUNCU BÖLÜM

Âşık şövalyemizi kendini soktuğu zorlu kefaretten çıkarmak için tertiplenen zekice numaraya dair

Rahip konuşmasını tam bitirirken Sancho atıldı:

"Vallahi, muhterem peder, o işi yapan kişi benim efendimdi. Ama ben kendisine yaptığı işe dikkat etmesini söylemedim değil. Hepsinin büyük suçlardan cezaya çarptırıldığını, onları serbest bırakmanın günah olduğunu bir bir söyledim."

"Sersem!" diye araya girdi Don Quijote, "Yolda karşılaştıkları, zincirlere bağlanmış, acı içinde ezilen insanların kendi suçları yüzünden mi yoksa talihsizliklerinden dolayı mı bu durumda olduklarını sorgulamak gezgin şövalyelere düşmez. Muhtaç durumda oldukları için yalnızca yardım etmek düşer; ettikleri kötülüklere değil, çektikleri acıya bakılır. Ben yollarda sefalet içine düşmüş bir dolu talihsiz insanla karşılaştım ve hep görevimin gerektirdiği şekilde davrandım, gerisi beni ilgilendirmez. Muhterem pederin kıymetli kişiliği için bir şey söylemiyorum, ama buna karşı çıkacak her kim olursa, şövalyelik kanunlarından bir haber, şerefsiz yalancının teki demektir. Ben de kendisine bunun ne demek olduğunu kılıcımla bütün ayrıntılarına varana kadar öğretirim."

Bunu söyledikten sonra üzengilerine iyice yerleşti ve miğferini aşağı çekti. Çünkü Mambrino'nun miğferi sandığı berber tası eyerin önünden sarkıyordu; forsaların verdiği hasarı düzeltene kadar miğferini orada taşımaya karar vermişti.

Zeki ve nüktedan biri olan Dorotea, Don Quijote'nin deli mizacını fark etmiş, Sancho Panza dışındaki herkesin kendisiyle dalga geçtiğini anlamıştı. Bu kadar öfkelendiğini görünce durumu bozuntuya vermemek amacıyla söze girdi:

"Saygıdeğer şövalye, bana vermiş olduğunuz lütuf sözünü hatırlayın. Bu söze göre ne kadar zorunlu gözükse de başka bir serüvene atılamazsınız. Zatıaliniz gönlünüzü ferah tutun; muhterem peder forsaların yenilmez bileğiniz tarafından serbest bırakıldığını bilseydi, zatıalinize karşı saygısızlık edecek bir laf söylemektense dilini ısırır da yine bir şey demezdi."

"Yemin ederim öyle yapardım," dedi rahip, "bıyığımı bile yolardım."

"Ben ağzımı tutarım, hanımefendi," dedi Don Quijote, "göğsümden yükselen öfkeye de engel olur, size verdiğim sözü yerine getirene kadar huzur ve barış içinde ilerlemeye devam ederim. Ancak bunun karşılığında, eğer sizin için bir manisi yoksa bana derdinizin ne olduğunu anlatmanızı rica ediyorum. Sizin adınıza kesin intikam alacağım kişileri, tam sayılarını ve kim olduklarını bana söyleyin."

"Memnuniyetle söylerim," diye yanıtladı Dorotea, "acılar ve talihsizlikler duymak sizi öfkelendirmeycekse tabii."

"Öfkelendirmez, hanımefendi," diye karşılık verdi Don Quijote.

Bunun üzerine Dorotea şöyle dedi:

"Madem öyle, beni dikkatle dinleyin."

Bu sözleri söyler söylemez, Cardenio ve berber yanına yaklaştılar. Akıllı Dorotea'nın nasıl bir hikâye uyduracağını duymak için sabırsızlanıyorlardı. Sancho Panza da bir o kadar meraktaydı, zira efendisi gibi o da aynı tonganın içindeydi. Böylece Dorotea eyerine iyice yerleşti ve öksürüp aksırmak gibi kendisine zaman kazandıracak birtakım hareketlere de başvurduktan sonra büyük bir zarafetle anlatmaya başladı:

"Öncelikle, saygıdeğer beyefendiler, zatıalilerinizin bilmesini isterim ki benim adım..."

Burada bir an durdu, çünkü rahibin ona verdiği ismin ne olduğunu unutmuştu. Ama zorlandığını gören rahip hemen imdadına yetişti ve şöyle dedi:

"Talihsiz hikâyenizi anlatırken zatıalinizin kafasının karışması gayet normal. Bu tür bahtsızlıklar kimin başına gelse hafızalarını yitirmeleri sık yaşanan bir durumdur. Tıpkı zatıalinizin şu anda büyük Micomicon krallığının meşru varisi Micomicona prensesi olduğunu unutması gibi. Majesteleri bu ufak hatırlatmayı aldığına göre, artık anlatmak istediğiniz her şeyi aklına kolaylıkla getirebileceksinizdir."

"Kesinlikle," diye yanıtladı genç kız, "şu andan itibaren başka bir hatırlatmaya gerek duyacağımı sanmıyorum; gerçek hikâyemin ne olduğunu şıp diye çıkaracağım şimdi. Bilge Tinakrio adıyla bilinen kral babam, büyü sanatı dedikleri işte çok tecrübeliydi ve yaptıkları büyüler sayesinde annemin, yani Kraliçe Jaramilla'nın babamdan önce öleceğini, ondan kısa bir süre sonra da kendisinin bu dünyadan göçeceğini, böylece benim hem öksüz hem yetim kalacağımı öğrendi. Ama bu durum onu o kadar da endişelendirmiyordu. Esas tasalandığı, kesin olarak bildiği başka bir şeydi: Neredeyse bizim krallığımıza bitişik olan, kocaman bir ada vardır. Bu adanın efendisi izbandut gibi bir devdir. Adı da Çatıkkaşlı Pandafilando'dur, çünkü kanıtlanmış bilgilere göre bu devin gözleri yerinde ve düzgün olmasına rağmen şaşı gibi hep ters bakar. Bunu da sırf kötülüğünden kendisine bakanlarda korku ve dehşet uyandırmak için yapar. İşte babam bu devin benim yetim kalacağımı öğrendikten sonra büyük bir güç kullanarak krallığımı işgal edeceğini ve başımı sokacağım küçük bir köy dahi bırakmadan her şeyimi elimden alacağını biliyordu. Bütün bu yıkıma ve bahtsızlıklara engel olmanın tek yolu ise, benim kendisiyle evlenmeyi kabul etmemden geçiyordu. Ama babam dengim olmaktan bu kadar uzak birisiyle evlenmeyi katiyen kendi isteğimle kabul etmeyeceğimi düşünüyordu. Bu düşüncesinde haklıydı da, zira ne kadar büyük ve haşmetli olsun, ne onunla ne de başka bir devle evlenmek hiçbir zaman aklımın ucundan bile geçmemiştir. Babam ayrıca kendisi öldükten sonra Pandafilando'nun krallığımı işgal edeceğini anladığım zaman kendimi müdaafaya geçmemem gerektiğini, zira bunun bana ancak

yıkım getireceğini de söyledi. Ölümden ve sadık vasallarımın büsbütün harcanıp mahvedilmesinden kaçınmak istiyorsam, krallığımı savunmak yerine kapılarını ona ardına kadar açmam gerekiyormuş, çünkü onun dev gücü karşısında kendimi müdaafa etmemin imkânı yokmuş. Derhal yanıma güvendiğim birkaç kişiyi almalı ve İspanya'nın yolunu tutmalıymışım. Burada ünü krallığımıza kadar ulaşmış olan bir gezgin şövalye bulursam başıma gelen bu bahtsızlıkların çaresini bulabilirmişim. Gezgin şövalyenin adını da yanlış hatırlamıyorsam Don Azote ya da Don Giyote diye söylemişti."

"Don Quijote demiştir, hanımefendi," diye atıldı Sancho Panza, "namıdiğer Mahzun Yüzlü Şövalye."

"Öyle demişti hakikaten," dedi Dorotea. "Hatta eklemişti: uzun boylu, ince suratlı biriymiş. Sağ tarafında, sol omzunun hemen altında, ikisinin ortasında bir yerde, üstünde kıllar olan boz renkli bir beni varmış."

Bunu duyan Don Quijote, silahtarına şöyle dedi:

"Sancho evladım, yardım et de soyunayım. Bu bilge kralın kehanet ettiği şövalyenin ben olup olmadığımı görmek istiyorum."

"Fakat zatıaliniz neden soyunmak istiyor ki?" dedi Dorotea.

"Saygıdeğer babanızın bahsettiği ben üzerimde mi diye bakmak için," diye yanıtladı Don Quijote.

"Soyunmaya gerek yok," dedi Sancho, "ben biliyorum, zatıalinizin omurgasının ortasında böyle bir ben bulunuyor. Güçlü bir erkek olmanın göstergesidir."

"Bu kadarı kâfi," dedi Dorotea, "çünkü arkadaşlar arasında kılı kırk yarmaya lüzum yoktur. Omzundaymış, omurgasındaymış, fark etmez. Bir ben olduğunu biliyoruz ya, nerede olursa olsun, nasılsa hepsi aynı derinin üstünde olacak. Babamın her şeyi doğru tahmin ettiğine şüphe yok, keza ben de kaderimi Don Quijote beyefendinin ellerine teslim etmekle doğru olanı yaptığım kanaatindeyim. Babamın söylediği kişi o, zira bu şövalyenin yüzü yapılan tasvire uyduğu gibi, sırf İspanya'da değil bütün La Mancha'da yayılan ünü de bizimkiyle tıpatıp örtüşüyor. Ben Osuna'ya ayak basar basmaz o kadar çok methini duydum ki gelip kendisini bulmam gerektiği içime doğmuştu."

"Peki, ama zatıaliniz nasıl Osuna'ya ayak basmış olabiliyorsunuz ki, hanımefendi?" diye sordu Don Quijote, "Denize kıyısı yoktur oranın."

Fakat rahip, Dorotea'nın cevaplamasına fırsat bırakmadan sözü aldı:

"Prenses hanımefendi Malaga demek istemiştir. Osuna, zatıalinizle ilgili haberleri ilk duyduğu yer olacak."

"Evet, öyle demek istemiştim," dedi Dorotea.

"Öylesi normal olur zaten," dedi rahip, "majesteleri, devam edin lütfen."

"Devam edecek bir şey yok," diye karşılık verdi Dorotea, "talih sonunda yüzüme güldü de Don Quijote beyefendiyi buldum; şimdiden kendimi bütün krallığımın kraliçesi ve efendisi sayıyorum. Kendisi büyük bir nezaket ve büyüklük göstererek benimle birlikte nereye istersem gideceğine söz verdi. Benim onu götürceğim tek yer Çatıkkaşlı Pandafilando'nun yanıdır. Böylece onu öldürüp, benden haksız yere zorla aldığı şeyi bana iade edecektir. Bütün bunlar harfi harfine gerçekleşecek olmalı, çünkü canım babam Bilge Tinakrio'nun kehaneti böyleydi. Kendisinin ayrıca yine Keldani veya Yunan harfleriyle yazılı olarak belirttiğine göre (benim tanımadığım harfler, bilmiyorum) eğer bu kehanetteki şövalye, devin boğazını kestikten sonra benimle evlenmek isterse, ben hiç itiraz etmeden kendisini kocam olarak kabul etmeli ve kendiminkiyle birlikte krallığımın varlığını da ona teslim etmeliymişim."

"Ne diyorsun, dostum Sancho?" dedi bunun üzerine Don Quijote. "Duyuyor musun neler oluyor? Ben sana demedim mi? Bak şimdiden yönetecek krallığımız, evlenecek kraliçemiz oldu."

"Yemin ederim öyle oldu," dedi Sancho, "O Pandahilado efendinin gırtlağını kestikten sonra evlenmeyenin şarap çanağına tükürеyim ben! Kraliçenin de allahı var, ha! Yatağımdaki pireler böyle olsa iyiydi hani!"

Bunları söylerken sevinçten havalara uçtuğunu göstermek için havaya iki tekme savurdu. Ardından ise Dorotea'nın katırının dizginlerine yapışıp hayvanı durdurdu. Dorotea'nın önünde diz çöktü ve ellerini öpme[illegible]izin versin diye yalvardı. Böylece onu kraliçe

efendisi olarak kabul ettiğini göstermiş oluyordu. Bu olanları izleyen kim olsa efendinin deliliğine ve hizmetkârın safdilliliğine gülmeden edebilirdi ki? Dorotea bunun üzerine ellerini uzattı ve öpmesine müsaade etti. Tanrı lütfunu esirgemez de krallığını ona geri kazandırırsa Sancho'yu büyük bir senyor yapacağına söz verdi. Sancho bütün bunlara öyle laflarla teşekkür etti ki yine herkes gülmeden edemedi.

"İşte, beyler," diye devam etti Dorotea, "benim hikâyem budur. Artık anlatacak bir şey kalıyor geriye: krallığımdan ayrılırken yanımda getirdiğim onca insandan bir tek bu sakallı, sadık silahtarım kaldı yanıma, çünkü diğer herkes limana yaklaşırken yakalandığımız fırtınada boğuldu. Mucize misali, bir tek ikimiz iki kalasın üstünde karaya çıkıp kurtulduk. Zaten benim bütün hayat hikâyem esrarlı bir mucize gibi, siz de fark etmişsinizdir. Eğer bazı noktaların üzerinde gereğinden fazla durduysam ya da yeterince net açıklayamadığım yerler olduysa, bunun mesulü muhterem pederin başta söylediği şeydir: sürekli olarak olağanüstü felaketlerle uğraşanların hafızaları zarar görüyor."

"Benimkine hiçbir zarar gelmeyecek, asil ve cesur hanımefendi," dedi Don Quijote. "Size hizmet ettiğim süre boyunca başıma gelen felaketler ne kadar büyük olursa olsun bu değişmeyecek. Burada size verdiğim sözü de yineliyorum. Azılı düşmanınızın karşısına çıkana kadar sizinle dünyanın öteki ucuna gitmek zorunda kalsam da gideceğim ve onun, o kendini beğenmiş kellesini Tanrı'nın yardımı ve bileğimin gücü sayesinde bununla uçuracağım güzel kılıcımla diyemiyorum, çünkü Gines de Pasamonte benim kendi kılıcımı çaldı götürdü.

Bu son kısmı dişlerinin arasından küfür gibi savurmuştu. Sonra devam etti:

"Onun kellesi uçurulduktan ve topraklarınızın hâkimiyeti barış içinde size geri teslim edildikten sonra sizin gönlünüz kimi istiyorsa ona gidersiniz. Zira benim zihnimi meşgul, irademi tutsak eden, aklımı başımdan alan o olduktan sonra daha fazlasını söylemeyeceğim, benim Zümrüdüanka kuşuyla bile olsa, evlilik düşünmem mümkün değil."

Sancho efendisinin evlenmek istememesiyle ilgili bu son söylediğinden o kadar huzursuz oldu ki hemen sesini yükseltip şöyle dedi:

"Yemin ederim, zatıalinizin aklı başında değil, Don Quijote efendim. Bunun gibi soylu bir prensesle evlenmekten nasıl şüphe edersiniz? Talih yüzünüze her köşebaşında gülecek, karşınıza böyle bir fırsat çıkaracak mı sanıyorsunuz? Dulcinea hanımefendi bundan daha mı güzel acaba? Elbette değil, yarısı bile etmez. Hatta önde giden hanımın tırnağı bile olamaz derim ben. Siz böyle samanlıkta iğne aramaya kalkarsanız ben o vilayeti zor alırım. Evlenin, Şeytan'ın hakkı için bir an önce evlenin de kılımızı kıpırdatmadan elimize düşen şu krallığı alın. Kral olduktan sonra da beni markiveya vali yapın, ondan sonra gerisini şeytan alsın götürsün, umrumda değil."

Sevgilisi Dulcinea'ya karşı böyle ağır sözler işiten Don Quijote daha fazla dayanamadı. Kargısını havaya kaldırdı ve Sancho'ya tek bir kelime dahi söylemeden iki darbe indirip yere serdi. Dorotea araya girip durmasını söylemeseydi, oracıkta canını da alırdı.

"Aşağılık sefil," dedi bir süre durduktan sonra, "siz her zaman benim işime burnunuzu sokacak, hata edeceksiniz, ben de sizi affedeceğim, öyle mi? Saygısız hergele, eşsiz Dulcinea'ya nasıl dil uzatabileceğinizi sanırsınız? Bilmez misiniz, ey sizi hödük, ipsiz serseri, onun bileğime kattığı güç olmasa ben bir sineği bile incitemem? Söyleyin, ey yılan dilli hain, bu krallığı kazanan, o devin kellesini uçuran ve sizi markiyapan –bütün bunları yapılmış olmuş bitmiş kabul ediyorum– benim bileğimi alıp kendi kahramanlıklarının aracı olarak kullanan benim Dulcinea'mın kuvveti değilse ya ne sanıyorsunuz? O ki benim içimde savaş verir, benim içimde zaferler kazanır. Ben onunla nefes alır, hayatımı ve bütün varlığımı ona borç bilirim. Nankör orospu çocuğu! Yerin toprağın pisliğinden çıkmış, senyor unvanı almışsınız, ama kalkmış, size bu iyiliği bahşeden kişiye dil uzatıyorsunuz!"

Sancho efendisinin bu söylediklerini duyamayacak kadar kötü durumda değildi. Alelacele kalkıp Dorotea'nın katırının arkasına geçti ve oradan seslendi:

"Söyleyin bana, efendim: Zatıaliniz bu yüce prensesle evlenmek niyetinde değilse, krallığının da sizin olmayacağı kesin. Bu durumda bana ne lütuf bağışlayabilirsiniz? Benim sızlandığım o. Zatıaliniz bu kraliçeyle evlenin bir hele, zaten gökten inmiş gibi yanımıza düşüverdi; ondan sonra isterseniz Dulcinea'ya geri dönersi Dünyada

metresi olan krallar mutlaka olmuştur. Güzellik konusuna gelince, ona benim diyeceğim yok; ikisi de bence aynı güzellikte, Dulcinea hanımefendiyi hiç görmedim gerçi."

"Nasıl hiç görmedin, yalancı hain?" dedi Don Quijote. "Daha bana ondan yeni haber getirmedin mi?"

"Yani öyle güzelliğini uzun uzadıya inceleyecek kadar görmedim demek istedim," dedi Sancho, "her yerine tek tek bakmadım ama toplu olarak bakınca bence iyi."

"Şimdi seni affediyorum," dedi Don Quijote, "sana öfkemi gösterdiğim için de özür diliyorum. Ne de olsa insanın ilk verdiği tepkiler elinde değildir."

"Evet, onu biliyorum," diye yanıtladı Sancho, "benim de durmadan konuşma isteğim ilk tepkim oluyor. Bir kere ağzıma gelen lafı söylemeden duramıyorum."

"Yine de," diye yanıtlamaya girişti Don Quijote, "dediklerine dikkat et, Sancho, çünkü damlaya damlaya bir gün bunlar... Neyse gerisini söylememe lüzum yok."

"Pekâlâ, öyleyse," dedi Sancho, "yukarıda Tanrı var, yalanı numarayı görür ve kimin daha kötülük ettiğinin kararını o verir: doğru konuşmayı bilmeyen ben miymişim, yoksa doğru davranmayan zatıaliniz mi"?

"Bu kadarı kâfi," diye araya girdi Dorotea, "koşun gidin, Sancho, efendinizin elini öpün ve özür dileyin. Bundan sonra da övgünüzde de yerginizde de ölçülü olun; o Tobosa hanımefendiye de dil uzatmayın. Kendisini tanımıyorum, ama ben de onun hizmetindeyim. Sizin Tanrı'ya itimadınız olsun da, prensler gibi yaşayacak konuma illaki gelirsiniz."

Sancho başını eğip efendisinden elini uzatmasını istedi. O da son derece vakur bir tavırla elini uzattı ve öptürdükten sonra hayır duasını verdi. Ardından biraz öteye çekilmesini söyledi, kendisine sorması gereken birtakım sorular, konuşma istediği çok önemli birtakım meseleler bulunuyordu. Sancho söyleneni yaptı ve ikisi önden ilerlemeye başladılar. Don Quijote şöyle dedi:

"Geri döndüğünden beri sana verdiğim görev ve getirdiğin yanıtla ilgili çok mühim şeyleri sana sormaya ne fırsatım ne de vaktim

oldu. Şimdi vaktimiz ve fırsatımız olduğuna göre, bu güzel haberlerin bana vereceği mutluluğu esirgeme benden."

"Zatıaliniz ne dilerse sorsun," diye yanıtladı Sancho, "başımı belaya sokmasını bildiğim gibi, beladan çıkarmasını da bilirim. Ama zatıalinizle yalvarıyorum, bundan sonra bu kadar kindar olmayın."

"Neden böyle diyorsun, Sancho?" dedi Don Quijote.

"Böyle diyorum," diye yanıtladı Sancho, "çünkü az önceki sopalar aslında şeytanın geçen gece aramıza soktuğu nifak tohumları yüzünden oldu daha çok, benim Dulcinea hanımefendiciğime ettiğim laflardan değil. Ki kendisini sever, adeta kutsal bir emanetmişçesine saygı duyarım. Tabii kendisinin böyle bir durumu yok, ama zatıalinizin sevgilisi ne de olsa."

"Canını seviyorsan o konuyu bir daha açma," dedi Don Quijote, "zira hiç hoşuma gitmiyor. Hem zaten affettim seni. Ne derler bilirsin: her yeni günahın yeni bir cezası olur."*

Bütün bunlar olurken geçmekte oldukları yolun üzerinde eşeğe binmiş onlara doğru gelen bir adam gördüler; yakına geldiğindeyse adamı bir çingeneye benzettiler. Fakat bir eşek söz konusu olduğunda, hem ruhu hem de gözleriyle hemencecik oraya doğru bakan Sancho Panza, adamı görür görmez Ginés de Pasamonte olduğunu anladı. Çingene lebinden de hemen eşek leblebisini çıkardı ki doğruydu da, çünkü Pasamonte'nin tepesine bindiği hayvan onun karakaçanıydı. Pasamonte hem kimseye tanınmamak hem de eşeği satabilmek için çingene kılığına girmişti, çünkü başka pek çok dil gibi çingenelerin dilini de ana dili gibi konuşabiliyordu. Sancho onu görünce tanıdı ve tanır tanımaz da haykırmaya başladı:

"Seni hırsız Ginesillo seni! Bırak benim malımı, bırak canımı; yük etme sırtına benim sağlıcağımı, bırak eşeğimi, bırak servetimi! Defol git, lanet herif; yıkıl karşımdan, hırsız; senin olmayanı bırak yerine!"

Aslında bu kadar laf etmesine, azar savurmasına gerek yoktu, çünkü Ginés daha birincisinde eşekten aşağı zıpladığı gibi yarış atı

* Aşağıda eşeğin bulunmasıyla ilgili bölüm kitabın ikinci basımına eklenmiştir çn.

gibi koşa koşa anında yok olup oradan uzaklaşıverdi. Sancho eşeğinin yanına gelip ona sarıldı ve dedi ki:

"Görüşmeyeli nasılsın, gözümün nuru, canım eşeğim, can yoldaşım benim?"

Bunları söylerken eşeği insanmış gibi öpüyor, okşuyordu. Eşek ise Sancho'nun öpüşlerine okşamalarına müsaade ediyor, tek kelime dahi karşılık vermiyordu. Bu sırada herkes yanına geldi ve eşeği bulduğu için kendisini tebrik etti. Bunların başında da Don Quijote geliyordu. Sırf bu yüzden üç sıpayı ona vermekten vazgeçmeyeceğini söyledi. Sancho da teşekkür etti.

O ikisi bu sohbete dalmış ilerlerken rahip Dorotea'ya pek dirayetli davrandığını, her şeyi tıpkı şövalye kitaplarındaki gibi oynayarak konuyu çok güzel özetlediğini söyledi. Dorotea ise şövalye kitapları okuyarak çok vakit geçirdiğini, ama vilayetlerin ve limanların nerede olduğunu bilmediğini, bu yüzden Osuna'da karaya ayak bastıklarını öyle gelişigüzel uyduruverdiğini söyledi.

"Ben de öyle düşünmüştüm," dedi rahip. "O yüzden araya girip düzelttim de her şey yerli yerine oturdu. Fakat bu talihsiz adamcağızın bütün bu uydurmalara ve yalanlara sırf okuduğu kitaplardaki olaylara benziyor diye inanması çok tuhaf değil mi?"

"Öyle," dedi Cardenio, "hatta o kadar görülmemiş ve tuhaf ki kafadan uydurup yazmak istesek ben işi bu kadar yaratıcı bir şekilde kıvırabilecek birisini bulamazdım açıkçası."

"Fakat işin daha da tuhaf kısmı," dedi rahip, "bu iyi yürekli asilzadenin delilik anlarında böyle saçmalamasının dışında, konu başka meselelere gelince her şeyi büyük bir mantıklılık içinden konuşup makul bir şekilde anlayabildiğini göstermesi. Şövalyeliği mevzubahis olmadığı sürece hiç kimse kendisinin aklı başında biri olmadığı kanaatine varmaz."

Onlar bu sohbetlerine devam ededursun, Don Quijote ise kendi sohbetine dalmıştı. Sancho'ya dönüp şöyle söyledi:

"Dostum Sancho, ettiğimiz münakaşaları, bu küçük atışmaları unutalım artık. Sen şimdi öfkeyi kızgınlığı bir kenara koy da anlat bana bakalım: Dulcinea'yı nerede, nasıl ve ne zaman buldun? O sırada ne yapıyordu? Sen ona ne dedin? O sana ne cevap verdi?

Mektubumu okurken yüzü nasıldı? Mektubu senin için kim temize çekti? Artık bu konuda sorulmaya, dinlenmeye ve anlatılmaya değer gördüğün başka ne varsa söyle. Benim hoşuma gitsin diye hiçbir şeyi ekleme de, değiştirme de. Ama hiçbir şeyi de eksik bırakma sakın."

"Efendim," diye yanıtladı Sancho, "doğrusunu söylemek gerekirse, mektubu benim için kimse temize geçirmedi, çünkü ben mektup falan götürmedim."

"Doğru söylüyorsun," dedi Don Quijote, "çünkü mektubu yazdığım not defterini senin gidişinden iki gün sonra yanımda buldum. Bulunca da çok üzüldüm, çünkü senin mektubun yanında olmadığını fark edince ne yapacağını bilmiyordum. Sandım ki üzerinde olmadığını fark ettiğin yerden gerisin geri yanıma dönersin."

"Öyle de yapardım elbette," diye yanıtladı Sancho, "ama zatıaliniz mektubu bana okuduğunda ezberleyivermiştim. Böylece bir kilise görevlisine okudum, o da kelimesi kelimesine kâğıda geçirdi ve dedi ki hayatı boyunca onca aforoz mektubu okumuş olmasına rağmen sizinki kadar güzel bir mektup görmemiş."

"Hâlâ ezberinde mi peki, Sancho?" dedi Don Quijote.

"Hayır, efendim," diye yanıtladı Sancho, "bir defa söyledikten sonra artık lazım olmayacağını düşünüp unutmaya karar verdim. Tek hatırladığım, o küskün hanımefendi, yok üstün hanımefendi kısmı, bir de en sonundaki: Ölene kadar sizin, Mahzun Yüzlü Şövalyeniz. Bu iki kısmın arasına üç yüz tane 'ruhum,' 'hayatım' ve 'gözlerim' kelimesi koydum tabii."

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM

Don Quijote ile silahtarı Sancho Panza arasında geçen güzel konuşmalara ve başka olaylara dair

"Bunlar hoşuma gitmedi değil, devam et," dedi Don Quijote. "Oraya vardın. O güzellik kraliçesi ne yapıyordu onu bulduğun sırada? Muhakkak incilerini diziyordur ya da tutsak şövalyesi için altın kaytanlı bir nakış işliyordur."

"Hayır, öyle şeyler yapmıyordu," diye yanıtladı Sancho, "evinin avlusunda iki kile buğdayı kalburdan geçiriyordu."

"O halde o buğday tanelerinin onun eline değdikten sonra inci tanelerine dönüştüğünden emin olabilirsin," dedi Don Quijote. "İyice baktın mı, dostum Sancho, ekmeklik buğday mıydı, esmer buğday mı?"

"Esmer buğdaydı aslında," diye yanıtladı Sancho.

"Sen emin ol," dedi Don Quijote, "onun elleriyle kalburdan geçtikten sonra beyaz ekmek olmuştur o kesin. Ama sen devam et bakalım: Mektubumu verdiğinde öptü mü? Başına götürdü mü? Mektuba yaraşır bir merasim sergiledi mi, ne yaptı?"

"Mektubu götürdüğümde," diye yanıtladı Sancho, "içi epeyce dolu kalburuyla birlikte bir o yana bir bu yana sallanmakla meşguldü.

Bana dedi ki 'Mektubu şuradaki çuvalın üstüne bırakıverin, arkadaşım, şunların hepsini kalburdan geçirdikten sonra alır okurum.'"

"Ne akıllı kadın!" dedi Don Quijote. "Yavaş yavaş, keyfini çıkara çıkara okumak istiyormuş demek ki. Devam et, Sancho: İşini yaparken seninle nelerden konuştu? Benimle ilgili ne sordu? Sen ne cevap verdin? Haydi, anlat hepsini hemen, en ufak ayrıntıyı bile es geçme."

"Bana hiçbir şey sormadı," dedi Sancho, "ama ben kendisine zatualinizin onun için nasıl kefaret ödediğini, belden üstünüz çıplak halde, yaban hayvanlar gibi bu dağlarda toprağın üstünde uyuduğunuzu, ne masaya oturup yemek yediğinizi ne de sakalınızı taradığınızı, ağlayıp sızlanıp kaderinize lanet okuduğunuzu bir bir anlattım."

"Kaderime lanet ediyorum derken hata etmişsin," dedi Don Quijote, "çünkü bana Tobosolu Dulcinea gibi yüce bir sevgili bahşettiği için ben bilakis şükrediyorum kaderime ve ömrümün sonuna kadar da şükretmeye devam edeceğim."

"Hatta öyle yüce ki," diye karşılık verdi Sancho, "yemin ederim boyu benim boyumu bir karış geçiyordur."

"Nasıl olur, Sancho?" dedi Don Quijote. "Onunla boy mu ölçüştün ki?"

"Şöyle ölçtüm aslında," diye yanıtladı Sancho, "bir çuval buğdayı bir eşeğin sırtına yerleştirmesine yardım etmek için yanına gittim. Öyle yan yana durunca baktım, boyu benim boyumu en azından bir karış rahat rahat geçiyor."

"Eh, doğru," diye karşılık verdi Don Quijote. "bu yüceliğine zihninin binlerce güzelliği de eşlik etmiyor değil! Ama şimdi şunu benden gizlememeni istiyorum, Sancho: yanına kadar gittiğinde sabalardan gelme güzel bir koku, ıtırlı bir esans, adını çıkaramadığım hoş bir rayiha gelmedi mi burnuna? Nasıl diyeyim, sanki bir eldiven dükkânındaymışsın gibi bir esans duymadın mı?"

"Benim burnuma gelen bir şey varsa," dedi Sancho, "o da keçi gibi mayhoş bir kokuydu; bütün gün ağır iş yapınca terlemiş olmasındandır herhalde."

"Ondan değildir," diye karşılık verdi Don Quijote, "senin biraz burnun tıkanmıştır ya da kendi kokunu almışsındır, çünkü ben di-

kenler içindeki o gülün, o tarla gelinciğinin, o erimiş kehribarın nasıl koktuğunu bilirim."

"Olabilir," dedi Sancho, "zaten genelde benden de gelir böyle bir koku. Ben herhalde onu Dulcinea hanımefendinin kokusu sandım, ama bunda şaşılacak bir şey yok, şeytan şeytana benzer derler."

"Pekâlâ," diye devam etti Don Quijote, "buğdayı ayıkladı, değirmene yolladı. Mektubu okuduktan sonra ne yaptı?"

"Mektubu okumadı," dedi Sancho, "çünkü ne okumayı ne yazmayı biliyormuş. Kağıdı alıp yırttı, paramparça etti. Sırlarını köyde hiç kimsenin öğrenmesini istemiyormuş. Zatıalinizin kendisine beslediği aşkı ve onun için ödediğiniz olağanüstü kefareti benim ağzımdan dinlemesi kâfiymiş. Son olarak da bana zatıalinizin ellerini öptüğünü, size cevap yazmaktan çok sizi görmek istediğini söylememi istedi. Bu nedenle haberi alır almaz, eğer daha önemli bir şey olmazsa, bu çalıların arasından çıkmanızı, bu saçmalıklara da bir son vermenizi ve derhal Toboso'ya doğru yola çıkmanızı emretti, çünkü zatıalinizi görmeyi çok istiyormuş. İsminizin Mahzun Yüzlü Şövalye olduğunu söylediğimde çok güldü. Bizim Biskaylı'nın oralara uğrayıp uğramadığını sordum. Uğramış, iyi de bir adammış, öyle söyledi. Kürek mahkûmu forsaları da sordum, ama hiç öyle birilerini görmediğini söyledi."

"Buraya kadar her şey yolunda," dedi Don Quijote. "Ama söyle bakalım bana: benden götürdüğün haberlere karşılık, oradan ayrılırken sana ne mücevher verdi? Çünkü hanımlardan şövalyelere, şövalyelerden sevgililerine haber götürüp getiren silahtarlara, nedimelere veya cücelere hem teşekkür etmek hem de haberi aldıklarını göstermek amacıyla değerli bir mücevher hediye etmek gezgin şövalyeler ve sevgilileri arasında eski bir âdettir."

"Muhtemelen öyledir; bence harika bir adetmiş hatta, ama artık geçmiş zamanlarda kalan bir adet olsa gerek; şimdi sadece bir parça peynirle ekmek veriliyor. Çünkü sevgili Dulcinea hanımefendi, yanından ayrılırken bahçe çitlerinin üstünden bana bunları uzattı. Hatta peynir de koyun peyniriydi."

"Cömertlikte üstüne yok," dedi Don Quijote, "sana altın mücevher vermediyse de, o sırada hemen elinin altında bulunmayışından-

dır muhakkak. Ama neyse, geç olsun da güç olmasın. Ben gidip onu bir göreyim, o zaman her şey yoluna girer. Ben neye şaşırıyorum, biliyor musun, Sancho? Sanki rüzgâr gibi gidip geldin. Buradan Toboso'ya gidip gelmen üç günden biraz fazla sürdü o kadar, halbuki buradan oraya nereden baksan otuz fersah yol var. Buradan da anlıyorum ki arkadaşım olan o bilge büyücü benim iyiliğimi kolluyor demek ki (Böyle biri olmak zorunda, yoksa ben kesinlikle düzgün bir gezgin şövalye olamazdım). Yani bu büyücü, sen farkında olmadan yürümene yardım etmiş olacak. Zira bu bilgeler bazen gezgin şövalyeler yataklarında uyurken onlara yetişirler; ondan sonra sabah bir kalkarlar ki uykuya daldıkları yerden bin fersah öteye gitmişler bile. Zaten böyle olmasaydı gezgin şövalyeler birbirlerine her tehlike anında yardım edemezlerdi. Çünkü bazen bir şövalye Ermenistan'ın dağlarında bir ejderhayla ya da vahşi bir yılanla, hatta belki başka bir şövalyeyle çarpışıyor olur. Tam savaşının en zorlu anında ölmek üzereyken, en beklemediği anda bulutların üstünde ya da bir ateş arabasının üzerinde kendisinin dostu olan bir başka şövalye belirir. Biraz önce İngiltere'de bulunmuş olmasına rağmen gelir, ölümden kurtarır arkadaşını; ama ondan sonra gece kendi odasında keyifle akşam yemeğini yiyordur ki bu iki yer arasında iki üç bin fersah mesafe vardır. İşte bütün bunlar, bu yiğit şövalyeleri gözeten bilge büyücülerin ustalığı ve becerisi sayesindedir. Yani, dostum Sancho, buradan ta Toboso'ya kadar bu kadar kısa bir sürede gidip gelmiş olmana inanmakta güçlük çekmiyorum, çünkü dediğim gibi, mutlaka bilge bir dost gelmiş, sen farkında olmadan seni havada uçurup götürmüştür illaki."

"Öyle olmuştur," dedi Sancho, "çünkü Rocinante, kulaklarına cıva dökülmüş çingene eşeği gibi gidiyordu yemin ederim."

"Cıva ya tabii!" dedi Don Quijote. "Hatta bir ordu dolusu cindir onlar! Canları istediği zaman yorulmadan etmeden yürür de yürür, başkalarını da yürütürler. Tamam, şimdi bunları bir kenara bırakalım da, sence ben sevgilimin beni yanına çağırma emri konusunda ne yapmalıyım? Kendimi onun emirlerini yerine getirmeye mecbur hissediyorum, ama bizimle birlikte gelen prensese verdiğim sözden dolayı da bunu imkânsız olduğunu görüyorum; zaten şövalyelik ya-

salarına göre verdiğim sözü tutmamın gerekliliği, kendi isteklerimden önce geliyor. Bir yandan sevgilimi görme arzusu peşimi bırakmıyor, ama öbür yandan bu işe verdiğim söz ve elde edeceğim şöhret beni kendine çekiyor. Ama şöyle yapmayı düşünüyorum: çabucak yürür, bu devin bulunduğu yere varır, bir çırpıda kellesini uçururum. Böylece prensesi krallığının başına huzur içinde getiririm. Sonra hemen geri döner, gönlümü yakıp kavuran o ateşi görmeye giderim. Geciktiğim için öyle özürler dilerim ki hepsini anlayışla karşılar, iyiye yorar. Zira yaptıklarımın hepsinin onun şanını şerefini arturmaya yarayan şeyler olduğunu anlayacaktır. Şu hayatta silahşörlükle kazandığım, kazanmakta olduğum ve kazanacağım her şey zaten onun bana verdiği lütuftan ve benim ona ait olmamdan kaynaklanıyor."

"Aman yahu, eyvah!" diye feryat etti Sancho. "Zatıalinizin aklı hiç yerinde değil ya! Bana söyler misiniz, efendim, zatıaliniz onca yolu bir hiç için mi yürümeyi düşünüyorsunuz acaba? Bunun gibi bir krallığın çeyiz olarak sunulduğu böyle kârlı bir evlilik fırsatının elinizden kaçıp gitmesine izin mi vereceksiniz? Duyduğuma göre enine boyuna yirmi bin fersahtan genişmiş, insan hayatı için gereken ne varsa hepsinden orada bolca bulunuyormuş, üstüne üstlük Portekiz ve Kastilya'nın toplamından bile daha büyükmüş. Tanrı aşkına susun. Bu dediklerinizden utanmalı, sözümü dinlemeli ve beni bağışlamalı, sonra da içinde papazı olan ilk köyde derhal evlenmelisiniz. Papaz bulamazsanız işte bizim rahip burada; bu işi gayet güzel becerir. Unutmayın ki ben artık nasihat verecek yaştayım ve verdiğim bu nasihat size cuk oturuyor. Ne de olsa eldeki serçe damdaki güvercinden iyidir; ayrıca elde iyisi varken kötüyü seçenin sonra başına gelen iyiden şikâyet etme hakkı olmaz."

"Bak, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "eğer verdiğin nasihat, devi öldürdükten sonra kral olacağım ve sana bağışlarda bulunup sözümü yerine getirebileceğim için birisiyle evlenmem gerektiği ise şunu bil ki evlenmeden de bu arzunu kolayca yerine getirebilirim. Çünkü savaşa girmeden önce şunu şart koşacağım: Eğer dövüşten galip çıkarsam, evlenmesem bile, bana daha sonra istediğim kişiye verebileceğim bir krallık toprağı bahşedecekler. Onlar bana bu toprağı verdikten sonra, ben de sana vermeyeceğim de kime vereceğim sence?"

"Orası kesin," dedi Sancho, "ama aldığınız yerin deniz kıyısında olmasına da dikkat edin lütfen, çünkü oradaki hayatı sevmezsem, zenci vasallarımı dışarı gönderip yine istediğimi yapabileyim dediğim gibi. Zatualiniz şimdi Dulcinea hanımefendiyi görmekle uğraşmayın. Siz gidin o devi öldürün, bu iş de burada bitsin. Tanrı biliyor ya, içimde bunun çok şeref ve kâr getirecek bir iş olacağına dair bir his var."

"Haklısın, Sancho," dedi Don Quijote, "Dulcinea'yı görmeden önce prensesle birlikte gitme tavsiyeni dinlemem gerekir. Ama seni uyarıyorum: Burada düşünüp konuştuğumuz şeyler hakkında kimseye bir şey demeyeceksin, bizimle birlikte gelenlere bile. Zira Dulcinea çok ağırbaşlı olduğundan, düşüncelerini başkalarının bilmesini istemiyor. Benim ya da benim adıma başka birinin bunları açık etmesi doğru olmaz."

"Madem öyle," dedi Sancho, "o zaman zatualiniz bileğinin gücüyle yendiği herkesi neden Dulcinea hanımefendiciğimin karşısına çıkarıyor? Onu sevdiğinizi ve sevgilisi olduğunuzu imzayla bildirmekten bir farkı yok ki. Hem gönderdiğiniz kişilerin onun huzuruna çıkınca diz çökmeleri ve zatualinizin emri üzerine kendilerini ona teslim ettiklerini söylemeleri gerekiyor; bu durumda her ikinizin hisleri nasıl gizlenebilir ki?"

"Ah ne budala, ne safsın!" diye çıkıştı Don Quijote. "Bunun onu daha da çok övmeye yarayacağını görmüyor musun? Şunu bilmelisin ki bizim şövalyelik anlayışımıza göre, bir hanımefendinin hizmetinde pek çok gezgin şövalye olması büyük bir onurdur. Bu şövalyelerin ona, sırf onun iyiliği için hizmet etmekten başka bir düşünceleri yoktur; sevgi ve bağlılıklarına karşılık kendilerini şövalyesi olarak kabul etmesinden başka bir ödül beklemezler."

"Bu tür bir sevginin vaaz edildiğini duymuştum. Yüce Efendimiz'i de böyle sırf o olduğu için sevmeliymişiz, karşılığında bir ödül beklediğimiz veya verilecek cezadan korktuğumuz için değil. Gerçi ben Tanrı'yı da benim için yapabilecekleri şeyler için sever sayarım."

"Ne biçim köylüsün sen yahu!" dedi Don Quijote. "Bazen ne kurnaz şeyler söylüyorsun! Gören de okumuş etmiş sanır."

"Yemin ederim, okumam yoktur," diye karşılık verdi Sancho.

Tam o sırada Üstat Nicolas onlara seslenip biraz beklemelerini söyledi. Hemen orada bulunan bir pınardan su içmek, biraz soluklanmak istiyorlardı. Don Quijote durdu; Sancho da böylece rahat bir nefes almadı denemezdi doğrusu. Zira bu kadar yalan uydurmaktan yorulmuştu ve efendisi durumu bir lafından anlayacak diye çok korkuyordu. Dulcinea'nın Tobosolu bir köylü kızı olduğunu biliyordu, ama onu hayatında hiç görmemişti.

Bu sırada Cardenio, onu buldukları sırada Dorotea'nın üzerinde olan kıyafetleri giymişti. Pek matah giysiler değildi, ama kendi üzerindekilere kıyasla çok daha düzgündüler. Hepsi pınar başına gelince hayvanlardan indiler ve rahibin handan aldığı yiyeceklerle kıt kanaat de olsa açlıklarını bastırdılar.

Onlar yemeklerini yerken oradan genç bir delikanlı geçti. Pınar başındakileri şöyle dikkatlice bir süzdükten sonra bir anda Don Quijote'nin yanına gelip dizlerine sarıldı. Gözyaşlarına boğulmuş halde şöyle demeye başladı:

"Ah benim efendim! Zatıaliniz beni tanımadınız mı? İyice bakın, ben sizin, bağlı olduğu meşe ağacından çıkarıp serbest bıraktığınız o köylü çocuğu Andres'im."

Don Quijote oğlanı tanıdı ve elini tutup oradakilere göstererek şöyle dedi:

"İşte bakın, dünyada gezgin şövalyelerin bulunmasının ne kadar önemli olduğunu, kötülerin ve zalimlerin yaptığı yanlışlıkları düzelttiklerini ve çektirdikleri acıları dindirdiklerini görün. Günler öncesinde ben bir ormandan geçerken birtakım bağırışlar ve acı dolu yakarışlar duymuştum. Başı derde girmiş birisinin sesi gibiydi. Vazifemin gerektirdiği üzere, hemen koştum, acılı haykırışların geldiği yere vardım. Şu karşımda durmakta olan delikanlıyı orada bir meşe ağacına bağlanmış halde buldum ve şu anda huzurlarınızda bulunmasından müthiş bir memnuniyet duymaktayım, zira anlattıklarımın hiçbirinde yalana mahal vermeyeceğimin tanığı olacaktır. Evet, ağaca bağlanmıştı; vücudunun üst tarafı çıplaktı ve daha sonra efendisi olduğunu öğrendiğim caninin teki, kısrağının dizginlerini kamçı niyetine eline almış, bu çocuğa vuruyordu. Onu o halde görünce bu sert dayağın sebebinin ne olduğunu sordum.

Bu ayı herif, delikanlının onun hizmetkârı olduğunu ve şaşkınlıktan değil, yalancılığından kaynaklanan birtakım gafletlere düştüğünü, o yüzden kendisine bu dayağı attığını söyledi. Buna karşılık bu çocukcağız da 'Efendim, beni dövmesinin sebebi, paramı istiyor oluşum,' diye açıkladı. Efendisi ise buna karşılık şu anda hatırlamadığım birtakım mazeretler ve açıklamalarda bulundu, ama ben bunları kabul etmedim. Sözün kısası, düğümü çözdürüp çocuğu serbest bıraktırdım. O acımasız adama da derhal çocuğu yanına alıp götüreceğine, çocuğun parasını verdikten sonra üstüne bir riyal ekleyip borcunu fazla fazla ödeyeceğine yemin ettirdim. Bütün bunlar doğru, değil mi, Andres evladım? Ağırlığımı nasıl koyduğumu, onun da nasıl burnunu kırıp her dediğimi ve emrettiğini harfi harfine yapacağına söz verdiğini görmedin mi? Cevap ver; hiçbir şeyden korkmana çekinmene gerek yok. Olan biten her şeyi bu beylere söyle, söyle ki yollarda gezgin şövalyelerin bulunmasının ne kadar faydalı bir şey olduğunu görüp anlasınlar."

"Zatıalinizin söylediklerinin hepsi tamamen doğru," diye yanıt verdi delikanlı, "ama işin sonu zatıalinizin düşündüğünün tam tersi şekilde son buldu."

"Nasıl tam tersi?" diye karşılık verdi Don Quijote, "o herif paranı ödemedi mi yani?"

"Sırf paramı ödemeseydi yine iyiydi," diye cevapladı delikanlı, "zatıaliniz ormandan çıkar çıkmaz biz ikimiz yalnız kalınca beni o meşe ağacına yeniden bağladı ve bir posta daha kırbaçladı. Aziz Bartolomeus gibi yüzdü derimi. Hem de her bir kırbaç darbesinde zatıalinizle dalga geçen bir şaka bir espri yapıyordu, illaki; o kadar acı içinde olmasam ben bile gülecektim neredeyse. Sonuç olarak beni öyle bir hale soktu ki o günden beri bu zalimin bana verdiği yaraların iyileşmesi için hastanedeydim bugüne kadar. Bütün bunların mesulü de zatıalinizdir, çünkü yolunuza devam etseydiniz, çağrılmadığınız yere gitmeseydiniz ve başkalarının işine burnunuzu sokmasaydınız, efendim bana on beş, yirmi kırbaç daha vurur, sonra da salar ve bana olan borcunu öderdi. Fakat zatıaliniz ona öyle ölçüsüz hakaretlerde bulundunuz, o kadar kötü konuştunuz ki cinleri tepesi-

ne çıktı. Sizden öç alacak durumda olmadığı için de, siz oradan ayrılır ayrılmaz bütün hırsını benden öyle bir çıkardı ki sanıyorum bundan sonra ömrüm boyunca bir daha erkek olmam mümkün değil."

"Benim hatam," dedi Don Quijote, "oradan ayrılmak oldu. Senin paranın ödendiğini görene kadar gitmemem lazımdı. Çünkü bunca zamanlık deneyimimden bilmem gerekirdi ki kendi işine gelmediği sürece sözünü tutan zalim yoktur. Fakat hatırlıyorsan Andres, eğer sana paranı ödemezse, balinanın karnına bile saklansa gidip kendisini bulacağıma yemin etmiştim."

"Doğru," dedi Andres, "ama hiçbir işe yaramadı."

"İşe yarıyor mu yaramıyor mu, şimdi görürsün," dedi Don Quijote.

Böyle söyledikten sonra bir çırpıda ayağa kalktı ve Sancho'ya onlar yemek yerken etrafta dolanmaya başlamış olan Rocinante'ye gem vurmasını emretti.

Dorotea ne yapmak istediğini sordu. O da gidip bu zalim adamı bulacağını, kendisini en katı surette cezalandıracağını ve yeryüzünde sözünde durmayan ne kadar zalim adam varsa hepsi namına Andres'in parasını son kuruşuna kadar ödeteceğini söyledi. Buna karşılık Dorotea, kendisine verdiği iyilik sözüne göre böyle bir şeye kalkışamayacağını, bu serüveni bitirmeden başka bir serüvene atılmasına müsaade olmadığını hatırlattı. Dorotea'nın krallığından dönene kadar öfkesine hâkim olması gerektiğini herkesten çok onun bilmesi gerekiyordu.

"Doğru," diye karşılık verdi Don Quijote. "Siz hanımefendinin de söylediği gibi, Adres'in ben dönene kadar sabretmesi gerekir. Ben tekrar yemin ediyorum ki intikamı alınıp parası ödenene kadar bu işin peşini bırakmayacağım."

"Ben bu yeminlere inanmıyorum," dedi Andres, "şu anda hiçbir intikam da umurumda değil. Sevilla'ya gitmenin yolunu bulayım, o bana yeter. Yanıma alabileceğim yiyecek bir şeyiniz varsa verin. Zatialinizi de gezgin şövalyelerin hepsini de Tanrı'ya havale ediyorum. O gezdikleri bana ne kadar yaradıysa onlara da o kadar yarasın."

Sancho çıkınından bir parça ekmekle biraz peynir çıkardı ve delikanlıya uzattı. Sonra da şöyle dedi:

"Alın, Andres kardeşim, başınıza gelen talihsizlikte hepimizin payı var."

"Sizin ne payınız var ki?" diye sordu Andres.

"Size verdiğim bu peynir ve ekmek parçasının eksikliğini ben duyar mıyım duymaz mıyım, Tanrı bilir," diye yanıtladı Sancho. "Şunu bilin ki, dostum, gezgin şövalyelerin silahtarları olarak bizler çok aç kalır, çok bahtsızlık yaşar ve laftan çok icraatta hissedilen daha pek çok zorluğa göğüs gereriz."

Andres peyniriyle ekmeğini aldı. Baktı ki başka kimse bir şey vermiyor, başını eğdi ve deyim yerindeyse yola revan oldu. Ancak gitmeden önce Don Quijote'ye döndü ve şöyle dedi:

"Tanrı aşkına, saygıdeğer gezgin şövalye, bir daha karşılaşırsak, beni parçalara ayırdıklarını bile görseniz, sakın imdadıma koşmayın ve beni kaderimle baş başa bırakın. Sizin yardımcı olmanızla başıma açılacakların yanında, kaderimin bana getirdiği talihsizlikler pek bir şey sayılmaz. Size de dünyadaki gelmiş geçmiş bütün gezgin şövalyelere de lanet olsun."

Don Quijote derhal ayağa kalkıp cezasını verecekti, ama Andres tabanları öyle bir yağlayıp koşmaya başlamıştı ki kimse arkasından gitmeye kalkışmadı. Don Quijote, Andres'in öyküsünden sonra öyle kederlendi ki diğerleri iyice utandırmamak için kahkahalarını tutmak zorunda kaldılar.

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM

Don Quijote ve beraberindekilerin handa başlarına gelenlere dair

Lezzetli yemeklerini bitirdikten sonra yeniden atlarına bindiler ve başlarına anlatmaya değer pek bir şey gelmeden ertesi gün hana, yani Sancho'nun bütün korku ve endişesinin sebebi olan o mekâna vardılar. İçeri girmek istemediyse de başka çaresi yoktu. Hancı kadın, kocası, kızı ve Maritones Don Quijote'yi ve Sancho'yu görünce büyük bir sevinçle dışarı, onları karşılamaya çıktılar. O da bu sevinç gösterisini ciddiyet ve ağırbaşlılıkla karşıladı ve kendisine son seferkinden daha iyi bir yatak yapmalarını istedi. Hancı kadın ise son seferkinden fazla para öderse kendisine prenslere layık bir yatak yapacağı yanıtını verdi. Don Quijote daha fazla ödeyeceğini söyleyince kendisine yine aynı tavan arasında, biraz daha hallice bir yatak yaptılar. O da tamamen bitap ve şuursuz halde olduğu için hemen yatıverdi.

Kapı kapanır kapanmaz hancı kadın berberin sakalına yapıştı ve şöyle dedi:

"Tanrı'ya yeminim olsun, artık benim kuyruğumdan sakal yapma işi bitti; kuyruğum bana geri iade edilecek. Kocamınki yerlerde sürünüyor, ayıp. Taraktan bahsediyorum, eskiden kuyrukcağızıma asardı ne güzel."

Kadın ne kadar çekiştirse de berber kuyruğu bir türlü bırakmak istemeyince rahip araya girip vermesini söyledi. Artık o numaraya devam etmeye gerek yoktu; kendi gerçek kimliğiyle ortaya çıkabilir, Don Quijote'ye ise kürek mahkûmu hırsızlar onu soydukları için bu hana gelip kaçtığını söyleyebilirdi. Prensesin silahtarına ne oldu diye sorarsa da prensesin halkına prensesin gelmekte olduğu, kurtarıcılarını da yanında getirdiğini haber versin diye onu krallığa önden gönderdikleri gibi bir şey uydurabilirlerdi. Bunun üzerine berber kuyruğu hancı kadına memnuniyetle iade ederken Don Quijote'nin kurtuluşu için ödünç aldıkları diğer bütün aksesuarlar da geri verildi. Handaki herkes Dorotea'nın muhteşem güzelliğine ve çoban Cardenio'nun yakışıklılığına hayran oldu. Rahip, handa yiyecek ne varsa hazırlamalarını istedi; hancı da iyi para alacağı düşüncesiyle epey emek harcayarak çok güzel bir akşam yemeği hazırlattı. Bütün bunlar olurken Don Quijote uyuyordu; yemek yemekten ziyade uyumanın kendisine daha iyi geleceğini düşündüklerinden, uyandırmadılar.

Akşam yemeğinde hancı, karısı, kızı, Maritones ve diğer yolcular hep birlikte Don Quijote'nin bu tuhaf deliliğini ve onu ne halde bulduklarını konuştular. Hancı kadın ise katırcıyla yaşananları anlattı. Ardından Sancho etrafta mı diye etrafı kolaçan edip, orada olmadığını fark edince battaniye olayını da söyledi. Bu hikâye herkesi epey güldürdü. Rahip, Don Quijote'nun okuduğu şövalyelik kitapları yüzünden delirdiğini söyleyince hancı şöyle dedi:

"Böyle bir şey nasıl olur, bilmiyorum. Açıkçası ben dünyada bundan daha iyi yazın türü olduğunu düşünmüyorum. Şurada başka yazılarla birlikte benim de iki üç kitabım var ve bunlar sadece bana değil, daha pek çoklarına hayat vermişlerdir. Çünkü hasat zamanı geldiğinde bayramlarda burayı orakçılar doldurur. İçlerinde okuma bilen birisi illaki olur, gider şu kitaplardan birini eline alır. Biz de nereden baksan otuz kişi etrafına toplanır, onu dinleriz. Öyle keyifleniriz ki saçlarımızın aklarına yeniden renk gelir sanki. En azından kendi adıma konuşayım, ben şövalyelerin o korkunç darbeleri öfkeyle indirdiklerinin öykülerini dinleyince benim de aynısını yapasım gelir; gece gündüz bu hikâyeleri dinlemek isterim."

"Al benden de o kadar," dedi hancı kadın. "çünkü evde bir tek siz bu kitapları dinlerken huzur oluyor; kendinizi o kadar kaptırıyorsunuz ki azar kaymayı unutuyorsunuz."

"Doğru," dedi Maritones, "doğrusu ben de bunları dinlemekten çok hoşlanıyorum, çok güzeller. Hele ki hikâyede bir hanımefendi portakal ağaçlarının altında şövalyesinin kollarındaysa ve dadısı geride kıskançlıktan ve heyecandan ölecek halde onlar için gözetlemede duruyorsa, değmeyin keyfime. Nasıl tatlı oluyor."

"Ya siz ne düşünüyorsunuz küçük hanım?" dedi rahip hancının kızına dönerek.

"Gerçekten bilmiyorum, efendim," diye yanıtladı kız, "ben de dinliyorum ve açıkçası anlamasam da dinlemekten hoşlanıyorum. Ama babamın sevdiği dayaklar benim hoşuma gitmiyor; ben şövalyelerin sevgililerinden ayrı olduklarındaki sızlanmalarını beğeniyorum daha çok. Hatta bazen çok içlenmekten ağladığım oluyor."

"Eğer sizin için ağlıyor olsalardı onları teselli ederdiniz o halde, değil mi hanımefendi?" dedi Dorotea.

"Bilmiyorum ne yapardım," diye yanıtladı kız, "tek bildiğim, o hanımların bazılarının çok acımasız oldukları. Şövalyelerine kaplan, aslan gibi bin türlü hakaret ediyorlar. Aman Tanrım! Bazı insanlar nasıl böyle ruhsuz ve vicdansız olabiliyor da şerefli bir adamın yüzüne bir kerecik bakmaktansa ölmesini ya da delirmesini tercih ediyorlar. Bunca iffetliliğin ne işe yaradığını anlamıyorum. Mesele namussa evlensinler bitsin. Onlar da zaten onu istiyor."

"Sus, kızım," dedi hancı kadın, "sanki bu işleri çok biliyormuşsun gibi konuşuyorsun. Genç kızların çok şey bilmesi de çok konuşması da iyi değildir."

"Bu beyefendi bana sorunca cevap vermeden edemedim," diye yanıtladı kız.

"Pekâlâ, o zaman," dedi rahip, "hancı efendi, getirin bakalım şu kitapları, bir göreyim."

"Hayhay, efendim," diye yanıtladı o da.

Hancı odasına girdi ve küçük bir zincirle bağlı eski bir valiz çıkardı. Valizi açtı; içinde üç büyük kitap ve çok güzel bir elyazısıyla yazıl-

mış başka kâğıtlar vardı. İlk kitabın adı *Trakyalı Don Cirongilio*, ikincisi *Cürcanlı Feliksmarte* ve sonuncusu ise *Cordobalı Büyük Komutan Gonzalo Hernandez'in Öyküsü ve Diego Garcia de Pareces'in Hayatı* idi. Rahip ilk iki kitabın adını okuduktan sonra berbere döndü ve şöyle dedi:

"Şimdi burada arkadaşımın kâhyasıyla yeğeni lazımdı bize."

"Lüzum yok," diye karşılık verdi berber, "bunları ben de avluya kadar taşıyabilirim ya da şömineye götürürüm; güzel, harlı bir ateş yanıyor orada da."

"Zatıaliniz daha da mı kitap yakmak istiyor şimdi?" dedi hancı.

"Sadece şu ikisi," dedi rahip. "Don Cirongilio ve Feliksmarte'ninki."

"Benim kitaplarım kâfir, nizipçi kitaplar mı ki yakmak istiyorsunuz?" dedi hancı.

"Hizipçi demek istediniz, dostum," dedi berber, "nizipçi değil."

"Evet, onu dedim," diye yanıtladı hancı, "ama illa yakmak istiyorsanız şu Büyük Komutan ile Diego Garcia olanı yakın. Diğerlerini yakacağıma çocuğumu yakarım daha iyi."

"Sevgili kardeşim," dedi rahip, "bu iki kitap yalan dolanla, bir sürü numarayla dolu. Büyük Komutan ise gerçek bir hikâye. Cordobalı Gonzalo Hernandez'in yaptıklarını anlatıyor ki kendisi, yaptığı pek çok büyük kahramanlıklar sayesinde bütün dünyada Büyük Komutan olarak anılır. Bu unvanı hak edecek şan ve şerefi kazanan tek kişidir. Bu Diego Garcia Paredes ise Ekstremadura'nın Trujillo şehrinden olup seçkin bir şövalye, yiğit mi yiğit bir askerdir. Doğuştan öyle güçlüdür ki bir öfkelendi mi bir değirmenin çarkını tek bir parmağıyla durdurur. Bir seferinde bir köprübaşında elinde katanayla durmuş ve dev bir orduyu durdurmuş, köprüden geçirmemiştir. Bunun dışında daha başka o kadar çok kahramanlığa imza atmıştır ki bunları kendisi alçakgönüllü ve mütevazı bir şövalye olarak yazmasaydı da dışarıdan rahat rahat yazan birisi anlatmış olsaydı, ne Hektor, ne Akhilleus ne Orlando kalırdı şimdiye."

"Siz onu benim külahıma anlatın!" dedi hancı. "Ne şaşılacak şey ya! Değirmenin çarkını durdurmuş! Tanrı aşkına, siz esas Cürcanlı Feliksmarte'nin yaptıklarını okuyacaksınız. Tek bir ters kılıç darbesiyle tam beş devi fasulye zarı gibi ortadan ikiye böldü; çocukların bakla bebeklerle oynaması gibi oynadı hepsiyle. Başka bir seferinde ise hepsi baştan aşağı zırhlı, bin altı yüzden fazla askeri olan kocaman ve güçlü bir orduyu koyun sürüsüymüş gibi tarumar etti. Peki, tıpkı kitapta anlatıldığı gibi cesur ve yürekli olan Trakyalı Don Cirongilio için ne diyeceksiniz? Bir gün nehirde ilerlerken suyun içinden bir ateş yılanı çıkıyor da görür görmez üstüne atladığı gibi pullu derisini ikiye yarıyor ve boğazını iki eliyle öyle bir sıkıyor ki yılan boğulduğunu anlayınca gerisin geri suyun derinliklerine atıyor kendini. Şövalye ellerini boğazından çekmediği için de onu da çekip götürüyor. Suyun altına girdiğinde bir de ne görsün: her tarafı saraylarla, bahçelerle çevrili, adeta büyüleniyor. Sonra yılan, yaşlı bir adam kılığına girip ona hiç duyulmadık şeyler söylüyor. Sıkı durun, beyefendi,

siz esas bunu duyunca deliye dönersiniz. Sizin Büyük Komutan'ınız da Diego Garcia'nız da halt etmiş!"

Bunları duyan Dorotea, Cardenio'ya fısıldayarak şöyle dedi:

"Hancımız Don Quijote'ye rakip olacak, az kaldı."

"Bence de öyle," diye yanıt verdi Cardenio, "çünkü o kitaplarda yazan her şeyi harfi harfine olmuş gibi kesin kabul ettiği çok belli; yalınayak keşişlerin kendileri gelse bile aksine inandıramaz."

"Bakın kardeşim," diye sözü aldı yine rahip, "ne Cürcanlı Feliksmarte, ne Trakyalı Don Cirongilio ne de şövalyelik kitaplarının bahsettiği o diğer şövalyeler bu dünyada yaşamamıştır. Bunların hepsi, aylak akılların uydurduğu hikâyelerdir ve sizin de dediğiniz gibi insanlar hoş vakit geçirsin diye yazılmıştır; tıpkı sizin orakçılarınız okurken keyiflendikleri gibi işte. Size yemin ederim ki dünyada böyle şövalyeler hiç olmamış, bu kahramanlıklar da çılgınlar da hiç yaşanmamıştır."

"Başkasına yutturun siz onu!" diye yanıtladı hancı. "Sanki ben dünkü çocuk muyum ikiyle ikiyi toplayamayacağım! Zatıaliniz benim ağzıma emzik vermeyi unutun bir kere, çünkü Tanrı biliyor, enayi değilim ben. Beni Krallık Konseyi Lordlarından onaylanarak basılan bütün bu güzel kitapların yazdıkları şeylerin yalandan dümenden başka bir şey olmadığına inandırmaya çalışmak iyi numara doğrusu. Sanki onlar insanın aklını başından alan bunca yalanı dolanı, bunca savaşı büyüyü bir araya getirip yayımlayacak insanlar da!"

"Dedim size, arkadaşım" diye karşılık verdi rahip, "bunlar bizim boş zamanlarımızı hoşça geçirmemiz için yazılan şeyler. Nasıl ki iyi yönetilen ülkelerde çalışmak istemeyen ya da çalışmak zorunda olmayan veyahut da çalışacak durumda olmayan insanları oyalamak için satranç, top ve bilardo oynanmasına izin veriliyorsa, bu tür kitapların basılmasına da o yüzden izin veriliyor. Kimsenin bu kitapların içinde yazan hikâyelerin gerçek olduğuna inanacak kadar cahil olacağı düşünülmüyor tabii; zaten değillerdir de. Aslında şu anda izin verseler, dinleyiciler de istese, şövalyelik kitaplarının iyi kitaplar olmaları için hangi özelliklere sahip olmaları gerektiğini anlatırdım. Belki kimilerinin işine yarar, hatta kimilerinin hoşuna bile giderdi. Ama umuyorum ki fikirlerimi bir şeyleri düzeltebilecek birilerine

açabileceğim zaman da gelir bir gün. Bu esnada, sayın hancı bey, dediklerime inanın ve kitaplarınızı alıp doğrularına yanlışlarına kendiniz karar verin. Size yararlı olur umarım. Tanrı korusun da, misafiriniz Don Quijote'nin düştüğü duruma düşmeyin."

"Öyle şey olmaz," diye yanıtladı hancı, "ben gezgin şövalye olacak kadar deli değilim, çünkü artık işlerin o meşhur şövalyelerin dünyayı gezdiği çağlardaki gibi olmadığını gayet iyi görüyorum."

Bu konuşmanın ortasında Sancho içeri girmiş ve artık gezgin şövalyelerin olmadığına, bütün şövalyelik kitaplarının uydurma yalan dolandan ibaret olduğuna dair duydukları karşısında çok şaşırmış, kafası karışmıştı. Bu yüzden efendisinin bu seyahatinin sonunun nereye varacağını bekleyecekti. Eğer efendisinin beklediği gibi mutlu sona varmazsa onu bırakıp karısına, çocuklarına ve eski işine geri dönmeye karar verdi.

Hancı valizi ve kitapları götürüyordu ki rahip araya girip şöyle dedi:

"Durun, şu harika el yazısıyla yazılmış kâğıtların ne olduğuna bakmak istiyorum önce."

Hancı kağıtları çıkarıp okuması için rahipa uzattı. Elyazısıyla yazılmış bu sekiz kağıdın ilkinin üstünde büyük harflerle "Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi" yazıyordu. Rahip iki üç satırı içinden okuduktan sonra şöyle dedi:

"Hikâyenin başlığı hiç fena değil. Şimdi açıp hepsini okuyasım geldi.

Hancı buna şöyle yanıt verdi:

"O halde okuyun efendim, çünkü şunu bilmenizi isterim ki bunu handa okuyan konukların hepsi çok beğenip benden istediler, ama ben vermedim; çünkü valizi, kitapları ve kağıtları burada unutan konuğuma hepsini iade etmek isterim, zira bunların sahibi pekâlâ bir gün çıkıp gelebilir. Kitapları ne kadar özleyecek olsam da elbette geri vereceğim. Hancı olabilirim, ama ben de hâlâ Hıristiyan'ım."

"Çok haklısınız, dostum," dedi rahip, "fakat çok hoşuma giderse kopyasını çıkarmama izin vermelisiniz."

"Memnuniyetle," diye yanıtladı hancı.

Onlar bu konuşmayı yaparken Cardenio hikâyeyi eline aldı ve okumaya başladı. Rahiple aynı düşünceyi paylaştığı için kendisinden okumasını rica etti; böylece herkes hikâyeyi duyabilecekti.

"Okurdum okumasına," dedi rahip, "ama bu zamanı uyuyarak geçirmemiz bizim için daha iyi olur."

"Hikâye dinlemek benim için iyi bir dinlence olur," dedi Dorotea. "Zira zihnim yatışmış değil, henüz uyuyamam."

"Madem öyle," dedi rahip, "sırf meraktan da olsa okuyayım o halde; belki içinden hoş bir şey çıkar."

Üstat Nicolas da aynı ricada bulundu, sonra Sancho da. Bunun üzerine

rahip hem bu kadar insanın hem kendisinin keyif alacağını görünce şöyle dedi:

"O halde gelin, dinleyin bakalım; hikâye şöyle başlıyor:"

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Münasebetsiz Meraklı hikâyesi anlatılır

İtalya'nın Toskana adlı vilayetinin zengin ve meşhur şehri Floransa'da Anselmo ve Lotario adlı, iki zengin ve soylu beyefendi yaşardı. Öyle yakın arkadaşlardı ki tanıyan herkes, onlardan "İki Arkadaş" diye söz ederdi. İkisi de bekârdı; yaşları aynı, alışkanlıkları benzerdi. Bütün bunlar, böyle karşılıklı bir dostluk geliştirmeleri için kâfiydi. Anselmo, aşk meşk ilişkilerine Lotario'dan daha meraklıydı; Lotario ise daha çok av peşine düşmeyi severdi. Ama Anselmo, gerektiğinde Lotario'nun zevklerine eşlik etmek için kendi eğlencesini bırakır, aynı şekilde Lotario da Anselmo'nunkilere katılmak için kendininkileri bir kenara koyardı. Niyetleri birbirleriyle öyle uyumluydu ki en tıkırında çalışan saat bile yanlarından geçemezdi.

Anselmo, aynı şehirden güzel ve soylu bir genç kıza tutulmuştu. Hem ailesi hem kendisi öyle iyi insanlardı ki sonunda kendisinden ayrı hiçbir şey yapamadığı dostu Lotario'nun da onayını alarak, kızı ailesinden istemeye karar verdi ve istedi de. İşin aracılığını Lotario üstlenmiş ve meselenin tam da arkadaşının istediği şekilde karara bağlanmasını sağlamış, sonunda Anselmo o kadar arzuladığı şeye kısa bir sürede kavuşmuştu. Camila ise Anselmo'nun kocası olmasıyla öyle mutluydu ki hem Tanrı'ya hem de sayesinde talihin yüzüne güldüğü Lotario'ya yorulmaksızın şükrediyordu.

Düğünden sonraki günler genelde nasıl keyifli olursa, ilk günlerde Lotario her zamanki gibi arkadaşı Anselmo'nun evine gidip çıkmaya devam etti; dostunu elinden geldiğince tebrik etmek, onurlandırmak ve sevincini paylaşmak istiyordu. Fakat düğün günlerinin sona ermesi ve bu ziyaretlerin ve tebriklerin sıklığının azalmasıyla, Lotario artık Anselmo'nun evine gitmeyi bıraktı; çünkü aklıbaşında herkes gibi o da evli arkadaşların evine artık bekârlık günlerindeki

gibi girilip çıkılmaması gerektiğini düşünüyordu. Güzel ve gerçek dostlukların hiçbir zaman şüpheye yer veremeyecek olması ve vermemesi gerekmesine karşın, evli bir adamın şerefi öyle kırılgandır ki arkadaşlardan çok kardeşlerden gelecek tehlikeye daha bile açıktır.

Anselmo, Lotario'nun ziyaretlerinin azaldığını fark etti ve kendisine yakınmaya başladı. Evliliğinin onun dostluğundan mahrum kalacağı anlamına geleceğini bilseydi, böyle bir şeye hiç kalkışmayacağını söylüyordu. Bekârlık günlerindeki münasebetleri sayesinde 'iki arkadaş' gibi harikulade bir lakapla anılma şansına erişmişlerdi; şimdi sırf dikkatli davranmak endişesi yüzünden böyle hoş ve meşhur bir isimden olmalarına izin vermeyecekti. Bu yüzden Lotario'ya yalvardı –tabii o ikisinin aralarında böyle bir kelime kullanılabilirse– ve evine eskiden olduğu gibi, sanki kendi eviymiş gibi girip çıkmasını istedi; karısı Camila'nın onun isteğinin dışına çıkacak hiçbir niyeti ve arzusu olmadığından emin olabilirdi. Hatta iki arkadaşın birbirlerini ne kadar sevdiklerini o da bildiğinden, şimdi aralarına böyle soğukluk girdiğini görünce tasalanıyordu.

Anselmo'nun Lotario'yu evine eskisi gibi gelmeye ikna etmek için söyledikleri bunca şeye karşılık Lotario öyle sağduyulu, ihtiyatlı ve düşünceli yanıtlar verdi ki Anselmo arkadaşının iyi niyetine inandı. Bunun üzerine haftada iki gün ve bayramlarda olmak üzere Lotario'nun gelip onunla birlikte yemek yemesinde anlaştılar. Aralarında böyle konuşmuş olmalarına rağmen, Lotario arkadaşının şerefine leke sürmediğinden emin olduğu bir noktanın ötesine geçmeme kararı aldı, zira dostunun şerefini kendisininkinden bile önemli görüyordu. Tanrı'nın güzel bir eş bahşettiği evli bir adamın, karısının görüştüğü kız arkadaşlarına dikkat ettiği kadar, evine hangi arkadaşlarını kabul ettiğine de bir o kadar dikkat etmesi gerektiğini söylüyordu ve haklıydı da. Çünkü çarşı, tapınaklar, insan içinde kutlanan bayramlar ve kilise ziyaretleri gibi kocaların karılarına her zaman yasaklayamayacağı yer ve durumlarda yapılması veya ayarlanması mümkün olmayan şeyler, en güvenilir kız arkadaşların ya da akrabaların evinde kolaylıkla ayarlanabilir.

Lotario aynı zamanda evli adamların, kendi davranışlarındaki eksiklikleri ona gösterecek bir arkadaşa ihtiyacı olduğunu da söylü-

yordu. Çünkü bir kocanın, bazen karısına duyduğu büyük sevgiden dolayı, kendisini uyarmadığı ya da onu kızdırmamak adına neyi yapıp ne yapmaması gerektiğini söylemediği olur, ama bazen bunların yapılıp yapılmaması namus veya utanç meselesi olabilirdi. Üstelik bir arkadaşın uyarısı sayesinde bu tür hatalardan kaçınmak gayet kolaydı. Ama Lotario'nun olduğu kadar akıllı, sadık ve gerçek bir dost nereden bulunur ki? Gerçekten bilmiyorum, ama Lotario böyle bir dosttu işte. Arkadaşının onuru için öyle özen gösterip çaba sarfediyordu ki evine gitmesi için kararlaştırılan vakitleri bile azaltmaya, kısaltmaya, eksiltmeye çalışıyordu. Çünkü kendisi gibi zengin, kibar, soylu ve kendisine atfettiği güzel niteliklere sahip bir gencin, Camila gibi güzel bir kadının evine girmesinin, aylak aylak bakan kem gözlere kötü gözükeceğinden korkuyordu. Onun iyiliği ve fazileti, kötü niyetli lafları susturmaya yeterdi, ama yine de ne onun ne de kendi arkadaşının yüzakına gölge düşürmek istemiyordu. Bu nedenle günlerinin çoğunu başka işler ve eğlencelerle geçiriyor ve bunların muhakkak yapılması gereken şeyler olduğunu söylüyordu. Bunun sonucunda ise iki arkadaşın birlikte geçirdikleri saatlerin çoğunu bir tarafın şikâyetleri ve öbür tarafın özürleri oluşturmaya başlamıştı.

Bir gün bu iki arkadaş, şehrin dışındaki çayırlarda yürüyüşe çıkmışlarken Anselmo, Lotario'ya şunları söyledi:

"Dostum Lotario, Tanrı'nın bana böyle bir aile vermek, hiç cimrilik etmeden hem doğal hem maddi zenginlikler sunmak ve senin gibi bir dost, Camila gibi bir eş bahşetmek gibi lütuflarda bulunmasına karşı yeterince minnettar olamadığımı düşünebilirsin. Her ne kadar layıkıyla yerine getiremesem de ikiniz de elimden geldiğince çok değer verdiğim birer hazinesiniz benim için. Hemen herkesin mutlu olması için yeterli olan bütün bu nimetler elimde, ama ben dünyanın en huzursuz, en hoşnutsuz insanıyım, zira bir süredir öyle alışılmadık, öyle tuhaf bir arzu içimi sıkıyor ki kendime bile şaşırıyorum. Yalnız başıma kaldığım zaman bunun için kendimi suçluyor, bu düşüncelerimi zaptetmeye ve aklımdan kovmaya uğraşıyorum. Ama bunu yapmakta öyle zorlandım ki sanki gizlemek yerine tüm dünyaya açmaya çalışsaymışım aynı şey olurdu. Madem ortaya çıkacak, o halde senin sırların arasına dahil olsun istiyorum, [illegible]a bu sırla

birlikte benim dostum olarak bana çare bulmakta çaba göstereceğine güvendiğim için, kısa bir süre sonra bu sıkıntıdan kurtulacağıma inanıyor ve senin ilgin sayesinde, deliliğimin beni getirdiği mutsuzluk kadar büyük bir saadete kavuşmayı umuyorum."

Anselmo'nun bu sözleri Lotario'yu çok şaşırttı. Bu kadar uzun bir girizgâhın nereye varacağını bilemiyordu. Arkadaşını bunca huzursuz eden isteğin ne olabileceğini kafasında evirip çevirse de, tahminlerinin hiçbirinde gerçeğe yaklaşamadı bile. Sonunda bu gergin bekleyişin verdiği sıkıntıdan bunaldığından, Anselmo'ya en mahrem düşüncelerini açıklamak için lafı bu kadar dolandırdırarak dostluklarına büyük haksızlık ettiğini söyledi; zira bu derdinden kurtulmak için tavsiye de istese, arzusunu yerine getirmek için yardım da arasa, kendisine güvenebileceğini zaten biliyordu.

"Doğru," diye yanıt verdi Anselmo, "sana güvenebileceğimden emin olduğum için söylüyorum ki, dostum Lotario, beni huzursuz eden bu arzu, karım Camila'nın gerçekten benim düşündüğüm kadar iyi ve mükemmel olup olmadığını bilmek isteğidir. Nasıl ki ateş altının saflığını kesin olarak kanıtlamada kullanılır, ben de onun saflığını aynı kesinlikle kanıtlayacak şekilde sınava tabi tutmazsam bundan bir türlü emin olamıyorum. Çünkü şundan eminim, sevgili dostum, bir kadının iffetliliği, ne kadar peşine düşülüp düşülmediğiyle orantılıdır. Namuslu kadın, ancak peşini bırakmayan âşıkların vaatleri, hediyeleri, gözyaşları ve ısrarları karşısında yumuşamadığı ölçüde namusludur. Çünkü hiç kimse onu kötü yola davet etmiyorsa, bir kadının namuslu davranmasında takdir edilecek ne vardır ki? Serbest kalma özgürlüğü olmayan, göstereceği ilk sadakatsizlik belirtisinde kocasının canını alacağını bilen kadının ürkek ve çekingen olmasında şaşılacak ne var? Ben, korkudan ya da fırsatı olmadığından namuslu davranana, ısrarla peşinden koşulduktan sonra bu sınavdan zaferle çıkan kişiye aynı takdiri gösteremem. Yani sonuç olarak, düşüncemi desteklemek ve kanıtlamak için sana bununla birlikte verebileceğim daha başka pek çok sebepten dolayı eşim Calima'nın da bu zorlukların üstesinden gelmesini, onda da istek uyandıracak kadar değerli birisi tarafından kendisine kur yapılmasının yaratacağı ateş çemberinden yüzünün akıyla tertemiz çıkmasını istiyorum.

Ve eğer bu savaştan muzaffer bir şekilde çıkarsa, ki bence çıkacak, talihimin eşi benzeri olmadığını düşüneceğim. Arzularımın tamamının yerine geldiğine hükmedecek, kendimi Bilge kişinin "onu kim bulabilir?" diye sorduğu o güçlü kadını bulmuş sayacağım.* Eğer bütün bunlar düşündüğümün aksi şekilde gerçekleşirse de, bu sefer fikrimde yanılmadığımı görmenin verdiği memnuniyet sayesinde, bana pahalıya malolacak bu deneyimin acısını göğüsleyebileceğim. Ve bana söyleyeceğin hiçbir şey beni bu arzumu gerçekleştirmekten alıkoyamayacağı için, dostum Lotario, kesin kararlı olduğum amacımı gerçekleştirecek kişinin sen olmanı istiyorum! Dürüst, namuslu, ürkek ve gözü kapalı bir kadının peşine düşmek konusunda gerektiğini düşündüğüm ne varsa eksiksiz yapabilmen için sana ne lazımsa sağlayacağım. Diğer sebepler bir yana, bu zorlu görevde sana güvenmek istememin bir başka sebebi de, Camila'nın bu sınavdan mağlup çıkması durumunda, mağlubiyetin sonuna kadar götürülmeyeceğinden ve her şeyin saygı sınırları içerisinde kalacağından emin olmamdır. Böylece uğradığım hakaret, yalnızca istek seviyesinde kalır ve senin sessizliğinin sınırlarının dışına çıkmamış olur. Bu konuda olan biten her şeyi mezara kadar götüreceğinden adım gibi eminim. Kısacası benim gerçekten hayat diyebileceğim bir hayatımın olmasını istiyorsan, bu gönül savaşına kesinkes girmen, bu konuda isteksiz ve gevşek şekilde değil, bilakis davranışlarında bu isteğimin gerektirdiği azmi ve kararlılığı göstermen ve dostluğumuzun bana verdiği güveni boşa çıkarmaman gerekiyor."

İşte Anselmo Lotario'ya bunları anlattı. Lotario ise hepsini dikkatle dinledi ve burada yazılı olan birkaç sözü söylemek dışında, anlatılanlar bitene kadar ağzını bile açmadı. Sonunda Anselmo sözlerini bitince, ona sanki hayatında hiç görmediği, kendisinde şaşkınlık ve korku uyandıran bir şeye bakıyormuş gibi uzun uzun baktı ve sonra şöyle dedi:

"Ah, dostum Anselmo! Bu söylediklerinin şaka olmadığına bir türlü inanamıyorum. Bunları ciddi ciddi söylediğini bilseydim, bu

---

* Süleyman'ın Eski Ahit'te bahsettiği "güçlü kadın" fikrine atıfta bulunuluyor çn.

kadarını anlatmana müsaade etmez, böylece bu uzun nutuğu çekmene engel olabilirdim. Şundan hiç şüphem yok ki ya sen beni tanımıyorsun ya da ben seni. Fakat hayır! Ben senin Anselmo olduğunu çok iyi biliyorum, sen de benim Lotario olduğumu gayet iyi biliyorsun. İşin kötüsü, sen eskiden olduğun Anselmo değilsin ve bu yüzden benim eski Lotario olmadığımı düşünmüş olacaksın. Bana söylediklerinin benim dostum Anselmo'ya ait olmadığı gibi, benden istediklerin de senin tanıdığın Lotario'dan isteyeceğin şeyler değil. Çünkü iyi dostlar, arkadaşlarını, bir şairin de dediği gibi, ancak *usque ad aras** sınamalıdır; yani dostlarını Tanrı'ya karşı gelecek şeylerde sınamamaları gerekir. Putperestin biri bile dostluk konusunda böyle düşünmüşse, ilahi dostluğun hiçbir insani dostluk adına kaybedilmemesi gerektiğini bilen Hıristiyanların bunu daha çok düşünmesi gerekmez mi? Bir kimse, dostuna karşı görevini yerine getirebilmek için Tanrı'ya olan görevini bir kenara koyuyorsa, bunun küçük ve önemsiz bir şey değil, bilakis arkadaşının hayatını ve şerefini etkileyecek bir mesele olması gerekir. O halde söyle bana şimdi, Anselmo: benim böyle bir işe atılmamı ve o iğrenç şeyi yapmamı istiyorsun da, bu ikisinden hangisi senin için tehlike altında şu anda? Hiçbiri, elbette. Aksine, anladığım kadarıyla, senin hayatın ve onurunla birlikte kendiminkine de son vermem için hususi çaba sarf etmemi istiyorsun. Çünkü senin onuruna son vermem demek, elbette ki hayatına da son vermem anlamına gelir; zira onuru olmayan bir adam ölmüşten beter sayılır. Üstelik ben de senin isteğin üzerine bu işin aracısı olup sana bu kötülüğü etmekle kendim de onurumdan ve aynı sebeple hayatımdan da olmuş olmayacak mıyım? Dostum Anselmo, şimdi beni iyi dinle ve senin bu arzunun talep ettikleri konusunda aklıma gelenleri sana sonuna kadar anlatana dek de yanıt vermeme sabrını göster. Senin de karşılık vermen ve benim de seni dinlemem için de daha vaktimiz olacak."

"Memnuniyetle, dedi Anselmo, ne istersen söyle."

Lotario ise şöyle devam etti:

---

* [*Amicus*] *usque ad aras*: "Sunağa kadar [arkadaş]," "sonuna kadar [arkadaş]" anlamına gelen Latince bir deyimdir -çn.

"Ah Anselmo! Bana kalırsa senin içinde bulunduğun hâl, Mağriplilerin her zaman içinde bulundukları hâlin aynısı. Onlara da dinlerinin yanlışlıklarını anlatmak için ne Kutsal Kitap'tan alıntı yapmak işe yarar, ne de zihinsel muhakemeye ya da inanca dayalı açıklamalar işler. Elle tutulur, basit, somut, ıspatlanabilir ve kesin örneklerle gidilmeli, çürütülemez matematiksel ispatlar verilmelidir. Mesela "'Bir eşitlikte her iki taraftan da aynı değer çıkarılırsa, kalan tarafların değerleri yine eşittir," gibi. Bunları kelimelerle anlamazlarsa da, ki anlamazlar, bu sefer ellerle gösterilip gözlerinin önünde canlandırmak gerekir. Hatta buna rağmen onları bizim dinimizin kutsallığına inandırabilecek hiç kimse yoktur. Şimdi aynı yöntemi sende kullanmak benim de işime yarayacak, zira içinde uyanmış olan arzu o kadar absürt, o kadar akıldan mantıktan uzak ki senin bu saflığına akılla yaklaşmak bana kalırsa vakit kaybı olacaktır. Saflık diyorum, çünkü şu anda bunun adına başka bir şey demek istemiyorum. Hatta bu kötücül isteğine ceza olarak seni bu budalalığının içinde bırakıp gidesim de geliyor, ama sana karşı beslediğim dostluk hissiyatı, seni böyle yıkıcı bir tehlike içinde yalnız bırakmama müsaade etmiyor. Şimdi senin de iyice anlaman için soruyorum: Söyler misin, Anselmo, sen bana ürkek bir kadının peşinden gitmem, iffetli bir kadının aklını çelmem, saf ve temiz bir kadına kur yapmam, namuslu bir kadını baştan çıkarmam gerektiğini söylemedin mi? Evet, söyledin. Madem sen karının ürkek, iffetli, saf, temiz ve namuslu olduğunu biliyorsun, o halde daha ne istiyorsun? Ve eğer ki karının benim bütün hücumlarımdan galip çıkacağını düşünüyorsan –ki çıkacağına hiç şüphe yok– şimdi sahip olduğu unvanlardan başka ona daha ne vermek istiyorsun ya da kendisinin şimdi olduğundan daha başka ne olacağını düşünüyorsun? Ya sen onun gerçekten söylediğin gibi olduğunu düşünmüyorsun ya da ne istediğinin farkında değilsin. Gerçekten zaten dediğin gibi olduğunu düşünmüyorsan, namussuzluğuna uygun gördüğün şekilde ona canının istediğini yapmak yerine, neden sınamak istiyorsun? Yok, eğer düşündüğün kadar namuslu olduğuna inanıyorsan, o halde bu gerçeği sınava tabi tutmak baştan çok yersiz bir davranış olacaktır, zira testi geçtikten sonra, zaten ilk baştaki takdirin yine değişmeye-

cek. Buradan da şu sonuç çıkıyor: bize yarardan çok zarar getirecek şeylere kalkışmak, mantıksız ve pervasız akılların işidir; özellikle de yapmaya zorlanmadıkları veya mecbur olmadıkları, ama uzaktan bakıldığında bile delilik olduğu görülen şeylere girişiyorlarsa.

"Zorlu işlere ya Tanrı ya dünya için ya da ikisi adına girişilir. Tanrı için yapılanlar, insan bedenleri içinde meleklerin hayatlarını yaşayan azizlerin yaptıklarıdır. Dünya için yapılanlar, maddi zenginlik denilen şeyleri elde etmek için engin denizleri aşan, sayısız iklimden geçen, onca tuhaf halkla karşılaşanların yaptıklarıdır. Hem Tanrı hem dünya adına girişilenler ise o cesur askerlerin yaptıklarıdır. Onlar ki karşılarındaki duvarda tek bir top güllesinin açtığı boşluğu gördükleri anda her türlü korkuyu bir kenara atıp, kendilerini tehdit eden tehlikeyi umursamadan, hiç düşünmeden, inançlarını, vatanlarını ve kralların savunma arzusuyla kanatlanırlar ve kendilerini bekleyen binlerce ölümün ortasına yiğitçe atılırlar. Bunlar, insanların atılmaya alışkın oldukları şeylerdir ve ne kadar zorlukla ve tehlikeyle dolu olsalar da neticede onur, şeref ve yarar elde etme sebebidirler. Fakat senin atılıp gerçekleştirmek istediğin bu iş, ne Tanrı lütfu, ne maddi zenginlikler ne de insanlık şerefi elde etmeye yarayacak. Çünkü bu işin sonu senin istediğine varsa bile, sen bundan sonra ne daha mutlu, ne daha zengin ne de daha şan şeref sahibi olacaksın. Senin istediğin gibi olmazsa da, bu sefer akla hayale gelebilecek en büyük perişanlığa düşeceksin, çünkü başına gelen felaketi kimsenin bilmediğini düşünmek senin bir işine yaramayacak, senin biliyor olman seni mahvetmeye ve kahrolmana yetecek. Bu hakikati kanıtlamak için de sana meşhur şair Luigi Tansillo'nun *Aziz Pedro'nun Gözyaşları*'nın birinci kısmının sonunda geçen bir dörtlüğünü okumak isterim:

Büyüyor acısı, büyüyor utancı
Gün ağardığında Pedro'nun;
Kimse görmese de, utanıyor o yine de
Kendi kendinden, günahını bildiği için:
Çünkü yüce bir gönülün utanmasına kâfidir
Kimse görmsese bile kendi bilir hatasını
Yerden gökten başka şahidi olmasa da.

"Yani acını bir sır olarak saklamak, o acıdan kurtulmanı sağlamaz; bilakis durmadan ağlamak zorunda kalırsın. O yaşlar gözlerinden akmaz belki, ama yüreğinden akar. Tıpkı bizim şairin bahsettiği gibi, ihtiyatlı Rinaldo'nun yaptığı kadeh denemesini yapan o saf doktorun akıttığı kanlı yaşlara benzer. Bu verdiğim örnek, şiirsel bir kurmaca olsa bile, yine de içinde dikkat edilmeye, öğrenilip uygulanmaya değecek gizli ahlak dersleri yatıyor. Ayrıca sana şimdi söyleyeceklerimin sonunda, ne kadar büyük bir hataya düşmek üzere olduğunu anlayacaksın.

"Söyler misin, Anselmo, Tanrı ya da talih, seni pahabiçilmez değerde bir elmasın meşru sahibi yapmış olsa, bu elmasın güzelliği ve saflığı, onu gören bütün mücevher ustalarını kendisine hayran bıraksa, saflıkta, güzellikte ve incelikte, böyle bir taşın olup olabileceği en üstün seviyede bulunduğu konusunda ağız birliği etseler, sen de bunun böyle olduğuna inansan, aksini gösteren başka hiçbir bilgin de olmasa, senin bu taşı çekiç ve örsün arasına alıp bileğinin gücüne asılarak vurmak ve acaba söyledikleri kadar sert ve ince mi diye denemek istemen, sence makul bir istek mi olur? Hadi makul bir istek diyelim, sen de bunu yapmış ol, o da böyle saçma bir sınav karşısında yeterince dirençli çıksın, şimdi sırf bunun için, halihazırda sahip olduğu değerin ve ününün üstüne başka bir şey eklenmeyecektir. Kırıldı diyelim, bu da gayet mümkün, ama bu durumda her şey kaybedilmiş olmaz mı? Elbette olur. Üstelik elmas sahibi de herkesin gözünde ahmağın teki olmuş olur. O halde, dostum Anselmo, Camila'yı da hem senin gözünde hem de başkalarının gözünde böyle değerli bir elmasmış gibi düşün. Onu kırılma tehlikesine atmak akıl kârı değildir; zira kırılmayacak olsa bile, şu an sahip olduğu değerden daha fazlasına erişmeyecektir. Eğer dayanamayıp direnç gösteremezse, bu sefer onsuz kalacağını düşün. O zaman da hem onun hem de kendi mahvının sebebi olduğun için gayet haklı olarak kendi kendinden şikâyet edebilir duruma gelirsin. Bu dünyada namuslu ve iffetli bir kadından daha değerli bir cevher olmadığını unutma. Bir kadının onuru ise kendi hakkında ne düşünüldüğüyle ölçülür. Madem senin karının ünü, senin de onun hakkında bunca iyi şey düşünmene [illegible]arıyor, neden

bu gerçekten şüphe duymak istiyorsun? Bak, dostum, kadın kusurlu bir hayvandır. Bu yüzden yoluna düşüp takılsın diye engeller koymamak gerekir; bilakis yolundaki bütün engeller kaldırılmalıdır ki ulaşması gereken mükemmelliğe, yani iffetlilik seviyesine ulaşabilsin. Doğa bilimcilerinin anlattığına göre kakım, bembeyaz renkte küçük bir hayvanmış ve avcılar onu avlamak istediklerinde şu yöntemi kullanırlarmış: Sık sık geçtiği yolları bildiklerinden, buralara çamur yığarlarmış. Sonra hayvanı takip eder, sıkıştırır ve buraya doğru kovalarlarmış. Kakım çamura varır varmaz durur, yakalanmayı beklermiş; çünkü çamurdan geçip de tertemiz beyazlığını kirletmez istemezmiş. Onu özgürlüğünden de hayatından da üstün tutarmış. Namuslu ve iffetli kadın da bir kakımdır ve kadının iffetliliği, kardan bile daha temiz, daha beyazdır. Bunu kaybetmek istemeyen, bilakis korumak ve muhafaza etmek isteyen kişi ise kakımlara uygulanan tuzaktan başka bir yöntem uygulamalıdır. Israrcı âşıkların hediyeleri ve ilgi alakalarından oluşan bir çamur yığmamalıdır önüne; çünkü belki –hatta belki bile değil– bu engellerin üzerinden geçip gidecek kadar tabii güce ve erdeme sahip değildir. Aksine bu engellerin önünden kaldırılması, yerine faziletin temizliğinin, yüzakının güzelliğinin konulması gerekir. İyi bir kadın da tıpkı ışıltılı ve temiz bir kristal ayna gibidir; ama üzerine değecek her nefesle kirlenme ve solma tehlikesi altındadır. Ona da tıpkı yadigâr eserlere davranıldığı gibi davranılmalıdır: tapınılmalı, ama dokunulmamalıdırlar. İyi bir kadın, güller ve çiçeklerle dolu güzel bir bahçe gibi korunup el üstünde tutulmalıdır. Böyle bir bahçenin sahibi ne bu bahçeye kimsenin girmesine ne de kimsenin buraya dokunmasına müsaade eder. Kokusunu ve güzelliğini uzaktan, demir parmaklıklar arasından takdir etmeleri yeterlidir. Son olarak sana aklıma gelen birkaç dizeyi söylemek istiyorum. Bunları modern bir piyeste duymuştum; bana kalırsa üzerinde konuştuğumuz konuya tam uyuyor. İhtiyatlı bir yaşlı adam, genç bir kızın babası olan başka bir adama kızını içeri kapatmasını, gözetlemeye almasını ve bir yere çıkarmamasını öğütlüyormuş. Verdiği sebepler arasında şunlar da varmış:

Kadın camdan yapılmadır
Ama kırılır mı diye
Sınava sokulmamalıdır,
Çünkü her şey olabilir.
Ve daha kolaydır kırılmak,
Hem akıl kârı değildir
Onarılmayanı tehlikeye atmak.
Bu fikirde herkes birleşsin
Ve şu da doğru bir gerçektir ki:
Dünyada Danae'ler olduğu sürece
Altın yağmurları da vardır elbet.

"Ah Anselmo, bu söylediklerimin hepsi seninle ilgiliydi; şimdi ise benimle ilgili bir şeyler söylesem iyi olacak. Lafı çok uzatırsam kusuruma bakma, ama içine girmiş olduğun ve seni oradan çıkarmamı istediğin labirent beni böyle davranmaya itiyor. Sen beni arkadaşın olarak görüyorsun, ama şerefimi elimden almak, yani hiçbir dostluğa sığmayacak bir şey istiyorsun. Üstelik bunu istemekle kalmıyor, senin şerefini de elinden alayım diye uğraşıyorsun. Benim şerefimin mahvolmasını istediğin açık, zira Camila kendisine kur yaptığımı görünce –sen öyle istiyorsun zira– bana şerefsiz ve kötü niyetli bir adam gözüyle bakacağı kesin; çünkü hem kendime hem dostluğumuza hiç yakışmayan bir şeye kalkışmış olacağım. Senin şerefini lekelememi istediğine ise hiç şüphe yok, zira Camila onu baştan çıkarmaya çalıştığımı görünce, onda bu kötü niyetimi açık etme cüretini gösterebilmemi sağlayan bir hafiflik gördüğümü düşünecek. Kendini iffetsiz görmesi de yine sana geliyor, zira o senin olduğu için onun onursuzluğu senin de onursuzluğun olmuş oluyor. Buradan da yine çok sıklıkla meydana gelen o malum durum ortaya çıkıyor: aldatan kadının kocası, karısının kocasına olan görevini yerine getirmediğinin farkında olmasa, hatta buna sebep olacak bir şey dahi yapmamış olsa veya başına gelen felaket elinde olmasa da, bu felaket kendi dikkatsizliğinden veya ihmalkârlığından kaynaklanmış olmasa da, bütün bunlara rağmen kendisine aşağılayıcı ve küçültücü sıfatlar verilir. Karısının kötülüğünü bilenler, bu talihsizliğe kendi kabahati

yüzünden değil de, iffetsiz karısının zevki yüzünden düştüğünü görüp ona acıyarak bakacakları yerde, küçümseyerek bakarlar. Fakat sana kötü kadının kocasının durumu bilmese de kabahati olmasa da işin içinde parmağı bulunmamış, buna sebep olmamış olsa da şerefinin elinden alınmasının neden haklı olduğunu söylemek istiyorum. Beni dinlemekten sıkılmayasın, zira hepsi senin iyiliğine olacak. Tanrı, yeryüzü cennetinde ilk babamızı yarattığında, Kutsal Kitap'ta yazılana göre, Âdem'i uyutmuş. Âdem uyurken sol tarafından bir kaburgasını almış ve bu kaburgadan annemiz Havva'yı yaratmış. Âdem uykusundan uyanınca onu görmüş ve şöyle demiş: 'Bu benim etimin eti, kemiklerimin kemiğidir.' Tanrı ise şöyle demiş: 'Bunun için insan babasını ve anasını bırakacak ve ikisi aynı etin parçası olacaklar.' Evlilik kurumunun kutsal bağı da böyle oluşmuş; öyle bir bağmış ki bu, ancak ölüm ayırabilirmiş. Ve bu ilahi mucize öyle güçlü ve faziletlidir ki iki ayrı insanı bir bedende birleştirir. İyi evliliklerde bundan da fazlasını yapar; iki ayrı ruhları olsa bile iradeleri bir olur. İşte buradan yola çıkılarak da, kadının eti kocasının etiyle bir olduğundan, ona düşen leke veya gölge, daha önce söylendiği gibi, bu lekenin düşmesinde kocanın payı olmamış olsa da, yine ona da düşmüş sayılır. Nasıl ki ayaktaki ya da vücudun herhangi bir organındaki acıyı hepsi aynı et olduğu için bütün vücut da hisseder, baş da bir suçu olmamasına rağmen ayak bileğindeki ağrıyı duyar, koca da karısıyla bir olduğundan dolayı onun onursuzluğunu paylaşır. Ve dünyadaki her onur ve onursuzluk etten ve kandan doğduğuna göre ve dolayısıyla kötü kadının iffetsizliği de bu türden olduğu için, kocasının da bundan nasibini alması ve haberi olmasa bile onursuzlukla addedilmesi şarttır. Ah Anselmo, iffetli karının huzurunu bozarak kendini nasıl bir tehlikeye attığına bir bak! Şu anda namuslu karının göğsünde huzur içinde uyumakta olan duyguları uyandırmak istemenin ne kadar boş ve saçma bir merak uğruna olduğunu bir gör. Kazancının küçücük olduğu bir iş için her şeyini riske attığını düşün; neler kaybedeceğini anlatmıyorum bile, zira bunu ifade etmeye kelimelerim yetmez. Fakat bütün bu söylediklerim seni bu kötü niyetinden vazgeçiremiyorsa, onursuzluğun ve bahtsızlığının aracısı olması için başka birini bulabilirsin, zira dostluğunu, yani

hayal edebileceğim en büyük şeyi kaybedecek olsam bile, ben bu rolü üstlenmeyi düşünmüyorum."

Faziletli ve ihtiyatlı Lotario bunu söyledikten sonra sustu. Anselmo'nun aklı öyle karışmış, öyle düşüncelere dalmıştı ki uzunca bir süre tek kelime cevap vermeden bekledi, ama sonunda şöyle söyledi:

"Dostum Lotario, gördüğün gibi, bana söylemek istediğin şeylerin hepsini büyük bir dikkatle dinledim ve sarf ettiğin sözlere, örneklerine ve yaptığın karşılaştırmalara bakınca çok akıllı olduğunu ve gerçek dostluğun en uç sınırına kadar ulaştığını gördüm. Keza senin fikirlerini dinlemez, kendiminkinde diretirsem iyi olandan uzaklaşıp kötünün peşinden gitmiş olacağımı da gördüğümü itiraf etmek isterim. Hal böyleyken, bazı kadınların mustarip olduğu bir rahatsızlıkla şu anda benim de boğuştuğumu dikkate almalısın. Hani bazen canları toprak, kireç, kömür gibi yemek bir yana dursun, bakması bile tiksinti veren başka şeyler yemek isteyen kadınlar vardır ya, işte aynı onlar gibiyim. Bu durumda benim iyileşebilmem için bir yönteme başvurmak zorunlu oluyor. Senin yalnızca bir başlangıç yapmanla bile bunu elde etmek çok kolay olacaktır. Camila'ya hafif ve sahte bir oyunla kur yaparsın. Daha ilk hareketlerde namusundan vazgeçecek kadar yumuşak olamaz. Bu küçük başlangıç hareketinden sonra ben rahatlarım, sen de dostluğumuzun gerektirdiklerini yerine getirmiş olursun. Bana yalnızca hayatımı bağışlamış olmayacak, aynı zamanda beni onursuz bir hayat yaşamamaya ikna etmiş olacaksın. Ve bunu yapmaya mecbur olmanın yalnızca tek bir sebebi var. Ben bu sınavı illaki uygulamaya koymaya kararlı olduğumdan, bu çılgınlığımı başkasına açık etmeme müsaade etmemelisin, yoksa kaybetmemi istemediğin şerefimi tehlikeye atmış olursun. Ayrıca Camila'ya kur yaptığın için onun gözünde olması gerektiği kadar yüksek bir mevkide olmayacaksan bile bunun pek bir önemi yok. Zira ondan beklediğimiz irade gücünü çok geçmeden göstereceği için yaptığımız işin bütün gerçekliğini kendisine açıkça söyleyebilir, böylece onun gözündeki değerini geri kazanabilirsin. Kendini bu tehlikeye atarak bana çok az zarar ve çok fazla mutluluk verebileceğine göre, önüne ne kadar engel çıksa da bunu yapmaktan kaçınma; çünkü dediğim gibi, yalnızca bir başlangıç yapman mevzuyu kapatmam için yeterli olacak."

Lotario, Anselmo'nun kesin kararlılığını görmüştü ve bu kararlılığın peşinden gitmemesi için daha başka ne örnek verebileceği, başka ne sözler sarf edebileceğini bilmiyordu. Üstelik Anselmo, kendisini bu kötü niyetini başkasına da açmakla tehdit ediyordu. Bu durumda daha büyük bir felaket çıkmasını önlemek amacıyla rıza gösterip istediğini yapmaya karar verdi. Niyeti ve amacı, bu işi Camila'nın düşüncelerini değiştirmeden Anselmo'yu memnun edecek şekilde yürütmekti. Böylece düşüncelerini başkasına açmamasını, işi kendisinin üstleneceğini, ne zaman isterse o zaman başlayacağını söyledi. Anselmo onu sevgiyle ve duygulu bir şekilde kucakladı ve kendisine büyük bir lütuf ihsan ediyormuşçasına derin teşekkürlerini etti. İşe hemen ertesi gün başlamayı kararlaştırdılar. Camila'yla başbaşa kalması için uygun zaman ve durumu o yaratacak, yine karısına sunması için para ve mücevherleri de o sağlayacaktı. Ayrıca Camila'ya serenatlar yapmasını, ona övgüler yağdıran şiirler yazmasını salık verdi. Bunları yazmakla uğraşmak istemiyorsa, işin bu kısmını kendisi üstlenebilirdi. Sonunda Lotario bütün bunları aklında Anselmo'nun düşündüğünden epey farklı bir niyetle kabul etti.

Bu anlaşmayı yaptıktan sonra Anselmo'nun evine gittiler. Camila'yı evde endişeli ve telaşlı bir halde kocasını beklerken buldular. O gün eve her zamankinden geç gelmişti.

Lotario evine dönerken Anselmo da kendi evinde kaldı. Ayrılırlarken Anselmo ne kadar keyifliyse, Lotario da o kadar tedirgindi. Bu münasebetsiz işten nasıl alnının akıyla çıkacağını bilemiyordu. Fakat o gece, Camila'yı rencide etmeden Anselmo'yu nasıl kandırabileceğini düşündü. Ertesi gün arkadaşına yemek yemeye gitti ve Camila tarafından çok iyi karşılandı. Camila ona çok iyi davranıyor, el üstünde tutuyordu, çünkü kocasının ona ne kadar değer verdiğini biliyordu.

Yemek yemeyi bitirip sofrayı kaldırdılar. Ardından Anselmo Lotario'ya dönüp orada Camila'yla kalmasını istedi. Kendisinin halletmesi gereken acil bir işi vardı; bir buçuk saat sonra dönecekti. Camila gitmemesini rica etti; Lotario ise birlikte gitmeyi teklif etti, ama Anselmo'yu hiçbir şekilde ikna edemediler. Bilakis, Lotario'ya

illaki kalması için ısrar etti, kendisiyle görüşmek istediği çok mühim bir mesele bulunuyordu. Ayrıca Camila'ya da kendisi dönene kadar Lotario'yu yalnız bırakmamasını tembih etti. Kısacası gitme zorunluluğunu –ya da numarasını– öyle güzel oynadı ki kimse yalan söylediğini anlamadı. Anselmo gitti ve Camila ile Lotario masada yalnız başlarına kaldılar; çünkü diğer hane üyelerinin hepsi yemeye gitmişlerdi. Lotario sonunda arkadaşının istediği tehlikenin içine girmişti. Sırf güzelliği sayesinde bir ordu şövalyeyi bile mağlup edebilecek düşmanı da tam karşısında duruyordu: Lotario korkmakta haklı mıymış, siz karar verin artık.

Fakat Lotario dirseğini iskemlenin koluna, avcunu ise bir yanağına yasladıktan sonra bu nezaketsizliğinden ötürü Camila'dan özür diledi. Anselmo geri dönene kadar biraz dinlenmek istiyordu. Camila yanıt olarak, iskemledense içerideki sedirde daha iyi dinlenebileceğini söyledi ve içeri girip orada uyumasını rica etti. Lotario içeri geçmek istemedi ve Anselmo gelene kadar orada uyudu. Anselmo döndüğünde Camila'yı kendi odasında, Lotario'yu da uyur halde bulunca bu kadar geç döndüğüne göre, şimdiye kadar ikisinin konuşmaya, hatta uyumaya bile vakit bulmuş olacaklarını düşündü. Lotario'nun uyanmasını sabırsızlıkla bekliyordu; böylece onunla birlikte dışarı çıkacak ve neler başardığını sorabilecekti.

Her şey istediği gibi gerçekleşti: Lotario uyandı, birlikte evden dışarı çıktılar ve istediklerini kendisine sorma fırsatı buldu. Lotario ise yanıt olarak daha ilk seferden her şeyi açık etmenin iyi olmayacağını düşündüğü için şimdilik Camila'ya sadece güzelliğine övgüler yağdırmakla, bütün şehrin onun güzelliğinden ve akıllılığından başka bir şey konuşmadığını anlatmakla yetindiğini söyledi. Böyle bir başlangıç yaparak güvenini kazanacak, bir dahaki sefere kendisini daha bir istekle dinlemesini sağlayacaktı. Böylece şeytanın da her an tetikte bekleyen birini kandırırken başvurduğu yöntemi uygulamış olacak, yani kötülük meleği olmasına rağmen kendisini iyilik meleğiymiş gibi gösterecek, kötü niyeti başta ortaya çıkmadığı takdirde, uzun bir süre yalnızca iyi yüzünü göstererek hedefine sonrasında varabilecekti. Anselmo bütün bu anlatılanlara çok memnun oldu. Bundan sonra her gün kendilerine bu imkânı sunacak, ama evden

çıkmayacaktı. Evde yapılacak bir şeyler bulacak, böylece Camila'nın durumdan haberdar olmamasını sağlayacaktı.

Böylece günler geçti. Lotario, Camila'ya tek kelime etmiyor, fakat Anselmo'ya tam tersini söylüyor, konuştuğunu ama ondan en ufak bir kötülük emaresi bile görmediğini, hatta ufacık bir umut ışığı bile sezilmediğini anlatıyordu. Aksine bu kötü düşünceden vazgeçmezse, durumu kocasına anlatmakla tehdit ettiğini de ekliyordu.

"Güzel," dedi Anselmo. "Camila buraya kadar kelimelere direndi, şimdi ise icraate nasıl dayanacağına bakmak gerek. Ben yarın sana iki bin sikke altın vereceğim. Bunları kendisine sunar, hatta hediye edersin. Ayrıca kendisini cezbetmekte kullanacağın mücevherler alman için bir o kadar altın daha vereceğim. Zira kadınlar giyim kuşama, süse bayılır; hatta güzellerse daha çok bayılırlar, iffetli olmaları bir şeyi değiştirmez. Bunun cazibesine de karşı koyarsa, o zaman tatmin olur, seni de daha fazla zor durumda bırakmam."

Lotario buna karşılık olarak başladığı işi bitirmek niyetinde olduğunu, fakat bu işin sonundan yitik ve mağlup çıkacağını hissettiğini söyledi. Ertesi gün dört bin altın sikkeyle birlikte dört bin derdi de üstüne almış oldu, zira bu sefer yeni bir yalanı nasıl uyduracağını bilemiyordu. Ama sonunda Camila'nın hediyeler ve vaatlerin karşısında da tıpkı kelimeler karşısında durduğu gibi sapasağlam durduğunu söylemeye karar verdi. Artık daha fazla uğraşmanın anlamı yoktu, çünkü vakit kaybından başka bir işe yaramıyordu.

Fakat olayları başka türlü yönlendirmekte olan talih, Anselmo'nun Lotario ile Camila'yı daha önceki seferlerde yaptığı gibi yalnız bıraktıktan sonra bu kez bir odaya geçmesine ve kapı deliğinden bakarak ikisinin yaptıklarını izleyip konuştuklarını dinlemeye karar verdi. Anselmo baktı ki Lotario yarım saat boyunca durmuş, Camila'ya tek kelime dahi etmiyor, bir asır orada kalacak olsa da etmeyecekmiş gibi gözüküyordu. Buradan da arkadaşının, Camila'nın yanıtlarından bahsederken hepsini uydurup yalan söylemiş olduğu sonucuna vardı. Bunun doğru olup olmadığını öğrenmek için ise gizlendiği odadan çıktı ve Lotario'yu bir kenara çekip neler olup bittiğini, Camila'nın ne durumda olduğunu sordu. Lotario artık bu işi sürdürme niyetinde olmadığını söyledi; Camila kendisini

öyle sert ve öfkeyle reddetmişti ki artık dönüp tekrar bir şey söylemek istemiyordu.

"Ah, Lotario, ah!" dedi Anselmo. "Bana olan borcuna, hem de sana göstermiş olduğum itimada ne biçim karşılık veriyorsun! Ben az önce şuradaki anahtar deliğinden seni izliyordum. Camila'ya tek kelime dahi etmedin ya! Buradan da ilk seferlerde de ona bir şey söylemediğin sonucunu çıkarıyorum. Eğer gerçekten durum böyleyse ki öyle olduğuna hiç şüphe yok, neden beni aldatıyorsun? İsteğimi elde edebilmemin yolunu benim elimden neden kasten alıyorsun?"

Anselmo başka bir şey söylemedi, fakat söyledikleri Lotario'nun utanç ve şaşkınlık içinde kalmasına yetti. Yalanının yakalanmasını neredeyse bir şeref meselesi olarak gören Lotario, Anselmo'ya o andan itibaren ona her şeyi söyleyeceğini ve hiçbir yalan uydurmayacağını söyledi. İsterse yine onları izleyip kendi gözüyle de görebilirdi. Gerçi bu zahmete girmesine gerek kalmayacaktı, zira onu memnun etmek için yapacakları sayesinde zaten bütün şüpheleri ortadan kalkacaktı. Anselmo söylediklerine inandı ve Lotario'nun daha rahat, çekinmeden hareket edebilmesi için evden sekiz günlüğüne ayrılmaya karar verdi. Şehirden pek uzakta olmayan bir köyde bulunan bir arkadaşının yanına gidecekti. Hatta Camila'ya gidişi için düzgün bir bahane verebilmek için bu arkadaşıyla anlaştı ve kendisini acil bir iş için yanına çağırtmasını istedi.

Seni korkak, seni ahmak Anselmo! Ne yapıyorsun? Ne dolaplar çeviriyorsun? Neler tasarlıyorsun? Kendi kendine ettiklerine bir bak. Kendi şerefinin yok oluşunu planlıyor, kendi mahvını hazırlıyorsun. Karın Camila iffetli; ona huzurlu ve mutlu bir şekilde sahipsin. Kimse senin mutluluğuna el uzatmış değil; karının düşünceleri evinizin duvarlarından dışarı çıkmıyor. Onun yeryüzündeki cenneti sensin, arzularının tek hedefisin. İradesinin ölçütünün belirleyeni de sensin; her şeyi senin ve Tanrı'nın isteğine göre yapmasının sebebisin. O halde onun şerefi, güzelliği, dürüstlüğü ve iffetliliği, hem onda bulunan hem de senin arzu edip edebileceğin bütün zenginlikleri sana kolunu kıpırdatmana gerek bırakmaksızın sunuyorsa, ne diye toprağı deşip altından yeni damarlar, görülmemiş hazineler arıyorsun da, onun zayıf tabiatının cılız dayanakları altında duran her şeyi tehli-

keye atıyorsun? Bil ki imkânsızın peşine düşenden mümkün olan da haklı olarak esirgenir. Hatta bunu bir şair daha güzel ifade etmiştir:

Yaşamda ölümü
Hastalıkta sağlığı arıyorum,
Mahpusta özgürlüğü
Kapalı yerde çıkışı
Hainde ise sadakati.
Fakat kendisinden
asla bir şey beklemediğim talihim
Tanrı'yla anlaşmış ki
İmkânsızı isterim diye
Mümkün olanı da vermez bana.

Ertesi gün Anselmo köye gitti ve giderken de Camila'ya kendisinin evde bulunmadığı süre boyunca Lotario'nun gelip eve göz kulak olacağını, onunla birlikte yemek yiyeceğini söyledi ve ona gözü gibi bakmasını tembih etti. Her akıllı ve dürüst kadının başına geleceği üzere Camila da kocasının verdiği bu talimatlardan tedirgin oldu ve kocasına başka birinin masada onun yerini almasının uygun olmayacağını hatırlattı. Eğer evi çekip çevirmek konusunda kendisine güvenmediği için bu kararı alıyorsa, bu seferlik onu denemesini istedi. Böylece karısının ne büyük sorumluluklar altına girebilecek yeterlikte olduğunu kendisi de görecekti. Anselmo ise yanıt olarak canının böyle istediğini, karısı olarak başını eğip itaat etmekten başka yapacak bir şeyi olmadığını söyledi. Camila ise kendi isteğinin aksine olmasına rağmen dediklerine uyacağını söyledi.

Anselmo yola çıktı. Ertesi gün Lotario eve geldi ve Camila tarafından dostça ve ağırbaşlılıkla karşılandı. Camila ikisinin yalnız başlarına kalacakları bir ortamın oluşmasına asla müsaade etmiyor, her zaman yanında hizmetkârlarından birini bulunduruyordu. En başta da Leonela adlı bir nedimesiyle bir arada oluyordu. Leonela'yı çok severdi, zira Camila'nın ailesinin evinde küçüklüklerinden beri birlikte büyümüşlerdi. Bu yüzden Camila Anselmo'yla evlendiğinde onu da yanında getirtmişti.

İlk üç gün Lotario hiçbir şey demedi. Gerçi diyebilirdi, çünkü sofrayı kaldırdıktan sonra hane halkı hemen yemeğe gidiyordu; Camila emirleri böyle vermişti. Ama Leonela'ya yemeğini Camila'dan önce yeme talimatı verilmişti, böylece onun yanından hiçbir zaman ayrılmayacaktı. Fakat Leonela'nın aklı kendi peşinde olduğu işlerde bulunduğundan ve kendi istedikleri yapmak için hep bir zaman ve fırsat kolladığından, efendisinin talimatlarına her zaman uymuyordu. Hatta sanki tam tersi emir almış gibi ikisini başbaşa bırakıyordu. Gelgelelim Camila'nın ağırbaşlılığı, yüzünün sakin ifadesi, takındığı dingin tavrı Lotario'nun diline gem vurmaya yetiyordu.

Fakat Camila'nın onca faziletlerinin Lotario'nun dilini böyle sıkı sıkıya bağlaması sonunda ikisi için de hayırlı olmadı. Zira dil susuyordu, ama düşünceler durmuyordu. Bu süre boyunca Lotario Camila'nın, etten kemikten yapılma birinin yüreği bir yana, taştan bir heykeli bile kendine âşık etmeye yetecek fazileti ve güzelliğini en ince ayrıntılarıyla inceleme fırsatı elde etmişti.

Lotario konuşacağı yerde onu uzun uzun izledi ve sevilmeye ne kadar layık olduğunu düşündü. Ve bu düşünce yavaş yavaş Anselmo'ya olan bağlılığını kırmaya başladı. Binlerce defa şehri terk etmek, Anselmo'nun bir daha kendisini, onun da Camila'yı göremeyeceği bir yere kaçmak istedi, ama onu izlemekten aldığı keyif kendisini bunu yapmaktan alıkoyuyordu artık. Kendisiyle mücadele ediyor, Camila'ya bakmaktan aldığı zevki durdurmaya, buna engel olmaya çalışıyordu. Yalnız kaldığında zayıflığı yüzünden kendini suçluyor, kendini kötü bir arkadaş, hatta kötü bir Hıristiyan addediyordu. Sonra mesele üzerine uzun uzun düşünüyor, kendisini Anselmo'yla kıyaslıyor ve her seferinde bu işin mesulünün kendi sadakatsizliğinden çok Anselmo'nun çılgınlığı ve düşüncesizliğinin olduğu sonucuna varıyor, hem insanlar hem de Tanrı nezdinde bir mazereti olduğuna göre bu suçunun cezasından korkmaması gerektiğini düşünüyordu.

Sonunda Camila'nın güzelliği ve iffetliliği, düşüncesiz kocasının sunduğu fırsatla birleşerek Lotario'nun sadakatini yere serdi. Anselmo gittikten sonraki üç günü isteklerine karşı koyabilmek için sürekli mücadele vererek geçirdiği halde, bu sürenin sonunda kendi isteğinden başka hiçbir şeyle ilgilenmeyerek Camila'ya kur yapmaya

başladı. Öyle ateşli, coşkun, aşka dolu sözler sarf ediyordu ki Camila şaşırdı ve olduğu yerden kalkıp, tek kelime etmeden odasına girdi. Fakat her zaman aşkla birlikte umut da doğduğundan, elbette sırf Camila'nın bu soğuk tavrı yüzünden Lotario'nun umudu ölmedi; bilakis Camila'ya olan tutkusu daha da kuvvetlendi. Camila ise Lotario'yu daha önce hiç aklına getiremeyeceği bu konumda görünce artık ne yapacağını bilemez haldeydi. Ona kendisiyle konuşması için bir kez daha fırsat vermesinin doğru olmadığını düşünerek hizmetkârlarından birinin aracılığıyla Anselmo'ya bir mektup göndermeye karar verdi ve şunları yazdı:

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Münasebetsiz Meraklı hikâyesi devam eder

"Derler ki başında generali olmayan bir ordu ile muhafızı olmayan bir kaleye iyi gözle bakılmaz. Ben de yanında kocası olmayan evli bir genç kadına, arkasında çok iyi sebepler olmadığı sürece, daha da kötü bakılacağını düşünüyorum. Siz yanımda olmadığınızda öyle kötüyüm ve bu ayrılığa karşı o kadar tahammülsüzüm ki eğer derhal geri dönmezseniz, sizin evinizi başıboş bırakmak pahasına da olsa bir süreliğine ailemin evine gitmek zorunda kalacağım. Çünkü benim yanıma muhafız diye bıraktığınız kişi –tabii kendisi için böyle denebilirse– sanıyorum sizin iyiliğinizden çok kendi zevkinin peşinde. Zaten zeki biri olduğunuz için daha fazlasını söylememe gerek yok; söylemem de yakışık almaz."

Anselmo bu mektubu alınca Lotario'nun işe koyulduğunu ve Camila'nın tam istediği gibi karşılık verdiğini anladı. Bu haberi aldığına öyle mutlu oldu ki Camila'ya evden kesinlikle ayrılmamasını, derhal geri döneceğini söyleyen bir cevap yazdı. Camila, Anselmo'nun cevabı karşısında ne yapacağını şaşırdı; başta olduğundan daha zor bir durumda kalmıştı. Zira kendi evinde kalmaya çekiniyor, ama ailesinin evine de gidemiyordu; çünkü kalırsa

iffetini tehlike altına atacak, ama giderse de kocasının emirlerine uymamış olacaktı.

Sonunda kendisi için en kötü tercihi yaparak kalmaya karar verdi. Lotario'nun huzuruna çıkmaktan kaçınmayacak, böylece hizmetçilere dedikodu malzemesi vermeyecekti. Kocasına o mektubu yazdığı için pişmanlık duymaya başlamıştı; çünkü kocasının Camila'nın bir hafifliği yüzünden Lotario'nun saygısızlık etme cesareti bulduğunu düşünmesinden korkuyordu. Ama kendi iffetliliğine güveniyordu. Kendini Tanrı'ya ve yüreğindeki namuslu düşüncelerine teslim etti. Lotario'nun söylemek istediği her şeye kulaklarını tıkamaya ve kocasını zor durumda bırakıp başına iş açmamak için ona daha fazla bir şey söylememeye karar verdi. Hatta Anselmo, kendisine mektubu neden yazdığını sorduğu zaman Lotario'yu ona karşı nasıl suçsuz çıkarabileceğinin yollarını aramaya başladı. Doğru ve yararlı olmaktan ziyade şerefli olan bu düşüncelerle, bir gün daha Lotario'yu dinledi. Lotario öyle ısrarlıydı ki Camila'nın kararlılığı zayıflamaya başladı. Namusu ise, gözlerini denetim altında tutabilmekte çok zorlandı, zira Lotario'nun gözyaşları ve sözleriyle içinde uyanan sevgi ve merhamet hislerinin yüzünden okunmasından çekiniyordu. Lotario bütün bunların farkındaydı ve bu yüzden aşkı daha da alevleniyordu.

Sonunda Lotario, Anselmo'nun yokluğunun yarattığı fırsattan istifade ederek, bu kale kuşatmasını zorlaması gerektiğini düşündü. Böylece güzelliğine övgüler yağdırarak özgüvenine saldırdı, çünkü kadınların gururlarının yüksek kulelerini en hızlı teslim alıp deviren şey, bu gururun, iltifatın diline düşmesidir. Gerçekten de Lotario, Camila'nın iffetliliğinin kayasını öyle bir azimle ve öyle cephanelerle oydu ki Camila tunçtan bile olsa dayanamazdı. Lotario öyle duygulu ve öyle açık bir samimiyetle ağladı, yalvardı, vaatler verdi, övgüler yağdırdı ve ısrar edip numaralar uydurdu ki Camila'nın ahlaklılığını sonunda karaya oturtmayı ve en beklemediği, ama en çok arzuladığı şeyi elde etmeyi başardı.

Camila teslim oldu; artık teslimdi Camila. Ama Lotario'nun dostluğu ayakta kalmadıktan sonra bunda şaşılacak ne var ki? Bu örnek bize, aşk tutkusunun ancak ondan kaçarak yenilebileceğini, hiç kimsenin bu kadar güçlü bir düşmanla boy ölçüşmeye kalkmaması gerektiği-

ni açıkça gösteriyor; çünkü insana ait kuvvetlerin mağlup edilebilmesi, ancak ilahi kuvvetlere başvurularak gerçekleştirilebilir. Hanımının zayıflığından yalnızca Leonela'nın haberi oldu, çünkü iki kötü dost ve iki yeni âşık olan ikili, ondan gizlenemediler. Lotario, Camila'ya Anselmo'nun baştaki niyetinden bahsetmek, hatta bu noktaya gelebilmesinin fırsatını onun yarattığını söylemek istemedi, çünkü aşkını küçük görmesini, sırf koşullar böyle oluştuğu için, tesadüfen ona ilgi gösterdiğini zannetmesini istemiyordu.

Birkaç gün sonra Anselmo evine döndü ve kıymetini bilemediği, ama en çok değer verdiği şeyin evinden eksildiğinin farkına bile varmadı. Hemen Lotario'yu görmeye gitti; evinde buldu. İkisi kucaklaştılar ve Anselmo kendisi için ölüm kalım meselesi olan konuyu hemen sordu.

"Ah, dostum Anselmo!" dedi Lotario. "Sana verebileceğim tek haber, bütün iffetli kadınlara örnek teşkil edebilecek bir karın olduğudur. Ona sarf ettiğim sözler rüzgârla savrulup gitti; yaptığım teklifler küçümsendi; hediyeler reddedildi; numaradan döktüğüm gözyaşları ise açıktan alaya alındı. Kısacası Camila nasıl bir güzellik abidesiyse, dürüstlüğü, ölçülülüğü, terbiyeyi ve artık onurlu bir kadını övgüye değer kılan ne kadar erdem varsa hepsini kendisinde toplamış. Verdiğin paraları geri al, dostum, hepsi burada; dokunmama bile gerek kalmadı. Camila'nın iffeti ne hediye gibi düşük şeylerin ne de vaatlerin karşısında eğiliyor. Gönlün ferah olsun, Anselmo; gerçekleri de daha fazla sınamaya kalkma. Zira kadınların ekseriyetle uyandırdığı şüphelerin ve zorlukların denizini ayakların bile ıslanmadan geçtin; artık yeni dertlerin deryasına atılmaya çalışma. Tanrı'nın sana bu dünyanın denizlerini aşman için bağışladığı geminin sağlamlığını ve gücünü başka bir kaptanla deneme. Güvenli bir limanda olduğunu bil; güzel düşüncelerin çapasıyla bu limana demir at ve ne kadar soylu olursa olsun dünyadaki hiç kimsenin muaf olamayacağı o borcu ödemen için çağırılana kadar da orada kal."

Anselmo, Lotario'nun söylediklerine öyle mutlu oldu ki bu sözlere sanki bir kahinin ağzından çıkmışçasına inandı. Fakat buna rağmen, sırf meraktan ve eğlence için de olsa bu işi hemen orada bırakmamasını rica etti; gerçi bundan sonra artık o kadar zahmete

girmesine gerek yoktu. Yalnızca Camila'ya onu öven bir şiir yazmasını istiyordu; ama Clori adı altında yazmalıydı. Kendisi Camila'ya, Lotario'nun soylu bir hanıma âşık olduğunu, ama namusuna saygıda kusur etmemek adına bu ismi taktığı hikâyesini anlatacaktı. Lotario şiir yazma zahmetine girmek istemiyorsa da Lotario şiiri kendisi yazacaktı.

"Ona gerek yok," dedi Lotario, "zira ilham perileri yılda birkaç defa ziyaretime gelmeyecek kadar düşman değillerdir bana. Sen benim bu sahte aşkım konusunda söylediklerini Camila'ya anlat; şiiri ben yazarım. Yazıldığı kişinin hak ettiği kadar güzel olmasa da en azından ben elimden gelenin en iyisini yazacağım."

Münasebetsiz ile hain arkadaşı böylece anlaştılar. Anselmo evine döndü ve Camila'ya malum soruyu sordu; zaten Camila o ana kadar sormamış olmasına şaşıyordu: karısının kendisine yazdığı o mektubun sebebini soruyordu elbette. Camila, Lotario'nun kendisine Anselmo'nun evde bulunduğu zaman olduğundan biraz fazla serbest baktığı izlenimine kapıldığını söyledi. Ama artık yanıldığını, bunu kendi kafasında uydurduğunu fark etmişti, çünkü Lotario artık ondan kaçıyor, baş başa kalmamalarına özen gösteriyordu. Anselmo, bu kuşkusu konusunda gönlünü ferah tutabileceğini söyledi. Çünkü Lotario'nun şehirden soylu bir genç kıza âşık olduğunu ve Clori takma adı altında ona methiyeler düzdüğünü biliyordu. Hem böyle olmasa bile Lotario'nun dürüstlüğünden ve ikisi arasındaki dostluktan şüphe etmesi yersizdi. Gelgelelim Lotario, Clori'ye âşık olduğu hikâyesinin düzmece olduğunu, kendisine övgüler yağdırmaya rahatça devam edebilmek için Anselmo'ya böyle bir hikâye uydurduğunu söylememiş olsaydı, Camila kıskançlığın umutsuz ağına kesinkes düşecek olmasına karşın, önceden haberi olduğu için, bu olay sıkıntısız atlatıldı.

Ertesi gün üçü birlikte masada otururlarken Anselmo Lotario'dan sevgilisi Clori için yazdığı şiirlerden birini okumasını istedi. Camila, Clori'yi tanımadığı için orada istediğini söyleyebilirdi.

"Tanısaydı bile," diye karşılık verdi Lotario, "hiçbir şey gizlemezdim, zira âşık kişi sevdiğinin güzelliğine övgüler yağdırıp zalimliğinden dem vurduğunda, leke sürmüş olmaz. Fakat her

neyse, söyleyebileceğim tek şey dün Clori'nin nankörlüğüyle ilgili yazdığım sone; o da şöyle:

Sone

Gecenin sessizliğinde, ölümlülerin
Yanına vardığında tatlı uyku,
Gani gani derdimin biçare öyküsünü
Tanrı'ya ve Clori'me anlatırım.
Güneş yüzünü gösterirken
Şarkın kızıl kapılarında,
İç çekişlerle, titrek seslerle,
Dönerim kadim feryadıma.
Gönderirken güneş dik ışıklarını
Yıldızlı tahtından yeryüzüne
Ağıdım büyür, figanım yükselir.
Gece döner, ben hüzünlü öyküme dönerim,
Amansız bir inatçılıkla,
Her zaman sağırdır Tanrım, duymaz Clori'm.

Camila soneyi beğenmiş, ama Anselmo daha da çok beğenmişti. Şiire övgüler yağdırmakla kalmadı, kadının böyle açıktan belli edilen bir samimiyet karşısında fazlasıyla zalim davrandığını da ekledi. Buna karşılık Camila ise şöyle söyledi:

"O halde âşık şairlerin her söylediği doğru mudur?"

"Şair olarak doğruyu söylemezler," diye yanıtladı Lotario, "fakat âşık olarak söyledikleri doğru olduğu ölçüde eksiktir de."

"Orasına şüphe yok," diye yanıtladı Anselmo. Lotario'nun düşüncelerini Camila'nın yanında destekleyip takdir etmek istiyordu. Camila ise onun planlarından bihaber olduğu gibi aynı zamanda Lotario'ya deli gibi âşıktı.

Bu nedenle Lotario'ya dair ne varsa beğenmesinin yanında, tüm arzularının ve yazdıklarının nesnesinin, yani gerçek Clori'nin kendisi olduğunu da bildiğinden, hatırladığı başka bir sone ya da şiir varsa onu da okumasını istedi:

"Evet, var," diye yanıtladı Lotario, "fakat zannediyorum birincisi kadar güzel değil ya da en az onun kadar kötü diyelim. Ben okuyayım, kararı siz verin."

Sone

Biliyorum ölüyorum; eğer bana inanmazsan,
Ölümüm daha kesin, ey nankör güzel!
sana sevdamdan pişman olmadan önce
ayaklarında öldüğümü göreceğin nasıl kesinse.
Kendimi nisyanın diyarında görebileceğim,
yaşamdan, şandan ve lütuftan kaçıyorum,
artık orada görülebilecektir, güzel yüzünün
çıplak göğsümde nasıl oyulduğu.
Senin hiddetinle kuvvetlenen
dikbaşlılığının tehdit diye savurduğu
acı badireye karşı saklıyorum bu yadigârı,
Heyhat, o derin karanlıklarda,
salınana dipsiz ummanlarda, yoktur ona pusula
ne de bir liman bulamaz daha!

Anselmo birinci soneyi övdüğü gibi ikinciyi de övdü. Böylece kendi onursuzluğunu iyice sağlama almasını sağlayan zincire birer birer yeni halkalar ekliyordu. Lotario, Anselmo'nun şerefini yerden yere vurduğu bu sırada, aslında kendisine çok şerefli olduğunu söylemekteydi. Bu vesileyle Camila ahlaksızlığın basamaklarından inerek en dibe doğru yol almaktayken, kocasının gözünde değeri gitgide artıyor, erdemliliğin doruk noktasına erişiyordu.

Bir gün Camila nedimesiyle yalnız başına kaldığı sırada kendisine şöyle dedi:

Arkadaşım Leonela, kendime ne kadar az değer biçtiğimi gördükçe utanıyorum; Lotario'ya kendi isteğimle böyle çabucak verdiğim şeyin tam mülkiyetini elde etmesi için biraz zaman geçmesini bile beklemedim. Ona karşı gelemeyim diye üzerime nasıl bir kuvvetle geldiğini dikkate almaksızın, benim kolay ve hafif olduğumu düşünmesinden korkuyorum.

"Canını sıkma, hanımefendiciğim," diye yanıtladı Leonela, "verilen şey gerçekten değerliyse ve övülmeye kendiliğinden layıksa, çabuk verilmesi değerinden bir şey kaybettirmez; hatta hemen veren iki katını vermiş sayılır derler.

"Yine derler ki," dedi Camila, "bedeli az olana verilen değer de az olur."

"O deyiş senin için geçerli değil," diye yanıtladı Leonela, "çünkü aşk, benim duyduğuma göre, bazen uçar bazen yürürmüş; kimiyle koşarken kimiyle yavaşça gidermiş; bazısını ferahlatırken bazısını yakarmış; birini yaralar, öbürünü öldürürmüş; arzularının ipini salmasıyla aynı zamanda hepsini sona erdirirmiş; sabahtan kaleyi kuşatma altına alır, gece çökünce çoktan ele geçirmiş olurmuş, çünkü ona karşı gelebilecek bir kuvvet yokmuş. Madem öyle, o halde neden korkuyorsun ya da neden çekiniyorsun? Belli ki Lotario'nun da başına aynısı gelmiş, efendimin yokluğunda aşk, ona kaleyi teslim almak için fırsat olmuş. Aşkın karar verdiği şeyin bu sırada tamamlanması şarttı; Anselmo'nun geri gelişiyle bu iş yarım kalamazdı. Çünkü aşkın, istediğini almak için kullandığı en iyi araç fırsattır; aşk her işinde, özellikle de ilk başta, fırsattan yararlanır. Ben bütün bunları çok iyi biliyorum; üstelik duyduklarımdan çok kendi deneyimimden. Bir gün sana anlatırım, hanımefendiciğim, zira ben de ettek kemikten bir genç kızım. Üstelik, Camila hanımcığım, hiç de kendini hemen bırakıp teslim etmiş değilsin. Önce Lotario'nun gözlerinde, iç çekişlerinde, sözlerinde, vaatlerinde ve hediyelerinde bütün ruhunu görüp tanıdın; ancak ondan sonra Lotario'nun ruhu ve erdemlerinin onu sevilmeye ne kadar layık biri yaptığını anladın. O halde madem durum böyle, bu kuralcı ve evhamlı düşüncelerle kafanı yorma; sen Lotario'ya ne kadar itibar ediyorsan, onun da sana öyle itibar ettiğinden şüphen olmasın. İçin rahat olsun, çünkü düştüğün aşkın, değerli ve faziletli birine ait olduğunu biliyorsun. Sadece iyi âşıklarda bulunması gerektiği söylenen dört S'yi değil, bütün alfebeyi kendisinde toplamış biri o. İnanmazsan dinle de hepsini ezberden söyleyeyim: Lotario bence âşık, bonkör, centilmen, çevik, dürüst, erdemli, faziletli, güçlü, yumuşak g sayılmaz, hüzünlü, ılımlı, işbilir, janti, kadirşinas, latif, minnetkâr, namuslu,

onurlu, önder, pırıl pırıl, romantik, sadık, şerefli, tatminkâr, uslu, üstün, vakur, yakışıklı, zarif."

Camila, nedimesinin alfabesine güldü ve kendisinin aşk meşk işlerinde dediğinden de çok tecrübeli olduğuna kanaat getirdi. O da Camila'ya açıldı ve aynı şehirden, iyi bir ailenin oğluyla aşk yaşadığını itiraf etti. Camila bu durumdan rahatsız oldu, çünkü şerefi bu yolla tehlike altına girebilirdi. Hemen bu ilişkinin sözlerden ötesine geçip geçmediğini sordu. O da utanmadan sıkılmadan söyledi; evet, ötesine geçmişti. Çünkü hanımların ihtiyatsızlıklarının, hizmetkârlarındaki utanma duygusunu alıp götürdüğü bir gerçektir. Hanımlarının yanlış bir adım attığını gören hizmetkârlar ne kendilerinin yoldan çıkmalarını ne de bunun bilinmesini önemserler artık.

Camila'nın elinden, Leonela'ya kendi yaptıklarından sevgilisi dediği kişiye bahsetmemesini rica etmekten başka bir şey gelmiyordu artık. Kendi işlerini de gizli yürütmeli, ne Anselmo'nun ne Lotario'nun bundan haberi olmamalıydı. Leonela kendisine söylenenlere uyacağını söyledi, ama sözünü tutma şekli, Camila'nın onun gözündeki saygınlığını yitireceğine dair taşıdığı korkuların doğru çıktığını kanıtlamıştı. Çünkü ahlaksız ve cüretkâr Leonela, hanımının eskisi gibi olmadığını gördükten sonra işi, aşığını eve getirip içeri almaya kadar götürdü, çünkü hanımının onu görse bile açık etmeyeceğine güveniyordu. Hanımların işlediği günahların zararlarından biri de budur işte: hizmetkârlarının kölesi haline gelirler ve onların iffetsizlikleri ve kötülüklerini saklamaya mecbur kalırlar; işte tıpkı Camila'nın başına geldiği gibi. Camila Leonela'yı sevgilisiyle birlikte evinin odalarından birinde birden çok defa görmüş olmasına rağmen, onu azarlamak bir yana dursun, kocası delikanlıyı görmesin diye saklanmasına yardım etti, işlerini kolaylaştırdı.

Fakat bir keresinde sabaha karşı evden fırlayıp giderken Lotario tarafından görülmesine engel olamadı. Lotario bu kişinin kim olduğunu bilmediğinden, ilk başta hayalet zannetti; fakat aceleyle oradan uzaklaşırken yüzünü gözünü peleriniyle dikkatlice gizlediğini fark edince bu saçma fikri bir kenara kaldırdı ve aklına bir başkasını getirdi. Camila duruma çare bulmamış olsaydı, bu fikir hepsinin sonu olacaktı. Anselmo'nun evinden böyle münasebetsiz bir saatte

çıkarken gördüğü adamın o eve Leonela tarafından alınmış olabileceği Lotario'nun aklına bile gelmedi; hatta Leonela'nın varlığını dahi hatırlamıyordu. Tek düşündüğü, Camila'nın kendisine gösterdiği kolaylığı ve hafifliği bir başkasına da göstermiş olduğuydu. Hataya düşen bir kadının günahlarının böyle ilaveten kötü sonuçları oluyordu işte. Sözlerine ve vaatlerine teslim olduğu kişinin gözünde bile dürüstlüğünün itibarı sarsılıyor, insan başkalarına daha bile kolayca teslim olduğunu düşünüyor, aklına gelen her türlü şüpheye düşünmeden itimat ediyordu. Bu noktada Lotario'nun bütün aklıselimliği yerle bir oldu; ihtiyatlı düşüncelerinin hepsi zihnini terk etti. Oturup mantıklı bir şekilde düşünüp taşınmadan, hiç vakit bile kaybetmeden kalktı ve kıskançlığın ve kendisine hiçbir kötülük etmemiş olan Camila'dan intikam alma arzusunun verdiği o sabırsız ve kör öfkeyle gidip Anselmo daha uyanmadan yanına vardı ve kendisine şunları söyledi:

"Şunu bilmelisin ki Anselmo, senden gizlemenin ne mümkün ne de adil olduğu bir şeyi sana söylememek için günlerdir kendi kendimle mücadele ediyorum. Camila'nın kalesinin yıkıldığını ve tamamen benim isteklerime teslim olmuş olduğunu bil. Bu gerçeği bugüne kadar sana söylemekte geciktiysem, sebebi bunun geçici bir heves olup olmadığını görmek istemiş olmamdır. Ya da beni denemek için, senin izninle kendisine sarf ettiğim aşk sözlerimde samimi olup olmadığımı anlamak için böyle davranmış da olabilirdi. Ayrıca yine olması gerektiği, yani bizim düşündüğümüz gibi biriyse, onun peşine düştüğümü sana söyleyeceğini düşünüyordum. Ancak bunda geciktiğini gördüğüm için, artık bana verdiği sözlerin doğruluğuna inanıyorum. Bir sonraki sefer evden ayrıldığın zaman, senin mücevherlerini sakladığın küçük odada benimle görüşüp konuşacağından adım gibi eminim. (Camila gerçekten Lotario'yla o odada sık sık görüşüyordu). Ama apar topar intikam peşine düşmeni de istemem; günah henüz işlenmedi, yalnızca fikirde kalmış durumda. Şu andan itibaren üzerinde anlaştığımız vakte gelinceye kadar belki Camila'nın aklındaki bu fikir gider ve yerine pişmanlık gelir. Buraya kadar bazen bütünüyle bazen kısmen de olsa, benim tavsiyelerimi dinledin; o halde şimdi söyleyeceklerimi de iyi dinle ve uygula ki bir hataya yer bırakmadan

ne yapman gerektiğini anla; bunun senin yararına olacağını sen de göreceksin. Daha önce de yaptığın gibi, iki üç günlüğüne evden ayrılma numarası yap ve o küçük odana saklan. O odadaki halılar ve diğer eşyalar sayesinde rahatça gizlenebilirsin. Böylece Camila'nın ne istediğini ikimiz de kendi gözlerimizle görmüş oluruz. Eğer niyeti ahlaksızlıksa –korktuğumuz bu olsa da gayet mümkün– uğradığın hakaretin intikamını sessizce, akıllıca ve gizlice alabilirsin."

Lotario'nun sözleri Anselmo'yu şaşırttı, afallattı, hayrete düşürdü, çünkü bunları hiç beklemediği bir anda duymuştu. Zira Camila'nın Lotario'dan gelen sahte saldırılardan başarıyla sıyrıldığını düşündüğünden karısının galibiyetinin tadını çıkarmaya başlamıştı. Uzunca bir süre sessiz kaldı; gözünü bile kırpmadan yere baktı durdu ve sonunda şöyle dedi:

"Sen, dostluğundan beklediğim şekilde davrandın, Lotario. Her konuda senin tavsiyeni dinleyeceğim. Ne istersen yap ve böyle beklenmedik bir anda nasıl davranılması gerektiğini düşünüyorsan bu sırrı o şekilde sakla.

Lotario söz verdi ve tam Anselmo'nun yanından ayrılırken bütün söylediklerine bin pişman oldu. Ne kadar aptalca hareket ettiğini anlamıştı. Camila'dan kendisi de intikam alabilirdi; üstelik bu kadar zalim ve onursuz bir yol seçmesine de gerek yoktu. Akılsızlığına yandı, aceleciliğine lanet okudu. Şimdi olanları geri almak ya da bu işten makul bir şekilde çıkabilmek için ne yol izlemesi gerektiğini bilmiyordu. Sonunda her şeyi Camila'ya açıklamaya karar verdi. Bunun için fırsat bol olduğundan hemen aynı gün henüz yalnızken yanına gitti. Ama kendisiyle konuşma fırsatı bulduğunu gören Camila ondan önce davrandı ve şöyle dedi:

"Sevgili Anselmo, kalbimde öyle bir dert var, içimi öyle kemiriyor, öyle acıtıyor ki sanki göğsümü çatlatıp içinden çıkacak gibi; şimdiye kadar çıkmamış olması mucize. Leonela'nın yüzsüzlüğü öyle seviyeye çıkmış durumda ki aşığını her gece bu eve alıyor; sabahlara kadar birlikte kalıyorlar. Bu da benim iffetime leke düşürebilir, zira birinin evimden böyle uygunsuz saatlerde çıkması, herkesin yorumuna açık bir durum yaratıyor. Beni esas sıkıntıya sokan şey ise onu ne cezalandırabiliyor ne de azarlayabiliyorum. Bizim aramızda ya-

şananların sırdaşı olduğu için ben de onun yaptıkları karşısında ağzımı sıkı tutmak zorundayım ve bu nedenden dolayı kötü bir felaket yaşanacak diye korkuyorum."

Camila bunları anlatırken Lotario ilk başta bunun, Lotario'yu evden çıkarken gördüğü adamın Camila'nın değil, Leonela'nın aşığı olduğuna inandırmak için uydurulmuş bir numara olduğunu düşündü. Ama Camila'nın ağlayıp sızlandığını ve kendisinden bir çare bulmasını istediğini görünce doğruyu söylediğine inandı. İnanınca da kafası büsbütün karıştı, pişmanlığı iyice arttı. Fakat bununla birlikte, Camila'ya endişelenmemesini, Leonela'nın cüretkârlığına bir son vermenin çaresini kendisi bulacağını söyledi. Aynı zamanda kıskançlığın öfke nöbeti sırasında Anselmo'ya söylediklerini de Camila'ya anlattı ve Anselmo'nun, Camila'nın kendisine karşı nasıl bir sadakatsizlik göstereceğini izlemek için küçük odaya gizlenme planlarını açıkladı. Yaptığı bu çılgınlıktan ötürü Camila'dan özür diledi ve akılsızlığı yüzünden içine düştüğü bu açmazdan sağ salim çıkabilmek için bir çare bulmasını istedi.

Camila, Lotario'nun dediklerini duyunca şaşkına döndü ve çok haklı gerekçeler göstererek, büyük bir öfkeyle kendisini azarladı; bu temelsiz düşüncelerini, aldığı sinsi ve ahmakça kararı kınadı. Fakat kadınlar bilerek akıl yürütmeye koyulduklarında zekâları giderek azalmasına rağmen, akılları hem iyiye hem kötüye erkeklere nazaran daha hızlı çalıştığından, Camila bu içinden çıkılmaz gözüken duruma hemen o anda bir çözüm buluverdi ve Lotario'ya Anselmo'nun kararlaştırdıkları gibi o odada saklanması gerektiğini söyledi. Zira bu durumdan yararlanarak, gelecekte hiç tehlikeye girmeksizin birbirleriyle rahatça görüşebilecekleri bir fırsat yaratmayı düşünüyordu. Ardından aklındaki bütün niyeti tamamen açık etmeksizin, dikkatli olmasını, Anselmo saklandığı sırada Leonela'nın kendisini çağırmasıyla birlikte içeri girmesini ve kendisine söylediği her şeye sanki Anselmo'nun orada gizlendiğini bilmiyormuş gibi cevap vermesini tembih etti. Lotario, niyetini anlatsın diye ısrar etti, çünkü planını bilirse gerekeni daha güvenli ve dikkatli bir şekilde icra edebilirdi.

"Söyledim ya," dedi Camila, "size soracaklarıma cevap vermeniz dışında dikkatli olunacak başka bir şey yok." Camila ne düşündüğü-

nü söylemek istemiyordu, çünkü onun gözüne çok iyi gözüken bu tasarının Lotario'nun gözüne o kadar iyi gözükmemesi durumunda kendisine söylenenlere uymayacağından ve o kadar iyi olmayan başka planlar tasarlamaya kalkacağından korkuyordu.

Bunun üzerine Lotario gitti ve ertesi gün Anselmo yine o köydeki arkadaşının yanına gitme bahanesiyle evden ayrıldı ve ardından saklanmak için geri geldi. Bu planı çok kolay bir şekilde icra etti, çünkü Camila ve Leonela işi kolaylaştırmanın bir fırsatını özellikle yaratmışlardı.

Böylece Anselmo, şerefinin gözleri önünde yerlere serileceğini bekleyen birinin yaşayacağı türden bir dehşet hissiyle gizlendi; zira sevgili Camila'sının sahip olduğunu sandığı o müthiş nimeti kaybetmek üzere olduğu düşüncesinin altında ezim ezim ezilmekteydi. Anselmo'nun odada gizlendiğinden adları gibi emin olan Camila ve Leonela içeri girdiler. Camila odaya adımını atar atmaz derin bir iç çekti ve şöyle dedi:

"Ah, sevgili Leonela! Ben aslında senin bilmeni istemediğim o malum şeyi yapmadan önce, Anselmo'nun senden getirmeni istediğim hançerini sen alsan da bu alçak bağrıma saplasan olmaz mı? Fakat hayır! Başka birisinin suçunun cezasını benim çekmem hiç doğru olmaz. Önce Lotario'nun, ne kendi dostuna ne de benim iffetime bir saygı göstermeksizin bana böyle alçakça bir arzusunu açabilme cüretini gösterebilmesi için o küstah ve ahlaksız gözlerinin bende ne gördüğünü öğrenmek istiyorum. Leonela, geç şu pencereye de çağır kendisini; o kötü niyetini gerçekleştirmek için aşağıda bekliyordur kesin. Ama benim ne kadar zalimse bile yine de şerefli olan amacım gerçekleşecek önce."

"Aman, hanımefendi!" diye yanıtladı kendi rolünü oynamayı çok iyi bilen akıllı Leonela. "Bu hançerle ne yapmak niyetindesin? Kendi canını mı almak istiyorsun? Yoksa Lotario'nunkini mi? Bu ikisinden hangisi olursa olsun, şerefine ve ismine leke düşüreceği kesin. Acını gizlemen ve bu kötü adama eve girip bizi burada yalnız bulma fırsatını vermemen daha iyi. Bak, hanımefendiğim, bizler zayıf yaratılışlı kadınlarız. O ise kararlı bir erkek. Üstelik tutkusundan gözü kararmış bir halde, kötü bir niyetle geliyor. Belki de sen kendi niye-

tini gerçekleştirmeye fırsat bulamadan önce o, sana canını almaktan bile daha kötü sonuçlar doğuracak olan niyetine girişecek. Ah, bütün bunlar efendim Anselmo'nun kabahati ya! Ne diye bu utanmaz adamı evine almaya bu kadar meraklıydı sanki! Peki, hanımefendi, diyelim ki onu öldürdün, çünkü bana kalırsa niyetin o yönde, ondan sonra ne yapacağız?"

"Ya ne yapacağız, arkadaşım?" diye karşılık verdi Camila. "Bırakacağız ki gitsin Anselmo gömsün onu. Zira kendi onursuzluğunun sebebini yerin altına gömme avuntusunu ona bırakmamız işin en doğrusu olur. Haydi, git çağır şunu artık. Acımın haklı öcünü almakta geciktiğim her an, kocama borçlu olduğum sadakatten çalıyormuşum gibi hissediyorum."

Anselmo bütün bunları duyuyor ve Camila'nın ağzından çıkan her sözcük, düşüncelerini değiştiriyordu. Ama Lotario'yu öldürmek istediğini fark edince onu durdurmak için gizlendiği yerden çıkmak istedi, fakat bu dürüst ve cesur kararın sonunun nereye varacağını görme isteği onu bunu yapmaktan alıkoydu; tam son anda ortaya çıkıp durdurana kadar bekleyebilirdi.

Tam o sırada Camila hemen yanındaki bir yatağın üzerine yığılıverdi. Leonela ise acı acı ağlamaya başladı ve şöyle dedi:

"Eyvahlar olsun, ben ne talihsizmişim! Dünyanın dürüstlük abidesi, tüm iffetli kadınlara örnek, namus timsali bu kadın ya benim kollarımda ölüverirse şimdi...!"

Bu ve buna benzer başka şeyler söylemeye devam etti. Sarf ettiği bu lafları kim duysa, kendisini dünyanın en acılı ve sadık nedimesi zanneder, hanımını ise adeta zulüm altında ezilen bir Penelope sanırdı. Camila kısa bir süre sonra baygınlığından uyanıp kendine geldi ve şöyle dedi:

"Leonela, neden gidip de bu dünyada güneşin aydınlattığı, gecenin üzerini örttüğü dostların en sadığını buraya çağırmıyorsun? Git, koş, acele et, çabuk! İçimde yanan öfke ateşi zamanla kendi kendine sönmesin de almak istediğim intikamım tehditlerde, lanet okumalarda kalmasın."

"Hemen çağıracağım, hanımefendi," dedi Leonela, "ama önce bana şu hançeri bir ver de ben yokken, seni sevenlerin bundan son-

ra ömürleri boyunca ağlayıp yas tutmalarına sebep verecek bir şey yapma."

"Sen git, için rahat olsun, sevgili Leonela; öyle bir şey yapmam," diye yanıtladı Camila. "Zira şerefimi korumakla senin gözüne düşüncesiz ve ahmakça gözükebilirim, ama hiçbir kabahati olmaksızın, önce onursuzluğunun sebebi olan kişiyi öldürmeden kendini öldürdüğü söylenen Lucrecia kadar da ahmak değilim. Öleceksem ölürüm, ama önce benim hiçbir suçumun olmadığı kendi küstahlıkları yüzünden beni buraya getirip göz yaşı dökmeye sürükleyen kişiden intikamımı almam gerekiyor."

Leonela, Lotario'yu çağırmak için dışarı çıkmadan önce epey ısrar etti, ama sonunda gitti. O gelene kadar Camila kendi kendine konuşur gibi devam etti:

"Yüce Tanrım! Lotario'yu böyle içeri alıp, gerçeği öğreninceye kadar geçecek kısacık süre için bile olsa, kendimi iffetsiz ve kötü bir kadın olarak düşünmesine sebebiyet vermektense daha önce pek çok defa yaptığım gibi başımdan savsaydım daha doğru olmaz mıydı? Daha iyi olurdu elbet; fakat ahlaksızlığının kendisini getirdiği bu durumdan böyle yüzünün akıyla kolayca çıkacak olsa, o zaman ne ben galip gelirdim ne de kocamın şerefini kurtarabilirdim. Böyle ahlaksız isteklere cüret etmeye kalkan bu hain, bunun bedelini canıyla ödesin bakalım. Camila'nın ise yalnızca kocasına olan sadakatini korumakla kalmadığı, bu sadakate saldırmaya kalkan kişiden intikamını da aldığını bütün dünya bilsin. Fakat yine de bütün bunları Anselmo'ya anlatmak daha iyi olurdu sanırım, ama köye yazdığım mektupta zaten ipucunu vermiştim. Eğer kendisi, ona göstermeye çalıştığım bu felaketi engellemek için bir çare bulmaya girişmediyse, herhalde böyle sağlam bir dostunun aklına kendi şerefine leke sürecek bir düşüncenin gelmiş olabileceğine ihtimal vermemesi, ona bütün iyi niyetiyle gözü kapalı güvendiğinden olacak. Ben bile günlerce inanamamıştım. Hatta bu küstahlığını hediyeler göndererek, uzun uzun vaatlerde bulunarak ve durmadan gözyaşı dökerek bana açık etmiş olmasaydı, hâlâ hayatta inanmazdım da. Fakat ben şimdi neden bunları söylüyorum ki? Böyle sağlamlıkla alınmış bir kararın karşısında başka görüşlerin bir hükmü olabilir mi? Elbette olamaz.

Çıkın dışarı, gidin buradan, hainler! Alınacak intikamlar, siz gelin buraya! O yalancı düzenbaz gelsin; gelsin de başına gelecekleri görsün, can versin! Ben Tanrı'nın bana bağışladığı kocaya tertemiz vardım, onun yanından ayrılırken de tertemiz gideceğim. En olmadı, kendi namuslu kanıma ve dünyanın görüp görebileceği en sahtekâr dostun kanına bulanmış olurum en fazla."

Bunları söylerken odada elindeki kınsız hançerle dolaşıyor ve öyle düzensiz ve dengesiz adımlar atıyordu ki birisi görse, aklını kaybettiğini sanır, kırılgan bir kadın değil, adeta gözü dönmüş bir haydut zannederdi.

Anselmo gizlendiği ağır perdelerin arkasından bütün bunları görüyordu. Öyle şaşkına dönmüştü ki buraya kadar gördükleri aslında aklına gelebilecek daha büyük şüpheleri bile ortadan kaldırmaya yeterdi. Ani bir felaket çıkmasından korkuyor, Lotario'nun gelmesine gerek duymuyordu. Tam ortaya çıkıp karısına sarılmak ve her şeyi anlatmak üzerindeydi ki Leonela'nın Lotario'yla birlikte içeri girdiğini gördü ve durdu. Camila onların geldiğini görünce elindeki hançerle yere geniş bir hilal çizdi ve şöyle dedi:

"Söylediklerimi iyi dinle, Lotario: Eğer şu gördüğün çizgiyi geçmeye, hatta yanına bile yaklaşmaya kalkarsan, davrandığını gördüğüm anda şu elimde tuttuğum hançeri göğsüme saplarım. Bu sözlerime karşılık vermeden önce, birkaç şey daha söyleyeceğim; ondan sonra istediğin gibi cevap verirsin. Öncelikle, Lotario, kocam Anselmo'yu tanıyıp tanımadığını ve onun hakkında ne düşündüğünü bana söylemeni istiyorum. İkinci olarak da beni tanıyıp tanımadığını sormak istiyorum. Buna utanmadan sıkılmadan cevap ver; ne söyleyeceğini de fazla düşünme, zira sana bilmece soran yok burada."

Lotario saf değildi. Camila'nın kendisine Anselmo'yu saklamasını söylediği andan beri niyetinin ne olduğunun farkındaydı. Bu nedenle onun gizli amacına hiç vakit kaybetmeksizin derhal öyle bir uyum gösterdi ki ikisine birlikte bakınca bu yalan, hakikatten daha gerçek gözüküyordu. Lotario, Camila'ya şöyle yanıt verdi:

"Güzel Camila, beni buraya geliş niyetimden bu kadar farklı bir şey sormak için çağırdığını düşünmemiştim. Fakat bunu yapmanın sebebi, bana vadettiğin lütfu ertelemekse, bunu daha uzaktan da ya-

pabilirdin; zira arzuyu elde etme umudu ne kadar yakınsa, insanı o kadar perişan eder. Fakat sorularına yanıt vermediğimi ileri sürme diye şunu söyleyeyim önce; kocan Anselmo'yu tanıyorum. Birbirimizi küçüklük yıllarımızdan beri tanıyoruz. Aramızdaki dostluğun nasıl olduğunu sen gayet iyi biliyorsun, söylememe lüzum yok. Zira en büyük hataların en güçlü mazereti olan aşkın beni yapmaya mecbur bıraktığı kötülüklere şimdi bizzat şahitlik etmek istemiyorum. Seni de tanıyorum ve senin hakkında onun düşündüğünün aynısını düşünüyorum. Zaten böyle düşünmeseydim, daha düşük değerli bir ödül için, hem kendime hem gerçek dostluğun ilahi kanunlarına karşı gelerek, o adına aşk denen azılı düşman yüzünden bu kuralları paramparça etmiş olmazdım."

"Ah, sen, sevilmeyi gerçekten hak eden herkesin ezeli düşmanı," diye yanıtladı Camila, "eğer bunu itiraf ediyorsan, buraya gelip hangi yüzle karşıma çıkma cüretini gösteriyorsun? Biliyorsun ki ben onun aynasıyım; bana baktığında o yaptığın alçaklığın hiçbir mazereti olmadığını anlamalıydın. Ah, zavallı ben! Kendisine olan sadakat borcunu çiğnemene kimin sebep olduğunu şimdi anlıyorum. Benim bir hafifliğim olmuş olmalı. Adına ahlaksızlık demek istemiyorum, çünkü kasıtlı olan bir şey değil. Olsa olsa, kadınların yanlarında çekingen davranmayı ihmal ettikleri durumlarda fark etmeden yaptıkları bir dikkatsizlik olmalı. Fakat söyle bana şimdi, ey hain! Senin yalvarmalarına, içinde aşağılık arzularını gerçekleştirebileceğine dair ufacık bir umut ışığı doğmasını sağlayacak ne söz söyledim, sana ne işaret verdim? Aşk dolu sözlerini ne zaman kesin ve şiddetle reddetmedim, ne zaman paylamadım seni? Aşk itiraflarını ne zaman küçümseyerek geri çevirmedim? Onca vaadine ve verdiğin onca hediyeye inanmak bir yana, bunların hangisini ne zaman kabul ettim? Fakat hiç umut verilmeyen bir aşkın peşinden bu kadar uzun süredir gidilmeyeceği kanaatinde olduğumdan, bu terbiyesizliğinin kabahatini kendimde görüyorum. Bunca süredir ümit bağlamış olmanın sebebi muhakkak benim bir dikkatsizliğim olmuş olmalı. Bu yüzden esas kendimi cezalandırmayı ve senin hatanın hak ettiği acıyı kendime vermeyi yeğliyorum. Kendime karşı bu kadar acımasızken sana karşı aynı acımasızlığı göstermememin imkânsızlığını görmen

için de seni buraya şahit olarak çağırdım. Senin elinden gelen çabayı kasıtlı olarak göstermek suretiyle, benimse senin kötü niyetlerine dayanak olabilecek bir imkân yaratmış olmam halinde bilmeden yaptığım bu dikkatsizliğim yüzünden birlikte aşağıladığımız şerefli kocamın lekelenen namusu uğruna bir kurban vereceğim. Tekrar söylüyorum; beni en çok yaralayan şey, senin böyle sapkın düşüncelere gark olmana sebep olmuş olacak bir dikkatsizlik yapmış olmamdan duyduğum şüphedir. Bu yüzden kendimi yine kendi ellerimle cezalandırmak istiyorum, çünkü cezamı başka bir yolla çekmeyi tercih etsem, ettiğim hatanın herkes tarafından duyulmasına sebep olabilirim. Ama ölmeden önce öldürmek, intikam duygumu tatmin edecek kişiyi de yanımda götürmek istiyorum. Orada, öteki dünyada, şaşmaz adalet beni bu biçare hale sokan adamın cezasını verdiğinde, o zaman intikamım tamamlanmış olacak."

Bu sözleri söyledikten sonra kınsız hançeri inanılmaz bir güç ve çeviklikle kaldırıp Lotario'ya savurdu. Hançeri göğsüne saplamak için öyle sahici bir istek gösteriyordu ki neredeyse Lotario bile bütün bu hareketlerin numara mı gerçek mi olduğu konusunda şüpheye düşüyordu; zira Camila bıçağı göğsüne indirivermesin diye gerçek bir çaba ve kuvvet göstermek zorunda kalmıştı. Camila ise bütün bu tuhaf oyunu ve yalanı öyle gerçekçi oynuyordu ki sonunda işi ileri götürüp biraz daha sahici kılmak için olaya kendi kanını karıştırmaya bile karar verdi. Lotario'yu yaralayamadığını görünce ya da yaralayamıyormuş gibi davranarak şöyle dedi:

"Demek kader, benim bu haklı arzumu bütünüyle yerine getirmemi istemiyor. Ama en azından kısmen gerçekleştirmeme engel olamayacak." Camila hançeri tutan elini, Lotario'nun sıkı sıkıya kavradığı pençesinden kurtarmak için bir hamle yaptı ve kurtardı. Hançerin ucunu çok derin bir yara açmayacak bir noktaya doğru götürerek, sol tarafında omzuna yakın bir yere değdirdi ve sanki bayılmış gibi kendini yere attı.

Leonela ve Lotario bu yaşananlar karşısında adeta dehşete düşmüşlerdi; Camila'yı yerde kanlar içinde yatarken görünce bütün bunların gerçekliğinden şüphe duymaya başladılar. Lotario korku içinde ve nefes nefese kalmış bir halde Camila'nın yanına, hançe-

ri çıkarmaya gitti, fakat yaranın ne kadar ufak olduğunu görünce korkusu geçti ve güzel Camila'nın ince zekâsına, soğukkanlılığına ve aklının nasıl hızlı çalıştığına bir kez daha hayran oldu. Ve kendine düşen kısmı daha iyi icra edebilmek için Camila'nın yerde yatan bedeni üzerine kapanarak sanki ölmüş gibi uzun ve içli bir ağlama tutturdu. Yalnızca kendisine değil, onu bu noktaya getiren kişiye de lanetler yağdırıyor ve bunları Anselmo'nun duyduğunu bildiği için de, duyan kişiye Camila'nın öldüğünü bile düşünecek olsa, kendisine daha çok acımasını sağlayacak şekilde konuşuyordu.

Leonela Camila'yı kucakladı ve yatağa yatırdı. Lotario'ya da gidip Camila'yı gizlice iyileştirebilecek birisini bulması için yalvardı. Bir yandan da o iyileşmeden Anselmo gelirse bu yaralanma konusunda ona ne cevap verecekleri konusunda kendisinden tavsiye istiyordu. Lotario cevap olarak ne isterlerse onu diyebileceklerini söyledi, zira kendisi o sırada işe yarayacak bir tavsiye verebilecek durumda değildi. Ona tek söyleyebileceği şey, bir an önce kanı durdurmaya çalışması gerektiğiydi, zira kendisi bir daha kimsenin onu göremeyeceği bir yere gidiyordu. Böylece çok acılar içindeymiş gibi büyük bir gösterişle evden dışarı çıktı. Nihayet yalnız başına kaldığından ve kimsenin kendisini görmediğinden emin olduktan sonra soluklandı ve durmadan haç çıkarmaya başladı. Camila'nın mahareti ve Leonela'nın istikrarlı oyunculuğu karşısında hâlâ şaşkındı. Anselmo'nun, karısının ikinci bir Porcia olduğuna kanaat getireceğini düşünüyor, akla gelebilecek en riyakârca yalanı ve gerçeği beraber kutlayabilmek için bir an önce onunla görüşmek istiyordu.

Leonela kendisine söylendiği üzere, hanımının kanını durdurdu. Zaten akan kan, yalanını inandırıcı kılmasına yetecek kadardı ancak, daha fazlası değildi. Leonela yarayı biraz şarapla temizledikten sonra elinden geldiğince güzel bir şekilde sardı. Pansumanı yaparken bir yandan da öyle şeyler söylüyordu ki, biraz önce olanlar hiç yaşanmamış bile olsa Anselmo, karısı Camila'nın adeta bir dürüstlük abidesi olduğuna inanırdı.

Leonela'nın sözlerine Camila da kendininkileri ekledi. Kendini korkaklık ve yüreksizlikle suçluyordu, çünkü yaşamaya artık hiç gönüllü olmadığı hayatına son vermek için o kadar ihtiyacı olduğu bir anda

yeterince yürekli davranamamıştı. Bütün bu olanları sevgili kocasına anlatıp anlatmaması gerektiği konusunda nedimesine de danıştı; ama nedime hiçbir şey söylememesini tavsiye etti. Çünkü söylerse bu sefer kocasını Lotario'dan intikam almak mecburiyetinde bırakacak, kocası bu intikamı almaya çalışırsa da kendini tehlikeye atacaktı. Halbuki iyi bir eşin görevi, kocasını bu tür tehlikeli dövüşlere girmesi için kışkırtmak değil, bilakis bu tür kavgalardan uzak tutmaktı.

Camila yanıt olarak, Leonela'yı haklı bulduğunu ve öğüdüne uyacağını söyledi. Fakat yine de bu yaralanmayı Anselmo'ya nasıl açıklayağını düşünseler iyi ederlerdi; çünkü illaki görecekti. Leonela ise şaka olsun diye bile olsa yalan söylemeyi bilmediği şeklinde cevap verdi.

"Ya ben nasıl bileyim, ah canım benim?" diye karşılık verdi Camila. "Hayatım sözkonusu bile olsa ne yalan söylemeye ne numara yapmaya cesaret edebilirim ben. Bu işten sağ salim çıkmanın bir yolunu bulamıyorsak, yalan üstünde yakalanmaktansa, kendisine gerçeği bütün çıplaklığıyla anlatmak daha iyi olur."

"Üzülmeyin, hanımefendi," dedi Leonela. "Ben bugünden yarına kadar ona ne diyeceğimizi düşünürüm. Hem belki yaranın nerede olduğuna bakacak olursak, onun görmeyeceği şekilde saklayabiliriz de. Böyle iyi ve onurlu bir niyetimiz olduğu sürece Tanrı da yardımcımız olacaktır. Sen kendini topla, hanımefendiciğim, sinirlerini yatıştır ki efendim gelince seni böyle endişeli halde bulmasın. Gerisini ise sen bana ve Tanrı'ya bırak. O iyi niyetlilerin yardımına her zaman koşar."

Anselmo, şerefinin yerle bir edilme trajedisinin oynanışını pürdikkat izleyip dinledi. Oyuncular öyle şahane bir iş çıkarmışlardı ki neredeyse oynadıkları gerçeğin parçası olmuşlardı. Gece olsun da evden çıkıp dostu Lotario'yu görebilsin diye sabırsızlanmaktaydı. Kendisini tebrik ettikten sonra, karısının namusluluğunu tayin etmekle kazandığı bu pahabiçilmez serveti birlikte kutlamak için can atıyordu. Camila ve Leonela da Anselmo'nun dışarı rahatça çıkıp gidebileceği anı ve ortamı yaratmak için çok dikkatli davrandılar. O da bu fırsatı kaçırmadı ve çıkıp doğrudan Lotario'yu bulmaya gitti. Bulunca da onu nasıl kucakladığını, neler söylediğini, Camila'ya ne övgüler yağdırdığını tarif etmeye kelimeler yetmez. Lotario

bütün bunları dinledi, ama hiçbir mutluluk belirtisi gösteremedi, çünkü arkadaşının nasıl kandırıldığını ve ona nasıl haksız bir şekilde zarar verdiğini düşünüyordu. Anselmo, Lotario'nun sevinmediğini gördü, ama bunu Camila'nın yaralanmasına kendisinin sebep olduğunu düşündüğüne bağladı. Ve böylece Lotario'ya Camila'nın başına gelenlere üzülmemesini, çünkü yaranın muhakkak ufak bir yaradan ibaret olduğunu söyledi; zaten iki kadın o sırada içeride yarayı kendisinden bile saklayabileceklerini konuşuyorlardı. Bu durumda Lotario da onun sevincine ortak olabilirdi; çünkü Anselmo onun sayesinde mutlulukların en büyüğüne erişmişti. Bundan böyle tek eğlenceleri Camila'yı öven, gelecek asırlarda da onu hafızalarda ölümsüz hale getirecek şiirler yazmak olmalıydı. Lotario bu güzel fikrinden dolayı arkadaşını tebrik etti ve bu soylu anıtın dikilmesine yardımcı olacağını söyledi.

Böylece Anselmo dünyanın en keyifle kandırılan erkeği sıfatına nail olmuş oldu. Mahvına sebep olan adamı elinden tutup kendi evine götürüyor, şerefinin sonunu getiren bu adamın, şanının şöhretinin sebebi olduğuna inanıyordu. Camila ise Lotario'yu sözümona keyifsiz bir suratla karşıladı, hâlbuki ruhu neşeyle doluydu. Bu kandırmaca birkaç gün daha sürdü, fakat sonunda talih çarkının yönünü değiştirdi ve buraya kadar büyük bir ustalıkla gizli tutulmuş olan kötülükleri gün yüzüne çıkardı ve böylece Anselmo, münasebetsiz merakının bedelini hayatıyla ödedi.

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM

Münasebetsiz Meraklı hikâyesinin sonuna gelinir

Hikâyenin okunacak çok az bir kısmı kalmıştı. O sırada Sancho, Don Quijote'nin dinlendiği tavan arasından çıkıp soluk soluğa yanlarına geldi ve bağırmaya başladı:

"Koşun, beyler, gelin. Efendime yardım edin. Benim gözlerimin bugüne dek gördüğü en sert ve en zorlu savaşı veriyor şu anda. Tanrı şahidim olsun, Micomicona Prensesi hanımefendinin düşmanı olan deve öyle bir kılıç darbesi indirdi ki kafasını şalgam gibi ortadan ikiye ayırdı."

"Ne diyorsun, kardeşim?" dedi rahip, hikâyeyi okumayı bırakarak. "Aklınız başınızda mı sizin, Sancho? Bu söylediğiniz nasıl gerçekleşebilir? O dev buradan iki bin fersah uzakta ya!"

Tam o sırada odada büyük bir gürültünün koptuğu duyuldu. Don Quijote haykırmaktaydı:

"Kalk ayağı seni hırsız, seni zalim haydut! Şimdi yakaladım seni; artık o pala da seni kurtaramaz!"

Sanki duvara dev kılıç darbeleri indiriyor gibiydi. Bunun üzerine Sancho şöyle dedi:

"Burada durup dinlemeyin öyle; gidin kavgayı ayırın ya da efendimin yardımına koşun. Gerçi yardıma da ihtiyaç yoktur kesin; dev şimdiye çoktan ölmüştür de Tanrı'ya yaşadığı kötü hayatın hesabını veriyordur. Çünkü ben kanının yerde aktığını gördüm. Kafası da kesilip bir yana uçmuştu; kocaman bir şarap tulumu kadar vardı."

Bunun üzerine hancı, "Eğer bu Don Quijote ya da Don Şeytan odada başucunda asılı duran kırmızı şarap tulumlarını kesmediyse ben de ne olayım!" dedi. "Ağzına kadar doluydu hepsi. Bu saf adama kan gibi gözüken şey de etrafa saçılan şaraptır."

Bunu söyledikten sonra bir koşu gidip odaya daldı; diğerleri de peşinden gittiler ve gitmeleriyle de Don Quijote'yi burada dünyanın en tuhaf kılığı içinde bulmaları bir oldu: Üzerinde sadece bir gömlek vardı; gömlek uyluklarını örtmediği gibi arka taraftan da bir altı parmak kadar kısaydı. Kılla kaplı bacakları çok uzun ve sıskaydı; ayrıca temiz olmaktan da epey uzaktı. Başında ufak, kırmızı renkli, yağ içinde bir takke vardı; hancının takkesiydi bu. Sol koluna battaniye sarılıydı; Sancho bu battaniyeye karşı, sebebini yalnızca kendi bildiği bir nefret besliyordu. Sağ kolunda ise kınsız kılıcını tutuyor, bu kılıçla her yana saldırıyor ve bir yandan da sanki gerçekten bir devle savaşıyormuş gibi şeyler söylüyordu. İşin en güzel yanı da gözlerinin kapalı olmasıydı; çünkü hâlâ uykudaydı ve rüyasında bir devle savaştığını görüyordu. Atılacağı macera hayalinde öyle kuvvetliydi ki rüyasında Micomicon Krallı'ğına vardığını ve düşmanıyla savaşmaya başladığını görüyordu. Tulumları dev sandığı için hepsine yığınla kılıç darbesi indirmişti; odanın her tarafı kıpkırmızı şarapla kaplıydı. Bunu gören hancı öfkesinden de-

liye döndü ve Don Quijote'ye saldırdığı gibi her yanına yumruklar indirmeye başladı. O kadar çok yumruk savurdu ki Cardenio ve rahip araya girmeseydi devle girdiği savaşa hancı son verecekti. Fakat bütün bu olanlara rağmen zavallı şövalye bir türlü uyanmıyordu. Sonunda berber kuyudan bir kova soğuk su getirip üstüne boca edince Don Quijote uyandı. Ama neler olup bittiğini anlayabilecek kadar ayılmamıştı yine de.

Pek giyinik olmadığını gören Dorotea ise içeri girip kurtarıcısı ve rakibi arasında geçen bu dövüşü izlemek istemedi.

Sancho'ya gelince, devin kopan kafasını bulabilmek için yerlerde aranıp durdu, ama bulamadı. Bunun üzerine şöyle dedi:

"Artık eminim; bu evin her tarafı büyülü. Geçen sefer de yine tam burada durduğum yerde bir temiz dayak yemiştim de ne kimden yediğimi anlamıştım ne de birisini görebilmiştim. Şimdi de kesildiğini kendi gözlerimle gördüğüm kafa ortadan yok oldu. Halbuki her yana çeşmeden akar gibi su akıyordu."

"Ne kanından, ne çeşmesinden bahsediyorsun, Tanrı'nın, azizlerin düşmanı?" dedi hancı. "Görmüyor musun, be hırsız? Senin kan dediğin, çeşme dediğin, buradaki delinmiş tulumlarla içinden dökülen şaraplardan başka bir şey değil! Onları delenin ruhunun cehenneme döküldüğünü görseydim ben keşke!"

"Orasını bilmem," diye karşılık verdi Sancho, "tek bildiğim, sırf o kafayı bulamadım diye şimdi benim kontluğun da tuzla buz olup yiteceği."

Sancho'nun uyanık hali, efendisinin uyur halinden de beterdi; efendisinin verdiği vaatler aklını başından almıştı. Hancı ise silahtarın aldırmazlığı ve efendisinin yaptıkları karşısında deliye dönmüştü; bu kez geçen seferki gibi para ödemeden gidemeyecekler, diye yeminler ediyordu. Onun şövalyeliğinin ayrıcalıkları bu sefer bir işe yaramayacak, ikisinin de parasını, hatta delinen tulumlara yapılacak yamaların masrafını da ödeyeceklerdi.

Rahip Don Quijote'nin ellerini tutuyordu. O ise maceranın sonunu getirdiğini ve Micomicona Prensesi'nin huzurunda olduğunu zannettiği için dizleri üzerine çökmüş, şu sözleri sarf etmekteydi:

"Üstün ve güzel hanımefendi, zatıaliniz ekselansları bundan sonra bu aşağılık yaratığın size bir kötülük edemeyeceğinden emin olabilirsiniz. Ben de bugünden itibaren size vermiş olduğum sözün boyunduruğundan ayrılıyorum. Zira yukarıdaki Tanrı'nın yardımı ve sayesinde yaşayıp nefes aldığım kişinin lütfuyla verdiğim bu vaadi tastamam yerine getirmiş bulunuyorum."

"Ben demedim mi?" dedi bunları duyan Sancho. "Ben sarhoş değilmişim demek ki. Bakın, benim efendim o devi tuzla buz etmiş işte. O iş sağlam: Benim kontluk emin ellerde!"

Bu efendi ve hizmetkâr ikilisinin çılgınlıklarına kim gülmeden edebilirdi ki? Herkes kahkahalar atıyordu; bir tek hancı hariç. Hancı kendisine küfürler yağdırmaktaydı. Fakat sonunda berber, Cardenio ve rahip epeyce uğraştıktan sonra Don Quijote'yi yatırmayı başardılar. Don Quijote yorgunluktan harap ve bitap düşmüş halde hemen uykuya daldı. Onu uyumaya bıraktılar ve devin kafasını bulamayan Sancho'yu teselli etmeye hanın avlusuna çıktılar. Ama tulumlarının ani ölümüyle yıkılmış olan hancıyı avutmak için daha çok uğraşmaları gerekecekti. Hancının karısı ise durmadan bağırıp çağırmaktaydı:

"Bu gezgin şövalyenin haneme girdiği ana da saate de lanet olsun. Öyle pahalıya patladı ki bana, gözlerim hiç görmez olaydı keşke. Geçen sefer hem kendisinin, hem silahtarının, bir de beygirle eşeğin birer gecelik yatak parasıyla yemek, arpa ve saman masrafını ödemeden çıktı gitti. Serüvenci şövalyeymiş (Tanrı onun da dünyada ne kadar serüvenci varsa hepsinin de belasını versin), o yüzden para ödemekten muafmış; gezgin şövalyeciliğin kitabında öyle yazıyormuş. Ondan sonra sırf onun yüzünden öbür beyefendi geldi, kuyruğumu aldı götürdü. Şimdi de gelmiş, iki kat beter halde geri getirmiş; her yanında ne kadar kıl varsa sökülmüş, kocamın ne işine yarasın artık. Hepsi yetmiyormuş gibi bir de tulumlarımı parçalayıp şarabımı döküyor, kanı dökülesice. Ama sakın aldanmasın o; babamın kemikleri ile annemin üzerine yemin ediyorum, hepsini son kuruşuna kadar ödemezlerse ben de babamın kızı değilim!"

Hancının karısı bir öfke nöbeti içinde bunun gibi sözler söylüyor, sadık hizmetçisi Maritornes de ona arka çıkıyordu. Kızı ise susuyor,

arada bir gülümsüyordu. Bunun üzerine rahip, yalnızca tulumların değil dökülen şarabın masrafıyla da birlikte her şeyin, bilhassa da çok değer verdikleri kuyruğun parasını elinden geldiği kadarıyla ödemeye çalışacağının sözünü vererek herkesi yatıştırdı. Dorotea ise Sancho'nun yanında gidip, efendisinin devin kellesini uçurduğu kesinleşir kesinleşmez, kendisi de krallığını geri aldıktan sonra, en iyi kontluğunu ona bahşedeceğine söz vererek Sancho'yu teselli etti. Sancho bununla avundu ve prensese devin kafasını gördüğünden emin olabileceğini söyledi; üstelik beline kadar inen bir sakalı bile vardı. Şimdi ortaya çıkmıyorsa bunun sebebi, yine geçen sefer orada kaldığı zaman da yaşandığı gibi, o evdeki her şeye büyü yapılmasıydı. Dorotea ona inandığını, endişe etmemesi gerektiğini ve her şeyin tıpkı onun istediği şekilde yoluna gireceğini söyledi.

Herkes yatıştıktan sonra ise rahip hikâyenin kalanını okuyup bitirmek istedi, zira çok az kalmıştı. Cardenio, Dorotea ve diğer herkes de okumasını rica etti. Rahip hem herkesi memnun etmek hem de kendisi de hikâyeyi okumak istediği için devam etti:

Böylece Anselmo, Camila'nın dürüstlüğüne iyice inanıp tatmin olduktan sonra halinden memnun ve kaygısız bir hayat sürmeye başladı. Camila ise, Anselmo'nun hislerinin aksi yönde olduğundan şüpheleneceğinden çekindiği için Lotario'ya kasten surat yapıyordu. Lotario ise durumu daha inandırıcı kılmak amacıyla Anselmo'dan artık eve gidip gelmeyi kesmesine izin vermesini istedi, zira Camila'nın onun varlığından ne kadar hoşnutsuz olduğu çok açıktı. Fakat yanılgı içindeki Anselmo böyle bir şeye katiyen müsaade etmeyeceğini belirtti. Böylece Anselmo mutluluğunu sağlama aldığını zannederek kendi onurunu binlerce kez ayaklar altına almış oldu.

Diğer yandan Leonela aşk macerasının kabullenişinden öyle memnundu ki hiçbir şeyi umursamadan, hanımının onun arkasını kollayacağından emin olarak, hatta şüphe çekmeden sürdürebilmesi için tavsiyelerde bulunacağına güvenerek, doludizgin bir aşk macerasına atılmıştı. Nihayet bir gece Anselmo, Leonela'nın odasından birtakım ayak sesleri geldiğini duydu ve kim olduğunu öğrenmek için içeri girmek istedi. Fakat kapının içeriden tutulduğunu görünce açıp içeri isteği iyice arttı. O kadar zorladı ki sonunda açtı ve tam

girdiği sırada bir adamın sokağa açılan pencereden dışarı atladığını gördü. Hemen koşup yakalamak ya da kim olduğunu görmek istedi, ama yetişemedi. Zira tam o sırada Leonela koşup Anselmo'ya sarıldı ve şöyle dedi:

"Sevgili efendim, sakin ol. Telaşlanma; gidenin peşine de düşme. Zira bu benim meselem, kendisi de benim kocamdır."

Anselmo ona inanmadı; bilakis öfkeden deliye döndü. Hançerini çıkardı; Leonela'ya saplamak üzereydi. Ona doğruyu anlatmasını, yoksa kendisini öldüreceğini söyledi. Leonela korkudan ne dediğinin farkında bile olmayarak şöyle dedi:

"Öldürme beni, efendim. Sana tahmin edebileceğinden de mühim şeyler anlatacağım."

"Derhal söyle," dedi Anselmo, "yoksa ölürsün."

"Şu anda mümkün değil," dedi Leonela, "zira hâlâ fena haldeyim. Bana yarına kadar süre ver; ondan sonra öyle şeyler anlatacağım ki şaşkına döneceksin. Bu pencereden atlayan kişinin bu şehirden bir genç olduğu ve bana evlenme sözü verdiği ise kesin."

Anselmo bunun üzerine sakinleşti ve kendisinden istenen anlaşmayı kabul etti; zira Camila'nın dürüstlüğünden o kadar emindi ki onun aleyhine bir şey duyacağını hiç düşünmemişti bile. Böylece odadan çıktı ve Leonela'yı orada bırakıp kapıyı üzerine kilitledi. Söyleyeceği şeyi diyene kadar oradan çıkmasına izin yoktu.

Ardından Camila'nın yanına gitti ve nedimesiyle yaşadıklarını ve harfi harfine anlattı; kendisine çok önemli şeyler söyleme sözü verdiğini de ekledi. Camila'nın telaşlanıp telaşlanmadığını söylemeye gerek bile yok. O kadar korktu ki –çünkü Leonela'nın Anselmo'ya söyleyeceği şeyin, kendi sadakatsizliği olduğunu düşünüyordu ki öyleydi de zaten– şüphelerinin doğru çıkıp çıkmayacağını görmeyi bile beklemedi. Hemen aynı günün gecesi, Anselmo'nun uyuduğundan emin olduğu bir vakitte, yanına en değerli mücevherleriyle birlikte biraz da para aldı ve kimseye görünmeden evden kaçarak Lotario'nun yanına gitti. Kendisine olanları anlattı ve onu güvenli bir yere götürmesini istedi ya da Anselmo'ya görünmeyecekleri bir yere birlikte kaçabilirlerdi. Camila, Lotario'yu şaşkına çevirmişti; Lotario ne yapacağına karar verebilmek şöyle dursun, tek kelime dahi edemiyordu.

Sonunda Camila'yı kız kardeşlerinden birinin başrahibelik yaptığı bir manastıra götürmeye karar verdi. Camila, durumun iyiliğinden dolayı bu teklifi kabul etti. Lotario Camila'yı manastıra götürüp bıraktıktan sonra, kendisi de kimseye hiçbir şey söylemeden şehri terk etti.

Gün ağardığında Anselmo, Camila'nın yanında olmadığını bile fark etmeden, Leonela'nın kendisine anlatacaklarını öğrenme isteğiyle alelacele yataktan kalktı ve onu kilitlediği odaya gitti. Odanın kapısını açtı ve içeri girdi, fakat Leonela'yı orada bulamadı: Yalnızca birbirine bağlanıp düğüm yapılmış çarşafların pencereden aşağı sarkıtıldığını gördü. Belli ki oradan tutunup aşağı inmiş ve gitmişti. Büyük bir üzüntü içinde dönüp olanları Camila'ya anlatmak istedi. Onu da ne yatakta ne evin içinde bulamayınca şaşkına döndü. Evin hizmetkârlarına Camila'yı sordu ama kimseden yanıt alamadı.

Camila'yı aramaya çıktığı sırada, birkaç sandığının açık durduğunu ve içindeki mücevherlerinin çoğunun yerinde olmadığını fark etti. Bunun üzerine başına gelen felaketi ve talihsizliğinin sebebinin Leonela olmadığını anladı. Ve böylece olduğu gibi, üstünü başını giyinmeye bile zahmet etmeden, kalbi kırık ve hüzünlü bir halde, bu talihsiz durumunu arkadaşı Lotario'ya anlatmaya gitti. Fakat Lotario'yu bulamayınca, hizmetkârları da kendisine o gece eve gelmediğini ve ne kadar parası varsa yanında götürdüğünü söyleyince aklını yitireceğini sandı. Bu da yetmezmiş gibi, evine döndüğünde hizmetkârlarının hiçbirini evde bulamadı; koca ev terk edilmiş ve bomboştu.

Ne düşüneceğini, ne söyleyeceğini, hatta ne yapacağını bile bilemez haldeydi; artık yavaş yavaş aklını yitiriyordu. Bir an durup düşününce, yanında ne karısının ne arkadaşının ne de hizmetkârlarının kaldığını fark etti; sanki gökyüzündeki Tanrı bile onu terk etmişti. Her şeyden çok da onurunu yitirmişti, zira Camila'nın ortadan kayboluşu, onun mahvı demekti.

Uzun süre düşündükten sonra, bu talihsizliğin gerçekleşmesinin fırsatını yarattığı sırada yanında kaldığı arkadaşının köyüne gitmeye karar verdi. Evinin kapılarını kilitledi, atına bindi ve kalbi kırık bir halde yola çıktı. Daha yolun yarısını gitmişti ki aklındaki düşün-

celer rahat vermediğinden, inip atını bir ağaca bağlamak zorunda kaldı. Kendini de bu ağacın dibine attığı gibi yürek parçalayan hıçkırıklara boğularak ağladı. Vakit neredeyse geceyarısı olduğu sırada şehirden at üstünde bir adamın geldiğini gördü. Kendisine selam verdikten sonra Floransa kentinden haber sordu. Şehirli adam şöyle yanıt verdi:

"Bugüne kadar şehirde duyulan en tuhaf haberler yayılıyor, çünkü diyorlar ki zengin Anselmo'nun San Giovanni civarında yaşayan o büyük dostu Lotario, Anselmo'nun karısı Camila'yı bu gece alıp götürmüş; Anselmo da ortalıkta yokmuş. Bütün bunları Camila'nın hizmetindeki bir kız anlatmış; onu da vali, Anselmo'nun evinin pencerelerinden birinden bir çarşafla kendini aşağı sarkıtırken bulmuş. Yani olayın tam olarak nasıl gerçekleştiğini bilmiyorum, ama bütün kentin bu olanlar karşısında şaşkına döndüğünü biliyorum; çünkü herkes tarafından *İki Arkadaş* diye anılacak kadar yakın bir dostluğa sahip olduklarından, kimse böyle bir şeyi beklemiyordu."

"Lotario ile Camila'nın ne yöne gittiği biliniyor mu acaba?" dedi Anselmo.

"Tek bir iz dahi yok," dedi kentli adam, "gerçi vali onları bulmak için herkesi seferber etti yine de."

"Tanrı'ya emanet olun, efendim," dedi Anselmo.

"Siz de," diye yanıtladı kentli adam ve gitti.

Bu talihsiz haberleri duyan Anselmo yalnızca aklını değil, neredeyse canını bile yitirecek oldu. Kendini toparlar toparlamaz ayağa kalktı ve arkadaşının evine vardı. Arkadaşı henüz başına gelen talihsizliği bilmiyordu, ama yüzünün sapsarı kesildiğini, içine düştüğü o berbat ve bitkin hali görünce bir şeylerin ters gittiğini anladı. Anselmo hemen kendisini yatırmalarını ve yazı yazabileceği araç gereçleri getirmelerini istedi. İstediğini yaptılar ve uzanması için yalnız bıraktılar. Yalnız kalmayı, hatta kapıyı da ardından kilitlemelerini o istemişti. Yalnız kalıp başına gelen felaketin büyüklüğünün iyice ayırdına varınca ölümünün yaklaştığını fark etti ve bu tuhaf ölümün sebebini açıklamaya karar verdi. Yazmaya başladı, ama nefesi buna yetmedi ve sonunda münasebetsiz merakının sebep olduğu acının ellerinde can verdi.

Evin sahibi vaktin geç olduğunu ve Anselmo'nun hâlâ seslenmediğini fark edince, odasına girip rahatsızlığının ilerleyip ilerlemediğine bakmak istedi. İçeri girince onu yüzükoyun uzanmış halde buldu; vücudunun bir yarısı yatakta, diğer yarısı ise üzerinde açık ve yazılı bir kâğıt olan masadaydı, kalemi hâlâ elindeydi.Ev sahibi önce kendisine seslenip yanıt alamadıktan sonra yanına gitti. Elini tuttu; tepki vermediğini, elinin ise soğuk olduğunu fark ettiği noktada öldüğünü anladı. Bu durum karşısında şaşkına dönüp epey huzursuz oldu ve Anselmo'nun başına gelen bu hüzünlü sona tanıklık etmeleri için ev halkını odaya çağırdı. Son olarak da masada duran, onun el yazısıyla yazılmış olduğunu fark ettiği kağıdı okudu. Kağıtta şunlar yazılıydı:

Münasebetsiz ve ahmakça bir arzu, benim hayatıma mal oldu. Eğer ölümümün haberi Camila'ya ulaşırsa, kendisini affettiğimi bilsin. Zira ne onun mucizeler yaratmak gibi bir mecburiyeti ne de benim kendisinden mucize beklemek gibi bir ihtiyacım vardı. Yani ben kendi talihsizliğimi kendim yarattım, artık hiçbir...

Anselmo buraya kadar yazabilmiş, o yazacağı şeyi sonlandıramadan kendi hayatı sonlanmıştı. Ertesi gün arkadaşı, Anselmo'nun akrabalarına ölüm haberini yolladı. Akrabaları Anselmo'nun başına gelen talihsizliklerden de Camila'nın bulunduğu manastırdan da haberdardı. Camila mansatırdaydı ve kocasının mecburen çıktığı bu son yolculukta neredeyse kendisine eşlik edecekti; sebebi ise kocasının ölümü değil, sevgilisinin gidişiydi. Kendisini dul olarak görse de, Camila'nın manastırdan çıkmayı da rahibelik hizmetine girmeyi de reddettiği söylenir; ta ki çok uzun süre sonra bir gün, Lotario'nun Lautrec Vikontu ile Cordobalı Büyük Komutan Gonzalo Fernandez arasında kısa bir süre önce Napoli Krallığı'nda geçen savaşta öldüğü haberi gelene kadar. Geç pişman olan dost, yaşananların ardından Napoli Krallığı'na gitmişti. Camila bu haberi aldıktan sonra rahibelik hizmetine girdi ve kısa bir süre sonra da acıdan ve kederden bitap düşerek can verdi. İşte düşüncesiz bir başlangıç, üçünün sonunu böyle getirmiş oldu.

"Hikâye hoşuma gitti," dedi rahip, "fakat gerçekliğine pek inanmıyorum. Uydurma bir hikâyeyse de ...arı pek iyi uyduramamış.

zira Anselmo'nunki gibi pahalıya patlayacak bir işe girişecek kadar sersem bir koca tahayyül etmek mümkün değil. Olay bir âşıkla sevgilisi arasında geçse olabilirdi, ama karı koca arasında pek olacak iş değil. Ama hikâyenin anlatılma tarzı hoşuma gitti.

OTUZ ALTINCI BÖLÜM

Don Quijote'nin birtakım şarap tulumlarıyla giriştiği şiddetli ve olağanüstü kavga ve handa geçen diğer tuhaf olaylar anlatılır

Tam o sırada hanın kapısında bulunan hancı şöyle dedi:

"Çok harika bir yolcu kâfilesi geliyor; burada konaklarlarsa bayram ederiz."

"Gelenler kim?" dedi Cardenio.

"Dört adam," diye yanıtladı hancı. "At üstünde geliyorlar; kısa üzengileri, mızrakları, kalkanları ve siyah renkli yol peçeleri var. Yanlarında bir de beyaz giyimli bir kadın geliyor. Tahtırevana oturmuş, yüzü de örtülü. Ayrıca ayakta gelen iki de hizmetkâr var."

"Çok yakındalar mı?" diye sordu rahip.

"Neredeyse varırlar," diye yanıtladı hancı.

Bunu duyan Dorotea yüzünü örttü; Cardenio ise Don Quijote'nin odasına girdi. Bunları yapmaya neredeyse vakit bulamayacak-

lardı zira hancının bahsettiği herkes o sırada hana girdi. At üstünde gelen ve hayli kibar tavırlı ve nazik görünüşlü olan dört adam atlarından indiler. Tahtırevandaki kadını indirmek için davranıp kadını kollarından tutarak Cardenio'nun saklandığı odanın girişinde bulunan bir iskemleye oturttular. Bütün bunlar olurken ne kadın ne de diğerleri yüzlerindeki peçeleri çıkarmadıkları gibi kimse tek kelime etmedi. Yalnızca kadın iskemleye otururken derin bir iç çektikten sonra hasta ve bayılmak üzereymiş gibi kollarını bırakıverdi. Ayakta gelen hizmetkârlar ise atları alıp ahıra götürdüler.

Bütün bunları izleyen rahip, hana bu kılıkta sessiz sakin gelen bu insanların kim olduklarını çok merak ettiği için hizmetkârların bulunduğu yere gidip içlerinden birine sordu. O da şöyle yanıt verdi:

"Aman efendim, bu insanların kim olduğunu ben bilemem ki size söyleyeyim. Yalnızca çok seçkin kimseler olduklarını sanıyorum; özellikle de şu gördüğünüz kadını kollarının arasına alan kişi. Çünkü diğerlerinin hepsi ona büyük hürmet gösteriyor, o ne emir verirse yalnızca onu yapıyorlar."

"Peki ya hanımefendi kim oluyor?" diye sordu rahip.

"Onu da bilmiyorum," diye yanıtladı hizmetkâr. "Çünkü yol boyunca yüzünü hiç görmedim. Ama iç çekişlerini çok duydum; bazen de öyle ahlayıp inliyor ki son nefesini veriyor sanırsınız. Ama bizim bir şey bilmememizde şaşılacak bir şey yok, zira arkadaşım ve ben, kendileriyle yalnızca iki gündür yolda birlikte geliyoruz. Yolda karşılaştık. Kendileriyle Endülüs'e kadar gelmemizi istediler; çok da iyi ücret teklif ettiler."

"Kimsenin birbirine adıyla seslendiğini de mi duymadınız?" diye sordu rahip.

"Hem de hiç duymadık," diye yanıtladı hizmetkâr. "Hepsi yol boyunca öyle müthiş bir sessizlik içinde ilerliyor ki zavallı hanımefendinin iç çekişlerinden ve hıçkırıklarından başka bir şey duyulmuyor; acıyoruz haline. Nereye gidiyorsa kesin zorla götürüldüğünü düşünüyoruz. Kılığına bakılırsa rahibe olmalı ya da en azından rahibe olmaya gidiyordur muhakkak. Belki de kendi isteğiyle rahibe olmadığı için bu kadar üzüntü içindedir."

"Hepsi mümkün," dedi rahip.

Sonra da onları orada bırakıp Dorotea'nın bulunduğu yere geri döndü. O ise peçeli kadının iç çekişlerini işitince dayanamayıp üzülmüş ve yanına gidip kendisiyle konuşmaya başlamıştı:

"Neden böyle üzgünsünüz, hanımefendi? Eğer kadınların alışkın oldukları ve gidermeyi bildikleri bir üzüntüyse, size yardım ve hizmet etmekten memnuniyet duyarım."

Üzgün hanımefendi bu sözler karşısında sessizliğini bozmadı. Hatta Dorotea tekliflerini candan bir şekilde tekrarladı, ama o yine de tek kelime etmedi. Sonunda hizmetkârın, diğerlerinin onun emirlerine itaat ettiğini söylediği peçeli adam Dorotea'nın yanına geldi ve şöyle dedi:

"Bu kadına herhangi bir teklifte bulunarak kendinizi yormayın, hanımefendi. Zira kendisi için yapılanlara teşekkür etmek gibi bir âdeti yoktur. Ağzından yalanlar dökülmesini istemiyorsanız kendisinden bir yanıt almaya çalışmayın."

"Hiçbir zaman yalan söylemedim," diye atıldı o ana kadar sessizliğini korumuş olan kadın. "Bilakis, bu denli dürüst ve yalansız olduğum için bu talihsiz duruma düştüm. Buna da sizin şahit olmanızı istiyorum, zira benim saf dürüstlüğüm sizi sahtekâr ve yalancı çıkarıyor."

Cardenio bütün bu sözleri gayet açık ve net bir şekilde duymuştu, zira Don Quijote'nin odası ile kadının oturduğu iskemle arasında yalnızca bir kapı duruyordu. Duyar duymaz da haykırıverdi:

"Aman Tanrım! Neler duyuyorum? Kulaklarıma gelen bu ses de ne?"

Hanımefendi bu haykırışları duyunca irkilip başını sesin geldiği yöne çevirdi. Kimseyi göremeyince ayağa kalktı ve odaya girmeye yeltendi, fakat bunu gören beyefendi kendisini durdurdu ve bir adım daha atmasına müsaade etmedi. O şaşkınlıkla ani hareketler yapınca yüzünü örttüğü ipekten peçe yere düştü ve altından eşi benzeri olmayan, büyülü bir güzellik ortaya çıktı. Gerçi korkudan beti benzi atmıştı; gözlerini aklını yitirmişçesine bir o yana bir bu yana çevirip duruyordu. Dorotea ve etrafında ona bakmakta olan diğer herkes, bu korkunun sebebini bilmeleseler de kendisine acımadan edemediler. Adam, bu hanımı omuzlarından öyle sıkı sıkı tutuyordu ve kendi-

ni bu işe o kadar kaptırmıştı ki yüzündeki peçenin sıyrılıp açılmasına mani olamadı. Sonunda peçe, yüzünden tamamen çıkıp düştü ve hanımefendiye sarılmış haldeki Dorotea, gözlerini ona çevirmesiyle karşısındaki adamın kocası Don Fernando olduğunu gördü. Adamın kocası olduğunu anlar anlamaz da yüreğinin ta derinlerinden gelen acılı mı acılı bir haykırışla "ay" diyerek feryadı bastığı gibi bayıldı ve sırtüstü düşüverdi. Hemen yanında berber olmasa ve kendisini yakalamasaydı, yere yıkılıverecekti.

Rahip hemen koştu ve yüzüne su çarpmak için Dorotea'nın peçesini çıkardı. Bunun üzerine, diğer hanımı tutmuş olan Don Fernando da Dorotea'yı tanıyınca beyninden vurulmuşa döndü. Fakat yine de Luscinda'yı da bırakmıyordu. Omuzundan tutup gitmesine izin vermediği kişi Luscinda'ydı ve Cardenio'nun sesini duyunca onu tanımış, zaten Cardenio da Luscinda'nın sesini duyunca haykırmıştı. Fakat Cardenio aynı zamanda Dorotea'nın bayılırkenki bağırışını duymuş, bu sesin Luscinda'dan geldiğini zannederek dehşet içinde odadan fırlayıp dışarı çıkmış ve Luscinda'yı Don Fernando'nun kollarında bulmuştu. Don Fernando da bu sırada Cardenio'yu tanımıştı. Bunun üzerine üçü birden, yani Luscinda, Cardenio ve Dorotea, neredeyse başlarına ne geldiğini bile anlamaksızın öylece dillerini yutmuş halde apışıp kaldılar.

Hepsi susmuş birbirlerine bakıyordu: Dorotea Don Fernando'ya, Don Fernando Cardenio'ya, Cardenio Luscinda'ya, Luscinda ise Cardenio'ya dönüktü. Sessizliği ilk bozan Luscinda oldu ve Don Fernando'ya şöyle dedi:

"Bırakın beni, beyefendi, başka hiçbir sebeple bırakmıyorsanız da kendi yüksek şahsiyetinize karşı duyduğunuz borçtan ötürü bırakın. Bırakın, sarmaşığı olduğum o duvara gideyim. Sizin ne ısrarlarınız, ne tehditleriniz, ne vaatleriniz, ne de hediyeleriniz beni ondan ayıramadı. Bakın, Tanrı beni sizin bilmediğiniz tuhaf şekillerde de olsa benim gerçek kocamın karşısına çıkardı yine. Üstelik, pahalıya patlayan binlerce deneyimle kendiniz de gördünüz ki onu benim aklımdan ancak ölüm silebilir. Madem başka bir şey yapamıyorsunuz, bu açık itirafım aşkınızı öfkeye, umudunuzu kine dönüştürsün de canımı alın; sevgili kocamın önünde can verirsem ölümüm boşa

gitmemiş olur. Böylece son nefesime kadar ona sadık kaldığıma belki ölümüm sayesinde inanır."

Bu sırada Dorotea kendine gelmiş ve Luscinda'nın söylediklerini duymuş, bu sayede kim olduğunu anlamıştı. Don Fernando'nun onu hâlâ bırakmadığını, söylediklerine cevap bile vermediğini görünce kendini elinden geldiğince zorlayıp doğruldu ve ayaklarının dibinde diz çöktü. Gözlerinden dolu dolu berrak yaşlar süzülerek kendisine şu sözleri söyledi:

"Sevgili efendim, eğer kollarında tuttuğun güneşten yayılan ışık gözlerini kamaştırıp görmene mani olmasaydı, önünde dizlerinin üstüne çökmüş bu kadının, bahtsızlığı senin arzuna bağlı, talihsiz Dorotea olduğunu fark ederdin. Ben, senin ister lütfundan ister keyfinden olsun, sana ait olduğunu söylemek gibi yüce bir mevkiye çıkarmak istediğin o mütevazı çiftçi kızıyım. Ben ki iffetin sınırlarının dışına çıkmadan, hayatımdan memnun bir şekilde yaşadım. Ta ki senin ısrarlarının ve dürüst, sevgi dolu görünen duygularının sesini duyup da namusumun kapılarını açıp özgürlüğümün anahtarını sana verene kadar. Fakat bu hediyenin kıymetini nasıl bilemediğin, beni bulduğun bu yere gelerek seni bu halde görmek zorunda bırakışından açıkça belli oluyor. Fakat bütün bunlara rağmen buraya utancımdan geldiğimi zannetmeni istemem; sırf senin tarafından unutulduğumu görmenin acısı ve hüznü beni buraya getirdi. Senin olmamı istedin, ama bunu öyle bir biçimde istedin ki artık bundan vazgeçmek istesen de sen benim olmaktan çıkamazsın. Sevgili efendim, bak, belki de beni uğruna bırakmak istediğin güzellik ve soyluluğun telafisi benim eşi bulunmaz sevgim olabilir. Sen güzel Luscinda'ya ait olamazsın, çünkü benimsin; o da senin olamaz, çünkü Cardenio'ya ait. Eğer bunu düşünürsen, şu anda senin sana tapan kişiyi sevmen, senden tiksinen birine kendini sevdirmenden daha kolay olur. Benim saflığımdan yararlandın, iffetimi ele geçirdin, durumumdan habersiz değildin, her isteğine nasıl kendimi teslim ettiğimi gayet iyi biliyorsun; kandırıldığını söylemen mümkün değil. Eğer durum buysa, ki öyle, sen de beyefendi olduğun kadar aynı zamanda Hıristiyansan, o zaman neden beni ilk seferki kadar gibi mutlu etmeyi ertelemek için hilelere b:

ruyorsun? Beni olduğum gibi, yani gerçek ve meşru karın olarak sevmiyorsan, o zaman en azından kölen olarak sev ve öyle kabul et. Senin olduğum sürece ben kendimi mutlu ve şanslı sayarım. Beni terk ederek, namusumun sağda solda laf konusu edilmesine müsaade etme. Annem ve babamın yaşlılıklarında üzülmelerine sebep olma; böylesini hak etmiyorlar, çünkü bunca yıl sana vasalların olarak çok kadar iyi hizmet ettiler. Kanının benim kanımla karışmasıyla kirleneceğinden çekiniyorsan, bu yoldan geçmemiş çok az soylu kişinin olduğunu, hatta hiç olmadığını unutma. Ayrıca soylu ailelerin soyunun kadından değil, erkekten geldiğini de düşün. Hem gerçek soyluluk erdemli olmaktan gelir; bana borcun olanı vermediğin için erdem sende eksik kalıyorsa, benim soylulukta senden daha çok hakkım var demektir. Kısacası, efendim, sana son olarak söylemek istediğim şey şu ki sen istesen de istemesen de, ben senin karınım: Bunun şahidi de kendi sözlerindir. Beni aşağılamana sebep olan soyluluğunla övünüyorsan, sözlerin yalan olamaz. Bana verdiğin söz ve sözünü verirken tanık addettiğin Tanrı şahidimizdir. Bu söylediklerimin hiçbiri işe yaramıyorsa da, mutluluğunun ortasında susan vicdanın illaki sesini yükseltecek ve söylediğim gerçeklerin peşinden gelecek, senin hazzını ve keyfini kaçıracaktır."

Acılı Dorotea bu ve buna benzer başka sözleri öyle duygulu gözyaşları eşliğinde söyledi ki hem Don Fernando'ya eşlik edenler hem de orada bulunan diğer kişiler gözyaşlarına eşlik etmek zorunda kaldılar. Don Fernando bütün bunları hiç cevap vermeden dinledi. Sonunda Dorotea öyle hisli hıçkırıklarla sarsılarak ağlamaya başladı ki bu manzara karşısında bir yüreğin yumuşamaması için taştan olması gerekirdi. Luscinda ise şahit olduğu bu acılı hisler karşısında duygulandığı kadar, Dorotea'nın aklı ve güzelliğine de hayran olmuştu; yanına gidip teselli etmek için birkaç söz söylemek istedi, ama Don Fernando'nun kendisini kavramış olan elleri buna müsaade etmedi. Don Fernando uzunca bir süre Dorotea'ya dikkatlice baktıktan sonra, içine düştüğü şaşkınlık ve dehşet hissinden ne yapacağını bilemeyince Luscinda'yı serbest bıraktı ve şöyle dedi:

"Kazandın işte, güzel Dorotea, sen kazandın. Çünkü bir araya toplanmış bunca gerçeği inkâr etmeye kimsenin gönlü elverme-

Don Fernando kendisini serbest bırakınca Luscinda halsizlikten bayılıp yere düşecek gibi oldu; ama Cardenio hemen yanındaydı, çünkü kendisini tanımasın diye Don Fernando'nun arkasına gizlenmişti. Luscinda bayılmak üzereyken korkuyu bir kenara bıraktı ve ne olacağını umursamadan atılarak onu kollarının arasına aldı ve şöyle dedi:

"Sadık, güçlü ve güzel sevgilim benim, eğer merhametli Tanrı artık huzura kavuşmanı istiyorsa, kanımca şu anda seni saran ve talihin sana benim diyebilmeme müsaade ettiği önceki zamanlarda da sarmış olan bu kollar dışında başka hiçbir yerde daha güvende olamazsın."

Bu sözleri duyan Luscinda başını kaldırıp Cardenio'ya baktı ve kendisini önce sesinden tanıdıktan sonra şimdi gözleriyle de görünce o olduğundan emin oldu. Neredeyse ne yaptığını bile bilmeden, doğru olur mu diye hiç düşünmeksizin kollarını Cardenio'nun boynuna doladı ve yüzünü Cardenio'nun yüzüne sürerek şöyle dedi:

"Siz, sevgili efendim, bu tutsağınızın gerçek sahibi sizsiniz. Talih bunun aksine uğraşsın dursun, sizin yaşamınıza bağlı olan bu yaşamım, yeni tehditler altında kalıyorsa da kalsın, sizsiniz yine sahibim."

Bu manzara hem Don Fernando'ya hem de orada bulunan diğerlerine çok tuhaf gelmişti; herkes daha evvel eşi görülmemiş bu olayı şaşkınlıkta izlemekteydi. Dorotea'ya bir an Don Fernando'nun yüzünün rengi atmış gibi geldi. Sanki Cardenio'dan intikam almak istiyordu, çünkü elini kılıcına doğru götürdüğünü fark etti. Bu fikir aklına gelir gelmez görülmemiş bir çeviklikle atılıp ayak bileklerine kapandı ve bir adım atmasına müsaade etmeden ayaklarını tutup öptü. Sonrasında ise bir an bile gözyaşları dinmeksizin kendisine şu sözleri sarf etti:

"Bu beklenmedik durum karşısında ne yapmaktır niyetin, ey benim yegâne sığınağım? Senin karın ayaklarının dibinde, karın olmasını istediğin kadın ise kocasının kollarında. Tanrı'nın yaptıklarını geri almak sana yakışır mı, mümkün olur mu ki hiç? Yoksa sana, her türlü engele karşı dürüstlüğünü ve kararlılığını kanıtlamış, şurada senin gözlerinin içine bakan ve göğsünü kendi gerçek kocasına olan sevgisinin gözyaşlarıyla doldurmuş bu kadını kendi seviyene yükseltmek yakışmaz mı? Sana Tanrı için yalvarıyor, senin kendi adına

yakarıyorum; bu açık itirafım öfkeni artırmasın, bilakis yatıştırsın ve sen müdahale etmeden bu iki âşık, Tanrı'nın münasip gördüğü süre boyunca sakinlik ve huzur içinde yaşayıp gitsin. Böylece yüce ve soylu ruhunun ne kadar büyük olduğunu gösterirsin ve senin için zevkten çok aklın ağır bastığını da bütün dünya görmüş olur."

Dorotea bunları söylerken Cardenio Luscinda'ya sarılmış halde olmasına rağmen gözlerini Don Fernando'dan ayırmıyordu. Don Fernando kendisine karşı bir hareket yapmaya kalkışacak olursa kendisini savunmaya, hayatına mal olacak bile olsa, ona zarar vermeye kalkacak herkese karşı saldırıya geçmeye hazırdı. Fakat o sırada Don Fernando'nun arkadaşlarıyla birlikte bütün bu olanları izlemiş olan rahip, berber, hatta iyi yürekli Sancho Panza bile koşup Don Fernando'nun etrafını sarmış ve Dorotea'nın gözyaşlarını görmezden gelmemesi için yalvarmaya başlamışlardı. Dorotea'nın söylediklerinin doğru olduğu düşünülürse, ki herkes öyle olduğuna gönülden inanıyordu, bu haklı umutlarını boşa çıkarmamasını istiyorlardı. Olanlar ne kadar tesadüf gibi gözükse de, hepsinin o gün orada kimsenin tahmin etmeyeceği bir yerde bir araya gelmesinin aslında yüce Tanrı'nın bir lütfu olduğuna dikkatini çekmeye çalışıyorlardı. Ayrıca rahip, Luscinda'yı Cardenio'dan ancak ölümün ayırabileceğini de belirtiyordu; ikisini ayıran şey bir kılıcın keskin yüzeyi olsa bile onlar bu ölümü sonsuz bir mutlulukla karşılardı. Böyle çaresiz bir durumda kendini zorlayıp yenerek cömertliğini göstermesi, Tanrı'nın bağışladığı mutluluğu yaşamaları için bu iki sevgiliye kendi isteğiyle izin vermesi büyük bir bilgelik olacaktı. Kendi gözlerini de Dorotea'nın güzelliğine çevirirse, ondan daha iyi olmak şöyle dursun, yanına yaklaşabilecek pek az kişinin olduğunu, hatta kimsenin olmadığını görecekti. Buna bir de Dorotea'nın alçakgönüllülüğü ve kendisine duyduğu büyük aşk ekleniyordu. Üstelik kendisini soylu bir beyefendi ve bir Hıristiyan olarak görüyorsa, zaten verdiği sözü tutmaktan başka yapacağı bir şey de yoktu. Sözünü tutması demek, Tanrı'ya itaat etmesi ve aklıbaşında, makul insanların gönlünü de kazanması demekti. Çünkü aklıselim herkes bilirdi ki güzel bir insan soylu bir aileden gelmese bile, erdemlilik gösterdiği müddetçe yüksek ve soylu bir mevkiye gelme hakkına sahipti. Üstelik bu durum, onu bu yüksek mevkiye çıkaran kişinin adına hiçbir

leke sürmezdi. Araya günah girmediği sürece, tutkunun kuvvetli yasalarını yerine getiren kişi suçlanamazdı.

Özetle, bu sözlere benzer başka o kadar çok şey daha eklediler ki Don Fernando'nun yiğit yüreği (neticede kanı soylu bir kandan besleniyordu) yumuşadı ve istese bile inkâr edemeyeceği bu gerçek karşısında teslim oldu. El çekip kendisine verilen makul öğütlere uyduğunun göstergesi ise eğilip Dorotea'yı kucaklaması ve kendisine şu sözleri söylemesi oldu:

"Ayağa kalkın, sevgili hanımefendi, yerini gönlümde taşıdığım kadının önümde diz çekmesi doğru değil. Şu ana kadar söylediklerimi göstermediysem, belki Tanrı böyle istediği içindir. Böylece beni nasıl bir inançla sevdiğinizi göreyim ve size hak ettiğiniz değeri gösterebileyim diyedir. Benim sizden ricam, kötü davranışlarım ve saygısızlıklarım yüzünden beni ayıplamamanızdır. Çünkü beni, sizi kendime ait kılmaya iten şartlar ve güç, yine size ait olmaya karşı direnç göstermemi sağlayan şartların ve gücün kendisidir. Bunun kanıtı için ise dönün de Luscinda'nın gözlerinden okunan mutluluğuna bakın; bütün hatalarımın özrünü orada bulacaksınız. O kendi arzusuna kavuşunca, ben de bütün arzu ve isteklerimi yerine getiren karşılığı bulmuş oldum. Cardenio'suyla birlikte uzun yıllar mutlu yaşasınlar, zira ben Tanrı'ya Dorotea'mla birlikte yaşamama izin vermesi için yalvaracağım."

Bunları söyledikten sonra onu bir kez daha kucakladı ve yüzünü yüzüne sürdü. Öyle duygulanmıştı ki aşkına ve pişmanlığına herkesin önünde kesin kanıt oluşturmasınlar diye gözyaşlarını tutmak zorunda kaldı. Fakat Luscinda ve Cardenio, hatta orada bulunan diğerleri ise aynı çabayı göstermediler; zira kimileri kendi mutluluğundan, kimileri başkalarının mutluluğuna sevindiğinden o kadar çok gözyaşı döktüler ki bir gören olsa başlarına korkunç bir felaket geldiğini zannederdi. Hatta Sancho Panza bile ağlıyordu; gerçi daha sonra açıkladığına göre o, Dorotea'nın, kendisinden pek çok lütuf beklediği Micomicona Kraliçesi olmadığını öğrendiğine ağlamıştı. Şaşkınlıkları da ağlamalarıyla birlikte bir süre daha devam ettikten sonra Cardenio ve Luscinda gidip Don Fernando'nun önünde diz çöktüler ve yaptığı iyilik için kendisine öyle güzel sözlerle teşekkür ettiler ki Don Fernando karşılık ve-

recek kelime bulamadı. İkisini de ayağa kaldırdı ve büyük bir sevgi ve nezaketle kucakladı.

Ardından Dorotea'ya memleketinden bu kadar uzak bir yere nasıl geldiğini sordu. Dorotea bunun üzerine, daha önce Cardenio'ya anlattığı bütün hikâyeyi kısa ve öz biçimde yine anlattı. Bütün bunlar hem Don Fernano'nun hem de yanındakilerin o kadar hoşuna gitti ki öykü hiç bitmesin istediler: İşte Dorotea talihsizliğinin hikâyesini bile böyle hoş biçimde anlatmayı başarmıştı. Bu hikâye sona erdiğinde bu sefer sözü Don Fernando aldı ve Luscinda'nın göğsünden çıkan ve Cardenio'nun karısı olduğunu, bu nedenle Don Fernando'nun karısı olamayacağını yazan kağıdı bulduktan sonra şehirde başına gelen olayları anlattı. Luscinda'yı öldürmek istemişti; Luscinda'nın anası babası engel olmasaydı öldürecekti de. Ama sonrasında evden öfke ve utanç içinde, daha uygun bir fırsat çıkınca intikamını almaya kararlı şekilde ayrılmıştı. Ertesi gün Luscinda'nın ailesinin evinde bulunmadığını, kimsenin de nereye gittiğinden haberi olmadığını öğrenmişti. Nihayet aradan birkaç ay geçtikten sonra bir manastırda olduğunu, Cardenio'yla birlikte olamazsa da bütün yaşamını orada geçirmeye karar verdiğini duymuştu. Bu haberi alır almaz yanına o üç atlıyı da katmış ve onun bulunduğu yere gitmişti. Fakat kendisiyle konuşmaya kalkmamıştı, çünkü onun orada bulunduğu öğrenilirse manastırda daha çok önlem alınacağından çekiniyordu. Bu nedenle önce girişin açık olduğu bir günü kollamış ve yanındaki

atlılardan ikisini gözetlemeleri için kapıda bıraktıktan sonra diğeriyle birlikte, Luscinda'yı aramaya içeri girmişti. Kendisini iç avluda rahibelerden biriyle konuşurken bulmuş, karşı koymasına fırsat sunmadan hemen alıp kaçırmış, yolculuk için gereken eşyaları alabilecekleri bir yere götürmüş. Bütün bunları adamlarıyla birlikte rahatlıkla gerçekleştirebilmişler, çünkü manastır şehirden epey uzakta, tenha bir bölgedeymiş. Luscinda kendi iradesini onun emri altında bulunca neredeyse aklı başından gitmiş. Toparlanıp kendine geldikten sonra ise tek kelime etmeden ağlayıp iç çekmekten başka bir şey yapmamış. Böylece sessizlik ve gözyaşları arasında bu hana varmışlar ki bu han artık kendisi için dünyadaki bütün talihsizliklerin sona erdiği bir cennet mekânına varmakla aynı şeymiş.

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM

Meşhur Micomicona Prensesi'nin hikâyesinin devamı ve başka gülünç maceralar anlatılır

Sancho bütün bunları dinlerken soyluluğa yükselme umutlarını nasıl buhar olup uçtuğunu gördükçe iyiden iyiye canı sıkılıyordu. Güzel Micomicona Prensesi Dorotea'ya, savaşılacak dev ise Don Fernando'ya dönüşmüştü ve efendisi bütün bunlardan habersiz, mışıl mışıl uyumaktaydı. Dorotea duyduğu mutluluğun rüya olup olmadığından bir türlü emin olamıyordu; Cardenio da böyle düşünüyordu ve Luscinda da onunla aynı düşünceleri paylaşıyordu. Don Fernando ise kendisine bahşedilen lütuftan ve neredeyse hem şerefini hem ruhunu yitireceği bu çapraşık labirentten çıkarılmış olmasından ötürü Tanrı'ya şükürler yağdırıyordu. Son olarak handa bulunan diğer kişiler de böyle karmaşık ve ümitsiz bir olay mutlu sona bağlandığı için durumdan hoşnut ve keyifliydiler.

Akıllı bir adam olan rahip bütün bu olanlar üzerine iyice düşündükten sonra, mutluluklarına kavuştukları için her birini tebrik etti. Ama en mutlu ve neşeli olan kişi hancının karısıydı, çünkü Cardenio'dan ve rahipten, Don Quijote'nin sebep olduğu bütün zararı ve masrafı karşılayacaklarına dair söz almıştı. Aralarında keyifsiz,

mutsuz ve canı sıkkın olan tek kişi, daha önce de belirtildiği gibi, Sancho'ydu. Suratı beş karış halde efendisinin yanına gitti. O da o sırada yeni uyanmaktaydı. Kendisine şöyle dedi:

"Zatıaliniz canınız ne kadar istiyorsa uyuyabilirsiniz, Mahzun Yüzlü efendim. Ne bir devi öldürmekle ne de prensesi krallığına geri götürmekle uğraşmanıza gerek yok: çünkü hepsi çoktan yapıldı, oldu bitti bile."

"Ben de öyle sanıyorum," diye yanıtladı Don Quijote, "zira o devle hayatım boyunca yaptığım en zorlu, en büyük savaşı verdim. Şöyle bir ters kılıç darbesi, hop! Kafasını yere seriverdim. Çıkan kanlar yerde oluk oluk su gibi aktı."

"Zatıaliniz kırmızı şarap gibi dese daha iyi olur," diye karşılık verdi Sancho, "çünkü şunu bilmiyorduysanız öğrenin: O ölen dev parçalanmış bir şarap tulumu, akan kanlar da midesine indirdiği on beş litre kırmızı şaraptan ibaret. Kopan kafası ise anam olacak orospu, hepsini de şeytan aldı götürdü."

"Ne diyorsun, sersem?" diye çıkıştı Don Quijote. "Aklın başında mı senin?"

"Kalkın efendim," dedi Sancho, "kalkın da yediğiniz naneye, ödeyeceğimiz borca bir bakın. Kraliçenin Dorotea adlı sıradan bir hanıma dönüştüğünü de görürsünüz o zaman. Daha şaşacağınız başka olaylar da var, anlarsanız tabii."

"Bunların hiçbiri beni şaşırtmaz," diye yanıt verdi Don Quijote, "çünkü hatırlarsan, geçen sefer burada bulunduğumuzda, sana bu handa gerçekleşen her şeyin büyülü olduğunu söylemiştim. Şimdi de aynısı olsa şaşmamak lazım."

"Benim battaniye işi de öyle olsaydı ben de inanırdım," diye karşılık verdi Sancho. "Ama o olay gayet gerçek ve sahiciydi. Bugün burada bulunan hancının da battaniyenin bir ucundan tutmuş, beni havaya coşkuyla ve neşeyle fırlattığını gözlerimle gördüm ben; kahkahaları da gücünden kuvvetinden aşağı kalmıyordu. Safın, günahkârın teki olabilirim, ama bana kalırsa bir işin içindeki insanları tanıyorsanız, orada büyü falan yoktur; olsa olsa bir araba dayakla uğursuzluk vardır.

"Tanrı onun icabına bakar," dedi Don Quijote. "Sen kıyafetlerimi ver de giyinip dışarı çıkayım. Şu anlattığın olaylar nelermiş, ben de görmek istiyorum."

Sancho koyafetlerini uzattı. Don Quijote giyinirken o sırada rahip, Don Fernando'ya ve diğerlerine Don Quijote'nin deliliklerini ve onu sevgilisi hanımefendinin aşağılamaları yüzünden orada bulunduğuna inandığı Mahzun Kaya'dan çıkarmak için çevirdikleri numarayı anlattı. Yine Sancho'nun anlattığı bütün maceraların neredeyse hepsini onlara da aktardı. Onlar da anlatılanlara epey şaşırıp güldüler, çünkü durumdan haberdar olan diğer herkes gibi bütün bunları akla hayale gelebilecek en tuhaf delilik türü olarak görmüşlerdi. Rahip sonra şunu da ekledi: Artık Dorotea hanımefendinin yaşadığı mutlu son, bu tasarılarını yerine getirmelerine engel olduğu için, Don Quijote'yi evine götürmek için başka bir şey uydurmak gerekecekti. Cardenio başladıkları şekilde devam etmelerini önerdi; Dorotea'nın rolünü pekâlâ Luscinda üstlenebilirdi.

"Hayır," diye araya girdi Don Fernando, "buna gerek yok. Dorotea'nın önce kendi planladığı işe devam etmesini istiyorum. Bu saf beyefendinin memleketi çok uzakta değilse, ben de yardımım dokunacak ne varsa sunmak isterim."

"İki günden fazla sürmez."

"Daha fazla sürse bile, böyle hayırlı bir iş uğruna bu yolu yürümekten çekinmem."

O sırada Don Quijote tam teçhizat dışarı çıktı; Mambrino'nun her tarafı eğrilmiş miğferi başında, kalkanı kolundaydı. Kargı diye taşıdığı ağaç dalına yaslanmıştı. Don Quijote'nin bu tuhaf görüntüsü Don Fernando'yu ve diğerlerini şaşkınlık içinde bıraktı: bir karış uzamış sıska yüzü sapsarı, zırhı birbiriyle alakasız, hali tavrı ise gayet sakin ve ağırbaşlıydı. O ağzını açıp bir şey söyleyene kadar hepsi sessizliklerini korudular. Sonunda Don Quijote güzel Dorotea'ya dönüp son derece ciddi ve dingin bir tavırla şöyle dedi:

"Güzel hanımefendi, buradaki silahtarımdan edindiğim bilgiye göre, zatıaliniz devrilmiş, benliğiniz dağılmış. Eskiden olduğunuz o büyük kraliçe değilmişsiniz artık; sıradan bir hanımefendiye dönüşmüşsünüz. Eğer bu, büyücü kral babanızın emriyle gerçekleştiyse,

benim size ihtiyacınız ve hakkınız olan yardımı veremeyeceğimden korktuysa, şunu belirtmek isterim ki, kendisi neredeyse hiçbir şey anlamamış ve anlamıyor da. Ayrıca şövalyelik hikâyelerinden de zerre haberi yokmuş, zira bunları okumuş ve benim gibi dikkatle ve uzun uzun incelemiş olsaydı, benden daha az ünlü başka şövalyelerin bile her fırsatta çok daha büyük badirelerin üstesinden gelmiş olduklarını bilirdi. Ne kadar kibirli olursa olsun, bir dev parçasını öldürmek marifet değil, zira ben daha birkaç saat önce kendisiyle birlikteydim ve... neyse daha fazla konuşmak istemiyorum, yalan söylediğimin iddia edilmesini istemem. Fakat her şeyi gün yüzüne çıkaran zaman, bunu da en beklemediğimiz anda ortaya çıkaracaktır zaten."

"Siz devle değil, iki şarap tulumuyla birlikteydiniz," dedi hancı bunun üzerine.

Don Fernando kendisine susmasını ve Don Quijote'nin konuşmasını kesinlikle bölmemesini emretti. Don Quijote ise sözlerine şöyle devam etti:

"Yani sonuç olarak diyorum ki, soylu ve mirasından mahrum bırakılmış hanımefendi, babanızın sizin kişiliğinizi böyle değiştirmiş olmasının sebebi size söylediğim gibiyse, buna ehemmiyet vermeyin. Zira dünyada benim kılıcımın yolunu açamayacağı hiçbir tehlike yoktur. Bu kılıçla düşmanınızın kellesini yere sererek krallığınızın tacını çok geçmeden başınıza yerleştireceğim."

Don Quijote sözlerini burada sonlandırdı ve prensesin yanıt vermesini bekledi. Dorotea ise Don Fernando'nun, Don Quijote'yi memleketine götürene kadar oynadıkları oyuna devam etmelerini istediğini bildiği için müthiş nazik ve ciddi bir tavır takınarak yanıt verdi:

"Mahzun Yüzlü yiğit şövalye, benim değişip dönüşümden geçtiğimi size kim söylemişse, gerçekleri söylememiş; zira ben dün kimsem bugün de aynı kişiyim. Talihin yüzüme birden gülmesi sayesinde, hayal bile edemeyeceğim bazı şeylerin elime geçtiği doğru; ama bunun yüzünden ne ben eskiden olduğum insan olmayı bıraktım, ne de sizin cesaretinize ve bileğinizin yenilmez gücüne her daim verdiğim değer azaldı. Yani saygıdeğer efendim, beni dünyaya getiren

babama şerefini iade ediniz ve kendisini akıllı ve ihtiyatlı bir adam olarak görünüz. Zira onun bilgisi ve ilmi sayesinde bu talihsizliğimi düzeltmenin kolay ve kesin bir yolunu bulmuş olduk. Zira ben inanıyorum ki, efendim, eğer siz olmasaydınız, şu an elimdeki mutluluğa hiçbir zaman kavuşamayacaktım. Bu söylediklerimin tamamen doğru olduğuna şu an burada bulunan bütün bu beyefendiler de şahittir. Artık geriye bir tek yarın sabah yola çıkmak kalıyor, zira bugün artık pek fazla yol alamayız. Beklediğim o mutlu sona gelince, onu Tanrı'ya havale ediyor ve sizin korkusuz yüreğinize bırakıyorum."

Akıllı Dorotea'nın bu söylediklerini dinleyen Don Quijote Sancho'ya döndü ve ne kadar öfkeli olduğunu alenen gösteren bir tavırla şöyle dedi:

"Seni küçük Sancho, İspanya'daki en büyük çıbanbaşı sensin. Söyle bana şimdi, seni tembel hırsız, sen bana az önce bu prensesin Dorotea adlı bir genç kıza dönüştüğünü söylemedin mi? Benim uçurduğum kelle de seni doğuran orospuydu hani? Daha başka saçmalıklar edip de benim kafamı hiç karışmadığı kadar karıştırmadın mı? Yemin ederim!... (Bu noktada gökyüzüne baktı ve dişlerini sıktı), sana şimdi öyle bir şey edeceğim ki gelecekteki bütün yalancı gezgin şövalye silahtarlarına ders olacak!"

"Sakin olun, saygıdeğer efendim," diye yanıtladı Sancho, "Micomicona Prensesi hazretlerinin değişimi konusunda yanılmış olmam gayet mümkün. Ama Tanrı biliyor ya, devin kafası meselesine ya da en azından şarap tulumlarının heder edilmesi ve kanın kırmızı şarap olması konusunda hiç mi hiç yanılmıyorum! Çünkü yaralı tulumlar işte orada zatıalinizin başının ucunda; kırmızı şarap da odayı göle çevirmiş durumda zaten. Siz de yumurta kapıya dayanınca, yani sayın hancı zatıalinizden her şeyin parasını ödemenizi istediğinde hepsini kendi gözünüzle görürsünüz. Gerisi konusunda ise, kraliçe hanımefendinin eski haline dönmüş olmasına pek sevindim, zira bu durum herkes kadar beni de ilgilendiriyor."

"Tekrar söylüyorum, Sancho," dedi Don Quijote, "ahmağın tekisin. Kusura bakma ama yeter artık."

"Evet, yeter," dedi Don Fernando, "bu meseleyi kapatalım. Zira prenses hanımefendi yarın sabah yola çıkılacağını, bugün artık geç

olduğunu söylüyor. O halde öyle olsun; bu geceyi hoş sohbet içinde geçirelim, yarın hepimiz Don Quijote beyefendiyle birlikte yola çıkarız. Zira hepimiz, kendisinin üstlenmiş olduğu bu büyük görev uğruna gerçekleştirmek üzere olduğu eşi benzeri görülmemiş, yiğitçe kahramanlıklara tanıklık etmek için sabırsızlanıyoruz."

"Sizlere hizmet verip eşlik etmesi gereken esas benim," diye yanıtladı Don Quijote, "hem bana gösterilen bu lütuf karşısında hem hakkımda böyle iyi şeyler düşünülmesine hayli müteşekkirim. Bu isme layık olmak için elimden geleni yapacağım. Sonunda bütün bunlar hayatıma, hatta daha fazlasına mal olsa bile yapacağım; tabii bundan fazlası olabilirse."

Don Quijote ve Don Fernando birbirlerine karşılıklı pek çok iltifat daha yağdırıp kibar sözler söylediler. Fakat tam o sırada hana bir yolcunun girmesiyle her yanı bir sessizlik kapladı. Yolcunun kılığından Mağripli topraklardan yeni dönmüş bir Hıristiyan olduğu anlaşılıyordu. Üzerinde mavi kumaştan yapılma, yarım kollu, etek yeri kısa, yakasız bir palto vardı. Yine pantolonu ve beresi de aynı mavi renk kumaştandı ve ayağında hurma rengi, bağcıklı çizmeler vardı. Palasını ise göğsünden çaprazlamasına inen bir kayışla bağlamıştı. Hemen arkasından bir eşek üzerinde, Mağriplilere benzer kıyafetler giyinmiş bir kadın geldi. Yüzü peçeyle örtülüydü; başında da başörtüsü vardı. İşlemeli bir başlık takmış, üzerine de omuzlarından ayaklarına kadar inen bir pardösü giymişti.

Adam sağlam yapılı, gürbüz biriydi; yaşı kırk küsür gibi duruyordu. Yüzü esmerdi, uzun bıyıklı ve sakallıydı. Kısacası görüntüsüne bakılırsa, kılığı daha düzgün olmuş olsaydı, soylu ve iyi bir aileden geldiği sanılırdı.

Kapıdan girip bir oda istedi, ama handa oda bulunmadığı söylenince biraz canı sıkıldı. Kılığından Mağriplilere benzeyen kadının yanına gidip onu kucağına alarak eşekten indirdi. Luscinda, Dorotea, hancının karısı, kızı ve Maritones, daha önce görmedikleri bu yeni kıyafet dikkatlerini çekince gidip Mağripli kadının etrafını sardılar. Her zaman kibar, nazik ve akıllı olan Dorotea, kadının ve yanındaki adamın oda bulamadıklarından ötürü canlarının sıkıldığını fark edince kadına şöyle dedi:

"Üzülmeyin, saygıdeğer hanımefendi, burada lüks de konfor da bulunmaz, hanlarda olan şeyler değildir zira. Fakat yine de geceyi bizimle geçirmek isterseniz –burada eliyle Luscinda'yı işaret etmişti– belki sizi yolda karşılaşmış olabileceğiz koşullardan daha iyi ağırlayabiliriz."

Peçeli kadın buna bir cevap vermedi. Sadece yerinden doğruldu, ellerini göğsünde kavuşturdu ve başıyla beraber öne eğilerek müteşekkir olduğunu belirtti. Hiç konuşmadığı için kesin Mağriplidir ve Hıristiyan dillerini bilmiyordur diye düşündüler. Tam o sırada başka işlerle ilgilenmekte olan tutsak adam geri geldi ve bütün kadınların, hana birlikte geldiği kadının etrafına toplandığını ve kendisine söylenenler karşısında cevap vermediğini fark edince şöyle dedi:

"Saygıdeğer hanımlar, bu hanımefendi benim dilimi bile pek anlamaz. Kendi memleketinden olmayan başka bir dil de bilmez. Sorduklarınıza o yüzden cevap vermemiştir, vermez de."

"Yalnızca kendisini bu gece bizim kaldığımız yerde misafir etmemizi ister mi diye sormuştuk," diye yanıtlamaya girişti Luscinda. "Koşullar elverdiği ölçüde kendisini rahat ettirmeye çalışırız. İhtiyaç halindeki yabancılara özellikle kadınlara yardım etmek görevimizdir."

"İkimizin adına da ellerinizden öperim, saygıdeğer hanımefendi," diye yanıtladı esir. "Sunduğunuz teklife hayli müteşekkirim; böyle bir zamanda hele ki sizin gibi birinden geldiği düşünülürse, epey büyük bir iyilik olduğu anlaşılıyor."

"Saygıdeğer efendim, bu hanım Hıristiyan mıdır yoksa Mağripli mi?" diye sordu Dorotea. "Çünkü kılığına ve sessiz kalışına bakılırsa, bizim istemeyeceğimiz taraftan olduğunu düşünüyoruz."

"Kılığı ve bedeni Mağriplidir, ama ruhu yüce bir Hıristiyandır, çünkü öyle olmak istiyor."

"Vaftiz edilmemiş mi o halde?" diye karşılık verdi Luscinda.

"Ona fırsat olmadı," diye yanıtladı esir, "vatanı ve memleketi Cezayir'den çıktığımızdan bu yana Kutsal Kilise'mizin emrettiği törenleri öğrenmeden derhal vaftiz edilmesini zorunlu kılacak kadar büyük bir tehlike altında bulmadı kendisini. Fakat Tanrı'nın izniyle çok geçmeden şahsının hak ettiğine uygun şekilde vaftiz de edilecek

ki aslında hak ettikleri, onun da benim de kıyafetlerimizin dışarıya gösterdiğinden daha fazlasıdır."

Bu sözler üzerine herkes bu esirin ve Mağripli kadının kim olduğunu öğrenmek istedi, ama kimse bunu sormaya yeltenmedi, zira o sırada hayatlarının hikâyesini anlattırmaktansa önce kendilerini istirahat ettirmek daha önemliydi. Dorotea kadının elini tutup yanına oturttu ve peçesini çıkarmasını rica etti. Kadın esire kendisine ne söylediklerini ve ne yapması gerektiğini soran gözlerle baktı. Esir ise Arapça konuşarak peçesini çıkarmasını istediklerini ve çıkarmasını söyledi. O da çıkardı ve altından öyle güzel bir yüz göründü ki Dorotea Luscinda'dan bile daha güzel olduğunu, Luscinda ise Dorotea'dan bile daha güzel olduğunu düşündü. Orada bulunan diğerleri ise bu dünyada Dorotea ve Luscinda'nın güzellikleriyle kıyaslanabilecek biri varsa onun bu kadın olduğuna karar verdiler; hatta bazıları kadının daha güzel olduğunu bile düşünmeye meyilliydi. Ve güzellik de her zaman insanların gönlünü kazanmak ve iyi duygular uyandırmak gibi bir ayrıcalığa sahip olduğundan, herkes hemen bu Mağripli kadına hizmet edip ilgi göstermek istedi.

Don Fernando esire Mağripli kadının ismini sordu; o da Lala Süreyya olduğunu söyledi. Bunu duyan kadın Hıristiyan adamın ne sorduğunu anladı ve rahatsız olmuş bir tavırla alelacele atılarak şöyle dedi:

"Hayır, Süreyya değil; Maria, Maria!" İsminin Süreyya değil, Maria olduğunu söylemeye çalışıyordu.

Bu sözler ve kadının bunu söylerken gösterdiği büyük coşku, duyanların gözlerinden birkaç damla yaş süzülmesine sebep oldu; bilhassa kadınların, zira onlar tabiatları gereği daha yumuşak ve şefkatli olurlar. Luscinda kadını büyük bir sevgiyle kucakladı ve şöyle dedi:

"Evet, evet: Maria."

Kadın ise şöyle yanıt verdi:

"Evet, evet: Maria. Süreyya *macange*!" Yani Süreyya değil.

Gece inmek üzereydi. Don Fernando'nun yanındaki adamların emri üzerine hancı büyük bir özen ve emek göstererek elinden gelen en iyi akşam yemeğini hazırlattı. Yemek vakti gelince hepsi hizmetçilerin yemek yediği mutfak masalarına benzer, uzun bir masaya oturdular; handa yuvarlak ya da kare bir masa yoktu. Başköşeyi ise

kendisi ne kadar karşı çıkmak istese de Don Quijote'ye verdiler. O da yanına Micomicona Prensesinin oturmasını istedi, zira kendisinin koruyuculuk görevini üstlenmişti. Ardından Luscinda ve Süreyya oturdular. Onların karşısına Don Fernando ve Cardenio, sonra da esir ve diğer beyler geçtiler. Hanımların yanına ise rahip ve berber oturdu. Böylelikle keyif içinde yemeklerini yediler. Üstüne bir de Don Quijote'nin tıpkı keçi çobanlarıyla olduğundaki gibi birdenbire galeyana gelip yemeği bir kenara bırakması ve hepsine bir konuşma yapmaya kalkmasıyla birlikte iyice keyifleri yerine geldi:

"Hakikaten de, düşünürseniz, saygıdeğer beyefendiler, gezgin şövalyeliği meslek edinmiş kişiler duyulmamış şeylere şahit oluyor. Yoksa şu anda bu hanın kapısından biri girse ve buradaki halimizi görse, bizim kim olduğumuzu düşünürdü? Şu yanımdaki hanımefendinin, hepimizin bildiği o büyük kraliçe olduğunu, benimse ünü dört bir yana yayılmış o Mahzun Yüzlü Şövalye olduğumu kim bilebilir? Şimdi şuna şüphe yok ki bu zanaat ve meslek, bugüne kadar insanlığın icat ettiklerinin hepsinden üstündür. Ayrıca yine tehlikeye en çok maruz kalan da o olduğundan, en çok onun yüceltilmesi icap eder. Kelimelerin silahlardan üstün olduğu kanaatindekiler çekilsin gözümün önünden; onlar kim olursa olsun ne dediklerini bilmiyordur. Çünkü bu kimselerin yürüttükleri mantığa ve tutundukları gerekçeye göre, zihin faaliyetleri beden faaliyetlerinden üstündür. Silahşörlük işinin sadece bedensel bir iş olduğunu söylerler; sanki hamallıkla birmiş, bu işte bedensel güçten başka bir şeye gerek yokmuş gibi. Sanki bizim silahşörlük dediğimiz mesleğin icra edilmesinde gösterilecek güç, büyük bir zihin faaliyeti gerektirmiyormuş gibi. Sanki emrinde bir ordu bulunan ya da kuşatma altındaki bir kenti savunmakta olan bir savaşçının ruhu, bedeninin yanında zihnini de çalıştırmıyormuş gibi. Yo, hayır! Düşmanın niyetini, planlarını, stratejilerini ya da kurduğu engelleri tahmin etmek, karşıdan gelecek kötülüğü bertaraf etmek için bedensel güç yetiyor mu hiç, bakın bakalım! Bunların hepsi akıl işidir ve bedenin burada hiçbir hükmü yoktur. O halde silahşörler de yazarlar kadar zihne ihtiyaç duyduğuna göre bakalım yazarın zihni mi daha çok çalışıyor yoksa silahşörün mü; bunu da

hangi amaç ve hedefle hareket ettikleri gösterecektir, zira hangisi hedefine daha yüce bir amaç koyuyorsa, onun niyeti daha üstün demektir. Yazarın amacı ve hedefi, şimdi burada kutsal yazılardan bahsetmiyorum, onun amacı ruhu Tanrı'ya ulaşacak kadar yüceltmektir ki böyle bir amaçla başka hiçbir şey boy ölçüşemez. Ben burada dünyevi yazılardan bahsediyorum. Bunun hedefi ise adaletin eşit şekilde dağıtılması, herkese kendi hakkının verilmesi ve doğru kanunların uygulanmasının sağlanmasıdır. Bu da elbette ki asil ve yüce bir amaçtır ve övülmeyi hakeder, ama silahşörlüğün hak ettiği kadar etmez. Zira onların amacı ve hedefi huzurdur ki insanlığın bu hayatta arzulayabileceği en büyük iyilik budur. Dünyanın ve insanlığın aldığı ilk güzel haber, gökyüzündeki meleklerin o gece –ki bizim gündüzümüz olur– söylediği şarkıdır: "En yücelerdeki Tanrı'ya ululuk, yeryüzündeki iyi insanlara huzur" demişlerdir ve iki dünyanın büyük efendisi de kendisini takip eden havarilerine bir eve girdiklerinde şöyle söylemelerini öğretmiştir: "Bu evde huzur olsun." Yine kendilerine pek çok defa şöyle demiştir: "Huzurumu size veriyorum, huzurumu size bırakıyorum: huzur sizinle olsun." Böyle bir elden verildiğinde huzur bir cevher, bir armağandır. Bu cevher olmadan iki cihanda mutluluk olmaz. İşte savaşın gerçek amacı bu barıştır ki zaten savaş, silahşörlüğün de diğer adıdır. O halde madem savaşın amacının barış olduğu gerçeğini kabul ettik ve bu nedenle yazarların amacından daha üstün olduğunu gördük, şimdi de yazarların bedensel faaliyetleriyle silahşörlerin bedensel faaliyetlerine gelelim ve hangisi daha üstünmüş görelim."

Don Quijote konuşmasını bu şekilde, öyle makul bir dille sürdürüyordu ki o sırada dinleyicilerinin hiçbiri kendisinin deli olduğuna inanamıyordu. Bilakis, aralarından pek çoğu silahlarla yakından haşır neşir olan beyefendiler olduklarından, kendisini büyük bir zevkle dinliyorlardı. Don Quijote konuşmasına şöyle devam etti:

"Talebenin karşılaştığı zorluklar şunlardır: öncelikle fakirlik; hepsi fakir olduğundan değil, sadece bu örneği olabilecek en uç noktaya çekmek açısından söylüyorum bunu. Şimdi fakirlikten bahsettikten sonra bahtsız olduğunu söylemeye gerek bile yok, zira fakir olanın

elinde iyi bir şey yoktur. Bu fakirliğin sıkıntısını pek çok alanda çeker; açtır, açıktadır, üşür, hepsi birden olabilir. Fakat hiç yemek yemeyecek kadar aç değillerdir; olması gerekenden geç bir vakitte de olsa, zenginlerden kalan yemek artıklarını da yese midesine bir şey girer. Öğrencilerin en büyük sefaletidir; aralarında çorbaya talim etmek denir. Yine ısıtmasa da soğuğu kıracak bir mangalı ya da şömineyi paylaşacak birileri olur her zaman. Nihayetinde geceleri uyuyacak bir çatı altı da bulunur hep. Diğer ayrıntılara girmiyorum; gömlekleri, ayakkabıları yoktur, elbiseleri yırtıktır, eskimiştir; bu nedenle talih karşılarına bir ziyafet çıkardığı zaman karınlarını tıka basa doyurana kadar yerler. Bu tarif ettiğim sert ve çetin yolda düşe kalka ilerler, bir daha takılır, tekrar düzelirler de sonunda istedikleri mevkiye gelirler. Bu mertebeye ulaştıktan sonra ise pek çoklarını görmüşüzdür ki talih rüzgârını arkalarına aldıkları gibi Sitre Körfezini de, Messina Boğazı'nı da aşmışlardır. Oturdukları koltuktan dünyayı yönetmişler, açlıkları tokluk olmuş, üşümeleri rahatlığa, çıplaklıkları şatafatlı kıyafetlere, hasır üstündeki uykuları Hollanda bezlerinde, Şam işi kumaşlarda dinlencelere dönüşmüştür. Erdemliliklerinin karşısında haklı olarak elde ettikleri ödüldür bunların hepsi. Gelgelelim, birazdan anlatacağım üzere, savaşçı askerin çektiklerinin yanında hepsi geride kalır.

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin silahlar ve yazılar konusundaki ilginç konuşmasına dair

Don Quijote konuşmasına şöyle devam etti:

"Şimdi talebenin fakirliğinden ve bunun sıkıntılarından bahsettiğimize göre, bakalım asker ondan daha zengin miymiş. Göreceğiz ki aslında askerden daha fakiri yoktur, zira kendisine yapılacak üç kuruş ödemeye talimdir ki bunu da ya geç bir zamanda alır ya da hiç ala-

maz. O da olmadı sağdan soldan aşırabildikleriyle geçinir; bunun için hayatını da vicdanını da büyük tehlike altına atmak durumundadır. Bazen üzeri öyle çıplaktır ki delik deşik bir yelek hem üniforma hem gömlek yerine geçer. Kara kışın soğuğunda açık arazide tek başınadır; ısınabileceği tek şey ağzından çıkan nefesidir ki boş bir mideden gelen nefes, benim anladığım kadarıyla, doğanın bütün kanunlarına karşın soğuk çıkar. Fakat durun daha bekleyin, çünkü o da bekler ki gece gelsin, kendisini bekleyen yatakta bütün bu rahatsızlıklardan kurtulsun. Bu yatak, kendi kabahati olmadığı sürece, asla dar olmakla itham edilemez; zira toprağın üzerinde istediği kadar yayılabilir, çarşaflar altından kayacak diye dert etmeden yattığı yerde istediği kadar dönüp durabilir. Bütün bunların üstüne artık emeklerinin karşılığını alacağı gün ve an gelir. Gün savaş günüdür; başına sargı bezinden yapılma kepi oturturulur ki şakaklarını sıyırmış geçmiş ya da bir kolunu veya bacağını sakat bırakmış bir kurşun yarasını iyileştirsin. Bu da olmazsa ve merhametli Tanrı kendisini sağ salim korumuşsa, daha önceki fakirliğine geri dönebilir. O zaman da bir yere gelebilmesi için tekrar tekrar savaşa girmesi ve hepsinden galip çıkması gerekecektir. Ama mucizelerin böylesi pek nadir görülür. Fakat bu konuyu daha evvel hiç düşünmüşlüğünüz varsa siz söyleyin bana, efendiler: savaşlarda galip gelenlerin sayıları savaş uğruna yok olup gidenlerin sayısından

ne kadar fazladır? Mukayese bile yapılamayacağını söyleyeceksiniz elbette; ölülerin sayısı hesaplanamaz; oysa hayatta kalanların sayısı bini bulmaz. Bütün bunlar yazarlarda tam tersidir; zira hepsinin ücretleri –rüşvetlerden bahsetmiyorum– refah içinde yaşamaları için kâfidir. Yani askerin çektikleri daha büyük olmasına rağmen, ödülü daha azdır. Fakat bütün bunlara karşılık, eli kalem tutan iki bin kişiyi ödüllendirmenin otuz bin askeri ödüllendirmekten daha kolay olduğu söylenebilir; çünkü onların ödüllendirilmesi, mesleklerine uygun olacak şekilde mevkilere getirilmesi biçiminde gerçekleşirken, askerler ancak hizmet ettikleri efendinin kendi mülkünden pay alarak ödüllendirilebilirler. Bu imkânsızlık ise benim savunduğum noktayı daha da haklı kılıyor. Fakat şimdi bunu bir kenara bırakalım –zira içinden çıkılması zor bir labirent orası– ve silahların kelimelerden daha üstün olduğu konusuna geri dönelim. İki tarafı da savunan argümanlara bakılacak olursa henüz çözülmüş bir konu değil. Benim sunduklarımın dışında, kelimeler olmaksızın silahların idame edilemeyeceği söyleniyor, zira savaşın da bağlı olduğu kendi kuralları var ve bu nedenle savaşlar da yazıların ve yazarların alanına giriyor. Buna karşılık ise silahşörler, kanunların silahlar olmadan idame ettirilemeyeceği yanıtını verirler, zira devletler silahlarla savunulur, krallıklar silahlarla ayakta tutulur, şehirler silahlarla korunur, yollar silahlarla emniyet altına alınır, denizler korsanlardan silahlarla arındırılır. Yani kısacası, silahlar olmasa ülkeler, krallıklar, devletler, şehirler, deniz ve kara yolları, savaş devam ettiği ve kendi ayrıcalıklarını ve gücünü kullanmakta serbest olduğu müddetçe savaşın getirdiği şiddet ve kaosa maruz olacaklardır. Pahalıya malolanın her zaman daha çok kıymet gördüğü ve görmesi gerektiği bilinen bir gerçektir. Yazı alanında itibar kazanmanın bedeli vakit, gözetim, açlık, çıplaklık, baş ağrıları, mide hazımsızlıkları ve burada kısmen bahsini geçirdiğim, bununla bağlantılı benzer başka sıkıntılardır. Fakat bir askerin olağan gidişat içinde iyi bir yere gelmesi için talebenin çektiklerinin hepsini, hem de karşılaştırması bile yapılamayacak kadar daha ağır seviyede çekmesi gerekir, çünkü attığı her adımda yaşamını tehlikeye sokar. Talebenin hangi ihtiyacının eksikliği, hangi fakirlik korkusu, kuşatma altındaki bir kalede, siperde veya süvari içinde nöbet tutarken, düşmanların onun bulunduğu yeri

çökertmeye hazırlandığını hisseden, ama ne koşulda olursa olsun ne yerinden ayrılabilen ne de yaklaşmakta olan tehlikeden kaçabilen askerin yaşadığı korkunun yakınından bile geçebilir? Tek yapabildiği, karşı bir hamlede bulunsun diye neler olduğunu kumandanına haber vermektir. Ondan sonra ise kanatları olmaksızın göklere yükselip kendi istemeden çukurun dibine düşeceği o meçhul anı korkuyla bekleyecektir. Eğer bu size küçük bir tehlike gibi gözüküyorsa, o zaman engin denizin ortasında dip dibe durmuş pruvalardan birbirlerine saldıran iki kadırga olsun. Bakalım bu onun tehlikesine yetişiyor mu, yoksa ondan daha mı büyük? İki gemi birbirine kenetlendiğinde askere burundaki kalas üzerinde iki ayaktan fazla mesafe kalmaz. Bütün bunlara rağmen, her biri birer ölüm meleği olup en fazla bir mızrak uzunluğu mesafesindeki sayısız düşman topunun kendisini karşı saftan tehdit ettiğini görmesine rağmen, dikkatsizce atacağı en ufak bir adımın kendisini Neptün'ün ta derinlerde yatan bağrına göndereceğini bilmesine karşın, her şeye rağmen, korkusuz bir yüreklilikle, kendisini kamçılayan şerefin gücünü arkasına alır ve onca arkebüze doğrudan hedef olarak, o dar kalastan düşman gemisine geçmeye çalışır. İşin en hayrete şayan yanı ise, kendisi düşüp de dünyanın dibini bir daha dönmemecesine boylar boylamaz, hemen bir başkasının onun yerini almasıdır. Sonra o da düşmanı nasıl bekliyorsa kendisini beklemekte olan denize düştüğünde yine, ardından bir öbürü daha derken ölümlerin arasında bir an bile boşluk olmaksızın yığın halinde böyle devam eder durur: savaşın bütün badirelerinde görülecek bir yiğitlik ve cesaret örneğidir bu. O şeytani aletler olan topların korkunç öfkesinden mahrum olan kutlu çağlar ne güzel çağlarmış! Bu aletin mucidi şimdi cehennemin dibinde alıyordur hediyesini eminim. O icadı sayesinde artık aşağılık ve korkak birisi, mert bir şövalyenin hayatını alabiliyor. Cesur yürekleri tutuşturan, canlandıran coşkunun ortasında nasıl ve nereden geldiği belli olmayan, serseri bir kurşun, belki de o lanet aletin ateşlendiği sırada kopan patırdıdan korkup kaçan biri tarafından gönderilerek, birdenbire, uzun yıllar boyu yaşamayı hak eden birinin düşüncelerine son veriyor, ömrünü noktalıyor. İşte bunu düşününce, gezgin şövalyelik mesleğini içinden geçtiğimiz bu pis çağda seçmiş olm[illegible] acıyor. Zira beni hiçbir tehlike korkutmasa da bi-

leğimin gücü, kılıcımın keskinliği sayesinde bütün bu diyarda ün ve nam salmama barutun ve kurşunun engel olabileceği düşüncesi beni huzursuz ediyor. Fakat Tanrı nasıl istiyorsa öyle olsun. Ben hedefime ulaşırsam, eski çağlardaki gelmiş geçmiş bütün gezgin şövalyelerden bile daha çok tehlikeye göğüs germiş olacağım için daha çok takdir edileceğim."

Don Quijote bütün bu upuzun, deli saçması tiradını diğerleri yemeklerini yerken atmış, Sancho Panza kendisine birkaç defa yemek yemesini, bunları anlatmak için daha sonra da vakti olacağını söylemiş olmasına rağmen ağzına bir lokma bile atmayı unutmuştu. Konuştuğu her konuda makul ve mantıklı laflar eden bu adamın, uğursuz şövalyeliği söz konusu olduğunda bütün mantığını ümitsizce yitirdiğini görmek herkeste yeniden acıma duygusu uyandırmıştı. Rahip, silahların lehine söylediği her şeyde son derece haklı olduğunu, kendisi de okur yazar bir ilme mensup olmasına rağmen aynı fikri paylaştığını söyledi.

Yemeklerini bitirdiler; sofra kaldırıldı. Hancının karısı, kızı ve Maritones La Manchalı Don Quijote'nin, o gece kadınların ayrı uyumaları için ayrılan tavan arasındaki odasını hazırlarlarken Don Fernando ise esirden hayat hikâyesini anlatmasını rica etti, zira Süreyya'yla birlikte hana gelişlerinden, çok ilginç ve hoş bir hikâye olduğu anlaşılıyordu.

Buna karşılık esir, kendisinden istenen bu talebi memnuniyetle yerine getireceğini, yalnızca anlatacağı hikâyenin onlara istediği kadar zevkli gelmeyeceğinden çekindiğini söyledi. Fakat buna rağmen kendinden istenene karşı gelmiş olmamak adına anlatacaktı. Rahip ve diğer herkes kendisine teşekkürlerini sunup anlatması için yeniden yalvardılar. O da bunca insanın kendisine yalvardığını görünce emrin böyle kuvvetli olduğu yerde bu kadar yalvarışa gerek olmadığını söyledi.

"O halde, zat-ı alileriniz dikkati veriderse, zekice uydurulmuş

hikâyelerin bile yanına yaklaşamayacağı gerçek bir hikâye duyacaklardır."

Bunu söyledikten sonra herkes yerine yerleşti ve sessizlik içinde pürdikkat onu dinlemeye koyuldu. O da sessiz olup söyleyeceklerini beklediklerini görünce sakin ve hoş bir ses tonuyla anlatmaya başladı:

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM

Esir kendi hayatını ve başka olayları anlatır

Ailemin kökleri, Leon Dağlarında bir köye uzanır. Buralarda talihten çok doğa halkın yüzüne gülmüş, cömert davranmış olmasına rağmen bu yoksul köylerde benim babam zengin bile sayılırdı. Hatta elindeki malı harcadığı kadar tutmasını da bilseydi, gerçekten zengin de olabilirdi. Böyle eli açık ve müsrif mizacı gençliğinde asker olmasından kaynaklanıyordu, zira askerlik hayatında cimri olanın eli bollaşır, eli bol olan müsrif olur. Bu askerlerden ara sıra cimri olanı çıkarsa da bunlar canavar gibidir; ender görülürler. Benim babam artık eli açıklığı geçmiş, müsrifliğin sınırlarındaydı: Müsriflik dediğimiz ise kendi adını ve varlığını sürdürecek çocukları bulunan evli

bir adam için hiç iyi bir şey değildir. Babamın üç çocuğu vardı; üçü de erkek, meslek sahibi olacak yaştaydı. Babam, kendi söylediğine göre, bu yatkınlığına karşı koyamadığını görünce, müsrif ve bonkör olmasının sebep ve aracını, yani servetini kendi elinden almaya karar verdi. Ne de olsa servet olmayınca İskender bile cimri sayılırdı.

Böylece bir gün üçümüzü birden bir odaya çekti ve aşağı yukarı şu minvale gelecek bir konuşma yaptı: "Oğullarım, sizi çok sevdiğimi göstermem için benim oğlum olduğunuzu söylemem yeterli. Sevmediğimi göstermem için ise sizin mirasınızı korumayı pek beceremediğimi söylemem kâfi gelir. Bu saatten sonra sizi bir baba gibi sevdiğimi ve bir üvey baba gibi mahvetmek istemediğimi anlamanız için sizinle günlerdir düşündüğüm ve makul bir şekilde tarttıktan sonra karara vardığım bir iş yapmak istiyorum. Siz artık meslek edinecek veya en azından yaşlandığınızda size şeref ve varlık sağlayacak bir iş seçecek yaşa geldiniz. Yapmayı tasarladığım şey, mirasımı dörde bölmek: Bunun üç parçasını siz üçünüze arada hiçbir fark olmaksızın eşit bir biçimde paylaştıracağım. Diğerini ise Tanrı'nın bana geri kalan hayatım için bahşettiği günleri yaşayabilmek için kendime ayıracağım. Ancak her birinizin mirastan kendi payına düşeni aldıktan sonra size söyleyeceğim yolu izlemesini istiyorum. İspanyamızda bir söz vardır, bana da çok doğru gelir. Zaten bunlar uzun yılların bilge tecrübelerinden oluşmuş özlü sözler olduklarından aslında hepsi doğrudur. Benim bahsettiğim deyiş ise şu: "Ya kilise ya deniz ya da kraliyet evi," derler. Daha açıkça söylemek gerekirse: "Gelişip zengin olmak isteyen ya Kilise'ye gidecek ya ticarete atılmak için denizlere açılacak ya da krala kendi evinde hizmet edecek." Çünkü yine derler ki "Kralın bir kırıntısı bile efendinin lütfundan değerlidir." Bunu söylüyorum, çünkü istiyorum ki içinizden birisi okusun, diğeri ticaretle uğraşsı bir diğeri de savaşta krala hizmet etsin, çünkü kralın evinde hizmete girmek zor bir iş. Savaş da para getirmez, ama saygınlık ve ün kazandırır. Sekiz gün sonra her birinize payınızı bir kuruş bile eksiksiz olarak vereceğim, siz de kendi gözlerinizle göreceksiniz. Şimdi bana söyleyin bakalım, size vermiş olduğum tavsiyeyi dinleyecek misiniz?" En büyük oğlu olduğumdan, cevap vermem için beni çağırmıştı. Ben de önce servetinden olmamasını, canı nasıl isterse öyle harcama

söyledim. Zira bizler eli ayağı tutan genç delikanlılardık, kendi kazancımızı çıkarırdık. Ama sonunda onun isteğini kabul ettim ve silahları seçerek Tanrı'ya ve kralıma hizmet etmeyi tercih ettim. Ortanca kardeşim de kendisine aynı teklifleri sunduktan sonra Hint Adalarına gitmeyi ve ticarete atılmayı seçti. En küçük ve bana kalırsa içimizde en akıllımız olan kardeşimiz ise Kilise'ye ya da başladığı eğitimini tamamlamak için Salamanca'ya gitmeye karar verdi. Biz anlaşmaya varıp mesleklerimizi seçer seçmez babam hepimizi kucakladı ve hemen vadettiği şeyi gerçekleştirmeye koyuldu. Hepimiz kendimize düşen payı aldık; yanlış hatırlamıyorsam, elimize geçen para üçer bin dük altını ediyordu. (Nakit olarak almıştık, çünkü amcalarımızdan biri mülk aile içinde kalsın diye hepsini satın almış ve parasını nakit ödemişti). Sonra da parayı aldığımızın aynı günü üçümüz de sevgili babamıza veda ettik. Ama o zaman babamı böyle yaşlı başına bu kadar az parayla bırakmak bana hiç insanca gözükmeyince kendi üç binlik payımdan iki binini almasını istedim, çünkü bir asker olarak yaşamımı idame ettirmem için bini bana yeterdi. Benim bu davranışımı görüp bundan etkilenen diğer iki kardeşim de babama biner düka altını daha bıraktılar. Böylece babamın elinde dört bin düka altını ve kendi payına düşen üç bin kalmış oldu ki bunu da elden çıkarıp nakde çevirmek istememiş, gayrımülk olarak tutmak istemişti. Sonunda hepimiz kendisine ve o bahsettiğim amcamıza duygulu gözyaşlarımız eşliğinde veda ettik. Elimize her fırsat geçtiğinde başımıza gelenleri iyi de olsa kötü de olsa onlara haber edeceğimize söz vermemizi istediler. Sözümüzü verip kucaklaştıktan ve hayır dualarını alıktan sonra birimiz Salamanca, diğerimiz Sevilla, ben ise Alicante'ye doğru olmak üzere her birimiz kendi yolumuza düştük. Alicante'de Cenova'ya gitmek üzere yün yüklenen bir Cenova gemisi olduğunu duymuştum.

Bu yıl babamın evinden çıkalı yirmi iki yıl oluyor. Bu süre boyunca birkaç mektup yazmış olsam da ne ondan ne de kardeşlerimden henüz hiçbir haber alamadım. O sırada yaşadıklarımı kısaca anlatayım. Alicante'de gemiye binip rahat bir yolculuk yaparak Cenova'ya vardım. Oradan Milano'ya geçip burada kendime silah ve birtakım asker kıyafetleri edindim. Niyetim buradan Piyemonte'[illegible] geçerek orduya katılmaktı. Alessandria della Paglia'

yolundayken büyük Alba Dükünün Flandre'a yürüdüğü haberini aldım. Fikrimi değiştirip ona katıldım ve seferlerinde kendisine hizmet ettim. Egmond ve Hoorne kontlarının infazlarında yer aldım. Diego de Urbina adlı Guadalajaralı ünlü bir albayın teğmenliğine yükseldim. Flandre'a varmamın üzerinden kısa bir süre geçmişti ki Papa Hazretleri V. Pius'un ortak düşman Türklere karşı Venedik ve İspanya'yla ittifak yaptığı müjdesi geldi. Türkler, o sırada donanmalarıyla Vendediklilerin yönetimi altındaki meşhur Kıbrıs adasını ele geçirmiş, onlara korkunç bir kayıp yaşatmışlardı. Bu ittifakın başına sevgili kralımız İkinci Felipe'nin üvey kardeşi Avrusturyalı Prens Don Juan'ın getirileceği kesin olarak biliniyor, çok büyük bir savaş hazırlığına girişildiğinin söylentisi yayılıyordu. Bütün bunlar beni heycanlandırmıştı; yapılacak bu sefere ben de katılmak için can atıyordum. İlk fırsatta yüzbaşılığa terfi edeceğime dair işaretler, hatta kesin sözler verilmesine karşın, her şeyi bırakıp İtalya'ya gitmek istedim ve öyle de yaptım. Şansıma Avusturyalı Senyor Don Juan o sırada Cenova'ya yeni gelmişti, Venedik donanmasıyla birleşmek üzere Napoli'ye geçiyordu, daha sonra donanmalar Messina'da toplandı.

Nihayetinde o şanlı seferde ben de başarılarımdan ziyade talihim sayesinde, şerefli piyade yüzbaşısı rütbesine getirilerek yer aldım. O gün Hıristiyanlık âlemi için ne mutlu bir gündü; çünkü dünyanın ve tüm milletlerin Türklerin denizde yenilmez oldukları yanılgısı yıkılmış, Osmanlıların kibiri ve küstahlığı yerle bir edilmişti. Onca talihli insanın arasında (orada can veren Hıristiyanlar galip gelip sağ kalanlardan daha talihliydi) bir talihsiz bendim. Roma çağlarında olsa bir donanma tacı bile beklenebilecekken ben o şanlı günün gecesinde kendimi ayaklarım zincirli, ellerim kelepçeli buldum.

Olaylar şöyle vuku buldu: Yiğit ve talihli bir korsan olan Cezayir Beylerbeyi Uluç Ali Paşa, Malta amiral gemisine saldırıp galip gelmiş, sadece üç şövalyeyi sağ bırakmıştı; onlar da ağır yaralıydılar. Benim de bölüğümle beraber içinde bulunduğum, Giovanni Andrea'nın amiral gemisi imdada yetişti; böyle bir durumda yapmam gereken şeyi yapıp düşman kadırgasına atladım. Gemi o sırada kendisine saldıran gemimizden uzaklaşarak askerlerimin beni

izlemesini engelledi. Böylece kendimi düşmanlarımın arasında bir başıma buluverdim ve sayıları çok fazla olduğu için karşı koyamadım. Sonunda beni yaralar içinde teslim aldılar. Sizin de bildiğiniz gibi, beyler, Uluç Ali bütün filosuyla birlikte kurtulmayı başardı. Bu durumda ben de ona esir düştüm; onca mutlu insanın arasında bir kederli, onca özgür insanın arasında tek esir bendim. Çünkü o gün Türk donanmasında kürek çeken ve onca zamandır özlemini çektikleri hürriyete kavuşmayı başaran Hıristiyanların sayısı tam on beş bin ediyordu.

Beni Konstantiniyye'ye götürdüler. Osmanlı Padişahı Selim, sahibimi kaptanıderyalığa getirdi, çünkü savaşta üzerine düşeni yapmış, cesaretinin kanıtı olarak da Malta Şövalyeleri tarikatının sancağını ele geçirmişti. Ertesi yıl, yani yetmiş ikide, Navarin'deki üç fenerli amiral gemisinde kürek çekiyordum. Orada, bütün Türk donanmasını limanda ele geçirme fırsatının nasıl kaçırıldığını gördüm; bütün Osmanlı levent ve yeniçerileri, limanda saldırıya uğrayacaklarına kesin gözüyle bakıyorlardı; karaya ayak bastıkları an, yenilmeyi beklemeden kaçabilmek için, hepsi giysilerini ve paşmaklarını, yani ayakkabılarını hazırlamışlardı; donanmamızdan öyle korkmuşlardı işte. Fakat Tanrı'nın emriyle durum değişti; bizim donanmamızın başındaki amiralin bir kabahati ya da dikkatsizliği olduğundan da değildi bu; Hıristiyan âleminin günahları ve Tanrı'nın daima bizi cezalandıracak bir araç bulunmasını istemesiydi esas sebebi.

Sonunda Uluç Ali Paşa, Navarin'e yakın bir ada olan Modon'a sığındı ve askeri karaya çıkarıp limanın ağzını tahkim ederek Don Juan'ın çekilmesini bekledi. Bu seferde, ünlü korsan Barbaros'un oğlunun komutasındaki *Ganimet* adlı kadırga ele geçirildi. Ele geçiren ise yıldırım savaşçı, bütün askerlerinin babası, o talihli, yenilgi nedir bilmez denizci, Santa Cruz Markisi Don Alvaro de Bazan komutasındaki Dişikurt adlı Napoli amiral gemisiydi. *Ganimet*'in ele geçirilişi sırasında olanları es geçmek istemem. Barbaros'un oğlu o kadar zalimdi, esirlerine o kadar kötü davranıyordu ki, kürektekiler Dişikurt'un yetiştiğini görür görmez, hep birlikte kürekleri ellerinden fırlatıp, tente hastonunun tepesine çıkmış, daha hızlı kürek çeksinler diye bağıran komutanın [illegible] atılarak kadan sıraya, pupadan

pruvaya geçirdiler ve bu arada adamı öyle ısırdılar ki, direği geçtiğinde, ruhu cehenneme yollanmıştı bile. Dediğim gibi, esirlerine karşı ettiği zulüm, onlarda kendisine karşı uyandırdığı nefret, işi bu noktaya vardırmıştı. Konstantinopolis'e döndük; ertesi sene, yani yetmiş üçte, Senyor Don Juan'ın Tunus'u ele geçirip yönetimini Osmanlıların elinden alarak, başına Mevlay Muhammet'i getirdiğini ve dünyanın en zalim, en gözüpek Magripli'si olan Mevlay Ahmed'in tekrar başa geçme umutlarına son verdiğini öğrendik. Osmanlı padişahı bu kayıptan büyük üzüntü duydu ve soyuna özgü bir akıllılık örneği göstererek Venediklilerle barış yaptı ki zaten onlar dünden razıydı. Padişah ertesi yıl, yani yetmiş dörtte, Halkü'l-Vad'e asker çıkartarak, Tunus yakınlarında bulunan, Senyor Don Juan'ın yaptırdığı, yarım kalmış kaleye saldırdı. Bütün bu badireler atlatılırken ben kürekteydim ve özgürlüğüme kavuşmaya dair hiçbir umudum yoktu. En azından fidye vererek kurtulabileceğimi düşünmüyordum, çünkü babama mektup yazıp içine düştüğüm bu bahtsızlıktan bahsetmeye niyetim yoktu. Sonunda Halkü'l-Vad de, kale de düştü; saldırıda maaşlı yetmiş beş bin Türk askeri, dört yüz binden fazla Mağripli ve Afrika'nın dört bin yanından başka Araplar vardı. Bu kadar askerin yanında bir de o kadar çok cephane ve malzemesi, o kadar çok lağımcı vardı ki sırf elleriyle avuç avuç kazdıkları toprakla bile hem Halkü'l Vad'i hem kaleyi gömebilirlerdi. Önce o güne kadar ele geçirilemez sanılan Halkü'l-Vad düştü; ama savunanların yüzünden değil; onlar savunmak için gereken ve ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Gelgelelim o çöl kumunda ne kadar kolay siper kurulabileceği tecrübeyle öğrenilmişti. Yerin iki karış altında su olduğu sanılmasına rağmen Türkler iki metre kazmış, yine suya varmamışlardı. Böylece kum çuvallarını dize dize siperleri öyle yükselttiler ki surları ele geçirip tepeden ateş etmeye başladılar; kimse surların üzerinde duramadığı için savunmaya da gelemiyorlardı. Ortak kanı, bizimkilerin Halkü'l-Vad'e kapanmayıp düşmanın açık araziye inmesini beklemek gerektiği yönündeydi. Bunu söyleyenler konu hakkında pek tecrübesi olmadan uzaktan konuşan kişilerdir. Çünkü Halkü'l-Vad ile kalede toplam yedi bin asker olduğuna göre, ne kadar yiğit askerler olsalar da bu kadar az sayıyla düşmanın onca askeri karşısında nasıl dayana-

bileceklerdi ki? Ayrıca düşmekte olan bir kale, yardım da almıyorsa ondan sonra nasıl düşmesin? Hele ki kendi topraklarında, çok sayıda ve dirençli düşman tarafından etrafı çevrilmişse? Ama ben de dahil pek çok kişi, o kötülük ve pislik yuvasının yıkılmasına izin vermekle Tanrı'nın İspanya'ya büyük bir iyilik yaptığını, lütufta bulunduğunu düşündük. Oraya boş yere sarfedilen, sonu gelmez paraları yutan, sünger gibi çeken bu israf kuyusunun, namağlup Şarlken'in burayı zamanında fethetmiş olmasının güzel anısını korumaktan başka bir işlevi yoktu; sanki bu olayı ölümsüzleştirmek gerekiyormuş, bunun için o taşlara ihtiyaç varmış gibi. Zira zaten ebedidir ve ebedi de kalacaktır.

Sonunda kale de düştü, ama Türkler her bir karışı için mücadele etmek zorunda kaldılar, çünkü kalenin savunmasında yer alan askerler öyle yiğitçe ve sertçe çarpıştılar ki toplam yirmi iki umumi saldırıda öldürülen düşman sayısı yirmi beş bini geçti. Hayatta kalan üç yüz bin esir arasında tek biri bile yara almadan kurtulmamıştı. Bu da ne kadar yiğitçe ve kararlılıkla savaştıklarının, ne kadar iyi bir savunma çıkardıklarının açık ve net bir göstergesidir. Rıhtım ağzındaki gölün ortasındaki, Valensiyalı ünlü şövalye Don Juan'ın emrinde bulunan küçük kale veya kule de şartlı teslim oldu. Kalesini savunmak için elinden gelen her şeyi yapmış olan, Halkü'l-Vad Generali Don Pedro Puertocarrero'yu ise esir aldılar. Mağlubiyet kendisine öyle ağır gelmişti ki esir götürüldüğü Konstantinopolis'e giderken kederinden öldü. Yine kalenin generali, Milanolu büyük bir mühendis ve cesur bir asker olan Gabrio Cervellon'u da esir aldılar. Bu iki kalede daha pek çok önemli kişi yitirildi. Aralarından biri de Aziz Yuhanna tarikatı şövalyesi, cömert Pagan de Oria'dır ve kardeşi Giovanni Andrea de Oria'ya gösterdiği eliaçıklıkla ne kadar büyük gönüllü olduğunu kanıtlamıştır. Ölümünün en acıklı yanı da güvendiği iki Arap'ın elleriyle öldürülmüş olmasıdır. Kalenin düştüğü anlaşıldıktan sonra kendisine Mağripli kıyafetleri giydirerek Tabarka'ya götürmeyi teklif etmişler. Tabarka, mercan avcılığı yapan Cenovalıların kurduğu bir tepe limanıdır. Bu Araplar önce başını kesip Türk Ordusu'nun kumandanına götürdüklerinde kumandan, meşhur Kastilya atasözü "İhanet hoşa gitse de, hain sevilmez" lafını doğru-

lamış, zira kendisine adamın kellesini getiren bu iki kişiyi adamı canlı getirmedikleri için asılmaya göndermiş.

Kalede mağlubiyete uğrayan Hıristiyanlar arasında bulunan bir başkası da Don Pedro de Aguilar'dır. Endülüs'ün bilmediğim bir köyünden gelen ve kalenin asteğmeni olan bu adam büyük üne ve benzersiz bir zekâya sahipti. Özellikle şiir dedikleri alanda müthiş yetenekliydi. Bunun bahsini geçirmemin sebebi, talihinin kendisini benim kadırgama, hem de benim bulduğum sıraya getirmiş ve aynı sahibe köle yapmış olmasıdır. Biz o limandan ayrılmadan önce bu şövalye, biri Halkü'l-Vad'a diğeri kaleye olmak üzere, mezar yazıtı biçiminde iki sone kaleme almıştı. Bu soneleri size gerçekten okumam lazım, zira ezbere biliyor olmamın yanında, zannediyorum rahatsızlık şöyle dursun, bilakis keyif vereceklerdir.

Esir Don Pedro de Aguilar lafını eder etmez Don Fernando yanındakilere baktı ve üçü birden gülümsedi. Soneleri okumak üzereyken içlerinden biri şöyle dedi:

"Zatıaliniz başlamadan önce bu bahsettiğiniz Don Pedro de Aguilar'ın akıbetinin ne olduğunu sormak isterim."

"Benim bildiğim," diye yanıtlamaya girişti esir, "Konstantinopolis'te iki yıl kaldıktan sonra Arnavut kılığına girerek Yunan bir casusla birlikte kaçmış. Ama özgürlüğüne kavuşup kavuşmadığını bilemem. Gerçi sanırım kavuşmuş, çünkü ondan bir sene sonra Yunan'ı Konstantinopolis'te gördüm, ama kaçışlarının akıbetini soramadım."

"Kavuştu tabii," diye karşılık verdi adam, "zira bu Don Pedro benim kardeşim olur ve şu anda bizim memlekettedir. Refah içinde zengin bir hayat sürüyor; evli, üç de çocuğu var."

"Ona bu lütufları gösteren Tanrı'ya şükürler olsun," dedi esir, "zira bana sorarsanız şu dünyada kaybedilen özgürlüğün geri kazanılmasından daha büyük mutluluk yoktur."

"Dahası da var," diye yanıt verdi adam, "ben kardeşimin yazdığı soneleri biliyorum."

"Madem öyle zat-ı aliz söylesin," dedi esir, "siz benden daha iyi biliyorsunuzdur."

"Memnuniyetle," diye yanıtladı adam, "Halkü'l-Vad'lc ilgili olanı şöyleydi:

KIRKINCI BÖLÜM

Esirin hikâyesi devam eder

Sone

Fani örtüden sıyrılan talihli ruhlar
Hürsünüz artık, bunun için çalıştınız,
Yeryüzünden yukarı yükseldiniz,
Göğün en üstüne ve en güzeline,
Öfkeyle, onurlu hiddetinizle,
O nankör kıyılarda yandı kanınız,
Akıttığınız her kan katliam kanı,
Komşu denizleri, kumlu toprağı suladınız;
Can önce gitti cesaretten
O yorgun kollarınızdan,
Belki yenildiniz ama zaferi götürdünüz yanınızda.
Duvarla demir arasındaki düşüşünüzde
ölümcül ve hüzünlüyse de,
dünyada şöhret, cennette şeref kazanıyorsunuz yine.
"Ben de aynen böyle biliyorum," dedi esir.
"Kaleyle ilgili olanı ise yanılmıyorsam şöyleydi," dedi adam:
Sone

Bu kısır, harabe topraklardan,
Üç bin askerin aziz ruhu
Yükseldi daha iyisine
Bu döküntülerin arasından,
Başta boş yere savaştılar
bileklerinin gücüyle,
Sonunda yorgun düştüler, azıcıktılar,
Kılıcın keskin gücüne dayanamadılar.
İşte bu yerdir
binlerce hüzünlü hatıranın beslediği
asırlardır bu böyledir, daimi.
Fakat berrak gökyüzü
görmemiştir daha zorlusunu,
tutmamıştır da hiç onlardan cesurunu.

Soneler hiç fena değildi. Esir de esaret yoldaşından böyle haberler aldığına memnun oldu ve hikâyesine devam etti:

"Hakü'l-Vad'i ve kaleyi ele geçiren Türkler, Hakü'l-Vad'in surlarının yıkılması emrini verdiler. Kale öyle bir hale gelmişti ki artık yıkılacak yeri kalmamıştı. Bu işi en hızlı ve en az zahmetle halledebilmek için üç taraftan havaya uçurdular. Fakat en zayıf gözüken kısmını, yani eski surları hiçbir şekilde uçuramadılar. Küçük Keşiş'in* yaptığı yeni tavkiye kısmında ise ne var ne yoksa kolaylıkla yerle bir olmuştu. Neticede donanma Konstantinopolis'e şanlı bir zaferle döndü: bundan birkaç ay sonra benim sahibim Uluç Ali Paşa öldü. Kendisine Uluç Ali Fartax derlerdi; Türkçede kel dönek anlamına gelir; zira gerçekten de öyledir. Türklerde kişilere bir eksikliklerinin ya da becerilerinin adını vermek adettir. Çünkü onlarda Osmanlı hanedanından gelen en fazla dört soyadı vardır; geri kalanlar, dediğim gibi, isimlerini vücuttaki eksikliklerden ya da karakter özelliklerinden alırlar. Bu Kel de Osmanlı Padişahının kölesi olarak on dört yıl kürek çekmiş. Bir gün kürekteyken bir Türk'ün kendisine tokat atmasından dolayı hırslanmış ve intikam

* Giovan Giacomo Paleari Fratino

alabilmek için otuz dördünden sonra dinini terk etmiş. Öyle büyük kahramanlıklar göstermiş ki normalde Osmanlı Padişahlarının gözdelerinin yüksek mevkilere yükselmeleri için geçtikleri adi yollardan geçmeden Cezayir Beylerbeyliğine, sonrasında ise Kaptanıderyalığa getirilmiş ki o hükümdarlığın en yüksek üçüncü rütbesidir. Kendisi Kalabriya milletine mensuptu. Ahlaki açıdan iyi bir adamdı; sayıları üç bine çıkan esirlerine epey insanca davranırdı. Bu esirler kendisinin ölümünden sonra, vasiyeti uyarınca, Osmanlı Padişahı (ki Padişah, ölenlerin hepsinin varisidir ve mirası merhumun çocuklarıyla paylaşır) ile dönmeleri arasında paylaştırıldı. Ben Venedikli bir dönmenin grubuna düştüm. Bir gemide miçoluk yaparken Uluç Ali kendisini esir almış ve o kadar çok sevmiş ki en şımartılan gözde oğlanlarından biri olmuş. Görüp görülebilecek en zalim dönmeydi. Adı Hasan Ağa'ydı; çok zengin olmuş, sonunda Cezayir Beylerbeyliğine kadar yükselmişti. Ben de kendisiyle Konstantinopolis'ten kalkıp Cezayir'e vardığımda İspanya'ya bu kadar yaklaşmış olmaktan epey mutluydum. Kimseye mektup yazıp başıma gelen bu talihsizlikten bahsedecek değildim, ama acaba şansım Cezayir'de Konstantinopolis'te olduğundan daha yaver gider mi diye düşünüyordum. Çünkü orada bin defa firar etmeyi denemiş, hiçbir seferinde başarılı olamamıştım. Cezayir'de ise bu arzuma ulaşmanın başka yollarını aramayı düşünüyordum, zira özgürlüğüme kavuşma umudumu hiçbir zaman yitirmedim. Düşünüp tasarladıktan sonra işe koyulduğum yol amacıma uygun şekilde gitmeyince hiç bozuntuya vermiyor, vazgeçmiyor ve ne kadar cılız ve zayıf da olsa hemen tutunmama yardımcı olacak başka bir umut arıyordum.

Böylece bir hapiste ya da Türklerin *banyo* dediği, hem beylerbeyine ait hem onlardan başka Hıristiyan esirlerin tutulduğu avluda günlerimi geçiriyordum. Bunun dışında *mahzen* esirleri denilen esirler de burada tutuluyordu; bunlar bir anlamda şehir konseyinin esirleriydi denebilir.* Çünkü şehirde yürütülen birtakım işlerde çalıştırılıyorlar-

* *El mahzen*, şehir meclisi anlamına gelebilecek, kamu işlerinin yürütüldüğü bir yerdi

dı. Bu esirlerin özgürlüklerine kavuşmaları çok zordu, çünkü kamu malı oldukları ve belli bir sahipleri bulunmadığı için fidyelerini ödeyecek birileri olsa bile bunu görüşebilecekleri biri yoktu. Daha önce dediğim gibi, bu banyolara kentin bazı kimseleri kendi özel esirlerini de getiriyordu; özellikle de fidyeleri ödenecek olanları, fidyeler gelene kadar ferah ve emniyetli bir yerde tutmak için buraya alıyorlardı. Yine beylerbeyinin esirleri arasında fidyeleri ödenecek olanlar da diğerleri gibi çalışmaya çıkartılmıyordu; tabii fidyeleri gecikmediği sürece. O zaman fidyelerini gönderecek kişilere yazı yazıp daha fazla baskı yapsınlar diye diğerleriyle birlikte odun işine gönderilirlerdi ki hiç de hafif bir iş değildir.

Ben de fidye bekleyenler arasındaydım. Yüzbaşı olduğumu duyunca, imkânlarımın kısıtlı olduğunu ve malımın mülkümün bulunmadığını söylememe rağmen, beni de soyluların ve fidye bekleyenlerin arasına koydular. Kaçmamı önlemekten ziyade fidye beklediğimi göstermek amacıyla zincire bağladılar. Böylece hayatımı o banyoda, fidye bekledikleri için buraya ayrılıp işaretlenen başka pek çok soylu kişiyle birlikte geçirmeye başladım. Fakat açlık ve çıplaklık bize bazen, hatta daima epey sıkıntı verse de, hiçbir şey beni sahibimin Hıristiyanlara her an nasıl kötü davrandığını işitmek ve görmek kadar üzmüyordu. Her gün birini asıyor, öbürünü kazığa oturtuyor, bir diğerinin kulağını kesiyordu. Üstelik neredeyse hiç yok yere ettiği bütün bu kötülükleri sırf yapmış olmak için ve bütün insan ırkına karşı tabiatı gereği bir canilik beslediğinden, yaptığını Türkler bile kabul ediyordu. Kendisiyle iyi geçinebilen tek kişi, soyadı *de Saavedra* olan İspanyol bir askerdi. Sırf özgürlüğünü kazanmak için, orada bulunanların hafızasına yıllarca kazınacak olan şeyler yapmış olmasına rağmen ona bir kez bile ne bir fiske vurdu, ne başka birine vurma emri verdi ne de kötü bir söz söyledi. Yaptıklarının ufacık bir kısmı yüzünden bile kazığa oturtulacağından endişe ederdik; hatta kendisi de aynı korkuya birkaç defa kapıldı. Şimdi vaktimiz olsaydı size yaptığı öyle bir şeyi anlatırdım ki sizi benim hikâyemden çok daha fazla eğlendirir, çok daha fazla hayrete düşürürdü.

Devam edeyim, bizim durduğumuz hapishane avlunun üstü, zengin soylu bir Mağripli'nin evinin pencerelerine bakıyordu. Bu pen-

cereler, Mağriplilerin evlerinde her zaman olduğu üzere, aslında pencereden çok delik sayılırdı; üstelik bunlar bir de kafes işi paravanla kaplıydı. Bir gün üç arkadaş, hapishanemizin yüksekliğinde durmuş zincirlerle ne kadar uzağa atlayabiliriz diye denemeler yapıyorduk. Yalnız başımıza olduğumuz için vakit öldürmeye çalışıyorduk, çünkü diğer bütün Hıristiyanlar çalışmaya götürülmüştü. O sırada bakışlarımı yukarı kaldırmamla birlikte bu bahsettiğim küçük pencerelerin orada bir baston gördüm. Bastonun ucuna bir kumaş parçası asılıydı. Baston sallanıyor, sanki bize uzanıp alalım diye işaret ediyordu; biz de izledik. Sonra içimizden biri bastonu atacaklar mı yoksa ne yapacaklar diye bakmak için gidip bastonun altında durdu; ama o oraya gider gitmez bastonu yukarı çektiler ve sanki hayır dermiş gibi iki yana salladılar. Hıristiyan geri döndü; ondan sonra aynı bastonu yeniden indirip aynı hareketleri tekrarladılar. Bir başkası gitti; ona da aynısı oldu.

Sonunda üçüncüsü gitti ve ilkiyle ikincisinin başına gelenin aynısı onda da yaşandı. Ben bunu görünce şansımı denemeden geçmek istemedim ve bastonun altına gitmemle bastonu yere, avlunun içine, ayaklarımın dibine bırakmaları bir oldu. Hemen kumaş parçasını çözmeye koyuldum. İçinde bir düğüm, düğümün içinde ise on *cianii* vardı. Bunlar, Mağriplilerin kullandığı altın karışımından yapılma sikkelerdir ve bizim paramızla on riyal eder. Gökten inen bu ganimete ne kadar sevindiğimi söylememe lüzum yok; tabii sevincimin yanında, böyle bir iyiliğin bize nereden geldiğini düşünüp meraklanmıştım da aynı zamanda. Hem de özellikle bana gönderilmişti; bastonun sade bana atılmış olması bu lütfun bana yapıldığının açık bir göstergesiydi. Bu yüklü parayı alıp bastonu kırdım. Küçük yükseklik alana yeri döndüm ve başımı pencereye doğru çevirdiğimde ise pencereyi hızla açıp kapatan bembeyaz bir el gördüm.* Bunun üzerine bize bu nazik davranışı gösterenin o evde yaşayan bir kadın olduğunu anladık ya da öyle yorumladık. Kendisine müteşekkir olduğumuzu belirtmek için Mağripliler gibi selam verdik; başımızı öne eğip vücudumuzu öne kırdık ve kollarımızı göğsümüzün üzerinde kavuşturduk. Hemen kısa bir süre sonra, bastonlarla yapılmış küçük bir hacı aynı pencereden dışarı çıkarıp hemen geri soktular. Buradan da o evde Hıristiyan bir esirin tutulduğunu ve bize bu iyiliği onun yaptığını kesin olarak anlamış olduk. Fakat elin beyazlığından ve bu elin üzerinde gördüğümüz bilezikten dolayı bu fikrimizi değiştirdik. Gerçi Hıristiyan bir dönme olsa gerek diye de düşünmüştük, zira köle sahiplerinin Hıristiyan köleleri memnuniyetle eş aldıkları, hatta kendi milletlerinden olanlara nazaran onlara daha çok değer verdikleri olağan bir şeydi.

Yaptığımız bütün konuşmalarda meselenin özüne gerçekten epey uzaktık. Fakat o saatten sonra artık tek yaptığımız seyirde beklemekti; o baston yıldızının göründüğü pencere ise yön pusulamız olmuştu. Ancak bunun üzerinden bir on beş gün geçmesine rağmen kendisini bir daha hiç görmedik; ne el ne de başka bir işaret vardı. Bu süre boyunca o evde kimin yaşadığını ve dönme bir Hıristiyan kadın olup olmadığını öğrenebilmek için ne kadar uğraştıysak da

* Geleneksel veda etme je. çn.

bize tek söylenen burada Hacı Murat adlı, soylu ve zengin bir Mağripli'nin yaşadığı ve evvelden La Pata'nın valiliğini yaptığı söylendi; onlar için epey önemli bir mevkidir. Fakat yeniden *cianii* yağacak mı diye artık pek bakarak olmadığımız bir anda bastonun yine çıktığını gördük. Ucunda yine bir kumaş parçası vardı; içindeki düğüm de daha büyüktü. Bu sefer de yine ilk seferde olduğu gibi, avluda kimsenin olmadığı, boş bir zamana denk gelmişti. Önceden yaptığımız denemeyi tekrarladık; başta benim dışımdaki aynı üç kişi sırayla gidip geldi; ama baston benden başka kimsede durmadı, ben gelince ise yine yere bırakıldı. Düğümü çözdüm; içinden kırk İspanyol altını ile Arapça yazılmış bir kağıt çıktı. Yazının altına da kocaman bir haç çizilmişti. Hacı öptüm, sikkeleri aldım, avlunun basamağına geri döndüm. Selamlarımızı verdik. Sonra el yine göründü; ben kağıdı okuyacağımıza dair işaretler yapınca pencere kapandı. Hepimiz olanlar karşısında şaşkın ve sevinçliydik; hiçbirimiz Arapça bilmediği için kağıtta ne yazdığını öğrenme arzumuz büyük, okutacak birini bulabilmek konusunda yaşadığımız sıkıntı daha da büyüktü.

Sonunda ben bir dönmeye güvenmeye karar verdim. Aslen Murcialı olan bu adam zamanla benim yakın dostum olmuştu; karşılıklı sağladığımız güven duygusu bu sırrı saklayacağının teminatıydı. Çünkü dönmelerin Hıristiyan topraklarına geri gitme niyetleri olduğu zaman nüfuzlu esirlerden aldıkları ve ilk fırsatta firar ettiklerinde yanlarında götürecekleri, bu adam iyidir, Hıristiyanlara her zaman iyi davranmıştır gibi imzalı bir kağıt taşımaları gibi bir ameliye vardı. Kimileri bu güvene iyi niyetlerle başvurur, kimileri ise ne olur ne olmaz diye alır; çünkü niyetleri başkadır. Hıristiyan topraklarına hırsızlık yapmaya gelirler; bir ihtimal kaybolur ya da esir düşerlerse bu kağıtları çıkarır ve buraya gelme niyetlerinin kağıtta yazılı olduğunu söylerler; niyetleri Hıristiyan topraklarında kalmaktır ve bu yüzden diğer Türklerle aynı gemiye binip yağmaya gelmişlerdir. Bu sayede kopacak ilk kıyametin şiddetinden kurtulur, kendilerine bir zarar gelmeden Kilise'yle uzlaşmış olurlar.* İşlerini gördükten sonra

* Esaret altında karşı tarafa geçenler İspanya'ya döndüklerinde engizisyon huzuruna çıkarak Kiliseyle yeniden uzlaşmaya gitmek zorundalardı çn.

da Berberistan'a dönüp eski hayatlarına devam ederler. Ancak bu kağıtları iyi niyetlerle alıp kullananlar da vardır ve bunlar Hıristiyan topraklarında kalırlar.

Bu dediğim dönmelerden biri de benim bu arkadaşımdı. Bizim gruptaki herkesten kefalet belgesi almış, hepimiz onu elimizden geldiğince övmüştük. Mağripliler bu kağıtları bulsaydı adamı diri diri yakarlardı. Çok iyi Arapça bildiğini, yalnızca konuşmada değil, yazıda da iyi olduğunu biliyordum. Ama her şeyi ona açık etmeden önce, kendisinden odamın oradaki bir delikte tesadüfen bulduğumu söylediğim bu kağıdı okumasını istedim. Kağıdı açtı ve bir süre dişlerinin arasından mırıldana mırıldana kağıtta yazanları okuyup inceledi. Anlayıp anlamadığını sordum; gayet iyi anladığını söyledi. Yazanları bana harfi harfine söylemesini istiyorsam, kendisine mürekkep ve kalem vermem daha iyi olurdu, zira böylesi daha kolayına gelecekti. İstediklerini hemen verdik; o da yavaş yavaş tercüme etmeye koyuldu. Sonunda ise şöyle dedi: 'Burada Roma harfleriyle yazanların hepsi, Mağrip dilinde yazılmış bu kağıttakinin kelimesi kelimesine aynısıdır. Ama Lala Meryem dediği yerde Bakire Meryem Anamız'ı kastettiğine dikkat edin.'

Sonra kağıdı okuduk. Şöyle yazıyordu:

> Ben küçükken babamın bir esiri vardı. Bana Hıristiyan duasını kendi dilimde okumayı öğretmiş, Lala Meryem hakkında pek çok şey anlatmıştı. Hıristiyan kadın öldü, ama ben ateşe atılmadığını, Tanrı'nın yanına gittiğini biliyorum, çünkü ondan sonra kendisini iki defa daha gördüm. Bana Lala Meryem'i görmeye Hıristiyan topraklarına gitmemi, onun beni çok sevdiğini söyledi. Ben nasıl gidileceğini bilmiyorum: Bu pencereden pek çok Hıristiyan gördüm, ama hiçbiri bana senin kadar beyefendi gözükmedi. Ben çok güzel ve gencim; yanımda götürebileceğim çok param var: Nasıl gideceğimizi bulup bulamayacağına bak. Orada istersen benim kocam olabilirsin; istemezsen de dert değil, Lala Meryem karşıma evleneceğim kişiyi çıkartır. Bunu ben yazdım; kimse okutacağına dikkat et: Mağriplilerin hiçbirine güvenme, çünkü hepsi

kalleştir. Bundan çok çekiniyorum. Kimseye güvenmeni istemem, çünkü babam duyarsa beni bir kuyuya atar, üstümü de taşla örter. Bastonun ucuna bir iplik koyacağım; cevabını o ipe bağla. Arapça yazacak birini tanımıyorsan bana işaret et; Lala Meryem benim seni anlamamı sağlar. O da, Tanrı da seni korusun. Bu hacı hep öpüyorum; esir kadın bana öyle öğretti.

İşte beyler, bu kağıtta yazanlar şaşılıp sevinilecek şey mi, artık siz karar verin. Her birimiz öyle coşkulanmıştık ki adam bu kağıdı benim bulmadığımı, gerçekten içimizden birine yazıldığını anladı. Bunun üzerine düşündüğünün doğru olup olmadığını sordu; kendisine güvenip söylememiz için yalvardı; özgürlüğümüz için kendi canını tehlikeye atardı. Bunu söyledikten sonra göğsünden metal bir haç çıkardı ve gözyaşları eşliğinde bu suretin temsil ettiği Tanrı'ya yemin etti. Kendisi kusurlu bir günahkâr olsa bile inancı tamdı ve açıklayacağımız şey ne olursa olsun sırrımıza sadık kalacaktı. Çünkü bu kağıdı yazan kişi sayesinde kendisinin ve bizim kurtulup özgürlüğümüze kavuşacağımızı, o kadar istediği arzusuna sonunda varacağını neredeyse önceden görmüştü. Kutsal Kilise birliğiyle uzlaşmaya varmak istiyordu, zira cehaleti ve günahları yüzünden kiliseyle bağları hastalıklı bir uzuvmuşçasına kesilmiş, cemaatten uzaklaştırılmıştı.

Adam o kadar çok gözyaşı döktü, öyle pişman bir hal sergiledi ki hepimiz fikir birliği edip meselenin aslını kendisine açtık; hiçbir şeyi atlamadan hepsini bir bir anlattık. Bastonun göründüğü küçük pencereyi gösterdik. O da evin hangisi olduğunu anladı ve burada kimin yaşadığını büyük bir dikkatle araştırıp iyice öğrenmeye karar verdi. Ayrıca hepimiz Mağripli kadının mektubuna cevap yazmak gerektiğini düşünüyorduk. Şimdi yanımızda bunu yapabilecek biri olduğundan, dönme benim kendisine söylediğim şeyleri hemen yazdı ki şimdi onları da harfi harfine söyleyeceğim, çünkü bu olanlar sırasında meydana gelen önemli şeylerin hiçbiri hâlâ aklımdan çıkmış değil, ben hayatta olduğum müddetçe de çıkmayacaklar.

Mağripli hanıma yazdığımız cevap şöyleydi:

Saygıdeğer hanımefendi, gerçek Tanrı seni korusun. O, kutsal Meryem, Tanrı'nın gerçek annesidir ve Hıristiyan top-

raklarına gitme isteğini gönlüne koyan da odur, çünkü seni gerçekten seviyor. Sana emrettiği şeyi nasıl yerine getirebileceğini öğrenebilmende sana yardım etmesi için kendisine dua et; o öyle iyidir ki sana yardım edecektir. Hem kendi adıma hem de burada benimle birlikte bulunan bütün bu Hıristiyanlar adına, sana hayatımızın sonuna kadar elimizden ne geliyorsa sunacağımızın sözünü veriyorum. Bana yazmaya ve düşündüklerini söylemeye devam et; ben sana daima yanıt vereceğim. Yüce Tanrı, bize senin lisanını konuşmayı ve yazmayı çok iyi bilen Hıristiyan bir esir gönderdi; bu mektupla zaten bunu görmüş olacaksın. Bu yüzden istediğin her şeyi bize hiç korkmadan yazabilirsin. Hıristiyanların toprağına vardığında benim karım olman konusunda ise sana dürüst bir Hıristiyan olarak sözümü veriyorum. Bil ki Hıristiyanlar sözlerini Mağriplilerden daha iyi tutarlar. Tanrı ve annesi Meryem seni korusun sayın hanımefendi.

"Mektubu yazıp katladıktan sonra, avlunun yine boş olduğu bir anı kolladım ve sonra bastonun çıkıp çıkmadığını görmek için her zaman durduğumuz yere gidip bekledim; çok geçmeden göründü. Bastonu görür görmez, kimin uzattığını görmesem de, ipliği koysun diye hemen kağıdı gösterdim. İplik zaten uzatılan bastonun ucundaydı; kağıdı ucuna bağladım. Hemen ardından yıldızımız, ucuna mendili bağlanmış beyaz barış bayrağıyla yeniden gözüktü. Mendili yere bıraktı; ben de uzanıp aldım. Küçük bohçanın içinden türlü türlü gümüş ve altın parayla, elli sikke çıktı. Bununla birlikte bizim neşemiz yeniden canlanmış, özgürlük umutlarımız elli kat artmış oldu.

Aynı günün gecesi dönme arkadaşımız yine geldi ve o evde, daha önce bahsedilen, Hacı Murat adlı karun kadar zengin bir Mağriplinin yaşadığını söyledi. Tek bir kızı vardı; bütün servetinin mirasçısı oydu ve Berberistan'ın en güzel kadını olduğu konusunda bütün şehir ortak kanıya sahipti. Orada bulunan pek çok naip kendisine evlenme teklif etmiş, ama o hiçbir zaman evlenmek istememişti. Yine daha evvelden Hıristiyan bir kadın esiri olduğunu, ama kadının öldüğünü de öğrenmişti. Bütün bunlar kağıtta

yazanlarla örtüşüyordu. Hemen dönmeyle birlikte Mağripli kadını oradan nasıl çıkartacağımızın ve hepimiz birlikte Hırsitiyan topraklarına nasıl geleceğimizin ayrıntılarını görüşüp konuştuk. Nihayet Süreyya'nın göndereceği ikinci haberi beklemekte karar kıldık (şimdi kendisine Maria denmesini isteyen bu hanımın o zamanki adı buydu), zira bütün bu engelleri ortadan kaldıracak kişinin o olduğunun gayet iyi farkındaydık. Bu kararı aldıktan sonra dönme bize hiç endişe etmememizi söyledi; ya bizi özgürlüğümüze kavuşturacak ya da bu uğurda canını verecekti.

Sonraki dört gün boyunca avluda başka insanlar vardı; bastonun gözükmesi de bu yüzden dört gün aldı. Bu dört günün sonunda avlunun tekrar boşalmasıyla baston yeniden gözüktü; bu sefer ucundaki yumru öyle büyüktü ki içinden müjdeli bir haberin çıkacağı kesindi. Bastonla ucundaki bez parçası bana doğru geldi; içinde yine bir mektup ve yüz altın sikke vardı; başka para yoktu. Dönme de yanımızdaydı; kağıdı okuması için bizim bölmenin içine girip ona uzattık. Dediğine göre şöyle yazıyordu:

> Efendim, ben İspanya'ya nasıl gideceğimizi bilmiyorum; kendisine sordum, ama Lala Meryem de söylemedi. Yapılabilecek şöyle bir şey var: Ben size bu pencereden bir sürü altın para atarım. Siz de bu parayla kendinizi ve arkadaşlarınızı kurtarır, sonra bir Hıristiyan toprağına varırsınız. Orada küçük bir gemi alır, geri kalanları almak için dönersiniz. Sonra gelir, beni babamın sayfiye evinde bulursunuz; Babazon kapısında, köyün sahilinin hemen yanındadır. Bütün yazı babam ve hizmetçilerimle birlikte orada geçireceğim. Beni orada gece vakti hiç çekinmeden alıp gemiye götürebilirsiniz. Unutma, benim kocam olmak zorundasın, yoksa Meryem'den seni cezalandırmasını isterim. Gemiyi alıp getirtmek konusunda kimseye güvenemiyorsan kendi fidyeni öde, sen git. Senin döneceğinin başka birine göre daha kesin olduğunu biliyorum, çünkü sen Hıristiyan bir beyefendisin. Sen babamın sayfiye evinin yerini öğren. Buralarda dolanırsın; ben de avlunun boş olduğunu anlamış olurum ve sana bir sürü para veririm. Tanrı seni korusun, efendim.

İşte ikinci mektupta da bunlar yazılıydı. Bunu duyan herkes kurtulacak kişinin kendisi olmasını istedi ve bir an evvel gidip döneceğine söz verdi. Ben de aynı şeyi kendim için teklif ettim, ama dönme buna karşı çıktı. Herkes birlikte çıkmadığı sürece hiç kimsenin tek başına özgürlüğüne kavuşmasına katiyen müsaade etmeyeceğini söyledi; çünkü esaret altında verilen sözlerin özgürlükte tutulmadığını tecrübeyle öğrenmişti. Pek çok soylu esir bu yöntemi kullanmış, içlerinden birini bir tekne ayarlayıp dönmesi için kurtarıp bir dolu parayla Valensiya'ya veya Mayorka'ya göndermişti, ama kimse geri dönmemişti. Çünkü geri kazanılan özgürlükle onu yeniden kaybetme korkusu dünyanın bütün sorumluluklarını zihinlerinden siliveriyordu. Söylediklerinin doğruluğunu bize kanıtlayabilmek için de yakın zaman önce birtakım Hıristiyan soyluların başına gelen bir olayı kısaca aktardı. Adımbaşı dehşet verici ve şaşırtıcı olayların gerçekleştiği o bölgede bile yaşanan en tuhaf olaydı doğrusu.

En sonunda ise yapılabilecek ve yapılması gereken şeyin, Hıristiyan'ı kurtarmak için verilmesi tasarlanan paranın kendisine verilmesi olduğunu söyledi. Kendisi Tetuan'da ve o kıyı şeridinde ticaretle uğraşacağı yalanını uydurur, orada Cezayir'de bir tekne alırdı. Teknenin sahibi kendisi olacağına göre, hepsini o avludan çıkarıp tekneye bindirmenin bir yolunu kolayca bulabilecekti. Üstelik Mağripli kadın dediği gibi herkesi kurtaracak kadar para gönderirse, zaten hür olacakları için tekneye gün ortasında binmelerinde bile hiçbir sakınca olmayacaktı. Karşılaşacakları en büyük zorluk Mağriplilerin, korsanlığa çıkılacak büyük bir gemi olmadığı sürece, dönmelere hiçbir deniz taşıtı aldırmamasıydı. Çünkü tekne alan kişinin, hele ki İspanyolsa, Hıristiyan topraklarına gideceğinden korkuyorlardı. Ama onun da kolayını bulmuştu. Mağripli bir Tagarin* tekneyi onunla birlikte satın alacak, ticaret gelirlerine de ortak olacaktı. Durumu bu şekilde göstererek kendisi teknenin sahibi olduktan sonra gerisi zaten hallolmuş sayılırdı.

Bana ve diğer arkadaşlarıma, Mağripli hanımın dediği gibi, tekneyi Mayorka'dan aldırmak daha mantıklı gelmesine rağmen

* Aragon Krallığına mensup Müslümanlara denirdi -çn.

kendisine karşı çıkmaya cüret edemedik, çünkü istediğini yapmazsak bizi ele vereceğinden korkuyorduk. Süreyya'yla birlik ettiğimiz ortaya çıkarsa hepimizin hayatını tehlikeye atılırdı ki onun hayatı için hepimiz, kendimizinkini vermeye razıydık. Böylece kendimizi Tanrı'nın ve dönmenin ellerine teslim ettik ve bunu Süreyya'ya da anlattık. Her şeyi onun dediği gibi yapacağımızı söyledik, çünkü hepsi, Lala Meryem söylemişçesine düşünülmüştü. İşe hemen koyulup koyulmayacağımızın tamamen ona bağlı olduğunu söyledikten sonra ben kendisine eş olma teklifimi yineledim. Avlunun tekrar boş olduğu bir sonraki seferde yine baston ve mendili birkaç defa uzatarak bize iki bin altın sikke ile bir mektup daha verdi. Mektupta, gelecek cuma babasının sayfiye evine gideceğini, gitmeden önce bize yine para vereceğini, verdikleri yetmezse haber vermemizi istedi; ne kadar istersek verecekti. Babasının bir sürü parası vardı, eksikliğini çekecek değildi; hem zaten onda da her yerin anahtarı bulunuyordu.

Dönmeye tekneyi alsın diye hemen beş yüz sikke verdik. Sekiz yüzüyle ben kendimi kurtardım; o sırada Cezayir'de bulunan Valensiyalı bir tüccara vermiştim parayı. O da fidyeyi beylerbeyine ödeme sözü vererek bana kefil oldu; fidye paramı Valensiya'dan gelecek ilk gemiyle ödeyecekti. Çünkü hemen verirse beylerbeyi, fidye paramın günlerdir Cezayir'de bulunduğundan şüphelenecek, tüccarın bu işi kendi çıkarı için gizli tuttuğunu düşünecekti. Zaten benim sahibim huysuzun teki olduğundan parayı tek seferde vermeye ben de hiçbir zaman cüret edemezdim. Güzel Süreyya, sayfiye evine gideceği cumadan önceki perşembe günü bir sekiz bin sikke daha attı ve gideceğini haber verdi. Fidyemi ödeyip kurtulursam derhal gidip babasının sayfiye evini bulayım ve ne yapıp edip onu göreyim diye yalvardı. Yanıt olarak dediğini yapacağımı, bizleri Lala Meryem'e emanet etmesini ve esir kadının öğrettiği bütün duaları etmesini söyledim.

Bu iş de hallolduktan sonra üç arkadaşımızın fidyelerinin ödenmesi işleri halledildi. Hem avludan çıkışı kolaylaştırmak istiyordum, hem de para sıkıntısı olmadığı halde ben serbest kaldığım sırada onlar kalmamış olursa, öfkelenip şeytana uyarak Süreyya'ya zarar verecek

bir şey yapmalarını istemiyordum. Nasıl insanlar oldukları, bu endişemden kurtulmam için yeterli olsa da, meseleyi hiçbir şekilde şansa bırakmak istemiyordum. Böylece kendiminkini ödediğim gibi, hiç çekinmeden gidip güvenle kefil olsun diye parayı tüccara vererek onların fidyelerini de ödedim. Tüccara ise sırrımızdan ve yapacaklarımızdan hiç bahsetmedik, çünkü bahsetseydik büyük tehlike altına girerdik.

KIRK BİRİNCİ BÖLÜM

Esirin hikâyesi hâlâ devam eder

Bunun üzerinden on beş gün geçmemişti ki bizim dönme otuzdan fazla kişiyi alabilecek kadar büyük, güzel bir tekne satın aldı. İşini sağlama almak ve inandırıcı kılmak için önce bir yolculuğa çıkmak istedi ve çıktı da. Cezayir'in Vahran tarafına doğru otuz fersah ötesinde, kuru incir ticaretinin yoğun olduğu, Şerşel adında bir yere gitti. Bu seyahati iki üç defa tekrarladı; bahsettiğim Tagarin de onunla birlikteydi. Berberistan'da Aragonlu Müslümanlara Tagrinler, Granadalılara ise Müdeccenler denir. Fas Krallığında ise Müdeccenlere Elçeler denir; bunlar bu krala savaşta en çok yardım eden halktır.

Devam edeyim; tekneyle her geçişinde Süreyya'nın beklediği sayfiye evine en fazla iki ok atımlık mesafedeki bir koya demir

atıyordu. Burada kürek çeken Mağriplilerle birlikte namaz kılıyor ya da daha sonra oynayacağı numaranın provasını yapıyormuş. Süreyya'nın sayfiye evine gidiyor, bahçeden meyve istiyor, babası da kim olduğunu bilmeden veriyormuş. Aslında bana daha sonra anlattığına göre, kendisi Süreyya'yla konuşmaya, onu Hıristiyan toprağına götürecek kişinin kendisi olduğunu söylemeye çalışıyor, onu sevindirmek ve endişelenmemesini sağlamak istiyormuş, ama bu mümkün olmamış. Çünkü Mağripli kadınların, kocalarının veya babalarının emri olmadan ne bir Mağripliye ne de bir Türk'e görünmelerine izin verilir. Fakat Hıristiyan esirlerle münasip görülenden bile fazla konuşup ilişkiye geçmelerine müsaade edilir. Ama ben zaten onun Süreyya'yla konuşmasından rahatsız olurdum, çünkü kendi meselelerinin dönmeler arasında konuşuluyor olması onu çok huzursuz edebilirdi. Fakat olayların başka şekilde cereyan etmesini emreden Tanrı, bizim dönmenin bu güzel isteğini gerçekleştirmesine fırsat vermedi. Dönme Şerşel'e rahatlıkla gidip geldiğini, istediği zaman istediği yere demir atabildiğini, yanındaki Tagarin'in ise onun dediğinden dışarı çıkmadığını görünce, ben de artık kurtulmuş olduğuma ve geriye yalnızca kürek çekecek birkaç Hıristiyan bulmak kaldığına göre, bana fidyeyle kurtulan arkadaşlarım dışında yanımda götüreceğim kişileri bulmamı söyledi. Bir sonraki cuma gününe onları hazır etmem gerekiyordu, çünkü o gün yola çıkmamıza karar vermişti. Hepsi yağız kürekçilerden oluşan ve şehirden daha rahatça çıkabilecek durumda olan on iki İspanyolla konuştum. O sırada o kadar adamı bulmak da hiç kolay iş değildi, zira o zamana kadar yirmi kadar korsan gemisi gelmiş, bütün kürekçileri götürmüştü. Aslında bunlar da bulunmazdı, ama sahipleri tershanede duran bir çektirmenin tamiratını bitirmek için o yaz korsanlığa çıkmamıştı. Ben bu kürekçilere gelecek cuma günü öğleden sonra kimseye görünmeden teker teker çıkıp Hacı Murat'ın evinin köşesine gitmelerini ve ben gelene kadar orada beklemelerini söyledim, başka da bir şey demedim. Bu talimatları hepsine ayrı ayrı verdim ve orada başka Hıristiyanların beklediğini görürlerse hiçbir şey dememelerini, sadece kendilerini beklemeleri için benim oraya gönderdiğimi söylemelerini tembih ettim.

Bu işi hallettikten sonra sıra, benim için daha mühim olan bir başka işi halletmeye gelmişti. Süreyya'yı işin hangi aşamasında olduğumuzdan haberdar etmem gerekiyordu ki hazırlıklı olsun. Hıristiyan teknesinin döneceğini düşündüğünden daha erken bir vakitte kendisini almaya gelirsek birden korkmasın istiyordum. Böylece onunla konuşabilir miyim diye bakmak için sayfiye evine gitmeye karar verdim. Yola çıkışımızdan önceki bir gün bahçeden pişirilecek yeşillik toplamak bahanesiyle oraya gittim. İlk karşılaştığım kişi babası oldu ve benimle bütün Berberistan'da Mağripliler ve esirler arasında, hatta Konstantinopolis'te bile konuşulan, ne Mağriplilerin ne Kastilyalıların ne de bir başka milletin dili, daha ziyade bütün dillerin karışımı olan ve hepimizin birbirimizi anladığı dilde konuştu. Yani diyeceğim, bana bu dilde konuşarak evinde ne aradığımı ve kim olduğumu sordu. Arnavut Muhammet'in kölesi olduğumu ve salata yapmak için bulabildiğim ne yeşillik varsa bakındığımı söyledim. (Bu ismi özellikle vermiştim, çünkü kendisinin yakın arkadaşı olduğunu biliyordum). Bu sefer fidyelik olup olmadığımı ve sahibimin benim için kaç para istediğini sordu. Biz aramızda bu soru-cevap alışverişine devam ederken o sırada güzel Süreyya evden dışarı çıktı; o beni çoktan görmüştü. Daha önce dediğim gibi, Mağripli kadınlar Hıristiyanlara görünmekten sakınıp çekinmediklerinden, babasının benimle birlikte durduğu yere gelmekte bir sakınca görmedi. Bilakis babası geldiğini görünce uzaktan seslendi ve yanına çağırdı.

Benim sevgili Süreyya'mın gözlerimin önündeki o inanılmaz güzelliği, zarafeti kibarlığı ve şıklığı konusunda şimdi bir şey söylemem bana fazla gelir: Tek söyleyeceğim, o kuğu boynundan, kulaklarından ve saçlarından dökülen inci tanelerinin başındaki saç tellerinden fazla olduğudur. Ayakları orada adet olduğu üzere çıplaktı. Bileklerinde saf altından iki halhal (Mağripliler ayak bileklerine takılan bileklikliklere böyle derler), onların üzerinde de sayısız altın vardı; bana daha sonra söylediğine göre babası, on bin dobla ettiklerini tahmin ediyormuş. Yine el bileklerindekiler de bir o kadar edermiş. İncileri hem çok sayıda hem çok iyi incilerdi, çünkü saf inci taneleri takmak Mağripli kadınlar arasında en büyük süs ve şıklık göstergesidir ve Mağriplilerdeli inci sayısı diğer bütün milletlerdekilerden fazladır.

Süreyya'nın babası da pek çok sayıda saf Cezayir incisine ve iki yüz bin İspanyol altınına sahip olmasıyla ünlüydü; şu an bana ait olan bu hanım da bütün bunların sahibiydi. Bütün bu süsler içinde güzel olup olmadığı ve varlıklı zamanlarında nasıl güzel olduğu, bunca badire atlattıktan sonra hâlâ ne kadar güzel olduğuna bakılıp anlaşılabilir. Çünkü bazı kadınların güzelliğinin mevsimlere ve günlere göre değiştiği, farklı olaylar karşısında yükselip azaldığı herkesçe malum; ruhun coşkun duygularının da güzelliklerini artıp azalması da gayet doğal olmasına rağmen, aslında tamamen yok etmesi çok daha sık rastlanan bir durumdur.

Özetle diyeceğim, o günkü güzelliği ve zarafeti öyle bir seviyedeyki ki benim gözüme ömrümde gördüğüm en güzel kadın gibi göründü. Bir de kendisine verdiğim sözü düşününce o an karşımda beni mutlu etmek, derdime derman olmak için gökten yeryüzüne inmiş kutsal bir varlık olduğunu sandım. Yanımıza gelince babası ona kendi dillerinde, benim arkadaşı Arnavut Muhammet'in esiri olduğumu ve buraya yeşillik aramaya geldiğimi söyledi. Bu sefer sözü o aldı ve bana o bahsettiğim karışık dilde soylu olup olmadığımı ve fidyemin neden ödenmediğini sordu. Karşılık olarak fidyemin çoktan ödendiğini, sahibimin bana ne kadar değer biçtiğini görmek için ödenen miktara bakılabileceğini, çünkü tam bin beş yüz Sultani ödediğimi söyledim. Buna şu yanıtı verdi: "Doğrusu benim babamın esiri olsaydınız, ben sizi iki katına bile olsa bırakmasına müsaade etmezdim; zira siz Hıristiyanlar her zaman yalan söyler, kendinizi olduğunuzdan fakir göstererek Mağriplileri kandırırsınız." "Gayet mümkün, hanımefendi," diye yanıtladım, "fakat ben efendimle işimi dürüst bir şekilde gördüm; dünyadaki herkesle de öyle görürüm ve göreceğim de." "Peki ne zaman gidiyorsun?" dedi Süreyya. "Sanıyorum yarın," dedim, "çünkü şimdi burada bir Fransız gemisi var, yarın yelken açıyor. Onunla gitmeyi düşünüyorum." "İspanyol gemilerinin gelmesini bekleyip onlarla gitmek daha iyi olmaz mı?" diye karşılık verdi Süreyya, "zira Fransızlar sizin dostunuz değildir." "Hayır," diye yanıtladım, "gerçi şimdi İspanya'dan bir geminin yolda olduğu haberi gelse beklerdim, doğru. Fakat yarın gideceğim gibi gözüküyor, zira kendi ülkeme dönmek ve sevdiklerime kavuşmak ar-

zum öyle büyük ki ne kadar rahat olursa olsun, eğer gecikeceksem başka bir fırsatın çıkmasını bekleyemeyeceğim." "Memleketinde evlisin herhalde," dedi Süreyya, "o yüzden bir an önce gidip karına kavuşmak istiyorsun." "Hayır," dedim, "evli değilim, ama vardığımda birisiyle evlenme sözüm var." "Söz verdiğin hanım güzel mi bari?" dedi Süreyya. "Öyle güzel ki," dedim, "hakkını vermem gerekirse, sana çok benziyor." Bunun üzerine babası candan bir kahkaha attı ve şöyle dedi: "Vallahi, Hıristiyan, kızıma benziyorsa afet demektir, zira benim kızım bütün bu ülkenin en güzel kızıdır. İnanmıyorsan şöyle iyice bak, doğru söylediğimi göreceksin."

Süreyya'nın babası yabancı dillere daha iyi hâkim olduğundan aramızda geçen bu ve bunun gibi başka sözleri bizim için tercüme etti; ama kendisi de orada kullanılan bu bahsettiğim uydurma dili konuşmasına rağmen söylemek istediklerini kelimelerden ziyade işaretlerle anlatmıştı zaten.

Biz bu konuşmaya dalmışken Mağriplinin biri koştura koştura yanımıza geldi ve bağıra çağıra, dört Türk'ün bahçe duvarından atladığını ve ham meyveleri topladıklarını söyledi. Adam da Süreyya da telaşa kapıldı, zira Mağripliler genelde Türklerden, özellikle de askerlerden korkarlar. Neredeyse doğal bir korkuya dönüşmüştür bu, çünkü kendilerine tabi olan Mağriplilere karşı öyle küstah, öyle zorbadırlar ki kölelerinden bile kötü muamele ederler. Bu sırada babası Süreyya'ya dönüp şöyle dedi:

"Kızım, sen içeri gir, kapıları da üstüne sıkıca kapa. Ben gidip şu itlerle konuşacağım. Hıristiyan, sen de otlarını al da sonra selametle git. Tanrı seni memleketine sağ salim vardırsın."

Eğilip selam verdim, o da Türkleri aramaya gidip beni Süreyya'yla başbaşa bıraktı. Süreyya babasının gönderdiği yöne doğru gidecekmiş gibi davranmaya başlamıştı ki babası ağaçların arasında gözden kaybolduğunda bana döndü ve yaşlı gözlerle şöyle dedi:

"*Tameji*, Hıristiyan, *tameji*." Anlamı da "Gidiyor musun, Hıristiyan, gidiyor musun?" şeklindedir.

Cevap verdim:

"Evet, hanımefendi. Ama sen olmadan hayatta gitmem. Gelecek cuma beni bekle. Bizi görünce telaşlanma, Hıristiyan toprağına muhakkak gideceğiz."

Bunu öyle bir biçimde söyledim ki aramızda geçen her şeyi tastamam anladı. Bir kolunu boynuma dolayıp baygın adımlarla eve doğru yürümeye başladı. Tanrı başka türlü olmasını emretmeseydi çok daha kötü olabilirdi, ama şansımıza biz ikimiz size tarif ettiğim şekilde, onun bir kolu boynuma dolanmış halde yürürken babası bizi gördü; biz de onun bizi gördüğünü gördük. Ama Süreyya uyanık ve zeki olduğundan, kolunu boynumdan çekmek yerine, bana daha da yaklaşarak başını göğsüme yasladı; dizlerini de hafifçe kırdı. Yani alenen baygınlık geçirme numarası yapıyordu. Ben de düşmesin diye tutmak

zorunda kalmışım gibi durdum. Babası bulunduğumuz yere koşarak geldi ve kızını o halde görünce nesi olduğunu sordu, ama Süreyya cevap vermeyince şöyle dedi:

"Şu itler gelince korkudan bayıldı muhakkak."

Sonra da onu benim boynumdan alarak kendi göğsüne yasladı; Süreyya ise derin bir iç çekti ve gözleri hâlâ yaşlı halde yeniden "*Ameji*, Hıristiyan, *ameji*," yani "Git, Hıristiyan, git," dedi.

Babası ise şöyle karşılık verdi:

"Hıristiyanın gitmesine gerek yok, kızım. Sana hiçbir kötülük etmedi. Türkler de gittiler artık. Sen hiç telaşlanma, korkacağın bir şey yok. Dedim ya, Türkler de benim ricam üzerine geldikleri yerden geri gittiler."

"Evet, efendim, sizin dediğiniz gibi baygınlık geçirdi," dedim babasına, "fakat madem benden gitmemi istedi, kendisine sıkıntı vermek istemem. Selametle kalın. Gerekirse sizin müsaadenizle tekrar

gelir bu bahçeden ot toplarım, zira sabihimin dediğine göre salata yapmak için buradakilerden iyisi bulunmazmış."

"İstediğin zaman gerebilirsin," diye yanıt verdi Hacı Murat. "Kızım onu sana Hıristiyanlardan hoşlanmadığı için söylemedi. Ya Türkler gitsin diye söyledi ya da artık gidin otlarınızı toplayın diye."

Bunun üzerine ikisine de veda ettim. Süreyya yüreği parçalanıyormuş gibi bakarak babasıyla birlikte gitti. Ben de yeşillik arama bahanesiyle bütün bahçeyi rahatça gezdim, girişlere çıkışlara baktım, evin nasıl korunduğunu ve işimizi kolaylaştırabilecek her ayrıntıyı güzelce inceledim. Bu işi hallettikten sonra döndüm ve olanları dönmeye ve diğer arkadaşlarıma anlattım. Artık talihimin bana güzel dilber Süreyya'yla sunmuş olduğu nimetlerin tadını korkmadan çıkarabileceğim günleri iple çekiyordum.

Sonunda vakit geçti ve bunca beklediğimiz gün ve an geldi çattı. Her şeyi bütün ayrıntılarıyla uzun uzun düşünerek planladığımız şekilde gerçekleştirdikten sonra tam istediğimiz noktaya vardık. Zira Süreyya'yla bahçede konuştuğum günün ertesi günü, yani cuma olunca, gece çökerken dönme, neredeyse dilber Süreyya'nın bulunduğu yerin tam karşısına demir attı. Kürekleri çekecek olan Hıristiyanlar önceden gelmiş, etrafta dağınık halde saklanmışlardı. Hepsi heyecan ve endişe içinde beni bekliyor, gözlerinin önünde duran tekneyi ele geçirmek için sabırsızlanıyordu. Zira onlar dönmenin tasarladıklarından habersizdi; geminin içindeki Mağriplileri öldürerek, güç kullanarak özgürlüklerine kavuşacaklarını sanıyorlardı.

Tam ben ve arkadaşlarım ortaya çıktığımız anda, etrafta saklanmakta olanlar bizi görüp yanımıza geldiler. Şehrin kapıları o saatte artık kapanmıştı; etrafta kimseciler yoktu. Biraraya geldiğimizde önce Süreyya'yı mı alsak, yoksa teknede kürek çeken bahriyeli Mağriplileri mi yakalasak diye konuştuk. Biz bunları düşünürken dönme yanımıza gelip neyi beklediğimizi sordu. Vakit gelmişti; Mağriplilerin hepsi gafil haldeydi; hatta çoğu uykudaydı. Neden duraksadığımızı söyledik. O da en mühim şeyin öncelikle tekneyi ele geçirmek olduğunu, zaten işin bu kısmının hiç tehlikeye girmeden, büyük bir kolaylıkla yapılacağını, Süreyya'yı almaya ondan sonra gidebileceğimizi söyledi. Dedikleri bize mantıklı geldi. Daha fazla vakit kay-

betmeden onun rehberliğinde tekneye vardık. Önce o içeri atladı, palasını çekti ve Mağripli dilinde bize şöyle dedi: "Canından olmak istemeyen hiçbir yere kımıldamasın."

O sırada artık neredeyse bütün Hıristiyanlar içeri girmişti. Zaten pısırık olan Mağripliler, kaptanlarının böyle konuştuğunu duyunca iyice korktular. Ancak birkaç tanesinde bulunan silahlarına bile davranmaksızın kendilerini Hıristiyanlara teslim ettiler. Hıristiyanlar ise onları tehditlerle bir palas pandıras teslim alıverdiler; sesini çıkartacak olan olursa anında kılıçtan geçecekti. Bu işi de hallettikten sonra yarımız onların başında muhafızlık ederken, geri kalanlarımız yine bizim dönmenin rehberliğinde Hacı Murat'ın evine gittik. Şansımıza, bahçe kapısı sanki kilitlenmemiş gibi bir itmemizle kolayca açılıverdi. Böylece büyük bir dikkatle ve sessizce, kimseye görünmeden eve vardık.

Güzeller güzeli Süreyya bizi bir pencereden izliyordu. Bahçede insanların bulunduğunu fark eder etmez fısıltıyla konuşarak bize Nasrani, yani Hıristiyan olup olmadığımızı sordu. Hıristiyan olduğumuzu, aşağı inmesini söyledim. Benim sesimi duyar duymaz bir an bile vakit kaybetmeden ve tek kelime karşılık vermeden aşağı indi, kapıyı açtı ve tarif bile edemeyeceğim bir süs ve şıklıkla giyinmiş halde, olanca güzelliğiyle karşımıza çıktı. Bense onu görür görmez bir elini tutup öptüm. Bizim dönme ve arkadaşlar da aynısını yaptılar. Durumdan bihaber olan diğerleri ise bizim yaptıklarımızı tekrar ettiler, zira özgürlüğümüzü ona borçluymuşuz ve bu yüzden kendisine teşekkürlerimizi sunuyormuşuz gibi gözüktüğümüz belliydi. Dönme, kendisiyle Mağripli dilinde konuşarak babasının evde olup olmadığını sordu. Evde olduğunu, uyuduğunu söyledi.

"O halde uyandırmamız gerekecek," diye karşılık verdi dönme, "kendisini ve bu harikulade evde değerli olan ne varsa hepsini alıp yanımızda götürmemiz lazım."

"Hayır," dedi Süreyya, "babama hiçbir surette dokunulmayacak. Ayrıca bu evde benim yanıma aldıklarım dışında değerli başka bir şey yok. Benim yanımda da o kadar çok şey var ki hepinizin zengin ve mutlu bir yaşam sürmesine yeter; biraz beklerseniz siz de göreceksiniz zaten.

Bunu söyledikten sonra hemen geri döneceğini, hiç ses çıkarmadan orada beklememizi söyleyerek yeniden içeri girdi. Dönmeye Süreyya'yla ne konuştuğunu sordum, o da bana anlattı. Kendisine, Süreyya'nın istediklerinin dışına hiçbir surette çıkılmayacağını söyledim. O sırada Süreyya da içi altın sikkelerle dolu küçük bir sandıkla geri geldi. Sandık o kadar ağırdı ki güçlükle taşıyordu. Fakat kara talih bu ya, o sırada babası bahçeden gelen sesleri duyunca uykusundan uyandı. Başını pencereden uzatıp baktı ve hepimizin Hıristiyan olduğunu görünce Arapça sözler söyleyerek avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı: "Hıristiyanlar, Hıristiyanlar! Hırsızlar, hırsızlar!"

Bu çığlıklar üzerine hepimiz ne yapacağımızı şaşırmış ve dehşete düşmüş halde kalakaldık. Fakat içine düştüğümüz tehlikenin ve kimseye görünmeden bu işten çıkabilmemizin ne kadar önemli olduğunun farkında olan dönme, müthiş bir çeviklik örneği sergileyerek yukarı Hacı Murat'ın bulunduğu yere çıktı; aramızdan birkaç kişi de onunla birlikte gitti. Bense Süreyya'yı bırakmaya cesaret edemedim, çünkü neredeyse baygın halde kollarıma yığılıvermişti. Özetle, yukarı çıkanlar işi hemen büyük bir beceriyle halledip Hacı Murat'la birlikte anında geri indiler. Hacı Murat'ın ellerini bağlamış, ağzına ise bir mendil tıkmışlardı. Tek kelime konuşturmuyorlar, konuşursa bunun hayatına malolacağını söyleyerek tehdit ediyorlardı. Kızı babasını görünce bakmamak için yüzünü ellerine kapadı. Babası ise kızının nasıl da kendi isteğiyle bizim ellerimize teslim olduğunu o ana kadar fark etmediği için adeta dehşete düştü. Fakat o sırada bize esas lazım olan, tabanları yağlamak olduğundan hızla ve gayretle hareket edip gemiye vardık. Geride kalanlar acaba başımıza kötü bir şey mi geldi diye endişe içinde bizi bekliyordu.

Hepimiz barçaya bindiğimizde karanlığın çökmesinin üzerinden henüz iki saat geçmişti. Burada Süreyya'nın babasının ellerini çözdük, ağzındaki mendili de çıkardık. Fakat dönme tek kelime etmemesini söyleyip, ederse bunu canıyla ödeyeceği tehdidini yineledi. Adam kızını orada görünce derin bir iç geçirdi. Fakat benim onu nasıl sıkı sıkıya sardığımı, onun ise kendini savunmak ya da kurtarıp sıyrılmak adına hiçbir çaba göstermeyip öylece sakin sakin

durduğunu görünce iç çekişleri daha da derinleşti, ama sessizliğini hiç bozmadı, çünkü dönmenin savurduğu tehditleri gerçekleştirmemizden korkuyordu. Ama Süreyya artık barçada olduğumuzu ve kürek çekmeye hazırlandığımızı fark edince, babasına ve yine diğer bağlı Mağriplilere bakınca dönmeden benim Süreyya'a Mağriplileri çözmek ve babasını özgürlüğüne kavuşturmak merhametini göstermemi rica etti. Zira kendisini o kadar çok seven babasının gözleri önünde üstelik kendi suçu yüzünden esir halde götürüldüğünü görmektense denizde boğulmayı yeğlerdi. Dönme bu sözleri bana tercüme etti, bense bunu memnuniyetle yerine getireceğimi söyledim. Fakat dönme, bunun bizim işimize gelmeyeceğini, çünkü onları şimdi orada salarsak bütün şehri ayağa kaldıracaklarını söyledi. Ondan sonra da herkes firkatelerle peşimize düşer, hem denizi hem karayı tutup kaçmamıza izin vermezlerdi. Yapabileceğimiz tek şey, onları Hıristiyan topraklarına vardığımızda serbest bırakmak olabilirdi. Hepimiz bu hususta fikir birliğine vardık. Süreyya'ya da durumu anlattık; istediği şeyi hemen gerçekleştiremememizin nedenlerini de açıkladık; bunun üzerine o da ikna oldu. Ardından

mutlu bir sessizlik içinde, neşeyle işe koyulan cesur kürekçilerimizin her biri küreklerine asıldı ve kendimizi bütün yüreğimizle Tanrı'ya emanet ederek, en yakın Hıristiyan toprak olan Mayorka adalarına doğru yola çıktık.

Fakat biraz kuzey rüzgârı çıktığından, deniz de biraz dalgalı olduğundan Mayorka istikametinde ilerleyemedik ve doğru kıyı şeridini takip ederek Vahran yönüne doğru gitmek zorunda kaldık. Yol boyunca Cezayir kıyısına altmış milden daha az mesafede kalan Şerşel'de yakalanacağız diye korka korka ilerledik. Yine Tetuan'dan yüklendikleri mallarla yola çıkan kadırgalardan birine rastlamaktan da çekiniyorduk; gerçi hepimiz korsanlık yapmayan bir ticaret gemisiyle karşılaşırsak saldırıya uğramayacak olmamızın yanında, yolculuğumuzu daha güvenli bir şekilde gerçekleştirebileceğimiz bir gemiyi ele geçirebileceğimizi de düşünüyorduk. Seyrimiz devam ederken Süreyya babasını görmemek için yüzünü ellerimin arasından hiç çıkarmadı. Bir yandan da Lala Meryem'e bize yardım etmesi için dua ediyormuş gibiydi.

Sabah güneş doğarken, hemen hemen otuz mil ilerlemiştik ve kıyıdan yaklaşık üç tüfek atımlık mesafe uzaktaydık. Sahil bomboştu; bizi görebilecek kimseler yoktu. Fakat yine de küreklere asılarak denize doğru biraz daha açıldık; zaten dalgalar da biraz durulmuştu. İki fersah kadar gittikten sonra nöbetleşe kürek çekileceği emri verildi. Bu sırada yemek yenecekti; zaten barçada yiyecek boldu. Fakat kürekçiler şimdi dinlenme zamanı değil diyerek, yemeği kürek çekmeyenlerin yemesini söylediler; kürekleri katiyen bırakmak istemiyorlardı. Biz de dedikleri gibi yaptık, ama o sırada çok sert bir rüzgâr esmeye başladı; kürekleri bırakıp yeniden yelken açmak zorunda kaldık; Vahran'a doğru gitmekten başka çaremiz yoktu. Bütün bunlar müthiş bir hızla gerçekleşti; böylece saatte sekiz milden fazla hızla, aklımızda korsan bir gemiye rastlamaktan başka bir korku olmadan seyretmeye başladık. Bu sırada Mağripli kürekçilere yemek verdik; dönme ise kendilerine esir olmadıklarını, bu nedenle ilk fırsatta serbest kalacaklarını söyleyerek onları rahatlattı. Süreyya'nın babasına da aynı konuşmayı yaptı. O ise kendisine şöyle cevap verdi:

"Ah Hıristiyanlar! Sizin cömertliğiniz ve iyi yürekliliğinizden her şeyi umar ve beklerim, ama beni sakın özgürlüğümü geri vereceğinize inanacak kadar saf sanmayın. Hele ki kim olduğumu öğrendikten, özgürlüğümü bana vermek karşılığında ne kadar para koparabileceğinizi bildikten sonra beni sırf böyle kolayca serbest bırakmak için kendinizi bu kadar tehlikeye atmazsınız. İstediğiniz rakamı söyleyin; hem kendim hem şu talihsiz kızımın özgürlüğü için şimdi şurada hepsini kabul ederim. Hatta sadece kızımınkini verseniz bile yeter; zaten ruhumun en güzel parçası odur benim."

Bunu söyledikten sonra öyle yürek parçalayıcı bir şekilde ağlamaya başladı ki hepimizde büyük bir merhamet duygusu uyandırmasının yanında, Süreyya da dönüp kendisine bakmak mecburiyetinde kaldı. Onu öyle ağlarken görünce yumuşayıverdi ve ayaklarımın ucundan kalkıp gitti, babasına sarıldı, yüzünü yüzüne sürdü. Sonra da ikisi birlikte acıklı mı acıklı bir inleme tutturunca çoğumuz onlara eşlik ettik. Ama kızını öyle bayram kıyafetleri ve süs püs içinde görünce babası kendi dillerinde konuşarak ona şöyle dedi:

"Bunlar nedir, kızım? İçine düştüğümüz bu korkunç talihsizlik başımıza gelmeden önce seni dün gece her zamanki ev kıyafetlerinle görmüştüm. Şimdi ise arada ne giyinecek vaktin olmamış ne de ben sana giyinip süslenmen için güzel bir haber vermemişken, seni sana ancak kaderin yüzümüze en çok güldüğü zamanlarda vermeyi düşünebileceğim, en güzel kılığının içinde görüyorum. Cevap ver bu soruma, zira bu, içinde bulunduğum bahtsızlıktan bile daha çok şaşırtıp meraklandırıyor beni."

Mağriplinin kızına söylediği bütün bu sözleri dönme bir yandan bize tercüme ediyor, Süreyya ise tek kelime karşılık vermiyordu. Fakat o sırada, kızının mücevherlerini koyduğu ve kendisinin Cezayir'de bıraktığından ve sayfiye evine getirmediğinden kesinlikle emin olduğu küçük sandığın barçanın bir köşesinde durduğunu görünce şaşkınlığı daha da arttı. Bu sandığın nasıl olup da bizim elimize geçtiğini ve içinde ne olduğunu sordu. Bunun üzerine dönme, Süreyya'nın cevaplamasına fırsat vermeden soruyu kendisi yanıtlamaya girişti:

"Saygıdeğer efendim, kızın Süreyya'ya bunca soru sormakla kendini yorma; zira benim bir soruya vereceğim cevap bütün soruların yanıtlanmış olacak. Öncelikle şunu bilmeni isterim ki kızın Hıristiyan'dır ve zincirlerimizin kırılmasını da özgürlüğümüze kavuşmamızı sağlayan da kendisidir. Burada kendi isteğiyle bulunuyor ve anladığım kadarıyla burada olmaktan da tıpkı karanlıktan ışığa çıkan, ölümden kurtulup hayatta kalan, çileden sıyrılıp mutluluğa kavuşan biri kadar memnun."

"Bu adamın dedikleri doğru mu, kızım?" dedi Mağripli.

"Doğru," diye yanıtladı Süreyya.

"Yani gerçekten Hıristiyansın ve babanı da düşmanın ellerine sen teslim ettin, öyle mi?" diye sordu yaşlı adam.

Süreyya buna şöyle yanıt verdi:

"Hıristiyan olduğum doğru, ama seni buraya ben getirmedim, zira benim arzum hiçbir zaman sana zarar vermek değil, sadece kendime iyilik yapmaktı."

"Ne iyilik yaptın kendine peki, kızım?"

"Onu Lala Meryem'e kendin sor," diye karşılık verdi. "O bunları sana benden daha iyi anlatacaktır."

Mağripli bunu duyar duymaz ayağa fırladığı gibi kendini başaşağı denize attı. Üstündeki o kocaman, uzun kıyafeti sayesinde suyun üzerinde kalmasaydı kesin boğulacaktı da. Süreyya babasını denizden çıkaralım diye haykırınca hepimiz atıldık ve adamı cüppesinden tutup çekerek, yarı boğulmuş, baygın halde çıkarmayı başardık. Süreyya öyle üzüldü ki babasının üzerine kapanıp sanki ölmüş gibi yürek parçalayıcı bir şekilde ağlamaya başladı. Adamı başaşağı çevirince epey su çıkardı ve yaklaşık iki saat sonra kendine geldi. Bu sırada rüzgâr değişince karaya doğru sürüklenmeye başladık; küreklere iyice asıldık ki karaya oturmayalım. Fakat şansımıza, Mağriplilerin *La Cava Rumia* dediği küçük bir çıkıntı ya da burnun kenarındaki ufak bir koya vardık. Bizim dilimizde Kötü, Hıristiyan kadın anlamına gelir. Mağripliler, İspanyanın mağlubiyetinin sebebi olan La Cava'nın burada yattığına inanır. Cava, onların dilinde lanetli kadın, Rumia ise Hıristiyan anlamına gelir ve buraya demir atmak zorunda kalmanın uğursuzluk olduğuna inanır, mecbur kalmadan buraya demirlemezler. Fakat bi-

zim için burası kötü kadının yattığı yer değil, iyice kabarmış olan denizden kaçıp sığınabileceğimiz, korunaklı bir yer anlamına geliyordu.

Karaya nöbetçiler yerleştirdikten sonra, kürekleri hiçbir zaman boş bırakmadan, dönmenin bize verdiği yiyecekleri yedik ve hem Tanrı'ya hem Meryem Ana'ya bütün kalbimizle dua ederek bize yardım edip iyiliklerde bulunmasını, güzel başladığımız bu işi mutlu bitirmemizi sağlamasını istedik. Süreyya'nın yalvarmaları üzerine babasını ve bağlı halde gelen diğer Mağriplileri karaya çıkarmamız emri verildi, zira babasını da diğer memleketlilerini de gözlerinin önünde öyle esir halde bağlı görmeye yüreği dayanmıyordu, gücü kalmamıştı artık. Yola çıkacağımız zaman istediğini yapacağımıza söz verdik; buralarda yerleşim olmadığı için kendimizi tehlikeye atmış olmayacaktık. Sonunda dualarımız boşa çıkmadı; Tanrı bizi duydu ve hava bizden yana döndü, deniz duruldu ve bizi gönül rahatlığıyla yolculuğumuza devam etmeye çağırdı.

Bunun üzerine Mağriplileri çözdük ve teker teker karaya bıraktık; hepsi çok şaşırdı. Ama sıra Süreyya'nın babasını indirmeye gelince, artık tamamen kendini toparlamış olan adam şöyle dedi:

"Hıristiyanlar, beni serbest bırakmanıza bu kötü kadın neden seviniyor zannediyorsunuz? Bana acıdığı için mi? Elbette değil; benim varlığım, onun aşağılık isteklerinin yerine getirilmesine mani olduğu için. Sizin dininizin bizimkinden daha iyi olduğunu düşündüğü için din değiştirdiğini de sanmayın sakın; sizin topraklarınızda namussuzluk bizimkindekine göre daha rahat işleniyor da ondan."

Ardından, bir delilik yapmasın diye benim başka bir Hıristiyan'la birlikte kollarımızda tuttuğumuz Süreyya'ya döndü ve şöyle dedi:

"Ah, seni rezil, seni akılsız kız! Gözlerin kör olmuş, aklını yitirmişsin; bizim ezeli düşmanımız olan bu köpeklerle nereye gidiyorsun? Seni peydahladığım ana da, onca bolluğun, rahatın içinde büyüttüğüme de lanet olsun!"

Bir süre daha susmayacağını anlayınca ben hemen atılıp kendisini karaya çıkardım. Lanet okumalarına ve yakınmalarına oradan devam etti; Muhammet'e, Tanrı'ya bizi yoketmesi, şaşırtması ve sonumuzu getirmesi için yakarmasını isteyerek dua ediyordu. Artık yelkene geçtiğimizde söylediği sözleri duyamıyor, ama yaptıklarını

görüyorduk. Sakalına asılıyor, saçını başını yoluyor, kendini yere atıp olduğu yerde kıvranıyordu. Fakat bir seferinde sesini duyabileceğimiz kadar da yükseltmişti:

"Geri gel, kızım, karaya geri dön. Hepsini affediyorum: Ver parayı o adamlara, ki zaten para senin paran. Geri dön, bu gamlı babana teselli ol; onu bırakırsan bu çorak çölde canını teslim edecek yoksa."

Süreyya bütün bunları duyuyor, duydukça da kahroluyor ve ağlıyordu. Ama şu sözlerden başka tek kelime yanıt vermek gelmiyordu elinden:

"Canım babacığım, Tanrı'ya dua et ki benim Hıristiyan olmamın müsebbibi Lala Meryem senin üzüntünü teselli etsin. Tanrı, bu yaptığımdan başka bir şeyi yapamayacağımı da, bu Hırsitiyanların benim irademe karşı gelmediğini de çok iyi biliyor. Onlarla gelmeyip evimde kalmak isteseydim bile sana şer göründüğü kadar bana hayır görünen bu işi gerçekleştirmem için ruhumda yükselen ivedi arzu buna imkân tanımazdı."

Bunları söylediğinde artık ne babası onu duyuyor, ne de biz babasını görebiliyorduk. Bunun üzerine ben Süreyya'yı avutmaya koyulurken artık hepimiz yolculuğumuza döndük. Rüzgâr da şansımı-

za öyle güzel dönmüştü ki ertesi sabah İspanya sahillerine varacağımıza kesin gözüyle bakıyorduk.

Gelgelelim iyi olan bir şeyin yalın ve saf bir iyilikle geldiği nadir görüldüğünden, hatta hiç görülmediğinden ve illaki yanından ya da peşinden bu iyiliğe çomak sokacak bir kötülük de geleceğinden, bizim de bahtımıza ya da Mağriplinin kızına ettiği beddualardan dolayı (kim olursa olsun babaların beddualarından sakınmak gerekir), artık açık denize varmışken ve vakit gece yarısını neredeyse üç saat geçmişken, biz yelkenleri fora etmiş, kürekleri de bir yana bırakmıştık, zira bizden yana esen rüzgâr kürekleri kullanmaya gerek bırakmıyordu, ama işte tam bu sırada pırıl pırıl ışıldayan ayın altında, kabasorta bir geminin pupa yelken seyir halinde bize yaklaştığını gördük. Dümenini hafiften orsa etmiş, önümüze çıkacak gibi ilerlemekteydi. O kadar yaklaştı ki çarpmamak için yelkenleri mayna etmek zorunda kaldık. Onlar da bize yol vermek için dümen kırdılar.

Geminin kenarına kadar gelip bize kim olduğumuzu, nereye gittiğimizi ve nereden geldiğimizi sordular; ama bunları Fransızca dilinde sordukları için bizim dönme şöyle dedi: "Hiç kimse cevap

vermesin. Bunlar muhakkak Fransız korsanlarıdır, ona buna bakmadan ne varsa soyarlar."

Bu ikaz üzerine kimse cevap vermedi. Biraz daha ilerledikten sonra gemi rüzgâraltında kalmıştı ki birdenbire iki el ateş edildi. Görünüşe göre atılanların ikisi de zincirli gülleydi, zira birisiyle direğimizi ortadan ikiye yardıkları gibi yelkeni de direkle birlikte denize yollayıverdiler. Aynı anda attıkları ikinci gülle ise bizim barçanın orta yerine düşüverdi ama çökertmekten öte başka bir zarar vermedi. Ancak biz dibe battığımızı fark edince hepimiz bağıra çağıra yardım istemeye, bizi alsınlar diye diğer gemidekilere yalvarmaya başladık, zira su alıyorduk. Bunun üzerine birkaç yelkeni toplayıp iskif tarzı bir kayığı denize indirdiler. On iki kadar Fransız kayığa bindiler; fitilleri yanmakta olan arkebüzleri de yanlarındaydı. Yanımıza kadar gelip de az sayıda olduğumuzu, barçanın da batmakta olduğunu görünce bizi kayığa aldılar. Bir yandan da cevap vermemek gibi bir kabalık ettiğimiz için bunun başımıza geldiğini söylüyorlardı. Bu sırada bizim dönme Süreyya'nın servetinin bulunduğu sandığı kaptığı gibi kimse ne yaptığını görmeden sandığı denize fırlatıverdi. Sonunda hepimiz Fransızların gemisine binmiş olduk. Bizimle ilgili bilmek istedikleri her şeyi öğrendikten sonra sanki can düşmanlarıymışız gibi üzerimizde ne var ne yoksa soyup soğana çevirdiler; hatta Süreyya'nın ayaklarındaki halhalları bile aldılar. Ama Süreyya'ya bu yaptıklarının bana verdiği sıkıntı, Süreyya'nın bunca pahalı ve değerli mücevherini çaldıktan sonra artık onun her şeyden çok değer verdiği cevherine saldırmaya kalkacaklarından duyduğum korkunun yanında hiçbir şeydi. Fakat bu insanların istekleri paranın ötesine geçmez; ama paraya duydukları açgözlülüğün de sonu yoktur. Gözleri öyle doymak bilmiyordu ki esirlerin üzerindeki kıyafetlerden bile işlerine yarayabileceklerini düşündüklerini aldılar. Aralarında hepimizi bir yelkene sarıp denize atmak önerisinde bulunanlar oldu, çünkü niyetleri, kendilerini Breton olarak gösterip İspanya limanlarında ticaret yapmaktı ve bizi yanlarında sağ olarak götürürlerse, soygunları ortaya çıkar çıkmaz cezalandırılırlardı. Fakat benim canım Süreyya'mı soğana çeviren kaptan kazandığı ödülden memnun olduğunu, İspanya'nın

hiçbir limanına uğramadan geceleyin ya da artık nasıl yapabiliyorsa bir şekilde Cebelitarık Boğazı'nı geçmek ve ilk yelken açtığı La Rochelle kentine gitmek istediğini söyledi. Bunun üzerine gemilerine ait olan kayığın bize verilmesini kararlaştırdılar. Yolculuğumuzun geri kalanı için gerekli olan her şeyi de yanımıza vereceklerdi. Ertesi gün bunların hepsini de yaptılar. Artık İspanya kıyıları görülüyordu ve biz o ana kadar çektiğimiz bütün sıkıntı ve yoklukların topunu bir anda unutuvermiştik: kaybedilmiş hürriyetin geri kazanılması böyle bir şeydir işte.

Bizi kayığa bindirdikleri zaman herhalde öğle vaktine yakındı. Yanımıza iki varil su ile biraz peksimet verdiler. Kaptan artık neyin merhametini duymuşsa, güzeller güzeli Süreyya tam kayığa binerken kendisine kırk kadar altın sikke verdi ve adamlarının ise şu anda üzerinde bulunan kıyafetleri almasına müsaade etmedi. Kayığa bindik ve yaptıkları iyilik için kendilerine teşekkür ederek memnuniyetsizlikten ziyade şükran duyduğumuzu göstermiş olduk. Onlar yola çıkıp boğaza doğru ilerlediler. Bizse rotamızı karşımızda görünen karadan başka hiçbir yöne çevirmeksizin küreklere öyle bir asıldık ki günbatımında karaya epeyce yaklaşmıştık; gece iyice çökmeden varacağız sanıyorduk. Ama o gece ay çıkmadı; ayrıca gökyüzü karanlıktı ve biz de nerede olduğumuzu bilmiyorduk. Karaya doğru ilerlemeye çalışmak bize pek güvenli gözükmüyordu. Pek çoğumuz ise yerleşimden uzak, kayalıklı bir yere çıkacak bile olsak karaya ilerlemek istiyordu, çünkü böylece en azından gece vakti Berberistan'dan yola çıkıp gündoğumunda İspanya kıyılarına varan, burada ganimet ele geçirdikten sonra uyumaya yeniden evlerine dönen Tetuan korsan gemilerinden korkmak zorunda kalmayacaktık. Karşılıklı görüşlerin tartışılmasından sonra yavaş yavaş ilerlemeye, deniz yeterince sakinleşirse çıkabildiğimiz yerden karaya çıkılmasına karar verildi.

Böyle de yaptık ve geceyarısından biraz öncesinde yüksek ve heybetli bir dağın eteklerine yaklaştık. Denize tam bitişik değilse de rahatça karaya inilebilecek ufak bir mesafe bırakıyordu. Kayığı kumsala çektik, karaya indik ve toprağı öptük. Coşkun mutluluk gözyaşları eşliğinde, bize gösterdiği bu eşsiz lütuf için yüce efendi-

miz Tanrı'ya şükürler ettik. Kayıktaki yiyecekleri çıkardıktan sonra kayığı da karaya çektik ve uzun bir dağ yolunu yürümeye başladık. Artık varmış olmamıza karşın, ayağımızın altındaki toprağın Hıristiyan toprağı olduğu konusunda hâlâ emin olamadığımız için yüreğimizi ferahlatamıyorduk. Sonrasında gün, bizim beklediğimizden daha geç doğdu gibi gelmişti bana. Oralarda bir yerleşim yeri ya da üç, beş çoban kulübesi bulur muyuz diye bakmak için bütün dağı aşmıştık, ama ne kadar bakarsak bakalım ne bir köy, ne bir insan ne bir yol ne de patika gördük. Buna rağmen içlere doğru ilerlemeye karar verdik, zira er ya da geç bize nerede olduğumuzu söyleyecek birine illaki rastlayacaktık. Ama bana en çok sıkıntı veren şey Süreyya'nın o dağlık arazide yalınayak yürüdüğünü görmekti; bir defa onu omuzlarımda taşıdıysam da, bu sefer de benim yorgunluğum ona daha çok sıkıntı veriyor, dinlenmekten çok üzüntüden yine bitkin düşmüş oluyordu. Bu nedenle bir daha bana bunu asla yaptırmadı; ben onun elinden tutarken o da büyük bir neşeyle ve sabırla yürüdü benimle. Bir çeyrek fersah yol gitmiştik ki küçük bir el çanının sesi kulaklarımıza çalındı; buralarda muhakkak bir sürü vardı. Nereden çıkacak diye etrafa dikkatlice bakındıktan sonra bir mantar ağacının dibinde elinde bir bıçakla durmuş bir dal parçasını gayet sakin ve rahat bir halde oymakta olan genç bir çoban gördük. Kendisine seslendik. Başını kaldırıp çabucak ayağa fırladı. Daha sonradan öğrendiğimize göre, kendisine ilk görünenler dönme ile Süreyya olunca, çoban da onları böyle Mağripli kılığında görünce bütün Berberistan'ın üzerine geldiğini sanmış. Bunun üzerine önündeki sık ağaçlık alana inanılmaz bir çeviklikle dalıverdi ve dünyanın en büyük çığlıklarını atarak avaz avaz bağırmaya başladı:

"Mağripliler! Karada Mağripliler var! Mağripliler! Silahlara davranın, silahlara!"

Bu çığlıklar üzerine hepimiz şaşkına döndük; ne yapacağımızı bilemedik. Ama çobanın sesine bütün yöre halkının ayağa kalkacağını ve sahil muhafızlarının ne olup bittiğine bakmaya geleceğini düşününce dönmenin Türk kıyafetlerini çıkarıp üzerine bir esir gömleği giymesinde karar kıldık. İçimizden biri, üzerinde ince bir gömlekle

kalmasına rağmen kendininkini derhal ona verdi. Böylelikle kendimizi Tanrı'ya emanet ettik ve sahil muhafızlarının her an karşımıza çıkacağını düşünerek çobanın gittiği yolu takip ettik. Düşündüğümüzde de yanılmadık, zira iki saat geçmemişti ki çalılıkların arasından düz yola çıktığımızda elli kadar atlının büyük bir hızla bize doğru gelmekte olduğunu gördük. Görür görmez de durup kendilerini beklemeye koyulduk. Fakat yanımıza varıp da bizim aradıkları Mağripliler değil, bir avuç fukara Hıristiyan olduğumuzu görünce şaşırdılar. İçlerinden biri acaba çobanın ortalığı ayağa kaldırmasının sebebi biz mi oluyoruz diye sordu.

"Evet," dedim. Ardından tam başıma gelenleri, nereden geldiğimizi ve kim olduğumuzu anlatacaktım ki yanımızda gelen Hıristiyanlardan biri soruyu soran atlıyı tanıdı ve benim tek bir söz söylememe fırsat vermeden atıldı:

"Beyler, Tanrı'ya şükürler olsun ki bizi böyle iyi bir yere getirmiş! Çünkü eğer yanılmıyorsam ayak bastığımız toprak Velez-Malaga'dır ve esaret altında geçirdiğim yıllar hafızamı benden alıp götürmediyse, sayın beyefendi, siz de dayım Pedro de Bustamante olacaksınız."

Hıristiyan esirin bunu söylemesiyle atlının atından inip delikanlıyı kucaklaması bir oldu:

"Canım yeğenim benim, ruhumun can parçası, tanıdım seni! Öldün sanıp yasını tutmuştum. Kız kardeşim, yani annen ve hayatta kalan bütün akrabaların da tuttular keza! Tanrı, şimdi seni hayatta görmenin mutluluğunu tadacak kadar ömür vermiş demek ki onlara da. Cezayir'de olduğundan haberimiz vardı. Şimdi kılığına kıyafetine ve etrafındakilerinkilere bakınca hürriyetini mucizevi bir şekilde geri kazandığını görüyorum."

"Kazandım elbet," dedi delikanlı. "Size hepsini anlatmaya vaktimiz olacak."

Bunun üzerine atlılar bizim Hıristiyan esirler olduğumuzu anladıktan sonra atlarından inerek bizi oraya bir buçuk fersah mesafede bulunan Velez Malaga kentine kadar götürmeyi teklif ettiler. İçlerinden bazıları kayığı almaya gitti; nereye bıraktığımızı söylemiştik. Geri kalanları ise bizi terkilerine aldılar; Süreyya bizim Hıristiyan'ın dayısının atındaydı. Bütün köy bizi karşılamaya çıktı:

bazıları geldiğimizin haberini önden almışlardı. Ne özgürlüğüne kavuşmuş esirleri, ne de Mağripli tutsakları gördüklerine şaşırdılar; ne de olsa bu kıyının insanları bu iki taraftan esir görmeye de alışkındır. Ama Süreyya'nın güzelliği karşısında büyülenmişlerdi; zira o sırada hem yolculuğun yorgunluğu hem de kaybolup gitme korkusu olmadan Hıristiyan topraklarına varmış olmanın sevinci sayesinde güzelliği büsbütün artmıştı. Yüzü öyle renkler almıştı ki kendisine duyduğum sevgiden dolayı yanılmıyorsam dünyada ondan güzel başka bir yaratık bulunmadığını ya da en azından benim görmediğimi söyleyebilirim.

Bize bahşedilen bu lütuf için Tanrı'ya teşekkürlerimizi sunmaya dosdoğru kiliseye gittik. Süreyya kiliseye girince burada Lala Meryem'in yüzüne benzeyen yüzler olduğunu söyledi. Bunların onun sureti olduğunu söyledik; bizim dönme, bunun ne anlama geldiğini elinden geldiğince kendisine anlatmaya çalıştı. Her bir resme, sanki kendisiyle konuşan Lala Meryem'in kendisiymiş gibi tapınabilirdi. Çabuk kavrayan, akıllı ve zeki bir yapıya sahip olan Süreyya ise kendisine söylenenleri derhal anladı. Buradan hepimizi alıp köyün farklı evlerine dağıttılar. Ama yanımızda gelen Hıristiyan bizim dönmeyi, Süreyya'yı ve beni alıp kendi ailesinin evine götürdü. Talihin dağıttığı servetten hatırı sayılır miktarda nasiplenmiş bir aileydi ve beni de kendi oğullarıymışım gibi bağırlarına bastılar.

Velez'de altı gün kaldıktan sonra dönme kendisine gereken bütün bilgi ve belgeleri edindi ve ardından Granada şehrine doğru yola çıktı; Engizisyon Mahkemesi üzerinden Kutsal Kilise'ye geri

girecekti. Özgürlüğüne kavuşan diğer Hıristiyanlar ise kendilerince en iyi yer neresiyse oralara dağıldılar. Elimizde o Fransız'ın Süreyya'ya kibarlıktan verdiği altın sikkelerle birlikte yalnızca Süreyya ve ben kaldık geriye. Bu altınlarla da onun bindiği şu hayvanı aldım. Şimdilik kendisine bir baba ve silahtar olarak hizmet ediyorum, kocası olarak değil. Niyetimiz, babamın hâlâ hayatta olup olmadığını ya da kardeşlerimden birinin bahtının benden daha açık gidip gitmediğini öğrenmek; gerçi Tanrı beni Süreyya'nın eşi yaptıktan sonra, ne kadar iyi olursa olsun, başıma daha çok değer biçebileceğim başka bir talihli olayın geleceğini düşünmüyorum. Süreyya'nın fakirliğin getirdiği zorluklara katlanırken gösterdiği sabır ve bir an önce Hıristiyan olmak isteği beni ona öyle hayran bırakıyor ki hayatım boyunca onun hizmetinde olmak istiyorum. Gerçi onun olduğumu, onun da benim olduğunu görmenin saadeti, memleketimde ona bir yer açıp açamayacağımı bilmemenin üzüntüsüyle gölgeleniyor. Zira zaman ve ölüm, babamla kardeşlerimin servetlerinde ve hayatlarında büyük bir değişiklik yapmışsa, onlardan başka beni tanıyacak kimi bulurum meçhul. Beyler, işte hikâyemden size anlatacaklarım bu kadar. Hoş bir hikâye mi yoksa budalaca mı, onu sizlerin takdirine bırakıyorum. Kendi adıma, sizleri sıkmamak için pek çok kısmı atlamış olmama rağmen daha da kısa tutabilmiş olmayı yeğlediğimi söyleyebilirim.

KIRK İKİNCİ BÖLÜM

Handa gerçekleşen daha mühim olaylara ve bilinmeye değer başka pek çok şeye dair

Esir, bunu söyledikten sonra sustu. Ardından Don Fernando kendisine şöyle dedi:

"Doğrusu, sayın yüzbaşı, bu tuhaf olayı anlatma biçiminiz, olayın kendisi kadar ilginç ve tuhaf oldu. Bütün hikâye hiç görülmedik ve ilginç olmakla birlikte, duyanları şaşkına çevirecek olaylarla dolu. Biz de dinlerken öyle keyif aldık ki sabaha kadar aynı hikâyeyi dinleyecek olsak yine de tekrar tekrar dinlemekten bıkmayız.

Don Fernando bunları söylerken Cardenio ve yanlarındaki diğer herkes onlara ellerinden geldiğinde hizmet etmek istediklerini söylediler ve bunu da öyle içten, öyle sevgi dolu sözlerle dile getirdiler ki yüzbaşı hepsinin gösterdiği bu iyi niyetlilikten pek hoşnut kaldı. Özellikle Don Fernando eğer kendisiyle gitmek isterse marki unvanı taşıyan kardeşinin Süreyya'nın vaftiz babası olmasını sağlayacağını ve onu memleketine kendisine yaraşır bir ihtişam ve refah içinde kabul edeceğini söyledi. Esir bütün bunlara kibarca teşekkür etti, fakat bu cömert tekliflerin hiçbirini kabul etmek istemedi.

Bu arada gece çökmekteydi ve tam karanlık bastırdığı sırada hana birkaç atlıyla beraber bir araba geldi. Kalacak yer istediler; hancının karısı ise buna karşılık, koca handa bir avuç boş yer dahi bulunmadığını söyledi.

"Öyle bile olsa," dedi içeri giren atlılardan biri, "yanımızda gelen Hâkim Bey için bir yer ayarlanmalı."*

Bu ismi duyan hancının karısı yerinden sıçradı ve dedi ki:

"Beyefendi, mesele şu ki, müsait yatağım yok. Eğer Sayın Hâkim Bey yanında yatağını da getiriyorsa, ki eminim getiriyordur, o zaman buyursun gelsin, biz zat-ı alini ağırlayabilmek için kendi odamızdan çıkarız."

"Güzel, pekâlâ," dedi silahtar.

Fakat tam o sırada arabadan bir adam indi; üzerindeki kıyafetler mesleğini hemen belli ediyordu, zira uzun cüppesinden ve firfirlı gömlek kollarından, hizmetkârının da söylediği gibi hâkim olduğu anlaşılıyordu. Yanında ise on altı yaşlarında genç bir kız vardı. Yol kıyafetleri giyinmişti; öyle gösterişli, öyle güzel, öyle alımlıydı ki görüntüsüyle herkesi büyüledi. O kadar ki o sırada handa bulunan Dorotea, Luscinda ve Süreyya'yı görmemiş olsalar, bu genç kızın güzellikte denginin bulunmasının zor olduğunu düşüneceklerdi. Hâkimin genç kızla birlikte içeri girdiği sırada Don Quijote de orada bulunuyordu. Kendisini görür görmez şöyle dedi:

Señor oidor: Kralın atadığı ve kral adına duruşmaları dinleyip karar veren yargıç. Yüksek Mahkeme şeklinde işleyen Kraliyet Konseyine bağlıydı. ç.n.

"Zatıaliniz elbette ki bu şatoya gelip kendinize kalacak yer bulabilirsiniz. Konaklama imkânları kısıtlı ve rahatsız olsa da dünyada silahlara ve kelimelere yer bulunmasına mani olacak hiçbir rahatsızlık yoktur; hele ki tıpkı zatıalinizin de bu güzel genç kızı getirmesi gibi, silahların kılavuz ve önderliğini güzellik üstlenmişse, o zaman yalnızca şatolar kapılarını onların önünde açıp emirlerine tabi olmakla kalmaz, aynı zamanda kayalar parçalanmak, dağlar ikiye yarılıp onun önünde eğilmek zorunda kalır. O halde gelin buyurun, girin bu cennetten yere: Burada zatıalinizin yanında getirdiği gökyüzüne eşlik eden yıldızlarla güneşleri, silahların en iyisini ve güzelliklerin en mükemmelini bulacaksınız."

Hâkim, Don Quijote'nin bu sözleri karşısında afallamış, kendisini dikkatle süzmeye başlamıştı. Yalnızca sözlerine değil, kılığına da bir o kadar şaşırmıştı. Henüz verecek bir cevap dahi bulamamışken, Luscinda, Dorotea ve Süreyya'yı da karşısında bulunca şaşkınlığı büsbütün arttı. Hancının karısının yeni gelen misafirler ve genç kızın güzelliği konusunda anlattıkları üzerine kızı görüp karşılamaya gelmişlerdi. Don Fernando, Cardenio ve rahip ise gelenlere daha yalın ve kibar bir karşılama gösterdiler. Kısacası Hâkim Bey hana duyduklarının yanında gördüklerinden dolayı da şaşırmış bir halde girerken hanın güzelleri ise bu güzel genç kızı dostane bir şekilde karşılamış oldular.

Sonunda hâkim burada bulunan herkesin soylu insanlar olduğunu açıkça görebilmişti, fakat Don Quijote'nin kılığı, görüntüsü ve hali tavrı kendisini şüpheye düşürüyordu. Herkesle kibarca iki kelam ettikten ve hanın imkânlarını şöyle bir gözden geçirdikten sonra önceden kararlaştırılmış olan şeyin kararı tekrar verildi: tüm kadınlar, daha önceden bahsi geçen tavan arasına çekilecek, erkekler ise onlara muhafızlık etmek için dışarıda kalacaktı. Bunun üzerine hâkim, kızının, yani yanında gelen genç kızın bu hanımlarla birlikte içeri geçtiğine epey memnun oldu; kız da onun bu isteğini yine seve seve yerine getirdi. Hancının dar yatağı ile hâkimin yanında getirdiklerinin yarısını kullanarak, geceyi beklediklerinden de daha rahat şekilde geçirecekleri bir düzen kurdular.

Hâkimi gördüğünden beri kendi kardeşi olabileceği kuşkusuyla yüreği çarpan esir, yanında gelen hizmetçilerinden birine hâkimin

adını ve nereli olduğunu bilip bilmediğini sordu. Hizmetçi, adının Lisanslı Hâkim Juan Perez de Viedma olduğunu ve memleketinden de Leon dağlarının bir köyü diye bahsettiğini duyduğunu söyledi. Bu bilgiyle kendi gördükleri birleşince artık hâkimin, babasının öğüdünü tutarak okumayı tercih eden kardeşi olduğu konusunda hiçbir şüphesi kalmadı. Sevinç ve heyecana boğulmuş bir halde Don Fernando'yu, Cardenio'yu ve rahibi bir kenara çekip olanları anlattı ve bu hâkimin kesinkes kendi kardeşi olduğunu söyledi. Esirle konuşan hizmetçi, aynı zamanda Meksika Yüksek Mahkemesi Yargıcının emriyle Hint Adaları'na gitmekte olduklarını da belirtmişti. Yanındaki genç kız kendi kızıydı; annesi doğumda vefat etmişti ve kızına bıraktığı çeyiz miktarı sayesinde artık zengin olmuştu. Kendisini kardeşine nasıl tanıtması ya da öncelikle onu böyle fakir halde görünce kardeşinin kendisinden utanacak mı yoksa onu sevgiyle bağrına mı basacağını öğrenmek için ne yapması gerektiği konusunda onlara akıl danıştı.

"Siz işin o kısmını bana bırakın," dedi rahip. "Gerçi, sayın yüzbaşı, çok güzel bir şekilde karşılanmayacağını düşünmeniz için hiçbir sebep yok. Zira kardeşiniz her haliyle makul ve mantıklı biri olduğu izlenimini veriyor. Dışarıya verdiği görüntüde küstah veya sorumsuz biri olduğunu intibasını uyandıracak bir şey olmadığı gibi, talihin meydana getirdiği olaylara gereken değeri biçemeyecek birine de hiç benzemiyor."

"Yine de," dedi yüzbaşı, "kendimi birden bire değil, dolaylı şekilde tanıtmak isterim."

"Dedim ya," diye karşılık verdi rahip, "ben işi sonunda hepimizin memnun kalacağı şekilde halledeceğim."

Bu sırada akşam yemeği hazırlanmıştı; herkes sofraya oturdu. Bir tek esir ve yemeği kendi odalarında yiyen kadınlar masada değildi. Yemeğin ortasında rahip sözü alıp şöyle dedi:

"Hâkim Bey, birkaç sene esaret altında bulunduğum Konstantinopolis'te sizinle aynı adı taşıyan bir yoldaşım olmuştu. Kendisi, bütün İspanya piyadeleri içindeki en yiğit asker ve yüzbaşılarından biriydi, fakat yiğitlik ve cesaretten aldığı kadar bahtsızlıktan payına düşen de bir o kadar vardı."

"Bu yüzbaşının adı neydi peki, saygıdeğer efendim?" diye sordu hâkim.

"İsmi Ruy Perez de Viedma'ydı," diye yanıtladı rahip, "memleketi de Leon dağlarının bir köyüydü. Bana babası ve kardeşlerinin başından geçen öyle bir olay anlatmıştı ki onun kadar dürüst biri anlatmış olmasaydı, kocakarıların kışın ateş başında anlattıkları uydurma hikâyelerden biri olduğunu düşünürdüm. Çünkü bana söylediğine göre babası, servetini üç oğlu arasında paylaştırmış, servetin yanında bir de birtakım öğütler vermiş. Bu öğütlerin her biri Cato'nun öğütlerinden bile daha bilgeceymiş. Ben kendi adıma onun kendisi için seçtiği yol olan savaşa gitme kararının kesinlikle muzafferlikle sonuçlandığını söyleyebilirim. Zira gösterdiği cesaret ve çaba sayesinde kendi faziletinden başka hiçbir şeye yaslanmaksızın hemen birkaç sene içinde piyadeliğin yüzbaşılığına yükselmiş; yakında miralaylığa getirilmesi ise an meselesiymiş. Fakat talih bu sefer ona sırtını dönmüş, zira kendisine bir lütuf göstereceğini beklediği yerde, İnebahtı muharebesinin yaşandığı, pek çok insanın hürriyetine kavuştuğu o kutlu günde bu lütfu kaybettiği gibi, hürriyetini de kaybetmiş. Bense kendi özgürlüğümü Halk-ül-Vad'de kaybetmiştim; sonrasında farklı olaylar sonucunda Konstantinopolis'te yan yana düştük. Oradan da Cezayir'e geçti; burada ise dünyada gerçekleşen en tuhaf olaylardan birinin ona başına geldiğinden haberim oldu."

Rahip hikâyeyi buradan anlatmaya devam etti ve kardeşinin Süreyya'yla yaşadığı serüveni kısaca aktardı. Hâkim bütün bunları öyle dikkatle dinliyordu ki hiçbir duruşmayı böyle dikkatle dinlediği görülmemişti. Fakat rahip hikâyeyi yalnızca Fransız denizcilerin barçadaki Hıristiyanları yağmaladıkları, esaret yoldaşı ve Mağripli güzelin fakirlik ve yoksulluk içine düştükleri yere kadar anlattı. Sonra başlarına ne geldiğinden haberi yoktu; İspanya'ya mı dönmüşlerdi, Fransızlar onları Fransa'ya mı götürmüşlerdi, hiç bilmiyordu.

Yüzbaşı, rahibin söylediklerinin hepsini bir kenardan dinliyor, kardeşinin verdiği bütün tepkileri izliyordu. Rahibin hikâyesinin sonuna geldiğini fark eden hâkim ise gözlerine yaşlar dolmuş halde derin bir iç çektikten sonra şöyle dedi:

"Aman efendim, bana ne haberler verdiğinizi, bunların bana nasıl dokunduğunu bir bilseniz! Zaten ne kadar güçlü davranıp kendime mukayyet olmaya çalışsam da bir türlü gözlerimden süzülmesine engel olamadığım bu yaşlarla görülüyor işte! Bunca yiğit olduğunu söylediğiniz o yüzbaşı benim ağabeyimdir ve kendisi aramızda en kuvvetlimiz, en yüksek düşünceli olanımız olduğu için ne benim ne de küçük kardeşimin seçme cesareti göstermediğimiz, babamızın bize sunduğu üç yoldan biri olan onurlu ve şerefli savaş yolunu seçmiştir; yoldaşınızın anlattığı, size masal gibi görünen hikâye budur. Ben kitapların yolunu seçtim ve hem Tanrı hem kendi çalışkanlığım sayesinde şu anda gördüğünüz mevkiye eriştim. Küçük kardeşim ise Peru'da ve öyle zengin ki babama ve bana gönderdikleriyle yanında götürdüğü parayı çıkarmakla kalmadı, babamın eline ayrıca doğal mizacında yatan bonkörlüğünü gönlünce yaşayabileceği kadar bir servet de saymış durumda; yine ben de eğitimime olması gerektiği gibi düzgün şekilde devam edip bu konuma gelebildim. Babam halen sağ; büyük oğlundan haber almak için can atıyor ve oğlunun gözlerini dünya gözüyle görmeden hayat kendi gözlerini yumdurmasın diye Tanrı'ya bıkmadan usanmadan dua ediyor. Ağabeyim konusunda beni en çok şaşkınlığa uğratan şey ise bunca aklıselim sahibi olmasına rağmen onca derdi sıkıntıyı yaşarken ya da bütün o muzaffer başarıları elde ederken babasına kendinden haber vermeyi ihmal etmesi oldu. Babam ya da bizden biri durumunu biliyor olsaydı, fidyesini ödeyebilmek için baston mucizesini beklemek zorunda kalmazdı. Fakat şu anda o Fransızlar kendisini serbest mi bıraktı, yoksa yaptıkları soygunu örtbas etmek için öldürdüler mi diye düşünmenin korkusunu yaşıyorum. Bütün bunlar yüzünden şimdi yolculuğuma, başladığımdaki sevinci değil şu halimin hüzün ve kederini taşıyarak devam edeceğim demektir. Ah benim canım kardeşim, şimdi neredesindir kim bilir! Bana yeni dertler verecek bile olsa ben çıkar gelir, kendi dertlerinden kurtarırdım seni! Ah, Berberistan'ın en karanlık zindanlarında bile olsan babama hayatta olduğunun müjdesini götürürdüm! Hem onun hem de kardeşimin ve benim zenginliğimiz seni oradan çıkarmaya yeterdi! Ah güzel ve cömert Süreyya! Bir kardeşe ettiğin bu iyiliğin karşılığını sana kim

ödeyebilir! Ruhunun yeniden doğuşunda, bize bunca saadet verecek olan evliliğinde kim yanında olacak şimdi!"

Kardeşiyle ilgili aldığı bu haberler sayesinde hâkimin yüreği öyle şefkatle dolmuştu ki o buna benzer sözler söylerken, o sırada kendisini dinlemekte olanlar da acısı karşısında duydukları hisleri paylaştıklarını gizleyemediler.

Rahip ise amacının yüzbaşının istediği gibi tam yerine vardığını görünce herkesi daha fazla hüzün içinde bırakmak istemediği için masadan kalktı ve Süreyya'nın bulunduğu yere girip onu elinden tuttu. Luscinda, Dorotea ve hâkimin kızı da peşlerinden geldiler. Yüzbaşı tam ne yapacak diye bekliyordu ki o sırada rahip onu da diğer elinden tutup ikisini birden hâkimin ve diğerlerinin bulunduğu yere getirdi ve şöyle dedi:

"Sayın Hâkim, gözyaşlarınız dinsin, arzu ettiğiniz ne kadar iyilik varsa yerine gelsin artık. Zira sevgili kardeşiniz ve sevgili müstakbel baldızınız karşınızda duruyor. Şu yanımdaki yüzbaşı Viedma; bu diğer yanımdaki ise ona onca iyiliği gösteren güzel Mağripli'dir. Size bahsettiğim Fransızlar, kendilerini bu gördüğünüz sefalet içinde bıraktılar ki siz şimdi merhamet dolu yüreğinizin büyükgönüllülüğünüzü gösterebilin."

Yüzbaşı derhal kardeşini kucaklamaya koştu. O ise önce iki elini göğsüne götürüp kendisine şöyle bir uzaktan baktı. Fakat kardeşini tanır tanımaz öyle sıkı kucakladı, gözlerinden öyle acıklı yaşlar döküldü ki etraftakilerin de bu gözyaşlarına eşlik etmemeleri mümkün değildi. İki kardeş arasında geçen sözler, karşılıklı sergiledikleri duygular yazıya dökmek şöyle dursun, bana kalırsa hayal edilmesi bile çok zor hislerin göstergesiydiler. Başlarından geçenleri oracıkta birbirlerine anlattılar; iki kardeşin arasındaki gerçek sevgiyi oracıkta gösteriverdiler. Hâkim, Süreyya'yı orada kucakladı, kendisine servetini sundu; kızını kucaklattırdı ve güzel Hıristiyan ile güzeller güzeli Mağripli herkesin gözyaşlarını oracıkta yeniden tazelediler.

Don Quijote ise bir kenarda durmuş tek kelime etmeden bu tuhaf olayları izliyor, bütün bunları gezgin şövalyeliğin getirdiği tılsımlı olaylara yoruyordu. Bu sırada yüzbaşıyla Süreyya'nın kardeşiyle birlikte Sevilla'ya dönmesi ve babasına bulunduğu ve hürriyetine

kavuştuğu haberini vermesine karar verildi. Böylece babası elinden gelen ilk seferde yola çıkmak üzere hem düğüne hem de Süreyya'nın vaftiz törenine gelebilecekti. Zira hâkimin çıktığı yolculuğu yarım bırakması mümkün değildi, çünkü binecekleri filo bir ay sonra Sevilla'dan Yeni İspanya'ya doğru yola çıkacaktı ve bu seyahati kaçırması işlerini epey zorlaştırırdı.

Sonunda herkes esirin talihinin yüzüne gülmesini sevinçle karşılamış, mutlu olmuştu. Artık neredeyse gecenin üçte ikisi geçmiş olduğundan geri kalanında dinlenebilmek için odalarına çekilmeye karar verdiler. Don Quijote, şatodaki güzellik hazinesinde gözü olan bir devin veya kötü niyetli birinin saldırısına karşı şatonun muhafızlığını üstlenmeyi teklif etti. Kendisini tanıyanlar bu teklife teşekkür ettikten sonra Don Quijote'nin tuhaflıklarını hâkime de anlattılar; o da bunları büyük bir keyifle dinledi.

Dinlenme saatinin bu kadar gecikmesinden bir tek Sancho hoşlanmamıştı. Eşeğinin koşum takımlarının üzerinde gerine gerine iyice rahatına bakan da bir tek oydu yine. Bu koşum takımları, daha sonra anlatılacağı üzere, kendisine pahalıya patlayacaktı.

Böylece hanımlar odalarına çekildikten, geri kalanlar da ellerinden geldiğince en az rahatsız olacak şekilde yerlerine yerleştikten sonra Don Quijote, söz verdiği gibi şatonun nöbetçiliğini üstlenmek üzere hanın dışına çıktı.

Fakat gündoğumuna kısa bir süre kala hanımların kulağına öyle güzel öyle tatlı bir ses çalındı ki hepsi kalkıp bu sese dikkat kesilmeden edemediler; en başta da o sırada uyanık olan Dorotea dinlemeye koyulmuştu. Hâkimin Donya Clara de Viedma adlı kızı da onun hemen yamacında uyumaktaydı. Kimse böyle güzel şarkı söyleyenin kişinin kim olduğunu bilemiyordu; üstelik bu sese hiçbir enstrüman da eşlik etmiyordu. Sesin bazen avludan, bazen de ahırdan geldiğini sanıyorlardı. Onlar bu şaşkınlık içinde

dikkat kesilmiş dinlerlerken Cardenio hanın kapısına geldi ve şöyle dedi:

"Uykuda olmayan kim varsa dinlesin; katırcı çocuklardan biri öyle güzel şarkı söylüyor ki adeta söylemiyor, şakıyor.

"Biz de duyduk çoktan, efendim," diye yanıtladı Dorotea.

Bunun üzerine Cardenio gitti. Dorotea bütün dikkatini verip dinleyince söylediği şarkının sözlerinin şöyle olduğunu fark etti:

KIRK ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Katırcı çocuğun hoş hikâyesi ve handa geçen diğer tuhaf olaylar anlatılır

Aşk denizcisiyim,
Onun açık denizlerinde yelkendeyim
Bir limana varır mıyım, varmaz mıyım
Ümitsizce yollardayım.
Uzaktan izlediğim
Bir yıldızın peşindeyim
Palinurus'un gördüklerinden bile
Daha parlağı, daha güzeli.

Beni nereye götürüyor, bilmem,
Başım bulanık seyirdeyim,
Ruhum ona bakıyor,
Oysa aklı karışık, salmış kendini gidiyor.
Lüzumsuz sakınmalar,
Soğuk, zalim utanmalar,
Onu benden gizleyen bulutlar
En çok aradığım zamanda.
Ah Clara, parlak yıldızım,
Işığında arındığım!
Benden gizlendikçe,
Yaklaşıyor ölümüm.

Şarkıyı söyleyen bu noktaya gelince Dorotea, böyle güzel bir sesi Clara'ya dinletmemek olmaz diye düşünerek genç kızı iki yana sarsıp uyandırdı ve şöyle dedi:

"Kusura bakmayasın, yavrucuğum, seni uyandırdım. Ama uyandırdım ki şu sesi dinleyebilesin; hayatın boyunca duyup duyabileceğin en güzel ses bu olabilir."

Clara uykusundan mahmur mahmur uyanınca önce Dorotea'nın ne söylediğini anlamadı. Bir defa daha sordu, o da bir defa daha söyledi; bunun üzerine Clara hemen dikkat kesildi. Fakat söylenen şarkının daha iki dizesini duymuştu ki sanki sıtma ateşine yakalanmış gibi acayip bir titremeye tutuldu ve Dorotea'ya sıkı sıkı sarılarak şöyle demeye başladı:

"Ah benim canım hanımefendiciğim, ne diye beni uyandırırsın? Şu anda talihin bana edebileceği en büyük iyilik, şu lanet müzisyeni görmeyeyim, sesini duymayayım diye gözlerimi de kulaklarımı da kapatmak olurdu."

"Neler diyorsun, küçüğüm? Baksana, şarkıyı söyleyen katırcı çocuklardan biri diyorlar."

"Hayır, değil. Esas pek çok vasalın efendisidir," diye karşılık verdi Clara, "ruhumun da sahibidir aynı zamanda. Kendisi bırakmadığı sürece de ebediyen onun olacaktır."

Dorotea genç kızın bu coşkun sözleri karşısında şaşırdı. Küçük

yaşından beklenenin çok daha ötesinden konuşuyor gibi gelmişti. Bunun üzerine kıza dönüp şöyle dedi:

"Sevgili Clara, bu dediklerinizi hiç anlayamıyorum: Lütfen ne söylemek istediğinizi daha iyi anlatın. Ruhunuzla, bu dediğiniz vasallarla ve sesi sizi böyle huzursuz eden bu müzisyenle ilgili ne kastettiğinizi bana açıklamalısınız. Ama şimdi hiçbir şey söylemeyin, zira sizin telaşlanmanızla ilgileneceğim derken bu güzel şarkıyı dinleme fırsatını kaçırmak istemiyorum. Zannediyorum şarkının dizeleri ile tonu da değişiyor şimdi."

"Buyursun söylesin," diye karşılık verdi Clara.

Ardından gelen sesi işitmemek için iki kulağını da elleriyle kapadı. Dorotea, onun bu hareketi karşısında de epey şaşırdı ama söylenen şarkıya kulak kesilmişti. Şöyle ilerlemekteydi:

Benim tatlı umudum,
İmkansızlıkları da
yabani otları da sen aşar,
Devam edersin ilerlemeye
Kendi gönlünce açtığın yolda:
Yanında adım başı ölümü görmekten
Korkmazsın, çekinmezsin.
Ne şerefli galibiyetler
Ne de bir zafer elde eder tembeller,
Mutlu olamaz talihiyle yüzleşmeden
Duygularını yumuşak bir aylaklığa
Umutsuzca teslim edenler
Aşkın şanını pahalıya satmasıdır
Makul ve adil olan
Zira onun değer biçtiği cevherden
Daha kıymetli şey yoktur
Zaten ucuza malolana değer verilmediği
Herkesin malumudur.
Sevdanın inadı
Belki başarır imkânsızı;
Aşka gelince bana düşen

En zorlu yollar olsa da,
Korkmuyorum hiç yeryüzünden
Göğe yükselememekten.

Ses burada kesilmiş, Clara yeniden hıçkırıklara boğulmuştu. Bütün bu olanlar, Dorotea'yı öylesine tatlı bir şarkının nasıl olup da böyle acı hırçkırıklara sebep olduğu konusunda meraka düşürdü. Clara'ya biraz evvel ne söylemek istediğini tekrar sordu. Bunun üzerine Clara, Luscinda'nın kendisini duymasından korkarak Dorotea'ya sıkı sıkı sarıldı, başka birinin duymadığından emin olmak için ağzını Dorotea'nın kulağına dayadı ve şöyle dedi:

"Hanımefendiciğim, bu şarkıyı söyleyen, Aragon Krallığına mensup, iki köyün efendisi olan bir şövalyenin oğludur. Sarayda, babamın evinin karşısında yaşardı. Babam kışın evin pencerelerini keten perdelerle örttürür, yazın ise kepenk kanatlar taktırırdı, ama buna rağmen, ben ne olduğunu nasıl olduğunu anlamadan, o sırada eğitimine devam etmekte olan bu beyefendi kilisede mi başka bir yerde mi bilmiyorum, beni görmüş. Hatta sonra bana âşık oldu ve bunu bana evinin pencerelerinden öyle çok işaretle, öyle çok gözyaşı dökerek belli etti ki daha benden ne istediğini bile anlamadan inanmak, hatta onu sevmek zorunda kaldım. Bana gönderdiği işaretlerden birinde bir eliyle diğerini birleştiriyor, yani bana benimle evleneceğini söylüyordu. Aslında ben de böyle olmasına elbette çok sevinirdim, ama böyle annesiz, bir başıma olunca gidip kime anlatacağımı bilemedim. Kendisine gösterdiğim tek iyilik, ikimizin de babası evde yokken pencereyi ya da kepenkleri birazcık yukarı kaldırıp beni tamamen görmesine müsaade etmek oldu. Ben kendimi gösterince öyle seviniyordu ki neredeyse deliye dönüyordu. Bütün bunlar olurken babamın yolculuk vakti geldi ve onun da bundan haberi oldu, ama benim aracılığımla değil, çünkü ben kendisine hiçbir zaman söyleyemedim. Sonra hasta düştü, sanırım üzüntüden. Bu yüzden yola çıkacağımız gün, yalnızca gözlerimle de olsa kendisine veda edecek fırsatı hiç bulamadım. Ama yürümeye başlamamızın ikinci gününün sonunda buradan bir fersah ötedeki bir köyün bir hanına girerken konak kapısında onu gör-

düm. Katırcı kılığına girmiş, öyle de güzel gizlenmeyi başarmıştı ki yüzü kalbime kazınmış olmasaydı kendisini tanımamın mümkünatı yoktu. Ama tanıdım ve hem şaşırdım hem sevindim. O da babamdan gizlene gizlene bana bakıyordu. Zaten ne zaman yolda ya da konakladığımız hanlarda karşıma çıksa babamdan saklanır. Ben onun kim olduğunu da bütün bu yolu sırf bana olan aşkından dolayı bunca sıkıntıya katlanarak hem de yayan halde geldiğini de bildiğim için kahrımdan ölüyor, onun ayak bastığı yerden başka bir yere bakmıyorum. Ne niyetle geldiğini de, babasından nasıl kaçabildiğini de bilmiyorum. Babası onu deli gibi sever, çünkü hem başka varisi yoktur, hem de zatıalinizin de birazdan kendisini görünce anlayacağınız gibi, o da zaten böyle sevilmeye layıktır. Ayrıca size şunu da ekleyeyim: Bütün söylediği şarkıları kendi kafasından uyduruyor; kendisi için büyük bir talebe ve şair dendiğini de duydum. Dahası da var: Onu her gördüğümde ve şarkı söylediğini her duyduğumda her yanım tir tir titriyor. Babam kendisini tanıyacak, ikimizin aşkından haberi olacak diye ödüm kopuyor. Hayatım boyunca kendisine tek bir kelime etmedim, ama onu öyle seviyorum ki onsuz yaşayamam. İşte sevgili hanımefendiciğim, sesiyle sizi o kadar büyülemiş olan bu müzisyenle ilgili size bütün söyleyebileceklerim bunlar. Sırf sesinden bile aslında katırcı değil, benim size dediğim gibi gönüllerin ve köylerin efendisi olduğunu siz de kolaylıkla anlayabilirsiniz."

"Daha fazla bir şey söylemeyin, sevgili Clara," dedi Dorotea bunun üzerine. Sonra da kızı öpücüklere boğarak devam etti: "Başka bir şey söylemeyin sakın ve bekleyin ki gün olsun. Ben Tanrı'nın sizin bu işinizi, böyle masum bir başlangıcın hak ettiği mutlu sona götüreceğine inanıyorum."

"Aman hanımefendi," dedi Donya Clara, "onun babası öyle soylu öyle zenginken, beni oğlunun karısı olmak bir yana dursun, hizmetçisi olmaya bile layık göremeyecekken, bundan nasıl bir son beklenebilir ki? Ayrıca dünyaları verseler de babamdan gizli katiyen evlenmem. Benim tek istediğim bu delikanlının geri dönüp beni bırakması artık; belki ben onu görmeyince, gittiğimiz yol ile aramızda-

ki mesafe de iyice açılınca, şimdi çektiğim acı o zaman diner. Gerçi bu düşündüğüm çarenin bile bana pek iyi geleceğini zannetmediğimi söyleyebilirim. Bu lanet iş nasıl oldu da ona duyduğum bu aşk gelip benim içime yerleşiverdi bilmiyorum. Ben daha küçücüğüm, o da öyle. Gerçekten sanırım yaşımız da aynı ve ben daha on altımı bile doldurmadım; babamın dediğine göre on altımı Aziz Michael Bayramı'nda dolduracakmışım."

Donya Clara'nın böyle çocuk gibi konuştuğunu duyan Dorotea gülmeden duramadı ve şöyle dedi:

"Hanımefendi, şimdi gidelim dinlenelim; zannediyorum geceden geriye çok bir şey kalmadı. Tanrı sabahı getirince her şey yoluna girecektir, girmezse de işimiz iş demektir."

Bunun üzerine sustular; bütün handa derin bir sessizlik hâkimdi. Bir tek hancının kızı ile hizmetçisi Maritornes uyumuyordu. Don Quijote'nin zayıf damarını bildiklerinden ve dışarıda zırhını kuşanmış halde nöbet beklediğinden de haberleri olduğu için gidip kendisiyle alay etmek ya da hiç olmazsa ettiği deli saçması lafları birazcık dinlemeye karar vermişlerdi.

Koca handa çayırların bulunduğu tarafa bakan tek bir pencere yoktu. Yalnızca samanları dışarı atmak için kullandıkları bir samanlık deliği vardı. Hizmetkâr ile bakire ikilisi bu deliğin önüne geçtiler ve delikten bakınca Don Quijote'nin at üstünde, mızrağına yaslanmış halde, ara sıra sanki yüreğini yerinden çekip söküyorlarmışçasına derinden, hisli hisli iç geçirdiğini gördüler. Bir yandan da yumuşacık, sevgi dolu ve tatlı bir sesle şu sözleri söylediğini işittiler:

"Ah, sevgilim Tobosolu Dulcinea, güzeller güzeli, akıllılık abidesi, ince zarafet timsali, dürüstlük hazinesi, yani özetle dünyadaki tüm güzellik, dürüstlük ve munisliğin ideali! Zatıaliniz şu anda ne yapıyorlar acaba? Acaba sırf sana hizmet etmek için kendini kendi iradesiyle bunca tehlikeye atmış olan cesur şövalyeni düşünüyor musun? Ey, üç yüze ışık saçan parlak ay, bana ondan haber getir! Belki de şimdi ışığını kıskanarak izlemektesindir onu! O şaşaalı saraylarının bir balkonuna çıkmış ya da göğsünü bir cumbaya dayamış, bir yandan namusunu ve üstünlüğünü korurken, benim

gamlı yüreğimin onun için çektiği acıları nasıl dindireceğini, hangi şanın şerefin çektiğim çilelere teselli olabileceğini, verdiğim emekleri, gönlümün çırpınışını nasıl durdurabileceğini ve son olarak ise ölümüm karşısında hangi hayatı feda edeceğini, hizmetlerime hangi ödülü verebileceğini düşünüyordur şimdi. Ya sen, güneş! Bir an evvel uyanıp sevgilimi görebilmek için atlarını telaşla eyerlemeye çalışıyorsundur muhakkak! Sana yalvarıyorum, onu gördüğün zaman benden selam gönder, fakat dikkat et de yüzüne bir buse kondurmayasın; zira konduracak olursan, o vefasız kahpe seni aşkından yana yana Teselya'nın çayırlarında ya da Peneus'un kıyılarında koşturduğunda onu kıskandığından bile daha çok kıskanırım seni. Aşkından ve kıskançlığından nerelere koşturmuştun, tam hatırlamıyorum."

Don Quijote acıklı konuşmasının tam bu noktasına geldiğinde hancının kızı usulca seslenerek şöyle dedi:

"Saygıdeğer efendim, bu tarafa gelin lütfen, rica ederim."

Bu işaretler ve sesler üzerine Don Quijote başını çevirdi ve o sırada ışıl ışıl parlayan ayın altındaki duvar değilinden kendisine seslenildiğini fark etti. Delik, ona bir pencere, hatta zengin şatolarda bulunan altın parmaklıklı pencerelerden biri gibi gözükmüştü, zira hanı bu şatolardan biri zannediyordu. Ve tam o sırada, tıpkı ilk sefer olduğu gibi deli aklına, o şatonun sahibesinin kızı olan güzel genç kızın kendisine duyduğu aşka dayanamayıp yine peşinden geldiği fikri düştü. Bu düşünce üzerine kaba ve nankör davranmış olmamak amacıyla Rocinante'yi döndürüp deliğin yanına gitti. İki genç kızı orada görünce şöyle dedi:

"Güzel hanımefendi, aşkınızı zatialinizin kifayet ve zarafetine yaraşacak bir karşılık almanızın mümkünatı olmayan birine sunduğunuz için size karşı içimde bir merhamet duygusu uyanıyor. Bu sefil gezgin şövalyeyi suçlamayın sakın, kendisinin aşkı, iradesini ilk gördüğü andan itibaren ruhunun mutlak hâkimi olmuş olan kişiden başkasına teslim etmesini imkânsız kılmıştır. Bağışlayın beni, güzel hanımefendi; lütfen odanıza çekilin ve tutkularınızı daha fazla açık ederek beni daha da nankör gözükmeme sebep olacak bir şey yapmaya zorlamayın. Bana duyduğunuz aşktan dolayı benden istediği-

niz başka bir şey varsa, aşk olmadığı sürece ne olursa olsun isteyin benden. Yokluğunu çektiğim tatlı düşmanım adına yemin ederim ki isteğinizi size anında teslim ederim; tabii Medusa'nın saçından bir tutam istemediğiniz sürece. Zira onun bütün saçı yılandan ya da küçük bir şişeye konulmuş güneş ışınlarından yapılmaydı."

"Hanımımın istediği hiç de öyle bir şey değil, sayın şövalye," diye karşılık verdi Maritornes.

"O halde, ketum hanım, nedir hanımınızın istediği?" diye yanıtladı Don Quijote.

"O güzel ellerinizden birini vermeniz," diye açıklamaya başladı Maritornes, "onu namusunu tehlikeye atmak pahasına bu deliğe kadar getiren aşkının ateşini dindirmesine yetecektir; yoksa babası burada olduğunu duysa siz gözünüzü açana kadar bir kulağını kesiverir."

"Bir denesin de görelim hele!" diye atıldı Don Quijote, "aşka düşmüş kızının narin vücuduna el süren bir babanın yaşayabileceği en beter sonun başına gelmesini istemiyorsa orada ayağını denk alacak."

Maritones'in, Don Quijote'nin kendisinden istedikleri eli vereceğinden şüphesi yoktu. Ne yapacağını aklında tasarladıktan sonra delikten aşağı inip ahıra gitti. Sancho Panza'nın eşeğinin yularını kaptığı gibi alelacele deliğe geri döndü. Don Quijote tam bu sırada acılı genç kızın durduğunu zannettiği parmaklıklı pencereye uzanabilmek için Rocinante'nin eyeri üzerinde ayağa kalkmıştı. Elini uzatırken şöyle seslendi:

"Hanımefendi, alın bu eli ya da bütün dünyadaki suçluların celladını desek daha doğru olur. Alın artık bu eli; o el ki başka hiçbir kadın dokunmamıştır, buna bütün bedenime sahip olan kadının eli de dahil. Öpün diye değil, sinirlerinin kuvvetine, kaslarının sağlamlığına, damarlarının genişliğine ve oylumuna bakın diye veriyorum bu eli size; buradan da böyle bir elin ait olduğu kolun ne kadar güçlü olduğunu anlayabilirsiniz."

"Şimdi anlarız orasını," dedi Maritornes. Sonra da yuların ucuna bir ilmek atıp bileğinden geçirdi. Yuların diğer ucunu ise samanlığın kapısının sürgüsüne sıkı sıkı bağladı. Don Quijote bileğine değen pürüzlü dokuyu hissedince şöyle dedi:

"Zannediyorum, zatialiniz elimi okşamaktansa rendeliyorsunuz. Kendisine kötü davranmayınız; zira irademin size ettiklerinin suçlusu o olmadığı gibi bütün öfkenizi ufacık bir parçadan çıkarmanız da doğru değil. Unutmayın ki gerçekten sevenin intikamı acı olmaz."

Fakat Don Quijote'nin bu sözlerini artık kimse duymuyordu, zira Meritornes onu bağlar bağlamaz iki kız gülmekten kırıla kırıla geri gitmiş, onu orada kendi kendini kesinlikle çözemeyeceği bir halde bırakmışlardı.

Daha evvel de belirtildiği gibi Don Quijote, Rocinante'nin üzerinde ayakta duruyordu. Bütün kolu deliğin içine sokulu, bileği kapının sürgüsüne bağlıydı. Rocinante bir yana doğru kayacak olsa kolundan asılı halde kalacak olmaktan deli gibi korkuyor, yerinden kımıldamaya cesaret edemiyordu; gerçi Rocinante'nin sakinliği ve sabrına bakılırsa koca bir asır boyunca hareket etmeden de öylece durabilirdi.

Nihayet böyle bağlı kaldığını ve hanımların da çekip gittiğini fark edince bütün bunların, tıpkı bir önceki sefer de katırcı olacak o büyücü Mağripli'nin kendisini aynı o şatoda güzelce benzettiği zaman olduğu gibi yine büyüyle yapıldığını düşündü. O şatoya ilk girdiğinde de başına bunca kötü şey gelmiş olmasına rağmen ikinci defa yine girmek gibi bir akılsızlık ve düşüncesizlik ettiği için lanetler okuyordu. Neticede bütün gezgin şövalyeler bilirdi ki bir serüvene atılıp kaybettikleri zaman, bu serüven onlara değil, başkasına ayrılmış demekti; bu yüzden ikinci kez teşebbüs etmelerine lüzum yoktu. Yine de kurtulabilecek mi diye bakmak için kolunu çekmeyi denedi, ama öyle sıkı bağlanmıştı ki bütün çabaları nafileydi. Gerçi Rocinante hareket etmesin diye dikkatlice çektiği de doğruydu. Ama bir taraftan da eyerin üzerine oturmaya ne kadar çalıştıysa, yine ayakta dikilmekten başka bir şey yapamıyordu, yoksa elini koparacaktı.

İşte tam o sırada Amadis'in kılıcına sahip olabilmeyi çok istedi; o kılıcın karşısında hiçbir büyünün hükmü olmazdı. Talihine lanet okudu; kendisi orada büyü altındayken bütün dünyanın ondan mahrum kalacak olduğundan yakındı durdu; zira büyülenmiş olduğuna zerre şüphesi yoktu. Tobosolu Dulciena'sı yine aklına geldi; sadık dostu Sancho Panza'yı çağırdı; o ise eşeğinin yük semerinin üzerine uzanmış, mışıl mışıl bir uyku çekmekte, o sırada

kendisini doğuran anasını bile hatırlayacak halde değildi. Lirgandeo ve Alquife bilgelerinden yardım istedi. Gelip imdadına yetişsin diye yakın dostu Urganda'yı çağırdı; fakat nihayet sabah olduğunda artık çaresizlik ve şaşkınlıktan öyle bir hale gelmişti ki boğa gibi inlemekteydi. Zira gün doğduğunda artık derdine bir çare bulacağından umudu yoktu, çünkü büyü altında olduğu müddetçe bunun sonsuza kadar böyle süreceğini sanıyordu. Rocinante'nin de biraz olsun kımıldamadığını görünce buna iyice inandı; yıldızların bu kötü etkisi ortadan kalkana ya da başka bir bilge büyücü gelip de üzerindeki büyüyü bozana kadar hem kendisinin hem de atının yemeden içmeden, bir damla uyku uyumadan öylece beklemek zorunda olduklarına kanaat getirdi.

Fakat bu düşüncesinde fena halde yanılıyordu, çünkü tam gün daha yeni doğmaya başlarken hana eyerlerinde tüfekleriyle, iyi giyimli ve tam teçhizatlı, dört atlı adam çıkageldi. Daha açılmamış olan han kapısına güm güm vurdular. Bunu duyan Don Quijote hâlâ nöbetçiliği de elden bırakmadığından ukala ve yüksek bir ses tonu takınarak şöyle dedi:

"Şövalyeler ya da silahtarlar ya da artık her kim oluyorsanız: bu şatonun kapısını çalmaya hakkınız yok. Zira içeridekilerin ya uykuda oldukları ya da güneş ışınları tüm yeryüzünü kaplamadan evvel şato kapılarını açmak gibi bir adetleri bulunmadığı gün gibi aşikâr. Biraz öteye çekilin de günün iyice ağarmasını bekleyin; kapıların size açılması uygun olur mu olmaz mı, ondan sonra bakarız."

"Ne hisarı, ne şatosuymuş bu, bizi böyle merasimlerle uğraştırmaya zorluyor?" dedi içlerinden birisi. "Eğer hancı sizseniz söyleyin açsınlar kapıları; bizler yolcuyuz, atlarımıza yem verip yola devam etmekten başka bir niyetimiz yok, zira acelemiz var."

"Beyler, bende hancıya benzeyecek tip var mı hiç?" diye karşılık verdi Don Quijote.

"Ne bileyim ne tipi var," diye yanıt verdi öbürü, "bu hana şato demek gibi saçma sapan laflar ediyorsun, bir onu biliyorum."

"Şato ya elbet," diye karşılık verdi Don Quijote, "hem de bütün vilayetteki en has şatolardandır. İçeridekiler de kraliyet asasını elinde tutmuş, tacını başına takmış kimselerdir."

"I'am tersi olsa daha iyiymiş," dedi yolcu. "Başına asa, eline taç yakışır. Eğer öyleyse içeride bir tiyatro kumpanyası var demektir, zira bu dediğin taçlarla asalar genelde onlarda olur. Fakat taçları, asaları olan insanların böyle ufacık ve sessiz bir handa konaklayacaklarını sanmam."

"Dünyadan pek haberiniz yok," diye karşılık verdi Don Quijote, "zira gezgin şövalyelikte başa gelen olayları bilmiyorsunuz."

Fakat konuşanın yanında duran arkadaşları, Don Quijote'nin bu muhabbetinden sıkılmışlardı. Kapıyı yeniden gürültülü bir şekilde çaldılar. Hatta o kadar gürültü çıkardılar ki sırf hancı değil, handa ne kadar insan varsa hepsi uyanınca hancı kapıyı çalanın kim olduğunu sormak için kalkıp aşağı indi. Tam bu sırada kapıyı çalan dört adamın binek atlarından biri yaklaşıp Rocinante'yi kokladı. Rocinante ise kulaklarını düşürmüş, melankolik ve hüzünlü bir duruş sergiliyor, ileri doğru uzanmış olan efendisini sırtlamış halde,

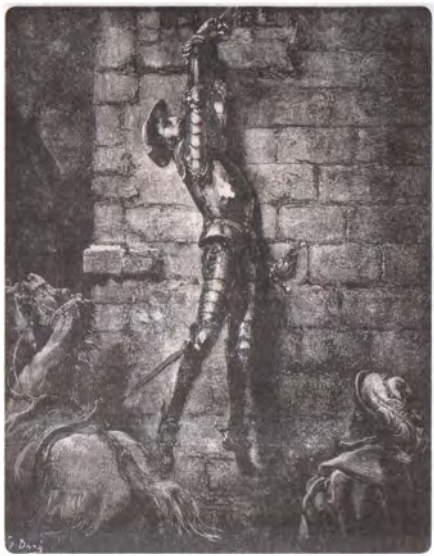

kılını bile kıpırdatmıyordu. Fakat odundanmış gibi gözükse de nihayetinde o da etten kemikten bir canlı olduğundan sonunda dayanamadı ve kendisine ilgi gösteren bu atı o da koklamaya başladı. Daha birazcık hareket etmişti ki Don Quijote'nin iki ayağı birden, üzerinde durdukları eyerden kayıverince Don Quijote yere kaykılıverdi. Fakat bir kolundan hâlâ bağlı olduğu için kapıdan sarkar halde asılı kaldı. Canı o kadar çok yanıyordu ki ya bileğini kesiyorlar ya da kolu kopuyor sandı. Yere iyice yaklaşmıştı, ayak uçlarıyla toprağa değebiliyordu. Bu da durumunu daha beter hale getiriyordu, çünkü ayaklarını yere basmasına çok az bir şey kaldığını hissettiği için yere değebilmek için uzanmaya çalışıp duruyordu. Aynı filistin askısı işkencesine tutulanların da tam yere değdi değecek bir mesafede bırakıldıklarından, biraz daha gitseler yere değecekleri umuduyla yere uzanmaya çalışırken kendi acılarını arttırmalarına benziyordu durumu.

KIRK DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Handa gerçekleşen görülmedik olaylar devam eder

Don Quijote öyle haykırışlar içindeydi ki hancı hanın kapılarını açtıktan sonra kimin bağırdığına bakmak için alelacele dışarı çıktı; dışarıdakiler ona eklendi. Yine bu seslere uyanan Maritornes neler olup bittiğini tahmin ettiğinden hemen samanlığa gitti ve kimseye görünmeden, Don Quijote'nin bağlı olduğu yular ipini çözdü. Don Quijote yere düştü; bunu gören hancı ve diğer yolcular yanına gelip nesi olduğunu, neden böyle bağırdığını sordular. O ise tek kelime yanıt vermeden bileğindeki ipi çıkardı, ayağa kalktı ve Rocinante'ye bindi. Kalkanını siper etti, kargısını kaldırdı ve kırlık arazinin büyük

bir kısmını şöyle bir dolaşıp ölçtükten sonra atıyla tırıs gelerek geri döndü. Sonra şöyle dedi:

"Her kim olur da bana haklı olarak büyü yapıldığını söylemeye kalkarsa, efendim Prenses Micomicona'nın izniyle kendisini yalanlıyor, düşmanım ilan ediyor ve düelloya davet ediyorum."

Yeni gelen yolcular Don Quijote'nin sözleri karşısında şaşırdılar, ama hancı konuşanın Don Quijote olduğunu, sözüne kulak asmamak gerektiğini, zira aklının başında olmadığını söyleyerek yolcuların şaşkınlıklarını giderdi.

Yolcular hancıya on beş yaşlarında, katırcı kılığında, falanca filanca özellikleri olan bir delikanlının gelip gelmediğini sordular; Donya Clara'nın sevgilisinin eşkalini tarif ediyorlardı. Hancı ise handa çok sayıda kişi bulunduğu için tarif ettikleri gibi birinin hiç gözüne çarpmadığı yanıtını verdi. Fakat içlerinden biri hâkimin arabasının orada olduğunu fark edince şöyle dedi:

"Muhakkak buradadır, çünkü peşinden gittiğini söyledikleri araba bu. Birimiz kapıda kalalım; geri kalanlar içeri girip baksın. Hatta birimiz bütün hanı dolaşıp arasa iyi olur, çünkü bahçe duvarından atlayıp kaçabilir."

"Pekâlâ," diye karşılık verdi içlerinden biri.

Bunun üzerinde iki kişi içeri girerken biri kapıda kaldı; diğeri ise hanı dolaşmaya çıktı. Hancı bütün bunları görüyor, ama bunca zahmete neden girdiklerini çıkaramıyordu; yine de tarif ettikleri o delikanlıyı aradıklarını anlamıştı.

Bu sırada artık gün büsbütün ağarmış, ortalık apaydınlık olmuştu. Hem bundan hem de Don Quijote'nin çıkardığı gürültüden dolayı handaki herkes uyanmış, yataklarından kalkmaktaydı. En başta da Donya Clara ile Dorotea geliyordu; zira birisi sevgilisinin bu kadar yakınında olduğunu bilmesinin telaşından, diğeri ise bahsedilen bu sevgiliyi görmek istediğinden, ikisi de doğru düzgün uyku uyuyamamışlardı. Don Quijote dört atlının hiçbirinin sözüne kulak asmadığını, hatta kendisine bir cevap bile vermediklerini görünce öfkeden deliye döndü; adeta burnundan soluyordu. Eğer şövalyelik yasalarında, vaat ettiği işi yerine getirene kadar başka bir işe girişmeyeceğine söz veren bir gezgin şövalyenin bu yasalara karşı gelmeden başka bir işe girişebilmesinin bir yolunu bulabilseydi, hepsinin üzerine saldırır, cevabını zorla alırdı. Gelgelelim Micomicona'yı krallığının başına getirene kadar yeni bir işe girişmesinin yakışık almayacağını, ayrıca doğru da olmayacağını düşündüğünden sesini çıkarmadan bu yolcuların arayışlarının sonu nereye varacak diye beklemekle yetinmek zorundaydı. Bu sırada yolculardan biri aradıkları delikanlıyı bir katırcının bir yanına kıvrılmış halde, yakalanmak şöyle dursun, arandığından bile şüphe etmeksizin mışıl mışıl bir uyku çekerken buldu. Çocuğu kolundan kavradı ve şöyle dedi:

"Doğrusu, Senyor Don Luis, üzerinizdeki kıyafet kimliğinize pek uygun; yine üzerinde yattığınız yatak da annenizin sizi yetiştirdiği rahat ve refah koşullarına gayet güzel yakışıyor."

Delikanlı uykulu gözlerini ovuşturdu ve kendisini yakalamış olan kişiye usulca baktı. Babasının hizmetkârını derhal tanıdı ve öyle afalladı ki uzun bir süre boyunca ne tek bir kelime düşünebildi ne de söyleyebildi. Hizmetkâr ise sözlerine şöyle devam etti:

"Senyor Don Luis, artık sabır gösterip eve dönmekten başka yapacağınız bir şey yok; tabii babanızın yani benim efendimin bir an önce öteki dünyaya göç etmesini istemiyorsanız. Zira yokluğunuzda yaşadığı kederin başka bir şeyle sonuçlanması beklenemez.

"Peki ama bu yoldan bu kılıkla geçtiğimi nereden biliyordu babam?" dedi Don Luis.

"Düşüncelerinizi açtığınız bir talebe söyledi her şeyi" diye yanıtladı hizmetkâr. "Babanızın size duyduğu hasretten dolayı çektiği acıyı görünce yüreği dayanmamış. Bunun üzerine babanız sizi aramaları için dört hizmetkârını peşinizden gönderdi. Hepimiz burada sizin hizmetinizde bulunmaktan da sizi burunlarında tüttüğünüz kişilerin gözü önüne hemen geri götürebilecek olmaktan da tahmin edemeyeceğiniz kadar memnunuz."

"O iş ancak benim istediğim ya da Tanrı'nın emrettiği şekilde olur," diye karşılık verdi Don Luis.

"Geri dönmeye razı gelmekten başka ne isteyebilirsiniz, Tanrı başka ne emredebilir ki? Aksi mümkün değil."

İkisinin arasında geçen bütün bu sözleri Don Luis'in yanında duran katırcı çocuk da duymuştu. Yerinden kalkıp Don Fernando, Cardenio ve artık kalkıp giyinmiş olan diğerlerinin yanına gitti. Bu beyin delikanlıya "*don*" diye hitap ettiğini söyledi ve aralarında geçen konuşmaları aktardı. Adam delikanlıyı babasının evine geri götürmek istiyor, fakat delikanlı gitmek istemiyordu. Bunun üzerine hepsi, Tanrı'nın böyle güzel bir ses bağışladığını da bildikleri bu delikanlının kim olduğunu öğrenmek için daha da meraklandılar; kendi rızasına karşı gelip zorla bir şey yaptırmaya kalkarlarsa da yardım etmeye hazırdılar. Bu nedenle delikanlının halen hizmetkârıyla konuşup münakaşa etmekte olduğu yere geldiler.

Tam bu sırada Dorotea odasından çıktı; peşinden de eli ayağı birbirine dolanmış halde Donya Clara geliyordu. Dorotea Cardenio'yu bir kenara çekti ve müzisyenle Donya Clara'nın hikâyesini kısaca anlattı. O da Dorotea'ya babasının oğlanı almaları için hizmetkârlarını yolladığını söyledi, ama o kadar sessiz söylemediği için bunları Clara da duydu ve öyle bir kendinden geçti ki Dorotea zamanında yetişip tutmasaydı yere yığılıverecekti. Cardenio, Dorotea'ya odaya dönmelerini söyledi, kendisi bu işe bir çare bulacaktı; onlar da söyleneni yaptılar.

Don Luis'i aramaya çıkan dört adam artık hanın içine girmiş, Don Luis'in etrafında halka olmuşlardı. Bir an evvel geri dönüp

babasının gönlünü rahatlatması için ikna etmeye çalışıyorlardı. O ise kendisi için şerefinin söz konusu olduğu, hayat memat meselesi olmuş bir işi halletmeden katiyen geri dönemeyeceği cevabını verdi. Hizmetkârlar ise onsuz hiçbir yere gitmeyeceklerini, istese de istemese de kendisini götüreceklerini söylediler.

"Ancak ölümü götürürsünüz," diye karşılık verdi Don Luis, "zaten ne şekilde götürürseniz götürün, hayatımı benden almış olacaksınız."

Bu noktada artık handakilerin çoğu bu münakaşayı dinlemeye başlamıştı; en çok da Cardenio, Don Fernando ve arkadaşları, hâkim, rahip, berber ve Don Quijote kulak kesilmiş, bu sırada Don Quijote artık şatoyu korumasına gerek kalmadığına karar vermişti. Delikanlının hikâyesini bilen Cardenio, kendisini götürmek isteyenlere, onları çocuğu rızası dışında alıp götürmeye sevk eden şeyin ne olduğunu sordu.

"Niyetimiz," diye yanıtlamaya girişti içlerinden biri, "babasının hayatını kurtarmaktır; zira kendisi, bu beyefendinin yokluğunda hayatını yitirme tehlikesi altında."

Don Luis buna şöyle karşılık verdi:

"Burada kimseye kendi meselelerimin hesabını vermek mecburiyetinde değilim: Ben hürüm ve istersem giderim; istemezsem de hiçbiriniz beni buna mecbur edemezsiniz."

"Zatıalinizi buna mecbur edecek olan mantığınızdır," diye yanıtladı adam, "size o da yetmezse, buraya gelme amacımızı ve mecburiyetimizi yerine yetirecek olan bizler kâfi geliriz."

"Şu işin aslını bir öğrenelim bakalım," dedi bunun üzerine hâkim.

Fakat adam da hâkimin komşusu olduğu için kendisini tanımıştı ve şöyle yanıt verdi:

"Sayın hâkim bey, zatıaliniz komşunuzun oğlu olan bu beyefendiyi tanımıyor musunuz? Kendisi sizin de görebileceğiniz üzere, bir süredir babasının evinden kendisine hiç yakışmayacak kadar uygunsuz bir vaziyette ayrı kalmış durumdadır."

Bunun üzerine hâkim, oğlana biraz daha dikkatlice bakınca kim olduğunu çıkardı ve oğlana sarılıp şöyle dedi:

"Senyor Don Luis, sizi bu kılıkta ve size hiç yakışmayacak halde buralara kadar gelmeye iten şey nasıl bir saçmalıktır, hangi kuvvetli sebep buna izin vermiş olabilir?"

Delikanlının gözleri yaşla doldu ve tek kelime edemedi. Hâkim, dört hizmetkâra dönüp endişe etmemelerini, her şeyin yoluna gireceğini söyledi. Don Luis'i elinden tutup bir kenara çekti ve buraya gelişinin sebebini sordu.

Hâkim oğlana bu ve buna benzer sorular sorarken hanın kapısından birtakım bağırışmalar geldiğini duydular. Geceyi orada geçiren iki misafir, herkesin bu dört adamın ne aradığını öğrenmeye çalışmakla meşgul olmasını fırsat bilip borçlarını ödemeden sıvışmaya kalkmışlardı. Fakat başkalarınınkinden çok kendi işine bakan hancı onları kapıdan çıkarlarken yakalamış ve alacağını istemişti. Bu sahtekârlıklarını da pek ağır sözlerle ayıplayınca diğer ikisi yumruklarla karşılık vermiş, işi iyice ileri götürdüklerinde ise zavallı hancı çareyi yardım çağırmakta bulmuştu. Hancının karısı ve kızı etrafta bir tek Don Quijote'nin yardıma gelmeye müsait olduğunu görünce, kızı Don Quijote'ye şöyle seslendi:

"Sayın şövalye, Tanrı'nın size bahşettiği gücünüz, kuvvetiniz aşkına gelin, babamın imdadına yetişin. Şu iki kötü adam kendisini un ufak ediyor."

Don Quijote buna derin bir sakinlik ve kayıtsızlıkla karşılık verdi:

"Güzel hanımefendi, şu anda talebinize yanıt verilemiyor, zira sözümü vererek bağlılığımı göstermiş bulunduğum serüveni muvaffakıyetle sona erdirene kadar başka birine atılmaya müsaadem yok. Fakat size hizmetimi şu sözlerimle yerine getirebilirim: Koşun ve babanıza söyleyin, elinden geldiğince her şeyini bu mücadeleye koysun; öyle sıkı savaşsın ve hiçbir surette katiyen mağlubiyete teslim olmasın. Ben bu sırada gidip Prenses Micomicona'dan babanızın imdadına koşma iznini isteyeceğim. İzin verirse, onu bu durumdan çıkaracağımdan hiç şüpheniz olmasın."

"Ah ne günahım varmış!" dedi orada bulunan Maritornes, "zatıaliniz o dediğiniz izni alana kadar benim efendim öbür tarafı boylar."

"Hanımefendi, bırakın, önce şu izni bir alayım ben," diye karşılık verdi Don Quijote, "ben izni aldıktan sonra zaten diğer tarafta olmuş olmasının pek bir önemi kalmaz, zira o taraf bana topyekûn karşı gelse de ben onu oradan da çıkarmasını bilirim ya da en azından onu oraya gönderenlerden intikamını öyle bir alırım ki sonunda siz yine durumdan hayli memnun kalırsınız."

Başka da bir şey söylemeden fırladı ve Dorotea'nın önünde diz çöküp yine gezgin şövalyeci laflarını ederek, majesteleri acaba bu şatonun efendisine yardım etmesine müsaade buyururlar mı diye sordu; zira kendisi şu anda pek ağır bir tehlike altına atılmıştı. Prenses derhal müsaade etti ve Don Quijote anında kalkanını koluna geçirip kılıcını çektiği gibi hanın kapısına koştu. Misafirler hancıyı burada hâlâ fena halde benzetmeye devam ediyorlardı. Fakat kapıya varınca birdenbire şaşkınlık içinde kalakaldı. Maritornes ve hancının karısı ne diye durduğunu soruyor, gidip birinin efendisi diğerinin kocası olan adama yardım etmesini söylüyorlardı.

"Duruyorum," dedi Don Quijote, "çünkü silahtarlık mevkisinde bulunan kimselere karşı kılıç kaldırmam adil olmaz; fakat silahtarım Sancho'yu çağırın, bu tür müdafaa ve intikam meseleleri onun işidir."

Hanın kapısında bunlar yaşanıyor, yumruklar ve tokatlar havada uçuşuyor, hancı dayaktan serseme dönerken Maritornes, hancının karısı ve kızı Don Quijote'nin ödlekliğine öfkeleniyor, birinin karısı, birinin efendisi, birinin babası olan adamın düştüğü durum karşısında ne yapacaklarını bilemeden çaresizlik içinde kıvranıyorlardı.

Fakat onu şimdi burada bırakalım; illaki imdadına koşan biri çıkacaktır. Hem çıkmazsa da zaten gücünün yettiğinden fazlasına cüret etmeye kalkanın, ettiğinin cezasını çekip çenesini tutması gerekir. Biz şimdi bir elli adım geri gidelim de, Don Luis'in kendisini bir kenara çekip buralara kadar yürüyerek, üstelik bu rezil kılıkta gelmesinin sebebini soran hâkime ne cevap verdiğine bakalım. Delikanlı, yüreğinin büyük acılarla dolu olduğunu belli edercesine adamın ellerini sıkı sıkı kavramış, gözlerinden yaşlar süzülerek şöyle diyordu:

"Saygıdeğer efendim, size söyleyebileceğim tek şey şudur: Tanrı'nın isteği ve komşuluğumuzun da durumu hızlandırması sayesinde sizin kızınız ve benim sevgili efendim Donya Clara Hanımefendi'yi gördüğüm ilk andan itibaren kendisi benim irademin sahibesi olmuştur ve gerçek efendim ve babam bildiğim zatıalinizin bir manisi yoksa bugünden itibaren kendisinin karım olmasını isterim. Babamın evini onun için bıraktım; onun için bu kılığa büründüm. Nasıl ki bir ok her zaman hedefini, denizci ise Kutup Yıldızı'nı takip eder, ben de onu öyle takip etmek istedim. Kendisi benim hisle-

rim hakkında, beni gördüğü bazı zamanlarda gözlerimin yaşlanmasından anlamış olabileceği kadarından fazlasını bilmiyor. Efendim, ailemin zenginliğini ve soyluluğunu zaten biliyorsunuz, yine benim tek varisleri olduğumu da: Eğer bütün bunlar bana kusursuz bir mutluluk bahşetmeniz için yeterli sebeplerse, o halde beni derhal oğlunuz kabul edin. Eğer babamın tasarladıkları başka türlüyse ve benim kendi başıma peşine düşmeyi bildiğim bu mutluluğa karşı çıkarsa da şu var ki olanları ve olayları değiştirmek konusunda zaman, insan iradesinden daha güçlüdür."

Sevdalı genç bu sözleri söyledikten sonra sustu. Hâkim ise duydukları karşısında şaşırmış, dili tutulmuş, adeta büyülenmişti. Hem Don Luis'in gönlünde yatan hisleri böyle aklıselim şekilde açıklayış şekli, hem de içine düştüğü ikircikli durum onu şaşkına çevirmişti; böyle beklenmedik ve ani bir durumda ne yönü seçmesi gerektiğini bilemiyordu şimdi. Bu yüzden verebildiği tek cevap, şimdilik endişe etmemesi ve hizmetkârlarına kendisini henüz götürmemelerini söylemesini salık vermek şeklinde oldu; böylece herkes için en iyisinin ne olduğuna karar verebilmek için biraz daha vakitleri olacaktı. Bunun üzerine Don Luis hâkimin ellerini zorla alıp öptü, hatta öyle gözyaşlarına boğdu ki hâkimin yüreği bir yana, bu manzara karşısında taş olsa erirdi. Hâkim zeki bir adam olduğundan, bu evliliğin kızı için ne kadar iyi olacağını zaten anlamıştı, fakat mümkünse bunu Don Luis'in babasının rızasını da alarak yapmayı tercih ederdi, çünkü adamın oğlu için bir asalet unvanı istediğinden haberi vardı.

Bu sırada misafirler de hancıyla barışmıştı, çünkü tehditlerden ziyade Don Quijote'nin mantıklı ve ikna edici sözleri sayesinde sonunda hancının istediği parayı ödemişlerdi. Bir yandan Don Luis'in hizmetkârları da hâkimle aralarında geçen konuşmanın sonlanmasını ve efendilerinin bir karara varmasını bekliyordu. Bütün bunlar olurken, hiçbir zaman uyumayan şeytan, Don Quijote'nin kendisinden Membrino'nun miğferini aldığı, Sancho Panza'nın ise eşeğinin koşum takımlarını kendisininkiyle değiştirdiği berberin aniden hana girmesini buyurdu. Bu berber eşeğini ahıra götürürken Sancho Panza'nın bir kenarda eşeğin koşumlarının bir

yerlerini onardığını gördü. Görür görmez de Sancho'yu tanıdı ve haykırarak üzerine atıldı:

"Vay, hırsız efendi, vay, işte yakalım sizi! Tasımı da semerimi de, benden çaldığınız bütün koşum takımlarımı da geri verin hemen, çabuk!"

Birdenbire saldırıya uğradığını gören ve hakaret yağmuruna tutulduğunu işiten Sancho bir eliyle semeri kavradığını gibi öbür eliyle berberin suratına bir yumruk indirip adamın ağzını kan revan içinde bıraktı. Fakat berber sırf bunun için semerin peşini bırakacak değildi; avazı çıktığı kadar öyle bir bağırdı ki handaki herkes gürültü patırtının geldiği yere koştu. Sonra adam dedi ki:

"Tanrı ve adalet adına! Bu yolkesen hırsız, kendi malıma sahip çıkıyorum diye öldürecek beni!"

"Yalan söylüyorsunuz," diye karşılık verdi Sancho, "yolkesen falan değilim ben; efendim Don Quijote bu ganimetleri adilce dövüşerek kazandı."

Don Quijote bu sırada önlerine kadar gelmiş, silahtarının kendisini nasıl savunduğunu, nasıl saldırıya geçtiğini görmekten memnun olmuştu. O andan itibaren onu esaslı bir adam bilecekti artık. Karşısına çıkan ilk fırsatta kendisine şövalye unvanı verme kararı aldı, zira şövalyelik mesleğinin ona pek yaraşacağını düşünüyordu. O sırada kavganın ortasında bir yerde berber şöyle dedi:

"Beyler, şu canımın hesabını Tanrı'ya ne kadar borçluysam, bu semer de o kadar benimdir; kendim doğurmuş gibi iyi tanırım. Eşeğim şurada ahırda, yalan söyleyecek değilim. İnanmazsanız deneyin, üzerine cuk diye oturmazsa o zaman bana yalancı deyin. Dahası da var: Bu semerin çalındığı gün ayrıca pirinçten yapılma yepyeni bir tasım da çalındı. Daha sıftah etmemiştim; nereden baksanız bir altın sikke ederi vardı."

Don Quijote bu noktada karşılık vermeden edemedi. İkisinin arasına girip ayırdı. Semeri, mesele açıklığa kavuşana kadar herkesin gözü önünde tutulması için hemen oraya, yere koydu ve şöyle dedi:

"Bakın işte bu iyi yürekli silahtarın buna tas diyerek ne büyük bir yanılgı içinde olduğunu zatıalilerinize de açık ve net bir şekilde görebilirsiniz; bu daha önce de Membrino'nun miğferiydi, şimdi de

öyledir ve hep de öyle kalacaktır. Miğferi kendisiyle adilce dövüşerek kazandım da aldım ve böylece haklı ve meşru sahibi konumuna geçtim. Semer meselesine ise karışmıyorum; onunla ilgili bildiklerim, silahtarım Sancho'nun, bu yenilen alçağın atının koşumlarını alıp kendininkine takmak için benden müsaade istediğinden ibarettir. Ben müsaadeyi verdim, o da koşumları aldı. Ondan sonra koşumlar nasıl oldu da semere dönüştü, onun açıklamasını da herkesçe malum olan her zamanki olağan sebep dışında başka bir şeye bağlayamıyorum: Yani bu tür dönüşümler, şövalyelikte olan şeylerdir. Madem bunu ispatlamamız gerekiyor, o halde koş, Sancho evladım, bu arkadaşın tas dediği miğrefi ortaya çıkar da bir bakalım."

"Aman, efendim," dedi Sancho, "elimizde zatıalinizin sözünüzden başka kanıtımız yoksa, bu arkadaşın semeri ne kadar at koşumuysa, bu tas da ancak o kadar Malino miğferi demektir!"

"Sana dediğimi yap," diye karşılık verdi Don Quijote, "bu şatodaki her şey de büyüyle olacak değil ya."

Sancho bir koşu tasın bulunduğu yere gitti; tası kapıp hemen geri geldi. Don Quijote tası eline aldı ve şöyle dedi:

"Efendiler, bakın da bu silahtarın buna hangi yüzle size bahsettiğim miğfer değil de tas dediğini siz görün. İcra ettiğim mesleğim şövalyelik namına yemin ediyorum ki bu miğfer, kendisinden aldığım miğferin aslının aynısıdır, ne bir eksik ne bir fazla."

"Orasına şüphe yok," dedi bunun üzerine Sancho, "çünkü benim efendim bunu kazandıktan itibaren şimdiye gelene kadar yine bununla tek bir savaş dışında başka bir şey yapmadı. O da zincirlere bağlanmış o talihsiz adamları serbest bıraktığı seferdi. Bu tas-miğferi olmasaydı o işten bu kadar iyi sıyrılamazdı, zira o meselede de epey bir taş atılma olayı yaşanmıştı."

KIRK BEŞİNCİ BÖLÜM

Mambrino'nun miğferinin ve semerin üzerindeki şüphelerin ortadan kalkmasına ve kesinlikle gerçekleşmiş olan başka serüvenlere dair

"Sizler ne düşünüyorsunuz beyler?" dedi berber. "Bu kibar beyefendiler ısrarla bunun tas değil de miğfer olduğunu söylüyorlar; ne diyorsunuz?"

"Aksini söyleyecek olursa da," dedi Don Quijote, "şövalyeyse ben ona yalan söylediğini gösteririm, silahtarsa da binlerce kez daha yalan söyler."

Bütün bunları dinlemekte olan ve Don Quijote'nin mizacını da gayet iyi tanıyan bizim berber ise herkese sıkı bir eğlence çıksın diye onun bu deli saçmalıklarını iyice kızıştırmak istedi. Öteki berbere seslenerek şöyle dedi:

"Sayın berber ya da artık her kim oluyorsanız, şunu bilmenizi isterim ki ben de sizinle aynı meslektenim; ruhsatımı alalı yirmi yıldan fazla oluyor; berberlik mesleğinde kullanılan araçlar konusunda bilgimde tek bir noksan yoktur. Ama aynı zamanda delikanlılığımda askerlik yapmışlığım da vardır. Miğferin de, tolganın da, siperli başlığın da ne olduğunu bilirim; askeri taktiklerle alakalı, yok, afedersiniz silahlarla alakalı başka şeylerden de haberim vardır. Ay-

rıca, elbette ki her daim benimkilerden daha mantıklı düşüncelerin de olabileceğini bir kenara koyarak diyorum ki bizim önümüzde duran, bu beyefendinin ellerinde tuttuğu bu parça yalnızca berber tası olmasa yine iyi; ak karadan, hakikat gerçekten ne kadar uzaksa o da berber tası olmaktan o kadar uzak. Ayrıca yine bu bir miğfer olmakla birlikte tam bir miğfer de değil."

"Hayır, elbette değil," dedi Don Quijote, "çünkü yarısı eksik; kalpağının önü yok."

"Aynen öyle," dedi berber dostunun niyetini anlamış olan rahip de.

Ardından Cardenio, Don Fernando ve arkadaşları da onayladılar. Hatta Don Luis meselesine bunca kafa yoruyor olmasaydı hâkim bile alaya ortak olacaktı, fakat o sırada zihnindeki mühim işlerle o kadar meşguldü ki bu tür sululuklara pek aldırış etmiyor, hatta hiç dinlemiyordu.

"Aman Tanrım!" dedi bunun üzerine alaya alınan berber. "Bunca aklı başında insanın buna tas değil de miğfer demesi nasıl mümkün olabilir? Bütün bir üniversitenin topu gelse şaşkınlıktan bayılır bu işe. Bu kadarı yeter. Madem bu tas miğfer, o zaman bu semerin de tıpkı bu beyefendinin dediği gibi at koşumu olması lazım."

"Bana semer gibi geliyor," dedi Don Quijote, "ama dediğim gibi, ben o meseleye karışmıyorum."

"Semer mi at koşumu mu olduğunu ancak Don Quijote beyefendi söyleyebilir," dedi rahip. "Zira burada o varken şövalyelik konularında benim ve buradaki diğer beylerin hepsinin boynu kıldan incedir."

"Tanrı aşkına, efendiler," dedi Don Quijote, "bu şatoda konakladığım iki sefer de başıma öyle çok tuhaf şey geldi ki, ben şahsen artık burada bulunan şeylerle ilgili hiçbir soruya kesin bir yanıt vermeye yeltenemem; zira zannediyorum bu şatoda olan biten her şey büyü yoluyla cereyan ediyor. İlk kalışımda burada bulunan Mağripli bir büyücü epey başımı ağrıtmıştı. Sancho'nun da adamın müritleriyle iyi vakit geçirdiği söylenemez. Dün gece ise böyle bir talihsizliğe nasıl uğradığımı bile anlamadan iki saat boyunca şu kolumdan asılı halde kalakaldım. Yani şimdi böyle içinden çıkılmaz bir meselede benim

görüş belirtmem, paldır küldür sonuca varmak olur. Bunun miğfer değil de tas olduğunu iddia edenlere ise cevabımı zaten verdim. Fakat şuradakinin semer mi at koşumu mu olduğu konusunda kesin bir yargıya varma cüretinde bulunamıyor, onu zatialilerinizin mantığına bırakıyorum. Belki benim gibi zırhlı şövalye olmadığınızdan bu şatonun büyüleri size işlemez. Aklınız mantığınız özgür olduğundan, bu şatoda meydana gelen olayları bana gözüktükleri biçimde değil, gerçekte oldukları gibi değerlendirebilirsiniz."

"Şüphesiz," diye karşılık vermeye girişti Don Fernando, "Don Quijote beyefendi bu anlaşmazlıkta karar vermenin bize düştüğünü söyleyerek çok doğru bir noktaya parmak bastı. Hatta daha da emin adımlarla ilerlemek amacıyla, ben bütün bu beylerin oylarını gizli olarak topladıktan sonra sonucu açık ve net şekilde bildireceğim."

Don Quijote'nin mizacını bilenler için bütün bu olanlar gülmekten kırılma sebebiydi; fakat kendisini tanımayanlar, özellikle de Don Luis'in dört hizmetkârı ve tabii Don Luis'in kendisi, bir de tesadüfen hana gelmiş ve Kutsal Kardeşlik mensubuymuşlar izlenimi verdikleri gibi gerçekten de Kutsal Kardeşlik mensubu olan diğer üç yolcu açısından bütün bu yaşananlar saçmalığın daniskasıydı. Fakat içlerinde en çaresizi ise kendi tası oracıkta gözlerinin önünde Mambrino'nun miğferine dönüşen, semeri de hiç kuşkusuz şatafatlı at koşumlarına dönüşecek olan berberdi. Don Fernando bir yandan orada bulunanlardan tek tek oy toplarken, diğer yandan üzerine bunca kavgaya tutuşulan şeyin semer mi yoksa at koşumu mu olduğu konusundaki fikirlerini gizlice versinler diye kulaklarına eğilerek fısıltıyla konuşurken diğer herkes gülmekten katılıyordu. Don Fernando, Don Quijote'yi tanıyanların oylarını topladıktan sonra yüksek sesle konuşarak şöyle dedi:

"Durum şu ki, saygıdeğer beyefendi, bu kadar görüş toplamaktan usandım artık, zira öğrenmek istediğim şeyi sorduklarım arasında bir kişi de yok ki buna at koşumları, hatta safkan bir atın koşumları değil eşek semeri demenin delilik olduğunu söylemesin. Dolayısıyla duruma tahammül göstermek zorunda kalacaksınız, zira hem size hem eşeğinize rağmen bu bir semer değil, at koşumudur; üstelik siz de haklı olduğunuzu hiç mi hiç kanıtlayamadınız."

"Eğer zatıalileriniz topyekûn yanılgıya düşmediyseniz, bana da cenneti görmek nasip olmasın," dedi berberler berberi.* "Bu benim gözüme nasıl at koşumu değil de açıkça bir semer olarak gözüküyorsa, ruhum da Tanrı'ya öyle saf ve açıkça gözüksün. Ama işte kanun dediğin kralın lafıyla olur, falan filan; neyse uzatmıyorum; üstelik gerçekten sarhoş falan da değilim, henüz kahvaltı bile etmedim, günah işlemek sayılmazsa tabii."

Berberin bu sözleri de herkesi en az Don Quijote'nin deli saçması lafları kadar güldürdü. Don Quijote bunun üzerine şöyle dedi:

"Bu noktada herkesin kendine ait olanı alması dışında yapacak bir şey kalmıyor; herkes Tanrı'nın dağıttığı paya tamah etsin."

Dört hizmetkârdan biri atıldı:

"Eğer ortada danışıklı bir şaka dönmüyorsa, ben buradaki bunca akıl sahibi ya da öyle gözüken insanın, bunun tas, öbürünün ise semer olmadığını söyleyip bir de bunda ısrar ettiklerine bir türlü inanamıyorum. Fakat bunu hem söyleyip hemde ısrarcı davrandıklarını kendi gözümle gördüğüm için, hakikat ve tecrübenin böyle taban tabana zıttını gösteren bir şeyi inatla iddia ettiklerine göre, bu işte gizemli bir şeyler bulunduğu sonucuna varıyorum; çünkü yemin ederim! –burada sağlam bir yemin savurdu– dünyada hiç kimse beni bunun berber tası, öbürünün de eşek semeri olmadığına ikna edemez."

"Sıpa da olabilir pekâlâ," dedi rahip.

"Hepsi bir," dedi hizmetkâr, "konu o değil; konu bunun yük semeri olup olmadığı. Zatıalileriniz olmadığını iddia ediyor zira."

İçeri giren Kutsal Kardeşlik mensuplarından biri hâlâ süren tartışmayı ve anlaşmazlığı işitince öfkesine hâkim olamayarak şöyle dedi:

"Benim peder nasıl bey babam oluyorsa, bu da o kadar semerdir işte; aksini iddia eden körkütük sarhoş demektir."

"Belli ki düzenbaz yalancının tekisiniz siz," diye karşılık verdi Don Quijote.

---

* İspanya'nın Altın Çağında berberler ağzı laf yapan, dolandırıcı ve adi kimseler olmalarıyla ünlüydüler

Ardından hiç elinden düşürmediği kargısını doğrulttuğu gibi bir çırpıda adama savuruverdi. Kenara çekilmese kafasına indirecek, zavallıyı boylu boyunca yere serecekti. Mızrak yerde tuzla buz oldu; yoldaşlarına böyle kötü muamele edildiğini görünce koşup gelen diğer Kutsal Kardeşlik mensupları ise bağıra bağıra Kutsal Kardeşliği yardıma çağırdılar.

Kendisi de kardeşlik mensubu olan hancı sırığını ve kılıcını kaptığı gibi tam zamanında yoldaşlarının yanında yerini aldı. Don Luis'in hizmetkârları bu kargaşada ellerinden kaçmasın diye hemen Don Luis'in etrafını sardılar; hanın altının üstüne geldiğini gören berber, semerine tekrar yapıştı, ama tam o sırada Sancho da semere davranmıştı. Don Quijote ise elini kılıcına attığı gibi zabitlere saldırdı. Don Luis hizmetkârlarına kendisini bırakıp Don Quijote'nin ve Don Quijote'nin tarafına geçmiş olan Cardenio ve Don Fernando'nun yardımına koşmaları için emirler yağdırıyordu; rahip haykırıyor, hancının karısı bağırıyor, kızı inliyor, Maritornes ağlıyorken, Dorotea şaşmış, Luscinda donakalmış, Donya Clara ise baygınlık geçirmişti. Berber Sancho'yu dövüyor, Sancho berbere dayak atıyordu. Hizmetkârlarından birinin kaçmasın diye atılıp koluna yapıştığı Don Luis adama bir yumruk indirerek ağzını kan çanağına çevirmişti. Rahip onu savunuyor, Don Fernando bir zabiti ayaklarının altına almış zevkle pataklıyordu. Hancı sesini bir kez daha yükselterek Kutsal Kardeşlikten yardım istedi: Bunun üzerine artık bütün handa bağırışlar, çığlıklar, ağlamalar, inlemeler, korkmalar, sıçramalar, lanetler, bıçaklar, yumruklar, sopalar, tekmeler havada uçuşurken ortalık kan gölüne döndü. Bütün bu keşmekeşin, kargaşanın ve dolambacın ortasında Don Quijote kendisini bir an Agramante savaş meydanının en şiddetli yerinde zannetti ve tüm hanı baştan başa inletecek bir sesle şöyle haykırdı:

"Hepiniz geri çekilin! Kılıçlarınızı kınlarına geri koyun! Canınızı kurtarmak istiyorsanız hepiniz sakin olun ve beni dinleyin!"

Bu haykırış üzerine herkes durup kulak kesildi. Don Quijote şöyle devam etti:

"Beyler, ben size demedim mi bu şato büyülü, bir alay şeytan burayı mesken bellemiş diye! Bunu kanıtlamak için de sizleri Ag-

ramante savaş meydanı nifakının nasıl da gelip aramıza yerleştiğini kendi gözlerinizle görmeye davet ediyorum. Bakın burada kılıç için kavgaya tutuşulmuş; şurada at için dövüşülüyor; o yanda kartal, bu yanda ise miğfer derdine düşülmüş. Hepimiz kavga ediyor, birbirimize karşı geliyoruz. O halde gelin, sayın hâkim efendi ve siz de saygıdeğer rahip. Biriniz Kral Agramante olun, diğeriniz Kral Sobrino ve bizleri barıştırın. Zira Yüce Tanrı adına yemin ederim, bunca nitelik sahibi insanın böyle sudan bir sebepten dolayı birbirine girmesi çok büyük yazıktır."

Don Quijote'nin konuşma şeklinden hiçbir şey anlamayan ve Don Fernando, Cardenio ve arkadaşları tarafından temiz bir dayak yemiş olan Kutsal Kardeşlik zabitleri sakinleşmeye hiç de niyetli değildi. Berber ise gayet niyetliydi, zira kargaşada semeri de sakalı da fena benzetilmişti. Sancho zaten iyi bir hizmetkâr olarak efendisinin ufacık bir sözüyle hemen itaate geçti. Don Luis'in dört hizmetkârı da sakinleştiler, zira sakinleşmemenin pek bir işlerine yaramadığını görmüşlerdi. Bir tek hancı her seferinde hanı birbirine katan bu delinin saçmalıklarının artık cezalandırılmasını istiyordu. Nihayet arbede şimdilik de olsa durulurken Don Quijote'nin gözünde semer mahşere kadar koşum takımı, tas miğfer, han da şato olarak kaldı.

Ardından herkes sakinleşip rahip ve hâkimin sözleriyle barışmaya ikna olduktan sonra Don Luis'in hizmetkârları yine efendilerinden hemen kendisiyle geri dönmesini istediler. Don Luis meseleyi hizmetkârlarıyla görüşürken hâkim de Don Fernando, Cardenio ve rahibe Don Luis'in kendisine söylediklerini anlatıp ne yapması gerektiği konusunda onlara akıl danıştı. Sonunda Don Fernando'nun, Don Luis'in hizmetkârlarına kim olduğunu açıklamasına ve Don Luis'in kendisiyle birlikte Endülüs'e gitmesini istediğini, kardeşi markinin burada Don Luis'i kendisine yaraşır biçimde karşılayacağını söylemesine karar verildi. Don Luis'in kendisini lime lime edecek olsalar bile o sırada babasının huzuruna çıkmaya niyeti olmadığı artık herkesçe anlaşılmıştı. Don Fernando'nun yüksek mevkisini anlayıp Don Luis'in inatçılığını gören dört hizmetkâr, içlerinden üçünün geri dönüp olan biteni babasına anlatmasına, diğerinin ise Don Luis'in hizmetinde kalmasına ve diğerleri geri

dönene ya da babasının ne emrettiğini öğrenene kadar yanından ayrılmamasına karar verdiler.

Böylece Agramante hükmü ve Kral Sobrino'nun bilgeliği sayesinde bu anlaşmazlıklar yığını çözülmüş oldu, fakat huzurun düşmanı, barış karşıtı şeytan, hepsini bunca gürültü patırtının içine soktuktan sonra eline pek bir şey geçmediğini görünce kendisini hafife ve alaya alınmış hissettiğinden, yeni kavgalar ve huzursuzluklar yaratarak şansını bir kez daha denemeye karar verdi.

Olaylar şöyle ilerledi: Kutsal Kardeşlik kolluk kuvvetleri dövüştükleri kişilerin mevkilerini öğrenince durulup kavgadan çekildiler; çünkü ne yaparlarsa yapsınlar bu kavgadan zararlı çıkacaklarını anlamışlardı. Fakat içlerinden Don Fernando'nun tekme tokat dövdüğü biri, yanında taşıdığı yakalama emirlerinden birinin Don Quijote için çıkarıldığını hatırladı. Sancho'nun gayet haklı olarak korktuğu şey başlarına gelmiş, Don Quijote kürek mahkûmlarını serbest bıraktığı için Kutsal Kardeşlik kendisinin tutuklanması emrini çıkarmıştı.

Bunu hatırlayınca önce Don Quijote için verilen eşkalin tuttuğundan emin olmak istedi. Göğsünden bir tomar parşömen kağıdı çıkardı ve aradığı yere göz gezdirerek yavaş yavaş okumaya koyuldu, çünkü pek iyi bir okur sayılmazdı. Yakalama emrinde tarif edilen eşkalin Don Quijote'nin yüz hatlarına uyup uymadığını kontrol etmek için okuduğu her kelimede başını kaldırıp Don Quijote'ye bakıyordu. Sonunda Don Quijote'nin emirde geçen kişi olduğuna hiçbir şüphesi kalmadı. Fikrinden emin olduğunu anlar anlamaz kağıdı katlayıp sol eline aldıktan sonra sağ eliyle Don Quijote'yi yakasından sıkıca yakaladı ve nefes almasına bile fırsat vermeden haykırmaya başladı:

"Koşun, Kutsal Kardeşliğin yardımına gelin! Talebimin gerçek olduğunu görmek isterseniz de elimdeki emri okuyun. Şu yolkesenin yakalanma kararı yazıyor içinde."

Rahip emri eline aldı ve adamın dediklerinin doğru olduğunu, verilen eşkalin Don Quijote'ninkini tuttuğunu gördü. Don Quijote ise bu alçak herif tarafından böyle kötü muamele edildiğini görünce öfkeden kan beynine sıçradı ve bütün kemiklerini kütür kütür kütürdeterek kolluk kuvvetinin boğazına iki eliyle birden var gücüyle öyle

bir yapıştı ki adamın arkadaşları yardımına koşmamış olsaydı, Don Quijote adam oracıkta canını teslim edene kadar bırakmayacaktı. Kendinin de mensup olduğu kardeşlik üyelerini savunmaya mecbur olan hancı hemen yardıma koştu. Kocasının yine kavgaya tutuştuğunu gören hancının karısı yine feryadı bastı. Derhal onun sesine katılan Maritornes ve hancının kızı da hem Tanrı'dan hem de orada bulunanlardan yalvar yakar yardım dilenmeye başladılar. Olanları gören Sancho ise şöyle dedi:

"Yüce Tanrım! Efendimin bu şatonun büyüleriyle ilgili dedikleri doğruymuş ya meğer! Sessiz sakin tek bir saat geçmiyor burada!"

Don Fernando zabitle Don Quijote'yi ayırdı; biri öbürünün gömleğinin yakasına, öbürü berikinin boğazına yapışmış olduğundan her ikisi de diğerinin elinden kurtulduğuna epey memnundu. Fakat zabitler kavga bitti diye taleplerinden vazgeçmediler; hâlâ kendisinin yakalanıp onlara teslim edilmesi için yardım istiyorlardı, çünkü krala ve Kutsal Kardeşliğe karşı vazifelerinden dolayı bu yardımı etmeye mecburdular. Dolayısıyla kral ve kardeşlik adına bu hırsız ve yolkesen haydutun yakalanması için yardım ve destek çağrılarını yinelediler. Don Quijote bu sözler üzerine önce güldü ve ardından hayli sakin bir ifadeyle şunları söyledi:

"Gelin buraya, sizi adi ve aşağılık insanlar! Demek zincirlere vurulmuşları serbest bırakmaya, mahkûmları salmaya, sefalet içindekilerin imdadına koşmaya, düşenleri kaldırmaya, muhtaçlara yardım etmeye yol kesmek diyorsunuz, ha? Ey, sizi alçaklar! Tanrı sizin o pis, kıt zekânız yüzünden gezgin şövalyeliğin değerini açık etmiyor işte size. Ne bunu ne de bir gezgin şövalyenin varlığı şöyle dursun, gölgesi önünde bile saygıyla eğilmediğiniz için nasıl bir günah ve cehalet içinde bulunduğunuzu anlayabilirsiniz siz! Gelin buraya, gelin! Zabit değil hırsız sürüsüsünüz hepiniz; Kutsal Kardeşliğin izniyle yolkesensiniz! Söyleyin bana: Benim gibi bir şövalyenin yakalanması emrini veren kağıdı hangi zır cahil imzaladı? Gezgin şövalyelerin bütün yasalardan muaf olduğunu, onların hukukunun kılıçları, tek kanunlarının yürekleri, fermanlarının iradeleri olduğunu bilmeyen kim? Tekrar soruyorum: Bir gezgin şövalyenin şövalye ilan edilip zorlu şövalyelik mesleğine atıldığı gün elde ettiği ayrıcalık ve muafi-

yetlerin hiçbir soyluluk belgesiyle alınamayacağını hangi ahmak bilmiyormuş? Hangi gezgin şövalye kelle vergisi, tüketim masrafı, saray düğünü vergisi, kraliyet vergisi vermiş, karada olsun nehirde olsun bir geçiş vergisi ödemiş? Hangi terzi ona diktiği kıyafetlerden para almış? Hangi şato sahibi ondan konaklama parası kesmiş? Hangi kral onu masasına oturtmamış? Hangi genç kız ona âşık olmamış, bütün varlığını onun ellerine ve iradesine teslim etmemiş? Ve son olarak yeryüzünde tek bir gezgin şövalye olmuş mudur, var mıdır ya da olacak mıdır ki karşısına çıkacak dört yüz Kutsal Kardeşlik zabitine bir başına dört yüz kötek atacak yüreği olmasın?

KIRK ALTINCI BÖLÜM

Kutsal Kardeşlik zabitlerinin meşhur serüvenine ve bizim kıymetli şövalyemiz Don Quijote'nin müthiş hiddetine dair

Don Quijote bunları söylerken rahip de bir yandan Kardeşlik zabitlerini Don Qujite'nin davranışları ve sözlerinden de anlayacakları üzere aklının yerinde olmadığına ve dolayısıyla bu işi ileri götürmenin bir manası bulunmadığına ikna etmeye çalışıyordu, zira tutuklayıp götürseler bile daha sonra deli olduğu için serbest bırak-

mak zorunda kalacaklardı. Emri getiren zabit buna, onun işinin Don Quijote'nin deliliğinin muhakemesini yapmak değil, amirlerinin verdiği emri yerine getirmek olduğunu söyledi; bir kez tutuklandıktan sonra isterlerse yüz bin defa geri salsınlardı.

"Yine de," dedi rahip, "bu seferlik götürmemeniz gerekir ki zaten anladığım kadarıyla buna müsaade de etmeyecek."

Sonunda rahip o kadar çok dil döktü, Don Quijote öyle delilikler yaptı ki kolluk kuvvetleri Don Quijote'nin aklının kıtlığını kabul etmeseler artık ondan daha deli sayılırlardı. Böylece sakinleşmenin iyi olacağına, hatta berber ile Sancho Panza'nın arasını yapmaya karar verdiler, zira bu ikisi bir kenarda hâlâ öfkeli bir şekilde atışmaya devam etmekteydi. Nihayet adaletin koruyucuları olarak meseleye el atıp arabuluculuk ettiler ve sonunda iki tarafı tamamen memnun edecek bir sonuca varılamasa da en azından memnun kalacakları bir çözüme ulaşılmış olundu: Kolanlar ve dingiler değil, ama en azından semerler değiş tokuş edildi. Mambrino'nun miğferine gelince, rahip bunun parası için Don Quijote'ye fark ettirmeden gizlice sekiz riyal ödedi. Berber de bunun üzerine parayı aldığına dair bir makbuz düzenledi ve bir daha da asla, katiyen ve ebediyen bu konuyla ilgili dolandırıcılık iddiasında bulunmayacağı sözünü verdi, amin.

Hepsinin arasında en mühim ve en şiddetlileri olan bu iki tartışma yatıştırıldıktan sonra geriye Don Luis'in hizmetkârlarını, içlerinden üçünün geri dönüp birinin Don Fernando'nun kendisini götürmek istediği yere kadar Don Luis'e eşlik etmeye razı etmek kalıyordu. Talih ve devran artık handaki âşıkların ve yiğit savaşçıların lehine dönmüş ve zorlukları ortadan kaldırmaya başlamış olduğundan, sonunda her şeyi mutlulukla noktalamaya karar verdi ve Don Luis'in hizmetkârları istediğini yapmaya razı oldular. Donya Clara bu duruma öyle sevindi ki yüzüne bir bakanın sevincini görmemesine imkân yoktu.

Süreyya etrafında olup bitenlerin hepsini anlamasa da, insanların yüz ifadelerine baktıkça onlara göre bir üzülüp bir seviniyor, ama en çok da ne gözünün ne gönlünün ondan başka bir şey görmediği İspanyol sevdiğini takip ediyordu. Rahibin berbere hediye

ettiği telafi ödemesi gözünden kaçmayan hancı ise Don Quijote'nin payına düşen hesabın da, hem parçalanan tulumların hem de ziyan olan şarapların masraflarıyla birlikte ödenmesini talep etti ve hepsi son kuruşuna kadar ödenmediği sürece ne Rocinante'ye ne de Sancho'nun eşeğine handan dışarı adım attırmayacağına yemin etti. Bunun üzerine rahip durumu düzeltip ortalığı güzelce yatıştırırken, Don Fernando hâkimin büyük bir iyi niyetlilik göstererek ödemeyi teklif ettiği paranın hepsini kendisi ödedi. Böylece herkes öyle sakinleşip rahatladı ki han artık Don Quijote'nin dediği Agramanta meydanı nifakından çıkmış, adeta Augustus'un huzur ve barış çağına geri dönmüştü ve herkes bütün bunların sayın rahibin iyi niyetli çabalarına ve tatlı diline, bir de tabii ki Don Fernando'nun eşi bulunmaz cömertliğine borçlu olunduğu konusunda hemfikirdi.

Don Quijote hem kendininki hem de silahtarınınkiler olmak üzere bütün kavga gürültüden sıyrılıp kurtulduğunu görünce, artık başlamış olduğu yolculuğa devam etmenin ve özellikle kendisinin çağırılıp seçildiği bu büyük serüvenin sonunun getirilmesinin iyi olacağına kanaat getirdi. Bunun üzerine büyük bir kararlılıkla gidip Dorotea'nın önünde diz çöktü fakat Dorotea, Don Quijote ayağa kalkmadan tek kelime cevap vermeyi kabul etmediğinden Don Quijote yine onun emirlerine itaat etmek için ayağa kalktı ve şöyle dedi:

"Güzel hanımefendi, derler ki talih kuşu, gayret gösterenin yüzüne güler. Ayrıca tartışmalı bir anlaşmazlığın yine ısrarcılık sayesinde güzellikle sonlandığı da pek çok ciddi meselede tecrübeyle sabit olunmuştur. Fakat bu gerçeğin en belirgin şekilde görüldüğü yer savaş halleridir, zira savaşlarda hızlı ve çabuk davranılarak düşman hareketleri öngörülebilir ve karşı taraf kendini savunmaya geçemeden zafer elde edilir. Bütün bunları söylememin sebebi, güzel ve soylu hanımefendi, bu şatoda konaklamamızın artık bir işe yaramadığını düşünmemdir. Hatta günün birinde belki zararımıza bile olduğunu görmemiz mümkün; zira düşmanınız olan devin gizli ve azimli casuslar sayesinde benim gidip kendisini öldüreceğimi haber almamış olduğu, bu haber üzerine fırsattan yararlanıp kendini benim çabalarımın ve yorulmak nedir bilmez bileğimin gücünün, karşısında pek bir hükmünün olmadığı, ele geçmez bir şatoya ya da kaleye gizlenmeyeceği ne malum?

Yani, sevgili hanımefendi, söylediğim gibi, biz önden davranarak onun planlarına engel olalım ve zafere ulaşmak için bir an evvel yola çıkalım. Zira şu noktada siz ekselanslarının bu zafere ulaşması benim düşmanınızla karşı karşıya gelmeme bağlı yalnızca."

Don Quijote bunları söyledikten sonra sustu ve kralın güzel kızının ne cevap vereceğini büyük bir sabırla beklemeye başladı. Prenses ise Don Quijote'nin tarzına ayak uydurarak buyurgan bir tavır takındı ve şöyle yanıt verdi:

"Saygıdeğer şövalye, yetimlere ve muhtaçlara yardım etmenin kendileri açısından doğal bir mecburiyet olduğu yiğit şövalyelere yakışacağı üzere, bana bu büyük derdimde yardımcı olmak konusunda gösterdiğiniz istekten dolayı size teşekkürlerimi sunuyorum. Umarım Tanrı sizin ve benim arzumu yerine getirir ve böylece dünyada kadirşinaslık etmeyi bilen kadınların da olduğunu görürsünüz. Yola çıkmam meselesine gelince; tez gidilsin. Zira benim de sizin arzu ettiğinizden başka bir şey istediğim yok. Beni tamamen kendi yüreğinizin isteklerine teslim olmuş bilin; zira bir defa şahsi savunmasını ve egemenliğinin geri kazanılmasını sizin ellerine bırakmış biri artık zatıalinizin bilge aklının vereceği emirlere karşı çıkmamalıdır."

"O halde Tanrı'nın izniyle," dedi Don Quijote. "Çünkü bir hanımefendi benim karşımda alçakgönüllülük gösteriyorsa, onu bir an evvel kaldırıp ata tahtına oturtmak isterim. Derhal yola çıkılsın; hani bugünün işini yarına bırakma derler ya, benim de iyice yola çıkasım geliyor. Üstelik ne Tanrı'nın yarattıkları ne Cehennem'in görüp geçirdiği hiç kimse de beni ürtüküp dehşete düşüremez. O halde Sancho, Rocinante'yi eyerle, eşeğine ve kraliçenin atına semer vur. Şato muhafızına ve bu beyefendilere veda edelim ve derhal yola koyulalım."

Bütün bunları işiten Sancho başını iki yana sallayarak şöyle dedi:

"Ah efendim, efendim. Majesteleri af buyursun, mesele göründüğünden de vahim!"

"Hangi vahamet benim şanıma gölge düşürebilir, sersem?"

"Eğer zatıaliniz öfkelenecekse," diye yanıtladı Sancho, "o zaman susarım ve iyi bir hizmetkârın efendisiyle nasıl konuşması gerekiyorsa, ben de iyi bir silahtar olarak neyi söylemeye mecbursam onu söylerim."

"Bende korku uyandırmaya çalışmadığın sürece ne istersen söyle," diye karşılık verdi Don Quijote. "Zaten sen korkuyorsan kendince davranmış, ben korkmuyorsam kendimce davranmış olurum."

"Tanrı'nın günahkâr bir kulu olarak söylüyorum ki mesele o değil," diye yanıtladı Sancho. "Araştırmalarımdan edindiğim kesin bilgilere göre durum şu ki: Benim annem ne kadar kraliçeyse, büyük Micomicon Kraliçesi olduğu söylenen bu hanımefendi de ancak o kadar kraliçe. Çünkü dediği gibi olsaydı, kimseler bakmazken içimizden biriyle her köşede öpüşüp koklaşmazdı."

Sancho'nun bu sözleri karşısında Dorotea'nın yüzü kıpkırmızı kesildi, çünkü kocası Don Fernando'nun aşkıyla hak ettiği ödülü, Dorotea'nın dudaklarından arada bir öpücükler kopardığı doğruydu. Sancho bunu görünce, böyle serbest tavırların büyük bir krallığın kraliçesinden çok, erkeklerle düşüp kalkan bir kadının yapacağı bir şey olduğunu düşünmüştü. Dorotea, Sancho'nun söylediklerine karşılık ne tek bir kelime yanıt verebiliyor ne de vermek istiyordu. Bu nedenle konuşmasına hiç müdahalede bulunmadı. Sancho şöyle devam etti:

"Efendim, böyle söylüyorum, çünkü biz uzun yolları aştıktan, berbat geceler, ondan da beter gündüzler geçirdikten sonra bu handa gününü gün eden kişi çıkıp bunun meyvesini toplayacaksa, benim Rocinante'yi eyerlemeye de, eşeğime semer vurmaya da, öbür atı giydirmeye de hiç mi hiç acelem yok. Bırakalım da her kaltak istediğini yapsın, daha iyi."

Aman Yarabbi! Silahtarının bu saygısızca sözlerini işitince Don Quijote küplere bindi! Öylesine hiddetlendi ki gözlerinden alevler fışkırarak, sesi titreyerek şöyle dedi:

"Ah seni aşağılık sersem, seni kem gözlü, riayetsiz, cahil, belagatsız, ağzı bozuk, yüzsüz, boşboğaz, iftiracı seni! Sen hem benim, hem bu meşhur hanımefendilerin huzurunda böyle sözler savurmaya, o akılsız kafandan böyle yalan dolanlar uydurmaya cüret mi ediyorsun? Yıkıl karşımdan! Seni sütü bozuk, suratsız melun! Seni dubarai haysiyetsiz, baldırıçıplak, rezil! Çekil git! Kaç gazabımdan, gözüme gözükme!"

Bunları söylerken kaşlarını çatmış, avurtlarını şişirmiş, gözleriyle her yanı süzmüş ve ayağını yere güm diye indirivermişti. İçinde nasıl bir öfke biriktiği ayan beyan ortadaydı. Onun bu sözleri ve öfkeli bakışları karşısında Sancho öyle korktu, öyle ezilip büzüldü ki yer yarılıp içine girse iyiydi. Ne yapacağını bilemediğinden, çareyi öfkeli efendisinin huzurundan çekilmekte buldu. Fakat Don Quijote'nin mizacını artık iyice kavramış olan akıllı Dorotea, hiddetini yatıştırmak için şöyle dedi:

"Sadık silahtarınızın dilinden dökülen saçmalıklara kızmayın, sayın Mahzun Yüzlü Şövalye; çünkü belki de bunları sebepsiz yere söylememiştir. Zaten onun ne aklı ne de yüreğinde taşıdığı Hıristiyan vicdanı bir başkasına iftira atmasına katiyen müsaade etmez. Dolayısıyla, sizin de söylediğiniz gibi, saygıdeğer şövalye, bu şatoda her şey büyüyle olduğuna göre, Sancho'nun da benim iffetime böyle ağır bir leke süren bütün o dediklerini yine bu şeytani büyü yüzünden görmüş olabileceğine hiç şüphesiz inanabiliriz."

"Her şeye gücü yeten yüce Tanrı adına yemin ederim," dedi bunun üzerine Don Quijote, "zatıaliniz majesteleri hepsini tam tamına isabetli söylediniz. Büyüden başka türlü görülmesi mümkün olmayan bunca şeyi ancak habis bir güç, bu günahkâr Sancho'nun hayalinde canlandırmış olmalı. Ben bu zavallı adamın kimseye iftira edemeyecek kadar iyi ve masum olduğunu biliyorum zaten."

"Öyle olduğuna hiç şüphe yok elbet," dedi Don Fernando. "Bu nedenle zatıaliniz sayın Don Quijote, kendisini bağışlamanız ve bu görüntüler adamın aklını başından almadan itibarını *sicut erat in principio** kendisine geri teslim etmeniz gerekiyor."

Don Quijote karşılık olarak kendisini affedeceğini söyleyince rahip gidip Sancho'yu geri getirdi. Sancho büyük bir mahcubiyet içinde geldi, diz çöktü ve efendisinden elini uzatmasını rica etti. Efendisi elini verdi ve Sancho'nun bu eli öpmesine müsaade ettikten sonra kendisine hayır duasını vererek şöyle dedi:

---

* Başlangıçta olduğu gibi: Gloria Patri adlı Hıristiyan ilahisinde geçer çn.

"Sancho, evladım; artık sana daha evvel pek çok sefer söylediğim gibi bu şatoda meydana gelen her şeyin büyüyle yapıldığının gerçek olduğuna sen de inanacaksındır."

"İnanıyorum zaten," dedi Sancho, "bir tek o battaniye meselesi ; o gayet normal yollarla oldu."

"Hiç öyle zannetme," diye yanıtladı Don Quijote, "öyle olsaydı çoktan intikamını almıştım ya da şimdi olsa yine alırdım. Ama o vakitten beri sana çektiririlenlerin öcünü alamadığım gibi öç alacak birisini görmüş dahi değilim."

Herkes bu battaniye meselesinin ne olduğunu öğrenmek istedi. Hancı da Sancho Panza'nın havada uçuşunu her bir ayrıntısına varana kadar anlatınca herkesi epey bir güldürdü. Sancho ise efendisi kendisini bütün bu olanların büyüden kaynaklı olduğu konusunda temin etmeseydi çok daha fazla utanacaktı. Yine de Sancho'nun deliliği hiçbir zaman, etten kemikten insanlar değil de efendisinin kendi inanıp iddia ettiği gibi uydurma hayaletler tarafından battaniye üstünde hoplatıldığına inanacak seviyeye çıkmadı.

Bu seçkin güruhun handa bir araya gelmesinin üzerinden iki gün geçtikten sonra artık yola çıkma zamanı geldiğini düşündükleri için, Dorotea ve Don Fernando'nun Don Quijote'yle birlikte Micomicona Kraliçesi'ni hürriyetine geri kavuşturma bahanesiyle köyüne kadar gitme zahmetine girmeden, rahip ve berberin Don Quijote'yi istedikleri gibi götürebilmeleri ve böylece rahibin Don Quijote'nin deliliğine kendi memleketinde bir çare araması için bir yol tasarladılar. Bunu yapmak için de o sırada oradan geçmekte olan bir öküz arabacısıyla anlaşarak Don Quijote'yi şu şekilde götürmesini kararlaştırdılar: Don Quijote'nin sığabileceği büyüklükte, ahşap parmaklıklı bir tür kafes yaptılar. Ardından Don Fernando ve arkadaşları, Don Luis'in hizmetkârları ve kolluk kuvveti zabitler, yanlarında hancıyla birlikte rahibin tavsiyeleri ve talimatları üzerine yüzlerini örtüp, hepsi Don Quijote'nin o şatoda gördüklerinden farklı birine benzeyecek şekilde ayrı ayrı kılıklara girdiler.

İşin bu kısmını hallettikten sonra hiç çıt çıkarmadan, kendisinin o son günlerin kavga gürültüsünden uzak, derin bir uyku çekip dinlenmekte olduğu odaya girdiler. Başına geleceklerden habersiz mışıl

mışıl uyuduğu yere kadar geldiler ve hem ellerinden hem ayaklarından sıkıca bağladılar. Böylece dehşete düşmüş halde uyandığında önce hareket edemeyip yalnızca etrafındaki bu garip yüzlü kimselere şaşkınlıkla bakmakla yetinebildi. Ardından yaydan çıkmış hayalinin kendisine oyun oynamaya devam ettiğini düşündü ve etrafındaki bu görüntülerin o şatonun hayaleti olduğuna karar verdi. Hiç şüphesiz kendisine büyü yapılmıştı, zira ne hareket edebiliyor ne de kendini savunabiliyordu: Her şey bütün bu mükellef planın kurucusu rahibin tahmin ettiği gibi gerçekleşmişti. Orada bulunanlar arasında hem aklı hem kılığı yerli yerinde olan bir tek Sancho'ydu. Efendisinin tutulduğu hastalığa onun da yakalanmasına ramak kalmış olmasına rağmen bu kılık değiştirmiş yüzlerin kim olduğunu anlamıştı. Ama efendisine yapılan bu saldırının ve alıkoyuluşunun sonu nereye varacak diye görmek istediğinden ağzını açmadı. Keza efendisi de başına gelen bu talihsizliğin nasıl neticeleneceğini görmek istediği için tek kelime etmiyordu. Sonunda kafesi getirip kendisini içine kapattılar.

Tahta parmaklıkları da kuvvetli bir ittirmeyle bile açılamayacak kadar sıkı sıkı çivileyip kilitlediler.

Ardından kafesi omuzladılar. Tam odadan çıkarlarken tüyler ürpertici bir sesin şöyle dediği duyuldu (semer sahibi olanın değil, diğer berberin elinden geldiğince ürkütücü yapmaya çalıştığı sesiydi bu):

"Ah, Mahzun Yüzlü Şövalye! İçinde yol aldığın bu zindan seni üzmesin; çünkü o koca yüreğinle atılmış olduğun bu serüvenin bir an evvel bitmesi için böyle olması gerekiyor. O serüven ki ancak o köpürmüş Mancha aslanı ile Tobosolu beyaz güvercin, mağrur başlarını evliliğin uysal bağı karşısında eğerek bir oldukları zaman sona erecektir. Ve bu duyulmamış birlikteliğin sonunda yiğit babalarının yırtıcı pençeleriyle yarışan yürekli yavrular doğacaktır. Bütün bunlar ise o kaçak güneşin peşindekinin, her zamanki yolundan devam ederek göklerin o parlak burçlarını iki defa dönmesinden önce olacaktır. Ey sen! Belinde kılıç taşımış silahtarların en soylusu, en itaatkârı! Yüzünde sakalı olan, burnundan kokuları alan! Gezgin şövalyeliğin medarı iftiharının senin önünden böyle götürülüşü karşısında yıkılma, üzülme. Zira çok yakında, dünyanın efendisi Tanrı izin verirse, öyle yüksek, öyle üstün bir mevkiye geleceksin ki kendini bile tanıyamayacaksın; sevgili efendinin sana vaat ettiği sözler boşa çıkmayacak. Ve bilge Yalanyulona adına şundan emin olabilirsin ki, zamanı gelince kendin de göreceğin üzere, emeklerinin karşılığı ödenecek. O halde büyülenmiş yiğit şövalyenin adımlarını takip et; zira ikinizin birden kalacağı yere senin de gitmen yerinde olur. Artık başka bir şey söylememe müsaade olmadığından, Tanrı'ya emanet olun; ben kendi bildiğim yere geri dönüyorum."

Kehanetin sonuna geldiğinde önce sesini yükseltebildiği kadar yükseltti ve hemen sonra öyle yumuşacık bir tona düşürdü ki bütün bunların numara olduğunu bilenler bile neredeyse inanacaktı.

Don Quijote bu kehaneti duyunca rahatladı; zira bunun ne anlama geldiğini hemen anlayıvermişti. Sevgilisi Tobosolu Dulcinea'yla kutsal ve yasal bir evlilik yapması halinde onun o bereketli rahminden yavrular, yani kendi çocukları doğacak ve Mancha'yı ebedi şanına birlikte kavuşturacaklardı. Buna sıkı sıkıya inandı ve sesini iyice yükselterek derin bir iç geçirdikten sonra şöyle dedi:

"Ey sen, her kimsen, bana ne güzel kehanetlerde bulundun! Sana yalvarıyorum, benim işlerime bakan o büyücü bilgeye söyle, bana burada vaat edilen o eşsiz ve mutlu sözlerin gerçekleştiğini görmeden, içinde götürülmekte olduğum bu zindanda telef olup gitmeme izin vermesin. Bu dediğim olursa mahpus geçirdiğim acılarımı şeref, beni bağlayan bu zincirleri gönenç bilirim. Beni üzerinde yatırdıkları bu yatağı sert bir savaş meydanı değil, o yumuşak gerdek döşeği sayarım. Silahtarım Sancho Panza'nın tazminatına gelince: Ben onun beni ne iyi ne kötü günümde yalnız bırakmayacak kadar doğru ve dürüst olduğuna inanıyorum. Zira onun veya benim bahtsızlığımdan dolayı adayı ya da vaat etmiş olduğum o ayarda başka bir şeyi kendisine veremezsem, en azından ücretini alabilecek. Halihazırda yazmış olduğum vasiyetimde kendisine verilmesi gereken miktarı belirttim; onun sunduğu pek çok iyi hizmetin karşılığı olmasa da benim gücümün yettiğini yansıtan bir miktar."

Sancho Panza efendisinin önünde büyük bir saygıyla eğildi ve iki elini birden öptü; çünkü elleri birbirine bağlı olduğu için sadece bir elini öpemiyordu.

Ardından o tuhaf görünümlü adamlar, kafesi omuzlarında taşıyıp götürdüler ve öküz arabasına yerleştirdiler.

KIRK YEDİNCİ BÖLÜM

La Manchalı Don Quijote'nin tuhaf biçimde büyülenmesine ve başka meşhur olaylara dair

Don Quijote böyle kafese hapsedilmiş, öküz arabasının üstünde götürüldüğünü görünce şöyle dedi:

"Gezgin şövalyelerle ilgili çok sayıda pek önemli kitap okudum, ama büyü altındaki gezgin şövalyelerin hem bu şekilde, hem de bu tembel havyanların çektiği gibi ağır aksak taşındığını hiçbir yerde ne gördüm ne işittim. Çünkü aslında hep havadan rüzgâr gibi bir hızla, ya kapkaranlık bir bulutun içinde veya bir ateş arabasında yahut bir hipogrifin ya da ona benzer başka bir hayvanın üzerinde götürülürler. Ama şimdi kalkmış beni biz öküz arabasında çekiyorlar! Ulu Tanrım, olacak iş değil! Fakat belki de bizim çağımızın şövalyeliği ve büyüleri eskilerinkilerden farklı bir yol izliyordur. Tabii yine ben bu cihanın yeni şövalyesi olduğum için ve ayrıca maceraperest şövalyeliği yeniden canlandıran ilk şövalye olma özelliğini taşıdığımdan dolayı, artık yeni büyü çeşitleri ve büyü altındakileri taşımanın yeni yolları icat edilmiş de olabilir. Sen ne düşünüyorsun bu konuda, Sancho, evladım?"

"Ben ne düşündüğümü bilmem," diye yanıtladı Sancho, "sonuçta gezginlik yazıları konusunda zatıaliniz kadar okumuş değilim.

Ama yine de bu etrafımızda dolanan suretlerin hepsinin katolik olmadığına rahatça yemin edebilirim."

"Katolik mi? Aman Yarabbi!" diye karşılık verdi Don Quijote. "Nasıl Katolik olsunlar? Gelip beni bu hale sokabilmek için hayalet kılığına girmiş şeytanlar bunların hepsi! İnanmazsan git dokun, yokla. Gerçekten vücutları olmadığını, hepsinin havadan yapıldığını ve sırf görüntüden ibaret olduklarını anlayacaksın."

"Yemin ederim, efendim," dedi Sancho, "çoktan dokundum onlara ben. Şurada acele acele gitmekte olan şeytanın gayet eti butu yerinde; şeytanlarla ilgili söylenen özelliklere de hiç sahip değil. Çünkü derler ki hepsi kükürt ve onun gibi başka kötü kokular kokarmış; ama bunun amber kokusu yarım fersah öteden duyuluyor."

Sancho bunu Don Fernando için söylüyordu. Epey soylu biri olduğundan, Sancho'nun dediği gibi kokması çok muhtemeldi.

"Sen buna şaşırma, dostum Sancho," diye karşılık verdi Don Qu-

ijote, "çünkü şunu bilmelisin ki şeytanlar kurnaz olurlar. Üzerlerinde kokuları olsa bile kokmazlar, çünkü ruhtur onlar. Koksalar koksalar ancak pis, kötü kokarlar, güzel şeyler kokmazlar. Bunun sebebi de nereye giderlerse gitsinler cehennemi yanları götürüyor olmaları ve o çekilen işkencelerden hiçbir şekilde kurtulamamalarıdır. Güzel koku insana zevk ve hoşluk verdiğinden, onların güzel kokmasının imkânı yoktur. Eğer bu şeytan sana amber kokuyor gibi geliyorsa illaki ya sen yanılıyorsundur ya da şeytan olduğunu anlamayasın diye o seni kandırıyordur."

Efendi ve hizmetkârı arasında bu konuşmalar geçerken Don Fernando ve Cardenio, Sancho'nun çözmeye epey bir yaklaştığı planlarını tamamen kavramasından korktukları için, yola çıkışlarını hızlandırmaya karar verdiler. Bunun üzerine hancıyı bir kenara çekerek Rocinante'yi eyerlemesini, Sancho'nun eşeğine de semer vurmasını istediler. Hancı da kendisine söylenenleri memnuniyetle yerine getirdi.

Bu sırada rahip zabitlerle anlaşma yaparak, memlekete varana kadar kendisine eşlik etmelerine karşılık günlük ücretlerini ödeyeceğini söyledi. Cardenio, Rocinante'nin eyerinin bir yanına siperi, öbür yanına tası astı. Sancho'ya eşeğine binmesini ve Rocinante'nin dizginlerini eline almasını işaret etti. Arabanın iki yanına ise tüfekleriyle beraber ikişer zabit yerleştirdi. Fakat araba hareket etmeden önce hancının karısı, kızı ve Maritornes, Don Quijote'ye veda etmek için dışarı çıktılar ve Don Quijote'nin başına gelen bu talihsizliğe üzüldüklerinden ağlıyormuş numarası yaptılar. Don Quite ise buna şöyle karşılık verdi:

"Ağlamayın, yufka yürekli, nazik hanımlar. Bütün bu bahtsızlıklar, benim mesleğimi icra edenler için birer teferuattır. Bunlar başıma gelmeseydi kendime meşhur bir gezgin şövalye diyemezdim. Şanı ve namı büyük olmayan şövalyelerin başına böyle şeyler gelmez, zira dünyada kimse onları hatırlamaz bile. Ama yiğit şövalyeler hatırlanır; pek çok prens ve diğer şövalyeler de erdemleri ve yüreklilikleri yüzünden onları kıskanır ve iyileri yok etmek için adi yollara başvururlar. Gelgelelim erdem öyle güçlüdür ki, kara büyülerin mucidi Zerdüşt'ün bildiği tüm büyülere karşın o, bütün sınavlardan zaferle çıkacak ve nasıl ki güneş gökyüzüne ışığını saçıyorsa, o

da yeryüzüne ışığını saçacaktır. Güzel hanımlar, eğer dikkatsizliğim yüzünden sizi rencide edecek bir şey yaptıysam beni bağışlayın; asla kimseyi bile isteye incitmem. Ve Tanrı'ya dua edin ki kötü niyetli bir büyücünün tertiplediği bu mahpusluktan beni çıkarsın. Eğer bundan kurtulursam, bu şatoda bana göstermiş olduğunuz tüm iyilikleri ebediyen hatırımda tutacak, kıymetini bilecek ve hak ettikleri karşılığı vereceğim."

Şatonun hanımları ve Don Quijote arasında bu konuşmalar geçerken, rahip ve berber Don Fernando ve arkadaşlarına, yüzbaşı ve kardeşine ve başta Dorotea ve Luscina olmak üzere artık mutluluğa kavuşmuş olan, oradaki tüm hanımlara veda ettiler. Herkes başlarından geçenleri birbirlerine haber etme sözleri vererek kucaklaştı. Don Fernando Don Quijote'nin akıbetinin ne olduğunu bildirmesi için rahibe bir adres bıraktı; başlarına gelenlerden haberdar olmaktan memnuniyet duyacaktı. O da kendi evliliğinden Süreyya'nın vaftiz edilişine, Don Luis'in akıbetinden Luscinda'nın evine geri dönüşüne kadar, rahibin duymaktan mutlu olacağı haberleri ona gönderecekti. Rahip kendisinden istenen ricaları harfiyen yerine getireceğini söyledi. Ardından verilen sözleri yineleyerek tekrar kucaklaştılar.

Hancı, rahibin yanına gidip kendisine bir tomar kağıt uzattı ve bunları Münasebetsiz Meraklı'nın Hikâyesi'ni buldukları valizin gözlerinden birinde bulduğunu söyledi. Kağıtların sahibi geri gelmediğine göre rahip efendi hepsini alıp götürebilirdi. Hancı okuma bilmediği için bunları tutmak da istemiyordu. Rahip kendisine teşekkür etti ve yazının başlığını okudu: *Rinconete ve Cortadillo'nun Hikâyesi.* Başlığa bakınca bunun da Münasebetsiz Meraklı'nınki gibi bir öykü olduğu, diğer öykü güzel olduğuna göre bunun da iyi bir hikâye olması gerektiği sonucunu çıkardı; çünkü muhtemelen ikisinin yazarı da aynıydı. Bunun üzerine müsait bir vaktinde okumak üzere kağıtları yanına aldı.

Ardından berber dostuyla birlikte atlarına bindiler. Don Quijote onları tanımasın diye yüzlerine maskelerini de takmışlardı. Sonra da arabanın peşi sıra yürümeye başladılar. Yolda gidiş sıraları şöyleydi: En önde sahibinin çektiği araba gidiyor, iki yanında ise daha önce

belirtildiği gibi, tüfekleriyle birlikte kolluk kuvveti zabitler yer alıyordu. Arkalarından Sancho Panza, Rocinante'nin dizginlerini tutmuş, eşeği üzerinde takip ediyordu. Hepsinin arkasında rahip ve berber, yağız katırlarının üstünde, daha önce de belirtildiği gibi yüzlerini örtmüş, sakin ve ciddi tavırlarla geliyor, öküzlerin ağır adımlarına ayak uydurarak ilerliyorlardı. Don Quijose ise kafesin içinde elleri bağlı, ayaklarını uzatmış, parmaklıklara yaslanmış ve sanki etten kemikten bir insan değil de taştan bir heykelmişçesine derin bir sessizliğe bürünmüş halde gidiyordu.

Bu yavaşlık ve sessizlik içinde iki fersah kadar yol yürüdükten sonra bir vadiye vardılar. Burası öküzcüye dinlenmek ve öküzleri otlatmak için uygun bir yer gibi gözüküyordu. Rahiple konuştu, fakat berber biraz daha yürümek yanlısıydı, çünkü yakınlarda gözüken bir tepenin ardında başka bir vadi biliyordu; orada, durmak istedikleri vadiden daha çok otlak alan vardı ve çok daha güzel bir yerdi. Berberin önerisine uyarak biraz daha yürümeye devam ettiler.

Tam o sırada rahip ardına dönüp bakınca arkalarından altı yedi tane, iyi giyiniş kuşanmış atlının geldiğini gördü. Hemen bizim kâfileye yetişiverdiler, çünkü onların kağnı arabası gibi ağır ağır değil, oraya bir fersahtan az mesafede görünen hana bir an evvel varıp dinlenmek isteyen kimseler gibi katedral katırlarıyla ilerliyorlardı. Hızlı atlılar uyuşuklara yetişti; karşılıklı kibarca selamlaştılar. Aralarında Toledo katedral rahiplerinden olup, diğerlerinin başı konumundaki bir atlı; araba, zabitler, Sancho, Rocinante, rahip, berber ve üstüne kafes içine hapsedilmiş Don Quijote'nin bu düzende ilerlediğini görünce bu adamı neden bu şekilde götürmekte olduklarını sormadan edemedi. Gerçi zabitlerin nişanlarına bakılırsa götürdükleri kişinin bir haydut veya cezası Kutsal Kardeşliğin alanına giren bir suçlu olduğu anlaşılıyordu. Sorunun yöneltildiği zabitlerden biri şu yanıtı verdi:

"Beyefendi, bu şövalyenin böyle gidişinin sebebini o size kendisi açıklasın, çünkü biz bilmiyoruz."

Konuşmayı işiten Don Quijote şöyle dedi:

"Zatıalilerinizin gezgin şövalyelik konusunda bilgi ve tecrübeleri bulunur mu acaba? Çünkü eğer bulunuyorsa başıma gelen bahtsız-

lıkları kendilerine anlatabilirim. Fakat bulunmuyorsa bunları anlatmakla kendimi yormamın hiç lüzumu yok."

Tam o sırada rahip ve berber, Don Quijote'nin yolcularla sohbete başladığını görünce numaraları ortaya çıkmasın diye soruları yanıtlamak için hemen yanlarına vardılar.

Katedral rahibi Don Quijote'nin söylediklerine şöyle karşılık verdi:

"Doğrusu, kardeşim, şövalyelik kitaplarını Villalpando'nun *Mantık*'ından bile daha iyi bilirim. Tek mesele buysa, bana dilediğinizi anlatabilirsiniz."

"Tanrı'nın izniyle, öyleyse," diye karşılık verdi Don Quijote. "Madem öyle, sayın beyefendi, şunu bilmenizi isterim ki kötü büyücülerin kıskançlıkları ve hilebazlıkları yüzünden bu kafeste büyü etkisi altında götürülüyorum; zira erdem, iyilerin sevgisinden çok, kötülerin gazabını uyandırır. Ben bir gezgin şövalyeyim. Şöhretin hafızasında hiçbir zaman ebediyen yer etmemiş olanlardan da değil, hasetten doğurduğu hınca rağmen ve İran'ın onca büyücüsüne, Hindistan'ın brahmanlarına, Etiyopya'nın çıplak filozoflarına karşın, isminin ölümsüzlük tapınağının üstüne yazılması gereken, böylece gelecek çağlarda silahşörlük şanında en üst mertebeye erişmek isteyen gezgin şövalyelerin, kendisinin izinden gidecekleri bir örnek ve emsal teşkil edecek olanlardanım."

"La Manchalı sayın Don Quijote doğru söylüyor," diye araya girdi rahip. "Bu arabada büyü etkisi altında götürülmesinin sebebi kendisinin suç ve günahları değil, erdem karşısında kızan, yiğitliğe öfkelenen kimselerin kötü niyetliliğidir. Beyefendi, bu görmüş olduğunuz kişi Mahzun Yüzlü Şövalye'dir; belki ismini duymuşsunuzdur. Kendisinin yiğit kahramanlıkları ve büyük başarıları; kıskançlığın gizlemek, kötü niyetliliğin ise üzerini örtmek amacıyla giriştiği bütün çabalara rağmen sapasağlam tunçların ve ebedi mermerlerin üzerine yazılacaktır."

Katedral rahibi mahkûmun da serbest olanın da aynı şeyi söylediğini duyunca şaşkınlığından neredeyse haç çıkaracaktı; ne menem bir şeyin içine düştüğünü anlayamıyordu. Yanında bulunan diğer herkes de aynı şaşkınlık içindeydi. Konuşmayı duyabilmek için yanlarına yaklaşan Sancho Panza ise konuyu bağlamak için şöyle dedi:

"Şimdi, sayın beyefendiler, söyleyeceklerimi ister beğenin, ister beğenmeyin, ama benim annem ne kadar büyü altına girmişse, efendim Don Quijote de o kadar girmiştir. Aklı başı gayet yerindedir; diğer insanlar gibi yiyor, içiyor ve bütün ihtiyaçlarını gideriyor. Dün kendisini kafeslemelerinden önce de aynısını yapardı, bugün de öyle. Şimdi durum böyleyken, benden nasıl büyülendiğine inanmamı bekliyorsunuz? Çünkü pek çok kişiden duyduğuma göre büyülenenler ne yemek yiyor, ne uyuyor ne de konuşuyormuş. Ama benim efendim bıraksanız otuz avukattan daha çok konuşur."

Ardından yeniden rahibe dönerek konuşmasına şöyle devam etti:

"Ah rahip efendi, rahip efendi! Zatıaliniz ben sizi tanımıyorum mu sanıyorsunuz? Ben bu yeni büyülerin nereye vardığını anlamıyor, bilmiyorum mu zannediyorsunuz? Siz şunu bilin ki yüzünüzü örtseniz bile ben sizi tanıyor, gizlemeye çalışsanız bile ne numaralar çevirdiğinizi görüyorum. Nihayetinde kıskançlığın olduğu yerde erdemin barınamayacağı gibi, cimriliğin olduğu yerde de cömertlik edilemez. Hay bin kunduz! Siz rahip efendi olmasa, benim efendim şimdiden çoktan Micomicona Prensesi'yle evlenmiş, ben de en azından kont olmuştum. Zira benim efendim Mahzun Yüzlü Şövalye'nin iyiliğinden de benim hizmetlerimin büyüklüğünden de daha azı beklenemez. Ama artık şu meşhur lafın ne anlama geldiğini anlıyorum: Kaderin çarkı değirmenin çarkından hızlı dönermiş. Dün yükseklerde gezen bugün yeri boylarmış. Ben karıma, çocuklarıma üzülüyorum. Babalarının kapıdan, bir adanın veya krallığın valisi olmuş olarak girmesini haklı olarak bekleyebilecekken şimdi at bakıcısı olarak girdiğini görecekler. Sayın rahip, bütün bunları size, efendime böyle kötü muamele edişiniz vicdanınıza dokunsun diye söylüyorum. Dikkat edin de efendimi böyle hapsedişinizin hesabını Tanrı sizden öteki dünyada sormasın. Efendim Don Quijote'nin hapis kaldığı süre boyunca yapamadığı onca iyiliği ve yardımın cezasını size verecektir."

"Yakın ışıkları, karanlıkta kaldım!" dedi berber bunun üzerine. "Sancho, siz de efendinizle aynı kafadan mısınız yoksa? Görüyorum ki siz de kafeste kendisine eşlik etmek ve onunla aynı büyüden mustarip olmak zorunda kalacaksınız, [illegible] şövalyelik size

de bulaşmış! Size verdiği o vaatlere gebe olmanız da, o çok istediğiniz adayı aklınıza sokmanız da hiç iyi olmadı."

"Gebe olduğum falan yok benim," diye karşılık verdi Sancho, "kendimi kimseye gebe bıraktıracak adam değilim ben, isterse kral gelsin. Yoksul olsam bile eski Hıristiyanım, kimseye borcum yok. Ben ada istiyorsam, başkaları daha beterlerini istiyor. Hem herkes kendi ektiğini biçer. Erkek olduğum için papa bile olabilirim; ada valisi neymiş! Benim efendim o kadar çok ada kazanabilecekken, kime vereceğini bilmez. Siz nasıl konuştuğunuza iyi dikkat edin, sayın berber; her şey sakal kesmeye benzemez; beş parmağın da beşi bir değildir. Böyle söylüyorum, çünkü burada birbirimizi biliyoruz; hileli zarlar bana sökmez. Efendimin büyülenmesine gelince; onu ancak Tanrı bilir. Bu işi de burada bırakalım, zira karıştırdıkça bulanıyor."

Berber Sancho'ya karşılık vermek istemedi, çünkü rahiple birlikte gizlemek için bunca uğraştığı şeyi onun bu saflıklarıyla ortaya çıkarmasından çekiniyordu. Yine aynı çekinceden dolayı rahip, katedral rahibinden biraz ileri yürümelerini rica etti. Kafes bilmecesini ve hoşuna gidecek daha başka şeyleri kendisine bizzat anlatacaktı.

Adam söyleneni yaptı ve hizmetkârlarıyla birlikte oradan uzaklaşıp bir kenara geçti. Don Quijote'nin karakteri, yaşamı, deliliği ve yaptıklarını rahipten bir bir dinledi. Delirmesinin başlangıcını ve sebebini, bütün başına gelenlerin hikâyesini, bu kafes numarasına ve deliliğine bir çare bulabilirler mi diye bakmak için köyüne götürmek amacıyla yaptıkları planlara varana kadar her şeyi kısaca anlattı. Katedral rahibi ve hizmetkârları Don Quijote'nin tuhaf hikâyesini dinleyince yeniden şaşkınlığa düştüler. Hikâye bittikten sonra adam şöyle dedi:

"Doğrusu, sayın rahip bey, ben şahsen bu şövalye kitapları dedikleri şeyleri devlete karşı zararlı buluyorum. Aylakça ve kötü bir zevkle de olsa basılı olanların hepsinin başını okumuş bulunmama rağmen, hiçbirini baştan sona bitiremedim, çünkü bana kalırsa hepsi birbirinin aynı; birinin diğerinden ne eksiği var ne bir fazlası. Bana kalırsa bu yazı ve edebiyat türü, *milesias* dedikleri fabl sınıfına giriyor. Bunlar da öğretme değil, yalnızca eğlendirme amaçlı yazılan saçma hikâyelerdir. Ahlaki fabllar ise bilakis aynı anda hem eğlendirir hem eğitir. Fakat bu tür kitapların birincil amacı eğlendirmekse, bunca korkunç saçmalıkla dolu olduklarına göre bunu nasıl başarabileceklerini ben şahsen bilemiyorum. Ruhun hissettiği zevk duygusu, gözün ve hayalin önüne getirilen şeylerin güzellikleri ve ahenginden gelmelidir; içinde çirkinlik ve bozukluk bulunan hiçbir şey bizde zevk uyandıramaz. O halde on altı yaşındaki bir delikanlının kule boyunda bir devi badem ezmesi gibi ortadan ikiye böldüğü bir fabl kitabında ne gibi bir güzellik bulunabilir ya da bütünün parçalara veya parçaların bütüne ne gibi bir oranı olduğundan bahsedilebilir ki? Üstüne bir de bize bir muharebe resmetmek istediklerinde, düşman tarafında, kitabın kahramanının karşı olduğu bir milyon savaşçının bulunduğu söylendikten sonra bu şövalyenin, istesek de istemesek de bütün hepsini sırf bileğinin gücüyle alt ettiğine zorla inanmamız mı bekleniyor? Peki taht varisi bir kraliçe veya imparatoriçenin kendisini gezgin fakat tanınmamış bir şövalyenin kollarına kolayca teslim etmesine ne diyeceğiz? Barbar ve yontulmamış olmadığı sürece hangi zihin, şövalyelerle dolu bir kulenin rüzgârı arkasına almış bir gemi gibi denizin ortasında seyretmesinden, bir gece Lombardia'dayken

ertesi sabah, güneşi Habeşistanlı Rahip Yohannes'in topraklarında ya da ne Batlamyus'un bildiği ne Marco Polo'nun keşfettiği başka memleketlerde gördüğünü okumaktan zevk alabilir? Ve eğer ki buna karşılık olarak bu kitapların uydurma hikâyeler olarak yazıldıkları, dolayısıyla her ayrıntısının gerçeği yansıtma mecburiyeti bulunmadığı cevabı verilirse, ben de kendilerine yalan ne kadar gerçeğe benzerse o kadar iyi olduğu gibi, ne kadar muhtemel ve mümkün olursa o kadar hoşa gider derim. Kurmacanın, okurun anlayış ve algısına uyacak şekilde yazılması gerekir. Öyle bir düzenlenmelidirler ki imkânsız olanı kıvama getirmeli, engebeleri düzeltmeli, yürekleri ağıza çıkarmalı, şaşırtırken heyecanlandırmalı, zevk verip eğlendirmeli ve böylece hayret ve neşe aynı anda yaşanmalıdır. Bütün bunları ise sahicilikten ve tabiatı taklit etmekten kaçınan biri yapamayacaktır, zira yazı yazmanın mükemmelliği burada yatar. Ben şahsen bir tane şövalye kitabı görmedim ki ortası başına, sonu ise başına ve ortasına uyacak şekilde bütün parçalarıyla fablın genel bütününü tamamlasın. Bilakis öyle çok sayıda parçayı bir araya getiriyorlar ki orantılı bir bütün vücuda getirmektense bir kimera veya canavar yaratmaya çalışıyor sanırsınız. Bunun da dışında hepsinin tarzı çok kaba; kahramanlıkları inandırıcı değil; aşkları şehvet düşkünü; kurlaşmaları hoyratça; savaşları uzun ve sıkıcı; söylevleri ahmakça, yolculukları saçmalık ötesi ve son olarak her türlü akıl ve sanattan yoksun olduklarından dolayı adeta işe yaramaz bir halk misali Hıristiyan devletinden sürülmeye layıktırlar."

Bizim rahip kendisini büyük bir dikkatle dinlemekteydi; adam pek akıllı birine benziyordu; üstelik söylediklerinde de haklı gibiydi. Bu nedenle kendisi de aynı fikirde olduğundan ve şövalyelik kitaplarından haz etmediğinden dolayı Don Quijote'nin pek çok sayıdaki kitabını yaktığını söyledi. Bu kitapları nasıl ayrıntılarıyla incelediğinden, hangilerini ateşe attığından, hangilerini bıraktığından bahsetti. Katedral rahibi bu anlatılanlara epey güldü ve bu tür kitaplarla ilgili onca kötü şey söylemiş olmasına rağmen bir tane iyi yanları olduğunu söyledi: Doğuştan parlak bir zekânın kendini göstermesi için bir fırsat sunuyorlardı. Çünkü kalemin özgürce dolaşabileceği uzun ve geniş bir alan sunuyor, gemi enkazlarını, fırtı-

naları, savaş ve dövüşleri tasvir ediyorlardı. Yiğit bir kumandanı kendisinde olması gereken özelliklerle resmediyor, düşmanın hilelerini önceden tahmin ettiğini gösteriyorlar, askerlerini yeri geldiğinde ikna eden, yeri geldiğinde yapacaklarından vazgeçiren, aklı başında tavsiyelerde bulunan, harekete geçmede atak, saldırıya geçmekte olduğu kadar beklemede de yiğitlik gösteren biri olarak çiziyorlardı. Kâh hüzünlü ve trajik bir olaydan, kâh beklenmedik mutlu bir durumdan bahsediyor; bir tarafta güzeller güzeli, namuslu, dürüst ve akıllı bir hanımı anlatırken, öbür tarafa Hıristiyan, gözüpek ve ölçülü bir şövalye koyuyor; bu tarafta sınırını bilmez bir gösteriş düşkünü çizerken öbür tarafta kibar, cesur ve zarif bir prens resmediyor; vasalların iyilik ve sadakatlerini, beylerin büyüklükleri ve lütuflarını anlatıyorlardı. Yazar bazı zaman astroloji bilgisini gösterirken, kimi zaman da harikulade bir kozmolog; bazen müzisyen, bazen devlet işlerinde bilgili, bazen ise isterse büyücü bile olabiliyordu. Odysseus'un kurnazlığını, Aeneas'ın dindarlığını, Akhilleus'un cesaretini, Hektor'un bahtsızlığını, Sinon'un hainliklerini, Öriyalus'un dostluğunu, İskender'in cömertliğini, Sezar'ın gözüpekliğini, Trajan'ın ılımlılığını ve doğruluğunu, Zopyrus'un sadakatini, Cato'nun bilgeliğini anlatabilir ve son olarak ise seçkin bir erkeği mükemmelliğe götürebilecek tüm bu özellikle-

ri tek bir insanda toplayabildiği gibi hepsini pek çok kişiye de paylaştırabilirlerdi.

"Bu da hoş bir üslupla ve nükteli bir yaratıcılıkla, gerçeğe olabilidiğince yaklaşılmaya çalışılarak yapıldığında hiç şüphesiz ki yazar rengârenk ve harikulade bir hikâye örmüş olacak ve sonunda öyle bir mükemmellik ve güzellik sergileyecektir ki yazıyla amaçlanan en üstün amaca ulaşmış, yani daha önce de dediğim gibi aynı anda hem eğitmiş hem eğlendirmiş olacaktır. Bu tür kitapların sınırsız sayıda stile müsaade etmesi sayesinde ise yazar, yeteneğini o tatlı mı tatlı şiir ve hitabet sanatlarının yer aldığı epik, lirik, trajik, komik türlerin hepsinde gösterme imkânı bulur ki epik de zaten şiir şeklinde olduğu gibi düzyazı olarak da yazılmaya müsaittir."

KIRK SEKİZİNCİ BÖLÜM

Katedral rahibinin şövalye kitapları konusuna devam etmesi ve kendi zekâsına yaraşır başka şeylere dair

"Mesele tam da zatıalinizin söylediği gibi, efendim," dedi bizim rahip, "bu nedenle de bugüne kadar ne sağduyuya ne de sanata ve kurallara dikkat etmeksizin bu tür kitaplar yazmış kimseler, suçlanmayı en çok hak edenlerdir. Zira bunlardan yararlanarak yazmış olsalardı Yunan ve Latin şiirinin iki prensi gibi onlar da düzyazı alanında bir o kadar üne kavuşurlardı."

"Benim şahsen," diye karşılık vermeye girişti katedral rahibi, "en azından burada belirttiğim bütün noktaları göz önüne alacak şekilde

bir şövalyelik kitabı yazmaya yeltenmişliğim vardır. Hatta itiraf etmem gerekirse elimde yüzden fazka yazılı sayfa birikti. Yazdıklarımla bu konudaki kendi fikirlerime yaklaşıp yaklaşmadığımı denemek için de yazılarımı bu tür kitaplara meraklı, bilgili ve zeki kimselerin yanında saçmasapan hikâyeler dinlemekten başka bir derdi olmayan cahil cühela takımına da okuttum ve herkesten övgü dolu yorumlar aldım. Fakat yine de bu işi daha ileri götürmedim, çünkü hem kendi mesleğime uzak bir şey yapıyormuşum gibi geliyordu hem de bilge kimselere nazaran ahmakların sayıca daha üstün olduklarını düşündüm. Ahmak kalabalıklar tarafından alkışa tutulmaktansa az sayıdaki bilge kişiden övgü almak daha iyi olsa da kendimi dediğim dedik güruhların sersem fikirlerine tabi tutmak istemiyorum, zira bu tür kitapları ekseriyetle onlar okur. Ancak benim bu işin devamını getirmekten vazgeçmemde, hatta aklımdan bile çıkarmamda en büyük rol oynayan şey, şu sıralar oynanmakta olan oyunlardan çıkardığım şu sav oldu: 'Kitaplar arasında son zamanlarda revaçta bulunanların hepsi ya da birçoğu, hiçbir manası olmayan bilindik saçmalıklardan ibaret bir tarih olsa bile, buna rağmen kalabalık güruhlar bunları zevkle dinliyor, güzel olmaktan fersah fersah uzak da olsalar yine beğenip onaylıyorlarsa, bu hikâyeleri yazan yazarlar ve oynayan aktörler ise sırf kalabalıklar böyle istiyor diye bu eserlerin güzel olmak zorunda olduğunu söylüyorsa, eserlerini sanatın kurallarına göre hareket edip belli bir tasarıyı takip ederek oluşturan yazarlar ancak anlayışı kuvvetli üç beş kişiyi memnun edebiliyor, geri kalanlar bu eserlerin inceliğini anlayamıyorsa ve birkaç kişinin övgüsünü almaktansa çoğunluk sayesinde ekmeğini kazanmak bu yazarlar için daha iyi bir seçenekse, bu durumda benim gece gündüz o kadar dirsek çürütüp yazdığım kitaplarımın akıbeti de böyle olur, benimse bütün emeklerim kül olur gider.' Gerçi birkaç defa aktörleri bu konuda yanıldıklarına, bu uçuk kaçık saçmalıklar yerine sanatı icra eden eserleri temsil ederlerse daha çok insan çekip daha çok üne kavuşacaklarına ikna etmeye çalıştım, fakat öyle sabit fikirliler ki bu düşüncelerinden döndürmenin imkânı yok. Bir gün bu inatçılardan birine şöyle dediğimi hatırlıyorum: 'Söyleyin bana, daha birkaç sene önce İspanya'da bu krallıklardan birindeki ünlü bir şairin

yazdığı üç trajedi eserinin oynandığını, en sıradanından en seçkinine varana kadar izleyen herkesin büyük bir şaşkınlık, hayranlık ve neşeye boğulduğunu ve sadece bu üç oyuna, sonrasında yapılan en iyi otuz esere verdiklerinden bile daha çok para ödediklerini hatırlamıyor musunuz?' 'Hiç şüphesiz,' diye yanıtladı bu aktör, '*Isabela*, *Filis* ve *Alejandra*'dan bahsediyorsunuz.' 'Onlardan bahsediyorum,' diye karşılık verdim, 'Bakın bakalım bu sanatın kurallarını izlemişler mi ve bu kuralları izlemeleri elde ettikleri başarıya ve herkesin beğenisini kazanmalarına gölge düşürmüş mü. Sorun saçmalıktan başka bir şey talep etmeyen yığınlarda değil, başka bir şey temsil etmesini bilmeyenlerdedir. Evet, *Nankörlüğün İntikâmı* saçmalık değildi; keza *Numancia*, *Âşık Tüccar*, *Gözde Düşman* ve bazı yetenekli şairlerin yazdığı, hem kendilerine şan şöhret hem de aktörlere kazanç getirmiş diğer eserler de öyle.' Buna benzer birkaç şey daha ekledim ve zannediyorum kendisinin kafasını epey bir karıştırmış oldum, fakat yine de yanlış düşüncesinden döndürebilecek kadar tatmin ve ikna edici olamadım."

Bunun üzerine bizim rahip, "Zatıaliniz pek önemli bir konuya değindiniz, sayın rahip," dedi. "Günümüzde revaç gören komedi eserleri konusunda duyduğum eski bir öfkeyi yeniden uyandırdınız. O kadar ki şövalyelik kitaplarına duyduğum öfkeyle yarışır. Zira Tullius'a kulak verecek olursak tiyatro insan yaşamının aynası, davranış timsali, hakikatin sureti olması gerekirken, günümüzde temsil edilen eserler saçmalığın aynası, budalalık timsali ve şehvet sureti görevi görüyor. Birinci perdenin birinci sahnesinde daha kundakta gördüğümüz bir çocuğun ikinci sahneye geçince saçlı sakallı bir adam oluvermesinden daha büyük saçmalık olabilir mi hiç? Peki yaşlı birini cesur, genç bir delikanlıyı korkak, dalkavuk bir şakşakçıyı kibar, bir uşağı danışman, kralı kapıcı, prensesi hizmetçi gibi göstermekten daha büyük zırvalık var mı? Peki eylemlerin gerçekleşebileceği zaman dilimlerinin süreleri konusunda gösterilen dikkate ne demeli? Ben öyle tiyatro temsilleri izledim ki birinci perde Avrupa'da açılıyor, ikincisi Asya'da geçiyor, üçüncüsü Afrika'da sonlanıyordu; dört perdesi olsa dünyanın dört bir köşesini dolaşmış olsun diye dördüncüsünü de Hint Adaları'nda bitirirlerdi muhakkak! Madem ki

tiyatronun sahip olması gereken birincil özelliği taklide dayanması, o halde hikâyede Kral Pepin ve Şarlman'ın zamanında geçen bir aksiyonun ana kahramanının imparator Heraklius olması, elinde haçla Kudüs'e girmesi, bir de üstüne aralarında yıllarca fark olmasına rağmen buradaki Kutsal Kabir'i tıpkı Godefroy de Bouillon'un yaptığı gibi ele geçirmesiyle orta akıllı bir izleyiciyi bile memnun kılmak nasıl mümkün olur? Veyahut eserde kurmaca bir hikâye anlatılırken nasıl olur da içine tarihsel olgular katılabilir? Farklı kimselerin başına farklı zamanlarda gelmiş olayları birbirine karıştırmak, bunu yaparken bile gerçekçiliğe hiç önem vermemek, her noktasını mazur görülemez hatalarla doldurmak ne demektir? İşin kötüsü ise bunun mükemmellik olduğunu, daha ötesinin artık kılı kırk yarmaya vardığını söyleyen cahillerin bulunmasıdır. Peki ya dini tiyatro eserlerine ne demeli? Ne mucizeler uyduruyorlar! Bir azizin mucizelerini bir başkasına atfedip ne çok yalan yanlış, sahte hikâye peydahlıyorlar! Hatta dini olmayan piyeslerde bile kafalarından mucize uydurmaya kalkışıyorlar; sırf cahil kesimde merak ve ilgi uyandırsın da oyunlara gelsinler diye, kendi deyimleriyle o mizansene uyacağını düşündükleri mucizeleri keyiflerince ekliyorlar. Gelgelelim bütün bunlar hakikate zarar verip tarihi yozlaştırdıkları gibi özellikle İspanyol dehalarının yüz karası sayılırlar. Zira tiyatro kurallarına sıkı sıkıya bağlı olan yabancılar, eserlerimizdeki bu absürt saçmalıkları görünce bizleri barbar ve cahil addetmektedirler. Buna karşılık olarak ise iyi yönetilen devletlerin bu tür tiyatro eserlerinin kamusal alanda sergilenmesine müsaade etmelerindeki esas sebebin, halkı masum bir eğlenceyle oyalamak ve aylaklığın getirdiği kötü alışkanlıklardan uzak tutmak amacı olduğunu söylemek de bunun için yeterli bir mazeret sayılmaz. Bu amaca iyi olsun kötü olsun herhangi bir tiyatro eseriyle ulaşılabileceğinden, kural koymanın da bu eserlerin nasıl yapılması gerektiği konusunda bağlayıcı zorunluluklar getirmenin de gereksiz olduğu söylenebilir; zira daha önce de belirttiğim gibi amaçlanan şey herhangi bir eserle elde edilebilecektir. Ben de buna karşılık iyi eserlerle, bu hedefe mukayeseye yer bırakmaksızın çok daha iyi şekilde ulaşılacağı cevabını veririm. Çünkü izleyici, sanata uygun şekilde, iyi düzenlenmiş bir eseri izledikten sonra komik kısımlarından

eğlenmiş, ciddi kısımlarından bir şeyler öğrenmiş, olaylar karşısında şaşkınlığa düşmüş, tartışmalardan zihni açılmış, hilelere karşı uyarı almış, verilen örneklerle bilgeleşmiş, kötülüklere karşı öfkelenmiş ve erdemliliğe adeta gönül vermiş olarak dışarı çıkar; zira iyi bir piyes, ne kadar kaba ve ahmak da olsa her izleyicide bütün bu etkileri yaratacaktır. Bu özellikleri barındıran bir eserin günümüzdeki eserlerin pek çoğunda olduğu gibi bunlara sahip olmayanlara nazaran daha çok keyif vermemesi, eğlendirmemesi, tatmin ve memnuniyet duyguları uyandırmaması imkânsızdır. Ancak bunun suçlusu bu eserleri yazan şairler de değildir; zira bunlar arasında nerede hata yaptıklarını ve aslında ne yapmaları gerektiğini çok iyi bilenler de yer almaktadır. Fakat tiyatro eserleri alıcı bulabilen ticari ürünler haline geldiğinden, eserleri temsil edenlerin bu özelliğe sahip olmayanları satın almayacağını söylerler ve haklıdırlar da. Dolayısıyla şair, eserini satın alacak olan temsilcinin kendisinden istediklerine uygun davranmaya çalışır. Bunun doğruluğunu görmek isterseniz de bu krallıklarda yaşayan pasparlak bir dehanın bunca şaşaa, bunca zarafet, bunca zarif şiir ve bunca seçkin dil kullanımıyla, son derece ciddi düşüncelerle kaleme aldığı ve sonunda kendisini bütün dünyada üne kavuşturmuş olan sayısız tiyatro eserine bakınız. Ancak bu temsilcilerin zevklerine uyum sağlamak istedikleri için, eserlerinin hepsi değil, yalnızca bazıları varmaları gereken mükemmellik seviyesine varmışlardır. Kimi yazarlar ise yazdıklarında öyle ihmalkâr davranıyor ki oyuncular eseri sergiledikten sonra pek çok sefer olduğu gibi yine cezalandırılacaklarından korktukları için kaçıp saklanmak ihtiyacı duyuyor, çünkü bir krala hakaret eden veya soylu bir aileyi aşağılayan bir sahne sergilemiş oluyorlar. Ama Sarayda bütün oyunları sergilenmeden önce inceleyecek (yalnızca sarayda sergilenenleri değil, tüm İspanya'da gösterilmek istenenlerin incelenmesinde görev alacak) akil ve zeki birisi olsa, onun onayı, imzası ve mührü olmadan hiçbir tiyatro eserinin sergilenmesine kanunen müsaade edilmese bütün bu kötülükler, hatta burada anmadığım daha pek çokları ortadan kalkar. Böylece aktörler saraya göndereceksleri oyunlar konusunda müthiş bir özen gösterir ve oyunlarını güven içinde sergileyebilirler. Bu eserleri kaleme alanlar ise eserlerinin bunları anlayacak birinin incelemesine tabi

tutulacağını bildiklerinden, yazdıklarında çok daha fazla dikkatli ve gayretli davranırlar. Böylelikle iyi tiyatro eserleri üretilerek, bunlarla hedeflenen noktalara güle oynaya erişilebilir: Halkın eğlenmesi sağlanırken, İspanya'nın yetiştirdiği dehaların itibarı, aktörlerin çıkar ve emniyetleri güvence altına alınırken buna bağlı olarak da kendilerine ceza uygulamak derdinden kurtulunmuş olunur.

"Ayrıca yeni yazılacak şövalye kitaplarının incelenmesi görevi de başka birine, hatta aynı kişiye verilse onların da bazılarının zatialinizin dediği mükemmelliğe erişeceği, dilimizi hitabet sanatının o güzel ve kıymetli hazinesiyle zenginleştireceğine, eski kitapların yenilerin ışığı altında unutulmaya terk edilme imkânı yaratacağına, yenilerin yalnızca aylakların değil, meşgul okurların da zararsızca vakit geçirebilmelerini sağlayacağına şüphe yok. Zira yay her zaman bükülü duramayacağı gibi, insanın zayıf doğası da meşru bir oyalanma yöntemine başvurmadan kendi kendini muhafaza edemez."

Katedral rahibiyle sohbetlerinde tam bu noktaya geldikleri sırada berber yanlarına vardı ve rahibe şöyle dedi:

"Muhterem Peder, biz öğle sıcağında dinlenirken öküzlerin de taze ve sulak çimlerde otlamaları için pek uygun olduğunu söylediğim yer burası, efendim."

"Bana da öyle gözüküyor," diye yanıtladı rahip. Ardından ne yapmayı düşündüğünü katedral rahibine de anlattı ve bunun üzerine o da gözlerinin önünde yayılan harikulade vadiye bakınca kendileriyle kalmaya karar verdi. Aynı zamanda iyice kanının ısınmaya başladığı bu rahiple olan sohbetinin tadını çıkarmaya devam etmek istiyordu. Don Quijote'nin kahramanlıklarını da daha ayrıntılarıyla dinlemek istediği için hizmetkârlarından birkaçını oradan pek de uzakta olmayan hana herkes için yetecek kadar yiyecek alıp getirmeye gönderdi, çünkü bütün öğleden sonrayı orada dinlenerek geçirmeyi düşünüyordu. Hizmetkârlarından biri buna karşılık, erzak katırının çoktan hana varmış olacağı ve handan arpa dışında başka bir şey getirilmesine gerek bırakmayacak kadar çok yiyecekle döneceği yanıtını verdi.

"Madem öyle," dedi katedral rahibi, "bütün hayvanları alın, oraya götürün ve katırı geri getirin."

Bütün bunlar olurken Sancho, sürekli yanlarında duran ve zaten şüphelendiği rahip ve berber olmadan efendisiyle konuşabileceğini fark edince kafesin yanına gitti ve kendisine şöyle dedi:

"Efendim, vicdanımı rahatlatmak için size büyülenmeniz hakkındaki son durumu aktarmak istiyorum. Şimdi şurada yüzleri gizli halde duran iki kişi bizim köyün rahibi ve berber. Sizi bu şekilde taşıma numarasını da ancak yaptığınız meşhur kahramanlıklar sayesinde onlardan üstün olduğunuz için zatualinize duydukları kıskançlık yüzünden planladıklarını sanıyorum. O halde eğer bu doğruysa siz büyülenmiş değil, kandırılmış ve üçkağıda getirilmişsiniz demektir. Şimdi bunun doğru olup olmadığını görebilmek için size bir soru sormak istiyorum. Eğer benim istediğim şekilde cevaplarsanız o zaman büyülenmiş olmadığınızı, sadece kafanızın karıştırıldığını anlarsınız."

"Ne istersen sor, Sancho evladım," diye yanıtladı Don Quijote. "Sorduğun her şeye yanıt vereceğim. Bizimle birlikte gelen şu kişilerin de tanıdığımız bildiğimiz hemşerilerimiz rahip ve berber olduğu meselesine gelince, onlarmış gibi gözükmeleri gayet normal; ama gerçekten ve esasen onlar olduğuna sakın ha inanma. Senin inanman ve anlaman gereken şey ise şu: Eğer senin dediğin gibi onlara benziyorlarsa, bana büyü yapanlar onların kılığına girmiş demektir. Çünkü büyücülerin istedikleri kılığa girmeleri çok kolaydır. Bunlar da senin şimdi bu düşündüğün şeyi düşünmen ve elinde Theseus'un ipi bile olsa içinden çıkamayacağın bir hayaller labirentine sıkışıp kalman için dostlarımızın kılığına girmişlerdir. Ayrıca beni kendi aklımdan şüpheye düşürmek ve böylece bu kötülüğün başıma nereden geldiğini çözmemi engellemek için de yapmış olabilirler. Çünkü bir taraftan bizim köyün berberiyle rahibi bize eşlik ediyor diyorsun, diğer taraftan ben bakıyorum, kafese atıldığımı görüyorum. Şimdi doğaüstü özelliklere sahip olmayan hiçbir insan kuvvetinin beni kafese atamayacağını da bildiğime göre, bana yapılan büyünün, okuduğum bütün şövalye kitaplarındaki gezgin şövalyelere yapılan büyüden daha kuvvetli olduğunu söyleyip düşünmeyeceğim de ne yapacağım? Dolayısıyla onların senin zannettiğin kişiler olduğuna

düşünmen konusunda rahatlayabilirsin, zira ben ne kadar Türksem onlar da o kadar tanıdıktır. Bana sormak istediğin şeye gelince, istediğini sor; sabaha kadar da sorsan hepsini cevaplarım."

"Aman anam, Meryem Anam!" diye karşılık verdi Sancho feryadı basarak. "Acaba zatıalinizin dediklerimin tamamen gerçek olduğunu, başınıza gelen tutsaklığın ve talihsizliklerin büyüden çok marazdan geldiğini anlamayacak kadar kalın kafalı, akılsız olmanız mümkün mü? Ama durum gerçekten böyle olduğuna göre, büyülenmiş olmadığınızı size kanıtlayacağım. Şimdi lütfen bana şunu söyleyin de Tanrı sizi bu felaketten çıkarsın, böylece bir an evvel kendinizi hanımefendim sevgili Dulcinea'nın kollarında..."

"Bırak bana dua edip durmayı," dedi Don Quijote. "Ne soracaksan sor; hepsini harfi harfine yanıtlayacağım dedim ya."

"Ben de onu diyorum," diye yanıt verdi Sancho, "bilmek istediğim şey, ne bir eksik ne bir fazlası olacak şekilde, bütün gerçekliğiyle, tıpkı silahşörlük mesleğini edinmiş kimselerin vereceği gibi cevap vermeniz ki zatıaliniz de gezgin şövalyelik adı altında bu mesleği icra ediyor..."

"Tek bir yalan söylemeyeceğim diyorum," diye karşılık verdi Don Quijote, "sor artık ne soracaksan; bak bunca palavra, rica, uyarı lakırdısı canımı sıkmaya başladı, Sancho."

"Ben efendimin iyiliği ve dürüstlüğünden eminim; bu yüzden konumuzla direkt ilgisi olduğundan şunu sormak istiyorum. Tüm saygımla söylüyorum, acaba zatıaliniz kafese girdiğinden beri, yani size kalırsa bu kafeste büyülendiğinden beri küçük büyük bir şeyler yapmak ihtiyacınız oldu mu, hani derler ya."

"Ne küçüğünden büyüğünden bahsediyorsun, Sancho; doğru düzgün yanıt vermemi istiyorsan doğru düzgün sor."

"Yoksa zatıaliniz küçüğünü yapmak deyimini bilmiyor olabilir mi? Daha el kadar bebeyken öğretilir. Neyse diyeceğim şu: İllaki görmeniz gereken o ihtiyacınız geldi mi hiç?"

"Şimdi anladım seni, Sancho! Birçok defa geldi; hatta şimdi bile gidesim var. Kurtar beni bu halden, çünkü işler pise sardı."

KIRK DOKUZUNCU BÖLÜM

Sancho Panza'nın efendisi Don Quijote'yle ettiği akıllıca sohbete dair

"Hah," dedi Sancho, "şimdi yakaladım sizi! İşte öğrenmeye can attığım şey buydu. Buyurun bakalım şimdi, efendim: Bir insanın hali iyi olmadığında herkes ne der bilirsiniz: 'Filancanın ne derdi var bilmem; ne yiyor, ne içiyor, ne uyuyor ne de sual edilen soruya cevap veriyor; sanki büyü yapmışlar!' Siz şimdi bu deyişe karşı mı çıkacaksınız? Buradan da anlıyoruz ki yemek yemeyen, bir şey içmeyen, uyumayan ve dediğim ihtiyaçlarını gidermeyen kimselere büyü yapılmış demektir. Ama zatıalinizin duyduğu ihtiyacı çeken, önüne içecek konduğu zaman içen, yemek verildiğinde yiyen ve soruların sorulara cevap verenler büyülenmemiştir."

"Doğru diyorsun, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "ama sana dedim ya, büyülerin de pek çok çeşidi var. Belki zamanla bü-

yülerin türü de birbirinden farklı haller almış olabilir; belki büyülenen kişiler eskiden yapmasalar da artık benim şimdi yaptığım şeyleri yapıyorlardır. Farklı çağların adetlerine karşı iddiada bulunmak ya da buradan bir sonuç çıkarmak lüzumsuz. Ben büyülendiğimi biliyorum ve bundan eminim; bu da vicdanımın rahatlaması için bana yeter. Zira büyülenmemiş olduğumu düşünseydim ve bu kafeste tembel bir korkak gibi oturuyor olsaydım, şu anda benim imdadıma ve korumama ihtiyaç duyan sıkıntı içindeki muhtaçlara yetiştirebileceğim onca yardımı onlardan haksız yere esirgiyor olsaydım vicdanımın üzerine büyük bir yük binerdi."

"Tüm bunlara rağmen," diye karşılık verdi Sancho, "diyorum ki yine sizin kendi içinizin iyice rahatlaması açısından zatıaliniz bu hapisten çıkmayı denese iyi olur. Ben size elimden ne geliyorsa yapıp yardım etmeye, hatta kendim çıkarmaya söz veriyorum. Ondan sonra sadık Rocinante'nize yeniden binmeyi denersiniz ki görünüşe göre ona da büyü yapmışlar gibi, zira hayli kederli ve üzgün görünüyor. Bu işi hallettikten sonra başka serüvenlere atılabilmek için talihimizi bir kez daha deneriz. Şansımız yaver gitmezse de kafese dönmek için gani gani vaktimiz olur; hem eğer zatıaliniz işlerimizin benim dediğim gibi gitmeyeceği kadar bahtsızsa ya da ben o kadar safsam, bu sefer sadık silahtarlık kanunları namına söz veriyorum ben de zatıalinizle birlikte kendimi bu kafese kapatacağım."

"Dediğini memnuniyetle yaparım, Sancho kardeşim," diye karşılık verdi Don Quijote, "sen beni serbest bırakmanın bir fırsatını bulduğun an dediklerine harfiyen uyacağım. Fakat sen, Sancho, benim talihsizliğim konusunda ne kadar yanıldığını kendin göreceksin."

Gezgin şövalye ve bahtsız silahtar arasında bu konuşmalar böylece devam etti ve sonunda halihazırda atlarından inmiş olan katedral rahibi, berber ve diğer rahibin kendilerini bekledikleri yere vardılar. Öküzcü hemen öküzlerin bağını çözdü ve o yemyeşil sulak çimlerde dilediklerince otlasınlar diye hayvanları çayıra saldı. Çayırların taze liği yalnızca Don Quijote gibi büyülenmişleri değil, silahtarı gibi aklı başı yerinde kimseleri de kendine çekiyordu. Sancho Panza bu sırada rahipten, efendisinin bir süreliğine kafesten dışarı çıkmasına izin

vermesini rica etti. Çünkü çıkarmazlarsa bu hapis, efendisi gibi bir şövalyenin terbiyesine yakışacak temizliği muhafaza edemeyecekti. Rahip ne demek istediğini anlamıştı. Aslında istediğini memnuniyetle gerçekleştireceğini, fakat serbest kaldığını gören efendisinin yine hiç kimsenin kendisini göremeyeceği yerlere kaçıp gideceğinden korktuğunu söyledi.

"Ben kaçmayacağına kefilim," diye yanıt verdi Sancho.

"Ben de ziyadesiyle kefilim," dedi rahip, "hele ki kendisi bana bizim isteğimizle olmadığı sürece yanımızdan ayrılmayacağına dair şövalye sözü verirse."

"Veriyorum," dedi bütün bunları işitmekte olan Don Quijote, "hem zaten benim gibi büyü altında olan kimseler, istedikleri gibi davranmakta özgür değildir, çünkü onu büyüleyen kişi isterse, durduğu yerden üç yüz yıl boyunca başka bir yere kımıldamasına müsaade etmez, kaçmaya kalkarsa havadan uçurarak geri döndürür." Madem hal böyleydi, o zaman onu serbest bırakabilirlerdi; zaten bu durum hepsinin yararına olacaktı, zira kendisini dışarı salmazlarsa, oradan uzaklaşmadıkları sürece burun deliklerine rahatsızlık vermekten kendini alamayacağını söylüyordu.

Rahip, elleri bağlı olmasına rağmen kendisini bir elinden tuttu ve şövalye, verdiği söze güvenilerek kafesten çıkarıldı. Don Quijote kafesin dışına adım attığı için bayram ediyordu. Önce hemen bütün vücuduyla şöyle bir gerindi. Ardından Rocinante'nin bulunduğu yere gitti ve hayvanın bacaklarına bir iki şaplak atarak şöyle dedi:

"Atların şahı, benim hâlâ Tanrı'ya ve onun kutsal anasına inancım tam. Yakında ikimiz de olmak istediğimiz yerde olacağız: Sen, efendin sırtında; bense senin omuzlarında, Tanrı'nın beni dünyaya getirme sebebi olan görevimi icra etmeye başlayacağım."

Don Quijote bu sözlerinin ardından Sancho'yla beraber biraz öteye gitti. Artık rahatlamış, silahtarının talimatlarını yerine getirmek için iyice heveslenmişti.

Bu sırada rahip onu izliyor ve bir acayip çılgınlığa tutulmuş olmasının yanı sıra, kendisiyle konuşulup sorular sorulduğunda gayet mantıklı yanıtlar vermesine, buna rağmen söz konusu şövalyeliğe geldiğinde, daha önce de belirtildiği üzere, keçileri tamamen kaçır-

masına şaşırıp kalıyordu. Bu nedenle herkes yeşil çimlerin üzerine oturup erzağın gelmesini beklemeye başlayınca kendisine şöyle dedi:

"Saygıdeğer beyefendi, acaba şövalye kitaplarını durmaksızın okumanızın sizde bıraktığı nahoş tat yüzünden aklınızın bozulmuş olması ve size büyü yapılmış olması gibi hakikatten en az yalanın kendisi kadar uzak olan bu tür benzer şeylere inanıyor olmanız mümkün olabilir mi? Dünyada bunca sayısız Amadis'in, o yığınlarca ünlü şövalyenin, onca Trabzon imparatorunun, Hirkanyalı Felixmarte'nin, o kadar binek atının, gezgin bakirenin, yılanın, efsanevi yaratığın, devin, duyulmamış serüvenlerin, çeşit çeşit büyülerin, savaşların, olağanüstü karşılaşmaların, bunca tuhaf kılık kıyafetin, bunca âşık prensesin, bu kadar sayıda silahtar kontun, komik cücelerin, aşk mektuplarının, bu kadar kurlaşmanın, cesur kadınların ve son olarak şövalyelik kitaplarında geçen onca tuhaf mı tuhaf saçmalığın olmasına inanabilecek bir insan aklı olması mümkün mü? Kendi adıma şahsen şunu diyebilirim ki hepsinin uydurma birer saçmalıktan ibaret olduğunu düşünmesem keyif de alıyorum aslında; fakat esasen ne olduklarını düşünmeye başladığım zaman, en iyilerini bile duvara fırlatıyorum. Hatta yanımda yöremde bir ateş olsa hemen içine atıveririm. Çünkü yalancı ve hilekâr olmanın, aklıselimden böyle büsbütün uzaklaşmanın, yeni tarikatlar ve yeni yaşam biçimleri icat etmenin yanında cahil yığınları, içlerindeki bunca saçmalığın gerçek olduğuna inandırmaya sevk etmenin hak ettiği ceza budur. Hatta işi akıllı ve soylu asilzadelerin dehalarıyla oynamaya kadar vardırıyorlar ki zatıalinize yaptıklarından da bu açıkça görülüyor. Durumunuz öyle bir hal almış ki para için köy köy gezdirip sergilenen aslanlar veya kaplanlar gibi bir kafesin içine tıkılıp, öküz arabasının üstünde taşınmanız zaruri olmuş. Aman sayın Don Quijote, kendinize olsun biraz acıyın ve sağduyunun sesine kulak verin. Tanrı'nın size severek, gani gani bahşettiği bu yeteneğinizi kullanmasını bilin. Dehanızın o büyük yeteneklerini vicdanınıza faydası olacak, şerefinize şeref katacak başka okumalarda kullanın! Yok, tabiatınızın meylinden dolayı ben yine de şövalyelerin kahramanlıklarını okuyacağım diyorsanız, o zaman da Kitabı Mukaddes'teki Hâkimler Kitabı'nı okuyun; orada büyük hakikatlerin yanısıra yiğitçe olduğu kadar gerçek de olan

olaylar bulacaksınız. Portekiz bir Viriathus çıkarmış, Roma'nın Sezar'ı, Kartaca'nın Hannibal'ı, Yunanistan'ın İskender'i, Kastilya'nın Kont Fernan Gonzalez'i, Valensiya'nın Cid'i, Endülüs'ün Gonzalo Fernandez'i, Estremadura'nın Diego Garcia de Paredes'i, Jerez'in Garci Perez de Vargas'ı, Toledo'nun Garcilaso'su, Sevilla'nın Don Manuel de Leon'u olmuştur. Ve hepsinin cesur kahramanlıklarının hikâyeleri, okuyanlar arasında en üstün dehaları eğlendirme, eğitme, keyiflendirme ve şaşkınlığa düşürme olanağına sahiptir. İşte bu, sevgili Don Quijote, zatıalinizin üstün aklına yaraşır bir okuma türü olur. Bunları okuduktan sonra tarih konusunda bilgili, erdemliliğe hayran, iyiliği öğrenmiş, davranışlarını geliştirmiş, gözü kararmadan cesaretlenmiş, korkaklaşmadan ölçülü bir hal almış olursunuz. Bütün bunlar Tanrı'yı onurlandırır, size ve La Mancha'ya şan şeref katar. Zira öğrendiğime göre, zatıalinizin doğup büyüdüğü memleketi orasıymış."

Don Quijote rahibin sözlerini inanılmaz bir dikkatle dinledi ve konuşmasının sonuna geldiğini fark ettiğinde, uzun bir süre kendisini süzdükten sonra şöyle dedi:

"Bana öyle geliyor ki saygıdeğer beyefendi, zatıalinizin yaptığı konuşma, beni dünyada hiçbir zaman gezgin şövalyelerin olmadığına, bütün şövalye kitaplarının devletimize zararlı ve bir işe yaramaz yalan dolanlarla dolu olduğuna inandırmak amacı taşıyordu. Yani ben bunları okuyarak kötü bir şey yapmışım, yazanlara inanarak daha da beter etmişim; içindekileri taklit ederek, yani kendimi gezgin şövalyelik gibi bu kitaplarda öğretilen çetin mi çetin bir mesleğe adamakla, dünyada ne Galyalı ne Yunanistanlı hiçbir Amadis'in, bu kitapların her yanına yazılı diğer hiçbir şövalyenin hiç mi hiç olmadığını inkâr etmekle kötülüklerin en büyüğünü işlemişim diyorsunuz."

"Hepsi tastamam zatıalinizin dediği gibi," diye karşılık verdi rahip.

Don Quijote buna şöyle yanıt verdi:

"Ayrıca zatıaliniz bu kitapların bana epey zarar verdiğini, çünkü aklımı yerinden oynattıklarını ve bir kafese hapsolmama sebep olduklarını, bu nedenle okuma şeklimi değiştirememin, daha çok keyif verip daha iyi öğreten, daha gerçek hikâyeler okumaya yönelmemin yararıma olacağını da eklediniz."

"Aynen öyle," dedi rahip.

"O halde," diye karşılık verdi Don Quijote, "ben şahsen aklını yitirenin de büyü altında kalanın da zatıaliniz olduğu kanısındayım. Zira doğruluğu tüm dünyada herkesçe kabul edilip onaylanmış bir şey aleyhinde çok kötü laflar ettiniz. O kitaplar ki tıpkı zatıalinizin yaptığı gibi doğruluğunu inkâr eden herkes, sizin okurken öfkelendiğinizi söylediğiniz kitaplara verilmesi gerektiğini düşündüğünüz cezanın aynısını hakeder. Zira bir kimseyi bu dünyadan ne Amadis'in ne de kitapların onlarla dolu olduğu diğer maceraperest şövalyelerin geçmediğine inandırmak istemek, güneşin ışık saçmadığına, buzun soğutmadığına, yeryüzünün yaşamsal besinleri sağlamadığına inandırmaya çalışmakla aynı şeydir. Floripes Prensesi ile Burgonyalı Guy hikâyesinin ya da Fierabras'ın Mantible Köprüsüyle birlikte Şarlman'ın zamanında gerçekleşen olaylarının gerçekten olmadığını bu dünyada hangi deha bir diğerine inandırabilir? Şu anın gündüz olduğu ne kadar gerçekse, onun da o kadar gerçek olduğuna yemin ederim ben. Eğer o yalansa, o zaman Hektor da, Akhilleus da, Troia Savaşı da, Fransa'nın On İki Şövalyesi de, bugün hâlâ kuzgun kılığında dolaşan ve krallığında hâlâ bıkmadan usanmadan beklenmekte olan İngiltere'nin Kral Arthur'u da yalan demektir. Madem öyle, o halde Zavallı Guerrin'in ve Kutsal Kase arayışının hikâyesinin de yalan, Tristan ve İsolde'nin, Guinevere ve Lancelot'un aşklarının da uydurma olduğunu söylemeye bile cüret ederler; oysaki Büyük Britanya'nın en iyi sakisi olan Leydi Quintanona'yı gördüklerini neredeyse hatırlayanlar vardır. Hatta bu o kadar doğrudur ki ben bile babaannemin ne zaman başında şık bir başlık olan bir hanım görse bana dönüp 'Bak, torunum, aynı Leydi Quintanona'ya benziyor,' dediğini hatırlarım. Buradan da onunla bir şekilde tanışmış ya da en azından bir portre resmini görme şansına erişmiş olduğunu anlıyorum. Ya Pierres ile güzel Magalona'nın hikâyesinin doğru olduğunu kim reddedebilir? Yiğit Pierres'in üzerine binip göklerde süzüldüğü tahta atını sürdüğü, araba sırığından biraz büyük olan kazık bile bugün bile hâlâ kralların cephaneliğinde görülüyor. Hatta bu sırığın yanında Babieca'nın eyeri, Roncesvalles'te ise Orlando'nun fildişinden yapılma, koca bir değirmen kanadı kadar borusu bulunur. Bu-

radan da On İki Şövalyenin de, Pierreslerin de, Cidlerin ve bunlar gibi genelde serüven peşinde koşukları söylenen diğer şövalyelerin de gerçek olduğu sonucu çıkıyor. Yok değilse, o zaman bana Lusitanyalı yiğit Juan de Merlo'nun da gezgin şövalyeliğinin doğru olmadığını söyleyin bakalım. Kendisi Burgonya'ya gidip Arras kentinde Monsenör Pierres adıyla bilinen, meşhur Charni efendisiyle çarpışmış, ardından Basel'de Monsenör Enrique de Remestan'la dövüşmüş, her iki kavgadan da anlı şanlı zaferlerle çıkmıştır. Yine iki cesur İspanyol olan Pedro Barba ve (baba tarafından doğrudan akrabam olan) Gutierre Quijada'nın da Burgonya'da atıldıkları maceraları ve San Polo kontunun oğullarını mağlup ettikleri dövüşleri de inkâr edin öyleyse. Guevaralı Don Fernando'nun serüven peşine düşerek Almanya'ya kadar gittiğini, burada Avusturya Dükü'nün şövalyelerinden Miser George'la dövüştüğünü de yalanlayın. Suero de Quiñones'in Şeref Geçidi kavgasının da şaka olduğunu söyleyin. Monsenör Luis de Falces'in Kastilyalı Don Gonzalo de Guzman'a karşı giriştiği mücadeleler de hem bu ülkenin hem başka memleketlerin Hıristiyan şövalyelerinin başardığı çok sayıda kahramanlık öyle gerçek öyle sahicidir ki tekrar ediyorum, bunları inkâr eden kim olursa olsun akli melekelerini ve mantığını yitirmiş demektir."

Rahip, Don Quijote'nin gerçeklerle yanlışları böyle birbirine karıştırdığını işitmesinin yanında ayrıca gezgin şövalyelikle ilgili gelmiş geçmiş her konuda ne kadar bilgi sahibi olduğunu görünce çok şaşırdı ve kendisine şu yanıtı verdi:

"Sayın Don Quijote, zatıalinizin dediklerinde, özellikle İspanyol gezgin şövalyeler konusunda söylediklerinizde doğruluk payı olduğunu inkâr edemem. Yine Fransalı On İki Şövalye'nin gerçekten varolduğunu da teslim etmek isterim, fakat başpiskopos Turpin'in yazılarında bahsettiği o kadar şeyi yaptıklarına inanamam. Çünkü işin doğrusu, bunlar Fransa Kralı'nın seçtiği şövalyelerdi ve hepsi cesaret, yetenek ve güç konusunda birbirleriyle eşitlerdi. En azından öyle eşit değildilerse bile öyle olmaları gerekirdi. Çünkü onlar da tıpkı günümüzün Santiago veya Calavatra tarikatları gibi bir tarikattı ve bu tarikatlara bağlı olanların cesur, güçlü ve soylu şövalyeler olması beklenir. Nasıl ki şimdi Aziz Yuhanna Şövalyesi ya da Alcantara Şö-

valyesi diyorsak, o zamanlar On İkiler Şövalyesi denirdi, çünkü bu askeri tarikat için seçilen bu on iki şövalye birbirine denkti. Cid konusuna gelince ise ona hiç şüphe yok zaten; hele ki Bernardo del Carpio tamamen gerçek; fakat yaptıkları iddia edilen kahramanlıklar konusunda büyük şüphelerim var. Zatıalinizin Kont Pierres olarak bahsettiği kazıklının hikâyesi ve Babieca'nın eyeriyle birlikte kralların cephaneliğinde yer alıyor olması meselesinde ise orası benim suçum; ya çok cahilim ya da gözlerim hiç iyi görmüyor, çünkü eyeri görmeme rağmen bu kazığı hiç fark etmedim. Üstelik zatıaliniz de bu kadar büyük olduğunu söylüyor."

"Kesin orada, ona şüphe yok," diye karşılık verdi Don Quijote, "hatta diyorlar ki paslanmasın diye kösele bir kılıfın içinde saklıyorlarmış."

"Hepsi mümkün," diye yanıt verdi rahip, "fakat tarikatım adına yemin ederim ki gördüğümü anımsamıyorum. Gelgelelim gerçekten oradaysa bile bu, benim ne o kadar Amadis'in ne de anlatılan onca şövalye çetesinin hikâyelerine inanmamı gerektirdiği gibi aynı zamanda zatıaliniz gibi nitelikli, şerefli ve üstün anlayışa sahip bir adamın, deli saçması şövalyelik kitaplarında yazılı olan onca tuhaf çılgınlığın gerçek olduğuna inanması için de sebep değil."

ELLİNCİ BÖLÜM

Don Quijote ve rahip arasında geçen zekice tartışmaya ve diğer hadiselere dair

"Komik oluyorsunuz!" diye karşılık verdi Don Quijote. "Kralların izniyle ve gönderildikleri kimselerin onayıyla basılmış, herkesin zevkle okuduğu, ister küçük ister büyük, ister fakir ister zengin, ister okumuş ister cahil, ister avam ister beyefendi olsun, her türden, her kesimden ve her koşuldaki herkesin beğenisini kazanmış kitaplar yalan dolan olacak öyle mi? Üstelik bu kadar gerçek görünürken bizlere filanca

şövalyenin babasını, anasını, memleketini, akrabalarını, yaşını, köyünü, yaptığı kahramanlıkları adım adım gün be gün anlatacaklar hem de. Susun beyefendi, susun, böyle saçma sözler sarf etmeyin; siz emin olun, benim nasihatime uyarsanız akıllıca davranmış olursunuz. Bu kitapları okuyun, ne kadar zevk aldığınızı göreceksiniz. Lütfen bana söyler misiniz, burada deyim yerindeyse gözlerimizin önünde kocaman, fokur fokur kaynayan bir katran gölü olsa, içinde bir sürü yılan, çıyan, kertenkele ve daha birçok korkunç vahşi hayvan bu gölün içinde oradan oraya yüzüyor olsa, bu gölün ortasından ağlamaklı bir ses duyulsa ve 'sen, ey bu tüyler ürpertici gölü izlemekte olan şövalye, her kimsen, eğer bu kara suların altında gizli hazineleri keşfetmek istiyorsan, yiğit yüreğinin cesaretini göster ve bu alev alev yanan kapkaranlık suların dibine dal, çünkü yoksa bu karanlıkların altındaki yedi perinin yedi şatosunda yatan görkemli harikaları görmeye layık değilsin demektir,' dese, bundan daha büyük bir mutluluk olabilir mi hiç? Bu korkunç ses kesilir kesilmez şövalyemiz aklına başka hiç ama hiçbir şey getirmeden, atıldığı tehlikeyi düşünmeden, hatta üzerindeki kocaman zırhını bile çıkarmaksızın, kendini Tanrı'ya ve sevgilisine teslim ederek fokurdayan göle atlayıverir ve sonra hiç beklemediği, nereye gittiğini bile bilmediği bir anda kendini Elysion ovalarıyla kıyas tutmayacak güzellikte, çiçeklerle dolu bir çayırda bulur.

Burada sanki gök daha bir saydamdır, güneş görülmedik bir parlaklıkla ışıldıyordur. Gür yapraklı yemyeşil ağaçlardan oluşan harikulade bir koru gözlere ziyafet çeker, yeşilliğiyle bakışları büyülerken, birbirine geçen dallarda dolaşmakta olan sayısız, rengarenk minik kuşun tatlı ve doğal cıvıltısı kulakları ihya eder. Burada karşısına tertemiz berrak sularının incecik altın gibi kumlarla saf inci tanelerini hatırlatan bembeyaz minik çakıl taşlarının üzerine billur gibi aktığı bir dere çıkar. Az ileride alacalı yeşim taşından ve pürüzsüz mermerden yapılma bir çeşme ilişir gözüne. Öte tarafta ise daha kabaca süslenmiş başka bir çeşme vardır; dağınık yerleştirilmiş minik istiridye kabuklarıyla salyangozların sarı-beyaz kıvrım kıvrım evlerinin arasına serpiştirilmiş parlak kristal ve sahte zümrüt parçacıklarından oluşan alacalı nakış, tabiatı taklit eden sanatın burada galip geldiğini kanıtlar gibidir adeta.

Sonra birdenbire sağlam bir şato yahut görkemli bir saray çıkar ortaya; duvarları som altından, kuleleri elmastan, kapıları lal taşından yapılmıştır. Kısacası öyle ihtişamlıdır ki yapımında kullanılan malzemeler elmastan, yakuttan, kızıltaştan, inciden, altından ve zümrütten aşağı kalmadığı halde işçiliği bütün bunlardan da daha ender bulunur türdendir. Bunların hepsini gördükten sonra sarayın kapısından, şimdi allı pullu kıyafetlerini hikâyelerde anlatıldığı gibi anlatmaya kalksam sözlerimin sonunu getirmemin mümkün olmayacağı bir sürü bakirenin çıktığını görmekten daha hoş, daha güzel ne olabilir? Sonra bu bakirelerin en önde geleni, fokur fokur kaynayan göle korkusuzca atlamış olan yiğit şövalyenin elinden tutup tek kelime konuşmadan onu zengin şatonun veya sarayın içine götürür, burada anadan üryan çırılçıplak soyup ılık sularda yıkadıktan sonra her yanına ıtırlı yağlar sürer, mis gibi esanslar kokan tüy gibi incecik

bir gömlek giydirirken başka bir bakire gelir ve en azından bir kent kadar değerli, ayaklarına kadar inen bir pelerini omuzlarına geçiriverir. Sonra bize şövalyemizi buradan çıkarıp masaların dizilişindeki özenin kendisini şaşkınlık ve hayranlık içinde bıraktığı başka bir salona götürdüklerini anlatmalarından başka güzel bir şey olabilir mi? Peki ya ellerine amber ve güzel kokulu çiçeklerden damıtılmış sular dökmelerine, kendisini fildişinden bir sandalyeye oturtmalarına ne demeli? Bütün bakirelerin müthiş bir sessizlik içinde ona hizmette bulunmalarına? Elini hangisine uzatacağını şaşırtan, çeşit çeşit, birbirinden leziz, enfes yemekler getirmelerine? Peki ya yemek boyunca ne kimin söylediğini ne de nereden geldiğini bilmediği bir sesin şarkısını dinlemesine ne demeli? Yemek bitip sofra kaldırıldıktan sonra belki şövalyemizin sandalyesinde kaykılmış, adetten olduğu üzere dişlerini temizlediği sırada öncekilerden de çok daha güzel bir bakire içeri girer, şövalyenin yanına oturur ve bu şatonun neresi olduğunu, kendisinin burada büyü zoruyla tutulduğunu ve şövalyeyi dehşete düşüren, hikâyeyi okuyan okurları hayret içinde bırakan daha başka pek çok şeyi anlatır.

Artık bu konuyu daha fazla uzatmayacağım; zira bütün bunlara bakıldığında hangi gezgin şövalyenin hangi hikâyesinin neresini okuyor olursa olsun, okuyan herkeste müthiş bir zevk ve hayret uyandıracağı anlaşılıyor. Beyefendi, siz bana inanın ve daha önce de söylediğim gibi bu kitapları okuyun; hüznünüzü nasıl söküp atacaklarını, kötü bir haldeyseniz durumunuzu nasıl düzelteceklerini göreceksiniz. Şahsen kendi adıma gezgin şövalye olduğumdan beri cesur, ölçülü, cömert, soylu, yüce gönüllü, kibar, yürekli, yumuşakbaşlı, sabırlı, zorluklara da mahkûmiyete de büyülere de göğüs geren biri oldum çıktım. Son zamanlarda kendimi deli gibi kafese tıkılmış halde bulsam da bence bileğimin gücü sayesinde, Tanrı da yanımda olduğu ve talih bana sırtını dönmediği sürece birkaç gün sonra yüreğimde yatan minnettarlığı ve cömertliği gösterebileceğim bir krallığın başına geçmiş olurum. Beyefendi, benim inancıma göre fakir birinin gönlünde kocaman bir cömertlik duygusu yatıyor olsa bile bunu göstermesinin imkânı yoktur. Minnettarlığa gelince, tıpkı fiile dökülmeyen inanç gibi o da ölüden farksızdır. İşte bu nedenle

talihin bana bir an evvel imparator olma fırsatı sunmasını diliyorum ki dostlarıma iyiliklerde bulunarak gönlümde yatanı gösterebileyim. En çok da şu zavallı silahtarım Sancho Panza için istiyorum. Kendisi bu dünyada gelmiş geçmiş en iyi insandır; günlerdir kendisine vaat etmiş bulunduğum kontluğu vermesine vermek isterdim de korkarım yönetmek için yeterli kabiliyete sahip değil."

Efendisinin bu son sözlerini duyan Sancho atıldı:

"Saygıdeğer efendim, Senyor Don Quijote, siz benim beklediğim kadar zatıaliniz tarafından da vaat olunmuş o kontluğu bana vermek için elinizden geleni yapın hele, o zaman size yemin ediyorum bende onu yönetecek yetenek gırla bulunur. Hem bulunmasa bile işittiğime göre dünyada efendilerin çiftlik topraklarının idaresini teslim alan adamlar varmış. Senede belli bir miktarı kendisine verip işleri onlar yönetiyormuş. Bu sırada beyefendi ise yan gelip yatıp gelen kiranın keyfini çıkarıyor, başka da bir şeyi dert etmiyormuş. Ben de öyle yaparım; ufak hesaplarla uğraşmam, her şeyden elimi ayağımı çeker,

bir dük gibi gelirimin tadını çıkarırım. Bırakırım dünyanın ipini ucunu."

"Kardeşim Sancho," dedi katedral rahibi, "o dediğiniz mülk gelirinin keyfini çıkarmak kısmı için geçerli. Mamafih, adaletin yerine getirilmesi işine mülkün efendisinin iştirak etmesi gerekir. İşte yetenek ve aklıselim, her şeyden önemlisi de hakikatin izini sürmek konusunda gösterilecek kararlılık bu noktada devreye giriyor. Bu nitelik başta eksik olursa orta ve sonuç aşamalarında her daim hatalar olacaktır. Tanrı safların iyi niyetliliğine yardım ettiği kadar kurnazların hain planlarına da bir o kadar çomak sokar."

"Ben bu felsefelerden anlamam," diye karşılık verdi Sancho Panza, "tek bildiğim, o kontluğu aldığım zaman, idare etmesini de bileceğimdir. Ben de herkes gibi kanlı canlı bir insanım madem, herkes nasıl kendi toprağının kralıysa, ben de kendiminkinin kralı olurum. Olunca da istediğimi yaparım, istediğimi yapınca da her şey gönlümce olur, gönlümde olunca mutlu olurum; mutlu olduktan sonra da artık başka bir şey istenmez; isteyecek bir şey kalmayınca da konu kapanmış demektir. Şu kontluk gelsin de, artık bir körün öbürüne dediği gibi gerisi Tanrı'ya havale, sonrasını da görürüz."

"Bunlar senin dediğin gibi kötü felsefe değil, Sancho, fakat bu kontluk meselesinde yine de söylenmesi gereken çok şey var."

Bunun üzerine Don Quijote şöyle karşılık verdi:

"Ben daha fazla ne söylenir, bilmiyorum. Yalnızca silahtarını Firme Adası Kontu yapan Galyalı büyük Amadis'i kendime örnek alıyorum. Bu nedenle de vicdanım hür bir şekilde Sancho Panza'yı kont yapabilirim, zira kendisi gezgin şövalyeliğin gördüğü gelmiş geçmiş en iyi silahtarlardan biridir."

Don Quijote'nin bütün bu saçmalıkları makul bir biçimde açıklayışı, Göl Şövalyesi'nin serüvenini anlatış şekli, okuduğu kitaplarda geçen danışıklı yalanların üzerinde bıraktığı etki ve son olarak da efendisinin kendisine vaat ettiği kontluğa sahip olabilmek için can atmakta olan Sancho'nun ahmaklığı karşısında katedral rahibinin neredeyse dili tutulmuştu.

Tam bu sırada, rahibin erzak katırını almak için hana gitmiş olan hizmetkârları geri dönmüş, bir halıdan ve yeşil çimenlerden masa

kuruyorlardı. Birkaç ağacın düşürdüğü gölgelik alana serildiler ve yemeklerini hemen orada yemeye koyuldular, çünkü daha evvel de söylendiği gibi, arabacı öküzleri rahatça otlatabilsin istiyorlardı. Tam yemeklerini yerken kuvvetli bir gürültüyle birlikte bir çıngırak sesi duydular. Yan taraftaki böğürtlenler ve sık çalılıkların arasından geliyor gibiydi. Aynı anda her yanı siyah, beyaz ve boz beneklerle dolu, güzeller güzeli bir keçi göründü. Ardı sıra bir keçi çobanı geliyor, dursun ya da sürüye geri dönsün diye olağan bir şekilde keçiye sesleniyordu. Kaçak keçi ürkek ve korkulu bir halde insanlardan medet umarak yanlarına sığındı ve orada durdu. Çoban gelip keçiyi boynuzlarından yakaladı ve sanki keçi akıldan mantıktan anlıyormuş gibi şöyle demeye başladı:

"Ah, seni yaramaz seni yaramaz, Beneklim Beneklim benim, nasıl da günlerdir hain hain sekiyorsunuz buralarda! Kurtlar mı sizi ürküttü yavrum? Neyiniz var, bana söylemeyecek misiniz, güzelim? Yok, dişisiniz de ondan yerinde duramıyorsunuz, başka ne olacak ya? Sizin huyunuza da kime çektiyseniz hepinizin huyuna da lanet olsun! Gelin, geri dönün, dostum; çok mutlu olmasanız da en azından ağılda ya da diğer arkadaşlarınızın yanında güvende olursunuz. Onları koruyup yol göstermesi gereken siz böyle tek başınıza başıboş dolaşırsanız, onlar ne yapmasın?"

Keçi çobanının sözleri dinleyen herkesin, özellikle de katedral rahibinin çok hoşuna gitmişti. Dönüp kendisine şöyle dedi:

"Tanrı aşkına, kardeşim; biraz sakin olun. Şu keçiyi de sürüsüne geri götürmek konusunda bu kadar aceleci olmayın. Sizin de dediğiniz gibi, dişi olduğu için siz ne kadar aksine uğraşsanız da kendi doğal içgüdülerinin peşinden gidecektir nasılsa. Şuradan ağzınıza iki lokma atın; bir yudum da şarap için; sizin siniriniz yatışırken o sırada keçi de kendine gelir."

Daha konuşurken bıçağın ucuyla soğuk tavşan filetosundan bir parça kesip uzattı. Keçi çobanı eti aldı ve teşekkür etti. Biraz şarap içip sakinleştikten sonra şöyle dedi:

"Bu hayvanla böyle ciddi ciddi konuştuğum için zatıalilerinizin ahmağın teki olduğumu düşünmenizi istemem. Ama aslında dediklerimin bir manası var. Nihayet bir köylüyüm, ama insana da hay-

vana da nasıl davranılacağını bilemeyecek kadar da kaba değilim."

"Buna gerçekten inanırım," dedi bizim rahip, "zira kendi tecrübemden bilirim: Dağlardan da alim çıktığı gibi çoban kulübelerinde de ne filozoflar yatar."

"En azından, efendim," diye karşılık verdi keçi çobanı, "tecrübelerden dersini çıkaran insanları barındırırlar. Dediklerimin doğruluğunu kendiniz görüp inanmanız için, gerçi davetsiz konuşuyormuşum gibi oluyor, ama siz beyefendiler dinlemekten yorulup sıkılmaz da duymak, dikkatli kulaklarınızı kısa bir süreliğine bana vermek isterseniz, hem bu beyefendininkileri (rahibi işaret ediyordu) hem benim kendi sözlerimi doğrulayacak gerçek bir hikâye anlatmak isterim sizlere."

Don Quijote buna şöyle yanıt verdi:

"Bu işin için şövalye serüvenleriyle ilgili bir şeyler olduğu anlaşılıyor. Bu nedenle, kardeşim, ben sizi memnuniyetle dinlerim. Bu beyefendiler de aynısını yapacaklardır, zira pek akıl irfan sahibi kimseler olmalarının yanında insanı şaşkınlığa düşüren, neşelendirip eğlendiren ilginç hikâyelerden çok hoşlanırlar ki sizin hikâyenizin de böyle olduğuna hiç şüphe yok. O halde başlayın, dostum, hepimiz sizi dinliyoruz."

"Ben yokum," dedi Sancho, "şu böreği alıp dere kenarına ineceğim; üç gün yetecek kadar yerim artık. Çünkü efendim Don Quijote'den duyduğuma göre bir gezgin şövalye silahtarının kendisine yiyecek teklif edildiğinde tıka basa yemesi lazımmış. Zira sık bir ormana girip de beş altı gün dışarı adım atamadıkları durumlar başlarına pek sık gelirmiş. Şimdi insan böyle bir durumda boğazına kadar tok değilse ya da yeterince erzağı yoksa dımdızlak ortada kalabilir; böyle kalıp da mumyaya dönen çok olmuştur."

"Doğru bir noktaya parmak bastın," dedi Don Quijote, "istediğin yere git, istediğin kadar ye; ben şahsen yeterince doydum. Geriye bir tek ruhuma gereken besini almak kalıyor; onu da bu dostumuzun anlatacağı hikâyeyi dinleyerek sağlayacağım."

"Hepimiz öyle yapacağız," dedi kilise rahibi.

Ardından da keçi çobanından söz verdiği hikâyesini anlatmasını rica etti. Çoban, boynuzlarından tuttuğu keçinin sırtına birkaç şaplak atıp şöyle dedi:

"Gel yat yamacıma, Benekli, sürüye gitmemize vakit var daha."

Keçi adamı anlamış gibiydi, çünkü sahibi oturunca o da yanında boylu boyunca uzandı ve yüzüne bakarak çobanın ne diyeceğini dinlemeye koyulduğunu gösterdi. Çoban ise hikâyesine şöyle başladı:

ELLİ BİRİNCİ BÖLÜM

Keçi çobanının Don Quijote'yi götürmekte olan herkese anlattıklarına dair

"Bu vadinin üç fersah uzağında bir köy vardır. Küçüktür, ama bütün bu civarların en zengin köylerindendir. Bu köyde pek değer verilen bir çiftçi vardı; kıymet görmek zenginlikle gelen bir özellik olmasına karşın, bu adam saygınlığını elindeki zenginlikten ziyade kendi erdemliliğine borçluydu. Fakat söylediğine göre, kendisini en talihli kılan şey, üstün bir güzelliğe, ender görülen bir zekâya, zarafete ve erdemliliğe sahip bir kızı olması, kendisini tanıyan ve gören herkese Tanrı'nın ve doğanın ona bahşettiği bu olağanüstü özellikler karşısında parmaklarını ısırtmasıydı. Daha küçücük bir kızken bile çok güzeldi, ama yıllar geçip de büyüdükçe daha da güzelleşti ve on altı yaşına geldiğinde artık göz kamaştıracak seviyeye vardı. Güzelliğinin ünü çevre köylere de yayıldı. Hatta çevre köyler de neymiş, uzak kentlere, saray salonlarına, her türlü insanın kulağına kadar gitti. Dört bir yandan insan çok tuhaf bir şey olmuş ya da mucizevi bir görüntü tezahür etmiş gibi onu görmeye köye geliyordu. Babası onu sakındığı gibi o da kendini saklı-

nırdı; zaten genç bir kızın namusunu kendi iffetliliğinden daha iyi koruyabilecek ne bir kilit, ne bir muhafız ne de sürgü bulunur.

"Babanın zenginliği ve kızın güzelliği pek çok kişiyi etkiledi; hem köyün içinden hem dışarıdan birçok insan kendisiyle evlenmek istiyordu. Fakat babası, elinde bu denli değerli bir mücevher bulunan herkes gibi, kızını sayısız talibinden hangi birine emanet edeceğini bilemediğinden sersemlemiş haldeydi. Kızı isteyen onca kişi arasında ben de vardım ve istediğimi elde etmek konusunda yüksek umutlar taşıyordum; çünkü babası beni tanıyordu, aynı köydendik, soyumuz temizdi, gençliğimin baharında ve varlıklıydım; zekâ konusunda da zenginliğimden aşağıda kalmazdım. Yine aynı köyden, benimle aynı niteliklere sahip bir başkası da kızı istiyordu. Bu nedenle babası iki arada kalmıştı, çünkü ikimizin de kızı için uygun bir koca adayı olacağını düşünüyordu. Bu kafa karışıklığından kurtulmak için konuyu Leandra'ya açmaya karar verdi. Leandra, beni bu sefalete düşüren zengin kızın adıdır. Babası ikimiz de eşit olduğumuza göre, bu seçimi kendi beğenisine göre yapması için kızına bırakmanın iyi olacağını düşünmüştü. Bana kalırsa çocuklarını evlendirmek isteyen bütün ana babaların örnek alması gereken bir davranış bu. Kötü insanlar arasında seçim yaptırsınlar diye demiyorum, ama iyileri karşılarına getirip onlar arasında kendi beğenilerine göre bir seçim

yaptırmalılar. Leandra'nın kimi seçtiğini bilmiyorum. Tek bildiğim şu: Babası kızının yaşının küçüklüğünü bahane ederek ikimizi de yuvarlak laflarla oyaladı; böylece ne o mesuliyet altına giriyor, ne de bizim umudumuzu kaybedip çekilmemize sebep oluyordu. Rakibimin adı Anselmo'ydu, benim adım da Eugenio. Bu trajik hikâyede geçen kişilerin adlarını bilin diye söylüyorum; sonu hâlâ meçhul, ama felaketle biteceği her halinden belli oluyor.

"Bu sırada köyümüze Vicente de la Roca diye biri geldi. Aynı köylü bir çiftçinin oğluydu; İtalya ve başka memleketlerde askerlik yapmış, dönmüştü. Zamanında birliğiyle birlikte bizim köyden geçmekte olan bir yüzbaşı, kendisini henüz on iki yaşında bir gençken alıp götürmüş. Bu genç adam tam on iki sene sonra üzerinde rengârenk asker üniforması, binlerce kristal süs ve incecik çelikten zincirlerle köye geri döndü. Bir gün üzerine zarif bir kıyafet giyiyorsa, ertesi gün bir başkasıyla ortaya çıkıyordu; ama hepsi de ince, uyduruk, ağırlıkta hafif, pahada daha da hafif şeylerdi. Çiftçiler zaten kötücül

insanlardır, bir de üstüne aylaklık eklendi mi kötülüğün ta kendisi haline gelirler. Delikanlıyı izleyip bütün kılığını süsünü püsünü inceleddiler ve birbirini tamamlayan dizbağları ve çoraplarıyla birlikte toplam üç takım elbisesi olduğunu fark ettiler. Ama o, bunları öyle güzel karıştırıp öyle güzel uyduruyordu ki hususi saymamış olsalardı, ondan fazla sayıda takımı, yirmiden çok da sorgucu olduğuna yemin edenler çıkardı. Kıyafetlerle ilgili bu anlattıklarım size önemsiz ve fazladan ayrıntılar gibi gelmesin, çünkü aslında burası hikâyede çok önemli bir rol oynuyor.

"Bu delikanlı gelir, bizim köyün meydanında bulunan ulu bir kavağın altındaki taş banka oturur, burada bize anlattığı kahramanlık hikâyeleriyle herkesi hayret içinde ağzı açık bırakırdı. Yeryüzü âleminde görmediği memleket, bulunmadığı savaş yoktu. Fas ve Tunus'taki toplam Mağripli sayısından fazlasını öldürmüştü. Söylediğine göre Gante ile Luna'dan, Diego Garcia de Paredes'ten ve ismini saydığı başka binlercesinden daha fazla düelloya girmiş, hepsinden zaferle çıkmış, hiçbirinde bir damla kanı akmamıştı. Öte yandan yara izlerini gösteriyor, biz ne olduklarını pek çıkaramasak da, bunların farklı düello ve savaşlarda aldığı arkebüz yaraları olduğuna bizi inandırıyordu. Son olarak, görülmemiş bir ukalalık örneği sergileyerek, denkleriyle veya kendisini tanıyanlarla küçümser bir tavırla konuşuyor, babasının bileğinin gücü, yaptıklarının ise soyu olduğunu, asker olduğu için krala bile hiçbir borcunun bulunmadığını söylüyordu. Bütün bu böbürlenmelerinin üzerine birazcık da müzisyendi. Öyle bir gitar çalışı vardı ki gitarı konuşturuyor diyenler olurdu. Yetenekleri burada da son bulmuyor, bir de şairlik yapıyordu. Ne zaman köyde ufacık bir olay olsa bir romans yazıyor, bir buçuk fersah boyunca uzatıyordu.

"İşte burada anlattığım asker, bu Vicente de la Rosa, bu palavracı, bu beyefendi, bu müzisyen, bu şairi Leandra, kentin meydanına bakan evinin bir penceresinden pek çok sefer görüp izlemişti. Kıyafetlerinin gösterişine hayran oldu, her yazdığının yirmi kopyasını çıkarıp dağıttığı romanslarına bayıldı, kendi anlattığı kahramanlık hikâyeleri kulağına çalındı ve nihayet şeytan böyle olmasını emretmiş olacak ki daha adam kendisinin peşine düşmeyi aklından bile

geçirmeden, Leandra ona âşık oldu. Bu gönül işlerinin en kolay şekilde sonuca bağlanmasının yolu, kadın tarafının istekli olmasından geçtiği için de Leandra ve Vicente hiç zorlanmadan anlaşıverdiler. Leandra, sayısız talibinden hiçbirinin haberi bile olmadan işi bir çırpıda halletti, çok sevgili babasının evinden çıktı (annesi yoktur) ve bu askerle birlikte köyden kaçtı. Böylece asker bu işten de o güne kadar giriştiği tüm işlerden bile daha kârlı çıkmış oldu.

"Olanlara bütün köy, hatta haberi alan herkes hayrete düştü. Ben şaşırmıştım; Anselmo afallamıştı; babası kahroldu; akrabaları rencide oldu; adalet ayaklandı; kolluk kuvvetleri derhal işe koyuldu. Yollar tutuldu; ne kadar orman, bakılacak ne kadar yer varsa köşe bucak arandı. Nihayet üçüncü günün sonunda hercai Leandra'yı bir dağ ininde, üzerinde bir tek gömleğiyle, evinden alıp götürdüğü bütün paralar ve kıymetli mücevherler uçup gitmiş halde buldular.

Yüreği yanan babasının yanına götürüp başına ne talihsizlik geldiğini sordular. Vicente de la Roca'nın kendisini kandırdığını bir an

bile tereddüt etmeden anlattı. Onu evlenme vaadiyle ayartıp babasının evinden ayrılmaya ikna etmiş. Seni bütün kainatın en zengin, en şatafatlı kenti olan Napoli'ye götüreceğim demiş. Hem düşüncesiz hem saf olan Leandra da buna inanmış ve babasını soyup soğana çevirdikten sonra evden ayrıldığı ilk gece Anselmo'ya teslim olmuş. O da onu bir dağ başına götürüp, kendisini buldukları mağaraya kapatmış. Ayrıca Leandra'nın söylediğine göre, kendisi bir asker olduğundan, onun namusuna dokunmamış. Sadece elinde ne var ne yok aldıktan sonra onu o mağarada bırakıp gitmiş ki işin bu kısmı herkesi bir kez daha hayretler içinde bırakıyordu.

"Delikanlının nefsine hâkim olduğuna inanmamız güçtü, ama Leandra böyle olduğunu pek çok defa tekrarladı, durmaksızın dil döktü. Bunu yapmasının bir sebebi de kahrolmuş babasını teselli edebilmekti. Kızı cevherini kaybetmeden geri geldiği sürece, alıp götürülenlerin hiçbirine kıymet vermiyordu; çünkü bu cevher bir defa kaybedildi mi bir daha geri gelmezdi. Leandra'nın ortaya çıktığı gün, bu sefer babası onu aldı gözlerden kaçırdı ve bu civarda bulunan bir manastıra götürüp kapattı. Namusuna düşürdüğü kara leke belki zamanla biraz silinir diye ümit ediyordu. Leandra'nın yaşının küçüklüğü yaptıklarına bir mazeret sayıldı; en azından iyi mi kötü mü olduğunun kendileri için bir şey ifade etmediği kişiler için böyle oldu. Fakat onun ne kadar akıllı ve zeki olduğunu bilenler bu günahını cehaletine değil, hoppalığına ve çoğu zaman uçarı ve hafifmeşrep eğilim gösteren doğal kadın mizacına bağladılar.

"Leandra gözlerden uzaklaşınca, Anselmo'nun gözleri bakınca kendisine keyif verecek bir şey bulamadığından köreldi; benimkilerse artık kendilerine yol gösterecek en ufak bir ışık kırıntısı bile kalmadığından karanlıklara düşmüştü. Leandra'nın yokluğu üzüntümüzü arttırıyor, sabrımızı tüketiyordu. Askerin şaşaasına küfürler ettik, Leandra'nın babasının özensizliğine lanetler okuduk. Sonunda Anselmo ve ben köyü terk edip bu vadiye gelmeye karar verdik. O kendine ait büyük bir koyun sürüsünü, bense yine bana ait geniş bir keçi sürüsünü güdecektim. Böylece hayatımızı ağaçlar arasında geçirecek, kederimize bir ah çekecek, güzel Leandra'ya kâh övgüler kâh lanetler yağdıracak yahut tek başımıza iç çekip derdimizi Tanrı'ya anlatacaktık.

"Leandra'yla evlenmek isteyen gençlerin çoğu bizi örnek alarak bu ıssız dağlara gelip aynı şeyleri yapmaya başladılar. Sayıları öyle çok ki burası neredeyse Arkadya'ya döndü. Her taraf çobanla, ağılla doldu; güzel Leandra'nın adının duyulmadığı köşe kalmadı. Bir tarafta kendisine lanetler okuyan, hercai, hoppa, iffetsiz diyenler; öbür tarafta hafiflikle, hoppalıkla suçlayanlar; bu yanda bağışlayıp affedenler, o öbür yanda sövüp reddedenler var. Kimisi güzelliğini över, öteki kişiliğini yerden yere vurur, ama nihayetinde herkes kendisine hem hakaretler hem övgüler yağdırmaktadır ve iş öyle çığrından çıkmıştır ki kendisiyle tek kelime konuşmamış kimseler küçümseyişinden şikâyet etmeye, kimileri ise kıskançlığın acısıyla ağlanıp dövünmeye başlamıştır. Halbuki o kimseye kıskançlık etmeleri için bir sebep sunmamıştı, çünkü daha evvel de dediğim gibi, günahı hislerinden önce ortaya çıktı. Şu kayaların arasında tek bir oyuk, bu tepelerde tek bir dere kenarı, bir tek ağaç gölgesi yok ki derdini rüzgâra anlatan bir çoban bulunmasın. Nerede bir ses yankılanır, orada Leandra'nın adı duyulur: Dağlar Leandra diye inler, dereler Leandra diye şırıldarken Leandra yüzünden hepimiz dehşet ve huşu içinde umutsuzca ümit eder, neden korktuğumuzu bile bilmeden ürküntüyle sarsılırız.

Bu mecnunlar arasında aklını en çok yitirmiş ama aynı zamanda en akıl sahibi gözüken kişi benim rakibim Anselmo'dur. Şikâyet edebileceği onca şey varken o sadece ayrılıktan yakınır. Bir de güzel güzel tıngırdattığı rebeğiyle ne kadar yetenekli olduğunu gösteren dizeleri söyleyerek şikâyetini dile getiriyor. Ben daha kolay bir yol izliyorum; bence doğrusu da bu. Kadınların hafifliğine, değişkenliklerine, ikili oynamalarına, yalandan sözlerine, kırılmış inançlarına ve son olarak ise sevgilerini ve arzularını yöneltecek birini seçerken akıllı davranmayışlarına lanet okuyorum. İşte, sbeyler, buraya vardığımda bu keçiye o sözleri etmem bundandı. Dişi keçi olduğundan dolayı,

bütün sürümün içinde en iyisi olmasına rağmen, hakkında iyi şeyler düşünmüyorum. Size anlatacağım hikâye buydu; anlatırken sizi usandırdıysam bile hizmette kusur etmek istemem. Kulübem şu yakınlarda; taze sütüm de var nefis mi nefis bir peynirim de. Yanında da damak tadına olduğu kadar göze de hitap eden çeşit çeşit meyvelerim bulunur."

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin keçi çobanıyla girdiği kavgaya ve alnının teriyle mutlu sona erdirdiği tuhaf tövbekârlar serüvenine dair

Keçi çobanının hikâyesi dinleyen herkesin pek hoşuna gitti. Özellikle de kilise rahibi çok beğendi; hikâyenin anlatılış şekli epey ilgisini çekmişti, çünkü köylü bir keçi çobanı gibi değil, akıllı bir saray beyefendisi gibi konuşmuştu. Bu nedenle rahibin dağlarda ne âlimler yetişir derken haklı olduğunu dile getirdi. Herkes Eugenio'ya hizmet etmek istedi, ama bu konuda en cömert davranan Don Quijote oldu. Çobana dedi ki:

"Hiç şüpheniz olmasın, çoban kardeşim, ben kendim bir serüvene atılabilecek durumda olsaydım, sizin serüveniniz mutlu sonla bitsin diye şu dakika yola çıkar, Leandra'yı muhakkak ki zorla tutulduğu o manastırdan başrahibeye ve bana engel olmaya kalkacak herkese rağmen çıkarırdım. Sonra da sizin ellerinize teslim ederdim ki artık gönlünüz nasıl istiyorsa öyle yapardınız; tabii hiçbir bakireye şiddet gösterilmemesini emreden şövalyelik kanunlarına uymanız şartıyla. Yine de Yüce Tanrı'dan umudum, iyi bir büyücüyü köyü bir büyücü karşısında üstün getirmesidir. O zaman ben de zayıfların ve muhtaçların imdadına koşmamı icap ettiren mesleğimin gereklerini yerine getirerek size yardım ve iyiliklerimi sunacağıma söz veriyorum.

Keçi çobanı Don Quijote'ye baktı; pejmürde kılığını ve halini görünce şaşırdı ve yanındaki berbere sordu:

"Beyefendi, kim bu adam? Neden böyle görünüyor, konuşması neden böyle?"

"Kim olacak," diye yanıtladı berber, "La Manchalı meşhur Don Quijote elbette: Adaletsizliğin ve kötülüklerin düşmanı, bakirelerin koruyucusu, devlerin korkulu rüyası, savaşların galibidir o."

"Zatıalinizin bu adamın yaptığını söylediği o şeylerin hepsi gezgin şövalyelik kitaplarında yazanlara benziyor daha çok," diye karşılık verdi çoban, "bana kalırsa ya zatıaliniz şaka ediyor ya da bu beyefendinin kafadan birkaç tahtası eksik."

"Alçağın tekisiniz siz," dedi bunun üzerine Don Quijote. "Tahtası eksik olan da kafasız olan da sizsiniz. Benim aklım sizi doğuran o orospu ananızdan bile daha yerine."

Bunları söylerken yanında duran ekmeği aldığı gibi keçi çobanının yüzüne öyle bir öfkeyle fırlattı ki adamın burnunu düzledi. Ama Don Quijote'nin alaya alındığını anlamayan çoban, böyle pataklandığını görünce ne halıya, ne örtülere ne de yemektekilere aldırış

etmeden Don Quijote'nin üzerine atıldı. İki eliyle birden boğazını öyle bir sıkıyordu ki neredeyse öldürecekti. Neyseki Sancho Panza tam zamanında araya girerek adamı omuzlarından kavradı ve ikisi birden sofraya kapaklandılar. Tabaklar kırıldı, bardaklar, fincanlar parçalandı; artık sofrada ne varsa dağılıp saçıldı. Adamın elinden kurtulduğunu gören Don Quijote yeniden çobanın üzerine atlamaya kalktı. Sancho'dan ağır bir dayak yemiş olan çoban ise yüzü gözü kan içinde, sofranın üzerinde emekleyerek bir bıçak arıyor, kanlı bir intikam planı tasarlıyordu. Ama kilise rahibi ile bizim köy rahibi kendisine engel oldular; fakat berberin yardımı sayesinde çoban yine Don Quijote'yi altına almayı başardı ve yüzünü öyle bir yumruk yağmuruna tuttu ki zavallı şövalyenin yüzü de kendisininki gibi kan içinde kaldı.

İki rahip bu sırada gülmekten katılıyor, kolluk kuvvetleri keyiften hoplayıp zıplıyor, köpek dövüşündeymişler gibi bir ona bir öbürüne laf atıp ortalığı kızıştırıyorlardı. Bir tek Sancho Panza perişan haldeydi, çünkü efendisinin yardımına gitmesin diye kendisini tutmuş olan bir rahip yardımcısının elinden bir türlü kurtulamıyordu.

Sonunda birbirlerini tırmalayan iki dövüşçü hariç herkes neşelenmişken birdenbire öyle hüzünlü bir boru sesi duyuldu ki herkes başını sesin geldiği yöne çevirdi. Ama bu sese en çok heyecanlanan, keçi çobanının altında zorla tutulmakta ve fena halde hırpalanmakta olan Don Quijote'ydi. Çobana şöyle dedi:

"Şeytan kardeşim, böyle diyorum çünkü şeytandan başka bir şey olman mümkün değil, zira benim gücümü kuvvetimi bastıracak kadar güçlüsün. Sana yalvarıyorum, bir saatliğine olsun barış yapalım, çünkü kulaklarımıza gelen bu hüzünlü boru sesi sanıyorum; beni yeni bir serüvene çağırıyor."

Dayak atmaktan da yemekten de artık yorulmuş olan çoban Don Quijote'yi bıraktı. Don Quijote hemen ayağa kalkıp sesin geldiği yöne bakınca tövbekârlar gibi beyazlar giyinmiş bir sürü adamın bir tepeden aşağı indiğini gördü.

O sene bulutlar nemlerini topraktan esirgedikleri için civar köylerin hepsinde ayinler yapılıyor, dualar ediliyor, kefaret cezaları ödeniyor ve Tanrı'ya merhametli ellerini açsın da yağmur yağdırsın diye

yalvarılıyordu. İşte bu nedenle yakındaki bir köy halkı o vadinin bir yamacına kurulu bir inziva evine ayin yapmaya inmekteydi.

Don Quijote tövbekârların tuhaf kılıklarını görünce, bu kıyafetleri daha önce pek çok defa gördüğünü hatırlamadığından bunun bir serüven olduğunu düşündü. Gezgin şövalye olduğu için de bu serüvene atılmak yalnız kendisine düşüyordu. Köylülerin yanlarında taşıdıkları ve matem sembolü olarak siyahlar içinde bulunan bir görüntünün ise kötü kalpli haydutlar tarafından zorla alıkonmuş soylu bir hanımefendi olduğuna kanaat getirince serüven fikrine iyiden iyiye inandı. Bu fikir aklına düşer düşmez, açıklarda otlamakta olan Rocinante'nin yanına rüzgâr gibi koştu, eyer kaltağından dizginleri ve kalkanını kaptığı gibi hayvanı tek bir hareketle dizginledi. Ardından Sancho'ya kılıcını getirmesini söyledi ve Rocinante'ye atlayıp kalkanını kuşandıktan sonra orada bulunan herkese şu sözleri haykırdı:

"Ey yiğit efendiler! Şimdi dünyada gezgin şövalyelik mesleğini icra eden şövalyeler olmasının ne denli önemli olduğunu göreceksiniz. Şimdi tutsak edilmiş bu zavallı hanımefendi özgürlüğüne kavuşunca, işte o zaman gezgin şövalyelere ne kadar değer verilmesi gerektiğini anlayacaksınız."

Bu sözleri söylerken Rocinante'yi topuklarıyla dürttü –çünkü mahmuzları yoktu– ve dört nala sürerek (çünkü bu gerçek hikâyede Rocinante'nin hiçbir zaman rahvan gittiği görülmemiştir) tövbekârların karşısına çıkmaya gitti. Kilise rahibi, bizim rahip ve berber kendisini durdurmaya çalıştılar, fakat başaramadılar. Sancho'nun şu bağırışları bile onu durdurmaya yetmedi:

"Nereye gidiyorsunuz, Senyor Don Quijote? Hangi şeytan kanınıza girdi de Katolik dinimize karşı çıkmaya kalkıyorsunuz? Vay benim başıma gelen! Tövbekârların ayini bu, baksanıza. Teskerenin üstünde taşıdıkları ise masumlar masumu Bakire Meryem'in kutsal yüzünün tasviri. Ne yaptığınıza dikkat edin, efendim, çünkü bu sefer işin sizin dediğiniz gibi olmadığı görülüyor."

Sancho nefesini boşuna harcıyordu, çünkü efendisi çarşaflıların yanına gidip yaslı hanımefendiyi kurtarmaya öyle kararlıydı ki dediklerinin tek kelimesini bile işitmedi. İşitseydi de dönmezdi; kralın

emri olsa yine değişmezdi. Ayin heyetinin yanına vardı. Zaten biraz yavaşlamak isteyen Rocinante'yi durdurdu. Ardından kaba ve boğuk bir sesle şöyle dedi:

"Sizler, belki de iyi insanlar olmadığınız için yüzlerini örtenler; kulak verin ve söyleyeceklerimi iyi dinleyin."

Meryem tasvirini taşıyanlar ilk duranlar oldu. Ayin ilahilerini okuyan dört rahipten biri Don Quijote'nin tuhaf kılığını, Rocinante'nin sıskalığını ve Don Quijote'de gözüne çarpan diğer gülünç özellikleri görünce şöyle yanıt verdi:

"Saygıdeğer kardeşim, bir şey söylemek istiyorsanız çabuk söyleyin, çünkü bu yoldaşlar derilerini kırbaçlıyor. İki kelimeyle söylenebilecek kadar kısa bir şey değilse hiçbir şeyi dinlemek için duracak durumda değiliz."

"Tek seferde söylerim," diye yanıtladı Don Quijote. "Bu güzel hanımefendiyi derhal serbest bırakın! Gözyaşları ve üzgün bakışlarından apaçık anlaşılıyor ki zorla götürüyorsunuz; belli ki kendisine karşı çok büyük bir suç işlemişsiniz. Bu tür kötülüklere karşı çıkmak için dünyaya gelen ben, bu hanımefendiyi özlediği ve hak ettiği hürriyetine kavuşturmadığınız sürece bir adım daha ileri gitmenize müsaade etmeyeceğim."

Bu sözleri işiten herkes Don Quijote'nin deli olduğu sonucuna varıp kahkahalarla gülmeye başladı. Bu kahkahalar Don Quijote'nin öfkesini iyice kızıştırdı. Tek kelime etmeden kılıcını çıkardığı gibi tasvirin bulunduğu teskereye saldırdı. Teskereyi taşıyanlardan biri yükü arkadaşlarına bıraktı ve dinlenirken teskereyi tutması için kullandıkları çatal şeklindeki sopayı kaptığı gibi Don Quijote'nin karşısına dikildi. Don Quijote'nin bir kılıç darbesiyle sopa ortadan ikiye yarıldı. Adam, elinde kalan üçüncü parçayla Don Quijote'nin kılıcını tuttuğu taraftaki omzuna öyle bir darbe indirdi ki, bu kaba köylü gücüne karşı duramayan zavallı Don Quijote perişan halde yere seriliverdi.

Peşinden nefes nefese koşturup yetişen Sancho Panza efendisinin yere düştüğünü görünce, darbeyi indirene tek bir sopa daha vurmasın diye bağırdı; o büyülenmiş, zavallı bir şövalyeydi sadece, bütün ömrü boyunca hiç kimseye tek bir kötülük etmemişti. Ancak köylüyü

durduran, Sancho'nun bağırışları değil, Don Quijote'nin ne elinin ne de ayağının kıpırdamadığını görmesi oldu. Adamı öldürdüğünü düşünmüştü; elbisesinin eteklerini aceleyle beline kadar toplayıp bayıra doğru alageyik misali seke seke koşup kaçtı.

Bu sırada Don Quijote'nin bütün kâfilesi onun bulunduğu yere varmıştı. Ayin alayındakiler de onların koşarak geldiğini, yanlarında tüfekli zabitlerin de bulunduğunu görünce kötü bir şey olacağından korkarak tasvirin etrafını sardılar. Külahlarını kaldırıp kırbaçlarını kavradılar; rahipler meşalelerine tutunurken onlar olası bir saldırıda kendilerini savunmaya, hatta becerebilirlerse saldırganlara kendileri hücum etmeye hazırdılar. Fakat talih, düşündüklerinden de iyiye dönmüştü; çünkü Sancho kendisini efendisinin bedeni üzerine fırlattığı gibi, onu öldü zannettiği için dünyanın en acıklı, en gülünç ağıdını tutturdu.

Ayin alayıyla gelen başka bir köy rahibi bizim rahibi tanımıştı, böylece iki tarafın birbirini tanıması endişelerini de ortadan kaldırdı. Bizimki rahibe Don Quijote'nin kim olduğunu hemen iki cümleyle özetledi. Bunun üzerine bütün tövbekârlarla birlikte zavallı şövalye

ölmüş mü diye bakmaya gittiler ve Sancho Panza'nın gözlerinde yaşlarla şöyle dediğini işittiler:

"Ah, şövalyeler şövalyesi! Tek bir sopa darbesiyle son verdiler o güzel geçirdiğin yıllarına! Ah soyunun onuru, La Mancha'nın, hatta tüm dünyanın şanı şerefi; sen bu dünyadan eksilince, kötülüklerinin cezasını bulacağından korkmayan zalimlerle dolacak burası! Ah, cömertliğinle bütün İskenderler solda sıfır kalırdı! Sadece sekiz aylık hizmetimin karşılığında bana denizlerin çevreleyebileceği en güzel adayı vermiştin! Ah, kibirliyle alçakgönüllü, alçakgönüllülüğüyle kibirli olan, tehlikelere atılan, saldırılara göğüs geren, sebepsiz âşık olmuş, iyilerin taklitçisi, kötülerin kırbaçlı kâbusu, zalimlerin düşmanı, son olarak da gezgin şövalye ki bundan başka söylenecek söz yoktur!"

Sancho'nun ağlayıp sızlamaları üzerine Don Quijote uyanıp kendine geldi ve ilk söylediği sözler şunlar oldu:

"Güzelleri güzeli, munis Dulcinea, senden ayrı kalanı bundan bile beter acılar bekler. Dostum Sancho, bana yardım et de şu büyülü arabaya bineyim. Rocinante'nin eyerini zorlayacak durumda değilim; şu omzum paramparça oldu."

"Seve seve ederim, efendim," diye karşılık verdi Sancho, "sonra da sizin iyiliğinizi isteyen bu beyefendiler eşliğinde benim köyüme gideriz. Oradan da bize daha çok yarayacak, daha çok şöhret kazandıracak yeni bir yolculuğun hazırlıklarına başlarız."

"İyi dedin, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote. "Başımızda dolaşan kara bulutların dağılmasını beklemek akıllıca olur."

Katedral rahibi, bizim rahip ve berber bu dediğini yapmasının çok iyi olacağını söylediler. Sancho Panza'nın gösterdiği saflıktan de epey memnun kalmışlardı. Böylece Don Quijote'yi geldiği gibi arabaya geri yerleştirdiler. Ayin alayı yeniden eski düzenine girip yoluna devam etti. Keçi çobanı herkesle vedalaştı. Zabitler artık daha fazla ilerlemek istemeyince rahip ücretlerini ödedi. Katedral rahibi, bizim rahipten Don Quijote'nin akıbeti konusunda kendisini haberdar etmesini, deliliğine çare bulunup bulunmadığını bildirmesini rica ettikten sonra o da kendi yoluna devam etmek için müsaade istedi. Sonunda herkes ayrılıp veda ettikten sonra geriye bir tek rahip, berber, Don Quijote, Panza ve sadık Rocinan-

te kaldı; o da bütün bu olanlar karşısında tıpkı sahibi gibi sabırla beklemekteydi.

Öküzcü, öküzleri arabaya koştu, Don Quijote'yi bir tomar samanın üzerine yerleştirdi ve rahibin söylediği yoldan her zamanki ağırlığıyla devam etti. Altı gün sonra Don Quijote'nin köyüne vardılar. Bir pazar günü, öğle vakti köye girdiler. Bütün köy ahalisi meydandaydı. Don Quijote'nin arabası meydanın ortasına kadar gelince herkes arabada ne var diye bakmak için yanına kadar geldi. Hepsi hemşerilerini tanıyınca hayrete düştüler. Oğlanın biri kâhya kadına ve yeğenine, birinin dayısının, öbürünün efendisinin zayıf ve sapsarı kesilmiş halde, bir öküz arabasındaki saman yığınının üzerinde yatar vaziyette geldiğini haber vermeye koştu. Bu iki zavallı kadının feryatlarını duymak, dövünmelerini, lanet şövalye kitaplarına tekrar tekrar ettikleri küfürleri dinlemek içler açısıydı. Don Quijote'yi kapıdan içeri girerken gördüklerinde bütün bu feryat figan sahne yeni baştan yaşandı.

Don Quijote'nin gelişinin haberi üzerine Sancho Panza'nın karısı da geldi. Kocasının da Don Quijote'yle birlikte kendisine silahtarlık yapmak için gittiğini biliyordu. Sancho'yu görür görmez eşeğinin iyi olup olmadığını sordu. Sancho, efendisinden daha iyi olduğu yanıtını verdi.

"Tanrı'ya şükürler olsun, bana bugünleri de gösterdi," diye karşılık verdi kadın. "Ama söyle bakalım şimdi, arkadaşım; bu silahtarlık işinden ne kazandın? Bana güzel bir elbise, çocuklarına birer ıyakkabı getirdin mi?"

"Hiç öyle şeyler getirmedim, karıcığım," dedi Sancho, "ama daha değerli, daha önemli başka şeyler getirdim."

"Onları da seve seve alırım," diye karşılık verdi kadın, "göster bakalım bu daha değerli, daha önemli şeyleri bana, arkadaşım. Göster de şu yüreğim biraz ferahlasın. Gittiğinizden beridir bunca zaman üzülüp karalar bağlamıştım."

"Evde gösteririm, karıcığım," dedi Panza. "Şimdilik bununla yetinin. Tanrı'nın izniyle yeniden serüven aramaya çıktığımızda beni artık bir kont veya bir ada valisi olarak göreceksin. Öyle uyduruk bir şey de sanma; en âlâsından olacak."

"Ben de öyle olmasını isterim, kocacığım; zira pek ihtiyacımız var. Fakat sen şimdi söyle bana bakalım, nedir bu ada dediğin? Hiçbir şey anlamadım."

"Eşek hoşaftan anlamaz," diye yanıt verdi Sancho. "Zamanı gelince görürsün, karıcığım. Bütün vasalların sana hanımefendi demeye başlayınca da şaşırıp kalırsın."

"Ne diyorsun Sancho? Ne hanımefendisinden, adasından, vasalından bahsediyorsun sen?" diye karşılık verdi Juana Panza. Sancho'nun karısının adı buydu. Akraba değillerdi, ama La Mancha'da karıların kocalarının soyisimlerini alması âdettendi.

"Her şeyi hemen öğrenmeye çalışma, Juana. Sana doğruyu söylediğimi bil, yeter; ağzını da sıkı tut. Sana şimdilik söyleyebileceğim tek şey, dünyada serüven avcısı bir gezgin şövalyenin şerefli silahtarı olmaktan daha keyifli bir şey olmadığıdır. Bu serüvenlerin çoğunun insanın beklediği gibi sonuçlanmadığı da doğru, çünkü yüz serüvenden doksan dokuzu ters ve bozuk çıkıyor. Ben kendi tecrübemden biliyorum, çünkü bazılarından battaniyeyle, bazılarından sopayla çıktım. Ama buna rağmen olacakları beklerken dağları aşmak, ormanları karış karış aramak, kayalara tırmanmak, şatoları ziyaret etmek, metelik bile harcamadan hanlarda konaklamak müthiş bir şey."

Sancho Panza ile karısı Juana Panza arasında bu konuşmalar geçerken kâhya kadın ve yeğen de gelip Don Quijote'yi aldı, giysilerini çıkardı ve eski yatağına yatırdılar. Don Quijote onlara boş gözlerle bakıyordu; nereye getirildiğinin farkında değildi. Rahip, Don Quijote'nin yeğenine dayısına çok iyi bakmasını, kaçmasın diye çok dikkatli davranmasını öğütledi ve buraya kadar getirmek için neler çektiklerini anlattı. İki kadın yine avazları çıktığı kadar bağırıp çağırdılar; şövalye kitaplarına yeniden lanetler okudular ve bu yalan dolan saçmalıkları kaleme alan yazarları dipsiz kuyularda boğsun diye Tanrı'ya yakardılar. En sonunda biri dayısı öteki efendisi fırsatını bulur bulmaz yeniden ortadan kaybolacak diye endişe ve korku içinde kaldılar ve korktukları başlarına geldi de.

Ancak bu hikâyenin yazarı, Don Quijote'nin üçüncü kez yola çıkışında neler yaptıklarını öğrenmek için canla başla uğraşıp araştır-

mış olmasına rağmen, özgün kaynaklardan bir bilgi edinememiştir. La Manchalı hafızalarda yer eden tek şey Don Quijote'nin üçüncü kez yola çıktığında Zaragoza'ya gittiği, burada yapılan birtakım mızrak dövüşlerine katıldığı ve cesareti ile zekâsına yaraşır şeyler yaşadığı oldu. Akıbetinin ne olduğu konusunda hiçbir bilgi edinemedi; eğer talih, karşısına yaşlı bir hekimi çıkarmasaydı hiçbir şey öğreneceği de yoktu. Bu yaşlı hekim, söylediğine göre, yenilenmekte olan eski bir inziva evinin yıkıntıları arasında kurşundan yapılma bir kutu bulmuştu. Bu kutunun içinde, üzerinde Gotik harflerle ama İspanyolca yazılar bulunan parşömen kağıtları vardı. Bu kağıtlarda onun kahramanlıklarından, Tobosolu Dulcinea'nın güzelliğinden, Rocinante'nin görünüşünden, Sancho Panza'nın sadakatinden ve Don Quijote'nin kabrinden bahsediliyordu; hatta aralarında kendisinin hayatı ve kişiliği hakkında çeşitli mezar yazıları ve övgüler de yer alıyordu.

İçlerinden okunup anlaşılabilenlerini ise, bu yepyeni ve görülmedik hikâyenin güvenilir yazarı burada aktarmaktadır. Yine aynı yazarın, bütün Mancha arşivlerini didik didik edip bu hikâyeyi gün ışığına çıkarma zahmetine girmesinin karşılığında bunları okuyanlardan tek istediği, akıllı kimselerin tüm dünyayı kasıp kavuran şövalyelik kitaplarına verdikleri itibarı buna da vermeleridir. Bununla emeğinin karşılığını yeterince aldığını düşünecek ve bu hikâye kadar gerçek olmasa da yaratıcı ve eğlenceli başka hikâyeler bulmak hevesi doğacaktır.

Kurşun kutudan çıkan parşömen kağıtların başında ise şu sözler yazılıydı:

LA MANCHA'NIN AGRAMASILLA KÖYÜNÜN AKADEMİSYENLERİ,

LA MANCHALI YİĞİT DON QUIJOTE'NİN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ HAKKINDA, HOC SCRIPSERUNT*:

ARGAMASILLA AKADEMİSYENİ MONIKONGO'DAN DON QUIJOTE'NİN MEZARINA

* Şunları yazdılar. ed.n.

Mezar Yazıtı

O *mankafa, tıktı La Mancha'ya*
Giritli Iasion'dan bile çok yağma,
Olur olmadık şeye çalıştırdı kafayı
Şaşırdı sonunda dümeni bacayı,
Bileğinin gücü öyle geniş, öyle uzun
Çin'den Gaeta'ya vardı sonunda
Tunça levhaya mısralar yazdıran
En acıklı, en akıllı ilhamı sunandı;
Tüm Amadisleri geride bırakan,
Galaorların peşi sıra koşan,
Aşkına, cesaretine yaslanıp da
Belianisleri susturan
Gezgin Rocinante'nin sırtında giderdi,
Şimdi yatıyor bu soğuk taşın altında.

ARGAMASILLA AKADEMİSYENİ PANIAGUADO'DAN

In laudem Dulcineae del Toboso
(Tobosolu Dulcinea'lara Övgü)

Sone

Şu gördüğünüz etine butlu kadın,
Dik göğüslü, işkembe suratlı,
Toboso'nun kraliçesi Dulcinea'dır
Büyük Quijote'nin âşık olduğu kadındır.
Kara Dağları baştan başa gezdi,
Montiel Ovası'nı dolaştı bitirdi,
Hatta Aranjüez yeşil düzlüklerine kadar gitti
Yayan ve yorgundu, bitti; hep Rocinante'nin suçu!
Kem yıldızlar, kötü talih ikisini de kovaladı,
Hem bu güzel Manchalı hanımı,

hem gezgin şövalyesini; ne gençliği ne güzelliği
Kurtaramadı onu ölümden.
Aşkın bedelini fena ödedi, yazıyor mermer taşta ismi.

AGRAMASILLA'NIN KAPRİSLİ VE AKILLI MI AKILLI AKADEMİSYENİ'NDEN
LA MANCHALI DON QUIJOTE'NİN ATI ROCINANTE'YE METHİYE

Sone

Merih'in kanlı topuklarıyla bastığı
O azametli elmas tahtının üzerinde
Dalgalandırıyor sancağını
Çılgın Manchalı o tuhaf kuvvetiyle.
Yakar yıkar, kırıp parçalar o zırhla
Ve keskin kılıcıyla da, sonra asar bir kenara:
Yeni kahramanlıklar! Fakat yeni bir üslup yaratıyor
sanat bu yeni şövalyeye.
Nasıl ki Galya övünüyor Amadis'iyle,
Onun yiğit soyu kazandığı binlerce zaferle
Yunanistan'ı nasıl şereflendirdiyse,
Bugün Bellona da Quijote'yi taçlandırıyor.
Yüce Mancha adını hiç unutmasın,
Brilladoro ve Bayardo'yu bile gölgede bırakan
Rocinante'nin sırtında gidenin.

AGRAMASILLALI DÜZENBAZ AKADEMİSYENDEN SANCHO PANZA'YA

Sone

Sancho Panza burada, o ufak vücuduyla,
Ama yiğitlikte büyük, bu ne büyük mucize!
Size yemin ve tasdiklerim ki

Cümle âlem silahtarın en safi ve yalansızı.
Kontluğu kul payı kaçırdı,
Tabii bu hain çağ
ona kötü oyunlar oynamasaydı,
Eşeği bile affetmezler bu asırda.
Eşeğin üstünde giderdi (yalan değil, affola)
Bu uysal silahtar; ve uysal at Rocinante ile
Efendisinin peşi sıra ilerlerdi.
Ah, insanların boş umutları!
Nasıl da derin bir huzur vaat ediyor,
Ama sonunda yine toprağa, havaya, düşlere dönüşüyor!

AGRAMASILLA AKADEMİSYENİ SOYTARIDAN DON QUIJOTE'NİN MEZARINA

Mezar Yazıtı

İşte burada uzanıyor şövalye,
Bir temiz benzemiş, düşmüş yere,
Rocinante'nin götürdüğü
Bir o yola bir öbürüne.
Budala Sancho Panza da
Onunla birlikte yatıyor,
Gelmiş geçmiş tüm silahtarlar
Ondan sadığını bilmiyor.

ARGAMASILLA AKADEMİSYENİ TİKİTAK'TAN TOBOSOLU DULCINEA'NIN MEZARINA

Mezar Yazıtı

Burada yatıyor Dulcinea;
Etine dolgundu dolgun olmasına
Ürkünç ve çirkin ölüm
Onu da çevirdi küle ve toza.

Yüksekti, hanımdı
Efendiceydi;
Büyük Quijote'nin yanan ateşi,
Köyünün şanı şerefiydi.

Okunabilen dizeler bunlardı; geri kalan sayfalar kurtçuklara yem olduğu için, yazıları sökebilsin diye bir akademisyene teslim edildi. Alınan bilgilere göre bu akademisyen uykusuz gecelerin ve büyük emeklerin sonucunca çözmeyi başarmış ve Don Quijote'nin üçüncü kez yola çıkması umuduyla bunları açıklamaya niyetliymiş.

Forsi altro canterà con miglior plectio.*

Son

* Belki bir başkası daha iyi bir mızrapla söyler şarkısını çn.

La Manchalı
Yaratıcı Asilzade
DON QUIJOTE
II. KİTAP

La Manchalı Yaratıcı Şövalye

DON QUIJOTE'NİN

■

İkinci Cildi

Lemos, Andrade ve Villalba Kontu, Serria Markisi, Majesteleri Konsey Pedro Fernandez de Castro'ya, Majesteleri Konsey Üyesi, Peñafiel Komutanı, Alcantara Tarikatı'na Mensup, Napoli Krallığı Naibi, Genel Valisi ve Başkomutanı ve İtalya Yüce Divan Başkanı Don Pedro Fernandez de Castro'ya.

1615

SATIŞ İMTİYAZI

Madrid'de Juan de Cuesta tarafından,

Efendimiz Kral Hazretleri'nin kitapçısı Francisco de Robles'in kitabevinde satılmak üzere alınmıştır.

NARH

Ben, Hernando de Vallejo, Efendimiz Kral'ın Konsey kâtibi olarak, Cervantes de Saavedra tarafından kaleme alınan, Konsey Senyorlarınca incelenmiş, Majesteleri'nin yetkisiyle basılan, *La Manchalı Don Quijote, İkinci Kısım* başlıklı bir kitaba ciltsiz bir yaprak başına dört maravedi narh konulduğunu, kitabın toplamda yetmiş üç yapraktan mevcut olduğunu, buna mukabil toplam değerinin iki yüz doksan iki maravedi ettiğini, ayrıca ödenecek ve alınacak miktarın herhangi bir artışa başvurulmaksızın ne kadar olacağının anlaşılması için bu narhın mevzubahis kitabın her basımının kapağında belirtilmesinin emredildiğini bana verilen yetkiye dayanarak tasdikliyorum. İşbu belgeyi bahsi geçen Konsey Senyorlarının emriyle ve yine bahsi geçen Miguel de Cervantes'in talebi üzerine Madrid'de, bin altı yüz on beş yılının ekim ayının yirmi birinci gününde imzaladım.

Hernando de Vallejo

TASHİH

Miguel de Cervantes Saavedra tarafından yazılmış, *La Manchalı Don Quijote'nin İkinci Kısmı* başlıklı bu kitabı inceledim; aslına uygun olmayan, kayda değer bir şey bulunmamaktadır. Bu belge, Madrid'de 21 ekim bin altı yüz on beş yılında verilmiştir.

Yetkili Musahhih Francisco Murcia de la Llana

DOKTOR GUTIERRE DE CETINA'NIN TASDİĞİ

Konsey Senyorlarının vermiş olduğu görev ve emre dayanarak, bu bildiride geçen kitabı incelemiş bulunuyorum. Dine veya ahlâka aykırı bir unsur bulundurmadığı gibi, bilakis gayet makul bir eğlence kaynağı olup içinde ahlak felsefesi bakımından pek çok önemli husus barındırmaktadır. Basım yetkisi verilebilir. Madrid, beş kasım, bin altı yüz on beş.*

Doktor Gutierre de Cetina

UZMAN EDEBİYATÇI JOSEF DE VALDIVIELSO'NUN TASDİĞİ

Konsey Senyorlarının vermiş olduğu görev ve emre dayanarak, Miguel de Cervantes'e ait *La Manchalı Don Quijote'nin İkinci Kısmı*'nı incelemiş bulunuyorum. Kutsal Katolik dinimize veya ahlaka aykırı bir unsur bulundurmadığı gibi, bilakis antikçağ topluluklarının kendi devletleri açısından uygun addettikleri kabilden, gayet makul ve hoş bir eğlence kaynağıdır. Hatta Spartalıların katı yönetimlerinde bile kahkahaya heykeller dikmiş, Teselyalılar da keza kahkaha adına bayramlar ilan etmişlerdir. Tıpkı Bosio'nun *De signis Ecclesiae*'nin İkinci Cilt, 10. Bölümünde alıntıladığı Pausanias'ın da dediği gibi solmuş gönüllere ve meyus ruhlara su serpen bir eserdir.† Eserinde

---

* Tarih 5 Kasım olarak veriliyor, fakat narhın veriliş tarihi 21 Ekimden önce olması düşük ihtimal. Muhtemelen martta yazılmış, fakat giriş belgelerinin matbaada düzenlenişi kasımı bulduğundan bu tarih verilmiştir –çn.

† Tommaso Bosio, *De signis Ecclesiae Dei libri XXIV*, Lyon, 1594 çn.

kahkahayla ilgili bu bilgileri gerçekten de sırasıyla Plutarhos'a ve Pausanias'a atfeder, fakat ikinci örneğin kaynağı Apuleius'un *Altın Eşek* eserinden alıntılanmış gibi gözüküyor, çn). Yine Tullius'un *De legibus*'unun birinci cildinde değindiği,

Interpone tuis interdum gaudia curis, diyen şair de bunu anlatır.* Yazar da burada gerçekle kurmacayı, hoş ile faydalı olanı, ahlâklıyla komik olanı karıştırarak, yergiyi zarafete büründürerek gizleyebilmiş, şövalye kitaplarını ortadan kaldırmak hususundaki isabetli amacına ulaşmış, gösterdiği büyük ustalık sayesinde bu krallıkları, bu bulaşıcı hastalıktan kurnazlıkla kurtarmayı başarmıştır. Milletimizin şanı ve şerefi olan, düşmanlarımızda ise hayranlık ve gıpta uyandıran olan o yaratıcılığa yaraşır nitelikte bir eser. Benim kesin olarak görüşüm budur, vs. Madrid, 17 Mart 1615.

Uzman Edebiyatçı Josef de Valdivielso

LİSANSLI MARQUEZ TORRES'İN TASDİĞİ

Majestelerinin sarayının yer aldığı bu Madrid şehrinin papaz vekili Senyor Doktor Gutierre de Cetina'nın bana verdiği yetkiye dayanarak Miguel de Cervantes Saavedra'ya ait *La Manchalı Yaratıcı Şövalye Don Quijote* adlı bu kitabı incelemiş bulunuyorum. İçinde dindar bir Hıristiyana yakışmayacak veya örnek alınacak değerlerden ya da ahlak faziletlerinden sapmaya sebep olacak bir unsura rastlamadım. Bilakis hem hak ettiğinden çok daha fazla salgın yaymış bulunan bomboş ve yalancı şövalyelik kitaplarının kökünden kurutulması hususundaki sağlam ısrarcılığı hem de İspanyol lisanını aklıselim kimselerin haklı olarak tiksintiyle yaklaşacağı o kuru yapmacıklık illetine bulaşmadan akıcılıkla kullanması bakımından hayli öğretici ve yararlı olduğu kanısındayım. Sık sık değinilen ve pek zekice söylemlerle ortaya konan, kötülüklerin düzeltilmesi meselesinde ise Hıristiyan ceza kanunlarına öyle güzel uyulmuş ki tedavi edilmesi istenen bir illete yakalanmış hasta, bu lezzetli ve tatlı ilaçlardan içtiğinde, hiç beklemediği bir anda, hiç tiksinmeden ve midesi bulanmaksızın, kötü huyundan iğrenecek, hastalığına şifa

* Endişelerine biraz keyif katmaktan geri kalma çn.

bulacak ve böylece hem zevk hem ders almak gibi elde edilmesi en zor işi başarmış olacaktır.

Eğitici olanla zevkli olanı birleştirip harmanlamayı bilmediklerinden, onca meşakkatli işlerini heba etmiş çok sayıda yazar vardır. Zira Diyojen'i birikimli bir filozof olarak taklit edemediklerinden, alçakça ve körü körüne olmanın da ötesinde onun kinikliğini taklit etme cüretini göstermişler, dedikodunun ellerine teslim olmuşlar, gerçekte hiç yaşanmamış vakalar icat etmişler, böylece kendi serzenişlerinde tenkit ettikleri kötü huylara meydan vermişler, o güne kadar bilinmeyen yolları tesadüfen bulmuşlar, dolayısıyla bu kötü huyları düzeltmeseler bile ustası olmuşlardır. Aklı başına kimselerin nefretini kazanmış, zaten pek de olmayan itibarları halkın gözünde sarsılmış, yazdıklarını kabul ettiremeyecek vaziyete gelmişlerdir. Pervasız ve fütursuzca düzeltmeye uğraştıkları kötü huyları artık eskisinden de kötü vaziyettedir, zira irinli apselerin hepsi reçetelerle veya dağlamayla iyileştirilmeye müsait değildir, bilakis bazıları hafif ve yumuşak ilaçlara daha iyi yanıt verirler. Dikkatli ve işinin ehli bir hekim, bu ilaçların tatbiki sayesinde, bu tür irinleri açmanın yolunu bulur ki böyle bir amaç çoğu zaman, yakıcı demirle elde edilen neticeden çok daha evladır.

Miguel de Cervantes'in yazıları hem ülkemizde hem yabancı memleketlerde pek farklı tepkiler uyandırdı. İspanya, Fransa, İtalya, Almanya ve Flandra'da itidali ve ahlâka uygunluğuyla olduğu kadar üslubunun yumuşaklığı ve tatlılığıyla da büyük alkış toplayan bu kitabın yazarını adeta bir mucizeymiş gibi görme arzusuna kapıldılar. Burada şunu beyan etmek isterim ki içinde bulunduğumuz altı yüz on beş senesinin yirmi beş şubat tarihinde, Toledo kardinal başpiskoposu, senyorum sayın şanlı Don Bernardo de Sandoval y Rojas, Fransa Prensi ile İspanya Prensesi'nin düğünüyle alakalı meseleleri görüşmek üzere kendisini ziyaret etmiş olan Fransa elçisi Ekselanslarını'na iadei ziyarette bulunduğu vakit, elçinin yanında refakatçi olarak gelen, hem kibar hem bilgili ve ayrıca edebiyat tutkunu da olan çok sayıda Fransız beyefendisi benim ve diğer kardinal yardımcılarının yanına gelip ne gibi dahiyane kitaplarımız bulunduğunu öğrenmek arzularını dile getirmişlerdi. Ben kendilerine o sırada tetkik etmekte olduğum bu kitaptan bahsederken Miguel de Cervantes ismi

duyar duymaz derhal meseleyi etraflıca konuşmaya, Cervantes'in kitaplarının hem Fransa'da hem komşu krallıklarda ne denli takdir topladığını anlatmaya başladılar. İçlerinden birinin handiyse ezbere bildiği *Galatea* olmak üzere, bu eserin *Birinci Kısmı* ve *Hikâyeler*'in bahsi geçti. Öyle çok övgü yağdırdılar ki kendilerini bu kitapların yazarıyla tanışmaya götürmeyi teklif ettim; bu teklifimi büyük bir istek ve coşkuyla karşıladılar. Yaşını, mesleğini, ne gibi nitelikleri ve ne kadar serveti bulunduğunu sordular. Kendimi mecburen yaşlı, asker, asilzade ve yoksul olduğu şeklinde yanıt vermek durumunda buldum. İçlerinden biri şu sözlerle karşılık verdi: "Fakat İspanya böyle bir adamı el üstünde tutup hazine gelirleriyle zengin etmiyor mu?" Aynı fikri paylaşan bir diğer beyefendi bir hışımla lafa girerek şunları söyledi: "Eğer yoksunluktan dolayı mecburen yazıyorsa, Tanrı kendisine refah yüzü göstermesin ki fukara kalsın, ama tüm dünyayı eserleriyle zenginliğe boğsun." Zannediyorum bu kadarı bir tetkik ve tasdik belgesi için fazla bile sayılır. Hatta iltifatın sınırlarında gezinmeye başladığımı söyleyenler bile çıkacaktır. Lâkin nezaketle ifade ettiğim sözlerin doğruluğu, bu şüpheleri ortadan kaldırdığı gibi beni de töhmet altında kalmaktan azade ediyor. Üstelik bu devirde dalkavukluk, ancak dalkavuğun cebine koyacak bir şeyi olan kişiye yapılır; sahte sözlerle yalanlar uydurup bir de üstüne mükâfat bekleyenlere değil.* Madrid, yirmi yedi şubat, bin altı yüz on beş.

Lisanslı Marquez Torres

* Bu sözler, Cervantes'in Lope de Vega'ya yaptığı saldırılara karşı Avellaneda'nın getirdiği eleştirilere ilişkin bir cevap olarak yorumlanmıştır -çn.

TELİF İMTİYAZI

Siz Miguel de Cervantes Saavedra, *La Manchalı Don Quijote'nin İkinci Kısmı*'nı kaleme aldığınızı, bunun pek latif ve ahlâklı bir kitap olduğunu ve size büyük meşakkat ve uğraşlara mal olduğunu bildirerek, kitabı yirmi sene boyunca ya da bizim arzu ettiğimiz müddetçe neşredebilmek için size yetki ve imtiyaz vermemiz talebinde bulundunuz. Mevzubahis kitabın Konsey yetkililerimizce incelenmesinin nihayetinde, tarafımızca koyulan kanunda geçen şartları yerine getirdiğinden, bu belgeyi verme kararını almış bulunuyoruz. Buna bağlı olarak, başka istisnaya yer verilmeksizin yalnızca size yahut sizin vekaletinizdeki kişiye, yukarıda bahsi geçen kitabı işbu belgenin verildiği tarih ilk gün olarak baz alınmak koşuluyla takip eden on sene süresince neşretme ve satma yetki ve hakkını veriyoruz. Yine işbu belgeyle, her basımının satışa sunulmasından evvel, İdare Kurulumuzun mensuplarından kurul kâtibi Hernando de Vallejo tarafından paraf edilip imzalanmış ve Konseyimizce incelenmiş aslıyla birlikte, Kurul'un bu baskının aslına uygun olduğunu inceleyip onaylaması için önlerine getirmeniz yahut sözkonusu basımın aslına uygun olduğunun tarafımızca tayin edilen bir musahhihce incelenip onaylandığını belirten resmi bir belge sunmanız koşuluyla, krallığımız matbaacılarından sizin seçeceğiniz herhangi birine tarafımızca verilen izin ve yetkiye bağlı olarak, belirtilen süre boyunca basımını yapma yetki ve iznini veriyoruz. Yine mevzubahis kitabı bahsi geçirilen koşullara göre neşredecek matbaacıya, kitap Konseyimiz tarafından tetkik edilip narhı verilmeden evvel, kitabın ilk yaprağını basmamasını, yazara yahut yazarın yetki verdiği şahsa, aslıyla beraber kitabın yalnızca tek bir nüshasını teslim etmesini emrediyoruz. Ancak ve ancak bu koşul yerine getirildikten sonra bu birinci yaprağı basabilecek, vermiş bulunduğumuz izin ve yetki belgesi ile narh ve tashih bildirimlerini de derhal bu birinci yaprağa koyacaktır. Kitap, yukarıda belirtilen koşullar yerine getirilerek tertip edilene dek ne siz ne de bir başkası satışa sunabilecek, aksi halde adı geçen kanunlarca ve krallıklarımızda tatbik edilen diğer yasalarca belirtilen cezalar infaz olunacaktır. Buna ilaveten, belirtilen süre boyunca sizin tarafın-

dan yetkilendirilmemiş herhangi birinin kitabı basması veya satması halinde ceza olarak hurufatı ve kalıplarıyla beraber yaptığı baskılara el konulacak, ayrıyeten bu suçun her tekrarı için ceza olarak 50 bin maravedi alınacaktır. İşbu cezanın üçte biri davacıya, üçte biri Kurulumuza, üçte biri de cezayı veren hâkime gidecektir. Ek olarak, Konseyimiz, Mahkeme Başkanı ve Yargıçları, Sarayımız ve Yüksek Mahkemelerimizdeki yargıçlar, muhafızlar ve icra müdürleri ile krallıklarımız ve senyörlüklerimizin tüm şehir, kasaba ve köylerinde bulunan tüm yargı mensupları her biri kendi yetki alanında olmak üzere, bugünden itibaren işbu belgeyle size vermiş olduğumuz yetki ve izin haklarınızı korumakla yükümlüdürler. Bu şartlara herhangi bir biçimde riayet edilmemesi halinde tarafımızca cezaya tabi tutularak Kurulumuza on bin marevedi ödeyeceklerdir. Madrid'de, bin altı yüz on beş yılının mart ayının otuzuncu günü imzalanmıştır.

BEN, KRAL

Efendimiz Kralın emriyle:
Pedro de Contreras.

LEMOS KONTU'NA İTHAF

Zatıaliniz Ekselansları'na geçtiğimiz günlerde sahnelenmemiş, fakat basılmış piyeslerimi gönderdiğim vakit yanlış anımsamıyorsam Don Quijote'nin Zatıaliniz Ekselansları'nın ellerini öpmek üzere mahmuzlarını çoktan takmış bulunduğunu söylemiştim. Şimdi ise mahmuzlarını takındıktan sonra yola çıktığını ve oraya vardığı takdirde zannımca Zatıaliniz Ekselansları'na bir hizmette bulunmuş olacağını söylüyorum. Zira *İkinci Kısım* kisvesi altında dünyayı dolaşmış olan diğer Don Quijote'nin ağızlarda bıraktığı fena tat ile yarattığı mide bulantısını ortadan kaldırayım diye üzerime dört bir yandan büyük baskı yapılıyor.* Bunlar arasında en çok arzu ve alaka göstermiş olan da Büyük Çin İmparatoru.† Nitekim daha bir ay

* Avellaneda'nın yazdığı *Don Quijote*'den bahsediyor –çn.
† Avellaneda, kendi yazdığı *Don Quijote*'de, Cervantes'in Birinci Kitabın prologunda Habeşistanlı Keşiş Yohannes ve Trabzon imparatorundan alıntı yapmasını alaya alıyor. Buna karşılık Cervantes de çok daha uzak bir hayran bulma çabasına giriyor –çn.

evvel bana Çince yazılmış bir mektubu şahsi bir elçisi bizzat getirdi. Mektupta kitabı kendisine göndermemi rica ediyor, hatta daha doğrusu yalvarıyordu, zira İspanyolca öğretilecek bir okul kurmak niyetindeymiş ve bu okulda okutmak istediği kitap da Don Quijote'ymiş. Bununla beraber bana ayrıca bu okulun rektörlüğüne de beni getirmek istediğini belirtiyordu. Gelen elçiye Majesteleri'nin bana bahşiş kabilinden bir ödeme yollayıp yollamadığını sordum. Aklından dahi geçmediği yanıtını aldım.

"Madem öyle, birader," diye karşılık verdim, "siz günde onar, yirmişer ya da hangi süratle geldiyseniz, o Çin'inize yine aynı süratle geri dönebilirsiniz, zira benim onca yolu gitmeye sağlığım elvermez. Üstelik hastalığımın yanında bir de beş parasızım. Tüm imparatorlar, krallar bir yana, benim Napoli'de koskoca Lemos Kontum var. Bunca okul sanı, onca rektörlük olmadan da beni geçindiriyor, himayesi altına alıyor ve bana dileyebileceğimden bile ziyadesiyle lütufta bulunuyor.

Kendisine böylece veda ettim, şimdi de yine böyle veda ediyor, zatıaliniz Ekselansları'na, *Deo volente** dört ay içinde nihayete erdireceğim *Persiles ve Sigismundo'nun Maceraları* adlı kitabımı gönderiyorum. Bu kitap ya dilimizde yazılmış en kötü kitap ya da en iyi kitap olacak; eğlendirme maksadıyla yazılmış kitaplar arasında demek istiyorum elbette. Hatta en kötüsü dediğime pişmanım, zira dostlarımın nazarında bu kitap iyiliğin en uç hudutlarına varacaktır. Zatıalinize yüksek sıhhat diliyorum. Zatıaliniz Ekselansları'nın hizmetkârı ben de *Persiles* de pek yakında ellerinizi ve ayaklarınızı öpmeye geleceğiz. Madrid, ekim ayının son günü, bin altı yüz on beş.

Eksclanslarının Hizmetkârı
Miguel de Cervantes Saavedra

Tanrı izi çn.

OKURA ÖNSÖZ

Aman Tanrım! Seçkin okur; ya da avam okur mu demeli, kim bilir bu önsözü ne büyük bir hevesle bekliyor, ikinci Don Quijote'nin yazarına, yani Tordesillas'ta tohumlanıp Tarragona'da doğduğu söylenen adama karşı ne misillemeler, polemikler, hakaretler yağdırdığımı sanıyorsundur! Açıkçası sana bu tatmini yaşatmayacağım; çünkü haksızlık en mütevazı gönüllerde bile öfke uyandırsa da, benimkinde bir istisna yaşanmak durumunda. Sen isterdin ki ona eşek, ahmak, küstah diyeyim, ama hiç öyle bir niyetim yok: Cezası kendi günahı olsun, ne hali varsa görsün, bana bulaşmasın. Üzülmeden edemediğim şey ise beni yaşlı ve çolak olduğum için paylaması; sanki zamanın geçişini durdurabilmek, beni es geçmesini sağlamak elimdeymiş gibi ya da çolaklığım günümüzün, geçmiş ve gelecek yüzyılların görüp görebileceği en

büyük olayda değil de bir meyhanede meydana gelmiş gibi.* Yaralarım bakanların gözünde ışıldamıyorsa da en azından nerede alındıklarını bilenler için değeri büyüktür; zira savaşta ölen asker firarda hür olandan yeğdir. Bunu öyle kuvvetle hissederim ki bugün bana imkânsızı gerçekleştirme fırsatı sunulsa, o fevkalade çarpışmada yer almadığım içim yaralarımdan azade olmaktansa, orada bulunmuş olmayı tercih ederdim. Askerin yüzünde ve göğsünde sergiledikleri, başkalarını şeref katına çıkaran ve hak ettikleri övgüye yönelten yıldızlardır. Ayrıca şunu da bilmek gerekir ki insan ağarmış saçlarıyla değil, izan gücüyle yazar; o da genellikle yıllar içinde gelişir.

Esef duyduğum bir şey daha var ki o da bana kıskanç demesi ve sanki bilmiyormuşum gibi bana kıskançlığın ne olduğunu tanımlamasıdır. Doğrusu ve açıkçası ben iki tür kıskançlıktan yalnızca kutsal, soylu ve iyi niyetli olanını bilirim. Hal böyle olunca da, ki öyledir, benim bir rahibe hele ki bir Engizisyon vekil rahibine saldırmam söz konusu değildir. Eğer bu söylediklerini malum kişi için söylemişse tamamen yanılıyor; zira kendisinin zekâsına, yaptığı işlere, bitmek bilmeyen erdemli çalışmalarına taparım. Fakat açıkçası bu yazar beyefendiye hikâyelerimin emsal niteliğinde olmaktansa daha ziyade hiciv özelliği taşıyan, ama iyi hikâyeler olduklarını söylediği için teşekkür ediyorum; zira içinde her şeyden bir parça barındırıyor olmasalar iyi hikâyeler olmazlardı.

Sanıyorum ki kendimi çok kısıtladığımı ve kendi mütevazılığımın sınırlarına hapsolduğumu söylüyorsun. Ben acılı bir kimsenin acılarını artırmamak gerektiğini bilirim. Bu beyefendinin acısı da muhakkak çok büyük olmalı ki apaçık meydana çıkmaya cesareti yok, ismini ve memleketini gizliyor; sanki majestelerine karşı ağır ihanet suçu işlemiş. Eğer tesadüf eder de kendisiyle tanışacak olursan benim adıma ona de ki, kendimi mağdur saymıyorum: Ben şeytanın kışkırtmalarını iyi bilirim; bu kışkırtmaların en büyüklerinden biri de bir kimsenin kendisine büyük para ve şöhret kazandıracak bir kitap yazdırabileceği fikrini kafasına sokmaktır. Bunu gösterebilmek

---

* Cervantes, 7 Ekim 1571 tarihinde gerçekleşen İnebahtı Muharebesinde sol elini kaybetmiştir. ç.n.

içinse ona şu hikâyeyi, senin o hoş ve nükteli üslubunca aktarmanı rica ediyorum:

"Sevilla'da dünyanın en büyük ve en komik saçmalıklardan birine kafayı takmış bir deli adam yaşarmış. Kamıştan, bir ucu sivri bir boru yapmış. Sokaktan geçen ya da nerede olursa olsun gördüğü her köpeği yakalar, bir ayağıyla köpeğin bir ayağına bastırır, bir eliyle diğer ayaklarından birini kaldırır ve boruyu münasip yerine yerleştirdikten sonra üfleyip hayvanı top gibi yusyuvarlak şişirirmiş. Ardından onu o halde hayava kaldırıp karnına bir iki şaplak atar, her zaman etrafında toplanan kalabalık güruha şöyle dermiş: 'Zatıalileriniz bir köpeği şişirmek kolay bir iş mi sanıyorsunuz?'" Peki ya zatıaliniz bir kitap yazmak kolay bir iş mi sanıyorsunuz?

Bu hikâyeyi beğenmezse, sevgili okur, kendisine yine deliler ve köpeklerle ilgili şu hikâyeyi anlatırsın:

"Cordoba'da bir başka deli adam yaşarmış. Bu deli başının üzerinde hiç de hafif olmayan bir mermer parçası taşır, ne zaman karşısına gafil bir köpek çıksa yanına gider, ağırlığınca mermeri tepesine dimdik düşürüverirmiş. Acıdan deliye dönen köpek, havlayıp ulumaya başlar, üç sokak boyunca durmadan koşarmış. Bir gün yükünü boşalttığı köpeklerden biri, bir şapkacının köpeği çıkmış; sahibi de köpeğine pek düşkünmüş. Taş, köpeğin başına inmiş, köpek acıyla inlemiş, olanları gören sahibi öfkeden deliye dönmüş. Eline bir cetveli geçirdiği gibi deliye saldırmış, kırmadığı kemiğini bırakmamış. İndirdiği her darbede şöyle diyormuş: 'Seni it, seni hırsız; benim pointerime ha? Seni insafsız! Köpeğimin pointer olduğunu görmedin mi sen?' Bu pointer kelimesini tekrarlaya tekrarlaya deli adamın posasını çıkarmış. Dersini alan deli çekip gitmiş ve bir ay ortalıklarda gözükmemiş. Fakat bir ayın sonunda yine aynı numarasıyla yeniden ortaya çıkmış; üstelik bu sefer yükünü daha da ağırlaştırmış. Köpeğin olduğu yere gitmiş, köpeğe gözünü dikip bakmış ve taşı indirmeye cüret bile edemeden şöyle demiş: 'Bu pointer köpeğidir ha, sakın!' Ondan sonra da artık ister çoban köpeği olsun ister göbelez, hepsine pointer diyor, hiçbirine taş atmıyormuş." Belki bu tarihçinin de başına aynısı gelir de zekâsının yükünü kitaplara boşaltmaya cüret etmez; ...a bir kitap kötüyse kayadan bile sert olur.

Ayrıca kendi kitabı sayesinde benim kazancımı elimden alacağı tehditlerinin de zerre umrumda olmadığını ekle. Kendisine *La Perendenga*'nın meşhur ara oyununda geçen sözlerle cevap veriyor, ayan efendim çok yaşasın, hepimize esenlikler olsun diyorum. Büyük Lemos Kontu çok yaşasın; onun Hıristiyanlığı ve meşhur cömertliği, kör talihimin bana vurabileceği bütün darbelere karşı ayakta tutar beni. Sayın Toledo Kardinali Don Bernardo de Sandoval y Rojas'ın üstün iyilikseverliği yaşasın yeter. Dünyada hiçbir matbaa kalmasa ya da benim aleyhime Mingo Ravulgo'daki şiirlerden bile çok kitap yazılsa ne çıkar. Ne benim methim olmadan ne de başkası kendilerine alkış tutmaksızın bu iki prens safi kendi iyiliklerinden, bana lütuf ve yardımda bulunma görevini üstlerine aldılar. Sırf bunun için bile kendimi talihin beni sıradan yollardan getirebileceği en yüksek mevkiden bile daha mutlu, daha zengin sayarım. Yoksul insanın yine onuru olabilir ama ahlaksızın olamaz; yoksulluk asaletin üzerine gölge düşürebilir ama üzerini tamamen örtemez. Oysa erdem, fukaralığın darboğaz ve çatlakları arasından da olsa ışığını gösterdiğinde yüce ve asil ruhların takdirini ve dolayısıyla lütfunu elde eder.

Başka da bir şey söyleme. Benim de sana bundan başka tek söyleyeceğim, Don Quijote'nin sana sunduğum bu ikinci kısmının da birincisiyle aynı ustanın elinden çıktığını, kumaşının aynı olduğunu unutmaman. Bu kısımda sana Don Quijote'yi daha geniş biçimde,

ama sonunda ölü ve gömülü olarak sunuyorum ki arkasından hiç kimse kendisine yeni tanıklıklar atfetmesin. Zira bugüne kadarkiler kâfidir. Şerefli bir insanın bu çılgınlıkları aktarmış olması da yeterli; yeniden bu konulara girmeye lüzum yok. Zira iyi şeylerin bile çok oldukları zaman değeri bilinmez. Oysa kötülüklerin bile, az oldukları zaman bir kıymeti bulunur. Az kalsın unutuyordum; tamamlamak üzere olduğum *Persiles*'i ve *Galatea*'nın ikinci kısmını bekle.

BİRİNCİ BÖLÜM

Rahip ve berberin Don Quijote'yle hastalığı konusunda yaptığı konuşmaya dair

Cide Hamete Benengeli, bu hikâyenin ikinci kısmı ve Don Quijote'nin üçüncü kez yola çıkışında, rahip ve berberin, yaşadıklarını yeniden hatırlamasından çekindikleri için neredeyse bir ay boyunca kendisini görmediklerini anlatıyor. Fakat bu sırada yeğenini ve kâhya kadını ziyaret etmeyi kesmeyip ona çok iyi bakmalarını, kendisini rahat ettirecek, kalbi ve beyni için uygun besinler vermelerini öğütlediler; zira talihsizliğinin bu organlarından kaynaklandığı gayet açıktı. İki kadın da zaten böyle yaptıklarını ve ellerinden gelen bütün özen ve gayreti göstererek yapmaya devam edeceklerini söylediler, çünkü efendilerinin gün be gün aklını geri kazanma belirtileri gösterdiğini görüyorlardı. Diğer ikisi bu haberi almaktan memnuniyet duydular; onu bu büyük olduğu kadar gerçek de olan hikâyenin birinci kısmının son bölümünde anlatıldığı üzere, öküz arabasında büyülenmiş olarak geri getirmekle çok iyi yaptıklarını düşünüyorlardı. Bu nedenle, neredeyse mümkün olmadığı kanısında olsalar da, bir ilerleme kaydedip kaydetmediğine bakmak için kendisini ziyaret etmeye karar verdiler. Yeni kabuk bağlamaya başlayan taze yarayı tekrar kanatmamak için ise gezgin şövalyelik konusunu katiyen açmayacaklardı.

Sonunda ziyaretine gittiler ve kendisini üzerinde kalın, yeşil iç gömleği ve başında kırmızı Toledo şapkasıyla, yatağında oturur halde buldular; öyle solgun ve zayıftı ki mumyayı andırıyordu. On-

ları çok iyi karşıladı. Kendisine sağlığının nasıl olduğunu sordular; o da gayet mantıklı bir şekilde, dikkatle seçilmiş, zarif sözcüklerle yanıt verdi. Sohbetleri sırasında konu devlet idaresi dedikleri mesele ile yönetim şekillerine geldi. Bir yozlaşmayı düzeltip öbürünü kınadılar; bir uygulamada reform yapıp öbürünü yasakladılar. Üç adamın her biri yeni bir kanun koyuculuğa soyunuyor, kâh modern bir Likurgus kâh yepyeni bir Solon oluveriyordu. Devleti demir ocağına sokup bambaşka bir şey olarak geri çıkardılar adeta. Don Quijote bahsettikleri tüm konularda öyle mantıklı konuştu ki iki gözlemci de artık tamamen iyileşip aklını bütünüyle geri kazandığına kanaat getirdiler.

Yeğen ve kâhya kadın bütün bu konuşma sırasında orada bulunuyordu. Efendilerini aklı başında gördükleri için Tanrı'ya bıkmadan şükrediyorlardı. Ancak rahip, başta aldıkları şövalyelik meselesine değinmeme kararını bozdu ve Don Quijote'nin akıl sağlığının gerçek mi sahte mi olduğunu iyice deneyip kendi gözüyle kesin olarak görmeye karar verdi. Böylece daldan dala atlayarak konuyu saraydan gelen birtakım yeni havadislere getirdi ve bir ara Osmanlı'nın güçlü bir donanmayla oraya doğru ilerlemekte olduğuna kesin gözüyle bakıldığını, amacının ne olduğunu da büyük boranın nerede

kopacağını da kimsenin bilmediğini söyledi. Her sene olduğu gibi aynı korkuyla bütün Hıristiyanlık âlemi seferber olmuş, Majesteleri Napoli, Sicilya ve Malta Adası kıyılarının emniyetini artırmıştı. Don Quijote buna şöyle yanıt verdi:

"Majesteleri düşman kendisini hazırlıksız yakalamasın diye topraklarının güvenliğini kuvvetlendirerek müthiş zeki bir savaşçılık örneği göstermiş. Fakat benim tavsiyeme kulak verecek olsaydı, ben kendisine Majeslerinin şu anda aklından bile geçmeyen başka bir önlem almasını nasihat ederdim."

Rahip bu sözleri duyar duymaz kendi kendine şöyle söylendi: "Tanrı senin tuttuğu elini bırakmasın, zavallı Don Quijote. Bana kalırsa kendini deliliğinin doruklarından ahmaklığının boşluğuna bırakıverecek gibisin!"

Fakat rahiple aynı şeyi düşünmüş olan berber, Don Quijote'ye alınması gerektiğini düşündüğü önlemlerin ne olduğunu sordu. Belki bu da insanların prenslere verdiği çok sayıda münasebetsiz öneriden biriydi sadece.

"Benim önerim, Bay Saçkeser," dedi Don Quijote, "münasebetsiz değil, gayet münasebetli olacak."

"Onun için demiyorum," diye karşılık verdi berber, "fakat tecrübeler gösterdi ki Majestelerine tavsiye edilen çarelerin hepsi yahut çoğu ya imkânsız ya saçmasapan ya da krala veya krallığa zarar verici türden oluyor."

"Benim vereceğim tavsiye," diye karşılık verdi Don Quijote, "ne imkânsız ne de saçmalık. Bilakis akla gelebilecek önerilerin en kolay, en adaletli, en akıllıca ve en hızlı olanı."

"Yine de zatıaliniz söylemekte gecikiyorsunuz, sayın Don Quijote" dedi rahip.

"Şimdi burada söylemek istemiyorum" dedi Don Quijote, "sabaha saray danışmanlarının kulağına varmış olur yoksa; ondan sonra da benim emeğimin karşılığı olan takdiri de mükâfatı da başkası toplar."

"Ben kendi adıma," dedi berber, "burada ve Tanrı önünde söz veriyorum, zatıalinizin söyleyeceği hiçbir şeyi ne krala ne şaha ne de sıradan bir insana söylemeyeceğim. Bu yemini Rahibin Öykü-

sü'nden öğrendim; giriş kısmında krala yüz altın sikkesini ve serseri katırını çalan hırsızı ihbar ediyordu."

"Ben öyküden anlamam," dedi Don Quijote, "ama sayın berberin iyi bir adam olduğunu bildiğim kanıtına dayanarak bu yeminin iyi olduğunu da biliyorum."

"Öyle olmasaydı bile," dedi rahip, "ben kendisine kefilim. Bu konuda dilini yutacak, sesini çıkarmayacak; yoksa cezasını ben ödeyeceğim."

"Ya zatualinize kim kefil olacak, sayın rahip?" dedi Don Quijote.

"Mesleğim," diye yanıtladı rahip, "benim işim sır saklamak."

"Tanrı aşkına!" dedi bunun üzerine Don Quijote. "Majestelerinin çığırtkanlarıyla haber salması ve İspanya'da dolaşmakta olan bütün gezgin şövalyeleri derhal saraya toplaması gerekiyor. Yarım düzineden başka gelen olmasa bile aralarından bütün Osmanlı'nın gücünü tek başına alt etmeye yetecek biri çıkamaz mı? Beyefendiler, kulaklarınızı açın ve beni dinleyin siz. Sanki tek bir gezgin şövalyenin iki yüz bin kişilik bir orduyu yekpare bir boğazmış ya da badem ezmesinden yapılmış gibi yerle bir ettiği görülmemiş şey midir? Olmadı siz söyleyin bana böyle harikalarla dolu kim bilir kaç hikâye var? Meşhur Don Belianis'in kendisi ya da Galyalı Amadis'in soyundan gelen sayısız gezgin şövalyeden biri bugün yaşasaydı, ancak benim kötülüğüme olurdu! Bunlardan biri bugün hayatta olsaydı ve Osmanlıyla karşılaşsaydı, yemin ediyorum karşı tarafın tek şansı olmazdı! Fakat Tanrı halkını sakınacak ve onlara eskinin gezgin şövalyeleri kadar cesur olmasa da en azından ruhen onlardan aşağı kalmayan birini gönderecektir. Tanrı beni biliyor; başka da bir şey demiyorum."

"Aman!" diye haykırdı bunun üzerine yeğen. "Efendim yeniden gezgin şövalye olmak istemiyorsa canım çıksın!"

Don Quijote buna şöyle karşılık verdi:

"Ben gezgin şövalye olarak öleceğim. Osmanlı istediği kadar insin çıksın, istediği kuvvetle gelirse gelsin. Tekrar ediyorum: Tanrı beni biliyor."

Bunun üzerine berber şöyle dedi:

"Zatıalilerinize yalvarıyorum, Sevilla'da meydana gelen bir hikâyeyi kısaca anlatmama müsaade edin. Şimdi buraya cuk oturuyor da, anlatasım geldi."

Don Quijote müsaadeyi verdi ve ardından rahip ve diğerleri dikkat kesildiler. Hikâye şu şekilde başlıyordu:

"Sevilla'nın tımarhanesinde, aklını yitirmesi sebebiyle akrabaları tarafından buraya yerleştirilmiş bir adam yaşarmış. Bu adam Osuna'da kilise hukuku eğitimi alıp mezun olmuş. Pek çoklarının dediğine göre, Salamanca mezunu bile olsa yine deli olurmuş. Bu hukuk mezunu adam birkaç yıl hastanede yattıktan sonra artık iyileştiğine, aklının tamamen yerine geldiğine kanaat getirmiş. Bu kanaati üzerine başpiskoposa bir mektup yazmış ve ısrarla, çok düzgün bir dil kullanarak, kendisini içinde yaşadığı o ızdıraptan çıkarması için yalvarmış; ne de olsa Tanrı'nın merhameti sayesinde artık yitirdiği aklına geri kavuşmuş durumdaymış. Fakat akrabaları mal varlığından yararlanmak istedikleri için onu orada tutuyorlarmış ve doğru olmadığı halde ölene kadar deli olduğunu iddia etmek niyetindelermiş.

"Başpiskopos böyle makul ve mantıklı şekile yazılmış onca mektuptan sonra ikna olmuş ve bu tahsil sahibi adamın yazdıklarının doğru olup olmadığını araştırması için emrindeki papazlardan birini tımarhanenin müdürüyle görüşmeye göndermiş. Kendisi de bu deli adamla bizzat görüşmek, eğer gerçekten aklı yerinde gibi görünüyorsa kendisini özgürlüğüne kavuşturmak niyetindeymiş. Papaz söyleneni yapıp müdürle görüşmüş; müdür ise bu adamın hâlâ deli olduğunu söylemiş. Pek çok sefer gayet akıllı biri gibi konuşmasına rağmen sonunda öyle çok saçmalık zırvalıyormuş ki hem nitelik hem nicelik bakımından başta ettiği düzgün lafların hepsini geride bırakıyormuş. İsterlerse kendisiyle konuşarak bunun denemesini de yapabilirlermiş. Papaz denemeyi kabul etmiş ve deliyle bir saatten uzun süre boyunca konuşmuş. Bu süre içerisinde deli adam tek bir tutarsız ya da saçma söz dahi etmemiş. Bilakis öyle dikkatli konuşmuş ki papaz delinin iyileştiğine inanmak zorunda kalmış. Konuşmaları sırasında deli ayrıca müdürün kendisine karşı olduğunu, çünkü arada aklının başına geldiği anlar dışında deliliğinin devam ettiğini söylemesi karşılığında

akrabalarından aldığı hediyeleri kaybetmek istemediğini de söylemiş. Talihsizliğinin en büyük sebebi ise mal varlığının zenginliğiymiş; çünkü servetine göz koyan düşmanları hilebazlık ediyor, Yüce Efendimizin kendisini vahşi biri olmaktan çıkarıp bir insana dönüştürmekte gösterdiği merhameti şüphe altında bırakıyorlarmış. Sonunda öyle bir konuşmuş ki müdürü zan altında bırakmış, akrabalarını açgözlü ve kalpsiz kimseler olarak resmederken kendisini öyle akıllı göstermiş ki papaz meselenin aslını görüp kendi tespit etsin diye onu başpiskoposun yanına götürmeye karar vermiş.

"Zavallı papaz bütün iyi niyetiyle müdüre gidip diplomalı adamın buraya yatırıldığında üzerinde bulunan kıyafetleri vermesini rica etmiş. Müdür ne yaptığına dikkat etmesi gerektiğini yinelemiş, çünkü adamın hâlâ deli olduğuna hiç şüphe yokmuş. Ancak müdürün ihtar ve ikazlarının hiçbiri papazı adamı götürme fikrinden geri döndürememiş. Başpiskoposun emri olduğundan müdür razı olmuş. Adama yeni ve düzgün kıyafetlerini verip giydirmişler. Deli kıyafetlerinden sıyrılıp aklı başında bir insan kılığına girince adam papazdan gidip deli arkadaşlarına veda etmek için izin istemiş. Papaz da kendisine eşlik ederek tımarhanede bulunan delileri görmek istemiş. Bunun üzerine yanlarında bulunan birkaç kişiyle birlikte yukarı çıkmışlar. Bizim diplomalı adam, içinde o sırada sakin ve uysal gözükmesine rağmen aslında azgın biri olan bir delinin yaşadığı bir kafese yaklaşmış ve içeridekine şöyle demiş: 'Kardeşim, bir emriniz varsa söyleyin, ben evime gidiyorum; zira Tanrı o sonsuz iyiliği ve merhametini gösterdi ve ben ne kadar hak etmediysem de aklımı bana geri verdi. Artık tamamen iyileştim; aklım başım yerinde. Tanrı'nın kudreti sözkonusu olduğunda imkânsız diye bir şey yoktur. Siz O'ndan ümidini kesmeyin, itimadınızı yitirmeyin. Nasıl ki beni eski halime geri döndürdü, ona güvendiğiniz takdirde sizi de döndürecektir. Size yiyecek bir şeyler göndermeyi unutmam. Ama siz de bunları mutlaka yiyin; zira şunu bilmenizi isterim ki başından geçmiş biri olarak söylüyorum, bence bizim bütün bu deliliklerimiz aslında midelerimizin boş, beyinlerimizin saçmalıkla dolu olmasındandır. Cesaret, cesaret! Talihsiz hallerde ümitsizliğe düşmek sağlığa zararlı olduğu gibi ölüme de yaklaştırır.'

"Diplomalı adamın bu söylediklerinin hepsini azgın delinin karşı kafesinde bulunan bir başka deli işitmiş. Üzerinde çırılçıplak yatmakta olduğu eski şilteden doğrulup kakmış, sesini iyice yükseltmiş ve iyileşip aklını geri kazananın kim olduğunu sormuş. Diplomalı cevap vermiş: 'Benim, kardeşim, giden benim. Artık burada kalmama lüzum yok; bunun için bana böyle büyük bir lütufta bulunan Tanrı'ya sonsuz defa teşekkürlerimi sunuyorum.' 'Dediğinize dikkat edin, diplomalı; Şeytan sizi kandırıyor olmasın,' diye karşılık vermiş deli. 'Bastuğınız yere iyi bakın, evinizde uslu uslu oturun ki geri dönmek zorunda kalmayın.' 'Ben iyileştiğimi biliyorum,' diye yanıt vermiş diplomalı, 'geçmişe geri dönmenin lüzumu yok.' 'Siz mi iyileşmişsiniz?' demiş deli. 'Görürüz bakalım. Tanrı'ya emanet olun. Ama ben bu dünyada kendilerini temsil ettiğim Jüpiter majesteleri adına yemin ediyorum ki Sevilla'nın sizi buradan çıkarıp iyileştiğinizi iddia etmekle bugün işlemekte olduğu günah yüzünden öyle bir ceza çekeceğim ki yüzyıllar boyu hafızalardan silinmeyecek, amin. Seni zavallı küçük diplomalı! Ben ki göklerin gürleyen Erendiz'iyim; benim dünyaya kafa tutacak, her şeyi yerle bir edebilecek ateşten şimşekleri elimde tuttuğumu bilmiyor musun? Ama bu cahil kasabaya vereceğim tek bir ceza var, o da üç yıl boyunca ne buraya ne de civar bölgelerine tek bir yağmur damlası düşürmemek; bu tehdidin savrulduğu gün ve andan itibaren sayılmaya başlansın. Sen hür, sen sağlam, sen akıllı, ben deli, ben hasta ben tutsağım öyle mi? Yağmuru yağdıracağım gün kendimi asarım.'

"Delinin bağırışlarını ve söylediklerini etraftakiler dinlemiş, fakat bizim diplomalı yine bizim papaza dönmüş ve ellerine kapanarak şöyle demiş: 'Zatıaliniz üzülmesin, saygıdeğer efendim. Bu delinin söylediklerine de kulak asmayın. Eğer o Jüpiter'se, yağmur yağdırmak istemezse, ben de suların atası ve tanrısı Neptün'üm; ne zaman istersem gerektiğince yağarım.' Papaz buna şöyle karşılık vermiş: 'Sayın Neptün, yine de sayın Jüpiter'i kızdırmaya gelmez. Zatıaliniz şimdilik evinizde kalın. Daha müsait bir günde sizi almaya tekrar geliriz.' Müdür ve diğer seyirciler gülünce papaz biraz utanmış. Diplomalıyı yeniden soymuşlar; adam timarhanede kalmış ve hikâye de böylece a ermiş."

"Buraya cuk oturacak, anlatmasanız olmaz dediğiniz hikâye bu mu şimdi, sayın berber?" dedi Don Quijote. "Ah saçkeser efendi, saçkeser efendi! Gözünün önündekini görmeyecek kadar kör olana ne denir! Yoksa siz zekânın zekâyla, cesaretin cesaretle, güzelliğin güzellikle, soyluluğun soylulukla yan yana konduğu bütün karşılaştırmaların her zaman nefret uyandırdığını ve hiç hoş karşılanmadığını bilmiyor musunuz? Sayın berber, ben ne sular tanrısı Neptün'üm ne de akıllı olmadığım halde bana akıllı densin diye uğraşırım. Tek derdim, dünyanın gezgin şövalyelik düzeninin hüküm sürdüğü o mutlu çağları yeniden canlandırmamakla içine düştüğü yanlışı göstermeye çalışmaktır. Fakat bizim bozulmuş çağımız, gezgin şövalyelerin krallıkları savunduğu, bakireleri koruduğu, öksüzlerin ve sübyanların yardımına koştuğu, kibirlileri cezalandırdığı, mütevazıları ödüllendirdiği çağların keyfini sürdüğü iyilikleri hak etmiyor. Günümüzde şövalyelerin çoğu artık zincirli zırhlardansa Şam işi kıyafetler, borokarlar ve daha başka zengin kumaşlardan giysiler giymeyi tercih ediyorlar. Tanrı'nın insafına kalıp kırlarda yatan, baştan aşağı zırhlarla kuşanmış şövalyeler kalmadı artık. Gezgin şövalyelerin eskiden yaptığı gibi ayaklarını üzengilerden çekmeden, mızrağına yaslanıp şöyle kısacık bir şekerleme yapan da yok. Artık hiç kimse ormandan fırlayıp şu dağların içine dalmıyor, oradan çıkıp genelde fırtınalı ve çalkantı halinde olan deniz kıyılarını arşınlamıyor, bu sahil kenarında ne küreği, ne yelkeni ne de arması olan küçücük bir gemi bulmuyor, korkusuz yüreğinin cesaretiyle içine atlayıp, onu kâh göklere yükselten kâh sonsuz boşluğun diplerine gönderen denizin derin dalgalarına bırakmıyor kendini. Göğsünü karşı konulmaz fırtınaya karşı gerip en beklemediği anda, kendini gemiyle bindiği yerden otuz bin fersah ötede bulunca bu uzak ve yabancı topraklarda değil parşömene tunca kazılmaya layık kahramanlıklar gösterecek şövalyeler kalmadı. Artık tembellik çalışkanlığa, aylaklık gayrete, ahlaksızlık erdeme, küstahlık cesarete ve şövalyelik teorisi ise yalnızca gezgin şövalyelerin altın çağında ışıldamış olan silahşörlük pratiğine üstün geliyor. Siz söyleyin madem: Meşhur Galyalı Amadis'ten daha dürüst, daha cesuru var mıdır? İngiliz Palmerin'den daha akıllısı olabilir mi? Kim Bey

Tirante kadar cana yakın ve yumuşak başlıdır? Yunan Lisuarte kadar cengaveri var mıdır? Don Belianis'ten daha çok kılıç yarası alan da veren de görülmüş müdür? Galyalı Perion kadar yiğidi, Hirkanyalı Felixmarte kadar tehlike avcısı, Esplandian kadar samimisi gelmiş midir? Trakyalı Don Cirongilio'dan daha atağı, Rodamonte'den gözüpeği, Kral Sobrino'dan dirayetlisi mi bulunur? Reinaldos'tan atılganı, Roldan'dan yenilmezi mi vardır? Peki ya Turpin'in Kozmografi'sine göre bugünkü iki Ferrara dükünün atası olan Rugero'dan daha centilmen, daha kibar kim olabilir? Sayın rahip, bütün bu saydığım şövalyeler ve daha sayabileceğim pek çokları gezgin şövalyeydiler, şövalyeliğin şanı ve şerefiydiler. İşte benim yapacağım öneri, bunlar ve bunun gibiler olurdu. O zaman Majesteleri çok iyi hizmet göreceği gibi pek çok masraftan da kurtulur, Osmanlı'ya ise sakalını yolmak kalırdı. Bu nedenle ben de kendi hanemde kalmak istemiyorum, papaz da umrumda değil. Eğer Erendiz de berberin dediği gibi yağmurunu yağdırmazsa varsın yağdırmasın; burada ben varım, canım istediği vakit yağarım. Bunları söylüyorum ki sayın tıraş tası kendisini anladığımı bilsin."

"Doğrusu, sayın Don Quijote," dedi berber, "ben hikâyeyi o amaçla anlatmamıştım. Tanrı biliyor ya kötü bir niyetim yoktu; zatıalinizin gücenmesine gerek yok."

"Gücenip gücenmeyeceğime ben karar veririm," diye yanıtladı Don Quijote.

Bunun üzerine rahip şöyle dedi:

"Neyse ki ben henüz neredeyse tek kelime etmiş değilim. Burada Sayın Don Quijote'nin söylediği bir şeyden dolayı içime bir şüphe düştü ve vicdanımın kemirmekte olan bu yükü üzerimden atmak isterim."

"Sayın rahip istediği şeyi söyleyebilir," diye yanıtladı Don Quijote, "bırakalım şüphesini içinden atsın, zira insanın vicdanında kemirgen bir şüphe kalması hoş değildir."

"Madem müsaadeyi aldık," diye karşılık verdi rahip, "o halde aklımı kemiren şüphe şu: Ne yaparsam yapayım, zatıaliniz Don Quijote'nin bahsettiği bütün o gezgin şövalyelerin yeryüzünde yaşamış, etten kemikten, gerçek ve canlı insanlar olduğuna bir türlü ikna ola-

mıyorum. Bilakis bana hepsi kurmaca, uydurma ve yalan dolanmış gibi, uyanık insanların ya da daha doğrusu yarı uyur insanların anlattığı düşlermiş gibi geliyor."

"Bu da yine pek çoklarının düştüğü bir hata," diye karşılık verdi Don Quijote, "dünyada bu şövalyelerin hiç olmadığına inananlar var. Ben şahsen çeşitli zatlarla ve çeşitli durumlarda bu neredeyse cihanşümul denebilecek hatayı günyüzüne çıkarmaya uğraştım. Fakat bazen bu amacımı yerine getiremedim; kimi zamanlarda ise hakikatin omuzlarına tutunarak bunu başardım. Bu hakikat öyle doğru bir gerçek ki neredeyse Galyalı Amadis'i kendi gözlerimle gördüğümü söyleyebilirim. Selvi boylu, aydınlık yüzlü, koyu fakat gür sakallı bir adamdı. Yüzünde yumuşakla sert arası bir ifade taşırdı; fazla konuşmayı sevmez, kolay kolay öfkelenmez, öfkelendi mi de çabuk sakinleşirdi. Amadis'i nasıl tarif ettiysem, zannediyorum dünyaki tüm hikâyelerde yer alan diğer bütün gezgin şövalyeler için de aynı şeyi söyleyebilirim. Zira bu şövalyelerin hikâyelerde anlatıldıkları gibi olduklarına dair edindiğim intibaya, yaptıkları kahramanlıklara ve başlarından geçenlere bakılırsa, sağlam bir fizyonomi anlayışıyla yüz hatları, ten renkleri ve boyları poslarının nasıl olduğu çıkarılabilir."

"Saygıdeğer Don Quijote, peki zatınız dev Morgante'nin yaklaşık ne kadar büyük olduğunu düşünüyor acaba?" diye sordu berber.

"Devlerin dünyada gerçekten var olup olmadıkları mevzuunda kanaatler çeşitli," diye yanıt verdi Don Quijote, "ancak hakikatten zerre uzaklaşması mümkün olmayan Kitabı Mukaddes bize devlerin var olduklarını gösteriyor. Golyat adlı Filistinli'nin hikâyesinde yedi buçuk arşın boyunda, kocaman boyutta biri olduğunu anlatılır. Yine Sicilya adasında bulunan kocaman kol ve bacak kemikleri de bunların devlere ait olduğunu göstermektedir; bunların her biri birer kule boyundadır ve hendese ilmi bu gerçeğin üzerinde hiçbir şüpheye yer bırakmaz. Bununla birlikte Morgante'nin tam olarak ne boyutta olduğunu bilemiyorum; gerçi çok da uzun olmasa gerek. Böyle düşünmemin sebebi de bilhassa kendisinin kahramanlıklarına yer verilen hikâyelerde çoğu kez bir çatı altında uyuduğunu okumuş olmamdan geliyor. Eğer başını sokacak ev bulabiliyorsa, o kadar da büyük olmadığı kesin."

"Doğrudur," dedi rahip.

Ardından da bunca saçmalığı dinlemekten epey keyif aldığı için Montaubanlı Renaud'nun, Don Roldan'ın ve diğer On İki Fransız Şövalyesinin yüz hatları konusunda ne düşündüğünü sordu; neticede onların da hepsi gezgin şövalyeydi.

"Renaud konusunda," diye yanıtladı Don Quijote, "geniş yüzlü, kırmızı suratlı, biraz çıkık ve fildır fildır gözleri olan, fazla titiz ve huysuz, hırsızın hayırsızın dostu biri olduğunu söyleyebilirim. Roldan, Rotolando ve Orlando'ya gelince –bu isimlerin hepsi hikâyelerde geçiyor– bence orta boylu, geniş omuzlu, biraz çarpık bacaklı, esmer, kızıl sakallı, vücudu kıllı, tehditkâr bakışlı, sözü öz, ama çok kibar ve soylu biridir; bu konudaki kanaatim bu yönde.

"Roldan zatıalinizin dediğinizden daha centilmen değildiyse," diye karşılık verdi rahip, "o halde güzel Angelica hanımefendinin onu küçümseyip, kendisi teslim ettiği tüyü yeni bitmiş Mağripli'nin alımı, neşesi ve zarafeti için terk etmesine şaşırmamak gerekir. Üstelik Roldan'ın kabasabalığındansa Medoro'nun yumuşaklığına tutulmakla da akıllılık etti."

"O Angelica var ya," diye cevapladı Don Quijote, "yarım akıllı ve terelelli bir hanımkızdı, biraz da hoppaydı, sayın rahip. Güzelliğinin şanı kadar münasebetsizliklerini de bıraktı şu âleme. Binlerce beyefendiyi hor gördü; üstelik bini de yiğit, bini de akıllıydı. Sonra da kalktı, ne bir serveti ne ünü olan, yalnızca arkadaşına gösterdiği dostluk sayesinde kadirbilirliğiyle tanınabilmiş bir uşakcağıza tamah etti. Güzelliğinin şarkısını söyleyen meşhur şair Ariosto bile o rezil teslimiyetinin ardından başına gelenleri –pek namuslu şeyler olmasa gerek– anlatmaya çekindiği, hatta belki istemediği için şiirini yarıda bıraktı:

Çinli'den nasıl aldıysa asasını
Belki bir başkası daha iyi bir mızrapla söyler şarkısını

Bunun da bir tür kehanet olduğu muhakkak; zira şairlere aynı zamanda *vate* de denirdi, o da kâhin anlamına gelir. Bunun gerçek olduğu zaten açıkça görülüyor, çünkü bundan sonra Endülüslü ünlü bir şair ona ağıtlar söyleyip gözyaşı dökmüş, yine Kastilya'nın meşhur ve eşsiz bir başka şairi güzelliğine şarkılar yazıp söylemiştir.

"Bana söyler misiniz, sayın Don Quijote," dedi bunun üzerine berber, "bu Angelica hanımefendiyi bu kadar övenlerin yanında hiç mi yeren olmamış?"

"Sacripante ya da Roldan şair olsaydı," diye yanıtladı Don Quijote, "küçükhanıma giydirmişlerdi kesin, çünkü ister taklit ister hayallerindeki kadınların taklidi olsunlar, kendilerine sevgili olarak seçtikleri hanımlar tarafından küçümsenip reddedilen şairlerin yergi ve karalama yoluyla intikam almaları âdetten, doğal bir harekettir; cömert gönüllere yakışmayan bir intikam elbette. Ama bugüne kadar Angelica hanımefendi aleyhine yazılmış, dünyanın altını üstüne getiren bir şiirden haberim olmadı hiç."

"Bir mucize olmuş!" dedi rahip.

Ardından konuşmayı çoktan terk etmiş olan yeğen ve kahka kadının avludan gelen bağırışmalarını duyunca hep birlikte yanlarına koştular.

İKİNCİ BÖLÜM

Sancho Panza'nın Don Quijote'nin yeğeni ve kâhya kadınla giriştiği dikkate şayan münakaşa ile eğlenceli başka konulara dair

Hikâyede anlatılana göre Don Quijote, rahip ve berberin duyduğu sesler, yeğenle kâhya kadına aitti. Don Quijote'yi görmek için içeri girmekte direten Sancho Panza'ya bağırıp çağırıyor, bir yandan da kapıyı tutuyorlardı:

"Bu serserinin ne işi var bu evde? Kendi evinize gidin, kardeşim. Efendimin aklına gidip onu yoldan çıkaran da, kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde dolaştıran da sizden başkası değil."

Sancho buna şöyle yanıt verdi:

"Şeytanın kâhyası seni! Aklına girilen de, yoldan çıkarılan da, dağ başlarında dolaştırılan da benim, efendin değil! O beni götürdü, dünyayı gezdirdi; zatıalileriniz bu işte fena halde yanılıyor! Esas o

beni ada vaatleriyle kandırıp evimden çıkardı; ben hâlâ onu bekliyorum."

"Adalar götürsün seni, pis Sancho," diye karşılık verdi yeğen. "Ada da neymiş? Yenecek bir şey mi ki seni doymaz obur?"

"Yenecek bir şey değil," diye yanıt verdi Sancho, "yönetilip idaresi görülecek bir şey. Dört şehirden, saraydaki dört yargıçlıktan bile âlâ hem de."

"Yine de girmiyorsun buraya," dedi kâhya kadın, "seni pislik torbası, dalavere çuvalı seni. Sen git önce kendi evini idare et, toprağını sür. Ada mada peşinde koşmayı da bırak."

Rahip ve berber bu üçlü arasında geçen atışmayı dinlemekten büyük keyif almaktaydı, fakat Don Quijote, Sancho'nun gaf yapıp bir yığın saçma laf etmesinden ve kendi üzerine düşmeyen birtakım meselelere girmesinden korktuğu için onu yanına çağırdı, iki kadına da susmalarını ve kendisini içeri almalarını söyledi. Sancho içeri girerken rahip ve berber Don Quijote'ye veda ettiler. Deli saçması düşüncelerine nasıl inatla bağlı olduğunu, kafasını nasıl talihsiz şövalyelik ahmaklıklarıyla doldurduğunu görünce sağlığından endişe duymuşlardı. Bu sebeple rahip berbere dönüp dedi ki:

"Göreceksiniz, dostum, en beklemediğimiz anda bizim asilzade yine firar edecek."

"Ona şüphem yok," diye karşılık verdi berber, "fakat şövalyenin deliliğine silahtarın ahmaklığına şaşırdığım kadar şaşırmıyorum. Şu ada meselesine öyle inanmış ki zannediyorum ne kadar hayal kırıklığına uğrarsa uğrasın, bu işi kafasından atamayacak."

"Tanrı akıl versin," dedi rahip, "Biz dikkat edelim de bu şövalye-silahtar saçmalıklarının sonu nereye varacak görelim. Zira sanki ikisi de aynı kalıptan çıkmış gibi; hizmetkârın budalalığı olmasa efendinin deliliğinin beş para eder yanı yok."

"Öyle," dedi berber, "şu anda ikisinin ne konuştuğunu bilmeyi çok isterdim."

"Eminim yeğenle kâhya kadın bize daha sonra anlatırlar," diye karşılık verdi rahip, "dinlemeyi ihmal edecek insanlar değiller."

Bu sırada Don Quijote kendisini Sancho'yla birlikte odasına kapatmıştı. Baş başa kaldıklarını görünce ona şöyle dedi:

"Seni yoldan çıkardığımı söylemene çok alındım, Sancho. Benim de başka bir yoldan gitmediğimi biliyorsun üstelik. Birlikte çıktık, birlikte gittik ve birlikte dolaştık. İkimizin de başına aynı şans, aynı talih geldi. Seni bir defa battaniyede fırlattılarsa beni yüz defa dövdüler. Senden üstün olduğum tek yer burası."

"Orası isabet oldu," diye yanıt verdi Sancho, "çünkü zatıalinizin dediğine göre, felaketler daha çok şövalyelerin başına gelirmiş, silahtarların değil."

"Yanlışın var, Sancho," dedi Don Quijote, "biliyorsun ki *quando caput dolet* ... vesaire."

"Ben kendi dilimden başkasından anlamam," diye yanıtladı Sancho.

"Diyorum ki," dedi Don Quijote, "baş ağrıdığı zaman bütün uzuvlar ağrır. Ben senin efendin ve büyüğün olduğuma göre başın oluyorum; sen de benim uzvumsun, çünkü benim hizmetimdesin. Bu nedenle benim başıma gelen kötülük senin de başına gelmiş demektir. Benim duyduğum acıyı sen, senin duyduğunu da ben duyarım."

"Öyle olmalı," dedi Sancho, "fakat ben bir uzuv olarak battaniye üstündeyken başım bahçe duvarının öbür tarafında durmuş benim

havaya fırlatılmamı izliyordu, acı falan duymuyordu. Uzuvlar başın acısını duymaya mecbursa, başın da uzuvların acısını duymaya mecbur olması gerekir."

"Yani sen şimdi seni fırlatırlarken benim canımın acımadığını mı söylemeye çalışıyorsun?" diye sordu Don Quijote. Eğer böyle diyorsan da söyleme; düşünme bile. Çünkü ben o sırada senin bedenen çektiğin acıdan daha fazlasını ruhumda duyuyordum. Ama bunu bir kenara bırakalım şimdi; onun da usulünce konuşulup karara bağlanacağı vakit gelir. Sen söyle bana bakalım, dostum Sancho, köyde benim hakkımda neler söylüyorlar? Avam halk benim hakkımda ne düşünüyor? Ya asilzadeler, şövalyeler ne diyor? Cesaretim, kahramanlıklarım, kişiliğim ve kibarlığım hakkında neler diyorlar? Unutulup gitmiş olan şövalyelik düzenini yeniden canlandırma ve dünyaya geri kazandırma görevini üstlenmem konusunda neler konuşuluyor? Kısacası, Sancho, bu konuda kulağına çalınan ne kadar şey varsa söylemeni istiyorum; fazladan iyi bir şey de eklemeyeceksin, kötü kısımlardan eksiltme de yapmayacaksın. Sadık vasalların görevi, efendilerine gerçeği hiç değiştirmeden, olduğu gibi söylemektir; ne ilaveten bir övgüyle süslemeli, ne de boş bir lakırdıyla değerini azaltmalıdırlar. Şunu bilmeni isterim ki Sancho, prenslerin de kulaklarına methiyelerle süslenmemiş çıplak gerçekler gelseydi yaşadığımız çağ başka olurdu. Başka çağlar bizimkinden daha çok demir çağı addedilirdi; ben bizim yaşadığımız asrın altın çağ olduğunu düşünüyorum. Bu uyarım kulağına küpe olsun, Sancho. Şimdi sana sorduğum konu hakkında bildiğin her şeyi açık ve dürüstçe anlat bana."

"Seve seve yaparım hem de, saygıdeğer efendim," diye yanıt verdi Sancho, "ancak zatıalinizin söyleyeceğim şeye kızmaması koşulu ile. Madem ki çırılçıplak söylememi istiyorsunuz, kulağıma geldiği kıyafetlerden başka kıyafet giydirmeyeyim istiyorsunuz."

"Katiyen kızmayacağım," diye karşılık verdi Don Quijote. "Gayet hür biçimde konuşabilirsin, Sancho, lafı dolandırmana hiç gerek yok."

"Madem öyle ilk olarak söyleyeceğim," dedi, "avam halk zatıalinizin tam bir zırdeli olduğunu düşünüyor. Benim de sizden pek akıllı

olduğumu düşünmüyorlar. Asilzadeler diyor ki kendi soyluluk sınıfınızın dışına çıkıp adınıza Don unvanı da eklemişsiniz. İki üzüm bağınız, üç karış toprağınızla şövalye olmaya kalkmışsınız; sırtınızda bir gömleğiniz ya var ya yokmuş. Şövalyeler ise diyor ki asilzadelerin hele ki kendi pabuçlarını isle kendileri parlatan, siyah çoraplarının söküğünü ipekten yeşil iple diken silahtar asilzadelerin kendilerine rakip olmasını istemiyorlarmış."

"O kısmın benimle alakası yok," dedi Don Quijote, "zira her zaman kılığım yerinde, yamasız dolaşırım. Kıyafetim sökük olabilir, ama o da zamanla aşınmaktan değil, zırh taşımaktandır."

"Zatıalinizin cesareti, kibarlığı, kahramanlıkları ve üstlendiği göreve gelince," diye devam etti Sancho, "o konuda farklı görüşler var. Kimileri 'deli, ama komik,' diyor; öbürleri 'cesur, ama talihsiz,' diyor; bazıları ise 'kibar, ama münasebetsiz,' diyor. Böyle durmadan o kadar çok şey söylüyorlar ki ne zatıalinizde ne bende sağlam kemik bırakmıyorlar."

"Bak, Sancho," dedi Don Quijote, "erdemin üstün seviyede olduğu yerde peşine düşülür. Ünlü adamların çok azı kötü iftiralardan kaçınabilmiş, hatta hiçbiri bunu başaramamıştır. Yiğitler yiğidi, basiret ve cesaret timsali kumandan Jül Sezar bile çok hırslı olduğu, hem kıyafetinde hem davranışlarında pek de temiz biri olmadığı yönünde suçlanmıştır. Kahramanlıkları sayesinde adına Büyük unvanını eklemiş İskender'in bile ayyaşın teki olduğu söylenir. Kaç zorluğa göğüs germiş Herkül için haz ve şehvet düşkünü derler. Galyalı Amadis'in kardeşi Don Galaor'un zamparalığın dibine vurduğu söylentileri dolanır; hatta onun kardeşi için mızmız denir. Bu nedenle sevgili Sancho, bunca muhteşem adama atılan iftiraların yanında benimkiler devede kulak kalıyor; dediğin kadarsa mühim değil."

"Kahretsin! Mesele de o ya işte!" diye karşılık verdi Sancho.

"Dahası mı var yoksa?" diye sordu Don Quijote.

"Hem de daniskası var," dedi Sancho. "Buraya kadarkiler çıtır çerez. Ama zatıaliniz hakkınızda edilen bütün suçlamaları bilmek istiyorsa, size hepsini zerresini atlamadan söyleyecek kişiyi şu dakika

getiririm. Dün gece Bartolome Carrasco'nun oğlu geldi. Salamanca'ya okumaya gitmişti; şimdi bakaloryasını almış. Kendisine hoşgeldin demeye bir gittim, zatıalinizin hikâyesinin çoktan kitaplara yazıldığını söyledi bana. *La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote*'ymiş adı. Hikâyede benden Sancho Panza olarak bahsediliyormuş, Tobosolu Dulcinea hanımefendiden de. Yalnız biz gezerken başımıza gelenleri anlatıyormuş. Hikâyeyi yazan tarihçi bunları nasıl bilebilmiş diye korkudan haç çıkardım."

"Şuraya yazıyorum, Sancho," dedi Don Quijote, "bizim hikâyemizi yazan kesin bilge bir büyücü. Bunlar yazmak istedikleri zaman hiçbir şey gizleyemezsin."

"Madem bilgeymiş, büyücüymüş," dedi Sancho, "o zaman nasıl oluyor da, bu bakaloryalı Sanson Carrasco'nun dediğine göre –dediğim oğlanın adı bu– hikâyenin yazarının adı Cide Hamete Berenjena* oluyor!"

"Bir Mağripli ismi bu," diye karşılık verdi Don Quijote.

"Olabilir," dedi Sancho, "çünkü Mağriplilerin çoğu patlıcana bayılıyormuş diye duydum."

"Sen bu Cide'nin soyadını yanlış biliyorsundur, Sancho," dedi Don Quijote, "Cide de Arapçada beyefendi demektir zaten."

"Gayet mümkün," diye karşılık verdi Sancho, "fakat zatıaliniz buraya gelsin istiyorsanız ben hemen gider getiririm."

"Çok sevinirim, sevgili dostum," dedi Don Quijote, "zira söylediklerin beni meraka gark eyledi. Her şeyi öğrenmeden ağzıma lokma atamam."

"Gidip getiriyorum o zaman," diye yanıtladı Sancho.

Ve böylece efendisinin yanından ayrılarak bakaloryalı genci bulmaya gitti. Kısa bir süre sonra da bulup getirdi. Ardından bu üçü arasında gülünç mü gülünç bir konuşma geçti.

* Berenjena, İspanyolca patlıcan demek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Don Quijote, Sancho Panza ve bakaloryalı Sanson Carrasco arasında geçen gülünç konuşmalara dair

Don Quijote derin düşüncelere dalıp bakaloryalı Carrasco'yu beklemeye başladı. Sancho'nun bahsettiği, kitaplara geçen hikâyesinin nasıl olduğunu dinlemek istiyordu. Böyle bir hikâyenin halihazırda ortaya çıkmış olmasına bir türlü inanamıyordu. Daha öldürdüğü düşmanlarının kanı kılıcında kurumamışken büyük kahramanlıklarının çoktan baskıya girdiğini söylüyorlardı. Bunun üzerine ya dostu ya düşmanı olan bir bilgenin büyü yoluyla bunları matbaaya vermiş olabileceğini düşündü. Eğer dostuysa, bu kahramanlıkları daha da övmek ve gelmiş geçmiş bütün gezgin şövalyelerin en meşhur kahramanlıklarının da üstüne çıkarmak için yapmış olmalıydı. Düşmanıysa da yok etmek ve gelmiş geçmiş en kötü silahtarların kayda geçmiş en adi kötülüklerinin bile aşağısına çekmek için yapmıştı; gerçi düşününce silahtarların başarılarının hiçbir zaman yazılmadığını hatırladı. Fakat böyle bir hikâyenin yazıldığı doğruysa, bir gezgin şövalyeyle ilgili olduğu için illaki tumturaklı, büyük, görkemli, olağanüstü ve gerçek bir hikâye olmak zorundaydı.

Bununla biraz avuntu buldu; gerçi yazarın Mağripli olduğu düşüncesi kendisini yine biraz rahatsız etmişti; ne de olsa adamın adı Cide'ydi. Mağriplilerden de gerçek bir şey yazmaları beklenemezdi; zira hepsi dolandırıcı, yalancı ve dalavereci olurdu. Aşkından da yakışıksız bir biçimde bahsetmiş olabileceğinden çekiniyordu; bu durum sevgilisi Tobosolu Dulcinea'nın namusuna gölge düşürüp adını kirletebilirdi. Sadakatini ve ona karşı saygısını her zaman koruduğunu, kraliçelere, imparatoriçelere ve her mevkiden soylu genç kızların hiçbirine değer vermediğini, doğal arzularının coşkusuna hâkim olduğunu yazmış olmasını isterdi. Böylece Sancho ve Carrasco geldiklerinde onu bu ve bunun gibi pek çok kuruntulu düşüncenin içine dalmış halde buldular. Don Quijote kendilerini büyük bir nezaketle buyur etti.

Bakaloryalının adı Sanson olmasına rağmen kendisi pek iri yapılı değildi. Ama ukalalıkta üstüne yoktu; çelimsizin tekiydi, ama pek akıllıydı. Yirmi dört yaşlarındaydı. Yuvarlak yüzlü, küt burunlu, koca ağızlıydı. Kısacası bitirim bir tip olduğu, şakaya alaya, numaracılığa bayıldığı her halinden belli oluyordu. Zaten Don Quijote'yi görür görmez bunun bir örneğini derhal sergiledi. Hemen dizlerinin önüne çöktü ve şöyle dedi:

"La Manchalı Sayın Don Quijote, verin bana o kudretli ellerinizi. Henüz ilk dört emri tamamladım, ama şu giydiğim rahiplik cüppesi adına söylüyorum, zatıaliniz bu yeryüzünde gelmiş geçmiş ve gelecek en meşhur gezgin şövalyelerden birisiniz. Büyük kahramanlıklarınızın hikâyesini kaleme alan Cide Hamete Benengeli'ye şükürler olsun; dünya âlem okuyup anlasın diye hikâyeyi Arapçadan bizim avam İspanyolca dilimize çevirme zahmetine katlanan o işinin ehli kaleme binlerce kez şükürler olsun."

Don Quijote delikanlıyı yerden kaldırdı ve dedi ki:

"Demek ki benim hikâyemin yazıldığı, yazanın da Mağripli bir bilge olduğu doğru, öyle mi?

"Hem de öyle doğru ki efendim," dedi Sanson, "bana kalırsa bugün bu kitabın on iki binden fazla kopyası deveran etmekte. Bana inanmıyorsanız Portekiz'e, Barcelona'ya, Valensiya'ya sorun; oralarda hep basıldı. Hatta Antwerp'te bile şu an basılmakta olduğu

söylentileri var. Ben çevrilmediği dilin basılmadığı ülkenin kalmayacağına eminim."

Bunun üzerine Don Quijote dedi ki:

"Erdemli ve saygın birini en mutlu edecek şeylerden biri ömrü hayatında basılı bir kitaba geçtiğini ve insanların dilinde güzel bir isim olarak yer ettiğini görmektir. Güzel bir isim dedim, çünkü aksi gerçekleştiği takdirde ölmekten beter olmuş demektir."

"İyi şöhret yapmak ve iyi bir isim elde etmek meselesinde," dedi bakaloryalı, "zatıaliniz tüm gezgin şövalyelere tek başına taş çıkartır. Çünkü hem Mağripli hem Hıristiyan, hikâyeyi kendi dillerinde anlatırken zatıalinizin yiğitliğini, tehlikelere korkusuzca atılışınızı, hem güç ve sıkıntılı durumlarda hem de talihsizlik ve yaralanmalarda gösterdiğiniz sabrı, zatıalinizle sevgili hanımefendi Donya Dulcinea'nın arasındaki platonik aşka istinaden ne kadar dürüst ve ölçülü davrandığınızı bize çok canlı bir şekilde resmettiler."

Bunun üzerine Sancho Panza "Dulcinea hanımefendime Donya dendiğini hiç duymadım ben," dedi, "sadece Tobosolu Senyora Dulcinea denir. Daha buradan hikâyenin hatalı olduğu belli."

"Orası önemli bir fark teşkil etmiyor," diye karşılık verdi Carrasco.

"Etmiyor elbet," diye sözü aldı Don Quijote, "fakat söyleyin bana, sayın bakaloryalı; bu hikâyede en çok hangi kahramanlıklarımdan bahsediliyor?"

"O konuda farklı görüşler var," diye yanıtladı bakeloryalı, "tıpkı zevklerin de farklı olduğu gibi. Kimileri zatıalinizin Briareus ve diğer devlere benzettiği yeldeğirmenleri macerasına inanıyor; kimileri tokmak macerasına. Birisi daha sonradan iki koç sürüsüne dönüşen ordu tasvirini öve öve bitiremiyor; öbürü defnedilmek üzere Segovia'ya götürülen naaşı anlatıyor; bir diğeri kürek mahkûmlarının serbest bırakılmasının hepsinden üstün tutarken, bir başkası Benedikten devleriyle yiğit Biscaylı'nın kavgasının üstüne tanımıyor."

"Söyleyin bana, sayın bakaloryalı," dedi bunun üzerine Sancho, "bizim sadık Rocinante'nin olmayacak duaya amin demeye kalktığı Yanguaslıların serüveni de burada geçiyor mu?"

"Bilge ne var ne yoksa anlatmış," diye yanıtladı Sanson, "hatta sadık Sancho'nun battaniye dansını bile en ince ayrıntısına varana kadar tek tek anlatıyor."

"Ben battaniye dansı falan etmedim," diye karşılık verdi Sancho, "havada dans ettiğim doğru, hem de istediğimden bile fazla ettim."

"Zannediyorum," diye araya girdi Don Quijote, "dünyada inişleri çıkışları olmayan, insana ait hiçbir hikâye yok. Hele ki şövalyelik hikâyeleri söz konusu olduğunda hiçbirinin yalnızca başarı dolu olaylardan meydana gelmesi mümkün değildir."

"Mamafih," diye karşılık verdi bakaloryalı, "hikâyeyi okumuş olan kimileri de diyor ki eğer yazar Don Quijote'nin çeşitli karşılaşmalarda yediği sayısız köteğin birkaçını saymamış olsa memnun olurlarmış."

"Hikâyenin aslı burada başlıyor işte," dedi Sancho.

"Hakkaniyetli davranmak adına hiç bahsetmeyebilirlermiş de," dedi Don Quijote, "zira bir hikâyenin gerçekliğini ne eksilten ne de artıran eylemleri, özellikle de hikâyenin ana kahramanını hakir gösterecekse hiç yazmaya lüzum yoktur. İşin aslına bakılırsa ne Aeneas Vergilius'un resmettiği kadar saygılı, ne de Odisseas Homeros'un anlattığı kadar ihtiyatlı değildi zaten."

"Doğrudur," diye karşılık verdi Sanson, "fakat şair olarak yazmak ayrı, tarihçi olarak yazmak ayrı şeydir. Şair olayları oldukları gibi değil, olmaları gerektiği gibi anlatabilir ya da söyleyebilir; tarihçi ise bunun aksine olayları olmaları gerektiği gibi değil, gerçekliklerine ne bir şey eklemek ne de içinden bir şey çıkarmaksızın, oldukları gibi anlatmak zorundadır."

"Madem öyle, bu Mağripli beyefendi gerçekleri anlatmak istiyorsa," dedi Sancho, "o zaman efendimin yediği dayakların arasında benimkilerin de bulunması gerekir. Çünkü zatıalinizin boyunun ölçüsünü alırken benim bütün vücudumun ölçüsünü almadan bıraktıkları hiç olmadı. Ama benim de buna şaşırmama gerek yok; zira efendim kendisi diyor başın çektiği acıları bütün uzuvlar illaki çekecek diye."

"Ne uyanık tilkisiniz, Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote. "Yemin ediyorum, bir şeyi hatırlamak istediniz mi hafızanız hiç teklemiyor."

"Yediğim kötekleri unutmak istesem de," dedi Sancho, "hâlâ kaburgalarımda taze izleri duran yaralarım izin vermez."

"Susunuz Sancho," dedi Don Quijote, "bakaloryalı beyefendinin sözünü bölmeyin. Bu hikâyede benden başka nasıl bahsedildiğini anlatması için yalvarıyorum kendisine."

"Benim hakkımda da," dedi Sancho, "hikâyenin ana karankterlerinden biri olduğum söyleniyor."

"Karankterler değil, karakterler olacak, dostum Sancho," dedi Sanson.

"Ha, bir sözcü avcısı daha mı çıktı başımıza?" dedi Sancho. "Böyle giderse ömür billah bitiremeyiz hikâyeyi."

"Siz hikâyenin ikinci önemli kişisi değilseniz, benim o ömrüm kısalsın, Sancho," diye karşılık verdi bakaloryalı. "Hatta öyleleri var ki hikâyedeki en zeki kişiler yerine sizin konuşmanızı dinlemeyi yeğliyor. Tabii bir de sayın Don Quijote'nin vaat ettiği o ada valiliği meselesinin gerçek olacağına inandığınız için biraz fazla kerizlik ettiğinizi düşünenler var tabii. Kendisi de burada, buyurun."

"Güneşimiz henüz sönmüş değil," dedi Don Quijote. "Sancho zamanla yaş aldıkça, yılların getirdiği tecrübe sayesinde, valilik görevini yerine getirmek konusunda şimdi olduğundan daha ehil ve yetkin hale gelecektir."

"Tanrı aşkına, efendim," dedi Sancho, "ben o adayı şimdiye kadar aldığım yaşımla idare edemeyeceksem, artık Metuşelah'ın yaşına gelsem yine edemem. Esas dert, sizin o adanın bir yerlerde habire gecikiyor olmasında, artık nerede bilmiyorum. Yoksa bende kafa olmadığından değil."

"O işi Tanrı'ya havale edin de, Sancho," dedi Don Quijote, "her şey yoluna girecektir; hem belki sizin düşündüğünüzden bile daha iyi olur. Tanrı istemedikçe ağaçtaki yaprak bile kımıldamaz."

"Doğru," dedi Sanson, "Tanrı istedikten sonra Sancho'nun idare edeceği bir değil bin ada olur."

"Ben buralarda çok vali gördüm," dedi Sancho, "bana sorarsanız pabucumun tabanı etmez hiçbiri. Ama ona rağmen hepsine seniyor deniyor, yemekleri gümüş tepsilerde sunuluyor."

"Onlar ada valisi değil," diye karşılık verdi Sanson, "daha kolay yönetilecek başka valiliklerin idarecileri. Ada valilerinin en azından gramer bilgilerinin tam olması lazım."

"Gram dedin mi onu iyi kıvırırım," dedi Sancho, "ama mer diyince pas geçerim, çünkü ondan anlamam. Ama şimdilik bu valilik işini Tanrı'ya bırakalım da beni kendisine en hayrımın dokunacağı yere göndersin. Sayın bakaloryalı Sanson Carrasco, size şunu söylemek isterim ki bu hikâyenin yazarının benim hakkımda hiç gücendirici bir şey söylemeden böyle bahsetmesi beni mest etti. Çünkü sadık bir silahtar olarak söylüyorum, eğer eski Hıristiyanlığıma yakışık almayacak bir şey söylemiş olsaydı, o zaman sağır sultan bile duyardı sesimi."

"Öylesi mucize yaratmak olurdu," diye yanıt verdi Sanson.

"Mucize mi değil mi bilmem," dedi Sancho, "herkes insanların hakkında ne konuştuğuna ne yazdığına dikkat etsin, öyle aklına ilk gelen şeyi hemen ortalığa atıvermesin."

"Bu hikâyede bulunan kusurlardan biri," dedi bakaloryalı, "yazarın kitaba Münasebetsiz Meraklı'nın Hikâyesi diye bir öykü eklemiş olması. Öykü kötü olduğundan veya yanlış anlatıldığından değil de, Senyor Don Quijote zatualilerinin hikâyesiyle hiçbir ilgisi olmadığından."

"Bahsine girerim," diye karşılık verdi Sancho, o itin oğlu her şeyi birbirine karıştırmıştır."

"O halde," dedi Don Quijote, "hikâyemin yazarı bilge değilmiş. Kafasına göre uydurup, artık ne çıkarsa çıksın diye yazmaya kalkan cahilin tekiymiş. Tıpkı Ubedalı ressam Orbaneja gibi yani. Ona da sormuşlar neyin resmini yapıyorsun diye, 'Ne çıkarsa artık,' demiş. Bir seferinde bir horozu olduğundan öyle farklı resmetmiş ki yanına Gotik alfabesiyle 'Bu bir horozdur' diye not düşmek icap etmiş. Benim hikâyem de böyle olmalı; anlaşılması için yanına not düşmek gerekecek."

"Yok, hayır," diye karşılık verdi Sanson, "çünkü sizinki öyle açık ve net ki kafa karışıklığına yol açacak hiçbir şey yok. Çocuklar kitabın sayfalarını çeviriyor, gençler okuyor, yetişkinler anlıyor, yaşlılar övgülere boğuyor. Kısacası artık her türlü insan tarafından öyle çok biliniyor, okunuyor ve tanınıyor ki ne zaman bir yerde yaşlı ve sıska bir beygir görecek olsalar hemen 'İşte Rocinante geliyor' diyorlar. Kitabın en düşkünleri ise genç uşaklardan oluşuyor. Bir tane senyor salonu yok ki içinde bir Don Quijote bulunmasın. Biri bırakıyorsa

hemen öteki alıyor; beriki üstüne atlıyorsa diğeri ben alayım diye yalvarıyor. Kısacası bu hikâye bugüne kadar görülmüş en keyifli ve en zararsız eğlence olma özelliği taşıyor, zira bütün kitapta tek bir ahlaksız söz kırıntısı dahi bulunmadığı gibi Katolik düşünceden ayrılan bir fikir de yok."

"Başka türlü yazılsaydı," dedi Don Quijote, "gerçekler değil yalanlar yazılmış olurdu. Yalanlara başvuran tarihçiler de tıpkı sahte para yapanlar gibi yakılmalıdırlar. Benim hikâyemde yazılacak onca şey varken bu yazarın neden başka romanslara ve alakasız hikâyelere başvurduğunu bilemiyorum. Belli ki "Ha sap ha saman..." falan filan diye giden atasözünü düşünerek davranmış. Açıkçası sırf benim düşüncelerimi, iç çekişlerimi, gözyaşlarımı, yüce hedeflerimi ve atılımlarımı ortaya koysa El Tostado'nun tüm eserlerinin toplamından daha büyük ya da en az onun kadar büyük bir cilt çıkarabilirmiş.* Yani benim anladığım kadarıyla, bakaloryalı beyefendi, hangi türde olurlarsa olsunlar, hikâye ve kitap yazmak için kavrayışı güçlü, izanı olgun olmak gerekir. Nükteli ve mizahi bir şekilde yazabilmek büyük dehaların işidir: Tiyatrodaki en cingöz karakter soytarıdır, çünkü ahmak gibi gözükmek isteyen birinin kesinlikle ahmak olmaması gerekir. Tarih bir anlamda kutsal bir iştir; çünkü hakiki olmak zorundadır. Hakikatin olduğu yerde ise hakikat olduğu sürece Tanrı vardır; gelgelelim buna rağmen hâlâ sanki lokma dağıtır gibi kitap yazıp dağıtanlar var."

"Hiçbir kitap, içinde iyi bir şey barındırmayacak kadar kötü değildir," dedi bakaloryalı.

"Ona şüphe yok," diye yanıtladı Don Quijote, "fakat pek çok sefer görüyoruz ki yazıları sayesinde hak ettikleri büyük üne kavuşmuş olanlar, bunları matbaada bastırdıklarında kazandıkları ünü tamamen yitiriyor ya da en azından değerini bir ölçüde azaltmış oluyorlar."

"Onun sebebi," dedi Sanson, "basılı eserler rahatça incelenebildiğinden kusurlarının da kolaylıkla görülmesidir. Yazar ne kadar ünlü olursa eseri de o kadar yakın mercek altına tutuluyor. Dehala-

* Avila piskoposu Alfonso Tostado yazma konusunda aşırılığın simgesiydi, öyle ki "Tostado'dan bile çok yazmak" diye bir deyim vardı -çn.

rıyla ünlü adamlar, büyük şairler, seçkin tarihçiler her zaman ya da genellikle, başkalarının eserlerini eleştirmeye meraklı, bunu özel bir eğlenceye dönüştürmüş, fakat kendileri dünyaya hiçbir eser katmamış kimselerin hasetine maruz kalırlar."

"Onda şaşılacak bir şey yok," dedi Don Quijote, "çünkü kendileri vaaz kürsüsünde bir şey söyleyemeyecek pek çok din alimi, vaaz verenlerin eksiklerini ve fazlalarını söylemeye gelince on numara oluverirler."

"Tamamen böyledir, Senyor Don Quijote," dedi Carrasco, "fakat yine de bu sansürcülerin ağızlarına aldıkları eserlerden saçılan güneşin üzerindeki ufak lekeler konusunda daha ılımlı olmalarını, daha az titizlenmelerini dilerdim. *Aliquando bonus dormitat Homerus** ise de, eserini gün ışığına çıkarırken mümkün mertebe az gölge altında kalsın diye nice uykusuz geceler geçirdiğini unutmasınlar. Üstelik onlara ben gibi gözüken şeyler bazen o benleri taşıyan yüzlerin güzelliğine güzellik katabilir. Yani diyeceğim şu ki bir kitap basan kişi kendini çok büyük bir riske atmış olur, çünkü bütün okurları memnun ve tatmin edecek bir kitap yazmak, olabilecek en büyük imkânsızlıktır."

"Benimle ilgili olan pek az kişiyi memnun etmiştir," dedi Don Quijote.

"Bilakis, *stultorum infinitus est numerus*† olduğu gibi, bu hikâyeden de hoşlanan muazzam sayıda insan çıktı. Yalnız yazarın hafızasına dil uzatanlar oldu, çünkü Sancho'nun eşeğini çalan hırsızın kim olduğunu söyleyemiyor. Bundan bahsedilmiyor da sadece anlatılanlardan çalındığı sonucu çıkarılıyor. Ondan sonra da bir daha yeniden ortaya çıkmamasına rağmen kendisini yine aynı eşeğin üstünde görüyoruz. Yine Sancho'nun Morena Dağlarındaki valizin içinde bulduğu yüz sikkeyle ne yaptığını yazmayı da unuttuğunu söylüyorlar; çünkü ondan da bir daha bahsetmiyor. Bu paralarla ne yaptığını ya da bunları nereye harcadığını bilmek isteyen çok kişi var; kitaptaki en büyük eksiklerden biri bu."

Sancho yanıtladı:

---

* Homeros bile arada uyuklar; en bilge kişi bile hata yapar –çn.

† Ahmaklar saymakla bitmez –çn.

"Sanson Efendi, ben şahsen şu anda bunun açıklamasını yapmakla uğraşacak durumda değilim, zira midem öyle fena ki iki yudum yıllanmış şarapla çaresine bakmazsam bir deri bir kemik kalacağım. Evde biraz olacaktı; hem hanım da beni bekler. Yemek bittikten sonra geri gelir sırf zatualinizin değil, cümle âlemin istediği soruyu yanıtlarım; ne eşeğin kayboluşu kalır ne yüz sikkenin nereye harcandığı."

Sonra da ne bir cevap bekledi ne de tek bir kelime daha etti, arkasını dönüp evine yollanıverdi.

Don Quijote bakaloryalıya kendisine akşam yemeğinde Tanrı misafiri olmasını rica etti, hatta yalvardı. Bakaloryalı daveti kabul etti ve kaldı. Bunun üzerine her zamanki yemeğe iki güvercin daha eklendi. Sofrada şövalyelikten konuşuldu; Carrasco da sohbete ayak uydurdu. Ziyafet bittikten sonra biraz kestirdiler. Ardından Sancho geri geldi ve sohbetlerine kaldıkları yerden devam ettiler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sancho Panza'nın, bakaloryalı Sanson Carrasco'nun şüphelerini ve sorularını yanıtlamasının dışında bilinmeye ve anlatılmaya değer başka olaylar gerçekleşir

Sancho, Don Quijote'nin evine geri geldi ve bıraktığı konuşmaya dönerek şöyle dedi:

"Senyor Sanson'un söylediğine, yani eşeğimin kim tarafından veya nasıl yahut ne zaman benden çalındığını bilmek istemesine ge-

lecek olursak, kendisine cevaben söyleyeceklerim şunlardır: Talihsiz kürek mahkûmlarından ve Segovia'ya giden naaş serüveninden sonra Kutsal Kardeşlikten kaçtığımızın aynı gecesi Morena Dağlarına girdik. Efendim ve ben sık çalılıkların olduğu bir yere daldık. Efendim mızrağına yaslandı, bense eşeğimin üstündeydim. İkimiz de son girdiğimiz kavgalardan ağır yaralı ve yorgun çıktığımız için sanki dört kat kuş tüyünden döşeklere serilmişiz gibi hemen uykuya daldık. Hele ben öyle derin uyumuşum ki artık o gelen her kimse gelmiş, beni semerin altına koyduğu dört kazığın üzerine ata biner gibi yerleştirmiş, eşeğimi de alıp gitmiş de ruhum bile duymamış"

"O kolay iş," dedi Don Quijote, "yeni bir numara da değil. Aynısı Albraca Kuşatması sırasında Sacripante'nin başına da gelmişti. Brunelo denen o meşhur hırsız gelip atını bacaklarının arasından çekip almış."

"Sonra gün doğdu," diye devam etti Sancho, "ben daha şöyle bir gerinmeye kalkmadan kazıklar devrildi, ben de yeri boyladım. Eşeğe bakındım, ama göremedim. Gözlerim bütün yaşla doldu. Sonra da öyle bir ağıt tutturdum ki hikâyemizin yazarı bunu kitaba koymamışsa doğru düzgün hiçbir şey koymamış sayılır. Artık kaç gün geçti bilmem, Prenses Micomicona hanımefendiyle giderken benim eşeği görüp tanıdım. Üstünde de efendimle birlikte vurulduğu zincirden

kurtardığımız, çingene kıyafetleri giymiş o adi düzenbaz Gines de Pasamonte vardı."

"Hata orada değil," diye karşılık verdi Sanson, "esas eşeğin yeniden ortaya çıkmasından önce, yazar Sancho'nun eşek üstünde gittiğini söylüyor."

"Ona diyecek bir şeyim yok," dedi Sancho, "ya tarihçi hata etmiş ya da matbaacının dikkatsizliğine gelmiş."

"Muhakkak öyledir," dedi Sanson, "ama yüz eskudo sikkesine ne oldu peki? Sırra kadem mi bastılar?"

Sancho yanıt verdi:

"Ben onları kendim, karım ve çocuklarıma harcadım. Ben efendim Don Quijote'nin hizmetinde dağları yolları aşarken karımın sabırla bekleyebilmiş olması da bu sayededir. Bunca zaman sonra beş parasız, bir de eşeksiz dönseydim, halim fena olurdu. Eğer benim

hakkımda daha başka şeyler bilmek isteyen varsa, işte buradayım; gerekirse kralın sorularını bile bizzat yanıtlarım. Ben almış mıyım almamış mıyım, harcamış mıyım, harcamamış mıyım, kimseyi alakadar etmez. Bu yollarda yediğim dayakların karşılığını parayla alacak olsaydım, her birine de dört maravedi fiyat biçilseydi, üstüne yüz eskudo daha verseler yine de yediklerimin yarısını bile ödemeye yetmezdi. Herkes elini vicdanına koysun da aka kara, karaya ak demeye kalkmasın. Herkes Tanrı'nın yarattığı kadardır, hatta çoğu zaman ondan bile azdır."

"Ben dikkat ederim de," dedi Carrasco, "eğer hikâyenin yazarı bunu bir daha yayımlatacak olursa sadık Sancho'nun bu söylediklerini eklemeyi unutturmam. Zira öykünün seviyesini epey bir yükseltecektir."

"Hikâyede düzeltilmesi gereken başka bir şey var mı, sayın bakaloryalı?" diye sordu Don Quijote.

"Elbette vardır," diye yanıtladı o da, "fakat bu bahsettiklerimden daha önemli değildir hiçbiri."

"Yazar ikinci kısmının bulunduğundan bahsediyor mu acaba, peki?" dedi Don Quijote.

"Evet, bahsediyor," diye yanıtladı Sanson, "fakat diyor ki bu kısmı henüz ne kendisi bulabilmiş, ne de kimde olduğunu biliyormuş. Yani ikincisinin çıkıp çıkmayacağından emin değiliz. Zaten kimileri diyor ki 'İkinci kısımlar hiçbir zaman iyi olmaz.' Yine başkaları da 'Don Quijote hakkında yeterince şey yazıldı,' diyor. Bu durumda ikinci kısım olacak mı olmayacak mı belli değil. Tabii melankolik olmaktan ziyade kanı kaynayanlar da diyor ki 'Daha çok Quijotelik olsun. Don Quijote yüklensin, Sancho Panza konuşsun. Ne gelecekse gelsin, biz razıyız.'"

"Yazar ne yapmayı düşünüyor peki?"

"Ne düşünecek?" diye yanıtladı Sanson, "Bütün bir seferberlikle aradığı hikâyeyi bulur bulmaz hemen baskıya vermeyi düşünüyor. Elde edeceği övgülerden ziyade eline geçecek kârı hesaplıyor tabii."

Sancho buna şöyle karşılık verdi:

"Demek yazar paraya, kâra bakıyor, öyle mi? Bir şey elde edersaşarım doğrusu, çünkü Paskalya arifesindeki terzi gibi her şeyi

hababam koştur koştur yapmak zorunda kalacak. Aceleyle yapılan hiçbir şey de olması gerektiği mükemmelliğe erişmez. Bu Mağripli efendi ya da artık her neyse, yaptığına dikkat etsin de efendim ve ben, kendisine serüvenler ve olaylar konusunda yeterince malzeme sağlarız; sırf ikinci kısmı değil, yüzüncü kısmı da yazar. Zavallı adam bizi burada yan gelip yatıyoruz sanıyor; halbuki ayakkabı giydirmek için ayağımızı kaldırsa hangi ayağımızın topal olduğunu görür. Yani diyeceğim şu ki efendim benim tavsiyeme kulak asacak olursa, biz şimdi yollarda kötülükleri telafi ediyor, yanlışları düzeltiyor olurduk; zira iyi bir gezgin şövalye olmak bunu gerektirir."

Sancho bu sözlerini daha bitirmemişti ki kulağına Rocinante'nin kişnemeleri geldi. Don Quijote bu kişnemeleri iyi bir alamete yordu ve üç dört gün sonra yeniden yola çıkmaya karar verdi. Niyetini bakaloryalıya da açtı ve kendisinden yola ne taraftan çıkması gerektiği konusunda tavsiye istedi. O da kendisine kalırsa, Aragon Krallığı'ndaki Zaragoza kentine gitmelerinin iyi olacağını söyledi. Birkaç gün sonra burada yapılacak Aziz Yorgi Festivali'nde muhteşem düellolar gerçekleşecekti. Bu düellolarda tüm Aragonlu şövalyelere galip geldiği takdirde bütün dünyadaki şövalyelere üstün gelmiş olurdu. Bu şerefli ve yiğit kararından dolayı Don Quijote'yi tebrik etti fakat tehlikelere atılırken dikkatli davranmasını da söyledi; zira onun hayatı yalnızca kendisine değil, başlarına gelen talihsizliklerde onun iyilik ve yardımlarına muhtaç olan herkese aitti."

"İşte o kısmı ben kabul etmiyorum, Senyor Sanson," dedi bunun üzerine Sancho, "obur bir delikanlının yarım düzine keleğe saldırdığı gibi üzerinde zırhıyla yüz adama saldırır benim efendim. Tanrı şahit, sayın bakaloryalı! Saldırılacak vakit ayrı, geri çekilecek vakit ayrı. Evet, her zaman da 'Ya İspanya, saldır düşmana,' deyip saldırılmaz ki! Hem duyduğuma göre –hem de efendim kendi ağzıyla söylemişti yanlış hatırlamıyorsam– cesaretin kararı, ödeklikle gözü karalığın ortasıdır. Eğer böyleyse, ben kendisinin sebepsiz yere kaçmasını da, aksi gerekirken saldırıya geçmesini de istemem. Fakat her şeyden önemlisi de, efendime şunu belirtmek isterim ki eğer beni yanında götürmek istiyorsa bütün dövüşleri kendisinin gerçekleştirmesi şartıyla gelirim; ben kendisinin temizliği ve rahatı-

na bakmak dışında başka bir mecburiyet üstlenmem. O konuda ne lazımsa fazlasıyla yaparım, ama elinde palalı baltalı kötülere karşı bile olsa kendi elimi kılıca süreceğimi düşünmek nafile olur. Ben, Senyor Sanson, cesur bir savaşçı olarak değil, bugüne kadar gezgin şövalyelere hizmette bulunmuş en iyi ve en sadık silahtar olarak ün yapmak niyetindeyim. Eğer efendim Don Quijote, kendisine göstermiş olduğum pek çok düzgün hizmeti göz önünde bulundurarak bana zatıalilerinin buralarda illaki karşımıza çıkacağını söylediği adalardan birini vermek isterse, bunu büyük bir lütuf olarak kabul ederim. Vermezse de nasıl doğduysam öyle kalırım; zaten insanın Tanrı'dan başka hiçbir şeye bel bağlamadan yaşaması gerekir. Sofradaki ekmeğin tadı ben ada valisi olmasam da aynı kalır, hatta belki daha bile lezzetli olur. Hem bu valiliklerde şeytanın bana bir tuzak kurmadığını, buralarda ayağımın takılıp tökezlemeyeceğimi, dişlerimin toptan sökülmeyeceğini nereden bileyim? Ben Sancho doğdum, Sancho ölürüm. Ama bütün bunlara rağmen, pek fazla zahmete de riske de girmeye lüzum olmaksızın, Tanrı bana güzel bir ada ya da ona benzer başka bir şey bahşetmek isterse, reddedecek kadar ahmak da değilim. Çünkü derler ki 'Fırsatını buldun mu kaçırmayacaksın.'"

"Dostum Sancho," dedi Carrasco, "tıpkı bir profesör gibi konuştunuz; fakat siz yine de Tanrı'ya ve Senyor Don Quijote'ye güvenin, ada bir yana, o size krallık bile verecektir."

"İki eksik bir fazla, çıkar hepsi aynı kapıya," diye karşılık verdi Sancho, "gerçi size şunu söyleyebilirim ki, Senyor Carrasco, efendim bana verdiği krallığı boşa atmış olmayacak. Ben kendi nabzımı ölçtüm; krallıklara hükmedecek, adalar idare edecek kadar sağlığım yerinde. Bunu efendime daha önce de pek çok defa belirttim."

"Dikkatli olun, Sancho," dedi Sanson, "Mevki sahibi olanın huyu da değişir. Vali olduğunuzda sizi doğuran anayı bile tanımazsınız belki."

"O dediğiniz," diye karşılık verdi Sancho, "soyu sopu pis ve adi olanlar için geçerlidir, benim gibi damarlarında eski Hıristiyanlık ruhunu taşıyanlar için değil. Siz benim şahsiyetime bir bakın hele! Ben de nankörlük edecek yürek var mı hiç?"

"Tanrı'ya dua edelim de öyle olsun," dedi Don Quijote, "valilik elimize geçince orasını görürüz; zaten şimdiden gözlerimin önüne geldi gibi."

Bunu söyledikten sonra bakaloryalıya eğer şairliği de varsa, sevgilisi Tobosolu Senyora Dulcinea'yla vedalaşması üzerine bir şiir yazma lütfunu göstermesini rica etti. Her bir dizenin başharfinin ise onun isminin harflerinden oluşmasına özen göstermesini istedi. Böylece şiir tamamlanınca başharflerine bakıldığında Dulcinea dToboso adı okunacaktı."

Bakaloryalı buna cevaben kendisi İspanya'nın hepi topu üç buçuğu geçmeyen gerçek şairlerinden biri olmamasına rağmen bu dizeleri yazmamazlık etmeyeceğini söyledi. Gerçi bu şekilde yazmak epey zor olacaktı, zira ismi toplam on yedi harften meydana gelmekteydi. Her biri dörder mısradan oluşan dört kıta yazsa bir harf dışarıda kalacak, onluk ya da *redondilla* dedikleri beşerlilerden yazsa bu sefer de üç harf eksik kalacaktı. Ama yine de harflerden birini elinden geldiğince yedirmeye çalışacaktı ki Dulcinea dToboso adı toplam dört adet kıtaya sığsın.

"Nasıl olursa olsun, illaki böyle olmalı," dedi Don Quijote, "ismi açık seçik okunmadıkça hiçbir kadın o şiirin kendisine yazıldığına inanmaz."

Böyle yapılmasında ve yola sekiz gün sonra çıkılmasında karar kıldılar. Don Quijote, bakaloryalıya bu sırrını saklamasını tembihledi. Özellikle de rahiptcn, Üstat Nicolas'tan, yeğeninden ve kâhya kadından gizlemeliydi ki bu şerefli ve cesur kararına engel olmaya kalkmasınlar. Carrasco hepsinin sözünü verdi. Ardından veda etti ve Don Quijote'ye başına gelen bütün iyi ve kötü olayları fırsat buldukça kendisine haber etmesini tembihledi. Böylece vedalaştılar ve Sancho seyahatleri için gerekli hazırlıkları yapmaya koyuldu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sancho Panza ve karısı Teresa Panza arasında geçen akıllıca ve eğlenceli konuşmaya ve anımsanmaya layık başka olaylara dair

(Çevirmen, bu hikâyenin bu beşinci bölümünü yazmaya başladığında artık doğruluğundan şüphe ettiğini söylüyor, çünkü bu bölümde Sancho Panza kendi kıt aklından beklenmeyecek bir üslupla konuşuyor ve öyle incelikli laflar ediyor ki çevirmen, bunları onun kendisinin düşünmüş olabileceğine ihtimal vermiyor. Fakat üstlendiği görevin gerekliliklerini yerine getirmemezlik etmek istemediğinden çeviriyor ve hikâye şöyle devam ediyor:)

Sancho evine öyle neşeli ve mutlu bir halde döndü ki karısı keyfini bir ok atımlık mesafeden anlayınca sormak zorunda kaldı:

"Neyin var, arkadaşım Sancho, neden böyle mutlusun?"

Yanıtı şöyle oldu:

"Karıcığım, Tanrı isteseydi de ben göründüğüm kadar mutlu olmasaydım daha memnun olurdum."

"Anlamıyorum, kocacığım," diye yanıtladı kadın, "Tanrı isteseymiş de mutlu olmasaymışsın daha memnun olurmuşsun falan. Boş kafalı olsam da insan mutlu olmamanın nesinden memnun olur onu bilmiyorum."

"Dinle, Teresa," diye yanıtladı Sancho, "ben mutluyum, çünkü efendim Don Quijote'ye yeniden hizmet etmeye karar verdim. Kendisi serüven aramak için üçüncü defa yola çıkmak niyetinde. Ben de yine onunla birlikte gidiyorum, çünkü fukaralığım bunu gerektiriyor, yine harcamış olduklarım gibi bir yüz sikke daha bulma ümitlerim de aynı şekilde. Buna şimdi keyfim yerinde, ama senden ve çocuklarımdan ayrılacağım için bir yandan üzgünüm de. Eğer Tanrı bana ıssızlıklardan, sapa yollardan geçmek zorunda kalmaksızın evimde oturduğum yerden ekmek verseydi –ki bunu yapabilmesi için yalnızca istemesi yeter– o zaman elbette ki sevincim ve mutluluğum daha kesin ve kalıcı olurdu, zira şu anki mutluluğum senden ayrılmanın verdiği hüzünle karışık. Bu yüzden Tanrı isteseydi de böyle sevinçli olmasaydım derken doğruyu söylüyordum."

"Bak, Sancho," diye karşılık verdi Teresa, "gezgin şövalyeliğe katıldığından beri öyle dolambaçlı laflar ediyorsun ki anlamanın imkânı yok."

"Beni Tanrı anlasın, yeter," diye yanıtladı Sancho, "zira o her şeyi anlar. Bu iş de burada kapansın. Fakat, bu önümüzdeki üç gün boyunca eşeğe iyi bakmalısın, kardeşim. Sefere hazırlıklı olsun; yemini iki misli ver, semerini koşum takımlarını gözden geçir. Düğüne gitmeye değil, devri âleme çıkıyoruz. Devlerle, ejderhalarla, canavarlarla bizim alıp veremediğimiz. Yeri geliyor bir işittiğimiz kükremeler, böğürmeler, ulumalar oluyor. Yalnız bunlar olsa yine bayram ederiz, ama bir de üstüne Yanguaslılar, Mağripli büyücüler çıkıyor."

"Ben gayet iyi bilirim ki, kocacığım," diye karşılık verdi Teresa, "gezgin silahtarlara bedavadan ekmek yoktur. Bu yüzden Yüce Tanrımıza gece gündüz dua edeceğim ki seni bu talihsizliklerden biran evvel çıkarsın."

"Dedim ya, karıcığım," diye yanıtladı Sancho, "kısa bir süre içinde bir ada valisi olacağımı düşünmüyor olsaydım, şuracıkta küt diye gidiverirdim."

"O kadar uzun boylu değil, kocacığım," dedi Teresa, "kazanmayanın kazanı kaynamaz. Sen hayatta kal yeter; ondan sonra dünyada ne kadar ada varsa şeytan alsın götürsün isterse. Ananın karnından valilikle doğmadın, bugüne kadar valiliğin olmadan geldin. Bundan

sonra da Tanrı istediği zaman mezara valilik olmadan gideceksin ya da götürürler. Dünyada niceleri var ki valilik olmadan yaşıyor da hem yaşamaya hem de diğer insanların yanında insan diye sayılmaya devam ediyorlar. Dünyada en güzel katık açlıktır; yoksulun da açlığı bitmediğinden hiçbir zaman katıksız günü geçmez. Ama sen yine de dikkatli ol, Sancho. Ezkaza bir yerin valisi olursan sakın beni ve çocuklarını unutayım deme. Bak küçük Sancho artık on beşine vardı; papaz amcası onu kiliseye adam edecekse okula gitmesi lazım. Yine kızın Mari Sancha'yı da eversek hiç fena olmaz. Sen ne kadar vali olmak istiyorsan o da kocaya varmayı o kadar istiyor. Zaten kız kısmı sağda solda kalacağına davulcuya varsa yine iyidir."

"Tanrı bana herhangi bir valilik versin de, karıcığım," diye karşılık verdi Sancho, "ben Mari Sancha'yı öyle usulünce evlendiririm ki kendisine hanımefendi demeyen yanına bile yaklaşamaz."

"Öyle olmaz, Sancho," dedi Teresa. "Kendi dengiyle evlendir; en münasibi böylesidir. Kızın takınyalarını alıp topuklu ayakkabılar verirsen, şayaklarını çıkarıp ipek elbiseler giydirirsen, 'Marica' demeyi 'sen" diye hitap etmeyi bırakır, 'Falanca Donya,' 'filanca hanımefendi' dedirtirsen, kız yolunu şaşırır, kumaşının ne olduğu o zaman belli olur."

"Saçmasapan konuşma," dedi Sancho, "alışması için iki üç yıl yeterli. Ondan sonra asalet sanki soyunda varmış gibi oturur üzerine. Hem oturmasa ne çıkar? 'Hanımefendi' olsun işte, bir şeycik olmaz."

"Kendi yolundan şaşmayacaksın, Sancho efendi," diye cevap verdi Teresa. "Olduğun yerden üste çıkmaya çalışmayacaksın; hem 'Beslemeyi eslemeden alma' demişler, unutma. Elbette kızımız Maria'yı büyük bir kontla ya da büyük bir beyefendiyle evlendirmek pek güzel olurdu. Ondan sonra adam, canı istediğinde başka türlü davranır, ağzına ne gelirse köylü kızı da derdi, andavallı da! Ben yaşadığım sürece katiyen olmaz, kocacığım! Ben kızımı bugünlere bunlar için getirmedim! Sen para kazanmaya bak, Sancho; kızı evlendirme işini bana bırak. Juan Tocho'nun oğlu Lope Tocho var şuracıkta. Aslan gibi gürbüz delikanlı; hem kim olduğunu biliyoruz, hem de kıza kötü gözle bakmadığını da görüyorum. Bizim dengimiz bu oğlanla

olursa hem usulünce evlenmiş olur, hem de gözümüzün önünden ayrılmaz. Çoluk çocuk, torun torba, hep birlikte oluruz; Tanrı'nın lütfu ve bereketi hepimizin üzerine olur. O yüzden sakın gidip de kızı o saraylarda, büyük konaklarda evlendirmeye kalkma; ne oralarda ne edeceğini bilir, ne onlar kızın kıymetini."

"Bana bak, seni canavar, iblisin karısı seni," diye karşılık verdi Sancho, "sen neden ve hangi sebeple şimdi kalkmış da benim kızımı bana Senyor denecek torunlar verdirebilecek biriyle evlendirmeme engel olmaya çalışıyorsun, ha? Bak, Teresa; ben hep büyüklerimden böyle işittim: 'Talih yüzüne güldüğü zaman nemalanmasını bilmeyenin, sırtını döndüğünde şikâyet etmeye hakkı yoktur.' Şimdi gelmiş kapımızı çalıyor, kapıyı üstüne kapatmak olmaz; rüzgâr bizden yana esiyor, bırakalım essin."

(İşte Sancho'nun bu konuşmaları ve aşağıda geçen diğer sözlerinden dolayı bu hikâyenin çevirmeni bu bölümün doğruluğunun şaibeli olduğunu söylemektedir.)

"Seni hödük," diye devam etti Sancho, "bizi bu bataktan çıkaracak hayırlı bir valilik edinsem iyi olmaz mı yani? Mari Sancha benim istediğim kişiyle evlense, sana da Donya Teresa Panza deseler, köyün soylu kadınlarına nispet, kilisede halıların üstünde yastıkların minderlerin tepesinde yer verseler iyi olmaz mı? Ama yok, sen olduğun yerde kal, duvar süsü gibi ne uza ne kısal! Bu meseleyi de burada kapatalım; çünkü sen ne dersen de Sançiça kontes olacak."

"Amma da konuştun, kocacığım!" diye karşılık verdi Teresa. "Ben yine de bu konteslik işinin kızımın zararına olacağından korkuyorum. Sen bildiğin gibi yap; ister düşes olsun ister kontes. Ama şunu bil ki hiçbiri benim rızamla, iznimle olmayacak. Kardeşim, ben hep davul dengi dengine olsun isterim; gereksiz burnu büyüklüğü de hiç kaldıramam. Daha vaftiz edilirken bana Teresa demişler; sade, basit bir isim işte. Ne eklemesi ne çıkarması, ne de Donları Donyaları var. Babamın adı Cascajo'ydu; senin karınım diye de bana Teresa Panza diyorlar. Aslında Teresa Cascajo denmesi doğru olurdu ya, kanun ne derse kral odur. Ben de bu isimle yetinirim, varsın üstüne Don koymayıversinler; zaten bana ağır gelir, taşıyamam. Kontes veya vali karısı kıyafetiyle yoldan geçtiğimi görenlerin arkamdan konuşmasını da istemem.

Hemen başlarlar; 'Şu paçoza bakın hele, nasıl da afra tafra yapıyor. Daha dün hababam yün eğiriyor, kiliseye giderken palto niyetine pelerininin ucuyla başını örtüyordu. Bugün kalkmış jüponlu etekler giymiş, broşlar takıştırmış, sanki kim olduğunu bilmiyoruz' derler. Tanrı benim yedi duyumu sağlama aldığı sürece (ya da beş duyumu, artık bende kaç tane varsa) benim kendimi bu hallere düşürmeye niyetim yok. Sen git, kardeşim, vali mi oluyorsun cezerye mi, ne oluyorsan ol, şişin şişineceğin kadar. Ama anamın ruhu üzerine yemin olsun, ne ben ne de kızım bu köyden dışarı bir adım atmayız. Namuslu kadın dediğin dizini kırar, evinde oturur. İffetli kızların tatiliyse, gördüğü işidir. Sen git Don Quijote'nle serüvenlerine koş, bizi talihsizliklerimizle baş başa bırak. Biz üzerimize düşeni yaptıkça Tanrı halimizi doğrultur. Zaten ona da Don adını kim vermiş, hiç bilmiyorum; ne anası babasında vardı, ne de dedelerinde."

"Şimdi bildim," dedi Sancho, "senin içinde kesin bir şeytan var. Tanrı aşkına, kadın, bir araba dolusu laf söyledin, ne başı belli ne kıçı! Cascajo'nun, broşların, atasözlerinin, afra tafranın benim dediklerimle ne alakası var? Sen baksana bir buraya, akılsız mankafa! (Sana böyle demeye sonuna kadar hakkım var, çünkü dediklerimden hiçbir şey anlamıyorsun, bir de ayağına gelen fırsatı tepiyorsun). Ben kızım kendini kulenin tepesinden aşağı atacak desem ya da Prenses Donya Urraca'nın niyetlendiği gibi dünyayı dolaşacak desem, benim istediğime karşı çıkmakta hakkın var derim. Ama sana kılını bile kıpırdatmadan, hem de göz açıp kapayıncaya kadar, kızın adına 'Don' ve 'hanımefendi' ekleyivereceğim, bu çöplükten çıkarıp gölgeliklerin altına yerleştireceğim, bütün Fas ümmetinde bulunmayan kadife minderlerle dolu çardaklara koyacağım diyorsam, ne demeye benim istediğime razı gelmeyeceksin?"

"Ne demeye, biliyor musun, kocacığım?" diye yanıtladı Teresa, "'El eliyle yılan tutulur!' derler de ondan. Fukaraya kimse bakmaz, ama zengine herkes gözlerini diker. Hele ki bu zengin, vaktiyle fakir de olmuşsa, o zaman çekiştirmelerin, bedduaların sonu gelmez. Bu sokaklar arı kovanı gibi boşboğazlardan, dedikoducularda geçilmez."

"Bak, Teresa," diye karşılık verdi Sancho, "sana diyeceklerimi iyi dinle, belki ömrü hayatında duymamışsındır. Hem bunlar kendi laf-

larım da değil, birazdan söyleyeceklerim, geçen Büyük Perhiz'de bu köyde vaaz veren muhterem rahibin sözleridir. Yanlış hatırlamıyorsam demişti ki şu anda önümüzde olan ve gözlerimizin gördüğü her şey, geçmişteki olaylara göre hafızamıza çok daha güçlü bir şekilde kazınır."

(Sancho'nun burada söylediği bütün bu sözler, çevirmenin Sancho'nun kapasitesini aştığı için bu bölümün şaibeli olduğunu söylediği diğer sözlerdir. Sancho da konuşmasına şöyle devam etmiştir:)

"İşte bu nedenden dolayı da iyi giyimli, şıklığı ve hizmetkârlarıyla arzı endam eden birini gördüğümüzde, ister istemez, kendisine hürmet göstermeye itiliyoruz; o sırada bu kimsenin daha evvel kendisini içinde gördüğümüz görece daha düşük bir konumu hafızamıza gelebilir. Bu düşük konum, ister fakirlik ister soyunun asalet taşımaması olsun, artık geçmişte kaldığı için artık bir hükmü kalmamıştır; yalnızca gözümüzün önünde gördüklerimiz geçerlidir. Eğer ki talihin, önceden getirdiği düşük konumundan yüksek mevkiye çıkardığı bu kimse (bunlar rahibin kendi ağzından çıkan kelimeler) evvelden beri soylu olanlarla âşık atmaya çalışmaksızın yalnızca kibar, cömert ve herkese karşı nazik olduğu sürece, şundan emin olabilirsin ki Teresa, eskiden kim olduğunu hatırlayan tek bir kişi bile olmayacaktır; tabii kıskanç kimseler dışında, ama zaten bahtiyarlığın hiçbir türü onların tehlikesinden azade değildir."

"Ben seni anlamıyorum, kocacığım," diye karşılık verdi Teresa. "Yap ne yapmak istiyorsan; benim kafamı da artık bu süslü laflarla, safsatalarla karıştırma. Eğer dediklerini yapmaya kesin yararlıysan..."

"Kararlı denir, karıcığım," dedi Sancho, "yararlı değil."

"Benimle hiç tartışmaya girme, kocacağım," diye karşılık verdi Teresa. "Tanrı nasıl istiyorsa öyle konuşuyorum ben, başımı belaya sokmaya da niyetim yok. Valilik edinmeye çok meraklıysan oğlun Sancho'yu al yanına, nasıl valilik tutulurmuş bugünden itibaren ona öğretmeye başla, çünkü oğullar babalarının mesleklerini miras almalıdır."

"Ben vali olunca," dedi Sancho, "derhal onu yanıma getirtir, sana da para gönderirim; o zaman para sıkıntım olmaz. Zira valinin parası olmasa bile illaki kendisine borç verecek birileri bulunur. Sen de kendisini olduğu gibi değil, olacağı kişi gibi giydirmeyi unutma; kılığını ona göre seç.

"Sen parayı gönder de," dedi Teresa, "ben onu kıyafete boğarım."

"Madem öyle, kızımızın kontes olacağı konusunda mutabakata vardık," dedi Sancho.

"Onun kontes olduğunu gördüğüm gün," diye cevapladı Teresa, "kızı mezara koydum sayarım. Ama bir daha söylüyorum, sen gönlün nasıl istiyorsa öyle yap; biz kadınlar kocalarımıza itaat etme yüküyle doğmuşuz bir kere, ahmağın teki olsalar kaç yazar."

Ardından sanki Sançica'sı şimdiden ölmüş, mezara konmuş gibi içli içli ağlamaya başladı. Bunun üzerine Sancho kızı kontes yapmak mecburiyetinde olsa da bunu olabildiğince erteleyeceğini söyleyerek kadını teselli etti. Böylece konuşmaları sona erdi ve Sancho yola çıkma hazırlıklarını tamamlamak üzere Don Quijote'yi görmeye gitti.

ALTINCI BÖLÜM

Don Quijote'nin yeğeni ve kâhya kadınla arasında geçenlere dair. Bütün hikâyenin en mühim bölümlerinden biri olur

Sancho Panza ve karısı Teresa Cascajo yukarıda geçen abes konuşmayı yaparken Don Quijote'nin yeğeni ve kâhya kadın da boş durmadılar; zira etraftaki binlerce işareti görünce artık birisi dayısının, öbürü efendisinin kendilerini üçüncü defa atlatıp kaçmaya ve kendilerinin deyimiyle şu gezemeyesice şövalyelik işine geri dönmeye niyetlendiğini anlamaya başlamışlardı. Onu bu berbat düşünceden

geri döndürebilmek için ellerinden geleni yaptılar, ama bütün çabaları beyhudeydi, akıntıya kürek çekseler yeriydi. Buna rağmen ettikleri diğer bütün laflar bir yana, kâhya kadın kendisine bir kez daha şöyle dedi:

"Açıkçası, saygıdeğer efendim, siz aklınızı başınıza alıp evinizde, olduğunuz yerde kalmaz, divane gibi dağlarda bayırlarda gezmeye çıkar, serüven dedikleri, benimse bela dediğim şeylerin peşine düşerseniz, ben Tanrı'ya da krala da bu işe çare bulsunlar diye yana yakıla şikâyet etmek zorunda kalacağım."

Don Quijote cevap olarak dedi ki:

"Kâhya hanım, senin şikâyetlerine Tanrı'nın ne cevap vereceğini bilemem; Majesteleri'nin ne diyeceğini de bilmiyorum. Benim tek bildiğim, eğer ben kral olsaydım, her gün önüme gelen sayısız saçmalığa yanıt vermeyeceğimdir. Kralların çok sayıdaki görevlerinden biri de herkesi dinleyip yine herkese cevap vermek mecburiyetinde olmaktır. Bu nedenle benim meselelerimin kendisine sıkıntı vermesini istemem."

Kâhya kadın bunun üzerine dedi ki:

"Söylesenize bize, efendim: Majestelerinin sarayında şövalyeler yok mu?"

"Var," diye yanıtladı Don Quijote, "çok var hem de. Olması da gerekir zaten; zira şövalyeler, prenslerin azametine azamet katar, kralın görkemini yüceltir."

"O halde zatıaliniz de kılını kıpırdatmadan sarayda duran o şövalyelerden biri olsanız olmuyor mu?"

"Bak arkadaşım," diye cevap verdi Don Quijote, "bütün şövalyelerin saraylı olamayacağı gibi, saraylıların hepsi de gezgin şövalye olamaz. Dünyada hepsinden olması gerekir. Hepimiz şövalye olsak da birbirimizden çok farklıyız. Saraylılar odalarından ya da sarayın kapısından dışarı çıkmadan, yalnızca bir haritaya bakarak, ceplerinden metelik harcamaksızın, ne sıcakla ne soğukla boğuşmadan, açlığı susuzluğu tatmadan bütün dünyayı gezerler. Fakat gerçek gezgin şövalyeler olan bizler gece gündüz demeden güneşin de soğuğun da altında Tanrı'nın insafına kalarak, bazı yayan bazı at sırtında gider, kendi ayaklarımızın altındaki dünyayı arşınlarız. Düşma[illegible] yalnızca

resimlerde görmez, karşılarına da dikiliriz. Teke tek dövüş kurallarına falan bakmadan böyle fasa fisolara aldırmaz, her koşul ve tehlike altında hepsine saldırırız. Kargın kısaymış, kılıcın noksanmış; üzerinde gizli bir uğur, bir hile mi varmış; güneş ışınları iki tarafa da eşit mesafede mi düşüyormuş; bu ve senin bilmediğin, ama benim bildiğim daha başka düello inceliklerine aldırış etmeyiz. Ayrıca şunu çok iyi bilmelisin ki iyi bir gezgin şövalye, karşısında başları bulutlara değmek bir yana gökleri delip arşa varan on tane dev olsa, bu devlerin her birinin bacakları iki kocaman kuleden meydana gelmiş olsa, kolları desen adeta o kudretli gemilerin direklerini andırsa, her bir gözü ise cam fırınlarından bile sıcak, cayır cayır alazlanmakta olan devasa birer değirmen çarkı olsa, yine de katiyen korkmayacaktır. Bilakis, bütün zarafeti ve yiğit yüreğiyle atılıp saldıracak, hatta mümkünse tek bir hamlede hepsini yere serecektir. Zırhları elmastan bile sert olduğu söylenen özel bir balığın kabuklarından yapılmış olsa bile, kılıç niyetine ise Şam çeliğinden yapılma keskin çakılar veya benim pek çok defa görmüş olduğum, yine çelikten yapılma çivilerle kaplı soparlar taşısalar bile vız gelir. Benim sevgili kâhyam, bütün bunları şövalyelerin arasında nasıl farklar olduğunu gör diye söyledim. Bu ikinci, daha doğrusu birinci türden gezgin şövalyeler bu durumda elbette ki prenslerin gözünde daha kıymetlidir. Bunların hikâyelerinden okuduklarımıza göre, aralarında öyleleri vardır ki bir değil, pek çok sayıda krallığı selamete kavuşturmuşlardır."

"Vah, benim canım efendim, vah" dedi bunun üzerine yeğeni "zatialinizin bütün bu gezgin şövalyeler hakkında söylediklerinin hepsi falan, hepsi uydurma. Hikâyelerinin anlatıldığı kitaplar da yakılmasalar bile üzerine bir sanbenito* ya da en azından adi ve terbiyeyi bozucu şeyler olduklarını belirten bir işaret konmaları gerekir."

"Ah can veren Tanrı aşkına," dedi Don Quijote, "kızkardeşimin kızı, özbeöz yeğenim olmasaydın, bu ettiğin hakaretler için sana öyle bir ceza verirdim ki bütün dünyada yankılanırdı. Daha bir avuç dantel makarasını bağlayamayan bacaksız, kalkmış gezgin şövalye kitap-

* Sanbenito: Engizisyon devrinde suçun niteliğine göre rengi değişen giysi için.

larını ağzına alıyor, bir de yasaklamaktan bahsediyor, ha? Senyor Amadis bunu duysa ne derdi? Fakat o seni bağışlardı muhakkak; zira kendisi zamanının en alçakgönüllü, en nazik şövalyesi olmasının yanında ayrıca genç kızların da koruyucusuydu. Ancak kimileri vardır ki bu dediklerini duysalar hiç senin iyiliğine olmaz. Hepsi öyle kibar ve nazik değil; aralarında ahlaksız düzenbazlar da bulunur. Kendine centilmen şövalye diyenlerin hepsi baştan aşağı centilmen değil. Kimisi sahici beyefendi, kimisi sahte. Hepsi centilmen gözükür ama gerçeğin mihenginden sağ çıkamaz. Şövalye gibi gözükmek için can atan ne adi adamlar, aşağılık adamlarmış gibi gözükmek için can atan ne yüce şövalyeler vardır. Birinciler hırsları veya erdemleriyle yükselirken, diğerleri zayıflıkları ve kusurlarıyla alçalırlar. İşte isimde bu kadar benzer olup davranışta böyle farklılaşan bu iki tür şövalyeyi birbirinden ayırabilmek de iyi bir muhakeme yeteneği gerektirir."

"Aman Tanrım," dedi yeğen. "Sevgili dayıcığım, zatialiniz ne çok şey biliyormuş! Bir gün olur da gerekirse kürsüye bile çıkabilir, hatta sokaklarda vaaz verebilirsiniz. Ne var ki gözlerinizin nasıl köreldiği, aklınızın ne biçim zırvalıklarla dolduğu ayan beyan ortada; şu kocalmış yaşınızda yiğit, hasta halinizde güçlü kuvvetli olduğunuza, kendi beliniz bükülmüş, iki büklüm olmuşken yanlışları düzeltebileceğinize, en önemlisi de hiç alakası yokken herkesi şövalye olduğunuza inandırmaya çalışıyorsunuz. Asilzadeler öyle olabilir de, fakirler olamaz!"

"Söylediklerinde çok haklısın, yeğenim," diye karşılık verdi Don Quijote, "aslında ben sana o asilzadeler konusunda öyle şeyler söylerim ki dudağın uçuklar, ama kutsal olanla insana ait olanı birbirine karıştırmamak için söylemiyorum. Şimdi bakın, arkadaşlarım, şu sözlerime iyice kulak verin: Dünyadaki bütün soylu aileler şu dört türe indirgenebilir: Önceleri mütevazı bir başlangıca sahip olup daha sonra zamanla yayılıp yüceliğin doruklarına ulaşanlar; başlangıçta yüce olup bu yüceliklerini koruyan ve hâlâ da korumaya devam edenler; başlangıçta yüce olmalarına rağmen bir piramit gibi azala azala en sonunda küçücük bir noktaya, yani aslında başlangıçtaki tabanlarıyla karşılaştırılacak olursa bir hiçliğe varanlar; en sonuncusu ise dünyada en çok sayıda bulunanlardır ve ne başlangıçları

yüksektir ne de makul denebilecek bir orta dönem geçirmişlerdir. Bu nedenle sıradan avam tabakası gibi hiçbir isim yapmadan sona varırlar. Başlangıçta mütevazı olup daha sonra yükselen ve bunu hâlâ koruyan birinci sınıfa örnek olarak Osmanlı Hanedanını alabilirsin. Kurucusu alçakgönüllü, basit bir çobanken bugün kendisini gördüğümüz mevkiye yükselmiştir. Yüksek bir mevkiden başlayıp bunu artırmadan olduğu yerde sürdüren ikinci sınıf içinde aileden prens olanlar yer alır. Bunlar mevkilerini ne yükseltir ne alçaltır, mülklerinin sınırları dahilinde barış içinde yaşarlar. Yüksek mevkide başlayıp sonunda sıfır noktasına varanlar için binlerce örnek vardır. Mısır'ın bütün Firavunları, Batlamyusları, Roma'nın Sezarları, Medlerin, Asurluların, Perslerin, Yunanların ve barbarların prenslerinden, hükümdarlarından, Senyorlarından oluşan, tabiri caizse bütün o sürü, bütün bu soylar, bir noktada hiç olarak sona ermişlerdir. Hem kendileri hem de bu soyların başlangıcı yok olmuştur; çünkü şu anda bu soyların devamından hiç kimseyi bulmak mümkün değildir. Bulunsalar bile basit ve alçak mevkide bulunurlar. Avam halk konusunda ise diyecek pek bir sözüm yok. Bunlar sadece yaşayan insan sayısını artırmaya yarar, başka ne de bir şöhreti ne de bir övgüyü hakederler. İşte sevgili saftirik hanımlar, bu söylediklerimden çıkarmanızı istediğim şey, soy sop meselesi çok karışık bir meseledir ve yalnızca erdemlilik, zenginlik ve cömertlikleri sayesinde seçkin ve büyük olduklarını ortaya serebilenler bu konumdadır. Erdem, zenginlik ve cömertliği saydım, çünkü yüce olan ahlaksızsa ahlaksızların en büyüğü, zengin olan ise cömert değilse pinti bir dilenci sayılır. Zira zenginliğin sahibini mutlu yapan varlıklı olması değil, bu varlığı harcayabilmesidir. Ayrıca mesele de harcarken kafasına göre değil, iyi harcamayı nasıl yapacağını bilmesinde yatar. Yoksul centilmenin ise efendiliğini gösterebilmesinin tek yolu erdemliliktir; hatırşinas, kibar, nazik, terbiyeli, sıkı ağızlı, dikkatli, mütevazı ve her şeyden önemlisi de müşfik tavırlar sergilemelidir. Çünkü bir fakire gönülden verdiği iki metelik sayesinde çan sesine sadaka vermiş kadar cömertlik göstermiş olacak, bu meziyetlerini gören herkes de kendisini tanımasa bile onun iyi bir soydan geldiğine hükmedecektir; zaten artık gelmemesi

demek olur. Erdemli olmak her zaman övgüyle ödüllendiri-

lir; erdemli kimselerin övülmemesi söz konusu olamaz. İnsanlar iki yoldan şerefli ve zengin olabilir, sevgili kızlarım: Bunlardan birincisi kalemin, ikincisi silahın yoludur. Bende kalemşorluktan çok silahşörlük var; silahlara meyletmemden dolayı Mars gezegeninin etkisi altında dünyaya gelmiş oluyorum. Dolayısıyla benim bu yoldan gitmem neredeyse bir mecburiyet sayılır. Bütün dünyayı karşıma alsam da yolum bu yoldur benim. Bu nedenle tanrıların istediğini, kaderin emrettiğini ve her şeyden önemlisi de benim gönlümde yatanı istememi sağlamaya uğraşmanız nafile bir çaba olur. Gezgin şövalyeliğe mahsus güçlükleri biliyorum bilmesine, ama bu yoldan ulaşılan sonsuz zenginlikleri de biliyorum. Erdemliliğin yolunun daracık bir patika, ahlaksızlık yolunun ise geniş ve ferah olduğunun da farkındayım, bu iki yolun farklı sonlara vardığını da biliyorum. Çünkü ahlaksızlığın geniş ve ferah yolunun sonu ölümdür; erdemliliğin dar ve çetin yolu ise yaşamla son bulur. Üstelik geçici yaşam değil, bilakis sona varmayan bir yaşamdır bu. Yine biliyorum ki, tıpkı bizim Kastilyalı büyük şairimizin söylediği gibi,

Bu yalçın kayalıklardan çıkılır
Ölümsüzlüğün yüce tahtına
Sendeleyenin hiç varamadığı katına

"Eyvahlar olsun!" dedi yeğen. "Efendim bir de şair çıksın mı sana! Her şeyi biliyor, her şeye gücü yetiyor. Bahse girerim, istese duvar ustası bile olur da kafes yapar gibi bir ev konduruverir şuraya."

"Seni temin ederim, sevgili yeğenim," diye karşılık verdi Don Quijote, "bu şövalyelik düşünceleri bütün duygularımın hâkimi olmasa, benim yapmadığım şey, elimden çıkmayan acayip eşya kalmazdı; başta kafes ve kürdan."

O sırada kapı çalındı. Kim o diye sorunca Sancho Panza kendisinin geldi-

ğini belirtti. Kâhya kadın kimin geldiğini anlar anlamaz yüzünü görmemek için kaçıp gizlendi; kendisinden o denli tiksiniyordu. Kapıyı yeğen açtı. Efendisi Don Quijote kollarını iki yana açıp Sancho'yu karşıladı. İkili Don Quijote'nin odasına kapandılar ve aralarında yine öncekini aratmayan bir başka konuşma geçti.

YEDİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin silahtarıyla arasında geçenler ve diğer meşhur olaylara dair

Kâhya kadın Sancho Panza'nın efendisiyle içeri kapandığını görür görmez ne işler çevirdiklerini anladı. Bu görüşmenin sonunda üçüncü kez yola çıkma kararının alınacağını tahmin ettiğinden paltosunu eline geçirdiği gibi, her yanını korku ve telaş sarmış halde çıktı ve bakaloryalı Sanson Carrasco'yu bulmaya gitti. Ağzı laf yapan biri olmasının yanında efendisiyle yeni ahbaplık kurmuş bulunduğundan, kendisini bu saçma fikirden geri döndürebileceğini düşünüyordu.

Adamı evinin avlusunda volta atarken buldu. Görür görmez de telaştan ter içinde kalmış haliyle yanına gidip ayaklarına kapandı. Onu öyle sıkıntı ve endişeli gören Carrasco şöyle dedi:

"Neyiniz var, kâhya hanım? Ne oldu size? Canınızdan can koparıyorlar sanki, nedir derdiniz?"

"Ne olsun, sevgili Sanson beyefendiciğim, efendim kaçıp gidiyor, o oldu; fırlayacak bu sefer, kesin!"

"Nereye fırlıyor, hanımefendi?" diye sordu Sanson. "Vücudundan bir parçası mı kopmuş?"

"Parçası kopmadı," diye yanıtladı kadın, "aklı başından kopup gidiyor. Yani diyorum ki, sevgili bakaloryalı efendiciğim, yine yola çıkmak istiyor. Bu sefer üçüncüsü olacak; yine macera peşinde dünyayı dolaşmaya niyetli. Gerçi o macera diyor, ama ben güzellikli bir yanını göremiyorum. İlk seferinde bir eşeğin üstünde dayaktan pestili çıkmış halde geri getirdiler. İkincisinden öküz arabasında bir kafese atılmış halde döndü; kendisine sorsanız büyü yapmışlardı. Hali

öyle perişandı ki onu doğuran anası gelse tanıyamazdı; sapsarı, bir deri bir kemik kalmış, gözleri yuvalarının içine göçmüştü. Kendine getirebilmek için altı yüzden fazla yumurtamı heba ettim. Tanrı da şahidim, cümle âlem de, tavuklarım da; işte yüzleri."

"Ona rahatlıkla inanırım," diye karşılık verdi bakaloryalı, "tavuklarınız öyle besili, öyle semiz, öyle iyi tavuklar ki canlarından can çıkarsanız aksini iddia edemezler. Yani sonuç olarak, kâhya hanım, Don Quijote'nin yapacağından korkulan şey dışında başka bir büyük felaket meydana gelmiş durumda değil mi?"

"Değil, efendim," diye yanıtladı kadın.

"O halde endişelenmeyin," diye karşılık verdi bakaloryalı, "gönlünüzü ferah tutup evinize gidin. Bana öğle yemeği için sıcak bir şeyler hazırlayın; yolda giderken de Azize Apollonia duasını edin, biliyorsanız tabii. Ben birazdan gelirim, o zaman mucizelere şahit olacaksınız."

"Vay başıma gelenler!" diye yanıtladı kâhya kadın. "Zatıaliniz Azize Apollonia duasını mı okumamı istiyorsunuz? Efendimin derdi diş ağrısı olsaydı olurdu, ama esas zoru aklıyla."

"Ben ne dediğimi biliyorum, kâhya hanım. Şimdi gidin ve benimle münakaşaya girmeyin. Biliyorsunuz ki ben Salamancalı bir bakalorya sahibiyim, daha çene çalınacak bir durum yok," diye yanıtladı Carrasco.

Bunun üzerine kâhya kadın çıktı. Bakaloryalı ise zamanı gelince anlatılacak bir meseleyi konuşmak için rahibi bulmaya gitti.

Don Quijote ve Sancho'nun odaya kapandıları sürede, aralarında bu hikâyenin harfi harfine doğruladığı bir konuşma geçti.

Sancho efendisine dedi ki:

"Efendim, ben zatıaliniz ne zaman beni götürmek isterse müsaade etmesi konusunda karımla konuşup kendisini iptina ettim."

"İkna ettim diyeceksin, Sancho," dedi Don Quijote, "iptina değil."

"Yanlış hatırlamıyorsam," diye karşılık verdi Sancho, "zatıalinizden iki veya üç defa rica etmiştim eğer ne demek istediğimi anlıyorsanız benim kelimelerimi düzeltmeyin diye. Anlamazsanız da diyin ki: 'Sancho,' ya da 'iblis,' deyin isterseniz, 'dediğini anlamıyorum.' Ben derdimi anlatamazsam o zaman düzeltin. O kadar oyunsalımdır ben de."

"Anlamıyorum, Sancho," dedi bunun üzerine Don Quijote, "çünkü o kadar da oyunsalım ne demek, bilmiyorum."

"O kadar oyunsalım demek," diye yanıtladı Sancho, "ben çok öyleyim demek."

"Bu sefer hiçbir şey anlamadım," diye karşılık verdi Don Quijote.

"Siz beni anlamıyorsanız," diye cevapladı Sancho, "daha nasıl diyeyim bilmem. Daha fazlasını bilmiyorum, Tanrı yardımcım olsun artık."

"Tamam, şimdi anladım," diye karşılık verdi Don Quijote, "sen şunu demek istiyorsun: Öyle uysal, yumuşakbaşlı ve itaatkarsın ki ben ne dersem kabul eder, sana öğrettiğim her şeye razı olursun yani."

"Bahse girerim," dedi Sancho, "siz beni ta en başta anladınız, ama bir iki yüz tane pot daha kırayım diye kafamı karıştırmak istediniz."

"Mümkün," diye yanıtladı Don Quijote. "Ama söyle bakalım, Teresa ne diyormuş?"

"Teresa şunu diyor," dedi Sancho. "Zatıalinizle yaptığım anlaşmayı sağlama almalıymışım. Söz uçar yazı kalır, çünkü kağıtları karan ayrı, dağıtan ayrıdır, bir hediye iki sözden iyidir. Bana sorarsanız kadından gelen öğüt kıttır, almayanın hakkı kötektir."

"Ben de tamamen katılıyorum," diye karşılık verdi Don Quijote. "Söyle bakalım, Sancho, biraz daha anlat. Bugün ağzından bal damlıyor."

"Mesele şu ki," diye yanıtladı Sancho, "zatıalinizin herkesten iyi bildiği gibi, hepimizin sonu ölüm. Bugün varız, yarın yokuz. Koyun da aynı yolun yolcusu, kuzu da. Bu dünyada kimse Tanrı'nın bahşedeceğinden bir saat bile fazla ömür biçemez kendine. Zira ölümün kulağı sağırdır ve kapımızı çalmaya geldiğinde hep acelesi vardır; ne dualara ne zor kullanmalara, ne saltanata ne de piskoposlara bakar. Bunu hem herkes söyler, hem de vaaz kürsülerinden bize böyle anlatılır."

"Dediklerinin hepsi doğru," dedi Don Quijote, "ama bunlarla nereye varacaksın bilmiyorum."

"Varacağım şu ki," dedi Sancho, "sizin hizmetinizde bulunduğum süre boyunca zatıalinizin bana aylık ödeme yapılacak şekilde

sabit maaş bağlaması ve bu maaşın sizin kendi mülkünüzden ödenmesi. Zira lütuflara bel bağlamak istemiyorum; ya geç gelir ya yanlış gelir ya da hiç gelmez onlar. Yeter ki Tanrı beni kimseye borçlu bırakmasın. Ben ne kazandığımı bilmek istiyorum; çokmuş, azmış fark etmez. Tavuk bir yumurta yumurtlasa da ufak ufak birikir, damlaya damlaya göl olur. Birazcık kazanç oldu mu hiçbir şey kaybedilmiş sayılmaz. Ama açıkçası olur da zatıaliniz bana vaat ettiğiniz adayı verirseniz ki hiç sanmıyorum da ummuyorum da, adanın geliri neyse hesaplanıp maaşımdan düşülmesin diyecek kadar da nankör ve açgözlü değilim."

"Dostum Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "bazen tek bir düşünce o düşülen kadar iyidir."

"Anladım," dedi Sancho, "bahse girerim düşülecek değil, düşünülecek demem gerekirdi, ama önemli değil, zatıaliniz benim dediğimi anladınız."

"Hatta o kadar iyi anladım ki," diye yanıtladı Don Quijote, düşüncelerinin en derinliklerine kadar girdim ve bunca atasözüyle neyi hedef aldığını anladım. Bak, Sancho: Gezgin şövalye kitaplarında silahtarların aylık ya da yıllık olarak ne kadar kazandıklarına dair ufacık bir belirti görmüş olsaydım, ben sana seve seve maaş bağlardım. Ama bütün kitapları ya da çoğunu okumuş olmama rağmen hiçbir yerde gezgin bir şövalyenin silahtarına düzenli maaş bağladığını okuduğumu hatırlamıyorum. Tek bildiğim ödül usulüyle hizmet ettikleri. En beklemedikleri anda efendilerinin şansı yaver gidiyor ve bir ada ya da ona denk başka bir şeyle ödüllendiriliyor yahut da en azından bir isim veya asalet unvanı ediniyorlar. Eğer bu ümit ve ilavelerle tekrar hizmetime girmek isterseniz buyurun girin, hayhay. Fakat kadim gezgin şövalyelik teamüllerini yerinden oynatacağımı sanmak nafile bir düşünce olur. Kısacası, sevgili Sancho, evinize geri dönün ve karınız Teresa'ya niyetlerimi açıklayın. Eğer hoşuna giderse, siz de benimle ödül usulü birlikte olmayı kabul ederseniz, *bene quidem.** Etmezseniz, eskisi gibi dost kalırız. Güvercinlikte yem olduktan sonra güvercin eksik olmaz. Şunu da unutmayın, evladım, güzel bir umut kötü bir

* Buyurun, memnuniyetle -çn.

kazanımdan yeğ olduğu gibi kötü bir telafidense düzgün bir sızlanma daha iyidir. Böyle konuşuyorum ki benim de sizin gibi gökten atasözü yağdırabileceğimi bilin, Sancho. Son olarak şunu söylemek istiyorum ve diyorum ki eğer ödüle bağlı olarak benim yanımda yer almak ve başıma gelecek ne varsa ortak olmak istemezseniz Tanrı yanınızdan eksik olmasın, sizi azizlik mertebesine çıkarsın. Ben nasılsa başka silahtar bulurum; sizden daha itaatkâr ve özenli olacakları gibi sizin kadar ahmaklık ve çenebazlık da etmezler."

Sancho, efendisinin böyle kararlı konuştuğunu duyunca dünyası karardı, yüreği daraldı; çünkü dünyaları verseler efendisinin onsuz yola çıkmayacağını sanmıştı. O böyle tedirgin ve efkârlı beklerken o sırada içeri Sanson Carrasco girdi. Yanında kâhya kadın ve yeğen de vardı; efendilerini yeniden serüven aramaya gitmekten hangi sözlerle vazgeçireceğini duymak için can atıyorlardı. Cingöz Sanson, Don Quijote'yi ilk seferki gibi abartılı bir şekilde kucakladı ve sesini iyice yükselterek şöyle dedi:

"Ah, gezgin şövalyeliğin çiçeği, ah silahların ışıldayan güneşi, İspanyol milletinin şerefli aynası! Ulu Tanrı'ya yalvarıyorum, sizin üçüncü kez yola çıkışınıza mani olmaya kalkacak şahıs veya şahıslar kendi arzularının dolambaçlı yollarından çıkamasınlar, niyetlerine hiç varamasınlar."

Ardından kâhya kadına dönüp dedi ki:

"Kâhya hanım, artık Azize Apollonia duasını okumayı bırakabilirsiniz. Ben biliyorum ki Senyor Don Quijote'nin bu yepyeni ve yüce tasarılarını uygulamaya geçirmesi göklerin ve yıldızların kesin bir kararıdır. Ben bu şövalyeyi bileğinin gücüyle yiğitler yiğidi yüreğinin meziyetini daha fazla bekletmemeye ikna etmezsem kendi vicdanımın üzerine büyük bir yük bindirmiş olurum. Çünkü onun geç kaldığı her an, dünyayı kötülükleri iyileştirmekten, yetimlerin canını, bakirelerin namusunu korumaktan, dullara yardım etmekten, evlilere destek olmaktan mahrum bırakmaktadır. Bunlara bir de gezgin şövalyelik yoldaşlığıyla ilgili, alakalı, ona bağlı başka şeyler de eklenir. Ey, sevgili yağız ve yiğit Senyor Don Quijote, zatıaliniz durmasın artık! Yarını beklemeyin; hemen bugün düşün yollara. Eğer niyetinizi gerçekleştirirken bir ihtiyacınız olursa ben burada, bizzat şahsımla ve

mülkümle size ne gerekiyorsa sağlamaya hazırım. Zatıaliniz hazretlerine silahtar olarak hizmet etmem icap ederse bunu kendime büyük bir şans sayarım!"

Bunun üzerine Don Quijote Sancho'ya dönüp şöyle dedi:

"Ben sana demedim mi, Sancho, bana silahtar mı yok diye? Bak, kim silahtarım olmaya gönüllü: Salamanca okul avlularının aranan, en eğlenceli ismi, kendi sağlıklı, bedeni çevik, mizacı sessiz, sıcağa da soğuğa da dayanıklı, açlığa da susuzluğa da karşı sebatkâr, gezgin şövalye silahtarlığında aranan tüm özelliklerin sahibi, eşi bulunmaz bakaloryalı Sanson Carrasco! Fakat Tanrı vermesin de bu edebiyat abidesi, ilim yuvası, benim amacım uğruna kırılmasın, dökülmesin, güzel sanatların seçkin palmiyesi yıkılmasın. Bu yeni Sanson kendi memleketinde kalsın, hem memleketinin hem aksaçlı muhterem atalarının şerefine şeref katsın. Ben başka herhangi bir silahtarla yetinirim; Sancho da benimle gelmeye tenezzül etmiyor zaten."

"Tenezzül ediyorum," diye karşılık verdi Sancho. Ardından hisli bir şekilde gözlerinde yaşlarla devam etti: "Ben kendim için öküz öldü ortaklık bitti dedirtmem, benim canım efendiciğim. Benim ataların nankör değildir; bunu da herkes, özellikle de soyumun geldiği Panzaların köyündekiler çok iyi bilir. Üstelik zatıalinizin güzel davranışları ve daha da güzel sözlerinden artık kesin olarak eminim ki beni ödüllendirmeyi dört gözle bekliyorsunuz. Eğer maaşımın aşağı yukarı ne kadar olacağı konusuna girdiysem de bunu karımı memnun etmek için yaptım. Kendisi kafayı bir şeye koydu mu, istediğini alana kadar fıçı çemberi gibi sıkar insanı. Ama sonuçta erkek erkek olmalı, kadın da kadın. Ben de nereye gidersem gideyim bir erkek olduğumu inkâr edemeyeceğim için, kimi gücendireceksem gücendireyim, evimde de erkek olmam gerekir. Bu durumda yapılacak tek bir şey kalıyor, o da zatıalinizin vasiyetinizi ekiyle birlikte ikmali mümkün olmayacak şekilde yazmanız. Sonra da artık derhal yola koyulalım ki Senyor Sanson acılara gark olmasın. Baksanıza, zatıalinizi üçüncü defa yola çıkmaya ikna etmezse vicdanı rahat durmayacakmış. Ben de zatıalinize gelmiş geçmiş bütün gezgin şövalyelere hizmet etmiş silahtarlar kadar, hatta onlardan da iyi bir şekilde, sadakat ve bağlılıkla hizmet etmeye yeniden hazır olduğumu belirtirim, efendim."

Bakaloryalı, Sancho Panza'nın konuşma ve anlatım biçimini duyunca şaşakaldı. Efendisinin öyküsünün birinci kitabını okumuştu, fakat gerçekte bu kadar komik olacağına hiç ihtimal vermemişti. Ama şimdi "vasiyetini ekiyle birlikte iptali olmayak şekilde" diyeceği yerde "vasiyetini ekiyle birlikte ikmali olmayacak şekilde" dediğini işitince okuduklarının hepsinin doğruluğuna inandı ve kendisinin çağımızın en büyük mankafalarından biri olduğunu kesinkes kabul ederek, bu efendi-hizmetkâr ikilisinin dünyanın daha önce şahit olmadığı en büyük iki kuş beyinli olduğuna kanaat getirdi.

Valhasıl Don Quijote ve Sancho kucaklaşıp barıştılar ve o sırada kendilerinin kahini olan büyük Carrasco'nun tavsiye ve onayına dayanarak üç gün sonra yola çıkmalarında karar kılındı. Bu üç gün, yolculuk için gereken her şeyi hazır etmeleri için kendilerine yeterince vakit sağlayacaktı. Bir de önü siperlikli bir miğfer bulmak gerekiyordu, zira Don Quijote her ne pahasına olursa olsun giderken yanına kapalı bir miğfer almak istiyordu. Sanson miğferi kendisi vermek istedi, çünkü aynı bu özelliklerde miğferi olan bir arkadaşı vardı ve onun ricasını kırmazdı. Tertemiz çeliğin ışıltısından ziyade pasın ve küfün karaltısını taşıyordu, ama mühim değildi.

Kâhya kadının ve yeğenin bakaloryalıya ettikleri lanetler saymakla bitecek gibi değildi: Saçlarını yoldular, yüzlerini tırmaladılar ve tıpkı kiralık yasçı kadınların yaptığı gibi, sanki efendileri ölmüş gibi arkalarından uzun bir ağıt yaktılar. Sanson'un Don Quijote'yi üçüncü kez yola çıkmaya ikna etmesi in ardında yatan maksat hikâyenin devamında anlatılmaktadır ve bütün bunların hepsi, Sanson'un daha evvel görüştüğü rahip ve berberin tavsiyesi üzerine tasarlanmıştır.

Kısacası takip eden o üç gün boyunca Don Quijote ve Sancho kendileri için gerekli gördükleri şeyleri toplayıp hazırlandılar. Sancho karısını,

Don Quijote ise kâhya kadını ve yeğenini yatıştırdıktan sonra kendilerine köyün yarım fersah ötesine kadar eşlik etmek isteyen bakaloryalı hariç kimseye görünmeden, gecenin inişiyle birlikte Toboso'ya doğru yola çıktılar. Don Quijote sadık Rocinante'sinin, Sancho ise heybelerinde erzaklarını ve Don Quijote'nin lazım olur diye verdiği para kesesini taşıyan yaşlı eşeğinin üzerinde ilerlemeye başladılar. Sanson, Don Quijote'yi kucakladı ve başlarına gelen iyilikleri de kötülükleri de kendisine haber vermesini rica etti. Aralarındaki dostluğun gerektirdiği üzere, kimilerine üzülecek, kimilerine sevinecekti. Don Quijote söz verdi, Sanson köyüne geri döndü ve ikili büyük Toboso kentinin yolunu tuttular.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin sevgilisi Tobosolu Dulcinea'yı görmeye giderken başına gelenler anlatılır

Hamete Benengeli, bu sekizinci bölüme "Bismillahirrahmanirrahim!" diye başlıyor. Sonra "Bismillah," diye üç defa tekrarlıyor ve bunu, Don Quijote ve Sancho'nun arazi yoluna girdiklerini gördüğünden dolayı, bu hoş hikâyenin okurlarına artık Don Quijote'nin ve silahtarının kahramanlık ve güldürülerinin bu noktadan itibaren başladığının haberini vermek istediği için söylediğini belirtiyor. Ardından okurlara yaratıcı asilzadenin geçmiş şövalyeliklerini unutmalarını ve gözlerini gelecek onlara dikmelerini salık veriyor. Nasıl ki

diğerleri Montiel Ovası'nda başlamıştı, bu seferkiler de Toboso yolunda başlıyor; neler vaadettiğine bakılırsa çok fazla bir şey de talep etmiyor ve hikâyeye şöyle devam ediyor:

Don Quijote ve Sancho artık bir başlarına kalmışlardı. Sanson yanlarından ayrılır ayrılmaz Rocinante kişnemeye, eşeği ise pırtlamaya başladı ve hem şövalye hem silahtar bunu hayra yorup iyi bir işaret olarak gördüler. Gerçi şimdi doğruyu söylemek gerekirse, eşeğin pırtlamalarıyla anırmaları, beygirin kişnemelerinden daha yüksek çıkıyordu. Buradan da Sancho kendi talihinin efendisininkini de geçeceği sonucunu çıkardı. Bunu kendi bildiği bir yıldız falcılığına mı dayandırıyordu, bilemiyorum, çünkü hikâyede burası açıklanmıyor. Bilinen tek şey ne zaman ayağı takılsa veya düşse keşke evden hiç ayrılmasaydım dediğinin duyulduğuymuş; çünkü sendeleyip düşmek pabuç parçalatmaktan ya da kaburgaları kırdırmaktan başka bir işe yaramazmış. Doğrusu biraz safça olsa da bu konuda hakkı vardı. O sırada Don Quijote kendisine şöyle dedi:

"Dostum, Sancho, gece hızla üzerimize çökmekte; bu gidişle Toboso'ya dün doğumunda yetişemeyeceğiz. Ama niyetim, başka bir

serüvene atılmadan önce oraya varmak ve emsalsiz Dulcinea'nın hayır duasını ve yüksek müsaadesini almak; bu müsaade sayesinde tüm tehlikeli serüvenlerden zaferle çıkacağıma kesin gözüyle bakıyorum. Zira bu dünyada şövalyelere en çok cesaret veren şey, sevgililerinin lütfunu aldıklarını görmektir."

"Ben de öyle düşünüyorum," diye yanıtladı Sancho. "Ama zatıalinizin kendisini görüp konuşabilmesi biraz zor geliyor bana; en azından hayır duasını alabileceğiniz bir yerde görebilmeniz pek mümkün değil. Ama avlunun arka duvarının üstünden atlarsa o ayrı; ben de zatıalinizin Morena Dağlarının kalbinde yaptığı çılgınlıkları anlatan mektubu götürüp verdiğimde kendisini orada görmüştüm."

"O tarifi mümkün olmayan, hiçbir zaman hak ettiği övgüye kavuşamayacak olan güzelliği gördüğün yeri bahçe avlusunun duvarı mı sandın sen, Sancho?" dedi Don Quijote. "Galeriler, koridorlar, loncalar ya da zengin kraliyet saraylarında artık nasıl diyorlarsa onlardan biri olmasın?"

"Hepsi olabilir," diye yanıtladı Sancho, "ama bana duvar gibi geliyor, yanlış hatırlamıyorsam tabii."

"Yine de gidelim oraya, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote. "ben onu göreyim de ister duvar olsun, ister pencere, ister duvar deliği, ister bahçe mazgalı; benim için fark etmez. Onun güzelliğinin güneşinden benim gözlerime ufacık bir ışın erişti mi zaten zihnimi öyle aydınlatır, yüreğimi öyle kuvvetlendirir ki dünyada bilgelik ve cesaret konusunda eşim benzerim bulunmaz."

"Yani açıkçası, efendim," diye karşılık verdi Sancho, "ben Tobosolu Senyora Dulcinea'nın güneşini gördüğüm zaman hiç öyle ışınlar saçacak kadar parlak değildi. Ama dediğim gibi zatıalileri o sırada buğday elediği için kalkan toz yüzünü bulut gibi örtmüş, karaltmıştı."

"Yoksa sen hâlâ benim sevgilim Dulcinea'nın buğday elediğini aklına getirmeye cüret mi ediyorsun, Sancho?" dedi Don Quijote. "O dediğin, seçkin insanların yaptığı ve yapması gereken işlere hiç mi hiç yakışmayan bir uğraştır. Onlar üstünlüklerini bir arbalet atımı mesafeden belli edecek işler ve uğraşlarla meşgul olmak için eğitilip yetiştirilmişlerdir! Ah Sancho, bizim kendi şairimizin bile o dört perinin kristal evlerinde yaptıkları işleri anlattığını unutmuşsun ya! O

canım Tajo nehrinden başlarını uzatır da yeşil çayırlara oturur, o pahabiçilmez kumaşları bizim yaratıcı şairin tasvirine göre altınla, ibrişimle, incili süslerle nakşederler. Benim sevgilim de senin kendisini gördüğün sırada böyle bir iş görüyordur. Ancak beni kıskanan kötü bir büyücü hoşuma gidecek her şeyi ters çevirip başka türlü gösteriyor olmalı. Bu nedenle şimdi kitaba da basılmış olduğu anlatılan kahramanlıklarımın hikâyesinin yazarı bir ihtimal benim düşmanım olan bir bilgeyse her şeyi birbirine karıştırmış, bir doğrunun yanına bin yalan katmış, gerçek bir hikâyenin ilerleyişinin gerekliliklerine uymayacak bambaşka olaylar anlatmış olmasından korkuyorum. Ah bütün kötülüklerin başı, erdemlerin düşmanı kıskançlık! Bütün kötülükler beraberinde bir nebze de olsa keyif getirirler, Sancho; fakat kıskançlıkla ancak tatsızlık, hırs ve öfke elde edilir."

"Ben de onu diyorum," diye karşılık verdi Sancho, "Ayrıca bakaloryalı Carrasco'nun bize okudum diye anlattığı, bizle ilgili o efsane ya da hikâyede benim şerefim iki paralık olmuş, yerlere çalınmış, hani derler ya sokakları süpürüyor olmalı. Fakat şahsen dürüst bir adam olarak yemin ediyorum ki hayatımda hiçbir büyücü hakkında kötü konuşmadım, zaten öyle kıskanılacak bir malım mülküm de yok. Biraz tilki olduğum doğru, içimde bir parça köftehorluk da yok değil, ama her zaman doğal, asla sahte olmayan ahmaklığım bunların hepsini koca bir pelerin gibi örter. Yine de hiç olmazsa Tanrı'ya ve Kutsal Katolik Kilisesi'nin tüm inançlarına sıkı sıkıya bağlı kaldığım ve yahudilerin ezeli düşmanı olduğum için tarihçilerin bana merhamet gösterip yazılarında benden iyi bahsetmeleri gerekirdi. Ama ne isterlerse desinler; ben çıplak doğmuşum kendimi çıplak bilirim, ne kazanır ne kaybederim. Ben kitaplara yazıldığımı, bütün dünyada elden ele dolaştığımı görmüşüm, benim hakkımda ne derlerse desinler, umrumda değil."

"Bu dediklerin bana çağımız şairlerinden birinin başına gelenleri anımsattı, Sancho," dedi Don Quijote. "Bu şair bütün fahişelerle ilgili ağır bir hiciv kaleme almış, ama fahişe olup olmadığı kesin olarak bilinmeyen bir kadının ismini bu hicivde geçirmemiş. Diğerlerinin olduğu listede kendisini göremeyen kadın şaire sitem etmiş, kendisinde diğerleriyle aynı sıraya koymayacak ne gördüğünü sor-

muş. Derhal kendi isminin de eklenmesini ya da hikâyenin devamına koymasını söylemiş, yoksa doğduğuna pişman edecekmiş. Şair söyleneni yapmış ve kadının itibarından eser kalmayacak şekilde yazmış yazıştırmış. Kadın haysiyetsizliği üzerinden de olsa kendisine şöhret kazandırdığı için durumdan memnun kalmış. Yine buraya uyan bir başka hikâye de sırf gelecek çağlara ismi kalsın diye, dünyanın yedi harikasından biri sayılan meşhur Diana Tapınağını ateşe veren çobanın hikâyesidir. Gerçi bu amacına erişemesin diye adını anmanın yasaklanması, ne yazıda ne sözde adını geçirmeye müsaade edilmemesine rağmen yine Herostratus olarak bilinegelmiştir. Yine büyük imparator Şarlken'in Roma'da bir şövalyeyle başına gelenler de buna benzer bir hikâye oluşturur. İmparator, meşhur Rotunda Tapınağını görmek istemiş. Burası antik çağlarda "tüm tanrıların tapınağı" olarak anılırmış, ama şimdi daha makul bir adlandırmayla "bütün azizlerin" deniliyor. Roma'daki tüm pagan yapılar arasında sağlam kalanı ve yapıldığı zamanki kurucuların meşhur ihtişamını ve görkemini en iyi koruyanıdır. Yarın bir portakal şeklinde, devasa bir yapıdır ve tepesindeki tek bir pencereden, daha doğrusu tavan camından başka bir yerden hiç ışık almamasına rağmen hayli aydınlıktır. İşte İmparator da yapıyı bu camdan aşağı bakarak inceliyormuş. Yanında da Romalı bir beyefendi durmuş, bu meşhur mimari harikasının güzelliklerini, ince ayrıntılarını kendisine açıklıyormuş. Tavan penceresinin yanından çekildikten sonra imparatora şöyle demiş: 'Aziz Majestejeleri, zatıalinize sarılıp kendimi şu pencereden aşağı atmayı binlerce kez arzuladım; nasıl isterdim isminin dünya üzerinde ebediyen yer etmesini.' 'Böyle fena bir düşünceyi uygulamaya geçirmediğiniz için size teşekkür ederim,' diye karşılık vermiş imparator. 'Bugünden itibaren ben de sadakatinizi yeniden imtihana tabi tutabilmeniz için size gereken fırsatı sunacağım. Bu nedenle bundan sonra benimle kati surette konuşmamanızı, benimle aynı yerde dahi bulunmamanızı emrediyorum.' Ardından kendisine büyük bir meblağ ödül vermiş. Yani demek istediğim, Sancho, şan şöhret sahibi olma arzusu kuvvetli bir arzudur. Horatius'u üstündeki bütün zırhıyla beraber, köprünün üstünden Tiber nehrinin derin sularına atlatan şeyin ne olduğunu sanıyorsun sen?

Mucius'un kolunu ve elini ateşe vermesine sebep olan neydi? Ya Curtius'u Roma'nın orta yerinde beliren ateş çukuruna atmaya iten şey neydi? Peki aksi yönde onca kehanette bulunulmasına rağmen ne olmuştu da Sezar, Rubicon nehrini geçmişti? Daha modern çağlardan örnek verecek olursak, kibarlar kibarı Cortes'in* gemilerini batırıp da yanındaki yiğitler yiğidi İspanyolları Yeni Dünya'ya hapseden şey neydi peki? İşte bunlar ve bunun gibi bir dolu başka büyük kahramanlık, fanilerin meşhur işlerin hak ettiği ölümsüzlüğün bir parçası, bir ödül olarak arzuladıkları şanın şöhretin başının altından çıkmıştır ve bundan sonrakilerde de yine onun marifeti olacaklardır. Ne var ki Hıristiyan Katolik ve gezgin şövalye olan bizler, bu fani günlerimizde elde edilecek şöhretin kibrine kapılmayıp gelecek çağlara kalacak göksel ve yüce bir şöhret elde etmeye bakmalıyız. Bu hayatta elde edilecek şöhret, ne kadar uzun süreli olursa olsun, hayatın kendisi gibi onun da sonu ölüme varacaktır. Bu nedenle, ey Sancho, yaptığımız işlerin bağlı olduğumuz Hırsitiyan dininin sınırları dışına çıkmaması gerekir. Devlerle birlikte kibri de öldürmeliyiz. Cömertlik ve yüce gönüllülükle haseti, sakinlik ve soğukkanlılıkla öfkeyi, yemeyi azaltıp daha çok uyanık kalarak oburluğu ve uykuyu, fikrimizin sahibi sevgilimize göstereceğimiz sadakat ile şehveti ve kösnüllüğü, dünyayı köşe bucak gezip Hıristiyanlığın yanında iyi birer şövalye olmamızı da sağlayabilecek ve halihazırda sağlamakta olan koşulları arayıp bulacak tembelliği alt etmeliyiz. İşte Sancho, iyi bir şöhretin beraberinde getirdiği üstün övgülere ulaşmanın yolu bunlardan geçer."

"Zatıalinizin bana buraya kadar söylediği her şeyi gayet iyi anladım," dedi Sancho, "ama zatıaliniz şu anda aklıma gelmiş olan bir şüpheyi de açıklara kovuşturursa memnun olurum."

"Açıklığa kavuşturursa diyecektin, Sancho," dedi Don Quijote. "Buyur, ne istersen sor; bildiğim kadarını cevaplarım."

"Söyleyin bana, efendim," diye devam etti Sancho. "Bütün bu Jüller, Augustuslar ve saydığınız diğer kahraman şövalyelerin hepsi artık ölü olduğuna göre, şimdi neredeler?

---

* Cortes İspanyolcada "kibar" anlamına gelir. ç.n.

"Putperestler," diye yanıtladı Don Quijote, "cehennemdelerdir muhakkak. Hıristiyanlar ise eğer iyi Hıristiyanlarsa ya araftalardır ya da cennette."

"İyi madem," dedi Sancho, "ama şimdi şunu öğrenelim: Bu büyük asilzadelerin gömülü olduğu mezarların önünde gümüşten fenerler mi var, şapellerin duvarları koltuk değnekleriyle, kefenlerle, saç tutamlarıyla, balmumundan bacaklar ve gözlerle mi süslenmiş? Değilse neyle süslenmiş?"

Don Quijote buna şöyle yanıt verdi:

"Putperestlerin mezarları ekseriyetle anıt mezarlardan meydana geliyordu: Jül Sezar'ın külleri devasa bir dikilitaşın üzerine yerleştirilmiştir ve buna günümüz Roma'sında Aziz Petrus İğnesi derler. İmparator Hadrianus'un mezarı bugün Roma'nın Sant'Angelo Kalesi olan ve Moles Hadriani adını verdikleri, genişçe bir köy büyüklüğünde bir kaledir. Kraliçe Artemisia'nın kocası Mausolos'a yaptırdığı mezar dünyanın yedi harikası arasında kabul edilir. Ama bunların da pek çok sayıda putpereste ait diğer mezarların da hiçbiri kefenlerle ya da mezarda yatanların aziz olduğunu gösteren başka adaklar veya sembollerle süslenmemiştir."

"Ben de oraya geliyorum," diye karşılık verdi Sancho. "Şimdi söyleyin bana, hangisi daha zor: Bir ölüyü diriltmek mi, bir devi öldürmek mi?"

"Cevabı çok basit," diye yanıtladı Don Quijote. "Ölüyü diriltmek daha büyük iştir."

"Şimdi kapana kıstırdım sizi," dedi Sancho. "Bu durumda ölüleri diriltenlerin, körlerin gözünü açanların, sakatları iyileştirenlerin, hastalara sağlık verenlerin, mezarlarının önünde fenerlerin yandığı, şapellerini diz çökmüş dindar insanların doldurup kalan eşyalarına tapındığı kimselerin şöhreti hem şimdiki hem öteki dünya açısından, yeryüzünde gelmiş geçmiş bütün putperest imparatorların ve gezgin şövalyelerin geriye bıraktıkları şana nazaran çok daha iyi bir şöhret olması gerekir."

"Bunun da doğruluğunu kabul ediyorum," diye karşılık verdi Don Quijote.

"O halde bu şöhret, bu lütuflar, bu ayrıcalıklar ya da adına ne diyorlarsa," diye devam etti Sancho, "bütün bunlar azizlerin bedenlerine ve geriye bıraktıkları kutsal eşyalara aittir. Bu azizler, Kutsal Kilise'mizin tasdik ve müsaadesi sayesinde sahip oldukları fenerler, mumlar, kefenler, koltuk değnekleri, resimler, saç tutamları, gözler ve bacaklarla insanların bağlılığını artırır ve Hıristiyanlıktaki şöhretlerini büyütürler. Azizlerin bedenlerini veya yadigâr eşyalarını krallar omuzlarında taşır, kemiklerini öper, küçük tapınaklarını ve en kıymetli sunaklarını bunlarla donatıp süslerler."

"Sancho, bütün bu dediklerinden ne çıkarmamı istiyorsun?" dedi Don Quijote.

"Diyorum ki," dedi Sancho, "biz de aziz olmak için uğraşalım. İstediğimiz şöhrete de daha çabuk ulaşmış oluruz. Baksanıza, efendim, dün ya da evvelsi gün (henüz çok vakit geçmediği için böyle diyebiliriz) çıplak ayaklı iki keşişi aziz ilan edip kutsadılar. Kendilerini bağlayıp vücutlarına işkence ettikleri demir zincirleri öpmek, bu zincirlere dokunmak artık büyük şans sayılıyor. Tanrı'nın efendimiz kralın cephaneliğinde koruduğu Roldan'ın kılıcından bile daha çok kıymet gördüğü söyleniyor. Yani efendim, mütevazı bir keşiş olmak, hangi yoldaşlıktan olursa olsun cesur bir gezgin savaşçı olmaktan daha iyi. Tanrı'nın gözünde yirmi kamçı, devlere, canavarlara, ejderhalara atılacak yirmi bin mızraktan daha değerli."

"Bunların hepsi doğru," diye karşılık verdi Don Quijote, "ama hepimiz keşiş olamayız. Hem Tanrı'nın kendinden olanları yanına almasının pek çok yolu vardır. Şövalyelik de bir dindir ve cennet katına erişmiş aziz şövalyeler de bulunur."

"Bulunur bulunmasına," dedi Sancho, "ama ben diyorum ki cennette gezgin şövalyeden çok keşiş var."

"Onun sebebi," diye yanıt verdi Don Quijote, "dindarların şövalyelerden sayıca daha fazla olmasıdır."

"Gezgin de çok," dedi Sancho.

"Evet çok," diye karşılık verdi Don Quijote, "ama pek azı şövalyelik sıfatını almayı hakediyor."

O gece ve ertesi gün, aralarında bu ve buna benzer başka konuşmalar geçerken başlarına anlatmaya değer bir hadise gelmedi; bu

durum Don Quijote'nin epey canını sıkıyordu. Nihayet ertesi gün gece çökerken büyük Toboso kentine vardılar. Kentin uzaktan görünmesiyle Don Quijote'nin keyfi büsbütün yerine gelirken Sancho'nunki iyice kaçmıştı, çünkü Dulcinea'nın evini bilmiyordu; üstelik tıpkı efendisi gibi, o da kendisini hayatı boyunca hiç görmemişti. İkisini de bir heyecandır basmıştı; biri sevgilisini göreceğinden, diğeri hiç görmemiş olduğundan. Sancho'nun efendisi kendisini Toboso'ya gönderdiğinde ne yapacağı konusunda hiçbir fikri yoktu. Sonunda Don Quijote şehre gece vakti girilmesini emretti. Toboso yakınlarındaki birtakım meşe ağaçlarının arasına girip geceyi beklediler. Tam kararlaştırdıkları vakit geldiğinde başlarına öyle olaylar geldi ki gerçekten olay denmeyi hak ediyorlardı.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Bu bölümde görülecek şeyler anlatılır

Don Quijote ve Sancho ağaçlık alandan çıkıp Toboso'ya girdiklerinde saatler aşağı yukarı geceyarısını gösteriyordu. Köyde huzurlu bir sessizlik hâkimdi, çünkü bütün köy halkı tabir yerindeyse mışıl mışıl uyumaktaydı. Karanlık geceye ay ışığı vuruyordu, ama Sancho zifiri karanlık olmasını yeğlerdi, çünkü böylece en azından sakarlıklarına bir mazeret bulmuş olurdu. Bütün köyde köpeklerin havlamalarından başka bir şey duyulmuyordu; Don Quijote'nin kulakları deliniyor, Sancho'nun yüreği hopluyordu. Zaman zaman bir eşek

anırıyor, domuzlar homurdanıyor, kediler miyavlıyor, bunların birbirinden farklı sesleri gecenin sessizliğini deliyordu. Âşık şövalye bütün bunları kötüye yormasına rağmen Sancho'ya dönüp şöyle dedi:

"Sancho, oğlum, Dulcinea'nın sarayına götür bizi; belki gittiğimizde uyanık buluruz kendisini."

"Hangi saraya götüreyim acaba, güneşin oğlu?" diye yanıt verdi Sancho. "Ben ekselanslarını küçücük bir evin içinde görmüştüm."

"O sırada nedimelcriylc birlikte şatosunun küçük bir dairesinde dinlenmeye çekilmiş olmalı," diye cevapladı Don Quijote, "soylu hanımefendiler ve prensesler bunu çok sık yaparlar."

"Efendim," dedi Sancho, "zatıaliniz benim aksini söylememe rağmen sevgili Dulcinea hanımefendinin evinin şato olduğuna inanmak istiyorsunuz madem, yine de kapının açık bulunacağı saat mi şimdi? Onlar bizi duyup kapıları açana kadar tokmağı vurmak, bütün hane halkını rahatsız edip ayağa kaldırmak doğru mu olur? Saat kaç olursa olsun dinlemeden gelip dost tuttuklarının kapılarına dayanan o adamlardan mıyız biz?"

"Önce şu şatoyu bir bulalım da, Sancho" diye yanıtladı Don Quijote, "ondan sonra ben sana ne yapmamız gerektiğini söylerim. Ama şimdi karşıya bak bakalım, Sancho, yanlış görmüyorsam şu ileride seçilen koca karaltı Dulciena'nın sarayı olacak."

"O zaman zatıaliniz yolu göstersin," diye karşılık verdi Sancho, "belki de orasıdır. Gerçi gözümle görüp ellerimle dokunsam bile şu anın gündüz olduğuna ne kadar inanıyorsam ona da o kadar inanırım ya, neyse."

Don Quijote önden gitmeye başladı ve hemen hemen iki yüz adım gittikten sonra karaltının sebebi olan yere vardı. Karşılarına kocaman bir kule çıkınca bu binanın saray değil köyün asıl kilisesi olduğunu anladı ve dedi ki:

"Kiliseye gelmişiz, Sancho."

"Görüyorum," diye karşılık verdi Sancho. "Tanrı vere de mezarımıza varmasak. Bu saatlerde mezarlıklarda dolanmak hayra alamet değildir. Üstelik yanlış hatırlamıyorsam, hanımefendinin evinin dar bir çıkmaz sokakta olduğunu ben zatıalinize söylemiştim."

"Tanrı seni kahretmesin, sersem!" dedi Don Quijote. "Kraliyet şatolarıyla sarayların daracık çıkmaz sokaklarda olduğunu da nereden çıkardın sen?"

"Efendim," diye yanıtladı Sancho, "her memleketin huyu suyu farklı. Belki Toboso'da saraylar ve büyük binaları küçük sokaklara yapıyorlardır. Zatıalinize yalvarıyorum, izin verin de şu görünürdeki sokakları, dar yolları bir gezip bakayım. Bakarsınız şu şato bir köşebaşında çıkıverir karşıma. Zaten olmaz olsun, köpekler götürsün öyle sarayı; bizi böyle yorgun argın peşinden sürüklüyor."

"Sevgilim hakkında doğru konuş, Sancho," dedi Don Quijote. "Kavgayı büyütmeyelim, sonra köprüleri yakmayalım."

"Ben doğru konuşurum konuşmasına da," diye yanıt verdi Sancho, "zatıaliniz hanımefendimizin hayatımda bir defa gördüğüm evini her zaman hatırlamamı, zatıaliniz binlerce kez görmüş olmanıza rağmen daha kendiniz bulamazken benim gecenin bir yarısında bulmamı beklemenizi nasıl bir sabırla karşılamam gerekiyor acaba?"

"Sen beni öldüreceksin, Sancho," dedi Don Quijote. "Bana bak, kâfir. Ben sana bin defa demedim mi eşsiz Dulcinea'yı ömrü hayatım boyunca hiç görmedim, sarayının kapısından bir defa girmişliğim yoktur, yalnızca duyduklarıma ve güzelliğiyle, dürüstlüğüyle saldığı namına vuruldum diye?"

"Şimdi duyuyorum bunu," diye yanıt verdi Sancho. "Ve diyorum ki eğer zatıaliniz kendisini görmediyse ben hiç görmedim."

"Mümkün değil," diye karşılık verdi Don Quijote. "En azından kendisine gönderdiğim mektuba verdiği cevabı getirdiğinde buğday elerken gördüğümü söylemiştin ya.

"Siz orasına takılmayın, efendim," diye cevap verdi Sancho. "Şunu bilmenizi isterim ki benim kendisini görmem de size cevabını getirmem de hep rivayete dayalı. Yumruğumla gökleri ne kadar delebilirsem, Dulcinea hanımefendinin kim olduğunu da ancak o kadar bilirim."

"Sancho, Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote. "Şaka yapılacak vakit var, şakanın ters kaçacağı vakit var. Ben sana gönlümün efendisini hayatımda hiç görmedim diyorum diye senin de hiç konuşmadığını, görmediğini söylemen gerekmiyor. Vaziyetin bunun tam aksi olduğunu sen de biliyorsun."

İkisi bu konuşmaya dalmışken birisinin iki katırla birlikte onlara doğru ilerlemekte olduğunu fark ettiler. Sabanlığın yerde sürüklenirken çıkardığı sese bakılırsa adamın tarlasına gitmek için sabahın köründe kalkmış bir çiftçi olduğunu düşündüler, öyleydi de. Çiftçi şu meşhur baladı tutturmuş gelmekteydi:

Fransızların hali harap
Roncesvalles bozgunu kesat.

"Bu gece şu kadarcık şansımız olsa ben de şurada ölüvereyim, Sancho," dedi Don Quijote. "Şu köylünün söylediği şarkıyı duymuyor musun yoksa?"

"Duyuyorum elbet," diye yanıtladı Sancho, "ama Roncesvalles savaşının bizim işimizle ne alakası var? İsterse Calainos baladını okusun, bizim şansımız da şanssızlığımız da aynı, bir şey değişmez."

Bu sırada çiftçi yanlarına varmıştı. Don Quijote adama dönüp dedi ki:

"Söyler misiniz, dostum, Tanrı yolunuzu açık etsin, Tobosolu eşsiz prenses Donya Dulcinea'nın sarayı ne tarafta kalıyor acaba?"

"Beyefendi," diye yanıtladı delikandı, "ben buranın yabancısıyım, daha geleli birkaç gün oluyor. Zengin bir çiftçinin hizmetinde iş görüyorum. Şu karşıki evde köyün rahibi ve kilise zangocu kalıyor. İkisinden biri bu prenses hanımın nerede olduğunu zatıalinize illaki söyleyecektir, çünkü bütün Toboso halkının kayıtlı listesi ellerinde.

Gerçi bana kalırsa bütün köyde hiç prenses yok. Pek çok soylu hanım var evet, onların da her biri kendi evinde prenses sayılır tabii."

"İşte benim aradığım da," dedi Don Quijote, "bunların arasında olmalı, arkadaşım."

"Olabilir," diye karşılık verdi delikanlı, "haydi hoşçakalın, gün doğmak üzere."

Ardından katırlarını önüne kattı ve başka soru beklemeden yoluna devam etti. Efendisini morali bozulmuş, biraz da sıkkın gören Sancho dönüp şöyle dedi:

"Efendim, birazdan güneş doğacak. Güneşin altında sokaklarda kalmamız doğru olmaz. İyisi mi şehrin dışına çıkalım, zatıaliniz yakınlardaki ağaçlık bir yere geçsin. Gün olunca ben geri gelir bütün köyü köşe bucak dolanır, hanımefendimi bulmak için bakılmadık ev, şato, saray bırakmam. Bulmamam için epey talihsiz olmam lazım artık. Bulduğum zaman da hanımefendiyle konuşur, zatıalinizin kendisinin şerefine ve adına leke düşürmeden nasıl görüşebileceğiniz hususundaki emir ve talimatlarını beklediğinizi anlatırım."

"Kısacık bir laf öbeği içine bin tane düzgün cümleyi sığdırmayı başardın, Sancho," dedi Don Quijote. "Bana vermiş olduğun tavsiyeyi memnuniyetle kabul ediyorum. Gel bakalım, oğlum. Gidelim de benim girip bekleyebileceğim bir yer bulalım. Sen de git sevgilimi bul, konuş. Kendisinin akıllılığı ve kibarlığı sayesinde binlerce mucizevi lütuf kazanacağımı umuyorum."

Sancho efendisini bir an evvel köyün dışına çıkarmak istiyor, çünkü kendisine Morena Dağlarında Dulcinea hakkında söylediği yalanları anlamasından korkuyordu. Bu yüzden acele edip hemen efendisini dışarı götürdü. Köyün yaklaşık yarım fersah ötesinde ormanlık bir alan buldular. Don Quijote bura-

ya çekilirken Sancho Dulcinea'yla konuşmak için köye geri döndü. Bu elçiliği görürken başına gelen olaylar yeniden dikkat kesilmeyi ve inanabilmeyi gerektirecek türdendi.

ONUNCU BÖLÜM

Sancho'nun Senyora Dulcinea'yı büyülemek için bulduğu yöntem dışında hem gerçek hem gülünç başka olaylar anlatılır

Bu büyük hikâyenin yazarı bu bölümde anlatılan olaylara geldiğinde aslında bunları anlatmadan geçebilmek istediğini, anlattıklarına inanmayacaklarından korktuğunu söylüyor. Çünkü Don Quijote'nin deliliği burada akla hayale gelebilecek en uç hudutlara varmış, hatta bu hudutların da iki arbalet atımı ötesine geçmiştir. Fakat sonunda hâlâ bu korku ve çekinceyi taşıyor olmasına karşın, bütün hikâyeyi ve olayları aynı Don Quijote'nin başına geldiği şekliyle, bir nebze olsun ne bir şey ekleyip ne de çıkarmaksızın, kendisinin yalancı olduğunu iddia edebilecek suçlamalara aldırmadan bütün hakikatiyle olduğu gibi yazdı. Böyle yapmak hakkıydı da; zira hakikat ne kadar uzatılıp çekiştirilse de asla kopmaz ve tıpkı yağın su üstüne çıkması gibi o da daima yalanların üzerine çıkar.

Böylece hikâyesine devam ediyor ve diyor ki Don Quijote büyük Toboso kentinin bitişiğindeki ağaçlık alana, meşeliğe veya ormanlığa çekilirken Sancho'ya kente geri dönmesi ve öncelikle sevgilisiyle onun adına konuşmadan, aşkından tutsak şövalyesiyle konuşma lütfunu ve hayır duasını verme büyüklüğünü göstermesi için yalvarmadan karşısına çıkmaması emrini verdi. Yaşayacağı çetin karşılaşmalar ve zorlu girişimlerin hepsinden ancak bu şekilde mutlu bir sonuç alabilme umudu taşıyabilecekti. Sancho söylenen emiri aldı ve ilkinde olduğu gibi kendisine güzel bir yanıt getirmeye söz verdi.

"Haydi git, yavrum," dedi Don Quijote. "Aradığın güzellikteki güneşin ışığı gözlerini yakınca serseme dönme. Sen ki dünyanın bütün silahtarlarının en şanslısısın! Gözlerini iyice aç, seni nasıl karşıladığını aklına güzelce yaz, unutma: Benden götürdüğün haberi verirken yüzünün rengi değişiyor mu, adımı duyduğu zaman eli ayağına dolaşıyor mu. Bir ihtimal kendi mevkisine yakışan şatafatlı divanında oturur halde bulduysan, acaba minderlerin üzerinde bir türlü rahat edemiyor mu; yok, ayaktaysa, bak bakalım bir ayağından öbürüne, öbüründen diğerine geçip duruyor mu; sana verdiği cevabı iki üç defa tekrarlıyor mu; bir nazik bir haşin, bir kaba bir sevecen mi davranıyor; saçları bozuk olmadığı halde elini başına götürüp saçını düzeltiyor mu; yani evladım, bütün hareket ve davranışlarını tek tek incele. Çünkü sen bana bunları aynen olduğu gibi aktarırsan, o zaman ben de yüreğinde benimle ilgili ne gizler sakladığını anlayabilirim. Şunu bilmelisin, bilmiyorsan da öğrenmelisin ki Sancho, âşıkların sevgilileri sözkonusu olduğunda dışarıya gösterdikleri davranış ve hareketleri, ruhlarının derinliklerinde geçenlere dair haberler getiren en sadık ulaklardır. Haydi git, sevgili dostum, bahtın benimkinden de açık olsun. İçinde bulunduğum amansız yalnızlığın bende uyandırdığı korkulardan da umutlardan da daha iyisi bulsun seni."

"Ben çabucak gider gelirim," dedi Sancho, "siz o zavallı yüreğinizi neşelendirmeye bakın, benim canım efendim, çünkü şu anda fındık kadar kalmış gibi gözüküyor. Ne derler bilirsiniz, cesur bir yürek bahtsızlığı kovar, ayrıca ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Yine derler ki ummadığın taş baş yarar. Bunları söylüyorum, çünkü hanımefendinin sarayını ya da şatosunu gece bulamadıysak da şimdi

gündüz olduğuna göre ummadığımız zamanda bulacağımı düşünüyorum. Bulduktan sonra zaten gerisini bana bırakın."

"Sahiden de, Sancho," dedi Don Quijote, "bir işimiz olduğunda her zaman bu atasözlerini öyle gediğine oturtuyorsun ki, Tanrı benim arzumda da bana bu kadar şans verir umarım."

Bunun üzerine Sancho arkasını dönüp elindeki sopayla eşeğini dürterken Don Quijote atının üstünde kaldı. Üzengilerinin ve mızrağının üzerine yaslanıp kederli, endişeli düşünceleriyle başbaşa halde dinlenmeye koyuldu. Onu bu düşüncelerle bırakıp Sancho Panza'ya dönecek olursak onun endişelerinin de efendisininkilerden aşağı kalır yanı yoktu. O kadar ki ağaçlık alandan çıktıktan sonra başını geri çevirmesiyle Don Quijote'nin gözden kaybolduğunu fark eder etmez eşeğinin sırtından indi, bir ağacın dibine çöktü ve kendi kendine konuşmaya başladı:

"Söyleyin bakalım şimdi, Sancho kardeşim, zataliniz nereye gitmekte, şunu bir öğrenelim. Kaybettiğiniz eşeğinizi mi aramaya çıktınız? 'Hayır, katiyen.' 'Ne arayacaksınız madem?' 'Prensesin tekini aramaya gidiyorum canım, bir şey değil. Kendisinde tüm göklerin güzelliğinin güneşini bulmaya gidiyorum.' 'Bu dediğinizi nerede bulmayı düşünüyorsunuz peki, Sancho?' 'Nerede mi? Büyük Toboso kentinde.' 'İyi madem. Peki, kimin adına arıyorsunuz kendisini?' 'La Manchalı meşhur şövalye Don Quijote adına. Yanlışları düzeltir, susuzlara aş, açlara su verir.' 'Pek güzel, pek şahane. Peki, evinin nerede olduğunu biliyor musunuz, Sancho?' 'Efendim diyor ki bir kraliyet sarayı ya da süslü püslü bir şatoymuş.' 'Peki kendisini hayatınızda bir kere görmüşlüğünüz var mı acaba?' 'Ne ben ne de efendim ömrümüzde görmedik.' 'Peki, prenseslerinin aklını çelmeye, hanımlarını rahatsız etmeye geldiğinizi öğrenen Toboso halkı gelip kaburgalarını un ufak etseler, sırtında kemik bırakmasalar, doğru ve yerinde bir davranış olur mu sizce?' 'Doğrusu benim elçi olduğumu düşünmezlerse çok da haklı olurlar. Sonuçta

Sen elçisin dost
Hiçbir şeyde suçun yok

Sen o lafa pek güvenme, Sancho; zira Mancha'nın halkı dürüst olduğu kadar fevridir de. Üstelik kimsenin şakasına da pek bakmazlar. Tanrı biliyor ya, sizden bir şüphelenmeye görsünler, haliniz harap demektir. Haydi ikile, sersem! Hoşt, kış! Ben başkasının keyfi için başıma çorap mı öreceğim! Bütün Toboso'yu dolaşıp Dulcinea'yı arayacağıma Salamanca'da bakaloryalı, samanlıkta iğne arayayım daha iyi! Şeytan aldı soktu beni bu işe, ah şeytan!"

Sancho kendi kendine bu monoloğu devam ettirirken buradan çıkardığı sonuç, yine kendi kendine söylediği şu sözler oldu:

"Dur bakalım, ölümden başka her şeye çare var. Ömrümüzün sonunda hepimiz onun çemberinden geçeceğiz illaki. Şu benim efendimin zırdeli olduğunun işaretini çok gördüm; bağlansa yeri var. Benim de ondan aşağı kalır yanım yok. Hatta ben ondan da deliyim, çünkü peşinden gidip hizmetini görüyorum. Şu atasözü yalan değil şimdi: 'Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.' Ya öbürü: 'Doğduğun değil, doyduğun yer,' demişler. Madem bu kadar deli, deli olduğu için de hep bir şeyleri birbirine karıştırdığa, aka kara karaya ak dediğine göre, aynı yeldeğirmenlerini dev, din adamlarının katırlarını çöl devesi, koyun sürülerini düşman ordusu sandığına, buna benzer başka şeylere de inandığına göre, şurada karşıma ilk çıkan çiftçi kızını kendisine Senyora Dulcinea diye yutturmak çok zor olmaz. İnanmazsa da yeminler ederim. O da yemin ederse ben bir daha ederim. Üstelerse ben daha çok üstelerim, sonunda ne olursa olsun benim dediğim illaki üste çıkana kadar durmam. Belki o zaman sonunun böyle bittiğini görünce bir daha beni böyle elçilikler yapmaya göndermemeye ikna ederim. Ama belki de düşmanı olduğunu söylediği o kötü büyücülerden birinin, sırf kendisine kötülük edip zarar vermek için sevgilisinin görüntüsünü değiştirdiğine inanabilir, hatta bence buna inanır kesin."

Sancho Panza böyle düşündükten sonra konuyu bağladığına kanaat getirip rahatladı ve Don Quijote'yi Toboso'ya kadar gidip geri döndüğüne inandıracak kadar vakit geçsin diye ikindi vaktine kadar orada bekledi. Sonra şansı öyle yaver gitti ki tam eşeğine binmek için ayağa kalktığı sırada hepsi eşek sırtındaki üç köylü kızının Toboso tarafından kendisine doğru gelmekte olduğunu fark etti. Gerçi dişi

eşek de olabilir, yazar bu kısmı net açıklamıyor, fakat köylü kızları genelde dişi eşeklere bindiğinden dişi olmaları daha yüksek bir ihtimal. Ama bunun pek bir önemi olmadığından durup bunu konuşmanın lüzumu yok. Lafın kısası, Sancho kızları görür görmez efendisi Don Quijote'nin yanına gitmek için hızla geri döndü ve kendisini iç çekerken, binlerce sevdalı ağıt yakarken buldu. Don Quijote onu görünce hemen dedi ki:

"Ne var ne yok, Sancho arkadaşım? Ak gün mü diyeceğiz bugüne, yoksa kara gün mü?"

"En iyisi mi," diye yanıtladı Sancho, "aynı yüksek okullarda kazananların listesini yazdıkları gibi zatıaliniz de kırmızı tebeşir günü diyin ki herkes iyice görsün."

"O zaman güzel haberler getiriyorsun," diye karşılık verdi Don Quijote.

"O kadar güzel ki," diye yanıtladı Sancho, "zatıalinizin tek yapması gereken derhal Rocinante'yi mahmuzlayıp açık araziye çıkmak ve Tobosolu Senyora Dulcinea'yı görmek. Yanında iki nedimesiyle birlikte zatıalinizi görmeye geliyor."

"Yüce Tanrım! Ne diyorsun sen, Sancho, arkadaşım?" dedi Don Quijote. "Bana bak, sakın beni kandırayım ya da bu üzgün yüreğimi boş umutlarla hoş tutmaya çalışayım demeyesin."

"Ben zatıalinizi kandırsam elime ne geçecek?" diye karşılık verdi Sancho. "Zaten gerçek olup olmadığı birazdan ortaya çıkacak. Haydi efendim, atınızı dehleyin de gelin; sahibimiz hanımefendinin kendisine yakışır şekilde giyinip süslenmiş halde geldiğini sonunda siz de göreceksiniz. Nedimleri de kendisi de parlak birer som altın, adeta birer inci tanesi, elmas, yakut, hepsi en az on kat işlemeli brokar. Hepsi birer güneş ışını olan saçları omuzlarına düşmüş, rüzgârla dans ediyor. Üstelik üçü de üç yağız mısrak üstüne binmiş geliyor ki görülecek şey doğrusu."

"Kısrak diyecektin herhalde, Sancho."

"Ha kısrak, ha mısrak, ne fark eder," diye karşılık verdi Sancho, "ama ne üstünde gelirlerse gelsinler, insanın aklına hayaline gelebilecek en cazibeli hanımlar bunlar. Hele o sevgili prensesim Dulcinea yok mu, [illegible]anın yüreğini hoplatıyor."

"Haydi gidelim, Sancho evladım," diye yanıtladı Don Quijote, "bu beklenmedik olduğu kadar müjdeli de olan bu haberin karşılığında, kazandığım ilk serüvenin ganimetini sana hediye edeceğim, söz. Hoşuna gitmezse de, köyün müşterek merasında yavrulamaya bıraktığım üç kısrağımdan gelecek tayları veririm."

"Ben kısrakları alırım," diye cevap verdi Sancho, "çünkü ilk serüvenden gelecek ganimetlerin iyi olup olmayacağı belli değil."

Tam bu sırada ağaçlık alandan çıktılar ve üç köylü kızıyla karşı karşıya geldiler. Don Quijote ta Toboso'ya kadar giden yolu gözleriyle taradı, ama üç köylü kızından başkasını göremeyince birden afalladı ve Sancho'ya kızları şehrin dışında bir yerde bırakıp bırakmadığını sordu.

"Nasıl yani şehrin dışında?" diye yanıtladı. "Acaba zatıaliniz kör müsünüz, şu öğlen güneşi gibi ışıl ışıl parlayan hanımları görmüyor musunuz yoksa?"

"Ben üç eşek üstüne binmiş üç köylü kızından başka bir şey görmüyorum, Sancho" dedi Don Quijote.

"Tanrı beni şeytandan korusun!" diye karşılık verdi Sancho. "Şu her biri kar tanesi gibi bembeyaz üç kısrak ya da ne deniyorsa artık, zatıalinize eşek gibi mi gözüküyor yoksa? Tanrı aşkına, eğer böyleyse benim de şu sakallarım dökülsün!"

"Söylüyorum işte, Sancho arkadaşım," dedi Don Quijote, "benim Don Quijote, senin de Sancho Panza olduğun ne kadar açıksa, bunların eşek ya da dişi eşek oldukları o kadar açık. En azından bana öyle görünüyorlar."

"Susun, efendim," dedi Sancho, "böyle laflar etmeyin. Gözlerinizi iyice açın da fikrinizin sahibi hanımefendiye saygılarınızı sunun; yanımıza geldi bile."

Bunu söyledikten sonra da üç köylü kızını karşılamak için atıldı ve eşeğinden inip köylü kızlarının eşeklerinden birinin yularına asıldı. Hemen dizlerinin üzerine çöktü ve şöyle dedi:

"Sayın güzellik kraliçesi, prensesi ve düşesi, zatıalinizin yüksek mağrurluğu, bu tutsak şövalyenizi huzurunuza kabul etme alçakgönüllülüğünü göstersin. Kendisi zatıalinizin yüce huzuruna çıkacak diye kalbi durdu, telaş içinde, adeta taşa dönmüş halde şurada du-

ruyor. Bendeniz kendisinin silahtarı Sancho Panza'yım. Kendisi ise La Manchalı perişan şövalye Don Quijote, namıdiğer Mahzun Yüzlü Şövalye."

Bu noktada Don Quijote de artık Sancho'nun yanında diz çökmüş, Sancho'nun kraliçe de senyora dediği kıza yuvalarından çıkmış gözleri, şaşkın bakışlarıyla bakmaktaydı. Bakınca basit, hatta güzel bile olmayan, yuvarlak suratlı, basık burunlu bir köylü kızından başka bir şey de görmediğinden, şaşkınlık ve dehşet içinde kalmış, ağzını bile açmaya cesaret edemiyordu. Aynı şekilde köylü kızları da birbirinden bu kadar farklı iki adamın dizlerinin üzerine çöküp yollarına gitmelerine engel olmaları karşısında şaşkına dönmüşlerdi. Fakat önü kesilen kız sessizliği bozdu ve gayet öfekli ve kaba bir şekilde şöyle dedi:

"Kahrolasıcalar, çekilin yolumuzdan da geçelim be; zaten acelemiz var."

Bunun üzerine Sancho şöyle yanıt verdi:

"Ah, Toboso'nun prensesi, evrenin hanımefendisi! O yüceler yücesi gönlünüz gezgin şövalyeliğin şanı ve temel taşını o ulu huzurunuzda görmesine rağmen nasıl yumuşamıyor?"

İçlerinden bir diğeri bunu duyunca şöyle dedi:

"Sen onu benim kayınbabama anlat! Bakın küçük beyler gelmiş de köylü kızlarıyla alay etmeye kalkarlarmış, sanki biz anlamıyoruz bu numalardan! Haydi yolunuza, naş! Bırakın biz de kendi yolumuza gidelim, yoksa fena olur."

"Kalk, Sancho," dedi bunun üzerine Don Quijote. "görüyorum ki başıma sardığı dertlerle yetinmeyen Kader, bedenimde taşıdığım bu perişan ruhuma bir nebze huzur verebilecek bütün yolları da kapamış. Ve sen, mükemmelliğin en uç noktası, insan zarafetinin en güzel örneği, sana tapan bu acılı kalbin yegâne ilacı! Hâlâ peşimi bırakmayan kötü kalpli büyücü önüme perde indirmiş, sadece ve sadece benim gözlerime mil çekmiş ki senin o eşsiz güzelliğini ve yüzünü alıp yerine fakir bir köylü kızının yüzünü yerleştirmiş. Eğer benden tiksinmen için beni de senin gözünde bir canavara dönüştürmediyse, sevgi ve şefkat dolu bakışlarını benden esirgeme. Senin gizlenmiş güzelliğin karşısında nasıl diz çöküp boyun eğdiğime bak, sana bütün ruhumla taptığımı anla."

"Vay babama bak sen!" diye karşılık verdi köylü kız. "Bu laflara karnım tok benim! Çekilin yolumuzdan da gidelim, sonra da teşekkür edelim."

Sancho kenara çekilip geçmelerine müsaade etti. Bu beladan böyle sıyrıldığı için mutluluktan havalara uçacaktı.

Dulcinea rolünü üstlenen köylü kızı önünün açıldığını görür görmez elinde tuttuğu sopanın sivri ucuyla mısrağını dürttü ve arazide dört nala uzaklaştı. Normalden daha sert dürtüldüğü için rahatsız olan eşek sıçramaya başlayınca Senyora Dulciena'yı sırtından yere fırlatıverdi. Bunu gören Don Quijote onu yerden kaldırmak için ileri atıldı. Sancho da o sırada eşeğin belinden kayıp düşmüş olan semeri geri takmak için hemen peşinden gitti. Semer yerine yerleştirildikten sonra Don Quijote büyülenmiş sevgilisini kollarına alıp hayvanın üzerine geri oturtacaktı ki hanımefendi yerden doğrularak kendisini bu zahmetten kurtardı. Biraz geriye gittikten sonra koşup iki eliyle eşeğin sağrılarına yapıştığı gibi şahinden bile hızlı bir hareketle zıplayıp semere oturdu; iki ayağını da erkekler gibi iki yana sarkıttı. Bunun üzerine Sancho dedi ki:

"Yüce Tanrım şahit, bizim hanımefendi delice doğandan bile çevikmiş ya, en cevval Cordobalıya da Meksikalıya da at binmeyi öğretir! Hayvanın terkisine bir sıçrayışta biniverdi; şimdi de kısrağı mahmuz bile olmadan zebra gibi sürüyor. Nedimelerinin de ondan aşağı kalır yanı yok, hepsi rüzgâr gibi uçuyor.

Haklıydı da; çünkü Dulcinea'nın at sırtında olduğunu görür görmez, diğerleri de peşi sıra gittiler ve yarım fersahtan uzun bir süre boyunca arkalarına bile bakmadan hızla uzaklaştılar. Don Quijote peşlerinden bakıp gidişlerini izledi. Artık gözden kaybolduklarını fark edince Sancho'ya dönüp şöyle dedi:

"Büyücülerin bana nasıl düşman olduğunu görüyor musun, Sancho? Kötülükleri ve nefretlerinin vardığı noktaya bak, sevgilimi kendisi gibi görmenin bana vereceği mutluluktan bile mahrum bıraktılar beni. Neticede ben de talihsizlik emsali, aksilik oklarının hedefi olmak için doğmuşum. Şunu da bilmelisin ki Sancho, bu hainler benim Dulcinea'mın kılığını değiştirmekle de yetinmemiş, bir de onu şu köylü kızı gibi çirkin ve adi bir şekle sokmuşlar, üstüne hep kehribarların, çiçeklerin arasında bulunmalarından dolayı soylu hanımefendilere has bir özellik olan güzel kokusunu da almışlar. Çünkü sana şunu diyeyim, Sancho, Dulcinea'yı kısrağına yerleştirmek için yanına gittiğimde (gerçi sen kısrak diyorsun ama bana gayet dişi eşek gibi gözüktü), burnuma öyle bir çiğ sarımsak kokusu geldi ki burnumun direği kırıldı, ruhum parçalandı."

"Aşağılık köpekler!" diye haykırdı bunun üzerine Sancho. "Sizi zavallı, adi büyücüler! İpe dizilmiş sardalyalar gibi boğazından asılasıcalar! Çok biliyorsunuz, çok şey beceriyorsunuz, ama ondan da çoğunu yapıyorsunuz. Sizi şerefsizler, hanımefendiciğimin gözlerinin incisini mazı meşesine çevirseydiniz, saf altından saçlarını kızıl öküz kuyruğu kılına döndürseydiniz, yani bütün güzel özelliklerini kötüleştirseydiniz de, bari kokusuna dokunmasaydınız. Çünkü belki o çirkin görüntüsünün altında nelerin gizli olduğunu sırf kokusundan çıkarabilirdik. Gerçi doğrusunu söylemek gerekirse ben hiçbir çirkin yanını görmedim, hep güzellik gördüm. Bu güzelliğinin üstüne bir de dudağının sağ tarafının üstünde beni, beninin üstünde

bıyık gibi yedi sekiz tane sarı tüyü vardı ki adeta her biri elim kadar uzun birer sırma kök."

"O benden yola çıkacak olursak," dedi Don Quijote, "yüzdeki benlerle vücuttaki benler arasındaki ilişkiye göre, Dulcinea'nın yüzündeki benin olduğu taraftaki bacağının iç kısmında bir ben daha olması lazım, yalnız senin tarif ettiğin kılların uzunluğu ben kılı olmak için fazla uzun."

"Zatıalinize şunu diyebilirim ki," diye yanıtladı Sancho, "hepsi doğuştan gerçekmiş gibi duruyordu."

"İnanırım, dostum," diye karşılık verdi Don Quijote, "çünkü tabiat, Dulcinea'ya mükemmel ve eksiksiz olan hiçbir şey bahşetmemiş. Bu nedenle senin dediğin gibi yüz tane beni bile olsa, bunlar kendisinde ben değil, pasparlak ayyıldızlardır ancak. Ama sen şimdi bana şunu söyle bakalım, Sancho: Senin o düzelttiğin, bana semer gibi gözüken şey, düz eyer miydi, yoksa yüksek mi?"

"İkisi de değil," diye yanıtladı Sancho, "kısa üzengi eyeriydi. Üzerinde de öyle uzun bir at örtüsü vardı ki yarım krallık boyunda ederdi, o kadar süslüydü."

"Ben hiçbirini göremedim ya, Sancho! Dedi Don Quijote. "Bir daha söylüyorum, bin defa da olsa yine söylerim, dünyanın en bahtsız erkeğiyim ben."

Kurnaz Sancho, böyle kolayca aldanan efendisinin saflıklarını işittikçe gülmemek için kendini zor tutuyordu. Aralarında geçen daha pek çok başka konuşmanın sonunda nihayet yeniden hayvanlarına binerek Zaragoza yolunu tuttular. Bu şanlı şehirde her sene

düzenlenen büyük festivale zamanında yetişebilmeyi umuyorlardı. Fakat onlar oraya varamadan başlarına tekrardan yepyeni ve büyük hadiseler geldi. İleride de görüleceği üzere, yazılmaya da okunmaya da değer şeylerdi.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Yiğit Don Quijote'nin Ölüm Heyeti arabasıyla yaşadığı tuhaf serüvene dair

Don Quijote, büyücülerin sevgilisi Dulcinea'yı çirkin köylü kızına çevirerek kendisine oynadıkları bu kötü oyunu düşünerek karalar bağlamış halde ilerliyor, aklına onu eski haline geri döndürmenin bir çaresi de gelmiyordu. Bu düşüncelere kendisini öyle kaptırmıştı ki Rocinante'nin yularını serbest bıraktığını fark etmedi. Rocinante ise kendisine verilen bu özgürlüğü hissedince arazinin her tarafından gür bir şekilde yükselen çimenlerde otlamak için adımbaşı durmaya başladı. Onu, o içine kapanmışlığından Sancho Panza şu sözlerle çıkardı:

"Efendim, hüzün dediğiniz hayvanlar için değil, insanlar için yapılmıştır; ancak insanlar hüzne gereğinden fazla kapılırsa hayvana dönüşürler. Toparlanın, efendim, kendinize gelin. Rocinante'nin

dizginlerini yakalayın. Canlanın şöyle, uyanın da gezgin şövalyelere yakışan o yürekli tavrınızı gösterin. Ne lanet şey bu böyle? Bu ne biçim zayıflık? Biz burada mıyız, yoksa Fransa'da mı? Dünyada ne kadar Dulcinea varsa şeytanlar alsın götürsün. Tek bir gezgin şövalyenin sağlığı, dünyadaki bütün büyülerden de şekil değiştirmelerden de önemlidir."

"Sus, Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote, biraz daha canlı bir sesle. "Sus ve o büyülenmiş hanımefendi hakkında kötü konuşma. Onun talihsizliği ve kötü kaderinin tek suçlusu benim zaten; kötülerin bana karşı duyduğu kıskançlık yüzünden başına bu musibet geldi."

"Ben de diyorum ki," diye karşılık verdi Sancho, "onu görüp bir daha gören kim olsa ağlar."

"Sen böyle söylersin tabii, Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, "neticede sen onu bütün güzelliğiyle gördün; yapılan büyü ne senin gözlerini bağladı ne de onun güzelliğini senden gizleyebildi. Zehrinin gücü yalnızca bana ve benim gözlerime kadar uzanıyor. Yine de bir şey dikkatimi çekti: Onun güzelliğini bana doğru aktarmadın, çünkü yanlış hatırlamıyorsam inci gibi gözleri var demiştin. Ama inci gibi gözler hanımefendilerde değil, daha çok çipuralarda olur. Bana kalırsa Dulcinea'nınkiler yakut yeşili ve kocaman, kaşları ise birer gökkuşağı olmalı. Sen o incileri gözlerinden al, dişlerine koy, Sancho; gözleriyle dişlerini karıştırmışsındır kesin."

"Gayet mümkün," diye yanıtladı Sancho, "çünkü çirkinliğinin zatıalinizi sersemlettiği gibi güzelliği de beni serseme çevirdi. Ama biz bunları Tanrı'ya havale edelim; zira bu gözyaşları diyarında, içine kötülüğün, dolandırıcılığın ve namussuzluğun karışmadığı bir iyiliğin neredeyse bulunmadığı bu uğursuz dünyada neler olup bittiğini ancak o bilir. Fakat efendim, beni hepsinden çok huzursuz eden bir şey var ki o da zatıaliniz bir devi ya da başka bir şövalyeyi yendikten sonra kendisini güzel Dulcinea hanımefendinin huzuruna çıkmaya gönderdiğinizde ne yapacağımız. Bu zavallı dev ya da sefil ve mağlup olmuş bu zavallı şövalye kendisini nerede bulacak? Bütün Toboso'yu deli divane gibi gezip sevgili Dulcinea hanımefendiciğimi arayacaklar, ama kendisiyle yolda karşılaşsalar bile babamı ne kadar tanıyorlarsa onu da o kadar tanıyacaklar gibi geliyor bana."

"Belki de, Sancho," diye cevapladı Don Quijote, "yapılan büyü, mağlup olduktan sonra huzura gönderilen devler ve şövalyelerin Dulcinea'yı tanımasını etkileyecek kadar uzun boylu değildir. Mağlup ettiğim ilk bir ikisini gönderir, bununla ilgili başlarına gelenleri dönüp bana anlatmalarını emrederek kendisini görüp görmediklerini imtihan ederiz."

"Ben diyorum ki, efendim," diye yanıtladı Sancho, "zatıalinizin söyledikleri bana çok doğru geldi. Böyle yaparak öğrenmek istediğimiz şeyi de öğreniriz. Eğer yalnızca zatıalinize görünmüyorsa, o zaman talihsiz olan o değil, daha ziyade sizsiniz demektir. Ancak Dulcinea hanımefendinin sağlığı sıhhati yerinde olduğu sürece bu durumdan en iyi şekilde faydalanırız. Biz serüven ararken gerisini halletmesi için zamana bırakırız; zira bunun, hatta bundan da büyük sıkıntıların en iyi çaresi odur."

Don Quijote, Sancho Panza'ya karşılık vermek istedi, fakat o sırada yoldan geçen ve akla hayale gelebilecek en tuhaf kılıklı acayip garayip insanlarla dolu bir araba buna engel oldu. Katırları süren ve arabacı konumunda bulunan kişi çirkin mi çirkin bir şeytandı. Arabanın üstü tamamen açıktı, ne hasırdan tavanı ne de tentesi vardı. Don Quijote'nin karşısına ilk çıkan kişi Ölüm'ün ta kendisiydi, ama insan suretine bürünmüştü. Hemen yamacında kocaman ve rengârenk kanatları olan bir melek geliyordu. Onun yanında ise başında altın olduğu gözüken tacıyla imparator duruyordu. Ölüm'ün ayaklarının dibinde Cupid dedikleri tanrı vardı; gözbağı yoktu, ama yayı, ok kılıfı ve okları yanındaydı. Ayrıca tam teşekküllü zırhlarını kuşanmış bir şövalye de yanlarında geliyordu; yalnız miğferi de siperliği de yoktu. Başında yalnız renkli renkli kuş tüyleriyle dolu bir şapkası vardı. Bunların yanında yine farklı kılıklar ve yüzlere sahip başka kimseler de geliyordu. Bütün bunları birdenbire karşısında gören Don Quijote neye uğradığını şaşırdı; Sancho'nun ise yüreği ağzına geldi. Ama Don Quijote'nin neşesi geri döndü; çünkü bunun yeni ve tehlikeli bir serüven olacağına inanıyordu. Bu düşünceyle birlikte her türlü tehlikeye atılabilecek cesareti toplayıp arabanın önünü kesti ve yüksek, tehditkâr bir sesle şöyle dedi:

"Arabacı, sürücü, şeytan ya da artık her ne isen, bana derhal kim olduğunu, nereye gittiğini ve bu arabalıkta götürdüğün insanların kim olduğunu söyle çabuk. Araba araba değil Kharon'un kayığı sanki."

Bunun üzerine Şeytan arabayı usulca durdurdu ve şöyle cevap verdi:

"Efendim, biz Keleş Angulo tiyatrosunun oyuncularıyız. Bu sabah, yani Corpus Christi Yortusu'nun sekizinci günü, şu tepenin ardındaki bir köyde *Ölüm Heyeti*'ni oynadık. Bugün akşamüstü vakti de şu ileride görünen köyde oynamamız gerekiyor. Köy bu kadar yakın olunca, bir daha soyunup giyinmek zahmetine girmeden, oyun kostümlerimizle gitmeye karar verdik. Şu delikanlı Ölüm'ü oynuyor, diğeri Melek; buradaki kadın ki kumpanya sahibinin karısı olur, Kraliçe rolünde. Öteki Asker, beriki İmparator, ben de Şeytan oluyorum. Oyunun başkarakterlerinden biriyim, çünkü bu kumpanyada başrolleri ben oynarım. Zatıaliniz bizimle ilgili başka bir şey bilmek isterlerse, buyurun sorun; her şeyi en ince ayrıntısına kadar yanıtlarım, zira şeytan olduğumdan, her şey benim kulağıma gelir."

"Gezgin şövalye yemini ederim ki," diye karşılık verdi Don Quijote, "arabayı bu halde görünce karşıma büyük bir serüven çıktı sanmıştım. Lakin aldanmaya mahal vermemek için görüntülere elle dokunmak icap eder. Tanrı'ya emanet olun, güzel insanlar. Gidin, bayramınızı edin. Unutmayın ki size hizmet edebileceğim herhangi bir konuda emriniz olursa, memnuniyetle ve seve seve yaparım; zira küçüklüğümden beri pandomimlere bayılırım; çocukluğumda hep tiyatroya heveslenmişimdir."

Onlar bu konuşmaları yaparken kader öyle istemiş olacak ki kumpanya içinden, soytarı kıyafeti giyinmiş, her yanında ziller, bir elindeki sopanın ucuna da üç adet, şişirilmiş inek sidik torbası bağlı olan biri geldi. Bu şaklaban Don Quijote'ye yaklaşınca sopayı savurup sidik torbalarını yere pat pat vurmaya, zillerini çalmaya başladı. Bu nahoş, acayip görüntü karşısında Rocinante öyle huzursuz oldu ki Don Quijote'nin kendisini durdurma çabalarına karşın, gemleri dişlerinin arasına alıp kırlık arazide iskelet yapısından hiç beklenmeyecek bir hızda koşmaya başladı. Efendisinin attan düşme tehlikesi altında olduğunu düşünen Sancho eşeğinden indi ve yardım edebil-

mek için hemen yanına koştu. Fakat yanlarına vardığında artık çoktan yere serilmişti. Yanında da sahibiyle birlikte yere devrilen Rocinante duruyordu: Yani Rocinante'nin coşkusu ve şövalyemizin atılganlığının her zamanki sonuna varılmıştı yine.

Fakat Sancho, Don Quijote'nin yardımına koşmak için karakaçanın yanından ayrılır ayrılmaz, sidik torbalı iblis dansçı eşeğin üstüne atladığı gibi torbaları hayvana vurmaya başladı. Eşek, vurulan darbelerin acısından ziyade korkudan ve çıkan gürültü yüzünden firladı ve festivalin yapılacağı köye doğru uçarcasına koştu gitti. Sancho bir eşeğinin koşuşuna, bir de efendisinin düşüşüne bakıyor, önce hangisinin yardımına gitmesi gerektiğini bilemiyordu. Ancak sonunda iyi bir silahtar ve iyi bir hizmetkâr olmasından dolayı, efendisine duyduğu sevgi eşeğine duyduğu yakınlıktan ağır bastı. Gerçi sidik torbalarının havaya kalkıp eşeğin sağrısına indiğini gördükçe yüreği ağzına geliyor, ölümün korkusunu ta içinde duyuyordu; O darbeler eşeğinin kuyruğunun bir kılına geleceğine, kendi gözbebeklerine inse yeğlerdi. Bu korku ve dehşet içinde Don Quijote'nin bulunduğu yere vardı; içler acısı haldeki efendisine yardım edip Rocinante'nin üzerine oturttu ve dedi ki:

"Efendim, Şeytan aldı eşeğimi götürdü."

"Ne şeytanı?" diye sordu Don Quijote.

"Sidik torbalı şeytan," diye cevap verdi Sancho.

"Ben geri alırım onu," diye karşılık verdi Don Quijote. "Cehennemin en uzak, en karanlık zindanlarına bile saklansa gider alırım. Beni takip et, Sancho. Araba yavaş gidiyor; hem o katırlarla eşeğin kaybını güzelce telafi etmiş oluruz."

"Hiç zahmet etmeyin, efendim," diye cevap verdi Sancho. "Siz öfkenizi yatıştırmaya bakın; gördüğüme göre Şeytan bizim eşeği bırakmış olacak ki kendi yuvasına dönüyor."

Gerçekten de öyleydi. Don Quijote ile Rocinante'yi taklit eder gibi eşekten düşen Şeytan köye yayan gitmiş, eşek de geri dönmekteydi.

"Yine de," dedi Don Quijote, "o iblisin terbiyesizliğinin cezasını arabadakilerden birine vermek iyi olur, imparator bile kâfi."

"Zatıaliniz o fikri aklınızdan çıkarın efendim," diye karşılık verdi Sancho, "siz benim öğüdümü dinleyin, oyuncu milletine bulaşmayın, bunların arkası sağlamdır. Ben şahsen bir oyuncunun iki cinayetten içeri alınıp burnu bile kanamadan dışarı çıktığını kendi gözümle gördüm. Zatıaliniz şunu iyi bilsin ki millete keyif veren, neşeli insanlar oldukları için herkes onları kayırır, iltimas gösterir, yardım eder, hürmet eder. Hem de kraliyet konseyinin kumpanyalarından, unvanlı kimseler oldular mı hepsi ya da en azından çoğunluğu o kılık kıyafetin içinde birer prens havasına bürünüverirler."

"Ne olursa olsun," diye yanıt verdi Don Quijote, "o şeytan böbürlene böbürlene elimden kaçamaz; isterse bütün dünya arkasında olsun."

Bunu söyler söylemez de artık köye iyice yaklaşmış olan arabanın peşinden gitti. Bir yandan da haykırıyordu:

"Durun, bekleyin, sizi neşe dolu, eğlenceli insanlar sizi. Ben size gösteririm gezgin şövalyelerin silahtarlarına hizmet eden eşeklere ve diğer hayvanlara nasıl davranılacağını."

Don Quijote öyle yüksek sesle bağırıyordu ki arabadakiler dediklerini duyup anladılar. Duydukları kelimelerden, bu sözlerin sahibinin niyetini anlayınca Ölüm, arabadan dışarı atlayıverdi. Onun hemen arkasından İmparator, arabacı Şeytan, Melek de çıktı; Kraliçe ve Cupid de eksik kalmadı. Hepsi ellerine taşlar alıp sıraya dizildi

ve çakıltaşları hazır ve nazır bir halde Don Quijote'nin gelmesini beklemeye başladılar. Don Quijote, onları nizami bir sıraya girmiş, ellerinde taşlarla ağır bir saldırıya hazır vaziyette bekler görünce Rocinante'nin dizginlerine asıldı ve nereden saldırırsa kendisine en az zarar vereceğinin hesabını yapmaya başladı. O duraklayınca Sancho yetişti. Efendisinin böyle nizami bir birliğe saldırmaya hazır olduğunu görünce şöyle dedi:

"Böyle bir işe kalkışmak büyük bir delilik olur: Efendim, unutmamalısınız ki pirinçten bir çanın içine girip gizlenmediğiniz sürece çakıltaşı yağmuruna karşı savunmada kullanılacak bir zırh bulunmuyor dünyada. Ayrıca yine tek bir adamın, içinde Ölüm'ün de yer aldığı, imparatorun kendisinin de dövüştüğü, hem kötü hem iyi meleklerin de ona yardım ettiği koca bir orduya saldırmasının cesaret değil, gözükaralık olduğunu da hesaba katmalısınız. Eğer bu düşünce de sizi olduğunuz yerde tutmaya yetmiyorsa, belki şunu kesin olarak bilmek fikrinizden döndürür: Hepsi kral, prens ve imparator kılığına girmiş olmsa da, orada bulunan onca insanın içinde bir tane bile gezgin şövalye yok."

"Şimdi oldu, Sancho" dedi Don Quijote. "Beni kesin kararımdan döndürebilecek ve döndürmesi de gereken noktayı buldun. Daha önce de pek çok sefer söylediğim gibi, ben silahlı şövalye olmayan birine karşı kılıç çekemem; çekmemem gerekir. Eğer eşeğine yapılan kötülüğün öcünü almak istiyorsan, bu vazife senin üstüne düşüyor, Sancho; ben de sana buradan bağırarak, etkili önerilerde bulunarak yardımcı olurum."

"Kimseden öç almaya gerek yok, efendim," diye yanıt verdi Sancho, "yapılan kötülüklerin öcünü almak iyi Hıristiyanlığa sığmaz. Hem ben zaten eşeğimi ona yapılan muamelenin sorumluluğunu bana bırakması için ikna ederim. Zaten benim niyetim, Tanrı'nın bana bağışladığı günleri huzur içinde geçirmek."

"Madem kararın bu, pekâlâ iyi Sancho, akıllı Sancho, Hıristiyan Sancho, dürüst Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote, "bu hayaletleri bırakalım da kendimize daha güzel, daha değerli serüvenler arayalım. Benim gördüklerimden anladığım kadarıyla bu civarlarda pek mucizevi ve çok sayıda serüven olmalı."

Ardından dizginleri eline aldı; Sancho eşeğini almaya gitti ve bütün gezici Ölüm alayı hep birlikte arabalarına geri dönüp yollarına devam ettiler. Böylece Sancho Panza'nın, efendisine verdiği akıllı nasihatler sağolsun, korkunç Ölüm Arabası serüveni mutlu sona ermiş oldu. Ertesi gün ise efendisinin başına bir başka âşık gezgin şövalyeyle en az ilki kadar heyecan dolu başka bir serüven daha geldi.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Yiğit Don Quijote'nin cesur Aynalar Şövalyesi'yle yaşadığı tuhaf serüvene dair

Don Quijote ve silahtarı, Ölüm'le karşılaştıkları günün gecesini yüksek ve gölgelikli birtakım ağaçların altında geçirdiler. Don Quijote Sancho'nun ikna etmesiyle, eşeğin heybesinde taşıdığı erzaktan birkaç lokma yemek de yedi. Akşam yemeği sırasında Sancho efendisine döndü ve dedi ki:

"Efendim, alacağım ödül niyetine şu sizin üç kısrağın tayları yerine zatıalinizin kazanacağı ilk serüvenin ganimetlerini seçseymişim ne ahmakça bir iş yapmış olurmuşum. Neticede nedir, nedir, eldeki bir ceviz, daldaki iki cevizden iyidir."

"Yine de," diye yanıtladı Don Quijote, "eğer sen, Sancho, benim istediğim gibi taarruza geçmeme izin verseydin, en azından İmparatoriçe'nin altın tacı ile Cupid'in alacalı kanatları ganimet diye sana kalırdı; zira bunları onlardan zorla alır, sonra da senin ellerine bırakıverirdim."

"Oyuncu imparatorların asaları da taçları da," diye karşılık verdi Sancho, "hiçbir zaman saf altından olmaz, ya bakırdan ya tenekeden olur."

"Doğru," dedi Don Quijote, "çünkü tiyatronun kendisi gibi aksesuarlarının da sahte olması, numaradan öyle gözükmesi gerekir. Senin de hem tiyatroya hem de yine onu sergileyip ortaya koyanlara karşı olumlu bir yaklaşım içinde olmanı istiyorum, Sancho. Zira bunların hepsi devlete karşı çok büyük yardımları dokunan araçlardır. Her aşamada önümüze bir ayna koyarak insan yaşamında olan biteni canlı bir şekilde izlememizi sağlarlar. Yine bizim kim olduğumuzu ve kim olmamız gerektiğini olduğu gibi göstermek söz konusu olduğunda başka hiçbir şey tiyatro ve tiyatro oyuncularıyla mukayeseye tutulamaz. Yoksa sen söyle bana, sen hiç içinde kralların, imparatorların, papaların, şövalyelerin, hanımefendilerin ve başka pek çok karakterin bulunduğu bir oyunu izlemedin mi? Birisi kötü adamı, diğeri düzenbazı, kimisi tüccarı, berisi askeri, bazısı komik olanı, öbürü saf âşığı oynar da oyun bittikten sonra kostümlerini çıkardıkları zaman hepsi eşitlenir."

"Evet, izledim," diye yanıtladı Sancho.

"Aslında," dedi Don Quijote, "bu dünyada oynanan tiyatroda da aynısı oluyor. Birileri imparator, diğerleri papa, geri kalanı yine bir tiyatro oyununda olabilecek diğer rolleri üstleniyor. Fakat nihayete, yani hayatın sonlandığı noktaya gelindiğinde ölüm, hepsinin rolünü birbirinden ayıran kıyafetlerini üzerlerinden çıkarıyor ve mezarda herkes birbiriyle eşitleniyor."

"Muhteşem bir kıyaslama!" dedi Sancho. "Gerçi yeni bir şey değil; ben daha önce çok defa duymuştum. Aynı satranç oyunu gibi; bütün taşların kendine ait bir görevi var. Ama oyun bitince hepsi birbirine karışıyor, yuvarlanıp toplanıyor ve bir torbanın içine konuyor; o da zaten insanın ölüp mezara girmesine benziyor."

"Her geçen gün, Sancho," dedi Don Quijote, "saflığını azaltıyor, daha bir akıllanıyorsun."

"Zatıalinizin akıllılığından bana da bir şeyler bulaşıyordur elbet," diye yanıtladı Sancho. "Toprak tek başına çoraktır, verimsizdir, ama gübrelenip işlendi mi iyi meyve verir. Yani şunu demek istiyorum: Zatıalinizin sohbeti benim kurak zihnimin verimsiz toprağına gübre, size hizmet ettiğim süre ise işlenip sürülmesi demektir. Bu sayede hayırlı bir mahsul vermeyi umuyorum ki zatıalinizin zihnimde yaptığı görgü ve terbiye çalışmalarının yolundan sapmasın."

Don Quijote, Sancho'nun bu tumturaklı sözlerine gülerken, kendi gelişimi konusunda söylediklerini haklı bulmuştu. Zira bazen öyle konuşmalar yapıyordu ki şaşırıp kalıyordu. Gerçi Sancho büyük ve süslü laflar etmeye kalktığı her zaman ya da çoğu zaman, en nihayetinde saflığının doruk noktasından atlayıp cahilliğinin derin uçurumlarına düşüyordu. Ama zekâsını ve hafızasını en iyi gösterdiği zamanlar, bu hikâye boyunca görülüp fark edileceği üzere, yerli yersiz anlarda atasözlerine başvurduğu zamanlardı.

Gecenin büyük bir kısmını bu ve buna benzer konuşmalarla geçirdiler, ama artık Sancho uyumak istediği zaman kendi deyimiyle belirttiği gibi, gözlerinin perdelerini ufaktan kapatmak arzusundaydı. Eşeğinin koşum takımlarını çözüp hayvanı bol çimenlik arazide serbestçe otlatmaya bıraktı. Efendisinin, açık arazide oldukları ve kapalı bir çatı altında uyumadıkları sürece Rocinante'nin koşumlarını çözmemesi konusunda kesin emri olduğu için atın eyerini çıkarmadı. Atın gemini çıkarıp eyer topuzuna asmak gezgin şövalyelerin hâlâ sürdürdükleri kadim bir âdetti, ama atın eyerini çıkarmak mı, sakın!* Sancho da buna uygun davrandı ve eşeğe tanıdığı serbestliği ona da tanıdı. Eşek ile Rocinante arasında öyle

* Gerektiğinde, hiç vakit kaybetmeden binebilmek için eyer çıkarılmazdı çn.

eşsiz ve güçlü bir dostluk bağı oluşmuştu ki babadan oğula aktarılan geleneğe göre, bu gerçek hikâyenin yazarının sırf bu dostluğun anlatıldığı bir bölüm yazdığı, fakat bu büyük kahramanlık hikâyesinin insicamını ve üslubunu bozmamak için kitaba eklemediği söylenir. Gerçi bazen bu kararından sapıyor ve iki hayvan bir araya geldiğinde nasıl birbirlerine sürtündüklerinden, bazen de iyice doyup yorulduktan sonra Rocinante'nin boynunu nasıl da eşeğin boynuna yaslayıp iki metre öteye kadar uzattığını, bazen ikisinin bu halde yere bakarak üç gün boyunca ya da en azından yalnız bırakıldıkları veya acıkıp yiyecek aramaya gitmedikleri sürece öyle kalakaldıklarını yazıyor. Dediğim gibi kimi söylentilere göre bu dostluğu Nisus ile Euryalus'un ve Pylades ile Orestes'in arkadaşlıklarıyla karşılaştırdığı yazıları da varmış. Eğer gerçekten böyleyse, bu iki uysal hayvanın arasında bütün dünyayı şaşırtacak kuvvetli

bir arkadaşlık olduğu görülebilir ve dostlukları sürdürmeyi hiç beceremeyen insanları utandırabilir. Hatta bununla ilgili şöyle denmiştir:

Dosta dost bulunmaz
Elindeki kamış olur ona mızrak

Bir başka şarkı da der ki:

Dostum dersin, nifağını yersin, vesaire.

Sakın kimse yazarın bu iki hayvanın dostluğunu insanların arasındaki dostluklarla kıyaslarken konudan saptığını düşünmesin. İnsanlar hayvanlardan pek çok şey, hem de epey önemli şeyler öğrenmiştir. Örneğin; leyleklerden lavmanı, köpeklerden kusmayı ve şükran duygusunu, telli turnadan uyanık olmayı, karıncalardan ileri görüşlülüğü, fillerden namusluluğu, atlardan ise sadakati almışlardır.

Nihayet Sancho bir mantar ağacının dibinde uykuya dalarken Don Quijote ise sağlam bir meşenin dibinde hafifçe kestirmeye başladı. Fakat henüz çok az bir vakit geçmişti ki arkasından gelen gürültülere uyandı. Telaşla yerinden kalktı ve gürültünün geldiği yöne bakıp kulak kesildi. At sırtında iki adam vardı; biri eyerinden aşağı atladı ve diğerine dönüp dedi ki:

"İn, arkadaşım; atının gemlerini de çöz. Bana kalırsa burada hem ikisine de yetecek kadar çimen mevcut, hem de benim sevdalı düşüncelerime gerekecek kadar sessizlik ve tehnalık bulunuyor."

Bunu söylerken bir yandan yerde gerindi. Kendini toprağa attığında üzerindeki zırh tangır tangır bir ses çıkardı. Don Quijote'ye göre bu, adamın gezgin şövalye olduğunun kanıtıydı. Hemen o sırada hâlâ uykuda olan Sancho'nun yanına gitti, kolundan çekti ve epeyce zorlanarak da olsa kendisini uyandırmayı başardı. Sonra kulağına eğilerek fısıltıyla dedi ki:

"Sancho kardeşim, bulduk serüveni."

"Tanrı iyisini versin," diye yanıtladı Sancho. "Peki, saygıdeğer efendim, neredeymiş bu sayın serüven zatıalileri?"

"Nerede mi, Sancho?" diye cevap verdi Don Quijote, "gözlerini çevir de bak. Şurada yerde gezgin bir şövalye yatıyor. Bana öyle

geliyor ki pek mutlu da bir şövalye olmasa gerek, çünkü attan inişini gördüm; öyle bir hüzün ve kederle attı ki kendini, yere inerken bütün zırhı tangır tangır etti."

"Zatıaliniz serüveni bunun neresinden çıkarıyorsunuz peki?" dedi Sancho.

"Ben serüvenin hepsi budur demiyorum, bu sadece başlangıcı; serüven dediğin böyle başlar. Ama dinle bak sen, sanki bir lavta veya vihuela* akort ediyor. Boğazını temizlemesine bakılacak olursa bir şarkı söyleyecek gibi."

"Gerçekten de öyle," diye karşılık verdi Sancho, "âşık bir şövalye olmalı."

"Âşık olmayan şövalye yoktur," dedi Don Quijote. "Ama şimdi adamı dinleyelim, gerçekten şarkı söyleyecekse ipin o ucunu tutup bütün düşüncelerinin yumağını çözebiliriz. Zira insanın dili, gönlündeki bereketi konuşur."

Sancho, efendisine karşılık vermek istedi, ama Orman Şövalyesi'nin acı tatlı sesi buna engel oldu. İkisi de merak ve şaşkınlıkla dikkat kesilip şu soneden meydana gelen şarkıyı dinlediler

SONE

Yalvarırım, sevgilim, söyleyin
hangi tavrı eyleyeyim; iradem
iradenize boyun eğer,
ayaklarım kanunlarınızdan şaşmaz.
Cefamdan öleyim istiyorsanız,
o halde beni çoktan yitmiş sayın.
Fakat kadim usüllere başvuracaksanız
Amadeyim, yeter ki aşk istesin.
Çelişkilerin karşısında ben
yumuşak balmumu, ben kaya gibi elmas,
aşkın kanununun esiridir yüreğim.
Yumuşakmış sertmiş, gönlüm sana kenetlenmiş:

* 15. ve 16. yüzyıllarda çalınan telli bir çalgı çn.

ne istersen onu oy, onu kazı sen,
ebedi itaatim silinmez gönlümden.

Orman Şövalyesi, yüreğinin ta derinlerinden gelen bir "ah" sesiyle sonlandırdı şarkısını. Hemen ardındansa acı ve keder dolu bir sesle şöyle dedi:

"Ah, yeryüzünün en güzel, en nankör kadını! Ey, Vandalia'lı Casildea, şu tutkun şövalyenin durmadan yolculuk ederek, zorluklara ve büyük zahmetlere katlanarak tükenip mahvolmasına nasıl olur da müsaade edersin? Navarra'nın, Leon'un, Endülüs'ün, Kastilya'nın, hatta bütün Mancha'nın şövalyelerine senin dünyadaki en güzel kadın olduğunu itiraf ettirdiğim yetmedi mi?"

"Orası yanlış," dedi bunun üzerine Don Quijote. "Ben de La Manchalıyım ve hiçbir zaman böyle bir itirafta bulunmadığım gibi sevgilimin güzelliğine böyle gölge düşürecek bir şeyi itiraf edemem, keza etmemem de gerekir. Bak Sancho, bu şövalye şimdi nasıl delirecek. Ama dinleyelim bakalım, belki dahasını da anlatır."

"Anlatır, tabii," diye yanıtladı Sancho, "bıraksan bir ay aralıksız şikâyet edecek gibi bir hâli var."

Ama dedikleri gibi olmadı, çünkü Orman Şövalyesi hemen yanıbaşında söylenenleri duyduktan sonra, ağıdına devam etmeden ayağa kalktı, kesin ama kibar bir sesle şöyle dedi:

"Kim var orada? Kimsiniz siz? Acaba mutlu güruha mı dahilsiniz, yoksa acılı olanlara mı?"

"Acılı olanlardanız," diye cevap verdi Don Quijote.

"Yaklaşın o halde," diye karşılık verdi Orman Şövalyesi, tünün, acının tam adresine geldiniz."

Bu yumuşak ve nazik sözleri işiten Don Quijote adamın yanına yaklaştı. Sancho da peşi sıra onu izledi.

Dertli şövalye Don Quijote'yi kolundan tutup şöyle dedi:

"Sayın şövalye, geçin oturun şöyle. Sizin şövalye olduğunuzu ve gezgin şövalyelik mesleğini icra ettiğinizi bilmem için sizi gezgin şövalyelerin doğal meskeni olan, gecenin yalnızlığı ve serinliğinin insana refakat ettiği bu yerde bulmuş olmam kâfi."

Don Quijote buna şöyle karşılık verdi:

"Şövalyeyim ve söylediğiniz meslektenim. Her ne kadar üzüntüler, talihsizlikler ve bahtsızlıklar gönlümü mesken bellemişlerse de başkalarının dertlerine karşı hissettiğim şefkat duygusunu yitirmiş değilim. Biraz evvel anlattıklarınızdan sizin sıkıntılarınızın sevdadan olduğunu, yani ağıtlarınızda bahsettiğiniz o nankör güzele duyduğunuz aşktan olduğunu çıkardım."

Bunları konuşurlarken sert toprağın üzerinde yan yana, huzur ve dostluk içinde oturmaktaydılar. Sanki biraz önce gün doğarken birbirlerinin kafasını patlatmaya hazır olan onlar değildi.

"Bir ihtimal, sayın şövalye," diye sordu Don Quijote'ye Orman Şövalyesi, "acaba siz âşık olabilir misiniz?"

"Maalesef öyleyim," diye yanıtladı Don Quijote, "gerçi düşüncelerin adresi doğru olduktan sonra buna talihsizlik demek bir yana, esas şükretmek gerekir."

"Evet, doğru," diye karşılık verdi Orman Şövalyesi, "ne var ki reddedilişlerimiz aklımızı ve zihnimizi karıştırıyor, zira bunlar çok sayıda olduğu zaman adeta intikama dönüşüyor."

"Sevgilim beni hiç reddetmedi," dedi Don Quijote.

"Hayır, tabii ki de etmedi," dedi hemen yanı başlarında olan Sancho, "çünkü benim hanımefendim uysal bir kuzu gibidir, tereyağından yumuşaktır o."

"Bu da sizin silahtarınız mı?" diye sordu Orman Şövalyesi.

"Evet, öyle," diye cevapladı Don Quijote.

"Efendisinin huzurunda konuşmaya kalkışan bir silahtar hayatımda görmedim," diye karşılık verdi Orman şövalyesi. "En azından benim silahtarım burada, işte yüzü. Cüssesi babası kadar var, ama bugüne kadar benim yanımda ağzını açmışlığı yoktur."

"Eh, ben de doğru konuştum," dedi Sancho, "yine konuşurum, hem de isterse karşımdaki... Neyse, burada bırakalım, kurcalarsak iyice karışacak."

Orman Silahtarı, Sancho'yu kolundan çekip şöyle dedi:

"Biz iki silahtar kalkalım da istediğimiz gibi konuşabileceğimiz bir yere gidelim. Bu beyefendiler burada kalıp tartışsın, birbirlerine aşk hikâyelerini anlatsın. İnan olsun, sabah güneş doğduğunda hâlâ aynı şeyi evirip çevirip bir yere bağlamamış olurlar."

"Öyle olsun madem," dedi Sancho, "ben de zatıalinize kim olduğumu anlatırım da en geveze silahtarlar arasında ilk on ikiye giriyor muyum, girmiyor muyum, görürsünüz."

Bunun üzerine iki silahtar oradan çekildi. Efendilerinin arasındaki konuşma ne kadar ciddiyse, onlarınki de bir o kadar komik oldu.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Orman Şövalyesi serüveni devam eder ve iki silahtar arasında akıllıca, yepyeni ve sakin bir sohbet geçer

Silahtarlar bir yanda, şövalyeler başka bir yanda kaldı: Bir taraftakiler hayatlarını, öbür taraftakiler aşklarını anlattılar birbirlerine. Fakat hikâyede önce hizmetkârların arasında geçen konuşmaya yer verilirken, efendilerin arasında geçen konuşmaya sonrasında devam ediliyor ve onlar efendilerinin yanlarından uzaklaştıktan sonra Orman Silahtarı'nın Sancho'ya şöyle dediği söyleniyor:

"Gezgin şövalyelere silahtarlık eden bizler çetin bir hayat sürüyoruz, azizim. Hakikaten ekmeğimizi alnımızın teriyle yiyoruz; Tanrı'nın ta atalarımıza ettiği lanetlerden biridir bu."

"Ya da vücutlarımızın soğuğuyla yiyoruz da denebilir," diye ekledi Sancho. "Bu kadar sıcağa da soğuğa da gezgin şövalyeliğin silahtarlarından başka kim katlanıyor? Yine bir şeyler yeseydik iyiydi; yine bi lokma ekmek oldu mu acıya dayanılır. Ama bazen iki gün geçiyor da ağzımıza esen rüzgârdan başka bir şey girmiyor."

"Bütün bunlara katlanılır," dedi Orman Silahtarı, "tabii elimizde bir ödül vaadi olduğu sürece. Çünkü silahtarın hizmet ettiği gezgin şövalye haddinden fazla şanssız değilse, en azından kısa bir süre sonra silahtar bir ada valiliğiyle ya da şöyle güzel bir kontlukla ödüllendirilir."

"Ben bizzat bir ada valiliğiyle yetineceğimi efendime söyledim," diye karşılık verdi Sancho. Kendisi çok soylu ve cömert olduğu için zaten bana bunu pek çok defa vaat etti."

"Ben bizzat," dedi Orman Silahtarı, "hizmetlerimin karşılığı olarak bir papazlıkla yetinirim. Efendim de zaten bana ayırdı bir tane, hem de ne tane!"

"Zatıalinizin efendisi," dedi Sancho, "kilise şövalyelerinden olacak ki sadık silahtarlarına böyle lütuflarda bulunabiliyor. Ama benimki sıradan biri; gerçi ben hatırlıyorum, bana ne kadar kötü niyetli gözükseler de birtakım akıllı kimseler ona başpiskopos olmaya çabalaması için nasihatlerde bulunmuşlardı. Ama o imparator olmak istiyordu; ben de bütün bunlar olurken acaba Kilise'ye mi geçmek isteyecek diye korkuyordum, çünkü orada kendime uygun bir iş bulabileceğimi düşünmüyordum. Zira zatıalinizin şunu bilmesini isterim ki doğru düzgün bir adam gibi gözüksem de Kilise'de çalışmak söz konusu olduğunda yontulmamış hayvandan farkım yok."

"Doğrusu o konuda yanılıyorsunuz," dedi Orman Silahtarı, "çünkü ada valiliklerinin hepsi dört dörtlük olmuyor. Kimisi bozuktur, ki-

misi fakir, kimisi sıkıcı; hepsini geçtim, en seçkin ve en heybetlisi bile yanında öyle çok sıkıntı ve zorluk getiriyor ki bütün bunları omuzlayan talihsizin üstüne koskoca bir yük biniyor. Bu lanet kölelik mesleğini icra eden bizler aslında evimize dönsek, sözgelimi avcılık ya da balıkçılık gibi daha hafif işler görsek çok daha yararımıza olur. Dünyada iyi kötü bir atı, iki tazısı, bir de balık oltası olmayacak, kendi köyünde böyle geçinip gidemeyecek kadar fakir silahtar mı var sanki?"

"Bende onların hepsi var," diye yanıt verdi Sancho, "gerçi atım yok, orası doğru, ama bir eşeğim var ki benim efendimin iki atına bedel. Üstüne dört kile arpa verseler yine de eşeğimi başkasına değişmem; değişirsem aha şu Paskalya'yı görmek nasip olmasın. Zatıaliniz boz eşeğime bu kadar kıymet verdiğim için beni alaya alacaksınız tabii. Tazılara gelince, ondan bol ne var; bütün köy tazı dolu. Hem başkasının malıyla ava çıkmak daha bir keyifli olur."

"Size açık ve dürüstçe söylüyorum, sayın silahtar," dedi Orman Silahtarı, "bu şövalyelerin saçmalıklarını geride bırakmaya ve köyüme dönerek çocuklarımı büyütmeye kesin karar verdim ben; her biri birer doğu incisi gibi üç çocuğum var."

"Benimkiler iki," dedi Sancho. "İkisi de bizzat Papa'nın huzuruna çıkabilecek evlatlar. Hele bir kızım var ki, o anasına rağmen ben onu Tanrı'nın da izniyle kontes olsun diye yetiştiriyorum."

"Kontes olmak için yetiştirilen bu hanımın yaşı kaç acaba?" diye sordu Orman Silahtarı.

"Üç aşağı beş yukarı on beş yaşında," diye yanıtladı Sancho. "Ama mızrak gibi boyu var, hem de bir nisan sabahı gibi taze, küfeci gibi kuvvetlidir."

"Öyle oldu mu kontes değil, orman perisi bile olur" diye karşılık verdi Orman Silahtarı. "Ah, orospunun evladı, hem de ne kaslıdır namussuz!"

Sancho bunun üzerine biraz asık bir suratla şöyle yanıt verdi:

"Orospu değildir benim kızım, anası da değildi ve ben yaşadığım müddetçe, Tanrı'nın izniyle ikisi de orospu olmayacak. Ayrıca düzgün konuşun; kibarlığın ta kendisi sayılan gezgin şövalyelerin yanında büyümüş biri olarak zatıalinizin bu sözleri bana pek kibar gelmedi."

"Zatıaliniz iltifattan da hiç anlamıyorsunuz, sayın silahtar," diye yanıt verdi Orman Silahtarı. "Bir şövalye meydan güreşinde boğaya şöyle iyi bir mızrak darbesi vurduğunda ya da herhangi biri bir şeyi çok güzel yaptığında 'Vay orospu çocuğu, ne de güzel yaptı!' denir ya, nasıl bilmezsiniz? Bu şimdi hakaret gibi gözükür, ama o sırada çok büyük bir övgüdür aslında. Ana babasına böyle övgüler kazandırmayan oğullarınızı, kızlarını evlatlıktan reddediniz, efendim."

"Reddederim, elbet," diye yanıtladı Sancho, "yine bu şekilde ve bu sebepten dolayı zatıaliniz bana, çocuklarıma ve karıma istediğiniz kadar küfür savurabilirsiniz, çünkü yaptıkları ve söyledikleri her şey bütün bu övgüleri sonuna kadar hakeder. Üstelik hepsini bir gün yeniden görmek istediğim için Tanrı'ya yalvarıyorum, beni bu ölümcül günahtan, yani bu tehlikeli silahtarlık mesleğinden kurtarsın. Zaten bir gün Morena Dağlarının bağrında bir kesenin içinde yüz düka altını buldum diye ikinci kez kandım, bu işin ağına yine düştüm. Şeytan da burada, orada, her yerde gözümün önüne çil çil altınla dolu bir kese getirip sallayıveriyor. Sonra ben de adımbaşı sanki elimi uzatsam tutacağım, kucaklayıp evime götüreceğim, iyi yere harcayacağım, sonra parasını yiyeceğim, prensler gibi yaşayacağım sanıyorum. Bütün bunları düşününce efendim olacak enayiyle birlikte çektiğim onca zorluk gözümde ufacık kalıyor. Kendisinin de şövalyeden çok delinin teki olduğunu biliyorum oysaki."

"İşte bu yüzden," diye karşılık verdi Orman Silahtarı, "az tamah çok ziyan getirir, derler. İş deliliğe geldi mi, benim efendimden iyisi yoktur. Hani derler ya, 'burnunu başkalarının işine, başını da belaya sokar,' diye, aynı onlardan. Başka bir şövalyenin kaçırdığı aklını geri getireceğim diye kendisi deliriyor, kalkmış olmayacak şeylerin peşine düşüyor; sonra onlar birer birer dert olacak başına."

"Peki, kendisi âşık mı acaba?"

"Evet," dedi Orman Silahtarı, "Vandalia'lı Casildea adında birine; şu âlemde bulunabilecek zalimliklerin en ham, en işlenmemiş olanını yaşatır insana. Ama efendimin en büyük derdi bu zalimliğin hamlığı değil; onun midesinde daha ne hilebazlıklar dönüyor gurul gurul. Birazdan onları da anlatmaya başlar, çok sürmez."

"Hiçbir yol, üzerinde birkaç pürüz dahi bulunmayacak kadar düz değildir," diye yanıtladı Sancho, "herkesin derdi var, benimki düşman başına. Akıldan çok delinin peşine düşülür. Ama eğer 'insanın yanında eşlik edecek biri oldu mu, derdi hafif gelir' deyiminde bir parça haklılık varsa, ben de zatıalinizin varlığıyla teselli bulabilirim, çünkü en az benimki kadar budala bir efendiye hizmet ediyorsunuz."

"Budala ama cesur," diye yanıtladı Orman Silahtarı, "hem budalalığından, cesurluğundan ziyade düzenbazdır asıl."

"Benimki hiç düzenbaz değil," diye karşılık verdi Sancho, "hatta kocaman bir kalbi var. Kimseye kötülük etmeyi bilmez, yalnız iyilik eder, içinde fesatlıktan eser yoktur. Gün ortasında gece oldu derler, çocuklar bile kandırır. İşte bu saflığı yüzünden onu ta ciğerimin köşesi gibi seviyorum, ne kadar saçmalasa da bırakıp gidemem."

"Yine de saygıdeğer kardeşim," dedi Orman Silahtarı, "bir karga diğerine kılavuz olunca, ikisinin de başı dertten kurtulmaz. Sakin sakin yerimize dönsek bizim için daha iyi; serüven peşine düşenler her zaman iyisini bulmaz."

Bu sırada Sancho sık sık tükürüyor, tutkal gibi kupkuru bir tükürük çıkarıyordu. Bunu görüp fark eden nazik Orman Silahtarı şöyle dedi:

"Bana kalırsa bunca sohbet dilimizi damağımıza yapıştırdı. Ama bende onu ayıracak bir açıcı var, atımın eyer topuzunda asılı olacaktı; pek iyi bir şeye benziyor."

Ardından ayağa kalktı ve birkaç dakika sonra koca bir şarap tulumu ve yarım metre uzunlukta börekle geri geldi. Yarım metresi de mübalağa değildi, çünkü börek tavşan etinden yapılmıştı ve öyle büyük bir tavşandı ki Sancho eliyle kavrayınca ilk başka eti keçi zannetti. Hatta oğlak falan da değil, büsbütün keçi sandı ve şöyle dedi:

"Zatıaliniz bunu yanında mı taşıyor, efendim?"

"Ya ne sandınız?" diye yanıtladı öbürü. "Entipüften bir silahtar mıyım ben? Benim atımın terkisindeki erzak, generallerin sefere götürdüklerinde yok."

Sancho ısrar edilmesini beklemeden yemeye koyuldu; koca koca lokmaları karanlıkta bakmadan ağzına atıveriyordu. Sonra dedi ki:

"Zatıaliniz sadık ve gerçek, doğru ve dürüst, büyük ve haşmetli bir silahtarsınız. Bu ziyafet sofrası da bunu gösteriyor zaten; bur

büyüyle gelmediyse bile en azından öyle bir görüntüsü var. Benim gibi bahtsız bir dilenci değilsiniz; benim heybelerimde yalnız bir kalıp peynir var. O da öyle sert ki bir devin kafasını parçalamaya yeter. Peynirin yanında otuz kırk tane keçiboynuzu, bir o kadar da fındık ve ceviz var. Nedeni de efendimin tasarrufluluğu ve gezgin şövalyelerin kuruyemişe, çayırlarda bulunan otlara talim etmeleri gerektiğini düşünerek bu kuralı izlemesi."

"Ne yalan söyleyeyim, kardeşim," dedi Orman Silahtarı, "benim midem devedikenini, yaban armudunu, dağköklerini yemeye müsait değil. Efendilerimiz bildikleri gibi yapsın, şövalyelik kanunlarına uysun, istediklerini yesinler. Ben mezelerimi de eyerimden sarkan şu şarap tulumu da taşırım yanımda, ne olur ne olmaz. Tulum sadıktır; ben de kendisine pek tutkunumdur, öpüp koklamadan bıraktığım an ender bulunur."

Bunu söylerken tulumu Sancho'ya uzattı. Sancho tulumu havaya kaldırıp ağzına dayadıktan sonra gözlerini yaklaşık on beş dakika boyunca yıldızlardan ayıramadı. İçmeyi bitirince başını bir yana düşürerek derin bir iç çekti ve şöyle dedi:

"Of ulan, orospunun evladı, nasıl da güzelmiş!"

"Gördün mü şimdi," dedi Orman Silahtarı, Sancho'nun orospunun evladı diye küfrettiğini duyunca, "şarabı övmek için orospunun evladı dedin ya işte?"

"Pekâlâ," diye yanıtladı Sancho, "övgü olarak söylendiği zaman orospunun evladı demenin kesinlikle hakaret olmadığını kabul ediyorum. Peki, beyefendi, şimdi en kıymetlinizin canı üzerine söyleyin, Ciudad Real şarabı mı bu?"

"Şaraptan da anlıyorsunuz!" diye yanıt verdi Orman Silahtarı. "Evet, tam olarak oranın şarabı; üstelik birkaç yılı da var hani."

"O konuda üstüme yoktur!" dedi Sancho. "Menşeini bilemeyeceğimi sanmayın sakın. Benim şarapların tadımı konusunda böyle kuvvetli ve doğal bir içgüdüm olmasına, yalnızca bir kerecik koklamayla yerini, türünü, tadını, yılını ve bir şarabın geçirebileceği bütün değişimlerin hangilerinden geçtiğini şıp diye çıkarabilmeme ne diyorsunuz şimdi, sayın silahtar? Ama bunda şaşılacak bir şey yok, a La Mancha topraklarında namı yıllarca yürümüş en büyük iki

şarap tadımcısı bizim sülaledendir. Ispatını da başlarından geçen şu olayı anlatarak vereyim: 'Bu ikisine denemeleri için bir fıçı şarap vermişler ve ne durumda olduğunu, kalitesini, iyi mi kötü mü olduğunu söylemelerini istemişler. Birincisi şarabı dilinin ucuyla tatmış, öbürü sadece burnuna götürmüş. Birincisi şarabın demir gibi tadı olduğunu söylemiş, ikincisi ise daha çok keçi derisine benzetmiş. Şarabın sahibi fıçının tertemiz olduğunu, ne demir ne de keçi derisi tadı alabilecekleri bir şey eklenmediğini söylemiş. Yine de her iki şarap tadımcısı da söylediklerinden dönmemiş. Bir zaman geçmiş, şarap satılmış. İş fıçıyı temizlemeye gelince dibinde keçi derisinden bir kayışa asılı ufak bir anahtar bulmuşlar.' Görüyorsunuz ya, beyefendi, böyle bir soydan gelince insan bu tip konularda fikrini belirtmeden edemiyor doğrusu."

"Ben de o yüzden diyorum ki," dedi Orman Silahtarı, "bırakalım biz serüven peşinde koşmayı. Evde bulgur varken Dimyat'a pirince gitmeyelim. Fakirhanemize dönelim, Tanrı isterse bizi orada bulur."

"Efendim Zaragoza'ya varana kadar ben onun hizmetindeyim. Ondan sonrasına bakarız."

Sonunda iki sadık silahtar o kadar çok konuşup o kadar çok içtiler ki uykunun araya gidip dillerini bağlaması, bitmek bilmeyen susuzluklarını dindirmesi gerekti. İkisi de neredeyse tükenmiş şarap tulumuna sarılmış, ağızlarında bitmemiş birer lokmayla uykuya daldı. Onları şimdilik burada bırakıyor ve Orman Şövalyesi ile Mahzun Yüzlü Şövalye'nin arasında geçenleri anlatmaya başlıyoruz.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Orman Şövalyesi'nin serüveni devam eder

Hikâyede anlatılana göre, Don Quijote ile Vahşi Orman Şövalyesi arasında geçen pek çok konuşmadan biri sırasında Orman Şövalyesi Don Quijote'ye şöyle dedi:

"Son olarak, sayın şövalye, benim kaderim, daha doğrusu seçimim beni eşsiz de Vandalia'lı Casildea'ya âşık olmaya sürükledi. Eşsiz diyorum, çünkü gerçekten ne bedensel üstünlüğü ne de soyluluğu ve güzelliği konusunda bir eşi yoktur. İşte bu bahsettiğim Casildea benim güzel düşüncelerime ve nazik isteklerime karşılık verdi ve tıpkı Herkül'ün üvey annesinin ona yaptığı gibi, beni pek çok tehlikeye atılmaya teşvik etti. Her seferinde de sonunda beklediğim amacıma erişeceğimin sözünü veriyordu. Fakat bu yolda verdiğim çabalar arttıkça arttı, sayılmaz hale geldi. Hâlâ da hangisinin beni güzel arzularıma kavuşturacak en sonuncu çaba olacağını bilmiyorum. Bir seferinde beni Giralda adlı, o meşhur Sevilla deviyle savaşmaya gönderdi. Öyle cesur, öyle kuvvetlidir ki adeta pirinçten yapılmadır ve yerinden bile kımıldamamasına rağmen dünyanın en hareketli, en tezcanlı kadınıdır. Geldim, gördüm, yendim ve kendisini kıpırtısız hale getirdim, çünkü sonra bir haftadan uzun bir süre boyunca yalnızca kuzey rüzgârları esti. Yine başka bir sefer de devasa Guisando Boğalarının o eski taşlarının ağırlığını tartmamı istedi*. Şövalyelerden çok hamallara verilecek bir iş bu halbuki. Bir keresinde ise Cabra uçurumunun derinliklerine dalmamı, buranın en diplerinde neler yattığına dair kendisine ayrıntılı bilgiler vermemi istemişti; eşi görülmemiş, korkunç, müthiş tehlikeli bir iş. Giralda'nın hareketlerini durdurdum, Guisano Boğalarını tarttım, uçurumun derinliklerine daldım, boşluğun sırlarını günyüzüne çıkardım. Fakat benim umutlarım hâlâ ölüyken onun küçümser tavırları ve emirleri yine capcanlı. Sözün kısası, bana verdiği son emirde, İspanya'nın bütün

* Toros de Guisando. Avila'ya bağlı Guisando bölgesinde bulunan, MÖ 3. yüzyıldan kalma, her biri 2,5 metre uzunluğunda ve granitten yapılmış dört boğa heykeli. 1468'de burada imzalanan bir anlaşmayla müstakbel Kraliçe Isabel'in tahta çıkmasının yolu açılmıştır ed.n.

kasabalarını tek tek gezip, dünyada onun güzelliğinin önüne geçebilecek hiçbir kadın bulunmadığını, benimse yeryüzünün en cesur, en âşık şövalyesi olduğumu bütün gezgin şövalyelere söyletmemi istiyor. Bu emir altında İspanya'nın büyük kısmını gezdim ve bana karşı çıkmaya cüret eden pek çok şövalyeye galip geldim. Fakat bunlar arasında en çok gurur duyduğum ve övündüğüm, La Manchalı meşhur şövalye Don Quijote'yi tek seferde mağlup ettiğim ve ona benim sevgilim Casildea'nın onun Dulcinea'sından daha güzel olduğunu söylettiğim seferdir. Yalnızca bu galibiyetle bile kendimi dünyanın bütün şövalyelerini yenmiş sayıyorum, çünkü bu Don Quijote diğer bütün şövalyeleri yenmiştir. Ben de onu yendiğime göre, onun şanı, şöhreti ve şerefi tamamen benim şasıma geçmiş demektir.

Neyse mağlubun ünü
Odur galibin şerefi

Dolayısıyla bahsi geçen Don Quijote'nin sayısız kahramanlığı artık benim haneme yazılarak benim olmuştur.

Don Quijote, Orman Silahtarı'nın bu sözlerini duyunca şaşkına döndü. Yalan söylediğini binlerce kez yüzüne haykıracak gibi oldu, hatta yalancı lafı dilinin ucuna kadar geldi, fakat kendini tuttu. Yalanını kendisi itiraf etsin istiyordu, bu yüzden sakinliğini hiç bozmadan şöyle dedi:

"Saygıdeğer şövalye, zatıalinizin İspanya'daki şövalyelerin çoğunu, hatta dünyanın tüm şövalyelerini mağlubiyete uğrattığınıza lafım yok. Fakat La Manchalı Don Quijote'yi yendiğinizden şüpheliyim. Ona benzeyen bir başkası olabilir, gerçi ona benzeyeni çok azdır."

"Nasıl yenmedim?" diye yanıt verdi Orman Silahtarı. "Başımızın üstündeki gökler şahittir ki Don Quijote'yle dövüştüm, onu yendim ve sonunda diz çöktürdüm. Uzun boylu bir adamdır; zayıf yüzlüdür; uvuzları uzun uzun, sıskacadır; kır saçlıdır; burnu kancalı, hafif eğricedir; koca kara bıyıkları sarkık sarkıktır. Mahzun Yüzlü Şövalye adıyla dövüşür ve Sancho Panza adlı bir köylüyü yanında silahtarı diye gezdirir. Rocinante adlı meşhur bir atın tepesinde oturur, dizginlerini eline tutturur. Son olarak da, gönlünün sevgilisi zamanında esas adı Aldonza Lorenzo olan, Tobosolu Dulcinea adlı biridir. Aynı

benim kendi sevgilimin adının Casilda olması, kendisinin de Endülüslü olmasından dolayı benim ona Vandalia'lı Casildea demem gibi yani. Bütün bu işaretler söylediğimin doğruluğunu kanıtlamıyorsa işte kılıcım da burada, şüphenin kendisine bile neyin doğru olduğunu gösterir gerekirse."

"Sayın şövalye, sakin olun ve söyleyeceklerimi dinleyin," dedi Don Quijote. "Sizin bahsettiğiniz Don Quijote, benim bu dünyadaki en yakın dostum olur, o kadar ki onu kendimle bir tuttuğumu söyleyebilirim. Bana onunla ilgili verdiğiniz tasvir kendisine tamamen uyduğundan, mağlubiyete uğrattığınızın muhakkak o olduğunu düşünmekten başka çarem yok. Öte yandan bunun aynı kişi olmasının mümkün olmadığını da gözümle görüyor, ellerimle hissediyorum. Tabii kendisinin düşmanı olan pek çok büyücü de var; hatta içlerinde biri var ki peşini hiç bırakmıyor. Bunlardan biri onun kılığına girmiş ve üstün şövalyelikleri sayesinde yeryüzünün bilinen her köşesine saldığı şanı ve şöhretine leke sürmek amacıyla mahsus yenilmiş olabilir de. Bütün bunları kanıtlamak için ise şunu bilmenizi isterim ki kendisinin düşmanı olan bu büyücüler daha on gün önce Tobosolu güzeller güzeli Dulcinea'nın kılığını ve kişiliğini değiştirip onu adi ve basit bir köylü kızına çevirdiler. İşte Don Quijote'yi de bu şekilde değiştirmiş olmalılar. Hepsine rağmen hâlâ söylediklerimin doğruluğuna inanmıyorsanız işte don Quijote'nin ta kendisi burada. Ayakta, at sırtında ya da siz ne şekilde isterseniz hakikati sonuna kadar savunmaya hazır."

Bunu söylerken ayağa kalktı ve elini kılıcının üzerine koyarak Orman Şövalyesi'nin ne yapacağını beklemeye başladı. Diğeri ise aynı sakin ses tonuyla konuşarak şöyle yanıt verdi:

"Borcuna sadık olana kefalet zor gelmez. Sayın don Quijote, kılık değiştirmiş halinizi bir defa mağlup eden pekâlâ kendi halinizle de size üstün gelebilir. Fakat şövalyelerin silahlı kahramanlıklarını soyguncu eşkıyalar gibi karanlık vakitlerde gerçekleştirmeleri yakışık almadığından sabahı bekleyelim de güneş şahit olsun yapacaklarımıza. Düellomuzun şartı da şu olmalı: Mağlup olan galibin iradesine teslim olacak, o ne isterse onu yapacak; tabii istenilen şeyin şövalyeliğe yakışmayacak bir şey olamaması koşuluyla."

"Şartı da anlaşmayı da memnuniyetle kabul ediyorum," diye yanıtladı Don Quijote.

Bu konuşmanın üzerine kalkıp silahtarlarının bulunduğu yere gittiler ve onları uykuya daldıkları anki görüntüleri hiç bozulmamış, oldukları yerde yatar halde buldular. İkisini de uyandırdılar ve atları hazırlamalarını emrettiler. Gündoğumunda kanlı ve eşi görülmemiş bir düelloya tutuşacaklardı. Bu haber üzerine Sancho afalladı, yıldırım çarpmışa döndü. Bir gece öncesinde Orman Şövalyesi'nin silahtarından bu şövalyenin yaptığı yiğitliklerin hikâyesini dinlediğinden, efendisinin sağlığı konusunda derin bir endişeye düştü. Fakat iki silahtar da tek bir kelime etmeden hayvanları bulmaya gittiler. Zaten bu sırada üç at ve eşek koklaşmakta olduklarından hepsi bir aradaydı.

Orman Silahtarı yolda Sancho'ya dönüp dedi ki:

"Şunu bilmelisin ki, kardeşim, Endülüslü savaşçıların âdetidir, birinin vaftiz babası dövüşüyorsa vaftiz oğulları kollarını kavuşturup aylak aylak bakmazlar. Böyle söylüyorum, çünkü efendilerimiz kapışırken bizim de kavga edip birbirimizi parçalamamız gerekiyor."

"Saygıdeğer silahtar," diye yanıtladı Sancho, "o dediğiniz âdet sizin kavgacı eşkıyalar arasında geçerli olabilir, ama gezgin şövalyelerin silahtarları arasında olduğunu hiç mi hiç sanmıyorum. En azından ben kendi efendimin böyle bir âdetten bahsettiğini hiç duymadım, halbuki kendisi gezgin şövalyelik kurallarını ezbere bilir. Kaldı ki efendileri dövüşürken silahtarın da dövüşmesi gerekir diye açıkça belirtilen bir kural varsa bile bu kurala uymaya hiç niyetim yok. Benim gibi barışçıl silahtarlara kesilecek cezayı ödemeyi tercih ederim. Zaten iki libre balmumunu da geçmez, ben diyim. Ben bu libreleri ödemeye razıyım, çünkü biliyorum, ortadan ikiye yarılacağından emin olduğum kafamı iyileştireceğim diye harcayacağım sargı bezleri ondan pahalıya gelir. Zaten dövüşe giremem, çünkü kılıcım yok, hayatımda hiç olmadı."

"Onun çaresini biliyorum ben," dedi Orman Silahtarı, "ketenbezinden iki çuval var yanımda; boyları eşit. Siz birini alırsınız, ben öbürünü; böylece çuvallarla vuruşarak kavgaya tutuşuruz, silahlarımız da denk olmuş olur."

"Öyle olacaksa ne âlâ," diye yanıtladı Sancho, "zira öyle kavga etmekle bir yerimizi incitmez, üzerimizdeki tozu atarız ancak."

"Öyle olmaz," diye cevap verdi öteki, "çünkü rüzgârdan uçmalarını engellemek için çuvalların içine şöyle güzel, pürüzsüz çakıl taşlarından yarım düzine doldurmamız icap ediyor. Hepsinin eşit ağırlıkta gelmesi lazım, böylece ağır yara almadan birbirimizi çuvallarla güzelce pataklayabiliriz."

"Amanın, yandık!" diye yanıtladı Sancho, "Kafayı yardırmayacağız, kemikleri un ufak ettirmeyeceğiz diye sansar derisinden kürkler, taraklanmış pamukçuklar dolduracağız çuvallara demek! Bakın bayım, isterse ipek kozasıyla dolu olsun, ben hayatta dövüşmem. Bırakalım, efendilerimiz dövüşsün, bu iş onların harcı. Biz içkimizi içip yaşamaya bakalım! Zaten vakti gelince şu hayatın yükü de omuzlarımızdan alınır elbet. Olgunluk vakti gelip meyvesi daldan düşmeden önce bizim çıkıp ecel dallarını sallamamıza lüzum yok."

"Yine de yarım saat bile olsa dövüşmemiz şart," dedi Orman Silahtarı.

"Katiyen olmaz," diye yanıtladı Sancho, "ne kadar ufak bir dövüş olursa olsun, ben birlikte sofraya oturup içki içtiğim biriyle kavgaya tutuşacak kadar terbiyesiz ve nankör değilim. Hem ortada öfkelenip kızacak bir şey yokken hangi deli bile bile kavgaya tutuşur ki?"

"Ben onun çaresine bakarım," dedi Orman Silahtarı. "Kavgaya başlamadan önce ben zatıalinize sakince yaklaşır ve üç dört sille savurmak suretiyle sizi ayaklarımın dibine sererim. Ondan sonra öfkeniz kütük gibi uyuyor olsa bile illaki uyanacaktır."

"Benim de bildiğim bir çare var," diye karşılık verdi Sancho, "sizinkinden de bir zerre aşağı kalmaz. Zatıaliniz benim öfkemi uyandırmadan önce ben sizinkine öyle bir sopa çekerim ki öbür dünyaya varana kadar uyanamaz; benim onurunu kimseye zedeletmeyecek bir adam olduğum orada iyi bilinir. Bırakalım da herkes kendi işine baksın; gerçi onun en kestirme yolu da herkesin öfkesini uykuda bırakmaktan geçer. Zira kimse bir diğerinin yüreğinde ne yatar bilmez; bazen ava gidersin avlanırsın. Tanrı lütfunu huzurdan, şerrini kavgadan yana tutar. Etrafı sarılmış, yakalanmış, dara düşmüş bir kedi aslana dönüşüyorsa, benim bir insan olarak neye dönüşebile-

ceğimi Tanrı bilir. Sözün kısası, sayın Silahtar, zatıalinizi şu andan itibaren uyarıyorum, dövüşten gelebilecek her türlü zarar ve kötülük tarafınıza iade edilecektir."

"Dert değil," diye yanıtladı Orman Silahtarı. "Sabah ola hayrola."

O sırada ağaçların arasından binlerce çeşit rengarenk küçük kuş cıvıldamaya başladı. Türlü türlü neşeli şarkılarıyla sanki doğunun kapıları ve balkonlarından güzel yüzünü yavaş yavaş göstermekte olan taze sabahı selamlıyor gibiydiler. O ışıl ışıl şafak, saçlarından sonsuz inci damlaları akıtıyor, o damlalarla ıslanan bitkiler ise sanki filizleniyor, onlar da minik beyaz incilere bürünüyor gibiydi. Onun gelişiyle söğütlerden leziz mi leziz bir reçine akıyor, pınarlar gülüşüyor, dereler mırıldanıyor, ormanlar neşeyle doluyor ve çayırlar bayram ediyordu. Gelgelelim gün aydınlığının etrafı seçilebilir kılacak kadar ortaya çıkmasıyla birlikte Sancho Panza'nın gözüne ilk görünen şey, Orman Silahtarı'nın burnu oldu; o kadar büyük bir burnu vardı ki neredeyse bütün vücudunu gölgede bırakıyordu. Hatta anlatılanlara göre devasa ebatının yanı sıra tam orta yerinden kancalı, her yanı siğil kaplı, panlıcanımsı renkte bir burunmuş ve ağzından iki parmak kadar aşağı sarkıyormuş. Büyüklüğü, rengi, siğilleri ve çıkıntısı yüzünü öyle çirkinleştiriyordu ki Sancho adamın burnunu görür görmez havale geçiren çocuklar gibi sarsıla sarsıla, katıla katıla gülmeye başladı ve bu ucubeyle dövüşmek için öfkeleneceğine iki yüz sille yemeye razı gelmeye karar verdi.

Don Quijote rakibine baktı ve çoktan miğferini başına takmış, siperliğini de indirmiş olduğunu fark etti. Bu nedenle suratı görülmüyordu, ama sağlam yapılı ve boyu çok da uzun olmayan bir adam olduğunu seçebilmişti. Zırhının üzerine incecik, en saf altından yapıldığı belli olan bir cüppe veya pelerinimsi bir kıyafet giymişti. Üzerinde her biri minik birer ay misali ışıl ışıl parlayan küçük aynalar serpiştirilmişti ve kendisine müthiş görkemli bir hava katıyordu. Miğferinin üzerinde yeşil, sarı ve beyaz renklerde çok sayıda kuş tüyü uçuşuyordu. Bir ağaca yasladığı mızrağı kocaman ve kalıncaydı; ucu bir karıştan bile genişti.

Don Quijote bütün bunları tek tek inceleyip kafasında tarttıktan sonra bu şövalyenin epey güçlü biri olduğuna kanaat getirdi.

Ancak bunun yüzünden Sancho Panza gibi korkuya kapılmadı; bilakis gayet soğukkanlı ve gözüpek bir tavırla Aynalar Şövalyesi'ne dönüp şöyle dedi:

"Sayın şövalye, eğer kavga etmeye duyduğunuz bunca heves, kibarlığınızı elinizden almadıysa, istirham ederim siperliğinizi biraz yukarı kaldırın; yüzünüzün alımlılığının kılığınızınkine uyup uymadığını görmek isterim."

"Sayın şövalye, bu dövüşten ister mağlup çıkın, ister galip," diye yanıtladı Aynalar Şövalyesi, "beni görmek için fazlasıyla vakit ve imkân elde edeceksiniz. Arzunuzu şimdi yerine getirmiyorsam, size halihazırda istediğimi bildiğiniz itirafı ettirmek yerine siperliğimi kaldırarak kaybedeceğim vakit yüzünden Vandalia'lı güzel Casildea'ya büyük acı çektirdiğimi düşünmemdir."

"Madem öyle," dedi Don Quijote, "atlara bindiğimizde bana o mağlup ettiğiniz Don Quijote olup olmadığımı söyleyebilirsiniz en azından."

"O söylediğinize şu cevabı verebilirim," dedi Aynalar Şövalyesi, "nasıl ki bir yumurta diğerine benzer, siz de benim yendiğim şövalyeye benziyorsunuz; fakat peşinizde büyücüler olduğunu söylediğiniz için bahsi geçen şahsın siz olup olmadığınız konusunda kati bir yorumda bulunamıyorum."

"İşte bu sizin yanıldığınıza inanmam için bana yeter," diye karşılık verdi Don Quijote, "fakat sizi bu yanılgıdan bütünüyle azade edebilmemiz için bırakalım da gelsin atlarımız. Sizin siperliğinizi kaldırmakla harcayacağınızdan daha kısa bir süre içinde eğer Tan-

sevgilim ve bileğimin gücü yanımda olursa ben sizin yüzünüzü görürüm, siz de benim o mağlup ettiğinizi sandığınız Don Quijote olmadığımı görürsünüz."

Bunun üzerine lafı uzatmadan atlarına bindiler. Don Quijote rakibine karşı saldırıda bulunabilmesini sağlayacak mesafeyi alabilmek için Rocinante'nin dizginlerine asılıp atını geri döndürdü; Aynalar Şövalyesi de aynısını yaptı. Ancak Don Quijote henüz yirmi adım atmamıştı ki Aynalar Şövalyesi' in kendisine seslendiğini işitti. İkisi [illegible] yoldan döndüler. Ayna Şövalyesi şöyle dedi:

"Şunu unutmayın ki sayın şövalye, dövüşümüzün şartına göre, daha önce de dediğim gibi, mağlup olan galip gelenin emrine girecektir."

"Biliyorum zaten," diye karşılık verdi Don Quijote, "yalnız mağlup olana verilecek emrin şövalyelik hudutlarının dışına çıkmaması koşuluyla elbette."

"Anlaşılmıştır," diye yanıtladı Aynalar Şövalyesi.

Tam o sırada silahtarın müstesna burnu Don Quijote'nin görüş açısına girdi ve o da bu burun karşısında en az Sancho kadar şaşkınlığa düştü. Hatta o kadar şaşırdı ki adamın bir canavar ya da dünyada henüz görülmemiş yeni bir insan türü olduğuna kanaat getirdi. Efendisinin koşuya başlamak için yerini aldığını gören Sancho koca burunluyla yalnız kalmak istemedi, çünkü o burundan alacağı tek bir darbeyle ya korkudan ya darbenin etkisinden yere serilivereceğinden korkuyordu. Bu nedenle Rocinante'nin üzengi kayışına tutunarak efendisinin peşinden gitti ve arkasını döneceği vaktin geldiğini düşündüğü anda kendisine şöyle dedi:

"Saygıdeğer efendim, zatıalinize yalvarıyorum, dönüp saldırıya geçmeden önce şu mantar meşesine çıkmama yardım edin. Zatıalinizin bu şövalyeyle girişeceği yiğitçe dövüşü yerde durmaktansa ağacın üstünden daha büyük bir zevkle izleyebilirim."

"Bana kalırsa, Sancho," dedi Don Quijote, "boğaları güvenli bir yerden izlemek için yukarı çıkmak istiyorsun."

"Doğrusunu söylemek gerekirse," diye yanıtladı Sancho, "şu silahtarın azman burnu beni öyle korkutup dehşete düşürdü ki yanında durmaya cesaret edemiyorum."

"Öyle bir burun ki başkası olsam beni de korkuturdu gerçekten. Gel madem, dediğin yere çıkmana yardım edeyim."

Don Quijote'nin Sancho'nun meşeye çıkmasına yardım ederken beklediği sırada Aynalar Şövalyesi alanda kendince yeterli gördüğü mesafeyi aldı ve Don Quijote'nin de aynısını yaptığını düşünerek, ne bir borazan sesinin ne de uyarı verecek başka bir işaretin gelmesini beklemeden, Rocinante'den ne daha hızlı ne de daha iyi görünüşte olan atının dizginlerine asıldı ve düşmanıyla karşılaşmak için var gücüyle tırıs gitmeye başladı. Fakat düşmanının Sancho'nun yukarı

çıkmasına yardım etmekte olduğunu görünce dizginlere asılıp yolun yarısında durdu. Atı bu hareketine son derece müteşekkir olmuştu, çünkü zaten daha fazla gidecek hali kalmamıştı. Düşmanını kendisine doğru uçarcasına geliyormuş gibi gören Don Quijote mahmuzlarını Rocinante'nin sıska böğrüne savurduğu gibi hayvanı rüzgârın önüne katıp öyle bir sürükledi ki hikâyede hayvanın yalnızca burada bir defa neredeyse koştuğundan bahsediliyor, çünkü geri kalan zamanlardaki hareketi her zaman yalnızca bir tırıs yürüyüşten ibaret olarak geçiyor. Bu eşi görülmemiş öfkeyle Aynalar Şövalyesi'nin yanına kadar geldi; şövalye ise mahmuzlarını atına ne kadar saplarsa saplasın, hayvanı yolun ortasında durduğu yerden bir parmak öteye oynatamıyordu.

İşte Don Quijote rakibini böyle talihli bir an ve vaziyette buldu. Atını hareket ettiremiyor, mızrağını ise bir türlü yerine yerleştiremiyor ya da fırsatını bulamıyordu. Bütün bu sıkıntıların hiçbirine aldırış etmeyen Don Quijote bütünüyle emniyetli ve tehlikeden uzak bir halde Aynalar Şövalyesi'ne öyle bir kuvvetle saldırdı ki adamı atının sırtından yere savuruverdi. Şövalye öyle kötü düştü ki ne eli ne ayağı oynuyor, öldüğü izlenimini veriyordu.

Sancho adamın yere düştüğünü görür görmez s meşesi ağacından aşağı kaydığı gibi alelacele efendisinin bulunduğu yere koştu. Efendisi Rocinante'den inip Aynalar Şövalyesi'nin yanına gitti ve adamın üstüne doğru eğildi. Öldü mü diye bakmak için, ölmediyse de en azından hava alsın diye miğferinin bağlarını çözdü ve bir baktı ki... İşte o anda gördüklerini, dinleyenlerde şaşkınlık, dehşet ve korku uyandırmadan anlatabilecek birisi var mıdır acaba dünyada? Hikâyede anlatılana göre karşısında yüzünü, suretini, görüntüsünü, fizyonomisini, şeklini ve şemalini gördüğü kişi Sanson Carrasco'nun ta kendisiydi. Onu görür görmez haykırdı:

"Sancho, çabuk gel buraya! Gel de göreceğin, gördüğüne inanamayacağın şeye bak! Koş evladım, bak da büyünün, sihirbazların ve büyücülerin nelere kadir olduğunu gör!"

Sancho yanına geldi ve bakaloryalı Carrasco'nun yüzünü görür görmez birbiri ardına haç çıkarıp dualar etmeye koyuldu. Bütün bunlar olurken perişan şövalye hâlâ bir yaşam belirtisi göstermiyordu. Ardından Sancho, Don Quijote'ye dedi ki:

"Benim fikrime göre, efendim, ne olur olmaz, zatıaliniz şu bakaloryalı Sanson Carrasco'ya benzeyen kişinin ağzına kılıcı birkaç defa sokup çıkarın. Belki onun üzerinden düşmanınız olan o büyücülerden birini öldürürsünüz."

"Hiç fena söylemedin," dedi Don Quijote, "çünkü ne kadar az düşman, o kadar iyidir."

Ardından Sancho'nun tavsiyesini yerine getirmek üzere yalın kılıç durduğu sırada Aynalar Silahtarı yanlarına geldi. Bu sefer o çirkin burnundan eser yoktu. Avazı çıktığı kadar bağırarak şöyle dedi:

"Yaptığınıza iyi dikkat edin, sayın Don Quijote. Ayaklarınızın dibinde yatan bu kişi sizin dostunuz bakaloryalı Sanson Carrasco; ben de kendisinin silahtarıyım."

O baştaki çirkin yüzünün gittiğini fark eden Sancho dedi ki:

"Ya o burna ne oldu peki?"

Bunun üzerine şöyle cevap verdi:

"Şu iç cebimde duruyor işte."

Elini sağ tarafına attı ve daha önce tarif edilen şekilde yapılmış, macundan, vernikli bir takma burun çıkardı. Sancho adamı iyice bir süzüp inceledikten sonra şaşkınlıktan haykırıverdi:

"Yüce Meryem, sen beni koru! Bu benim sevgili dostum, komşum Tome Cecial değil mi yoksa?"

"Ta kendisiyim elbet!" diye yanıtladı düz burunlu silahtar. "Tome Cecial'ım tabii, sevgili dostum Sancho Panza. Birazdan da buraya hangi numaralar, hangi kandırmacalarla getirildiğimi bir bir anlatacağım size. Siz de bu sırada sayın efendiniz zatıalilerine rica edin, ayaklarının dibinde yatmakta olan Aynalar Şövalyesi'ne dokunmasın, eziyet etmesin, vurmasın, kıymasın, zira kendisinin hemşerimiz, yiğit ve düşüncesiz bakaloryalı Sanson Carrasco olduğuna hiç şüphe yok."

Bu sırada Aynalar Şövalyesi kendine gelip hareket etmeye başladı. Bunu gören Don Quijote kılıcının açık ucunu adamın yüzüne dayadı ve dedi ki:

"Ey şövalye, eğer Tobosolu eşsiz Dulcinea'nın güzelliğinin zatıalinizin Vandalia'lı Casildea'dan üstün olduğunu itiraf etmezseniz, kendinizi öldü bilin. Ayrıca eğer bu düellodan ve düşüşten sağ çıkarsanız, Toboso şehrine gidip benim adıma kendisinin huzuruna çıka-

cağınıza ve gönlü ne arzu ederse yapacağınıza söz vermek zorundasınız. Eğer ki sizi serbest bırakırsa derhal geri dönüp beni bulacak (yaptığım kahramanlıkların izleri, size nerede bulunduğum konusunda yol gösterecektir) ve aranızda geçenleri bana anlatacaksınız. Düellomuzdan önce anlaştığımız üzere, bu koşullar gezgin şövalyelik kurallarının dışına çıkmıyor."

"İtiraf ediyorum," dedi yere düşmüş şövalye, "Tobosolu Senyora Dulcinea'nın pis, yırtık pabucu bile Casildea'nın dağınık olmasına karşın tertemiz tüylerinden daha değerlidir. Ayrıca söz veriyorum ki kendisinin huzuruna çıktıktan sonra zatıalinizinkine geri dönecek ve benden istediklerinizi size bütün ayrıntısıyla tek tek anlatacağım."

"Yine şunu da itiraf ve kabul etmen gerekiyor ki," diye ekledi Don Quijote, "mağlup ettiğiniz o şövalye La Manchalı Don Quijote değildir ve olmasının imkânı da yoktur; ancak ona benzeyen bir başkasıdır. Keza ben de sizin bakaloryalı Sanson Carrasco'ya benzemenize rağmen öyle olmadığınızı, ancak ona benzeyen bir başkası olduğunuzu, düşmanlarımın benim karşıma onun kılığında çıkardığını, bununla da öfkeme mukayyet olmamı ve galibiyetin şanından yeterince faydalanmamı hedeflediklerini itiraf ve kabul ediyorum."

"Hepsini sizin kanaatiniz, itirafınız ve inancınız nasılsa ben de o şekilde kabul ve itiraf ediyor, aynı kanaati taşıyorum," diye yanıtladı perişan şövalye. "Yalvarırım yerden kalkmama müsaade edin, tabii öncelikle aldığım darbe buna izin verirse. Zira epey fena bir vaziyette bıraktı beni."

Don Quijote ve silahtar Tome Cecial kalkmasına yardım ettiler. Sancho silahtardan gözlerini bir an bile ayırmadı ve onu soru yağmuruna tuttu. Bu sorulara aldığı v

nıtlar, gerçekten de dediği gibi Tome Cecial olduğunu gösteriyordu. Ancak efendisinin büyücülerin Aynalar Şövalyesi'ni bakaloryalı Carrasco'nun kılığına soktukları konusunda söyledikleri Sancho'nun aklında şüphelere yol açtığı için kendi gözüyle gördüklerine bile inanamıyordu hâlâ. Sonunda efendi ve hizmetkâr bu yanılgılarıyla kalakalırken Aynalar Şövalyesi ve silahtarı yüzlerinden düşen bin parça, derbeder halde Don Quijote ve Sancho'nun yanından uzaklaşarak şövalyenin kaburgalarını yakılayıp iyileştirebilecekleri bir yer aramaya koyuldular. Don Quijote ve Sancho ise yeniden Zaragoza yoluna düştüler. İşte hikâye de Aynalar Şövalyesi ve gezgin burunlu silahtarının kim olduklarını anlatmak için kendilerini bu yolda bırakıyor.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Aynalar Şövalyesi'nin ve silahtarının kim olduğu anlatılıp açıklanır

Don Quijote, Aynalar Şövalyesi sandığı yiğit şövalyeyi mağlup etmenin verdiği müthiş bir memnuniyet, kendini beğenmişlik ve mağrurluk hissiyle ilerlemekteydi. Böyle bir şövalyenin verdiği sözden de sevgilisinin hâlâ büyü etkisi altında olup olmadığının haberini illaki alacağını umuyordu, çünkü yenilen şövalyenin geri dönüp

olanları kendisine anlatması şarttı; aksi takdirde şövalye olmaktan çıkarılırdı. Gelgelelim Don Quijote et derdindeyken Aynalar Şövalyesi can derdindeydi, zira o sırada yaralarına yakı koyabileceği bir köy bulmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Hikâyede anlatılana göre bakaloryalı Sanson Carrasco, Don Quijote'ye yarım bıraktığı şövalyeliğin peşine yeniden düşmesini salık vermesi, o sırada Don Quijote'nin kendisini bu talihsiz işlerin peşinde koşmadan evinde sağ salim tutabilmenin yollarını bulmak konusunda rahip ve berberle yaptığı özel görüşmenin sonucunda gerçekleşmişti. Bu toplantıdan çıkan ortak oyla ve bilhassa Carrasco'nun özel oyuyla alınan karara göre Don Quijote'nin yola çıkmasına müsaade edilecekti ki zaten kendisini durdurabilmek pek mümkün gözükmüyordu. Ardından Sanson yolda gezgin şövalye kılığında karşısına çıkacak ve kendisiyle düelloya tutuşacaktı; zaten onu düelloya sokabilmek için bulunacak bahaneden bol bir şey yoktu. Gayet kolay bir dövüş olacağından kendisini yenecek, dövüş kuralı olarak da mağlubun galibin hizmeti ve emri altına girmesinde karar kılınacaktı. Böylece bakaloryalı şövalye, yenilen Don Quijote'ye köyüne ve evine geri dönmesini, iki sene boyunca veya kendisinden yeni bir emir alana kadar da buradan çıkmamasını emredecekti. Düello mağlubu Don Quijote'nin bu şartlara riayet edeceği gün gibi açıktı, zira şövalyelik yasalarını çiğnemek istemeyecekti. Bu tecrit süresinde belki de zamanla bu divaneliğini unutacak ya da deliliğine doğru düzgün bir çare bulunabilecekti.

Carrasco bu tasarıyı kabul etti ve Sancho Panza'nın komşusu ve dostu şen mizaçlı, kıt akıllı Tome Cecial da silahtarı olarak gitmeye gönüllü oldu. Carrasco tarif edildiği şekilde kılık değiştirirken Tome Cecial ise dostunun kendisini tanımaması için bahsi geçen takma burnu hazırlayıp kendi burnunun üzerine taktı. Böylece ikisi Don Quijote'nin gittiği yoldan giderek aynı seyahati gerçekleştirmeye başladılar ve kendisine neredeyse Ölüm Arabası serüveninde yetiştiler. Bilge okurun hikâyede başlarına gelen her şeyi okuyup öğrendiği yer olan ormanda nihayet bir araya geldiler. Eğer Don Quijote bakaloryalının bakaloryalı olmadığına dair sıradışı düşüncelere kapılmış olmasaydı Senyor Bakaloryalı ummadığı taşın baş yarması sebebiyle

lisans mezuniyetine hiçbir zaman nail olamayacaktı. İstediklerine nasıl ulaşamadıklarını ve çıktıkları yolun nasıl berbat bir yerde son bulduğunu gören Tome Cecial, bakaloryalıya şöyle dedi:

"Ettiğimizi bulduk elbette, Senyor Sanson Carrasco. Bir işe kolaylıkla baş konulur ve girişilir ama genelde işin içinden çıkması zor olur. Deli olan Don Quijote, akıllı biziz; ama o sağ salim güle oynaya gidiyor, zatıaliniz üzgün perişan. Bakalım şimdi hangisi daha deli: Elinden daha iyisi gelmediği için deli olan mı, yoksa kendi rızasıyla olan mı?"

Sanson buna şöyle yanıt verdi:

"Bu iki deli arasındaki fark, mecburen deli olanın her zaman deli kalacak olması, rızasıyla olanın canı istediği zaman deliliği bırakabilecek olmasıdır."

"Madem öyle," dedi Tome Cecial, "ben zatıalinizin silahtarlığına gönüllü olduğumda kendi rızamla deli oldum. Şimdi de yine aynı şekilde kendi rızamla bırakıp evime dönmek istiyorum."

"O sizin bileceğiniz iş," diye yanıtladı Sanson, "ama benim Don Quijote'yi eşek sudan gelinceye kadar dövmeden kendi evime döneceğimi düşünmek saçmalığın daniskasıdır. Şimdi onun deliliğine çare bulmak, şuurunu geri kazandırmak için değil, intikam alma arzusu beni kendisinin peşine düşürüyor; zira kaburgalarımın acısı daha merhametli şeyler düşünmeme müsaade etmiyor."

İkisi bu şekilde konuşarak ilerlerken şanslarına içinde kırıkçı da bulunan bir köye vardılar ve adamın yardımı sayesinde talihsiz Sanson'u iyileştirmeyi başardılar. Tome Cecial onu bırakıp köyüne geri

dönerken Sanson ise intikam planları yapmaktaydı. Hikâye vakti gelince ona geri dönecektir; ama biz şimdi Don Quijote'nin neşesine ortak olalım.

ON ALTINCI BÖLÜM

Don Quijote'nin La Manchalı akıllı bir şövalyeyle başından geçenlere dair

Don Quijote, daha önce de belirtildiği gibi, kazanmış olduğu galibiyet sayesinde yeryüzünde çağının görüp görebileceği en yiğit gezgin şövalye olduğunu düşündüğünden, müthiş bir mutluluk, neşe ve mağrurluk hissiyle ilerlemekteydi. O andan itibaren başına gelecek tüm serüvenlere şimdiden mutlu bir son verilmiş gözüyle bakıyordu. Büyüleri de büyücüleri de küçümsüyordu. Şövalyelikleri sırasında yediği sayısız dayağı, dişlerinin yarısının dökülmesine sebep olan taş yağmurunu, kürek mahkûmlarının nankörlüklerini, Yanguaslıların cüretkârlıklarını da kendisine yağdırdıkları sopaları da hatırlamıyordu. Kısacası eğer sevgilisi Dulcinea'yı kendisine yapılan büyünün etkisinden kurtarabilmenin bir yolunu, yordamını veya şeklini bulabilirse, kendisini gelmiş geçmiş bütün gezgin şövalyelerin en talihlisinden bile talihli sayacağını düşünüyordu. O bu düşüncelere dalmış gitmişken Sancho kendisine dönüp dedi ki:

"Efendim, benim dostum Tome Cecial'in o orantısız büyüklükteki korkunç burnunun gözlerimin önünden gitmemesi bir tuhaf değil mi?"

"O halde, Sancho, sen Aynalar Şövalyesi'nin bakaloryalı Carrasco, silahtarının da arkadaşın Tome Cecial olduğunu mu düşünüyorsun yoksa?"

"O konuda ne diyeceğimi bilemiyorum," diye yanıtladı Sancho, "ama bana evimle, karımla ve çocuklarımla ilgili söyledikleri şeyleri ondan başkası söyleyemezdi, onu biliyorum. Yüzü de burnunu çıkarttıktan sonra aynı Tome Cecial'in yüzüydü. Köyde, evimizi ayıran duvarın üstünden kaç defa gördüm o yüzü. Sesinin tonu da tıpatıp aynısıydı."

"Şunu bir konuşalım, Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote. "Gel buraya: Bakaloryalı Sanson Carrasco'nun baştan ayağa hücüm ve savunma zırhları kuşanmış halde gezgin bir şövalye olarak gelip benimle dövüşmek istemesinin nasıl bir sebebi olabilir? Acaba ben kendisinin hiçbir zaman düşmanı olmuş muyum? Kendisine herhangi bir anda bana hınç duymasına sebep olacak bir gerekçe vermiş miyim? Ben onun rakibi miyim, kendisi silahşörlük mesleğine soyunmuş da benim yeryüzünde elde ettiğim şöhreti mi kıskanıyor sanki?"

"Peki ama efendim," diye yanıt verdi Sancho, "o zaman artık her kimse o şövalyenin bakaloryalı Carrasco'ya, silahtarının da benim arkadaşım Tome Cecial'a o kadar benzemesine ne diyeceğiz? Hadi zatıalinizin dediği gibi büyü olsun, dünyada o ikisinden başka benzeyecek kimse mi kalmadı?"

"Bütün bunların hepsi benim peşimdeki kötü büyücülerin çevirdiği dümenler," diye karşılık verdi Don Quijote. "Onlar benim dövüşten galip çıkacağımı anlayınca mağlup şövalyenin benim arkadaşım bakaloryalının kılığına girmesini sağlamışlardır. Böylece kendisine beslediğim dostluk kılıcımın keskin ucuna, bileğimin kuvvetine mani olacak, yüreğimdeki haklı öfkeyi yatıştıracak, sonunda yalanla dümenle benim canıma kasteden kişi kendi canını kurtarmış olacak. Ah Sancho, bunun ıspatını sen zaten kendi tecrübenden biliyorsun ya! Tecrüben sana ne yalan söyler ne yanıltır. Büyücülerin birinin yüzünü alıp ötekine koymasının, güzeli çirkin, çirkini güzel yapmasının ne kadar kolay olduğunu biliyorsun, çünkü sen eşsiz Dulcinea'nın güzelliği ve zarafetini bütün doğallığıyla kendi gözlerinle göreli daha iki gün olmamışken ben aynısını kaba bir köylü

kızının çirkinliği ve adiliğiyle, gözlerinde irinler, ağzındaki pis kokusuyla gördüm. Üstelik böyle berbat bir değişikliği yapmaya cüret edebilecek kadar sapık bir büyücünün, galibiyetin şanını elimden almak için Sanson Carrasco ile senin arkadaşının yüzlerini değiştirmesinde şaşılacak bir şey yok. Fakat her şeye rağmen benim gönlüm ferah, zira ne surette olursa olsun, sonuçta ben düşmanımı yenmiş bulunuyorum."

"Tanrı bilir her şeyin doğrusunu," diye yanıtladı Sancho.

Dulcinea'nın dönüşüm geçirdiği numarasını kendi uydurduğunu bildiği için efendisinin zihnindeki hayaller onu ikna etmiyordu, ama yalanının ortaya çıkmasından korktuğu için yanıt vermek de istemiyordu.

Onlar bu sohbete dalmış giderken yanlarına bir adam geldi. Onlarla aynı yoldan, hemen arkalarından, kır renkli güzeller güzeli bir kısrağın üstünde ilerlemekteydi. Üzerinde kızılımsı kadife şeritlerle süslü, ince yeşil kumaştan bir kaban, başında da aynı kadifeden bir matador şapkası vardı. Kısrağın koşumları yine aynı koyu mor ve yeşil renklerdeydi; üzengi bağları kısaydı; uzun yolda gitmeye elverişliydi. Üzerindeki yeşil ve altın renkli geniş bir kılıç kayışından Mağrip işi bir pala sarkıyordu. Çizmeleri de kayışla takım olacak şekilde işlenmişti. Mahmuzları altın rengi değil, parlak yeşildi, ama öyle ışıl ışıl cilalanmış, kıyafetin kalanıyla öyle bir ahenk içindeydi ki altın rengi olsalar bu kadar şık durmazdı. Yolcu yanlarına gelince onları kibarca selamladı ve ardından kısrağını mahmuzladıktan sonra hiç durmadan yoluna devam edecekti ki Don Quijote kendisine seslendi:

"Zarif beyefendi, eğer zatualiniz de bizimle aynı yoldan gidiyorsa ve acele etme niyetiniz de yoksa, size eşlik etmek benim için büyük bir lütuf olacaktır."

"Doğrusu," diye yanıtladı kısrağın tepesindeki, "aslında yanınızdan geçip gitmezdim, ama şu atın benim kısrağın yanında huzursuzlaşacağından korkuyorum."

"Kısrağınızın dizginlerine güvenle asılabilirsiniz, Senyor," diye yanıt verdi Sancho, "çünkü bizim atımız dünyadaki atların en namuslu, en uslu atıdır. Bu tür durumlarda katiyen bir kötülük etmez;

etüği tek bir sefer oldu, onda da cezasını efendim ve ben ziyadesiyle ödedik. Tekrar ediyorum, zatıaliniz isterse durabilirler; kısrağı kendisine altın tepside bile sunsanız bizim at yine de elini sürmez."

Yolcu dizginlere asılıp yavaşladı; Don Quijote'nin kılığı ve görünüşü karşısında şaşırıp kaldı. Don Quijote'nin miğferi başında değildi; Sancho onu eşeğin semerinin ön koluna asmış, valiz gibi taşıyordu. Yeşilli adam Don Quijote'yi ne kadar süzüyorsa, efendi birisi olduğunu düşündüğünden Don Quijote de yeşilli adamı bir o kadar süzmekteydi. Adam elli yaşlarında gösteriyordu; beyazlamış saçları az, yüz hatları keskinceydi. Neşeli ve ciddi arası bir yüz ifadesi vardı. Son olarak kılığı ve kıyafetinden de hali vakti yerinde biri olduğu anlaşılıyordu. Yeşilli adamın Don Quijote hakkında tek düşündüğü ise o kılıkta ve görüntüde bir adamı daha önce hayatında hiç görmemiş olduğuydu. Atının zayıflığına, vücudunun heybetli yapısına, yüzünün kuruluğuna ve sarılığına, üzerindeki zırha, haline ve tavrına hayret etmişti: O topraklarda yıllar yılı şahit olunmamış bir görüntü sergiliyordu. Don Quijote yolcunun kendisine dikkatle baktığını pekâlâ fark etmiş, şaşkınlığının ardında yatan merakı sezmişti. Herkesi memnun etmek isteyecek kadar nazik biri olduğundan, adamın sormasına fırsat vermeden atıldı ve şöyle dedi:

"Zatıalinizin karşısında sergilediğim bu görüntü, alelade ve alışıldık olanlardan öyle uzak ki sizi şaşırtmış olmasına şaşırmam; fakat size genelde serüven peşinde koştukları söylenen şövalyelerden olduğumu söylediğimde şaşkınlığınız dinecektir. Memleketimden ayrıldım, mülkümü geride bıraktım, rahattan vazgeçtim ve kendimi Talih'in kollarına teslim ettim ki beni istediği yere götürsün. Artık yeryüzünden silinmiş olan gezgin şövalyeliği yeniden canlandırmak istedim ve günlerce kâh burada sendeleyip kâh şurada düşerek, kâh bu yanda kafa üstü çakılıp kâh şu yanda yeniden doğrularak bu arzumu büyük ölçüde gerçekleştirdim; dulların imdadına koştum, genç kızları korudum, evli kadınlara, öksüzlere, sübyanlara yardım ettim. Kısacası gezgin şövalyelik mesleğine yaraşır işler yaptım. Böylece pek çok sayıdaki yiğit ve Hıristiyanca kahramanlıklarım sayesinde dünyanın neredeyse bütün ülkelerine ya da pek çoğuna adımı yazdırmayı hak ettim. Hikâyemin anlatıldığı kitap

otuz bin baskı yaptı; Tanrı izin verirse otuz bin milyar daha basılma yolunda emin adımlarla ilerliyor. Sonuç olarak hepsini kısa birkaç kelimeyle ya da tek bir sözcükle özetlemek gerekirse ben La Manchalı Don Quijote, namıdiğer Mahsun Yüzlü Şövalye'yim. İnsanın kendini övmesi ne kadar onur kırıcı olsa da ben zaman zaman, yani benim yerime söyleyecek başka biri olmadığında, kendi övgü sözlerimi telaffuz etmeye mecburum. Velhasıl, zarif beyefendi, artık kim olduğumu ve ne meslekle iştigal ettiğimi öğrendiğinize göre ne bu at, ne bu mızrak, ne bu kalkan, ne bu silahtar, ne bu zırhın tamamı, ne yüzümün sarılığı, ne de aşırı zayıflığım bundan sonra sizi şaşırtamayacaktır."

Don Quijote bu sözleri söyledikten sonra sustu. Yeşilli adam cevap vermekte öyle gecikti ki sanki bir türlü konuşamayacak gibiydi, fakat uzunca bir sessizlikten sonra şöyle dedi:

"Sayın şövalye, şaşkınlığımın altında yatan merakı doğru bildiniz. Fakat sizi görmenin üzerimde yarattığı şaşkınlığı atmayı başaramadınız. Kim olduğunuzu öğrenmiş olmanın bu şaşkınlığı üzerimden attığını söylüyorsunuz, beyefendi, fakat hiç de öyle olmadı. Bilakis, artık bunu bildiğim için daha çok şaşırıp meraklandım. Günümüzde yeryüzünde gezgin şövalyelerin olması, gerçek şövalyelerin hikâyelerinin basılı kitaplarının bulunması nasıl mümkün olabilir? Bugün dullara yardım eli uzatan, bakireleri koruyan, evli hanımların ve dahi öksüzlerin yetimlerin imdanına koşan birisinin olduğuna inanamıyorum. Zatıalinizi kendi gözlerimle görmüş olmasaydım yine de inanmazdım. Tanrı'ya şükürler olsun! Zatıalinizin basıldığını söylediği, sizin gerçek ve yüce şövalyeliklerinizin öyküsünü anlatan o kitap bütün dünyayı sarmış, ahlaka sakıncalı ve ayrıca güzel ve gerçek hikâyelerin de zararına olan sayısız uydurma gezgin şövalye hikâyelerini tamamen ortadan kaldırmış olmalı."

"Gezgin şövalyelerin öykülerinin uydurma olup olmadığı konusu epey muallak," diye yanıt verdi Don Quijote.

"Fakat o hikâyelerin yalan olduğundan şüphe edecek biri mi var?" diye karşılık verdi yeşilli adam.

"Ben ediyorum," diye yanıtladı Don Quijote, "ama bu mesele şimdilik burada kalsın. Eğer yolculuğumuz yeterince uzun sürerse,

Tanrı'nın zatıalinize bu hikâyelerin yalan olduğuna kesin gözüyle bakanların akımına kapılarak ne kadar yanıldığınızı göstereceği konusunda inancım tam."

Bu son sözler, yolcuda Don Quijote'nin deli olduğuna dair bir izlenim uyandırdı, yalnızca sonraki sözleriyle bunu teyit etmesini beklemek istiyordu. Fakat daha yeni bir sohbete başlayamadan Don Quijote adama dönüp kendisinden kim olduğunu açıklamasını rica etti; o kendi hayatını ve kim olduğunu anlatmıştı ne de olsa. Yeşil Kabanlı Adam buna şu yanıtı verdi:

"Sayın Mahzun Yüzlü Şövalye, ben Tanrı'nın izniyle bugün yemeğe gideceğimiz köyün memleketlisi bir asilzadeyim. Orta gelirliden halliceyim; ismim Don Diego de Miranda. Hayatımı karım, çocuklarım ve dostlarımla geçiririm. Meşgalelerim avcılık ve balıkçılıktır, ama ne şahinim ne tazım vardır; bir tek evcil bir kekliğim, bir iki yaban gelinciğim bulunur. Yaklaşık altmış yetmiş tane kitabım var, kimi İspanyolca, kimi Latince. Bazıları tarih kitabı, bazısı dinle ilgili. Şövalyelik kitapları henüz benim kapımdan içeri adım atmış değil. Dini kitaplardansa diğerlerini daha çok karıştırırım; tabii kullandıkları dille okura keyif verip yaratıcılıklarıyla şaşırtan ve hayrete düşüren, ahlaklı bir eğlence türü oldukları sürece; gerçi bunlardan İspanya'da pek az bulunur. Zaman zaman komşularım ve dostlarımla akşam yemeği yer, kendilerini sık sık misafir ağırlarım. Davetlerimde eli sıkı davranmam; hepsi tertemiz, düzgün meclislerdir. Dedikodu yapmayı sevmem, benim yanımda dedikodu yapılmasına müsaade de etmem. Başkalarının hayatlarına burnumu sokmam, kimsenin ne yaptığına karışmam. Her gün ayine giderim; elimdekini yoksullarla paylaşır, yaptığım iyilikleri ise övmem. En temkinli gönüllere bile sezdirmeden girmesini bilen riyakârlık ve kendini beğenmişlik adlı o iki düşmanın benim gönlüme girmesini istemem. Ayrı düştüklerini bildiklerim arasında barış inşa etmeye çabalarım. Kilisemizin sadık bir üyesi olduğum gibi Tanrı Efendimiz'in sonsuz merhametine her daim itimat ederim."

Sancho, asilzadenin hayatı ve uğraşları konusunda anlattıklarını pürdikkat dinledi. Bunun ahlaklı ve kutsal bir yaşam olduğuna ve böyle bir yaşam süren bir kimsenin mucizeler gerçekleştirebileceği-

ne kanaat getirdiğinden, eşeğinden çarçabuk inip adamın atının sağ üzengisine yapıştığı gibi bütün samimiyetiyle, neredeyse gözlerinden yaşlar akacak halde ayaklarını durmaksızın öpmeye başladı. Bunu gören asilzade sordu:

"Ne yapıyorsunuz, kardeşim? Bu öpücükler de neyin nesi?"

"İzin verin, öpeyim," diye yanıtladı Sancho, "çünkü zannediyorum zatıaliniz benim ömrü hayatım boyunca at üstünde gördüğüm ilk azizsiniz."

"Ben aziz falan değil, bilakis büyük bir günahkârın tekiyim," diye karşılık verdi asilzade. "Fakat siz çok iyi biri olmalısınız, kardeşim; zira bu saflığınız onu gösteriyor."

Sancho eşeğine geri bindi. O derin hüznüne rağmen efendisine kahkaha attırmayı, Don Diego'yu da yeniden şaşırtmayı başarmıştı. Don Quijote adama kaç çocuğu olduğunu sordu ve gerçek Tanrı'nın bilgisinden mahrum olan eski filozoflara göre en büyük iyiliğin doğanın ve talihin lütuflarında, çok sayıda arkadaşa ve yine çok sayıda ve ahlaklı evlada sahip olmakta yattığını söyledi.

"Senyor Don Quijote," diye yanıtladı asilzade, "benim bir oğlum var. Ama olmasaydı belki kendimi daha bahtlı biri sayardım, çünkü kötü bir evlat olmasa da benim arzu ettiğim kadar da iyi değil. On sekiz yaşında. Bunun altı senesini Salamanca'da Latince ve Yunanca eğitimi alarak geçirdi. Diğer ilimleri de öğrensin istediğimde bir baktım, kendisini şiir ilmine öyle bir kaptırmış ki –ona ilim denebilirse tabii– ne benim esas okumasını istediğim hukuka, ne de bütün ilimlerin en yücesi olan dinbilimine biraz sıcak bakturabilmenin bile imkânı yok. Halbuki ben onun ailemizin şanı şerefi olmasını isterdim, zira öyle bir çağda yaşıyoruz ki günümüzde krallarımız erdemliliği ve iyi tahsili en yüksek şekilde mükâfatlandırıyorlar. Ne de olsa erdemsiz tahsil, çöplüğe düşmüş inci tanesi sayılır bir yerde. Bütün gününü yok efendim Homeros, *İlyada*'nın falanca dizesini iyi mi kötü mü yazmış, Martial filanca epigramda doğruyu mu söylemiş, Vergilius'un bilmem hangi şiirini birden fazla şekilde yorumlamak mümkün müymüş diye düşünmekle geçiriyor. Velhasıl, bütün derdi gücü bu dediğim şairlerin, bir de Horatius, Persius, Juvenal ve Tibulo'nun kitaplarından ibaret; İspanyolca eser veren, çağdaş dönem

yazarların pek bahsini geçirmiyor. Fakat İspanyol şiirinden bu kadar hazzetmemesine karşın, bu aralar kafayı kendisine Salamanca'dan gönderdikleri dört dizeyi kullanarak bir glosa* yazmakla bozmuş; zannediyorum bir edebiyat müsabakası için."

Don Quijote buna şöyle karşılık verdi:

"Sayın beyefendi, evlatlar ana babalarının canı, ciğerlerinin parçasıdır. Bu nedenle nasıl ki bize hayat veren ruhları seviyorsak, onları da iyi veya kötü olmalarına bakmaksızın sevmemiz gerekir. Onlara ise çocuklarını daha ufak yaştayken erdemliliğe giden yolda eğitmek, iyi bir terbiye vermek, güzel ve Hıristiyan değerlerle yetiştirmek görevi düşer ki böylece büyüdükleri vakit ana babalarının yaşlılıklarında onlara destek, torunlarına ise şeref kaynağı olurlar. Çocuğu şu veya bu ilmi okumaya zorlamayı ise doğru bulmuyorum, fakat konuşup ikna etmekten bir zarar gelmez. Tanrı'nın öğrenciye istediğini okumasına müsaade edebilen bir anne ve baba bahşetmesi, yani ekmeğini kazanmak için okumak zorunda kalmayacak kadar şanslı olması durumunda ise benim şahsi kanaatim öğrenciyi en yatkın gördükleri ilmi öğrenmesine müsaade etmeleri gerektiğidir. Şiir, işe yaramaktan ziyade keyif veriyor olsa da, sahip olanların itibarını zedeleyen mesleklerden değildir. Şiir, saygıdeğer asilzade, tazecik ve güzeller güzeli bir genç kızdır bana kalırsa; onu giydirip kuşandırmak, süsleyip püslemek ise diğer ilimlere karşılık gelen başka genç kızların görevidir. Diğerleri ona hizmet eder ve onun ihtişamından feyz alırlar. Fakat bu genç kız dokunulmaktan, sokaklara çıkarılmaktan, ne meydan ne saray köşelerinde teşhir edilmekten hiç hoşlanmaz. Onun faziletinin yapısı öyle bir cevherdir ki işlemesini bilen kişi, pahabiçilmez bir altına dönüştürür. Elinde bulunduranın ona iyi sahip çıkması, bayağı yergiler veya ruhsuz soneler halinde koşturmasına müsaade etmemesi gerekir. Hiçbir suretle satışa çıkarılmamalıdır; tabii kahramanlık şiirleri, acıklı trajediler veya neşeli ve sanatsal komediler olmadıkları sürece. İçinde yatan hazinenin kıymetini bilemeyecek soytarılar ve

---

* Başka bir şiirden veya şairden alınan dört şiir dizesinin kıta sonlarına konarak oluşturulan bir İspanyol şiir türü çn.

cahil görgüsüzler ona el sürmemelidir. Beyefendi, sanmayın ki ben burada cahil görgüsüz derken yalnızca halkın alt kesimlerindeki insanları kastediyorum. İster Senyor, ister prens olsun, bilgi yoksunu herkes bu cahil sınıfına dahil olabilir ve olmalıdır da. Dolayısıyla şiiri burada bahsini geçirdiğim gerekliliklere uyarak ele alıp o şekilde muamele eden kişi meşhur olur ve dünyanın bütün toplumlarında onun ismine hürmet gösterilir. Şimdi, beyefendi, oğlunuzun İspanyol şiirine pek itibar etmediği konusunda söylediklerinize gelince, orada çok haklı olmadığı kanaatindeyim, sebebi de şu: Büyük Homeros Latince yazmamıştı, çünkü Yunan'dı; keza Vergilius da Yunanca yazmamıştı, çünkü Latin'di. Yani bütün antik dönem şairleri, kendi anadillerinde yazmıştır ve oluşturdukları kavramların büyüklüğünü ilan edebilmek için yabancı diller aramaya kalkmamışlardır. Hal böyleyken bu alışkanlığın tüm ülkelerce anlaşılması ve Alman bir şaire kendi dilinde yazıyor diye aynı şekilde İspanyolca, hatta Biskayca yazana da burun kıvırmamak gerekir. Gelgelelim, beyefendi, sizin oğlunuz İspanyolca şiirleri değil, yalnızca bu dilde yazan, kendi doğal yeteneklerini açığa çıkaracak, bunları destekleyip geliştirecek diğer lisanların ve ilimlerin bilgisinden yoksun olan şairleri beğenmiyordur. Fakat bu konuda bile yanılıyor olabilir, çünkü son derece gerçek bir inanışa göre, şair doğulur: Yani bir şair, annesinin rahminden doğal bir şekilde şair olarak çıkar ve Tanrı'nın kendisine verdiği bu yetenek sayesinde hiçbir eğitim almadan ve meslek edinmeksizin öyle şeyler yazar ki *'est Deus in nobis vs...'** sözünü doğru çıkarır. Yine bununla beraber, doğuştan şair olup sanattan yararlanan kişinin, yalnızca sanat bilgisi yüzünden şair olmak isteyen kişiden çok daha iyi ve üstün olacağını da ekleyeyim. Bunun sebebi ise sanatın doğanın önüne geçmemesi, yalnızca onu mükemmelleştirmesidir. Dolayısıyla doğa ve sanat bir araya geldiğinde mükemmel şairi ortaya çıkaracaktır. Velhasılıkelam, sayın asilzade, konuşmamdan çıkaracağınız sonuç, zatıalinizin, oğlunuzun yıldızının kendisini nereye çağırıyorsa oraya gitmesine müsaade etmesi gerektiğidir. Kendisi böyle iyi bir öğrenci olduktan

* İçimizde bir Tanrı yatıyor çn.

sonra --zira eminim öyledir-- ve üstüne ilimlerin ilk basamağı olan lisan merdivenini muvaffakiyetle çıkmış olduğuna göre, bu basamaklardan ilerleyerek edebiyatın zirvesine tırmanacaktır. Nasıl ki piskoposların başlıkları, müsteşarların cüppeleri kendilerine şıklık ve onur katar, haşmetlerini artırırsa, edebi sanatlar da bir kuruma bağlı bulunmayan bir beyefendiye öyle yakışır. Eğer oğlunuz başkalarının onurunu zedeleyen yergiler kaleme alırsa azarlayın, cezalandırın, hatta bunları yırtıp atın; fakat Horatius'un yaptığı gibi kötülükleri genel anlamda yeren nasihat yazıları yazar, hele de bunu yine onunkiler kadar zarif biçimde sunarsa, işte o zaman övün oğlunuzu: Çünkü bir şairin, münferit şahısları hedef göstermediği sürece, hasete ve hasetçi kimselere olduğu kadar başka kötü huylara da karşı çıkan dizeler kaleme alması gayet meşrudur. Ne var ki bazı şairler sırf kötü bir şey söylemiş olmak için Karadeniz adalarına sürgün edilme riskine girerler. Şair eğer tutumlarında hilesizse, dizelerinde de öyle olacaktır; kalem, ruhun dilidir: Ruhunda neler varlık kazanıyorsa, yazılarında da onlar olacaktır. Krallar ve prensler ihtiyatlı, erdemli ve ağırbaşlı kullarının mucizevi şiir ilmine sahip olduklarını gördüklerinde onları onurlandırır, takdir eder ve mükâfatlandırır, hatta yıldırımın bile çarpamadığı o ağacın yapraklarıyla taçlandırırlar ki alınları bu yapraklarla donatılıp onurlandırılmış olanlara hiç kimse rahatsızlık vermeye kalkışmasın der gibidir adeta."*

Yeşil Kabanlı Adam, Don Quijote'nin anlattıkları karşısında hayrete düştü; hatta o kadar ki kendisinin deli olduğuna dair kanaatini değiştirmeye bile başladı. Fakat bu konuşmanın orta yerinde Sancho, konuşma pek ilgisini çekmediğinden, o sırada bir yanda koyunlarını sağmakta olan birkaç çobandan biraz süt istemek için yolun kenarına çıktı. Bu arada asilzade Don Quijote'nin büyük zekâsından ve yaptığı muhteşem konuşmadan pek memnun olduğu için konuşmaya geri dönüyordu ki Don Quijote başını yukarı kaldırmasıyla gittikleri yoldan Kral'ın renklerini kuşanmış bir arabanın geldiğini gördü. Bunun büyük bir serüven olduğunu düşündüğünden

* Apollon'un kutsal ağacı defneden bahsediyor çn.

Sancho'ya var gücüyle bağırarak miğferini kendisine getirmesini söyledi. Ona seslenildiğini işiten Sancho çobanları orada bırakıp eşeğini çarçabuk efendisinin yanına sürdü. Birazdan şövalyenin başına korkunç ve akılalmaz bir serüven gelecekti.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin duyulmadık cesaretinin hangi nihai uç noktaya vardığı ve aslanlar serüveninin mutlu sonu anlatılır

Hikâyede anlatıldığına göre Don Quijote, Sancho'ya miğferini getirsin diye seslendiği sırada Sancho çobanlardan biraz lor peyniri satın almaktaydı. Efendisi acele ettirince peynirlerle ne yapacağını da nereye koyacağını da bilemedi, parasını ödediği için atmak da istemeyince efendisinin miğferinin içine koymayı akıl etti. Önlemini böylece aldıktan sonra efendisi ne istiyor diye bakmak için geri döndü. Yanına vardığında kendisine şöyle seslendiğini işitti:

"Arkadaşım, şu miğferi versene bana. Ya ben serüvenlerden bir şey anlamıyorum ya da şu ilerideki serüven, beni zırhımı kuşanmaya mecbur edecek, hatta ediyor bile."

Yeşil Kabanlı Adam bunu duyunca sağına soluna bakındı, ama kendilerine doğru gelmekte olan bir arabadan başka bir şey göremedi. Arabanın üzerine iki üç adet ufak sancak asılıydı; bunlar, Majesteleri'nin hazinesine ait bir şey taşıdıklarına işaret ediyordu. Bunu aynı şekilde Don Quijote'ye de aktardı, ama o kendisine kulak asmadı. Zira

ona göre başına gelen her şey daima serüven, serüven ve daha fazla serüven anlamına geliyordu. Bunun üzerine asilzadeye dedi ki:

"Eşeği sağlam kazığa bağlayan, sonra ağlamaz. İşi sağlama almaktan zarar gelmez. Hem kendi tecrübemden biliyorum ki görünür ve görünmez düşmanlarım var ve bana ne zaman, nerede, hangi vakitte ve hangi kılıkta saldıracaklarını bilmiyorum."

Sonra tekrar Sancho'ya dönüp miğferi istedi; Sancho ise peynirleri çıkaracak vakti bulamadığından, miğferi olduğu gibi uzattı. Don Quijote miğferi aldı ve içinde ne var diye bakmadan çabucak kafasına geçiriverdi. Peynirler arada ezilip sıkışınca bütün suyu Don Quijote'nin yüzünden ve sakallarından akmaya başladı. Don Quijote'yi müthiş bir korku saldı. Sancho'ya dedi ki:

"Yahu Sancho, nedir bu böyle, sanki kafam yumuşuyor? Ya beynim eriyor ya da baştan ayağa ter döküyorum. Eğer terliyorsam, korkudan değil; şu anda başıma gelecek olan serüven kesinlikle korkunç bir serüven diye düşünüyorum. Üzerimi silebileceğim bir şeyler varsa ver, şu akıp duran terler gözlerimi kör ediyor."

Sancho ağzını açmadan bir mendil uzattı ve efendisi duruma aymadığı için Tanrı'ya şükretti. Don Quijote temizlendi ve başını bu kadar serinleten şey neymiş diye miğferin içine baktı. Miğferin

dibindeki beyaz bulamaçı gördü, burnuna götürdü ve kokladıktan sonra dedi ki:

"Sevgilim Tobosolu Dulcinea üzerine yemin ederim, o peynirleri buraya koymuşsun, seni hain, seni serseri, terbiyesiz silahtar bozuntusu seni!"

Sancho buna büyük bir soğukkanlılıkla ve masumiyet pozlarına bürünerek yanıt verdi:

"Eğer peynirse, verin onları bana, efendim; ben yerim. Ama yok, bırakalım da şeytan yesin, zira oraya kendisi koymuş olmalı. Ben zatıalinizin miğferini kirleteceğim, öyle mi? Suçluyu iyi yakaladınız doğrusu! Tanrı'nın bana bahşettiği şu aklım üzerine yemin ediyorum, efendim, zatıalinize bağlı bir uzuv olmamdan dolayı benim de peşimde büyücüler olsa gerek. O pislikleri oraya yerleştirmelerinin sebebi de sizi öfkelendirip benim kaburgalarımı âdetiniz olduğu üzere un ufak etmenizi sağlamak olmalı. Bu sefer yemezler ama! Ben efendimin sağduyulu aklına güveniyorum; bende ne peynir, ne süt, ne de ona benzer bir şey olmadığını da, olsa bile miğferin içine koyacağıma midemin içine koyacağımı da gayet iyi bilir kendisi."

"Hepsi mümkün," dedi Don Quijote.

Asilzade bütün bu yaşananları izliyor ve hayrete düşüyordu. Bilhassa Don Quijote başını, yüzünü, sakalını ve miğferi silip temizledikten sonra yeniden başına takınca şaşkınlığı büsbütün arttı. Don Quijote ayaklarını üzengilere iyice yerleştirdi, kılıcını yokladı, mızrağını doğrulttu ve şöyle dedi:

"Gelsin şimdi ne gelecekse, Şeytan'ın kendisiyle çarpışmaya bile hazırım ben."

Bu sırada sancaklı araba yanlarına vardı. İçinde katırların üzerindeki arabacı ve ön tarafta oturan bir adamdan başka kimse yoktu. Don Quijote arabanın karşısına dikilip şöyle dedi:

"Nereye gidiyorsunuz, kardeşlerim? Bu araba ne arabası, içinde ne götürüyorsunuz ve bu sancaklar neyin sancağı?"

Arabacı yanıt verdi:

"Araba benim arabam. Kafes içinde iki tane vahşi aslan taşıyorum; Vahran Valisi Majesteleri'ne hediye olarak saraya gönderiyor. Sancaklar, efendimiz Kral'ın sancakları ve kendisine ait bir şeyi taşıdığımızı gösteriyor."

"Aslanlar büyük mü peki?" diye sordu Don Quijote.

"O kadar büyükler ki," diye yanıtladı arabanın kapısında duran adam, "Afrika'dan İspanya'ya bunlardan büyüğü gelmiş değil. Ben aslanların bakıcısıyım; daha önce de aslan götürdüm, ama böyleleri hayatta geçmedi. Biri dişi, biri erkek. Erkek olan şu baştaki kafeste, dişi olan da arkadakinde. Açlıktan mideleri kazınıyordur şimdi, çünkü bugün hiçbir şey yemediler. Zatıaliniz müsaade edin de geçelim; karınlarını doyuracağımız yere bir an evvel varmamız lazım."

Don Quijote buna hafif bir gülümsemeyle yanıt verdi:

"Aslancıklar mı? Bana, hem de günün şu saatinde benim karşıma aslan yavruları çıkıyor demek, ha? Tanrı'ya yemin ederim, o aslanları buraya gönderen beyefendiler bende aslandan korkacak göz var mı yok mu, görecekler şimdi! İnin aşağı, sayın beyefendi. Bakıcı siz olduğunuza göre, o kafesleri de açın ve o hayvanları dışarı salın. Onları bana gönderen büyücülere rağmen ve onlara inat, La Manchalı Don Quijote kimmiş şu ovanın orta yerinde göstereyim kendilerine."

"Tamam şimdi oldu!" diye söylendi kendi kendine asilzade. "Şövalyemiz kim olduğunu gösterdi sonunda: Şu peynirler kafasını yumuşatmış, beynini bulandırmış olacak."

Bu sırada Sancho adamın yanına gitti ve dedi ki:

"Beyefendi, Tanrı aşkına bir şey yapın da efendim Don Quijote'nin o aslanlarla dövüşmesine engel olun. Kavgaya girerse hepimizi burada lime lime ederler."

"Yoksa zatıaliniz efendinizin bu vahşi hayvanlarla kavgaya tutuşacak kadar deli olduğundan korkuyor musunuz, dahası buna inanıyor musunuz bir de?" diye yanıtladı asilzade.

"Deli değil de," diye karşılık verdi Sancho, "atılgandır."

"Ben atılmasını engellerim," diye yanıtladı asilzade.

O sırada aslan bakıcısını kafeslerin kapısını açsın diye sıkıştırmakta olan Don Quijote'nin yanına gitti ve dedi ki:

"Sayın şövalye, gezgin şövalyeler, içinden başarıyla çıkabileceklerine dair bir umut vaat eden serüvenlere atılmalıdırlar, bütün ümitleri havaya uçuranlara değil. Çünkü cüretkârlığın alanına giren bir cesaret, yiğitlikten çok deliliktir. Kaldı ki bu aslanlar zatıalinize karşı gelmiyor, akıllarından geçmez. Majesteleri'ne hediye olarak götürü-

lüyorlar; bu yüzden yollarını kesmek de gitmelerine müsaade etmemek de yanlış olur."

"Sayın asilzade," diye karşılık vermeye girişti Don Quijote, "siz gidin, evcil kekliğinizle vahşi gelinciğinizle ilgilenin. Bırakın da herkes kendi işini yapsın. Bu iş benim işim; o aslan beyefendilerin bana gelip gelmediklerini de ben bilirim."

Ardından aslan bakıcısına geri döndü ve şöyle dedi:

"Yemin ediyorum, sayın alçak, kafesleri derhal açmazsan şu mızrağı alır, seni arabaya mıhlarım!"

Arabacı bu zırhlı hayaletin kararlılığını görünce kendisine dönüp dedi ki:

"Saygıdeğer efendim, zatıalinize yalvarırım, merhamet edin. İzin verin de katırları çözeyim, aslanlar serbest kalmadan önce biz emniyetli bir yere çekilelim. Katıları öldürürlerse, bütün hayatım söndü demektir. Bu arabayla şu katırlardan başka bir gelir kapım yok benim."

"Seni imansız herif!" diye karşılık verdi Don Quijote. "İn aşağı, çöz katırlarını, ne istiyorsan yap. Birazdan boşa uğraştığını, bunca zahmete girmene lüzum olmadığını göreceksin."

Arabacı aşağı indi ve katırları bir çırpıda çözüverdi. Aslan bakıcısı ise sesini iyice yükseltip şöyle dedi:

"Burada bulunan herkes şahidimdir ki istemememe rağmen, zorla bu kafesleri açıyor ve aslanları salıyorum. Bu hayvanların yapacağı her türlü kötülük ve zararın bu beyefendinin mesuliyetinde olduğunu, buna benim ücretimin ve alacaklarımın da dahil olduğunu kendisine uyarı mahiyetinde bildiriyorum. Beyefendiler, ben kapıyı açmadan önce zatıalileriniz kendinizi sağlam bir yere alsınlar. Nasılsa bana zarar vermeyeceklerinden eminim."

Asilzade böyle bir deliliğe kalkışmasın diye Don Quijote'yi yeniden ikna etmeye çalıştı; yaptığı, Tanrı'yı kışkırtmaktan başka bir şey değildi. Don Quijote karşılık olarak ne yaptığının farkında olduğunu söyledi. Asilzade iyi düşünmesini rica etti, büyük bir yanılgıda olduğunu görebiliyordu.

"Beyefendi," diye karşılık verdi Don Quijote, "şimdi zatıaliniz trajedi olduğunu düşündüğünüz bu olaya tanıklık etmek istemezseniz, benekli atınızı mahmuzlayın da kendinizi emniyete alın."

Bunları duyan Sancho gözlerinden yaşlar süzülerek bu çılgınlıktan vazgeçmesi için yalvardı. Bu işin yanında yeldeğirmenleri olayı, tokmaklarla yaşadıkları, hatta hayatı boyunca giriştiği bütün kahramanlıkları baklava börek kalıyordu.

"Bakın, efendim," dedi Sancho, "burada ne büyü var ne de ona benzer başka bir şey. Ben kafesin parmaklıklarının arasından gerçekten de bir aslan pençesi gördüm. Pençesine bakılırsa, bu aslanın cüssesi bir dağdan bile büyük."

"İçinde korku olduktan sonra," diye karşılık verdi Don Quijote, "o senin gözüne dünyanın yarısından büyük gözükecektir. Geri çekil Sancho, bırak beni. Eğer burada ölürsem, eski anlaşmamızı biliyorsun: Dulcinea'nın yanına gideceksin, gerisini söylemiyorum bile."

Bunun üstüne birkaç cümle daha ekledi; artık herkes onu bu çılgınlıktan döndürmenin yolu olmadığına inanmış, bütün umutlarını yitirmişti. Yeşil Kabanlı Adam karşısına dikilip durdurmak istedi, fakat kuşandıkları zırh bakımından eşit olmadıklarını fark etmesinin yanında bir deliyle dövüşmeye kalkmanın hiç akıl kârı olmadığını düşündü. Ne de olsa Don Quijote her manasıyla tamamen bir kaçık olduğunu göstermişti artık. Şimdi ise aslan bakıcısını sıkıştırmaya devam ediyor, tehditlerini yineliyordu. Bir yandan da asilzadeye kısrağını mahmuzlamasını, Sancho'ya eşeğini sürmesini, arabacıya ise katırlarını götürmesini emretti. Hepsi söylenenleri yerine getirdi ve aslanlar serbest kalmadan önce arabadan uzaklaşabildikleri kadar uzaklaştılar.

Sancho, efendisinin ölümüne ağlıyordu, zira bu sefer aslanların pençesinde can vereceğine hiç şüphesi yoktu. Talihine küfrediyor, yeniden hizmetine girmeye karar verdiği güne lanetler okuyor, fakat sırf ağlayıp sızlanıyor diye eşeğini arabadan uzaklara sürmekten de vazgeçmiyordu. Aslan bakıcısı kaçanların artık iyice uzaklaştıklarından emin olunca Don Quijote'ye daha önceki gibi uyarılarda bulundu, tekrar yalvardı. O ise söylediklerini duyduğunu, artık daha fazla uyarıya da yalvarıp yakarmaya da lüzum olmadığını, zaten hepsinin beyhude bir çaba olacağını belirttikten sonra acele etmesini söyledi.

Aslan bakıcısı birinci kafesi açana kadar geçen süre içinde Don Quijote dövüşü ayakta mı yoksa at üstünde mi yapsa diye düşündü. Sonunda Rocinante aslanları görünce korkar diye çekinerek, yakta

yapmaya karar verdi. Bunun üzerine atından indi, mızrağını yana attı, kalkanına sarındı ve kılıcını çektikten sonra müthiş bir kararlılık ve cesaret örneği göstererek yavaş yavaş ilerleyip arabanın önüne kadar geldi. Kendisini bütün kalbiyle önce Tanrı'ya, sonra sevgilisi Dulcinea'ya teslim etti.

Şunun bilinmesi gerekiyor ki bu noktada bu gerçek hikâyenin yazarı feryadı basıyor ve şöyle diyor: "Ey, La Mancha'nın güçlü ve her şeyden önemlisi de gözüpek, yiğit Don Quijote'si! Dünyanın bütün yiğitlerini aksettiren ayna! İspanyol şövalyelerinin şanı ve şerefi olan ikinci ve yeni Don Manuel de Leon!* Bu dehşet verici kahramanlığını hangi kelimelerle anlatayım? Bunu gelecek çağlara inandırıcı kılmak için nasıl bir dil kullanayım? Mübalağaların fevkine bile çıkmış olsam, yine de seni tanımlamayacak, sana yakışmayacak bir methiye

* Manuel de Leon: Bir kadının eldivenini kurtarmak için aslan kafesine girmesiyle ünlü tarihi karakter. Leon: İspanyolca aslan) ed.n.

bulunabilir mi hiç? Sen ayakta, sen tek başına, sen korkusuz, sen koca yürekli, elinde bir tek kılıçla, hem de o keskin Perrillo kılıçlarından bile olmayan basit bir kılıçla, çeliği parıldamayan ışıldamayan bir kalkan parçasıyla gidiyor, vahşi Afrika ormanlarının yetiştirip yetiştirebileceği en azılı iki aslanla dövüşmeye çıkıyorsun. Kendi yaptıkların senin övgü kaynağın olsun, ey yiğit Manchalı; onları methedecek daha fazla kelimem olmadığı için burada bırakıyorum."

Yazar taşkın konuşmasını burada sonlandırdı ve hikâyeyi bıraktığı yerden alarak devam etti. Don Quijote'nin mevzi aldığını gördükten sonra öfkeli ve atılgan şövalyenin husumetini uyandırmadan erkek aslanı daha fazla tutamayacağını anlayan aslan bakıcısı, daha önce de belirtildiği üzere devasa, nemrut ve gudubet bir görüntü sergileyen aslanın bulunduğu birinci kafesin kapısını ağzına kadar açtı. Önce kafesin içinde bir döndü dolandı, tırnaklarını çıkarıp bütün vücuduyla şöyle bir gerindi. Ardından ağzını açtı ve ağır ağır esnedi. Neredeyse iki el kadar geniş dilini dışarı çıkardı, gözlerini ve yüzünü yalayıp temizledi. Sonra başını kafesin dışına çıkardı ve bir çift köz gibi çakmak çakmak parlayan gözlerle dört bir yanına bakındı. Korkusuzluğun kendisine bile korku salacak kadar haşmetli bir tavır ve görüntü sergiliyordu. Don Quijote ise gözlerini ona dikip izlemekle yetindi; yanına gelip cenkleşsin diye bekliyor, hayvanı kendi elleriyle paramparça etmeye niyetleniyordu.

İşte eşi görülmemiş deliliğinin sınırları buraya kadar varıyordu. Fakat kibirden ziyade terbiye sahibi asil aslan basit güç gösterilerine ehemmiyet vermeden, daha önce de belirtildiği gibi bir o yana bir bu yana baktıktan sonra Don Quijote'ye sırtını döndü ve büyük bir uysallık ve sükûnetle kafesine geri girdi. Bunu gören Don Quijote aslan bakıcısına aslanı bir sopayla dürtüp dışarı çıkarmasını emretti.

"Ben öyle şey yapmam," diye yanıtladı aslan bakıcısı, "çünkü ben dürter kışkırtırsam, ilk önce beni parçalara ayırır. Sayın şövalye, zatıaliniz yaptığınızla yetinin. Yiğitlikte bunun üzerine başka bir şey söylenemez zaten. Artık şansınızı ikinci bir defa denemeye kalkmayın. Aslanın kapısı açık: Çıkmak veya çıkmamak ona kalmış; şimdiye kadar çıkmadıysa bundan sonra bütün gün de dursak çıkmaz. Zatıalinizin yüreğinin korkusuzluğu ilan edilmiş sayılır artık. Bana kalırsa

hiçbir yiğit savaşçının düşmanına meydan okuyup onu açık savaş alanında beklemekten fazlasını yapma mecburiyeti yoktur. Eğer rakibi meydana çıkmazsa, itibarsızlık onun üzerinedir. Kendisini bekleyen kişi ise galibiyet tacını kazanmış demektir."

"Doğru söylüyorsun," diye karşılık verdi Don Quijote, "Kapat kardeşim şu kapıyı. Şimdi de burada yaptıklarıma şahit olduğuna dair elinden gelen en iyi şekilde yeminli bir beyanda bulun. Yani sen aslanı serbest bıraktın, ben onu bekledim, o dışarı çıkmadı; ben yine bekledim, yine çıkmadı ve yine geri yattı. Ben üzerime düşeni yaptım, büyüleri safdışı bıraktım. Tanrı aklın, hakikatin ve gerçek şövalyeliğin yardımcısı olsun! Şimdi emrediyorum, kapat kapıyı! Ben de kaçanlara işaret edeyim de gelip bu kahramanlığımı senin ağzından öğrensinler."

Aslan bakıcısı dediğini yaptı. Don Quijote ise peynir yağmuruna tutulan yüzünü sildiği bezi alıp mızrağının ucuna tutturdu ve asilzadenin başı çektiği toplu bir grup halinde hâlâ kaçmaya ve kaçarken ikide bir geri dönüp bakmaya devam edenlere seslendi. Fakat beyaz mendil işaretini gören Sancho dedi ki:

"Eğer benim efendim de o azılı canavarları yenmediyse, beni şuracıkta yere sersinler. Baksanıza, bizi çağırıyor."

Herkes durdu; onlara işaret edenin Don Quijote olduğunu fark ettiler. Korkularından bir parça sıyrıldılar ve kendilerini çağıran Don Quijote'nin sesinin açık bir şekilde duyulduğu yöne doğru yavaş yavaş ilerlediler. Nihayet arabanın yanına vardıklarında Don Quijote arabacıya şöyle dedi:

"Kardeşim, katırlarınızı yeniden bağlayın da yolunuza devam edin. Sancho, sen de arabacıya ve aslan bakıcısına benim yüzümden gecikmelerinin karşılığı olarak iki altın sikke ver."

"Memnuniyetle veririm vermesine de," diye yanıtladı Sancho, "aslanlara ne oldu? Öldüler mi, yaşıyorlar mı?"

Bunun üzerine aslan bakıcısı dövüşün akıbetini bütün ayrıntılarına inerek ve arada uzun uzun boşluklar vererek anlattı. Don Quijote'nin cesaretini elinden geldiğince abarttıkça abarttı. Aslan onu görünce bir ürkmüş, kafesin kapısı epey bir süre de açık kalmasına rağmen kafesten ne çıkmak istemiş ne de çıkmaya cüret edebilmiş-

ti. Ardından kendisi bu şövalyeye aslanı zorla çıkarmaya çalışmanın Tanrı'yı huzursuz etmek olacağını söylemiş, şövalye ne kadar kızdırmak istese de kendi rızasına karşı ve istemeye istemeye kapının kapanmasına müsaade etmişti.

"Sen ne diyorsun buna, Sancho?" dedi Don Quijote. "Gerçek cesaret karşısında galip gelebilecek büyü var mı dersin? Büyücüler talihimi elimden alabilir, ama gücümü ve cesaretimi asla alamazlar."

Sancho altın sikkeleri verdi, arabacı katırları bağladı, aslan bakıcısı merhamet gösterdiği için Don Quijote'nin ellerini öptü ve sarayda Kral'ı gördüğünde kendisine bu korkusuz kahramanlığını bizzat anlatacağına söz verdi.

"Majesteleri kahramanlığı kimin gösterdiğini soracak olursa, Aslanlar Şövalyesi dersin. Bugüne kadar Mahzun Yüzlü Şövalye olarak sürdürdüğüm adımın şu andan itibaren bu şekilde değiştirilmesini, dönüştürülmesini ve tahavvül edilmesini istiyorum. Böylece isimlerini keyiflerince ya da amaçlarına uygun olacak şekilde diledikleri gibi değiştiren gezgin şövalyelerin eski âdetini de yerine getirmiş oluyorum."

Araba yoluna devam etti. Don Quijote, Sancho ve Yeşil Kabanlı Adam ise kendi yollarına düştüler.

Bütün bunlar olurken Don Diego de Miranda tek kelime etmemiş, yalnızca Don Quijote'nin yaptıklarını izlemiş, söylediklerini dinlemiş ve kendisinin akıllı bir deli ve deliliğin sınırlarında bir akıllı olduğuna kanaat getirmişti. Henüz hikâyesinin birinci kısmından haberi yoktu; o kısmını okumuş olsaydı yaptıkları ve söylediklerine bu kadar şaşırmaz, çünkü ne tür bir deli olduğunu zaten biliyor olurdu. Fakat bilmediği için bir an aklı başında olduğunu düşünüyor, bir an deli olduğuna karar veriyordu, çünkü konuşmaları gayet muntazam, zarif ve akıllıcayken yaptıkları pervasız, anlamsız ve saçmaydı. Kendi kendine şöyle dedi:

"İçi peynir dolu bir miğferi başına takıp da sonra büyücülerin beynini yumuşattığını düşünmekten daha çılgınca bir şey olabilir mi? Aslanlarla zorla kavgaya tutuşmaya çalışmaktan daha pervasızca, daha delice bir şey yapılabilir mi hiç?"

Don Quijote şöyle diyerek onu bu düşüncelerden ve bu monologdan çekip çıkardı:

"Senyor Don Diego de Miranda, zatıaliniz muhakkak benim aklını yitirmiş deli bir adam olduğumu düşünüyorsunuzdur, değil mi? Bölye olmasında da şaşılacak bir durum yok, zira yaptıklarım başka türlüsünü düşünmeye imkân tanımıyor. Fakat buna rağmen zatıalinizin size gözüktüğüm kadar deli ya da kaçık olmadığımı bilmesini isterim. Kahraman bir şövalye, koca bir meydanın ortasında azgın bir boğaya mızrağını zaferle indirirse kralının gözüne girer; ışıltılı zırhlara bürünmüş bir şövalye şenlikli bir yarışma sırasında hanımların önlerinden geçerek sokakları arşınlarsa yine gözlere güzel gözükür. Askeri başarılarıyla ya da ona benzer icraatlarla eğlendirip etrafa neşe saçarak tabiri caizse prenslerinin saraylarına şeref katan diğer tüm şövalyeler de insana hoş gözükür. Fakat bir gezgin şövalye bunların hepsinin üstündedir; gezgin bir şövalye çölleri, ıssız çalılıkları, yol ayrımlarını, ormanları ve dağları aşarak tehlikeli serüven peşinde koşar, bunları mutlu ve berhudar bir sona kavuşturma hedefiyle, sırf şerefli ve daimi bir şöhrete sahip olmak için yapar. İddia ediyorum ki kuş uçmaz kervan geçmez bir ıssızlıkta, bir dulun yardımına koşan bir gezgin şövalye, kent sokaklarında bir genç kıza iltifatlar yağdıran saraylı bir şövalyeden yeğdir. Tüm şövalyelerin kendilerine has meşgaleleri bulunur: Kimisi saray hanımlarına hizmet eder; kimisi özel üniformalarıyla sarayın zarafetine zarafet katar; kimisi zengin sofralarıyla fukara şövalyeleri rahat ettirir; düellolar, turnuvalar, müsabakalar düzenler ve ne kadar haşmetli, cömert ve yüce biri ve her şeyden önemlisi de iyi bir Hıristiyan olduğunu gösterir ve böylece kendine has görevleri birer birer yerine getirmiş olur. Gelgelelim gezgin şövalye dünyanın bütün köşelerini dolaşır, en çapraşık labirentlere girer, attığı her adımda imkânsızı gerçekleştirir, yazın ortasında tenha çalılıklarda güneşin yakıcı ışınlarına katlanır, kışın ise rüzgârın ve ayazın sert soğuklarına direnir, ne aslanlardan korkar ne canavarlardan ürker ne de devlerden yılar; bunların peşine düşmek, yakalamak ve hepsini yere sermek onun birincil ve asıl görevleridir. Ben de gezgin şövalyeliğin parçası olma şansına erişmiş biri olduğumdan dolayı, yetki alanıma girdiğini düşündüğüm her türlü olaya müdahil olmaktan kendimi alamıyorum. Bu yüzden biraz önce aslanlara yaptığım saldırı, cüretkârlığın sınırlarını zorladığımı biliyor

olmama rağmen, haklı olarak bana düşen bir görevdi. Çünkü ben cesaretin ne olduğunu gayet iyi bilirim; iki kötü ucun arasında duran bir erdemdir, o iki uç da korkaklık ve fütursuzluktur. Ne var ki cesur olanın yükselip fütursuzluk seviyesine varması, korkaklığa kadar alçalmaktan yeğdir. Zira müsrif bir kimsenin cömert olması cimriye göre nasıl daha kolaysa, fütursuz bir kimsenin gerçekten cesur birine dönüşmesi de ödlek olanın gerçek yürekliliğe erişmesinden daha kolaydır. Serüvenlere atılma konusuna gelince, inanın bana, Senyor Don Diego, elinizde fazla kart kaldı diye kaybetmek, bir kartınız eksik diye kaybetmekten daha iyidir. Çünkü 'falanca şövalye fütursuz ve atılgan' denmesi, dinleyenlerin kulaklarına 'filanca şövalye ürkek ve korkak' denmesinden daha iyi gelir."

"Bana kalırsa, Senyor Don Quijote," diye karşılık verdi Don Diego, "zatıalinizin tüm söyledikleri ve yaptıkları, aklın terazisinden alnının akıyla çıkar. Ayrıca inanıyorum ki gezgin şövalyeliğin kanun ve emirleri kaybolacak olsa, yine zatıalinizin göğsünde hususi depo edilmiş gibi saklı oldukları görülür. Haydi artık acele edelim, zira vakit geç oluyor. Köyüme ve evime bir varalım da, zatıaliniz verdiğiniz son emeklerin yorgunluğunu gidersin. Bedenen bir şey yapmamış olsanız bile işin büyüğünü ruhunuzla yaptınız ki bunun bedensel yorgunluğa sebebiyet verdiği sık görülür."

"Teklifiniz benim için bir büyük bir şeref ve lütuftur, Senyor Don diego," diye yanıtladı Don Quijote.

Bunun üzerine daha da hızlandılar ve öğleden sonra iki civarında Don Diego'nun, yani Don Quijote'nin deyimiyle Yeşil Kabanlı Şövalye'nin köyüne ve evine vardılar.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin Yeşil Kabanlı Adam'ın şatosunda veya evinde başına gelenlere ve başka olağanüstü şeylere dair

Don Quijote, Don Diego de Miranda'nın evinin kır evi tarzında, yani genişçe olduğunu fark etti. Hanedan arması kaba taştan yapılma olmasına rağmen sokak kapısının üzerine asılmıştı. Avluda şarap

mahzeni, giriş kısmında kiler, etrafta ise sağlı sollu yığılmış pek çok şarap testisi bulunuyordu. Toboso'dan gelen bu testiler, Don Quijote'nin hatırına büyülenmiş ve kılığı değiştirilmiş sevgilisi Dulcinea'yı getirdi. Ne söylediğine de kimin karşısında olduğuna da aldırmaksızın bir iç çekti ve şöyle dedi:

Ey tatlı hazinem, hüzünle keşfettiğim,
Tanrı isterse tatlı, Tanrı isterse mutlu bildiğim!

"Ah Toboso'nun testileri, en büyük acımın en tatlı hazinesini getirdiniz hatırıma!"

Don Diego'nun oğlu talebe şair, annesiyle birlikte kendisini karşılamaya çıktığı sırada bunu duyunca, ana oğul Don Quijote'nin tuhaf görüntüsü karşısında şaşkına döndüler. Don Quijote ise Rocinante'den indi ve büyük bir nezaket sergileyerek kadının ellerini öpmek için müsaade istedi. Bunun üzerine Don Diego dedi ki:

"Hanımefendi, La Manchalı Senyor Don Quijote'yi her zamanki inceliğinizle kabul edin. Karşınızda gördüğünüz dünyanın en cesur ve en akıllı gezgin şövalyesidir."

Donya Cristina adlı hanım, Don Quijote'yi büyük bir sevgi ve nezaket gösterisiyle karşıladı. Don Quijote de özenle seçilmiş bir dolu cafcaflı sözle kendisine hizmetlerini sunduğunu belirtti. Öğrenciyle de arasında neredeyse bu kibarlıkların aynısı geçti. Don Quijo-

te'nin konuşmasını duyan delikanlı, onun aklı başında, makul biri olduğunu düşündü.

Yazar burada Don Diego'nun evine ait bütün detayları anlatıyor, varlıklı bir çiftçi evinde ne varsa gözlerimin önüne seriyor. Fakat bu hikâyenin tercümanı bunları ve benzer detayları atlamayı tercih etmiş, çünkü bunlar hikâyenin birincil amacına pek uymuyor; zaten asıl maksat, gücünü konu dışı ve yeknesak açıklamalardan değil, hakikatten alır.

Don Quijote'yi bir odaya buyur ettiler. Sancho zırhını çıkarmasına yardım ettikten sonra üzerinde bir tek güderi yeleği ve kısa pantolonuyla kaldı. Üstü başı zırhın kiri pası içinde kalmıştı. Yakası yukarı kalkık, öğrenci kesimdi; kolası da danteli de yoktu. Potinleri hurma renginde, ayakkabıları cilalıydı. Sadık kılıcını çekip düzeltti; kılıcı fok derisinden yapılma bir kayışa asılıydı, zira uzun yıllar böb-

rek rahatsızlığı çektiği zannedilmektedir.* Omuzlarına boz renkli iyi kumaştan, uzun bir hırka attı. Fakat bütün bunları yapmadan önce beş altı kova suyla başını ve yüzünü yıkadı (kovaların sayısı konusunda farklı görüşler bulunuyor), ama Sancho'nun açgözlülüğü tuttuğu için satın aldığı ve efendisinin yüzünü beyaza boyayan o uğursuz peynirler yüzünden çıkan su hâlâ pis ve bulanık renkteydi. Don Quijote bu şekilde soyunup dökündükten sonra büyük bir kibarlık ve zarafet takınarak diğer odaya geçti. Öğrenci delikanlı, sofra kurulana kadar kendisine eşlik etmek için burada kendisini beklemekteydi. Zira evine böyle seçkin bir misafirin gelmesi üzerine Donya Cristina Hanımefendi mükellef bir misafirperverlik sunmayı gayet iyi bildiğini göstermek istiyordu.

Don Quijote zırhını çıkarırken Don Diego'nun oğlu Don Lorenzo babasına şöyle dedi:

"Efendim, zatıalinizin eve getirdiği bu şövalyeye ne demeli şimdi, bilmem ki? Zira ismi, görüntüsü ve sizin kendisini gezgin şövalye olarak tanıtmış olmanız validemle benim kafamızı karıştırdı doğrusu."

"Ne diyeceğimi ben de bilmiyorum, oğlum," diye yanıtladı Don Diego, "sana tek söyleyebileceğim şey şu ki ben bu adamın dünyanın en büyük deliliklerini yaptığını da bütün yaptıklarını geri saracak kadar akıllıca sözler ettiğini de gördüm. Bir de kendin konuş, nabzını tut bakalım. Sen akıllısın, deli mi akıllı mı, onun hükmünü daha iyi verirsin. Gerçi, aslına bakarsan, ben akıllıdan çok deli olduğunu düşünüyorum."

Bunun üzerine Don Lorenzo anlaştıkları gibi Don Quijote'yi ağırlamaya gitti ve aralarında geçen konuşmalar sırasında bir ara Don Quijote, Don Lorenzo'ya şöyle dedi:

"Senyor Don Diego de Miranda, muhterem babanız, zatıalinizin nadir bir yeteneğe ve ince bir zekâya sahip olduğundan ve her şeyden önemlisi de adeta bir şairi azam olduğunuzdan bahsetti."

"Şairliğim pek mümkün," diye yanıtladı Don Lorenzo, "lakin azameti aklımdan bile geçiremem. İşin doğrusu şiire ve iyi şairleri okumaya büyük bir düşkünlüğüm vardır, fakat peder beyin dediği

---

* Fok derisinin yıldırım düşmesinden, taşlardan ve yağmurdan koruduğuna ve daha pek çok şifalı özelliği olduğu eski bir inanıştır. ç.n.

gibi kendime büyük şair sıfatını yakıştırabileceğim bir durum değil."

"Bu mütevazılığınızdan hoşlanmadım diyemem," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü burnu büyük olmayan, kendini dünyanın en büyük şairi sanmayan şair yoktur."

"İstisnasız da kaide yoktur," diye yanıtladı Don Lorenzo, "belki şair olduklarını düşünmeyen şairler de vardır."

"Az sayıdadır," diye karşılık verdi Don Quijote, "fakat siz söyleyin bana şimdi: Şu anda elinizde bulunan ve babanız beyefendinin bana sizi biraz huzursuz ve efkârlı kıldığını söylediği şu dizeler hangileri? Eğer bir glosaysa, ben glosalardan biraz anlarım ve dinlemekten mutluluk duyarım. Bir şiir müsabakası içinse, zatıalinizin ikincilik ödülünü almaya oynaması gerekir. Zira birincilik ödüllerini her zaman kayrılan birisi veya kişiliğiyle öne çıkan bir kimse alır. İkincilik ise salt adil bir seçimle gelir. Böylece üçüncülük aslında ikincilik ödülü olmuş olurken, birincilik de bu sıralamayla aslında üçüncü olur, tıpkı üniversitelerde lisans derecelerinin verilmesindeki gibi. Fakat yine de birincilik unvanını alan büyük bir kişiliktir elbet."

"Şimdilik size deli diyemiyorum," diye kendi kendine söylendi Don Lorenzo, "ama devam edelim bakalım."

Sonra da şöyle dedi:

"Zannediyorum, zatıaliniz mekteplisiniz. Hangi dalda eğitim gördünüz?"

"Gezgin şövalyelik dalında," diye yanıtladı Don Quijote, şiir dalı kadar güzeldir, hatta iki parmak fazla bile gelir."

"O ilmin ne olduğunu bilmiyorum," diye karşılık verdi Don Lorenzo, "bugüne kadar hiç işitmedim."

"Dünyadaki bütün ilimleri kapsayan, üstüne fazlası da bulunan bir ilimdir," diye cevap verdi Don Quijote. "Zira bu ilmi icra eden kişi herkese hakkı olanı adilce verebilmek için bir hukuk uzmanı olmak, hem kişisel hukuk hem mülkiyet hukuk kanunlarını çok iyi bilmek zorundadır. Keza kendisine nerede sorulursa sorulsun, bağlı olduğu Hıristiyan inanca dair açık ve net bir gerekçe sunabilmesi için din âlimi de olması şarttır. Aynı zamanda hekim, bilhassa da otacı olması gerekir, çünkü kimsesiz, ıssız yerlerde yaraları hangi otların iyileştireceğini bilmesi lazımdır. zira gezgin şövalye adım başı

kendisini iyileştirecek birini arayacak değildir. Yine gece saatin kaç olduğunu, dünyanın neresinde ve hangi iklimde bulunduğunu bilmek için astrolog olması da lazım gelir. Matematikten anlamak zorundadır, çünkü her an ihtiyaç duyacağı bir durum illaki karşısına çıkar. Bütün dini ve temel erdemlere sahip olmasından bahsetmiyorum bile, hemen daha derin ayrıntılara gireceğim. Hikâyede anlatılan balık Nicolas veya Nikolao nasıl yüzüyorsa, o da onun kadar iyi yüzebilmelidir. At nallamasını, eyeri de dizginleri de onarmasını bilmelidir. Daha üst meselelere dönecek olursak, Tanrı'ya ve sevgilisine karşı inancı sağlam olmak zorundadır. Düşüncesinde saf, sözcüklerinde dürüst, yaptığı işlerde cömert, kahramanlıklarında cesur, acılara dayanıklı, muhtaçlara karşı merhametli ve son olarak hayatı pahasına bile olsa her zaman hakikatin yılmaz bir savunucusu olmak mecburiyetindedir. İşte iyi bir gezgin şövalye bu büyük ve küçük özelliklerin bir araya gelmesiyle oluşur. Şimdi bakın bakalım, Senyor Don Lorenzo, şövalyelerin öğrenip icra ettiği çocuk ilmi miymiş, yoksa mekteplerde okutulan en soylu ilimlere denk gelebilir miymiş, siz karar verin."

"Eğer öyleyse," diye karşılık verdi Don Lorenzo, "bütün ilimlerden üstün oluyor bana kalırsa."

"Ne demek eğer öyleyse?" diye sordu Don Quijote.

"Demek istediğim," dedi Don Lorenzo, "bunca erdem sahibi gezgin şövalyelerin geçmişte var olduğundan, hatta bugün de bulunduğundan şüpheliyim."

"Daha önce de pek çok defa söyledim, şimdi de tekrarlayacağım," diye yanıt verdi Don Quijote. "Dünyadaki insanların çok büyük bir çoğunluğu gezgin şövalyelerin hiç var olmadığını düşünüyor. Benim kanaatime göre, Tanrı bu insanlara gezgin şövalyelerin geçmişte de günümüzde de var olduklarını anlamaları için bir mucize yaratmadığı sürece, bu hususta gösterilecek her türlü çaba beyhude olacaktır. Bunu kendi tecrübemle çok defa gördüğüm için şimdi zatialinizi de yığınlarca kişi gibi içine düştüğü bu yanılgıdan çıkarmak için uğraşmayacağım. Benim yapacağım şey, Tanrı'ya sizi bu yanılgıdan çıkarması ve gezgin şövalyelerin geçmiş çağlarda ne kadar faydalı ve gerekli olduklarını, günümüzde

de yararlanıldıkları takdirde çok büyük fayda göstereceklerini anlamanızı sağlaması için dua etmek olur. Ne var ki şu anda insanların günahları yüzünden tembellik, aylaklık, açgözlülük ve gösteriş hüküm sürüyor."

"İşte şimdi kaçırdık konuğumuzu," diye kendi kendine söylendi yine Don Lorenzo, "ama yine de ilginç bir deli. Aksini söylersem esas ben deli sayılırım."

Bu noktada sohbetlerini sonlandırdılar, çünkü yemeğe çağırılıyorlardı. Don Diego oğluna misafirlerinin zekâ durumunun aslını ortaya çıkarıp çıkarmadığını sordu. Oğlu ise şöyle yanıtladı:

"Dünyadaki bütün doktorlar, en iyi yazarlar gelse yine de onun deliliğinin sırrına eremezler: karışık bir deli, araya giren bir sürü akıllı anı var."

Sonra yemeğe gittiler; yemek tam da Don Diego'nun misafirlerine sundukları davetleri yolda gelirlerken tarif ettiği şekildeydi: temiz, bol ve lezzetli. Ancak Don Quijote'yi en çok memnun eden şey, bir Şartrö manastırını andıran, bütün eve hâkim o muhteşem sessizlikti. Sofra kaldırılıp Tanrı'ya şükredildikten sonra ellerine su bardaklarını aldıkları sırada Don Quijote büyük bir hevesle Don Lorenzo'ya dönerek, edebiyat müsabakası için yazdığı şiiri okumasını istedi. O da şiirlerini okuması istendiğinde reddeden, istemedikleri yerde ise olur olmadık yerde söyleyiveren o şairlere benzemek istemediğinden "Glosamı okuyacağım; bunun için bir ödül beklemiyorum, yalnızca yaratıcılığımı kullanmış olmak için yazmıştım zaten," diye yanıt verdi.

"Benim pek zeki bir arkadaşım vardı," diye karşılık vermeye girişti Don Quijote, "insanın glosa yazmakla vakit kaybetmemesi gerektiğini düşünürdü. Bunun için sunduğu gerekçe ise glosanın hiçbir zaman metne erişemeyeceği, çoğu zaman da başta kendine koyduğu hedeften sapıyor olmasıydı. Ayrıca glosa kurallarının ziyadesiyle katı olduğunu söylerdi; soru kipinin kullanılmadığından, derdi ya da derim gibi ifadelere yer verilmediğinden, ne fiilden isim yapılmasına ne de kelime anlamlarının değiştirilmesine müsaade edilmediğinden bahseder, glosa türünün barındırdığı daha başka pek çok sıkı kuralı hatırlatırdı ki zatenliniz bunları gayet iyi biliyorsunuzdur."

"Hakikaten, Senyor Don Quijote," dedi Don Lorenzo, "bir yanlışınızı yakalayayım diye bekliyorum, ama yakalayamıyorum; yılanbalığı gibi elimden sıyrılıveriyorsunuz."

"Zatıalinizin elinizden sıyrılıyorum derken neyi kastettiğinizi anlamıyorum," diye karşılık verdi Don Quijote.

"Anlatayım," diye yanıtladı Don Lorenzo. "Zatıaliniz şimdilik glosa dizelerini dinlemeye bakın. Şöyle başlıyor:"

"Öyleydi" benim için
Dönüşebilseydi "öyle"ye,
Başka bir şey istemezdim
Ya da şimdinin anı dönüşseydi belkiye!

Glosa

Nasıl ki her şey geçiyor
Talih'in bana verdiği
güzel günler de geçti gitti
Halbuki bir zamanlar vermişti
isteyebileceğim her şeyi.
Ey Talih, asırlardır görmedin
ayaklarının dibinde beni.
Fakat ne zaman olur da
döner geçmişim şimdiye
olurum mesut eskisi gibi.

Ne şan isterim ne şöhret
Ne zafer, ne de mağlubiyet,
Galibiyet de kalsın, yenilgi de,
Yegâne derdim dönmek saadetime
zira tesir ediyor belleğime.
Ey Talih, beni bir geri döndürsen,
Orada diner yüreğimin ateşi,
Lakin dönerse o kendisi,
hem de bir çırpıda gelişi
Ben beklemezsem en iyisi.

İmkânsız şeyler istiyorum,
Bir defa geçmiş olan zamanı
geri getirmek için
Hiçbir güç yoktur yeryüzünde
Ne kadar uzağa gitsen de.
Zaman koşar, uçar, gider,
yavaşça süzülür gider,
Dönmez geri ve her kim isterse
Gitsin ileri ya da dönsün geri,
Düşmüş demektir bir yanlıştan içeri.

Büyük tereddütte yaşıyorum,
Kâh ümitlenip kâh korkuyorum:
Bu da ölüm demektir,
Herkesçe bilinir; kurtulmaya çalışırken
cefadan, böyle ölmek hep daha yeğdir.
Yine de sandım ki
ölmek benim için daha iyi,
Böylece zaman geçer;
Zira hayatta olduğum müddetçe
Korkuyorum ne varsa gelecekte.

Don Lorenzo glosayı okumayı bitirdiğinde Don Quijote ayağa kalkıp sesini neredeyse bağırırcasına yükseltti ve Don Lorenzo'nun sağ elini coşkuyla sıkarak şöyle dedi:

"Saygıdeğer asil delikanlı, arşın tepesindeki Tanrı adına yemin ederim ki siz yeryüzünün en iyi şairisiniz ve defne yapraklarıyla taçlandırılmayı hak ediyorsunuz. Üstelik Tanrı kendisini affetsin, bir şairin dediği gibi, Kıbrıs veya Gaeta tarafından da değil, bugün yaşasalardı Atina akademileri ve bugün gerçekten de hayatta olan Paris, Bolonya ve Salamanca akademileri tarafından taçlandırılmalısınız! Dua edelim ki birincilik ödülünü elinizden alacak olan yargıçları Güneş Tanrısı kılıca tutsun, Müzler kapılarının eşiklerine uğramasın. Beyefendi, bu kadar nezaketi esirgemez de daha uzun ölçülü dizelerinizden bazılarını okursanız, zatıalinizin o hayran olunası zekâsını bütünüyle duyumsamak isterim."

Kendisinin deli olduğunu düşünmüş olmasına rağmen, Don Lorenzo'nun Don Quijote tarafından böyle iltifatlara boğulduğunu görmesinin gururunu okşadığını söylemeye gerek var mı ki? Ey, dalkavukluğun gücü, sen nelere kadirsin, o hoş hâkimiyetinin sınırları nerelere kadar uzanıyor! Don Lorenzo da bu gerçeği tasdiklemiş oldu, çünkü Don Quijote'nin ricasını kırmayarak, Pyramus ve Tisbe fablını ya da hikâyesini anlatan şu soneyi okumaya başladı:

SONE

Güzel genç kız duvarı deler geçer
O ki Pyramus için yiğit yüreğini açtı:
Aşk, Kıbrıs'tan yola çıkar
Ve görmeye gider o yarığı, derin ve dar
Orada konuşan sessizliktir çünkü
O darboğazdan geçmeye cüret edemez bir ses;
Oysa ruhlar öyle mi, hele ki aşk
Kolaylaştırır her şeyi.
Arzu çıktı artık yaydan
Ve utanmaz bakirenin bekleyişi
Çağırıyor kendi ölümünü; hem de ne hikâye:
İkisinin arasında bir yer var, ah tuhaf olay!
Bir kılıçla ölüyor, bir mezara giriyor,
Bir anıyla canlanıyorlar.

"Tanrı'ya şükürler olsun!" dedi Don Quijote, Don Lorenzo'nun sonesini dinledikten sonra. "Onca rezil olan şairden sonra zatualiniz gibi vezir olanını da gördüm nihayet. Saygıdeğer efendim, bu sonenizin ustalığı bunu açıkça gözler önüne seriyor."

Don Quijote, Don Diego'nun evinde krallar gibi ağırlandığı dört gün geçirdi. Bu dört günün sonunda gitmek için müsaade istedi. Evinde ağırlanma lütfunu gösterdikleri ve kendisine harikulade muamele gösterdikleri için teşekkür etti, fakat kendini aylaklığa ve refaha kaptırmak gezgin şövalyelere yakışmadığından mesleğini icra etmek için yola çıkmak, serüven peşine düşmek istiyordu. İşittiğine

göre bulundukları memlekette serüven boldu. Esas gitmesi gereken yer olan Zaragoza müsabakaları başlayana kadar burada oyalanabilmeyi umuyordu. Öncelikle Montesinoes mağarasına girmesi gerekiyordu. Burayla ilgili civarda bir sürü muhteşem hikâye anlatılıyordu. Hem ayrıca genel kullanılan ismi Ruidera Gölleri olan yedi göllerin doğduğu esas kaynağı gidip görmek ve araştırmak niyeti de bulunuyordu. Don Diego ve oğlu bu onurlu kararlılığı için kendisini takdir ettikten sonra evlerinden ve mülklerinden ihtiyacı olan ne varsa almasını söylediler; ona hizmet etmekten büyük bir memnuniyet duyacaklardı. Yiğit karakteri ve onurlu mesleği onları buna mecbur kılıyordu zaten.

Nihayetinde ayrılık günü geldi çattı. Don Quijote için ne kadar mutlu bir günse, Sancho Panza için bir o kadar hüzün ve acı dolu bir gün oldu zira Don Diego'nun evinde bolluk içinde yaşamaktan epey memnundu ve kuş uçmaz kervan geçmez tenhalarda çekecekleri açlıktan, kıtı kıtına dolu heybelerindeki yiyeceklere talim olmaya geri dönmekten imtina ediyordu. Yine de ihtiyacını duyacaklarını düşündüğü ne varsa bulup heybeleri doldurdu. Ayrılık vakti Don Quijote, Don Lorenzo'ya dönüp şöyle dedi:

"Zatıalinize daha evvel söyledim mi bilmiyorum, söylediysem de yeniden söylemiş olayım. Zatıaliniz Şöhret tapınağının erişilmez tepesine çıkmak için vereceğiniz zaman ve çabadan tasarruf etmek isterseniz, tek yapmanız gereken yine kendince dar olan şiir yolunu bir kenara bırakıp gezgin şövalyelik yoluna düşmenizdir. Şiirin yolundan çok daha dardır, ama sizi göz açıp kapayıncaya kadar imparator yapabilecek kadar da geniştir."

Bu konuşma sayesinde Don Quijote artık tüm şüpheleri tamamen ortadan kaldırarak deliliğini resmen tasdiklemiş oldu. Üzerine eklediği şu sözler de bu kanıyı iyice pekiştirdi:

"Tanrı biliyor ya Don Lorenzo'yu yanıma almak, kendisine boyun eğenlerin nasıl bağışlanacağını, egemen küstahların nasıl ortadan kaldırılacağını öğretmeyi çok isterdim. Bunlar, icra ettiğim mesleğin temel taşlarını oluşturan erdemlerdir nasıl olsa. Ne var ki genç yaşı buna müsaade vermediği gibi yine takdire şayan uğraşları da mani olacaktır. Ben şahsen zatınalinize kendi fikrinizden ziyade başkalarının fikirlerini kılavuz edinirseniz ünlü bir şair olabileceğinizi söylemekle yetineyim; neticede hiçbir evlat ana babasına çirkin gözükmez. Hatta zihnin ürettiği evlatlar sözkonusu olduğunda bu yanılgıya daha sık düşülür."

Baba oğul, Don Quijote'nin bazıları akıllıca bazıları deli saçması bir hal alan, birbirine zıt lafları özellikle de ne yapıp edip her konuyu bütün arzularının yegâne hedefi olan talihsiz serüvenler peşine düşmeye bağlaması karşısında yeniden şaşkınlığa düştüler. Hizmet tekliflerini ve nazik sözlerini yinelediler; ardından Don Quijote ve Sancho, şato hanımefendisinin müsaadesini isteyip biri Rocinante'nin, diğeri eşeğinin sırtında yola düştüler.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

Âşık çobanın serüveni ve gerçekten eğlenceli başka olaylar anlatılır

Don Quijote, Don Diego'nun köyünden henüz birazcık uzağa yol almıştı ki eşek türünden dört binek hayvanının üzerinde yol almakta olan, din adamı mı öğrenci mi olduklarını tam çıkaramadığı iki kişi ve iki de köylüyle karşılaştı. Öğrencilerden biri yeşil tarlatan bezine sarılıp bağlanmış bir bohça taşıyordu. Uzaktan seçilebildiği kadarıyla içinde beyaz bir grogan kumaş ile ince yünden örme iki çift çorap vardı. Diğeri ise yalnızca siyah renkli iki adet yeni eskrim kılıcı taşıyordu; kılıçların üzerinde düğmeleri de vardı. Köylüler ise büyük bir kasabadan geldikleri izlenimini uyandıran başka eşyalar getiriyorlardı. Eşyaları buradan satın almış, şimdi kendi köylerine götürüyor olmalıydılar. Öğrenciler de köylüler de Don Quijote'yi ilk defa gören herkesin düştüğü şaşkınlığa düşüp sıradan insanlardan

bu denli farklı gözüken bu adamın kim olduğunu öğrenmek için can atmaya başladılar.

Don Quijote gelenleri selamladı. Kendisiyle aynı yoldan gittiklerini öğrendikten sonra birlikte ilerlemeyi teklif etti ve biraz yavaşlamalarını rica etti, zira eşekleri onun atından daha hızlı gitmekteydi. Bu isteğinde ısrarcı davranabilmek için de kim olduğunu, ne iş ve meslekle iştigal ettiğini kısaca açıkladı; gezgin şövalyecilikle uğraşıyor, dünyanın dört bir yanına gidip serüven arıyordu. Asıl ismi La Manchalı Don Quijote'ydi ve rumuz olarak Aslanlar Şövalyesi ismini kullanıyordu. Ha Yunanca konuşmuş, ha bunları söylemiş, köylüler için aynı şeydi. Fakat öğrenciler için aynı durum söz konusu değildi; onlar Don Quijote'nin şirazesinin bozuk olduğunu hemen anlamışlardı. Ama buna rağmen kendisine şaşkınlık ve saygıyla bakıyorlardı. Sonunda içlerinden biri dedi ki:

"Saygıdeğer şövalye, eğer zatıaliniz belirli bir yere gitmiyorsa ki serüven peşinde olanların genelde sabit bir varış noktası olmaz, bizimle gelin. Hem La Mancha'da hem de buralardan fersah fersah ötedeki civar bölgelerde bugüne kadar yapılmış en güzel ve en zengin düğüne şahit olacaksınız."

Don Quijote bu şekilde tarif ettiklerine göre acaba düğün bir prensin düğünü mü diye sordu.

"Değil," diye yanıtladı öğrenci. "Bir köylü delikanlı ile köylü bır kızın düğünü. Damat bu toprakların en zengini, gelin ise erkeklerin gözünün bugüne kadar görmüş olduğu en güzel kızı. Düğünün ihtişamı gerçekten yepyeni ve görülmedik bir şey olacak, çünkü gelinin köyünün hemen bitişiğindeki bir çayırda kutlanacak. Güzeller güzeli gelinin adı Dilber Quiteria, damadın adı ise Zengin Camaço. Gelin on sekiz yaşında, damat ise yirmi iki. Adeta birbirleri için yaratılmışlar; gerçi hafızaları herkesin şeceresini hatırlayacak kadar iyi olanlar Dilber Quiteria'nın soyunun Camaço'nunkinden de üstün olduğunu iddia ediyor. Ama artık böyle şeylere de bakılmıyor, çünkü zenginlik pek çok söküğü yamamaya kadirdir. Nitekim bu Camaço da pek cömert; bütün çayırı ta tepeye kadar ağaç dallarıyla kaplamak istiyor.* Eğer güneş, yerleri kaplayan yeşil otları ziyaret etmek isterse epey uğraşması gerekecek. Yine kılıç danslarının yanında, çan dansları gibi pek çok gösteri de tertipletti, çünkü kendi köyünde bu çanları adeta bülbül gibi öttüren, müthiş yetenekli sanatçılar var. Ayakkabı vuran dansçılardan bahsetmiyorum bile, mahkeme heyeti gibi insan toplamış. Fakat ne bu söylediklerimin ne de bahsini etmediğim diğer hazırlıkların bu düğün eğlencelerini hafızalara Ümitsiz Basilio'nun yer aldığı bölüm kadar kazıyamayacağını tahmin ediyorum. Bu Basilio, Quiteria'nın köyünden komşusu bir delikanlı. Evi Quiteria'nın ailesinin evine bitişiktir. Tabii Aşk da bu durumdan yararlanarak bir gün bütün dünyaya Pyramus ve Tisbe'nin artık unutulmaya yüz tutmuş hikâyesini hatırlatmaya karar verdi. Çünkü Basilio daha küçücük bir çocukken Quiteria'ya âşık oldu. Quiteria da onun bu arzusuna binlerce alçakgönüllü lütuf göstererek karşılık verdi, hatta Basilio ve Quiteria adlı bu iki çocuğun aşkının öyküsü köyün eğlencesi oldu. Zamanla yaşları ilerleyince Quiteria'nın babası Basilio'nun artık evine eskisi gibi serbestçe girip çıkmasını yasaklamaya karar verdi. Bir de kendisini sürekli huzursuz eden şüphe ve kuruntulardan kurtulabilmek için kızını zengin Camaço'yla evlendirmeye niyetlendi. Basilio talihin de tabiatın da nimetlerinden o kadar nemalanmadığı için

* Normalde sadece evin kapısının önüne ağaç dalları bırakılarak ilanı aşk edilirdi çı.

kızını onunla evlendirmek istemiyordu. Hiç kıskançlığa girmeden işin doğrusunu söylemek gerekirse, bu delikanlı bizim tanıdığımız arasında en canlısıdır: Harika cirit atar, müthiş bir güreşçidir, acayip top oynar. Ceylan gibi koşar, keçi gibi sıçrar, dokuz kukayı öyle bir dizer ki sihirli değnek değmiş gibidir. Bülbül gibi şakır, gitarı dile getirir, ama her şeyden önemlisi de kılıcı herkesten iyi sallar."

"Sırf bu meziyeti sebebiyle bile," dedi bunun üzerine Don Quijote, "yalnızca Dilber Quiteria'yla değil, bugün hayatta olsaydı, Lanzarote'ye ve buna mâni olmaya çalışacak herkese karşın, Gui vere Kraliçesi'nin ta kendisiyle bile evlenmeyi hak ederdi."

"Siz onu benim karıma anlatın bir de!" dedi o ana kadar sessizce dinlemiş olan Sancho Panza. "Herkesin kendine eşit biriyle evlenmesini istiyor, 'davul bile dengi dengineymiş.' Bu Basilio'yu sevmeye başladım, ben bu Quiteria hanımefendiyle evlenmesini isterdim. Birbirini sevenlerin evlenmesine mâni olan herkesin de işi rast gitsin, bahtı açık olsun (az kalsın tam tersini diyecektim)."

"Birbirini seven herkes evlenecek olsaydı," dedi Don Quijote, "ana babaların çocuklarını kiminle ve ne zaman evlendirmek konusundaki karar alma yetkileri ellerinden alınmış olurdu. Yine evlenecekleri kocanın seçimi kızlara bırakılsa, biri kalkar babasının bir hizmetkârını, öbürü gider akılsızın teki bile olsa yoldan geçerken gözüne yakışıklı, hoş görünen birini seçerdi. Aşk ve tutku, aklın gözlerini kolayca kör eder; halbuki akıl insanın hayattaki seçimlerinde elzem yer tutar. Evlilik seçiminde hata payı büyüktür ve doğru kararı vermek için büyük dikkat göstermenin yanında Tanrı tarafından korunup kollanıyor olmak da şarttır. Kişi uzun bir yolculuğa çıkacağı zaman, eğer biraz aklı varsa, seyahate başlamadan evvel yanında kendisine eşlik edecek güvenilir ve latif bir yol arkadaşı bulur. O halde kadının kocasına ettiği yarenlik de bütün hayat boyunca, hatta ölüm döşeğine kadar, yatakta ya da masada olsun, yaşamın her yerinde kendisine eşlik etmekse, bunun seçimi neden aynı şekilde yapılmasın? Bir kadının eş olarak seçilmesi, bir defa satın alındı mı daha sonra iade veya takas edilebilecek ya da değiştirilebilecek bir alışveriş ürünü değildir, çünkü yaşam devam ettikçe sürecek, onun ayrılmaz bir parçası olacaktır artık. O öyle bir kementtir ki bir defa boyna ge-

çirildi mi artık kördüğüm olur; ölüm tırpanıyla kesilmedikten sonra çözmenin mümkünatı yoktur. Bu konu üzerine daha pek çok şey söylemek isterdim, fakat sayın lisans öğrencisinin Basilio'nun hikâyesine dair söyleyeceği başka bir şey kaldı mı diye merak ediyorum."

Bakalorya ya da Don Quijote'nin deyimiyle lisans öğrencisi buna şöyle yanıt verdi:

"Bu konuda başka söyleyeceğim tek şey, Basilio'nun Dilber Quiteria'nın Zengin Camaço'yla evleneceği haberini aldığı andan itibaren artık bir daha hiç ne güldüğünün görüldüğü ne de ağzından makul bir kelimenin çıktığının duyulduğudur. Artık hep düşünceli ve üzgün, kendi kendine konuşup duruyor; aklını yitirdi besbelli. Azıcık bir şey yiyor, azıcık uyku uyuyor. Bir yediği meyve; birazcık uyuyorsa onu da vahşi hayvanlar gibi açık alanda, sert toprağın üzerinde yapıyor. Arada bir yüzünü göğe çeviriyorsa da bakışları hep yerde. Gören heykel zanneder, sanki üzerine kıyafet giydirilmiş de rüzgâr onu savuruyor sadece. Velhasıl, kalbinin kırıldığı öyle aşikâr ki onu tanıyanlar olarak hepimiz yarın Dilber Quiteria evliliğe evet demekle kendi ölüm fermanını yazmış olacak diye korkuyoruz."

"Onun doğrusuna Tanrı karar verir," dedi Sancho. "Yarayı veren Tanrı, merhemi de eksik etmez, başa neler geleceğini de kimse bilemez. Yarına daha çok var, sabah olur hayrolur. Ben aynı anda yağmurun yağdığını da güneşin açtığını da gördüm. Yatağa sağlam girer pek çokları da sabaha sağ çıkamaz sonra. Hem söyleyin bana bakalım, feleğin çarkına çomak sokabilmiş birisi var mıdır hiç acaba? Yoktur elbet; bir kadının 'evet'i ile 'hayır'ı arasına ben tek bir iğne ucu sokmaya cüret edemem, zira o kadarına bile yer yoktur orada. Quiteria'nın Basilio'yu sevdiğini söylerseniz, ben de kendisine bir torba dolusu bol şans dilerim, çünkü işittiğime göre aşk, bakırı altın, fakirliği zenginlik, göz çapaklarını inci tanesi gibi gösteren gözlüklerle bakarmış dünyaya."

"Nerede susacaksın, Sancho, Tanrı'nın cezası?" dedi Don Quijote. "Sen böyle deyimleri, atasözlerini sıralamaya başladığın zaman Yahuda bile bekleyemez, Yahudalar götürsün seni. Söylesene bana, ahmak, sen ne biliyorsun ki çomaklarla, çarklarla ya da başka bir şeyle ilgili, ha?"

"Eh, siz beni anlamıyorsanız," diye yanıt verdi Sancho, "sarf ettiğim cümlelerin kulağa saçmalık gibi gelmesinde şaşılacak bir şey yok. Ama mühim değil; ben kendimi anlıyorum. Söylediklerimde pek bir saçmalık olmadığını da biliyorum. Yalnızca siz, zatıaliniz efendim, benim her dediğime, hatta her yaptığıma bir kult takıyorsunuz."

"Kulp diyeceksin," dedi Don Quijote, "kult değil. Tanrı kahretsin seni, dil katili."

"Hiç bana kusur bulmayın, efendim," diye karşılık verdi Sancho, "biliyorsunuz ki ne saraylarda büyüdüm ne Salamanca'da okudum. Bir harfi eksik koymuşum, fazla koymuşum, ne bileyim. Tanrı biliyor ya Sayagoluları Toledolu gibi konuşmaya zorlamak haksızlıktır. Hem her Toledolu da böyle süslü laflar edemez sonuçta."

"Doğrudur," dedi lisans öğrencisi, "çünkü Tenerias'ta ve Zocodover'de yetişmiş kimseler, bütün günü katedral avlularında geçirenler kadar iyi konuşamaz; halbuki hepsi Toledoludur. Öz, saf, kibar ve net bir dil konuşanlar, Majalahonda'da bile doğmuş olsalar, akıl sahibi saraylılardır. Akıl sahibi olanlar dedim, çünkü hepsi akıllı değildir ve iyi bir dil konuşmanın sırrı akıl sahibi olmaktan geçer; pratik edildiği sürece tabii. Beyler, ben günahlarım yüzünden Salamanca'da kilise hukuku eğitimi aldım ve şahsen düşüncelerimi açık, net ve anlaşılır şekilde ifade edebilmemle övünürüm."

"Lisandan ziyade şu yanınızda taşıdığınız kılıçları sallamadaki ustalığınızla övünmeseydiniz," diye araya girdi diğer öğrenci, "lisans imtihanında sonuncu değil, birinci gelirdiniz."

"Bakın, sayın bakaloryalı," diye karşılık verdi lisans öğrencisi, "siz eskrim sanatının boş olduğunu düşündüğünüz için bu konuda dünyadaki en yanlış fikre sahipsiniz."

"Bana göre bu bir fikir değil, kesin bir gerçek," diye cevap verdi Corchuelo. "Bunu size tecrübe yoluyla göstermemi istiyorsanız getirin kılıçları, zaten hemen yanı başınızda. Benim bileğimin gücü sağlamdır, üzerine cesaretimi ekledim mi, ki o da hiç az sayılmaz, size ne kadar yanıldığınızı kabul ettiririm. İnin aşağı; adımlarınızı, yerinizi, alacağınız açıları çalışın. Şu kabasaba, ham kılıç tutuşumla bile daha öğleye kalmadan Tanrı'nın izniyle, size yıldızları saydıracağımı düşü-

nüyorum. Bana sırtımı döndürecek adam daha anasının karnından doğmamıştır, benim boyun eğdiremeyeceğim kimse de yoktur."

"Sırtınızı döner misiniz, dönmez misiniz, orasına karışmam," diye karşılık verdi kılıçların efendisi, "ama ayağınızı ilk bastığınız yer mezarınızın açıldığı yer de olabilir pekâlâ. Kılıç tutma maharetini hafife aldığınız için oracıkta can vereceksiniz sonunda."

"Orası şimdi anlaşılır," diye yanıtladı Corchuelo.

Ardından eşeğinin üzerinden büyük bir çeviklikle yere atlayarak, lisans öğrencisinin yanında getirdiği kılıçlardan birini öfkeyle çekiverdi.

"Böyle olmaz," dedi o anda Don Quijote, "ben bu eskrim maçının hakemi ve bu uzatmalı tartışmanın yargıcı olacağım."

Böylece o da Rocinante'den inip mızrağını kavradı ve yolun tam ortasında durdu. Bu sırada lisans öğrencisi de büyük bir zarafetle, adımlarını dikkatlice ölçerek Corchuelo'nun karşısında yerini almakta, yine Corchuelo da hani derler ya, gözleri alev saçarak onun karşısındaki konumuna geçmekteydi. Gruptaki diğer iki çiftçi de eşeklerinden inmeden, bu ölümcül trajedinin izleyenleri oluvermişlerdi. Corchuelo'nun sağlı sollu savurduğu kılıç darbelerinin, yukarıdan aşağı inip çıkan vuruşların haddi hesabı yoktu, her taraftan yağmur gibi iniyorlardı. Adeta öfkeli bir aslan gibi saldırıya geçmişti, fakat lisans öğrencisinin kılıcının düğmesi ağzının orta yerinde ona selam vererek hiddetini yarısında durdurdu ve her ne kadar kutsal emanetlerin gerektirdiği bağlılıkla olmasa da kendisini adeta kutsal emanetmiş gibi öptürdü.

En sonunda ise lisans öğrencisi, adamın kısa cüppesinin bütün düğmelerini kılıcıyla tek tek sıradan geçirdi, eteklerine savurduğu darbelerle cüppeyi ahtapot kolları gibi şeritlere ayırdı. Şapkasını iki defa yere düşürdü ve sonunda öyle bitkin hale soktu ki Corchuelo kılıcını kabzasından tuttuğu gibi hiddet ve öfkeyle savurdu. Hatta o kadar kuvvetle savurdu ki yanlarında bulunan çiftçilerden biri aynı zamanda kâtiplik yaptığından, kılıcı aldı ve neredeyse üç çeyrek fersah öteye fırlatılmış olduğuna dair yeminli beyanda bulundu. Bu beyan da kaba kuvvetin sanat karşısında hep yenildiği gerçeğinin tanınıp kabul edilmesi için bir dayanak oluşturmuştur ve oluşturmaya da devam edecektir.

Corchuelo yorgun argın oturduktan sonra Sancho yanına kadar geldi ve dedi ki:

"Yemin ediyorum, sayın bakaloryalı, zatıaliniz benim sözüme biraz kulak asarsanız, bu andan itibaren hiç kimseye eskrimde meydan okumaya kalkmaz, sadece güreşmek ve cirit atmakla yetinirsiniz, zira yaşınız ve kuvvetiniz ona uygun. Duyduğuma göre bu eskrimci dedikleri kimseler, kılıcı iğne deliğinden bile geçirmeyi beceriyormuş."

"Ben içine düştüğüm yanılgıdan çıkarak, bu kadar uzağında olduğum hakikati kendi tecrübemle öğrenmiş olmaktan gayet memnunum," diye yanıtladı Corchuelo.

Sonra da yerden kalkıp lisans öğrencisinesarıldı ve artık eskisinden de yakın dost oldular. Kılıcı almaya giden kâtibi daha fazla beklemek istemediklerinden –çünkü işi epey uzayacağa benziyordu– Quiteria'nın ve orada bulunan herkesin memleketi olan köye bir an önce varmak için yola devam etmeye karar verdiler.

Yolun geri kalan kısmında lisans öğrencisi kılıcın meziyetlerinden bahsetti ve öyle kesin tezler, o kadar çok matematiksel figür ve ispat sundu ki herkes bu sanatın üstünlüğünü anladı, Corchuelo da içine düştüğü bu dogmadan çıkmış oldu.

Karanlık çökmüştü, fakat köye varmadan önce hepsine sanki bütün gökyüzünü sayısız ve pasparlak yıldız kaplamış gibi geldi. Aynı zamanda flüt, dümbelek, santur, kaval, davul, zil gibi çeşitli enstrümanların birbirine geçen yumuşacık seslerini de işittiler. Yaklaşınca köyün girişine ağaç dallarından bir kemeriye kurulduğunu, üzerinin ışıklarla donatıldığını gördüler. Rüzgâr o sırada ağaç yapraklarını oynatacak kadar kuvvetli esmediği için ışıkları söndürmüyordu. O hoş çayırlıkta oradan oraya dolaşan, kimisinin dans ettiği, kimisinin de yukarıda bahsi geçen enstrümanları çaldığı müzisyenler düğünün neşesiydi. Kısacası çayırlık alanın her yerinden adeta sevinç ve mutluluk taşıyor, her yana yayılıyordu.

Yine bir grup başka insan da ertesi gün Zengin Camaço'nun düğünü ve Basilio'nun cenazesinin görüleceği gün sergilenecek oyunların ve dansların izleneceği bankları sıralamakla meşguldü. Hem çiftçi hem bakaloryalı ısrar etmiş olmasına rağmen Don Quijote köye girmek istemedi. Yaldızlı çatı altlarında bile olsa şehir içlerindense,

kendi fikrince gezgin şövalyelere daha uygun olduğunu düşündüğü yabani ormanlık alanda uyumak için müsaade istedi. Ardından Don Diego'nun şatosu veya evindeki iyi konaklama koşullarını aklına getiren Sancho'nun gönülsüzlüğüne karşın, yoldan biraz ayrılarak kenardan kenardan ilerlemeye başladı.

YİRMİNCİ BÖLÜM

Zengin Camaço'nun düğünü ve Fukara Basilio olayı anlatılır

Seher vaktinin bembeyaz ışıkları, aydınlık Güneş Tanrısı'nın altın saçlarındaki inci tanelerini kızgın ışınlarının sıcaklığıyla kurutmasına daha yeni vakit tanımıştı ki Don Quijote gerinip ayağa kalktı ve silahtarı Sancho'ya seslendi. Sancho'nun hâlâ horuldadığını fark eden Don Quijote daha uyanmasına fırsat vermeden dedi ki:

"Ey, yeryüzünde yaşayanların arasında en şanslısı, sen! Ne kıskanır ne kıskanılırsın da ruhunun huzuruyla uykuya dalarsın; ne büyücüler peşine düşer ne de büyülerinden ürkersin! Tekrar söylüyorum, yüz defa da olsa yine söylerim: Sevgilini kıskanıp uykunu kaçırmadan, borçlarını nasıl ödeyeceksin diye kafanı hiç yormadan ne de ufa-

cık, biçare ailenin rızkını yarın nasıl çıkaracaksın diye karalar bağlamadan uyuyorsun. Ne hırsından huzurun kaçıyor, ne de bu âlemin boş gösteriş merakı seni üzmeye yetiyor, zira senin arzularının sınırı eşeğini düşünmekten öteye geçmiyor. Kendi derdini düşünmeyi ise bana bırakıyorsun; tabiatın ve geleneklerin efendilerin boynuna yüklediği bir tür eşitleme gücüdür bu. Hizmetkâr uyur, efendisi ise onu nasıl geçindirecek, kalkındıracak ve ödüllendirecek diye gözünü kırpmadan oturur. Gökyüzünün toprağa yeteri kadar çiğdem düşürmeden tunca dönüştüğünü görmenin acısını hizmetkâr değil, efendi çekiyor. Çünkü efendi kendisine bolluk bereket zamanında hizmet edeni açlık ve kıtlık zamanında geçindirmek zorundadır."

Sancho bunların hiçbirine yanıt vermedi, çünkü uyuyordu ve Don Quijote mızrağının kör ucuyla dürtüp kendine getirmeseydi hiç uyanacağı da yoktu. Sonunda uykulu ve miskin bir halde uyandı ve etrafı gözleriyle kolaçan ettikten sonra dedi ki:

"Yanılmıyorsam kameriyenin bu tarafına kekik ve kamıştan çok ateşte kızarmış domuz pastırması kokusuyla dumanı geliyor. Daha başından böyle kokular saçan düğünler yemin ederim bolluk içinde, bonkör düğünler oluyor."

"Yeter be pisboğaz herif," dedi Don Quijote. "Gel, şu düğüne bakmaya gidelim de perişan Basilio neler yapacak ona bakalım."

"Ne yaparsa yapsın," diye karşılık verdi Sancho. "fakir olmasaymış da Quiteria'yla evlenseymiş. Cebinde beş parası olmadan arşa çıkmaya çalışmaktan başka yapacak işi mi yokmuş? Doğrusunu söyleyeyim, efendim, ben şahsen bu fakirin bulduğuyla yetinmesi, darı unundan baklava, incir ağacından oklava yapmaya kalkmaması gerektiği düşüncesindeyim. Ben şu kendi kolum üzerine bahse girerim ki Camaço istese Basilio'yu parayla pulla gömer. Eğer gerçekten böyleyse, ki mutlaka öyle olmalı, Quiteria'nın Camaço'nun kendisine verdiği ve daha da verebilecek olduğu onca güzel elbiseyi, o kadar mücevheri bir kenara atması ve Basilio'nun attığı ciritleri, çektiği kılıçları tutması için epey bir ahmak olması gerekir. Şöyle iyi bir cirit attın ya da afili bir kılıç çekişi gösterdin diye meyhanede bir yudum şarap bile vermezler adama. Beş para etmeyen yeteneklerle marifetleri bırakalım Kont Dirlos alsın. Ama o marifetler elinde sağlam parası olan birine denk geldi mi o zaman keyfine diyecek yoktur doğrusu. Sağlam bina sağlam temel üzerine kurulur, dünyanın en sağlam temeli de paradır para."

"Tanrı aşkına, Sancho," dedi bunun üzerine Don Quijote, "bırak şu dırdırı artık. Bana kalırsa, başladığın her konuşmayı devam ettirmene izin verselerdi, ne yemek yemeye ne uyumaya vaktin olurdu, hababam konuşur da konuşurdun."

"Zatıalinizin hafızası yerinde olsaydı," diye yanıtladı Sancho, "evden son defa ayrılmamızdan önce aramızda yaptığımız anlaşmanın şartlarını hatırlardınız. Bu şartlardan birine göre ben komşuma ya da zatıalinizin yetkisine karşı gelecek bir şey olmadığı sürece istediğimi söyleme hürriyetine sahibim ve şimdiye kadar bu kurala aykırı davrandığımı zannetmiyorum."

"Ben öyle bir şart hatırlamıyorum, Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote. "Hem öyle olsa bile şimdi susup gelmeni istiyorum.

Dün gece duyduğumuz çalgılar yine vadileri şenlendirmeye başlıyor. Düğün öğleden sonrasının sıcağında değil sabah serinliğinde gerçekleşecek muhakkak."

Sancho efendisinin söylediğini yaptı ve Rocinante'ye eyer, eşeğine semer vurdu. Sonra ikisi birlikte hayvanlarına bindiler ve kamerinden aheste aheste geçip girdiler.

Sancho'nun gözüne ilk çarpan şey, koca bir karaağacın üzerindeki mangala asılmış bütün bir dana oldu. Mangalın yapılacağı ateşin üzerinde bir yarım dağ kadar odun yığılmıştı. Ateşin etrafına dizili altı kazan, normal kazanlara benzemiyordu. Yarım şarap testisi boyutundaki bu kazanların her birine bir mezbahayı dolduracak kadar et sığardı. Bütün bütün etler bu kazanların içinde güvercin yavruları gibi kayboluyordu. Kazanlara gömülmek üzere ağaçlara asılmış, derileri yüzülmüş yaban tavşanları, tüyleri yolunmuş tavukların haddi hesabı yoktu. Sayısız av kuşunun ve çeşitli av hayvanlarının etleri açık havada dinlensinler diye ağaçlara asılmıştı.

Sancho her biri en az bir kile eden altmıştan fazla tulum saydı; daha sonra anlaşılacağı üzere hepsi ağzına kadar şarap doluydu. Yine buğdayların tepeleme yığıldığı harman yerlerini andıran bembeyaz ekmek yığınları vardı etrafta. Izgara gibi üst üste dizilmiş peynirlerden bir duvar oluşmuştu. Boyacı kazanından büyük iki koca kazanda duran yağ, hamur işlerini kızartmak için kullanılıyordu. Bunlar kızartıldıktan

sonra iki devasa kepçeyle çıkarılıyor ve içinde şerbet bekletilen hemen yanındaki bir başka kazana atılıyordu.

Sayıları elliyi geçen kadınlı erkekli aşçıların hepsi tertemiz, arı gibi çalışkan ve şen şakraktılar. Dananın yarılmış kocaman karnının üzerine eti yumuşatıp çeşni katması için on iki küçük yavru domuz tutturulmuştu. Her türden baharat sanki libreyle değil, kileyle satın alınmış gibiydi ve hepsi büyük bir sandıkta sergilenmekteydi. Kısacası düğün eğlenceleri kır usulü tertiplenmişti, ama öyle bir bolluk vardı ki bir orduyu doyurmaya yeterdi.

Sancho Panza bütün bunlara bakıp düşündükçe içi gidiyordu. İlkin kaynayan yemek kazanları aklını başından aldı; bunlardan şöyle orta büyüklükte bir tencere kadarını mideye indirebilirdi. Arkasından aklı tulumlara takıldı. Son olarak ise tatlı tepsileri iştahını kabarttı; bu kadar büyük kazanlara tepsi denebilirse tabii. Artık ne bu acıya daha fazla dayanabildiğinden, ne de elinden başka bir şey gelmediğinden harıl harıl çalışmakta olan aşçılardan birine yaklaştı, kibar ama gayet aç bir tavırla orada bulunan kazanlardan birinin içine bir parça ekmek bandırabilir mi diye rica etti. Aşçı buna şöyle yanıt verdi:

"Kardeşim, Zengin Camaço sağ olsun, bugün açlığın hüküm sürdüğü günlerden değil. İnin aşağı da bakın bakalım, buralarda bir kepçe var mı? Başlamışken bir iki tane de tavuk alın üstünden. Haydi, afiyet olsun."

"Kepçe göremiyorum," diye yanıtladı Sancho.

"Az bekleyin," dedi aşçı. "Hey Tanrım, siz de ne titiz ne hanım evladı çıktınız!"

Bunu dedikten sonra ufak bir tencere kaptı ve yarım boy testilerden birine daldırıp içinden üç tavukla iki kaz çıkardı. Ardından Sancho'ya döndü ve dedi ki:

"Alın yiyin, arkadaşım. Yemek saati gelene kadar bu çorbayla kahvaltınızı edin."

"İçine koyacak kabım yok," diye karşılık verdi Sancho.

"Alın bunu götürün o zaman," dedi aşçı. "Kepçe mepçe, ne varsa alın. Camaço'nun zenginliği ve mutluluğu hepsine yeter."

Sancho bunlarla meşgulken Don Quijote on iki köylünün on iki güzeller güzeli kısrağın üzerinde, kameriyenin bir tarafından içeri girişini izliyordu. Hepsi muazzam şıklıkta bayram kıyafetleri içindeydi. Bütün kısraklara zengin ve gösterişli koşum takımları giydirilmiş, göğüslüklerinin üzerine küçük çanlar asılmıştı. Nizami şekilde yürüyen kısraklar çayırda birkaç tur koşup neşe içinde tezahürat ettiler:

"Yaşasın Camaço ve Quiteria: damadın zenginliği gelinin güzelliğine denk, gelinin güzelliği ise dünyada tek!"

Bu sözleri işiten Don Quijote kendi kendine söylendi:

"Bunlar benim Tobosolu Dulcinea'mı hiç görmemişler herhalde. Çünkü görselerdi, Quiteria hanımefendiye övgü yağdırırken biraz ölçülü olurlardı."

Bunun ardından kameriyenin farklı yerlerinden çok sayıda çeşitli dansçı yavaş yavaş içeri girmeye başladı. İçlerinden bir grup, her biri bembeyaz ince keten kıyafetler giyinmiş, saf ipekten rengârenk nakışlı başlıklarıyla, yakışıklı ve capcanlı yirmi dört delikanlıdan olu-

şan kılıç dans grubuydu. Kısrakların üzerindekilerden biri, grubun başını çeken çevik bir delikanlıya dansçılardan herhangi birinin yara alıp almadığını sordu.

"Tanrı'ya şükür, şimdilik hiçbirimiz yaralanmadık, hepimiz sapasağlamız."

Ardından diğer dansçılarla birlikte çok sayıda öyle etkileyici figürler yapmaya başladı ki Don Quijote bu tür dans gösterilerine alışkın olmasına rağmen bu kadar güzelini daha önce hiç görmediğini düşündü.

Yine hayranlıkla izlediği bir diğer dans grubu da güzeller güzeli, tazecik genç kızlardan oluşuyordu. Hiçbiri ne on dördünden küçük, ne de on sekizinden büyük değil gibiydi. Hepsi yeşil elbiseler giymiş, saçlarının bir kısmını örmüş, bir kısmını açık bırakmıştı. Pasparlak sarı saçları güneşle aşık atacak türdendi; bu saçların üzerine yaseminlerden, güllerden, kadife çiçeklerinden ve hanımellerinden yapılma süsler kondurmuşlardı. Başlarında insanda saygı uyandıran yaşlı bir beyefendi ile geçkince bir hanım vardı, ama ikisi de yaşların-

dan beklenmeyecek bir canlılık ve çeviklik sergiliyorlardı. Arkadan bir Zamora gaydasının sesi eşlik ediyordu. Bu kızlar yüzlerinden ve gözlerinden okunan masumiyetle ve kuş gibi hafif adımlarıyla adeta dünyanın en güzel dansçılarıydılar.

Bu grubu müteakiben "konuşmalı dans" dedikleri artistik bir dans grubu içeri girdi. Bunlar iki sıra halinde dizilmiş sekiz peri kızından meydana geliyordu. Bir sıranın başını Aşk tanrısı, diğerini ise Çıkar çekiyordu. İlkinin üzerinde kanatlar, bir yay, ok kılıfı ve oklar varken diğeri zengin ve çeşitli renklerde altınlı ipekli kıyafetlere bürünmüştü. Aşk'ın peşi sıra gelen perilerin sırtlarında beyaz parşömenden kağıtlar üzerine büyük harflerle isimleri yazılıydı: birincisinin ismi Şiir, ikincisininki Zekâ, üçüncüsününki Asalet, dördüncüsününki Cesaret idi. Çıkar'ı takip edenler de aynı şekilde kendi isimlerini taşıyordu: birincisinde Cömertlik, ikincisinde Hüner, üçüncüsünde Hazine, dördüncüsünde Barışçıl Mülkiyet yazılıydı. Hepsinin önünden ise dört vahşi adamın sırtında ahşap bir şato getiriliyordu. Bu adamların hepsi sarmaşıklardan ve yeşile boyanmış kenevirden yapılma kıyafetler giyinmişti. Öyle doğal gözüküyorlardı ki neredeyse Sancho'yu korkutacaklardı. Şatonun önünde ve dört kenarında İhtiyat Şatosu yazılıydı. Bunlara da dört usta davulcuyla flütçünün sesleri eşlik ediyordu.

Sonra Aşk tanrısı dansı başladı: İki figür yaptıktan sonra bakışlarını yukarı kaldırdı ve yayını şatonun iki küçük kulesinin arasında duran bir genç kıza doğru gerdirerek şöyle dedi:

Kudretli tanrıyım ben
Havada ve karada
Uçsuz bucaksız ummanda
Ve o dipsiz cehennemin
Sonsuz ve korkunç boşluğunda.
Korku nedir bilmedim;
İstediğimi elde ederim,
İmkânsızı istesem de
Emreder, alır, koyar, yasaklarım
Mümkün olan her yerde.

Şiiri bitirdikten sonra şatonun ta tepesine bir ok fırlattı ve yerine geri döndü. Ardından Çıkar öne geldi, iki dans figürü daha gerçekleştirdikten sonra davulların sesinin kesilmesiyle birlikte şunları söyledi:

Ben Aşk'tan fazlasına kadirim
Ama kılavuzumu Aşk bilirim;
Tanrının yeryüzünde büyüttüğü
En iyi, en meşhur
Ve en büyük soydan gelirim.
Çıkar'dır adım, pek azları
beni kullanmayı bilir,
Ama bensiz iş görmek de mucizedir;
Kendimi sana adıyorum,
Ebediyen ve daima, âmin.

Çıkar da yerine geri döndükten sonra Şiir öne geldi. O da diğerleri gibi önce dans gösterisini yaptı, ardından gözlerini şatonun güzel genç kızına dikti ve şu dizeleri söyledi:

Tatlılar tatlısı Şiir
En tatlı, en yüce, ciddi
Ve zeki düşünceleriyle,
Gönlünden kopan binlerce soneyi
Sana gönderiyor hanımefendi.
Eğer rahatsız etmiyorsa
Seni ısrarcılığım,
Pek çok kadının kıskandığı
Talihini çıkarırım
Yükseklerine ayın.

Şiir de ortadan çekildikten sonra Çıkar'ın bir yanından Cömertlik gözüktü. O da kendi danslarını yaptıktan sonra dedi ki:

Verince başkasına
Cömert derler adına
İki uçtan da kaçana,
Bunlardan biri eli sıkılıksa

Cimrilik denir ötekinin namına.
Fakat ben, seni yüceltteceksem,
Müsrif kesilmeliyim bugünden itibaren;
Bir kabahat bile olsa, âşığın elinden gelen
onurlu kabahattir nasılsa,
ve aşığın sevgisi gösterilir o yolla.

İki gruptaki tüm dansçılar bu şekilde girip çıktılar. Her biri kendi danslarını yapıp şiirlerini okudular; kimisi gayet zarif olmakla birlikte bazıları epey komik ve saçmaydı. Ama Don Quijote'nin muazzam bir hafızası olmasına karşın, yalnızca biraz önce bahsedilenler hatırında kaldı. Ardından bütün dansçılar müthiş zarif bir zincir halinde bir araya gelip yeniden ayrıldılar. Aşk, şatonun önünden geçerken oklarını yukarı fırlatıyor, Çıkar ise yaldızlı hediye bohçaları atıp patlatıyordu.

Sonunda epey bir süre dans etmelerinin ardından Çıkar, cebinden büyük çizgili bir kedinin postundan yapılma, içinde epeyce bir miktar para bulunduğu belli olan bir kese çıkardı. Keseyi olanca gücüyle şatoya fırlatmasıyla suntalar yerinden oynayıp devrildi ve genç kız savunmasız halde ortada kalakaldı.

Çıkar, kendi dansçılarıyla birlikte geldi ve kızın boynuna altından bir zincir geçirerek kızı esir aldıkları gösteren bir oyun sergiledi. Bunu gören Aşk ve onun kendi dansçıları kızı kurtarmaya çalışıyormuş gibi yaptılar. Bütün bunlar davulların sesleri eşliğinde, planlanmış dans figürleri şeklinde gerçekleştiriliyordu. Vahşi adamlar şatonun suntalarını büyük bir çeviklikle yeniden bir araya getirip tutturarak ortalığı yatıştırdılar ve böylece genç kız tekrar şatonun içine kapatılmış oldu. Dans gösterisi izleyenlerin sevinç ve coşkusu içinde böylelikle son buldu.

Don Quijote peri kızlarından birine gösteriyi kimin yazıp tertiplediğini sordu. O da köyde bu tür eğlenceler düzenlemekte elinden epey bir iş gelen bir hayırseverin yaptığını söyledi.

"Bahse girerim," dedi Don Quijote, "bu bakaloryalı mı yardımsever mi her kimse, Basilio'dan çok Camaço'yla ahbaptır ve dua etmekten çok yergi okumaya düşkündür. Basilio'nun yetenekleriyle Camaço'nun zenginliğini dansın içine çok güzel yedirdi doğrusu!"

Bütün bunları duyan Sancho Panza dedi ki:

"Benim yerim güçlünün yanı, oyum Camaço'ya."

"Hödüğün teki olduğun açıkça görülüyor, Sancho," dedi Don Quijote. "Sen de 'Galip gelen yaşasın!' diye çığırtkanlık yapanlardansın demek ki."

"Kimlerdenim, bilmem," diye karşılık verdi Sancho, "ama şunu çok iyi biliyorum ki Camaço'nun kazanlarından çıkardığım aşı Basilio'nun kazanlarından hayatta çıkaramam."

Sonra elinde tuttuğu, kazlarla ve piliçlerle dolu çömleği gösterirdi ve içlerinden birini büyük bir neşe ve iştahla yemeye koyularak şöyle dedi:

"Basilio'nun yeteneğinden bana ne! Ar dünyası değil, kâr dünyası. Benim bir ninem vardı, hep derdi ki dünyada iki tür soy vardır; biri elinde olanlar, diğeri olmayanlar. Benim ninem hep elinde olanlardan yanaydı. Bu zamanda, Don Quijote efendim, insanın bilgisinden önce cebindekine bakılıyor: Eşeğin semeri altından oldu mu, eyerli yağız attan yeğ tutulur. O yüzden yine söylüyorum: Kazanları kazıyla, tavuğuyla, tavşanıyla bolluk içinde kaynayan Camaço'nun yanındayım ben. Basilio'nun kazanları elimize değil ayağımıza bile geçse, ancak üç kaşık su girer midemize."

"Tiradını bitirdin mi, Sancho?" dedi Don Quijote.

"Bitirmişim demek ki zira zatıaliniz alınmaya başladınız bile. Böyle bölünmeseydi, daha üç gün konuşacak malzeme vardı."

"Tanrı'ya dua ediyorum ki Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote, "bana ölmeden senin dilsiz kaldığın günleri de göstersin."

"Bizim gidişata bakılırsa," diye cevap verdi Sancho, "zatıaliniz ölmeden önce ben toprağı göreceğim zaten. O zaman dünyanın sonuna kadar ya da en azından kıyamet gününe kadar konuşamayabilirim."

"Ah Sancho," dedi Don Quijote, "öyle olsa bile suskunluğun, senin bugüne kadar konuştuklarını, hâlâ konuşuyor olduklarını ve de bütün hayatın boyunca konuşacaklarını karşılamaz yine. Ayrıca benim ölümümün seninkinden önce olacağı doğal olarak akla mantığa daha yakın. Bu nedenle seni hayatta dilsiz göreceğimi düşünmüyorum, ister içki içiyor ol, ister uyuyor ol. En büyük umudum da bu olurdu zaten."

"Doğrusunu söylemek gerekirse, efendim," diye karşılık verdi Sancho, "eti kemiği olmayan bu kadına, yani ölüme güven olmaz, zira gence yaşlıya bakmıyor kendisi. Bizim köyün papazından duyduğuma göre ayağını fakir fukaranın derme çatma kulübelerine nasıl basıyorsa kralların yüksek kulelerine de öyle basıyormuş. Bu hanımefendi nezaketten çok iktidar sahibi. Öyle hanım evladı falan değil; ne bulursa yiyor, her deliğe giriyor, heybesini her yaştan, her türden ve her rütbeden insanla dolduruyor. Tarladaki orakçı gibi öğlen olunca uykuya yatmıyor. Her saatte biçiyor, otun tazesini de kurusunu da kesip götürüyor. Çiğnemekle de uğraşmıyor, karşısına çıkanı ağzına yuvarlayıp yutuveriyor, çünkü köpek gibi doymaz bir iştahla yiyor. Belki göbeği yok, ama midesi ödem toplamış; yalnız canlıları alıyor, bir testi soğuk su gibi içip bitiriveriyor."

"Yeter, Sancho," dedi bu noktada Don Quijote. "Daha fazla uzatma da işin cılkını çıkarma. Çünkü ölümle ilgili kendi köylü ağzınla buraya kadar söylediklerin, iyi bir vaizin ağzından çıkacak şeyler doğrusu. Bak sana söylüyorum, Sancho, doğuştan getirdiğin bu zekân kadar eğitimin olsaydı, bütün dünyayı dolaşır, en güzel vaazları verirdin."

"İyi yaşayan iyi vaaz veriyor," diye yanıtladı Sancho, "başka da din min bilmiyorum ben."

"İhtiyacın da yok," dedi Don Quijote. "Ama bilgeliğin başı Tanrı korkusu olmasına rağmen, sen kertenkelelerden bile Tanrı'dan korktuğundan daha çok korkarken nasıl oluyor da bu kadar şey biliyorsun, esas onu hiç anlamıyorum."

"Efendim, siz şövalyelikleriniz hakkında yargıda bulunun," diye yanıtladı Sancho, "başkalarının neden korktuğuna, neye cesaret ettiğine de karışmayın. Yan komşum Tanrı'dan ne kadar korkuyorsa ben kendim de o kadar korkuyorum. Şimdi siz verin de şu tencerenin dibinde kalanları sıyırayım ben; yoksa bundan gerisi boş beleş laftan başka bir şey değil. Öteki dünyada sonra bunlar sorulacak bize."

Bunu söyledikten sonra kazana yeniden öyle bir iştahla saldırdı ki Don Quijote'nin de iştahını kabarttı. Birazdan anlatılacaklar başına gelip de kendisini durdurmamış olsaydı, Sancho'ya memnuniyetle yardım edecekti o da.

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

Camaço'nun düğün kutlamalarının devamı ve başka keyifli olaylar anlatılır

Don Quijote ve Sancho bir önceki bölümde anlatılan konuşmaları gerçekleştirdikleri sırada büyük bağrışmalarla koca bir gürültü patırtının koptuğunu işittiler. Gelin ve damadı almak için kısrakların üzerinde dört nala giden adamlar çıkarmıştı bu patırtıyı. Gelin ve damat etraflarında binlerce debdebe ve çalgıyla, papazın yanında her iki tarafın akrabalarının ve civar bölgelerin bayramlık kıyafetlerini kuşanmış en ileri gelen kimselerinin eşliğinde geliyorlardı. Sancho gelini görünce dedi ki:

"Doğrusu hiç çiftçi kızı gibi değil, saraylı bir güzel gibi giyinmiş. Aman Tanrım! Görüyorum ki üzerindeki nişanlar kızıl mercandan yapılmış; yeşil Cuenca kumaşı elbisesi de üç tüylü kadifeden hem de!

Şu beyaz ketenin süslemelerine bakın hele, yemin ediyorum ipek bu ipek! Ellerindeki yüzükler Oltu taşından mı ne? Yok, o parmaklardaki yüzükler altın değilse bana da şuradan şuraya gitmek kısmet olmasın! Altın olmasına altın, hem de etrafı kaymak gibi beyaz incilerle kaplanmış, her biri gözüm kadar. Ah, seni orospunun evladı, o nasıl saç öyle! Eğer bu takma saç değilse, ben de hayatımda ilk defa böyle uzun, böyle sapsarışın saç görüyorum demektir! Ya şu alımına, şu boyuna, endamına ne demeli! Her yanı hurma kaplı bir palmiye ağacı değil de nedir bu şimdi, sorarım! O saçlarından, o boynundan akıp dökülen mücevherler başka türlü gözükmüyor gözüme! Yemin ediyorum, esaslı kız ha! İstese Flandes nehrinin kıyılarını bile geçer."

Don Quijote, Sancho Panza'nın böyle taşra ağzıyla ettiği iltifatlara güldü. O da kendi sevgilisi Tobosolu Dulcinea'yı bir kenara koyarsak dünyada bu gelinden daha güzel bir kadın olmadığını düşünüyordu. Dilber Quiteria'nın benzi biraz soluktu; bu da gelinlerin bir sonraki günkü düğünlerine hazırlanırken her zaman o geceyi kötü geçirdiklerindendi muhakkak. Çayırın bir yanında duran, üzeri halılar ve ağaç dallarıyla süslenmiş yüksekçe zemine geldiler. Bağlılık yeminlerini burada edecekler, dans gösterilerini ve eğlenceleri buradan izleyeceklerdi. Onlar buraya geçerken arkalarından birtakım haykırış seslerinin geldiğini duydular. Birisi şöyle diyordu:

"Biraz durun bakalım, sizi aceleci, sizi düşüncesiz insanlar."

Herkes başını bu seslerin geldiği yöne doğru çevirdi ve seslenen kişinin alevleri andıran kızıl ipekten yamalarla bezeli, siyah renkte bol bir ceket giymiş bir adam olduğunu fark ettiler. Daha sonra görüldüğü üzere başında kasvetli servi yapraklarından yapılma bir taç vardı. Elinde kocaman bir değnek taşıyordu. Biraz daha yaklaşınca herkes gelenin yakışıklı Basilio olduğunu anladı. Bu sözleriyle haykırışlarının nereye varacağını görmek için bir anda suspus oldular. Böyle bir anda ortaya çıkışının ardından bir felaketin geleceğinden korkuyorlardı.

Sonunda yorgun argın, nefesi kesilmiş bir halde geldi. Gelin ve damadın karşısına geçip ucunda çelikten bir çivi bulunan değneğini yere sapladıktan sonra bembeyaz kesilmiş yüzünü çevirdi ve gözlerini Quiteria'ya dikerek, boğuk ve titrek sesiyle şöyle dedi:

"Kıymet bilmez Quiteria, şunu çok iyi biliyorsun ki bağlı bulunduğumuz kutsal yasaya göre ben hayatta olduğum müddetçe sen başka birini kocalığa kabul edemezsin. Yine zamanla ve verdiğim emeklerin karşılığında talihimin yüzüme güleceğini beklerken senin namusuna ve onuruna leke düşürecek hiçbir şey yapmadığımı da inkâr edemezsin. Fakat sen, benim aşkıma karşı duyduğun bütün sorumlulukları bir kenara atarak, bana ait olanı alıp zenginliği kendisini yalnızca talihli değil, bahtiyar da kılan bir başka adama teslim etmeye kalkıyorsun. Şimdi bu mutluluğu tam olsun diye (hak ettiğini düşündüğümden de değil, ama Tanrı bunu ona bahşetmek istiyorsa madem), ben bu mutluluğa mâni olabilecek engeli, yani kendimi aradan çekip çıkarıyorum. Yaşasın, Zengin Camaço ile Nankör Quiteria uzun ve mutlu çağlar boyunca yaşasın ve fakirliği mutluluğunun kanatlarını kırıp atan, onu mezara koyan fakir Basilio ölsün burada!"

Bunları söyledi ve yere sapladığı değneği yerden kaldırdı. Değneğin yarısı toprağın içinde kalınca, onun aslında içinde sakladığı orta boy bir kılıca kın vazifesi gördüğü anlaşıldı. Kılıcın kabzası denebilecek kısmı toprağın altına saplı halde dururken, kendisini hafif ve çevik bir şekilde kılıcın üzerine atmasıyla kılıcın kanlı ucu yarıya kadar sırtından dışarı fırladı ve zavallı adam kendi silahı ve kanının içinde oracıkta toprağın üzerine yığılıverdi.

Kara talihi karşısında hüzne ve yasa boğulan arkadaşları hemen yardımına koştular. Don Quijote de Rocinante'yi bırakıp yardım etmeye yanına gitti. Delikanlıyı kollarına aldı ve hâlâ nefes almakta olduğunu fark etti. Kılıcı bedeninden çıkarmak istediler, fakat orada bulunan papaz, günahlarını ona itiraf etmeden kılıcı çıkarmanın doğru olmadığı düşüncesindeydi, zira kılıcı çıkarmalarıyla ölmesi bir olacaktı. Fakat biraz kendine gelmeye başlayan Basilio acılı ve bitkin bir ses tonuyla dedi ki:

"Zalim Quiteria, eğer bu son ölüm anımda bana eşim olarak elini uzatırsan, belki gözü karalığımın affedileceğini umabilirim hâlâ, zira bu gözü karalığımla senin olabilme şansına nail olmuş olacağım sonunda."

Bunu duyan papaz, bedenin arzularındansa ruhunun huzurunu düşünme bu nedenle günahları ve aceleci davranışı yüzünden

bütün samimiyetiyle Tanrı'dan af dilemesini söyledi. Basilio ise Quiteria kendisine eş olarak elini uzatmadığı sürece katiyen itiraf etmeyeceği şeklinde yanıt verdi: Kendisine itiraf edebilecek irade gücünü ve cesareti ancak bu mutluluk sağlayabilirdi.

Yaralı adamın isteğini işiten Don Quijote son derece soylu ve güzel sözler ederek, Basilio'nun arzusunun gayet haklı ve yerinde olduğunu söyledi, ayrıca yerine getirilmesi pekâlâ mümkündü. Hem Senyor Camaço, Senyora Quiteria'yı yiğit Basilio'nun dul karısı olarak eş alırsa, tıpkı babasının elinden almış kadar şerefli bir iş yapmış olacaktı.

"Burada 'evet' cevabından başka bir şeye lüzum yok. Bu cevabın da bir söz olarak telaffuz edilmekten başka hiçbir etkisi olmayacak, zira bu evliliğin gerdek yatağı mezar olmak durumunda."

Camaço bütün bunları duyuyor, şaşkınlığından ve sersemlemişliğinden ne diyeceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Fakat Basilio'nun arkadaşları bu dünyadan böyle ümitsizce ayrılmakta olan delikanlının ruhu huzura kavuşsun diye Quinteria'nın eş olarak eli i uzatması için öyle çok dil döktüler ki sonunda Camaço'yu, Quiteria elini vermek istiyorsa kendi arzularını bir an için geciktirse bile bundan memnun olacağını söylemeye ikna ettiler, hatta mecbur bıraktılar.

Ardından herkes Quiteria'nın yanına koştu. Kimisi yalvarıp yakarmalarla, kimisi gözyaşları dökerek, bazısı ise makul gerekçeler sıralayarak sonunda elini zavallı Basilio'ya vermeye ikna ettiler. Mermerden sert, bir heykelden daha kıpırtısız olan Quiteria ise ne bir cevap verebiliyor ne de vermek istiyormuş gibi gözüküyordu. Eğer papaz kendisinden acilen bir karar vermesini istemeseydi hiçbir şey söylemeden orada öylece durabilirdi. Basilio'nun canı ağzındaydı ve artık tereddüt etmeye vakit yoktu.

Bunun üzerine Dilber Quiteria tek bir kelime karşılık vermeden, huzursuz, yaslı ve pişman bir tavırla Basilio'nun bulunduğu yere geldi. Gözleri çoktan kaymış olan zavallı adam zorla, kesik kesik nefes alıyor, dişlerinin arasından Quiteria'nın adını sayıklıyor, Hıristiyan gibi değil, bir kâfir gibi can vereceği intibasını yaratıyordu. Sonunda Quiteria yanına kadar geldi ve dizlerinin üzerine çöktükten sonra yine hiç konuşmadan, elini ona uzatmasını işaret etti. Basilio gözlerini araladı ve ona dikkatlice bakarak şöyle dedi:

"Ah Quiteria, merhametinin canımı bedenimden alacak bir bıçaktan başka bir şey olamayacağı bir anda merhamet göstermeye geldin demek! Artık ne beni kocan olarak kabul etmekle bana verdiğin mutluluğun tadına varacak, ne de ölümün kasvetli gölgesini hızla gözlerimin önüne yaklaştıran bu acıya dayanabilecek gücüm var! Ey benim ölüm yıldızım, senden tek dileğim, benden elimi istemenin ve bana kendi elini uzatmanın, ne benim isteğimi yerine getirmiş olmak için ne de beni yeniden kandırmak için olmamasıdır. İradene karşı hiçbir güç kullanılmaksızın, kendi isteğinle ve benim meşru karım olarak bana elini uzattığını söyleyip itiraf etmendir tek arzum. Böyle bir anda benimle oynaman ya da sana karşı hep dürüst olmuş beni, yalanlarla kandırman hiç doğru olmayacaktır."

Bu sözleri söylerken artık baygınlık geçiriyor, her bayılacak gibi olduğunda etraftakiler ruhunu teslim edecek zannediyordu. Quiteria bütün dürüstlüğü ve utancı içinde sağ elini çekip Basilio'ya uzattı ve şöyle dedi:

"Benim irademi değiştirebilecek hiçbir kuvvet yok şu dünyada. Meşru karın olarak eli a öyle hür seninkini öyle kabul

ediyorum; eğer sen de elini bana aceleci davranışının başına getirdiği felaketten etkilenmeyerek, hür iradenle verirsen elbette."

"Veriyorum," diye yanıtladı Basilio. "Benim irademi başka bir şey ne etkiliyor ne de değiştiriyor. Tanrı'nın bana bahşettiği açık ve berrak akılla veriyor, kendimi senin kocan ilan ediyorum."

"Ben de senin karın," diye karşılık verdi Quiteria. "İster daha uzun yıllar hayatta kal, ister seni kollarımdan alıp mezara gömsünler."

"Bu kadar ağır yaralı olan birine göre delikanlının amma da söyleyecek şeyi varmış," dedi bunun üzerine Sancho Panza. "Canım cicim konuşmasını bıraksın da, ruhunu teslim ettirsinler artık. Bana kalırsa ağzına kadar gelmeyi geçmiş, dışarı fırlayacak birazdan ruhu."

Basilio ve Quiteria'nın elleri böylece birleştikten sonra gözleri yaşla dolup iyice ağlamaklı olan papaz ikisine de hayır duasını verdi ve yeni evli damadın ruhunu huzura kavuşturması için Tanrı'ya dua etti. Damat hayır duasını alır almaz müthiş bir çeviklikle ayağa fırladı ve bedeninin kın vazifesi gördüğü kılıcı görülmemiş bir soğukkanlılıkla çekip çıkardı. Etrafta bulunan herkes şaşkına döndü. İçlerinden bazıları meraktan ziyade bir saflık örneği göstererek hayretle haykırmaya başladılar:

"Mucize, mucize!"

Fakat Basilio hemen atıldı:

"Mucize değil, beceridir bu beceri!"

Şaşkınlıktan dili tutulan papaz iki eliyle birden yarayı yoklamaya başladı ama kılıcın Basilio'nun etiyle kaburgalarını değil, kendisinin oraya özenle yerleştirmiş olduğu, kanla dolu, içi oyulmuş bir demir tüpü deştiğini anladı. Daha sonra anlaşıldığı üzere kan, pıhtılaşmayacak şekilde özenle hazırlanmıştı.

Kısacası papaz, Camaço ve orada bulunan diğer herkes tongaya düşmüş, alaya alınmış olduklarını anladılar. Yeni gelin ise bu kandırmacadan hiç hoşnutsuz olmuş gibi durmuyordu. Bilakis işin içinde bir düzen olduğu için evliliğin geçersiz sayılacağını duyduktan sonra evlilik sözlerini yineledi. Bunun üzerine herkes bütün dümenin bu ikili tarafından tertiplendiğini anladı. Camaço ve arkadaşları bu duruma o kadar öfkelendiler ki intikamlarını şiddet yoluyla almaya ka-

rar vererek kılıçlarını kınlarından çıkarıp Basilio'ya çektiler. Aynı anda onun da savunmasına koşmak için bir o kadar da karşı kılıç çekildi. O sırada Don Quijote at sırtında gelerek öne çıktı, mızrağı kolunun üzerinde, kalkanının arkasına iyice gizlenerek diğerlerini kendisine yer açmaya zorladı. Bu tür davranışlardan zaten hiç hazzetmeyen Sancho, kepçelemeye devam edeceği testilerin yanına çekildi. Böyle kutsal bir bölge olduğu için illaki buraya saygı duymaları gerekecekti. Bu sırada Don Quijote bağırmaya başlamıştı:

"Durun, beyler, durun! Aşkın bize ettiği kötülüklerin intikamını almak doğru değildir. Unutmayın ki aşk ve savaş aynı şeydir. Nasıl ki savaşta düşmanı yenmek için hilelere ve tuzaklara başvurmak meşru ve olağan bir şeyse, aşktaki rekabette de arzulananı elde etmek için başvurulan hileler ve oyunlar, sevilenin onuruna ve şerefine leke düşürmedikleri sürece, aynı derecede meşru sayılır. Tanrı'nın adil ve lütufkar bir şekilde ortaya koyduğu düzenin bir sonucu olarak Quiteria Basilio'ya, Basilio da Quiteria'ya aitti zaten. Camaço zengin, istediği zaman, istediği yerde ve istediği şekilde alır keyfine göre olanı. Basilio'nun ise şu kuzudan başka bir şeyi yok; ne

kadar güçlü olursa olsun, onu Basilio'nun elinden almaya kimsenin kuvveti yetmez. Tanrı'nın bir araya getirdiğini insanın gücü ayıramaz. Bunu denemeye kalkışacak olanın da önce bu mızrağın ucunu tatması gerekir."

Ardından mızrağı öyle bir maharetle ve kuvvetle savurdu ki kendisini tanımayanları şaşkına çevirdi. Quiteria'dan aldığı ret cevabı ise Camaço'nun aklına öyle ağır bir şekilde kazındı ki onu artık hafızasından tamamen sildi. Böylece bilge ve iyi yürekli bir adam olan papazın verdiği nasihatler de Camaço'yu ve onun tarafındakileri sakinleştirip öfkelerini yatıştırdı. Bunu göstermek için de kılıçlarını gerisin geri kınlarının içine yerleştirdiler ve Basilio'nun düzenbazlığından çok Quiteria'nın hafifliğine kabahat buldular. Camaço, Quiteria Basilio'yu genç kızken seviyorsa artık evliyken de seveceğini, Tanrı'ya onu kendisine verdiği için değil elinden aldığı için şükretmesi gerektiğini düşünüyordu.

Artık Camaço ve yandaşları teselli bulup sakinleştiklerine göre Basilio'nun arkadaşları da duruldular ve Zengin Camaço bu şakadan alınmadığını, hatta hiç umursamadığını göstermek için sanki gerçekten kendisi evleniyormuş gibi düğün eğlencelerinin devam etmesini istedi. Ne var ki ne Basilio, ne karısı ne de taraftarları bu eğlencelere katılmak istediler ve Basilio'nun köyüne gittiler. Çünkü zenginlerin yanlarında durup dalkavukluk edenler olduğu gibi, fakirlerin de erdemli ve akıllı kimseler oldukları sürece yanlarında onları takip eden, şereflendiren ve savunan dostları bulunur.

Kahraman, yiğit bir adam olduğunu düşündüklerinden, Don Quijote'yi de yanlarında götürdüler. İçlerinde ruhuna bir hüzün bulutu gelip çöken tek kişi Sancho'ydu, çünkü Camaço'nun gece yarısına kadar sürecek enfes ziyafetini kaçıracak demekti. Böylece üzgün bir halde ve

ayakları geri geri giderek, Camaço'nun grubuyla yola devam eden efendisini peşi sıra takip etti ve bolluk içindeki Mısır kazanlarını geride bıraktı. Ama her birini kalbinde taşıyor, kazanlardan hatırında kalan güzel yahnilerin anısı zihninde kaybettiklerinden çok, o görkemli ve bereketli ziyafeti resmediyordu. Sonunda aç olmasa bile keyifsiz ve küskün bir halde, eşeğinden inmeden Rocinante'nin ayak izlerini takip etti.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

La Manchalı yiğit Don Quijote'nin mutlu sona erdirdiği, La Mancha'nın kalbinde yer alan Montesinos Mağarası'nın büyük serüveni anlatılır

Yeni evli çift, Don Quijote'yi derin bir hürmet göstererek, büyük bir ihtimamla ağırladı; ne de olsa sırf onların aşklarını savunmak için korkusuzca öne atıldığından dolayı kendilerini borçlu hissetmişlerdi. Bunun üzerine zekâsını da cesaretiyle eşit tutarak silahşörlükte bir Cid, belagat sanatında bir Cicero olduğuna kanaat getirdiler. Sadık Sancho gelin ve damadın sunduklarıyla üç gününü keyif içinde geçirdi. Daha sonra çiftten öğrendiklerine göre yaralanma numarası Dilber Quiteria'yla önceden birlikte tasarladıkları bir oyun değil, Quiteria'nın tam da bu şekilde davranacağını uman Basilio'nun kur-

nazlığının bir işiydi. Basilio düşündüklerini yalnızca birkaç arkadaşına açmış, bu sayede onlar da yapacağı numara için en uygun zamanı yakalamasına ve hilesinin başarıyla sonuçlanmasına yardımcı olabilmişlerdi.

"Erdemli sonuçlara ulaşmak için yapılanlara hile denemez ve denmemelidir de," dedi Don Quijote.

Ayrıca sevenlerin evlenmesinin de en mükemmel sonuçlardan biri olduğunu ekledi. Fakat aşkın en büyük düşmanının açlık ve daimi ihtiyaç olduğu konusunda çifti uyardı. Çünkü özellikle âşık kişi aşkının nesnesine sahip olduğu zaman aşk hep neşe, keyif ve mutluluk demekti, fakat fakirlik ve ihtiyaç bunların karşısındaki en aleni düşmanlardı. Bütün bunları söylemesinin sebebi de lafı Senyor Basilio'nun yetenekli olduğu işleri icra etmeyi bırakması gerektiğine getirmekti. Bunlar kendisine şan ve şöhret getiriyor olsa da para kazandırmayan işlerdi. Onun yerine meşru yollarla bir servet edin-

meyi öğrenmeliydi; insan ihtiyatlı ve çalışkan oldu mu bu yolla illaki ilerlerdi.

"Yoksul ve onurlu kişinin (yoksulların onurlu olması mümkünse, tabii) güzel bir karısı varsa elinde çok değerli bir cevher bulundurmuş olur. Karısı elinden alındığında ise onuru elinden alınıp katledilmiş sayılır. Şerefli ve güzel bir kadının kocası yoksul olduğunda ise kadın galibiyet ve zafer nişanı olarak defne ve palmiye yapraklarıyla taçlandırılmayı hak eder. Güzellik, bakan herkeste kendiliğinden bir istek uyandırır. Asil kartallar ve yüksekten uçan kuşlar bu güzel tuzağa kanarlar. Ancak güzelliğe ihtiyaç ve kıtlık da eklenirse bu sefer kuzgunlar, çaylaklar ve daha başka avcı kuşlar da saldırır. İşte bütün bu saldırılar karşısında güçlü durabilen kadın, kocasının baş tacı olarak adlandırılmayı hak ediyor demektir. Bakın, akıllı Basilio," diye ekledi sonra Don Quijote, "kim olduğunu bilmiyorum, ama bir bilge dermiş ki, dünyada yalnızca bir tek namuslu kadın vardır ve herkes bu kadının kendi karısı olduğunu düşündüğü müddetçe mutlu bir hayat yaşar. Ben kendim evli değilim, hiçbir zaman da evlenmeyi düşünmedim; yine de evleneceği kadını nasıl seçeceği konusunda benden tavsiye isteyenlere bu tavsiyeyi memnuniyetle veririm. İlk olarak vereceğim nasihat, kadının servetinden önce iyi bir itibar sahibi olup olmadığına bakmasıdır, zira iyi bir kadın, iyi itibarını yalnızca kendisi iyi olduğu için değil, böyle bir intiba uyandırmasıyla elde eder. Hafifliğin ve serbestliğin alenisi, bir kadının şerefine gizlice ahlaksızlık etmekten daha çok zarar verir. Eğer evine iyi bir kadın alırsan onu iyi şekilde muhafaza etmen, hatta daha da iyiye götürmen kolaydır. Fakat kötüsünü aldığın zaman onu iyileştirmek için epey uğraş vermen gerekir, zira bir uçtan öbürüne geçmek kolay iş değildir. İmkânsızdır demiyorum, ama zor olduğu kanaatindeyim."

Bütün bunları duyan Sancho kendi kendine şöyle dedi:

"Benim şu efendim var ya, ben şöyle bir ağırlığı olan, doğru düzgün laflar edince bana vaiz olup dünyayı dolaşabileceğimi, her yerde muhteşem vaazlar verebileceğimi söylüyor. O böyle güzel laflar edip herkese nasihatler verince de bence vaiz olmakla kalmaz, nerede bir meydan varsa gider, tavsiye, nasihat, öğüt ne varsa verir de herkesi

peşinden gezdirir isterse. Gezgin şövalyeymiş, bilmediği nane yok! Ben kendimce gizliden gizliye sadece gezgin şövalyelikten anlıyor sanıyordum, ama maşallah, girmediği delik, bilmediği şey yok."

Sancho kendi kendine bunları mırıldanırken efendisi bir kısmı işitince sordu:

"Mır mır mır, ne söyleniyorsun sen öyle, Sancho?"

"Bir şey söylediğim de mırıldandığım da yok," diye yanıtladı Sancho. "Sadece kendi kendime diyordum ki zatıalinizin bu söylediklerini keşke evlenmeden önce ben de duysaymışım. Duysaydım belki şimdi 'bekârlık sultanlıkmış,' derdim."

"Karın Teresa o kadar mı kötü, Sancho?" dedi Don Quijote.

"Çok kötü değil," diye yanıtladı Sancho, "ama çok iyi de değil. En azından benim istediğim kadar iyi değil."

"Karın hakkında kötü konuşmakla iyi etmiyorsun, Sancho," dedi Don Quijote. "Çocuklarının annesinden bahsediyoruz neticede."

"Biz eşit sayılırız," diye karşılık verdi Sancho. "O da canı istediğinde benim hakkımda kötü konuşuyor, özellikle de kıskançlığı tuttuğunda. O zaman Şeytan gelse başa çıkamaz onunla."

Uzun lafın kısası, gelin ve damadın evinde üç gün boyunca kral gibi ağırlandılar. Ardından Don Quijote eskrim ustası lisans öğrencisinden kendisine Montesinos Mağarasına giden yolu tarif edecek birini bulmasını istedi, çünkü bu mağaraya girmek ve o civarda burayla ilgili anlatılan harikulade yerlerin gerçek olup olmadığını kendi gözleriyle görmek için can atıyordu. Lisans öğrencisi yanına kendi kuzenlerinden birini vereceğini söyledi. Kuzeni çalışkanlığıyla meşhur bir öğrenciydi ve şövalyelik kitaplarına pek düşkündü. Don Quijote'yi mağaranın girişine kadar memnuniyetle götürür, yine bütün La Mancha'da, hatta İspanya'nın bile her köşesine ünü yayılmış olan Ruidera göllerini de gösterirdi. Ayrıca onunla keyifli vakit de geçirirlerdi, zira delikanlı basılmaya ve önemli kimselere ithaf edilmeye layık kitaplar yazmayı da biliyordu. Sonunda kuzen, semerinin üzerine rengârenk bir kilim veya çuval bezine benzer bir örtü atılmış, gebe bir eşekle çıkageldi. Sancho, Rocinante'yi eyerleyip eşeğine semer vurduktan sonra, kuzeninkilerin aynı şekilde ağzına kadar doldurulmuş heybelerinin yanına yerleştirdiği kendi heybelerini de

erzakla tıka basa doldurdu. Ardından kendilerini Tanrı'ya emanet edip herkesle vedalaştılar ve doğruca meşhur Montesinos Mağarası'nın yoluna düştüler.

Yolda ilerlerken Don Quijote kuzene ne tür işlerle meşgul olduğunu, mesleğini ve çalıştığı alanları sordu. Kuzen mesleğinin beşeri bilimler, işinin ve çalışma alanının basılacak kitaplar yazmak olduğunu söyledi; bütün kitapları faydalı olmalarının yanında ülke halkı açısından da bir eğlence aracı meydana getiriyordu. Birinin adı *Üniformalar*'dı ve yedi yüz üç üniformayı üzerlerindeki semboller ve çizimlerle ayrıntılı bir şekilde açıklıyordu. Saraylı şövalyeler kutlama ve eğlencelerde bunlardan istediklerini seçip alabilirlerdi ve böylece kimseden bir şey dilenmelerine de, istedikleri gibi bir şey bulacaklar diye deyim yerindeyse kafa patlatmalarına da gerek kalmazdı.

"Çünkü kıskanç, ret edilmiş, unutulmuş ve gaip olana yakışacak, üzerine kesinlikle uyacak olanı şeyi veriyorum. Yine bir başka kitabım var: *Başkalaşımlar* veya *İspanyol Ovidius*. Yepyeni ve ilginç bir kitap, çünkü Ovidius'u alaya alan bir tarzda taklit ederek Sevillalı Giralda'yı, Magdalena Meleği'ni, Cordoba'daki Savaş Galibi Lağımı'nı, Guisando Boğalarını, Morena Dağlarını, Madrid'deki Leganitos ve Lavapies çeşmelerinin yanında yine Piojo, Caño Dorado ve Priora çeşmelerini de anlatıyorum. Kitapta öyle alegorilere, mecazlara ve geçişlere yer veriyorum ki aynı anda hem neşelendiriyor hem şaşırtıyor hem öğretiyorum. *Polidoro Vergilius'a Ek: Nesnelerin İcadı* adını verdiğim bir diğer kitabım ise engin bir bilgi ve araştırma ihtiva ediyor. Burada Polidoro'nun es geçtiği birtakım konuları zarif bir üslupla ele alıyorum. Kendisi dünyada ilk nezle olan ve frengiden kurtulmak için ilk defa ilaç kullanan kişilerin kim olduklarını bize söylemeyi unutmuştu. İşte ben bütün bu meseleleri tüm ayrıntılarına varana kadar tek tek açıklıyor, yirmi beşten fazla yazara da referans veriyorum ki zatıaliniz iyi bir iş çıkarıp çıkarmadığıma, kitabın herkes için faydalı olup olmadığına kendiniz karar verebilsin."

Kuzenin anlattıklarını büyük bir ilgiyle dinleyen Sancho dedi ki:

"Efendim, Tanrı kitaplarınızı bastırmayı nasip etsin de şimdi siz bana eğer biliyorsanız, ki elbette biliyorsunuzdur çünkü her şeyi bi-

liyorsunuz, dünyada kafasını ilk defa kaşıyan kişinin kim olduğunu söyleyebilir misiniz? Bana kalırsa Âdem Babamız olmalı, değil mi?"

"Muhakkak," diye yanıtladı kuzen, "zira Âdem'in bir başının ve saçlarının olduğu kesin. Bu durumda kendisi dünyadaki ilk insan da olduğuna göre birkaç sefer kaşınmış olmalı."

"Ben de öyle düşünüyorum," diye karşılık verdi Sancho, "fakat şimdi bana şunu söyleyin: Dünyadaki ilk cambaz kimdi?"

"Doğrusu, kardeşim," diye yanıtladı kuzen, "şimdi bunu araştırmadan bilemem. Kitaplarımın bulunduğu yere geri döndüğümde araştırır, tekrar görüştüğümüz vakit size cevabınızı söylerim, zira bu birbirimizi son görüşümüz olmayacaktır."

"Bakın, beyefendi," diye karşılık verdi Sancho, "hiç boşuna zahmete girmeyin, çünkü az önce kendi sorduğum sorunun cevabını buldum. Dünyanın ilk cambazı Lucifer'di. Cennetten kovulduğunda ya da fırlatıldığında cehennemin dibini döne döne bulmuş olacak."

"Haklısın, kardeşim," dedi kuzen.

Ardından Don Quijote dedi ki:

"Bu soru ve cevap sana ait değil, Sancho. Bunu bir yerden duymuşsun."

"Sessiz olun, efendim," diye cevap verdi Sancho, "Yemin ederim, şimdi soru sorup cevap vermeye kalkarsam sabaha kadar bitmez. Saçma sapan şeyler sorup abuk sabuk cevaplar vermek için başkasından yardım istememe gerek yok benim."

"Bildiğinden de fazlasını söyledin, Sancho," dedi Don Quijote. "bazı kimseler öyle şeyleri araştırıp ortaya çıkarırlar ki bunlar bir defa öğrenildikten sonra ne akıl ne de hafıza için bir önemleri kalır."

İşte bütün günü bu ve buna benzer hoş sohbetlerle geçirdiler ve gece küçük bir köyde konakladılar. Kuzenin Don Quijote'ye söylediğine göre buradan Montesinos Mağarası'na iki fersah bile yol kalmamıştı. İçeri girmekte kararlıysa yanına halat da alması gerekecekti, çünkü mağaranın derinlerine inmek için kendini halata bağlayıp sarkıtması şarttı.

Don Quijote ise cehennemin dibine kadar bile inmek zorunda kalsa yine de mağaranın derinlerinin nereye kadar indiğini görmek istediğini söyledi. Bunun üzerine neredeyse yüz kulaç halat satın

aldılar ve ertesi gün öğleden sonra saat ikide mağaraya vardılar. Mağaranın ağzı kocaman ve geniş olmasına rağmen o kadar çok dikenli çalıy ve yaban incir ağacıyla doluydu ki her yanı kaplayıp girişi tamamen kapatmışlardı. Kuzen, Sancho ve Don Quijote bu manzarayla karşılaşınca hayvanlarından indiler; ardından kuzen ile Sancho Don Quijote'yi halatla sıkı sıkı bağladı. Her tarafını sarıp bağlarlarken Sancho dedi ki:

"Saygıdeğer efendim, ne yaptığınıza dikkat edin de diri diri mezara da girmeyin, soğusun diye kuyuya bırakılan şişelere de dönmeyin. Buraları keşfe çıkmak zatıalinizin işi değil, üzerinize vazife de düşmez. Zindandan beterdir buralar."

"Sen halatı bağla ve sus," diye yanıt verdi Don Quijote. "Sancho arkadaşım, tam da böyle bir iş bekliyordu beni."

Bunun üzerine rehberleri şöyle dedi:

"Zatıalinize yalvarıyorum, sayın Don Quijote; ne olursunuz içeride ne var ne yok gözünüzü dört açıp da iyice bakın. Belki *Dönüşümler* adlı kitabıma koyabileceğim bir şeyler vardır."

"Davulu eline alan çalmasını da bilir," diye karşılık verdi Sancho Panza.

Bunu söyleyip Don Quijote'yi bağlama işini bitirdikten sonra (zırhının değil, iç yeleğinin üzerinden bağlamıştı) Don Quijote dedi ki:

"Halata bağlamak için küçük bir çan almamakla ihmalkârlık ettik; çanın çıkardığı sesten hâlâ aşağı inmeye devam ettiğimi ve hayatta olduğumu anlardınız. Ama artık mümkün olmadığına göre Tanrı yardımcım olsun."

Ardından dizlerinin üzerine çökerek sessizce Tanrı'ya dua etti ve görünüşe bakılırsa yepyeni ve tehlikeli olan bu serüvenden başarıyla çıkması için kendisine yardım etmesini diledi. Sonra da sesini yükselterek şöyle dedi:

"Ey, bütün davranışlarımın ve duygularımın efendisi, şanlı ve eşsiz Tobosolu Dulcinea! Bu talihli aşığının duaları ve yakarışları kulağına gelirse, senin duyulmamış güzelliğin için yalvarıyorum, onları iyi dinle; senden tek dileğim, şu anda o kadar ihtiyacını duyduğum yardım ve lütuflarını benden esirgememendir. Önümdeki dipsiz bos-

luğa atlamak, kendimi atmak ve dalmak üzereyim; tek amacım, sen benden lütfunu eksik etmediğin sürece benim kalkışıp başaramayacağım hiçbir şey olmadığını bütün dünyaya göstermektir."

Bunları söyledikten sonra mağaranın boşluğuna yaklaştı. Kollarıyla zorlamadan veya kesip yol açmadan kendini boşluğa bırakmasının da bir açıklık yaratmasının da imkânsız olduğunu görünce elini kılıcına attı ve mağaranın ağzındaki çalılıkları kesip atmaya başladı. Bu hareketin çıkardığı ses üzerine devasa boyutta ve çok sayıda karga öyle büyük bir hızla uçuşmaya başladı ki Don Quijote'yi bir anda yere serdiler. Katolik Hıristiyanlığa olan inancını kehanetler konusunda da gösteriyor olsaydı bunun kötüye işaret olduğunu düşünür ve kendini böyle bir yere kapatma fikrinden vazgeçerdi.

Sonunda yerden doğruldu ve ortalıkta daha fazla karga veya baykuş gibi kargalarla birlikte uçuşan başka gece kuşu olmadığını gö-

rünce, kuzenin ve Sancho'nun halatı uzatmasıyla birlikte kendisini o ürkütücü mağaranın derinliklerine bıraktı. O içeri girerken Sancho da hayır duasını edip binlerce kez haç çıkardıktan sonra dedi ki:

"Tanrı, Fransa'nın kayası ve Gaeta Üçlüsü kılavuzunuz olsun, gezgin şövalyelerin çiçeği ve biricik tacı! Gidiyorsun işte, âlemin yiğidi, çelik yürekli, tunç bilekli! Tanrı yeniden yardımcın olsun; seni o karanlıkların peşine giderken geride bıraktığın bu dünyaya sağ salim geri getirsin!"

Kuzen de aşağı yukarı aynı duaları ve yakarışları tekrarladı.

Don Quijote onlara sürekli daha fazla halat uzatmalarını söylüyor, onlar ise halatı yavaş yavaş veriyorlardı. Mağaradan yankılana yankılana gelen sesler kesildiğinde yüz kulaç halatın hepsini uzatmışlardı. Artık Don Quijote'yi gerisin geri yukarı çekmeyi düşünüyorlardı, çünkü daha fazla uzatacak halatları kalmamıştı. Yarım saat bekleyişin sonunda halatı toplamaya başladılar. Hiç zorlanmadan hafifçe çeke-

bildiklerini görünce Don Quijote'nin hâlâ içeride olduğunu düşündüler. Bunun üzerine Sancho acı acı ağlamaya başladı. Durumdan iyice emin olabilmek için halatı hızlı hızlı çekiyordu. Fakat yaklaşık seksen kulaç çekmişlerdi ki bir ağırlık hissettiler ve yeniden umutlandılar. Nihayet on kulaç daha çektikten sonra Don Quijote'yi gördüler. Bunun üzerine Sancho kendisine seslenmeye başladı:

"Hoş geldiniz, canım efendim, pek hoş geldiniz; artık kıyamete kadar orada kalacaksınız sanmaya başlamıştık."

Ancak Don Quijote cevap vermiyordu. Tamamen yukarı çektikten sonra baktılar ki gözleri uyuyormuş gibi kapalıydı. Hemen yere yatırıp halatı üzerinden çıkardılar, ama hâlâ uyanmıyordu. Onu o kadar çok evirip çevirdiler, sarsıp dürttüler ki uzunca bir süre sonra nihayet kendine geldi. Sanki derin ve deliksiz bir uykudan uyanıyormuşçasına şöyle bir gerindi. Ardından şaşkınlık içinde etrafına bakındı ve dedi ki:

"Tanrı sizi bağışlasın, dostlarım; zira beni herhangi bir insan evladının görüp görebileceği en keyifli, en güzel yer ve manzaradan ayırdınız. Şimdi gerçekten de bu hayatın tüm mutluluklarının bir gölge, bir düş gibi geçip gittiğini ya da bir kır çiçeği gibi solup yok olduğunu görebiliyorum. Ah, bahtsız Montesinos! Ah, yaralı Durandarte! Ah, talihsiz Belerma! Vah, gözü yaşlı Guadiana, o güzel gözlerinizden akan yaşları dalgalarında sergileyen, Ruidera'nın bahtsız kızları!"

Kuzen ve Sancho, Don Quijote'nin sanki büyük bir acıyla ciğerinden söküp çıkarıyormuş gibi söylediği sözleri dinlediler. Ne demeye çalıştığını anlatsın, o dipsiz cehennemde neler gördüğünü söylesin diye yalvardılar.

"Siz oraya cehennem mi diyorsunuz yoksa?" dedi Don Quijote. "Sakın böyle demeyin, zira bu ismi hak etmiyor ki birazdan siz de göreceksiniz."

Önce bir parça yiyecek istedi, açlıktan ölüyordu. Kuzenin çuval bezini getirip yeşil çimlerin üzerine yaydılar ve heybelerin içindeki yiyecekleri üzerine çıkardılar. Üçü birden keyif ve mutlulukla oturup hem ikindi kahvaltılarını ettiler, hem de akşam yemeklerini yediler. Yemek bitip çuval bezi ortadan kaldırıldıktan sonra La Manchalı Don Quijote şöyle dedi:

"Kimse yerinden kalkmasın ve hepiniz beni dinleyin, evlatlarım."

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Muhteşem Don Quijote'nin derin Montesinos Mağarasında gördükleriyle ilgili anlattığı, boyutları ve imkânsızlıkları yüzünden bu serüveni asılsız kılan şaşırtıcı şeylere dair

Güneş bulutların arasından menevişli, hafif ışıklarıyla süzülüp Don Quijote'ye Montesinos Mağarası'nda gördüklerini yanındaki iki dikkatli dinleyicisine sıcaktan rahatsız olmadan anlatabilsin diye müsaade verdiği sırada saatler öğleden sonra dördü gösteriyordu. Don Quijote anlatacaklarına şöyle başladı:

"Bu mağaranın on iki, on üç insan boyu kadar derinliklerinde, sağ tarafta kocaman bir arabayı katırlarıyla birlikte alacak kadar büyük, içeri girintili bir boşluk var. Üzerindeki yarıklardan içeri cılız bir ışık girip toprağın üzerine düşüyor. Ben bu oyuk alanı gördüğümde

artık halatla aşağı sarkmaktan epeyce yorgun ve bitap düşmüş, nereye gittiğime dair hiçbir kesin bilgiye sahip olmaksızın öylesine ilerlemekteydim. Bu nedenle burayı fark ettiğimde içeri girip biraz dinlenmeye karar verdim. Size seslenip ben haber verene kadar daha fazla halat uzatmamanızı söyledim, ama muhtemelen beni duymadınız. Sonra uzattığınız halatı toplayıp tomar haline getirdim ve üzerine oturdum. Beni yukarıdan tutacak kimse olmadığına göre, kendimi en aşağıya nasıl indirebilirim diye düşünmeye başladım. Ben böyle kafam karışık, düşüncelere dalmış haldeyken hiç beklemediğim bir anda aniden derin bir uykuya dalıverdim. Gözlerimi açtığımda ne olup bittiğini anlayamadan kendimi tabiatın ortaya çıkarabileceğinden de, en yaratıcı insan zihninin tahayyül edebileceğinden de daha güzel, daha hoş, harikulade bir çayırın ortasında buldum. Gözlerimi açtım, ovuşturdum ve anladım ki rüyada falan değil, basbayağı uyanık haldeyim. Yine de orada bulunan kişinin büyüyle yapılmış bir hayalet değil de gerçekten ben olduğumdan emin olabilmek için başımı ve göğsümü oynattım. Fakat dokunma hissim, duyularım ve o anda zihnimden geçen düşüncelerin hepsi burada nasıl duruyorsam, orada da gerçekten öyle mevcut bulunduğumu bana doğruladı. Ardından karşıma duvarları saydam kristalden yapılmaymış gibi gözüken bir saray ya da şato gibi bir yapı çıktı. İki kocaman kapının açılmasıyla içeriden etekleri yerlere kadar uzanan, mürdüm rengi bir pelerin giymiş yaşlı ve saygıdeğer bir adamın bana doğru geldiğini gördüm. Üniversitelilerin tarzında, yeşil renkli saten bir boyun atkısı omuzlarından başlayıp göğsüne iniyordu. Başında Milan modeli siyah bir şapka vardı. Kar beyazı sakalı ise beline kadar uzanıyordu. Silahsızdı; elinde bir tek boncukları cevizden büyük, onluk ara boncukları ise devekuşu yumurtası kadar olan bir tespih taşıyordu. Adamın duruşu, ciddiyeti ve azameti beni adeta büyüledi. Yanıma geldi ve ilk yaptığı şey beni sıkı sıkı kucaklamak oldu, sonra ise şöyle dedi: 'Sevgili yiğit şövalye La Manchalı Don Quijote, bu ıssızlıklarda büyü etkisi altında bulunan bizler, Montesinos Mağarası adı verilen bu derin mağaranın diplerinde nelerin gizlendiğini bütün dünyaya ilan edesin diye bekliyorduk. Sen ki bu mağaraya girebildin, bu görev ancak senin yenilmez yüreğinin ve muhteşem cesaretinin kalkı-

şabileceği bir görevdir. Saygıdeğer, üstün beyefendi, gel benimle; gel ki ebedi muhafızı bulunduğum bu saydam şatoda ne gizli harikalar yattığını sana göstereyim. Zira ben mağaraya ismini veren Montesinos'un ta kendisiyim.' Ben Montesinos adını duyar duymaz burayla ilgili yukarı dünyada anlatılanların doğru olup olmadığını sordum: Büyük dostu Durandarte'nin ölüm döşeğinde kendisinden son arzusu olduğu üzere bu arkadaşının yüreğini göğsünün ortasından bir hançerle deşip çıkardığı ve Senyora Belerma'ya götürdüğü doğru muydu, bunu merak ediyordum. Bana bütün anlatılanların doğru olduğunu, yalnızca hançer kısmının eksik olduğunu söyledi. Çünkü kullandığı küçük bir hançer olmak şöyle dursun, bilakis kunduracı bizinden bile keskin, parıl parıl bir kamaymış aslında."

"Bu herhalde Sevillalı Ramon de Hoces'in yaptığı kamalardan biri olacak," dedi bunun üzerine Sancho.

"Bilmiyorum," diye devam etti Don Quijote, "ama bu kama ustasının Ramon de Hoces olduğunu zannetmiyorum, çünkü o yıllar önce gerçekleşen Roncesvalles felaketinde yer alanlardan, eskinin adamı. Gerçi işin bu kısmı önemli değil, zira hikâyenin özü ve hakikati itibariyle bir şey değiştirmiyor."

"Kesinlikle," diye karşılık verdi kuzen. "Senyor Don Quijote, lütfen devam edin, zatialinizi can kulağıyla dinliyorum."

"Ben de bir o kadar candan bir hevesle anlatıyorum," diye yanıtladı Don Quijote. "Devam edecek olursak, saygıdeğer Montesinos beni bu kristal saraya götürdü. Alt katta bulunan, baştan aşağı kaymaktaşından yapılma, serin mi serin odalardan birinde mermerden bir mezar vardı. Müthiş bir işçilik eseriydi. Üzerinde diğer mezarlarda görülenler gibi tunç, mermer ya da jasper taşından değil, etten kemikten bir şövalye boylu boyunca uzanmıştı. Sağ elini (benim gözüme biraz kıllı ve damarlı gözüktü ki güçlü birine ait olduğunun işaretidir) kalbinin olduğu yana koymuştu; ama benim daha bir şey sormama fırsat olmadan, mezara şaşkın gözlerle baktığımı gören Montesinos bana dönüp dedi ki: 'İşte bu, çağının âşık ve yiğit şövalyelerinin biricik aynası, benim yüce dostum Durandarte'dir. Burada tıpkı benim ve diğerlerinin de başına geldiği gibi o da şeytanın oğlu olduğu söylenen Fransız büyücü Merlin tarafından sihir etkisi altın-

da alıkonuluyor. Fakat benim kanaatime göre kendisi şeytanın oğlu değil, daha çok, hani derler ya, şeytana pabucunu ters giydirmeyi bilenlerdendir. Bize nasıl ve neden büyü yaptığı meçhul, bunu ancak zaman gösterecek ve ben bu zamanın artık çok uzak olmadığını zannediyorum. Ancak beni esas şaşırtan ve gün gibi açık olan şey ise, Durandarte'nin benim kollarımda can verdiği, öldükten sonra ise kalbini göğsünden kendi ellerimle söküp çıkardığımdır. Hakikaten iki libre kadar çekerdi herhalde, çünkü doğabilimcilerinin dediğine göre kalbi büyük olanın cesareti de büyük oluyormuş. Şimdi durum böyleyse ve bu şövalye de gerçekten ölmüş olduğuna göre nasıl oluyor da zaman zaman sanki hâlâ yaşıyormuş gibi inleyip iç geçiriyor?'

Bunu demesiyle zavallı Durandarte'nin haykırarak dile gelmesi bir oldu:

'Ah, canım kuzenim Montesinos!
Benim senden son arzumdu,
Canımı teslim ederken,
Ruhum bedenimi terk ederken,
Yüreğimi söküp alacaktın
Göğsümün orta yerinden,
Belerma'ya taşıyacaktın,
Kamayla da olur, hançerle de.'

Bunu duyan muhterem Montesinos, acılı şövalyenin önünde diz çöktü ve gözlerinden yaşlar süzülerek şöyle dedi: 'Benim sevgili kuzenim, Senyor Durandarte, aramızdan ayrıldığınız o hazin günde benden istediğiniz arzuyu yerine getireli uzun zaman oluyor. Ben sizin yüreğinizi elimden geldiğince, göğsünüzde ufacık bir parça bırakmayacak şekilde söküp çıkardım, sonra dantelli bir mendille güzelce temizledim. Ardından Fransa'ya doğru yola çıkmadan evvel, bağırsaklarınızda dolaşan ellerimin her yanına bulanan kanların hepsini temizlemeye yetecek miktarda gözyaşı eşliğinde sizi toprağa verdim. Hatta daha çok kanıt isterseniz, sevgili kuzenim, Roncesvalles'ten çıkarken ilk vardığım köyde yüreğinizin üzerine tuz serptim. Senyora Belerma'nın huzuruna taze taze çıkaramasam da en azın-

dan kokmasın, tütsülenmiş olsun, dedim. Bilge Merlin kendisini, sizin ve benim dışımda ayrıca zatıalinizin silahtarı Guadiana, bacı kalfa Ruidera, onun yedi kızı ve iki yeğeni ve daha başka pek çok tanıdığınız ve dostunuzla birlikte yıllardır burada büyü altında tutuyor. Artık üzerinden beş yüz yıl geçti, fakat hâlâ hiçbirimiz ölmedik. Yalnızca Ruidera, yedi kızı ve iki yeğeniyle birlikte kayıp, o kadar. Merlin merhamet duymuş olacak ki döktükleri gözyaşları yüzünden onları bugün tüm yeryüzünde ve La Mancha'da Ruidera Gölleri adıyla anılan göllere dönüştürdü. Bu yedi kız, İspanya'nın krallarına, diğer iki yeğen ise San Juan adlı aziz mi aziz bir tarikatın şövalyelerine bağlı artık. Yine zatıalinizin silahtarını Guadiana da makûs talihinize dövüne dövüne kendi adını taşıyan bir nehre dönüştü. Ancak toprağın üstüne çıkıp da başka bir cennetin güneşiyle karşılaştığında sizi geride bırakmış olmanın üzüntüsü öyle büyüdü ki kendisini yerin derinliklerine gömdü. Ancak doğal akışına engel olamayacağından,

zaman zaman toprağın üzerine çıkıp kendisini güneşe ve insanlara gösteriyor. Bahsi geçen göllerin ona gönderdiği sular kendi suyuyla birleşince Portekiz topraklarına büyük ve şaşaalı bir giriş yapıyor. Gelgelelim nereye giderse gitsin hüznünü ve efkârını da götürüyor ve Tajo'nun altın sularındakilerin epey bir aksine lezzetli, değerli balıklar değil, tatsız tuzsuz, sıradan balıklara yuva olmakla övünüyor. Ah, benim canım kuzenim, size şimdi bu söylediklerimi daha önce de pek çok defa söyledim. Ama hiç yanıt vermediğiniz için ya bana inanmadığınızı ya da beni işitmediğinizi düşünüyordum ki bundan ne büyük bir acı duyduğumu ancak Tanrı bilir. Bu sefer size yeni haberlerim de var; acılarınıza bir teselli olmasa bile en azından daha fazla artırmayacaklardır. Şunu bilmenizi isterim ki gözlerinizi açarsanız siz de görecekseniz, şu anda burada huzurlarınızda, bilge Merlin'in hakkında onca kehanette bulunduğu o büyük şövalye La Manchalı Don Quijote bulunuyor. Kendisi geçmiş çağlarda olduğundan da daha ulvi bir amaç uğruna, artık unutulmuş olan gezgin şövalyeliği bugün, bizim çağımızda yeniden canlandırmıştır. Onun bu yaptıklarıyla imdadımıza yetişmesi sayesinde belki bu büyüden kurtulabiliriz, zira büyük kahramanlıklar büyük insanlara mahsustur.' 'Ve eğer böyle olmazsa,' diye karşılık verdi acılı Durandarte cılız ve titrek bir sesle, 'eğer böyle olmazsa, ah sevgili kuzenim, ben de derim ki sabredelim ve kartları karmaya devam edelim.' Ardından yan dönerek yine eski sessizliğine büründü ve tek kelime daha etmedi.

Bunun ardından çığlık çığlığa feryat figan sesler duyuldu ve hemen peşi sıra derin iç çekişlerle hıçkırıklar takip etti. Başımı çevirdim ve kristal duvarlara bakınca yan tarafta başka bir odadan iki sıra güzeller güzeli genç kızın geçmekte olduğunu gördüm. Hepsi yas kıyafetlerine bürünmüşler, başlarına Türkler gibi beyaz türbanlar geçirmişlerdi. İki sıranın en sonunda vakurluğuyla kendini belli eden bir hanımefendi geliyordu; diğerleri gibi karalar giyinmiş, başına ise yerleri süpüren, upuzun beyaz bir örtü takmıştı. Türbanı diğerlerininkinin iki katı büyüklükteydi. Kaşları bitişik, burnu yassı, ağzı büyük, ama dudakları kanlı canlıydı. Arada bir gösterdiği dişleri aralıklı ve çarpık nizamdı, ama kabuğu soyulmuş bademler kadar beyazdılar. Ellerinde incecik ketenden bir bez taşıyordu. Görebildiğim

kadarıyla bezin içinde kuruluğuna bakılırsa mumyalanmış bir yürek vardı. Montesinos bana bu gelen insanların Durandarte'nin ve Belerma'nın hizmetkârları olduklarını, onların da efendileri gibi orada büyü altında bulunduklarını, sıranın sonunda elinde tuttuğu keten bezinin içinde yüreği taşıyan kişinin Senyora Belerma olduğunu, nedimeleriyle birlikte haftanın dört günü bu yürüyüşü gerçekleştirip şarkı söylediklerini ya da daha doğrusu kuzeninin bedeni ve yaralı kalbine ağıtlar yaktıklarını söyledi. O anda gözüme ününün yayıldığı kadar güzel gözükmediyse de bunun sebebi büyü etkisi altında geçirdiği berbat geceleri, gecelerden de berbat günleridir ki zaten şiş gözlerinden de sararmış benzinden de belli oluyordu. Yüzünün solgunluğu ve gözlerinin şişmesinin sebebi kadınlarda sıkça görüldüğü üzere muayyen günü öncesindeki belirtiler değildi, zira aylardır, hatta yıllardır bugünü görmüşlüğü yoktur. Bunun esas sebebi ellerinde

ebediyen taşıdığı ve yitirdiği sevgilisinin hüzünlü hatırasını yeniden aklına getirmesine neden olan bu şey yüzünden gönlünde biriken acıdır. Böyle bir durum olmamış olsaydı bütün bu civarlarda, hatta tüm dünyada güzelliği dillere destan Tobosolu Dulcinea onun güzelliğinin, zarafetinin ve neşesinin yanına yaklaşamazdı bile.' 'Orada dur bakalım biraz, Don Montesinos efendi,' dedim bunun üzerine, 'hikâyenizi olması gerektiği gibi anlatın, yeter. Bilirsiniz ki mukayeselerin hepsi nefretengiz olduğu gibi bir kimseyi başka birisiyle karşılaştırmanın lüzumu yoktur. Tobosolu eşsiz Dulcinea kimse odur; Donya Belerma Hanımefendi ise yine kendisidir ve hep kendisi olmuştur; işte o kadar.' Bu söylediğime ise şöyle yanıt verdi: 'Senyor Don Quijote, zatıaliniz beni bağışlasın, bir kusur ettim. Dulcinea hanımefendinin Belerma hanımefendinin yanına bile yaklaşamayacağını söyleyerek yanlış yaptım, zira nasıl olduğunu bilmesem bile zatıalinizin onun şövalyesi olduğunu bir şekilde öğrenmiş olmam çenemi tutmama ve kendisini cennetten başka bir şeyle mukayese etmeye kalkmamama yeterdi aslında.' Büyük Montesinos'un bana bu teminatı vermesinin ardından, sevgilimin Belerma'yla karşılaştırıldığını işitmiş olmanın içime verdiği huzursuzluk da böylece yatışmış oldu."

"Ben hâlâ zatıalinizin o ihtiyarın tepesine binip ne kadar kemiği varsa un ufak etmediğinize, bütün sakalını başını yolmadığınıza şaşıyorum," dedi Sancho.

"Hayır, dostum Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "böyle bir şey yapmam hiç de doğru bir davranış olmazdı. Şövalye olmasalar bile yaşlılara saygı göstermemiz gerekirken şövalye olup hem de büyü etkisi altında tutulanlara bilhassa hürmetkâr davranmamız icap eder. Şundan eminim ki aramızda geçen karşılıklı soru ve cevaplarda birbirimize aynı saygıyı göstermiş olduk zaten."

Bunun üzerine kuzen şöyle dedi:

"Senyor Don Quijote, aşağıda o kadar kısa süre kalmış olmanıza rağmen, zatıalinizin nasıl bu kadar çok şey görüp bunca şey konuştuğunu anlamıyorum."

"İneli ne kadar oluyor ki?" diye sordu Don Quijote.

"Bir saati biraz geçti, o kadar," diye yanıtladı Sancho.

"Mümkün değil," diye karşılık verdi Don Quijote, "çünkü ben aşağıdayken gece oldu, ardından gün doğdu. Sonra üç defa daha gece olup yeniden gündüz oldu. Benim hesabıma göre bizim gözümüzün görmediği o ıssızlıklarda ben tam üç gün geçirmiş oluyorum."

"Efendim doğru söylüyor," dedi Sancho, "başına gelen her şeyin büyü yoluyla olması gibi burada da bize bir saat gibi gelen şey orada belki üç gün gibi gözüküyordur."

"Öyledir muhakkak," diye yanıtladı Don Quijote.

"Peki zatıaliniz bütün bu süre boyunca bir şey yediler mi acaba, efendim?" diye sordu kuzen.

"Ağzıma bir lokma atmışlığım yok," diye yanıt verdi Don Quijote, "bir açlık da duymadım, aklımın ucundan dahi geçmedi."

"Büyü etkisi altında olanlar yemek yer mi peki?" dedi kuzen.

"Yemezler," diye yanıtladı Don Quijote, "pek fazla dışkıları da olmaz. Gerçi tırnaklarının, sakallarının ve saçlarının biraz uzadığı düşünülüyor."

"Büyülenen kişiler acaba hiç uyku uyurlar mı, efendim?" diye sordu Sancho.

"Elbette uyumazlar," diye cevap verdi Don Quijote. "En azından benim onların yanında bulunduğum üç günlük süre boyunca hiçbiri gözünü kırpmadı, ben de kırpmadım."

"Bizim atasözü buraya cuk oturuyor işte," dedi Sancho, "körle yatan şaşı kalkar. Zatıaliniz vaktinizi ne yemek yiyen ne de uyku uyuyan büyülenmiş kimselerle geçiriyorsunuz; şimdi sizin de yemekten uykudan kesilmenizde şaşılacak bir şey yok. Bağışlayın, efendim, ama bu anlattıklarınızın bir kelimesine inanıyorsam Tanrı beni bildiği gibi yapsın, şeytan diyecektim ya neyse."

"Nasıl inanmazsın?" dedi kuzen. "Senyor Don Quijote istese bile bunca yalanı uydurup bir araya getirecek kadar vakti olmadı ki, nasıl yalan söylesin?"

"Ben efendimin yalan söylediğini düşünmüyorum," diye yanıtladı Sancho.

"Ne düşünüyorsun o zaman?" diye sordu Don Quijote.

"Bence," diye yanıtlamaya girişti Sancho, "bu Merlin ya da zatıalinizin görüp konuştuğunu söylediği bütün o tayfayı büyüleyen

büyücüler, bize anlattığınız, hatta daha da anlatacağınız bütün bu hikâyeyi sizin aklınıza veya hayalinize sokanlardır."

"Bunların hepsi mümkün, Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote, "fakat durum böyle değil, zira anlattıklarımın hepsini ben kendi gözlerimle görüp hepsine kendi ellerimle bizzat dokundum. Fakat sana şimdi Montesinos'un bana gösterdiği ve burası bunun için müsait bir yer olmadığından dolayı yolculuğumuz sırasında anlatmaya devam edeceğim sayısız harikulade şeyin yanında, ayrıca bu hoş çayırlarda keçiler gibi seke seke koşturan üç köylü kız da gösterdiğini söylersem, buna ne diyeceksin? Peki ya bu kızları görür görmez içlerinden birinin Tobosolu eşsiz Dulcinea, diğer ikisinin de Toboso'nun çıkışında onun yanında konuştuğumuz öbür köylü kızları olduğunu fark etmeme ne buyuracaksın? Montesinos'a da onları tanıyıp tanımadığını sordum. Tanımadığını söyledi, ama muhakkak birtakım büyülenmiş seçkin hanımefendiler olduklarını ve daha birkaç gün önce bu çayırlarda görünmeye başladıklarını da ekledi. Buna şaşırmama gerek yoktu, çünkü o civarlarda hem geçmiş çağlara hem günümüze ait olup büyü yoluyla başka tuhaf kılıklara sokulmuş pek çok hanımefendi bulunuyordu. Misal bunların arasında Kraliçe Guinevere'yi ve Lanzarote Britanya'dan döndüğünde üzerine şarap boca eden nedimesi Quintanona'yı tanıyordu."

Sancho Panza efendisinin bu sözlerini işitince aklını mı yitirse gülmekten yerlere mi yatsa diye iki arada bir derede kaldı. Dulcinea'nın büyülenmesi numarasının aslını bildiğinden, hatta bu dümeni uyduran büyücü ta kendisi olduğundan, artık efendisinin aklını kesinkes yitirmiş olduğuna ve hiçbir tahtasının yerinde bulunmadığına oracıkta kanaat getirdi ve bunun üzerine şöyle dedi:

"Zatıalinizin aşağıya, öteki dünyaya doğru yol aldığı o gün makûs bir gün, kötü bir zaman, ondan da beter bir tarihi andı, sevgili efendim. Sizi bize böyle geri göndererek Montesinos Efendi'yle tanışmanız ise ondan da talihsiz bir an sayılır. Zatıaliniz vukarıdayken Tanrı'nın size verdiği aklınız gayet de olduğu gibi yerindeydi; adım başı güzel bir laf ediyor, herkese nasihatler yağdırıyordunuz. Ama şimdi akla hayale gelebilecek en büyük zırvalıkları anlatıp duruyorsunuz."

"Seni tanıdığım için sözlerine itibar etmiyorum, Sancho," diye cevapladı Don Quijote.

"Ben de sizinkilere etmiyorum," diye karşılık verdi Sancho. "Bu söylediklerim için beni ister vurun, ister öldürün. Siz kendi ettiğiniz lafları düzeltmediğiniz sürece de konuşmaya devam edeceğim. Ama hazır şimdi küs değilken siz bana şimdi şunu bir söyleyin hele: Hanımefendimizi nasıl ya da ne şekilde tanıdınız? Kendisiyle konuştunuz mu, konuştuysanız ne dediniz ve o size ne cevap verdi?"

"Üzerinde sen kendisini bana gösterdiğinde giydiği kıyafetlerin aynıları olduğu için tanıdım," diye yanıtladı Don Quijote. "Konuştum, ama bana hiç cevap vermedi; bilakis sırtını döndü ve öyle bir hızla kaçıp gitti ki arkasından ok fırlatsan yakalayamazdın. Peşinden gitmek istedim, yine giderdim de Montesinos buna zahmet etmememi salık verdi, çünkü beyhude bir çaba olmasının yanında artık mağaradan çıkmam gereken vakit de yaklaşmaktaydı. Ayrıca zaman içinde bana kendisinin, Belerma'nın ve Durandarte'nin yanında orada bulunan diğer herkesin üzerindeki büyülerin de nasıl kalkacağını anlatacağını da açıkladı. Ancak orada görüp deneyimlediğim onca şeyin arasında beni en çok üzen, Montesinos bana bu konuşmayı yaparken bahtsız Dulcinea'nın iki arkadaşından birinin ben fark etmeden yanıma gelmesi ve gözlerinden yaşlar süzülerek titrek bir sesle bana şunları fısıldaması oldu: 'Hanımım Tobosolu Dulcinea zatualinizin ellerini öpüyor ve nasıl olduğunuzu kendisine bildirmeniz için yalvarıyor. Ayrıca çok müşkül durumda olduğundan yine zatıalinize şurada getirdiğim yeni pamuklu eteğin üzerine altı riyal parayı ya da artık üzerinizde olan miktarı borç olarak bırakma inceliğini göstermenizi büyük bir aciliyetle rica ediyor ve en yakın zamanda geri ödeyeceğine dair söz veriyor.' Bu gönderilen haber karşısında epey şaşırdım ve Montesinos efendiye dönerek dedim ki: 'Saygıdeğer Montesinos beyefendi, büyü etkisi altında bulunan seçkin kimselerin ihtiyaç halinde olması mümkün müdür, acaba?' Bana şöyle yanıt verdi: 'La Manchalı Senyor Don Quijote, inanın ki adına ihtiyaç denilen şeyin uzanmadığı yer, girmediği delik, dokunmadığı kimse yoktur, buna büyülenmişler de dahildir. Tobosolu Dulcinea hanımefendi sizden altı riyal istediğine gönderdiği kumaşın da

iyi cinsten olduğuna bakılırsa vermemek için bir sebep yok; sıkışık ve müşkül bir durumda olduğu muhakkak.' 'Ben rehin diye gönderdiği kumaşı almam," diye cevap verdim, "istediğini ise hiç veremem, zira üzerimde yalnızca dört riyal var.' Bu dört riyali de kıza verdim (zaten bu dört riyal de senin bana geçen gün yolda karşılaştığım yoksullara sadaka bırakayım diye verdiğin paraydı, Sancho) ve dedim ki: 'Sevgili dostum, hanımınıza gidin ve kendisine içinde bulunduğu sıkıntıdan dolayı ruhumun ezildiğini, bu derdine derman olabilmek için Karun kadar varlıklı olabilmeyi dilediğimi söyleyin. Şunu bilmesini isterim ki ben onu görmeden, karşılıklı güzel bir sohbete nail olamadan benim sağlığıma kavuşmam mümkün değildir ve kavuşmamam da gerekir. Zatıalilerine bütün içtenliğimle yalvarıyorum, onu görmeme ve bu tutsak hizmetkârının, ümitsiz şövalyesinin iki kelam etmesine izin verme lütfunu göstersin. Yine şunu da söylemeni istiyorum ki bir gün en beklemediği anda, benim de Mantua Markisi'nin yeğeni Baldwin'i dağların bağrında ölmek üzere bulduğu zaman öcünü alabilmek için yaptığındaki gibi o gün gelene kadar sofradan yemek yememek ve onun dışında saydığı diğer ıvır zıvır işler şeklinde ant içtiğimin haberini alacak. Onun gibi dur durak, dinlence bilmeden ben de aynısını yapacağım ve üzerindeki büyüyü kaldırana kadar dünyanın yedi diyarını Portekizli Prens Don Pedro'dan bile daha hızla dolaşacağım.' 'Zatıaliniz bunu ve daha da fazlasını hanımıma borçludur,' diye karşılık verdi nedime. Ardından dört riyali aldı ve bana reverans yapacağına iki metre yukarı sıçrayıp bir salto attı."

"Ey yüce Tanrım!" diye haykırdı bunun üzerine Sancho. "Acaba dünyada benim efendimin aklını yerinden oynatıp böyle saçma sapan bir hikâyeye inandıracak kadar güce sahip büyücülerin ve büyülerin bulunuyor olması mümkün mü? Ah, efendim, efendim, Tanrı aşkına kendinize gelin, onurunuzu şerefinizi düşünün de zatıalinizi böyle akıldan izandan yoksun bırakan bu saçmalıklara itibar etmeyin!"

"Sen beni sevdiğinden böyle konuşuyorsun, Sancho," dedi Don Quijote. "Fakat dünya meseleleri konusunda pek tecrübeli olmadığından biraz meşakkat barındıran bir şey senin gözüne hemen imkânsız gözüküyor. Ancak daha önce de söylediğim gibi, zamanla aşağıda gör-

düklerimi sana anlatacağım ve o zaman gerçekliği sorgu veya tartışma dahi kaldırmayan bu olanlara sen de inanacaksın."

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ne kadar önemsiz olsalar da bu gerçek hikâyenin gerçekten anlaşılabilmesi için bir o kadar gerekli olan binlerce ıvır zıvır anlatılır

İlk olarak Cide Hamete Benengeli tarafından kaleme alınan bu büyük hikâyeyi tercüme eden kişi, Montesinos Mağarası serüveninin sonuna gelindiğinde bu bölümün kenar boşluklarında, Hamete'nin kendi el yazısıyla, şunların yazılı olduğunu söylüyor:

"Bir önceki bölümde yazılan her şeyin yiğit Don Quijote'nin başına harfi harfine geldiğine ne inanabiliyor ne kendimi ikna edebiliyorum. Sebebi ise şu: Buraya kadar gerçekleşen bütün serüvenler makul ve inandırıcıydı, fakat bu mağara serüveninin gerçek olduğuna inanmak için hiçbir sebep göremiyorum, zira aklın bütün sınırlarını aşmış durumda. Kendisi çağının en dürüst asilzadesi ve en soylu şövalyesi olduğundan, benim açımdan Don Quijote'nin yalan söylediğini düşünmek imkânsız; ok yağmuruna tutacak olsalar yine yalan söylemez. Öte yandan hikâyeyi içinde geçtiği bütün koşullarla

birlikte anladığını göz önüne alınca, bu kadar kısa süre içinde bunca yalan dolanı uydurmuş olmasının da imkânsızlığını görebiliyorum. Bu durumda eğer bu serüven şüpheli gözüküyorsa, suç benim değil; doğru veya yanlış yargısını vermeksizin yazıyorum sadece. Sevgili okur, kendi ihtiyatına güvenerek bunun kararını sen ver; benim artık daha fazla bir şey yapma sorumluluğum olmadığı gibi, buna gücüm de yetmez. Kesin gözüyle bakılan şöyle de bir şey var ki rivayet olunduğuna göre Don Quijote ölüm döşeğindeyken bu anlattıklarını geri almış ve bu serüveni kendi okuduğu kitaplardaki serüvenlere çok iyi uyduğunu düşündüğü için kafasından uydurmuş."

Ardından ise hikâyeye şöyle devam ediyor:

Kuzen, Sancho Panza'nın cüretkârlığının yanında efendisinin gösterdiği sabır karşısında da dehşete düştü, ama herhalde sevgilisi Tobosolu Dulcinea'yı, her ne kadar büyü altında olsa da, bir şekilde gördüğü için böyle ılımlı davranıyor diye düşündü. Yoksa Sancho'nun sarf ettiği sözler güzel bir köteği hak ediyordu, zira gerçekten de efendisine biraz küstahlık etmişti sanki. Sonra da Don Quijote'ye dönüp şunları söyledi:

"La Manchalı Senyor Don Quijote, ben şahsen zatıalinizle geçirdiğim bu yolculuğun son derece faydalı olduğu kanaatindeyim zira bu süre içerisinde dört şey kazandım. Birincisi, zatıalinizi tanımış oldum ki bunu büyük bir saadet kaynağı olarak görüyorum. İkincisi, bu Montesinos Mağarası'nda nelerin saklı olduğunu, Guadiana'nın ve Ruidera göllerinin başına gelen dönüşümleri öğrendim; bütün bunlar şu elimde tutmuş olduğum *İspanyol Ovidius* konusunda çok işime yarayacak. Üçüncüsü iskambil kartlarının ne kadar eskiye dayandıklarını ya da en azından İmparator Şarlman zamanında kullanıldıklarını öğrendim; çünkü zatıaliniz Durandarte'nin söylediği sözleri aktarırken Montesinos'la uzunca bir süre konuştuktan sonra uyanıp 'Sabredelim ve kartları yeniden karalım' dediğinden bahsetmiştiniz. Bu ifade kullanımını büyü etkisi altındayken öğrenmiş olması mümkün değil; olsa olsa Fransa'da, bahsi geçen İmparator Şarlman'ın zamanında öğrenmiş olması gerekir. Bu bilgi de yazmakta olduğum *Polidoro Vergilius'a Ek: Antik İcatlar* başlıklı diğer

kitap için biçilmiş kaftan, çünkü zannediyorum ki kendisi iskambil kartlarından bahsetmeyi es geçiyor. Ben bunları anlatacağım ve Senyor Durandarte gibi ciddi ve son derece gerçek bir yazardan alıntı da yaparsam bu kısım çok büyük önem taşıyacaktır. Öğrendiğim dördüncü şey ise bugüne kadar insanlığın konu üzerinde bilgi sahibi olmadığı, Guadiana nehrinin kesin çıkış kaynağı oldu."

"Zatıalinizin hakkı var," dedi Don Quijote, "fakat benim merak ettiğim, Tanrı lütfeder de size bu kitaplarınızı yayımlatma izni verirlerse –ki vereceklerini hiç sanmıyorum– bunları kime ithaf edeceğiniz."

"İspanya'da bunların ithaf edilebileceği büyük şahıslar bulunuyor," dedi kuzen.

"Pek fazla değiller," diye karşılık verdi Don Quijote, "hak etmedikleri için değil, daha ziyade bu kitapların yazarlarının verdiği emeklerin ve nezaketin karşılığın mecburi sorumluluğu altına girmemek için kabul etmek istemiyorlar. İçlerinde bir prens var ki diğer hepsinin eksikliğini telafi edebilecek durumda; öyle güzel özellikleri var ki şimdi saymaya kalksam pek çok cömert gönülde kıskançlık duygusu uyandırabilirim. Fakat şimdi bu konuyu daha müsait bir zamanda konuşmak üzere burada bırakalım da bu gece başımızı sokacak bir yer bulalım."

"Buraya pek uzak olmayan bir yerde bir keşiş kulübesi var," diye karşılık verdi kuzen, "içinde eskiden askerlik yaptığı rivayet edilen bir keşiş yaşıyor. İyi bir Hıristiyan olmasının yanında çok akıllı ve hayırsever olduğunu da söylenenler arasında. Kulübenin yanında bu adamın masraflarını kendi üstlenerek yaptığı ufak bir ev var; ev ufak olmasına ufak, ama konuk ağırlayabilecek kadar geniş yine de."

"Bu keşişin tavukları var mıdır acaba?" diye sordu Sancho.

"Tavukları olmayan keşiş az bulunur," diye yanıt verdi Don Quijote. "Çünkü bugün gördüğümüz keşişler, Mısır çöllerinde palmiye yapraklarına sarınmış, toprak kökleriyle beslenen keşişlere benzemez. Ama bunları övüyorum diye öbürlerini kötülüyorum sanma. Sadece günümüzdekilerin ödediği kefaretlerin eski zamanlardakilerin ödedikleri kadar sert ve ağır olmadığını söylemeye çalışıyorum.

Fakat sırf bunun yüzünden hepsi de iyi değil anlamına gelmiyor. En azından ben iyi olduklarını düşünüyorum. Hem en kötü ihtimalle, iyi numarası yapan yalancılar bile yine açık açık günah işleyenler kadar zarara sebep olmaz."

Onlar bu konuşmayı sürdürürken bir adamın yayan halde kendilerine doğru geldiğini gördüler. Çabuk çabuk ilerliyor, bir yandan da bir dolu mızrakla teberi sırtlanmış taşımakta olan katırın birine sopa atıp duruyordu. Yanlarına gelince selam verip yoluna devam etti. Bunun üzerine Don Quijote dedi ki:

"Durun bakalım, hemşerim. Katırı gücünün yettiğinden fazla zorluyorsunuz sanki."

"Duramam, efendim," diye yanıtladı adam, "çünkü şu gördüğünüz silahların yarına yetişmesi lazım. Durmadan ilerlemek zorundayım, haydi Tanrı'ya emanet olun. Ama neden götürdüğümü öğrenmek isterseniz, bakın bu gece kulübenin yukarısındaki şu handa gecelemeyi düşünüyorum; siz de aynı yoldan gidiyorsanız, beni orada bulursunuz; o zaman size acayip şeyler anlatırım, ama şimdilik Tanrı'ya emanet olun yeniden.

Ardından katırı öyle bir sürdü ki Don Quijote anlatacağı bu tuhaf hikâyelerin neler olduğunu sormaya fırsat bile bulamadı. Biraz meraklı bir mizacı olduğundan ve her zaman yeni bir şeyler öğrenmeye can attığından derhal yola çıkılmasını ve kuzenin gecelemek istediği keşiş kulübesini es geçerek hana gidilmesini emretti.

Dediğini yaptılar ve üçü birden hayvanların sırtlarına binerek doğrudan hanın yolunu tuttular; hana vardıklarında vakit gece yarısını biraz geçmekteydi. Kuzen, Don Quijote'ye en azından bir yudum bir şey içmek için kulübeye gitmelerini önerdi. Sancho bunu duyar duymaz eşeğini dosdoğru kulübeye sürdü; ardından kuzen ve Don Quijote de aynısını yaptılar. Fakat Sancho'nun kara bahtına, keşişin o sırada kulübede olmayacağı tutmuştu ki bunu da kulübede karşılaştıkları bir keşiş yamağından öğrendiler. Yamaktan pahalı şaraptan getirmesini istediler, ama efendisinin o şaraptan bulundurmadığı, arzu ederlerse ucuz sudan memnuniyetle getirebileceği yanıtını aldılar.

"Canım su içmek isteseydi," diye cevap verdi Sancho, "yoldaki bir sürü kuyudan da giderirdim ihtiyacımı. Ah, Camaço'nun düğünü, Don Diego'nun evinin bolluğu bereketi, nasıl da burnumda tütüyorsunuz, hem ne nasıl!"

Bunun üzerine kulübeden ayrılıp hana doğru ilerlediler. Kısa bir süre sonra yolda genç bir delikanlıyla karşılaştılar ve pek hızlı ilerlemediğinden hemen kendisine yetiştiler. Omzunun üstünde bir kılıç taşıyordu; kılıcın üzerine ise içinde kılık kıyafetinin olduğu anlaşılan bir bohça asmıştı. Herhalde dizlikleri ve pantolonuyla birlikte bir pelerin, belki bir iki tane de gömlek götürüyor olacaktı, çünkü kendi üzerinde yer yer saten gibi parıldayan, kadifeden kısa bir ceket vardı. Gömleğinin etekleri ise dışarı sarkmıştı. Çorapları ipek, ayakkabıları sarayda giyilen tarzda, yumurta topuktu. Yaşı on sekiz, on dokuz vardı; güler yüzlü, hareketli, çevik birine benziyordu. Yolda biraz keyiflenmek için bir *seguidilla** tutturmuştu. Yanına vardıklarında kuzenin ezbere bildiği bir tanesini bitirmek üzereydi. Söylenenlere göre bu şarkının sözleri şöyleydi:

Sırf ihtiyaçtan
gidiyorum savaşa,
biraz param olsaydı
doğrusu atmazdım adımımı.

Konuşmayı başlatan Don Quijote oldu:

"Yakışıklı delikanlı, pek az kıyafetle yolculuk ediyorsunuz. Nereye gittiğinizi öğrenebilir miyiz, söylemekte sakınca görmezseniz?"

Delikanlı cevap verdi:

"Böyle hafif seyahat etmemin sebebi hem sıcak hem yoksulluktur; gittiğim yer ise savaştır."

"Nasıl yani yoksulluk?" diye sordu Don Quijote, "haydi sıcağı anladık da."

"Beyefendi," diye yanıtladı genç delikanlı, "şu bohçanın içinde ceketime uyacak, kadifeden bir pantolon taşıyorum. Yolda bunla-

* Kastilyaya özgü eski bir İspanyol halk şarkısı türü ve bu türe özgü, iki kişiyle yapılan bir dans için.

rı üzerime giyecek olsam, şehirde üstüm başım düzgün gözükmez, yenilerini alacak durumum da yok. Hem bu yüzden hem de üzerim havalansın diye yolda bu şekilde ilerliyorum; buradan yaklaşık on iki fersah ötedeki piyade birliklerine gidip yazılacağım. Ondan sonra da gemiye bineceğimiz Cartagena dedikleri yere kadar zaten illaki hayvanların çektiği bir araba bulunur. Saraydaki beş kuruşsuz bir dilenciye hizmet edeceğime, efendim ve senyorum olan krala savaşta hizmet ederim, daha iyi."

"Bunun için ayrıca ikramiye aldınız mı acaba?" diye sordu kuzen.

"Eğer bir İspanya büyüğüne ya da bir soyluya hizmet etseydim," diye yanıtladı delikanlı, "mutlaka alırdım, çünkü iyi bir efendiye hizmet etmenin mükâfatı budur. Hizmetkârlıkla başlar, sonra alemdar veya yüzbaşı olursun ya da iyi bir ikramiye alırsın. Ama kör talihim sağ olsun, ben hep sarayda yer kapmaya çalışan beş parasızlara çalıştım. Bunların maaşları öyle düşüktür ki zaten aldığının yarısı gömleğinin kolasına gider. Bunlardan birinin hizmetkârının iyi bir ikramiye yüzü görmesi mucize olur ancak."

"Peki şimdi Tanrı aşkına şunu bana bir söyleyin, arkadaşım," diye sordu Don Quijote, "hizmet ettiğiniz bunca yılın sonunda üniformalı bir mevkiye de gelemediniz mi?"

"İki defa üniforma aldım," diye yanıtladı uşak, "ama nasıl ki yeminini etmeden bir dinden ayrılanların din kıyafetlerini alıp kendi elbiselerini geri verirlerse benim efendilerim de benimkileri bana geri verdiler. Saraydaki işleri bitince evlerine döner, zaten sırf göstermelik verdikleri üniformaları geri alırlardı."

"Büyük pintilikmiş doğrusu," dedi Don Quijote. "Fakat yine de saraydan sizinki gibi güzel bir niyetle ayrıldığınız için kendinizi şanslı saymalısınız, zira öncelikle Tanrı'ya, sonra Kral hazretleri efendimize, bilhassa silahşörlük alanında hizmet etmekten daha şerefli bir şey yoktur yeryüzünde. Daha evvel de pek çok sefer belirttiğim üzere, silahşörlük mesleği, kalemşörlük mesleğine nazaran daha fazla servet olmasa da daha çok onur kazandırır insana. Üstelik her ne kadar edebiyat daha çok ev geçindirmiş olsa da silahların edebiyat karşısında tanımlayamadığım bir üstünlüğü, öyle bir ihtişamı vardır ki diğer onları geri kalan her şeyden değerli kılar. Size birazdan söyleyecek-

lerimi kulağınıza küpe edin, zira zor zamanlarınızda size çok fayda sağlayacağı gibi işinizi de kolaylaştıracaktır. Başınıza gelebilecek aksiliklerin düşüncesini zihninizden kovun; bunların arasında en büyüğü ölümdür ve iyi bir ölüm olduğu sürece aslında içlerinde en güzeli de ölmektir. O korkusuz Roma İmparatoru Jül Sezar'a en güzel ölümün ne olduğunu sormuşlar; o da beklenmedik bir anda, aniden ve öngörülemez şekilde gelen ölüm olduğu cevabını vermiş. Gerçek Tanrı'nın bilgisinden yoksun bir pagan gibi yanıt vermiş olmasına rağmen, insani duygulardan kaçınabilmek açısından güzel söylemiş. Diyelim ki katıldığınız ilk çarpışmada veya çatışmada sizi öldürdüler, ister gülleyle ölmüş olun, ister mayına basıp havaya uçmuş olun, ne fark eder? Ölen ölmüş, iş bitmiştir. Terentius'a göre savaşta ölen asker, firar edip hayatta kalandan daha iyidir ve iyi bir asker, üstlerine itaat ettiği ölçüde ün kazanır. Şunu da aklınızdan çıkarmayın, evladım, askerin misk yağı değil, barut kokusu alanı makbuldür. Ve eğer ki yaşlılığınıza bu şerefli mesleği icra ederken varacak olursanız, her tarafınız yara içinde, topal kalmış olsanız bile, en azından şerefiniz tam olacaktır, hem de öyle tam olacaktır ki hiçbir yoksulluğun bunu elinizden almaya gücü yetmeyecektir. Kaldı ki artık ihtiyar ve sakat kalmış askerlerin durumunu iyileştirmek için yeni fermanlar veriliyor, çünkü bu askerlere yaşlanıp elden ayaktan düştükten sonra, onlara serbest bırakılan zencilere yapılan muamelenin aynısının yapılması doğru değildir. Hürriyetlerini teslim etmek kisvesi altında evlerden atılan bu insanlar bundan sonra artık açlığın kölesi olmakta, ölümden başka çıkış yolları kalmamaktadır. Şimdilik size daha fazla bir şey söylemek istemiyorum; hana gidene kadar atımın terkisine geçin, yeter. Akşam yemeğinizi handa benimle birlikte yer, sabah vaktinde yolunuza devam edersiniz; Tanrı da size iyi niyetlerinizin karşılığını verecektir."

Uşak, atın terkisine binme teklifini geri çevirdi, ama handa yemek yeme önerisini kabul etti. Rivayete göre tam bu sırada Sancho kendi kendine şöyle söylendi:

"Yüce Tanrım, şu efendime de bakın hele! Burada onca güzel lafı etmiş olan aynı adamın Montesinos Mağarası'nda o olmadık şeyleri gördüğünü anlatması mümkün mü şimdi? Haydi bakalım, göreceğiz birazdan.

Hana varırlarken artık gece inmek üzereydi. Efendisinin burayı her zamanki gibi bir şato değil de gerçek bir han olarak algılamış olması Sancho'yu memnun etmedi denemezdi. Daha içeri adımlarını atar atmaz Don Quijote hancıya mızraklarla teberleri taşıyan adamı sordu. Hancı buna karşılık adamın ahırda katırıyla ilgilendiğini söyledi. Ardından kuzen ve Sancho da en iyi yem teknesiyle en güzel yeri Rocinante'ye ayırmak suretiyle aynısını yapmaya koyuldular.

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

Anırma serüveni ve komik kuklacı serüveninin yanında müneccim maymunun unutulmaz kehanetleri anlatılır

Silahları taşıyan adamın anlatma sözü verdiği tuhaf hikâyeleri dinleyip öğrenmek için Don Quijote'nin, hani derler ya, içi içine sığmıyordu. Kendisini bulmak için hancının söylediği yere gitti ve bulur bulmaz da yolda sorduğu soruya cevaben ne söyleyecekse bir an evvel söylemesini istedi. Adam şöyle yanıt verdi:

"Benim harika hikâyelerimin daha geniş bir vakitte anlatılmaları gerekir, üstelik böyle dikilerek de olmaz. Sevgili efendim, zatıaliniz önce hayvanımı yemlememe müsaade edin, sonrasında ben size aklınızı başınızdan alacak şeyler anlatacağım."

"Onu hiç beklemeyelim," dedi Don Quijote, "ben size ne lazımsa yardım ederi

Söylediği gibi de yaptı. Arpasını elekten geçirdi, yemliğini temizledi. Gösterdiği bunca tevazudan sonra adam kendisinden istenen ricayı artık memnuniyetle yerine getirecekti. Bunun üzerine bir yanına Don Quijote'yi alarak taş bir bankın üzerine oturdu. Kuzen, uşak, Sancho Panza ve hancı da dinleyici meclis niyetine bir kenara yerleştiler:

"Zatıalilerinizin şunu bilmesi gerekiyor ki bu handan dört buçuk fersah mesafede bir köy vardır. Burada meclis üyelerinden biri, hizmetkâr kızlarından birinin şimdi anlatmaya kalksam çok uzun sürecek bir dolandırıcılık hikâyesi yüzünden bir gün bir eşeğini kaybetti. Bu meclis üyesi ne kadar uğraştıysa da eşeğini bulamadı. Hikâyeye göre eşeğin kayboluşunun üzerinden on beş gün geçmişti ki eşeğin sahibi olan adam köy meydanında dururken aynı köyün başka bir meclis üyesi gelmiş ve şöyle demiş: 'Müjdemi isterim, arkadaşım, eşeğiniz bulundu.' 'İstediğiniz müjde olsun, arkadaşım,' demiş öbürü de, 'fakat nerede bulunmuş, onu bir öğrenelim.' 'Korulukta,' demiş bulan, 'bu sabah gördüm, ne semeri ne koşumları vardı; bir de zayıflamış ki bakınca insanın içi acıyor. Önüme katıp size getirmek istedim, ama çoktan yabanileşmiş, öyle çekingen olmuş ki yanına gitmemle ağaçların arasına kaçıp gitmesi bir oldu. Eğer ikimiz gidip arayalım isterseniz bekleyin. bırakıp hemen geri dönerim.' 'Çok müteşek-

kir olurum,' demiş eşeğin sahibi, 'ben de size karşılığını aynı şekilde ödemek isterim.' Olan bitenleri bilen herkes bu hikâyeyi aynı bu şekilde benim size anlattığım gibi anlatıyor. Velhasıl, bu iki meclis üyesi baş başa vermiş, koruluğun yolunu tutmuşlar. Eşeği bulacaklarını düşündükleri yere vardıklarında ise burada bulamadıkları gibi etrafta ne kadar aramışlarsa arasınlar, eşek hiçbir yerde gözükmüyormuş. Eşek bir türlü ortaya çıkmayınca, onu daha önceden gören meclis üyesi öbürüne demiş ki: 'Bakın, arkadaşım, aklıma bir fikir geldi. Bu fikirle değil ormana yer yarılıp içine de girse bu hayvanı muhakkak bulacağız. Ben çok güzel anırmasını bilirim. Siz de biraz olsun anırabiliyorsanız, bu işi oldu bilin.' 'Biraz olsun mu dediniz, arkadaşım?' demiş öteki, 'Tanrı biliyor ya, benden iyi anıranı bulamazsınız, ben eşekleri bile geride bırakırım.' 'Şimdi görürüz bakalım,' diye yanıtlamış ikinci meclis üyesi, 'çünkü ben diyorum ki siz koruluğun bir yanına gidin, ben de öbür yanına gideyim. Her tarafını bir baştan bir başa dolaşalım, ara ara siz anırın, ara ara ben anırayım. Eğer eşek bu koruluktaysa illaki bizi duyacak ve karşılık verecektir.' Eşeğin sahibi bunun üzerine demiş ki: 'Sevgili dostum, tasarınız mükemmel olduğu gibi sizin büyük dehanıza da yakışacak türden.' Ardından ikisi anlaştıkları gibi iki yana ayrılmışlar ve neredeyse aynı anda anırmaya başlamışlar. İkisi de bir diğerinin anırmasına aldanarak eşeğin ortaya çıktığını sanıp hayvanı aramaya koşmuşlar; ama yeniden birbirlerini bulunca eşeğini kaybeden demiş ki: 'Acaba anıran benim eşek değil miydi, sevgili dostum?' 'Yok, bendim anıran,' diye yanıtlamış öbürü. 'Madem öyle, arkadaşım' demiş eşeğin sahibi, 'iş anırmaya geldi mi sizinle eşek arasında hiçbir fark yok, zira ben hayatımda kulağa bundan daha doğal gelen bir şeyi ne duydum ne de gördüm.' 'Bu övgü ve iltifatları benden çok siz hak ediyorsunuz, azizim,' diye karşılık vermiş fikrin sahibi, 'çünkü yemin ederim, dünyanın en iyi anıranından bile daha iyi anırıyorsunuz. Sesiniz tiz; zamanlaması da perdesi de tam yerinde. Yükselip alçaldığınız noktalar harikulade dolgun ve hızlı. Özetle, ben artık pes ediyor, bu nadir becerinin bayrağını sizin ellerinize teslim ediyorum.' 'O halde,' diye karşılık vermiş eşek sahibi, 'ben de bundan böyle kendime daha fazla değer biçer, benim de bildiğim bir meziyet var diye geçinirim. Her zaman iyi anırdığımı düşünürdüm düşün

sine, ama hiç sizin dediğiniz kadar iyi olduğumu sanmıyordum.' 'Ben de diyorum ki,' diye yanıt vermiş öbürü, 'dünyada kaybedilmeye yüz tutan ender yetenekler var ve bunlardan faydalanmayı bilmeyenlerin elinde heder oluyorlar.' 'Bizim yeteneklerimiz,' diye cevaplamaya girişmiş eşek sahibi, 'şu an elimizdeki gibi durumlar olmadığı sürece başka koşullarda bir işimize yaramaz; Tanrı izin verse de bu olayda bir şeye faydası olsa bari.' Ardından yeniden ayrılmış ve tekrar anırmaya başlamışlar. Her seferinde yeniden aldanıyor, yeniden birbirleriyle karşılaşıyorlarmış. Bunun üzerine eşeğin değil kendilerinin anırdığına dair bir işaret olması açısından birbiri ardına iki defa anırmakta karar kılmışlar. Sonra her seferinde anırmalarını ikiye katlaya katlaya bütün koruluğu dolaşmışlar ama kayıp eşek bu işaret anlaşmasına rağmen yine ortaya çıkmamış. Fakat eşek nasıl anırsınmış; sonunda hayvancağzı koruluğun en diplerinde bir yerde kurtlara yem olmuş halde bulmasınlar mı? Onu orada görünce sahibi demiş ki: 'Ben zaten neden anırmıyor diye şaşırıyordum; eğer ölmediyse illaki anırır, yoksa eşek olamaz, diyordum. Fakat sizin böyle güzel anırdığınızı duydum ya sevgili dostum, eşeğimi ölü bulmuş olsam bile gam yemem, onu aramaya çıkmakla harcadığımız bu vakti güzel geçirilmiş sayıyorum.' 'Sizin yanınızda bana laf düşmez, azizim,' demiş diğeri, "ön tekerlek nereye giderse arka tekerlek de iyi kötü peşinden gidiyor işte.' Bunun üzerine dertlerine bir teselli bulamadan üstelik sesleri de kısılmış halde köylerine geri döndüler ve dostlarına, komşularına, tanıdıklara eşeğin peşine düştükten sonra başlarına gelenleri ikisi de bir diğerinin anırmasını abarta abarta anlattılar. Bütün bunlar civar köylerde de duyuldu, yayıldıkça yayıldı. Hiçbir zaman uyumayan şeytan her tarafa nifak tohumları saçıp kavga çıkarmaya da pek meraklı olduğundan, ortada fol yok yumurta bulunmazken, bir oyun oynadı ve diğer köy sakinlerinin bizim köyden birini gördüklerinde sanki anırmalarını başlarına kakmak istermişçesine kendilerinin de anırmaya başlaması emrini verdi ve başardı da. Köyün gençleri de başlayınca artık iş cehennemin yedi zebanisinin eline düşmüş kadar oldu. Anırtı öyle bir yayıldı ki siyahlar beyazların yanında nasıl kolayca seçilip ayrılıyorsa, anırtı köyünün sakinleri de diğer herkesten öyle ayrılmaya başladı. Bu talihsiz şaka sonunda alaya alınanların silahlar kuşanıp alay edenle-

re karşı düzenli birlikler halinde savaşmalarına kadar vardı. Artık bu meseleye ne kral, ne bir başkası, ne korku ne de utanç duygusu bir son verebiliyor. Benim köyümdekiler yani anıran köylüler, sanıyorum yarın ya da ertesi gün bizim köyün iki fersah uzağında bulunan ve bizim peşimize en çok düşen köyün sakinlerine karşı meydana çıkarlar. Ben de işte hazırlıklı çıkalım diye bu gördüğünüz mızraklarla teberleri götürüyorum. Size anlatacağımı söylediğim şaşırtıcı hikâyeler bunlardı. Hâlâ şaşırmadıysanız, başka hikâye bilmiyorum."

Bu iyi yürekli adam konuşmasına böylece son verdi ve tam bu sırada hanın kapısından çorapları, dizlikleri ve gömleğine varana kadar baştan aşağı güderi giyinmiş bir adam girdi ve sesini iyice yükselterek şöyle dedi:

"Hancı efendi, oda var mı? Müneccim maymun ve Melisendra'nın Özgürleştirilmesi gösterisi burada."

"Aman Tanrım!" dedi hancı. "Üstat Pedro Efendi ya bu! Şimdi gecemiz güzel geçecek demektir."

Az kalsın unutuyordum; bu Üstat Pedro'nun sol gözü ve neredeyse boynunun tamamı, burada uzun bir süredir bir hastalık taşıdığına işaret eden yeşil taftadan bir sargıyla kaplıydı. Hancı ise o sırada konuşmasına şöyle devam etmekteydi:

"Zatualiniz hoş gelir, safalar getirirsiniz, Üstat Pedro Efendi. Maymunla gösteri grubu neredeler acaba, kendilerini göremedim?"

"Yakındalar, geliyorlar," diye yanıtladı güderi adam, "ben oda var mı diye bakmak için önden geldim."

"Ben Üstat Pedro Efendi'ye yer açmak için gerekirse Alba Dükü'nü odasından çıkarırım," diye karşılık verdi hancı. "Maymunla gösteri grubunu getirin; bu gece handa kalanlar bu gösteriyi ve maymunun meziyetlerini izlemek için para ödemek isteyeceklerdir."

"Hay hay," diye yanıtladı yamalı adam. "Fiyatta indirim yaparım. Masraflarımı çıkarsın da, hesabı orada kapatmış sayarız. O halde yola geri döneyim de maymunla tiyatroyu getireyim."

Ardından geldiği gibi handan geri dışarı çıktı.

Bunun üzerine Don Quijote hancıya bu Üstat Pedro'nun kim olduğunu, ne tiyatrosuyla ne maymunu getirdiğini sordu. Hancının buna yanıtı şöyle oldu:

"Bu adam meşhur bir kuklacıdır. Uzun bir süredir bu Mancha de Aragon bölgesinde gezip, meşhur Don Gaiferos'un özgürlüğüne kavuşturduğu Melisendra'nın hikâyesini oynatıyor. Yıllardır krallığın bu yakasında görülmüş en iyi oyunlardan biridir. Yanında bir de, ne maymunlar arasında görülmüş ne de insan hayaline sığabilen ender bir meziyete sahip bir maymun taşıyor. Bu maymuna ne sorarsanız sorun, dikkatle dinliyor sonra efendisinin omzuna çıkıp cevabı kulağına fısıldıyor; ardından o da duyduğu cevabı dışarı iletiyor. Gelecekte olanlara kıyasla geçmişte olan şeylerle ilgili çok daha fazla şey söylüyor. Her zaman her şeyi tutturamıyor ama ekseriyetle pek de yanılmıyor. Haliyle hepimiz içine şeytan girdiğini düşünüyoruz. Eğer maymun cevap verirse, daha doğrusu efendisi maymunun dediğini dinledikten sonra kendisi cevap verirse, her soru için iki riyal alıyor. Bu nedenle de Üstat Pedro'nun epey varlıklı olduğu sanılıyor. Ayrıca hoşsohbet bir adam, ağzı iyi laf yapar. Şu hayatın nimetlerini o yaşar; altı kişiden çok konuşur, on iki kişiden çok içer. Hepsini masrafını da bir kendi dili, maymunu ve gösterisiyle çıkarır."

Bu sırada Üstat Pedro geri döndü; tiyatrosuyla maymunu da bir arabada geliyordu. Büyükçe ve kuyruksuz bir maymundu; kıçı çıplaktı ama suratsız bir hali yoktu. Don Quijote maymunu görür görmez sordu:

"Söyleyin bakalım, saygıdeğer müneccim: Hangi balık düşüyor bahtımıza? Halimiz ne olacak? Buyurun, iki riyalimi vereyim."

Parayı Üstat Pedro'ya versin diye Sancho'ya işaret etti. Üstat ise maymunun adına şu cevabı verdi:

"Beyefendi, bu hayvan gelecekteki olaylar hakkındaki sorulara yanıt da vermez, gelecekten haber de getirmez. Geçmişte olanların bazılarını bilir, şimdikilerle ilgili de birkaç söyleyeceği vardır."

"Başlarım öyle işe ben!" dedi Sancho. "Benim başıma gelenleri bana söyleyeceklermiş, bana ne! Onu benden iyi bilecek biri mi var? Bir de zaten bildiğim şeyi bana söyleyecekler diye üstüne para vereceğim, enayi miyim ben! Ama madem şimdi olanları da biliyorsunuz, buyurun iki riyalimi alın, pek saygıdeğer maymun efendi ve bana karım Teresa Panza'nın şu anda neler yaptığını, neyle vakit geçirdiğini söyleyin."

Üstat Pedro parayı almak istemedi ve şöyle dedi:

"Hizmet verilmeden önce ödülünü almak istemem."

Ardından sağ eliyle sol omzuna pat pat vurdu ve maymun hemen buraya yerleşerek kulağına eğilip dişlerini hızlı hızlı birbirine vurmaya başladı. Hemen hemen bir amentü duası süresi kadar bunu böyle devam ettirdikten sonra yeniden yere zıpladı. Maymunun yere inmesiyle Üstat Pedro'nun Don Quijote'nin önünde alelacele diz çökmesi bir oldu. Hemen bacaklarına sarılıp şöyle dedi:

"Şu bacaklara sarılmakla Herkül'ün iki sütununa sarılıyorum adeta, ey unutulup gitmiş gezgin şövalyeliği yeniden dirilten şanlı zat! Ey övgülere sığmayan şövalye La Manchalı Don Quijote! Korkakların cesareti, sendeleyenlerin desteği, düşenlerin kolu kanadı, tüm talihsizlerin bastonu ve değneği!"

Don Quijote yıldırım çarpmışa döndü, Sancho hayrete düştü, kuzen afalladı, uşağın dili tutuldu, anıran köylü sersemledi, hancının aklı karıştı, yani kısacası kuklacının sözlerini duyan herkes şaşıp kaldı. Kuklacı ise konuşmasına şöyle devam ediyordu:

"Ya sen, ey sadık Sancho Panza, dünyanın en iyi şövalyesinin en iyi silahtarı! Sevin, sevin ki senin sadık karın Teresa'nın durumu gayet iyi. Şu anda bir libre keteni taraktan geçiriyor. Dahasını da bilmek istersen, sol yanında ağzına kadar şarapla dolu çatlak bir testi var, işini görürken bir yandan da onunla keyifleniyor."

"İşte buna inanırım," diye yanıt verdi Sancho, "Şanslı kadın. Şu kıskançlığı olmasa dev Andandona'ya bile değişmem onu; efendimin dediğine göre bu Andandona çok akıllı, pek kıymetli bir kadınmış hani. Ama benim Teresa'm da bedelini sonradan varisleri ödemek zorunda kalsa bile her zaman keyfini gıcır etmeyi bilir."

"Bana kalırsa," diye araya girdi Don Quijote, "çok okuyan ve çok gezen kişi çok şey görüp çok şey bilir. Böyle söylüyorum, çünkü şimdi kendi gözlerimle bizzat görmüş olmasam, dünyada müneccim maymunların olduğuna başka türlü nasıl inanabilirdim ki. Zira ben bu güzel hayvanın söylediği La Manchalı Don Quijote'nin ta kendisiyim. Gerçi övgülerini biraz abarttı, ama nasıl olursam olayım, bana herkese iyilik edecek ve kimseye kötülüğüm dokunmayacak kadar merhametli, yumuşak bir gönül bahşettiği için Tanrı'ya şükrediyorum.

"Eğer param olsaydı," dedi uşak, "sayın maymuna çıktığım bu yolculukta başıma neler geleceğini sorardım."

Bu sırada artık Don Quijote'nin bacaklarını bırakıp tekrar doğrulmuş olan Üstat Pedro buna şöyle karşılık verdi:

"Bu hayvancağızın gelecekle ilgili sorulara cevap vermediğini söylemiştim. Ama eğer verseydi, paranızın olmaması bir sorun teşkil etmezdi, çünkü burada bulunan Sayın Don Quijote'nin verdiği hizmetlerin yanında ben dünyanın bütün kazancından elimi eteğimi çekmeye hazır olurdum. Şimdi ise artık söz vermiş bulunduğumdan, handa konaklayanlara ücretsiz eğlence sunmak için gösterimi hazırlamak isterim."

Bunu duyan hancı sevincinden havalara uçarak gösterinin tertiplenebileceği yeri işaret etti ve eğlence anında düzenlendi.

Don Quijote maymunun tahminlerinden pek memnun kalmamıştı, çünkü bir maymunun ister geçmiş ister geleceğe dair olsun, herhan-

gi bir şeyi tahmin etmesini hiç makul bulmuyordu. Bu nedenle Üstat Pedro gösteriyi hazırlarken Don Quijote Sancho'yu da alıp ahırın bir köşesine çekildi ve kimselere duyurmadan şöyle dedi:

"Bak Sancho, ben bu maymunun bu tuhaf becerisini enine boyuna düşündüm ve efendisi olan Üstat Pedro'nun muhakkak şeytanla gizliden veya açıktan bir mukavele yaptığı sonucuna vardım."

"Eğer bu mübadeleyi şeytanla yapmışsa," dedi Sancho, "o zaman kesin pis bir mübadeledir. Ama Üstat Pedro'nun böyle mübadelelerden ne çıkarı olabilir ki?"

"Anlamadın, Sancho: Diyorum ki maymuna bu yeteneği versin diye şeytanla bir anlaşma yapmış olmalı. O bu şekilde hayatını kazanacak, zengin olunca da ruhunu ona teslim edecek, zira bu insanlık düşmanının istediği şey budur. Böyle düşünmemin sebebi ise maymunun yalnızca geçmişte ve şimdi olan şeylere dair konuşması, çünkü şeytanın bilgisi de bundan öteye geçemiyor. Gelecekte meydana gelecek olaylara dair yalnızca tahmin yürütebiliyor ve her zaman da tutturamıyor. Zira mevsimlerin ve zamanların bilgisine yalnızca Tanrı sahiptir; Onun için geçmiş de gelecek de yoktur, her şey şimdidir. Durum böyle olduğuna göre bu maymunun şeytanın üzerinden konuştuğu açıkça anlaşılıyor. Doğrusu ben nasıl olmuş da Engizisyon'a şikâyet edilmediğine, sorguya çekilip kimin marifetiyle tahminlerde bulunduğunun ortaya çıkarılmadığına şaşıyorum. Çünkü bu maymunun astrolog olmadığı, ne kendisinin ne de efendisinin yıldız haritası çıkarmayı bilmediği de kesin. Şimdi bunlar İspanya'da o kadar yaygın ki yerden iskambil destesinden kart çeker gibi bir harita çiziktirmeyen ne bir kaldırım yosması, ne bir uşak, ne de bir kunduracı var; yalanları ve cehaletleriyle bu ilmin doğruluğuna leke sürüyorlar. Ben bir hanım biliyorum, bu yalancı falcılara bir gün küçük fino köpeği hamile kalıp doğuracak mı, doğuracaksa kaç tane ve hangi renk köpek doğuracak diye sormuştu. Bu falcı beyefendi haritayı çıkardıktan sonra köpeğin hamile kalacağını, üç enik yavrulayacağını, birinin yeşil, diğerinin kızıl, üçüncüsünün ise alacalı olacağını söylemişti. Ancak köpeğin gündüz ya da gece saat on bir ile on iki arasında ve pazartesi veya cumartesi günü çiftleşmesi gerekiyordu. Ama ondan sonra üzerinden iki gün geçti, köpek fazla yemek

yemekten öldü. Falcı beyefendi de çok iyi bir falcı diye dört bir yana nam saldı ki bu falcıların çoğu bu yönleriyle ünlenir zaten."

"Yine de," dedi Sancho, "ben zatıalinizin Üstat Pedro'ya Montesinos Mağarası'nda başınıza gelenlerin doğru olup olmadığını maymuna sormasını istemesi taraftarıyım. Ben şahsen kendi adıma hepsinin hile ve uydurma ya da en azından sizin düşlediğiniz şeyler olduğu kanaatindeyim."

"Hepsi mümkün," diye karşılık verdi Don Quijote, "bu konuda vicdani çekincelerim olmasına rağmen yine de tavsiyene uyacağım."

Tam bu sırada Üstat Pedro gösterinin hazır olduğunu haber vermek için Don Quijote'nin yanına geldi; zatıalileri gelip bu gösteriyi izlemeliydi, zira gerçekten görülecek şeydi doğrusu. Don Quijote kendisine düşüncelerini açtı ve maymununa Montesinos Mağarası'nda başına gelen birtakım şeylerin düş mü yoksa gerçek mi olduğunu sormasını rica etti, çünkü ona ikisinden de bir parça taşıyor gibi geliyordu. Üstat Pedro ise buna tek kelime cevap vermeden gidip maymunu aldı getirdi ve Don Quijote ile Sancho'nun karşısına koyduktan sonra şöyle dedi:

"Bakın, maymun efendi, bu beyefendi Montesinos adlı bir mağarada başına gelen birtakım şeylerin yalan mı yoksa gerçek mi olduğunu bilmek istiyor."

Ardından her zamanki işaretini vermesiyle maymun gelip sol omzunun üzerine yerleşti ve Üstat Pedro'nun söylediğine göre kulağına şunları fısıldadı:

"Maymun diyor ki zatıalinizin bu sözü geçen mağarada gördüğü veya geçirdiği şeylerin bir kısmı yalan, bir kısmı doğruymuş. Bu meseleyle ilgili yalnız bunu biliyormuş. Eğer zatıaliniz daha fazlasını öğrenmek istiyorsa da önümüzdeki cuma günü hepsini yanıtlayacaktır, zira yeteneği şimdilik tükenmiş ve kendisinin de söylediği gibi haftaya cumaya kadar geri gelmeyecekmiş."

"Ben size demedim mi, efendim," dedi Sancho, "zatıalinizin mağarada meydana geldiğini söylediği bütün her şeyin, hatta yarısının bile doğru olduğuna bir türlü inanamıyorum diye?"

"Onu zaman gösterecek, Sancho," diye yanıtladı Don Quijote, "her şeyi ortaya çıkaran zamanın, yeryüzünün en derin köşelerine

gizlenmiş bile olsa günışığına kavuşturmayacağı şey yoktur. Ama bu kadarı şimdilik yeter. Gidip şu güzel Üstat Pedro'nun oyununu izleyelim; eminim ilginç bir şeyler vardır içinde."

"Bir şeyler de neymiş?" diye karşılık verdi Üstat Pedro. "Altmış bin tane ilginç şey var benim gösterimde. Saygıdeğer efendim Don Quijote, bakın zatıalinize söylüyorum, dünyada bugün görülmeye değer şeylerden biri gerçekten ve *operibus credite, et non verbis.** Şimdi işe koyulalım, vakit geç oluyor; yapacak, söyleyecek ve gösterecek çok şeyimiz var daha."

Don Quijote ve Sancho söyleneni yapıp oyunun hazır edilip tertiplendiği yere geldiler. Sahnenin her yanına yerleştirilen mumlar sayesinde ışıl ışıl ve göz alıcı bir görüntü vardı. Yanına vardıklarında Üstat Pedro kuklaları oynatan kişi olduğu için sahnenin içine girdi. Oyunun gizlerini yorumlayıp anlatmak görevini üstlenmesi için de Üstat Pedro'nun kendi yetiştirdiği bir delikanlı dışarıda yerini aldı. Eline kuklalar göründükçe bunlara işaret etmek için kullanacağı bir değnek almıştı.

Handa kim var kim yoksa, kimisi ayakta olmak üzere sahnenin önüne geçip yerlerini alırken Don Quijote, Sancho, uşak ve kuzen ise başköşelere kurulmuşlardı. Böylece anlatıcı bir sonraki bölümü dinleyip okuyanların duyup göreceği şeyleri anlatmaya başladı.

* Lafa değil, icraate inanın çn.

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

Hakikaten güzel başka şeylerle birlikte kuklacının komik serüveni devam eder

Tyroslusu, Troialısı, herkes sustu. Yani gösterinin tüm izleyicileri bu harikaların anlatıcısının ağzından çıkanları duymak için kulak kesilmişlerdi ki içeriden davul ve borazan sesleri ile top atışları duyuldu. Sesler kısa sürede kesildi ve delikanlı kendi sesini iyice yükselterek şöyle dedi:

"Burada zatıalilerinize temsil edilen bu gerçek hikâye sokaktaki çocuklara varana kadar herkesin dilinde olan Fransız tarih kayıtlarından ve İspanyol türkülerinden harfi harfine alınmıştır. Senyor Don Gaiferos'un İspanya'da bugün Zaragoza adıyla bilinen Sansonya şehrinde Mağriplilerin elinde tutsak bulunan karısı Melisendra'yı özgürlüğüne kavuşturmasını konu alır. Bakın, Don Gaiferos nasıl da oturmuş tavla oynuyor, tıpkı şarkıda anlatıldığı gibi:

Don Gaiferos tavla oynamakta
artık unutmuş Melisendra'sını.

Başında tacı, elinde asasıyla şuradan görünen karakter, Melisendra'nın babası kabul edilen İmparator Şarlman'dır ve damadının aylak aylak oturduğunu görüp kızmış, fırça atmak için yanına

gelmiştir. Bakın nasıl da öfkeyle, hınçla azarlıyor, sanırsınız o asayı kafasına beşaltı kere indirecek. Hatta indirdiğini, hem de sağlam indirdiğini söyleyen yazarlar da vardır. Karısının serbest kalması için uğraşmadığından dolayı şerefine leke sürmesiyle ilgili bir araba laf ettikten sonra ise şöyle söylediği anlatılıyor:

'Size söyleyeceğimi söyledim: İşe koyulun artık.'

Efendiler, bakın, imparator nasıl da sırtını dönüyor da Don Gaiferos'u öfke içinde bırakıyor. Hıncından köpüren Don Gaiferos masayı da tavlayı da bir kenara fırlatıp derhal zırhını getirmelerini söyledikten sonra kuzeni Don Orlando'dan kılıcı Duridana'yı kendisine ödünç vermesini istiyor. Don Orlando kılıcını ödünç vermek istemeyerek bunun yerine giriştiği bu zorlu teşebbüste kuzenine eşlik etmeyi teklif ediyor. Ne var ki öfkeli yiğit bu teklifi kabul etmediği gibi yerin dibine bile girmiş olsa karısını oradan kendi başına çıkarabileceğini söylüyor. Ardından zırhını kuşanmaya gidiyor ve derhal yola çıkıyor. Saygıdeğer beyefendiler, şimdi ise gözlerinizi şuradaki kuleye çeviriniz. Zaragoza'nın bugün Caferiye Kasrı olarak bilinen kalesinin kulelerinden biridir bu. Şu balkonda Mağripli kılığında gözüken hanımefendi ise eşsiz güzel Melisendra'dır. Çünkü kendisi sık sık bu balkona çıkıp Fransa yoluna bakar, Paris'i ve kocasını düşünerek esaret günlerinde bir teselli arardı. Bakın, belki de daha önce hiç görülmemiş bir olay cereyan ediyor şu anda. Parmağını ağzına götürmüş, Melisendra'ya arkadan sinsi sinsi ve sessizce yaklaşan şu Mağripli'yi görmüyor musunuz? Bakın nasıl da dudaklarının ortasına bir öpücük konduruyor; o ise nasıl da alelacele tükürüverip ağzını gömleğinin beyaz koluna siliyor, haline ağlıyor ve sanki suçlusu onlarmış gibi o güzelim saçlarını yoluveriyor. Yine bakınız, şu saray koridorlarından gözüken ağırbaşlı Mağripli ise Sansonya Kralı'dır. Öbür Mağripli'nin küstahlığını gördükten sonra, gözde akrabalarından biri olmasına karşın kendisinin derhal yakalanıp, adet olduğu üzere sokaklarda sürüklenerek iki yüz kırbaç cezasına çarptırılmasını emrediyor,

Önünden tellallar
Ardından zabitlerle;

Ve işte görüyorsunuz burada çıkıyorlar cezasını vermeye. Suç daha yeni işlenmiş işlenmesine amma Mağriplilerde ithamname ya da tutuklu yargılama yoktur bizde olduğu gibi."

"Evladım, evladım," diye araya girdi tam bu sırada Don Quijote, "hikâyenize doğru düzgün devam edin; yan yollara, dönemeçlere sapmayın. Bir gerçeği açıkça ortaya koyabilmek için çok sayıda delil ve ispat gerekir."

Üstat Pedro da içeriden çocuğa seslendi:

"Oğlum, ayrıntılarla uğraşma da adam ne istiyorsa onu yap, en iyisi bu. Sen türkünü çığır, kâfiye arayacağım diye uğraşma, zaten onlar bozuyor hep bütün hikâyeyi."

"Tamam, öyle yaparım," diye yanıtladı delikanlı. Ardından şöyle devam etti: "Şurada at sırtında gelen, başında Gascon tarzı şapka olan kişi Don Gaiferos'un ta kendisi. Küstah Mağripli'den kurtulmuş olan karısı şimdi kulenin balkonlarından birine geçmiş, oradan geçen alelade bir yolcu sandığı kocasına bu türküde anlatılan şu sözleri söylüyor:

Şövalye, yolunuz Fransa'yaysa,
Gaiferos'u sorun;

Gerisini burada tekrar etmiyorum, zira laf kalabalığından kimse hoşlanmaz. Burada Don Gaiferos'un kim olduğunu nasıl ortaya çıkardığını ve bunun üzerine Melisendra'nın kocasını tanıdığını anlatan sevinç ifadelerini görmek kâfi gelecektir. Hatta şimdi bir bakıyoruz, kendini balkondan aşağı sarkıtmış, kocasının atının terkisine binmek istiyor. Fakat ne talihsiz bir kadınmış ki eteğinin ucu balkon demirlerine takılınca havada asılı kalıverdi, aşağı inemiyor! Ancak Tanrı'nın en sıkıntılı anlarımızda nasıl da merhamet edip imdadımıza yetiştiğini görüyorsunuz işte; Don Gaiferos bu pahalı etekliğin yırtılıp yırtılmamasına aldırış dahi etmeden kadını kavradığı gibi aşağı indiriyor ve ardından elinin bir hareketiyle atının üzerine tıpkı bir erkek gibi bacakları ayrık halde oturtuyor. Sonra da ellerini arkadan boynuna dolayıp göğsünde kavuşturmasını, bu şekilde ona sıkı sıkı tutunmasını söylüyor ki düşmesin, zira Melisendra hanıme-

fendi ata bu biçimde binmeye alışık değilmiş. Yine atın da sırtında efendi ve hanımı olarak bu yiğit ve güzel kimseleri taşıyor olmaktan nasıl bir kıvanç duyduğunu da görüyorsunuz. Bakın nasıl da arkalarını döndükleri gibi şehri terk ediyor, büyük bir mutluluk ve sevinçle Paris yoluna düşüyorlar. Sağlıcakla gidin, ey eşi bulunmaz âşıklar! Burnunuzda tüten vatan toprağına sağ salim varın; talih bu mutlu yolculuğunuzda önünüze taş koymasın! Eşinizin dostunuzun gözleri ömrünüzün sonuna kadar hep size mutluluk ve huzurla baksın; kalan ömrünüz Nestor'unku kadar uzun olsun!"

Burada Üstat Pedro yeniden sesini yükseltip şöyle dedi:

"Yalın ol, delikanlı; o kadar yüksekten uçma, gösterişin her türlüsü kötüdür."

Anlatıcı cevap vermeden hikâyeye devam etti:

"Çevrede Melisendra'nın aşağı inip ata bindiğini gören aylak gözler de eksik değildi. Durumu Kral Marsilio'ya haber vermeleriyle kral derhal uyarı çanlarını çalma emri verdi. Bakın tüm kent nasıl da çan seslerine boğuldu; bütün cami minarelerinde bangır bangır çanlar çalıyor."

"O kadar da değil," dedi bunun üzerine Don Quijote. "Üstat Pedro çanlar mevzusunda çok yanılıyor, çünkü Mağribiler çan kullanmaz, sadece davul, bir de bizim borumuza benzeyen bir tür kaval çalarlar. Sansonya'da böyle çan çalındığını söylemek hiç tartışmasız saçmalığın daniskasıdır."

Bunu duyan Üstat Pedro çanları çalmayı bıraktı ve dedi ki:

"Senyor Don Quijote, rica ederim zatıaliniz böyle önemsiz ayrıntılara takılmasın; her şeyi de dört dörtlük beklemeyiverin. Her gün etrafımızda, içinde binlerce yanlışlık bulunan yine binlerce tiyatro oyunu oynanmıyor mu? Bu eksikliklere rağmen gösterilerini başarıyla sunmuyorlar mı, yalnızca alkış toplamakla kalmayıp herkesin hayranlığını da kazanmıyorlar mı? Devam et oğlum, bakma sen. Ben kesemi doldurduktan sonra isterse güneşin içindeki tanecikler kadar saçmalık olsun içinde."

"Doğru aslında," diye karşılık verdi Don Quijote.

Delikanlı devam etti:

"Bakın, iki sadık sevgilinin peşinden nasıl da ışıl ışıl, kaç sayıda atlı çıkıyor şehirden, kaç tane borazan öttürülüyor, kaç boru çalınıyor, kaç tane davula vuruluyor. Onları yakalayacaklar, atların kuyruğuna bağlayıp sürükleye sürükleye geri götürecekler diye korkuyorum; ne korkunç bir görüntü olurdu."

Gelgelelim bunca Mağripli'yi ve ortalığı kaplayan yaygarayı görüp işiten Don Quijote, kaçanların imdadına koşmanın iyi olacağını düşündü ve ayağa kalkıp sesini iyice yükselterek şöyle dedi:

"Ben yaşadığım müddetçe Don Gaiferos gibi meşhur ve cesur bir âşık şövalyeye benim huzurumda kalleşlik edilmesine müsaade etmem. Geri çekilin, sizi soysuz insan sürüsü! Ne peşinden gidecek, ne de takip edeceksiniz onu; yoksa karşınızda beni bulursunuz!"

Ardından hemen harekete geçerek kılıcını çektiği gibi bir sıçrayışta sahnenin yanında bitiverdi. Görülmemiş öfkesi gittikçe yükse-

lirken Mağripli kukla güruhuna kılıç darbeleri savurmaya başladı. Kimsini yere deviriyor, kimisinin kellesini uçuruyor, birini sakat bırakırken öbürünü yıkıp geçiyordu. Tepeden aşağı indiriverdiği darbelerden birinde eğer Üstat Pedro yere eğilip ortalıktan sıvışmasaydı kafasını badem ezmesi gibi ortadan iyiye yarıverecekti. Bir yandan Üstat Pedro bağırıp duruyordu:

"Durun, Senyor Don Quijote; bakın bu öldürüp ezip paramparça ettikleriniz gerçekten Mağripli değil, hamurdan birkaç kukla altı üstü! Bakın, yemin ederim, bütün ekmek teknemi yerle bir ediyorsunuz!"

Lakin bütün bunlar Don Quijote'yi etrafa altlı üstlü, sağlı sollu kılıç darbeleri savurmaktan alıkoyamadı. En sonunda iki amentü okumalık süre bile geçmeden bütün tiyatroyu yere serdi ve ne kadar kukla varsa paramparça etti: Kral Marsilio ağır yara almış, İmparator Şarlman'ın kafası tacıyla birlikte ortadan ikiye ayrılmıştı. Bütün izleyiciler şaşkına dönmüş, maymun hanın tavanından dışarı fırlayıp kaçmış, kuzen tırsmış, uşak korkmuş, hatta Sancho Panza bile epey dehşete düşmüştü çünkü tüm kargaşa ortadan kalktıktan sonra kendisinin de söylediği gibi, daha evvel efendisinin böyle büyük bir öfke nöbetine yakalandığını hiç görmemişti. Bütün tiyatro tertibinin yerle bir edilmesi işi tamam edildikten sonra Don Quijote biraz sakinledi ve dedi ki:

"Gezgin şövalyelerin bütün dünyaya ne kadar faydalı olduklarına inanmayan ve inanmak istemeyen kim varsa şu anda karşımda olmalarını isterdim. Eğer ben burada olmamış olsaydım, bu yiğit Don Gaiferos ile güzelleri güzeli Melisandre'nin başına neler gelirdi, bir onu düşünün! Şundan emin olabilirsiniz ki bu köpekler ikisini de yakalayıp başlarına çok büyük bir felaket getirmişlerdi şimdiye. Yani bugün yeryüzünde yaşayan her şeyin üzerinde yaşasın gezgin şövalyelik!"

"Yaşasınlar, tebrikler," dedi bunun üzerine Üstat Pedro cıpcılız bir sesle, "bense öleyim en iyisi! Çünkü öyle talihsizim ki Kral Don Rodrigo'yla ilgili şu sözleri söyleyebiliyorum:

Dün İspanya'nın beyiydim...
Bugün bir mazgalım bile yok

Demeye kendimin!

Daha yarım saat, hatta bir dakika bile olmadı; biraz önce kralların ve imparatorların efendisiydim, ahırlarım sayısız beygirle, bavullarımla çantalarım hadsiz hesapsız güzel elbiselerle doluydu. Şimdi ise mahvolmuşum, yerlere düşmüşüm; fakirim, muhtacım. Her şeyden mühimi de maymunumu yitirdim; şimdi onu bulabilmek için bilirim ne terler dökeceğim. Hepsi de bu şövalye beyefendinin pervasız öfkesi yüzünden oldu. Yetimleri koruduğu, yanlışları düzelttiği, başka başka iyilikler ettiği söyleniyor, ama bu yüce gönüllü iyiliklerinden bir ben mahrum kaldım, yüce Tanrım sen büyüksün! Sonunda benim yüzümü mahzun kılacak şövalye bu Mahzun Yüzlü Şövalye'ni kendisi olacakmış, desenize."

Üstat Pedro'nun bu sözlerine hislenen Sancho Panza dedi ki:

"Ağlama, Üstat Pedro, karaları bağlama, yüreğimi dağlıyorsun. Sana şunu söyleyeyim; benim efendim Don Quijote öyle imanlı ve adil bir Hıristiyandır ki sana bir kötülüğü dokunduğundan haberi olsa, hemen bunu kabullenir ve fazlasıyla telafi edebilmek için elinden geleni yapar."

"Sayın Don Quijote kırıp döktüklerinin bir kısmını ödese benim için kâfidir. Böylece zatıalilerinin vicdanı da rahat eder, zira başkasının malını zorla alıp geri vermeyen kişi huzura eremez."

"Doğrudur," dedi Don Quijote, "fakat şimdiye kadar benim size ait bir şeyi aldığım yok diye biliyorum, Üstat Pedro."

"Nasıl yok?" diye karşılık verdi Üstat Pedro. "Şu çıplacık semsert yerde yatan eşya kalıntılarına ne demeli? Şu kuvvetli kolun yenilmez gücü değilse ya kim bunları ortalığa saçıp paramparça etti böyle, ha? Bunların bedenleri bana değil de kime aitti peki? Bunlar dışında ben ekmeğimi neden çıkarıyordum ya?"

"Daha önceleri pek çok defa inanmış olduğum bir şeyden şu anda büsbütün emin oldum," dedi bunun üzerine Don Quijote. "Peşimden ayrılmayan o büyücülerin aslında tek yaptıkları gözlerimin önüne bunlar gibi kuklalar koymak ve bunların gerçekte ne olduklarını benden gizleyerek istedikleri şekle sokmaktan ibaret. Beyler, gerçekten ve samimi olarak söylüyorum, burada meydana gelenlerin hepsi bana hakikaten olmuş gibi geldi. Melisendra Meli-

sendra, Don Gaiferos Don Gaiferos, Marsilio Marsilio, Şarlman ise Şarlman'dı. Bu yüzden öfkem kabardı ve bir gezgin şövalye olarak üzerime düşen vazifeyi yerine getirebilmek için kaçanların imdadına koşmak, yardımcı olmak istedim. Tüm gördüklerinizi de bütün bu iyi niyetimle yaptım. Şimdi netice tam tersi olduysa kabahat benim değil, peşimdeki kötü niyetli kimselerindir. Buna rağmen, bir kötü niyetlilikten doğmamış olmasına karşın, bu hususta meydana gelen zararları karşılayarak kendi cezamı ödemek isterim. Üstat Pedro kırılan kuklaların masrafı için ne kadar istediğini söylesin, ben derhal geçerli Kastilya parasıyla ödemeye hazırım."

Üstat Pedro önünde saygıyla eğilerek şöyle dedi:

"Ben de zaten tüm muhtaç ve yoksulların gerçek yardımcısı ve koruyucusu La Manchalı yiğit Don Quijote'nin eşi görülmedik Hırsitiyanlığından bunu beklerdim. Hancı efendi ile yüce Sancho da bu kırık kuklaların ederini belirmememizde zatıaliniz ve benim aramda hakemlik ve aracılık etsinler."

Hancı ve Sancho da bunu kabul ettikten sonra Üstat Pedro Zaragoza Kralı'nın başsız bedenini yerden kaldırdı ve dedi ki:

"Bu kralı eskiden olduğu haline geri döndürmenin imkânsız olduğu görülüyor. Bu durumda kanaatimce, eğer ki itirazı olan çıkmazsa, ölümü, vefatı ve terki diyarı için bana dört buçuk riyal ödenmesi uygundur."

"Devam edin!" dedi Don Quijote.

Bu baştan aşağı açılan yarık için ise," diye devam etti Üstat Pedro, İmparator Şarlman'ın ikiye ayrılmış bedenini eline alarak, "beş çeyrek riyal istesem çok sayılmaz."

"Az da sayılmaz," dedi Sancho.

"Çok da değil," diye karşılık verdi hancı, "yuvarlayalım, beş riyal olsun."

"Beş buçuk riyalin tamamını alsın," dedi Don Quijote, "bu büyük talihsizliğin ederi üç beş çeyrekle değişecek değil. Siz de acele edin, Üstat Pedro; yemek vakti yaklaşıyor, karnım acıkmaya başladı."

"Burnu kalmamış, bir gözü uçup gitmiş bu güzelleri güzeli Melisendra için ise," dedi Üstat Pedro, "iki riyal, bir düzine maravedi istiyorum ki gayet makul."

"Melisendra kocasıyla birlikte çoktan Fransa hududuna varmamış olsaydı işte bu beni hakikaten üzerdi," dedi Don Quijote. "Çünkü bindikleri at sanki koşmuyor, adeta uçuyordu. Bu yüzden şimdi kendisinin kocasıyla birlikte Fransa'da keyif çatıyor olması pek mümkünken, karşıma burunsuz bir Melisendra çıkarıp kediyi bana tavşan diye yutturmaya çalışmanın anlamı yok. Herkes kendi payıyla yetinsin, Sayın Üstat Pedro; hakkaniyetle ve dürüstçe ilerleyelim, lütfen. Devam edin."

Don Quijote'nin konudan sapıp eski haline dönmeye başladığını fark eden Üstat Pedro onu elinden kaçırmak istemediğinden hemen toparladı:

"Bu Melisendra değil, onun hizmetinde bulunan nedimelerden biri olacak herhalde. O zaman altmış maravedi verseniz kâfidir, bunun hesabını kapanmış bilirim."

Geri kalan çok sayıdaki kuklaya da bu şekilde paha biçmeye devam etti. Hakemlerin iki tarafı da memnun edecek şekilde yaptıkları ayarlamalar sonucunda toplam miktar kırk riyal, üç çeyrek etti. Sancho'nun derhal teslim ettiği bu miktarın yanında Üstat Pedro maymununun bulunması için vereceği çabalara karşılık olarak iki riyal daha istedi.

"Veriver, Sancho," dedi Don Quijote, "maymunu için değil de kafaları çeksin diye ver. Şimdi bana Donya Melisendra Hanımefendi ile Don Gaiferos Beyefendi'nin Fransa'da kendi aileleri, leri ve dostlarıyla birlikte olduğu güzel haberini verecek kişiye iki yüz riyal daha öderdim."

"Bu haberi size benim maymundan başkası veremez," dedi Üstat Pedro, "ama korkarım, şu anda şeytan olsa bulup çıkaramaz onu girdiği delikten. Gerçi yalnız kalmak istemez, sonra bir de acıkınca artık bu gece benim yanıma geri gelir diye düşünüyorum. Sabah ola hayrola.

Sonunda tiyatro fırtınası bitti, mızrakları taşıyan adam gitti. Gün doğduktan sonra ise kuzen ile uşak gelip Don Quijote'ye veda ettiler: Biri memleketine dönecek, öbürü kendi yoluna devam edecekti. Don Quijote yolculuğunda bir yardımı dokunsun diye delikanlıya on iki riyal verdi. Üstat Pedro huyunu çok iyi bildiği Don Quijote'yle tekrar münakaşaya girmek istemediğinden daha güneş doğmadan kalktı, tiyatrosuyla maymunundan kalan ne varsa torlayıp toparladı ve kendi serüvenlerinin peşine düştü. Don Quijote'yi tanımayan hancı ise delilikleri olduğu kadar cömertliği karşısında da şaşırıp kalmıştı. Nihayetinde Sancho, efendisinin emri üzerine hancıya iyi bir ücret ödedi ve kendisine veda ettikten sonra sabah sekiz civarı ikisi birlikte handan ayrılıp yola düştüler. Şimdi onları o düştükleri yolda bırakacağız, zira bu meşhur hikâyenin açıklığa kavuşturulması için gerekli olan başka birtakım şeylere yer açmak için böylesi münasip geliyor.

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

Üstat Pedro ve maymunun kim oldukları ve Don Quijote'nin kendi istediği ve tasarladığı gibi sonlanmayan anırma serüveninde başına gelen talihsizlikler anlatılır

Bu büyük hikâyenin tarihçisi Cide Hamete bu bölüme şu kelimelerle giriş yapıyor: "Katolik bir Hıristiyan olarak yemin ederim ki..." Kitabın tercümanı ise, hiç şüphesiz bir Mağribi olan Cide Hamete'nin bir Katolik Hıristiyan olarak yemin etmesinin tek sebebinin yalnızca Katolik bir Hıristiyan'ın doğruyu söyleyeceğine yemin edebileceği ya da etmesi gerektiği göz önüne alınırsa, onun da Don Quijote'nin ve özellikle de Üstat Pedro'nun ve tahminleriyle bütün civar köy halklarını şaşkına çeviren maymunun kim olduklarını açıklarken gerçekleri yazacağını belirtmek istemesi olduğunu söylüyor. Ayrıca bu kitabın birinci kısmını okuyanların da Don Quijote'nin Morena Dağlarında diğer kürek mahkûmlarıyla birlikte hürriyetlerine kavuşturduğu Gines de Pasamonte'yi ve bu iyiliğine karşılık o nankör ve hain güruhtan hiç de hak ettiği teşekkürü alamadığını pekâlâ hatırlayacaklarını ekliyor. Don Quijote'nin Guinesillo de

Parapilla dediği bu Gines de Pasamonte, Sancho Panza'nın eşeğini çalan kişidir. Birinci kısımda matbaacıların bu eşeğin nasıl ve ne zaman kaybolduğunun hikâyesini koymamaları pek çoklarını matbaanın ettiği hatanın suçunu yazarın zayıf hafızasına atmaya itmişti. Fakat nihayetinde Brunelo'nun Sacripante'nin atını bacaklarının arasından çekip alırken kullandığı metodu kullanarak Sancho Panza eşeğin üzerinde uyurken hayvanı alıp çalan kişi Gines'ti; daha önce de anlatıldığı gibi, sonrasında Sancho Panza eşeğini geri alabildi. Velhasılıkelam, bu Gines işlediği sayısız cürmün cezasını çekmesi için adalet birimlerince köşe bucak arandığı ve yakalanmaktan korktuğundan dolayı (işlediği suçlar öyle büyük ve öyle çoktu ki kendisi bunları anlattığı kocaman bir kitap bile kaleme almıştı) Aragon Krallığı'na geçip burada sol gözünü kapayarak kuklacılık mesleğini icra etmeye karar vermişti. Zira kuklacılık, hokkabazlıkla birlikte en iyi becerdiği işlerdendi.

Velhasıl, özgürlüklerine kavuşturulduktan sonra Berberistan'dan dönmekte olan bir grup Hıristiyan'dan bu maymunu satın aldı, maymuna belli bir işaretin üzerine omzuna çıkmasını ve kulağına bir şeyler fısıldamasını ya da fısıldıyormuş gibi yapmasını öğretti. Bu düzeni hazırladıktan sonra tiyatrosu ve maymunuyla gireceği her köye varmadan önce en yakın civar köyüne gidiyor, burada kimi bulabilirse ondan gideceği köydeki havadisleri, bunların hangi kişilerin

başına geldiği bilgisiyle beraber öğreniyordu. Öğrendiklerini iyice hafızasına kazıdıktan sonra ilk yaptığı şey, hepsi keyifli, eğlenceli ve bilindik bir ya da birkaç hikâyeden oluşan tiyatro oyununu sergilemek oluyordu. Başlangıç gösterisi sona erdikten sonra maymununun meziyetlerini açıklıyor, geçmiş ve gelecekte ne varsa bildiğini, yalnız gelecekten haber veremediğini söylüyordu. Her sorunun yanıtı için iki riyal para alıyor, bazılarını da soran kişinin nabzına göre daha ucuza verebiliyordu. Arada bir hane halkının başına gelenleri önceden bildiği bir eve denk gelirse, ev halkı soru sorup cevap almak için para ödemek istemese bile maymununa işaret ediyor, ardından kendisine filanca açıklamayı yaptığını söyleyerek duruma cuk oturacak hikâyeler anlatıyordu. Böyle böyle kendine şaşmaz bir nam edinmiş, herkesi peşinden koşturuyordu. Pek kurnaz olduğundan bazen de sorulara tam uyacak cevaplar veriyor, kimse maymunun bunları nasıl tahmin ettiğini sorgulamadığından herkesi bir güzel uyutup cebini dolduruyordu.

Hana girdiği andan itibaren Don Quijote ve Sancho'yu tanımıştı; bu nedenle hem onları hem de handa bulunan diğer herkesi şaşırtabilmesi çok kolay olmuştu. Gelgelelim eğer Don Quijote bir önceki bölümde anlatılan hikâyede Kral Marsilio'nun kafasını uçurup bütün atlarını parçaladığı sırada elini birazcık daha aşağı indirmiş olsaydı bunun bedelini fena ödeyecekti.

İşte Üstat Pedro ve maymunu hakkında bilinmesi gerekenler bunlardır.

Şimdi La Manchalı Don Quijote'ye dönecek olursak, handan çıktıktan sonra, Zaragoza şehrine girmeden önce Ebro nehrinin kıyılarını ve civar bölgeleri görmeye karar verdi, çünkü burada yapılacak düello yarışları başlayana kadar henüz çok vakti vardı. Bu hedefle yoluna devam etti ve başına yazmaya değecek önemli bir şey gelmeden iki gün daha geçirdi. Ancak üçüncü güne gelindiğinde bir tepeye doğru tırmanırken davul, borazan ve tüfek seslerinden oluşan büyük bir gürültü duydu. Başlangıçta bölgeden askeri bir birliğin geçmekte olduğunu düşündü ve bunları geçerken görebilmek için Rocinante'ti mahmuzladığı gibi tepenin üstüne çıkıverdi. Tepenin tam en üstüne çıktığında bir baktı ki eteklerinde mızraklar, yaylı tü-

fekler, sırıklar, teberler, kargılar, birkaç arkebüz ve çok sayıda kalkan dahil çeşitli zırhlara bürünmüş iki yüz kadar silahlı adam gördü ya da en azından ona öyle gözüktü. Yamacı inip gelen birliğin yanına taşıdıkları sancakları renkleri ve armalarıyla birlikte seçebilecek kadar yaklaştı. İçlerinden özellikle bir tanesi dikkatini çekti: Beyaz satenden bir bayrağın veya flamanın üzerinde çok canlı bir küçük eşek resmedilmişti. Eşeğin başı dik, ağzı açık, dili dışarıdaydı; sanki anırıyormuş gibi duruyordu. Etrafında ise kocaman harflerle şu iki dize yazılıydı:

Boşuna anırmadı
Bu iki meclis başkanı.

Bu armaya bakınca Don Quijote gelen kişilerin anıranköy halkı olduğuna kanaat getirdi ve sancağın üzerinde yazanları Sancho'ya okuyarak onu da durumdan haberdar etti. Ayrıca hikâyeyi onlara anlatan kişinin, anıranların meclis üyeleri olduklarını söylemekle hata ettiğini ekledi, çünkü sancakta yazan dizelere bakılırsa bunlar meclis başkanıydı. Sancho Panza buna şöyle yanıt verdi:

"Efendim, orada düzeltilecek bir yanlış yok, çünkü anıranlar başlangıçta meclis üyesi olsalar bile zamanla köylerinin heyet başkanı olmuş olabilirler; iki unvanın da birlikte kullanılması mümkün. Zaten anırıp anırmadıkları bakımından, ha başkan olmuşlar, ha üye olmuşlar, hikâyenin doğruluğu konusunda değişen bir şey yok. Bir heyet başkanı da meclis üyesi kadar anırabilir nihayetinde."

Kısacası kendileriyle komşuluk ilişkileri bakımından lüzumundan fazla alay eden köy halkıyla dövüşmeye çıkan bu köy ahalisini böylece tanımış oldular.

Don Quijote bir an önce yanlarına varmak için hemen atıldı. Sancho bu durumdan çok hoşlanmadı, zira bu tür işlere karışmak pek ona göre değildi. Gelen birliktekiler, Don Quijote'yi kendi taraflarından biri zannederek aralarına aldılar. Don Quijote ise siperliğini kaldırdıktan sonra gayet rahat bir hâl ve tavırla eşekli armanın yanına gitti. Ordunun bütün esas üyeleri, Don Quijote'yi ilk defa görenlerin içine düştükleri şaşkınlıkla etrafını sardılar. Kendisine öyle dikkatle baktık-

larını goren Don Quijote, kimsenin daha bir şey sormasına veya söylemesine fırsat vermeden bu sessizlikten faydalanmak istedi ve kendi sükunetini bozarak yükses sesle dedi ki:

"Saygıdeğer beyefendiler, size bütün samimiyetimle rica ediyorum, öfke duyacağınız veya hoşlanmayacağınız bir durum olmadığı sürece birazdan söyleyeceklerimi kesintiye uğratmadan dinleyiniz lütfen. Rahatsızlık duyduğunuz anda, bana ufacık bir işaret vermenizle birlikte ağzımı bağlar ona gem vururum."

Hepsi ne söylemek istiyorsa söylemesini, kendisini memnuniyetle dinleyeceklerini belirttiler. İzni alan Don Quijote konuşmasına şu şekilde devam etti:

"Sevgili saygıdeğer beyefendiler, bendeniz silahşörlüğü meslek edinmiş, bütün işi korunmaya muhtaçlara koruma sağlamak, yardıma muhtaçların imdadına koşmak olan bir gezgin şövalyeyim. Başınıza gelen talihsizlikten ve düşmanlarınızdan intikam almak için tekrar tek-

rar silahlanmanızın sebebinden birkaç gün önce haberim oldu. Meşgul olduğunuz bu mesele üzerine uzun uzun kafa yorduktan sonra dövüş kanunları göz önüne alındığında kendinizi hakarete uğramış saymakla hata ettiğinizi düşünüyorum. Çünkü hiçbir kişi koca bir köye tek başına saldıramaz; bu ancak kimin işlediği meçhul olan bir ihanet suçu yüzünden bütün köyü suçluyorsa mümkündür. Bunun bir örneğini bütün Zamora köyüne meydan okuyan Don Diego Ordoñez de Lara'da görüyoruz, çünkü kendisi kralını öldürmek suçunu işleyen tek kişinin Vellido Dolfos olduğundan haberi yoktu. Bu nedenle hepsini suçluyor, hepsinden intikam almak ve hesap sormak istiyordu. Gerçi Senyor Don Diego'nun biraz ileri giderek meydan okumanın hudutlarını aştığı da açık bir gerçektir; zira ölmüşleri, suları, topraktaki buğdayı, daha doğmamışları veya orada belirtilen diğer şeylerin hiçbirini suçlaması için bir sebep bulunmuyordu. Fakat olsun yine de; nasılsa öfke yerinden bir fırladı mı dilin kemiği yoktur, ne baba tanır, ne ata. Hal böyleyken ve tek bir kişi bir krallığa, vilayete, kente, ülkeye, hatta bir köye bile yalnız başına karşı çıkamazken, bu tür bir hakaretin öcünü almaya çıkmanın hiçbir manası yoktur, zira ortada böyle bir hakaret bulunmamaktadır. Şimdi Saat köyünün sakinleri, kendilerine bu lakapla hitap etti diye ikide birde birini öldürmeye kalksalar, hatta güveççiler, patlıcancılar, balinacılar, sabuncular diye çoluğun çocuğun, bütün âlemin ağzında gezen isim ve lakaplarla anılan diğerleri de aynısını yapsa iyi mi olurdu?* Hakikaten bütün bu meşhur kentlerin en ufacık bir olayda sinirlenip öç almaya kalmaları, kılıçlarını trombon misali her yere taşımaları ne kadar hoş olurdu, değil mi? Yok, hayır, Tanrı korusun, katiyen de müsaade etmesin! Aklıselim adamlar ve düzgün idare edilen ülkelerin silahlanıp kılıç kuşanmaları, böylece hem kendi hayatlarını hem bütün varlarını yoklarını atmaları yalnızca dört sebebe bağlıdır: Bunlardan ilki Katolik inancını savunmak, ikincisi nefsini müdaafa etmektir ki bu da hem doğal hem ilahi kanunlar gereğince olağan bir durumdur. Üçüncüsü onurunu, ailesini ve mül-

* Saat köyü Sevilla'daki Espartinas köyünün, güveççiler Valladolid halkının, patlıcancılar Toledo, balinacılar Madrid, sabuncular ise Toledo'daki Sevilla Torrijos halklarına verilen lakaplardı

künü savunmak; dördüncüsü ise adil bir savaşta kralına hizmet etmektir. Bir beşinci sebep daha ekleyecek olursak vatanın savunmasını da sayabiliriz ki bu da aslında ikincisine dahil edilebilir. Bu beş ana sebebin yanına yine silahlanmayı mecbur kılacak, adil ve makul olmak üzere başka sebepler de eklenebilir. Fakat gücenmek şöyle dursun, gülüp eğlenilecek sudan sebepler yüzünden silahlanan kişi bütün aklını mantığını yitirmişe benzer. Üstelik haksız bir intikam almak, ki zaten intikamın haklısı diye bir şey yoktur, tabi bulunduğumuz kutsal yasaya aykırıdır. Bu yasa bize düşmanlarımıza iyi davranmamızı ve bizden nefret edenleri de sevmemizi emreder. Bu gerçekleştirmesi biraz zor bir emir gibi gözükse de aslında içinde Tanrı'dan çok dünyevi şeyleri barındıran, ruhtan çok beden sahibi olanlar için zordur sadece. Çünkü hiçbir zaman yalan söylememiş, söyleyememiş ve söyleyemeyecek olan, Tanrı ve gerçek insan Yüce İsa bizim kanun koyucumuz olarak esaretinin kolay, yükünün hafif olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla gerçekleştirilmesi imkânsız bir şeyi kendisi bize emir olarak göndermezdi. Yani bu durumda, beyler, hem kutsal hem beşeri kanunlar gereğince barış yapmaya mecbursunuz."

"Benim bu efendim din alimi değilse," dedi bu sırada Sancho, "beni de şeytanlar götürsün. Değilse bile tıpkı onlar gibi ya."

Don Quijote biraz soluklanmak için bekledi. Sonra baktı ki hâlâ sükûnet olduğu gibi korunuyor, konuşmasına devam etmek istedi. Sancho o sivri akıllılığıyla araya girmeseydi edecekti de, ama efendisinden kalan boşluğu yakalayan Sancho söze atıldı:

"Bir süre Mahzun Yüzlü Şövalye diye anılan, şimdi ise Aslanlar Şövalyesi ismini almış olan efendim La Manchalı Don Quijote pek dikkatli bir asilzadedir; Latinceyi de kendi ana dilini de tıpkı bir bakaloryalı kadar iyi bilir. Hangi işe girişse, ne konuda nasihat verirse versin, hep iyi bir asker gibi davranır ve düello adı verdikleri konunun kanun ve düzenlemelerini avucunun içi gibi bilir. Bu nedenle onun dediklerini uygulamaktan başka yapacak bir şey yoktur; sonunda zararlı çıkarsanız günahı benim üstüme. Hem bir anırmakla hemen alınmak olmaz derler. Hatırlıyorum da ben küçükken ne zaman aklıma eserse anırırdım, kimse de engel olmazdı. Hem öyle güzel, öyle gerçekçi anırırdım ki ben anırınca köydeki bütün eşekler

anırırdı. Anırıyorum diye şerefli mi şerefli ailemin çocuğu olmaktan da çıkmazdım. Üstelik bu yeteneğim yüzünden köyün birkaç burnu büyük şahsı tarafından kıskanılıyor olmama rağmen ben hiç metelik vermezdim. Doğruyu söylediğimi görmek istiyorsanız durup dinleyin; bu meziyet de tıpkı yüzmek gibidir: Bir defa öğrendiniz mi artık hiç unutmazsınız."

Ardından elini burnuna götürüp öyle ağır ağır anırmaya başladı ki etraftaki bütün vadiler çınladı. Ancak yanlarındaki adamlardan biri matrağa alındıklarını sandığından elindeki koca sopayı kaldırıp öyle bir darbe indirdi ki Sancho mecburen yere yıkılıverdi. Sancho'nun ağır yaralandığını gören Don Quijote sopayı indiren adama elindeki mızrakla saldırdı, fakat o kadar çok kişi desteğe geldi ki öcünü alamadı. Üç almak şöyle dursun, üzerine yağan taş yağmurundan, her taraftan atılan onca yay ve arkebüz yüzünden Rocinante'nin dizginlerine asıldığı gibi hayvanı koşturabildiği kadar hızlı, dört nala götürerek aralarından ayrıldı. Bir yandan bu tehlikeden çıkabilmek için kendini bütün kalbiyle Tanrı'ya emanet ediyor, bir yandan ise sırtından bir kurşun girecek de göğsünden dışarı fırlayacak diye ödü koparken ikide bir nefes alıp hâlâ nefesinin kesilmediğinden emin olmaya çalışıyordu.

Ancak birlikteki adamlar onu öyle kaçıp giderken görmekten memnun olup ateş açmadılar. Sonra da Sancho'yu eşeğinin sırtına yerleştirip hemen efendisinin peşine gönderdiler. Gerçi Sancho eşeği

sürecek kadar kendinde değildi, ama hayvan bir an bile ayrı kalamadığı Rocinante'nin adımlarını takip etmeye başlamıştı bile. Don Quijote iyice uzaklaştığından emin olduktan sonra başını çevirdi; Sancho'nun arkadan geldiğini ve kimsenin peşlerinden gelmediğini görünce durup onu bekledi.

Adamlar akşama kadar orada beklediler. Düşmanları dövüş meydanına çıkmayınca zafer coşkusuyla köylerine geri döndüler. Ama Yunanların eski geleneklerinden haberleri olsaydı hemen oracığa bir zafer hatırası dikiverirlerdi.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Benengeli'nin söyledikleri arasında dikkatle okuyanların öğrenebileceği şeylere dair

Cesur bir adam kaçıyorsa, ortada bir dolap dönüyor demektir; bu durumda ihtiyatlı kimseler daha uygun bir fırsatın çıkmasını beklerler. Bu gerçek, Don Quijote'nin durumunda da doğrulanıyordu, çünkü kendisi o kötü niyetli kalabalığın öfkesini görünce tabanları yağlamış, ne Sancho'yu ne de onu nasıl bir tehlike içinde bıraktığını düşünmeksizin güvende olduğunu düşündüğü bir mesafeye kadar uzaklaşıp gitmişti. Sancho daha önce de belirtildiği gibi eşeğinin

sırtında onu takip ediyordu. Sonunda kendine geldi ve yanlarına varınca kendini eşekten atıp Rocinante'nin ayaklarının dibine her yanı ezilmiş bir halde, yara bere içinde yığılıverdi. Don Quijote yaralarının durumunu tetkik etmek için atından indi, ama baştan aşağı sapasağlam olduğunu görünce epey kızgın bir ton takınarak dedi ki:

"Tam anıracak zamanı buldun yani, Sancho! İdam mahkûmunun önünde darağacının lafı edilir mi hiç? Anırmanın sesine karşılık sopa beklemiyordun da ne bekliyordun sanki? Sen yine Tanrı'ya şükret; üzerine sopayla haç çizeceklerine yüzünde palayla haç çıkarabilirlerdi de."

"Hiç cevap verecek durumda değilim," diye yanıtladı Sancho, "zira sırtımdan konuşuyorum desem yeri. Önce hayvanlara binelim de şuradan uzaklaşalım hele, o zaman anırmayı bırakırım. Ama gezgin şövalyelerin kaçıp gittiklerini, sadık silahtarlarını geride düşmanlara yem olsun diye bıraktıklarını söylemekten vazgeçmem."

"Geri çekilmek kaçmak değildir," diye cevap verdi Don Quijote, "çünkü şunu bilmeni isterim ki Sancho, ihtiyatlılık temeli üzerine kurulmamış cesaretin adına pervasızlık denir. Pervasız kişinin gösterdiği kahramanlıklar da cesaretinden çok talihinin marifetidir. Dolayısıyla geri çekildiğim kabul, ama kaçtığım doğru değil. Böyle yaparak da kendilerini daha uygun vakitler için saklayan cesur adamların izinden gitmiş oldum. Kitaplar böyle adamlarla doludur, ama hem senin bir işine yaramayacağından hem de benim canım istemediğinden şu anda hiçbirinden bahsetmiyorum."

Bu sırada Sancho Don Quijote'nin de yardımıyla artık eşeğine binmişti. Don Quijote de gidip Rocinante'ye bindi ve ikisi birlikte çeyrek fersah ötede seçilen bir koruluğa sığınmak için yavaş yavaş ilerlemeye başladılar. Sancho arada bir derin derin iç çekiyor, acıyla inliyordu. Don Quijote bu kadar acı çekmesinin sebebini sordu; o da karşılık olarak kuyruk sokumundan ta ensesine kadar feci şekilde canının yandığını, neredeyse aklının başından gideceğini söyledi.

"Bu acının sebebi muhakkak," dedi Don Quijote, "sana vurdukları sopa epey uzunca olduğuna göre, canının yandığı yerlerin bulunduğu sırt bölgene gelmiş olmasıdır; daha da ileri uzansaymış daha çok acı çekerdin hatta."

"Yemin ediyorum," dedi Sancho, "zatıaliniz beni büyük bir şüpheden kurtardınız, hem de ne zarif bir şekilde açıkladınız öyle! Vay benim başım, vay! Demek acımın sebebi o kadar belli değildi ki sopanın vurduğu yerlerin acıdığını bana açıklama ihtiyacı duydunuz, öyle mi? Ayak bileklerim acısaydı neyse, o zaman neden acıdıklarını tahmin etmeye çalışmanın bir manası olurdu; ama beni dövdükleri yerlerin acıdığını söylemekle müneccimlik yapmış olunmuyor. Tanrı aşkına, sevgili efendim, el elin eşeğini bile ancak türkü çağırarak ararmış. Zatıalinizin yanında durmakla ümit edebileceklerimin ne kadar az olduğunu her geçen gün daha iyi anlıyorum. Çünkü bugün beni sopa yemeye bıraktıysanız, başka bir sefer battaniye dayağına da öbür saçmalıklara da geri döneriz demektir; bu gidişle yüz defa olsa yine döneriz zaten. Bu seferkiyle sırtımdan oldum, bir dahakine gözümü feda ederim artık. Ben çok daha iyi ederdim be; bakın söylüyorum, eğer hayatım boyunca bir baltaya sap olamayacak hödüğün teki olmasaydım, evime, karıma, çocuklarıma dönmekle, Tanrı'nın verdikleriyle onları gül gibi geçindirmekle çok daha iyi ederdim. Zatıalinizin peşinden başı sonu olmayan yollarda, ağzıma yiyecek bir lokma koyamadan, dilimi bir yudum ıslatamadan yürüyeceğime çok daha iyi olurdum. Uyuduğum uykuya bakın bir de! Buyurun silahtar kardeşim, toprağın üzerinde yedi adımlık yer açın kendinize; olmadı mı, bir yedi adım daha alın, yayılın yayılabildiğiniz kadar. Hay ben gezgin şövalyeliğe ilk adım atanın da, geçmişteki bütün gezgin şövalyelerin silahtarlarından önce ilk defa silahtar olmaya kalkmış olanın da, hepsi yansın, bitsin, kül olsun. Şimdiki şövalyelere bir şey demiyorum, çünkü zatıaliniz onlardan biri olduğu için kendilerine saygım var ve sizin bütün söylediklerinizi ve düşündüklerinizde şeytana pabucunu ters giydirecek kadar bilgili olduğunuzu da biliyorum."

"Sağlam bir bahsine girerim ki, Sancho," dedi Don Quijote, "böyle ipini koparmış gibi konuşmaya sardığına göre vücudunun hiçbir yerinde acı macı kalmamıştır. Konuş, evladım, aklına da ağzına da ne gelirse söyle. Bir yerin acımadığı sürece bu münasebetsiz laflarının verdiği öfke benim için zevk olur çıkar. Evine, karının ve çocuklarının yanına döneme o kadar meraklıysan, Tanrı benim

buna mâni olmama müsaade etmesin. Param sizde; köyümüzden bu üçüncü çıkışımızdan beri ne kadar vakit geçtiğine bakın, her ay ne kadar kazanabileceğinizi ve kazanmanız gerektiğini hesaplayın, kendiniz yapın ödemenizi."

"Ben zatıalinizin de gayet iyi tanıdığı bakaloryalı Sanson Carrasco'nun babası Tome Carrasco'ya çalışırken her ay iki duka altını kazanıyordum, üstüne yemeğim de vardı. Zatıalinizle ne kadar kazanabileceğimi bile bilmiyorum; ama gezgin şövalye silahtarının çiftçi hizmetkârından çok daha fazla çalışması gerektiği kesin, onu biliyorum. Sonuçta çiftçilere çalışırken bütün gün o kadar ter dökersin, ama en azından akşama bir tencere yemeği yer, yatakta uyursun. Zatıalinizin hizmetine başladığımdan beri yatak yüzü görmedim. Mirandalı Don Diego'nun evinde kaldığımız kısa süreyi, Camaço'nun düğünündeki ziyafette mideye indirdiklerimi ve Basilio'nun evinde yiyip içtiklerimi saymazsak, geri kalan bütün zamanda sert toprakta, tepem açık, dedikleri gibi Tanrı'nın merhametine kalmış halde uyudum; peynir artıklarını, ekmek kırıntılarını aş ettim; boğazımdan içecek diye şu gezdiğimiz çorak yollarda bulduğumuz derelerden, pınarlardan aldığımız sulardan başka bir şey inmiş değil."

"Kabul ediyorum," dedi Don Quijote, "bütün bu söylediklerin doğru, Sancho. Tome Carrasco'nun sana verdiklerinin üstüne ne kadar fazlasını vermem gerektiğini düşünüyorsun?"

"Bana sorarsanız," dedi Sancho, "ayda iki riyal daha ekleseniz hakkımı almış olurum. Bu kısmı verdiğim emeklerin karşılığı olarak alacağım maaş ediyor. Zatıalinizin beni ada valiliğine getirme sözü ve vaadinin hesabına gelirsek, onun için de bir altı riyal eklemek adil olur; bu durumda toplamda otuz ediyor."

"Pekâlâ," diye yanıtladı Don Quijote, "tespit ettiğin ücrete göre bakalım. Köyümüzden çıkalı yirmi beş gün oldu. Hesabı buna göre yap, Sancho; nispi olarak karşılaştır, borcumu çıkar, sonra da dediğim gibi ödemeyi kendin yap."

"Yüce Tanrım!" dedi Sancho, "Zatıalinizin hesabında büyük hata var, zira adanın vaat edilmesi meselesinde zatıalinizin bana o sözü verdiği günden başlayıp şu anda içinde bulunduğumuz güne kadarki süreyi hesaplamak gerekiyor."

"Sana söz verdmemin üzerinden ne kadar vakit geçti peki, Sancho?" dedi Don Quijote.

"Yanlış hatırlamıyorsam," diye yanıtladı Sancho, "yirmi seneden fazla olacak; aşağı yukarı üç beş gün fark etsin."

Don Quijote bunun üzerine kendi alnına avcunun içiyle koca bir şaplak indirip gülmekten yerlere yatmaya başladı ve dedi ki:

"Ama ben Morena Dağlarında, hatta bütün yolculuğumuzun toplamında bile gezsem gezsem iki ay gezmişimdir. Sen şimdi bana yirmi sene evvel söz verdiğimi mi söylüyorsun, Sancho? Sende duran bütün paramın senin maaşlarına sayılmasını istiyorsun artık sanırım. Eğer öyleyse ve seni mutlu edecekse şimdiden hepsini sana veriyorum, hayrını gör. Böyle işe yaramaz bir silahtarım olacağına beş parasız züğürt kalırım daha iyi. Ama şimdi söyle bakalım bana, seni gezgin şövalyeliğin silahtarlık kurallarının bozucusu seni: Sen bir gezgin şövalye silahtarının efendisiyle 'bana hizmetlerimin karşılığı olarak şu şu kadar ödeme yapacaksın' diye pazarlık ettiğini nerede gördün, nerede okudun? Seni sefil herif, seni serseri, budala seni –böyle diyorum çünkü hepsi birdensin sen– git, gezgin şövalye kitaplarının engin ummanlarına bir dal bakalım. Bu söylediklerini söylemiş, hatta aklından geçirmiş tek bir silahtar bul da yüzüme çarp, olmadı suratıma şaplakları indirirsin birer birer. Derhal eşeğinin dizginlerine veya yularına asıl ve evine dön, zira artık benimle şu noktadan bir adım daha ileri gitmeyeceksin. Ah, seni nankör! Sen insan değil, canavarsın! Tam da ben karına rağmen sana senyor diyecekleri bir mevkiye çıkaracakken beni bırakırsın, öyle mi? Tam da şimdi ben seni dünyanın en iyi adasının başına getirmeye kesinkes karar vermişken gidiyorsun demek? Neyse, senin de daha evvel söylemiş olduğun gibi, demek ki eşek hoşaftan anlamıyor. Sen bir eşeksin, eşek geldin ve hayatın sona erip canını vermek üzere olduğun zaman da eşek olarak gideceksin. Çünkü bana kalırsa sen bir hayvan olduğunun ayırdına varana kadar, o gün çoktan gelmiş olacak."

Don Quijote kendisini böyle paylarken Sancho ona büyük bir dikkatle bakıyordu. İşittiği azarlardan öyle duygulandı, öyle müteessir oldu ki gözleri yaşlarla doldu. Sonunda kırgın ve üzgün bir ·sle dedi ki:

"Canım efendim, kabul ediyorum, eşek olmam için bir kuyruğum eksik. Zatıaliniz bana kuyruk takmak isterse, kendimi pekâlâ hak etmiş sayar, ömrümün geri kalanını size eşek olarak hizmet etmekle geçiririm. Beni bağışlayın, toyluğuma verin. Bir şeyden anlamaz cahilin teki olduğumu unutmayın; eğer çenem düşüyorsa kötülükten değil kusurumdandır. Hem ne demişler, hatasız kul olmaz."

"Konuşmanın bir yerine bir atasözü sıkıştırmasaydın şaşardım zaten, Sancho. Tamam, seni affediyorum; yalnız bundan sonra kendini düzeltmen ve kendi çıkarlarını bu kadar düşünmemen şartıyla. Gönlünü ferah tut, sana verdiğim sözlerin bir gün yerine geleceği ümidini yitirme ve neşeni kaybetme. Bu vaatler gecikse bile imkânını yitirecek anlamına gelmiyor."

Sancho sel önünden kütük kapmak zorunda bile kalsa yine de söyleneni yapacağı yanıtını verdi.

Böylece koruluk alana girdiler ve Don Quijote bir karaağacın dibine kurulurken Sancho da bir kayın ağacının altına yerleşti. Zaten bu tür ağaçların üstüne değil, hep altına yerleşilir. Sancho bütün geceyi ağrı sızı içinde geçirdi, çünkü gece serinliğinde sopanın açtığı yaralar iyice hissedilmeye başlamıştı. Don Quijote ise her zamanki düşüncelerine daldı. Ancak bütün bunlara rağmen uyumayı başardılar. Ertesi sabah güneşin doğuşuyla birlikte meşhur Ebro nehrinin kıyılarını aramak üzere yollara düştüler ve bir sonraki bölümde anlatılan olayları yaşadılar.

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Meşhur büyülü kayık serüvenine dair

Don Quijote ve Sancho, daha önceden bahsi edilen ve edilmeyen birtakım aşamaları geçip koruluktan çıkmalarından iki gün sonra Ebro nehrine vardılar. Nehri görmek Don Quijote'nin çok hoşuna gitti, çünkü kıyılarının güzelliğini, sularının berraklığını, sakin sakin akışını ve kristal görünümünün nasıl göz doldurduğunu izledikçe zihninde binlerce yumuşacık duygu ve düşünce yeniden uyandı. Bilhassa Montesinos Mağarası'nda gördüklerini kafasında evirip çe

mekteydi. Üstat Pedro'nun maymunu bunların kısmen doğru, kısmen de yanlış olduğunu söylemişti, fakat o yanlışlıklarından ziyade doğruluklarının üzerinde duruyor, bu yönüyle Sancho'yla taban tabana zıt düşüyordu, zira Sancho hepsinin düpedüz yalan olduğu kanısındaydı.

Onlar bu minvalde ilerlerken nehrin üzerinde, ne küreği ne de başka bir teçhizatı bulunmayan, su kıyısındaki bir ağacın gövdesine bağlanmış ufak bir kayık gördüler. Don Quijote sağına soluna bakındı, ama kimseyi göremedi. Derhal harekete geçip Rocinante'den indi ve Sancho'ya da eşeğinden inmesini, her iki hayvanı da orada bulunan bir kavak veya söğüt ağacının gövdesine yan yana ve sıkıca bağlamasını emretti. Sancho böyle aceleyle inip hayvanları hemen bağlamalarının sebebini sordu. Don Quijote şu yanıtı verdi:

"Şunu bilmelisin ki, Sancho, burada bulunan bu kayık açıkça ve aksi mümkün dahi olmaksızın beni içine girmeye ve bu kayıkla ilerleyerek bir şövalyenin veya başı kesinkes fena halde bir belaya bulaşmış, muhtaç durumdaki başka önemli birinin yardımına koşmaya çağırıp davet ediyor; çünkü şövalye kitaplarının ve bu kitaplarda konuşmaları geçen büyücülerin iş yapma adetleri böyledir. Bir şövalyenin başı sıkıştığı ve işin içinden başka bir şövalyenin yardımı olmaksızın çıkamayacağı zaman birbirlerine iki üç bin fersah, hat-

ta daha fazla mesafede bile olsalar, hemen kendisini ya bir bulutun üzerine yerleştirir ya da bir binebileceği bir kayık gönderirler ve göz açıp kapayıncaya kadar hava veya deniz yoluyla yardımının gerekli olduğu yere istedikleri gibi anında götürüverirler. Yani Sancho, işte bu kayık da aynı sebepten dolayı buraya konmuştur ve bunun da böyle olduğu şu anımızın gündüz olduğu kadar aşikardır. Şimdi bu fırsat kaçmadan önce Rocinante ile eşeği bağla; Tanrı yardımcımız olsun, zira çıplak ayaklı periler gelip yalvaracak olsalar bile kimse beni kayığa binmekten men edemeyecek."

"Madem öyle," diye yanıtladı Sancho, "nasılsa zatıaliniz artık saçmalık mı desem ne desem bilemediğim bu durumlarla adım başı karşılaşacaksınız, o halde boyun eğip durumu kabullenmekten başka çare yok; zaten ne demişler: 'Eğ ki başını, alasın mükâfatını.' Ama yine de ben kendi vicdanımı rahatlatmış olmak için zatıalinizi uyarmak isterim: Bu kayık bana hiç de büyülü bir kayık gibi gözükmüyor, daha çok civardaki balıkçılardan birininmiş gibi sanki, zira dünyanın en iyi tirsi balığı buradan çıkarılır."

Sancho bir yandan bu sözleri ederken bir yandan hayvanları da büyücülerin koruyup kollamasına bırakarak ağaca bağlıyor, yüreğindeki sıkıntıyı gittikçe büyütüyordu. Don Quijote hayvanları yalnız bıraktıkları için üzülmemesini, onları bu kadar aksâ yollara ve mekânlara getiren kişinin rızıklarını sağlamayı da bileceğini söyledi.

"Akâ ne demek, anlamadım," dedi Sancho, "hayatımda böyle bir laf duymuşluğum yok."

"Aksâ demek," diye yanıtladı Don Quijote, "uzak demektir. Anlamamanda şaşılacak bir şey yok, çünkü senin eski lisanı bilmek gibi bir mecburiyetin bulunmuyor. Kimisi vardır, bildiğini söyler, ama aslında bilmez."

"Hayvanlar bağlı artık," diye karşılık verdi Sancho. "Şimdi yapmamız gerekiyor?"

"Ne mi yapmamız gerekiyor?" diye yanıt verdi Don Quijote. "Haç çıkarıp demir alacağız; yani kayığa bineceğiz ve kayığın bağlı olduğu halatları keseceğiz."

Kayığa bir sıçrayışta atladıktan sonra Sancho da peşinden aynısını yaptı. Halatı kesmesiyle birlikte kayık kıyıdan yavaş yavaş uzak-

laşmaya başladı. Nehrin içine doğru yaklaşık iki metre gitmişlerdi ki Sancho artık sonunun geldiğini düşündüğü için tir tir titriyordu. Ama hiçbir şey onu eşeğinin anırmasını işitmek ve Rocinante'nin ipini çözmek için çırpındığını görmek kadar üzemezdi. Dönüp efendisine dedi ki:

"Eşek gittiğimize üzülüp anırıyor, Rocinante ise ipinden kurtulup peşimizden suya atlamak için uğraşıyor. Vah, canım dostlarım, bizi sizden uzaklaştıran bu çılgınlık bir an önce aklıselimliğe dönse de bizi yeniden sizin yanınıza götürse!"

Ardından öyle içli bir ağlama tutturdu ki Don Quijote suratını asıp büyük bir hiddetle çıkıştı:

"Neden korkuyorsun, ödlek mahluk? Neye ağlıyorsun, yumuşak herif? Kim senin peşinden geliyor, kim rahat bırakmıyor, ev faresi yürekli? Neyin eksik, bolluk içinde yokluk çeken nankör? İskit Dağlarında yalınayak mı geziyorsun acaba, yoksa birazdan bizi açık denizlere kavuşturacak olan şu sakin sakin akan nehrin üzerinde arşidük misali bir kayığın üzerine mi kurulmuşsun? Yine de bir yetmiş seksen fersah yol gitmişizdir şimdiye; kutup yüksekliğini ölçebileceğim bir usturlabım olsaydı yanımda, ne kadar gittiğimizi söylerdim sana. Yine de ben bu işten biraz olsun anlıyorsam, iki zıt kutup noktasını tam ortadan kesen ekvator hattını ya geçmişizdir ya birazdan geçeceğizdir."

"Zatıalinizin dediği bu halatı geçtiğimiz zaman ne kadar yol almış olacağız, peki?" diye sordu Sancho.

"Çok," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü gelmiş geçmiş en büyük kozmografya âlimi Batlamyus'un hesabına göre, dediğim hatta vardığımızda dünyanın deniz ve kara alanlarının toplamı olan üç yüz altmış derecenin yarısını geçmiş olacağız."

"Aman Tanrım," dedi Sancho, "zatıaliniz dediklerinize şahit olsun diye kalkmış kâfirin, sidikli ucubenin tekini gösteriyorsunuz bana."

Don Quijote Sancho'nun kozmografya alimi Batlamyus'un ismi ve hesaplarından çıkardığı yoruma epey güldü ve şöyle dedi:

"Şunu bilmelisin ki, Sancho, İspanyollar ve Doğu Hint Adalarına gitmek için Cadiz limanından yola çıkan kişiler için bu bahsettiğim hattı geçtiklerinin bir göstergesi de gemideki herkesin bitlerinin öl-

mesidir. Ağırlığınca altın bile verseler koca gemide bir tane bit bulamazsın. Bu nedenle, Sancho, elinle bacağını bir yokla bakalım, canlı bir şey bulursan şüphelerimizden kurtuluruz; bulamazsan hattı geçmişiz demektir."

"Ben bunların hiçbirine inanmıyorum," diye cevap verdi Sancho, "ama yine de zatialinizin bana verdiği emri yerine getireceğim. Gerçi bütün bunları yapmamızın gereğini de anlamış değilim; ben kıyıdan daha beş metre öteye gitmediğimizi kendi gözlerimle görüyorum, daha hayvanların yanından bile uzaklaşmadık. İşte Rocinante ile eşek bıraktığımız yerde oldukları gibi duruyorlar. O noktaya bakınca görüyorum ki daha bir karınca mesafe gitmedik, yemin ederim."

"Sancho, sen dediğimi yap, başka da bir şey düşünme. Sen yerküre ve gökküreyi meydana getiren renklerden, hatlardan, paralellerden, zodyaktan, tutulum çemberlerinden, kutuplardan, gündönümlerinden, ekinokslardan, gezegenlerden, burçlardan, yönlerden, ölçümden ne anlarsın. Bunların hepsini ya da birkaçını bilseydin, hangi paralelleri geçtiğimizi, hangi burçları gördüğümüzü, hangi takımyıldızlarını geride bıraktığımızı ve hangilerinden geçmekte olduğumuzu avucunun içi gibi bilirdin şimdi. Tekrar söylüyorum, kendini bir yokla bakalım; bembeyaz, düz bir kağıt yaprağından bile daha temizsindir bence."

Sancho vücudunu yokladı; elini sol dizinin kavisli boşluğunda yavaşça ve nazikçe gezdirdikten sonra başını kaldırıp efendisine baktı ve dedi ki:

"Ya bu deneme yöntemi yanlış ya zatialinizin dediği yere varmadık, hatta fersah fersah uzağız."

"Nedenmiş?" diye sordu Don Quijote. "Bir şey mi buldun?"

"Birtakım şeyler hatta!" diye yanıtlado Sancho.

Ardından parmaklarını silkeleyip elini nehre sokarak yıkadı. Kayık nehir akıntısının ortasından sakin sakin süzülüyordu. Kayık, ortada kayığı iten ne gizli bir zekâ ne de saklı bir büyücü olmaksızın suyun kendi akıntısında yavaş yavaş ilerlemekteydi.

Tam bu sırada nehrin ortasında birkaç tane kocaman su değirmeni bulunduğunu fark ettiler. Don Quijote değirmenleri görür görmez Sancho'ya seslendi:

"Görüyor musun? İşte dostum, yardımına koşmak için buraya kadar getirilmiş olduğum, başı dertte olan şövalyenin veya kötü muamele altında tutulan kraliçe ya da prensesin bulunduğu kent, şato veya kale burası olmalı."

"Zatıaliniz hangi uğursuz kentten, şatodan veya kaleden bahsediyor, efendim?" dedi Sancho. "Görmüyor musunuz? Onlar nehrin ortasında buğday öğüten su değirmenleri."

"Sus, Sancho," dedi Don Quijote, "değirmen gibi gözükebilirler, ama değiller. Dedim sana, büyüler her şeyi değiştirip olduklarından farklı gösteriyor. Gerçekten bir şeyi başka bir şeye dönüştürüyorlar demiyorum, öyleymiş gibi gözüküyor. Ümitlerimin son sığınağı Dulcinea'mın dönüşümü hadisesi de bunu göstermişti."

Bu sırada nehrin akıntısının tam ortasına girmiş olan kayık o ana kadarki yavaşlığını artık korumamaya başladı. Nehrin üzerinden ilerleyen bir kayığın değirmenin çarklarının akıntısına kapılıp gitmek üzere olduğunu fark eden değirmenciler kayığı durdurabilmek için ellerinde uzun uzun sırıklarla dışarı fırladılar. Yüzleri ve elbiseleri hep un içinde kaldığı için hiç de tekin bir görüntü sergilemedikleri gibi avazları çıktığı kadar bağırmaya başlamışlardı:

"Ulan lanet herifler! Nereye gidiyorsunuz? Kafayı mı üşüttünüz? Değirmenlerde boğulup un ufak mı olmak niyetiniz, derdiniz ne sizin?"

"Ben sana demedim mi, Sancho," dedi bunun üzerine Don Quijote, "bileğimin gücünü göstermemin gerekeceği bir yere geldiğimizi söylemedim mi? Bak ne adi magandalar çıktı kaşıma! Bak kaç tane dev bana kafa tutuyor, kaç tane ucube yaratık bizi korkutmaya çalışıyor... Şimdi görürsünüz siz, alçak herifler!"

Kayıkta ayağa kalktıktan sonra olanca gücüyle bağırıp değirmencilere tehditler savurmaya başladı:

"Sizi kendini bilmez, adi herifler! İster düşük, ister soylu, her ne sınıftan veya konumdan olursa olsun, o şatonuzda ya da hapishanenizde zorla tuttuğunuz kişiyi derhal serbest bırakın ve hür iradesini kendisine geri takdim edin. Bana adıyla sanıyla La Manchalı Don Quijote derler, namıdiğer Aslanlar Şövalyesi, işte yüce tanrıların bu serüveni mutlulukla sonlandırma emrini verdiği kişi benim!"

Bunu söylerken elini kılıcına attı ve değirmencilerle havada bir kılıç dövüşüne başladı. Fakat duydukları bu abukluklara bir anlam veremeyen değirmenciler sırıklarıyla kayığı durdurmaya koyuldular. Kayık artık iyice akıntıya kapılmış, değirmenin çarklarına doğru ilerlemekteydi.

Sancho derhal dizlerinin üzerine çöküp Tanrı'ya yürekten yakarmaya, kendisini bu apaçık tehlikeden bir an önce kurtarması için yalvarmaya başladı. Nitekim, değirmencilerin sırıklarıyla kayığı ittirmek suretiyle durdurmaları sonucunda kurtarılmış oldular. Ancak bu değirmenciler yine de kayığın alabora olup Don Quijote ile Sancho'yu suya düşürmesine mâni olamadılar. Bereket Don Quijote kuğu gibi yüzebiliyordu; gerçi üzerindeki zırhın ağırlığı yüzünden iki defa suyun dibini boylamıştı. Değirmenciler suya atlayıp onları yukarı çekmeselerdi, ikisi de oracıkta son nefeslerini verecekti.

Karaya çıktıklarında susuzluktan ölmek şöyle dursun, her yanları sırılsıklam olmuştu. Sancho yine dizlerinin üzerine çöküp ellerini birbirine kavuşturdu ve gözlerini gökyüzüne dikerek Tanrı'ya kendisini efendisinin gözü kara istek ve davranışlarından ilelebet kurtarması için uzun mu uzun bir dua etti.

O sırada kayığın sahibi balıkçılar da yanlarına geldi. Değirmen çarklarının kayığı paramparça ettiğini görünce Sancho'yu soymaya, Don Quijote'den kayığın parasını istemeye koyuldular. Don Quijote ise sanki hiçbir şey olmamış gibi müthiş sakin bir tavır takınarak kayığın parasını memnuniyetle ödeyeceğini, ancak öncelikle o şatoda rehin tuttukları kişiyi veya kişileri sağ salim serbest bırakmaları gerektiğini söyledi.

"Ne kişisi, ne şatosundan bahsediyorsun deli herif?" diye yanıtladı değirmencilerden biri. "Değirmene buğday öğütmeye gelenleri mi alıp götürmek istiyorsun yoksa?"

"Yeter!" diye öfkeyle söylendi Don Quijote. "Bu rezil herifleri rica minnet ikna etmeye çalışmak, çölde vaaz vermekle aynı şey. Bu serüvende iki cesur büyücü karşı karşıya gelmiş olacak; birinin yaptığını öteki bozuyor: biri bana kayığı veren, öbürü alabora eden. Bunları Tanrı kurtarsın; bütün dünyayı bir yalan dolan, uydurma dümen sarmış, gidiyor. Benden bu kadar artık."

Ardından sesini iyice yükseltip değirmenlere doğru dönerek şöyle dedi:

"Bu şatoda rehin tutulan dostlarım, her kimseniz beni bağışlayın. Hem benim hem sizin adınıza büyük talihsizlik, ama sizi bu azaptan kurtaramıyorum. Bu serüven başka bir şövalyeye ayrılmış olmalı."

Bu sözlerinin peşinden balıkçılarla anlaşıp kayıkları için

elli riyal ödedi. Sancho bu parayı istemeye istemeye çıkarıp verirken şöyle dedi:

"Böyle iki kayık gezisi daha yapsak, bütün başkenti batırırız biz."

Balıkçılar ve değirmenciler bu son derece olağandışı kılıktaki iki adama bakıyor, şaşkınlıklarından Don Quijote'nin dediklerine de sorduğu sorulara da hiçbir anlam veremiyorlardı. Nihayet ikisinin de deli olduğuna karar verdikten sonra değirmenciler değirmenlerine, balıkçılar kulübelerine geri döndüler. Don Quijote ve Sancho ise hayvanlarının yanına dönerken aynı zamanda hüzünlü hallerine de geri dönmüş oldular ve büyülü kayık macerası da böylece son buldu.

OTUZUNCU BÖLÜM

Don Quijote'nin karşısına çıkan güzel avcı kadınla yaşadıklarına dair

Şövalye ve silahtar, hayvanlarının yanına epey keyifsiz ve sıkıntılı bir halde döndüler. Bilhassa Sancho'nun tadı büsbütün kaçmıştı, zira bir şey parasına dokundu mu onun ta yüreğine dokunmuş oluyor, sanki gözbebeğini ellerinden almışlar gibi hissediyordu. Sonunda tek kelime konuşmaksızın hayvanlarına bindikleri gibi meşhur

nehri terk ettiler. Don Quijote kendisini sevgilisiyle ilgili hayallere kaptırmışken Sancho ise ilerleyip yükseleceği günleri düşünüyor, fakat o sırada bu günler onun epey uzağında gözüküyordu. Çünkü her ne kadar biraz budala da olsa, efendisinin davranışlarının hepsinin ya da en azından büyük bir kısmının büsbütün abeslikten ibaret olduğunu görebiliyor ve efendisiyle herhangi bir münakaşaya veya veda sahnesine girmeden hizmetinden çıkıp evine dönmenin bir fırsatını kolluyordu. Gelgelelim talih, olayların onun düşündüğünün tam tersi şekilde gelişmesini buyurmuştu.

Velhasıl ertesi gün tam günün kavuştuğu sırada, ormanlık bir alandan çıkarlarken Don Quijote'nin, bakışlarını yeşil bir çayıra çevirmesiyle, çayırlık alanın ta öteki ucunda kuşlarıyla birlikte ava çıkmış bir avcı grubunun yanlarına doğru yaklaşmakta olduğunu görmesi bir oldu. Biraz daha yaklaşınca aralarında yeşil koşum takımlarıyla bezeli, gümüş eyerli bembeyaz bir atın üzerinde gelen zarif mi zarif bir hanımın bulunduğunu fark etti. Kendi de baştan aşağı yeşil kıyafetlere bürünmüş olan hanımın öyle göz kamaştırıcı bir ihtişamı vardı ki ihtişam kelimesi adeta onda vücut buluyordu. Sol elinde bir atmaca taşıdığından Don Quijote kadının birlikte geldiği bütün avcıların efendisi konumunda, soylu bir hanımefendi olduğunu düşünüyordu ve nitekim öyleydi de. Sonra Sancho'ya dönüp şöyle dedi:

"Sancho, oğlum; git koş da şu güzel atın sırtında, elinde atmacayla gelen hanımefendiye benim, yani Aslanlar Şövalyesi'nin güzeller güzeli zatıalilerinin ellerini öptüğümü ve eğer müsaade ederse bizzat gidip öptükten sonra gücümün son kertesine kadar ve ekselansları emrettiğince kendisinin hizmetinde bulunacağımı söyle. Yalnız nasıl konuştuğuna çok dikkat et, Sancho; sakın kelimelerinin arasına o senin atasözlerinden birini karıştırayım deme."

"Karıştıracak adamı buldunuz tam da!" diye yanıt verdi Sancho. "Ben ha! Sanki hayatımda ilk defa soylu ve yüce bir hanıma mesaj iletiyorum!"

"Dulcinea hanımefendiye götürdüğün haber hariç," diye karşılık verdi Don Quijote, "ben başka ilettiğin bir mesaj bilmiyorum; an azından benim hizmetimdeyken iletmedin."

"Doğru," diye yanıtladı Sancho, "ama borcuna sadık olan teminattan çekinmez; ayrıca para varsa o düdük çalınır. Yani diyorum ki beni hiç uyarmanıza lüzum yok; her şeye hazır olduğum gibi her şeyden de az buçuk anlarım."

"İnanırım, Sancho," dedi Don Quijote, "haydi git sağlıcakla, Tanrı yolunu açık etsin."

Sancho eşeği her zamankinden daha süratle sürerek yıldırım hızıyla yola çıktı ve güzel avcı hanımın bulunduğu yere vardığında hayvandan inip dizlerinin üzerine çöktükten sonra dedi ki:

"Güzel hanımefendi, şurada görünen Aslanlar Şövalyesi adlı şövalye benim efendim olur. Ben de kendisinin silahtarıyım; memleketimde bana Sancho Panza derler. Kısa bir süre öncesine kadar Mahzun Yüzlü Şövalye adıyla anılan bu Aslanlar Şövalyesi zatıaliniz ekselanslarından kendisinin yanınıza kadar gelip isteğini yerine getirebilmesi, yani kendisinin söylemesinin yanında benim de düşündüğüme göre, zatıaliniz güzeller güzeli majestelerinin hizmetinde

bulunabilmesine sizin yüksek rızanız, onayınız ve lütfunuzu göstererek müsaade buyurmanızı istememe için gönderdi. Eğer müsaade buyurursanız hem kendi şerefinize şeref katacak bir iş yapmış olacaksınız hem de efendim lütufların ve saadetlerin en yücesine nail olmuş olacak."

"Sayın sadık silahtar," diye yanıtlamaya girişti hanımefendi, "siz filhakika bu tür haberlerin iletilmesinde gerekli bulunan bütün kuralları harfi harfine yerine getirdiniz. Lütfen yerden kalkınız; Mahzun Yüzlü Şövalye gibi bu kadar methini duyduğumuz büyük bir şövalyenin silahtarının diz çökmesi doğru değil. Lütfen ayağa kalkın, sevgili dostum; efendinizin yanına gidin ve bu yakınlardaki sayfiye evimizde kocam dükle benim hizmetimize memnuniyetle kabul edileceğini kendisine iletin."

Sancho hayretler içinde ayağa kalktı. Bu nazik hanımefendinin güzelliği kadar kibarlığı ve nezaketi karşısında da şaşırmış, ama en çok da efendisi Mahzun Yüzlü Şövalye'yi tanımasına hayret etmişti. Aslanlar Şövalyesi ismini kullanmamasını ise efendisinin bu ismi henüz yakın zamanda almasından olmalıydı. Unvanı hâlâ meçhul olan düşes tam bu sırada Sancho'ya şu soruyu sordu:

"Söyle bakalım, silahtar kardeşim: Bu efendim dediğiniz kişi, hakkında La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote başlığıyla basılı bir kitabın bulunduğu, Tobosolu Dulcinea adlı bir sevgilisi olan kişi değil mi?"

"Ta kendisi, hanımefendi," diye yanıtladı Sancho, "yine o hikâyede geçen ya da geçmesi gereken Sancho Panza adlı silahtar da bendeniz oluyorum; tabii beşikteyken ismimi değiştirmedilerse, yani matbaada demek istedim."

"Son derece memnun oldum," dedi düşes. "Gidin, Sancho kardeşim, gidin ve efendinize hanemde başımızın üzerinde yeri olduğunu, beni bundan çok mutlu edecek bir şeyin bulunmadığını söyleyin."

Bu harikulade yanıtı alan Sancho büyük bir memnuniyetle efendisinin yanına döndü ve o soylu hanımefendinin söylediklerinin hepsini, kendisinin güzelliği, nezaketi ve zarafetini o köylü ağzıyla ballandırara ballandıra anlattı. Don Quijote eyeri üzerinde kasım

kasım kasılarak doğruldu, ayaklarını üzengilere iyice yerleştirdi, siperliğini yerine yerleştirdi, Rocinante'yi mahmuzladı ve müthiş bir hafiflikle düşesin ellerini öpmeye gitti. Don Quijote yolda ilerleyedursun, düşes de kocası dükü çağırıp bütün olan biteni anlattı. Her ikisi de kitabın birinci kısmını okumuş olup Don Quijote'nin çılgın mizacını bildiklerinden, kendisiyle tanışmak için büyük bir zevkle ve sabırsızlıkla beklemeye başladılar. Yanlarında kaldığı süre boyunca huyuna gidip her dediğini onaylayacak, kendisini tam bir gezgin şövalye gibi ağırlayacak, ikisinin de hem okuyup hem büyük hayranlık duydukları şövalyelik kitaplarında yazan tüm merasimleri yerine getireceklerdi.

Bu sırada Don Quijote yanlarına varmış ve siperliğini kaldırmıştı. Tam atından ineceği sırada Sancho yetişip üzengiyi onun için tutmaya yeltendi, ama eşeğinden inerken şansına bir ayağı semerin iplerinden birine takıldı. Bir türlü sıyrılamayınca ağzı ve göğsü yere yapışık halde, ipe öylece asılı kaldı. Üzengisi tutulmadan attan inmeye alışık olmayan Don Quijote ise Sancho'nun üzengileri tutmak için çoktan yanına geldiğini sanarak vücudunun bütün ağırlığını bir anda bırakıverince Rociante'nin muhtemelen zaten iyi yerleştirilmemiş olan eyerini de peşinden sürükledi ve eyerle birlikte yere kapaklandı. Duyduğu utanç yüzünden Sancho'ya dişlerinin arasından okkalı küfürler savurdu; o ise hâlâ ayağı iplere bağlı halde olduğu yerde durmaktaydı.

Dük, avcılarına derhal Don Quijote ve silahtarının yanına koşmalarını emretti. Avcılar Don Quijote'yi yerden kaldırdılar; düşüşünden dolayı fena durumdaydı, ama ayaklarını elinden geldiğince sürüyerek ilerledi ve bu iki soylu efendisinin karşısında diz çökmeyi başardı. Ancak dük buna katiyen müsaade etmedi ve derhal atından indiği gibi Don Quijote'yi kucakladıktan sonra şöyle dedi:

"Üzgünüm, Mahzun Yüzlü Şövalye, topraklarım üzerine daha attığınız ilk adımda yaşadığınız tecrübenin böyle talihsiz bir tecrübe olmasınız istemezdim. Ne var ki silahtarların dikkatsizliği sıklıkla böyle kötü neticeler doğuruyor ne yazık ki."

"Sizinle tanışmakla yaşadığım tecrübenin kötü olmasına imkân yok, aziz prens," diye karşılık verdi Don Quijote. "Yeryüzünün en

dip köşelerine bile düşmüş olsaydım, yine sizi görmenin yaşattığı şerefle oradan da çıkmasını bilirdim. O silahtarım olacak rezil doğru düzgün eyer bağlamaktan çok dilinin kemiğini çözüp saçma sapan laflar etmeyi biliyor. Ancak ister yere düşmüş ister ayakta, ister yayan ister at sırtında olayım, daima hem sizin hem hayat yoldaşınız olan o dünyanın nezaket abidesi, güzeller güzeli prenses hanımefendinin hizmetinde olacağım."

"Aman yavaş olun, saygıdeğer La Manchalı Don Quijote!" dedi dük. "Tobosolu Donya Dulcinea hanımefendinin yanında başka güzelliklerin övülmesi doğru olmaz."

Bu sırada artık ipten kurtulmuş olan Sancho Panza yanlarına geldi ve daha efendisinin bir şey söylemesine fırsat vermeden dedi ki:

"Tobosolu Dulcinea hanımefendimin güzelliği inkâr edilemez, bunu yalnızca kabul etmek mümkündür; ama akla gelmeyen başa gelirmiş. Hem duyduğuma göre bu doğa dedikleri şey, kilden çanak yapan bir çömlekçiye benzermiş; güzel bir çömlek yapan ikincisini, üçüncüsünü, hatta yüzüncüsünü de yapabilir yeri geldiğinde. Böyle söylüyorum, çünkü düşes hanımefendimin de güzellikte Tobosolu Dulcinea hanımefendimden aşağı kalır yanı yok, yemin ederim."

Don Quijote düşese dönüp dedi ki:

"Majesteleri yeryüzünde hiçbir gezgin şövalyenin benimki kadar geveze ve komik bir silahtarı olmadığını tahmin edebiliyordur. Zatıaliniz ekselansları birkaç günlüğüne hizmetlerimi kabul buyururlarsa ne kadar haklı olduğumu kendileri de göreceklerdir."

Düşes buna şu yanıtı verdi:

"Sancho'nun böyle eğlenceli olmasını ben şahsen pek kıymetli buluyorum, zira akıllı olduğuna delalet ediyor. Senyor Don Quijote, zatıaliniz de gayet iyi biliyordur ki neşe ve hoşluk kıt zekâlarda barınmaz. İyi yürekli Sancho komik ve eğlenceliyse ben buradan kendisinin akıllı olduğu kanaatine varıyorum."

"Geveze de aynı zamanda," diye ekledi Don Quijote.

"Daha iyi ya," dedi dük, "en eğlenceli şeyleri anlatmak birkaç kelimeyle olacak şey değildir. Şimdi bunlarla vakit kaybetmeyelim, gelin saygıdeğer Mahzun Yüzlü Şövalye..."

"Aslanlar Şövalyesi demeniz gerekiyor majesteleri," dedi Sancho, "artık Mahzun Yüz de kalmadı, böyle biri de yok."

"Aslanlar Şövalyesi olsun o halde," diye devam etti dük. "Aslanlar Şövalyesi bu yakınlarda bulunan şatoma gelsin; burada kendisi gibi yüksek bir kişiliğin nasıl ağırlanması icap ediyorsa o şekilde ağırlanacaktır. Zaten ben ve sevgili düşes, şatomuza gelen tüm gezgin şövalyelere bu biçimde muamele ederiz."

Bu sırada Sancho Rocinante'nin eyerini güzelce hazır etmişti artık. Don Quijote atına, dük güzeller güzeli başka bir ata bindi ve düşesi de aralarına alarak birlikte şatonun yolunu tuttular. Düşes Sancho'dan birlikte ilerlemelerini istedi, çünkü nükteli yorumlarını dinlemekten büyük zevk duyuyordu. Sancho bu emri ikiletmeden üçünün arasına katılarak bu sohbetin dördüncü üyesi olmuş oldu. Düşes de dük de bu durumdan son derece memnundular, zira böyle bir gezgin şövalye ile böyle bir gezgin silahtarı şatolarında ağırlayacakları için ikisi de kendilerini pek talihli addediyorlardı.

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM

Pek çok büyük meseleye dair

Sancho, düşesle arasında büyük bir samimiyet kurduğunu düşündüğünden tarif edilemez bir mutluluk içindeydi, çünkü düşesin

şatosunda da Don Diego'nun ve Basilio'nun evlerinde bulduğunun aynısını bulacağını tahmin ediyordu. Kendisi ehlikeyif bir şahsiyet olduğundan ne zaman karşısına bir ziyafet fırsatı çıksa katiyen kaçırmazdı.

Hikâyede anlatılana göre, onlar daha sayfiye evine ya da şatoya varmadan, dük önden giderek tüm hizmetkârlarına Don Quijote'ye nasıl muamele edileceğine dair emir vermişti. Bu yüzden Don Quijote düşesle beraber şatonun kapısına gelir gelmez baştan aşağı ince kızıl satenden, yerlere sürünen upuzun kıyafetler giyinmiş iki uşak veya seyis çıkıp don Quijote'yi neredeyse daha en olduğunu anlamasına fırsat vermeden kucakladılar ve şöyle dediler:

"Majesteleri gidip saygıdeğer düşesimizi atından indirsinler, efendim."

Don Quijote söyleneni yaptı ve yaparken sırf bu attan indirme meselesiyle ilgili ikisi karşılıklı müthiş kibar laflar ettiler. Ancak sonun-

da düşesin kararlılığı baskın geldi; atından dükün kollarında olmadığı sürece katiyen inmek istemiyordu, çünkü böyle büyük bir şövalyeye bu kadar ehemmiyetsiz bir iş vermek hiç yakışık alır şey değildi.

Sonunda, dükün çıkıp düşesi attan indirmesinin ardından geniş çe bir avluya girdiler. Burada iki güzeller güzeli genç kız yanlarına gelip Don Quijote'nin omuzlarına kızıl renkli kocaman bir pelerin attılar ve bir anda avlunun her yanı kadınlı erkekli bir sürü hizmetkârla doluverdi. Hepsi birden haykırıyordu:

"Gezgin şövalyelerin şanı, biricik çiçeği, hoş geldiniz!"

Hepsi olmasa da da çoğu, Don Quijote ile dük ve düşesin üzerine, küçük kristal şişelerden ıtırlı sular serperken Don Quijote ise bütün bu olan biten karşısında hayrete düşüyordu. O gün kendisine de tıpkı geçmiş çağlarda şövalyelere gösterildiğini okuduğu muamelenin aynısı gösterildiği için ilk defa yalnızca kendi hayalinde değil, gerçekten tamı tamına bir gezgin şövalye olduğunu hissetti.

Eşeği bir kenarda bırakıp düşesin yanına yapışarak şatoya girdi. Fakat eşeği bir başına bıraktığından vicdanı rahat etmeyince, diğerleriyle birlikte düşesi karşılamaya çıkmış olan saygıdeğer bir yaşlı kalfaya yaklaştı ve alçak sesle şöyle dedi:

"Gonzalez hanımefendi, ya da zatıalinizin adı her ne ise..."

"Adım Donya Rodriguez de Grijalba," diye yanıt verdi kadın. "Ne emretmiştiniz, kardeşim?"

Sancho buna şöyle yanıt verdi:

"Zatıaliniz benim için şatonun kapısına kadar çıkma lütfunu gösterirseniz çok sevinirim; orada benim boz bir eşeğim olacak. Zatıalinizden ricam, onun ahıra götürülmesini sağlamanız ya da kendiniz bizzat götürüp yerleştirmeniz. Zira biraz ürkek bir hayvandır, yalnız kalmaya da pek alışkın değildir."

"Efendisinin aklı da hizmetkârınınki kadarsa yandık demektir!" diye yanıtladı kalfa kadın. "Haydi yürüyün, kardeşim. Size de sizi buraya getirene de lanet olsun. Gidin, eşeğinize kendiniz bakın; biz bu evin kalfaları olarak böyle işler görmeyiz."

"Ama sahiden söylüyorum," diye karşılık verdi Sancho, "efendimden duydum, ki kendisi bu hikâyelerin hepsinden anlar; Lanzarote'nin hikâyesinde şöyle diyormuş:

Bretanya kazandığında
Hanımefendiler onu bekler,
Kalfalar eşeğini gözler;

Benim eşeğime gelince, ben onu Senyor Lanzarote'nin o koca beygirine bile değişmem."

"Kardeşim, çeneniz düşecekse bu lakırdıları beğenenlere, üstüne para ödeyecek olanlara saklayın," dedi kalfa kadın. "Benden size metelik çalışmaz, olsa olsa bir incir çıkar."

"Epey olgun bir incir olur herhalde," diye cevap verdi Sancho, "yılların tecrübesini daha aşağısına vermezsiniz!"

"Ulan, orospunun evladı," dedi kalfa kadın öfkeden deliye dönerek, "ben yaşımın hesabını Tanrı'ya veririm, size değil, sarımsak suratlı adi herif."

Bu sonuncusunu yüksek sesle söylediği için düşes de duydu. Geri dönüp baktı ve kalfa kadının öfkeden kıpkırmızı kesildiğini görünce kime bu kadar kızdığını sordu.

"Şu iyi kapli adama," diye yanıtladı kalfa kadın, "kalkmış benden şatonun kapısında duran eşeğini hemen ahıra götürmemi istiyor. Bir de ne bileyim nerede, birtakım hanımlar filanca Lanzarote'yi iyileştirmişler de, kalfalar da eşeğine bakmış da onu örnek diye veriyor. Yetmiyormuş gibi bir de bana ihtiyar demeye kalktı."

"Bunu ben de kendime yapılacak en büyük hakaret sayardım," diye karşılık verdi düşes.

Sonra da Sancho'ya dönerek dedi ki:

"Şunu bilin ki, dostum Sancho, Donya Rodriguez aslında epey genç. Başına taktığı o başlığı da yaşından değil, daha çok ne kadar yetkili bir konumda olduğunu belirtmesi amacıyla kullanıyor."

"O yüzden söylediysem iki gözüm önüme aksın," diye karşılık verdi Sancho, "eşeğimi çok sevdiğimden öyle dedim; benim için öyle değerli ki ancak sayın Donya Rodriguez hanımefendi kadar iyi yürekli birine teslim edebilirdim."

Bütün bunları işiten Don Quijote şöyle dedi:

"Bu lafların sırası mı şimdi, Sancho?"

"Efendim," diye yanıtladı Sancho, "herkes neyi konuşması gerekiyorsa, istediği yerde konuşabilmeli; benim eşeğim burada aklıma

düştü, burada eşeğimden konuştum. Ahırda aklıma düşseydi ahırda konuşurdum."

Bunun üzerine dük dedi ki:

"Sancho çok doğru söylüyor, kendisinde kabahat bulabileceğimiz bir durum yok; eşeğe istediği kadar yem verilecek. Hiç endişelenmeyin, Sancho; sizin kadar iyi bakılacak kendisine."

Don Quijote hariç herkesin gayet hoşuna giden bu sohbet devam ederken merdivenleri çıkıp Don Quijote'yi içi altın ve brokar işli zengin kumaşlarla bezeli bir odaya aldılar. Altı genç kız zırhını çıkarmasında yardımcı olarak kendisine uşaklık etti; hepsi, Don Quijote'nin gerçek bir gezgin şövalye muamelesi gördüğüne inanması için ne yapacaklarına ve Don Quijote'ye nasıl davranacaklarına dair dük ve düşesten ayrıntılı talimat almışlardı. Don Quijote zırhı çıkarıldıktan sonra dapdar dizlikleri ve güderi yeleğiyle, upuzun boyuyu sırık gibi öylece kalakaldı; iki yanağı adeta ağzının içinden birbirini öpüyordu. Eğer efendilerinden kendilerini tutmaları yönünde kesin talimat almamış olsalardı, kendisine hizmet etmekte olan genç kızlar bu görüntü karşısında oracıkta kahkahayı koyuverirlerdi.

Kendisine yeni bir gömlek giydirebilmek için üstündekileri çıkartmak istediler, ama katiyen kabul etmedi; iffetlilik gezgin bir şövalye için en az yüreklilik kadar önemliydi. Ama sonunda gömleği Sancho'ya vermelerini söyledi. Ardından içine şatafatlı bir yatağın yerleştirildiği, büyük salonun yanındaki ufak bir odaya Sancho'yla birlikte geçti ve burada soyunup yeni gömleği giydi. Sancho'yla yalnız kaldıklarından emin olduktan sonra dedi ki:

"Şimdi söyle bakalım, seni yeni moda şaklaban, eski moda şavalak seni: Onun gibi şerefli, onun kadar hürmet hak eden bir kalfa hanıma hakaret etmek, onurunu kırmak yakışık alıyor mu sence? Eşeği hatırlamanın sırası mıydı, yoksa efendilerine bu kadar iyi davranan bu insanlar hayvanlara iyi bakmayacaklar mıydı sence? Tanrı aşkına, uslu dur Sancho; ipliğini ne adi bir kumaştan yapıldığını anlamalarına izin verecek kadar pazara çıkarma. Bak, Tanrı'nın cezası, şunu unutma ki hizmetkârları ne kadar saygın ve soylu olursa, efendi de o kadar itibar görür. Prenslerin diğer insanlar karşısındaki en büyük üstünlüklerinden biri de budur: hizmetkârları da en az kendileri kadar iyidir. Sen

ne sersemsen, benim talihim de o kadar betermiş ya, ah! Senin adi bir köylü ya da şaşkın bir mankafa olduğunu görürlerse beni de bir dolandırıcı, üçkağıtçı bir şövalye zannedecekler, anlamıyor musun? Hayır, dostum Sancho, lamı cimi yok; bu ayakbağı lafazanlıklardan derhal kurtulacaksın. İnsan gevezeliğe ve maskaralığa düştü mü, daha karşısına çıkan ilk engelde tökezleyip sefil bir soytarı olur çıkar. Dilini tut, ağzından çıkacak lafları önceden düşün, tart. Şunu sakın unutma ki artık Tanrı'nın yardımı ve benim bileğimin gücü sayesinde hem şöhret hem servette arşa yükseleceğimiz noktaya varmış bulunuyoruz."

Sancho ağzına mühür vuracağına, amaca uygun düşmeyen, iyice düşünülüp taşınılmamış bir laf etmeden önce kendi dilini bağlayacağına söz verdi; hiç merak etmesine gerek yoktu, kim olduklarını hayatta ele vermeyecekti.

Don Quijote giyindi, kılıcını göğsüne asılı çapraz kayışa yerleştirdi, kızıl pelerinini omuzuna attı, kızların verdiği yeşil satenden başlığı taktı ve bu kılıkla büyük salona geçti. Sağlı sollu yerleştirilen hizmetkâr kızlar burada ellerini yıkaması için sular hazırlamış bekliyorlardı. Suları müthiş bir saygı ve merasim havası içinde takdim ettiler.

Bunun peşinden başkâhyayla beraber on iki uşak onu yemeğe götürmek için salona geldi; evsahipleri kendisini bekliyordu. Uşaklar Don Quijote'yi aralarına aldıktan sonra büyük bir gösteriş ve debdebe içinde diğer salona götürdüler; buraya yalnızca dört kişilik servisin hazır edildiği kocaman ve zengin bir masa kurulmuştu. Dük ve düşes kendisini karşılamaya salonun kapısına çıktılar; yanlarında soylu evlerin idaresini üstlenen ağırbaşlı bir din adamı da bulunuyordu. Kendileri soylu doğmadıkları için soylu olanlara nasıl soylu davranmaları gerektiğini öğretemeyenlerden, soyluların soyluluğunun kendi fikirlerinin darlığıyla ölçülmesini isteyenlerden, idaresini elinde bulundurdukları kişilere tutumlu olmayı öğretmeye çalışırken onları sefil edenlerden, işte Don Quijote'yi karşılamak için dük ve düşesin yanında gelen bu ağırbaşlı din adamı bunlardan biri olsa gerekti. Karşılıklı binlerce kibar laf edildikten sonra nihayet Don Quijote'yi ortalarına alarak masaya oturmaya geçtiler.

Dük, Don Quijote'nin başköşeye geçmesini istedi. Don Quijote bu teklifi önce reddetti ama dük o kadar çok üsteledi ki sonunda kabul

etmek durumunda kaldı. Din adamı öbür başa oturdu, dük ve düşes ise karşılıklı olarak iki yana geçtiler.

Bütün bunlar olurken Sancho da oradaydı ve bu soylu insanların efendisini nasıl onurlandırdıklarını gördükçe şaşkına dönüyordu. Başköşeye oturma meselesinde dük ile Don Quijote'nin birbirlerine böyle nazikçe ısrar ettiklerini işitince dedi ki:

"Eğer zatıalileriniz müsaade ederse, size bu tür oturma meselelerinde benim köyümde ne yapıldığına dair bir hikâye anlatmak isterim."

Sancho bu sözleri söyler söylemez Don Quijote titremeye başladı; kesin bir şeyler saçmalayacaktı yine. Sancho efendisine bakıp aklından neler geçtiğini tahmin edince şöyle dedi:

"Endişelenmeyin, saygıdeğer efendim, yanlış veya konuyu saptıracak bir şey söyleyeceğimi sanmayın sakın. Zatıalinizin yakın zaman öncesinde bana çok veya az, doğru veya yanlış konuşmak konusunda verdiğiniz nasihatleri unutmadım."

"Ben hiç de öyle bir şey anımsamıyorum, Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, "ne söyleyeceksen söyle ama çabuk söyle."

"Söyleyeceğim şey o kadar gerçek ki," dedi Sancho, "burada hazır bulunan efendim Don Quijote de beni yalancı çıkarmayacaktır zaten."

"İstediğin kadar yalan söyle," diye karşılık verdi Don Quijote, "seni durduracak değilim. Ama ne söylediğine dikkat et."

"Öyle iyice dikkat ettim ki dünya yansa bir şeycik olmaz, zaten birazdan göreceksiniz."

"Majesteleri bu sersemi buradan çıkarma emri verseniz iyi olur," dedi Don Quijote, "bin tane zırvalık edecek şimdi."

"Dükün başı için," dedi düşes, "Sancho benim yanımdan bir adım öteye gitmeyecek; kendisine çok düşkünüm, pek zeki, pek akıllı biri."

"Mukaddes Ekselansları çok yaşasın," dedi Sancho, "madem benim zekâm konusunda böyle güzel şeyler düşünüyorsunuz; gerçi hiç hak etmiyorum ya neyse. Anlatmak istediğim hikâye şöyle: 'Benim köyümdeki bir asilzade birini evine davet etmişti. Bu asilzade çok zengin ve soylu biriydi, zira Medina del Campo'daki Alamos-

lardandı, sonra Donya Mencia de Quiñones'le evlendi. O da Santiago Tarikatı şövalyelerinden don Alonso de Marañon'un kızıdır. Bu şövalye Herradura'da boğulmuştu da bizim köyde onun yüzünden yıllar önce o kavga çıkmıştı hani. Bildiğim kadarıyla efendim Don Quijote de o kavgaya karışmıştı, demirci Balbastro'nun oğlu Hayırsız Tomasillo o kavgada yaralanmıştı hatta..' Öyleydi, değil mi, efendim? N'olursunuz söyleyin, yoksa bu saygıdeğer efendiler beni yalancı zannedecekler."

"Buraya kadar ben sizin yalancıdan ziyade lafazanın teki olduğunuzu düşünüyorum," dedi din adamı, "ama biraz sonra ne düşünürüm bilmem."

"O kadar çok şahit, o kadar çok kanıt gösteriyorsun ki, Sancho, doğruyu söylediğini inkâr edemem. Anlatmaya devam et, ama hikâyeyi de kısa kes, zira günlerce bitiremeyecekmişsin gibi bir hale soktun."

"Hiçbir şeyi kısa keseceği falan yok," dedi düşes, "bilakis nasıl biliyorsa öyle anlatsın da isterse altı günde bitiremesin; kaç gün sürese sürsün, hayatımın en güzel günleri olur."

"O halde devam edeyim, saygıdeğer efendilerim," dedi Sancho, "'avcumun içi gibi tanıdığım bu asilzade –zira evi benim evime bir ok atımı mesafededir– yoksul ama şerefli bir çiftçiyi evine davet etmişti.'"

"Haydi, kardeşim," dedi bunun üzerine din adamı, "bu hızla anlatırsan öbür dünyaya kadar gitsen yine de bitiremeyeceksin."

"Tanrı'nın izniyle yarı yola gelmeden bitiririm," diye yanıtladı Sancho, "Dediğim gibi çiftçi kendisini davet eden asilzadenin evine varınca, huzur içinde yatsın zira kendisi artık vefat etti, hatta melek gibi öldüğünü söylerler, ben kendim görmedim, hasat vaktiydi, Tembleque'ye gitmiştim..."

"Tanrı aşkına, oğlum, Tembleque'den hemen dönün de asilzadeyi gömmeyi filan bırakın. Daha fazla cenaze istemiyorsanız, bir an evvel bitirin şu hikâyeyi."

"Neyse efendim," diye devam etti Sancho, "'bu ikisi tam masaya oturacakken,' bakın şimdi düşünüyorum da iyice gözümün önüne geldi...

Dük ve düşes Sancho'nun hikâyeyi böyle lafı dolandıra dolandıra, ikide bir duraksayarak anlatışının muhterem din adamına verdiği rahatsızlıktan müthiş keyif alırken Don Quijote ise sinir ve öfkesinden kudurmak üzereydi.

"Yani işte," dedi Sancho, "'bu ikisi dediğim gibi tam sofraya oturacakken çiftçi masanın başköşesine asilazadenin geçmesi için, asilzade de aynı şekilde kendi evinde kendi emirlerine uyulması gerektiğinden, çiftçinin geçmesi için ısrar ediyormuş. Ama kibarlığıyla ve iyi terbiye almış olmasıyla övünen çiftçi katiyen kabul etmemiş. Sonunda sabrı tükenen asilzade iki elini de çiftçinin omuzlarına koyarak adamı zorla oturtmuş ve demiş ki: Oturun yahu, ne mankafa adamsınız; zaten ben nereye otursam orası size baş olacak.' İşte hikâye bu; konudan saptığımı da hiç düşünmüyorum açıkçası."

Don Quijote renkten renge giriyor, bu renklerin hepsi esmer yüzünde tek tek görülüyordu. Dük ve düşes Don Quijote'yi daha fazla utandırmamak için kahkahalarını bastırmak zorunda kaldılar, çünkü Sancho'nun münasebetsizlik ettiğini fark etmişlerdi. Bu konuyu kapatmak ve Sancho'nun başka saçma laflar zırvalamasına engel olabilmek için düşes Don Quijote'ye Dulcinea hanımefendiyle ilgili ne havadisleri olduğunu, o sıralar kendisine devlerden veya başka kötü kimselerden herhangi bir hediye gönderip göndermediğini sordu; şimdiye kadar pek çoklarını mağlup etmiş olsa gerekti. Don Quijote şöyle yanıt verdi:

"Saygıdeğer hanımefendi, talihsizliklerimin başlangıcı olmuş olsa da hiçbir zaman sonu gelmeyecek. Pek çok devi mağlup ettim ve kendisinin huzuruna pek çok aşağılık adamı, serseriyi gönderdim, fakat büyülendikten sonra akla gelebilecek en çirkin çiftçi kızı kılığına sokulduğuna göre, gidenler kendisini nasıl bulacaklar ki?"

"Bilemiyorum," dedi Sancho Panza, "bence dünyanın en güzel varlığı. En azından çevikliğine ve sek sek sekişlerine yetişecek cambaz olmadığını biliyorum. Yemin ederim, saygıdeğer düşes, eşeğin üstüne yerden bir sıçrayışı var, kedi sanarsınız kedi."

"Siz onun büyülendiğini gördünüz mü, Sancho?" diye sordu dük.

"Ne demek gördüm mü!" diye cevap verdi Sancho, "Bu büyü numarasını ilk düşünen zaten benim, başka kim olacak? Benim peder bey kadar büyüle yemin ederim!"

Devler, düzenbaz herifler ve büyülerden bahsedildiğini duyan din adamı bu adamın, dükün her zaman hikâyesini okuduğu La Manchalı Don Quijote olduğunu anladı. O ise her zaman dükü ayıplar, böyle saçmalıkları okumanın saçmalığın ta kendisi olduğunu söylerdi. Şüphelerinin doğru olduğundan iyice emin hale geldikten sonra çok öfkelendi ve düke dedi ki:

"Saygıdeğer efendim, bu iyi yürekli adamın ne yaptığının hesabını Yüce Efendimiz'e vermeniz gerekiyor. Bu Don Quijote, ya da artık Don Ahmak mı, adı her neyse, bence Ekselansları'nın düşündüğü kadar deli falan değil. Ama siz bu saçmalıkları devam ettirmesi için öyle fırsatlar veriyorsunuz ki eline."

Ardından Don Quijote'ye dönüp konuşmasına devam etti:

"Ya siz, kalın kafalı andaval, gezgin şövalye olduğunuzu, devleri yendiğinizi, kötü adamları ele geçirdiğinizi de kim soktu aklınıza? Haydi hayırlısıyla gidin yolunuza, gittiğiniz yol açık olsun: Evinize dönün, varsa çocuklarınızı yetiştirin, işinize bakın. Avare avare dünyayı gezip vakit kaybetmekten, sizi tanıyan tanımayan herkesin alay konusu olmaktan vazgeçin. Tanrı aşkına, dünyada gezgin şövalyelerin olduğunu da nereden çıkardınız? İspanya'da nerede dev görülmüş, La Mancha'nın neresinde kötü adamlar varmış, büyülenmiş Dulcinea'lar, hakkınızda anlatılan bütün o zırvalıklar neredeymiş yahu?"

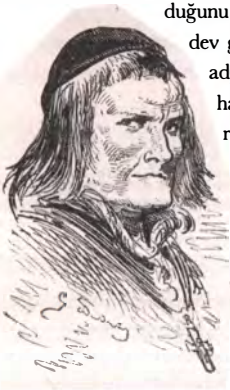

Don Quijote bu yaşlı adamın söylediklerini dikkatle dinledi ve konuşmasını bitirdiğini fark edince dük ve düşese hiç mi hiç aldırış etmeden, suratında öfkeden deliye dönmüş bir ifadeyle ayağa fırladı ve dedi ki...

Fakat verdiği cevap kendine ait başlı başına bir bölümü hak ediyor.

OTUZ İKİNCI BÖLÜM

Don Quijote'nin sansürcüsüne verdiği cevabın yanında diğer ciddi ve eğlenceli olaylara dair

Don Quijote ayağa kalktı, cıva yutmuş gibi baştan ayağa tir tir titriyordu. Sabırsız bir ses tonuyla, adeta kekeleyerek dedi ki:

"Şu anda bulunduğum yer, karşılarında durduğum insanlar ve zatıalinizin mesleğine karşı her daim duyduğum ve hep duyacağım saygı beni şu anda gerçekten ne kadar öfkeli olduğumu göstermekten alıkoyuyor. Hem bu söylediğim sebeplerden hem de cüppeli meslekle-rin silahının kadınların silahıyla aynı, yani dil olduğunu bildiğimden, ben de kendi dilimi kullanarak zatıalinizle eşit bir mücadeleye gireceğim; açıkçası sizden çirkin hakaretler değil güzel nasihatler beklenir-di. Saygılı ve iyi niyetli tenkitler farklı tutum ve yöntemler gerektirir. Beni böyle herkesin içinde ve sert bir şekilde kınamakla her türlü iyi tenkit hududunu aşmış oldunuz, zira tenkit dediğimizin kabalıkla de-ğil kibarlıkla yapılması uygun düşer. Üstelik günahın kendisinin ne ol-duğunu bilmeden günahkâra deli ve ahmak demek de yakışık almaz. Şimdi gelin bana söyleyin bakalım: Bende hangi delilikleri gördünüz de bana suç biçmeye ve hakaretler yağdırmaya kalkıyorsunuz, evime

geri dönmemi, işlerimin başına geçmemi, çocuklarım olup olmadığını bile bilmeden karımın ve çocuklarımın yanına dönmemi emrediyorsunuz? Hiç düşünmeden etmeden başkalarının hanesine girip ev sahiplerinin idaresini üzerinize almaktan başka yapacak işiniz yok mu? Bir üniversite yurdunun kısıtlı koşulları içinde yetişmiş, yirmi otuz fersahı geçmeyen bir alan dışında dünyayı görmemiş, tanımamış birinin durup dururken şövalyelik kurallarını belirlemeye, gezgin şövalyeleri yargılamaya kalkması doğru mu? Dünyayı dolaşmak, dünya nimetlerinin değil, bilakis iyileri ölümsüzlük katına çıkaracak meşakkatli yolların peşine düşmek boş iş midir, yoksa boşa geçmiş bir vakit midir, sorarım size. Eğer şövalyeler, büyük beyefendiler, soylular, asil ailelerden gelenler bana ahmak deseydi bunu telafi edilemez bir hakaret sayardım ama asla ve kat'a şövalyelik yollarına adım atmamış okumuşlar bana aptal demiş, metelik vermem. Ben bir şövalyeyim ve Yüce Tanrı'nın müsaadesiyle şövalye olarak öleceğim. Kimileri kibirli hırsın geniş yollarını, kimileri köle ruhlu adi yaltakçılığı, öbürleri aldatıcı riyakârlığı, bazıları ise gerçek dinin yolunu seçer. Fakat yıldızımın peşinden giden ben, gezgin şövalyeliğin dar yollarından yürüyorum ve bu yolda yürümek uğruna serveti bir kenara atsam da onurumu bu işe hiç bulaştırmıyorum. Yaraları sardım, kötülükleri iyileştirdim, saygısızlıkları cezalandırdım, devleri yendim, canavarları ezdim. Âşığım, çünkü gezgin şövalyelerin üzerine düşen vazife budur, başka bir sebepten değil. Âşığım, ama ahlaksız bir âşık değilim, aşkın platonik olanını seçenlerdenim. Benim bütün niyetim her zaman iyi hedeflere yöneliktir, herkese iyilik etmek, kimseye kötülük etmemekten ibarettir. Böyle düşünen, bunu kendine meşgale tutan, bunu yapmaya uğraşan kişi ahmak adıyla anılmayı hak ediyorsa, bunu söylemek size düşer ekselansları dük ve düşes hazretleri."

"Yaşayın be!" dedi Sancho. "Efendim, saygıdeğer senyorum, kendinizi savunmanız için daha da başka hiçbir laf etmeyin, çünkü dünyada söylenecek de düşünülecek de üzerinde diretilecek de başka hiçbir şey kalmadı. Hem bu beyefendi dünyada gezgin şövalyelerin bulunmuş olduğunu, hatta şu anda da bulunduğunu inkâr ediyorsa, acaba ne söylediğinin farkında olmamasında şaşılacak bir şey olabilir mi ki?"

"Acaba," dedi din adamı, "siz efendinizin bir ada vaadinde bulunduğu söylenen o Sancho Panza mı oluyorsunuz?"

"Evet, o oluyorum," diye yanıtladı Sancho. "Hem de o adayı herkes kadar hak ediyorum. Ben 'bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim'cilerdenim, 'doğduğun yer değil, doyduğun yer'cilerdenim, 'iyi ağacın altına kurulanın gölgesi de iyi olur'cularda nım. Ben sevgili efendimin yanına kurulmuşum, aylardır onun yanındayım; artık Tanrı'nın iziyle ben de onun gibi olacağım. O yaşasın, ben de yaşayayım! Ne onun yöneteceği imparatorluk biter ne de benim adam eksik kalır."

"Hayır, elbette kalmaz, dostum Sancho," dedi bunun üzerine dük, "ben Senyor Don Quijote adına, boşta olan adalarımdan birini size veriyorum, hiç fena bir ada da sayılmaz."

"Dizlerinin üzerine çök, Sancho," dedi Don Quijote, bahşettiği bu lütuf için ekselanslarının ayaklarını öp."

Sancho söyleneni yaptı. Bunu gören din adamı masadan kalktı, öfkeden deliye dönmüş bir halde dedi ki:

"Sırf şu üzerimdeki cüppe yüzünden bile zatıaliniz ekselanslarının en azından bu günahkârlar kadar ahmak olduğunu söylemek mecburiyetindeyim. En aklı başındakiler bile deliliklerini onayladıktan sonra onların deli olmasında şaşılacak bir şey yok ki! Ekselansları onlarla kalsın, kendileri evde oldukları müddetçe ben kendi evimde olacağım. Telafisi olmayacak şeyleri tenkit ettiğim için de affınızı diliyorum."

Ardından tek bir kelime daha etmeden ve tek bir lokma dahi yemeden çıktı gitti. Dük ve düşesin yalvarıp yakarmaları da hiç fayda etmedi. Gerçi dük zaten rahibin bu zamansız öfkesi yüzünden patlattığı kahkahasına hâkim olmaya çalışmakla meşgul olduğundan pek bir şey de söyleyememişti. Sonunda gülmesi bitince Don Quijote'ye dönüp şöyle dedi:

"Sayın Aslanlar Şövalyesi, zatıaliniz kendi adınıza öyle onurlu bir cevap verdiniz ki bu durumu düzeltmek için üzerine söyleyecek başka bir şey yok. Zaten ne kadar büyük bir hakaret gibi gözükse de aslında değil, zira nasıl ki kadınların söyledikleri hakaret sayılamazsa, rahiplerinki de sayılmaz; zatıalinizin bunu çok daha iyi biliyor olması lazım."

"Doğru," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü onuru kırılamayacak birinin başkasının onurunu kırması da mümkün değildir. Kadınlar, çocuklar ve rahipler nasıl ki kendilerini müdafaa edemezler, her ne kadar hakarete uğrayabilseler de onurları kırılmaz. Zatıaliniz ekselanslarının da bildiği gibi, hakaret ile onur kırmak arasında fark vardır. Birinin onurunu kırmak, ancak bunu yapabilecek olan, yapan ve sonuna kadar devam ettiren kişinin harcıdır; hakaret ise onur kırıcı olmadan da herhangi bir yerden gelebilir. Misal: Birisi saldırıya uğrama kuşkusu taşımadan sokakta duruyor; silahlı on adamın yanına gelip bu kişiye saldırdığını varsayalım, o da elini kılıcına atıp üzerine düşen görevi yerine getirdi diyelim; ama rakipleri sayıca üstün olduğundan başladığı işi yerine getirip intikamını almasına engel oldu. Bu durumda bu kişi hakarete uğramıştır, ama onuru kırılmış sayılmaz. Yine başka bir örnek de bunu kanıtlayacaktır: Adamın biri arkasını dönmüş duruyor olsun. Birisi arkasından gelip adama saldırdı ama saldırdıktan sonra da hiç beklemeden kaçtı diyelim; öbürü peşinden koştu ama yakalayadı. Şimdi dayak yiyen hakarete uğramıştır, ama onuru kırılmamıştır, çünkü saldırının sonuna kadar götürülmesi gerekir. Dayağı atan kişi, sinsice saldırıya geçmiş olmasına rağmen, eğer elini kılıcına atıp beklese, rakibiyle karşı karşıya gelse, dayağı yiyen öbürü bu sefer hem hakarete uğramış hem de onuru kırılmış olurdu. Hakarete uğramış olur, çünkü hain bir saldırıya maruz kalmıştır; onuru kırılmıştır, çünkü saldırıya geçen kaçmamış, sonuna kadar dimdik beklemiştir. Dolayısıyla lanet düello yasalarına göre ben hakarete uğrayabilirim lakin onurum kırılamaz; zira çocuklar da kadınlar da karşı koyamaz, kaçamazlar, durup beklemek için hiçbir sebepleri yoktur. İşte aynı durum kutsal dinimizle iştigal edenler için de geçerlidir, çünkü bu üç tip insan da saldırı ve savunma silahlarından yoksundur. Tabiatları gereği kendilerini savunmaya geçerler elbette, ancak kimseyi rencide edecek konumda değillerdir. Daha az önce onurumun kırıldığına dair bir şeyler söylemiş olsam da şu anda bunun katiyen mümkün olmadığını söylüyorum, zira onuru kırılamayacak birinin başkasının onurunu kırması da mümkün değildir. İşte bu sebeplerden dolayı o iyi yürekli adamın bana söylediklerinden dolayı üzgün olmamam gerekir, kaldı ki değilim. Yalnızca biraz

daha kalsa iyi olurdu çünkü dünyada, ne geçmişte ne de günümüzde, hiçbir zaman gezgin şövalyelerin olmadığını söylerken ne büyük bir hataya düştüğünü kendisine göstermek isterdim. Amadis ya da onun soyunun devamı olan sayısız kişiden biri bile bu söylediklerini duysaydı zatualilerinin sonu pek iyi olmazdı."

"Kalıbımı basarım öyle," dedi Sancho. "Yukarıdan aşağı bir kılıç darbesi indirir, adamı nar gibi ortadan ikiye ayırırlar ya da şöyle olgun bir kavun gibi de olabilir. Pek severler böyle gülünç şakaları canım! Yemin ederim, Montaubanlı Renaud bu küçük adamın ettiği lafları duysa ağzına öyle bir tokat indirirdi ki adam üç sene konuşamazdı. Onlara bir bulaşsın da, ondan sonra ellerinden nasıl kurtuluyormuş görürüz!"

Düşes Sancho'yu dinledikçe gülmekten kırılacak gibi oluyordu. Artık efendisine kıyasla onun çok daha komik ve çok daha deli olduğuna kesin kanaat getirmişti ve o sırada pek çok kişi kendisiyle aynı fikirdeydi. Sonunda Don Quijote sakinleşti ve yemekler yendi bitti; sofra kaldırıldıktan sonra içeri dört genç kız girdi, birinin elinde gümüşten bir tas, diğerinin elinde yine gümüşten bir ibrik vardı. Üçüncüsü omuzunda iki adet saf kumaştan, kar beyaz havlular taşıyor, kollarını yarıya kadar sıvamış olan dördüncüsü ise beyaz ellerinde (ellerinin beyaz olduğuna hiç şüphe yok zaten) yusyuvarlak bir Napoli sabunu tutuyordu. Elinde tas olan genç kız harikulade bir zarafet ve hafiflikle gelip tası Don Quijote'nin sakalının altına yerleştirdi. Bu sırada Don Quijote o köyde eller yerine sakalları yıkamanın adetten olduğunu düşünerek bu merasim karşısında nutku tutulmuş halde tek kelime etmeden olanları izliyordu. Bunun üzerine sakalını uzatabildiği kadar öne uzatmasıyla ibrikten suların dökülmeye başlaması bir oldu. Sabunu tutan kız sakalını büyük bir çeviklikle ovuşturarak havaya kar tanelerini andıran sabun köpükleri savurmaya başladı. Yalnızca sakalını değil bütün yüzünü ve gözlerini de sabunlayınca itaatkâr şövalye gözlerini yummak zorunda kaldı. Dük ve düşesin sergilenen merasimden hiç haberleri olmadığı için bu tuhaf yıkama sahnesi nerede son bulacak diye bekliyorlardı. Sakalı yıkayan kız Don Quijote'yi bir avuç sabun köpüğüne buladıktan sonra su bitmiş numarası yaparak Senyor Don Quijote beklerken ibrikçi kızı

biraz daha su getirmeye yolladı. Kız söyleneni yaptı ve Don Quijote akla gelebilecek en gülünç ve tuhaf görüntü içinde orada öylece kalakaldı.

Orada buluna herkes, ki sayıları epey çoktu, Don Quijote'ye bakıyordu. Onu öyle yarım metre uzunluğundaki aşırı esmer boynuyla, gözleri kapalı, sakalları sabun köpüğü içinde gördükleri düşünülürse kahkahayı koyuvermemeleri gerçekten şaşılacak derecede bir basiret göstergesiydi. Numarayı tertiplemiş olan kızlar ise efendilerinin gözlerine bakmaya cesaret edemediklerinden bakışlarını öne eğmişlerdi. Efendilerine gelince, onlar hem öfkelerine hem kahkahalarına hâkim olmaya çalışıyor, ne yapacaklarını bilemiyorlardı: Böyle bir şeye cüret ettikleri için kızları cezalandırsınlar mı, yoksa Don Quijote'yi o halde görme zevkini onlara tattırdıkları için mükâfatlandırsalar mı, karar veremiyorlardı. Sonunda ibrikçi kız geri döndü ve Don Quijote'yi yıkama işini bitirdiler. Ardından havluları getiren kız yüzünü güzelce kuruladı. Sonra dördü birden önünde abartılı bir saygıyla eğilip salondan çıkmaya yeltendiler, fakat Don Quijote kendisiyle alay edildiğini anlamasın diye dük, elinde tas olan genç kıza seslendi:

"Gelin beni de yıkayın, ama dikkat edin de su bitmesin."

Cin gibi zeki olan kız durumu hemen anlayıp yanına gitti ve tası Don Quijote'ye yaptığı gibi bu sefer düke yaklaştırdı. Onu da aceleyle yıkayıp güzelce sabunladılar; tertemiz hale getirip kuruladıktan sonra reveranslarını tekrarlayıp huzurlarından ayrıldılar. Daha sonra öğrenildi ki dük aslında eğer kendisini de Don Quijote'yi yıkadıkları kadar iyi yıkamazlarsa kızları bu arsızlıklarından dolayı cezalandıracağına içinden yemin etmiş, ama kızlar akıllılık ederek dükü de bir güzel yıkamış ve böylece gönlünü almışlardı.

Bütün bu yıkama merasimini izleyen Sancho kendi kendine şöyle dedi:

"Aman Tanrım! Bu memlekette şövalyelerin sakallarını yıkamak gibi silahtarınkini de yıkamak adet olabilir mi acaba? Çünkü ruhum üzerine yemin ederim, bana da çok lazım. Hatta üstüne bir de ustura vursalar çok daha büyük bir iyilik yapmış olurlar."

"Ne söyleniyorsunuz kendi kendinize, Sancho?" diye sordu düşes.

"Hanımefendi, diyorum ki," diye yanıtlamaya girişti Sancho, "diğer prenslerin malikânelerinde sofra kaldırıldıktan sonra ellere su döküldüğünü duyardım, ama sakalların yıkanıp paklandığını duymamıştım. O yüzden çok yaşamak, çok şey görmek iyidir; gerçi bir de ömrü uzun olanın göreceği dert de çok olur derler, ama böyle yıkanıp temizlenmek sıkıntıdan çok zevk sayılır."

"Üzülmeyin, dostum Sancho," dedi düşes. "Ben nedimelerime sizi de yıkamalarını söylerim, gerekirse kese bile atarlar."

"Sakallarımı yıkasınlar, bana yeter," diye yanıtladı Sancho, azından şimdilik. Zaman ne gösterir, onu ancak Tanrı bilir."

"Baş kâhya," dedi düşes, "Sancho efendinin istediğini yapın, nasıl istiyorsa harfi harfine yerine getirin."

Baş kâhya, Sancho beyefendinin bütün isteklerine uyulacağı yanıtını verdi ve ardından yemeğe gitti. Giderken Sancho'yu da yanında götürdü. Böylece masada dük ve düşesle birlikte yalnızca Don Quijote kalmış oldu. Pek çok ve çeşitli konulardan bahsettiler, ama konuştukları her şey illaki bir şekilde silahşörlük uğraşı ve gezgin şövalyeliğe bağlanıyordu.

Düşes, Don Quijote'ye Tobosolu Dulcinea hanımefendinin güzelliğini ve yüz hatlarını tarif etmesi için yalvardı; zira kuvvetli bir hafızası olduğu görülüyordu. Güzelliğinin alıp yürüttüğü şanına bakılacak olursa bütün yeryüzünün, hatta bütün La Mancha'nın en güzel yaratığı olmalıydı. Don Quijote düşesin kendisinden ne istediğini duyunca derin bir iç çekti ve dedi ki:

"Eğer yüreğimi göğsümden söküp çıkarabilseydim ve şu masanı üzerindeki tabaklardan birine, zatıaliniz majestelerinin önüne seriverebilseydim, dilimi düşünmesi bile neredeyse mümkün olmayan şeyi size anlatma zahmetinden kurtarmış olurdum, zira onu bütün güzelliğiyle o tabakta görebilirdiniz. Fakat ben şimdi neden eşsiz Dulcinea'nın güzelliğini tek tek, bütün ayrıntılarına varana kadar anlatmaya teşebbüs edeyim? Değil mi ki bu görev benden başka adamlara düşer? Bu işle Parrhasius'un, Timanthes ve Apelles'in fırçalarının, Lysippos'un keskisinin meşgul olması, onu tablolara resmetmeleri, mermerlere ve tunçlara kazımaları, Ciceronyen ve Demosthenesyen belagatlarıyla övmeleri gerekmiyor mu zaten?"

"Demosthenesyen ne demek, Senyor Don Quijote?" diye sordu düşes. "bu kelimeyi hayatım boyunca hiç duymamıştım."

"Demosthenesyen belagat," diye yanıtladı Don Quijote, "Demosthenes'in belagatı demekle aynı şeydir. Ciceronyen de Ciceron'un belagatı oluyor ki bu ikisi dünyanın en büyük iki hatibidir."

"Doğrudur," dedi dük, "bu soruyu sormakla düşüncesizlik ettiniz. Fakat yine de Senyor Don Quijote onun güzelliğini bize tarif edebilirse çok memnun oluruz. Zira ben eminim ki en kabataslak tariflerinde bile dünyanın en güzellerini kıskandırıyordur."

"Aslında tarif ederdim etmesine elbette," diye yanıtladı Don Quijote, "ancak yakın bir zaman evvel başına gelen bir talihsizlik yüzünden hayalimdeki fikri bozulmuş durumda. O kadar ki bu talihsizliği tarif etmek şöyle dursun, oturup ağlayasım geliyor. Zira zatıalileriniz ekselanslarının bilmesini isterim ki birkaç gün öncesinde bu üçüncü kez yola çıkışım için kendisinin hayır duasını, lütfunu ve müsaadesini istemek amacıyla ellerini öpmeye gittiğimde karşımda aradığımdan farklı birini buldum: Kendisine büyü yapılmış, prensesten çiftçi kızına, güzelden çirkine, melekten şeytana, mis kokuludan pis kokuluya, kibardan taşralıya, saygın bir hanımefendiden bir erkek fatmaya dönüştürülmüştü. Tobosolu Dulcinea gitmiş, yerine köylü hödüğün teki gelmişti yahu!"

"Vay canına!" diye haykırdı bunun üzerine dük. "Dünyaya böyle bir kötülüğü kim edebilir? Onun havasına hava katan güzelliğini, büyüleyici zarafetini ve şanını yürüten o kalenderliğini kim alabilir elinden?"

"Kim mi?" diye yanıtladı Don Quijote. "Peşimdeki o sayısız haset büyücülerden biri elbette, başka kim olacak? İyilerin kahramanlıklarını karalayıp yok etmek, kötülerin yaptıklarını ortaya çıkarıp yüceltmek için bu dünyaya gelmiş o uğursuz ırkın soyu tabii ki. Büyücüler benim hep peşimdeydiler, hâlâ peşimdeler ve hem beni hem de benimle birlikte yaptığım bütün büyük şövalyelikleri nisyanın en derinliklerine gömene kadar da peşimi bırakmayacaklar. Beni en çok yaralanacağımı bildiğim yerden vurup incitiyorlar, çünkü biliyorlar ki gezgin bir şövalyenin sevgilisini elinden almak, onun gören gözlerini, yolunu aydınlatan güneşi, hayatını idame ettirdiği ekmeğini elinden

almak demektir. Bunu daha önce de pek çok sefer söyledim, yine tekrar ediyorum: Sevgilisi olmayan gezgin şövalye yapraksız ağaca benzer, temelsiz bir binadır, bedeni olmayan bir gölgedir adeta."

"Söylenecek başka şey yok," dedi düşes, "fakat yine de Senyor Don Quijote'nin birkaç gün önce gün yüzüne çıkan ve herkesin büyük beğenisini toplamış olan hikâyesine inanacak olursak, bu hikâyeden zatıalinizin Dulcinea hanımefendiyi hiç görmediği, bu hanımefendinin gerçek olmadığı, sizin onu kendi zihninizde yarattığınız ve istediğiniz güzellik ve özellikleri atfederek kendi gönlünüzce çizdiğiniz hayali bir karakter olduğu sonucu çıkıyor."

"İşte bu konuda söylenecek çok şey var," diye yanıtladı Don Quijote. "Dünyada Dulcinea diye biri var mı yok mu, hayali mi değil mi, bunu ancak Tanrı biliyor. Bunlar, kanıtları aranmak için sınırların zorlanmaması gereken meselelerdir. Ben sevgilimi ne yarattım ne doğurdum, yalnızca onu olması gerektiği gibi, yani ününü bütün dünyaya yayacak özellikleri kendinde barındıran bir hanımefendi olarak görüyorum, o kadar. Güzel ve lekesiz, ağırbaşlı ve mütevazı, sevgi dolu ve dürüst, kibar ve zarif, nazik ve terbiyeli, son olarak ise asaletin en yüksek kademelerinden geliyor, çünkü soylu kandaki güzellik, basit güzellerin erişemeyeceği bir mükemmellik seviyesinde parlar."

"Doğru," dedi dük, "fakat, Senyor Don Quijote, sizin kahramanlık hikâyelerinizi okuduktan sonra kendimi söylemeye mecbur hissettiğim birtakım şeyleri dile getirmeme müsaade ederseniz, diyebilirim ki bu hikâyeden yapılacak çıkarıma göre, Dulcinea'nın varolduğunu ve zatıalinizin tarif ettiği kadar da güzel olduğunu kabul edersek bile, yine de asalet konusunda Oriana'larla, Alastrajarea'larla, Madasima'larla ve zatıalinizin çok iyi bildiği bu tür kitaplarda daha sürüsüyle bulunan diğer kadınların hiçbiriyle denk değil."

"Buna karşılık söyleyebileceğim şu ki," diye yanıtladı Don Quijote, "Dulcinea kendi yaptıklarıyla ölçülmeli, onun erdemleri doğuştan gelen kanını yüceltiyor, mütevazı ve ahlaksız bir soyluya kıyasla erdemli kişi daha takdir edilesidir. Üstelik Dulcinea'nın kimi özellikleri onun tacıyla, asasıyla tam bir kraliçe olabileceğini gösteriyor. Güzel ve erdemli bir kadın çok büyük mucizeler yaratabilir; maddi olarak olmasa da manevi açıdan içinde çok daha büyük servetler gizlidir."

"Bana kalırsa, Senyor Don Quijote," dedi düşes, "zatıaliniz söylediğiniz her şeyde güvercin gibi ürkek ürkek ilerliyorsunuz, ama hani derler ya, kılı kırk yarıyorsunuz. Ben şu andan itibaren Tobosolu Dulcinea'nın varlığına, bugün de yaşadığına, çok güzel olduğuna ve Senyor Don Quijote gibi seçkin bir şövalyenin kendisine hizmet etmesini hak edecek kadar soylu bir aileden geldiğine hem kendim inanacağım, hem de hanemdeki herkesi, gerekirse efendim dükü bile inandıracağım. Bundan daha yüksek bir övgüde bulunamam, zaten aklıma da gelmez. Gelgelelim içimde ufak bir kuşkunun oluşmasına, hatta bu sebeple Sancho Panza'ya karşı belli belirsiz bir garez beslememe engel olamıyorum: Hikâyede anlatıldığına göre bu Sancho Panza o Dulcinea hanımefendiye zatıalinizin mektubunu götürdüğü sırada kendisini bir çuval buğday elerken buluyor, hatta üstüne bunun kızıl buğday olduğunu da ekliyor. Ama bu ayrıntı beni kendisinin soyluluğundan şüphe ettiriyor."

Don Quijote buna yanıt olarak dedi ki:

"Saygıdeğer hanımefendi, zatıaliniz ekselansları şunu bilmelidir ki benim başıma gelen hadiselerin hepsi ya da çoğu diğer gezgin şövalyelerin başına gelenlerden farklı şekilde cereyan ediyor. Her şey ya kaderin akıl sır ermez yöntemleriyle ya da kıskanç bir büyücünün kötülükleri yoluyla ortaya çıkıyor. Meşhur gezgin şövalyelerin tümünün ya da çoğunun kendine has belli bir özelliğinin bulunduğu artık kanıtlanmış bir gerçektir. Bazısına büyü işlemez, öbürünün bedenine nüfuz edilmesinin imkânı yoktur ve dolayısıyla yara almaz. Örneğin Fransa'nın On İki Şövalyesinden biri olan meşhur Orlando'nun sol ayağının tabanı dışında başka hiçbir yerinden yaralanmadığı, bunun da ancak bir toplu iğne ucuyla yapılabileceği anlatılır. Hatta Carpiolu Bernardo onu Roncesvalles'te öldürdüğü zaman, önce çelikle yaralayamayacağını fark etmiş, sonra Herkül'ün Toprak'ın oğlu olduğu söylenen o acımasız dev Antaios'u nasıl öldürdüğünü hatırlayınca o da Orlando'yu kollarıyla kavrayıp yerden havaya kaldırdığı gibi boğazlamışsı. Şimdi bu söylediklerimden benim de bu hususi özelliklerden birine sahip olabileceğim sonucunu çıkarabiliyorum; yaralanmama özelliği olamaz, çünkü etimin yumuşak olup hiç de nüfuz edilemez nitelikte olmadığı defalarca tecrübeyle sabit oldu. Yine büyünün etki etme-

mesi özelliği de olamaz, zira bir kafesin içine hapsolduğum vaki oldu ki bunu da büyücülük güçleri olanlar dışında kimse bana yapturamazdı. Ama o durumdan da kendimi kurtardığıma göre bunlardan başka da bana zarar verecek bir şey olduğunu düşünmüyorum. Dolayısıyla kötülüklerinin bana işlemediğini fark eden o büyücüler benden intikamlarını benim en sevdiğim kişi üzerinden alıyor ve yaşama sebebim olan Dulcinea'ya kötü muamele ederek beni canımdan bezdirmeye uğraşıyorlar. Bu nedenle bence silahtarım kendisine mektubumu iletti̇ği zaman onu basit bir köylü kızına çevirip eline buğday elemek gibi bayağı bir iş vermişlerdir. Fakat ben bunu daha önce de söyledim: o ellerindekiler kızıl buğday olmak bir yana, sıradan buğday bile değil, doğunun inci taneleriydi. Buna delil olarak da zatualiniz ekselanslarının şunu bilmesini isterim ki kısa bir vakit evvel Toboso'ya gittiğimde Dulcinea'nın sarayını bulamadım. Ertesi gün silahtarım Sancho kendisini gerçekte olduğu gibi, yani kâinatın en güzel kişisi olarak görmesine karşın bana kaba ve çirkin, hiç mi hiç akıllı olmayan bir köylü kızı gibi gözüktü, halbuki dünyanın en akıllısıdır o. Şimdi ben büyü etkisi altında olmadığıma ve olamayacağıma göre, mantıken büyü altına alınmış, değiştirilmiş, dönüştürülmüş, başka kılığa sokulmuş olan esas o oluyor. Düşmanlarım benden intikamlarını onun üzerinden aldılar ve ben artık onun için her daim gözyaşı dökerek yaşayacağım, ta ki kendisinin eski haline dönmüş olduğunu görene kadar. Bütün bunları da, Sancho'nun anlattığı Dulcinea'nın harman savurması veya tahıl elemesine kimse kulak asmasın diye anlatıyorum; zira bana farklı gösterilen bir şey pekâlâ ona da farklı gösterilmiş olabilir. Dulcinea, Toboso'da çok sayıda bulunan eski ve iyi asilzadelerden seçkin ve soylu bir aileye aittir. Buradan da mutlak suretle çıkacak sonuç, eşi benzeri olmayan Dulcinea'nın payına hiç de az şey düşmediği, gelecek çağlar boyunca köyünde şanının yürüyeceğidir; nasıl ki Troia Helen'le, İspanya ise La Cava'yla anılıyorsa, o da öyle anılacak, yalnızca onun unvan ve şöhreti diğerlerininkileri de aşacaktır. Öte yandan zatalilerinizin şunu anlamasını isterim ki Sancho Panza gezgin şövalyelere hizmet etmiş silahtarların en gülünçlerindendir. Bazen öyle abuk sabuk şeyler saçmalar ki acaba gerçekten aptal mı yoksa çok mu zeki diye düşünmek bile bir keyfe dönüşür. Kendisinin, kötü addedilmesi

sebep olan kurnazlıklar ettiği, şapşal dedirten potlar kırdığı olur. Hem her şeyden şüphe eder hem de her şeye inanır. Bazen sırf aptallığından kafa üstü yere çakılacak sanırken öyle akıllı laflar ediyor ki bir anda göğün en yüksek tepelerine yükseliveriyor. Yani kısacası üstüne bir şehir verecek olsalar ben onu başka bir silahtara değişmem. Bu yüzden kendisini zatıalinizin bahşetmiş olduğu yerin idaresine göndermenin iyi bir fikir olup olmadığından emin değilim. Bana kalsa bu bahsettiğiniz yeri yönetebilecek yeteneğe sahip, ama ben o aklının sivri uçlarını biraz törpüledikten sonra, artık her bir yerin idaresinin altından kralın vergilerini idare ettiği gibi kolaylıkla kalkacağından eminim. Hem zaten bir yerin valisi olmak için ne büyük bir yeteneğin ne de çok okumuş olmanın lüzumu bulunmadığını geniş tecrübelerle sabitlemiş bulunuyoruz. Etrafımız doğru düzgün okuma bilmeden kartallar gibi valilik yöneten yüzlercesiyle dolu. Mesele niyetlerinin iyi olması ve doğru olanı yapmak istemelerinde bitiyor; yoksa ne yapılacağı konusunda akıl danışacakları, onlara yol gösterecek insan eksik kalmaz, çünkü şövalyelikten gelen, herhangi bir tedrisattan geçmemiş, ama yardımcıları sayesinde hüküm verebilen valiler de var. Ben ona ne rüşvet alması ne de gereğinden az ceza vermemesini salık veririm, bir de aklımda tuttuğum başka birtakım şeyler daha eklerim. Artık zamanla bunların hepsi hem Sancho'ya yarar sağlar hem de yöneteceği ada için faydalı olur."

Dük, düşes ve Don Quijote konuşmalarının tam bu noktasına geldiklerinde malikanede bir bağırış çağırış duyuldu. Sancho patır kütür içeri girdi. Boynuna önlük niyetine bir paçavra bağlamıştı. Arkasından bir yığın hizmetkâr, daha doğrusu bir yığın aşçı yamağı ile düşük seviyeli işlerde çalışan başka insanlar geliyordu. Biri elinde ufak bir su teknesi taşıyordu ve suyun rengiyle pisliğine bakılırsa bulaşık suyu olduğu belliydi. Elinde tekne olan Sancho'nun peşini bırakmıyor, nereye gitse o da arkasından gidip su dolu tekneyi sakallarının altına yerleştirmeye çalışıyor, başka bir yamak da sakallarını yıkamaya uğraşıyordu.

"Neler oluyor, çocuklar?" diye sordu düşes. "Nedir bu? Bu iyi yürekli adama ne yapmaya çalışıyorsunuz öyle? Kendisinin müstakbel bir vali olduğunu unuttunuz mu yoksa?"

Berberlik yapan yamak buna şu yanıtı verdi:

"Bu beyefendi âdeti yerine getirmek istemiyor, efendim dükün ve kendi efendisi senyorun yıkandığı gibi yıkanmaya yanaşmıyor."

"İstiyorum, elbet," diye yanıt verdi Sancho müthiş bir öfkeyle, "ama havlular biraz daha temiz olsun, su biraz daha berrak olsun, o elleriniz de bu kadar pis olmasın istiyorum. Efendiminkiyle alakası yok bunun; onu meleklerin gül sularıyla yıkadınız, beni şeytan suyuyla yıkamaya kalkıyorsunuz. Ülkelerle prens saraylarının âdetleri ancak dert vermedikleri ölçüde iyidir, ama buranın yıkanma âdetleri kefaret ödemekten beter. Sakallarım tertemiz benim, öyle acayip şeylere ihtiyacım yok. Beni yıkamaya, yıkamayı geçtim kafamdaki, yani sakallarımdaki tek bir tele dokunmaya kalkacak olana öyle bir yumruk atarım ki elim kafatasının içine gömülür kalır, hiç kusura bakmayın. Bu meransimler de sabunlamalar da bana ev sahibinin misafirperverliğinden çok muziplik gibi geliyor."

Düşes Sancho'nun nasıl hiddetlendiğini görüp söylediklerini işitince neredeyse gülmekten yerlere yatacaktı, ama Don Quijote onu öyle, boynunda çaput bezinden pis havlu, peşine avam mutfak ahalisi takılmış sefil bir halde görmekten hiç hoşlanmamıştı. Bunun üzerine konuşmak için dük ve düşesten müsaade istediğini gösteren abartılı bir reverans yapıp ağırbaşlı bir ses tonu takınarak bu serseri güruhuna şöyle dedi:

"Ey, sayın beyefendiler! O delikanlıyı rahat bırakın ve derhal geldiğiniz yere geri dönün ya da artık gönlünüz nereye isterse oraya gidin. Benim silahtarım herkes kadar temiz, sizin o tekneleriniz de zaten ona ufak kalır. Siz benim lafımı dinleyin de bırakın onu, çünkü ne o ne de ben bu tür şakalara hiç gelemeyiz."

Sancho sözü onun ağzından aldı ve şöyle devam etti:

"Yok! Gelsinler de bu orman kibarıyla dalga geçsinler, bakalım ben nasıl geliyormuşum şakalarına! Getirin bir tarak ya da artık paşa gönlünüz ne istiyorsa getirin de tarayalım şu sakalları. İçinden temizliğine gölge düşürecek en ufak şey çıkarsa kırpsınlar bütün saçımı sakalımı o zaman."

Bunun üzerine düşes bir yandan hâlâ gülmeye devam ederek şöyle dedi:

"Sancho Panza bütün söylediklerinde haklı ve bundan sonra da hep haklı olacak. Kendisi temizim diyorsa temizdir ve yıkanmaya ihtiyacı yoktur. Eğer bizim âdetlerimizden hoşlanmadıysa o kendi bileceği iştir. Hem ayrıca siz temizlik hizmetkârları olarak böyle bir şahsiyete ve böylesi sakallara saf altından taslar, ibriklerle ve Alman işi havlular yerine mutfaktan aldığınız ahşap teknelerle bulaşık bezleri getirmekle son derece özensiz ve düşüncesiz davrandınız, küstah demeye dilim varacak mı emin değilim doğrusu. Neyse nihayetinde siz de terbiyesiz ve soysuz kimselersiniz ve kindar mizaçlı olduğunuz için de gezgin şövalyelerin silahtarlarına duyduğunuz hıncı gizleyemeyeceksiniz elbette."

Utanmaz aşçı yamakları, hatta onların yanında gelen başkâhya bile düşesin sözlerini çok ciddiye almıştı. Bunun üzerine Sancho'nun boynundan paçavra bezini çıkarıp şaşkınlık ve utançla bir an evvel salonu terk ettiler. Sancho dünyanın en büyük badiresini atlattığını düşünerek hemen düşesin önünde diz çöktü ve dedi ki:

"Büyük hanımefendilerden büyük lütuflar beklenir. Zatıalinizin bugün bana bahşetmiş olduğu bu lütfu ancak zırh kuşanmış bir gezgin şövalye olup bütün ömrümü sizin gibi soylu bir hanımefendinin hizmetinde geçirerek ödeyebilirim. Çiftçiyim, adım Sancho Panza'dır. Evliyim, çocuklarım var ve silahtarlık ederim. Bunlardan herhangi biriyle zatıaliniz ekselanslarına bir hizmette bulunabilirsem derhal bu işe koyulmak isterim."

"Kibarlığı tam mektebinde öğrendiğiniz çok belli oluyor, Sancho," diye yanıt verdi düşes. "Çok belli oluyor diyorum, zira siz Senyor Don Quijote'nin sinesinde yetişmişsiniz. Sayın Don Quijote zaten merasimlerin ya da sizin dediğiniz gibi meransinlerin en güzeli, zarafetin ta kendisi sayılır. Böyle bir efendinin de silahtarın da talihi açık olsun: biri gezgin şövalyeliğin pusulası, diğeri sadık silahtarlığın yıldızı. Kalkın yerden, dostum Sancho, ben bu nezaketinizin karşılığını kocam dükün size verdiği valilik sözünü derhal yerine getirmesini sağlayarak vereceğim."

Böylece konuşma sona ererken Don Quijote de öğle uykusuna çekildi. Düşes ise Sancho'ya eğer çok uykusu yoksa öğleden sonrayı kendisiyle ve nedimeleriyle beraber serin bir salonda geçirmeye

davet etti. Sancho yanıt olarak aslında yaz vaktinde günde dört beş saat öğle uykusuna yatma âdeti olduğunu, fakat ekselanslarına hizmet edebilsin diye o günü hiç uyku uyumadan geçirmek için var gücüyle çaba gösterip emirlerine itaat edeceğini söyledi ve gitti. Bu sırada dük Don Quijote'ye gezgin şövalye gibi muamele edilmesi konusunda, eski çağların şövalyelerine nasıl davranılıyorduysa bundan biraz olsun uzaklaşılmayacağı yönünde yeni talimatlar verdi.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Düşes ve nedimelerinin Sancho Panza'yla yaptıkları, okunmayı ve dikkatle dinlenmeyi hak eden hoş sohbete dair

Hikâyede anlatılana göre Sancho o gün öğle uykusu uyumadı ve sözünü tutmak için yemekten sonra derhal düşesin yanına gitti. Düşes Sancho'yu dinlemekten büyük keyif aldığı için onu hemen kendi yamacına, alçak bir iskemleye oturtmak istediyse de Sancho, aldığı iyi terbiyeden ötürü oturmak istemedi. Düşes ise bir vali gibi oturmasını, ama bir silahtar gibi konuşmasını söyledi, zira her iki bakımdan da Cid Ruy Diaz Campeador'un tahtını bile hak ediyordu.

Sancho omuz silkip durumu kabullenerek oturdu. Düşesin tüm nedimeleri ve kalfa kadınlar hanımlarının etrafını sardılar ve derin bir sessizliğe bürünerek Sancho'nun ne diyeceğini beklemeye koyuldular, ancak sözü ilk alan düşes oldu:

"Madem artık baş başa kalabildik, burada da hiç kimse bizi duymayacağına göre, ben sayın vali efendiden büyük Don Quijote'nin basılan hikâyesiyle ilgili aklıma takılan birkaç şüpheyi aydınlatmasını rica edecektim. Bu şüphelerimden biri şu: Madem Sancho Dulci-

nea'yı, yani Tobosolu Dulcinea'yı hiç görmedi, efendisi Don Quijote'nin mektubunu da Morena Dağlarındaki not defterinde bıraktığına göre kendisine iletemedi, o halde nasıl oldu da verdiği cevabı uydurmaya cesaret edebildi, hatta buğday elemek gibi tamamen düzmece ve abes, eşsiz Dulcinea'nın adına bu kadar zarar verici bir şeyi ortaya atabildi? Bütün bunlar iyi silahtarların sahip olması gereken sadakat gibi niteliklere o kadar ters düşüyor ki."

Bu sözler üzerine Sancho tek kelime etmeden iskemlesinden ayağa kalktı ve bir parmağı dudağında, kamburu çıkmış halde çıt çıkarmaksızın odadaki perde uçlarıyla oynaya oynaya bir o yana bir bu yana volta attı. Bunun ardından ise yeniden yerine oturdu ve konuşmaya başladı:

"Saygıdeğer hanımefendiciğim, şimdi yanımızda bulunanlar dışında bizi kimsenin gizlice dinlemediğinden emin olduğuma göre bana sormuş olduğunuz ve soracağınız tüm sorulara korkmadan çekinmeden yanıt vereceğim. Öncelikle ben efendim Don Quijote'nin düpedüz deli olduğunu düşünüyorum. Gerçi bazen öyle şeyler söylüyor ki hem benim hem dinleyen diğer herkesin fikrine başvuracak olursak, mantık ve isabet açısından şeytan olsa bundan iyisini söyleyemez diyoruz. Ama buna rağmen kendisinin tamamen bir kaçık

olduğuna kesinkes karar verdim. Şimdi bu durumdan büsbütün emin olduğumdan, en ipe sapa gelmez şeylere bile onu inandırabiliyorum; mesela mektuba aldığım yanıt hikâyesi öyle oldu. Yine bir sekiz dokuz gün önce olan ama henüz hikâyeye eklenmeyen bir şey daha var ki ben sizin bilmeniz gerektiğini düşünüyorum: O da Donya Dulcinea hanımefendimin büyülenmesi meselesi. Çünkü onun büyülendiğini ben uydurdum, aslında Kaf Dağı ne kadar gerçekse o hikâye de o kadar gerçek."

Düşes o büyülenme şakasını anlatsın diye ısrar edince Sancho her şeyi harfi harfine, olduğu gibi anlattı; hikâye dinleyenlerin pek hoşuna gitti. Ardından düşes konuşmasına şöyle devam etti:

"Sevgili Sancho'nun bana anlattıklarından sonra aklımda bu sefer başka bir kuşku uyanıyor ve sanki kulaklarımda bir fısıltı dolanmaya başlıyor: 'Şimdi eğer Don Quijote deli, kaçık ve çılgınsa ve

silahtarı Sancho Panza bunu biliyor, bilmesine rağmen de ona hizmet ediyor, verdiği boş vaatlere güvenerek peşinden gitmeye devam ediyorsa, bu durumda onun efendisinden de deli, efendisinden de şapşal olması lazım. Hal böyleyken sevgili düşes hanım, Sancho Panza'yı bir adanın idaresine vermek hiç de akıl kârı bir iş olmayacaktır, zira daha kendine mukayyet olamayan başkalarına nasıl hükmetsin, öyle değil mi ama?"

"Yemin ederim, hanımefendi," dedi Sancho, "bu kuşku çok yerinde bir kuşku oldu şimdi. Ama zatıaliniz kendisine söyleyin, açık konuşsun ya da artık keyfi nasıl istiyorsa öyle söylesin. Ben onun doğru söylediğini biliyorum: Benim birazcık aklım olsaydı efendimin yanından günler önce ayrılırdım. Ama kaderim böyleymiş, kara bahtım böyle yazılmış; elimden bir şey gelmiyor, başa gelen çekilir. Aynı memleketteniz, ekmeğini yedim, kendisini severim, kıymetbilir biridir, bana sıpalarını verdi; her şeyden önemlisi de ben sadık biriyimdir. Böyle oldu mu şimdi bizi kara topraktan başka bir şeyin ayırması imkânsız. Ayrıca zatıaliniz bana vaat ettiğiniz valiliği vermeseniz de Tanrı beni vali yaratmadı ya, olsun. Hem belki vermemeniz vicdanım açısından da daha iyi olur, çünkü ne kadar ahmak olsam da 'gül sanarken diken toplarsın' lafını gayet iyi bilirim. Üstelik belki de silahtar Sancho, vali Sancho'ya göre cennetin yolunu daha hızlı bulur. Ha burada doymuşum, ha orada. Kötü günün sıkıntısı herkese aynı. Aç açın halinden anlar. Birinin midesi öbüründen başka değil ki samanla, otla doldurasın. Tanrı herkesin rızkını verir. Beş metre keçeyle beş metre ipek bir değildir. Bey de ölür, aptal da. Papa zangoçtan daha yüce olsa bile mezarda aynı yeri kaplar. Oyun sona erdiğinde şah da piyon da aynı kutuya konur. Sonunda hepimiz aynı çukura gireceğiz; bir iki kürek toprak, bitti gitti yallah. Tekrar söylüyorum, eğer zatıaliniz bana ahmaklığımdan dolayı adayı vermek istemezseniz, ben de gayet makul biri olarak bunu kendime hiç dert etmemeyi bilirim. Derler ki haçın arkasında şeytan gizlidir, her parıldayan altın değildir. Zaten eski halk türküleri yalan söylemiyorsa, çiftçi Wamba'yı öküzlerin, sabanların, kolanların arasından çıkarıp İspanya kralı yapmışlar, Rodrigo'yu ise brokarların, zevkin, şatafatın içinden alıp yılanlara yem etmişler."

"Herhalde yalan söylemiyorlar!" dedi bunun üzerine dinleyicilerin arasında yer alan kalfa hanım Donya Rodriguez. "Bir şarkıda diyor ki Kral Rogrido'yu alıp içi kurbağalar, yılanlar, kertenkelelerle dolu bir mezara diri diri atmışlar da iki gün sonra kral, mezarın içinden boğuk boğuk, acı bir sesle konuşmuş:

Yiyorlar beni, yiyorlar beni
En günahlarla dolu yerimden;

Bu yüzden, beyefendi kral değil, çiftçi olmak istiyorum diyorsa hakkı var; sonunda börtü böceğe yem olacaksa yani."

Düşes kalfa kadının bu saf sözlerini işitince ister istemez güldü; Sancho'nun yaptığı onca açıklamayla saydığı bunca atasözü karşısında ise şaşırmadan edemedi ve kendisine şöyle dedi:

"Sevgili Sancho şunu çok iyi biliyor ki bir şövalye bir söz verdiği zaman, hayatına mal olacağını bile bilse onu yerine getirmeye uğraşır. Kocam ve efendim dük gezgin değil, ama bu şövalye olmadığı anlamına gelmiyor; dolayısıyla o da verdiği ada sözünü tüm dünyanın haseti ve kötü niyetine karşın yerine getirecektir. Siz dert etmeyin, Sancho; en beklemediğiniz anda kendinizi adanın tahtına oturmuş, mülkünüzün, başına geçmiş bulursunuz. Yönetimi devraldıktan sonra artık elinize ne fırsatlar geçer. Benim size vereceğim görev, vasallarınızı nasıl yönettiğinize iyice dikkat etmeniz, hepsinin sadık ve terbiyeli olduklarına özen göstermenizdir."

"Onları iyi yönetmek konusunda bana görev vermenize hiç gerek yok," diye karşılık verdi Sancho, "çünkü ben iyi yürekli olduğum gibi yoksullara merhametliyimdir. Avcı nanca al bilse ayı onca yol bilir. Yemin ediyorum, bana hileli zarlar sökmez. Ben yaşlı kurdum, kuçu kuçulara gelmem; su uyur ben uyumam. Ne de olsa kül yutmam, kıymet bilirim. Bunu da söylüyorum, çünkü iyileri başımın üstünde tutar, kötülere zırnık koklatmam. Ayrıca bana kalırsa bu valilik işlerinde bütün mesele başlayabilmekte bitiyor. Hem belli mi olur, belki bir on beş gün valilik ettikten sonra bakarsınız işi çok sevmişim, bunca yıl gördüğüm çiftçilik işinden bile daha iyi kıvırmışım."

"Haklısınız, Sancho," dedi düşes, "kimse dünyaya bilgi sahibi olarak gelmiyor; hem piskoposlar da insanlardan oluyor, taştan de-

ğil. Fakat şimdi biraz önce konuştuğumuz, Dulcinea hanımefendinin büyülenmesi meselesine geri dönecek olursak, ben şundan kesinkes eminim ki Sancho'nun efendisini o çiftçi kızının aslında Dulcinea olduğuna inandırması da, efendisinin onu tanımamasının sebebinin ise Dulcinea'ya büyü yapılmış olduğunu söylemesi de, hep Senyor Don Quijote'nin peşindeki birtakım büyücülerin marifeti. Çünkü ben şahsen güvenilir bir kaynaktan aldığım bilgiye göre, eşeğin üzerine atlayan o köylü kızının gerçekten de Dulcinea olduğuna eminim. Kendini aldatan taraf zanneden iyi yürekli Sancho ise esas kandırılan kişi. Hiç görmediğimiz bir şeyden ne kadar şüphe edebilirsek, bundan da ancak o kadar şüphe edebiliriz. Saygıdeğer Sancho şunu da bilmelidir ki bizim de burada hizmetimizde bulunan büyücüler var. Dünyada olup bitenleri bize hiç hileye veya dalavereye başvurmaya gerek kalmaksızın açık ve net bir şekilde haber ediyorlar. Bana inanın ki, Sancho, o civelek köylü kızı o zaman Tobosolu Dulcinea olduğu gibi hâlâ da Tobosolu Dulcinea'dır ve büyü etkisi altında olduğu da anasından doğduğu kadar kesindir. Biz en beklemediğimiz bir anda onu kendi gerçek haliyle illaki göreceğiz. O zaman da Sancho içine düştüğü bu yanılgıdan çıkacaktır."

"Hepsi mümkün," dedi Sancho Panza, "şimdi efendimin Montesinos Mağarası'nda gördüğünü söylediklerine de inanasım geliyor. Demişti ki Tobosolu Dulcinea hanımefendiyi o mağarada, ben onu sırf kendi keyfim için büyülediğim sırada nasıl gördüğümü söylediysem aynı kılık kıyafetle görmüş. Aslında hepsi zatıaliniz hanımefendinin söylediği gibi tam tersi olmalı, çünkü benim şu kıt aklımla o anda böyle zeki bir numara uydurabilmiş olmam mümkün değil. Efendimin de bu kadar akla aykırı bir şeye sırf benim bu kötü ikna etme becerim sayesinde inanacak kadar deli olduğunu zannetmiyorum. Fakat, hanımefendi, zatıaliniz ekselansları bu yüzden benim kötü niyetli olduğumu düşünmesin sakın. Benim gibi bir ayran budalası o kötü kalpli, uğursuz büyücülerin düşüncelerini okuyamaz ki: Ben onu sırf efendim Don Quijote'nin azarlamalarından paçayı sıyırabilmek için uydurdum, kendisine zarar vermek için değil. Yalansa da Tanrı yukarıda, hepimizin içini o biliyor."

"Doğrudur," dedi düşes, "fakat şimdi söyleyin bakalım bana, Sancho, nedir bu Montesinos Mağarası diye bahsettiğiniz? Ben de öğrenmek isterim."

Bunun üzerine Sancho Panza bu serüvenle ilgili daha önce bahsedilen ne varsa hepsini tek tek anlattı. Düşes bunları dinledikten sonra dedi ki:

"O halde bu hadiseden çıkarılacak sonuç şu: Madem ki büyük Don Quijote orada Sancho'nun Toboso'nun çıkışında gördüklerini gördüğünü söylüyor, demek ki bunların ikisi de Dulcinea ve buralarda işleriyle fazlasıyla meşgul, arı gibi çalışan birtakım büyücüler geziyor."

"Ben de onu diyorum," dedi Sancho Panza, "eğer benim Dulcinea hanımefendime büyü yapılmışsa, onun derdi; ben kalkıp efendimin düşmanlarına karşı duracak değilim ya, hem kötü kalpli hem sayıca çoklar muhakkak. Doğrusu şu ki benim gördüğüm bir çiftçi kızıydı ve ben de zaten çiftçi kızı olduğunu düşündüm. Ama aslında Dulcinea idiyse, suçun benim üstüme yıkılmaması lazım; benim ne hesap vermek ne de mesuliyet yüklenmek gibi bir mecburiyetim var. Ama yok, ikide bir bana gelip yok 'Sancho onu dedi, Sancho onu yaptı, Sancho bunu etti, gitti, geldi,' diyecekler. Sanki Sancho alelade biriymiş gibi, sanki adı kitaplara geçip bütün dünyaya yayılan Sancho Panza'nın ta kendisi değilmiş gibi. Bana Sanson Carrasco kendisi söyledi ki o en azından Salamanca'dan bakalorya diploması edinmiş biridir. Öyleleri canları istemedikçe ya da çok işlerine gelmedikçe yalan söylemezler. Yani kimsenin beni suçlamasına lüzum yok; benim adım var bir kere. Efendimin söylediğine göre iyi bir isim yapmak pek çok servete sahip olmaktan iyiymiş. Siz şu valiliği bana verin de görün ne harikalar yaratıyorum. Silahtarlığı iyi olanın valiliği de iyi olur."

"Sevgili Sancho'nun burada söylediği her şey," dedi düşes, "Cato'nun cümleleridir ya da en azından Micael Verino'nun 'florentibus occidit annis'* lafından çıkmış gibidir. Velhasılıkelam, kendi üslubunca devam edecek olursak: Üste başa bakılmaz, ayyaşın kimden çıkacağı belli olmaz."

---

* Florentibus occidit annis: Ömrünün baharında ölen çn.

"Açıkçası, hanımefendi," diye yanıt verdi Sancho, "ben hayatım boyunca hiç sırf kötülüğümden içki içmedim. Bazen susuzluktan içtiysem içmişimdir, bizde yalan yok: Canım istediğinde içerim; canım istemiyorsa da sırf ikram edildi diye içerim, sonradan bağnazdı, görgüsüzlük etti demesinler. Bir dostun kadeh kaldırmış, şimdi karşılık vermeyecek kadar taş kalpli olunur mu hiç? Ama teraziyle oynuyorum dediysem de, kantarın topuzunu kaçırmam. Hem zaten gezgin şövalyelerin silahtarları daha çok su içerler, çünkü her zaman koruluk, ormanlık, çayırlık alanlarda, dağlarda bayırlarda dolaştıklarından, isteseler de bir yudum şarap bulamazlar."

"Doğrudur, inanırım," dedi düşes. "Tamam, artık dinlenmeye çekilin, Sancho. Daha sonra uzun uzun konuşur, şu valiliğin size nasıl devredileceğini karara bağlarız."

Sancho düşesin ellerini yeniden öptü ve zatıalilerinin merkebine iyi bakılmasını sağlamasını rica etti, zira hayvan gözünün bebeği sayılırdı onun için.

"Ne merkebiymiş bu?" diye sordu düşes.

"Benim eşek," diye yanıt verdi Sancho. "Eşek dememek için merkep derim. Şatoya ilk geldiğim vakit bu kalfa hanımdan ona iyi bakmasını rica etmiştim, ama sanki kendisine yaşlı veya çirkin demişim gibi öfkelendi; halbuki kalfa kadınların salonlarda arzı endam edecekleri yerde eşeklere bakmaları daha doğal, daha münasiptir. Ey Yüce Tanrım, bizim köyden bir asilzade olacaktı ki bu hanımlara fena kızardı o zaman işte."

"Öküzün tekiyse tamam," dedi kalfa kadın Donya Rodriguez, "ama asilzadeyse, soyluysa o zaman el üstünde tutardı esas."

"Bu kadarı kâfi," dedi düşes, "daha fazla uzatmayın. Donya Rodriguez, siz susun; sayın Panza siz de sakinleşin, rica ederim. Merkebe bakılması meselesini bana bırakın siz; Sancho'nun bu değerli hazinesine kendi gözüm gibi bakılmasını sağlarım."

"Ahırda dursa ona yeter," diye yanıt verdi Sancho. "Ne o ne de ben zatıaliniz ekselanslarının gözünün bebeğine bir an bile olsun çıkmaya layığız. Bunu kabul edeceğime kendimi bıçaklamayı yeğlerim. Gerçi efendim diyor ki nezakette mağlup olacaksan kâğıdın

azlığından değil, fazla olduğundan yenilmek lazım; ama merkepsel meselelerde tedbiri elden bırakmayıp ölçüyü kaçırmamak gerekir."

"Onu da valiliğe giderken yanınızda götürün, Sancho," dedi düşes, "artık orada istediğiniz gibi muamele eder, isterseniz emekliye bile çıkartırsınız."

"Zatıaliniz hiç de saçma bir şey söylediğinizi düşünmeyin, sayın düşes," dedi Sancho, "ben valiliklere iki eşeğin birden girdiğini bile gördüm, benim bir tane götürmemde hiçbir tuhaf yan yok."

Sancho'nun sözleri düşesi yeniden güldürüp keyiflendirdi. Sancho'yu dinlenmeye gönderen düşes, aralarında geçenleri düke anlatmaya gitti. İkisi baş başa verip Don Quijote'ye yepyeni ve tam da gezgin şövalyeliğe uygun bir oyun oynamaya karar verdiler. Sonra da bu zekice ve gülünç oyunlardan öyle çok oynadılar ki bu büyük hikâyede yer alan en güzel serüvenler bunlar oldu.

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu kitabın en meşhur serüvenlerinden biri olan, Tobosolu eşsiz Dulcinea'ya yapılan büyünün nasıl bozulacağının öğrenilme hikâyesi anlatılır

Dük ve düşes, Don Quijote ve Sancho Panza'yla yaptıkları konuşmalardan son derece keyiflenmişler, silahtar ve şövalye ikilisine serüven kisvesi altında oyunlar oynamak konusunda artık iyice heveslenmişlerdi. Don Quijote'nin Montesinos Mağarasıyla ilgili an-

lattıklarından yola çıkarak mükemmel bir oyun tertiplediler. Ama düşesi en çok hayrete düşüren şey, Sancho'nun bütün dalavereyi çeviren kişi kendi olmasına rağmen, Tobosolu Dulcinea'nın büyülendiğinin kesin bir gerçek olduğuna inanacak kadar saf olmasıydı. Böylece hizmetkârlarına neler yapmaları gerektiğine dair tek tek talimat verdiler ve altı gün sonra krallara yaraşır büyüklükte, kalabalık bir grubu toplayıp hep birlikte bir av partisine çıktılar.

Don Quijote'ye yeşil renkte bir av kıyafeti, Sancho'ya da incecik kumaştan yine yeşil renkte bir başka kıyafet verdiler. Fakat Don Quijote bu kıyafeti giymek istemedi; nasılsa ertesi gün kendi silahşörlük mesleğine geri dönecekti ve yanında gardroplar, valizler taşıyacak hali yoktu. Sancho ise kendisine verilen kıyafeti karşısına çıkacak ilk fırsatta satmak niyetiyle yanına aldı.

Beklenen gün gelince Don Quijote zırhını kuşandı, Sancho ise kıyafetlerini giyindi ve eşeğine bindi, (kendisine bir at vermek istedilerse de eşeğini geride bırakmak istemiyordu) ve avcı birliğinin arasına geçerek yerini aldı. Düşes abartılı bir şıklık içindeydi. Don Quijote ise sırf kibarlığı ve nezaketinden, dükün karşı yöndeki ısrarlarına aldırmadan, yol boyunca düşesin atının dizginlerinden tuttu. Sonunda iki ulu dağın arasında yer alan bir ormanlık alana vardılar. Burada tuzaklar kuruldu, pusuya yatıldı, herkes farklı bir yere dağıldı ve av

olanca gürültüsüyle bağırış çağırış içinde başladı. Öyle bir şamata aldı yürüdü ki köpeklerin havlamalarından da öttürülen av borularının seslerinden de kimse birbirini duyamaz olmuştu.

Düşes atından indi ve elinde küçük ve sivri bir av bıçağıyla, yaban domuzlarının geçtiğini bildiği bir yere konuşlandı. Dük ve Don Quijote de atlarından inip iki yanına yerleştiler. Sancho hepsinin arkasına geçip eşeğinin üzerinde beklemeye başladı; başına bir talihsizlik gelir diye hayvanı bırakıp gitmek istemiyordu. Çok sayıdaki hizmetkârıyla birlikte daha yerlerini yeni alıp sıraya girmişlerdi ki köpekler tarafından saldırıya uğramış, avcıların ise peşine düştüğü devasa bir yaban domuzunun dişlerini gıcırdata gıcırdata, ağzından köpükler saçarak onlara doğru gelmekte olduğunu fark ettiler. Don Quijote domuzu görür görmez kalkanına sarıldı, elini kılıcına attı ve karşısına çıkmak için öne doğru ilerledi. Dük de kendi küçük av mızrağını kavrayıp onunla birlikte öne çıktı, ama dük engel olmasa aslında düşes hepsinin önünden gidecekti. Yalnızca Sancho bu canavar gibi hayvanı görünce eşeği bıraktığı gibi tabanları yağladı ve yüksek bir meşe ağacına tırmanmaya çalıştı, fakat başaramadı. Ağaca çıkamadığı gibi yukarı çıkmak için asıldığı dal maalesef yarısına geldiği yerde kopuverince Sancho yere düştü. Fakat düşerken dallardan birinin ucuna takıldığı için aslında yere varamadan orada ağaca asılı kaldı. Kendini o halde bulunca ve üzerindeki yeşil kıyafetin de yavaştan yırtılmaya başladığını fark edince o korkunç hayvanın gelip kendisine yetişebileceğini zannederek avazı çıktığı kadar bağırıp yalvarmaya, yardım çağırmaya başladı. O kadar içli ağlıyordu ki kendisini görmeden sadece sesini duyanlar vahşi bir hayvanın dişlerinin arasına sıkıştığını sandılar.

Sonunda koca dişli yabandomuzu karşıdan aldığı çok sayıdaki mızrak darbesine dayanamadı ve yere yığıldı. Don Quijote ise başını sesinden tanıdığı Sancho'nun çığlıklarının geldiği yöne çevirince meşe ağacına asılı halde durduğunu gördü; o hengamede kendisini terk etmeyen eşek ise yanı başında onu bekliyordu. Cide Hamete Benengeli, Sancho Panza'yı eşeksiz, eşeği ise Sancho'suz gördüğü zamanlara çok ender rastlanıldığını, aralarındaki dostluğun ve sadakatin böyle kuvvetli olduğunu söylüyor.

Don Quijote yanına varıp Sancho'yu ağaçtan aşağı indirdi. Kendini toprak zeminde serbest halde bulan Sancho av ceketindeki yırtığı görünce içi acıdı; halbuki ceketi çocuklarına bırakır, evladiyelik çıkarır diye düşünmüştü. Bu sırada azametli yabandomuzunu bir katırın arkasına yükleyip üzerini biberiye ve mersin ağacı dallarıyla süslediler ve sanki zafer ganimetiymiş gibi ormanın ortasına kurdukları kocaman kamp çadırlarının yanına taşıdılar. Bu çadırlarda öyle mükellef bir sofra kurulmuş, öyle zengin bir ziyafet tertiplenmişti ki ziyafeti verenin asalet ve ihtişamı bir bakışta anlaşılıyordu. Bu sırada Sancho ceketindeki yırtıkları düşese gösterip dedi ki:

"Tavşan veya küçük kuş avına çıksaydık, ceketim şimdi böyle parçalanmış olmazdı. Tek bir dişiyle canınızı alabilecek bir hayvanı oturup beklemekten ne zevk alıyorlar, anlamıyorum. Bir halk türküsü vardı, şimdi hatırladım. Diyor ki:

Ayılara yem olasın
Meşhur Favila'nın olduğu gibi.

"O dediğin bir Got kralıydı," dedi Don Quijote, "av partisine giderken bir ayıya yem oluyor."

"İşte onu diyorum," diye karşılık verdi Sancho, "ben prenslerin ve kralların kendilerini bir zevk uğruna böyle tehlikelere atmalarını istemezdim; kaldı ki bence zevk bile olmamalı, çünkü hiçbir suçu olmayan bir hayvanı öldürmekten bahsediyoruz."

"Bilakis bu konuda yanılıyorsunuz, Sancho," diye yanıtladı dük, "çünkü av partilerine çıkmak krallar ve prensler için her şeyden çok daha yararlı ve gerekli bir iştir. Av, bir savaş sembolüdür aslında: Avda kendine zarar vermeden düşmanı alt etmek için bir sürü stratejiler, tuzaklar, kurnazlıklar düşünülür. Avda aşırı soğuklara ve aşırı sıcaklara dayanmak zorundasınızdır. Uyuşukluk ve uyku kapı dışarı edilir, güç toplanır, vücudun bütün uzuvlarına bir canlılık gelir ve son olarak ise av, kimseye zarar vermeden, aksine pek çok kişinin keyiflenmesi sağlanarak yapılabilecek bir iştir. En güzel yanı ise diğer av türleri gibi herkese uygun olmamasıdır; bir tek doğancılık hariç tabii, çünkü o da yalnız krallara ve soylulara mahsustur. Yani sevgili Sancho! Fikrinizi

değiştirin ve vali olduğunuzda siz de avla meşgul olun, ne kadar kârlı çıktığınızı göreceksiniz."

"O iş olmaz," diye yanıtladı Sancho, "valinin iyisi, evinde oturur kırar dizini. Bir iş için yana yakılan peşine düşsünler de valiyi ormanın ortasında keyif çatarken bulsunlar, oh ne iyi! Valilik falan kalmaz öyle yahu! Yemin ederim, efendim, avcılıkmış, eğlenceymiş, bunlar valilerin süreceği keyifler değil. Ben vaktimi öyle çok arada bir iskambil oynamakla, pazar günleri ve bayramlarda da top çevirmekle geçiririm, o kadar. Avmış mavmış, bunlara ne benim durumum müsait ne de vicdanım el verir."

"Tanrı izin versin de öyle olsun bakalım, Sancho; çünkü laf söylemek icraattan kolaydır."

"Ne olursa olsun," diye yanıt verdi Sancho, "borcuna sadık olana söz vermek zor gelmez. Ayrıca Tanrı'yı arkasına almak, erken yol almaktan iyidir; ayakları da işkembe taşır, işkembeyi ayaklar değil. Yani diyorum ki Tanrı bana yardım eder, ben de işimi iyi niyetle yerine getirirsem, atmacalardan bile daha iyi yöneteceğime şüphe yok. Olmadı ağzıma bir parmak sokun da ısırıyor muyum ısırmıyor muyum, kendiniz görün!"

"Tanrı'nın da ne kadar azizi varsa hepsinin de laneti üstüne olsun senin, lanet Sancho," dedi Don Quijote, "daha önce de kaç defa söyledim, ben ne zaman senin atasözlerini karıştırmadan doğru düzgün iki çift lafı bir araya getirdiğini göreceğim acaba! Saygıdeğer efendiler, zatıalileriniz ekselansları bu serseme aldırış etmesin. Yoksa ruhunuzu iki değil iki bin atasözü arasına alır da ezer; hepsi de tam yeri ve zamanına uyacak şekilde cuk oturan sözlerdir. Tanrı hem ona, hem de onu dinlemek istiyorsam bana da sağlık verdiği sürece bunların sonu gelmez."

"Sancho Panza'nın atasözleri," dedi düşes, "sayıları Yunan Kumandan'ınkileri geçiyor olmasına rağmen yabana atılacak şeyler değil, en az onlar kadar özlü ve yerinde hepsi.* Ben kendi adıma daha

* Yunan Kumandanı ile Hernan Nuñez de Guzman kastediliyor. Kendisi Santiago Tarikatı kumandanı olmakla birlikte Alcala ve Salamanca'da Yunanca profesörlüğü yapmıştır ve 1555 tarihinde Salamanca'da basılan önemli bir atasözleri derleme kitabı bulunmaktadır -ç.n.

yerinde ve daha düzgünce söylenmiş olan atasözlerinden bile daha çok beğeniyorum onunkileri."

Bu ve buna benzer sözlerle keyifli bir sohbet ederek çadırdan çıkıp ormana geçtiler ve avcıların kurdukları tuzaklara, pusulara göz atarak günü çabucak bitirdiler. Gece inmesine iniyordu, fakat mevsim koşullarından beklendiği ölçüde bulutsuz ve sakin bir görüntü sunmamıştı; ne de olsa yazın ortasındaydılar. Gelgelelim belli belirsiz bir pusun ortaya çıkması dük ve düşesin planlarını gerçekleştirmelerinde çok işlerine yaradı. Alacakaranlığın peşi sıra gece çökmek üzereyken hiç beklenmedik bir anda sanki orman dört bir yandan alev almış gibi bir görüntü meydana geldi. Ardından sağdan soldan, her bir yandan çok sayıda boru ve benzeri başka savaş enstrümanının sesleri duyulmaya başlandı. Adeta bütün ormandan bir dolu süvari birliği geçiş yapmaktaydı. Ateşin yaydığı alevler ve askeri enstrümanlar orada bulunanların, hatta ormanda kim varsa herkesin gözlerini kör, kulaklarını sağır ediyordu.

Ardından Mağriplilerin savaşa girerken attıkları Allah Allah nidalarına benzer çığlıklar duyuldu. Trompet ve borazanlar öttürüldü, davullar çalındı, düdükler çınladı ve bütün bunlar aynı anda, durmadan, öyle hızlı bir bangırtıyla sürdürüldü ki birazcık aklı olan kim varsa çalgıların bu gümbürtülü kargaşasında hepsini yitirmemesi işten değildi. Dük şaşkına döndü, düşesin dili tutuldu, Don Quijote hayretler içinde kaldı, Sancho titremeye başladı ve nihayet bütün numaranın parçası olanlar bile korkuya kapıldı. Korkuyla birlikte hepsini bir sessizlik kapladı. Şeytan kılığına girmiş bir ulak önlerinden geçip gitti; eline borazan yerine aldığı içi kof, devasa bir boynuzu öttürerek dehşet verici, boğuk bir ses çıkartarak ilerliyordu.

"Merhaba ulak kardeşim!" dedi dük, "Kimsiniz, nereye gidersiniz ve bu ormandan geçen savaşçı grup da kim?"

Ulak bu soruya tüyler ürpertici ve sakin bir sesle yanıt verdi:

"Ben Şeytan'ım; La Manchalı Don Quijote'yi arıyorum. Ormandan gelenler altı birlikten oluşan büyücüler. Bir zafer arabasının üzerinde Tobosolu eşsiz Dulcinea'yı getiriyorlar. Yürekli Fransız Montesinos da onunla birlikte büyü etkisi altında getiriliyor; bu

beyefendi Don Quijote'ye bahsi geçen hanımefendinin üzerindeki büyünün nasıl ortadan kaldırılması gerektiğinin talimatlarını vermeye geliyor.

"Eğer söylediğin ve kılığının da gösterdiği gibi gerçekten şeytan olsaydın, şu karşında duran La Manchalı şövalye Don Quijote'yi çoktan tanımış olurdun."

"Tanrı adına ve kendi vicdanım üzerine yemin ederim ki," diye yanıtladı Şeytan, "oraya bakmıyordum bile, zira aklım öyle karmakarışık düşüncelerle dolu ki esas gelme sebebimi unutuyordum."

"Bu şeytan muhakkak iyi bir Hıristiyan olmalı, yoksa Tanrıya ve kendi vicdanı adına yeminler etmezdi. Artık eminim, cehennemin içinde bile illaki iyi insanlar var."

Bunun üzerine Şeytan atından inmeden bakışlarını Don Quijote'ye çevirdi ve dedi ki:

"Aslanlar Şövalyesi (seni o aslanların pençesinde görmek nasip olsun), talihsiz fakat yiğit şövalye Montesinos beni sana, kendisini seni bulduğum yerde beklemeni söylemem için gönderdi. Tobosolu Dulcinea dedikleri zatı yanında getiriyor, sana üzerindeki büyüyü bozma talimatlarını verecek. Buraya bunun için geldim, fazla durmamam gerek: şeytanlar üzerine olsun, bu beyefendileri iyi yürekli melekler korusun."

Bunu söyledikten sonra o devasa boynuzunu yeniden öttürdü ve kimsenin bir cevap vermesini beklemeden arkasını dönüp gitti.

Herkes, özellikle Sancho ve Don Quijote yeniden şaşkınlığa büründüler: Sancho işin aslına rağmen Dulcinea'ya büyü yapıldığına inanmalarına şaşırırken, Don Quijote ise Montesinos Mağarası'nda başına gelenlerin gerçek olup olmadığı konusunda artık emin olamıyordu. O bu düşüncelere dalıp gitmişken dük dedi ki:

"Zatıaliniz beklemeyi mi düşünüyor, Senyor Don Quijote?"

"Neden beklemeyeyim?" diye yanıtladı. "Cehennemin topu üstüme çullanmaya da kalkacak olsa burada korkusuzca ve dimdik bir şekilde bekleyeceğim."

"Ama ben başka bir şeytan göreyim, öbürü gibi bir boynuz daha işiteyim, Flanders'de ne kadar beklersem burada da o kadar beklerim."

Bu sırada gece karanlığı iyice çökerken ormanın dört bir yanında ışıklar yanmaya başladı. Nasıl ki yeryüzünden çıkan parıltılar gökyüzüne yansıyıp bizim gözümüze kayan yıldızlar gibi gözükür, her taraf öyle ışıltılarla dolmuştu. Yine öküz arabalarının ağır tekerleklerinin çıkardığı ve geçtiği yerde bütün kurtları ve ayıları bile korkutup kaçırdığı söylenen kulakları sağır eden, aralıksız gıcırtıya benzer dehşet verici bir ses daha duyuldu. Bütün bu keşmekeş yetmiyormuş gibi, üzerine ortalığı iyice karıştıracak başka bir çalkantı daha eklendi. Bu sefer sanki gerçekten de ormanın dört farklı yerinde dört ayrı savaş ya da çarpışma yaşanıyor gibiydi. Çünkü bir taraftan topların korkunç ve acımasız gümbürtüsü duyuluyor, öbür taraftan bitmek tükenmek bilmez tüfekler ateşleniyor, hemen yakınlarda savaşçıların haykırışları işitiliyor, biraz ötede ise Hacer soyundan olanların* Allah Allah naraları kopmaya devam ediyordu.

Kısacası kornoların, boruların, düdüklerin, borazanların, trompetlerin, davulların, tüfeklerin, topların, ama her şeyden çok da arabaların çıkardığı tüyler ürpertici sesler bir araya gelip öyle korkunç, kulakları öylesine sağır edici bir gürültü meydana getiriyordu ki Don Quijote bu sese katlanabilmek için yüreğindeki bütün cesareti toplayıp var gücüyle dayanması gerekti. Ancak Sancho'nun yüreği daha fazla dayanmayınca oracıkta bayılıverip düşesin eteklerinin dibine yığıldı. Bunun üzerine düşes derhal yüzüne su çarpmaları emrini verdi. Dediğini yaptılar. Sancho tam kendine geldiği sırada arabalardan biri gıcırtılı tekerleklerini sürüye sürüye yanlarına vardı.

Arabayı üzerlerine siyah örtüler örtülmüş, dört hantal öküz çekiyordu. Öküzlerin her iki boynuzunda da balmumundan kocaman birer meşale asılıydı. Arabanın üzerindeki iyice yüksek koltukta ise beline kadar inen, kar beyaz sakalıyla muhterem bir yaşlı adam oturmaktaydı. Üzerinde çirişli keten bezinden uzun, siyah bir giysi vardı. Arabanın her yanı mumla dolup taştığından içinde ne var ne yoksa rahatlıkla seçilebiliyordu. Aynı keten bezinden yapılma kıyafetler giyinmiş iki çirkin ifrit arabayı sürmekteydi. Yüzleri o kadar çirkindi

* Müslümanlar kastediliyor -çn.

ki Sancho bunları bir kez gördükten sonra bir daha görmemek için gözlerini kapadı. Araba onların bulunduğu yere varır varmaz muhterem yaşlı o yüksek koltuğunda doğrulup ayağa kalktı, gür ve yüksek bir sesle şöyle dedi:

"Ben, Lirgandeo'yum."

Bunun ardından araba tek kelime daha edilmeden ilerleyip geçti. Arkasından başka bir yaşlı adamın tahta kurulduğu başka bir araba yine aynı şekilde önlerine geldi. Tam geçerken adam arabaya durması için işaret ettikten sonra biraz daha az ciddi bir sesle dedi ki:

"Ben Meçhul Urganda'nın büyük dostu bilge Alquife'yim."

Sonra o da geçip gitti.

Ardından aynı hızla yine bir başka araba önlerine geldi. Fakat bu arabada oturan adam diğerleri gibi yaşlı değil, bilakis sağlam yapılı, gürbüz, haşin bakışlı biriydi. O da diğerleri gibi ayağa kalktıktan sonra hepsinden daha sert ve ürkütücü bir sesle dedi ki:

"Ben Galyalı Amadis'in ve bütün soyunun ezeli düşmanı büyücü Arcalaus'um."

Sonra o da devam etti. Üç araba da kısa bir mesafe ilerledikten sonra durdular ve tekerlerinin çıkardığı kulak tırmalayıcı ses de böylece kesildi. Ardından gürültü demek şöyle dursun, daha ziyade tatlı mı tatlı, yumuşacık, melodik bir ses duyuldu. Sancho bu müzik sesinin gelmesine çok sevindi, zira bunu iyiye yormuştu. Bunun üzerine yanından ne bir adım ne bir an olsun ayrılmadığı düşese dönüp dedi ki:

"Hanımefendi, müziğin olduğu yerde kötü bir şeyin olması mümkün değildir."

"Keza ışıklarla aydınlığın olduğu yerde de öyledir," diye karşılık verdi düşes.

Sancho ise buna şöyle yanıt verdi:

"Alevler ışık yayar, ateşler etrafı aydınlatır. Şu yanımıza yaklaşanlardan görüyoruz zaten; belki bizi yakabilirler bile. Ama müzik her zaman şenlik ve cümbüş işaretidir."

"Göreceğiz şimdi," dedi bütün bunları yanlarında dinlemekte olan Don Quijote.

Bir sonraki Bölümde görülceği üzere haklıydı da.

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin Dulcinea'nın büyüsünün bozulması konusunda aldığı talimatlar şaşırtıcı başka olaylarla beraber devam eder

Bu hoş müziğin ritmiyle beraber boz renkli altı katırın çektiği, zafer arabası dedikleri türden bir arabanın kendilerine doğru gelmekte olduğunu gördüler. Atların hepsinin üzerinde beyaz keten bezinden örtüler vardı ve her birinde yine beyazlar giyinmiş bir tövbekâr oturuyordu; bunların hepsinin elinde balmumundan ya-

pılma, kocaman birer meşale yanıyordu. Bu araba diğerlerinden iki hatta belki üç kat daha büyüktü. Önünde ve yanlarında olmak üzere toplamda on iki tövbekâr daha bulunuyordu. Kar gibi bembeyaz bir renge bürünmüş bu tövbekârların hepsi ellerinde yanan meşalelerle hem korku hem hayranlık uyandıran muhteşem bir görüntü sergiliyorlardı. Yükseğe alınmış bir tahtın üzerinde ise bir peri kızı geliyordu. Simlerle kaplı binlerce tüle bürünmüş, sayısız altın payetli kıyafetiyle parıl parıl parlıyor, zengin olmasa da en azından ışıltılı giyinmiş olduğu görülüyordu. Yüzü incecik, transparan ipekten bir peçeyle örtülmüştü, ama o dokumanın arasından bile güzeller güzeli genç bir kız yüzü görülüyor, etraftaki onca ışık sayesinde ise hem güzelliği hem yaşı seçilebiliyordu. Ne yirmiden büyük ne on yediden küçük olmalıydı.

Peri kızının yanında devletli dediklerinden, ayaklarına kadar inen bir kıyafet giyinmiş, başına ise siyah bir başörtüsü takmış birisi geliyordu. Fakat araba dük ve düşesle birlikte Don Quijote'nin bulunduğu yere varır varmaz önce davul sesleri, ardından da arabadan gelen arpların ve lavtaların müzikleri kesildi. Ayaklarına kadar inen cüppeyi giyinmiş olan kişi ayağa kalktı. Kıyafetini bir kenara atıp yüzündeki peçeyi çıkarınca yüzünün olanca korkunçluğu ve çirkinliğiyle bizzat Ölüm'ün kendisinin suretinden meydana geldiğini herkese göstermiş oldu. Bu görüntü karşısında Don Quijote biraz afalladı; Sancho ise büsbütün korktu. Dük ve düşese gelince, biraz ürpermiş gibi gözüktüler. Sonra artık ayaklarının üzerinde dikilmekte olan bu canlı ölüm, biraz uykulu bir sesle ve yine pek ayık olmayan bir tonla şunları söylemeye başladı:

"Ben Merlin'im, efsanelerin anlattığına göre
Şeytanın babasıyım –zamanaşımıyla doğrulanmış bir yalandır–
Büyünün ve monarşinin prensi,
Zerdüşt ilminin arşiviyim
Yiğit gezgin şövalyelerin kahramanlıklarını gizlemeye çalışan çağların ve asırların düşmanıyım,
O şövalyelerinse arkasındayım.
Büyücülerle sihirbazlar

ne kadar katı yürekli, sert olsalar
Ben yumuşak, ben dostane, ben sevecen
Herkesin iyiliğini düşünen bir yaren.
Dis'in kasvetli mağaralarında,
Ruhumu eyliyordum
O sırada geldi kulağıma
Baklavalar, çizgiler çizerek havada
Tobosolu güzel ve eşsiz Dulcinea'nın
Acı dolu sesi ta kendisinin.
Büyülendiğini ve talihsizliğini,
Bir de hanım kızdan, öğrendim
Dönüştüğünü kaba köylü kızına, acıdım,
Ve ruhumu kapattım
Bu korkunç ve vahşi iskeletin
Artık yüz binlerce kitabı hatmettim

Benim şeytani ilmimin,
Şimdi ise ilacını vermeye geldim
Bu büyük, bu kocaman derdin.
Ey sen, çelikten ve elmastan koşumları
giyinmişlerin şerefi, onuru ve şanı
O tatlı uykuyu, ve aylaklığı
bir kenara atıp ağır ve kanlı silahların
meşakkatli yolunu seçenlerin ışığı,
aydınlığı, yolu, pusulası!
Ey sen, yiğit ve akıllı Don Quijote,
La Mancha'nın ihtişamı, İspanya'nın yıldızı,
Övgülere sığmaz adam, işte sana söylüyorum
Tobosolu eşsiz Dulcinea'nın
eski haline dönebilmesi için
Silahların Sancho'nun üç bin kırbaç vurması gereklidir
İki yanına kendi kaba etlerinin
Kırbaçların çıplak vurulması,
acıtması, sızlatması ağrıtması olmadı mı
başka türlüsü mümkün değildir.
İşte bunda karar kılmışlar
Bu büyüyü yapanlar
Benim gelişimin sebebi budur baylar."

"Aman Tanrım!" dedi bunun üzerine Sancho. "Üç bin kırbaç demiyorum, ama üç hançer darbesi yesem daha iyi. Şeytan alsın götürsün böyle büyü bozmayı! Büyünün benim kaba etlerimle ne alakası var, bilmiyorum ki! Yemin ederim, eğer Senyor Merlin Tobosolu Dulcinea hanımefendinin büyüsünü bozmak için başka bir yol bulamamışsa, mezara kadar büyülenmiş olarak gidebilir!"

"Ben şimdi seni bir alırım var ya! Seni Don Şaklaban, sarımsak dolması seni! Ben seni alır da bir ağacın tepesine anadan üryan bağlarım, üç bin üç yüz değil, altı bin altı yüz kırbaç vururum, hem de öyle bir vururum ki üç bin üç yüz defa çekseler ayıramayacaklar derinden. Sakın bana cevap vereyim deme, ruhunu çeker kopartırım yoksa."

Bunu duyan Merlin dedi ki:

"Bu şekilde olmaz, çünkü sadık Sancho'nun alacağı kırbaç darbelerinin zorla değil, kendi rızasıyla olması ve yine kendi istediği zamanda vurulması gerekiyor, zira belli bir zaman sınırı yok. Ama eğer isterse çekeceği bu sıkıntının yarısını kendi iradesiyle çektikten sonra geriye kalan diğer yarısını biraz ağır da olsa başka birinin elinden alabilmesine de müsaade ediliyor."

"Ne başkası ne kendiminki, ne ağırı ne hafifi," diye karşılık verdi Sancho. "Hiçbir el bana dokunmayacak. Acaba Tobosolu Dulcinea hanımefendiyi ben mi doğurdum da onun gözlerinin günahını benim kaba etlerim çeksin? Efendim olsa tamam, kendisinin bir parçasıdır; her zaman 'hayatım,' 'ruhum,' 'canım,' 'dayanağım,' dediğine göre onun uğruna kırbaçları kendisi yiyebilir, büyüsünün bozulması için gereken her şeyi o yapabilir ve yapmalıdır da. Ama beni kırbaçlayacaklar, öyle mi? Kamili değil!"

Tam Sancho bu sözlerini bitirmişti ki o sırada Merlin'in hayaletinin yanında duran simler içindeki peri kızı ayağa kalktı. Yüzündeki ince peçeyi kaldırınca orada bulunan herkes güzelliğinin olağanüstünün de üstünde olduğunu düşündü. Ardından biraz erkeksi bir rahatlıkla ve çok kadınsı olmayan bir ses tonuyla doğrudan Sancho Panza'ya bakarak dedi ki:

"Ey sefil silahtar, sürahi yürekli, mantar ağacı kalpli, çakıl taşı bağırsaklı seni! Ulan, korkak haydut, kendini yüksek bir kuleden at mı diyorlar; ulan insanlık düşmanı, sana bir düzine kurbağa, iki kertenkele, üç de engerek yılanı mı yutuver diyorlar; karınla çocuklarını keskin palayla katlettirmeye mi çalışıyorlar; öyle olsa bu kadar inatçı, bu kadar alıngan olmana şaşılmaz. Ama ne kadar sefil olursa olsun her öksüz çocuğun her ay yediği üç bin üç yüz kırbaç için mesele çıkarmak seni duyan, hatta zaman içinde öğrenecek olsan herkesin vicdanlı yüreklerini hayret, dehşet ve korku içinde bırakmaya kâfidir. Getir, seni sefil, seni katı yürekli hayvan! Getir diyorum o korkak baykuş gözlerini de benim parlak yıldızlarla aşık atacak gözlerime bak bakalım! O gözlerden sicim sicim, çile çile gözyaşlarının nasıl aktığını, yanaklarımın harikulade çayırlarında ne yollar ne patikalar açtığını göreceksin. Yürü, seni adi, seni pis canavar! Bu gençlik ba-

harımın yılları –henüz on küsur yaşımdayım, on dokuz varım ama yirmi etmiyorum– zavallı bir köylü kızı kılığında heba olup çürüyor. Eğer şu anda öyle görünmüyorsam, ancak buradaki Senyor Merlin'in güzelliğim seni yumuşatır düşüncesiyle bana bahşettiği özel bir lütuf sayesindedir. Çünkü dertli bir güzelin gözyaşları kayaları pamuğa, kaplanları koyuna dönüştürür. Haydi başla, yontulmamış hayvan, o etlerini kırbaçla, şöyle iyice kırbaçla ki ancak yemek yemeyi bilen ruhun o uyuşukluktan kurtulsun. Benim de bedenimin pürüzsüzlüğü, mizacımın yumuşaklığı, yüzümün güzelliği geri dönsün. Benim için yüreğini yumuşatmak, makul bir anlaşmaya varmak istemiyorsan, bari şu yanındaki zavallı şövalye için yap. Yani efendinden bahsediyorum; zira onun ruhunu görüyorum şimdi. Tam boğazına gelmiş yumruk gibi oturmuş, dudaklarıyla arasında on parmak yok. Senin vereceğin cevabın sertliğine veya yumuşaklığına göre ya ağzından dışarı fırlayacak ya da midesine geri dönecek."

Bu sözleri duyan Don Quijote boğazını yokladı ve düke dönüp dedi ki:

"Efendim, yemin ederim ki Dulcinea'nın dedikleri doğru. Ruhum tam şurada, yay yuvası gibi boğazımda takıldı kaldı.

"Siz buna ne diyorsunuz, Sancho?" diye sordu düşes.

"Hanımefendi," diye yanıtladı Sancho, "ne dediysem onu diyorum: O kırbaç meselesi kamili değil!"

"Kabil değil, diyeceksiniz, Sancho, sizin dediğiniz gibi değil," dedi dük.

"Ekselansları beni rahat bırakın," diye yanıtladı Sancho, "şimdi hiç böyle ince ayrıntılara bakacak, iki harf eksik miymiş fazla mıymış diye düşünecek havamda değilim. Bana atacakları ya da benim kendime atacağım şu kırbaçlar yüzünden öyle allak bullak oldum ki ne dediğimi biliyorum ne yaptığımı. Ama ben şahsen sevgili hanımefendiciğim Tobosolu Donya Dulcinea'nın böyle isteklerde bulunmayı nereden öğrendiğini bilmek isterim açıkçası. Hem gelmiş derimi kırbaçlamamı istiyor hem de bana sürahi yürekli, yontulmamış hayvan diyor, daha şeytana söylenmeyecek bir araba dolusu hakaret ediyor. Benim derim tunçtan mı acaba? Ya da büyünün bozulup bozulmaması benim için bir şey değiştiriyor

mu sanki? Razı etmek için bana beyaz çamaşırlar, gömlekler, mendiller, çoraplar dolusu bir sepet mi getirmiş? Getirse de giymem ya gerçi. Ama yok, olsa olsa bir araba dolusu hakaret getirmiş. Halbuki buralarda söylenen atasözünü çok iyi biliyordur: Eşeğin sırtına altın yükledin mi dağı bile kolay tırmanır. Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. Bedava sirke baldan tatlıdır. Benim efendim elini atıp sırtımı sıvazlayacağına, beni sıcacık yüne, yumuşacık pamuklara çevirmek için pohpohlayacağına ağaca çırılçıplak bağlayacağını, bir de kırbaçlarda bahisleri artıracağını söylüyor. Bu nazik beyefendiler yalnızca bir silahtarın değil aynı zamanda bir valinin kırbaçlanmasını istediklerinin farkında olsunlar. Hani derler ya bir yaraya tuz basmadıkları kalmıştı. Rica etmeyi, istemeyi, adabıyla sormayı öğrensinler. Her anın birbirini tutmaz, herkes her gün aynı neşeyi bulmaz. Ben zaten yeşil ceketimin yırtıldığına yanıyorum, kalkmış benden kendi derimi kendi isteğimle yüzmemi istiyorsunuz. Öyle şey mi olur, kabile reisi olsam daha iyi."

"Açıkçası, dostum Sancho," dedi dük, "eğer bir incir misali yumuşacık olmazsanız, valiliği unutacaksınız. Ben adamın halkının başına zalim, taş yürekli, ne kederli genç kızların gözyaşları ne de akıllı, saygın ve yaşlı büyücülerle bilgelerin yalvarışları karşısında boynunu bükmeyen vali göndermem! Yani kısacası, Sancho, ya kendinizi kırbaçlarsınız ya da başkasına kırbaçlatırsınız, yoksa size valilik yolları kapalı."

"Efendim," diye yanıtladı Sancho, "kendim için en iyisine karar verebilmem açısından iki günlük bir mühlet tanınamaz mı?"

"Hayır, katiyen olmaz," dedi Merlin. "Bu meselenin hemen şimdi burada bir sonuca bağlanması şart. Ya Dulcinea Montesinos Mağarası'na ve eski köylü haline geri dönecek ya da şu an olduğu haliyle Elysion Çayırlarına götürülüp orada kırbaç sayısının tamamlanmasını bekleyecek."

"Haydi bakalım, Sancho," dedi düşes, "Senyor Don Quijote'nin ekmeğini yedinizse, şimdi cesaretinizi toplayın ve ona olan borcunuzu ödeyin. Burada hepimiz iyiliği ve yüce kahramanlıklarından dolayı kendisine borçlu sayılırız. Haydi oğlum, kabul edin şu kırbaçları. Şeytanlık şeytanda, korkaklık korkakta kalsın. Hem sizin de gayet iyi bildiğiniz gibi iyi yüreklilik kara talihin üstesinden gelir."

Sancho kendisine söylenen bu sözlere alakasız laflarla yanıt verdi. Sonra Merlin'e dönüp şöyle bir soru sordu:

"Söyleyin bana, Senyor Merlin: Şimdi o ulak şeytan buraya geldi, efendime Senyor Montesinos'tan bir mesaj getirdi. Kendisini burada beklemesini söyledi, çünkü Tobosolu Donya Dulcinea hanımefendinin büyüsünün nasıl ortadan kaldırılacağını söyleyecekti. Ama şimdiye kadar ne Montesinos'u gördük ne de ona benzer başka birini."

Merlin buna şu şekilde yanıt verdi:

"Dostum Sancho, bu Şeytan andavalın, koca kafalı bir hainin tekidir. Ben onu efendinize Montesinos'tan değil, benden gelen bir mesajla göndermiştim. Montesinos hâlâ mağarasında, büyüsünün ortadan kalkmasını bekliyor ya da daha doğrusu umut ediyor, çünkü daha işi bütün ayrıntılarına varana kadar bitirebilmiş değil. Eğer size bir borcu bulunuyorsa veya kendisiyle görüşmek istediğiniz bir husus varsa gider getirir, nereye isterseniz oraya koyarım. Ama siz şimdi önce şu kefaret cezasını kabul edin. İnanın, çok işinize yarayacak; hem ruhunuz hem bedeniniz açısından söylüyorum: ruhunuza iyi gelecek, çünkü bir iyilik yapmış olacaksınız; bedeninize iyi gelecek, çünkü kanlı canlı yapıda biri olduğunuz için birazcık kan akıtmanızdan size nasılsa bir zarar gelmez."

"Dünyada bir sürü doktor var; hatta büyücüler bile doktor," diye yanıt verdi Sancho. "Ama herkes bana aynı şeyi söylemesine rağmen ben kendimi bir türlü öyle göremiyorum. Yine de üç bin üç yüz kırbaç darbesini kabul ediyorum, ancak tek bir şartla: kırbaç darbelerinin her birini ben kendim ne zaman istersem o zaman vuracağım; ne gün ne zaman olarak bana bir kısıtlama getirilmeyecek. Bu borçtan da olabildiğince çabuk kurtulmaya çalışacağım ki bütün dünya Tobosolu Donya Dulcinea hanımefendinin güzelliğinin keyfini çıkarabilsin. Zira benim düşündüğümün aksine, doğrusu pek güzel gözüküyor aslında. Bir şartım daha var: Bu kefaretle kan akıtmak zorunda olmayacağım. Bazı kırbaç darbeleri sinek kovar gibi bile olsa yine de sayılacak. Ayrıca ben sayarken hataya düşecek olursam, her şeyi bilen Senyor Merlin hesabını tutacak ve eksiğimi fazlamı bana bildirecek."

"Fazlasını bildirmeye gerek kalmaz," diye yanıtladı Merli "çünkü gerekli rakama ulaşınca Dulcinea hanımefendinin büyüsü kendi-

liğinden yok olacak. Ondan sonra zaten büyük bir minnet duygusu duyacağından, yaptıklarından dolayı iyi yürekli Sancho'nun yanına teşekkür etmeye, hatta hediyeler sunmaya gelecektir. Dolayısıyla eksiği fazlası olacak diye endişe etmeye hiç lüzum yok; kimseyi bir parça olsun aldattığım günü Tanrı bana göstermesin."

"O halde Tanrı'ya emanet olduk madem!" dedi Sancho. "Talihsizliğime razı geliyor ve belirtilen koşullar altında kefaretimi ödemeyi kabul ediyorum."

Sancho bu son sözlerini söylemişti ki davulların sesleri yeniden duyulmaya başlandı, sayısız tüfek yeniden ateşlendi. Don Quijote Sancho'nun boynuna sarılıp alnını ve yanaklarını binlerce öpücüğe boğdu. Düşes, dük ve etrafta bulunan diğer herkes müthiş bir mutluluk tablosu sergiliyordu. Ardından araba tekrar hareket etmeye başladı ve tam önlerinden geçerken güzel Dulcinea başını dük ve düşese doğru eğdikten sonra Sancho'ya son derece şık bir selam verdi.

Şimdi artık mutlu bir sabah, gülümseyen gözlerle başlatmaktaydı günü. Çayır çiçekleri canlanmış, başlarını göğe uzatırken, derelerin berrak suları ise beyazlı, grili çakıl taşları arasında mırıldana mırıldana ilerliyor, kendilerini bekleyen nehirlere hürmetlerini sunmaya gidiyorlardı. Toprak sevinçli, gökyüzü açık, hava tertemiz, ışık aydınlıktı ve hepsi hem teker teker hem hep bir arada, sabahın eteklerini adımlamakta olan günün durgun ve apaydınlık bir gün olacağını müjdeliyordu. Dük ve düşes ise hem çıktıkları avdan hem de planlarını zekice ve başarıyla neticelendirmiş olmaktan memnun, başlattıkları bu kandırmacayı devam ettirmek niyetiyle şatolarına geri döndüler, zira hiçbir gerçeklik onlara bundan daha fazla keyif veremezdi.

OTUZ ALTINCI BÖLÜM

Acılı Kalfa, namdiğer Kontes Trifaldi'nin tuhaf ve akla gelmedik serüveniyle birlikte Sancho Panza'nın karısı Teresa Panza'ya yazdığı mektup anlatılır

Dükün epey patavatsız ve alaya meraklı bir kâhyası vardı. Merlin kılığına giren, bir önceki maceranın bütün düzenini hazırlayan, okuduğu dizeleri kaleme alan ve Dulcinea rolünü canlandırması için bir uşağı görevlendiren de bu kâhya efendiydi. Şimdi de efendilerinin de desteğiyle akla hayale gelebilecek en komik ve en tuhaf dolaplardan birini daha düzenlemişti.

Ertesi gün düşes Sancho'ya Dulcinea'nın üzerindeki büyünün bozulması için çekeceği kefaret cezasına başlayıp başlamadığını sordu. Sancho başladığını, önceki gece kendisine beş defa vurduğunu söyledi. Düşes bunun üzerine darbeleri neyle vurduğunu sordu. Sancho eliyle vurduğu yanıtını verdi.

"O kamçıdan ziyade tokat atmak sayılır," diye yanıtladı düşes. Bana kalırsa bilge Merlin bu hafiflikten memnun olmayacaktır. Sevgili Sancho'nun tırtıklı kamçılardan veya dokuz kuyruklu kırbaçlardan edinmesi gerekecek ki değdiği zaman hissedilsin. Çünkü zahmetsiz rahmet olmadığı gibi Dulcinea gibi soylu bir hanımın özgürlüğünü de bu kadar ucuza bırakmazlar. Şunu bilin ki Sancho, belli belirsiz ve yarı gönüllü yapılan hayır işlerinin hiçbir kıymeti yoktur."

Sancho buna şu yanıtı verdi:

"Zatıaliniz ekselansları bana uygun bir kement veya kırbaç verin; çok acıtmazsa ben onunla vururum. Çünkü şunu bilmenizi isterim ki ben ne kadar köylü olsam da derim ketenden çok pamuğa benzer; başka biri için kendime eziyet etmem de hiç iyi olmaz."

"Öyle olsun, hay hay," diye yanıtladı düşes, "yarın size tam uygun gelecek bir kırbaç vereceğim. Derinize öyle uyum sağlayacak ki kendi kız kardeşlerinizden ayıramayacaksınız."

Sancho bunun üzerine dedi ki:

"Ruhumun efendisi ekselansları, şunu bilmenizi istiyorum ki yanımda, karım Teresa Panza'ya kendisinden ayrıldığımdan beri başıma gelenleri anlattığım bir mektup var. Şu göğsümde duruyor,

tastamam; üstüne isim ve adres yazmaktan başka yapılması gereken bir şey kalmadı. Zatıalinizden okumasını rica edecektim; bence vali tarzına yani bir valinin yazması gereken tarza uygun."

"Kim yazdırdı peki?"

"Benden başka kim yazdıracak, Tanrı aşkına?" diye yanıtladı Sancho.

"Peki mektubu da siz mi kaleme aldınız?" diye sordu düşes.

"Aklımdan geçmez," diye cevap verdi Sancho, "imza atmayı biliyorum, ama okumayı da yazmayı da bilmem."

"Bakalım şu mektuba," dedi düşes, "zekânızın inceliğini ve kifayetini muhakkak göstermişsinizdir."

Sancho göğsünden açık bir mektup çıkardı. Düşes mektubu aldı ve içinde şu sözlerin yazdığını gördü:

Sancho Panza'dan karısı Teresa Panza'ya mektup

Adamakıllı kırbaçlanırsam, tam bir beyefendiyim demektir. İyi bir valiliğim varsa, kırbaçlarım sayesinde oldu. Sen şimdi bunları anlayamazsın, canım Teresa; başka bir gün öğrenirsin. Şunu bilmelisin ki, Teresa, seni arabaya bindirmeye karar verdim, çünkü işin bu kısmı mühim; başka türlüsü ne olursa olsun emeklemek sayılır. Sen artık vali karısısın; dikkat et ki kimse arkandan kötü konuşmasın! Sana efendim düşesin bana verdiği, yeşil bir av kıyafeti gönderiyorum. İyice düzelt, dik de bizim kıza iç etekliğiyle yelek yap. Bu memlekette duyduklarıma göre, efendim Don Quijote akıllı bir deli, komik bir kaçık; ben de kendisinden aşağı kalmıyorum. Montesinos Mağarası'na gittik; bilge Merlin de o tarafta Aldonza Lorenzo adıyla bilinen Tobosolu Dulcinea'nın büyüsünün bozulması için benim yakama yapıştı. Kendime üç bin üç yüz kırbaç darbesi vurmam lazım, beşini çıkar; ondan sonra anasından doğmuş gibi büyüsüz haliyle kalacak. Bundan kimseye bahsetme, çünkü kendi işini dışarıya anlattın mı kimisi ak der kimisi kara. Birkaç gün sonra buradan çıkıp valiliğimin başına geçeceğim; orada büyük paralar kazanmayı düşünüyorum. Çünkü bana söylediklerine göre yeni valilerin hepsi bunun peşine düşermiş. Ben gider önce durumu bir yoklarım, ondan sonra senin gelip benimle birlikte yaşaman gerekip gerekmediğini haber veririm. Benim eşek iyi, [illegible]a selamlarını gönderiyor. Beni Osmanlı Sultanı

yapacak olsalar yine de onu geride bırakmam. Sevgili efendim düşes hanımefendi ellerinden binlerce kez öpüyor. Sen de onu iki bin defa öperek karşılık ver; zira efendimin dediğine göre kibarlıktan daha aza masrafsız, daha ucuz bir şey yokmuş dünyada. Tanrı bana geçen seferki gibi yine yüz altın dolu bir bavul buldurmadı, ama sen üzülme canım Teresa, zangoç emniyette; valilikte her şey yoluna girecek. Tek sıkıntım şu ki dediklerine göre bir defa tadını aldım mı artık parmaklarımı yer duruma gelirmişim. Eğer gerçekten böyle olursa, bana o kadar da ucuza gelmez. Gerçi sakatlarla çolaklar sadakayı servet bilir. Yani öyle veya böyle zengin olacaksın, talihin açılacak. Tanrı yanında olsun, beni de korusun ki sana hizmet edebileyim.

Şatodan, 20 Temmuz 1614.

Vali kocan,

Sancho Panza

Düşes mektubu bitirdikten sonra Sancho'ya dedi ki:

"Sevgili valimiz iki noktada biraz hatalı: Bunlardan ilki, valiliğin vurulması gereken kırbaç darbeleri sayesinde alınacağını söylemesi ya da ima etmesi. Valimiz şunu çok iyi biliyor ki efendim dük kendisine bu valiliğin sözünü verdiğinde ortada kırbacın lafı bile edilmiyordu; bunu inkâr edemez. İkincisi ise burada kendisini epey haris biri gibi gösteriyor. Ben açıkçası böyle olmasından yana değilim, zira açgözlülüğe tekmil doğa az gelir. Haris bir vali adaleti sağlayamaz."

"Öyle demek istemedim, hanımefendi," diye yanıtladı Sancho, "eğer zatıaliniz mektubun gerektiği gibi olmadığını düşünüyorsa yırtıp atar, yenisini yazarız. Ama benim aklıma bırakacak olursak, daha kötüsü de olabilir."

"Yok, hayır," diye karşılık verdi düşes, "bu gayet iyi; hatta dükün de görmesini istiyorum."

Bunun üzerine o günün akşam yemeğini yiyecekleri bir bahçeye geçtiler. Düşes, Sancho'nun mektubunu düke gösterdi; dük bu mektubu okumaktan çok memnun oldu. Yemeklerini yediler; sofra kaldırıldıktan ve genişçe bir süre boyunca Sancho'yla yaptıkları keyifli mi keyifli bir sohbetten sonra birdenbire hüzünlü bir flüt melodisi ile bir davulun uyumsuz, ağır ağır yükselen sesi duyuldu. Herkes sav-

melodilerini andıran bu tuhaf ve hüzünlü sesin karşısında şaşırmış görünüyor, bilhassa Don Quijote huzursuzluğundan oturduğu yerde duramıyordu. Sancho'nun ne kadar korktuğunu söylemeye bile gerek yok; nitekim her zamanki sığınağı olan düşesin eteklerine sarılıvermişti hemen. Gerçekten de bu duydukları son derece acılı ve melankolik bir sesti.

Onlar böyle şaşakalmış halde bekleyedursun yas kıyafetleri giyinmiş iki adamın bahçeye girdiğini gördüler; pelerinleri öyle uzun ve dökümlüydü ki uçları yerlerde sürünüyordu. Yürürken de bir yandan yine üzerleri kara örtülerle örtülmüş iki büyük davulu çalıyorlardı. Onların yanında ise flütü çalan kişi geliyordu; yine o da diğerleri gibi kapkara giyinmişti. Bu üçünün arkasından devasa bir görüntü sergileyen başka biri geliyordu; gece gibi zifiri karanlık bir cüppeyi sanki giymemiş, adeta içine gömülmüştü. Yerlere uzanan eteklerinin boyunu tarif etmek neredeyse imkânsızdı. Cüppenin üzerinden geçen, göğsüne çapraz taktığı kayışa devasa bir pala asılıydı; bunun süslemeleri ve kını da yine siyah renkteydi. Yüzünü ise siyah renkli, transparan bir peçe örtüyor, bu peçenin ardında upuzun, kar beyazı sakalı seçilebiliyordu. Davulların ritmine uyarak son derece ciddi ve ağır hareketlerle ilerlemekteydi. Kısacası haşmeti, yürüyüşü, ağırlığı ve tüm sergilediği görüntü, kendisini tanımasalar bile görenlerde müthiş bir şaşkınlık uyandırabilecek türdeydi ve nitekim öyle de oldu.

Ardından aynı ritim ve tavırla ilerledi ve diğer herkes gibi ayakta durmuş onu beklemekte olan dükün önüne varıp diz çöktü; fakat dük ayağa kalmadığı sürece kendisiyle konuşmasına katiyen müsaade etmedi. Bunun üzerine devasa bostan korkuluğu ayağa kalktı, yüzündeki peçeyi kaldırdı ve insan gözünün o ana kadar görüp görebileceği en görkemli, en büyük, en uzun ve en beyaz sakalı sergiledi. Ardından o geniş göğsünün ta derinlerinden çekip çıkardığı derin ve yankılı bir sesle düke dönüp dedi ki:

"Soylular soylusu, kudretli senyor, benim adım Ak Sakallı Trifaldin. Kontes Trifaldi namıdiğer Acılı Kalfa'nın silahtarıyım. Onun tarafından zatıaliniz ekselanslarına bir mesaj getiriyorum. Zatıaliniz majestelerinin gelip size derdini anlatması için kendisine müsaade

ve yetki vermenizi istiyor ki dert mefhumuyla en çok haşır neşir olan zihinlerin bile hayaline gelmeyecek bir sıkıntıdır bu. Öncelikle La Manchalı yiğit ve yenilmez şövalye Don Quijote'nin şatonuzda olup olmadığını öğrenmek istiyor. Ta Candaya Krallığından buraya, sizin yanınıza kadar sırf onu bulabilmek için hem yayan hem ağzına bir lokma yemek koymadan geldi. Bu ancak bir mucizeyle ya da büyüyle açıklanabilir ve açıklanmalıdır da. Kendisi şu anda bu şatonun veya sayfiye evinin kapısında, zatıalinizin içeri girmesi için müsaadenizi vermenizi bekliyor. Söyleyeceklerim bu kadar."

Ardından öksürdü ve sakalını iki eliyle birden yukarıdan aşağıya sıvazladıktan sonra büyük bir sükûnete bürünerek dükün cevabını beklemeye koyuldu. Dük ise şöyle yanıt verdi:

"Sevgili Ak Sakallı silahtar Trifaldin, büyücülerin Acılı Kalfa dedikleri Kontes Trifaldi hanımefendiciğimin başına gelen talihsizlikten günler önce haberimiz oldu. Ey muazzam silahtar, gelmesini söyleyebilirsiniz pek tabii. La Manchalı yiğit şövalye Don Quijote'nin burada olduğunu da söyleyin; onun cömert mizacı sağ olsun, hanımefendi her türlü yardım ve desteği göreceğinden emin olabilir. Eğer benim de bir yardımım dokunacaksa her şeyi yapmaya hazır olduğumu da ekleyebilirsiniz, zira şövalyelik durumumdan dolayı buna mecburum zaten. Kadınların hepsine, bilhassa da acı ve sıkıntı içinde bulunan dul hanımların yardımına koşmak, şövalyeliğin gereklerindendir ki hanımefendi zatıalilerinin de bu durumda olduğu görülüyor."

Bunu duyan Trifaldin dizini yere kadar indirip selam verdi, flüt ve davullara çalması için işaret etti ve ardından bahçeye girdiği melodi eşliğinde ve aynı ritimle gerisin geri dışarı çıkarak herkesi durgunluğu ve ağırbaşlılığı hayretler içinde bıraktı. Bunun üzerine dük Don Quijote'ye dönerek şöyle dedi:

"Ey, şanlı şövalye, sonunda kötülüğün ve cehaletin puslu havası da cesaretinin ve erdeminin üzerini örtmeye yetmedi. Görüyorsunuz ya, zatıaliniz ekselansları daha bu şatoya geleli altı gün oluyor, ama dertli ve müteessir kimseler uzak diyarlardan sizi bulmaya geliyorlar; üstelik arabalar, develer üzerinde değil, yayan ve aç biilaç halde yürüyorlar. Zira zatıalinizin ünü yeryüzünün bilinen bütün köşelerine yayılmış olan büyük kahramanlıkları sağ olsun, o güçlü bileğiniz sa-

yesinde dertlerine ve sıkıntılarına çare bulacaklarından hiçbir şüpheleri dahi yok."

"Saygıdeğer dük," diye karşılık verdi Don Quijote, "keşke geçen gün sofrada bütün gezgin şövalyelere karşı husumet ve nefret beslediğini söyleyen o din adamı da burada olsaydı şimdi; gezgin şövalyelerin bu dünyada gerekli olup olmadıklarını kendi gözleriyle görürdü o zaman. En azından şu gerçeği tecrübeyle öğrenmiş olurdu: Olağanüstü koşullarda, en büyük talihsizlikler içinde acı ve sıkıntı çekmekte olan kimseler dertlerine çare aramak istedikleri zaman okumuş âlimlere, köy rahiplerine, köyünün sınırlarından dışarı adım atmamış şövalyelere ya da başkalarının anlatıp yazacağı işlerin, kahramanlıkların değil, kendilerinin aktaracağı, yazacağı hikâyelerin peşinden koşan tembel saraylı şövalyelere gitmezler. Sıkıntıların çaresini, muhtaçların yardımına koşmayı, genç kızların korunmasını ve dulların avutulmasını gezgin şövalyelerden daha iyi hiç kimse beceremez. Ben gezgin şövalye olduğum için Tanrı'ya binlerce kez şükrediyor, bu onurlu meslekte başıma gelebilecek her türlü bahtsızlık ve güçlüğe göğüs geriyorum. Hanımefendi gelsin, dilediğini istesin. Bileğimin gücü ve ruhumun cesareti sayesinde, muhtaç olduğu çareyi kendisine sağlarım."

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM

Meşhur Acılı Kalfa serüveni devam eder

Dük ve düşes, Don Quijote'nin bu tuzağa böyle kolay düşmesinden son derece memnun olurken o sırada sözü Sancho aldı:

"Bu kalfa hanım benim valilik sözüne bir çomak sokmasa iyi, çünkü benim kuş gibi öten Toledolu bir eczacıdan duyduğuma göre kalfa kadınların araya girdiği işten hayır gelmezmiş. Aman Tanrım,

bizim eczacı nasıl nefret ederdi bunlardan! Şimdi benim buradan anladığım şu: Durumu ve koşulları ne olursa olsun kalfa hanımların hepsi usandırıcı işgüzarlar olduklarından, bu Üç Etek mi, Üç Kuyruk mu her ne ise (etekmiş, kuyrukmuş, bizim köyde hepsi bir), onun gibi acılı olanlar kim bilir nasıl olur!*

"Sus, dostum Sancho," dedi Don Quijote, "bu kalfa hanımefendi beni bulmak için bu uzak diyarlardan geldiğine göre senin o eczacının dediklerinden olmasa gerek, kendisi kontes zaten. Kontesler kalfalık ettikleri zaman kraliçelerin, imparatoriçelerin hizmetini görürler. Kendi evlerinde soylu hanımefendilerdir ve başka kalfalardan hizmet görürler."

O sırada yanlarında bulunan Donya Rodriguez ise buna şu yanıtı verdi:

"Benim hanımım düşesin hizmetinde öyle kalfalar vardır ki talihleri elverse kontes olurlar, ama kral ne isterse kanun odur. Kimse kalfalar hakkında ileri geri konuşmasın, hele ki yaşlılarla bakirelere hiç laf edilmesin. Ben şahsen öyle olmasam da bakire bir kalfanın dul bir kalfadan yeğ olduğunun farkındayım. Birine uzanan el öbürüne de uzanmasını bilir nasılsa."

"Yine de," diye karşılık verdi Sancho, "benim berberin dediğine göre, kalfalarda el uzatılacak o kadar çok şey varmış ki yapışacak olsa bile pilavı karıştırmamak daha iyiymiş."

* Falda: etek; Trifalda ismini ise 'üç etek' şeklinde bir kelime oyunu ile ifade ediyor çn.

"Silahtarlar bizim her zaman düşmanımızdır," diye yanıt verdi Donya Rodriguez. "Kendileri kapı arkasından laf dinleyen cinler olduklarından attığımız her adımı izlerler. Dua etmedikleri zamanlarda (ki epey boldur) bizim dedikodumuzu yapar, kemiklerimizi sızlatır, adımıza leke düşürürler. Ama ben bu ayaklı odunlara şunu söylerim ki biz onlara rağmen hayatta kalacağız; bu dünyada hem de soylu evlerde, açlıktan ölsek de narin olsun olmasın, tenimizi ayin günlerinde çöplüklerin kilimle örtüldüğü gibi siyah yas örtüleriyle örtsek de yaşamaya devam edeceğiz. Yemin ediyorum, bana müsaade edilse, vaktimiz de elverse, ben bütün dünyaya olmasa da burada bulunan herkese bir kalfa kadında bulunmayan meziyetin olmadığını anlatırdım."

"Ben de öyle düşünüyorum," dedi düşes, "Donya Rodriguez haklı, hem de çok haklı. Fakat hem kendini hem diğer kalfa hanımları savunmak, o kötü eczacının kötü fikrine itiraz etmek ve sevgili Sancho Panza'nın gönlündeki düşünceyi söküp atabilmek için şimdilik biraz beklemesi daha iyi olacak."

Sancho buna karşılık olarak dedi ki:

"Ben valiliğin kokusunu aldığım günden beri silahtarlık düşlerini unuttum gitti; kalfalarla da hiç işim olmaz."

Aslında kalfa hanımlar hakkındaki konuşmalarına daha devam ederlerdi etmesine, ama o sırada flütle davulların seslerini yeniden işittikleri için Acılı Kalfa'nın içeri girdiğini fark ettiler. Düşes, düke yanına gidip karşılamanın münasip kaçıp kaçmayacağını sordu; ne de olsa soylu bir kimse, bir kontesti.

"Kontesliği söz konusu olunca," diye atıldo Sancho dükün yanıtlamasına fırsat vermeden, "zatıalileriniz ekselanslarının gidip karşılama yapmasında bir sakınca görmüyorum; ama kalfa diye bir adım atmanıza lüzum yok bence."

"Kim dedi sana araya karış diye, Sancho?" dedi Don Quijote.

"Kim olacak, efendim?" diye yanıt verdi Sancho. "Ben tabii ki; zira karışmaya hakkım var. Ne de olsa silahtarınız olarak zatıalinizin kibarlık mektebinde öğrendim hepsini; eh, siz de bütün kibarlık dünyasının en iyi yetişmiş şövalyesi olduğunuza göre. Bu meselelerde, zatıalinizin de dediği gibi, fazla kâğıt yüzünden kaybedilebileceği

gibi kağıt noksanlığından da kaybedilebilir. Anlayana sivrisinek saz."

"Sancho'nun dediği doğru," dedi dük. "Şu kontesi bir görelim de ondan sonra gereken kibarlık gösterisine karar veririz."

Tam bunun üzerine davullar ve flüt ilk sefer olduğu gibi yine çaldı.

Böylece yazar bu kısa Bölüme son verirken aynı maceranın devamı ve bütün kitabın en mühim Bölümlerinden olan bir sonrakine başladı.

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Acılı Kalfa başındaki talihsizliği anlatır

Hüzünlü müzisyenlerin arkasından bahçeye iki sıra halinde dizilmiş, yaklaşık on iki kalfa daha girdi. Üzerlerine fitilli şayak kumaştan yapıldığı belli olan uzun matem cüppeleri giymiş, başlarına ise uzunluklarıyla neredeyse bütün cüppelerini örterek yalnızca uçlarını gösteren ince tülden yapılma başörtüleri takmışlardı. Arkalarından silahtarı Ak Sakallı silahtarının elinden tutarak eşlik ettiği Kontes Trifaldi geliyordu. Üzerinde havları bükülmemiş, siyah, çok zarif bir çuha kumaşından yapılma bir kıyafet vardı; tüylenmiş olsa her biri koca bir Martos nohutu büyüklüğünde topaklar meydana gelirdi. Elbisenin kuyruğu ya da eteği veya da artık adına ne derseniz, üç parçadan oluşuyordu. Her birinin ucundan birer uşak tutuyordu ve onlar da yas kıyafetleri giymişlerdi. Üç parçanın meydana getirdiği bu üç dar açıyla muhteşem bir matematiksel görüntü

sergiliyorlardı. Bu manzaraya şahit olan herkes ona neden Kontes Trifaldi, yani Üç Etekli Kontes dendiğini de anlamış oldu. Benengeli gerçekten de böyle olduğunu söylüyor; kontluk topraklarında çok sayıda kurt yetiştirildiği için asıl adı Kontes Kurt'muş. O civarda senyorların ellerindeki topraklarda en çok bulunan şey ne ise onların adıyla anılmaları gibi bir âdet bulunduğundan, kurt yerine sözgelimi tilki daha çok olsaymış, o zaman da Kontes Tilki adını alacakmış, ama bu kontes ilginç eteğinin şerefine Tilki'yi bırakıp Trifaldi adını almış.

On iki kalfa ile hanımları yavaş yavaş ilerlemekteydi; kalfaların yüzleri siyah peçelerle örtülüydü, ama bunlar Trifaldi'ninki gibi transparan değil kopkoyu, yüzlerinin hiçbir tarafını belli etmeyen kumaştandı. Kalfalar birliği görünür görünmez dük, düşes ve Don Quijote'yle birlikte bu ağır merasimi izleyen herkes ayağa kalktı. On iki kalfa durup iki sıra halinde dizildiler. Acılı Kalfa bu iki sıranın arasından hâlâ Trifaldin'in elinden tutarak geçip ilerledi. Bunu gören dük, düşes ve Don Quijote de kendisini karşılamak için bir on iki adım kadar ilerlediler. Ardından kalfa dizlerinin üzerine çöktükten sonra hiç de yumuşak ve narin değil, bilakis boğuk ve çatallı bir sesle şöyle dedi:

"Zatıalilerinizden rica ediyorum bu hizmetkârınıza, yani kalfa hanımınıza demek istedim, bu kadar nezaket göstermeyin. Zira çektiğim acı, size olan borcumu ödememe engel olacaktır. Başıma gelen talihsizlik öyle tuhaf, öyle görülmemiş bir şey ki aklımı başımdan aldı götürdü; pek de uzağa götürmüş olacak ki ne kadar ararsam arayayım bir türlü bulamıyorum."

"Saygıdeğer kontes hanım," diye karşılık verdi dük, "bir tutam aklı olan herkes sizin ne kadar kıymetli biri olduğunuzu halinizden tavrınızdan anlar. Safi görüntünüz bile nezaketlerin en büyüğüne, en kibar merasimlere layık olduğunuzu açıkça belli ediyor."

Bu sözlerin ardından kontesi elinden tutup ayağa kaldırdı ve götürüp düşesin yamacındaki iskemleye oturttu. Düşes de kendisini yine aynı şekilde büyük bir nezaketle karşıladı.

Don Quijote sessizliğe bürünmüş, Sancho ise hem Trifaldi'nin hem de yanındaki diğer kalfa hanımların bazılarının yüzlerini gör-

mek için ölüp bitiyordu. Ne var ki bu, kadınlar yüzlerini kendi istekleriyle açana kadar mümkün olmadı.

Herkes sessizlik içinde, bu sessizliği ilk kim bozacak diye merakla bekliyordu. İlk konuşan Acılı Kalfa oldu ve şu sözleri söyledi:

"Kudretliler kudretlisi senyor, güzeller güzeli senyora ve burada hazır bulunan akıllı dinleyiciler, sizlerin yiğitler yiğidi kalplerinizin başıma gelen bu derdi hem büyük bir merhametle hem de cömertlik ve anlayışla dinleyeceğinize inancım tam. Çünkü benim derdim öyle bir dert ki dünyanın en katı yüreklerinin mermerlerini, elmaslarını ve çeliklerini yumuşatmaya, eritmeye yeter. Fakat derdimi anlatmaya başlamadan evvel, şunu öğrenmek istiyorum: Acaba kusursuz şövalye, Manchalılar Manchalısı Don Quijote ve silahtarlar silahtarı Panza buradalar mı?"

"Panza burada," diye herkesten önce atılıp cevap verdi Sancho, "ayrıca Quijoteler Quijotesinin kendisi de burada; yani acılılar acılısı kalfalar kalfası hanım, bize istediklerinizden en istediğinizi söyleyebilirsiniz zira hepimiz size hizmet etmeye hazırlar hazırı durumdayız."

Bunun üzerine Don Quijote ayağa kalktı ve Acılı Kalfa'ya dönüp şöyle dedi:

"Dertli hanımefendi, eğer bir gezgin şövalyenin cesaretinin ve gücünün sizin dertlerinize bir çare bulmasından ümit duyulabilirse, ne kadar eksik ve küçük olsalar da benim cesaret ve gücüm tamamıyla sizin emrinize amadedir. Ben La Manchalı Don Quijote'yim; görevim yardıma muhtaç olan herkesin imdadına koşmaktır. Dolayısıyla hanımefendi, kimsenin gönlünü kazanmanıza da lütuf dilenmenize de lüzum yok; derdiniz her ne ise hiç dolandırmadan, olduğu gibi anlatabilirsiniz. Sizi duyan kulaklar sıkıntılarınıza derman bulamasalar da acınıza ortak olacaklardır."

Bunları duyan Acılı Kalfa, Don Quijote'nin ayaklarına kapanmaya davrandı, hatta kapandı da. Bir yandan kapanıyor, o ayaklara sarılmak istiyor, bir yandan da şöyle diyordu:

"Ah, yenilmez şövalye! Kapanıyorum bu ayaklarla bacaklara! Onlar ki gezgin şövalyeliğin temeli, direğidir. Bu ayaklar derdimin dermanını attığı her adımda taşır. Ey, yiğit gezgin; ey kahramanlıkları Amadislerin, Esplandianların, Belianislerinkileri geçen kahraman!"

Ardından Don Quijote'yi bırakıp Sancho Panza'nın yanına gitti ve ellerini tutarak dedi ki:

"Ey sen, gezgin şövalyelerin hizmetindeki gelmiş geçmiş bütün silahtarların en sadık olanı; iyiliği yanı başımdaki refakatçim Trifaldin'in sakalını bile geçen yüce silahtar! Sen büyük Don Quijote'ye hizmet ekmekle bütün dünyadaki gezgin şövalyelerin topuna hizmet etmiş sayılacağın için kendinle övünç duymalısın. Yalvarıyorum sana, vefalılar vefalısı iyiliğin namına, efendin ve benim aramda köprü kur, kur ki bu alçakgönüllüler alçak gönüllüsü, bahtsızlar bahtsızı kontesten esirgemesin lütfunu."

Sancho buna yanıt olarak dedi ki:

"Sevgili hanımefendi, benim iyiliğim sizin silahtarınızın sakalı kadar varmış, yokmuş, benim çok umurumda değil. Benim için önemli olan bu dünyayı terk ederken vicdanımın hafif olması; bu tarafta neyim var neyim yok, pek mühim değil. Zaten bu yalvarıp yakarmalar olmadan da ben efendimden sizin yardımınıza koşmasını rica ederim. Hem beni sever, hele ki belli bir hususta bana işi düştüğü şu günlerde pek düşkündür bana. Zatıaliniz derdini bize anlatsın, gerisini düşünmesin. Biz icabına bakarız."

Yaşanacak maceranın kokusunu alan herkes gibi dük ve düşes de gülmekten yerlere yatıyor, Kontes Trifaldi'nin zekâsına ve nasıl rol kestiğine hayran oluyorlardı. Kontes yeniden oturduktan sonra şöyle dedi:

"Büyük Trapobana ile Güney Denizi arasına düşen, Komorin Burnunun iki fersah ötesindeki Kandaya Krallığı'nın kraliçesi Donya Maguncia, efendisi ve senyoru Archipiela öldüğünde dul kaldı, evliliklerinin meyvesi Prenses Antonomasia ise tahtın varisi oldu. Bu prenses Antonomasia benim himayem ve mürebbiyeliğim altında yetişti, zira ben annesinin en eski ve en soylu kalfasıydım. Böylelikle günler geçip giderken küçük Antonomasia on dört yaşına geldi ve öyle güzelleşti, öyle serpildi ki tabiatın bu güzelliği artık daha fazla artırmasının imkânı yoktu. Ancak güzelliğinin yanında aklı başı da gayet yerindeydi! İşte hem güzel hem akıllı olmasının yanında dünyanın en güzel kızıydı da; hatta kıskanç perilerle fesat parçalar canını almadılarsa hâlâ da güzellikte üstüne yoktur. Ama almış ola-

mazlar, zira tanrılar yeryüzünde böyle bir kötülüğün işlenmesine, dünyanın en asmasının en tatlı üzümünün hamken koparılmasına müsaade etmezler. Benim beceriksiz dilimin anlatmaya yetmeyeceği bu güzelliğe hem memleketimizden hem yabancı, pek çok prens âşık oldu. Bunların arasında gençliğine, alımlılığına, bütün becerilerine ve yeneteklerine, zekâsının parlaklığına güvenerek hislerini bu üstün güzelliğe yöneltmeye cesaret eden birisi vardı. Saraylıydı, ama mevki sahibi değildi. Sizin için de bir sakıncası yoksa zatıalilerinize şunu söylemek isterim ki gitarı konuştururdu. Şairliği de vardı ve harikulade bir dansçıydı. Bir de öyle güzel kuş kafesleri yapardı ki gerekirse sırf bu kafesleri yaparak geçimini sağlayabilirdi. Eh, bütün bu yetenekler ve marifetler de genç bir kız şöyle dursun, dağ taş olsa eritir, yerinde bırakmaz. Gelgelelim onun cazibesinin de kibarlığının da, hatta bütün beceri ve yeteneklerinin de benim küçük kızımın kalesini fethetmekte hiçbir hükmü olmazdı ya, o utanmaz hırsız önce benim gönlümü kazanmak kurnazlığını aklına getirdi ne yazık ki. O adi alçak, kalpsiz hayta önce bana rüşvet verip kalbimi kazanmaya çalıştı ve koruduğum kalenin anahtarlarını nankör bir muhafızmışçasına ona teslim edeyim diye çabaladı durdu. Neticede bana hediye ettiği ufak tefek süsler ve mücevherlerle irademi teslim aldı. Fakat beni etkileyip gönlümü tamamen fethetmeyi başaran şey ise bir gece kendisinin bulunduğu ara sokağa bakan parmaklıklı bir pencereden dinlediğim şarkısı oldu. Yanlış hatırlamıyorsam şöyleydi:

O tatlı düşmanımdan
Bir dert geldi ruhumu yaralayan,
Ne kadar acı çeksem de,
İstemem bilsin, duysun kimse.

Bu dizeler bana adeta birer inci tanesi, sesi ise adeta şerbet gibi gelmişti. Bu nedenle de bugünden itibaren, yani o andan itibaren demek istedim, bu ve bunun gibi başka dizeler yüzünden başıma gelen talihsizlikleri gördükçe şairlerin, tıpkı Platon'un dediği gibi, iyi ve düzgün idare edilen devletlerden sürülmeleri gerektiği kanısındayım. En azından şehvet düşkünü olanların sürülmesi gerekir, çünkü

bunlar Mantua Markisi gibi küçük çocukları ve kadınları eğlendirip ağlatan dizeler değil, insanın ruhuna yumuşak dikenler misali batan, adeta gökyüzünde çakan şimşekler gibi kıyafete dokunmadan doğrudan içine işleyen mısralar yazar. Yine bir başka sefer de şu şarkıyı söylemişti:

Gel, ey ölüm, ama hissettirmeden
Gizlice gel bana, zira
Ölümün zevki ile
Veda etmek istiyorum bu hayata.

İşte şarkı olarak söylenince büyüleyen, yazılı halde verilince insanı hayran bırakan bu ve buna benzer kısa dizelerdi hepsi. Peki ya o zamanlar Kandaya'da pek sevilen, *seguidillas* adlı halk türkülerini yazmaya cüret edenlere ne demeli? O şarkılar ki yürekleri hoplatır, kahkahalar attırır, bedenleri yerinden oynatır, kısacası bütün duyuları altüst ederdi. Yani, saygıdeğer efendiler, diyeceğim şu ki bu tür ozanların Kertenkele Adalarına sürülmeleridir doğru olan. Ama kabahat onlarda değil ki, onları öven sersemlerde, bunlara inanan saf ahmaklarda esas. Ben gerektiği gibi iyi bir kalfa hanım olsaydım, bu saçmalıklardan etkilenmez, 'Ölerek yaşıyorum, ah buzda yanıyorum, alevler içinde tir tir titriyorum, biçare bekliyor, yine de bir gidiyor, bir kalıyorum,' gibi iler tutar yanı olmayan laflara kanmazdım. Eh peki bunların Arabistan'ın Zümrüdüanka kuşunu, Ariadne'nin tacını, Güneş'in atlarını, Güney'in incilerini, Tibar'ın altınlarını, Pancaya'nın iksirini vaat etmelerine ne demeli? İşte en çok da bu konularda kalem oynatmaktan çekinmezler, zira yerine getirmeyi zaten düşünmedikleri bu vaatleri atıp tutmak kolaydır. Fakat ben nerelere saptım böyle? Ah, kim bilir neler saçmalıyorum! Lanet olsun benim gibisine! Kendi kabahatlerim üzerine söylenecek onca şey varken, kalkmış başkalarınınkileri tenkit ediyorum, bu nasıl bir deliliktir? Ah benim bahtsız başım! Beni kandıran dizeler değil, esas kendi saflığımdı! Gönlümü yumuşatan müzik değil, benim hafifliğimdi. Don Clavijo'nun, yani bahsettiğim şövalyenin önünü açan, yolundaki engelleri kaldıran esas benim büyük cehaletimle akılsız

başımdı. İşte bu sayede Don Clavijo, onun değil benim tarafımdan kandırılmış olan zavallı Antonomasia'nın odasına gerçek kocası sıfatıyla girebildi. Eh, her ne kadar günahkâr olsam da kocası sıfatıyla olmasa, odasına girmek şöyle dursun, ayakkabısının tabanına el sürmesine bile müsaade etmezdim. Hayır, hayır; ben böyle bir hadiseye vesile olacaksam, her şeyden evvel evlilik kurumu şarttır! Yalnız bu tasarıda tek bir pürüz vardı; o da bu ikisi arasındaki eşitsizlikti, zira daha önce de belirttiğim gibi Don Clavijo sıradan bir soyludu fakat prenses Antonomasia taht varisiydi. Yaşananların bir müddet boyunca benim zeki davranışlarım sayesinde gizli tutulması sağlandı, ancak bir gün Antonomasia'nın karnındaki şişkinliğin artık durumu ele vermeye başladığını anlayacaktım. Üçümüz korkumuzdan kafa kafaya verdik ve sonunda bu kara haber ortaya dökülmeden evvel, Don Clavijo'nun, papazın önünde Antonomasia'yla evlenme talebini dile getirmesinde karar kıldık. Buna istinaden de prensesin kendisiyle evlenmeye söz verdiğini belirten bir evrak hazırladık. Bunu benim zekâm ve yaratıcılığım sayesinde öyle inandırıcı şekilde tertipledik ki Sanson gelse aksini iddia edemezdi. Sonra gerekenleri yapmaya koyulduk; papaz evrakları inceledi, prensesin ifadesini aldı. Prenses her şeyi olduğu gibi kelimesi kelimesine açıklayınca papaz kendisinin namuslu bir mahkeme görevlisinin evine yerleştirilmesine karar verdi."

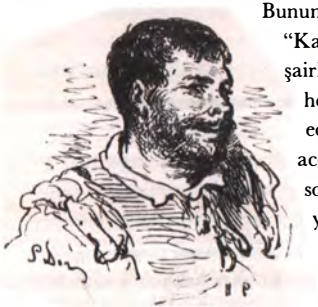

Bunun üzerine Sancho dedi ki:

"Kandaya'da da mahkeme görevlileri, şairler ve *seguilla*'lar varsa, demek ki her yer birbirinin aynı. Yalnız, rica ediyorum, Senyora Trifaldi, biraz acele edin, zira bu uzun hikâyenin sonunu öğrenmek için sabırsızlanıyorum artık."

"Hay hay," diye yanıtladı kontes.

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM

Trifaldi muhteşem ve unutulmaz hikâyesine devam eder

Sancho'nun ağzından çıkan her söz düşesi nasıl keyiflendiriyorsa Don Quijote'yi bir o kadar delirttiğinden derhal susmasını emretti ve böylece Acılı Kontes hikâyesine devam etti:

"Sonunda, pek çok soru ve cevabın ardından, prenses hâlâ ifadesinde hiçbir şey değiştirmeyip ısrarla diretince papaz Don Clavijo lehine hüküm verip prensesi meşru karısı olarak kendisine teslim etti. Prenses Antonomasia'nın validesi Kraliçe Donya Maguncia buna öyle öfkelendi ki üç gün sonra kendisini toprağa verdik."

"Ölmüştür kesin," dedi Sancho.

"Tabii ki öldü!" diye yanıtladı Trifaldin. "Kandaya'da canlılar değil ölüler toprağa verilir."

"Saygıdeğer silahtar," diye karşılık verdi Sancho, "bayıldı diye ölü zannedilip gömülenler de olmuştur; hem bence Kraliçe Maguncia ölmekten çok bayılmak zorundaydı. Ömür elverdikçe çok şeyin çaresi bulunur; üstelik prensesin yaptığı çılgınlık da o kadar üzülmeyi gerektirecek bir şey değil. Prenses pek çok başka prensesin yaptığı gibi uşaklarından ya da hanesindeki diğer hizmetkârlarından biriyle evlenseydi o zaman benim işittiğime göre tamiri olmayan bir hata işlemiş olurmuş. Ama bize tarif edildiği gibi son derece kibar, son derece aklı başında bir beyefendiyle evlenmesi doğrusu biraz ahmaklık

olsa da sanıldığı kadar büyütülecek iş değil. Çünkü benim efendimin uyduğu kurallara göre, ki kendisi de burada, beni yalancı çıkaracak değildir, okumuş kimseler nasıl piskopos olabiliyorsa şövalyeler hele ki gezgin şövalyeler de pekâlâ kral veya imparator olabilirlermiş."

"Hakkın var, Sancho," dedi Don Quijote, "bir gezgin şövalyenin iki gram talihi varsa dünyanın en büyük efendisi olması için gereken her şeye sahiptir. Neyse Acılı hanımefendi hikâyenize devam edin; bana öyle geliyor ki şimdiye kadar tatlı tatlı giden hikâyenin daha acı bir kısmı var anlatmadığı."

"Hem de ne acı!" diye atıldı kontes. "Öyle acı ki onun yanında kurtboğanlar tatlı, zakkumlar lezzetli kalır. Neyse neticede kraliçe bayılmadı, öldü; biz de bu yüzden gömdük kendisini. Tam üzerine toprağı atmış, son kez veda etmiştik ki; *quis talia fando temperet a lachrymis?*"

Dev Malambruno, tahta bir atın üzerine binmiş halde Kraliçe'nin mezarının üzerinde bitiverdi. Bu dev Maguncia'nın kuzeni olduğu gibi aynı zamanda zalim bir büyücüydü de. Büyü ilmini kullanmak suretiyle hem kuzeninin intikamı, hem Don Clavijo'nun cüretkârlığının cezası hem de Antonomasia'nın fazla ileri gitmesinin karşılığı olarak ikisini birden mezarın üzerinde büyüledi. Prensesi tunçtan bir maymuna, Don Clavijo'yu ise bilinmeyen bir madenden korkunç bir timsaha dönüştürdü. İkisinin arasında üzerinde Süryanice yazılar yazılı, yine metalden yapılma bir kitabe yükseliyor. Yazı önce Kandaya diline, ardından İspanyolcaya çevrilmiş; şöyle diyor: 'La Manchalı yiğit benimle teke tek düelloya gelinceye kadar bu iki küstah âşık eski hallerine geri dönmeyecekler. Kader, bu eşi görülmemiş macerayı yalnızca onun büyük cesaretine ayırmıştır.' Büyüyü tamamladıktan sonra şöyle koskocaman, geniş mi geniş bir palayı kınından çekip çıkardı ve beni bir anda saçlarımdan kavrayıverdikten sonra boğazımı deşecek, kellemi uçuracakmış gibi atıldı. Kendimi kaybettim; sesim yumruk olup boğazıma oturdu; korkunç bir dehşete kapıldım. Fakat bütün bunlara rağmen kendimi olabildiğin-

---

'Bunları duyan kim gözyaşlarını tutabilir ki?,' Vergilius'un *Aeneis* şiirinden

ce toparlamaya çalıştım ve tir tir titreyen, acı dolu bir sesle öyle dil döktüm, o kadar çok yalvarıp yakardım ki sonunda kendisini bu acımasız cezadan vazgeçirebildim. Sonrasında sarayda ne kadar kalfa hanım varsa hepsini, yani burada mevcut bulunan hanımları topladı, yanına çağırdı. Kabahatimizi abarttıkça abarttı; kalfa hanımların mizaçları, kötü huyları ve çevirdikleri dolaplarla ilgili ipe sapa gelmez iftiralar etti ve sonunda aslında yalnızca bana ait olan bu kabahati bütün kalfa kadınlara yüklemiş oldu. Bunun için bize ölüm cezası da değil, daha çok ağır ağır, sefil bir ölüme sebep olacak, uzun vadeli cezalar vermek istiyordu. Sözlerini bitirir bitirmez hepimiz yüzümüzdeki gözeneklerin bir bir açıldığını hissettik. Sanki yüzümüzün her yerine tek tek iğneler batıyor gibiydi. Hemen ellerimizi yüzümüze götürdük ve kendimizi biraz sonra göreceğiniz durumda buluverdik."

Acılı Kontes bu sözlerini bitirdikten sonra hem kendisi hem diğer kalfa hanımlar peçeleri kaldırıp yüzlerini gösterdiler. Hepsinin çehresi sakallarla kaplıydı. Kimisi sarışın, kimisi siyah, kimisi ak, kimisi kızıldı bu sakalların. Bu manzara karşısında dük ve düşes şaşkına döndüler, Don Quijote ve Sancho afalladılar; geri kalanlar da adeta dillerini yuttular.

Ardından Kontes Trifaldi konuşmasına devam etti:

"İşte o kötü niyetli, hain Malambruno bizi böyle cezalandırmış, pamuk gibi yüzlerimizi sakallara boğmuştu. Keşke o palasıyla kellelerimizi uçursaydı da yüzümüzün ışığını bu sert kıllarla karartmasaydı. Çünkü bir düşünecek olursak, saygıdeğer efendilerim (aslında bu söyleyeceklerimi gözlerimden akan sicim gibi yaşlarla anlatmam gerekirdi, ama biz derdimize düşmekten o kadar çok ağladık, gözyaşı dökmekten öyle helak olduk ki gözlerimiz artık saman gibi kupkuru. Bu yüzden ağlamadan anlatacağım), diyeceğim şu ki: Sakallı bir kalfa hanım nereye gidebilir ki? Hangi ana, hangi baba ona üzülür? Kim yardımına koşar? Teni kaymak gibi

pürüzsüzken, suratına bin bir türlü merhemle, ilaçlarla acı verirken bile seveni zor bulunursa, yüzü böyle ormana dönmüş haldeyken ne yapsın? Ah benim talihsiz kader dostlarım, canım kalfa dostlarım, biz ne lanetli bir anda rahme düşmüşüz böyle!"

Bunları söyler söylemez bayılacak gibi oldu.

KIRKINCI BÖLÜM

Bu serüvenle ve bu unutulmaz hikâyeyle alakalı başka şeylere dair

Filhakika, doğrusunu söylemek gerekirse, bu tür hikâyelerden hoşlanan herkesin, her şeyi bütün ayrıntılarına varana kadar anlatmaya bilhassa özen gösterdiği, büsbütün aydınlığa kavuşturmadığı hiçbir nokta bırakmadığı için bu kitabın ilk yazarı Cide Hamete Benengeli'ye teşekkür etmesi gerekir. Kendisi düşünceleri açıklıyor, hayalleri ortaya çıkarıyor, açıkça sorulmayan soruları yanıtlıyor, bütün şüpheleri kaldırıyor, tartışmalara son veriyor ve nihayetinde en meraklı zihinlerin üzerinde duracağı en minicik ayrıntıları bile açıklığa kavuşturuyor. Ey, şanlı yazar! Ey talihli Don Quijote! Ey meşhur Dulcinea! Ey komik Sancho Panza! Hepiniz hem birlikte hem ayrı ayrı, ebedi çağlar boyunca hep yaşayın, insanları eğlendirip keyiflendirin.

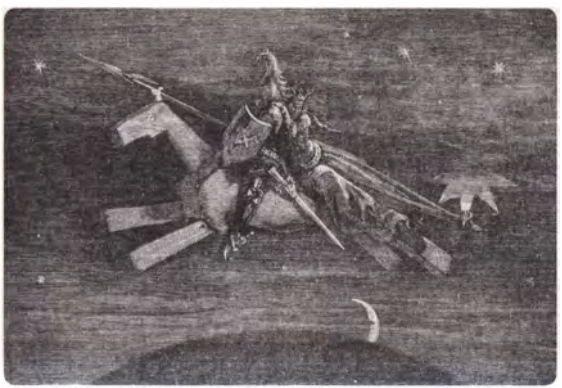

Hikâyeye göre Sancho, Acılı Kontes'in bayıldığını görür görmez şöyle dedi:

"Namuslu, inançlı bir adam olarak gelmiş geçmiş bütün Panza atalarım üzerine yemin ediyorum, ben böyle bir macerayı daha önce ne gördüm ne duydum, ne efendim bana anlattı ne de onun aklından geçmiştir. Senin gibi büyücüyü bin tane şeytan götürsün dev Malambruno. Bu günahkârlara sakal takmaktan başka verecek ceza bulamadın mı? Sakal takacağına burunlarının yukarıdan yarısını kesseydin daha iyi olmaz mıydı? Genizden konuşurlardı falan, ama en azından onların da daha hoşuna giderdi. İddiasına girerim, sakallarını kestirecek paraları bile yoktur hiçbirini

"Hakikaten öyle, efendim," diye yanıtladı on iki kalfadan biri. "Sakallarımızı tıraş ettirecek paramız yok. Bu yüzden masraftan tasarruf edebilmek için şöyle yapışkan bezler takmak gibi bir çare bulduk. Bunları yüzümüze yapıştırıp sonra bir seferde hızlıca çekince yüzümüz mermer gibi pürüzsüz oluyor. Kandaya'da ev ev dolaşıp kadınların tüylerini temizleyen, kaşlarını alıp güzelce şekil veren ve yine kadınların süründüğü daha başka karışımları hazırlayan kadınlar vardır, fakat biz hanımımızın kalfaları olarak bu kadınları hiçbir zaman eve kabul etmedik, çünkü bu kadınların çoğu artık güvenilir konumlarını kaybettikleri için aracılık eder hale gelmişlerdir. Senyor Don Quijote başımızı bu dertten kurtarmadığı sürece bizi mezara sakallı gömecekler."

"Ben sizin derdinizin çaresiniz bulamazsam kendi sakallarımı Mağriplilerin memleketinde yolarım," dedi Don Quijote.*

Tam bu sırada Kontes Trifaldi kendine geldi ve dedi ki:

"Yiğit şövalye, baygın yatarken verdiğiniz söz kulağıma çalındı, kendime geliverdim. Size yeni baştan yalvarıyorum efendim, sayın meşhur gezgin, boyun eğmez senyor, lütfen bu nazik vaadinizi yerine getirin."

"Ne gerekiyorsa yapacağım," diye yanıtladı Don Quijote. "Hanımefendi, siz bana yapmam gerekeni söyleyin, yeter; ben zaten emrinize amadeyim.

---

* Cezayir topraklarında sakal tıraşı olmak, alt sınıf mensubu olma ve serserilik belirtisi sayılırdı. ç.n.

"Durum şu ki," diye yanıtlamaya girişti Acılı Kontes, "kara yolundan gidilirse Kandaya Krallığı buradan aşağı yukarı beş bin fersah kadardır. Ama havadan düz bir çizgi üzerinden ilerleyerek gidilirse üç bin iki yüz yirmi yedi fersah mesafededir. Ayrıca şunu da bilmeniz gerekiyor ki Malambruno bana, talih kurtarıcımız olan şövalyeyi karşımıza çıkardığında, kiralık tutulan atlardan çok daha yağız, çok daha sağlam bir at göndereceğini söyledi. Yiğit Pierres ahu Magalona'yı kaçırırken bindikleri tahta atın aynısı olacakmış. Bu at, alnına oturtulmuş, gem vazifesi gören bir kancayla sürülür; havada öyle bir uçuşu vardır ki, süratini gören şeytanlar aldı götürüyor zanneder. Eski efsaneye göre bu atı Bilge Merlin yapmıştır. Atı yaptıktan sonra dostu Pierre'e ödünç vermiş, Pierre de bu atı alıp harikulade yolculuklara çıkmış. Hatta daha önce de belirttiğim üzere, Magalona'yı kaçırmış, terkisine attığı gibi havada uçura uçura götürmüş de yerden onları izleyen herkesi şaşkına çevirmiş. Merlin bu atı yalnızca sevdiklerine ya da en fazla karşılığında çok iyi para ödeyen kişilere veriyormuş. Hatta Büyük Pierre'den sonra başkasının binip binmediğini bilmiyoruz. Malambruno ise büyücülüğü sayesinde artık atı elc geçirdi; dünyanın farklı yerlerine durmadan yaptığı seyahatlerde bu atı kullanıyor. Bir gün buradaysa ertesi gün Fransa'da, bir bakıyorsunuz öbür gün Potosi'ye geçmiş. İşin güzel yanı ise bu at ne yiyor, ne uyuyor ne nal eskitiyor. Kanatları da yoktur yok olmasına ama havada öyle hafif, öyle yumuşacık süzülür ki sırtındaki kişinin elinde bardak su olsa tek damlası yere dökülmez; öyle kayar gibi, sakincecik ilerler. Hatta bu yüzden ahu Magalona'nın bu ata binmeyi çok sevdiği bilinir."

Bunun üzerine Sancho dedi ki:

"Kayar gibi ilerlemek konusunda benim eşeğin eline kimse su dökemez. Havada uçmaz belki, ama karada dünyanın ne kadar yağız atı varsa hepsiyle yarıştırırım."

Bu sözlere herkes güldükten sonra Acılı Kalfa şöyle devam etti:

"Eğer Malambruno bizim bu talihsizlikten kurtulmamıza razı gelirse, işte bu at akşam çöktükten en fazla yarım saat sonra karşımızda beliriverecek. Zira aradığım şövalyeyi bulduğumda bunun

emaresi olarak şövalyenin bulunduğu yere bu atı olanca süratiyle göndereceğini de bana söyledi."

"Bu ata kaç kişi binebiliyor?" diye sordu Sancho.

Acılı Kalfa yanıtladı:

"İki kişi. Biri eyere, diğeri terkisine oturuyor. Eğer ortada kaçırılan bir genç kız yoksa, bu iki kişi ekseriyetle şövalyenin kendisi ve silahtarından meydana geliyor."

"Acılı hanımefendi," diye söze girdi Sancho, "bu atın ismi nedir acaba?"

"İsmi," diye açıkladı Kalfa, "ne Bellerofontes'in atı gibi Pegasus, ne Büyük İskender'inki gibi Bukefalos, ne de Çılgın Orlando'nun atı gibi Brilladoro. Yine Montauban'lı Renaud'nun atı gibi Bayarte de değil, Ruggiero'nunki gibi Frontino da değil. Güneş'in atları gibi Bootis veya Piritoo da değil, son Got kralı talihsiz Rodrigo'nun, hem yaşamını hem krallığını yitirdiği savaşa girerken bindiği atının adı gibi Orelia hiç değil."

"İddiaya girerim," dedi Sancho, "bu kadar ünlü atların bir o kadar ünlü isimlerini koymadıklarına bakılırsa, benim efendimin, burada geçen atların hepsinden bileğinin hakkıyla üstün olan atı Rocinante'nin ismini de koymamışlardır."

"Öyle," dedi Sakallı Kontes. "ama yine kendisine pek yakışan bir ismi var: Tez Clavilenyo.* Hem kendisi tahtadan olduğu için, hem alnında ufak bir kanca taşıdığı için, hem de rüzgâr gibi koşup gittiği için aslına çok uygun bir isim. Yani aslında meşhur Rocinante'nin adıyla yarışacak durumda."

"İsmi fena değil," diye karşılık verdi Sancho, "ama nasıl bir gemle, nasıl bir dizginle sürülüp idare ediliyor?"

"Dedim ya," diye yanıtladı Kontes Trifaldi, "alnındaki küçük kanca tutularak idare ediliyor. Atın sırtına binen şövalye bu kancayı istediği yöne çevirerek dilediğince ilerliyor. İster havadan ister neredeyse yerde sürünerek, isterse de iyi idare edilen bütün sürüşlerde olması gerektiği gibi tam ortadan gidiyor olsun, fark etmez."

---

* Clavija: tahta kanca, takoz ve dübel anlamlarına gelir –çn.

"Ah şu atı görmek isterdim ya," dedi Sancho, "ama benim onun sırtına, eyerine, hatta terkisine bile bineceğimi düşünmek karaağaçtan armut beklemek olur. Ben daha eşeğimin üstünde, altımda ipekten daha yumuşak bir semer varken bile zor duruyorum, kalkmış benden tahtadan atın terkisinde, mindersiz yastıksız gitmemi bekliyorlar! Benim kimsenin sakalı yüzünden bir yerimi morartmaya hiç niyetim yok. Herkes elinden ne kadarı geliyorsa öyle yapsın tıraşını. Bu kadar uzun bir yolculukta efendime eşlik edemeyeceğim. Hem benim bu sakalların tıraşında, Dulcinea'nın büyüsünün bozulmasındaki gibi bir faydam yoktur herhalde."

"Elbette var, arkadaşım," diye yanıtladı Kontes Trifladi, "hatta anladığım kadarıyla siz olmadan hiçbir şey yapmak mümkün değil."

"Vay kralımın başına!" dedi Sancho. "Efendilerin serüvenleriyle silahtarlarının ne alakası var? Bütün kahramanlıkların şanı şerefi onların, derdi tasası bizim olacak, öyle mi? Hey Tanrım! Sanki tarihçiler 'Falanca şövalye filanca serüveni, silahtarı bilmem kimin yardımı sayesinde başarıyla yerine getirmiştir...' filan yazıyorlar. Ama yok, onlar ancak kuru kuru 'Üç Yıldızlı Don Paralipompon, altı canavarlar macerasını hakkıyla tamamına erdirdi.' Silahtarı her anında yanındadır, ama sanki hiç yokmuş gibi adını dahi anmazlar! Sevgili efendilerim, tekrar ediyorum: Eğer efendim isterse bu serüvene de bir başına gidebilir, kendisine şimdiden iyi yolculuklar dilerim. Ben şahsen burada, düşes hanımefendinin yanında kalacağım. Efendim geri döndüğü zaman Senyora Dulcinea mevzusunu da muhtemelen fevkalade bir durumda bulacaktır, zira onun yokluğunda kendimi öyle bir kırbaçlamayı düşünüyorum ki üzerimde tüy bitmeyecek."

"Her halükârda efendinize refakat etmeniz gerekir, sevgili Sancho; hem bunu sizden düzgün insanlar istiyor. Sırf sizin bu yersiz korkunuz yüzünden bu hanımların çehrelerinin böyle pazar yeri gibi kalabalık kalması doğru değil."

"Vay yine kralımın başına!" dedi Sancho. "Şimdi bu hayır işi namuslu genç hanım kızlar veya öksüz kız çocukları için yapılıyor olsa insan her türlü derde razı gelir, katlanır. Ama sırf kalfa hanımları sakallarından kurtulacak diye çekilecek dert değil! En büyüğünden en

gencine, en cilvelisinden en iffetlisine topunu birden sakallı görsem bana mısın demem."

"Kalfa hanımlara karşı çok kırıcısınız doğrusu, dostum Sancho," dedi düşes. "Siz o Toledolu eczacının dediklerine fazla inanmışsınız. Yemin ediyorum, hiç hakkınız yok. Benim evimde öyle kalfa hanımlar var ki dünyanın bütün kalfalarına emsal niteliktedirler. İşte Donya Rodriguez de karşınızda, benim yüzümü kara çıkarmaz."

"Zatıaliniz ekselansları ne deseniz az," dedi Rodriguez. "Her şeyin doğrusunu Tanrı bilir. Biz kalfalar da ister iyi olalım ister kötü, ister sakallı ister sakalsız, neticede biz de diğer kadınlar gibi kendi anamızdan doğduk. Madem Tanrı bizi bu dünyaya getirdi, vardır bir sebebi. Ben kimsenin sakalına değil, ancak onun merhametine sığınırım."

"Senyora Rodriguez, Senyora Trifaldi ve diğer hanımlar, lütfen beni dinleyin," dedi Don Quijote, "ben Tanrı'nın sizin bu sıkıntınız karşısında merhamet göstereceğinden ve Sancho'nun da benim emirlerime riayet edeceğinden ümitliyim. Clavilenyo bir an evvel gelse de karşılaşsak artık. Ben Malambruno'nun kellesini omuzlarından öyle bir kolaylıkla biçip atacağım ki kendisini o rahatlıkla tıraş edecek ustura bulunmaz. Tanrı'nın kötülere tahammülü vardır, ama bir yere kadar."

"Ah," dedi bunun üzerine Acılı Kontes. "Saygıdeğer yiğit şövalye, gökyüzünün tüm yıldızları üzerinize olsun. Hepsi ruhunuza güç ve cesaret versin ki eczacıların nefret ettiği, silahtarların arkalarından verip veriştirdiği, uşakların aldattığı, bin bir türlü iftiranın, hakaretin altında ezilen soyumuzun koruyucusu da kurtarıcısı da siz olun. Lanet olsun gençliğinin baharında kalfalığa soyunacağına rahibe olmayan zavallılara. Ah biz kalfalar ne bahtsızız! Babamızın soyu doğrudan Troialı Hektor'a dayansa bile hanımlarımız kendilerini kraliçe gibi göstererecekler diye bize sen demekten imtina etmezler! Ey Dev Malambruno, sen ki büyücü olduğun halde sözünü daima tutarsın, gönder artık bize eşi benzeri bulunmaz Clavilenyo'yu; söndür artık bu çilemizi! Sıcaklar bastırdığında bizim bu sakallarımız hâlâ duruyor olursa, vay bize vaylar bize!"

Kontes Trifaldi bu son sözleri öyle acıklı söyledi ki orada kim varsa herkesi gözyaşlarına boğdu. O kadar ki Sancho'nun bile gözleri doldu ve o muhterem çehrelerdeki kılların ortadan kalkması için dünyanın öbür ucuna bile gitmesi gerekse efendisine eşlik etmeye karar verdi kendi içinden.

KIRK BİRİNCİ BÖLÜM

Clavilenyo'nun gelişine ve bu sürüncemeli serüvenin sonuna dair

Bu sırada hava kararmış, meşhur at Clavilenyo'nun gelme vakti yaklaşmıştı. Atın gecikmesi Don Quijote'nin canını sıkıyor, Malambruno'nun atı göndermemesini ya bu serüvenin kendisine yazılmadığına ya da Malambruno'nun onunla teke tek düelloya girmeye cesaret edemediğine yoruyordu. Ancak ansızın bahçe kapısından içeri vahşi görünümlü dört adam girdi; hepsi yeşil sarmaşıklara bürünmüştü. Omuzlarında ise tahtadan bir at taşıyorlardı. Atı yere

ayaklarının üzerinde dikilir halde bıraktılar. Sonra içlerinden biri şöyle dedi:

"Yürekli olan varsa binsin bu makineye."

"Ben binmem," dedi Sancho, "ne yürekliyim ne şövalyeyim."

Biraz önce konuşan vahşi adam bunun üzerine devam etti:

"Silahtarı da terkisine binsin, eğer varsa tabii. Yiğit Malambruno'ya da güvensin, çünkü onun kılıcından başka kılıç görmeyecek, kimseden başka bir kötülük gelmeyecek. Boynundaki şu küçük kancayı çevirmesi yeterli; ondan sonra at zaten kendilerini Malambruno'nun beklediği yere havadan götürecek. Ancak giderken yükseklik sebebiyle başları dönmesin diye, at yolun bittiğinin işaretini vermek için kişneyinceye kadar yolculuk boyunca gözlerinin bağlı olması gerekiyor."

Bunlar söylendikten sonra Clavilenyo'yu getiren vahşi adamlar onu oraya bırakıp hoş ve zarif adımlarla geldikleri yerden geri gittiler. Acılı Kontes atı görür görmez gözleri yaşla doldu ve Don Quijote'ye dönüp dedi ki:

"Yiğit şövalye, Malambruno'nun vaatleri doğru çıktı: at evinize kadar geldi, sakallarımız uzuyor; şimdi her birimiz sakallarımızın her bir teliyle sana yakarıyoruz, bizi buda, tıraş et. Silahtarınla birlikte şu ata binip yeni yolculuğuna bir an evvel başla, uğurlar olsun."

"Sayın Kontes Trifaldi, bunu memnuniyetle, seve seve yapacağım. Hem de yanıma ne bir minder almakla ne de mahmuzlarımı takmakla vakit kaybetmeyeceğim, zira siz hanımefendiyi ve burada bulunan diğer bütün hanımları bir an evvel tertemiz tıraşlı halleriyle görmek için sabırsızlanıyorum."

"Ben onu ne memnuniyetle ne de seve seve yaparım, hayatta olmaz," dedi Sancho. "Ben bu atın terkisine binmeden tıraş meselesi başka türlü halledilemiyorsa, o zaman efendimin kendisine eşlik etmesi için başka bir silahtar araması, bu hanımların da tıraş olmanın başka yolunu bulması gerekecek. Büyücü değilim ki ben havada uçmaya meraklı olayım. Hem benim ada ahalisi valilerinin rüzgâra kapılıp uçtuğunu duysa ne der kim bilir? Ayrıca şu da var: Madem buradan Kandaya'ya kadar üç bin küsur fersah mesafe var, yolda at yorulur ya da dev öfkelenirse beş altı senede anca gider döneriz, o

zamana kadar dünyada beni tanıyan ada falan kalmaz. Hem tehlike gecikmekten doğar derler, herkes bilir. Rahat bir liman buldun mu da orada yatacaksın, kusura bakmayın hanımlar. Yani diyorum ki, bunca lütuf gördüğüm, sahibinden vali olmak gibi bir söz aldığım bu evde kalıyorum ben."

Dük buna şöyle karşılık verdi:

"Dostum Sancho, size vaat ettiğim ada menkul olmadığı gibi kaçak da değildir. Bilakis kökleri toprağın derinliklerine öyle saplanıp yer etmiştir ki üç beş çekiştirmekle oynayacak değildir. Ayrıca siz de en az benim kadar iyi biliyorsunuz ki bu tür makamların hepsi büyüklü küçüklü rüşvetler karşılığında elde edilir. Bu durumda benim de bu valilik karşılığında sizden istediğim, efendiniz Don Quijote'yle birlikte yola çıkıp, bu unutulmaz serüvenin sonunu getirmenizdir. Clavilenyo'nun vaat ettiği süratle gidip gelseniz de, başınıza gelecek talihsizlikler yüzünden hacılar gibi perişan, bir handan öbürüne yaya halde dolaşa dolaşa dönseniz de, adanızı yine bıraktığınız gibi olduğu yerde bulacaksınız. Ada halkınızın sizi her zamanki istek ve coşkusuyla karşılayacağı gibi, benim kararım da değişmeyecek. Bundan katiyen şüphe etmeyin, sayın Sancho, aksi halde sizin hizmetinizde bulunmak arzuma fena halde haksızlık etmiş olursunuz."

"Daha fazla bir şey söylemeyin, senyor," dedi Sancho. "Ben zavallı bir silahtardan başka bir şey değilim, bu kadar nezaketi hak etmiyorum. Efendim binsin ata, benim de gözlerimi bağlayın, Tanrı'ya emanet edin. O yüksek gökyüzüne çıktığımda kendimi Tanrı'ya emanet edebilir miyim, yardımıma koşsunlar diye melekleri çağırabilir miyim, onu da siz söyleyin bana."

Trifaldi buna şöyle yanıt verdi:

"Sancho, kendinizi Tanrı'ya ya da kime isterseniz gönül rahatlığıyla emanet edebilirsiniz. Malambruno büyücü olmasına büyücüdür, ama Hıristiyandır da. Büyülerini çok büyük bir titizlikle yapar, kimsenin başını belaya sokmamak için özen gösterir."

"Eh, madem öyle," dedi Sancho, "o halde Tanrı da Kutsal Gaeta Üçlüsü de yardımcım olsun!"

"O unutulmaz tokmak serüveninden beri," diye söze girdi Don Quijote, "Sancho'yu hiç şu anki kadar korku içinde görmemiştim.

Ben de başkaları gibi batıl inançlı biri olsaydım, onun bu ödlekliğinden bana da bir tutam bulaşırdı. Fakat siz gelin şimdi buraya, Sancho, bu beyefendilerin de müsaadesiyle sizinle bir kenarda iki çift laf etmek istiyorum."

Sancho'yu oradan uzaklaştırıp bahçedeki ağaçların arasına götürdü ve iki eline birden sarıldıktan sonra şöyle dedi:

"Görüyorsun ya, Sancho kardeşim, uzun bir yolculuk bizi bekliyor. Seyahatten ne zaman döneceğimizi, bu işin bize ne kadar zaman ve fırsat tanıyacağını Tanrı bilir. O yüzden şimdi sanki yol için gerekli bir şeyi alıyormuşsun gibi yukarıdaki odana çıkıp şu kendine vurmak zorunda olduğun üç bin üç yüz kırbacın en azından beş yüz tanesini hemen kaşla göz arasında vurmanı istiyorum. En azından bir kısmını halletmiş olursun; sonuçta başlamak bir işin yarısı eder."

"Tanrı aşkına!" dedi Sancho. "Zatıaliniz delirdi herhalde! Tam koyun can derdinde, kasap et derdinde hesabı. Tam dümdüz tahtanın üzerine oturup yola çıkacakken siz benim gidip kıçıma şaplak atmamı istiyorsunuz, öyle mi? Hakikaten zatıaliniz çok fena yanılıyorsunuz. Şimdi önce gidip şu hanımları tıraş edelim de, zatıalinize söz veriyorum, döndüğümüzde ben bu mecburiyetten öyle bir süratle sıyrılacağım ki gayet memnun kalacaksınız. Başka da bir şey demiyorum."

Don Quijote buna şöyle yanıt verdi:

"Bu sözü aldım ya, sevgili Sancho, içim rahat gidiyorum. Sözünü tutacağına da inanıyorum, çünkü ne kadar ahmak olsan da sözünün eri bir adamsın."

"Er mer değilim ben," dedi Sancho, "ama öyle bile olsam yine de sözümü tutarım."

Ardından Clavilenyo'ya binmek için o tarafa yöneldiler. Binerlerken Don Quijote şöyle dedi:

"Sancho, gözlerinizi bağlayın ve binin. Bu kadar uzak memleketlerden bizi çağıran kişi kendisine güvenen birini aldatarak elde edeceği üç kuruşluk şan ve şeref uğruna bizi kandıracak değil. Her şey benim tahayyülümün tam tersi şekilde gerçekleşse bile bu serüvene atılmış olmanın ihtişamına hiçbir kötülük gölge düşüremeyecek."

"Haydi gidelim, efendim," dedi Sancho, "bu hanımların sakalları ve gözyaşları yüreğime mıhlandı. Onlar eski pürüzsüz tenlerine kavuşana kadar benim boğazımdan bir lokma geçmeyecek. Siz önce binip gözlerinizi bağlayın; ben terkisine oturacaksam eyere oturanın önce binmesi lazım tabii."

"Haklısın," diye yanıtladı Don Quijote.

Sonra cebinden bir mendil çıkardı ve Acılı Kontes'ten gözlerini sıkı sıkı bağlamasını rica etti. Gözleri bağlandıktan sonra mendili geri çözdü ve dedi ki:

"Yanlış anımsamıyorsam Vergilius'ta okumuştum; Troia'nın Palladion'u, Yunanların tanrıçaları Pallas'a* sundukları tahta bir atmış. Bu atın içine doldurulan savaşçılar Troia'nın mahvolmasına sebep olmuşlar. O yüzden önce Clavilenyo'nun karnında ne var diye bir bakmak iyi olur."

"Hiç gerek yok," dedi Acılı Kontes, "ben ata güveniyorum. Ayrıca Malambruno'nun da kötü niyetli olmadığını, düşüncelerinde hainlik bulunmadığını biliyorum. Senyor Don Quijote, zatıaliniz hiç çekinmeden bini ; bir şey olursa kabahat benimdir."

Don Quijote emniyeti konusunda bunun üzerine ne söylerse söylesin cesaretinden şüphe edeceklerini düşündü. Bunun üzerine tartışmayı daha fazla uzatmadan Clavilenyo'ya bindi. Kancayı şöyle bir yokladı; rahatlıkla döndürülebiliyordu. Atın üzerinde üzengi bulunmadığı için Don Quijote'nin bacakları aşağı sarkıyor, bu haliyle tıpkı Flaman halıları üzerinde Roma zaferlerini tasvir eden işlemelere veya resimlere benziyordu. Sancho da bütün gönülsüzlüğüyle, ağır ağır adımlarla bindi; elinden geldiğince yerleşmeye çalıştığı terkiyi biraz yumuşak olmak şöyle dursun, bilakis çok sert buldu. Dükten mümkünse terkinin üzerine bir yastık veya minder konmasını rica etti. Majesteleri düşes hanımefendinin sedirinden de olsa, bir hizmetkârın yatağından da olsa fark etmezdi; zira bu atın terkisi tahta değil mermerdi sanki. Bunun üzerinde Kontes Trifaldi Clavilenyo'nun üzerine hiçbir türde süs veya takı takılmasına müsaade etmediğini söyledi. Ama onun yerine kadınlar gibi yanlamasına binebilir, böy-

---

Pallas: Atena

lece tahtanın sertliğini o kadar hissetmezdi. Sancho söyleneni yaptı ve herkese "elveda" diyerek gözlerini bağlattı. Gözleri bağlandıktan sonra gerisin geri çözdü ve bahçede bulunan herkese yaşlı gözlerle bakıktan sonra bu zorlu durumda kendisine yardımcı olması için birer Rabbin Duası ve Ave Maria okumalarını istedi. Böylece onlar da benzer sıkıntılara düştükleri zaman Tanrı da kendileri için dua edecek birini illaki bulacaktı. Don Quijote bunun üzerine dedi ki:

"Darağacına mı çıktın, hayatının son anlarını mı yaşıyorsun da böyle yakarıyorsun, terbiyesiz? Seni serseri, seni ödlek herif, güzel Magalona'nın mezara değil, Fransa tahtına giderken bulunduğu yerde değil misin sanki? (Kitaplar yalan söylemiyorsa tabii). Yanı başında bulunan ben, şu anda benim oturduğum yerde oturmuş olan Pierre'le aşık atamaz mıyım yoksa? Bağla şu gözlerini, pısırık hayvan, o içindeki korkunun ağzından çıktığını görmeyeyim sakın."

"Bağlayın gözlerimi," diye karşılık verdi Sancho, "kendimi Tanrı'ya emanet etmeme izin yok, başkasının benim için dua etmesi de yasak. Şimdi karşımıza bir alay şeytan çıkar da kendimizi Peralvillo'da buluruz diye korkacağım ben de elbet, ne var bunda bu kadar şaşacak?"*

Gözlerini bağladılar. Don Quijote artık yola çıkmaya hazır olduklarına kanaat getirince kancayı çevirdi ve parmaklarının kancaya değmesiyle bütün hanımlar ve orada bulunan diğer herkesin hep bir ağızdan haykırmaya başlamaları bir oldu:

"Tanrı yolunu açık etsin, yiğit şövalye!"

"Tanrı yanında olsun, korkusuz silahtar!"

"Ok gibi fırlayın, delin geçin o gökleri!"

"Yeryüzünden size bakanları şaşkına çevirin, hayrete düşürün hepsini!"

"Dikkat et, yiğit Sancho, sendeliyorsun! Sakın düşmeyesin; düşersen babası Güneş'in arabasını sürmeye kalkışan atılgan delikanlıdan beter olur sonun!"

---

* Peralvillo; La Mancha de Ciudad Real'e bağlı bir kasaba. Kutsal Kardeşliğin hükümlüleri cezalandırdığı yer

Sancho bu söylenenleri duyunca efendisine iyice sokuldu. Kollarını etrafına sıkı sıkı sardı ve dedi ki:

"Efendim, bu kadar yüksekten uçtuğumuzu söylüyorlar, ama sesleri buraya kadar geliyor, sanki yanımızdan konuşuyorlar, bu nasıl iş?"

"Sen ona bakma, Sancho. Bu tür işler ve bu tarz uçuşlar olağanın çok dışında ilerledikleri için bin fersah öteden bile istediğini görür, işitirsin. Ama beni o kadar sıkma, düşüreceksin. Zaten neden bu kadar korkup çekiniyorsun, anlamıyorum. Ben ömrümde bunun kadar yumuşak ve hafif uçan bir ata binmediğime yemin bile edebilirim; sanki olduğumuz yerden bir adım öteye ilerlemiyoruz neredeyse. At şu korkunu arkadaşım; gerçekten de her şey olması gerektiği gibi gidiyor, rüzgârı da arkamıza almışız, oh."

"Hakikaten öyle," diye karşılık verdi Sancho, "çünkü tam arkamdan öyle bir rüzgâr esiyor ki sanki bana bin körükten hava üflüyorlar."

Gerçekten de öyleydi, çünkü birkaç adet büyük körükle ona doğru hava üflüyorlardı. Dük ve düşes bu macerayı öyle güzel tasarlamışlardı ki her şeyin mükemmel olması için hiçbir detay atlanmamıştı.

Don Quijote de esen havayı hissedince dedi ki:

"Sancho, kar ve dolunun meydana geldiği ikinci hava katmanına vardık muhakkak. Üçüncü katmanda gök gürültüsü, şimşek ve yıldırım oluyor. Böyle gidersek yakında ateş katmanına varacağız, ama yanmamamız için kancayı ne yöne çevireceğimi bilmiyorum."

Bu arada uzaktan, bir değneğin ucuna bağlı, kolaylıkla yakılıp söndürülen kıtık tutamlarıyla ikisinin de yüzünü ısıtıyorlardı. Sıcaklığı hisseden Sancho dedi ki:

"Ateş yerine varmadıysak canım çıksın. En azından çok yaklaştık, çünkü sakalımın çoğu yandı bile. Efendim, ben gözlerimi açıp nerede olduğumuza bakmak istiyorum."

"Sakın ha," diye yanıtladı Don Quijote, "Diplomalı Torralba'nın gerçek öyküsünü hatırla. Şeytanlar kendisini bir değneğe bindirmiş de gözleri bağlı halde havada uçurmuşlardı hani. Böylece on iki saatte Roma'ya varmış, şehrin Torre di Nona mahallesinde yere inmiş, şehrin bütün yıkımı ve tahribatını, Bourbon'un ölüşünü bir kenardan izlemişti. Sabaha kalmadan Madrid'e geri dönmüş, gördüğü

her şeyi anlatmıştı. Yine kendi dediğine göre şeytan havada uçtuğu sırada gözlerini açmasını istemiş, o da açınca Ay'ı o kadar yakından görmüş ki neredeyse elini uzatsa dokunacakmış. Hatta başı dönmesin diye yere bile bakmaya cesaret edemiyormuş. Yani Sancho, gözlerimizi açmamıza gerek yok. Bizi götüren kişi kollayacaktır da. Hem belki biz de yükselip yükselip balıkçılın üzerine birden çullanan doğan veya şahin misali Kandaya Krallığı'nın üzerine inmek için bu kadar yükseliyoruzdur. Bize bahçeden ayrılalı daha yarım saat bile olmamış gibi geliyor, ama inan bana, çok yol almışızdır kesin."

"Orasını bilmem," diye yanıtladı Sancho Panza. "Tek bildiğim, Senyora Macellan mı Magalona mı her kimse, bu terkiyi bu kadar beğendiğine göre etlerinin pek yumuşak olmadığı."

İki yürekli adamın arasında geçen bu konuşmaların hepsini dük, düşes ve bahçede bulunan diğer herkes müthiş bir zevkle dinliyordu. Bu tuhaf mı tuhaf, mükemmel planlanmış serüveni sona erdirmek için Clavilenyo'nun kuyruğunu birkaç kıtık tutamıyla tutuşturdular. Atın içi maytapla dolu olduğundan bir anda dev bir gürültüyle patlayıp havaya uçtu ve Don Quijote'yle Sancho Panza hafif kavrulmuş halde yere düştüler.

Bu sırada bahçede bulunanlardan sakallı hanımlar birliği, Kontes Trifaldi'yle birlikte topyekûn ortadan kaybolmuş, geriye kalanlar ise baygınlık geçirmiş gibi yere uzanmışlardı. Don Quijote ve Sancho her yanları ağzı sızı içinde ayağa kalktılar ve etraflarına bakınca yeniden yola çıktıkları bahçede olduklarını ve yerde yatmakta olan insan sayısını görünce şaşıp kaldılar. Bahçenin bir köşesinde yere saplanmış bir mızrak bulunduğunu fark ettiklerinde şaşkınlıkları daha da arttı. Mızrağa yeşil ipek kordonlarla bağlı, dümdüz bir parşömen asılıydı ve üzerinde büyük, altın harflerle şunlar yazılıydı:

La Manchalı cesur şövalye Don Quijote, Kontes Trifaldi, namıdiğer Acılı Kalfa serüvenini safi serüvene atılmış olmak suretiyle tamamlayıp bir sona erdirmiş bulunuyor.

Malambruno durumdan tamamen memnun ve tatmin olmuş, kalfa hanımların çeneleri dümdüz ve pürüzsüz hallerine kavuşmuş, Kral Don Clavijo ile Kraliçe Antonomasia eski durumlarına dönmüştür. Silahtar kırbaçlamayı tamamladığında ak güvercin peşinde-

ki akdoğanlardan kurtulacak, sevgili eşine kavuşacaktır. Bütün büyücülerin atası Bilge Merlin böyle buyurmaktadır.

Don Quijote parşömenin üzerindeki yazıyı okuyunca Dulcinea'nın büyüsünün üzerinden kalkmış olduğundan bahsedildiğini hemen anladı. Böyle büyük bir badireden bu kadar ufak bir tehlikeyle sıyrılabildiği ve o muhterem kalfa hanımların yüzleri eski pürüzsüz hallerine döndüğü için Tanrı'ya binlerce şükretti. Ardından hâlâ baygın halde yatmakta olan dük ve düşesin yanına gitti, dükü elinden tutup çekti ve dedi ki:

"Müsterih olun, saygıdeğer beyefendi, haydi kendinize gelin, her şey bitti! Serüven üçüncü taraflar zarara uğratılmaksızın sona erdirildi; hepsi şu yazıtta açıkça belirtiliyor."

Dük, derin bir uykudan uyanırmışçasına yavaş yavaş kendine geldi. Düşes ve bahçede baygınlık geçirip düşen diğer herkes de aynı şekilde ayıldı. Öyle şaşkınlık ve sersemlik belirtileri gösteriyorlardı ki insanın bunca taklit ettikleri şeyler gerçekten başlarına gelmiş olduğuna inanması işten bile değildi. Dük, kağıttaki yazıyı yarı kapalı gözlerle okudu ve sonra kollarını iki yana açıp Don Quijote'nin yanına gidip kendisini kucakladı; bütün çağlar boyunca gelmiş geçmiş en iyi şövalye oydu.

Sancho etrafta dolanıp Acılı Kontes'i arıyordu, çünkü yüzünün sakalsız halinin nasıl olduğunu, boylu boslu endamının gösterdiği kadar güzel olup olmadığını merak ediyordu. Fakat kendisine Clavilenyo tutuşup yere çakıldığı anda Trifaldi ile diğer hanımların hepsinin bir anda gözden kaybolduklarını, ama artık sinekkaydı tıraşlı olduğunu söylediler. Düşes, Sancho'ya o uzun yolculuğun nasıl geçtiğini sordu. Sancho şöyle yanıt verdi:

"Hanımefendi, ben şahsen efendimin söylediği ateş katmanına girdiğimizi hissettim ve gözlerimi birazcık açmak istedim, ama efendimden müsaade istediğimde kabul etmedi. Fakat ben biraz meraklı olduğumdan ve bana yasaklanan şeyi illaki öğrenmek istediğimden, gözlerimi örten mendili burnumun üzerinden usulca, kimseye çaktırmadan araladım. Oradan aşağı yere doğru baktım ve bütün yeryüzü gözüme bir hardal tohumu kadar ufacık gözüktü. Yerdeki

insanlar da fındık tanesinden biraz büyüktüler, o kadar. Ne kadar yüksekten uçuyormuşuz, siz düşünün artık."

Düşes bunun üzerine şöyle dedi:

"Dostum Sancho, söylediklerinize iyi dikkat edin. Siz yeryüzünü değil, olsa olsa üzerindeki insanları görmüşsünüz besbelli. Yoksa yeryüzü bir hardal tohumu, insanlar da fındık kadar göründüyse, bir insanın bütün yeryüzünü kaplıyor olması gerekirdi."

"Haklısınız," diye yanıtladı Sancho, "ama yine de bir kenarından bakınca tamamını görebiliyordum."

"Bakın, Sancho," dedi düşes, "bir şeye bir kenarından bakmakla tamamı görülmez."

"Ben bu bakmalardan anlamam," diye yanıtladı Sancho. "Tek bildiğim, büyüyle uçtuğumuz için, ben de yine büyüyle istediğim yerden yeryüzünü ve bütün insanları da görebiliyor olduğum. Zatualinizin bunu anlaması çok iyi olur. Buna inanmıyorsanız, şimdi söyleyeceğime hayatta inanmazsınız: Mendili kaşlarımın üstünden araladığımda kendimi gökyüzüne öyle yakın gördüm ki aramızda bir buçuk el ayası mesafe bile yoktu; yemin ediyorum hanımefendi, çok ama çok büyük bu gökyüzü. Tam o sırada yedi oğlakların oradan geçiyorduk.* Ben çocukken memlekette keçi çobanlığı yapardım; o yüzden onları orada görünce canım durup hepsiyle bir oynamak istedi ki sormayın! Oynamasam çatlayacağım yani, o kadar. Ondan sonra geldim ne yaptım dersiniz? Kimseye, hatta efendime bile bir şey söylemeden, Clavilenyo'dan gizlice ve usulca iniverdim; adeta birer kar tanesi, birer küçük gelincik çiçeği olan bu oğlaklarla neredeyse bir üç çeyrek saat kadar oynadım. O sırada Clavilenyo yerinden bir adım bile öteye kımıldamadı."

"Sevgili Sancho oğlaklarla oynarken Senyor Don Quijote neyle oyalanıyordu acaba?" diye sordu dük.

Don Quijote buna şu yanıtı verdi:

"Bütün bunların ve buna benzer hadiselerin olayların doğal akışının dışında gerçekleştiği göz önüne alınırsa Sancho'nun dediklerinde şaşılacak pek bir şey yok. Ben kendi adıma gözlerimi ne alttan ne üstten açmadığımı biliyorum. Ne gökyüzünü ne yeryüzünü, ne de-

* Yedi oğlaklar: Ülker takımyıldızı için kullanılan bir tabir. ç.n.

nizi ne kumları gördüm. Bir hava katmanından geçtiğimi, hatta ateş katmanına kadar vardığımı hissettiğim doğru. Fakat oranın da ötesine geçtiğimizi zannetmem, zira ateş katmanı ay katmanıyla en son hava katmanı arasında yer alır. Bu durumda Sancho'nun bahsettiği yedi oğlakların bulunduğu kısma kadar gitmiş olamayız; öncesinde yanıp kül olmamız gerekir. Yanmadığımıza göre de Sancho ya yalan söylüyor ya da düş görüyor."

"Yalan da söylemiyorum, düş de görmüyorum," diye yanıtladı Sancho, "inanmazsanız bana oğlakların nasıl göründüğünü sorun, tek tek anlatayım. O zaman doğru söylüyor muyum, söylemiyor muyum, görürsünüz."

"Anlat o halde, Sancho," dedi düşes.

"İkisi yeşil, ikisi kızıl, ikisi mavi, biri de alacalı," diye yanıtladı Sancho.

"Yeni bir oğlak türü olacak," dedi dük. "bizim yeryüzünde böyle renkler yoktur; daha doğrusu bu renkte oğlak bulunmaz."

"Çok doğal," dedi Sancho, "yeryüzü oğlakları ile gökyüzü oğlakları arasında bir fark olacak elbet."

"Peki söyleyin bana, Sancho," diye sordu dük, "bu keçilerin arasında hiçbir teke gördünüz mü?"

"Hayır, efendim," diye yanıtladı Sancho, "ama ayın boynuzlarından geçen keçi olmamış diye duymuştum."

Yolculukla ilgili daha fazla soru sormak istemediler, çünkü Sancho bahçeden dışarı bir adım atmadığı halde bütün gökyüzünü dolaşmış gibi her tarafın hikâyesini anlatmaya pek hevesli görünüyordu.

Acıklı Kalfa Hanım serüveni böylece son buldu. Dük ve düşes yalnızca o zaman değil, hayatları boyunca bu serüveni hatırlayıp hep güldüler. Sancho ise ömrü yetse daha çağlar boyu anlatacak şey bulmuştu kendine. Sonunda Don Quijote Sancho'nun yanına geldi ve kulağına eğilerek şunları söyledi:

"Sancho, siz madem gökyüzünde gördüklerinize inanılmasını istiyorsunuz, ben de sizden Montesinos Mağarası'nda gördüklerime inanmanızı istiyorum. Başka da bir şey söylemeyeceğim."

KIRK İKİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin Sancho Panza'ya adayı yönetmeye gitmeden önce verdiği nasihatlere ve başka mühim şeylere dair

Acılı Kontes serüveninin böyle mutlu ve eğlenceli şekilde son bulması dük ve düşesi pek memnun ettiğinden şakayı daha da ileri götürmek istediler; oyunu ciddiye almaya pek meraklı birini bulmuşlardı ne de olsa. Böylece hizmetkârlarına ve vasallarına Sancho vaat edilen ada valiliğine başladıktan sonra kendisine nasıl davranacaklarına dair yine ayrıntılı talimat verdiler. Clavilenyo uçuşunun ertesi günü dük, Sancho'ya vali olmak üzere yola çıkmak için giyinip hazırlıklarını tamamlamasını, ada halkının kendisini sabırsızlıkla beklediğini söyledi. Sancho dükün karşısında eğilip dedi ki:

"Gökyüzünden yere indiğimden beri, o yüksek tepelerden aşağı, yeryüzüne bakıp onu öyle küçücük gördüğümden beri içimdeki vali

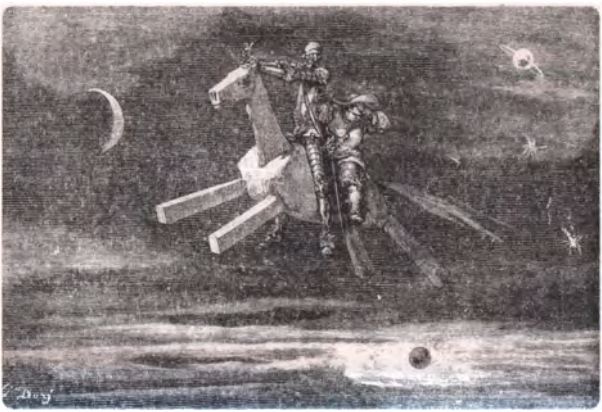

olma hevesi biraz söndü. Neden mi? Bir hardal tohumunda valilik yapmanın nesi büyük ki? Gördüğüm kadarıyla fındık büyüklüğündeki bir avuç insanı yönetmenin şanı şerefi neresinde? Zatualiniz bana gökyüzünden ufacık bir parça verme lütfunu gösterseniz, yarım fersahtan büyük olmasa bile ben onu dünyanın en büyük adasına yeğlerim."

"Bakın, Sancho dostum," diye yanıtlamaya girişti dük, "ben gökyüzünün bir parçasını kimseye veremem, isterse bir tırnak parçası kadar olsun. Böyle iyilik ve lütuflar yalnızca Tanrı'ya mahsustur. Size verebileceğimi veriyorum: dört başı mamur, tastamam bir ada. Derli toplu, iyi orantılı, toprağı ziyadesiyle verimli ve bereketli. Siz onu yönetmeyi bilirseniz yeryüzünden elde edeceğiniz servetle göklerinkilere de erişebilirsiniz."

"Şimdi oldu," diye yanıt verdi Sancho, "gelsin bakalım şu ada. Ben canımı dişime takar, uğraşır, öyle bir vali olurum ki bütün alçaklara rağmen yine de göklere çıkarım. Bunu da kendi küçük fakirhanemden çıkmak, elimi yükseklere uzatmak gibi bir dileğim olduğundan değil, sırf vali olmanın nasıl bir şey olduğunu tatmak istediğimden yapıyorum."

"Siz onu bir tattınız mı, Sancho," dedi dük, "o valilikle parmaklarınızı yersiniz; emir vermek, itaat görmek nasıl tatlıdır bilemezsiniz. Şundan emin olabilirsiniz ki efendiniz imparator olduğu zaman, ki gidişata bakılırsa olacağına hiç şüphe yok, canları istedikleri gibi elinden alamayacaklar. O kadar ki o zamana kadar imparator olmadığına yanacak."

"Efendim," diye yanıtladı Sancho, "ben davar sürüsü bile olsa yönetmenin iyi bir şey olduğunu düşünüyorum zaten."

"Alın benden de o kadar, Sancho," diye karşılık verdi dük, "zaten siz her şeyin iyisini biliyorsunuz. Ben sizin bu akıllılığınızdan bekleneni valiliğinizde de göstereceğinizi umuyorum. Bu meseleyi şimdilik burada bırakalım; yarından tezi yok, vali olarak adanızın başına geçeceksiniz. Bugün öğleden sonra üzerinize giyeceğiniz kılık kıyafetiniz ayarlanacak ve yolculuğunuz için gerekli hazırlıklar tamamlanacak."

"İstediğiniz gibi giydirin," dedi Sancho, "üzerime ne giyersem giyeyim, ben yine de Sancho Panza kalacağı

"Haklısınız," dedi dük, "ancak kıyafet, kişinin mevkiine ve saygınlığına uygun olmalıdır. Bir hukukçunun asker kılığında, askerin de din görevlisi kılığında gezmesi yakışık almaz. Bu nedenle de siz, Sancho, yarı âlim, yarı kumandan kıyafetiyle gideceksiniz, zira size verdiğim adada silah kadar öğrenim, öğrenim kadar da silah gereklidir."

"Öğrenim konusunda bilgim azdır," diye karşılık verdi Sancho, "çünkü daha abeceyi bile bilmem. Ama alfabenin başındaki Hristus hacı ezberimde; o da iyi bir vali olmam için kâfidir. Silahlardan da elime ne verilirse sonuna kadar kullanmayı bilirim, Tanrı'nın izniyle."

"Sancho'nun hafızası bu kadar iyi olduğuna göre hata yapması mümkün değil," dedi dük.

Bu sırada Don Quijote yanlarına geldi. Olan biteni ve Sancho'nun valiliğe doğru hemen yola çıkacağını öğrenince dükten müsaade isteyerek Sancho'nun elinden tutup kendi kaldığı odaya götürdü. Yeni görevinde nasıl davranması gerektiği konusunda kendisine birkaç nasihat vermek istiyordu.

Böylece odaya girdiler. Don Quijote kapıyı arkalarından kapattıktan sonra Sancho'yu neredeyse zorla yanına oturttu ve alçak sesle konuşmaya başladı:

"Dostum Sancho, her şeyden önce talih daha benim karşıma güzel bir şey çıkarmadan evvel senin yolunu açtığı için Tanrı'ya binlerce kez teşekkür ediyorum. Senin hizmetinin karşılığını kendi talihimin açılmasına bağlıyordum, ama ben daha kendi yükselişimde yolun çok başındayım. Oysa sen, daha zamanı gelmediği halde, bütün akla mantığa tamamen aykırı olmasına rağmen en büyük arzunu elde etmiş bulunuyorsun. Kimisi rüşvet verir, işi münasebetsizliğe vurur, ısrar eder, bir damla uyku uyumaz, rica eder, yalvarır yine de istediğini elde edemez; ama sonra başka biri gelir, daha ne olduğunu bile anlayamadan, pek çoklarının istediği bir görev ve mevki elde ediverir. Hani denir ya kimine kavun yedirir, kimine kelek; işte bu duruma tam uyuyor. Benim gözümde hiç şüphesiz mankafanın tekisin, ama ne gündüz ne gece birazcık uykusuz kalmadan, hiçbir zahmete girmeden, sırf gezgin şövalyelikten payına düşen havayı solumakla bir ada valiliğine konuverdin. Ey Sancho! Bütün bunları söylüyorum ki sana bağışlanan bu lütfu kendi meziyetlerine yorma, her şeyden önce

olayları usulca yoluna koyan Tanrı'ya ve sonra da gezgin şövalyelik mesleğinin kalbinde yatan yüceliğe atfet bu olanları. Sevgili yavrum, sana söylediklerime inanmaya hazır ol. Kulaklarını iyi aç ve girdabına kapılacağın fırtınalı denizde sana pusula olacak, yol göstererek seni sakin bir limana kavuşturacak, Cato'ya yaraşır nahisatlerimi iyi dinle. Yüksek görev ve mevkiler derin bir keşmekeş denizinden başka bir şey değildir. Ey oğul, evvela Tanrı'dan kork, çünkü bilgelik ondan korkmakta yatar; bilge olduktan sonra hiçbir şeyde hataya düşmezsin. İkincisi ise, gözlerini kendine çevirip kim olduğunu bil, kendi kendini tanı; çünkü elde etmesi en zor bilgi budur. Kendini bilirsen öküze özenen kurbağa gibi şişinmezsin; şişinirsen de işte o zaman köyünde domuz beslediğini hatırlamak, deliliğini tavus kuşunun çirkin ayaklarına benzetir."

"Doğru," diye karşılık verdi Sancho, "ama daha çocuktum o zamanlar. Delikanlılığımda artık domuz değil, kaz beslemeye başladım. Gerçi bunların hiçbiri bana pek önemli gelmiyor, bütün valiler kraliyet soyundan gelmiyor ya."

"Haklısın, gelmiyor," diye cevap verdi Don Quijote, "bu nedenle de soylu ailelerden gelmeyen valilerin, icra ettikleri görevin ciddiyetinin yanına ılımlı ve yumuşak bir tavır da eklemelidirler ki doğabilecek çirkin dedikoduların önünü alabilsinler, zira bunlardan kaçabilmenin yolu yoktur.

"Sancho, soyunun mütevazılığıyla övün, çiftçi bir aileden geldiğini söylemekten gocunma. Bundan gocunmadığını gördükleri zaman hiç kimse seni bununla gücendiremez; kibirli bir günahkâr olmaktan çok, mütevazı ve erdemli olmayı yücelt. Soylu bir aileden gelmeyip de papalığın, imparatorlukların zirvesine ulaşmış insan nicedir; sana o kadar çok örnek verebilirim ki dinlemekten yorulursun.

"Bak, Sancho, şunu iyi dinle: Eğer erdemli olmayı seçer, erdemli işler yapmakla övünürsen, prenslere, soylu efendilere imrenmene gerek kalmaz; çünkü kan kalıtımla edinilir, erdem kazanılır. Ve erdem tek başına kanın hayatta erişemeyeceği bir değer barındırır.

"Madem ki durum böyle, zaten böyledir, bir gün adana akrabalarından biri gelecek olursa onu horlama, reddetme. Bilakis onu güzelce ağırla, ikramda kusur etme. Böyle davrandığın müddetçe kendi

yarattığının küçümsenmesinden hoşlanmayan Tanrı'yı da memnun edersin, doğanın düzenine uygun hareket etmiş olursun.

"Eğer karını yanına getirtirsen (çünkü valilerin eşlerinden uzun süre ayrı kalmaları iyi değildir), onu eğit, yetiştir, kaba yanlarını yont, çünkü akıllı bir vali elde ettiklerini sırf kaba saba, ahmak karısı yüzünden kaybedebilir de.

"Dul kalacak olursan, ki olmayacak şey değil, görevine daha uygun kaçacak bir evlilik yapacaksın diye sana yem ve olta görevi görecek, rüşvetleri cebine indirecek birini eş olarak seçme. Şu bir gerçek ki yargıcın karısının kabul ettiği her şeyin hesabını ahirette kocası verecek, hayatta üstlenmediyse de hepsinin hesabını dört misliyle ödeyecektir.

"Uyanık geçinen cahil takımının pek el üstünde tuttuğu keyfi kanunlara değer verme.

"Yoksulun gözyaşı zenginin sunduğu iddialardan daha fazla merhamet uyandırsın gönlünde; ama içindeki adaleti sarsmasın.

"Zenginlerin vaatleri ve hediyeleri, yoksulların ise iç çekişleri ve yalvarmaları arasından bak, gerçeği kendi gözlerinle görmeye çalış.

"Adaletin yerini bulacağı gün geldiğinde bütün cezayı suçlunun üstüne yükleme; bir yargıcın müsamahasız olarak anılması, yufka yürekli olarak anılmasından daha kötü değildir.

"Eğer verdiğin hükümde kanunun terazisini bir yana kaydırman gerekirse, verilen hediyeler değil merhametin ağır bassın.

"Bir gün önüne kendi düşmanlarından birinin davası gelirse, sen kendi derdini bir kenara koy, o davanın gerçeklerine eğil.

"Başkasının davasında kendi hislerinin gözünü köreltmesine izin verme. Bu şekilde yapacağın bir hatanın geri dönüşü olmayacaktır; olsa bile senin hem adına hem cebine zarar getirecektir.

"Karşına güzel bir kadın gelir de senden adalet isterse, gözlerinden akan yaşlara bakma, sızlanmalarına kulak asma. Talebini enikonu düşün, tart; mantığının gözyaşlarında boğulmasına, hakkaniyetinin hıçkırıkları arasında kaybolup gitmesine müsaade etme.

"Fiziksel bir ceza vereceğin kişiyi ayrıca sözlerinle de cezalandırma; biçareye kendi cezası yeter, bir de kötü lafları eklemenin lüzumu yoktur.

"Hakkında hüküm vereceğin kişiyi merhamet duyulmayı hak eden, kusurlu tabiatımızın kanunlarına tabi bir insan olarak gör. Elinden geldiği ölçüde başkasına zarar vermemeye çalış; bağışlayıcı ve merhametli davran. Tanrı'nın özelliklerinin hepsi eşit olsa da merhamet, gözümüze adaletten daha parlak, daha yüce gözükür.

"Eğer bu nasihatlere kulak asarsan, Sancho, ömrün uzun, adın ölümsüz, mükâfatın sınırsız, mutluluğun tarifsiz olur. Evlatlarını dilediğin gibi evlendirirsin; hem onlar hem torunların unvan sahibi olur. Huzur içinde yaşar, insanlardan hürmet görürsün. Böylece ömrünün huzurlu ve olgun çağında, o son demlerinde yanına yaklaşacak olan ölümü huzurla karşılarsın, torunlarının torunları kendi incecik, yumuşacık elleriyle kapatır gözlerini. Buraya kadar söylediklerim ruhunu donatacak nahisatlerdi, şimdi de bedenini donatacak olanları anlatacağım, iyi dinle."

KIRK ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Don Quijote'nin Sancho Panza'ya verdiği nasihatlerin ikinci kısmına dair

Don Quijote'nin bu son sözlerini duyup da kendisinin son derece aklı başında, hedefleri sapasağlam biri olduğunu kim düşünmez ki? Ne var ki bu büyük hikâyede pek çok defa belirtildiği üzere, kendisi yalnızca şövalyelik söz konusu olduğunda saçmalar, geri kalan her konuda çok derece mantıklı ve aklıselim açıklamalarda bulunurdu. O kadar ki mantığı hareketlerini, hareketleri de mantığını daima yalancı çıkarmaktaydı. Gelgelelim Sancho'ya verdiği ikinci posta nasihatlerde ne kadar üstün bir ifade yeteneği olduğu, aklının da deliliğinin de zirve yaptığı görülmektedir.

Sancho Don Quijote'yi pürdikkat dinlemekte ve aldığı nasihatleri hafızasına kazımaya çalışıyordu. Valiliğini mümkün mertebe en iyi seviyeye çıkarıp bu işten alının akıyla çıkmaya niyetliydi. Don Quijote konuşmasına devam etti ve dedi ki:

"Kendini ve evini nasıl idare edeceğin konusuna gelince, Sancho, sana vereceğim ilk tavsiye, temiz olmandır. Tırnaklarını kes; uzun tırnakların ellerini güzelleştirdiklerini zanneden bazı cahillere bakma. Onların tırnak niyetine uzattıkları şey, tırnaktan çok hayvan pençesi sayılır; sen tırnaklarını uzamalarına fırsat vermeden kes. Tırnak uzatmak çok kaba ve pis bir alışkanlıktır.

"Dağınık, pespaye kılıkta gezinme, Sancho. Özensiz kıyafet, özensiz bir kişiliğin göstegesidir; tabii özensiz ve pespaye kılıkta dolaşmak, Jül Sezar'ınki gibi dokundurma amacıyla yapılmıyorsa.

"Görevinin ne gibi bir değere sahip olabileceğini enine boyuna ölç, biç. Eğer hizmetkârlarına üniforma verebiliyorsan, gösterişli ve şatafatlı kıyafetler yerine mütevazı ve kullanışlı olanlarını seç ve bunları hizmetkârlarınla yoksullar arasında paylaştır. Yani mesela altı uşak giydireceksen, üçünü giydir, diğer üçünü yoksullardan seç. Böylece hem cennette hem bu dünyada uşakların olmuş olur. Mağrur kimseler üniforma konusunda bu seviyeye gelemezler.

"Sarımsak ve soğan yeme, çünkü kokusundan köylülüğün anlaşılır.

"Yavaş yürü, temkinli konuş. Ama bunu kendi kendine konuşuyormuşsun intibaını uyandıracak şekilde yapma; suniliğin her türlüsü kötüdür.

"Az yemek ye, hatta akşam yemeğinde daha da az ye. Zira bütün bedenin sıhhati midenin tornasında işlenir.

"Kararında iç. Şarabın fazlası ne sır tutturur ne söz.

"Yemeğe hapır hapır yumulma, kimsenin karşısında imtilâya düşmemeye çalış."

"İmtilâyı anlamadım," dedi Sancho.

Don Quijote açıkladı:

"İmtilâ demek, Sancho, hazımsızlık çekmek demektir. Dilimizin en kaba sözcüklerinden biri olmasına karşın çok anlamlıdır. Bu yüzden kibar kimseler hazımsızlık yerine daha eski olan imtilâ kelimesini kullanmayı tercih eder. Bu sözcükleri bazılarının anlamaması mühim değil, zaman içinde kullanıla kullanıla dilimize yerleşecek ve kolaylıkla anlaşılır halde gelecektir. Dil bu şekilde zenginleşir, zira her şeyden önce halkın kullanımına aittir."

"Doğrusu," dedi Sancho, "verdiğiniz tavsiyelerden ilk olarak benimseyip ezberleyeceğim, bu hazımsızlık çekmemek olanı, çünkü benim başıma sık sık geliyor."

"İmtilâ, Sancho, hazımsızlık değil," dedi Don Quijote.

"Bundan sonra da imtilâ diyeceğim," diye karşılık verdi Sancho, "yemin ederim, unutmam."

"Yine konuşmalarına o çok sık başvurduğun atasözlerini karıştırmaman gerekiyor, Sancho. Atasözlerinin özdeyiş olması gerekirken sen söylediğin zaman genelde deyişten ziyade saçmalık oluyor."

"O işe ancak Tanrı çare bulabilir," diye karşılık verdi Sancho, "çünkü bendeki atasözlerine kitap yetişmez. Konuşmaya bir başlayayım, dilimin ucuna o kadar çok atasözü geliyor ki dışarı fırlamak için birbirleriyle yarışıyorlar. Sonra dilim ilk bulduğunu çıkarıveriyor dışarı, yerliymiş yersizmiş, bana mısın demiyor. Fakat bundan sonra dikkat edeceğim ve sadece görevimin ciddiyetine uygun düşenleri söyleyeceğim. Nerede hareket, orada bereket. Hırsıza kilit olmaz. Tevekkelin gemisi batmaz. Arpacıya borç eden ahırını tez satar."

"Aferin sana, Sancho!" dedi Don Quijote. "Sırala hepsini, diz, saydır; nasılsa karışmıyor kimse. Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu! Ben sana atasözlerinden kaçın diyorum, sen bir saniyede bir araba dolusu atasözü sayıyorsun. Hem ne alakası var bizim konuştuklarımızla bunların? Bak, Sancho; ben sana münasip bir yerde kullanılan atasözü de kötüdür demiyorum. Ama yerli yersiz atasözü sallamak konuşmanı bayağı ve sıkıcı hale getirir.

"Ata bindiğin zaman vücudunu eyerin arka tarafına bırakma. Bacaklarını da atın karnından ayırma, kaskatı durma. Ama eşeğe biner gibi yayma da. Ata biniş şekliyle şövalye de olunur, at oğlanı da.

"Uykuda da ölçülü ol. Sabah erken kalkmayan günden bir şey anlamaz. Şunu sakın unutma ki, ey Sancho, talih gayret edenin yüzüne güler. Bunun tam zıttı tembelliğin ise bugüne kadar bir işi başarıya götürdüğü görülmemiştir.

"Şimdi sana vermek istediğim son nasihat bedenin donanımıyla alakalı değil, ama onu da iyice bellemeni istiyorum, zira zannediyorum en azından buraya kadar saydıklarım kadar faydalı olacaktır. Asla kimseyle soy münakaşasına girme; en azından aileleri birbiriyle kıyaslamaya kalkma. Zira soyları mukayese ettiğin zaman illaki biri diğerinden üstün çıkacak, ancak senin düşük dediğin senden nefret ederken yüksek bulduğun hiçbir zaman seni mükâfatlandırmayacaktır.

"Kıyafetine gelince, uzun pantolon, uzun ceket, onun biraz daha altına inen kısa bir pelerinden ibaret olmalı. Bombeli pantolonlardan hiç bahsetmiyorum bile, bunlar ne şövalyelerin ne de valilerin giyeceği kıyafettir.

"Şimdilik sana verebileceğim nasihatlerden aklıma gelenler bunlar, Sancho. Zaman geçtikçe olayların gelişimine bağlı olarak yeni nasihatlerim de olacaktır; tabii beni durumundan haberdar etme dikkatini gösterdiğin sürece."

"Efendim," diye yanıt verdi Sancho, "zatıalinizin bana söylediklerinin hepsinin iyi, güzel ve düzgün nasihatler olduğuna eminim. Fakat hiçbirini hatırlamazsam ne işe yarayacaklar? Tırnaklarımı uzatmamak ve duruma uygun düşerse bir daha evlenmek tamam, onları aklımdan çıkarmam, ama öbür ıvır zıvır, karman çorman çorbaları hiç hatırlamıyorum, geçen sene ne yağmur yağmış, onu sorsanız

daha iyi bilirim, o kadar yani. O yüzden bana bunları yazılı olarak vermeniz gerekecek. Ben okuma yazma bilmem, ama günah çıkardığım papaza veririm, gerektiği zaman bana hatırlatır."

"Vah vah ki ne vah!" diye yanıtladı Don Quijote. "Bir valinin okuma yazma bilmemesine ne kötü gözle bakılır, bir bilsen! Şunu bilmelisin ki, Sancho, bir adamın okuma bilmemesi veya solak olması ancak iki anlama gelebilir: Ya fazla mütevazı ve aşağı sınıftan bir aileye mensuptur ya da kendisi o kadar sakat, o kadar geri zekâlıdır ki ne etrafındaki iyi örnekler ne de tahsil onun üzerinde bir etki yaratabilmiştir. Bu çok büyük bir eksik; en azından imza atmayı öğrenseydin."

"Adımı imzalayabiliyorum tabii," diye yanıt verdi Sancho, "Bizim köyde heyet başı olduğum zaman erzak çuvallarının üzerindekiler gibi büyük harfler yazmıştım; benim adımın öyle yazıldığını söylemişlerdi. Hem istersem sağ elime felç inmiş numarası yapar, benim yerime başkasına imza attırırım; ölümden başka her şeye çare bulunur. Bütün yetki bende olacağına göre ne istersem onu yaparım; ne demişler, babası reis olanın... Ben de vali olunca reisten bile üstün olacağıma göre, çıksınlar bakalım karşıma! Yok, aşağılayıp yaralayacaklarsa, o zaman kendi ettiklerini kendileri bulurlar. Tanrı'nın sevdiği kulunun dert edeceği bir şey yoktur. Zenginin ağzından çıkan saçmalık, bu dünyada özlü söz sayılıyor. Ben de hem zengin hem vali, hem de cömert olacağıma göre, zira öyle olmayı düşünüyorum, hiçbir eksiğim, kusurum gözükmez. Arık öküze bıçak çeken çok olur. Ninem hep derdi, insanın değeri elindeki servet kadardır diye; zenginden intikam alınmaz."

"Lanet olsun sana be, Sancho!" dedi Don Quijote bu sırada araya girerek. "Seni de senin atasözlerini de altmış bin şeytan alsın götürsün! Bir saattir arka arkaya sıraladın hepsini, kafa bırakmadın bende. Ben sana söyleyeyim, bir gün bu atasözleri yüzünden darağacını boylayacaksın; ya vasalların valiliği senin elinden alacak ya da isyana kalkışacaklar. Sen söyle bakalım bana şimdi, cahil, nereden buluyorsun bütün bu atasözlerini, nasıl kullanıyorsun, seni ahmak? Ben bir tanesini yerinde kullanabilmek için bile kazma kürek sallamış kadar ter döküyorum."

"Yüce efendimiz Tanrı aşkına," diye yanıtladı Sancho, "zatıalini-niz eften püften şeyler yüzünden ne çok şikâyet ediyors. Benim kendi servetimden faydalanıyor olmam sizi neden bu kadar rahatsız edi-yor? Bu atasözlerinden başka bir malım mülküm yok ki bu dünyada. Hatta şimdi tam bu duruma cuk oturacak dört tane atasözü geldi aklıma, ama söylemeyeceğim, çünkü yeri geldi mi susmasını bilene Sancho derler."

"O Sancho sen olmuyorsun," dedi Don Quijote, "çünkü yeri gel-diğinde susmadığın gibi yersiz konuşmada, boş boş gevezelik etmede de birincisin. Yine de şu duruma cuk oturacak dört atasözü neymiş, öğrenmek isterim. Zira ben hafızamı zorluyorum, o kadar kuvvetli olmasına rağmen aklıma bir tane bile getiremiyorum."

"Şu sözlerden âlâsı mı var yahu?" dedi Sancho. "'Yirmilik iki azı dişinin arasına başparmak sokulmaz.' 'Evimden git diyenle ka-rımdan ne istiyorsun diye sorana cevap verilmez.' 'İster çömlek taşa çarpsın, ister taş çömleğe, kırılan çömlek olur.' Bunların hepsi duru-ma cuk oturmuyor mu şimdi? Kimse valiye de üstüne de bulaşma-malıdır, sonunda kendi zararlı çıkar; yirmilik azı dişlerinin arasına parmak sokanın başına geldiği gibi yani. Yirmilik olmasa bile azı dişi olması kâfidir, fark etmez. Yine 'Evimden git diyenle karımdan ne is-tiyorsun' diyen gibi valiye de karşılık verilmez. Taşla çömlek sözünde ne anlatıldığını zaten kör olan bile anlar. Kardeşinin gözündeki çöpü görenin kendi gözündeki merteği de fark etmesi gerekir ki arkasın-dan 'Köseyle alay edenin top sakalı kara gerek,' diye söylenmesinler. Ayrıca zatıalinizin de gayet iyi bildiği üzere, budala kendi evinde, akıllının yabancı evde bildiğinden çok şey bilir."

"O olmadı, Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, "budala ne kendi evinde ne de yabancı evde bir şey bilir, çünkü budalalık üzerin-den akıllı bir şey inşa edilmez. Şimdi bu bahsi burada kapatalım ar-tık, Sancho. Valiliği kötü idare edersen kabahati senin, utancı benim olacak. Ama elimden geldiği kadarıyla sana doğru düzgün, akıllıca nasihatler verdim, o yüzden içim rahat; mesuliyetimi de sözümü de yerine getirdiğimi düşünüyorum. Tanrı yardımcın olsun, Sancho; bu valiliğinde sana yol göstersin, beni de bütün adanın altını üstüne ge-

tireceğin korkusundan azat etsin. Gerçi buna mahal vermemek için düke gidip senin kim olduğunu, bu şişman vücudunun, sergilediğin bu küçük şahsiyetinin altında saçma sapan atasözlerinden, boş laflardan başka bir şeyin yatmadığını söylesem yeterdi."

"Efendim," diye karşılık verdi Sancho, "zatıaliniz benim bu valilik görevi için uygun olmadığımı düşünüyorsa, hemen şu dakika vazgeçiyorum. Benim için ruhumun bir nebzesi bütün vücudumdan kıymetlidir. Sırf ekmek soğanla beslenen Sancho olmuşum, kekliklerle, besili tavuklarla doyan bir vali olmuşum, benim için fark etmez. Uykuya yattıktan sonra büyük de küçük de, zengin de yoksul da birdir. Hem bir düşünürseniz, zaten beni bu ada yönetme işine sırf zatıaliniz yüzünden girdiğimi göreceksiniz. Ada yönetmekten bir akbaba ne kadar anlıyorsa ben de o kadar anlarım. Vali olunca şeytanın beni alıp götüreceği sanılıyorsa vali olup cehenneme gideceğime, Sancho kalıp cennete gitmeyi yeğlerim."

"Tanrı aşkına, Sancho," dedi Don Quijote, "sırf şu son sarf ettiğin sözlerle bile bin adanın valisi olmayı hak ediyorsun. Senin tabiatın düzgün; o olmadıktan sonra ne kadar tahsil olsa bir işe yaramaz. Haydi Tanrı'ya emanet ol, hemen hataya düşmemeye gayret et. Yani şunu demeye getiriyorum; başına ne gelirse gelsin, doğrusunu yapma niyetinden vazgeçme, kesin kararlı ol. Tanrı niyeti iyi olana her zaman yardım eder. Haydi artık yemeğe inelim, dük ve düşes hanımefendi bizi bekliyorlardır sanıyorum."

KIRK DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sancho Panza'nın valiliğe nasıl götürüldüğüne ve Don Quijote'nin şatoda başına gelen tuhaf serüvene dair

Bu hikâyenin aslında belirtildiğine göre Cide Hamete bu Bölümü yazmaya başladığında tercümanı Bölümü onun yazdığı şekilde çevirmemiştir. Mağripli bu Bölümde kendi kendinden şikâyet ediyor, Don Quijote'ninki gibi kısır ve kupkuru bir öyküyü ele aldığı ve dolayısıyla hep ondan ve Sancho'dan bahsederek başka konulara, daha ciddi ve keyifli meselelere dalma cesareti gösteremediğinden yakınıyor. Bir yazarın aklını, elini ve kalemini hep tek bir konuya bağlı tutarak yazmasının, kısıtlı sayıda kişinin ağzından konuşmak zorunda kalmasının yazar açısından katlanılmaz bir iş olduğunu, üstelik yazara hiçbir faydasının dokunmadığını söyledikten sonra buna bir nebze çare oluşturması açısından birinci kitapta Münasebetsiz Meraklı, Tutsak Yüzbaşı gibi uzun öykülerden faydalandığını ekliyor. Bu öyküler esas hikâyeden ayrı olmalarına rağmen, Don Quijote'nin kendi başından geçen olayları anlattıkları için anlatılmaları kaçınılmazdır. Yine yazarın dediğine göre, pek çok okur, Don Quijote'nin kahramanlıklarının gerektirdiği dikkati bu öykülere veremeyecek, bu yazılanları alelacele ya da canları sıkılarak okuyup geçecekler, öykü-

lerin barındırdığı incelikleri ve sanatı fark edemeyeceklerdir. Halbuki bunlar bu kitaptan ayrı yayınlanmış olsalar, ne Don Quijote'nin delilikleriyle ne de Sancho'nun saflıklarıyla bağlantı içinde verilmeseler, ne kadar değerli oldukları görülecektir. Bu nedenle de yazar kitabın ikinci kısmına ister ayrı ister ilişkili olsun, herhangi bir yan öykü eklemekten kaçınmış, gerçek olaylardan meydana gelen kimi hikâye benzeri anekdotlar eklemişse de bunları ancak birkaç kelimeyle, kısaca geçmeyi tercih etmiştir. İstese tüm kâinatı anlatacak kadar becerikli, yetenekli ve zeki olmasına karşın kendini anlatının dar hudutlarıyla kısıtlamış olmasından ötürü okurların eserinden dolayı kendisini küçümsememelerini, yazdıklarından değil esas yazmadıklarından dolayı övmelerini rica etmektedir.

Hikâyenin devamında anlatıldığına göre Don Quijote, Sancho'ya nasihatlerini verdiği gün yemekten sonra bu nasihatleri okutacak birisini bulması için kendisine bir de yazılı olarak teslim etti. Fakat bu yazılı nasihatler verilir verilmez dükün eline geçti, o da hepsini düşese anlattı ve ikisi birlikte Don Quijote'nin deliliğine ve dehasına bir kez daha hayran kaldılar. Bu oyunu devam ettirmek üzere aynı günün öğleden sonrasında Sancho'yu yanına çok sayıda refakatçi vererek, kendisi için ada anlamına gelecek köye gönderdiler.

Dükün, Sancho'yu adanın başına geçirmekle sorumlu kâhyası pek akıllı, eğlenceden de iyi anlayan bir adamdı ki zaten aklın olmadığı yerde esprinin olması mümkün değildir. Daha önce de aktarıldığı üzere evin bu kâhyası, Kontes Trifaldi rolünü başarıyla icra etmişti. Bu yeteneğine Sancho'ya nasıl davranılacağı konusunda efendilerinden aldığı talimatlar da eklenince kendisine verilen bu ikinci görevi de harikulade bir şekilde yerine getirdi. Devam edecek olursam, Sancho kâhyayı görür görmez hemen aklında Kontes Trifaldi'nin çehresi canlandı ve efendisine dönüp dedi ki:

"Efendim, şeytan şuracıkta gelip de canımı alıp götürsün istemiyorsanız bana dükün kâhyasının yüzünün Acılı Kalfa hanımefendinin yüzüyle tıpatıp aynı olduğunu söylersiniz."

Don Quijote kâhyaya dikkatlice baktı ve ardından Sancho'ya şunları söyledi:

"Şeytanın seni hemencecik de aniden de götürmesine lüzum yok, Sancho; zaten bununla ne demek istedin, onu da bilmiyorum. Ama kâhyanın yüzü Acılı Kontes'in yüzüyle aynı, evet. Fakat bu, kâhyanın Acılı Kontes'le aynı kişi olduğu anlamına gelmiyor. Öyle olsa buradan çok büyük bir çelişki doğardı ve şu anda bunu araştırmaya girmenin, dolambaçlı yollara dalmanın gereği yok. Sen bana inan, sevgili dostum, bizim yapmamız gereken, ikimizi de kötü niyetli büyücülerden kurtarması için Tanrı'ya yalvarmaktır."

"Şaka yapmıyorum, efendim," diye yanıt verdi Sancho, "az önce Kontes Trifaldi'nin sesi kulağıma kadar geldi sanki. Peki, tamam; şimdilik ağzımı açmıyorum, ama bundan sonra gözümü dört açacağım ki bakalım şüphelerimi doğru çıkaracak ya da yalanlayacak bir delile rastlayacak mıyız."

"Açacaksın elbet, Sancho," dedi Don Quijote, "hem bu konuda bulabildiklerini hem de valiliğin sırasında başına gelen her şeyi bana bir bir haber vereceksin."

Sancho nihayet etrafındaki bir alay refakatçiyle, hukukçu kıyafetiyle yola çıktı. Üzerinde sarımsı kahverengi, devetüyünden yapılmış çok geniş bir ceket, başında ise yine aynı kumaştan bir av şapkası vardı. Üzengileri kısa, gemi sıkı sıkıya bağlanmış bir katırın üzerine bindirildi. Hemen arkasından da eşeği, yine dükün talimatları üzerine ipekten yapılma yepyeni koşum takımları ve süslerle donatılmış halde onu takip ediyordu. Sancho ara sıra başını geriye çevirip eşeğine bakıyor, onunla yol almaktan öyle büyük bir memnuniyet duyuyordu ki Almanya imparatoru ol deseler yine de onu değişmezdi.

Dük ve düşese veda ederken ikisini de ellerinden öptü. Efendisinin göz yaşlarıyla verdiği hayır duasını alırken Sancho da kendisininkilere hâkim olmak zorunda kaldı.

Sevgili okur, şimdilik bırakalım da sevgili Sancho selametle yoluna gitsin; ama görevinin başına geçtiğinde neler yaptığını öğrenince seni büyük bir kahkaha nöbetinin beklediğini de bilmelisin. Sen bu arada gel, o gece efendisinin başına gelenleri dinle. Belki bunlara kahkaha atmayacaksın, ama en azından ağzının maymun sırıtması gibi iki yana açılacağından emin olabilirsin, zira Don Quijote'nin başına gelenler ya şaşkınlıkla ya kahkahayla karşılanabilir.

Hikâyede anlatıldığına göre Sancho yola çıkar çıkmaz Don Quijote kendisini özlemeye başladı; o kadar ki görevi iptal edip valilikten alınması mümkün olsaydı muhakkak yapardı. Düşes onun bu efkârlı halini fark etti ve neden üzgün olduğunu sordu; eğer Sancho'nun gittiğine üzülüyorsa evdeki çok sayıda silahtar, kalfa kadın ve nedime her türlü arzusunu memnuniyetle yerine getirmeye hazırdı.

"Sancho'nun yokluğuna üzüldüğüm doğru, sevgili hanımefendi," diye yanıtlamaya girişti Don Quijote, "ancak üzüntümün esas sebebi bu değil. Bana yapmış olduğunuz bunca teklif arasından ise yalnızca iyi niyetinizi kabul edebileceğim. Bunun dışında zatıalinizden tek ricam, kendi odamda kendi kendimin tek hizmetlisi olarak kalmama müsaade etmenizdir."

"Doğrusu buna hiç lüzum yok, Senyor Don Quijote," dedi düşes. "Size kendi nedimelerimden çiçek gibi üç güzel kızın hizmet etmesini istiyorum."

"Onlar benim için çiçek değil, ruhumu delip acıtan dikenler sayılır," diye yanıtladı Don Quijote. "Benim odama ya da odam olmaya yakın herhangi bir yere ancak ve ancak kanatlanır da girerler. Zatıaliniz majesteleri bana hak etmediğim bir lütufta bulunmakta ısrar edecekseniz, bırakın da bunu kapalı kapılar ardında kendi kendime yapayım, arzularımla dürüstlüğüm arasına bir duvar çekeyim. Zira bu alışkanlığımdan zatıalinizin bana göstermek istediği cömertlik yüzünden vazgeçmek istemem. Sözün kısası, başka birinin beni soymasına razı gelmektense giyinik uyurum daha iyi."

"Pekâlâ, pekâlâ, sayın Don Quijote," diye yanıt verdi düşes. "Ben bizzat emir vereceğim, nedime şöyle dursun, bir sinek bile girmeyecek odanıza. Sırf benim yüzümden Senyor Don Quijote'nin dürüstlüğüne zarar gelmesini istemem. Gördüğüm kadarıyla sahip olduğu onca erdemin içinde ahlaklılığı başta geliyor. Zatıaliniz kendi başınıza, kendi tarzınızca, siz nasıl ve ne zaman isterseniz soyunun, giyinin; kimse size engel olmayacak. Kapalı kapılar ardında uyuyan bir kimsenin doğal ihtiyaçları yüzünden bile olsa kapıyı açmak zorunda kalmaması için gereken her şeyi odanızın içinde bulacaksınız. Demek Tobosolu büyük Dulcinea böyle yiğit, böyle ahlaklı bir şövalye tarafından sevilmeye nail olmuş, o zaman çağlar boyu yaşasın, yedi cihanda şanı yürüsün ve merhametli Tanrı valimiz Sancho Panza'nın gönlüne kefaretini bir an evvel sona erdirme isteğini yerleştirsin ki dünya o yüce hanımefendinin güzelliğini yeniden doyasıya izleyebilsin."

Don Quijote buna şu yanıtı verdi:

"Zatıaliniz hazretleri kendinize yakışır şekilde konuştunuz. Böyle ahlaklı hanımların ağzından böyle övgü dolu söyler alan bir hanımın kötü olması mümkün değildir. Zatıalinizin yaptığı övgüler Dulcinea'yı yeryüzünde dünyanın en iyi konuşmacılarının yapacağı en afili övgülerden bile daha şanlı kılacaktır."

"Pekâlâ, Senyor Don Quijote," diye yanıtladı düşes, "yemek vakti geldi; dük bekliyordur. Gelin, akşam yemeğimizi yiyelim, siz de

sonra erkenden yatın, dinlenin, zira dün Kandaya'ya yaptığınız yolculuk hiç kısa bir yolculuk değildi; epey yorulmuş olmalısınız."

"Hiç yorgun değilim, hanımefendi," diye yanıtladı Don Quijote, "çünkü zatıalinize yemin edebilirim ki ben ömrümde Clavilenyo'dan daha iyi, daha rahat bir hayvana binmedim. Malambruno bu kadar hızlı ve böyle sakin bir hayvanı nasıl olmuş da harcamış, ateşe atmış, anlayamıyorum doğrusu."

"O hususta şöyle bir tahmin yürütebiliriz," diye yanıtlamaya girişti düşes, "Malambruno, Kontes Trifaldi'ye ve arkadaşlarına yaptıklarından, bir büyücü olarak başkalarına ettiği kötülüklerden pişman olmuş olabilir. Dolayısıyla icra ettiği büyü ilminin bütün araçlarını yok etmek istemiş, bunun en başında da bir memleketten öbürüne, dünyanın dört köşesini dolaştığı, kendisine en çok rahatsızlık vereni olan atı, yani Clevilenyo'yu yakmak istemiş olabilir. Böylece onun kalan külleri, arkasından yazılan zafer açıklamasıyla birlikte La Manchalı büyük Don Quijote'nin yiğitliğini ölümsüzleştirdi."

Don Quijote düşese yeniden teşekkür etti ve akşam yemekten sonra tek başına odasına çekildi; kendisine hizmet etmek için kimsenin odaya girmesine müsaade etmedi. İşte sevgili Dulcineasına karşı duyduğu sadakat hissini bozmasına sebep olabilecek, kendisini bu konuda zor bir duruma düşürebilecek her türlü hâle düşmekten bu kadar korkuyor, bir yandan gezgin şövalyeliğin en büyük timsali ve aynası Amadis'in namuslu mizacını hatırından hiç çıkarmıyordu. Odasına girip kapısını kapattı. İki mumun yaydığı ışık altında soyundu; tam çoraplarını çıkarırken, böyle bir zata hiç yakışmayacak bir talihsizlik geldi başına! Ne hıçkırıklara boğulmasına sebep olacak ne de terbiyesine zeval getirecek bir şey değildi, ama çoraplarından birinin yirmi yirmi beş kadar ilmeği kaçtı, çorap panjura döndü. Sevgili beyefendimiz bu duruma pek içlendi; o sırada bir tutam yeşil ipek için bir gümüş sikke verirdi. Yeşil ipek diyorum, çünkü çorapları yeşildi.

Bu noktada Benengeli yazısında "Ey yoksulluk, yoksulluk!" diye haykırıyor. "Cordobalı büyük şair sana neden takdiri bilinmez, kutsal hediye! demiş, bilmiyorum. Ben Mağripli olmakla birlikte Hıristiyanlarla yaptığım, girdiğim münasebetlerden şunu çok iyi öğrendim ki hayırseverlik, mütevazılık, itaat ve yoksulluk, kutsallığın

temelini oluşturuyor. Ne var ki bir insanın yoksulluğa tamah etmesi için içinde çok büyük bir Tanrı inancı olması gerektiği kanaatindeyim; tabii bu dinin en büyük azizlerinden birinin 'Sahip olduğunuz her şeye sanki sahip değilmişsiniz gibi davranın,' diye tarif ettiği yoksulluk türünden söz etmiyorum. Bu, manevi yoksullukla alakalıdır; bense ikinci bir tür yoksulluktan bahsediyorum ve sana soruyorum: Neden başkalarıyla değil de en çok soylularla, asilzadelerle uğraşıyorsun? Neden ayakkabılarını isle parlatmak zorunda bırakıyor, ceketlerinin bazı düğmelerinin ipekten, bazılarının at kılından, bazılarının ise camdan olmasına mecbur kılıyorsun? Yakaları neden kolalı ve açık değil de hep kırış kırış olmak zorunda?" Buradan da kolanın ve açık yakanın, eskiden beri kullanılageldiği anlaşılıyor. Ardından yazar şöyle devam ediyor: "Kapalı kapılar ardında üç lokma yemeğe talim ederek onurunu besleyen, dişlerini temizlemesini gerektirecek hiçbir şey yemediği halde sokağa yalancı bir kürdanla çıkan o soylunun hali haraptır! Onuru her daim şüphe altında tutulan, pabucundaki yamanın, şapkasındaki ter lekelerinin, pelerininin yırtık yerlerinin, midesinde kol gezen açlığın bir fersah öteden görüldüğünü zanneden o sefilin hali dumandır!"

İşte çorabının kaçması, Don Quijote'nin aklında bu düşünceleri uyandırmıştı, ama Sancho'nun kendisine bir çift yol çizmesi bıraktığını görünce biraz teselli buldu; ertesi gün bu çizmeleri çizmeye karar verdi. Sonunda düşünceli ve sıkkın bir şekilde yatağa girdi. Hem Sancho'nun yokluğuna hem de çoraplarının başına gelen, tamiri mümkün olmayan talihsizliğe üzülüyordu. Başka renkte ipek de olsa çoraplarını dikmeye razıydı; zira bu, bir asilzadenin çektiği sonu gelmez sıkıntılar içinde en büyüklerinden biri sayılır. Mumları söndürdü; gece çok sıcak olduğundan bir türlü uykuya dalamadı. Yataktan kalktı ve güzel bir bahçeye bakan, parmaklıklı pencerelerden birini araladı. Bahçede yürüyüp konuşmakta olan birileri vardı. Pürdikkat kesilip dinlemeye koyuldu. Aşağıdakiler seslerini epeyce bir yükseltiklerinden konuştuklarını duyabiliyordu:

"Ne olursun, şarkı söyleyeyim diye ısrar edip durma, Emerencia. Sen de çok iyi biliyorsun ki o yabancı bu şatoya ayak bastığı, gözlerim onu gördüğü günden beri şarkı söyleyemiyor, ancak göz yaşı

dökebiliyorum. Ayrıca hanımefendinin uykusu hafiftir, bizi burada görmesini dünyada istemem. Hem o uyanmasa bile, benim sınırlarımdan geçtikten sonra burun kıvıran bu yeni Aineias beni duymadıktan sonra neye yarar?"

"Sen ona bakma, arkadaşım Altisidora," diye yanıt geldi. "Düşes ve evdeki diğer herkes mışıl mışıl uyuyor, ona hiç şüphe yok. Bir tek yüreğinin sahibi, ruhunun ateşi uyanık, çünkü biraz evvel odasının penceresini açtığını duydum; kesin uyanıktır. Ah benim dertli arkadaşım, sen harpının eşliğinde usul usul söyle şarkını; düşes duyarsa da gecenin sıcağını bahane ederiz."

"Ah Emerencia, sorun bu değil ki!" diye yanıtladı Altisidora. "Ben şarkımın yüreğimden geçenleri ortaya çıkarmasından, sevdanın gücünden haberi olmayanların beni uçarı, hafif bir kız olarak görmesinden korkuyorum. Ama yine de hicap duymak, gönülde sızı duymaktan iyidir."

Bu sözlerin ardından yumuşacık bir harp sesi duyuldu. Sesi duyan Don Quijote bir an şaşaladı, çünkü o anda aklına bütün o saçma sapan şövalyelik kitaplarında okuduğu, yine pencereli, parmaklıklı, bahçeli, müzikli, iltifatlar yağdırmalı, ayılmalı bayılmalı, buna benzer sayısız serüven üşüştü. Sonra düşesin genç nedimelerinden birinin kendisine âşık olduğunu, fakat namuslu olduğu için bu hislerini herkesten gizlemek zorunda kaldığını bir çırpıda anladı. Kendi iradesinin duruma yenik düşeceğinden korktuğunu fark edince vazgeçmeme kararı aldı. Kendisini tüm cesareti ve güzel dilekleriyle sevgilisi Tobosolu Dulcinea'ya emanet ederek şarkıyı dinlemeye karar verdi. Sonra da orada olduğu belli olsun diye numaradan hapşırdı. Zaten kızların tek istediği Don Quijote'nin onları dinlemesi olduğundan çok sevindiler. Altisidora harpı akort ettikten sonra şu halk türküsünü söylemeye başladı:

"Ey sen, yatağında yatıyorsun
Hollanda bezi çarşaflar içinde,
Mışıl mışıl uyuyorsun
geceden sabaha
La Mancha'nın yetiştirdiği

En yürekli şövalye
Daha düzgün, daha iyisin
Arabistan altınından bile!
Kederli bir genç kızın sesini dinle
İyi yetişmiş ama eli yetişmeyen,
Senin iki güneşinin ateşinden
Yanıyor yüreği derinden.
Sen ki macera peşindesin
Türlü felakete gelirsin,
Önce yara açarsın da,
İlacını vermezsin.
Söyle bana yiğit delikanlı,
Tanrı seni yüreklendirsin,
Jaka dağlarından mı geldin,
Yoksa Libya'nın bağrından mı;
Sütünü yılanlar mı verdi,
Yoksa ormanların korkusu mu,
Dağların dehşeti mi,
Seni onlar mı büyüttü?
Dulcinea genceciktir, sağlıklıdır,
Pekâlâ övünebilir böylece,
Bir kaplanı yola getirmekle,
Yaban bir hayvanı söndürmekle.
Bu yüzden yayılır adı,
Henares'ten Jarama'ya,
Tajo'dan Manzanares'e,
Ta Pisuerga'dan Arlanza'ya.
Ben onun yerine geçmek için
Bir eteğimi kurban ederdim
Hem de en güzelini,
Uçlarında altınlar gezineni.
Ah, kollarına koşabilsem,
Olmadı yatağına girebilsem
Başını öylece kaşırdım
Kafanda kepek bırakmazdım!

Çok şey istiyorum,
Hak etmem ki lütfun böylesini:
Ayaklarını bir ovsaydım,
Bu mütevazı gönlüme kâfiydi.
Ah, sana ne başlıklar örerdim,
Ne gümüş pabuçlar verirdim,
Çoraplar Şam işi,
Pelerinin olurdu Hollanda bezi!
Mazı kadar büyük,
Saf mı saf inciler,
Ender bulunur böylesi,
Yoktur eşleri benzeri!
Tarpeia kayasında durup da
bakma beni yakan ateşe
Sen ki dünyada Manchalı Neron,
Onu yeniden körüklendirme.
Genceciğim, körpeyim,
Yaşım geçmez on beşi:
Var on dört yılım, üç ayım,
Tanrı'ya da ruhuma da ant içerim.
Topal değilim, ayağım aksamaz,
Kimse bende kusur bulamaz,
Saçlarım zambak gibidir
Ayağa kalksam yerlerde gezinir.
Gerçi ağzım kartal gibi,
Burnum biraz eğri,
Sarıdır dişlerimin rengi,
Ama güzelliğim Tanrı'nın eseri.
Duyuyorsun ya sesimi,
Bir dinlesen, seslerin en tatlısı,
Boyumu sorarsan,
Ortanın hallicesi.
İşte bunlar benim inceliklerim,
Seninse ganimetlerin,
Bu evin bir nedimesiyim
Altisidora'dır ismim.

Acılı Altisidora'nın şarkısı burada sonra erirken aşkının hedefi Don Quijote'nin kederi başladı. Derin bir iç çektikten sonra şunları söyledi:

"Yahu ben ne talihsiz bir gezginmişim ki, nerede bir genç kız baksa hemen âşık oluveriyor! Tobosolu eşsiz Dulcinea'nın ne kara bahtı varmış da ona duyduğum bu sarsılmaz sadakatimin keyfini kendi başına sürmesine müsaade etmiyorlar! Ey, kraliçeler, ne istiyorsunuz ondan? Ey, imparatoriçeler, ne diye peşini bırakmıyorsunuz onun? On dört on beşlik genç kızlar, neden onu rahatsız ediyorsunuz, ha? Bırakın, bırakın o biçare zavallıyı, bırakın da Aşk'ın şu yüreğimi ona sunmak, ruhumu ona teslim etmek suretiyle kendisine bahşettiği güzel bahtının keyfini gönlünce sürsün, tadını çıkarsın, bununla övünsün. Bana bakın, âşıklar sürüsü: Ben yalnızca Dulcinea'ya badem şekeriyim; diğer bütün kadınlar için çakmak taşı sayılırım. Ona balsam sizler için acı zakkum yaprağıyım. Benim gözüme sadece Dulcinea

güzel, akıllı, dürüst, kibar ve soylu gözükür; diğerleri çirkin, ahmak, hafif ve soysuzdur. Tabiat, beni bu dünyaya yalnız onun olmam için göndermiştir. Altisidora istediği kadar ağlasın, türküler tuttursun, Mağripli büyücünün şatosunda dayak yememe sebep olan yüce Hanımefendi kendini istediği kadar paralasın, ben ama öyle ama böyle, ahlakımdan, soyluluğumdan ve dürüstlüğümden katiyen ödün vermeksizin, yeryüzünün bütün büyülü güçlerine karşın, Dulcinea'ya ait olmak mecburiyetindeyim."

Bunları söyledikten sonra pencereyi bir hışımla kapattı ve ardından başına çok büyük bir talihsizlik gelmiş gibi üzüntü ve sıkıntı içinde yatağına uzandı. O şimdilik yatağında öylece uzanadursun, biz meşhur valilik görevine başlamak için sabırsızlanan ve bizi çağırmakta olan büyük Sancho Panza'ya dönelim.

KIRK BEŞİNCİ BÖLÜM

Büyük Sancho Panza'nın adasını nasıl ele geçirdiğine ve nasıl yönetmeye başladığına dair

Ey zıt kutupların ebedi kâşifi, dünyayı aydınlatan meşale, gökyüzünün gören gözü, testilerin tatlı sallantısı, bugün Dithyrambos,

yarın Apollon, kâh okçu, kâh hekim, Şiir'in babası, müziğin mucidi: Sen ki hep doğarsın ve aksi gibi gözükse de asla batmazsın! Sana sesleniyorum, ey güneş! İnsanın insanı doğurmasına yardım eden güneş! Senden yardım istiyorum, zihnimdeki karanlığa ışık tut ki büyük Sancho Panza'nın valiliğinin öyküsünü anlatırken tek bir ayrıntıyı es geçmeyeyim; zira sen olmayınca ben güçsüzüm, zayıfım, bir de şaşkınım.

Devam edecek olursak, Sancho tüm refakatçileriyle birlikte yaklaşık bin kadar nüfuslu bir köye vardı; burası dükün elindeki en iyi köylerden biriydi. Kendisine buranın Barataria Adası olduğunu söylediler. Köyün adı Baratario* olduğu için de olabilir, valilik kendisine dalavereyle verildiği için de. Etrafı surlarla çevrili köyün kapısına geldiklerinde danışma meclisi kendilerini karşılamaya çıktı. Çanlar çalındı; bütün köy halkı genel bir sevinç gösterisi sergiledi. Sancho'yu Tanrı'ya şükür duası etmesi için tantanalı bir merasimle katedrale götürdüler. Bunun ardından saçma sapan birtakım başka törenler eşliğinde köyün anahtarlarını teslim ettiler ve kendisini Barataria Adası'nın ebedi valisi ilan ettiler.

---

* Barato: "kumarda oyunu takip edenlere verilen bahşiş" veya "kandırmaca" anlamında çın.

Yeni valilin kılığı, sakalı, şişmanlığı ve kısa boyluluğu, şakanın aslını bilmeyen köy sakinlerini, hatta bilenleri bile çok şaşırttı ki sayıları hiç de az değildi. Nihayet kendisini katedralden çıkardılar ve götürüp yargıç koltuğuna oturttular. Ardından dükün kâhyası kendisiyle konuşmaya başladı:

"Sayın vali, bu adanın kadim geleneklerine göre, bu meşhur adanın başına geçen kişi, kendisine sorulacak karmaşık ve zor bir soruya yanıt vermek zorundadır. Ada halkı validen aldığı cevaba bakarak şahsiyetine dair bir yargıda bulunur ve buna bağlı olarak da gelişine sevinir veya üzülür.

Kâhya bunları açıklarken Sancho koltuğunun karşısındaki duvarda büyük harflerle yazılmış, uzun yazıyı inceliyordu. Okuma yazması olmadığından duvardakilerin ne resmi olduğunu sordu. Şu yanıtı aldı:

"Efendim, orada Zatıaliniz Hazretleri'nin bu adanın başına geçtiği günün tarihi yazılı. Kitabede şunlar yazıyor: Senyor Don Sancho Panza, falan yılın filanca ayının feşmekan gününde bu adanın başına geçmiştir; uzun yıllar keyfini sürmesi temennimizdir."

"Bu Don Sancho Panza dedikleri kim, peki?" diye sordu Sancho.

"Zatıaliniz hazretleri, efendim," diye yanıtladı kâhya. "Bu adaya şu koltukta oturandan başka Panza adım atmadı."

"O halde kulağınızı iyi açın, kardeşim," dedi Sancho, "ne benim adımda Don vardır ne de yedi ceddimde herhangi birinin adında olmuştur. Bana yalnız Sancho Panza derler. Babamın adı Sancho'ydu, dedemin adı Sancho'ydu, ondan öncekilerin hepsinin de adı Don'u monu olmadan düz Sancho'ydu hep. Bu adada taştan çok Don var herhalde, ama neyse, bu kadarı yeter: Tanrı benim ne dediğimi gayet iyi anlıyor; valiliğim dört günü bulursa ben bütün o Don'ları ayıklarım; ortalığı doldurmuşlar, sivrisinek gibi can sıkıyorlardır kesin. Şimdi Sayın Kâhya sorusunu sorsun; elimden geldiği şekilde iyi bir yanıt vermeye çalışacağım. Ahali üzülür mü üzülmez mi, bilemem."

Tam bunun üzerine içeriye iki adam girdi; birinin üzerinde çiftçi kıyafeti vardı, diğeri ise terzi kılığındaydı. Elinde makas olan terzi şöyle dedi:

"Sayın vali, ben ve şu yanımdaki çiftçi, zatıalinizin huzurlarına şu sebeple gelmiş bulunuyoruz: Bu herif dün benim dükkânıma geldi, (affınıza sığınarak belirtiyorum, ayıptır söylemesi, ben lonca terzisiyim) sonra elime bir kumaş parçası tutuşturup 'Beyefendi, bu kumaştan bir başlık çıkar mı?" diye sordu. Ben kumaşı elimde şöyle bir evirip çevirdim ve çıkar dedim. O sanıyorum ki benim kumaşın bir parçasını aşırmak istediğimi düşünmüş; sandığımda yanılmamışım. Kendi fesat düşüncelerinin yanına bir de herkesin terziler konusundaki kötü kanaati eklenince böyle olmuş. Bunun üzerine bana kumaştan iki başlık çıkar mı diye sordu; ben de niyetini tahmin ettiğimden yine çıkar dedim. O da ilk baştaki kötü düşüncesinden bir türlü kurtulamadığından başlık sayısını hababam arttı da artırdı. Hepsine evet dedim ve sonunda beş başlığa kadar çıktık. Şimdi biraz önce başlıkları teslim almaya geldi; ben de verdim. Dikişin parasını ödemediği yetmiyormuş gibi tutturmuş ya kumaşı geri ver ya parasını öde diyor."

"Hepsi dediği gibi mi gerçekleşti, kardeşim?" diye sordu Sancho.

"Evet, efendim," diye yanıtladı adam, "ama kendisinden yaptığı başlıkları zatıalinize göstermesini isteyin lütfen."

"Hay hay," diye yanıtladı terzi.

Derhal elini pelerinin içine attı ve beş parmağının ucuna geçirilmiş beş başlığı göstererek şöyle dedi:

"Bu herifin benden istediği beş başlığın beşi de burada. Tanrı'nın huzurunda, vicdanım üzerine yemin ederim ki verdiği kumaştan bir parça bile kalmadı. Talep edildiği takdirde bilirkişiler de yaptığım işi inceleyebilirler."

Orada bulunan herkes bu kadar çok başlık olmasına ve bu tuhaf davaya kahkahalarla güldü. Sancho konuyu kafasında biraz tarttıktan sonra şöyle dedi:

"Bence bu davayı uzun uzadıya düşünmenin anlamı yok; biraz sağduyuyla da karar verilebilir. Kararım şudur: Ne terzi diktiğinin parasını alacak ne de çiftçi kumaşını. Yapılan başlıklar hapishanede mahpus yatanlara dağıtılacak; işte bu kadar."

Daha sonra geçen, hayvan çiftliği sahibinin kesesi ilgili davada verilen hüküm dinleyenleri ne kadar şaşırttıysa bu davadan çıkan

karar da herkesi bir o kadar güldürdü, ama valinin emirleri yine de yerine getirildi. Ardından valinin karşısına bu sefer iki yaşlı adam çıktı. Birinin elinde baston niyetine taşıdığı, kamıştan bir değnek vardı. Bastonsuz olan sözü aldı:

"Efendim, ben bu adama sırf iyiliğimden ve yardımım dokunsun diye, daha sonra bana geri ödemesi şartıyla on altın borç verdim. Aradan uzun bir süre geçmesine rağmen borcumu geri istemedim; borç verdiğim sırada zaten sıkıntı içinde olan bir adamı daha da sıkıntıya sokmak istemiyordum. Fakat sonra borcunu ödemeyi pek önemsemediği izlenimine kapıldım ve ödemesini istedim, hem de defalarca. Bu sefer ödemediği yetmiyormuş gibi reddediyor, beni ona on altın borç vermediğimi, vermişsem bile çoktan ödediğini söylüyor. Benim borcu aldığını da geri ödediğini de gösterecek şahidim yok; zaten ödemedi. Bu nedenle zatıalinizden ricam, kendisine yemin ettirmeniz; ödediğine yemin ederse, ben de sizin ve Tanrı'nın huzurunda kendisini affedip talebimden vazgeçeceğim."

"Sen ne diyorsun bunlara, bastonlu ihtiyar?" dedi Sancho.

İhtiyar şöyle yanıt verdi:

"Efendim, ben borcu aldığımı itiraf ediyorum. Madem iş benim yemin etmeme kaldı, eğer zatıaliniz asanızı aşağı indirirseniz, gerçekten ödediğime yemin ederim."

Vali asasını indirdi; bu sırada değnekli ihtiyar sanki değneği kendisine engel oluyormuş gibi, yeminini ederken tutsun diye değneği diğer ihtiyara verdi. Sonra elini asanın üzerindeki haça koydu ve kendisinden talep edilen on altını gerçekten borç aldığını, ama daha sonra kendi eliyle bizzat geri ödediğini, öteki ihtiyarın bunu sürekli unuttuğu için habire yeniden geri istediğini söyledi. Büyük vali bunun üzerine alacaklıya iddialar karşısında ne cevap vereceğini sordu. İhtiyar buna karşılık borçlunun muhakkak doğruyu söylediğini, çünkü onun şerefli ve iyi bir Hıristiyan olduğunu bildiğini belirtti; demek ki borcunu ne zaman ve nasıl iade ettiğini kendisi unutmuştu, bu durumda bütün taleplerinden vazgeçiyordu. Borçlu değneğini geri aldı ve başını öne eğip dışarı çıktı. Sancho adamın öylece çıkıp gittiğini ve alacaklının nasıl sabır gösterdiğini görünce başını öne eğdi, sağ elinin işaret parmağını bir süre boyunca sanki düşünüyormuş gibi burnunda ve kaşlarında gezdirdi. Ardından başını yukarı kaldırdı ve dışarı çıkıp gitmiş olan değnekli ihtiyarı geri çağırmalarını emretti. Adamı alıp getirdiler. Sancho ihtiyarı görünce dedi ki:

"Değneği bana verin lütfen, bana lazım."

"Hay hay," diye yanıtladı ihtiyar, "buyun, efendim."

Değneği Sancho'ya uzattı. Sancho da alıp öteki ihtiyara verdi ve dedi ki:

"Tanrı'ya emanet olun, borcunuz ödenmiştir."

"Benim mi olacak, efendim?" diye karşılık verdi ihtiyar. "Bu değnek on altın eder mi ki?"

"Eder," dedi vali, "etmezse de ben yeryüzünün en büyük öküzüyüm demektir. Şimdi görürsünüz bende bir krallığı yönetecek yetenek var mıymış, yok muymuş."

Sonra da orada, herkesin gözü önünde değneğin kırılmasını emretti. Dediğini yaptılar ve içinde on altın sikke buldular. Herkes bu duruma şaştı kaldı ve valilerini ikinci bir Süleyman bildiler.

Sonra o on altının değneğin içinde olduğunu nereden bildiğini sordular. O da ihtiyarın yemin etmeden önce değneği diğerine verdiğini, verdikten sonra da gerçekten borcunu ona geri verdiğine dair yemin ettiğini, yemini bitirince geri aldığını görünce altınların değneğin içinde olduğunu tahmin ettiğini söyledi. Buradan da valilerin ahmak da olsalar, bazen Tanrı'nın kendilerine yol gösterdiği sonucunu çıkarabiliyoruz. Ama tabii Sancho buna benzer bir hikâyeyi köyün papazından da dinlemişti. Zaten hafızası o kadar kuvvetliydi ki hatırlamak istediği her şeyi hatırlayacak olsa koca adada onun hafızasıyla yarışacak kimse olmazdı. Sonuçta ihtiyarların biri utana utana, diğeri alacağını tahsil etmiş olarak geri gittiler. Yanlarında bulunan diğerleri de durumu hayret içinde izlediler. Sancho'nun sözlerini, yaptıklarını, hal ve tavırlarını yazmakla görevli olan kişi onun ahmak mı akıllı mı olduğuna bir türlü karar veremiyordu.

Bu dava sona erdikten sonra içeri bir kadın girdi. Kılığından zengin bir hayvan çiftliği sahibi olduğu anlaşılan bir adamı kolundan tutmuş sürüklüyor, bir yandan da bağırıp çağırıyordu:

"Adalet! Adalet istiyorum sayın vali! Bu dünyada bulamazsam göklere çıkıp arayacağım adaletimi! Sevgili, saygıdeğer valim, bu rezil herif beni çayırın ortasında kıstırıp yakaladı, bedenimden bir paçavra gibi yararlandı. Ah benim talihsiz başım! Tam yirmi üç seneyi aşkındır Mağriplisinden, Hıristiyanından, yerlisinden yabancısından koruyup sakındığım değerimi çaldı benden. Benim her daim meşe gibi sert durup direnmeme, ateşe verilen semender gibi, böğürtlen çalısına asılmış yün gibi direnmeme rağmen bu herif geldi, elini iki karış kirin içine bile sokmadan, hiç hak etmediği halde ırzıma geçti."

"Orasına bakmak lazım: Beyefendinin elleri temiz mi kirli mi bilmiyoruz henüz," dedi Sancho.

Sonra da adama döndü ve bu kadının iddiaları karşısında ne cevap vereceğini sordu. Adam sıkıntılı sıkıntılı bakıp dedi ki:

"Efendiler, ben zavallı bir domuz yetiştiricisinden başka bir şey değilim. Bu sabah, söylemesi ayıp dört domuzumu satmak için bu köyden çıkıp yola düştüm. Domuzların karşılığında aldığım para da zaten ancak vergisine, haracına yetti. Köyüme dönerken yolda bu

hanımefendiyle karşılaştım. Her şeyi arapsaçına çevirip kızıştıran şeytan ikimizin birleşmesine sebep oldu. Kendisine yeteri miktarda bir para ödedim, ama memnun kalmadığı için koluma yapıştığı gibi beni buralara kadar sürükledi. Kendisini zorladığımı söylüyor, ama yalan. Yemin ediyorum, işin aslı bu, ne bir eksik ne bir fazla."

Bunun üzerine vali adama yanında hiç gümüş para olup olmadığını sordu. Adam da göğsünde, içinde yirmi duka bulunan deri bir kese taşıdığını söyledi. Vali adama bu keseyi çıkarıp derhal davacıya vermesini emretti. Adam titreye titreye söyleneni yaptı. Kadın keseyi aldı, herkese binlerce kez selam ettikten sonra yardıma muhtaç yetimlerin ve genç kızların imdadına koşan sayın valiye uzun ve sağlıklı ömürler versin diye Tanrı'ya dualar etti. Ardından keseye iki eliyle sıkı sıkı yapıştı ve yargının huzurundan ayrıldı. Fakat öncesinde kesenin içindeki paraların gümüş olup olmadığına bakmayı ihmal etmedi.

Kadın dışarı çıkar çıkmaz Sancho gözü ve aklı da kesesinde kaldığı için içini çeke çeke gözyaşı dökmekte olan domuz yetiştiricisine dönüp dedi ki:

"Lütfen o kadının peşinden gidin ve zorla da olsa keseyi elinden alıp buraya getirin."

Adam ne sağır ne aptaldı; hemen yıldırım gibi fırlayıp emredileni yaptı. Yanlarında bulunan herkes bu davanın nasıl sonuçlanacağını merak ve şaşkınlık içinde beklemekteydi. Kısa bir süre geçtikten sonra adam ve kadın birbirlerine ilk seferinden de daha sıkı yapışmış halde geri döndüler. Kadın eteğini yukarı toplamış, keseyi arasına sıkıştırmıştı. Adam keseyi alabilmek için uzanıp çekiştiriyor, ama bir türlü alamıyordu. Kadın da keseyi bırakmadığı gibi bir yandan da bas bas bağırıyordu:

"Tanrı'nın ve bütün dünyanın adaletine sığınıyorum! Sayın vali, bakın şu namussuzun arsızlığına, küstahlığına! Köyün orta yerinde, şu sokağın ortasında zatıalinizin bana vermesini emrettiği keseyi benden zorla almaya kalkıyor."

"Alabildi mi peki?" diye sordu vali.

"Nasıl alacak?" diye yanıtladı kadın. "O keseyi benden almadan önce canımı alırlar ancak. Bende o göz var mı, be! Bu sefil, bu iğrenç

herif mi alacakmış, peh! Çekiç kerpeten getirseler, keskiyle tokmakla uğraşsalar yine de ayırmazlar keseyi tırnaklarımdan! Aslan pençesi gelse sökmez! Canımı alırlar önce, canımı!"

"Kadın haklı," dedi adam. "Pes ediyorum; benim gücüm keseyi bu kadından almaya yetmiyor. Onun olsun."

Bunun üzerine vali kadına dönüp şöyle dedi:

"Namuslu ve cesur hanımefendi, gösterin bize şu keseyi."

Kadın keseyi valiye verdi. Vali keseyi alıp adama geri iade etti. Cebredilmekten ziyade cenkleşen kadına da dedi ki:

"Sevgili kardeşim, eğer keseye sahip çıkmak için gösterdiğiniz direnci ve cesareti, hatta yarısını olsun kendi bedeninize sahip çıkmak için gösterseydiniz, Herkül gelse size zorla bir şey yaptıramazdı. Haydi şimdi Tanrı'ya emanet olun, hiç de hoş gelmeyin. Ne bu adada ne de altı fersah yakınında dolaşmayın. Aksi halde iki yüz kırbaç cezanız var. Haydi çıkın gidin dedim, utanmaz, yalancı iftiracı!"

Kadın korktu ve başını öne eğdiği gibi berbat bir halde çıktı gitti. Vali ise adama dönüp dedi ki:

"Siz de Tanrı'ya emanet olun; paranızı alın ve köyünüze dönün. Bundan sonra da para kaybetmek istemiyorsanız kimseyle birleşmemeye gayret edin."

Adam beceriksizce bir iki teşekkür geveledikten sonra çıktı gitti. Orada bulunanlar ise yeni valilerinin aklına ve verdiği kararlara bir kez daha hayran oldular. Bütün bunlar yanındaki görevli adam tarafından kayda geçirildikten sonra derhal düke haber edildi. Dük de zaten gelecek haberleri sabırsızlıkla bekliyordu.

Şimdilik sevgili Sancho'yu burada bırakalım ve Altisidora'nın ezgileri yüzünden perişan olmuş olan efendisinin yanına koşalım.

KIRK ALTINCI BÖLÜM

Don Quijote'nin âşık Altisidora'nın kurları sırasında duyduğu, çıngıraklı ve kedili korkunç dehşete dair

Büyük Don Quijote'nin yanından ayrıldığımızda kendisi sevdalı genç nedime Altisidora'nın söylediği şarkının uyandırdığı düşüncelere dalmıştı. Bu halde yatağına uzandığında düşünceler pireler misali başına üşüşmüş, bir an olsun uykuya dalmasına müsaade etmiyordu. Üstüne bir de kaçan çorabının verdiği sıkıntı eklenmişti. Ne var ki zaman çok hızlı olduğundan ve onu durdurabilecek bir engel bulunmadığından saatler dört nala akıp geçti, sabah oluverdi. Günün ağardığını gören Don Quijote yumuşacık kuş tüyü yatağını bıraktı ve hiçbir üşengençlik göstermeksizin kalkıp güderi kıyafetini giydi. Çorap felaketini gizlemek için yol çizmelerini ayağına geçirdikten sonra sırtına al renkli pelerinini attı. Başına ise yeşil kadife kumaştan, üzeri gümüş simli bantlarla süslü bir başlık taktı. Kayışını göğsüne astıktan sonra keskin ve sadık kılıcını kuşandı. Ardından yanından hiç ayırmadığı büyük tespihini aldı ve görkemli bir merasim havasıyla odasından ayrılıp, dük ve düşesin giyinip hazır halde kendisini bekledikleri giriş holüne çıktı. Tam bir koridordan geçiyorlarken Altisidora ile yanındaki diğer nedime kızın kendisini özellikle orada beklediklerini gördü. Altisidora Don Quijote'yi görür görmez bayılma numarası yaptı. Arkadaşı da hemen eteklerinden tutup düşmesine engel oldu ve alelacele göğsünü çözmeye koyuldu. Bunları gören Don Quijote kızların yanlarına gidip şöyle dedi:

"Bu kazaların neden kaynaklandığını anlamıyorum."

"Ben de anlamıyorum," diye karşılık verdi arkadaşı, "çünkü Altisidora bütün evdeki en sağlıklı nedimedir aslında. Onu tanıdım tanıyalı daha ağzından bir defa ah çıktığını duymuş değilim. Dünyadaki bütün gezgin şövalyeler böyle nankörse, hepsine lanet olsun. Senyor Don Quijote, gidiniz lütfen; yoksa siz varken bu zavallı kızcağız kendisine gelemeyecek."

Don Quijote buna şu yanıtı verdi:

"Hanımefendi, bu gece odama bir lavta bırakırsanız, ben bu elemli genç hanım kızı elinden geldiğince avuturum. Aşkın başlangıç aşamalarında gerçekle bir an önce yüzleşmek ekseriyetle çare getirir."

Sözlerini tamamladıktan sonra orada kimseye görünmek istemediğinden hemen gitmeye yeltendi, ama henüz çok uzaklaşmamıştı ki bayan Altisidora kendine gelir gibi oldu ve arkadaşına dedi ki:

"Lavtayı koymak şart oldu. Don Quijote muhakkak şarkı söyleyecek. Eğer kendi şarkısıysa kesin çok güzeldir."

Hemen olanları düşese haber vermeye gittiler; Don Quijote'nin lavta istediğini de söylediler. Düşes buna müthiş sevindi; dükle ve nedimelerle konuşarak zarardan çok kahkaha getirecek bir oyun tertipledi. Geceyi sabırsızlıkla bekliyorlardı; nitekim o da gündüz gibi çabucak geldi ve dükle düşesin Don Quijote'yle hoşsohbet geçirdikleri gün bitiverdi. O gün düşes ormanda büyülenmiş Dulcinea rolünü oynayan uşağını bu sefer gerçek bir ulak olarak Teresa Panza'ya gönderdi. Kocası Sancho Panza'nın yazdığı mektupla birlikte bıraktığı giysi yığınını alıp kendisine götürecek, geri döndüğünde ise aralarında geçen bütün konuşmaları harfi harfine aktaracaktı.

Bu iş de hallolduktan sonra gece saat on birde Don Quijote odasında bir vihuela buldu. Aleti akort etti, pencereyi açtı ve bahçede insanların dolaştığını fark etti. Vihuelanın perdelerinde biraz gezindikten sonra elinden geldiği kadarıyla akordunu güzelce ayarladı. Ardından boğazını temizledi ve biraz boğuklaşmasına rağmen yine de ahenkli bir sesle o gün yazmış olduğu şu şarkıyı söylemeye başladı:

Aşkın gücü genelde
Ruhu yerinden söker,
İhmal ve üşengeçlik
En çok bunlarla ilerler.
Vardır meşgale panzehridir
Aşkın derdine birebir
Âşıkları meşgul eder,
Dikiş nakış gibi işler.
Evlenmek isteyen kızların
Namusu çeyizidir
Aşkının methiyesidir
İnzivası değerlidir.
Gezgin şövalyelerle
Saraylı şövalyeler
Serbestlere kur yapar da
Gider namuslusuyla evlenirler.

Bazı aşklar sabah aşkı,
Yapar yolcu ile hancının arasını,
Sabah gelir, tez gider
Akşamına kalmaz acısı.
Gelip geçici aşklar da var,
Bugün varsa yarın yoklar,
Ama ruhların derinlerinde
İzlerini bırakmazlar.
Resim üzerine resim,
Bir şey göstermez, anlatmaz;
İlkinden sonra yaşanacak aşkın
Tadı olmaz, bir şey katmaz.
Tobosolu Dulcinea'nın resmi,
Boş gönlümde duruyor yeri,
Öyle güzel bir resim ki,
Mümkün değil silinmesi.
Âşıkların en güzel yanı
Aralarındaki sadakattir,
Mucizeler yaratır,
Yüceltir sevdalıları.

Don Quijote dükle düşesin ve Altisidora'nın yanında neredeyse şatoda bulunan herkesin kulak kesildiği şarkısının bu kısmında geldiğinde, hiç beklenmedik bir anda, Don Quijote'nin penceresinin parmaklıklarının tam üst kısmına denk gelen bir koridordan aşağı, üzerinde yüzden fazla çıngırak asılı bir sicim sarkıttılar. Hemen arkasından koca bir çuval kedi boşalttılar; bu kedilerin kuyruklarına da daha ufak çıngıraklar bağlanmıştı. Çıngırakların çıkardığı sesle kedilerin cıyak cıyak miyavlamaları birbirine karışıp öyle bir gürültü kopardı ki oyunu tertipleyen dük ve düşesin bile bir an yürekleri ağızlarına geldi. Don Quijote ise tamamen dehşete düştü, adeta dondu kaldı. Bu sırada talihin isteği üzerine iki üç kedi yatak odasının penceresinden içeri girdi. Kediler bir taraftan öbür tarafa koşturup duruyordu; sanki odaya bir şeytan ordusu salınıvermişti. Odanın içindeki yanan mumları devirip söndürdüler; her yanda can havliyle koşturuyor, ka-

çacak yer arıyorlardı. Büyük çıngırakların bağlı olduğu sicim ise bir aşağı bir yukarı sallanıp duruyordu; şato sakinlerinin olup bitenlerin aslını bilmeyen büyük çoğunluğu şaşkınlık içinde kalmıştı.

Don Quijote ayağa kalktı ve elini kılıcına attığı gibi pencere parmaklıklarına doğru kılıç sallamaya başladı. Bir yandan da şöyle haykırıyordu:

"Çıkın gidin, lanet büyücüler! Defolun buradan, adi, rezil büyücüler! Ben La Manchalı Don Quijote'yim; sizin o kötü emellerinizin hiçbiri bana sökmez!"

Ardından dönüp odadaki kedilere de epey bir kılıç salladı. Kediler pencereye doğru atılıp parmaklıkların arasından dışarı fırlayıverdiler. Ancak bir tanesi köşeye sıkışınca Don Quijote'nin üzerine atlayıp pençelerini ve dişlerini suratına geçirdi. Don Quijote bunun acısından avaz avaz bağırmaya başladı. Sesleri duyan dük ve düşes, sebebini tahmin ettikleri için hemen odaya koştular; kapıyı maymuncukla açtıktan sonra zavallı şövalyeyi, yüzünü kediden kurtarabilmek için olanca gücüyle uğraşıp debelenirken buldular. İçeri ellerinde ışıklarla girdikleri için bu eşsiz mücadeleyi bütün çıplaklığıyla gördüler. Dük, kediyi almaya yeltenince Don Quijote haykırmaya başladı:

"Kimse almaya kalkmasın onu elimden! Beni bu adi şeytanla, bu pis büyücüyle yalnız bırakın! Ben ona La Manchalı Don Quijote'nin kim olduğunu gösteririm şimdi!"

Fakat kedi bu tehditlere aldırmadan tıslamaya ve tırmalamaya devam ediyordu. Sonunda dük kediyi zorla söktü aldı ve pencereden aşağı attı.

Don Quijote'nin yüzü baştan aşağı tırmıklarla doluydu; burnu da pek sağlam değildi. Yine de o adi büyücüyle giriştiği o çetin dövüşü zafere götürmesine müsaade etmedikleri için çok bozulmuştu. Hemen bir kudret narı yağı hazırlattılar ve Altisidora'nın kendisi gelip o pamuk gibi bembeyaz elleriyle bu yağı Don Quijote'nin yaralı yüzüne bizzat sürdü. Sürerken de kendisine alçak sesle şunları söyledi:

"Ey taş yürekli şövalye, bütün bu belalar hep o katır inadın yüzünden geliyor başına. Ben Tanrı'ya yalvarıyorum ki silahtarın

Sancho kendine kırbaç vurmayı unutsun, senin şu yere göğe sığdıramadığın Dulcinea'nın büyüsü üzerinden hiç kalkmasın. Sen de büyü bozuldu diye sevinme, gidip onunla evlenme. En azından seni böyle taparcasına seven ben hayattayken olmasın bunların hiçbiri."

Don Quijote bunların hiçbirine cevap vermedi. Tek yaptığı derin bir iç geçirip yatağına uzanmak oldu. Dük ve düşese de yardımlarından dolayı teşekkür etti; o çıngıraklı, büyülü kedilerden korkuyor değildi elbette, ama kendi yardımına iyi niyetle koştuklarını biliyordu. Dük ve düşes dinlensin diye onu odasında yalnız bıraktılar; planladıkları oyun istedikleri gibi sonuçlanmadı diye hayıflanıyorlardı şimdi. Don Quijote'nin bu serüvenden bu kadar büyük zararla çıkacağını düşünmemişlerdi. Zavallı şövalye beş gün boyunca odasından da yatağından da çıkamadı, ama burada başına bir öncekinden bile daha hoş bir serüven geldi. Fakat hikâyesinin tarihçisi şimdi bunu anlatmak istemiyor, valilik işine dört elle sarılarak gülünçlükler yapmaya devam eden Sancho Panza'ya geri dönüyor.

KIRK YEDİNCİ BÖLÜM

Sancho Panza'nın valiliğinde yaptıklarının devamı anlatılır

Hikâyede aktarıldığına göre Sancho Panza'yı mahkeme salonundan alıp şatafatlı bir saraya götürdüler. Burada büyük bir salonda kendisine tertemiz, mükellef bir softa kurulmuştu. Sancho'nun bu salona girmesiyle birlikte etrafta boru sesleri duyulmaya başlandı ve dört uşak çıkıp ellerini yıkaması için su getirdiler. Sancho bütün bunları büyük bir vakarla karşıladı.

Müzik sesi kesildi, Sancho sofranın başköşesine geçti oturdu, çünkü başka oturacak yer, başka biri için açılmış servis dahi yoktu. Daha sonradan doktor olduğu anlaşılacak birisi gelip yanına oturdu; elinde balina kemiğinden yapılma bir işaret değneği vardı. Çok iyi kumaştan, beyaz masa örtüsünü kaldırdılar ve altından meyveler ve çok çeşitli yiyeceklerle dolu tabaklar çıktı. Öğrenci görünümlü birisi şükran duasını okudu. Ardından bir uşak Sancho'nun boynuna dantelli bir peçete bağladı. Başhizmetkâr görevi gören bir diğer uşak ise önüne bir meyve tabağı koydu. Fakat daha bir lokma yiyebilmişti ki elinde sopası olan adamın sopayla tabağa bir dokunuvermesiyle tabak masadan kaldırıldı. Başhizmetkâr bu sefer başka bir yiyecek tabağını önüne koydu. Sancho tam yemeğin tadına bakacakken sopanın bir dokunuşuyla bu tabak da meyve tabağı gibi derhal ortadan kaldırıldı. Bunu gören Sancho şaşırdı ve etrafındakilere bakıp yemeği yiyebilmek için hokkabazlık mı yapması gerektiğini sordu. Sopalı adam buna şöyle yanıt verdi:

"Saygın vali, yemeğin valilerin bulunduğu diğer adalarda adet olduğu şekilde yenmesi gerekiyor. Efendim, bendeniz doktorum, bu adada çalışıyorum; adaların valilerine hekimlik yapmaktır görevim. Valinin sağlığıyla kendi sağlığımdan bile çok ilgilenir, gece gündüz demeden çalışır, olur da hastalanırsa tedavi edebilmek için nasıl bir

bünyeye sahip olduğunu tetkik ederim. Görevlerimin başında öğle ve akşam yemeklerine onunla birlikte katılmak, uygun gördüğüm yemekleri yemesine izin vermek, zararlı olabileceğini ve midesine dokunacağını düşündüğüm yemekleri ise önünden kaldırmaktır. Meyve tabağını çok sulu olduğu için, diğer yemeği de fazla sıcak ve baharatlı olduğu için kaldırttım. Baharatın fazlası susuzluk yapar. Çok içmek de insanın can suyunu öldürür, tüketir."

"Madem öyle şu tabaktaki pek lezzetli görünen kekliklerin bana hiçbir zararı olmaması gerekir."

Doktor buna şu yanıtı verdi:

"Ben hayatta olduğum sürece sayın vali bunları ağzına alamaz."

"Nedenmiş acaba?" dedi Sancho.

Doktor yanıtladı:

"Zira tıp ilminin pusulası ve ışığı, değerli ustamız Hipokrat'ın bir aforizmasında söylediğine göre şöyledir: *Omnis saturatio mala, perdices autem pessima*. Yani 'Her türlü tokluk kötüdür, ama keklik tokluğu en kötüsüdür.'*

"Eğer öyleyse," dedi Sancho, "doktor bey baksın bakalım bu sofradaki yiyeceklerin hangileri en faydalı, hangileri en az zararlıymış. Huzurumuz bozulmadan yiyelim yemeğimizi; çünkü valinin başı üzerine yemin ederim –Tanrı izin verirse bu başın keyfini sürmek niyetindeyim– açlıktan ölüyorum. Doktor bey ne derse desin, şu anda beni yemekten alıkoymak ömrümü uzatmaktan çok kısaltır."

"Haklısınız, sayın vali," diye yanıtladı hekim, "bana öyle geliyor ki zatıalinizin şu tavşan yahnisinden yememesi gerekir, zira ince tüylü bir hayvandır.† Şu dana eti de sosla marine edilip kızartılmamış olsaydı tadına bakabilirsiniz, ama şimdi lüzumu yok."

Bunun üzerine Sancho dedi ki:

"Şu ileride, dumanı tüten kocaman tabak bana ağır ateşte pişmiş türlü gibi geliyor. Türlüde o kadar çok çeşit yiyecek vardır ki içinde hem hoşuma gidecek hem faydalı olacak bir şey bulunur illaki"

---

* Yaygın kullanılan bir tıp aforizmasıdır, fakat hekim ekmek kelimesini keklik olarak değiştirmiştir. Cervantes'in zamanında Hipokrat'a atfedilen pek çok aforizma hekimler tarafından kullanılırdı –çn.

† İnce tüylü hayvanların etinin hazmının zor olduğuna inanılırdı –çn.

"Absit!"* dedi doktor. "Böyle düşünceler bize uzak olsun; dünyada türlü kadar kötü bir yemek yoktur. Türlüleri bırakalım da kilise çalışanlarının, mekteplilerin, köy düğünlerinin olsun, valilerin sofralarına uğramasınlar. Burada her şey mükemmel ve dikkatli bir şekilde hazırlanmalıdır. Sebebi ise her nerede ve kim tarafından olursa olsun basit ilaçlara her zaman daha değer verilmesidir, çünkü basit olanlarla hataya düşülmesi mümkün değildir. Oysaki karmaşık olanlarda düşülebilir, çünkü bileşimin içindeki bileşenlerin miktarlarında oynamalar yapılabilir. Fakat sayın valinin sağlığını koruması ve dahi kuvvetlendirmesi için yemesi gereken tek şeyin yüz kadar peksimetle birkaç küçük dilim ayva tatlısı olduğundan eminim. Bunlar mideyi rahatlatır, sindirime yardımcı olur."

Sancho bunu duyunca iskemlesinin arkasına yaslandı, doktorun yüzünü sakin sakin süzdü ve ardından çok ciddi bir tavır takınarak

* Absit: Uzak durun! çn.

isminin ne olduğunu ve tahsilini nerede gördüğünü sordu. Hekim şu yanıtı verdi:

"Bendeniz, sayın vali, Agüerolu Doktor Pedro Recio. Memleketim, Almodovar del Campo ile Caracuel arasında, sağ tarafta kalan, Tirteafuera adlı bir köydür. Tıp eğitimimi Osuna Üniversitesinde tamamladım."

Sancho bunun üzerine öfkeden küplere binmiş bir tavırla şu yanıtı verdi:

"Pekâlâ Lanet Agüerolu Senyor Doktor Pedro Recio, Caracuel'den Almodovar del Campo'ya giderken sağ tarafta kalan Tirteafuera köylü, Osuna mezunu, derhal yıkılın karşımdan, yoksa yemin olsun elime bir çomak kaptığım gibi sizden başlar, sonra bütün adada cahil olduklarını anladığım bütün hekimler arasında kimseyi sağlam bırakmam. Sağduyulu, bilge, akıllı hekimler ayrı; onların başımın üzerinde yeri var, azizdir benim gözümde hepsi. Tekrar ediyorum, Pedro Recio, çekilin karşımdan; yoksa şu üzerine oturduğum iskemleyi alır kafanızda paralarım. Olur da ahirette hesabı sorulursa, toplumun başına musallat olmuş rezil bir hekimi öldürdüm der, temize çıkarım. Şimdi bana yemek getirin, yoksa alın valiliğinizi başınıza çalın; sahibinin aşını çıkarmayan iş beş kuruş para etmez."

Valinin öfkesini gören hekim telaşlandı. Tam dışarı çık emrini yerine getirmek üzereydi ki sokaktan bir postacı borusunun sesi geldi. Başhizmetkâr başını pencereden dışarı çıkarıp baktıktan sonra dönüp dedi ki:

"Dükün habercisi geliyor efendim; önemli bir haber getirmiş olmalı."

Haberci terden sırılsıklam halde, korku içinde salona girdi ve göğsünden bir parşömen kâğıt çıkarıp valiye verdi. Vali de kâhyaya verip zarfın üzerindekini okumasını emretti. Şöyle yazıyordu: Barataria Adası Valisi Don Sancho Panza'nın bizzat kendisine veya sekreterine teslim edilecektir. Bunu duyan Sancho şöyle dedi:

"Benim sekreterim kim?"

Orada bulunanlardan biri yanıtladı:

"Benim, efendim, çünkü okumam yazmam vardır ve Biskaylıyım."

"Öyle bir özelliğiniz olduktan sonra imparatorun bile sekreteri olursunuz," dedi Sancho. "Şu parşömeni açın ve ne yazdığına bakın."

Çiçeği burnunda sekreter söyleneni yaptı ve yazanları içinden okuduktan sonra baş başa görüşülecek özel bir mesele olduğunu söyledi. Sancho salonun boşaltılmasını, kâhya ve başhizmetkârdan başka kimsenin kalmamasını emretti. Geri kalan herkesle birlikte hekim de dışarı çıktı. Ardından sekreter mektubu okumaya başladı:

Senyor Don Sancho Panza, bana ve o adaya karşı olan birtakım düşmanların güçlü bir saldırıya hazırlandıkları haberini aldım; hangi gece gerçekleşir bilmiyorum. Gafil avlanmamak için uyanık ve tetikte olmak gerekir. Ayrıca güvenilir casuslardan edindiğim diğer duyumlara göre kılık değiştirmiş dört adamın sizi öldürmek amacıyla köyünüze girdiğini de biliyorum, zira dehanızdan müthiş korkuluyor. Gözünüzü iyi açın, yanınıza konuşmaya gelenlere çok dikkat edin ve size sunulan yemekleri yemeyin. Başınızın sıkıntıya girmesi durumunda size her türlü yardımı göndermeye özen göstereceğim. Zaten sizin de her konuda sizden beklenen ihtiyatlılıkla hareket edeceğinizden emi im.

Köyden, 16 Ağustos, saat sabahın dördü.

Dostunuz,

Dük.

Sancho adeta dilini yutmuştu. Etrafındakiler de aynı şaşkınlık belirtilerini gösteriyordu. Sonra Sancho kâhyaya dönüp dedi ki:

"Şimdi yapılması, hatta derhal işe koyulunması gereken şey, doktor Recio'nun hücreye kapatılmasıdır. Eğer birisi beni öldürmek istiyorsa ondan başkası olamaz. Üstelik açlık gibi korkunç ve ağır bir ölüm yolunu seçmiş."

"Bana soracak olursanız," dedi başhizmetkâr, "zatıalinizin bu masaya konan her şeyi yememeniz gerekiyor bence de. Bu yemekleri rahibeler hazırlayıp getirdiler; haçın arkasında şeytan vardır derler, malum."

"Ona diyecek bir şeyim yok," diye yanıtladı Sancho, "ama şimdilik bana bir parça ekmekle iki kilo üzüm verin, onlarda zehir olmaz. Çünkü aç açına duramam gerçekten. Hem bu savaş tehditle-

riyle uğraşmak zorunda kalacaksak, hazırlıklı olmak gerek, zira can boğazdan gelir, boğaz candan değil. Siz de sayın sekreter, efendim düke bir yanıt yazın ve deyin ki emrettikleri harfiyen yerine getirilecektir. Ayrıca sevgili efendim düşesin de ellerinden öptüğümü söyleyin; kendisinden rica ediyorum benim kendi mektubumla birlikte eşyaları da karım Teresa Panza'ya özel bir haberciyle göndermeyi unutmasın. Eğer bunları gönderirse büyük bir lütufta bulunmuş olacak; ben de ömrüm boyunca elimden geldiğince kendisinin hizmetinde bulunacağım. Yine hazır başlamışken efendim La Manchalı Don Quijote'nin de ellerini öptüğümü araya sıkıştırabilirsiniz; beni nankör bilmesin. Siz de iyi bir sekreter ve iyi bir Biskaylı olduğunuz için aklınıza buraya uygun düşeceğini düşündüğünüz bir şey gelirse ekleyebilirsiniz. Şimdi kaldırın şu sofrayı da bana yemeğimi verin; benim de adamın da üzerine saldıracak ne kadar büyücü ne kadar katil varsa ben hepsinin üstesinden gelirim."

O sırada içeri bir uşak girdi ve dedi ki:

"İş için buraya gelmiş ve Zatıaliniz Hazretleriyle konuşmak isteyen bir çiftçi var; söylediğine göre çok önemli bir meseleymiş."

"Bu iş meseleleri de bir tuhaf," dedi Sancho. "Bu saatte iş görüşmek için gelinmeyeceğini göremeyecek kadar ahmak mı bunlar? Biz valiler, yargıçlar da etten kemikten insanlar değil miyiz acaba? Bizim de belli bir miktar dinlenmeye ihtiyacımız olamaz mı? Mermerden mi sanıyorlar bizi? Tanrı hakkı için, elimi vicdanıma koyup yemin ediyorum ki eğer bu valiliğim devam ederse (ki bana etmeyecekmiş gibi geliyor) bu iş görüşmeye gelenleri hizaya sokacağım. Neyse söyleyin gelsin adamcağız; fakat dikkat edin de şu casuslardan ya da benim katillerimden biri olmasın."

"Değil efendim," diye yanıtladı uşak, "çünkü pek saf birine benziyor. Ekmek gibi katıksız, saf biri değilse ben de insandan hiç anlamıyorum demektir."

"Korkulacak bir şey yok," dedi kâhya, "hepimiz buradayız."

"Baş hizmetkârım," dedi Sancho, "acaba hazır doktor Pedro Recio burada yokken şöyle dişimi dolduracak, karnımı doyuracak bir şeyler yesem olur mu? Bir parça ekmekle soğan bile olur."

"Bu gece akşam yemeğinde eksik kalan yemek ihtiyacınız karşılanır, zatıaliniz de gayet memnun kalır," dedi başhizmetkâr.

"Tanrı'nın izniyle," diye yanıtladı Sancho.

Bunun üzerine çiftçi içeri girdi. Çok düzgün bir görüntü sergiliyordu; ne kadar temiz kalpli biri olduğu bin fersah öteden bile anlaşılırdı. İlk söylediği sözler şunlar oldu:

"Burada vali beyefendi kim oluyor?"

"Kim olacak," diye yanıtladı sekreter, "koltukta oturan kişi elbette."

"O halde huzurlarında eğiliyorum," dedi çiftçi.

Ardından dizlerinin üzerine çöktü ve öpmek için ellerini uzatmasını istedi. Sancho bu isteği reddetti ve ayağa kalkıp ne söylemek istiyorsa söylemesini emretti. Çiftçi kendisine söyleneni yaptı ve dedi ki:

"Bendeniz, efendim, Miguel Turralı bir çiftçiyim. Ciudad Real'e iki fersah mesafededir."

"Yine bir Tirteafuera çıktı başımıza!" dedi Sancho. "Söyleyin bakalım, kardeşim; ben Miguel Turra'yı iyi bilirim, benim memleketimden pek uzak sayılmaz."

"Durum şu ki, efendim," diye devam etti çiftçi, "bendeniz Tanrı'nın merhameti sağ olsun, Katolik Kilisesi'nin müsaadesi ve lütfuyla evlendim. İki çocuğum var, ikisi de okuyor. Birisi bakalorya alacak, diğeri lisans eğitimini bitirecek. Karım öldüğü için dul kaldım. Aslında kötü bir doktor yüzünden öldü demek daha doğru olur. Karım hamileyken kendisine söktürücü bir ilaç verdi, öldürdü. Tanrı izin verseydi de doğum gerçekleşebilseydi bir oğlum olacaktı. Biri bakaloryalı, biri lisans mezunu iki kardeşinin yanında ezilmesin diye onu da doktorluk eğitimi almaya yollayacaktım."

"Yani karınız ölmemiş ya da öldürülmemiş olsaydı, siz şimdi dul olmayacaktınız."

"Hayır, efendim, katiyen olmayacaktım," diye yanıtladı çiftçi.

"Tamam, orasını anladık," diye karşılık verdi Sancho. "Devam edin, kardeşim; iş görüşülecek değil uyku uyunacak saatteyiz."

"Anlatayım," dedi çiftçi. "Benim bu bakaloryaya devam eden oğlum aynı köyden Clara Perlerina adlı bir kıza âşık oldu. Andrés Per-

lerino adlı çok zengin bir adamın kızıdır. Perlerines* adı atalarının soyundan falan gelmiyor, sülalece felçli olduklarından bu adı vermişler onlara; daha hoş bir okunuşu olsun diye de Perlerines demişler. Gerçi doğruyu söylemek gerekirse, kız sanki bir doğu incisi. Sağ taraftan bakınca adeta bir kır çiçeği; sol yanından bakınca pek değil, çünkü sol gözü yok, çiçek hastalığı geçirdiğinde kaybetmiş. Yüzünün her yanı da çiçekbozuğundan delik deşik olmuş, ama diyorlar ki onu çok sevenler için yüzündekiler delik değil, sevdalılarının ruhlarının mezarıymış. Öyle tertemiz bir kızdır ki yüzü kirlenmesin diye burnunu sanki ağzından kaçırıyormuş gibi hep havaya diker de yürür. Onun dışında müthiş güzeldir, çünkü ağzı genişçedir. On on iki tane dişi eksik olmasa en güzel ağızlarla yarışır, hatta onları bile geçerdi. Dudaklarına ise hiçbir şey söyleyemiyorum, zira öyle ince, öyle zarifler ki dudaklar eğirilecek olsa onunkilerden bir yumak çıkardı. Ama normal dudakların renginden farklı olduğu için mucizevi bir görüntü sergiliyor; mavi, yeşil ve morun tonlarını taşıyan damarları var dudaklarının. Saygıdeğer vali, eninde sonunda kızım olacak bu kişinin özelliklerini böyle ayrıntılarına varana kadar tarif ettiğim için bağışlayın; sevdiğim biri, bana kötü gelmiyor."

"İstediğiniz gibi tarif edin," dedi Sancho, "ben keyif alıyorum tarifinizden. Yemek yemiş olsaydım, şu yüzünüzü izlemekten daha iyi tatlı bulamazdım üstüne."

"Vazifemiz," diye yanıtladı çiftçi, "fakat şimdi olmasa bile onun da zamanı gelecektir. Diyorum ki, efendim, kızın zarafetini, boyunu posunu tarif edebilseydim, gerçekten hayran olurdunuz. Fakat bu mümkün değil, zira kendisi kamburdur, ezik durur; dizleri ağzına kadar gelir. Ama bir doğrulabilse başının tavana değeceği bellidir. Benim bakaloryalı oğluma evlenmek için elini de uzatırdı aslında, ama çolak olduğundan uzatamıyor. Ama yine de elinin düzgün ve güzel olduğu uzun ve oluklu tırnaklarından bile belli oluyor."

"Pekâlâ," dedi Sancho. "Bakın kardeşim, kızı baştan ayağa anlattınız. Şimdi ne istiyorsunuz peki? Lafı dolandırmayın sapurmayın da sadede gelin artık."

---

* Perle felç çn.

"Efendim," diye yanıt verdi çiftçi, "zatialinizden dünürüm için bana bir tavsiye mektubu vermenizi isteyecektim. Ne talihin ne de tabiatın sunduğu servetler bakımından aramızda hiçbir eşitsizlik olmadığına göre bu izdivaca rıza göstermesini söylemenizi rica edecektim. Zira, size doğrusunu söyleyeyim, sayın vali, benim oğlanın içine cinler girmiştir. Bu kötü ruhlar günde üç dört defa gelir, kendisine işkence ederler.* Bir defasında da ateşe düştüğünden yüzü parşömen kâğıdı gibi buruş buruştur. Gözleri de nemlidir, akar durur, ama aslında yüreği melek gibidir. Kendi kendini dövüp yumruklamasa aziz olurdu yavrucak."

"Başka bir isteğiniz var mı, kardeşim?" diye karşılık verdi Sancho.

"Bir şey daha var, ama söylemeye cesaret edemiyorum. Ama neyse, içimde kalmasın da ne olursa olsun artık. Efendim, diyecektim ki, oğlumun çeyizine katkı olsun diye bana üç yüz veya altı yüz düka altını verme lütfunda bulunabilir miydiniz? Onu da kendi evlerini düzmelerinde yardımcı olabilmek için istiyorum, çünkü nihayetinde dünürlere yük olmadan kendi başlarına yaşamaları gerekecek."

"Bir daha düşünün bakalım," dedi Sancho, "çekinip utandığınızdan isteyemediğiniz başka bir şey daha varsa söyleyin."

"Hayır, kesinlikle yok," diye yanıtladı çiftçi.

Çifti bu yanıtı verir vermez vali ayağa kalktı, oturduğu iskemleyi alıp havaya kaldırdı ve şunları söyledi:

"Başlarım şimdi size de, o suratsız yüzünüze de, öküz efendi! Ya derhal karşımdan yıkılırsınız ya da bu sandalyeyi aldığım gibi kafanızda paralar, kafanızı da ikiye ayırırım! Seni adi, orospu çocuğu seni! Seni şeytan tarifçisi seni! Bu saatte kalkmış gelmiş, bir de benden altı yüz düka altını istiyor! Altı yüz altını ben nereden bulayım, sırnaşık herif? Haydi altın var diyelim, ne diye kalkıp sana verecekmişim, seni uyanık, seni ahmak? Miguel Turra'dan da Perlerines'lerin yedi ceddinden de bana ne? Yıkıl karşımdan, diyorum; yoksa efendim dükün üzerine yemin ediyorum ki dediğimi yaparım! Sen Miguel Turralı değil, sırf beni kışkırtmak için ta cehennemden gönderilmiş şeytanın tekisin. Şimdi söyle bana bakalım, ruhsuz herif,

---

*Çiftçinin bahsettiği aslında sara hastalığıdır. Çn.

ben daha valilikte bir buçuk günümü doldurmamışken altı yüz altınım nereden olsun?"

Baş hizmetkâr çiftçiye salondan dışarı çıkması için işaret etti. Çiftçi başına öne eğip kendisine söyleneni yaptı; vali bu öfkeyle dediğini yapar diye çok korkmuştu. Az malın gözü değildi, rolünü çok iyi oynamıştı.

Fakat şimdilik Sancho'yu o öfkesiyle orada bırakalım; geri kalanlara da huzur dileyelim ve kedi tırmıkları yüzünden suratı yara bere ve sargı içinde bıraktığımız Don Quijote'ye dönelim. Bütün yaralarının iyileşmesi sekiz günü bulmuş. Cide Hamete olanları bu hikâyedeki her şeyde olduğu gibi, bu sekiz günden birinde başından geçenleri en küçük ayrıntıyı bile atlamadan aynı titizlik ve doğrulukla anlatmaya söz veriyor.

KIRK SEKİZİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin düşesin hizmetindeki kâhya hanım Donya Rodriguez'le başından geçenlere ve hem yazılmaya hem ebediyen hatırlanmaya değer diğer olaylara dair

Yaralı Don Quijote ziyadesiyle keyifsiz ve mutsuz bir haldeydi. Yüzü sargılarla kaplıydı; ama Tanrı'nın eli değil, kedi tırnakları değmişti yüzüne. Gezgin şövalyeliğe pek uzak bir talihsizlik türüydü bu. Altı gün insan içine çıkamadı; işte bu günlerden birinde uykusu kaçmış, bedbahtlığını ve Altisidora'nın nasıl da peşini bırakmadığını düşünmeye dalmışken odasının kapısının bir anahtarla açıldığını işitti. Hemen bu âşık genç kızın namusuna ihanet etmek ve kendisini sevgilisi Tobosolu Dulcinea'ya karşı muhafaza etmesi gereken sadakati boşa çıkarmak durumunda bırakmak niyetiyle geldiğini düşündü.

"Hayır," dedi aklındaki düşüncelere büsbütün inanarak. Üstelik dışarıdan gayet duyulabilecek bir ses tonuyla söylemişti bunu. "Dünyadaki hiçbir güzellik, beni kalbimin ortasına, gönlümün ta dibine

kazılı hayaline tapmaktan vazgeçiremez, canım sevgilim. İster soğan kokulu bir köylü kızına dönüşmüş ol, ister altın Tajo nehrinin ipekli altınlı parlak kumaşlar dokuyan su perilerine; Merlin de olsa Montesinos da olsa seni nereye götürürse götürsünler, sen nerede olursan ol beninsi ; ben de nerede olursam olayım seninim ve hep senin olacağım."

Bu sözlerini bitirmesiyle kapının açılması bir oldu. Yatağın üzerinde olduğu yerde ayağa kalktı; bütün vücuduna baştan aşağı sarı satenden bir yatak örtüsü sarmıştı. Başında bir takke vardı. Yüzü ve bıyıkları sargılar içindeydi. Yüzü tırnak yaraları yüzündendi, ama bıyığını sarkmasın diye sarmıştı. Bu kılıkla akla gelebilecek en acayip hayalet görüntüsünü sergiliyordu.

Gözlerini kapıya dikti; kapıdan içeri teslim olmuş, acılı Altisidora'nın girmesini beklerken bir anda yaşlı bir kalfa hanımın girdiğini gördü. Uçları bükümlü, beyaz başörtüsü o kadar uzundu ki başından aşağı bütün vücudunu kapatıyordu. Sol elinde yarım bir mum yanmaktaydı; sağ eliyle de gözlerine ışık gelmesin diye gölge yapıyordu. Gözleri kocaman gözlüklerin arkasında kaybolmuştu. Usul usul, çok hafif adımlar atarak ilerliyordu.

Don Quijote gözetleme kulesinden kadını izledi. Kıyafetini ve sessizliğini fark edince kadının kendisine kötü bir büyü yapmak için

o kılıkta oraya gelmiş olan bir cadı veya büyücü olduğunu düşündü ve hemen çabuk çabuk haç çıkarmaya başladı. Görüntü ilerlemeye devam etti ve odanın tam ortasına geldiğinde bakışlarını yukarı kaldırınca Don Quijote'nin hızlı hızlı haç çıkardığını gördü. Kadının görüntüsü Don Quijote'yi korkuttuysa, Don Quijote'nin görüntüsü kadını büsbütün dehşete düşürdü. Onu öyle o uzun boyuyla ayağa kalkmış, sarılara bürünmüş, yatak örtüsü ve sargılarla görünce çığlığı bastı ve dedi ki:

"Aman Tanrım! Bu gördüğüm de nedir?"

Korkudan elindeki mumu yere düşürdü. Her tarafı karanlığa bürününce gitmek için arkasını döndü, fakat bu sefer de telaşından eteklerine takıldı ve boylu boyunca yere devrildi. Don Quijote bunun üzerine korku içinde şunları söyledi:

"Ey hayalet ya da her kimsen, bana derhal kim olduğunu ve benden ne istediğini söylemeni istiyorum. Eğer acı çeken bir ruhsan

söyle; senin için elimden geleni yaparım, çünkü Katolik bir Hıristiyan'ım ve herkese iyilik yapmaktan yanayım. İcra ettiğim gezgin şövalyeliğe bu yüzden başladım; araftaki ruhların yardımına koşmak da benim görevimin sınırlarına dahildir."

Her tarafı sızım sızım sızlayan yaşlı kalfa hayalet muamelesi gördüğünü fark edince kendi korkusunun içinden Don Quijote'ninkini seçebildi ve acılı, alçak bir sesle şöyle dedi:

"Senyor Don Quijote, eğer zatıaliniz Don Quijote ise diyorum, ben sizin zannettiğiniz gibi ne hayalet, ne görüntü ne de arafta bir ruhum. Hanımım düşesin başkalfası Donya Rodriguez'im. Zatıalinizin genelde yardım edip düzelttiği bir ihtiyacım için sizi görmeye geldim."

"Söyleyin bana, Sayın Donya Rodriguez," dedi Don Quijote, "acaba üçüncü bir taraf olarak gelmiş olabilir misiniz? Çünkü eğer bu niyetle geldiyseniz size söyleycyim, ben sevgilim Tobosolu Dulcinea'mın eşsiz güzelliği sağolsun, kimsenin niyeti için müsait değilim.

Yani kısacası Sayın Donya Rodriguez, zatıaliniz aşk meselelerini toptan bir kenara bırakacaksanız mumunuzu yeniden yakıp yanıma gelebilirsiniz. Ondan sonra istediğiniz emri, dilediğiniz şeyi konuşabiliriz; ama dediğim gibi, aşk meşk konuları hariç."

"Ben mi birine aracılık yapacağım, efendim?" diye yanıtladı kâhya. "Zatıaliniz beni hiç tanımamışsınız. Bu çocukça işlerle uğraşmaya kalkacak kadar yaşlanmadım henüz. Tanrı'ya şükür elim kolum tutuyor, ağzımdaki bütün dişlerim de sağlam. Gerçi birkaç tanesini öksürürken kaybetmiştim; bu öksürükler bizim Aragon'da pek yaygındır. Yalnız beni biraz bekleyin lütfen, efendim; gidip mumumu tekrar yakayım, sonra dünyanın bütün dertlerinin dermanına anlatacağım ben de kendi derdimi."

Ardından yanıt beklemeden odadan dışarı çıktı ve Don Quijote'yi arkasında sakin sakin düşüncelere dalmış halde onu beklemeye bıraktı. Bu yeni serüven konusunda aklından bir anda binlerce düşünce geçti ve sevgilisine olan bağlılık sözünü tehlikeye atmakla kötü ettiğini, hiç iyi bir şey yapmadığını düşünmeye başladı. Kendi kendine şöyle diyordu:

"Kim bilir, belki de kurnaz ve düzenbaz şeytan imparatoriçelerle, kraliçelerle, düşeslerle, markizlerle ve konteslerle başaramadığını bu sefer bir kalfa kadınla yapmaya çalışıyordur? Neticede ben birçok akıllı kişiden pek çok sefer şunu duydum: Şeytan, mümkün olduğu müddetçe insana iki şeyden her zaman daha kötüsünü verir derler. Kim bilir, belki de bu yalnızlık, bu durum ve bu sessizlik uykuda olan arzularımı uyandırır, bir defa bile teklemediğim şu ömrümün sonunda ayağıma çelme takmayı başarır? Bu tür durumlarda savaşın başlamasını beklemektense kaçmak daha iyidir. Fakat benim aklım başımdan gitmiş olacak ki böyle saçmalıklar düşünüp söylüyorum. Başında beyaz başörtüsüyle sırık gibi, üstelik maymun iştahlı bir kâhya kadının dünyadaki en ruhsuz insanın gönlünde bile şehvet uyandırması mümkün değil. Acaba yeryüzünde etinden sakınılmayacak tek bir kâhya kadın var mıdır? Acaba bu âlemde münasebetsiz, çirkin suratlı ve yapmacık olmayan kâhya kadın var mıdır? Defolun gidin, ey kâhyalar sürüsü! İnsani tatların hiçbirine yaramazsınız siz! Salonunun bir ucunda gözlükleriyle, küçük minderleriyle nakış işle-

yen iki yaşlı nedime heykeli durduğu söylenen ne iyiymiş; o heykeller, salondaki vakur havayı sağlamak konusunda gerçek nedimeler kadar kıymetliymiş!"

Bunları söyledi ve ardından Senyora Rodriguez'in yeniden içeri girmesini engellemek için kapıyı kapatmaya gitti. Ama o kapıya varana kadar Senyora Rodriguez elinde yanan beyaz bir mumla geri dönmüştü bile. Don Quijote'yi yatak örtüsüne sarınmış, sargıları ve takkemsi başlığıyla daha yakından görünce yine korktu ve iki adım geri çekilerek dedi ki:

"Emniyette miyim, sayın şövalye? Zira zatıalinizin yataktan kalkmasında pek ahlaklı bir yan göremiyorum."

"Aynı soruyu ben de size sorabilirim pekâlâ, hanımefendi," diye yanıtladı Don Quijote. "Hatta soruyorum: Acaba ben saldırıya uğrayıp zorlanmayacağım konusunda emniyette miyim, peki?"

"Bu emniyeti kime soruyor, kimden talep ediyorsunuz, sayın şövalye?" diye karşılık verdi kâhya kadın.

"Size soruyor ve sizden talep ediyorum," diye yanıtladı Don Quijote, "zira ne ben mermerden yapılmayım ne de siz tunçtansınız. Ayrıca saat sabahın onu olmadığı gibi gecenin bir yarısı, hatta zannedersem gece yarısını bile geçti. Üstelik hain ve arsız Aeneas'ın güzeller güzeli, iffetli Dido'ya sahip olduğu mağaradan daha da karanlık, daha da kuytu bir ortamdayız. Ama siz yine de elinizi verin bana, hanımefendi; benim kendime mukayyet oluşum ve mesafeliliğimden, bu pek saygıdeğer beyaz başörtülerinden daha büyük bir emniyete ihtiyacım yok."

Bunları söyledikten sonra kendi sağ elini öptü ve ardından kâhya kadının sağ elini tuttu. Kadın da aynı merasim havasında uzattı elini.

Cide Hamete burada bir parantez açıyor ve Muhammet aşkına yemin ederek diyor ki bu ikisinin el ele tutuşmuş halde kapıdan yatağa doğru gidişlerini görebilmek için bir cüppesinden vazgeçmeye razıymış.

Sonunda Don Quijote yatağına girdi; Donya Rodriguez de yatağın biraz ötesinde duran bir sandalyeye oturdu. Ne gözlüklerini çıkardı ne elindeki mumu bıraktı. Don Quijote yatakta iyice büzülüp

her tarafını sarıp sarmaladı; bir tek yüzü açıkta kalmıştı. İkisi de sakinleştikten sonra sessizliği ilk bozan Don Quijote oldu:

"Sevgili hanımefendi Donya Rodriguez, zatıalinizin artık ezilip büzülmesine lüzum yok. Neyse içinizde tuttuğunuz, sizi onca sıkıntıya sokan şey, hepsini çıkarın. Namusumla dinleyecek, merhametimle yardımcı olmaya çalışacağım."

"Ben de öyle olacağını düşünüyorum," diye yanıtladı kâhya, zatıalinizin kibar ve nazik şahsiyetinden de ancak böyle Hıristiyanca bir yanıt beklenirdi nitekim. Durum şu ki, Senyor Don Quijote, zatıaliniz şu anda her ne kadar şu iskemlede oturan kişiyi Aragon Krallığı'nın ortasında mahvolmuş, bitmiş bir kâhya kadın olarak görüyorsanız da esasen memleketim Asturias de Oviedo'dur. Ailemin akrabalık bağları, bu eyaletin en iyi ailelerine uzanır. Gelgelelim kara bahtım ve ihmalkârlıkları yüzünden vaktinden önce yoksulluğa düşen ailem yüzünden ben daha ne olduğunu anlamadan saraya, Madrid'e götürüldüm. Orada hem huzurlu bir hayat sürebilmek hem de daha büyük talihsizliklerin önüne geçebilmek için ailem beni soylu bir hanımefendinin yanına nedime olarak verdi. Zatıalinizin şunu bilmesini isterim ki bugüne kadar teyel ve fisto işini benden iyi yapan başkası olmamıştır. Annemle babam beni bu işte bırakıp memleketlerine döndüler. Ondan birkaç sene sonra da cennete gitmiş olacaklar, çünkü ziyadesiyle iyi ve Katolik Hıristiyanlar oldukları için başka bir yere gitmiş olmaları mümkün değil. Böylece yetim kalınca sarayda bu tür hizmetkârlara verilen üç kuruş maaşa ve sağdan soldan gelecek tek tük lütfa bel bağlamaya mecbur oldum. Bütün bunlar olurken ben duruma fırsat yaratmamış olmama rağmen saraydaki silahtarlardan biri bana âşık olmuş. Yaşını başını almış, sakalı yerinde, yakışıklı bir adamdı. Her şeyden önemlisi de kral kadar asilzade sayılırdı, çünkü soyu Leon Dağları tarafındandı. Aramızdaki aşkı pek gizlemediğimiz için hanımım olup bitenleri öğrendi ve dedikoduları önlemek amacıyla bizi Katolik Kilisesi'nin yetki ve onayıyla evlendirdi. Bu evlilikten olan kız evladım zaten bir tutam olan saadetimi de bitirmeye yetti. Doğumda ölmüş falan değil, aksine zamanında ve çok sağlıklı bir doğum yaptım. Ama doğumdan kısa bir süre sonra kocam başına gelen çok büyük bir sıkıntıdan do-

layı vefat etti. Şimdi ayrıntılarını anlatmaya vaktim olsaydı, zatıalinizin çok şaşıracağından eminim."

Bunun üzerine acıklı acıklı ağlamaya başladı ve dedi ki:

"Kusuruma bakmayın, Senyor Don Quijote, elimde değil, çünkü bedbaht kocamı ne zaman hatırlasam gözlerime yaşlar doluyor. Aman Tanrım, hanımefendiyi kömür karası bir katırın terkisinde öyle bir ihtişamla götürüşü vardı ki! O zamanlar şimdi bahsettikleri gibi öyle arabalar, hanım eyerleri falan yoktu ki; hanımlar silahtarlarının terkisine biner giderdi. En azından şunu anlatmadan geçemeyeceğim, çünkü bu olay sevgili kocamın nasıl bir terbiye aldığını, ne kadar titiz iş yaptığını çok iyi gösteriyor. Madrid'deki Santiago Sokağına girerken, ki biraz dar bir sokaktır, önünde iki mahkeme görevlisiyle birlikte Yüksek Meclis üyesi bir hâkim ilerlemekteymiş. Benim silahtar kocam hâkim beyi görür görmez katırının dizginlerine asılmış; dönüp kendisine eşlik etmek istemiş. Katırın terkisinde oturmakta olan hanımım 'Ne yapıyorsunuz, budala?' demiş, 'Benim burada olduğumu görmüyor musunuz?' Hâkim bey terbiyesini bozmadan atının dizginlerine asılmış ve 'Beyefendi, siz yolunuza devam edin, lütfen,' demiş. 'Zaten benim Donya Casilda'ya eşlik etmem gerekiyor.' Benim hanımımın adı buydu. Kocamsa hâlâ şapkası elinde, hâkim beye eşlik etmek için üsteliyormuş. Benim hanım bunu görünce öfkeden deliye dönmüş, kocaman bir iğneyi saklama kılıfından çıkardığı gibi beline batırmış; hatta tığmış sanırım. Kocam bunun üzerine çığlığı basmış, bir anda bütün vücuduyla atılıp yardımına koşmuş, ama sonunda ikisi birden yere kapaklanıvermişler. Seyislerinden ikisi hemen yanına koşmuşlar; hâkim beyle mahkeme görevlileri de aynını yapmış. Guadalajara Kapısı'nda sürten ne kadar it kopuk serseri varsa birbirine girmiş. Hanım eve yaya dönmek zorunda kalmış. Kocam ise bağırsaklarının bir uçtan bir uca delik deşik edildiğini söyleyerek bir berber dükkânına sığınmış. Kocamın nezaketinin namı dört bir yana yayıldı; hatta artık sokakta çocuklar peşine takılıyordu. İşte hanımım düşes de hem bu yüzden hem de pek ileri görüşlü olmadığından kocamı işten attı. Ben kocamın bunun üzüntüsünden öldüğünden adım gibi eminim. Sonra da ben dul, kimsesiz, kucağımda

yavru bebeğimle kaldım. Kızımın güzelliği ise artık günden güne artıyor, enginlere sığmıyordu. Sonunda saygıdeğer efendim dükle yeni evlenmiş olan hanımım düşes, benim bu nakış işlemedeki ünüme güvenerek beni, hem de yanımda küçücük kızımla birlikte bu Aragon Krallığı'na yanında getirtmek istedi. Kızım burada zamanla büyüdü, büyüdükçe de serpildi, iyice güzelleşti. Bir duysanız, bülbül gibi şakır, düş gibi dans eder, hatta halk danslarını bir oynayışı vardır, adeta kendinden geçer. Öğretmenler kadar yazar, okur; cimriler kadar hesap bilir. Temizliğini anlatmaya kelimelerim yetmez; akan sudan bile daha pırıl pırıldır. Yanlış hatırlamıyorsam şu anda yaşı on altı yıl, beş ay, üç günlük olacak; aşağı yukarı o kadar. Neyse sonuçta bu kızıma efendim dükün buradan pek de uzak olmayan bir köyünden çok zengin bir çiftçinin oğlu âşık oldu. Ben nasıl olduğunu anlamadım, ama ikisi işi pişirmişler; delikanlı kızıma evlenme vaadi verip kandırmış, şimdi ise sözünü tutmuyor. Efendim düke bir değil, bin kere şikâyette bulundum, delikanlıya kızımla evlenmesini emretmesini rica ettim. Ama bana mısın demiyor, hiç kulak astığı yok. Aslında delikanlının babası çok zengin, düke borç verdiği gibi bazen de geciken borçlarına kefil oluyor da o yüzden adamı rahatsız etmek, canını sıkmak istemiyor. İşte, sevgili efendim, zatıalinizden ricam yapılan bu haksızlığı ister ricayla ister silahla, nasıl uygun görürseniz o şekilde düzeltmeniz. Herkesin anlattığına göre siz bu dünyaya haksızlıkları doğru kılmak, muhtaçların yardımına koşmak için gelmişsiniz. Kızımın yetim olduğunu, zarafetini, gençliğini ve güzelliğini, burada size sıraladığım bütün özelliklerini düşünün. Tanrı için elimi vicdanıma koyarak söylüyorum ki hanımımın bütün genç nedimeleri bir araya gelse benim kızımın pabucu etmez. İçlerindeki en alımlısı, en işvelisi diye bilinen Altisidora adlı bir kızdır, ama benim kızımla karşılaştırılınca o bile iki fersah geride kalır. Zatıalinizin şunu bilmesini isterim ki, efendim, ışıldayan her şey altın değildir; çünkü bu Altisora güzellikten çok afra tafra sahibidir; namusluluktan çok serbestliği bilir. Hem pek sağlıklı da değildir. Ağzı kokar, yanında bir dakika durulmaz. Hatta sevgili efendim düşes bile... Neyse susayım artık, duvarların kulağı vardır derler."

"Sevgili efendim düşesin neyi var, ne olursunuz benim hatırım için söyleyin, sayın Donya Rodriguez hanımefendi?" diye sordu Don Quijote.

"Madem böyle ısrar ediyorsunuz," diye yanıtladı kalfa, "sorulan her şeye bütün gerçekliğiyle yanıt vermekten başka çarem kalmıyor. Senyor Don Quijote, zatıaliniz sevgili efendim düşesin güzelliğini görüyorsunuz değil mi? Ya o tertemiz, pürüzsüz kılıca benzeyen yüzünü, birinde güneşi diğerinde ayı taşıyan süt beyazı, şarap kızılı yanaklarını? Peki yürürken yere nasıl bir zarafetle bastığını, adeta zemini küçümsercesine basıp değdiği yere sağlık saçtığını da görüyor musunuz? Efendim, zatıalinizin şunu bilmesi gerekiyor ki, kendisi bütün bunlar öncelikle Tanrı'nın, sonra da iki bacağının arasındaki iki açık yaranın sayesindedir; doktorların dediğine göre içini dolduran bütün kötü hisler oradan dışarı akıp gidiyormuş."*

"Ey Yüce Meryem!" diye haykırdı Don Quijote. "Sevgili efendim düşesin böyle künkleri olması mümkün mü acaba? Çıplak ayaklı keşişler söylese inanmazdım ya, madem Donya Rodriguez söylüyor, o zaman muhakkak öyle olmalı. Fakat bu açık yaralar oralarda olduğuna göre içinden irin değil, aksa aksa mayi amber akıyordur. Şimdi artık gerçekten de mahsus yara açtırmanın sağlık açısından önemli olduğuna inandım."

Don Quijote bu açıklamasını tam bitirmişti ki odasının kapısı büyük bir gümbürtüyle açıldı. Yumrukların gürültüsüyle paniğe telaşlanan Donya Rodriguez elindeki mumu düşürünce oda tabiri caizse zifiri karanlığa döndü. Sonra zavallı kalfa kadın iki elin boğazına yapıştığını hissetti; öyle çok sıkıyorlardı ki nefes alamıyordu. Başka birisi de tek kelime etmeden ve aniden eteklerini kaldırdı ve terlik gibi bir şeyle pat pat vurmaya başladı. Kadının hali içler acısıydı. Don Quijote de kendisine acımakla birlikte yatağından hiçbir yere kımıldamıyor, neler olup bittiğine bir anlam veremiyor, olduğu yerde çıt çıkarmadan duruyor, hatta bu dayaklardan o da payını alacak diye korkuyordu. Korkusu yersiz de değildi, zira korkusundan ağzını

* Eskiden kötü duygularını ve ruh hallerinin açık yaralardan akıtıldığına inanılırdı. ç.n.

bile açamayan yaşlı kalfa kadını orada bırakan iki suskun cellat bu sefer Don Quijote'nin yanına geldi. Üzerindeki yatak örtüsünü ve çarşafı çekip çıkardıktan sonra her yerinden durmadan çimdiklemeye başladılar. O kadar ki yumruklarla karşılık vermek zorunda kaldı. Bütün bunların hepsi müthiş bir sessizlik içinde gerçekleşirken çarpışma neredeyse yarım saat sürdü. Sonra hayaletler dışarı çıktılar. Donya Rodriguez de eteklerini topladı ve başına gelen felakete ağlayıp sızlayarak, Don Quijote'ye ise tek kelime etmeden kapıdan dışarı fırladı. Don Quijoteye gelince, çimdiklenmedik yeri kalmamıştı; kafası karışmış, düşüncelere dalmış bir halde olduğu yerde bir başına kalakaldı. Şimdilik onu orada, kendisini bu hale hangi sapkın büyücünün soktuğu merakıyla baş başa bırakalım. Onu anlatmanın vakti de gelecektir. Biz şimdi bizi çağırmakta olan Sancho Panza'ya dönelim, zira hikâyenin sırası böyle gerektiriyor.

KIRK DOKUZUNCU BÖLÜM

Sancho Panza adasında devriyeye çıktığında başına gelenlere dair

Büyük valiyi tasvirci, düzenbaz çiftçiye öfkelenmiş, sinirleri tepesine çıkmış halde bırakmıştık. Çiftçi bu oyunu Sancho'ya kâhyadan aldığı talimatlara, kâhya da aynısını dükten aldığı emirlere göre oynamıştı. Ne var ki Sancho ne kadar ahmak, köylü ve kaba saba olmasına rağmen herkesle pek güzel başa çıkıyordu. Yanında bulunanlara ve dükten gelen esrarlı mektup hadisesi bağlandıktan sonra salona tekrar giren Doktor Pedro Recio'ya döndü ve dedi ki:

"Şimdi yargıçların ve valilerin gerçekten de tunçtan yapılmaları gerektiğini gerçekten iyi anladım; kendileriyle iş görüşmeye gelen

münasebetsizliklerine sinirlenmemenin tek yolu bu. Her saat, her dakika gelip sırf onlar dinlensin, ne olursa olsun sırf onların işleriyle ilgilenilsin istiyorlar. Hani bir şey olur da zavallı yargıç onları dinleyemez, o saati onların işlerine ilgilenmeye ayıramazsa hemen lanet okur, mızmızlanır, arkasından çekiştirir, sülalesine kadar sorgulamaya başlarlar. Sersem müracaatçılar, zırdeliler, acele etmesenize; iş görüşülecek zamanı ve ortamı bekleyin önce. Yemek zamanında, uyku zamanında çıkıp gelmesenize. Yargıçlar da etten kemikten insan, onlar da tabiatlarının gerektirdiği ihtiyaçlarını karşılamak durumundalar. Tabii bir ben hariç; ben mideme tek lokma sokamıyorum, şu karşımdaki Senyor Doktor Pedro Recio Tirteafuera sağolsun. Beni açlıktan öldürmeye kararlı, bir de kalkmış böyle ölümün sağlıklı yaşam olduğunu söylüyor. Tanrı ona da onun gibilerin hepsine de böyle sağlık versin. Kötü doktorları kastediyorum elbette, iyilerine lafım yok; onlar alkışın da methedilmenin de en güzelini hak eder."

Sancho Panza'yı tanıyan herkes onun böyle şık bir konuşma yaptığını işitince şaşırdı. Bunu neye yoracaklarını bilemediler. Sonunda ciddi görev ve sorumlulukların kimilerinin zihnini yavaşlatırken kimilerininse daha akıllı yaptığına kanaat getirdiler. Bunun üzerine Doktor Pedro Recio Agüero de Tirteafuera, Hipokrat'ın aforizmalarının dışına çıkmak pahasına da olsa o gece akşam ye-

meği yemesine izin verdi. Sözü alan vali durumdan memnun, gece olsun da akşam yemeği saati gelsin diye sabırsızlıkla beklemeye başladı. Ona kalsa durduğu yerden hiç kımıldamıyor olmasına rağmen o kadar heyecanla beklediği an sonunda geldi. Akşam yemeğinde kendisine soğanlı dana kavurma ile günler önce haşlanmış birkaç paça verdiler. Hepsini bir oturuşta mideye indirdi. Milan bıldırcını, Roma sülünü, Sorrento danası, Moron kekliği, hatta Lavajos kazı getirseler bu kadar iştahla yemezdi. Yemeğin ortasında doktora döndü ve şöyle dedi:

"Bakın, Doktor Bey, bundan sonra bana öyle kalburüstü yemekler, özel tatlar vermek için hiç zahmete girmeyin. Öyle ancak midemi altüst edersiniz. Benim midem keçi etine, danaya, domuza, kuru ete, şalgama, soğana alışkındır. Olur da tesadüfen bir saray yemeği yiyecek olsam alınır, hatta bazen tiksinir. Başhizmetkâr şimdi bana pekâlâ o türlü denen tencere yemeğinden getirebilir; ne kadar türlü olursa o kadar güzel kokar, içinde her çeşit yiyecek de bulunur. Böylesi daha iyi olur, kendisine şükran duyar, minnet borcumu bir gün öderim. Kimse benimle alay etmesin, hepimiz neysek oyuz. Hep birlikte huzur içinde yaşayalım, yemeğimizi yiyelim; hem güneş doğdu mu herkese doğuyor işte. Ben bu adayı kimseye haksızlık etmeden, rüşvet falan da almadan yöneteceğim. Herkes gözünü iyi açsın, kendi işine baksın. Çünkü bakın, söylüyorum, o eski günler geride kaldı artık; fırsatını bir buldum mu harikalar yaratacağım. Eşek olanın sırtına semer vuran çok olur."

"Doğrusunu isterseniz, sayın vali," dedi başhizmetkâr, "zatıalıniz tüm söylediklerinizde yerden göğe kadar haklısınız. Bendeniz bu adanın tüm halkı adına zatıalinize bütün şevkimiz, sevgimiz ve iyi niyetimizle vereceğimiz hizmetlerimizi sunuyorum. Zira zatıalinizin bu ilkelerle göstermiş olduğu ılımlı yönetim şekli, size hizmette kusur etmek sayılabilecek hiçbir şey yapmaya, hatta düşünmeye bile imkân tanımıyor."

"Ben de öyle düşünüyorum," diye yanıtladı Sancho, "aksi şekilde düşünen ya da davranan da ahmaktır. Tekrar ediyorum; benim beslenmemle, eşeğimin bakımıyla ilgilenilsin. Burada önemli olan, esas amaca uygun düşen budur. Vakit geldiğinde ise devriye teftişine

çıkacağız. Bu adayı bütün kirden pisten arındırmaya, ne kadar boş gezen işsiz ayaktakımı varsa temizlemeye niyetliyim. Şunu bilmenizi isterim ki, dostlarım, bir devletin içindeki aylak ve tembel insanlar, kovandaki erkek arılara benzer; yani işçi arıların yaptığı balı yerler. Ben şahsen çiftçilere yardım etmeyi, asilzadelerin ayrıcalıklarını muhafaza etmeyi, erdemli kimseleri mükâfatlandırmayı ve her şeyden önemlisi de dine ve dini bütün kimselerin vidan özgürlüklerine saygı duymayı tasarlıyorum. E, ne diyorsunuz bunlara, dostlar? Söylediklerim mantıklı mı, yoksa saçmalıyor muyum sizce?"

"O kadar mantıklı ki, sayın vali," dedi kâhya, "zatıaliniz gibi okuma yazmadan bu kadar uzak, hatta tahminimce yanından bile geçmeyen birinin bu kadar bilge, bu kadar anlam dolu sözler etmesi beni hayrete düşürüyor. Ne zatıalinizi buraya gönderenler ne de bizler sizin zekânızdan bu kadarını hiç beklemiyorduk. Bu dünyada insan her gün yeni bir şey öğreniyor: Şakalar gerçeğe dönüşüyor, maskaracılar maskara ediliyor."

Gece olunca vali Sayın Doktor Recio'nun müsaadesiyle akşam yemeğini yedi. Ardından devriyeye çıkmak için hazırlanıp çıktılar. Valinin yanında kâhya, sekreter, başhizmetkâr, yaptıklarını kayda geçirmekle görevli kâtip, mahkeme görevlileri ve diğer yazmanlar kendisine eşlik etmekteydi. O kadar çok insan vardı ki toplasan bir yarım ordu çıkardı. Sancho hepsinin ortasında, elinde asasıyla öyle bir yürüyordu ki görülecek şeydi doğrusu. Daha birkaç sokak ilerlemişlerdi ki kılıç çekme sesleri işittiler. Sesin geldiği yöne gittiler ve iki adamın teke tek dövüşmekte olduklarını gördüler. Kanun yetkililerin geldiğini fark eden iki adam oldukları yerde kaldılar. Sonra adamlardan biri dedi ki:

"Tanrı aşkına, kral hakkı için yardım edin! Bu kasabada insanı sokak ortasında soymak, her köşe başında birinin karşısına çıkıp saldırmak serbest midir, ha?"

"Sakin olun, kardeşim," dedi Sancho, "anlatın bana kavganın sebebini; valiyim ben."

Bu sefer öteki sözü aldı:

"Sayın vali, kısaca açıklayayım. Zatıalinizin öncelikle şunu bilmesi gerekiyor ki bu beyefendi biraz önce şu ilerideki kumarhanede

bin riyalden fazla para kazandı. Nasıl kazandı, Tanrı bilir. Ben de oradaydım ve vicdanım ne kadar aksini yapmamı söylese de birkaç şüpheli oyunda onun lehine şahitlik ettim. Kazandığı paraları toplayıp gitti. En azından bahşiş niyetine birkaç altın verir sanmıştım, çünkü benim gibi soylu kimseler durumu idare etmek, bir anlaşmazlık çıkması ihtimaline karşı orada bulunmak ve kavgaları önlemek amacıyla oyuna eşlik ettiğimizde bahşiş verilmesi âdettendir. Adamsa paraları cebine attığı gibi evine yollandı. Ben de duruma içerleyip peşinden gittim ve gayet güzel, kibar sözler söyleyerek bana bir sekiz riyal vermesini rica ettim. Şunu bilmenizi isterim ki ben onurlu biriyimdir; ne bir mesleğim, ne de bir gelirim var, çünkü ailem bana meslek öğretmediği gibi bir şey de bırakmadı. Ama bizim üçkağıtçı, Cacus'tan daha hırsız, Andradilla'dan daha düzenbaz olduğundan bana dört riyalden fazlasını vermek istemedi. Bakın, efendim, saygıdeğer vali, işte bu kadar utanmaz, bu kadar vicdansızdır kendisi! Ama yemin ediyorum, zatıaliniz yetişmemiş olsaydı, ben o kazandıklarını burnundan fitil fitil getirecektim, o da anlayacaktı dünyanın kaç bucak olduğunu."

"Siz buna ne diyorsunuz?" diye sordu Sancho.

Öteki cevap olarak hasmının anlattıklarının doğru olduğunu, dört riyalden fazla para vermek istemediğini söyledi; çünkü zaten kendisine sık sık para veriyordu. Bahşiş verilmesinin de bir adabı vardı; verilen paranın güler yüzle kabul edilmesi, kazananla bunun hesabının yapılmaması gerekirdi. Tabii paranın hileyle ve haksız bir şekilde kazanıldığından emin olunmadığı sürece. Kendisinin iddia edildiği gibi hırsız değil, bilakis dürüst bir adam olduğunun kanıtı olarak ise adama para vermek istemediğine bakılması kâfi gelecekti, zira düzenbazlar numaralarını fark edenlere her zaman sus payı niyetine para verirlerdi."

"Doğrudur, verirler," dedi kâhya. "Saygıdeğer vali, zatıalinizin bu adamlarla ilgili ne yapılacağına dair bir hüküm vermeniz gerekiyor."

"Yapılacak şey şu," diye yanıtladı Sancho. "siz kazanan, ister iyi ister kötü, isterseniz de umursamaz olun, ama size kılıç sallayan şu adama derhal yüz riyal verin. Ayrıca hapisteki zavallı mahpuslar

için de bir otuz riyal daha çıkaracaksınız. Siz, mesleği de geliri de olmayıp bu adada aylak aylak dolanan şahıs, şu yüz riyali alın ve yarın gündüz herhangi bir vakitte adayı, buraya on yıl boyunca ayak basmaktan men edilmek koşuluyla terk edin. Eğer yasağı çiğnerseniz cezasını öbür dünyada çekersiniz; vururum boyunduruğu. Ben vurmasam bile benim emrim altındaki bir cellat vurur. Şimdi ikinizden de tek kelime daha duymayayım, yoksa fena çarparım."

Bunun üzerine adam parayı çıkardı, diğeri aldı. Parayı alan adadan ayrıldı, diğeri evine gitti. Vali ise şöyle dedi:

"Elimden hiçbir şey gelmese bile en azından şu kumarhaneleri kapatacağım. Kötülük yuvası yerlermiş gibi geliyor bana."

"İşte zatıalinizin onu kapatması mümkün değil," dedi yazmanlardan biri. "Çünkü sahibi çok mühim bir zattır. Kumardan yıllık ettiği zarar, kazandığı kârın misli misli fazladır. Daha ufak çaplı kumarhanelere zatıalinizin gücü yetecektir ki zaten en zararlı olanları, en çok kötülüğe arka çıkanları bunlardır. Soylu şövalyelerin, büyük beyefendilerin kumarhanelerinde hile yapmaya kimse cesaret edemez. Adına kumar denilen bu kötü alışkanlık artık yaygın bir uğraş haline gelmiştir; bu durumda soylu kimselerin mekânlarında oynanması daha iyidir. Eli iş tutan sıradan insanların kumarhanelerinde zavallının birini gecenin bir köründe yakaladılar mı canlı canlı derisini yüzerler adamın."

"Sayın yazman," dedi Sancho, "bu konuda söylenecek çok şey var aslında."

Tam bu sırada bir polis memuru, delikanlının birine kolundan asılmış, çekiştire çekiştire yanlarına geldi ve dedi ki:

"Sayın vali, bu delikanlı bize doğru geliyordu. Adalet görevlisi memurlar olduğumuzu görür görmez gerisin geri dönüp alageyik gibi koşmaya başladı. Bu da suçlu olduğuna kesin kanıttır. Ben hemen arkasından koştum; eğer takılıp yere düşmeseydi hayatta yakalayamazdım."

"Neden kaçıyordun, arkadaşım?" diye sordu Sancho.

Delikanlı cevap verdi:

"Adalet görevlilerinin sorduğu onca sorudan kaçınabilmek için kaçıyordum, efendim."

"Ne iş tutarsın?"

"Dokumacıyım."

"Ne dokursun?"

"Zatıalinizin yüksek müsaadesiyle mızrak demirleri dokurum."

"Beni alaya mı alıyorsunuz siz? Niyetiniz şaklabanlık etmek mi? Pekâlâ öyleyse! Şimdi nereye gidiyordunuz?"

"Hava almaya gidiyordum, efendim."

"Peki, bu adada nerede hava alınır?"

"Nereden eserse."

"Güzel güzel, pek yerinde cevaplar veriyorsunuz! Akıllı delikanlısınız vesselam. Fakat şunu bilin ki burada hava benim ve şimdi pupa yelken esip sizi doğruca hapse yolluyorum. Yakalayın, götürün şunu; yatsın bakalım bu gece orada havasız havasız!"

"Tanrı aşkına," dedi delikanlı, "zatıaliniz beni ne kadar kral yapabilirseniz, hapiste de ancak o kadar uyutabilirsiniz!"

"Neden seni hapse gönderemeyecekmişim acaba?" diye yanıt verdi Sancho. "Benim seni ne zaman istesem yakalatıp ne zaman istesem geri bırakmaya yetkim yok mu yani?"

"Ne kadar yetkiniz olursa olsun," dedi delikanlı, "beni hapiste uyutmaya yetmez."

"Nasıl yetmez?" diye karşılık verdi Sancho. "Götürün de nasıl bir yanılgı içinde olduğunu kendi gözleriyle görsün. Gardiyan sırf kendi işine geliyor diye merhametli davranmaya kalksın hele, sana hapisten dışarı bir adım attırırsa iki bin duka altını cezayı basacağım."

"Gülünç," diye yanıt verdi delikanlı. "Şu dünyada kim olursa olsun beni hapishanede uyutamaz."

"Söyle bakalım, seni şeytan," dedi Sancho, "senin bir meleğin mi var acaba o girdiğin hapisten çıkarsın, ayağına vuracağım prangaları söksün, ha?"

"Sayın vali," diye yanıtladı delikanlı kibar bir tavra bürünerek, "şimdi makul davranalım da sadede gelelim. Diyelim ki zatıaliniz beni hapse gönderdiniz. Beni orada zincire, prangalara vurdular, hücreye kapattılar. Gardiyanı da beni saldığı takdirde çok büyük cezalara çarptıracak olsunlar; o da verilen emirlere riayet eden biri olsun. Bütün bunlara rağmen eğer ben uyumak istemezsem bütün

gece gözümü bile kırpmadan ayık otururum. Ben istemediğim sürece zatualinizin gücü beni uyutmaya yeter mi ki?"

"Hayır, yetmez elbette," dedi sekreter, "adam haklı olduğunu gösterdi."

"O halde," dedi Sancho, "sırf kendiniz istediğiniz için uyumayacaksınız, bana karşı gelmiş olmak için değil."

"Hayır efendim," dedi delikanlı, "aklımdan bile geçmez."

"O halde Tanrı'ya emanet olsun," dedi Sancho. "Gidip evinizde uyuyun, Tanrı huzur içinde uyutsun sizi; uykunuzu sizden çalmaya niyetim yok. Fakat benden size nasihat olsun: Bundan sonra adaletle alay etmeye kalkmayın, zira o şakanızı alıp başınıza çorap örenler de çıkabilir."

Delikanlı gitti. Vali devriye teftişine devam etti. Hemen ötelerinde bir adamı kolundan yakalamış iki polis memuru gelip şöyle dediler:

"Saygıdeğer vali, bu yakaladığımız erkek değil, kadın. Çirkin olduğundan falan değil, erkek kıyafetleri giymiş."

Yüzüne iki üç fener tuttular. Işığın altındaki yüzün en fazla on altı yaşlarında bir kadın yüzü olduğunu fark ettiler. Saçları inci tanelerini andıran, altın yaldızlarla süslü yeşil ipekten bir fileyle toplanmıştı. Kadını baştan aşağı incelediler. Çorapları koyu pembe ipekten, üzerindeki bağlar ise beyaz taftadandı ve kenarlarında yaldızlı ve inci süsler vardı. Pantolonu yaldızlı yeşil kumaştandı. Yine bu kumaştan yelek benzeri bol bir kıyafet giymişti; onun altında ise beyaz yaldızlı çok zarif bir kumaştan yapılma bir gömlek vardı. Pabuçları beyaz erkek pabuçlarıydı. Belinde kılıç değil, müthiş değerli bir hançer asılıydı. Parmakları ise çok sayıda güzel yüzükle doluydu. Kısacası bu genç kız herkesin gözüne gayet düzgün gözüktü, ama kimse kızı tanımıyordu. Köyün yerlileri de nereli olduğuna dair bir fikir yürütemediklerini söylediler. Sancho'ya oynanacak oyundan haberdar olanlar ise bu işe en çok şaşıranlar oldu, çünkü bu yeni gelişme kendilerinin tasarladığı bir şey değildi ve işin nereye varacağını şüpheyle beklemeye koyuldular.

Genç kızın güzelliği karşısında Sancho'nun adeta dili tutuldu. Kıza kim olduğunu, nereye gittiğini ve bu kılığa bürünmesinin sebe-

bini sordu. Kız gerçek bir mahcubiyet duygusu içinde gözlerini yere dikti ve şu yanıtı verdi:

"Efendim, gizli kalmasını bu kadar önemsediğim bir şeyi herkesin içinde söyleyemem. Yalnızca şunu bilmenizi istiyorum: Hırsız da değilim, kötü bir insan da. Yalnızca bedbaht bir genç kızım. Büyük bir kıskançlık yüzünden namusluluğun gerektirdiği vakarı bozdum."

Bunu duyan kâhya Sancho'ya dedi ki:

"Saygıdeğer vali, diğer insanları gönderin, çünkü bu hanımefendi daha az insan olursa derdini söyleyebilecektir."

Vali emri verdi ve kâhya, başhizmetkâr ve sekreter dışında herkes yanlarından uzaklaştı. Genç kız yalnız kaldıklarını görünce konuşmasına devam etti:

"Beyefendiler, ben bu köyün yün komisyoncusu Pedro Pérez Mazorca'nın kızıyım. Kendisi babamın evine sık sık uğrar."

"Orası olmadı, hanımefendi," dedi kâhya, "ben Pedro Pérez Mazorca'yı çok iyi tanırım; ne kız ne oğlan hiç çocuğu olmadığını biliyorum. Hem bir de babanız olduğunu söylüyorsunuz, ama sonra babanızın evine sık sık gidip ziyaret ettiğini ekliyorsunuz."

"O benim de dikkatimi çekti," dedi Sancho.

"Beyefendiler, kafam çok karışık, ne dediğimi bilmiyorum," diye yanıtladı genç kız. "Ama Diego de la Llana'nın kızı olduğum doğru; zatialileriniz kendisini tanıyorsunuzdur muhakkak."

"Şimdi oldu," diye karşılık verdi kâhya, "Diego de la Llana'yı tanırım. Soylu ve zengin bir asilzadedir; bir oğlu bir de kızı vardır. Adam dul kaldıktan sonra bu köyde kızın yüzünü gördüğünü söyleyebilecek kimse yoktur. Kızını o kadar gözlerden uzak yetiştirir ki yüzünü güneş bile görmez. Ama yine de müthiş bir güzelliği olduğu söylenir."

"Doğru," diye cevap verdi genç kız, "o kız benim, sayın beyefendiler. Güzelliğim söylendiği kadar var mı yok mu, buna artık siz karar verebilirsiniz, nasılsa kendi gözlerinizle gördünüz."

Ardından da içli içli ağlamaya başladı. Bunu gören sekreter, başhizmetkârın kulağına eğilip şunları fısıldadı:

"Bu zavallı genç kız bu kadar soylu olmasına rağmen bu saatte, bu kılıkta dışarı çıktığına göre mutlaka başına mühim bir şey gelmiş olmalı."

"Ona şüpheye ne hacet," diye yanıtladı başhizmetkâr. "Hem zaten gözyaşları da bunu doğruluyor."

Sancho kızı elinden geldiğince teselli etti. Başına ne geldiyse hiç çekinmeden anlatmasını istedi. Derdine çare bulmak için hepsi her yoldan seferber olacaklardı.

"Durum şu ki, beyler," diye yanıtlamaya girişti genç kız, "babam, annemin mezara girdiği andan itibaren son on yıldır beni kapalı tutuyor. Bizim evde duaların okunup ayinlerin yapıldığı çok güzel bir şapel var. İşte ben bütün bu süre boyunca ne gündüzleri güneşten ne de geceleri aydan ve yıldızlardan başka bir şey görmedim. Sokakları, meydanları, tapınakları bilmem, hatta babamla erkek kardeşimden başka bir erkek bile tanımam. Bir de yüncü Pedro Pérez var. Evimizde o kadar sık gelir ki kendi ismimi açık etmeyeyim diye onunkini söyleyiverdim. İşte bu kapalılık hali ve kilise dışında hiçbir yere gitmeme izin verilmemesi yüzünden günlerce, aylarca çok mutsuz yaşadım. Bense dünyayı, en azından doğduğum kasabayı görmek istiyordum ve bu isteğimin, soylu genç kızların kendilerini korumak zorunda oldukları ahlaklarına zararlı olduğunu düşünmüyordum. Boğa güreşleri, mızrak dövüşleri, tiyatro oyunları oynandığını duyduğumda, bunların ve benim görmediğim daha pek çok şeyin ne olduğunu benden bir yaş ufak olan erkek kardeşime sorardım. O da bildiği kadarını anlatırdı, ama bu ancak benim bütün bunları kendi gözümle görme arzumu daha da körüklüyordu. Nasıl mahvolduğumun hikâyesini daha fazla uzatmayayım. Sonunda kardeşime yalvardım yakardım ve ah, keşke yalvarmasaydım da..."

Ardından yeniden ağlamaya başladı. Kâhya da dedi ki:

"Hanımefendi, zatıaliniz lütfen başınıza gelenlerin sonunu da bize anlatın. Sözleriniz ve gözyaşlarınız hepimizi şaşkınlık içinde bıraktı."

"Söyleyecek pek bir şeyim kalmadı," diye yanıtladı genç kız. "gerçi daha dökecek gözyaşım çok. İşte yanlış arzular böyle kötü sonuçları da beraberlerinde getiriyor."

Genç kızın güzelliği başhizmetkârın yüreğine oturmuştu. Yüzünü görebilmek için feneri yine yaklaştırdı. Gözyaşları değil, sanki inci taneleri, kırlara düşen çiğ damlalarıydı akıttığı; hatta hiçbiri değil,

adeta birer doğu incisiydi bunlar. Umuyordu ki başına gelen talihsizlik gözyaşları ve iç çekişlerinin gösterdiği kadar büyük bir şey olmasın. Vali ise genç kızın hikâyesini anlatmasını geciktirmesi karşısında iyiden iyiye sabırsızlanıyordu. Onları daha fazla meraklandırmamasını söyledi. Vakit geç oluyordu ve kasabada daha dolaşacak çok yerleri vardı. Bunun üzerine kız kesik kesik hıçkırıklar ve iç çekişleri arasından konuşmaya başladı ve dedi ki:

"Benim talihsizliğim de bahtsızlığım da kardeşime beni kendi kıyafetleriyle erkek gibi giydirmesini, babam uyuduğu zaman da gece dışarı çıkarıp kasabayı göstermesini istemekten başka bir şey değil. Kardeşim benim yalvarıp yakarmalarıma daha fazla dayanamadı ve isteğimi kabul etti. Ben onun bir kıyafetini giydim, o da benim bir elbisemi giydi. Elbise üzerine tam oturdu, sanki onun için yapmışlar; sakalı da olmadığı için güzeller güzeli bir genç kız gibi gözüküyordu. Bu gece, yaklaşık bir saat kadar önce evden çıktık; gençliğimizin verdiği uçarı heveslerimize kapılıp bütün kasabayı dolaştık. Eve dönmeye karar verdiğimizde ise kalabalık bir insan güruhunun bize doğru gelmekte olduğunu gördük. Kardeşim bana döndü ve dedi ki: 'Kardeşim, bunlar herhalde devriye. Sen tabanlara kuvvet, hemen arkamdan koş. Sakın bizi tanımasınlar, yoksa benim için fena olur.' Bunu söyledi ve sırtını dönüp öyle bir koşmaya başladı ki uçtu desem yeri var. Ben de daha altı adım atmamıştım ki telaştan yere düştüm. İşte tam o sırada beni zatıalinizin huzurlarına getiren polis memuru çıkageldi, ben de hevesimin bedelini bunca insanın önünde ödedim."

"Hanımefendi," dedi Sancho, "o halde sizin başınıza başka bir felaket gelmedi. Konuşmanızın başında söylediğiniz gibi evden çıkmanıza sebep olan bir kıskançlık durumu da yok ortada?"

"Başıma bir şey gelmedi. Evden çıkmamın sebebi de kıskançlık değil, dünyayı görme isteğimdi ki o da zaten bu köyün sokaklarından öteye uzanmıyordu."

Genç kızın söylediklerinin doğru olduğu, polislerin kardeşini getirmesiyle onaylanmış oldu. Kardeşini bırakıp kaçarken polisler onu da yakalamıştı. Üzerinde çok güzel bir kısa etek ve Şam işi kumaş-

tan, mavi renkte, yaldızlı süslemeleri olan bir pelerin vardı. Başında ne bir örtü ne de başka bir süs vardı; yalnız kıvırcık, sarışın saçlarının altın lüleleri sarkıyordu. Vali, kâhya ve başhizmetkâr, kız kardeşi duymasın diye oğlanı bir kenara çektiler ve nasıl bu kılığa girdiğinin hikâyesini sordular. O da kardeşinin anlattıklarının aynısını utana sıkıla tekrarladı. Âşık başhizmetkâr duyduklarına pek sevindi. Ancak sözü vali aldı ve dedi ki:

"Doğrusu, beyler, büyük bir çocukluk etmişsiniz, o kadar. Bu şaşkın cüretkârlığınızı anlatmak için bu kadar uzun uzadıya gözyaşı döküp iç çekmenize gerek yoktu. 'Biz falancayla filancayız; sırf meraktan, gezmek eğlenmek için evden böyle çıktık,' deseydiniz mesele kapanır, ağlayıp sızlanmalara hiç lüzum kalmazdı."

"Haklısınız," diye yanıtladı genç kız, "ama zatıalilerinizin şunu bilmesini isterim ki yaşadığım korkunun büyüklüğü gerektiği gibi davranmama mâni oldu."

"Ziyanı yok," diye karşılık verdi Sancho. "Haydi, sizi babanızın evine bırakalım, sizi çok özlemiştir. Bundan sonra da böyle çocukça işlere kalkışmayın, dünyayı görmeye pek meraklı olmayın. Namuslu kız dediğin dizini kırar, evinde oturur. Boş gezen kadınla boş gezen tavuk yolunu kaybeder. Görmek isteyen kadın görülmek de istiyor demektir. Başka da bir şey söylemiyorum."

Delikanlı, saygıdeğer valiye kendilerini eve götürme tekliflerinden ötürü teşekkür etti. Böylece oradan pek uzakta olmayan evlerine yürüdüler. Eve vardıklarında oğlan bir pencereye küçük bir taş fırlattı. Onları beklemekte olan bir hizmetçi hemen aşağı inip kapıyı açtı. İki kardeş beraber eve girdiler ve geride kalanları zarafetleri ve güzellikleri olduğu kadar gece vakti köyün dışına bile çıkma-

dan dünyayı görme istekleri karşısında da şaşkınlık içinde bıraktılar. Ama hepsi, bu olanları yaşlarının küçüklüğüne verdi.

Baş hizmetkârın yüreğine adeta bir ok saplanmıştı. Ertesi gün gelip kızı babasından istemeye karar verdi. Dükün hizmetkârı olduğundan teklifin geri çevrilmeyeceğini düşünüyordu. Hatta Sancho da oğlanı kendi kızı Sançica'yla evlendirmek istedi. Meseleyi zamanı gelince ele almaya karar verdi; ne de olsa bir vali kızının kocası olmayı kimse reddedecek değildi.

Böylece gece devriyesi sona ermiş oldu. Bu olayı takiben iki gün sonra da valiliğin sonu geldi ve ileride de görüleceği üzere bu meseleyle ilgili bütün planlar suya düştü.

ELLİNCİ BÖLÜM

Kalfa kadına dayak atan ve Don Quijote'yi çimdikleyip cırmalayan büyücülerle cellatların kim olduğu açıklanır ve Sancho Panza'nın karısı Teresa Sancha'ya mektup götüren uşağın başına gelen olay anlatılır

Bu gerçek hikâyeyi en küçük zerresine kadar didik didik edip anlatan Cide Hamete'nin söylediğine göre Donya Rodriguez'in Don Quijote'nin kaldığı odaya gitmek için kendi odasından çıktığı sırada

onunla aynı odada yatan başka bir kalfa hanım onun çıkışını duydu. Bütün kalfa hanımlar da aramak, koklamak, görmek meraklısı olduklarından hemen peşinden gitti. Ama o kadar sessizce gitti ki Donya Rodriguez arkasından geldiğini görmedi bile. Bu kalfa kadın onun Don Quijote'nin odasına girdiğini görür görmez, kalfa kadınların genel dedikoduculuk geleneklerini boşa çıkarmamak için hemen koşup efendisi düşesin yanına gitti ve Donya Rodriguez'in Don Quijote'nin odasında baş başa kaldığını yetiştirdi.

Düşes durumu düke aktardı ve Altisidora'yla birlikte bu kalfa kadının Don Quijote'den ne istediğine bakmak için oraya gitmelerine izin vermesini rica etti. Dük müsaade etti ve iki kadın büyük bir dikkat ve sessizlik içinde, yavaş yavaş odanın kapısına kadar geldiler. O kadar yakından içeride konuşulan her şeyi duyuyorlardı. Düşes, Rodriguez'in eteğindeki taşları bir bir ortaya döktüğünü duyunca dayanamadı; Altisidora da aynı hisler içindeydi. Böylece ikisi beraber öfke içinde ve intikam ateşiyle yanıp tutuşarak odaya dalıverdiler. Daha önceden anlatıldığı gibi Don Quijote'nin canını çıkardılar, kalfa kadını da bir güzel patakladılar. Kadınların güzelliklerine ve özgüvenlerine yapılan doğrudan bir saldırı büyük bir öfkeye yol açtığı gibi kendilerinde intikam arzusu uyandırır.

Düşes olanları düke anlattı; dük kahkahalara boğuldu. Düşes, Don Quijote'ye oynadıkları oyuna ve bu eğlenceye devam etmek istediğinden, büyülenme numarasında Dulcinea'yı canlandıran ve valiliğiyle meşgul olan Sancho Panza'nın aklından tamamen çıkmış olan uşağı, karısı Teresa Panza'ya gönderdi. Yanına Sancho'nun mektubunun yanında düşesin yazdığı bir başka mektup, bir de hediye olarak çok güzel bir mercan kolye verdi.

Hikâyede aktarılana göre bu uşak pek akıllı, pek kurnaz bir uşaktı. Efendilerine hizmet etmek için yanıp tutuştuğu için Sancho'nun köyüne büyük bir hevesle gitti. Köy girişinden önce bir dere başında pek çok kadının çamaşır yıkadığını gördü. Bu kadınlara o köyde Teresa Panza adında bir kadın yaşıyor mu diye sordu. La Manchalı Don Quijote adlı bir şövalyenin, Sancho Panza adlı silahtarının karısıydı. Bu soru üzerine çamaşır yıkayanların arasında bulunan genç bir kız ayağa kalktı ve dedi ki:

"Teresa Panza benim annem, Sancho babam, o şövalye de bizim efendimizdir."

"O halde gelin, küçük hanım," dedi uşak, "beni annenize götürün, çünkü kendisine babanızdan bir mektup ve bir hediye getirdim."

"Seve seve götürürüm, efendim," diye yanıtladı genç kız. Aşağı yukarı on dört yaşlarında gösteriyordu.

Yıkadığı çamaşırları arkadaşlarından birine bıraktı ve saçını başını düzeltmeden, ayağına bir şey geçirme zahmetine de girmeden öylece yalınayak halde uşağın atının önünden seke seke yürümeye başladı. Bir yandan da uşağa şöyle diyordu:

"Gelin, efendim; evimiz köyün girişinde. Annem de evde, babamdan bunca zamandır bir haber almadığı için zaten çok üzülüyor."

"Ben kendisine öyle güzel haberler getirdim ki," dedi uşak, "Tanrı'ya binlerce kez teşekkür etmesi gerekecek."

Sonunda genç kız seke seke, koşa koşa ve hoplayıp zıplayarak köye vardı. Eve girmeden önce kapıdan seslendi:

"Dışarı gelin, Teresa annem; gelin gelin, bakın sevgili babamdan mektuplar, başka bir sürü şeyler getiren bir adam var burada."

Bu sesler üzerine annesi Teresa Panza dışarı çıktı. Elinde kendir ipliği eğiriyordu; Üzerinde de boz renkli bir etek vardı. O kadar kısaydı ki ayıplamak için bilhassa böyle kestikleri izlenimini veriyordu. Yine aynı ten renginden bir korse, üzerine de bir gömlek giymişti. Kırk yaşının üstünde gösteriyordu, ama çok yaşlı değildi. Güçlü, canlı, sağlam yapılıydı; teni güneş altında kalmaktan kavrulmuştu. Kızını ve yanındaki atlı adamı görünce dedi ki:

"Ne bu şimdi, kızım? Kim bu beyefendi?"

"Senyora Donya Teresa Panza'nın bir hizmetkârıyım," diye yanıtladı uşak.

Ardından atından atladığı gibi Senyora Teresa'nın önünde büyük bir alçakgönüllülük sergileyerek diz çöktü ve dedi ki:

"Sevgili efendim Donya Teresa, Barataria Adası'nın valisi Senyor Don Sancho Panza'nın meşru karısı olarak ellerinizi öpmeme müsaade etme lütfunu gösteriniz, lütfen."

"Aman efendim, çekilin; yapmayın öyle şeyler," diye yanıtladı Teresa. "Ben saraylı falan değilim; yoksul bir köylünün tekiyim. Babam fukara bir köylüydü; kocam da vali falan değil, gezgin bir silahtardır."

"Zatıaliniz," diye karşılık verdi uşak, "en saygın valilerin karısı olmaya layık bir kadınsınız. Bu gerçeğin kanıtı olması için de bu mektubu ve hediyeyi kabul edin, lütfen."

Hemen arkasından da elini cebine attığı gibi ara boncukları altından, mercan bir kolye çıkardı ve kadının boynuna astı. Sonra da dedi ki:

"Bu mektup sayın valimizden geliyor. Diğer mektubu ve bu mercanları da hanımım düşesten getiriyorum. Beni zatıalinizin huzuruna o gönderdi."

Teresa şaşkınlıktan dondu kaldı; kızının da ondan aşağı kalır yanı yoktu. Genç kız adama dönüp dedi ki:

"Bu iş efendimiz Don Quijote'nin işi değilse beni şuracıkta öldürüverin. Babama kaç defa vaat ettiği valiliği ya da kontluğu verdi demek ki."

"Aynen öyle oldu," diye yanıtladı uşak. "Senyor Sancho, Senyor Don Quijote'nin sayesinde artık Barataria Adası'nın valisi olmuş durumda. Bu mektubu okuyunca siz de göreceksiniz."

"Beyefendi, siz bana okuyuverin," dedi Teresa, "ip eğirmeyi bilirim, ama tek kelime okumam yoktur."

"Benim de yok," diye ekledi Sanchica, "ama siz durun, bekleyin burada. Ben bir koşu gider, okuyacak birini bulurum. Ya papazın kendi gelir ya da bakaloryalı Sanson Carrasco. İkisi de babamdan haber alacakları için seve seve gelirler."

"Kimseyi çağırmaya lüzum yok. Ben ip eğirmeyi bilmem, ama okumayı bilirim. Ben okurum mektubu."

Ardından mektubu baştan sona okudu. Daha önce anlatıldığı için burada tekrar etmeye gerek yok. Ondan sonra düşesin mektubunu çıkarıp onu da okudu. Mektupta şöyle diyordu:

Arkadaşım Teresa:

Kocanız Sancho'nun iyi yürekliliği ve dehasından o kadar etkilendim ki kocam dükten elindeki pek çok adadan birinin valiliğini kendisine vermesini istemek zorunda kaldım. Aldığım duyumlara göre adayı şahin gibi yönetiyormuş. Ben de kocam dük de çok memnunuz, açıkçası. Onu bu valiliğin başına getirmekle hata etmediğimiz gördükçe Tanrı'ya binlerce kez teşekkür ediyorum. Zira şunu

bilmenizi isterim ki, Sayın Teresa hanımefendi, bugün dünyada iyi bir vali kolay bulunmuyor. Sancho görevini öyle iyi icra ediyor ki Tanrı'nın da bana o kadar iyi davranması tek dileğim.

Sevgili arkadaşım, sana bu mektupla beraber, ara boncukları altından yapılma mercan bir kolye gönderiyorum. Aslında doğu incilerinden olsun isterdim, ama bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır. Zaten birbirimizi görüp tanışacağımız gün de gelecektir; o zaman neler yaşanacağını Tanrı bilir. Kızınız Sanchica'ya selamlarımı iletin ve hazırlanmasını söyleyin; hiç beklemediği bir vakitte çok soylu birisiyle izdivacını gerçekleştireceğim.

Köyünüzde çok büyük meşe palamutlarının olduğunu söylüyorlar. Bana iki düzine kadar gönderin; sizin ellerinizden geldiği için çok mutlu olurum. Bana uzun uzun yazıp sağlığınız ve sıhhatinizden bahsedin. Bir şeye ihtiyacınız olursa ağzınızı açıp söylemeniz kâfi gelecektir. Başka bir şeye lüzum yok. Tanrı sizi korusun.

Bu köyden, sizi çok seven arkadaşınız,
Düşes.

"Ah," dedi Teresa mektupta yazanları dinleyince. "Ne iyi, ne sade, ne mütevazı bir hanım! İşte tam benim anlayışımda bir kadın! Hiç de öyle sırf soylular diye rüzgâr bile onları teğet geçecek zanneden, kiliseye kraliçenin kendisiymiş gibi bir afra tafrayla giden, bir çiftçi kadının yüzüne bakmayı onursuzluk bilen, bu köyün asilzade hanımlarına benzemiyor. Halbuki bakın, bu hanım düşes olmasına rağmen bana arkadaşım diye hitap ediyor, kendi dengiymişim gibi davranıyor. Dilerim ki La Mancha'nın en yüksek çan kulesinin seviyesine erişir bir gün. Meşe palamuduna gelince, saygıdeğer efendim; ben zatıalilerine üç kile göndereceğim. Hem öyle büyük palamutlar ki görenlerin ağzı açık kalacak. Sançiça, sen de şimdi kalk git, beyefendiyi güzelce ağırla. Şu atın bakımıyla ilgilen, ahırdan yumurta çıkar getir, bolca pastırma kes; adamı prensler gibi yedirelim. Ne de olsa bize müjdeli haberler getirdi, güler yüz gösterdi, hepsini hak ediyor. Ben de bu arada komşulara müjdeyi vermeye gideyim. Papaz efendiyle, Üstat Berber Nicolas'la da konuşayım; ikisi de babanın çok yakın ahbapları oldular hep."

"Peki, anne," diye cevap verdi Sançiça, "ama o kolyenin yarısını bana vereceksiniz. Düşes hanımefendinin bütün hepsini sana gönderecek kadar aptal olduğunu hiç sanmıyorum."

"Hepsi senin olsun, kızım," diye yanıtladı Teresa, "ama bırak, birkaç gün benim boynumda dursun, sanki yüreğimi ferahlatıyor gibi hakikaten."

"Bu valizin içinde neler olduğunu görünce daha da ferahlayacaksınız," dedi uşak. "Vali beyin yalnızca bir günlüğüne ava giderken giydiği, pek ender kumaştan yapılma bir kıyafet; tamamını Sançiça hanımefendiye gönderdi."

"Bin yıl yaşasın o," diye karşılık verdi Sançiça, "getiren de ondan aşağı kalmasın, gerekirse iki bin yıl yaşasın."

Bu sırada Teresa elinde mektuplar, boynunda boncuklarla dışarı çıktı; kağıtlara tef çalar misali vura vura gitti ve yolda rahip efendi ve Sanson Carrasco'yla karşılaşınca dans etmeye başladı. Bir yandan da şöyle diyordu:

"Yemin ederim, fakirlik fukaralık kalmadı! Valiliğimiz oldu artık be! O asilzade hanımların en afilisi çıksın karşıma, ben onun ağzının payını vermesini bilirim şimdi!"

"Ne oluyorsun, Teresa Panza? Ne bu saçmalık, hem o kağıtlar da neyin nesi?"

"Bu saçmalıklar düşeslerle valilerden gelen mektuplar oluyor. Şu boynuma taktığım ise en değerli mercan taneleri; ara boncukları dövme altından, ben de vali karısıyım."

"Tanrı şahit, ne dediğinizden hiçbir şey anlamıyoruz, Teresa."

"Bunlardan anlarsınız," diye yanıtladı Teresa.

Sonra da mektupları onlara verdi. Rahip efendi mektupları dışından, Sanson Carrasco'nun da duyacağı şekilde okudu. Rahip ile Sanson okudukları karşısında şaşkına dönüp birbirlerine bakakaldılar. Ardından bakaloryalı bu mektupları kimin getirdiğini sordu. Teresa buna cevap olarak kendisiyle birlikte evine kadar gelmelerini, böylece gelen haberciyi görebileceklerini söyledi. Gelen beyefendi, altın gibi bir delikanlıydı ve bunlardan daha da değerli başka bir hediye daha getirmişti. Rahip efendi kadının boynundaki mercanları çıkardı, baktı baktı, evirdi çevirdi, yeniden baktı. Ha-

kiki mercan olduğundan iyice emin olduktan sonra bir kez daha şaşırdı ve dedi ki:

"Şu üzerimdeki üniforma üzerine yemin ederim ki ne bu mektuplardan bir şey anladım, ne de hediyelerden. Bir yandan şu mercanların ne kadar kıymetli olduğu kendi gözümle görüyor, kendi elimle yokluyorum; ama öbür yandan bir düşesin iki düzine meşe palamudu sipariş ettiğini okuyorum."

"Çık işin içinden çıkabilirsen!" dedi bunun üzerine Carrasco. "Gidelim de şu haberciyi bir görelim madem; bilmecenin aslını ondan öğreniriz nasılsa."

Dedikleri gibi yaptılar; Teresa da onlarla birlikte geri döndü. Döndüklerinde uşak, atı için arpa elerken, Sançiça da uşağın yemeği için yumurtayla pişireceği pastırmaları kesmekteydi. Uşağın sergilediği ahım şahım görüntü karşısında iki adam da pek hoşnut kaldı. Karşılıklı kibarca selamlaştıktan sonra Sanson kendisinden Don Quijote ve Sancho Panza'dan ne haber getirdiğini sordu. Gerçi Sancho'nun ve düşes hanımefendinin mektuplarını okumuşlardı okumasına, ama hâlâ şaşkınlık içindeydiler ve Sancho'nun vali olmasına, hatta bir ada valisi olmasına bir türlü anlam veremiyorlardı, zira Akdeniz'deki bütün adalar Kral Hazretleri'ne aitti. Uşak bu sorulara şöyle yanıt verdi:

"Sancho Panza'nın vali olduğu konusunda şüpheye düşülecek en ufak bir durum yok. Ama valisi olduğu yer ada midir, değil midir, ben orasına karışmam. Yalnızca iki binden fazla nüfuslu bir yer olduğunu biliyorum. Meşe palamudu meselesine gelince, hanımım düşes öyle sade, öyle alçakgönüllü biridir ki çiftçi bir kadından meşe palamudu istemek de ne kelime, komşusundan tarak bile istediği olmuştur. Zira zatıalilerinizin şunu bilmelerini isterim ki Aragon'un hanımları ne kadar soylu olsalar da Kastilya hanımları kadar çıtkırıldım, onlar kadar burnu havada değillerdir; insanlarla münasebetleri yalındır."

Bu sohbetin tam orta yerinde Sançiça eteğinde yumurtalarla çıkageldi ve uşağa şu soruyu sordu:

"Söylesenize bana efendim: acaba babam vali olduğundan beri o çorap-pantolonlardan mı giyiyor?"

"Orasına dikkat etmedim," diye yanıtladı uşak, "fakat mutlaka giyiyor olmalı."

"Aman Tanrım!" diye karşılık verdi Sançiça. "Babamı o çorap-pantolonlarla bir görseydim keşke! Doğduğumdan beri babamı çorap-pantolon içinde görmek istiyorum, ne tuhaf değil mi?"

"Bu gidişle ömrünüz yettiği sürece görebileceksiniz de," diye yanıtladı uşak. "Tanrı biliyor ya, valiliğin daha ikinci ayında yol maskesi takmaya başlayacak kesin."

Rahip efendi ile bakaloryalı uşağın kafa bulur bir tavırla konuştuğunu pekâlâ görebiliyordu görmesine, ama mercanların saflığı ve Sancho'nun gönderdiği (Teresa'nın da onlara çoktan göstermiş olduğu) av kıyafeti durumun aksine işaret ediyordu. İkisi de Sançiça'nın isteği karşısında gülmeden edemedikleri gibi Teresa'nın şu sözleri karşısında daha da keyiflendiler:

"Rahip efendi, bakın bakalım buralardan Madrid'e ya da Toledo'ya giden biri var mı. Kendime çemberli bir iç etek aldırmak istiyorum; şöyle esaslısından, en moda olanlarından olsun. Açıkçası benim de şimdi kocamın valiliğinin gerektirdiği hürmeti elimden geldiğince en iyi şekilde göstermem gerekir. Ne kadar canımı sıkacak da olsa benim de herkes gibi saraya arabayla gitmem gerekir. İnsanın kocası vali olduktan sonra arabayı alacak gücü de olur, elbet."

"Olmaz mı hiç, anne!" dedi Sançiça. "Tanrı verse de yarından önce olsa. İsterlerse beni annemle o arabanın içinde oturmuş görünce desinler: 'Haspama da bakın hele, arabanın içine nasıl da kurulmuş, gören de papanın kendisi sanır, sarımsak kafalının kızı!' Ama onlar bassın çamurlara, ben arabama ayaklarımı yere değdirmeden bile binerim. Lanet olsun dünyanın bütün dedikoducularına, ben paşa gönlümün bildiğini ederim, gerisini neyleyim! Doğru mu diyorum, anneciğim?"

"Tabii doğru diyorsun, kızım!" diye yanıtladı Teresa. "Zaten bütün bu hayırlı işleri, hatta daha da büyük talih kuşlarını benim sevgili Sancho'm önceden haber vermişti bana; sen de göreceksin kızım, beni kontes yapana kadar da durmayacak. Talih insanın yüzüne bir kere gülmeye görsün, gerisi gelir zaten. Hem senin olduğu kadar atasözlerinin de babası olan sevgili baban hep söyler: Yemek buldun ye, dayak buldun kaç. Valilik verdiler mi al, kontluk verdiler mi yapış, hediyelerle aklını çalmaya kalktılar mı hemen kapış. Yok, bir

de uyuklayacaksın, ayağına kadar gelip kapını çalan talihin yüzüne bakmayacaksın, yok öyle!"

"Bana ne be," diye ekledi Sançiça, "beni öyle afralı tafralı, kurumlanırken görenler isterlerse 'Kürkle börkle adam olunmaz,' desinler, ne çıkar?"

Bunu duyan rahip dedi ki:

"Şaşılacak şey doğrusu; bu Panza sülalesinde bir araba atasözüyle doğmayan yok. Her dakika her yerde araya atasözü sıkıştırmayan bir Panza tanımadım daha."

"Doğru," dedi uşak, "sayın vali Sancho da her dakika bir atasözü söyler durur. Hepsi yerinde atasözleri olmasa da keyif verir; efendilerim düşes ve dük bu atasözlerine bayılıyorlar."

"O halde zatıaliniz, Sancho'nun valiliğiyle ilgili bütün bu söylenenlerin doğru olduğunu düşünüyorsunuz hâlâ, efendim," dedi bakaloryalı. "Bu dünyada ona mektuplar yazıp hediyeler gönderecek düşes mi var yani? Zira biz hediyelere elimizle dokunsak da, mektupları kendi gözlerimizle okusak da hâlâ buna inanmıyor ve gerçekliğinden şüphe duyuyoruz. Bizce bu da her şeyin büyüyle olduğunu düşünen sevgili hemşerimiz Don Quijote'nin işlerinden biri. Bu nedenle diyeceğim şu ki zatıalinize de dokunmak, bu elçinin hayalet mi yoksa gerçekten etten kemikten bir insan mı olduğunu görmek isterim ben."

"Beyler, benim tek bildiğim," diye yanıtlamaya girişti uşak, "ben gerçek bir elçiyim, Senyor Sancho Panza gerçek bir vali, bu valiliği de kendileri efendilerim dük ve düşes verebilir, hatta verdiler de. Duyduğuma göre bu Sancho Panza valiliği müthiş bir cesaretle yürütüyormuş. Bu işin içinde büyünün olup olmadığı meselesini ise zatıalileriniz kendi aranızda tartışıp karar verin. Benim bildiklerim bundan ibarettir, yemin ediyorum; ettiğim yemini de hâlâ hayatta olan ve pek sevdiğim annem ve babam üzerine ediyorum."

"Pekâlâ öyle olabilir," diye yanıtladı bakaloryalı, "fakat *dubitat Augustinus*."*

---

* Aziz Augustinus bile şüphe eder anlamında, teologlar arasında yaygın kullanılan bir deyim -çn.

"Kim şüphe duyacaksa duysun," diye karşılık verdi uşak. "İşin hakikati size söylediklerimdir ve nasıl ki yağ her zaman suyun üstünde gezer, hakikat de her zaman yalanların üzerinde olacaktır. Olmazsa da, *operibus credite, et non verbis.** İsterseniz zatialilerinizden biriniz benimle gelin, kulağınızla duyup inanmadıklarınızı gözlerinizle görün."

"Gidecek biri varsa benim," dedi Sançiça, "efendim, alın beni, atınızın terkisinde götürün. Ben babamı görmeye seve seve giderim."

"Valilerin kızları yollarda tek başlarına seyahat etmezler. İllaki arabalarla, tahtırevanlarla, yanlarında bir dolu hizmetkârların eşliğinde giderler."

"Yüce Tanrım," diye yanıt verdi Sancha, "ben arabayla nasıl gidersem merkep sırtında da öyle rahat giderim. Siz de beni ne hanım evladı yaptınız öyle!"

"Suz, kız," dedi Teresa, "senin ne dediğinden haberin yok. Bu beyefendi doğru söylüyor: şartlar, duruma göre değişir. Sancho olduğu zaman Sancha'ydın, vali olduğu zaman hanım oldun. Bilmem anlatabildim mi."

"Senyora Teresa, zannettiğinizden de fazlasını söylediniz, efendim," dedi uşak. "Şimdi bana yiyecek bir şeyler verin, sonra da derhal vedalaşalım, zira bu akşam yola çıkmak niyetindeyim."

Bunun üzerine rahip dedi ki:

"Zatıaliniz gelin benimle birlikte yemek yiyin. Teresa hanımefendi böyle harikulade bir konuğu ağırlamak istiyor, ama imkânı elvermez."

Uşak önce teklifi reddetti, fakat sonra kendi iyiliği için kabul etmek durumunda kaldı. Rahip ise kendisini memnuniyetle ağırladı, zira Don Quijote ve kahramanlıkları konusunda gönlünce soru sorabilecek fırsatı elde etmişti.

Bakaloryalı ise Teresa'nın adına mektuplara cevap yazmayı teklif etti. Ancak Teresa, bakaloryalının kendi işlerine karışmasını istemedi, adamı biraz alaycı buluyordu. Onun yerine yazı yazmayı

---

* Operibus credite, et non verbis: Lafa değil yapılan işe inanın, anlamında Yuhanna İncili'ne dayanan bir söz. çn.

bilen ufak bir rahip yardımcısına bir parça çörekle iki yumurta verip ona yazdırdı. Çocuk biri kocasına, diğeri düşese olmak üzere iki mektup yazdı. Teresa'nın tek tek dikte ederek yazdırdığı bu mektupların, ileride de görüleceği üzere, bu müthiş hikâyede geçen diğer mektuplardan aşağı kalır yanı yoktu.

ELLİ BİRİNCİ BÖLÜM

Sancho Panza'nın valiliğinin devamına ve buna benzer diğer güzel olaylara dair

Valinin devriyeye çıktığı geceyi takip eden gün ağardı. o geceyi gözünü kırpmadan geçirmiş, çünkü kılık değiştirmiş genç kızın yüzü, cazibesi ve güzelliği gece boyunca bütün zihnini meşgul etmişti. Kâhya ise aynı gece sabaha kadar Sancho Panza'nın hem sözlerini hem yapuklarını, efendilerine yazmakla uğraşmıştı. Yaptıkları

kadar söyledikleri karşısında da şaşkına dönmüştü, zira sözleri ve eylemlerinin içinde kurnazlık ve ahmaklık hep bir aradaydı.

Saygıdeğer vali nihayet uyanıp kalktı ve Doktor Pedro Recio'nun emri üzerine biraz meyve pestili ve dört yudum soğuk suyla kahvaltısını etti. Sancho'ya kalsa bir parça ekmekle bir salkım üzümü tercih ederdi, ama meselenin onun ne istediğinden çok bir mecburiyet meselesi olduğunu görünce yürek sızısı ve mide ağrısıyla da olsa durumu kabullendi. Ne de olsa Pedro Recio, kendisini hafif ve hassas bir diyetin zekâyı canlandırdığına ikna etmişti. Yalnızca bedenen değil zihnen de çalışılması gereken görev ve konumlara getirilmiş kimseler için böyle bir beslenme şekli en uygunuydu.

İşte Sancho bu safsatalar yüzünden açlığını bastırıyordu. Hem de öyle bir açlıktı ki bir yandan valiliğe de, valiliği kendisine veren kişiye de sövüp sayıyordu. Ne var ki açlığına ve meyve pestillerine rağmen o gün de yargıçlık yapmaya karar verdi. Karşısına maruzatıyla çıkan ilk kişi bir yabancı oldu. Bu dava görülürken kâhya ve yine diğer görevliler de orada hazır bulunmaktaydı. Davacının talebi şöyleydi:

"Efendim, bir senyorluğun topraklarını ikiye bölen geniş bir nehir var. Lütfen çok dikkatle dinleyin efendim, çünkü çok mühim ve zor bir mesele bu. İşte bu dediğim nehrin üzerinde bir köprü vardı. Köprünün sonunda ise bir darağacı, bir de mahkeme gibi bir yer vardı; genelde dört yargıç burada oturur ve nehrin, köprünün ve senyorluğun sahibinin koyduğu kanunları uygularlardı. Kanunlar ise şu şekildeydi: 'Eğer birisi bu köprünün bir başından öbürüne geçecek olursa, nereye ve ne amaçla gittiği bilgisini yeminiyle birlikte beyan etmek zorundadır. Doğru beyanda bulunursa geçmesine izin verilir; yalan söylerse hemen orada bulunan darağacına asılmak suretiyle sorgusuz sualsiz idam edilir.' Bu kanunu ve vereceği ağır hükmü bilmelerine rağmen pek çok kişi köprüden geçiyordu; ama verdikleri beyanda doğruyu söyledikleri kolayca anlaşıldığı için yargıçlar serbestçe geçmelerine izin veriyordu. Bir gün adamın biri yemin ettikten sonra sırf bu yemini ettiği için, başka hiçbir sebep olmaksızın, orada bulunan darağacında asılarak öleceğini söyledi. Yargıçlar kafa kafaya verip adamın beyanı üzerine düşündüler ve sonunda dediler ki: 'Eğer bu adamın serbestçe geçmesine izin verirsek, o halde yemininde ya-

lan söylemiş olacak. Bu durumda kanuna göre ölmesi gerekir. Ama asarsak da o darağacında ölmüş olacağı için yemininde doğru beyanda bulunmuş olacak. Bu durumda yine aynı kanuna göre serbest kalması gerekir.' Saygıdeğer vali, yargıçların bu adama ne yapmaları gerektiği konusunda zatıalinizе danışılıyor; kendileri hâlâ şaşkınlık ve kararsızlık içindeler. Zatıalinizin keskin ve engin zekâsından haberleri olduğundan sizden böyle çetrefilli ve muammalı bir mesele üzerindeki görüşlerinizi vermenizi rica etmem için gönderdiler.

Sancho buna şu yanıtı verdi:

"Açıkçası sizi bana gönderen o yargıç beyefendilerin bu zahmete girmelerinin hiç de lüzumu yokmuş; zira ben keskin zekâlıdan çok şapşal biri sayılırım. Ama siz yine de şu meseleyi bana anlayacağım şekilde bir defa daha anlatın; belli olmaz, belki hedefi vuracağım tutar."

Davacı başta söylediklerini yineledikten sonra Sancho dedi ki:

"Bana öyle geliyor ki ben bu meseleyi bir çırpıda çözerim. Şöyle ki: Bu adam darağacında öleceğine yemin ediyor. Eğer orada ölürse doğruyu söylemiş oluyor ve kanunen serbest kalması, köprüden geçebilmesi gerekiyor. Asmazsanız da yalan söylemiş oluyor ve yine aynı kanundan dolayı asılmayı hak ediyor."

"Aynen sizin söylediğiniz gibi, sayın vali," dedi elçi. "Meselenin baştan aşağı anlaşıldığına hiç şüphe yok."

"O halde ben de diyorum ki," diye yanıtlamaya girişti Sancho, "bu adamın doğruyu söyleyen kısmının geçmesine izin verilsin, yalan söyleyen kısmı ise asılsın. Bu şekilde geçiş şartlarının hepsi harfiyen yerine getirilmiş oluyor."

"Fakat, sayın vali," diye karşılık verdi davacı, "bu durumda adamın yalancı ve dürüst diye parçalara ayrılması gerekir. Parçalara ayrılırsa mecburen ölmüş olacak. O zaman kanunun hiçbir gerekliliğini yerine getirilemez; halbuki kanuna katiyen uyulması şart."

"Gelin şöyle, sevgili kardeşim," diye yanıtladı Sancho, "şimdi ben andavalın teki değilsem, sizin bahsettiğiniz bu yolcunun ölmesi için ne kadar sebep varsa yaşayıp köprüden geçmesi için de o kadar sebep var. Zira doğrulukla kurtulduğu zaman yine yalanla mahkûm oluyor nasılsa. Hâl böyleyken ki öyle, siz gidin, sizi bana gönderen o beyefendilere deyin ki madem adamı serbest bırakmakla mahkûm etmek

arasında bir denge söz konusu, o halde salsınlar, gitsin. Neticede iyilik yapmak kötülük yapmaktan her zaman daha çok takdir toplar. İmza atmasını bilsem, bunun altına imzamı bile atardım. Bunlar benim kendi sözlerim değil, bu adaya vali olmak üzere yola çıkmadan önceki gece efendim Don Quijote'nin bana verdiği nasihatlerden biri aklıma geldi sadece: Ne zaman ki bir hususta adalet şüpheye düşer, o zaman bir adım durup merhametten yana seçim yapmalıymışım. Tanrı da şu anda bana bunu hatırlattı ki bu duruma cuk oturuyor."

"Doğru," diye yanıtladı kâhya, "üstelik bana kalırsa Lakonyalıların kanun koyucusu Likurgus olsa büyük Sancho Panza'nınkinden daha iyi bir hüküm veremezdi. Bu sabahlık mahkeme burada kapansın. Ben de gidip sayın valinin istediği gibi bir yemek hazırlanması için talimat vereyim."

"Ben de onu istiyorum zaten, alavere dalavere olmasın," dedi Sancho. "Siz bana yemek verin, ondan sonra davalar, talepler varsın, yağmur gibi yağsın üstüme; ben hepsini bir çırpıda hallediveririm."

Kâhya sözünü tuttu; böyle akıllı bir valiyi açlıktan öldürmek vicdanına sığmazdı. Zaten o gece kendisine oynamakla görevlendirilmiş olduğu son oyunu da oynadıktan sonra bu işi burada bitirmek niyetindeydi.

Böylece Sancho o gün Doktor Tirteafuera'nın kuralları ve özdeyişlerine karşı gelerek yemeğini yedikten sonra sofra kaldırıldığı sırada bir haberci elinde Don Quijote'den valiye yazılmış bir mektupla içeri girdi. Sancho sekretere mektubu okumasını emretti, hatta eğer mektupta gizli saklı bir şey yazmıyorsa yüksek sesle okumasını söyledi. Sekreter söyleneni yaptı ve mektubu şöyle bir gözden geçirdikten sonra şöyle dedi:

"Pekâlâ yüksek sesle okunabilir, zira Sayın Don Quijote'nin zatınalinize yazdıkları basılıp altın harflerle kayda geçirilmeyi hak ediyor. Mektup şöyle:"

La Manchalı Don Quijote'den Barataria Adası Valisi Sancho Panza'ya mektup

Dostum Sancho, ben burada senin kırdığın potların, yaptığın münasebetsizliklerin haberlerini beklerken, akıllıca davranışlarının

haberlerini duydum. Bunların hepsi için yoksulları çöplükten çekip çıkarmasını, ahmaklara akıl vermesini bilen Tanrı'ya binlerce kez şükrettim. Diyorlar ki valiliği insan gibi yönetiyor, ama insanlığına gelince hayvanmışsın gibi mütevazı davranıyormuşsun. Şunu bilmeni isterim ki, Sancho, görevin yetkisi sebebiyle pek çok defa yüreğindeki alçakgönüllülüğe zıt gitmek daha iyidir, hatta gereklidir. Zira mühim görevlerin başına getirilen kişinin giyim kuşamı mütevazı tabiatının eğilimlerine göre değil, görevinin gerektirdiklerine uygun şekilde olmalıdır. İyi giyin, şunu bil ki süslenip püslenmiş bir sopa, sopaya benzemez. İncik boncuk tak veya yargıç konumundayken asker gibi giyin demiyorum. Ama kılığın görevinin gerektirdiği gibi olmalı; yeter ki temiz ve düzgün olsun.

Yönettiğin halkın gönlünü kazanmak için yapman gerekenlerin içinde şu iki şey bulunuyor. İlki herkesle iyi geçinmek, gerçi sana bunu geçen sefer söylemiştim. İkincisi ise yiyeceklerin bol olmasını sağlamak; yoksulların yüreğini en çok paralayan şey açlık ve pahalılıktır.

Çok fazla ferman çıkarma; çıkarırsan da düzgün olsunlar. Ama her şeyden önemlisi de dinlenip riayet edilmeleridir. Fermanlar dinlenmedikten sonra çıkarılmasalar da olur, aynı şey. Prensin bu fermanları çıkaracak kadar akıl ve yetki sahibi olduğunu düşünmezler de bunlara riayet edilmesini sağlayacak cesareti olmadığını düşünürler. Kanunlar halkı korkutur, ama uygulanmazsa kurbağaların kralı tomruğa benzer: kurbağalar başta bu tomruk parçasından korkmuşlardı, ama zamanla küçümseyip üzerine binmişlerdi.*

Erdemlerden yana baba gibi, kötülüklerden yana üvey baba gibi davran. Her zaman sert de olma, yumuşak da; bu iki aşırı ucun arasındaki orta yeri bul, aklın yolu buradadır. Hapishaneleri, kesimhaneleri ve pazar meydanlarını ziyaret et; böyle yerlerde valinin bulunması çok önemlidir. Böylece tez zamanda salınmayı ümit eden

---

Ezop Masalları'ndaki 66 numaralı masala gönderme yapıyor. Bu masalda kurbağalar Zeus'tan kendilerine bir kral göndermesini isterler; Zeus onlara bir tahta parçası gönderir, dereye atar. Kurbağalar önce atılan tahta parçasının çıkardığı gürültüden korkarlar, ama sonra yerinden kımıldamadığını görünce üzerine çıkar, küçümserler çn.

mahpusları avutmuş olur, valinin yanında kantarı eşit tutan kasaplara korku salar, yine aynı sebeple pazarcı kadınları ürkütürsün. Gerçekte öyle olsan bile –ki sanmıyorum– asla açgözlü, zampara ya da obur gözükme; çünkü o zaman halk ve zaaflarının farkına varan diğer kimseler sana saldırır ve neyin var neyin yoksa hepsini kaybettirene kadar peşini bırakmazlar.

Valilik görevine başlamak üzere yola çıkmadan önce sana yazılı olarak vermiş bulunduğum nasihatleri tekrar gözden geçir. Bu nasihatlere uyduğun takdirde, valilerin adım başı karşılaştıkları sıkıntı ve zorlukların üstesinden gelmene yardımcı olduklarını göreceksin. Efendilerine yaz ve kendilerine ne kadar müteşekkir olduğunu göster; nankörlük, kibrin evladı sayıldığı gibi bilinen günahların en büyüklerinden biridir. Kendisine iyilik edenlere karşı minnettarlık duyan kişi de sürekli iyilik gördüğü Tanrı'ya karşı da minnettar olacağını göstermiş olur.

Düşes hanımefendi, karın Teresa Panza'ya bir elçiyle birlikte kıyafetini ve başka bir hediye daha gönderdi. Şimdilik gelecek cevabı bekliyoruz.

Ben, burnuma pek de iyi gelmeyen bir tırmalama hadisesinden dolayı bir süredir hafif rahatsızdım. Ama zararı yok; bana kötülük eden büyücüler varsa, savunmama koşacak olanları da vardır elbet.

Şu an yanında bulunan kâhyanın senin de şüphelendiğin üzere Kontes Trifaldi olaylarıyla bir ilgisi olup olmadığını bana haber et. Yine başına gelen diğer her şeyi de bana tek tek haber verirsin, aramızdaki mesafe epey kısa. Zaten ben de yaşadığım bu tembel işi hayatı yakında bırakmayı düşünüyorum, zira dünyaya bunun için gelmedim ben.

Burada dük ve düşesin gözünden düşmeme sebep olacak bir hadise geldi başıma. Bu durum beni üzüyor, ama aslında bir yandan çok da aldırmıyorum, zira nihayetinde ben onların istediğini değil, kendi mesleğimin gerektirdiklerini yapmak zorundayım. Yaygın bir deyişle ifade edecek olursak: Amicus Plato, sed magis amica veritas.*

---

* Platon dostumdur, ama hakikat daha yakın dostumdur. Saygı gösterilmesi gereken kişiyi rahatsız edebilecek bir şey yapılması gerektiği zaman söylenen bir söz. ç.n.

Burasını Latince söylüyorum, çünkü artık vali olduğuna göre Latinceyi öğrenmişsindir diye düşünüyorum. Tanrı'ya emanet ol; kimsenin sana acımasına müsaade etmesin.

Dostun,
La Manchalı Don Quijote.

Sancho mektubu büyük bir dikkatle dinledi. Mektup, tüm dinleyenler tarafından takdir toplamış, pek akıllıca sözler barındırdığına kanaat getirilmişti. Sancho masadan kaldı, sekreteri yanına çağırdı ve ikisi birlikte Sancho'nun odasına kapandılar. Hiç vakit kaybetmeden efendisi Don Quijote'ye cevap göndermek istiyordu. Bunun üzerine sekreterine kendisine söylediklerinin hepsini, tek kelime dahi değiştirmeden, noktasına virgülüne kadar olduğu gibi kâğıda geçirmesini söyledi ve sekreter de söyleneni yaptı. Cevap mektubu şu şekildeydi:

Sancho Panza'dan La Manchalı Don Quijote'ye Mektup

Buradaki görevimin verdiği sorumluluk öyle büyük ki ne başımı kaşıyacak ne tırnaklarımı kesecek vaktim yok; öyle uzadılar ki dua edelim Tanrı bulsun bir çaresini. Canım efendim, size bu açıklamayı yapıyorum ki zatıaliniz bugüne kadar halimin iyi mi kötü mü olduğuna dair bir haber etmediğim için meraklanmasın; bu valilikte halim öyle bir hâl ki sizinle ıssız yabanlarda gezerkenkinden daha çok açlık çekiyorum.

Geçen gün efendim dükten bir mektup aldım; bu adaya beni öldürmek niyetinde olan birtakım casuslar sızmış. Bense burada şimdiye kadar buraya gelen valileri öldürsün diye maaşa bağlanmış bir doktordan başkasını yakalayamadım. İsmi Doktor Pedro Recio, memleketi Tirteafuera. Bu adamın elinde ölmekten korkmakta ne kadar haklıyım, isminden de anlayacaksınız işte! Bu doktor zat, hastalık çıkınca bunları iyileştirmemekle, gelmesinler diye baştan tedbirini almakla övünüyor: Kullandığı ilaç ise diyet, diyet, diyet, insanda bir deri bir kemik bırakıncaya kadar hababam diyet! Sanki zayıflık, hummadan daha kötü bir illet değilmiş gibi! Kısacası beni açlıktan öldürmeye kararlı, ama ben sıkıntımdan ölüyorum. Hal-

buki ben bu valiliğe sıcak yemekler yemeye, soğuk içkiler içmeye, Hollanda bezlerinden çarşaflara sarınıp kuştüyü yataklarda yatmaya gelmiştim, ama sanki keşişmişim gibi kefaret ödemeye gelmişim aslında. Kendi isteğimle de yapmadığım için sanıyorum sonunda şeytan alacak canımı.

Şimdiye kadar ne bir ücret aldım ne rüşvet; bunu neye yorayım, bilemiyorum. Çünkü burada bana söylediklerine göre halk, bu adaya gelen valilere adaya adım atmadan önce bir dolu para hibe eder ya da borç verirmiş. Yalnızca burada değil, bütün valiliklerde geçerli bir âdetmiş bu.

Dün gece devriye gezerken oğlan kılığına girmiş güzeller güzeli bir kızla, bir de onun kadın kılığına girmiş erkek kardeşine rastladım. Benim başhizmetkârım kıza âşık oldu ve bana söylediğine göre kızı hayalince kendine eş seçti bile. Eh, ben de oğlanı damat belledim. Bugün ikimiz bir araya gelip fikrimizi bu ikisinin babasına açacağız. Diego de la Llana adlı biriymiş; epey soylu, eski Hıristiyanlardanmış.

Zatıalinizin bana öğütlediği üzere pazar yerlerini gezip ziyaret ediyorum. Dün taze fındık satan bir kadın vardı; bir baktım, bir kile taze fındığın arasına bir kile buruşuk, kuru, bayat fındık karıştırmış. Bütün fındıklara el koyup hepsini yetim çocuklara dağıttım; onlar iyisini kötüsünden ayırmasını bilir. Kadını da on beş gün boyunca pazar yerine girmekten men ettim. Yiğitçe bir davranış sergilediğimi söylediler. Zatıalinize şunu söylemek isterim ki burada pazarcı kadınlardan kötü insan bulunmadığı söyleniyor; hepsi utanmaz, insafsız, cüretkâr insanlarmış. Ben de başka kasabalarda gördüğüm kadarıyla buna katılıyorum aslında.

Sevgili düşes hanımefendinin karım Teresa Panza'ya mektup yazıp zatıalinizin bahsettiği hediyeyi göndermesi meselesine ise fevkalade memnun oldum. Vakti gelince minnettarlığımı göstereceğim. Zatıaliniz benim adıma kendilerinin ellerinden öpün ve icraatımdan da göreceği üzere, itimadını boşa çıkarmayacağımı söyleyin.

Zatıalinizin efendilerim dük ve düşesle zıt düşmesini istemem; zira sizin onlara karşı öfkelenmeniz muhakkak benim zararıma olur. Ayrıca bana minnettarlık göstermemi nasihat eden zatıalinizin size bunca

lütufta bulunmuş, şatolarında sizi o kadar güzel ağırlamış kimselere karşı minnet göstermemeniz hiç iyi olmaz.

Şu tırmalama işinden hiçbir şey anlamadım, ama zatıalinizle uğraşan kötü büyücülerin ettiği kötülüklerden biridir herhalde diye düşünüyorum. Buluştuğumuzda hepsini öğrenirim.

Zatıalinize bir şey göndermek isterdim, fakat ne göndereceğimi bilemiyorum; olsa olsa bu adada yapılan şu ilginç kamış borulardan gönderebilirim. Ama bu görevde devam edersem illaki bir yolunu bulur, size bir şey gönderirim.

Eğer karın Teresa Panza bana mektup yazarsa, zatıaliniz ulağın parasını ödeyip mektubu bana göndertin. Evimin, karımın, çocuklarımın halinden hatırından bir haber almak için yanıp tutuşuyorum. Artık Tanrı zatıalinizi kötü niyetli büyücülerden kurtarsın, beni de bu valilikten sağ salim çıkarsın; gerçi hiç zannetmiyorum, zira Doktor Pedro Recio'nun bana ettiği muameleye bakacak olursak buradan ancak ölüm çıkacak gibi duruyor.

Zatıalinizin hizmetkârı,
Vali Sancho Panza

Sekreter mektubu katlar katlamaz haberciyi yolladı. Ardından Sancho'ya bu oyunları oynayan diğerleriyle bir araya gelip valilik işini nasıl sona erdireceklerini konuştular. Sancho o gün öğleden sonrayı, ada zannettiği bölgenin yönetimiyle ilgili birtakım düzenlemelerle yaparak geçirdi. Malların toptan alınıp vurgunculuk yapılmasını yasakladı. Adaya her yerden şarap getirilmesine izin verdi, ancak nereden geldiğinin beyan edilmesini şart koştu. Böylece değerine, kalitesine ve meşhurluğuna göre bir fiyat biçilecek, şaraba su katan veya adını değiştiren, bunun cezasını hayatıyla ödeyecekti.

Bütün kundura işi malların fiyatları, bilhassa da Sancho'nun fahiş bulduğu ayakkabı fiyatlarını dü-

şürdü. Hizmetkârların ücretlerini de belli bir rakamda sabitledi; zira bu ücretler de gitgide akıl almaz boyutlara erişiyordu. Gece veya gündüz fark etmeksizin, şehvet uyandırıcı, bayağı şarkılar söyleyenlere ağır cezalar getirdi. Körlerin, gerçekliğini ispatlayacak delilleri olmadığı sürece mucizeler anlatan şarkılar, şiirler okumalarını yasakladı. Körlerin şarkılarında anlattıkları mucizelerin çoğu ona sahte geldiği için gerçek mucizelerin itibarına zarar verdiklerini düşünüyordu.

Yoksullar için bir muhafızlık birimi kurdu; kurumun görevi yoksulları rahatsız etmek değil, gerçekten yoksul olup olmadıklarını incelemekti. Sahte çolaklık kisvesi altında pek çok hırsız kol, sahte yara kisvesi altında ise pek çok sağlıklı ayyaş ortalıkla fink atmaktaydı. Velhasılıkelam öyle düzgün emirler verdi ki aldığı bütün kararlar bugün bile orada hâlâ uygulanmaya devam eder ve bunlara büyük vali Sancho Panza kanunları denir.

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM

İkinci Acılı ya da Kaygılı Kalfa, namıdiğer Donya Rodriguez serüveni anlatılır

Cide Hamete'nin anlattığına göre Don Quijote artık kedi tırmığı yaralarından tamamen kurtulmuştu ve artık o şatoda sürdürmekte olduğu hayatın, icra ettiği şövalyelik mesleğiyle hiç bağdaşmadığını düşünmekteydi. Bu nedenle dük ve düşesten Zaragoza'ya doğru yola çıkmak için müsaade istemeye karar verdi. Bu şehirde yapılan kutlamaların vakti yaklaşmaktaydı ve orada bu tür eğlencelerin ödülü olan savaş zırhını kazanmak niyetindeydi.

Bir gün dük ve düşesle birlikte masada otururken tam kararını eyleme geçirip izin isteyeceği sırada, şu işe bakın ki birdenbire büyük salonun kapısından iki kadın içeri girdi. Daha sonra görüldüğü üzere bu kadınlar baştan ayağa matem kıyafetlerine bürünmüşlerdi. İçlerinden biri Don Quijote'nin yanına kadar geldi, kendini boylu boyunca yere attı ve Don Quijote'nin ayaklarına kapandı. Bir yandan ö

acıklı, öyle derin, öyle hüzünlü şekilde figan ediyordu ki etrafta onu izleyip inlemelerini işiten herkesi bir tedirginlik kapladı. Dük ve düşes bunun hizmetkârlarının Don Quijote'ye oynadığı bir oyun olduğunu düşünmelerine rağmen kadının nasıl içli içli göz yaşı döktüğünü, nasıl yürekten ağladığını görünce şaşırıp şüpheye düştüler. Sonunda Don Quijote kadının haline acıdı ve kendisini yerden kaldırdıktan sonra o gözyaşlarına boğulmuş yüzünü açıp göstermesini rica etti.

Kadın kendisinden istenen ricayı yerine getirerek hiç kimsenin hayatta tahmin edemeyeceği bir şeyi ortaya döküverdi; bu kadının yüzü, evin kalfası Donya Rodriguez'in yüzüydü. Yine matem kıyafetlerinde yanında gelen diğeri de zengin çiftçinin oğlu tarafından kandırılmış kızıydı. Kızı tanıyan herkes şaşkına döndü, ama en çok şaşıranlar dük ve düşes oldular. Kızın saf bir ahmağın teki olduğunu düşünüyorlardı, ama böyle çılgınlıklara kalkışacağını hiç düşünmezlerdi. Sonunda Donya Rodriguez dük ve düşese dönerek dedi ki:

"Zatialilerinizden beni bu beyefendiyle biraz baş başa bırakma lütfunu rica edeceğim, zira kötü niyetli bir alçağın cüretkârlığının beni içine soktuğu bu durumdan çıkabilmem için böylesi daha iyi olur."

Dük, kendi adına müsaade verdiğini, Don Quijote'yle gidip istediği kadar konuşabileceğini söyledi. Bunun üzerine kadın Don Quijote'ye dönerek kendisine şunları söyledi:

"Yiğit şövalye, size günler öncesinde gelip kötü kalpli bir çiftçini şurada duran sevgili, bir tanecik kızıma ettiği haksızlık ve hainliği anlatmıştım. Siz de bana onun tarafında yer alıp kendisine yapılan kötülüğü düzelteceğinize söz vermiştiniz. Şimdi ise işittiğime göre bu şatodan ayrılmak, Tanrı'nın size lütfedeceği güzel maceraların peşine düşmek istiyormuşsunuz. Bu nedenle sizden ricam, yollara düşmeden önce bu namussuz köylünün karşısına çıkmanız ve kızımı baştan çıkarmadan önce kendisine verdiği evlilik sözünü yerine getirmesini sağlamanızdır. Zira efendim dükün bana adalet sağlayacağını ummak, karaağaçtan armut beklemek olur; bunun sebebini zatıalinize mahrem bir konuşmamızda açıklamıştım. Tanrı efendimiz size sağlık versin, bizi de unutmasın."

Don Quijote bu sözlere büyük bir ağırbaşlılık ve resmiyetle cevap verdi:

"Sevgili kalfa, gözyaşlarınızı dindirin ya da daha doğrusu, silin ve iç çekişlerinizi de başka bir vakte saklayın, zira ben kızınızın mahvını düzeltme görevini kendi üzerime alıyorum. Âşıkların sözlerine böyle hemen inanmasaymış kendisi için daha iyi olurmuş, zira bu sözler çok büyük çoğunlukla kolayca verilir, ama yerine getirilmeleri epey güçtür. Bu durumda ben efendim dükün de müsaadesiyle, derhal yola çıkıp bu ahlaksız serserinin peşine düşeceğim, onu bulacağım, kendisine meydan okuyacağım ve sözünü yerine getirmeyi reddettiği an canını alacağım. Zira benim mesleğimin ilk amacı mütevazı davrananları bağışlamak ve bilgiçlik taslayanları cezalandırmak, yani sıkıntıda olanın yardımına koşmak ve zalimlerin canına okumaktır."

"Zatıalinizin bu sevgili kalfa hanımın şikâyet ettiği köylünün peşine bizzat düşmenize lüzum yok," diye yanıt verdi dük, "keza karşısına çıkmak için benden müsaade istemenize de gerek yok. Ben kendisini meydan okunmuş sayıyor, bundan haberi olmasının sorumluluğunu üzerime alıyorum. Düello davetini kabul edecek, benim bu şatoma bizzat gelip karşılığını kendisi verecek. Bu tür karşılaşmalarda uyulması gereken koşulları burada oluşturarak iki tarafa da adil dövüş imkânı sağlayacağım. Yine kendi senyorluk topraklarında dövüşecek olanlara alan sağlayan tüm prenslerin sağlamakla yükümlü olduğu adalet koşullarını da sağlayacağım."

"O halde zatıalinizin sunduğu bu güvence ve müsaade sayesinde," diye karşılık verdi Don Quijote, "bu sefere mahsus asilzadeliğimi bir kenara bırakıyor, bu kötü adamın seviyesine iniyorum. Kendimi soyumun dengi olmayan bu şahısla aynı seviyeye çekiyorum ki benimle düelloya girebilsin. Bu nedenle şu anda burada bulunmuyor olsa da bu zavallı kızcağızı kirlettiği için kendisini düelloya davet ediyor ve meydan okuduğumu açıklıyorum. Bir zamanlar bakire olan bu genç kız, artık onun kabahati yüzünden bakire değil. Ya kendisiyle evlenme sözünü yerine getirecek ya da bu çarpışmada canını verecek."

Ardından bir eldivenini çıkarıp salonun ortasına fırlattı. Dük, eldiveni yerden aldı ve biraz evvel de söylediği gibi, vasalı adına bu düello davetini kabul ettiğini söyledi. Düellonun tarihini altı gün sonrası, meydanını o şatonun avlusu, silahları ise geleneksel şövalye silahları olan mızrak, kalkan, zırh ve diğer teferruat şeklinde belirledi. Tarafların üzerinde herhangi bir kutsal emanet, muska veya tılsım taşımadıkları hakemler tarafından tetkik edildikten sonra onay verilecekti.

"Fakat her şeyden önce bu sevgili kalfa hanım ile yaramaz genç kızımızın adalet taleplerini Senyor Don Quijote'nin ellerine teslim etmeleri şart. Aksi halde hiçbir şey yapılamayacağı gibi bu düello da gerektiği şekilde yerine getirilemeyecektir."

"Ben teslim ediyorum," dedi kalfa.

"Ben de ediyorum," diye ekledi kızı. Gözleri yaşla dolu, utanç içinde ve ne yapacağını bilmez bir haldeydi.

Bu açıklama yapıldıktan sonra dük de mevzuyla ilgili ne yapacağına karar verdiğine göre matemli kadınlar salondan ayrıldılar. Düşes, o andan itibaren bu kadınların evin hizmetçileri değil, evine adalet aramaya gelmiş feleğe talim hanımlar olarak muamele görmesini emretti. Bunun üzerine kendilerine ayrı oda tesis edildi ve evin yabancısıymışlar gibi hizmet gösterildi. Diğer kadın hizmetçiler bu duruma çok öfkelendiler, zira Donya Rodriguez ile rezil kızının bu saçmalıkları ve yüzsüzlükleri nereye varacak diye düşünüyorlardı.

Tam bu sırada ziyafetin keyfine keyif katmak, bu güzel akşam yemeğine harika bir son vermek için bir de bakın salona kim girdi:

Sancho Panza'nın karısı Teresa Panza'ya mektupları ve hediyeleri götüren uşağın ta kendisi. Yolculuğu sırasında başına neler geldiğini öğrenmek için can atmakta olan dük ve düşes, uşağın gelişine pek sevindiler ve sordular. Uşak ise buna herkesin içinde yanıt veremeyeceğini, zaten birkaç kısa kelimeyle anlatılacak şeyler olmadığını söyledi. Zatıalilerinden bunu baş başa kaldıkları bir zamana bırakmalarını rica etti; bu sırada elindeki mektuplarla oyalanabilirlerdi. İki mektubu da çıkarıp düşese uzattı. Birinin adres kısmında şöyle yazıyordu: Falan filan düşes hanımefendiye mektup, nereden bilmiyorum. Diğerinde ise şu kelimeler yazılıydı: Barataria Adası Valisi kocam Sancho Panza'ya, Tanrı ona benden uzun ömür versin. Hani derler ya, düşes kabına sığamıyor, bir an önce mektubu okumak istiyordu. Kâğıdı açtı, önce mektubu kendi içinden okudu, sonra dükün ve geri kalanların da duyacağı şekilde dışından okumasına mani olacak bir şey olmadığını görünce okumaya başladı:

Teresa Panza'dan Düşese mektup

Sevgili hanımefendiciğim, zatıalinizin bana yazmış olduğu mektuptan büyük mutluluk duydum; gerçekten çok hoşuma gitti. Mercan kolye çok güzel, yine kocamın av kıyafetinin de ondan aşağı kalır yanı yok. Zatıalinizin eşim Sancho'yu vali yaptığınızın haberi bütün köyde büyük bir memnuniyetle karşılandı. Gerçi buna inanmayanlar da var; en başta da başta rahip efendi ve Üstat Berber Nicolas ve bakaloryalı Sanson Carrasco geliyor, ama bana hava hoş. Gerçek böyle olduktan sonra, ki öyle, isteyen istediğini söylesin. Aslında doğrusunu söylemek gerekirse, mercanlarla av kıyafeti gelmeseydi ben de inanmazdım, çünkü bizim köyde herkes kocamı ahmağın teki bilir. Bir keçi sürüsünden başka bir şeyi güdebileceğini düşünmezler. Yüce Tanrım ona çoluğunun çocuğunun ihtiyacına göre kılavuz olsun.

Bendeniz ise, sevgili hanımefendiciğim, zatıalinizin de müsaadesiyle bu güzel fırsattan yararlanarak saraya gidip kendime bir araba ayarlamaya, zaten beni kıskanmakta olan kem gözleri hasetlerinden çatlatmaya kesin karar verdim. Bu nedenle zatıalinizden rica ediyorum, kocama bana biraz para göndermesi emrini verin. Şöyle yüklüce de bir miktar olsun, çünkü sarayda masraflar epey ağır oluyor. Ekmek bir

riyale, etin libresi otuz maravediye çıkıyor, akıl alacak şey değil. Eğer gitmemi istemiyorsa da tez elden haber versin, çünkü ayaklarım yola çıkacağım diye yerinde duramıyor. Arkadaşlarım, komşularım hep diyor ki eğer kızımla ben sarayda kasıla kasıla, caka sata sata gezersek, ben kocamdan dolayı tanınacağıma, esas kocam benim sayemde daha çok tanınırmış. Eh, illaki soracaklar: 'Bu arabayla gezen hanımlar da kim?' diye. Sonra tabii hizmetkârlarımdan biri şöyle cevap verir: 'Barataria Adası Valisi Sancho Panza'nın karısıyla kızı.' İşte Sancho böyle meşhur olur, ben hürmet görürüm, ondan sonra kimse tutamaz artık.

Bu sene köyde hiç meşe palamudu hasadı yapılmadığına öyle üzülüyorum ki. Yine de zatıaliniz hazretlerine iki okka kadar gönderiyorum; bunları ben ormana gidip bizzat topladım. Daha büyüklerini bulamadım; oysa isterdim ki şöyle devekuşu yumurtası kadar olsunlar.

Zatıaliniz bana yazmayı unutmasın. Ben cevap yazmayı kesinlikle ihmal etmem, sağlığımdan ve bu köyle ilgili haberiniz olması gereken ne varsa her şeyden haber ederim. Buradan Tanrı'ya dua ediyorum ki zatıalinizi korusun, beni de unutmasın. Kızım Sancha ile oğlum ellerinizden öperler.

Size mektup yazmaktansa zatıalinizi görmeyi isteyen
hizmetkârınız,
Teresa Panza.

Başka dük ve düşes olmak üzere, Teresa Panza'nın mektubunu dinleyenlerin hepsi duyduklarına çok memnun oldular. Düşes Don Quijote'ye, valiye gönderilen mektubu da açmalarının münasip kaçıp kaçmayacağını sordu; harikulade bir mektup olduğunu tahmin ediyordu. Don Quijote kendilerini memnun etmek için mektubu bizzat açacağını söyledi ve açtı. Mektupta şunlar yazıyordu:

Teresa Panza'dan kocası Sancho Panza'ya mektup

Canım, sevgili Sanchom, mektubunu aldım. Sana ant içiyor ve Katolik Hıristiyan yemini ediyorum ki bir an mutluluktan aklımı oynatmama ramak kalmıştı. Bak, kardeşim, sana şunu söyleyeyim: Senin vali olduğunu duyunca zevkten oracıkta gideriveceğim sandım. Sen

de biliyorsun, hani derler ya büyük acı kadar ani mutluluk da öldürür. Kızın Sancha hele sevincinden altına kaçırdı. Bana gönderdiğin kıyafet önümde, düşes hanımefendinin yolladığı kolye gerdanımda, mektuplar ellerimde, bunları getiren haberci yanı başımdaydı, ama bütün hepsine rağmen hâlâ elimle dokunduğum, gözümle gördüğüm her şeyi bir rüya zannediyordum, çünkü bir keçi çobanının adalara vali olacağını kim düşünebilir ki? Kardeşim, sen de zaten biliyorsun ki anam hep derdi çok şey görmek için çok yaşamak lazım diye. Böyle söylüyorum, çünkü daha çok yaşarsam daha çok şey görmek isterim, çünkü seni vergi tahsildarı veya mültezim olarak görene kadar durmaya niyetim yok. Bunlar öyle mesleklerdir ki kötüye kullananın canına okur okumasına, ama ne olursa olsun her zaman ellerinde bir para işler. Sevgili düşes hanımefendiciğim benim saraya gitme isteğimi sana iletir. O konuyu iyi düşün tart, bana ne istediğini haber et. O sarayda ben seni arabalarda gezerek onurlandırırım.

Rahip efendi, berber, bakaloryalı, hatta kilise zangocu bile vali olduğuna inanamıyor. Hepsinin bir hilebazlıktan ibaret olduğunu söylüyorlar. Değilse bile efendin Don Quijote'nin her işinde olduğu gibi bunlar da büyücülük işleriymiş. Sanson diyor ki gidip seni bulacak, valiliği kafandan çıkaracak, Don Quijote'nin kafasından da bu saçmalıkları atacakmış. Bense bütün bunlara yalnızca gülüyorum, mercan kolyeme bakıyorum ve senin kıyafetinden kızımıza yapacağım elbiseyi düşünüyorum.

Sevgili hanımefendim düşese biraz meşe palamudu gönderdim; keşke altın gönderebilseydim. O adada kullanılan şeylerse sen de bana birkaç sıra mercan gönder.

Bizim köyün havadisleri: Berrueca kızını beş para etmez bir ressama verdi. Adam köye ne iş çıkarsa yapmak için gelmişti. Köyün heyeti de Kral Hazretleri'nin nişanını belediye binasının kapısına boyasın diye emir verdi. Adam iki düka altını peşin olarak istedi, sekiz gün çalıştı, ama sonunda hiçbir iş yapmadı; böyle ıvır zıvırları resmedemezmiş. Parayı geri verdi ve bütün bunlara rağmen çalışkanlık sıfatı sayesinde dünya evine girdi. Ama doğrusu bugünlerde artık fırçayı bıraktı, eline bahçe küreği aldı, efendi gibi tarlaya gidiyor. Pedro de Lobo'nun oğlu ilk yeminini etti, yakında papaz olacak. Mingo Silvato'nun toru-

nu Minguilla bunu haber alınca kendisine evlilik sözü verdi diye gidip şikâyetçi oldu. Bazı şom ağızlılar kızın oğlandan gebe kaldığını söylüyor, ama oğlan katiyen reddediyor.

Bu sene zeytin vermedi, köyün hiçbir yerinde bir damla sirke de yok. Bir grup asker geldi geçti buradan; giderken de üç köylü kızını yanlarında götürdüler. Kim olduklarını söylemek istemiyorum, çünkü belki geri dönerler de iyisiyle kötüsüyle onları alacak kısmetleri çıkar yine de.

Sançiça dantel örüyor, her gün eline geçen temiz sekiz maravedisini bir kumbaraya atıp biriktiriyor ki çeyizine katkı olsun. Ama artık vali kızı olduğuna göre çalışmasına gerek kalmadan sen verirsin çeyizin masrafını. Meydandaki çeşme kurudu, teşhir direğine yıldırım düştü; Tanrı vere de hepsi birden oraya düşse keşke.

Mektubuma cevabınla birlikte saraya gitmem konusundaki kararını yazmanı bekliyorum. Tanrı sana benden uzun ya da benimki kadar ömür versin, çünkü seni bu dünyada bensiz bırakmak istemem.

Karın,
Teresa Panza

Mektuplar büyük takdir topladı, alkışlandı, kahkahalar attırdı, herkeste şaşkınlık uyandırdı. Hepsinin üzerine gece iyice taçlansın diye haberci geldi, Sancho'nun Don Quijote'ye gönderdiği mektubu getirdi. Bu mektup da yine herkesin içinde yüksek sesle okundu ve valinin deliliği konusunda herkeste şüphe uyandırdı.

Düşes, Sancho'nun köyünde olanları uşaktan dinlemek için salondan ayrıldı. Uşak bütün olan biteni en ufak ayrıntıyı dahi atlamadan bir bir anlattı. Meşe palamutlarıyla birlikte yine Teresa'nın gönderdiği peyniri de düşese verdi. Öyle güzel bir peynirdi ki Tronchon'un peynirlerinden iyiydi. Düşes bu hediyeyi memnuniyetle kabul ederken biz kendisini burada bırakacağız ve tüm adaların valiler valisi büyük Sancho Panza'nın valiliğinin nasıl sonlandığını anlatacağız.

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sancho Panza'nın valiliğinin meşakkatli sonu ve bitişi

"Bu hayatta her şeyin sonsuza kadar aynı durumda kalacağını düşünmek tuhaf bir düşünce şeklidir. Bilakis aslında her şey döngüler, daha doğrusu dolambaçlar halinde ilerliyor gibi. İlkbahar yazın gerisinden takip ediyor, yaz sonbaharın, sonbahar kışın, kış ise ilkbaharın; işte zaman böyle bir döngü içerisinde ilerleyip duruyor. Rüzgârı bile geride bırakarak kendi sonuna doğru koşan yalnızca insan hayatıdır; hiçbir yenilenme ümidi yoktur. Öteki hayatta belki, ama oranın da hiçbir ucu bucağı yoktur zaten." İşte Müslüman filozof Cide Hamete böyle söylüyor, çünkü pek çok kişi şimdiki hayatımızın kısalığı ve geçiciliğinin yanında, ardından beklenen ebedi hayatın sonsuzluğunu da inancın ışığı olmaksızın, yalnızca kendilerince doğal bir aydınlanma yoluyla kavramıştır. Gelgelelim yazarımızın bunu söylemesinin sebebi Sancho'nun valiliğinin bir çırpıda sona ermesi, bitmesi, buhar olup uçuvermesidir.

Kendisi valiliğinin yedinci gecesinde ne ekmeğe ne şaraba doyamamış, ama hüküm vermekten de, kanaat bildirmekten de, ferman buyurmaktan da emir yağdırmaktan da fena halde sıkılmış halde yatağında uzanmışken onca açlığına rağmen uykusuzluğundan dolayı tam göz kapakları kapanmaya başladığı sırada öyle büyük bir patırtı koptu, her taraftan çanlar öyle bir gürültüyle çalınmaya başladı ki

duyan bütün ada yerin dibine geçiyor zannederdi. Yatağın üzerinde doğruldu ve bunca curcunanın sebebinin ne olduğunu anlayabilecek mi diye dikkat kesilip dinlemeye başladı. Ancak anlamak şöyle dursun, bağırış çağırış ve çanların seslerine bir de davul ve borazan sesleri eklenince kafası iyice karıştı, korku ve şaşkınlık içinde kaldı. Ayağa kalktı, zemin nemli olduğu için ayağına bir çift terlik geçirdi ve üzerine bir sabahlık falan almadan odasının kapısından dışarı çıkmasıyla koridorun birinden yirmi kadar kişinin ellerinde yanan meşaleler ve kınından çıkmış kılıçlarıyla ona doğru gelmekte olduğunu gördü. Bir yandan da şöyle haykırıyorlardı:

"Silah başına, sayın vali, silah başına! Adanın her yanına düşman doldu; sizin beceriniz ve cesaretiniz olmazsa işimiz biter."

Bu gürültü, öfke ve kargaşa içinde Sancho'nun bulunduğu yere vardılar; Sancho duydukları ve gördükleri karşısında sersemlemiş, şaşkına dönmüştü. Güruh yanına varınca içlerinden biri dedi ki:

"Efendim, hem kendiniz hem de bu adanın kaybetmesini istemiyorsanız derhal silahlanın!"

"Ben neden silahlanıyormuşum?" diye yanıtladı Sancho. "Ne silahtan anlarım ne yardıma koşmaktan. Böyle şeyleri efendim Don Quijote'ye bırakmak en iyisi; o bütün işi çarçabuk halleder, her şeyi yoluna koyar. Ama yemin ediyorum ben anlamam bu didişmelerden."

"Aman sayın vali!" dedi bir diğeri. "Bu ne atalet? Zatıalinizin derhal zırh kuşanması gerek. Biz saldırı ve savunma silahlarını sizin için buraya getirdik. Meydana çıkın ve bize önderlik, kumandanlık edin. Neticede bizim valimiz sizsiniz, bu görev kanunen size düşüyor."

"Giydirin zırhlarımı öyleyse," diye yanıtladı Sancho.

Bunun üzerine yanlarında getirdikleri iki koca kalkanı çıkardıkları gibi hemen gömleğinin üstüne geçirdiler. Başka kıyafet giymesine müsaade etmeden bir kalkan önüne, diğeri arkasına gelecek şekilde yerleştirdiler. Kalkanın üzerindeki boşluklardan kollarını geçirdiler ve iplerle sıkı sıkı bağladılar. Her taraftan sarmalanmış halde direk gibi dimdik kaldı; ne dizlerini bükebiliyor ne bir adım öteye hareket edebiliyordu. Eline bir mızrak tutuşturdular, ayakta durabilmek için bu mızrağa dayandı. Bu hale soktuktan sonra yürümesini, onlara önderlik edip cesaret vermesini söylediler. Onun gibi bir lider kendi-

lerine kılavuzluk edip yol gösterdiği, önlerine ışık saçtığı sürece muhakkak her şeyi yoluna sokacaklardı.

"Hay benim uğursuz başım, nasıl yürüyeyim?" diye karşılık verdi Sancho. "Daha dizlerimin kapağını oynatamıyorum; bütün etlerime yapıştırdınız bu levhaları. Sizin yapmanız gereken beni kollarınıza alıp kale burçlarından birine götürmek; yere de bırakabilirsiniz, ayakta da dikilebilirim. Ben ondan sonra kaleyi bu mızrakla, olmadı kendi bedenimle savunurum."

"Haydi, sayın vali," dedi bir başkası, "sizi bu levhalardan ziyade korkunuz tutuyor. Haydi, yürüyün çabuk; kaybedilecek vakit yok. Düşman gittikçe çoğalmakta, sesler yükseliyor, tehlike yanıbaşınızda."

Bu uyarılar ve serzenişlerden üzerine zavallı vali hareket etmeyi denediyse de yere kapaklanıverdi; hatta öyle ağır şekilde düştü ki bütün kemiklerinin un ufak olduğunu sandı. Orada öylece kabuğunun altında bir kaplumbağa misali kalakaldı; iki tuzlama arasında kenara

atılmış bir domuz pastırmasına ya da kumsalda tersyüz edilmiş bir tekneye de benzetilebilirdi. Fakat etrafındaki şakacılar da düştüğünü görmelerine rağmen kendisine hiç merhamet duymadılar. Hatta tam tersine meşalelerini söndürüp yeniden haykırmaya başladılar; bir harala gürele içinde silahlara koşma çağrısını yineliyorlar, zavallı Sancho'nun üzerine basıp geçiyorlar, kalkanına kılıç darbelerini ardı ardına indirip duruyorlardı. Zavallı vali iyice büzülüp başını iki kalkanının arasına çekmese hali perişan olacaktı. O ufacık yere sıkışmış halde soğuk soğuk terliyor, kendisini bu tehlikeden kurtarsın diye Tanrı'ya bütün kalbiyle yalvarıyordu.

Kimisi üzerinden geçerken takılıyor, kimisi üzerine düşüyordu. Hatta biri tepesine güzelce yerleşti ve oradan orduları yönetmeye, avaz avaz bağırmaya başladı:

"Buraya, bizim saflara! Düşman bu taraftan bastırıyor! Şu yan kapıyı koruyun, şu ana kapıyı kapatın, merdivenleri tutun! Havanlar getirilsin; kaynar yağ kazanları, ziftler, reçineler gelsin! Sokaklara yataklardan barikatlar kurulsun!"

Kısacası saldırı altındaki bir şehrin savunmasında kullanılan ne kadar ıvır zıvır, alet edevat ve savaş malzemesi varsa hepsini nefes nefese sayıyordu. Haşatı çıkan Sancho ise söylediklerini dinliyor, acı içinde kıvranırken bir yandan kendi kendine söyleniyordu:

"Ah, yüce Tanrımın izniyle bir an önce şu ada kaybetse de ondan sonra ya ben ölsem ya da bu büyük beladan bir an önce kurtulsam yahu!"

Tanrı Sancho'nun bu yakarışını duydu ve hiç beklemediği bir anda kulağına şu sözleri çaldı:

"Kazandık, kazandık! Düşman yenildi, geri çekiliyor! Ey, sayın vali, kalkın yerden, gelin bu galibiyetin tadını çıkarmaya koşun; şu yenilmez bileğinizin cesareti sayesinde kazanılan ganimetleri paylaştırın!"

Sancılı Sancho, o acılı sesiyle "Kaldırın beni," diyebildi.

Yerden kalkmasına yardım ettiler. Ayağa kalkıp doğrulduktan sonra dedi ki:

"O yendiğim düşmanı alın başıma çalın siz. Düşman ganimeti paylaşmak istemiyorum. Eğer bir tanecik dostum varsa bana bir yu-

dum şarap versin, yeter; öldüm susuzluktan. Bir de şu üstümü başımı kurulasınlar, sucuk gibi terledim."

Üstünü temizlediler, şarabını getirip kalkanlarını çözdüler. Yatağının üzerine geçip oturdu ve sonrasında korkusundan, telaşından ve yorgunluktan düşüp bayıldı. Kendisine bu şakayı edenler artık işi o kadar ileri götürdükleri için yerinmeye başlamışlardı ki Sancho'nun kendine gelmesiyle üzüntüleri geçti. Sancho saatin kaç olduğunu sordu, günün ağarmakta olduğunu söylediler. Bunun ardından hiçbir şey söylemeden büyük bir sükûnet içinde giyinmeye başladı. Etrafındaki herkes ise giyinmekte bu denli acele etmesinin sebebinin ne olduğunu merak ederek kendisini izlemeye koyuldu.

Nihayet giyindi ve aldığı yaralardan dolayı mecburen ağır ağır hareket ederek ahırın yolunu tuttu. Yanında bulunan diğer herkes de peşi sıra takip etti. Sonunda ahırın içindeki karakaçanının yanına vardı, eşeğine kocaman sarıldıktan sonra alnını öptü ve gözlerinden yaşlar süzülürken şunları söyledi:

"Gel şöyle, benim canım dostum, dert ortağım benim. Seninle birlikteyken, koşumlarını onarmaktan, şu küçük gövdeni doyurabilmekten başka derdim tasam yokken bütün vaktim, günlerim, yıllarım mutlu geçiyordu. Ama ne zaman ki seni bırakıtım, hırs ve kibir kulelerinin tepesine tırmandım, işte o zaman bütün ruhumu bin tane dert, bin tane tasa, bin tane uğursuzluk kapladı."

Bunları söylerken bir yandan da eşeğin sırtına yük semerini vuruyor, yanındakilerden ise çıt çıkmıyordu. Eşeğin semeri oturduktan sonra büyük bir zorluk ve sıkıntıyla üzerine bindi ve ardından kâhyaya, sekreterine, başhizmetkârına, Doktor Pedro Recio'ya ve orada bulunan diğer pek çok kişiye dönerek şöyle dedi:

"Efendiler, açın yolu, benim eski hürriyetime dönmeme müsaade edin. Gideyim, geçmiş yaşamımın peşine düşeyim, şimdiki ölümümden kurtulayım. Ben ne vali olmak için ne de düşmanların ele geçirmeye çalıştığı adaları, kentleri savunmak için gelmişim dünyaya. Çift sürmek, toprak bellemek, bağ bozmak, ağaç budamak bana yakışır daha çok; kanun çıkarmak, vilayetleri, krallıkları savunmak benim işim değil. Aziz Petrus Roma'da ağırdır: Yani demek istiyorum ki herkesin yapmak için doğduğu işle uğraşması iyidir. Benim elime de vali asasından çok tarla orağı yakışır. Hem beni açlıktan öldürmeye niyetli münasebetsiz bir doktorun elinde sefalet çekeceğime köyümde bir tas sıcak çorbaya talim olurum daha iyi. Valilik zaptı altında Hollanda bezi çarşafları arasında yatıp samur kürklerine sarınacağıma, hür kalırım da yazın bir meşenin gölgesinde yatar, kışın iki kat koyun postuna sarınırım. Zatıalileriniz Tanrı'ya emanet olun, efendim düke de deyin ki ben bu âleme üryan gelmişim, üryan giderim; ne bir şey kazanır, ne bir şey kaybederim. Yani diyeceğim, ben bu valiliğe beş parasız geldim, beş parasız da ayrılıyorum buradan; valilerin adalardan gidişi genelde bunun tam tersi olur ya neyse. Şimdi çekilin, açın yolumu, kendime yakılar vuracağım. Bu gece üzerimden geçen o düşmanlar sağ olsun, galiba bütün kaburgalarım ezildi."

"Hiç lüzumu yok, sayın vali," dedi Doktor Recio, "ben zatıalinize düşmelere ve ezilmelere karşı bir yudum ilaç veririm, ne oluyor demeye kalmadan hemen eski sağlığınıza ve gücünüze geri kavuşur-

sunuz. Yemek meselesine gelince zatıalinize söz veriyorum ki hatamı düzelteceğim ve ne yemek isterseniz hepsinden bol bol vereceğim."

"Geçti artık!" diye yanıt verdi Sancho. "Bu saatten sonra ne kadar Türk olursam, gitmekten de o kadar vazgeçerim. Bu şakalar ikiletmeye gelmez. Tanrı şahidim olsun, ne burada kalırım, ne de artık altın tepsiyle bile sunsalar başka valiliği kabul ederim; kanat takıp gökyüzüne uçacaksın deseler o kadar inanırım. Benim soyum Panzalardan gelir; Panzalarda da katır inadı vardır. Bir kere yok dediler mi artık dünya yansa dediğinden döndüremezsin. Beni yüksekten uçurup alçağa konduran bu kanatlar kalsın burada; biz yine ayaklarımızın üzerinde duralım. Cordoba pabuçları olmasa da kendir çarıkları eksik olmaz yine. Davul bile dengi dengine, herkes ayağını yorganına göre uzatsın. Artık izin verin de gideyim, vakit geç oluyor."

Bunun üzerine kâhya şöyle dedi:

"Sayın vali, zatıalinizin gitmesine memnuniyetle müsaade ederiz etmesine, ama sizi kaybetmek bize büyük üzüntü veriyor, zira hem zekânız hem dindar tutumunuz sebebiyle varlığınız bize ister istemez mutluluk veriyor. Ancak şu da herkesin malumudur ki yönettiği yerden ayrılmak üzere olan her valinin öncelikle kanun önünde hesap vermesi gerekir. Zatıaliniz idarede bulunduğu on günlük sürenin hesabını versin, ondan sonra selametle gidersiniz."

"Efendim dükün emri olmadığı sürece kimse benden böyle bir şey isteyemez," diye yanıtladı Sancho. "Ben kendisini görmeye gidiyorum, hesabımı da ona layıkıyla veririm. Hem zaten buradan eli boş ayrıldığıma göre valilik görevimi melekler gibi yerine getirdiğime dair başka bir kanıta da lüzum yok."

"Şimdi Tanrı için büyük Sancho'nun hakkı var," dedi Doktor Recio, "bence de gitmesine müsaade etmemiz gerekir, zira dük de kendisini görmekten ziyadesiyle memnun kalacaktır."

Herkes bu konuda fikir birliğine vardıktan sonra gitmesine izin verdiler. Öncelikle kendisine eşlik etmeyi ve hem yüce kişiliğine layık olacak hem de yolculuğunun rahat geçmesi açısından lazım gelebilecek her türlü gereksinimini sağlamayı teklif ettiler. Sancho karakaçanı için biraz arpa, kendisi için de yarım kalıp peynirle yarım somun ekmekten başka bir şey istemediğini söyledi. Yolu o kadar kısaydı ki

bundan fazlasına da azına da gerek yoktu. Herkes ona tek tek sarıldı. Sancho da onları gözlerinde yaşlarla kucakladı ve herkesi hem söyledikleri hem de kararlı ve mantıklı duruşu karşısında hayran bırakarak aralarından ayrıldı.

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yalnızca bu hikâyenin konusu olan şeylere dair

Dük ve düşes, daha önceden belirtilen sebeplerden dolayı, Don Quijote'nin vasallarını davet ettiği düellonun bir an evvel gerçekleştirilmesine karar verdiler. Delikanlı, Donya Rodriguez'i kaynana olarak kabul etmemek için Flanders'e kaçtığından, Tosilos adında Gaskonyalı bir uşağı onun yerine geçmesi için hazırladılar ve her şeyden önce ne yapması gerektiğini bir bir öğrettiler.

Bundan iki gün sonra dük Don Quijote'yle konuştu ve rakibinin dört gün sonra düello meydanında şövalye zırhlarına bürünmüş olarak karşısına çıkacağını söyledi. Genç kız, delikanlının kendisine evlenme vaadinde bulunduğunu iddia edecek olursa delikanlının bunu kesinlikle yalanlayacağını da ekledi. Don Quijote bu havadisler karşısında epey memnun oldu ve bu konuda harikalar yaratacağına dair kendi kendine söz verdi. Karşısına soylu ev sahiplerinin bileğinin gücünün nerelere kadar vardığını görebilecekleri bu fırsatın çıkmasını ise büyük bir şans olarak kabul etti. Böylece önündeki dört günün geçmesini son derece memnun ve mutlu bir şekilde beklemeye koyuldu; sabırsız bekleyişi karşısında bu dört gün onun için adeta dört yüz asır gibi geçiyordu.

Bizler ise bu dört günü de diğer şeyler gibi geçmeye bırakalım ve yanında dünyanın bütün adalarının valisi olsa bu kadar mutlu olamayacağı eşeğinin sırtında hem hüzünlü hem keyifli bir halde efendisinin peşine düşen Sancho'nun yanına gidelim.

Valisi olduğu adadan çok uzaklaşmamıştı ki (yönettiği yerin ada mı, şehir mi, kasaba mı, köy mü olduğunu araştırma zahmetine hiçbir zaman girmemişti) aynı yoldan ellerinde asalarıyla altı hacının gelmekte olduklarını gördü; bunlar, şarkı söyleyerek dilencilik yapan yabancı hacılardı. Sancho'nun yanına geldiklerinde tek sıra oldular ve seslerini iyice yükselterek kendi dillerinde bir şarkı söylemeye başladılar. Sancho söylediklerinden hiçbir şey anlamıyordu; yalnızca "sadaka" kelimesini çıkarabildi, şarkıda sadaka dilendiklerini buradan anlamıştı. Cide Hamete'nin söylediğine göre Sancho çok hayırsever olduğundan, heybesindeki yarım ekmekle yarım kalıp peyniri çıkardı ve onlara uzattı. Elleriyle de işaretler yaparak bundan başka bir şeyi olmadığını anlattı. Verdiklerini büyük bir memnuniyetle kabul ettikten sonra şöyle dediler:

"Geld! Geld!"*

"Ne dediğinizi anlamıyorum, sevgili dostlar," diye karşılık verdi Sancho.

Bunun üzerine içlerinden biri göğsünden bir kese çıkardı ve Sancho'ya gösterdi; kendisinden para istiyorlardı. Sancho ise başparma-

* Almancada "para" çn.

ğını gırtlağına götürüp elini yukarı doğru kaldırarak beş kuruş parası olmadığını anlattı. Ardından eşeğini dürterek yolu açtı. Aralarından geçerken içlerinden bir süredir kendisini dikkatle süzmekte olan birisi yanına yaklaştı, kollarını beline doladıktan sonra yüksek sesle ve İspanyolca konuşarak dedi ki:

"Yüce Tanrım! Nedir bu gördüğüm? Kollarımın arasında tuttuğum benim canım dostum, sevgili komşum Sancho Panza mı yoksa? Elbette o ya; ben ne rüya görüyorum, ne de sarhoşum zira."

Sancho kendisine ismiyle hitap edilmesi ve yabancı bir hacı tarafından kucaklanması karşısında şaşırmıştı. Bir süre boyunca tek kelime etmeden yüzüne dikkatle baktıysa da adamı çıkaramadı. Onun bu şaşkınlığını fark eden adam ise dedi ki:

"Kardeşim Sancho, nasıl olur da Moriskolardan esnaf komşun Ricote'yi tanımazsın?"

Bunun üzerine Sancho adama daha da dikkatle baktı ve bu sefer kim olduğunu çıkarmaya başladı. Sonra baktıkça büsbütün tanıdı komşusunu. Eşeğinden inmeden kollarını boynuna doladı ve dedi ki:

"Bu maskara kılığında seni hangi şeytan tanıyacak, Ricote? Söyle bakayım, kim seni böyle ecnebi etti? İspanya'ya dönmeye nasıl kalkarsın? Seni tanır da yakalarlarsa başın fena belaya girer."

"Sen de beni tanımadıysan, Sancho," diye yanıtlamaya girişti hacı, "bu kılıkla beni tanıyacak başka kimse yoktur, eminim. Gel yoldan çekilelim de şu koruluğa doğru geçelim. Arkadaşlarım orada biraz soluklanıp yemeklerini yemek istiyorlar. Sen de bizimle birlikte yersin, çok candan insanlardır. Ben de bu sırada majestelerinin benim talihsiz halkıma karşı büyük tehditler savurarak çıkardığı, senin de duymuş olacağın buyruğa uymak için köyden ayrıldığımdan beri başıma gelenleri anlatırım sana."

Sancho kabul etti. Ricote diğer hacılarla konuştuktan sonra onlar ana yoldan epey uzakta görünen kavaklığa doğru ilerlediler. Asalarını yere bıraktılar, pelerinlerini çıkardılar ve sırf atletleriyle kaldılar. Hepsi yakışıklı, genç delikanlılardı. Aralarında bir tek Ricote'nin yaşı geçkinceydi. Hepsi yanında heybe taşıyordu. Belli ki içleri de doluydu; en azından insanda iki fersah öteden susuzluk uyandıracak erzaklar olduğu kesindi. Yere serildiler ve çimleri kendilerine örtü

belleyip üzerlerine ekmekleri, tuzu, bıçakları, cevizleri, peynir parçalarını, domuz butlarını yaydılar; butların çiğnenecek bir yanları kalmamışsa da emilebilecek durumdalardı.* Yine havyar dedikleri siyah, lezzetli bir yiyeceği de diğerlerinin yanına çıkardılar. Balık yumurtalarından yapılan bu yiyecek insana bolca şarap içirtiyordu. Sofrada zeytin de eksik değildi; kuruydu, tatsız tuzsuzdu, ama yine de bir lezzeti vardı. Fakat kır ziyafetini esas ziyafet yapan şey, herkesin kendi heybesinden çıkardığı altı tulum şaraptı. Morisko olmaktan çıkıp Alman'a veya bir Cermen'e dönüşmüş olan Ricote bile heybesinden kendi şarabını çıkardı; bu tulumun karşısında diğer beşi solda sıfır kalırdı.

Ardından büyük bir iştahla, sakin sakin yemeğe koyuldular. Her tanesini bıçağın ucuyla ufacık parçalar halinde aldıkları lokmaların tek tek tadını çıkarıyorlardı. Sonra bir anda hepsi kollarını ve tulumlarını havaya kaldırdılar. Ağızlarını tulumların ağızlarına dayalı, gözleri gökyüzüne dikilmiş halde, sanki nişan alıyormuş gibi durdular. Bu vaziyetteyken başlarını bir yandan bir yana sallamak suretiyle ne kadar zevk aldıklarını göstererek, bir yandan da tulumların içindekini midelerine indirerek uzunca bir müddet böyle kaldılar.

Sancho bütün bunları izliyor, hiçbir şeyi kafasına pek takmıyordu. Bilakis kendisinin çok iyi bildiği atasözlerinden "Roma'ya düştün mü Romalı gibi davranacaksın," lafına uygun davranmış olmak için Ricote'den tulumu istedi ve diğerleri gibi nişan alırken yine aldığı keyif konusunda da onlardan aşağı kalmadı.

Tulumlar dörder defa daha yukarı kaldırılıp indirildi, ama artık beşincisi mümkün olmadı, zira artık sazlıklar gibi kuruyup boşalmışlardı; dolayısıyla o ana kadarki neşelerinden pek bir eser kalmadı. Arada bir içlerinden biri Sancho'nun sağ elini tutup şöyle diyordu:

"İspanyol ve Cermen, tuto uno: bon compaño."

Sancho ise şöyle yanıtlıyordu: *Bon compaño, jura Di*!"†

---

* Moriskolar Müslüman oldukları için domuz eti yemediklerinden, kimliklerini gizlemek için yanlarında bu tür yiyecekler taşıyorlardı - çn.

Akdeniz lingua franca'sında; "tuto uno: bon compaño," "herkes birlikte: iyi dostlar;" "Bon compaño, jura Di," "İyi dostlar, yemin ederim!" anlamına geliyor - çn.

Ardından öyle bir kahkahaya boğuluyordu ki bir saat boyunca gülüyor, valilikte başına gelenlerin hiçbirini hatırlamaz oluyordu, zira insan yiyip içtiği sırada endişelerinin pek hükmü olmaz. Sonunda şarabın bitmesiyle hepsinin üzerine bir mayışıklık çökünce oracıkta sofralarının üzerinde bir uykuya dalıverdiler. Bir tek Ricote'yle Sancho uyanık kaldı, çünkü onlar daha çok yemek yiyip içkiyi az içmişlerdi. Ricote Sancho'yu biraz kenara çekti ve ikisi birlikte bir kayın ağacının gölgesine çöküp hacıları mışıl mışıl uyumaya bıraktılar. Ricote bir an bile şaşırıp kendi Morisko dilinde konuşmadan, tamamen İspanyolca dilinde şu sözleri söyledi:

"Ah Sancho Panza, dostum, canım komşum benim, senin de çok iyi bildiğin gibi majestelerinin benim halkım aleyhine çıkardığı ferman hepimizi korku ve dehşete gark eyledi. En azından beni öyle bir korkuttu ki daha İspanya'dan ayrılmamız için bize tanınan süre dolmadan bu ceza hem bana hem çocuklarıma çoktan uygulanmış gibi hissetmeye başladım. Bunun üzerine kendimce ihtiyatlı davranarak, belli bir tarihte evinden çıkarılacağını bilen biri nasıl kendine taşınacak yeni bir yer ararsa, ben de öyle yanımda ailem bile olmadan köyümden tek başıma ayrılmaya ve onları sağ salim getirebilecek bir yer bulmaya karar verdim. Bunu da başkalarının köyden ayrılışı gibi alelacele değil, sakin sakin yapmak istiyordum, çünkü tıpkı aramızdaki ihtiyarlar gibi ben de bu fermanların kimilerinin dediği gibi sırf tehditten ibaret olmadığını görmüştüm. Bunlar, zamanı geldiğinde hepsi uygulamaya geçirilecek gerçek kanunlardı. Beni buna inandıran şey ise kendi halkımın o çaresizlik içinde kafalarına koydukları deli saçması niyetleriydi. Bunlar öyle ipe sapa gelmez şeylerdi ki sanıyorum majestelerini bu kadar kuvvetli bir karar vermeye iten de bir vahiy olmuştu zaten. Hepimiz suçlu olduğumuzdan falan da değil, çünkü aramızda bazılarımız gerçek ve sağlam Hıristiyanlardı. Ama bunlar sayıca o kadar azdılar ki kendileri gibi olmayanlara karşı direnecek güçte değillerdi ki hem koynunda yılan besleyip hane içine düşman almak hiçbir zaman akıllıca bir iş değildir neticede. Sonunda gayet haklı olarak sürgün cezasına çarptırıldık. Kimileri bunun hafif ve müsamahakâr bir ceza olduğunu düşünüyor, ama bizim açımızdan başımıza gelebilecek en korkunç

şeydi. Nereye gitsek İspanya diye ağlıyoruz, çünkü neticede orada doğduk, memleketimiz orası bizim. Bahtsızlığımızın gerektirdiği misafirperverliği hiçbir yerde bulamıyoruz. Hatta en çok hakarete ve kötü muameleye uğradığımız yer, esas en güzel şekilde karşılanacağımızı, baş üstünde tutulacağımızı, kol kanat gerileceğimizi düşündüğümüz Berberistan oldu. Elimizdeki nimetin değerini onu kaybedene kadar bilememişiz. Neredeyse hepimiz İspanya'ya böyle büyük bir hasret duyuyoruz. Hatta benim gibi lisanı da bilenlerin çoğu, ki sayıca da epey fazlayız, karısını, çocuklarını yaban ellerde bir başlarına, savunmasız halde bırakmak pahasına geri dönüyor; vatan sevgimiz o hale gelmiş. Vatan gibi diyar olmaz dedikleri nasıl bir şeymiş, şimdi anlıyorum. İşte dediğim gibi bizim köyden ayrıldım, Fransa'ya gittim. Orada güzel karşılandık, ama ben başka yerleri görmek istiyordum. İtalya'ya geçtim, oradan da Almanya'ya. Bana Almanya'da daha serbest yaşanabilirmiş gibi gelmişti, çünkü oranın sakinleri öyle ufak tefek şeylere takılmazlar; herkes istediği gibi yaşar, çoğu yerde vicdan hürriyeti vardır. Augsburg yakınlarında bir ev tuttum, bu hacılara katıldım. Her sene kalabalıklar halinde İspanya'ya gelip ülkenin mabetlerini ziyaret ediyorlar. Bu tapınaklar onların Hint Adaları gibi, kesin bir kazanç kapısı olmuş. Neredeyse bütün memleketi arşınlıyorlar. Hiçbir köyden de deyim yerindeyse tıka basa dolmadan ya da en azından bir riyal bozukluk toplamadan ayrılmıyorlar. Seyahatlerinin sonunda ellerinde yüzden fazla eskudo birikiyor. Bunu da alıp, altına çeviriyor, sonra da artık ya asalarının içindeki boşluğa dolduruyor ya da hacı cüppelerinin içlerine diktikleri ceplere koyuyor veya ellerinden geldikçe başka bir yordam uyduruyorlar. Hudutlarda onca sınır bekçisi olmasına rağmen de bu paraları kraliyet topraklarından çıkarıp kendi memleketlerine götürmeyi başarıyorlar. İşte Sancho, şimdi benim niyetim de burada toprağın altına gömüp bıraktığım hazineyi çıkarmak. Köyün dışında bir yere gömdüğüm için de hiçbir tehlikeye bulaşmadan yapabilirim bunu. Sonra da Valensiya'dan ya mektup yazmayı ya da kendim gidip karımla kızımı bulmayı düşünüyorum. İkisinin de Cezayir'de olduklarından haberim var; niyetim onları oradan alıp bir Fransız limanına, oradan da Almanya'ya aldırmak; orasından sonra Tanrı

kaderimize ne yazmışsa bekleriz artık. Yani Sancho, neticede ben kızım Ricota ile karım Francisca'nın Katolik Hıristiyanlar olduklarını iyi biliyorum. Ben onlar kadar olmasam da içimde Mağribilikten çok Hıristiyanlık taşıyorum. Tanrı'ya hep dua ediyorum ki bir şekilde bana da izan gücü kazandırsın, kendisine nasıl hizmet etmem gerektiğini anlamamı sağlasın. Ama benim esas aklımın almadığı bir şey varsa, o da karımla kızımın Hıristiyanca yaşayabilecekleri Fransa'ya değil de neden Berberistan'a gitmeyi tercih ettikleridir."

Sancho buna şu yanıtı verdi:

"Bak, Ricote, belki de bu karar onların elinde olan bir şey değildir, çünkü biliyorsun ki onları karının erkek kardeşi Juan Tiopieyo aldı, götürdü. Gerçek bir Mağripli olduğundan, kendisi için en kolay gidilecek yere götürmüş olacak. Ayrıca ben sana başka bir şey daha söyleyeyim: Açıkçası sen o gömülü bıraktığın şeyin peşine boşuna gidiyorsun bana sorarsan; çünkü senin karınla kayınbiraderinin sınırdan geçerken üzerlerinde çok sayıda inciyle bir sürü para bulunduğunu işittik."

"Gayet mümkün," diye karşılık verdi Ricote, "fakat, Sancho, benim gömüme dokunmadıklarını biliyorum, çünkü bir bela çıkacak korkumdan hiç kimseye yerini söylemedim. Yani Sancho, eğer sen şimdi benimle gelir, defineyi çıkarıp saklamama yardım edersen sana iki yüz eskudo veririm, sen de ihtiyacın varsa giderirsin. İkimiz de çok iyi biliyoruz ki ihtiyaçlarının sayısı az değil hani."

"Yapardım yapmasına," diye yanıt verdi Sancho, "ama harisliğim yoktur benim. Daha bu sabah elimdeki bir işi bıraktım. Üstelik bırakmasaydım altı aya kalmadan evimin bütün duvarlarını altından örebilir, gümüş tabaklardan yemek yiyebilirdim, öyle bir işti. Hem bu nedenle hem de kralın düşmanlarına yardım ederek hainlik yapmak istemediğimden, bana o vaat ettiğin iki yüz eskudoyu şu anda elime nakit bile saysan gitmem seninle."

"Bıraktığın şu iş neydi peki, Sancho?" diye sordu Ricote.

"Bir ada valiliğini bıraktım," diye yanıtladı Sancho. "Hem de yemin ediyorum, öyle bir ada ki böylesi zor bulunur."

"Nerede peki bu ada?" diye sordu yine Ricote.

"Nerede mi?" diye cevapladı Sancho. "Buradan iki fersah uzakta; Barataria Adası."

"Bıraksana, Sancho!" dedi Ricote. "Ada dediğin denizin ortasında olur, kara parçasında olmaz ki ada."

"Nasıl olmaz?" diye atıldı Sancho. "Dostum Ricote, bak söylüyorum sana işte; daha bu sabah ayrıldım ben oradan. Düne kadar paşa gönlüm nasıl istiyorsa öyle yönetiyordum işte; ama yine de bıraktım, çünkü valilik bana pek tehlikeli bir görev gibi gözükmeye başladı."

"Peki ne kazandın valilikte?" diye sordu Ricote.

"Kazancım şu oldu," diye yanıtladı Sancho. "Bir koyun sürüsü dışında başka hiçbir şeyi yönetemeyeceğimi anladım. İnsanın bu valiliklerden kazanacağı zenginlikleri uykusundan, huzurundan, hatta yemeğinden olmadan kazanamayacağını öğrendim, çünkü adalardaki valilerin özellikle de sağlıklarına göz kulak olan bir doktorları varsa, çok az yemek yemeleri gerekiyor."

"Anlamıyorum, Sancho," dedi Ricote, "dediklerinin hepsi bana deli saçması geliyor. Kim sana yönetesin diye ada versin ki? Dünyada vali olacak senden daha yetenekli adam mı kalmamış? Bırak yahu, Sancho, kendine gel. Sen bana şu dediğim gömüyü çıkarmam için yardım etmeye geliyor musun, gelmiyor musun, onu söyle. Gerçekten o kadar büyük ki hazine denebilir; sana da kendi geçimini sağlayacak kadar pay veririm, dediğim gibi."

"Dedim sana, Ricote," diye yanıt verdi Sancho, "istemiyorum. Ben seni arkandan vurmam ya, sen bununla mutlu ol, yeter. Hayırlısıyla sen kendi yoluna git, ben kendi yoluma gideyim. Şunu çok iyi biliyorum ki hakkıyla elde edilen kazanç elden gidebilir belki, ama haksız elde edilen kazanç hem kendisi çöker hem sahibini çökertir."

"Sıkboğaz etmek istemem, Sancho," dedi Ricote, "ama şimdi bana söyle bakalım; karımla kızım köyü terk ettiği sırada sen hâlâ orada mıydın?"

"Evet, oradaydım," diye yanıtladı Sancho, "ve sana şunu söyleyebilirim ki kızın giderken öyle güzeldi ki köyde kim varsa görmeye çıktı, herkes dünyanın en güzel mahluku olduğunu söylüyordu. Ağlaya ağlaya gitti, giderken de bütün dostlarıyla, tanıdıklarıyla, onu görmeye gelen herkesle kucaklaştı, kendisini Tanrı'ya, annesini ise

Meryem Ana'ya emanet etmelerini istedi. Hepsinde bir duygu seli yaşandı; ben bile ağladım ki normalde pek sulu göz biri değilimdir. Bak yemin ederim, pek çok kişi kızı saklamak ya da yoldan çevirip götürmek istedi aslında, ama kralın emirlerine karşı gelme korkusu engel oldu yine. Bilhassa senin de tanıdığın, Don Pedro Gregorio adlı o zengin delikanlı çok öne çıktı. Diyorlar ki kıza çok âşıkmış. Kız köyden gittikten sonra oğlan da bir daha hiç gözükmedi. Hepimiz kızı kaçırmak için peşinden gittiğini düşündük, ama şimdiye kadar bir haber alan olmadı."

"Ben her zaman o beyefendinin kızıma tutkun olduğunu düşünmüştüm zaten," dedi Ricote. "Ama ben kızımın namusundan emin olduğum için ona böyle âşık olması beni hiç huzursuz etmemişti. Sen de duymuşsundur, Sancho, derler ki Morisko kadınları eski Hıristiyanlarla aşk meşk ilişkilerine pek az girer, hatta hiç girmez. Ben de kızımın aşktan meşkten çok Hıristiyanlığa ehemmiyet verdiğini bildiğimden, bu mirasçı beyefendinin ilgisini dert edip kendini üzmediğinden eminim."

"Tanrı izin vere de sen haklı çıksan," diye yanıtladı Sancho, "yoksa ikisi için de iyi olmaz. Ben artık burada ayrılayım, Ricote arkadaşım; efendim Don Quijote'nin bulunduğu yere bu gece varmak istiyorum."

"Tanrı'ya emanet ol, kardeşim Sancho. Benim dostlar da hareketlenmeye başladılar, artık bizim için de yola devam etme zamanı geldi demektir."

Ardından iki dost kucaklaştılar; Sancho eşeğine binerken Ricote ise asasına tutundu ve böylece ayrıldılar.

ELLİ BEŞİNCİ BÖLÜM

Sancho'nun yolda başına gelenlere ve gün gibi ortada olan başka şeylere dair

Sancho yolda Ricote'yle karşılaşıp mola verince, arada yarım fersah mesafe kalmış olmasına rağmen dükün şatosuna o gece varamadı. Geceyi orada geçirdi; biraz karanlık ve kapalı bir gece oldu, ama mevsimlerden yaz olduğu için çok üzerine düşmedi ve ana yoldan kenara saparak sabahın gelmesini beklemeye koyuldu. Gelgelelim kara bahtı sağ olsun, yatacak iyi bir yer bulmaya çalışırken, eşeğiyle birlikte o civardaki yıkıntıların arasında bulunan derin ve karanlık bir çukura düşüverdi. Düşerken de bu dipsiz çukurun sonuna çakılana kadar duramayacağını düşünerek kendisini bütün kalbiyle Tanrı'ya emanet etti. Fakat böyle olmadı, çünkü üç adam boyundan biraz daha fazla yol almışlardı ki eşek dibe vardı. Sancho ise hiçbir yara bere almadan birdenbire kendini eşeğin üzerinde buluverdi.

Bütün vücudunu yokladı, hâlâ hayatta mı yoksa bir yerinde bir delik var mı diye bakmak için şöyle bir nefes aldı.* Turp gibi sapasağlam olduğunu görünce kendisine ettiği bu lütuftan ötürü Yüce Efendimiz'e durmaksızın şükretmeye başladı, çünkü başta bin parçaya

* Öldüğü zaman ruhun nefesle birlikte bedeni terk ettiğine inanılırdı. Sancho bu yüzden nefes alarak ölüp ölmediğini kontrol ediyor çn.

bölündüğünden kesinkes emindi. Yine acaba hiç kimseden yardım almadan buradan çıkabilmesinin imkânı var mı diye anlayabilmek için, düştüğü çukurun duvarlarını da elleriyle yokladı, ancak fark etti ki bütün duvarlar tek bir çıkıntıya bile yer vermeyecek kadar dümdüzdü. Bu duruma epey içerledi, hele ki eşeğinin acılı acılı inlemeye başladığını duyunca büsbütün kederlendi. Üzüntüsü hiç de öyle boş yere değildi, zira gerçekten içinde bulunduğu durum içler acısıydı.

"Ah," diye başladı söylenmeye sonra Sancho Panza, "Bu sefil dünyada yaşayanların başına her dönemeçte ne beklenmedik şeyler geliyor böyle! Kim derdi ki daha dün bir ada valisi olarak tahta oturmuş, hizmetkârlarına ve vasallarına emirler yağdıran birisi bugün bir çukura gömülüp kalacak, derdine çare olsun diye bir Tanrı kulu bulamayacak, yardımına koşacak bir hizmetçisi, bir vasalı bile olmayacak, ha? Eşeğimle ben şuracıkta acımızdan öleceğiz işte, tabii ondan önce eşeğim onca yarasından beresinden, ben de üzüntümden kederimden ölmezsem. Ne olursa olsun benim şansım efendim La Manchalı Don Quijote'ninki kadar yaver gitmez yine. En azından o büyülü Montesinos mağarasına indiğinde evinde onu krallar gibi ağırlayanlar olmuş, yediği önünde yemediği arkasındaymış. O orada öyle güzel, öyle hoş hülyalara dalsın, ben de ancak kurbağalar, engerek yılanları görürüm herhalde. Ah benim bahtsız başım! Deli divaneliklerim sonunda nerelere getirdi beni! Buradan ancak kemiklerimi çıkarırlar benim! Tanrı'nın izniyle bulup çıkardıkları vakit bütün kemiklerimi bembeyaz, dümdüz olmuş, aşınmış bulurlar hem de! Sadık eşeğimin kemikleri de yanında olur da belki oradan kim olduğumuzu çıkarırlar. En azından o zaman ne Sancho Panza'nın eşeğinden ne de eşeğinin Sancho Panza'dan hiçbir zaman ayrılmadığını anlarlar. Bir daha söylüyorum işte: Ne bahtsızmışız ki kara talihimiz kendi köyümüzde, kendi halkımızın arasında ölmemize bile müsaade etmedi. Kara bahtımıza orada da çare bulunmazdı belki, ama en azından bu dünyadan göçerken arkamızdan yasımızı tutacak, son nefesimizde gözlerimizi kapatacak birileri olurdu illaki! Ah sevgili dostum, can yoldaşım benim, senin sadık hizmetlerinin karşılığını ne kötü ödüyorum böyle! Affet beni, Tanrı'ya da elinden geldiğince yalvar ki bizi içine düştüğümüz bu berbat halden çıkarsın. Sana söz veriyorum, o zaman başına defne

yapraklarından bir taç konduracağım, saray şairlerine benzeteceğim, yemini de iki katına çıkaracağım."

İşte Sancho Panza böyle dövünüyor, eşeği ise tek kelime etmeden dinliyordu; zavallıcığın yaşadığı acı ve sıkıntı bu noktaya varmıştı. Nihayet bütün geceyi böyle acıklı serzenişler ve şikâyeterle geçirmelerinden sonra gün doğdu. Sancho yeni günün aydınlığında etrafında bakınınca fark etti ki dışarıdan yardım almadan bu çukurdan çıkabilmesinin imkânı bulunmuyordu. Bunun üzerine yeniden yakınmaya, birileri sesini duyar mı diye de haykırmaya başladı. Ancak bütün haykırışları nafileydi, çünkü etraflarında sesini duyabilecek tek bir insan dahi yoktu. Sonunda artık kendini öldü bilip yenilgisini ilan etti.

Karakaçan sırtüstü yatar halde duruyordu; Sancho elinden geldiğince yardım ederek hayvanı ayakları üzerinde doğrulttu ama zavallıcık o halde bile dengesini tam tutamıyordu. Yere çakılmalarından

kendilerine düşen payı almış olan heybelerinden bir parça ekmek çıkardı ve eşeğine verdi. Eşek de verilen ekmeği gayet memnuniyetle kabul etti. Ardından Sancho sanki hayvan kendisini duyabiliyormuş gibi dedi ki:

"Ekmek olur, derdin yarım olur."

Bunu söylemesiyle birlikte çukurun bir tarafında bir delik bulunduğunu fark etti; biraz ezilip büzülünürse bir insanın geçebileceği genişlikteydi. Sancho Panza hemen atıldı, sürüne sürüne içeri girdi ve bir baktı ki içerisi hayli genişti. İçerinin genişliğini rahatça görebiliyordu, çünkü tavan denilebilecek yanından giren bir güneş ışığı her yeri aydınlatmaktaydı. Burası, ileride daha da geniş başka bir oyuk alana açılıyordu. Bu genişliği görünce hemen eşeğinin bulunduğu yere geri geldi ve eline bir taş parçası alarak deliğin kenarındaki balçığı kazımaya başladı. Kısa bir süre sonra eşeğin de rahatça geçebileceği kadar yer açmayı başarınca hayvanı geçirdi. Sonra yularından tutarak mağara boşluğunun içinden ilerledi ve diğer taraftan bir çıkış yolu bulabilecek mi diye bakınmaya başladı. Bazen karanlıkta, bazen aydınlıkta ilerliyor, ama içindeki korkusu hiç eksik olmuyordu.

"Yardım et, Yüce Tanrım!" diye söylendi kendi kendine. "Bu benim için bahtsızlıksa da efendim Don Quijote'nin başına gelse, büyük bir macera olurdu kesin. O olsa bu boşlukları, bu zindanları Babil'in asma bahçeleri bilir, çiçek dolu saraylar sayar, sonra bu karanlık, bu derin tutsaklıktan çiçek açan çayırlara çıkacağından hiç şüphesi olmazdı. Ama ben, bahtsız, ümitsiz ve çaresiz ben, attığım her adımda ayağımın altında birincisinden de derin bir çukur açılacak, beni dipsiz derinliklerinde yutacak diye bekliyorum. Ey felâket, gel bakalım, gel tek başına geliyorsan!"

Bu düşüncelere dalmış halde ilerledi ve yaklaşık olarak yarım fersahtan biraz daha fazla gittiğini düşündüğü sırada günışığına benzettiği ince bir ışık huzmesi gördü. Bu boş mağaranın bir tarafından içeri giren bu ışık, Sancho'nun öteki hayata gittiğini düşündüğü yola açılmaktaydı.

Cide Hamete Benengeli onu burada bırakıyor ve Donya Rodriguez'in kızının namusunu kirleten ve kıza ettiği haksızlığın öcünü alıp bu yanlışlığı böylece düzeltmeyi planladığı zatla girişeceği düel-

loyu büyük bir keyif ve memnuniyetle beklemekte olan Don Quijote'ye dönüyor.

Bir sabah, ertesi günkü çarpışmada yapması gerekeceğini düşündüğü şeyleri bir bir çalışıp tatbik etmek üzere dışarı çıkmış, Rocinante'yi hızlı hızlı koşturmaya çalışıyordu ki ayakları bir çukurun dibine kadar geldi, hatta öyle yaklaştı ki dizginlerine asılmasaydı çukurun dibini boylayacaktı. Ama hayvanı durdurmayı ve çukura düşmemeyi başarmıştı. Sırtından inmeden çukurun başına kadar gitti ve boşluktan içeri bakıp incelemeye başladı. Bir süre bakındıktan sonra içeriden sesler geldiğini duydu. Kulak kesilip dinlemeye koyuldu ve gelen seslerin sahibinin şunları söylediğini çıkarabildi:

"Ey, yukarıdakiler! Yok mu orada sesimi duyacak bir Hıristiyan evladı? Ya da canlı canlı gömülmüş bir günahkâra, kısmetsiz bir valiye acıyacak bir şövalye dahi bulunmaz mı?"

Don Quijote, işittiği seslerin Sancho Panza'ya ait olduğunu fark etmesi üzerine hayret ve şaşkınlık içinde kaldı. Sesini yükseltebildiği kadar yükseltti ve şöyle dedi:

"Kim var aşağıda? O yakınan kim?"

"Kim olabilir burada," diye yanıt verdi ses, "ya da kim yakınacak La Manchalı meşhur Don Quijote'nin silahtarı, Barataria Adası'nın valisi, günahları ve kara bahtı yüzünden perişan düşen Sancho Panza'dan başka?"

Bunu duyan Don Quijote'nin şaşkınlığı iki misline çıktı, tedirginliği büsbütün arttı, çünkü Sancho Panza'nın öldüğünü, ruhunun ise orada acı çekmekte olduğunu düşünüyordu. Bu düşünceyle kendini kaybetti ve dedi ki:

"Katolik bir Hıristiyan olarak sana yalvarabildiğim kadar yalvarıyorum, ne olur bana kim olduğunu söyle. Eğer azap çekmekte olan bir ruhsan, senin için ne yapmamı istediğini söyle. Zira bu âlemdeki muhtaçların imdadına koşmak benim mesleğimin şanındandır; hiç çekinmem, öteki dünyada olup kendi kendilerine yardım edemeyen muhtaçların yardımına da koşarım elbet."

"Madem öyle," diye yanıt verildi, "benimle koşuşmakta olan zatualiniz efendim La Manchalı Don Quijote olmalı. Zaten sesinizin tonundan başka birisi olamayacağı gün gibi ortada.

"Don Quijote'yim ya," diye yanıt verdi Don Quijote, "canlıların da ölülerin de ihtiyaçlarına yetişmek benim mesleğimdir. Bu yüzden söyle şimdi bana her kimsen, zira beni merakta bırakıyorsun. Eğer silahtarım Sancho Panza isen ve öldüysen, seni şeytanlar götürmediyse ve Tanrı'nın merhametiyle arafa gittiysen, o halde Yüce Katolik Kilisemizin seni içinde bulunduğun ıstıraptan çıkarmaya yetecek kadar gücü vardır. Ben de kendi adıma bütün varlığımla ona yakarırım; o yüzden şimdi derhal kim olduğunu açıkla."

"La Manchalı Senyor Don Quijote," diye yanıt geldi, "zatıaliniz neye isterse onun üzerine yemin ederim ki sizin silahtarınız Sancho Panza'yım ve ömrümün hiçbir gününde ölmüş değilim henüz. Ama daha geniş bir vakitte açıklayabileceğim birtakım şeyler ve sebeplerden dolayı valiliğimi terk ettikten sonra dün gece şu anda içinde bulunduğum bu çukura düştüm. Benim karakaçan şahidimdir, beni yalancı çıkarmaz. İsterseniz işte kendisi de burada."

Bu kadarla da bitmiyordu, çünkü bu sefer eşek sanki Sancho'nun dediklerini anlamış gibi anırmaya başladı; üstelik öyle yüksek sesle anırıyordu ki bütün mağara inledi.

"Ne sağlam bir şahit!" dedi Don Quijote. "Ben onun bu anırışını kendi anasıymışım gibi tanırım, keza senin sesini de öyle, Sancho dostum. Bekle beni; bir koşu dükün şatosuna kadar gideyim, hemen şuracıkta zaten. Seni bu çukurdan çıkaracak birini bulur getiririm; herhalde günahların yüzünden düştün buraya."

"Gidin efendim," dedi Sancho, "gidin de Tanrı aşkına hemen geri gelin. Yaşarken girdiğim bu mezara daha fazla katlanamayacağım, ölüyorum korkudan."

Don Quijote onu orada bıraktı ve Sancho Panza'nın başına gelenleri dükle düşese anlatmak için şatoya gitti. Onlar ise fi tarihinden beri orada bulunan o çukurun diğer ucundan içeri düşmüş olacağının gayet farkında olmalarına rağmen bu hikâyeye az şaşırmadılar doğrusu. Gelgelelim, kendilerinin hiç haberi olmaksızın valiliği nasıl bıraktığını bir türlü anlayamadılar. Fakat sonunda ip, halat ne varsa torlayıp toparladılar ve pek çok kişinin çokça çabası sayesinde eşeği ve Sancho Panza'yı o karanlıktan gün ışığına çıkarmayı başardılar. Onu gören bir talebe ise şöyle dedi:

"Bütün kötü valilerin işte bu günahkârın uçsuz bucaksız derinlerden çıktığı gibi çıkmaları gerekir; yani acından ölmüş, beti benzi atmış ve anladığım kadarıyla beş parasız halde."

Sancho söylenenleri işitti ve dedi ki:

"Sivri dilli kardeşim, bana verdikleri ada valiliğine girdim gireli sekiz on gün oluyor. Bütün bu müddet boyunca bir kez bile karnımın doyduğunu görmedim, hatta bir saat bile olmamıştır. Ama doktorlar cezalara çarptırdı, düşmanlar kemiklerimi kırdı geçti. Ne rüşvet alacak fırsatım oldu, ne vergi toplayacak. Şimdi hâl böyleyken bana kalırsa bu şekilde çıkmayı hiç mi hiç hak etmedim. Ama kulun niyet ettiğini Tanrı bertaraf eder demişler. Tanrı her şeyle birlikte herkes için de en iyisinin ne olduğunu bilir, duruma göre şerbet verilir, kimse ben bu sudan içmem de demesin, kiriş var sanırsın da bakarsın bir sopa bile bulamazsın. Neyse, Tanrı benim ne dediğimi biliyor; dahasını da söylemeyi bilirdim de bu kadarı yeter, söylemiyorum."

"Sancho, duyduklarına öfkelenme, canını da sıkma. Yoksa bu işin sonu gelmez. Sen vicdanını rahat tut, bırak onlar ne derse desinler. Gıybetçilerin ağzına gem vurmaya çalışmak, düz ovanın üstüne geçit çekmeye çalışmak gibidir. Zaten eğer bir vali, valiliğinden zengin olup ayrılırsa hırsızlık etti diyorlar, fakir ayrılırsa bu sefer de avanağın tekiydi diyorlar."

"Bu sefer bana hırsızdan çok ahmağın teki diyecekleri kesin," diye yanıtladı Sancho.

Etraflarını bir dolu oğlanla başka bir sürü insan sarmış halde bu konuşmaları ede ede şatoya vardılar. Dük ve düşes bir koridorda dikilmiş, Don Quijote'yle Sancho'yu beklemekteydiler. Sancho ise gidip eşeğini ahıra güzelce yerleştirmeden önce dükü görmek istemedi, çünkü zavallı hayvan son kaldıkları yerde geceyi pek fena geçirmişti. Ardından yukarı çıktı, dük ve düşes efendilerin önünde diz çöktü ve şöyle dedi:

"Saygıdeğer efendiler, sırf zatıalileriniz istedi diye, hiç de hakkım olmayarak Barataria adasını yönetmeye gittim. Bu adaya çıplak girdim, şimdi hâlâ çıplağım. Ne bir şey kazandım ne bir şey kaybettim. İyi yönetip yönetmediğime gelince, karşımda hep şahitler oldu; onlar istediklerini söylerler. Taleplere yanıt verdim, davalarda hüküm

verdim, ada ve vali hekimi Tirteafueralı Doktor Pedro Recio sağ olsun, hep aç açına gezdim. Gece düşman saldırıya geçti, bizi bir güzel şapa oturttu, ama diyorlar ki ada halkı, benim bileğimin gücü sayesinde bu mücadeleden sağ salim ve galip çıktı. Söylediklerinde ne kadar doğruluk varsa Tanrı da onlara o kadar sağlık bahşetsin. Velhasıl, bu süre boyunca idareciliğin yanında getirdiği sıkıntıları ve yükümlülükleri iyice ölçüp tarttım ve bunların benim omuzlarımın taşıyabileceği yükler olmadığına karar verdim. Omuzlarım şöyle dursun bunlara ne kaburgalarım dayanır, ne oklarım yetişir. Bu yüzden bu valilik beni tersyüz etmeden ben valiliği tersyüz edeyim dedim ve dün sabah adayı bulduğum gibi bıraktım. Girdiğimde hangi sokaklar, evler, çatılar varsa hâlâ aynıları olduğu gibi duruyordu. Ne kimseden borç aldım ne de kendime bir kazanç sağladım. Gerçi birtakım faydalı kanunlar çıkarmayı düşündüm düşünmesine, ama riayet edilmez korkusuyla hiçbirini çıkarmadım. Bir kanuna uyulmadıktan sonra çıkarmışsın, çıkarmamışsın, aynı şey. Dediğim gibi adadan yanıma bir tek karakaçanımı alarak ayrıldım. Bir çukura düştüm, kazıdım durdum, sonunda bu sabah güneş ışığı sayesinde çıkış yolunu buldum. Ama hiç kolay olmadı; Tanrı imdadıma koşup efendim Don Quijote'yi göndermemiş olsaydı kıyamete kadar orada kalırdım. Yani, saygıdeğer dük ve düşes efendilerim, valiniz Sancho Panza işte karşınızda. On günlük valiliğinin sonunda anladı ki ada bir yana, dünyayı verseler bir daha valilik falan istemez. Bu husus da açıklığa kavuştuğuna göre artık zatıalilerinizin ayaklarını öpüyor, ufaklıkların oyunlarında söyledikleri gibi 'zambak zumbak, dön arkana iyi bak' diyor, arkamı döndüğüm gibi adayı bırakıyorum ve efendim Don Quijote'nin hizmetine giriyorum. Ne de olsa lokmalarımı yutarken korkular içinde kalsam da onunlayken en azından karnım doyuyor. Doyduktan sonra da ister soğan patatesle doymuşum ister keklikle, bana vız gelir."

Sancho uzun konuşmasını bu sözlerle noktaladı. Konuşması boyunca Don

Quijote yine bin tane saçma laf edecek diye korkmuştu, ama pek az şey saçmaladığını duyunca bütün kalbiyle Tanrı'ya şükretti. Dük, Sancho'yu kucakladı ve valilikten bu kadar çabuk vazgeçtiği için yürekten bir üzüntü duyduğunu dile getirdi. Yarından tezi yoktu, yine kendi malikanesinde, daha az meşakkatli ama daha kazançlı bir göreve getirilecekti. Düşes de Sancho'yu kucakladı ve ardından kendisini en iyi şekilde ağırlamaları için emir verdi, zira çok fena hırpalandığı, her yanının yara bere içinde olduğu açıkça görülüyordu.

ELLİ ALTINCI BÖLÜM

Kalfa Donya Rodriguez'in kızının müdafaası için La Manchalı Don Quijote ve uşak Tosilos arasında geçen, fevkalade ve görülmemiş çarpışmaya dair

Dük ve düşes, Sancho Panza'ya valilikle ilgili oynadıkları numaradan dolayı hiç pişmanlık duymadılar. Hatta aynı dün kâhya efendi geldi ve Sancho'nun geçen günlerde söylediği her kelimeyi, yaptığı her hareketi tek tek anlattı. En sonunda da adaya yapılan saldırıdan, Sancho'nun nasıl korkup oradan derhal ayrıldığından bahsetti ki dük ve düşes bu hikâyeyi de pek keyifle dinlediler.

Hikâyede anlatılana göre, bunların ardından düello için kararlaştırılan gün geldi çattı. Dük, uşağı Tosilos'a Don Quijote'yi öldürmek, hatta yaralamaksızın nasıl mağlup etmesi gerektiği konusunda tekrar tekrar talimat verdikten sonra mızrakların ucundaki demir başların da sökülmesini emretti. Don Quijote'ye ise bağlı bulunduğu Hıristiyan topluluğunda hayati tehlikeye mahal verecek düellolara müsaade edilmediği açıklamasını yaptı. Bu tür karşılaşmaların her türlüsünü yasaklayan Yüce Meclis'in çıkardığı kanuna aykırı olmasına karşın, ona kendi toprakları üzerinde adil bir dövüş meydanı sunduğu için memnun olmakla yetinmeli, böyle zahmetli bir dövüşü çok ileriye götürmeye kalkışmamalıydı.

Don Quijote buna karşılık olarak majestelerinin meseleyle ilgili her şeyi nasıl istiyorsa öyle halletmesini, kendisinin alınan her karara uyacağını söyledi. Nihayet korkulu gün geldi. Dük öncesinde meydan hakemlerinin ve analı kızlı davacı taraf olan kalfa hanımların oturması için şatonun avlusuna genişçe bir platforma çıkılmasını emredince bu tuhaf düello gösterisini izlemek için civar köylerden ve mezralardan şatoya bir insan seli aktı. O çevrede ister hayatta ister ölü olsun, hiç kimse böyle bir düelloyu ne görmüş ne işitmişti o güne kadar.

Dövüş meydanına ilk giren kişi, tören amiri oldu. Taraflardan birinin takılıp düşmesine sebep olacak gizli bir tuzak bulunmadığından emin olmak için zemini eliyle yokladı, her tarafı gezip inceledi. Ardından kalfa hanımlar gelip yerlerine oturdular. Başlarındaki örtüler gözlerine, hatta göğüslerine kadar iniyordu ve epey sıkıntılı bir hâlleri vardı. Don Quijote tribüne girdikten kısa bir süre sonra büyük uşak Tosilos da meydanın bir yanından bir sürü boru sesinin eşliğinde ve bütün meydanı güm güm inleten beygirinin sırtında meydanın bir yanından göründü. Siperliğini indirmiş, ışıl ışıl parıldayan, sağlam zırhı içinde bütün heybetiyle ilerliyordu. Görünüşe göre bir Frizya atıydı bindiği; sırtı geniş, tüyleri ağarmıştı. Her bir topuğundan aşağı en az birer şinik yün sarkıyordu.*

* Frizya atları iri ve çok güçlü olmaları ve yavaş hareket etmeleriyle bilinir. Ayaklarında uzun kıl tutamları bulunur; bu kadar çok yün bulunduğundan

Yiğit savaşçı, efendisi dükten La Manchalı yiğit Don Quijote'ye nasıl davranacağı konusunda kesin talimat almıştı; ne olursa olsun öldürmeyecek, bunun için ilk saldırı anından kaçınacaktı. Zira burun buruna çarpışacak olsalar öldüreceği kesindi. Meydanı dolandı ve kalfa hanımların bulunduğu yere vardığında kendisinden kocası olmasını talep edene bir süre boyunca baktı. Teşrifatçı Don Quijote'yi çağırdı. Zaten meydana teşrif etmiş olan Don Quijote, Tosilos'la beraber kalfa hanımlarla konuştu ve haklarını savunmak için La Manchalı Don Quijote'nin meydana çıkmasına müsaade edip etmediklerini sordu. Hanımlar ise cevap olarak müsaade verdiklerini ve onların adına yapacağı her şeyi doğru, kati ve meşru kabul ettiklerini söylediler.

Bu sırada artık dük ve düşes de tribünün üzerinde kalan bir balkona geçmişlerdi. Tribün tıka basa insanla doluydu; herkes bu görülmemiş, tehlikeli karşılaşmayı görmek için sabırsızlanmaktaydı. Düellonun şartlarına göre eğer Don Quijote galip gelirse rakibi, Donya Rodriguez'in kızıyla evlenecek, eğer mağlup gelirse, verdiği iddia edilen sözün yükümlülüğünden tamamen kurtulacaktı.

Teşrifatçı ikisini de doğrudan güneş almayacakları şekilde ayırıp yerlerine yerleştirdi. Davullar vuruldu, trompet sesleri bütün havayı doldurdu, ayakların altında duran yer gümbür gümbür inledi. İzleyicilerin yürekleri hopluyor, kimisi mutlu bir son beklerken, kimisi işin istenmeyen bir şekilde nihayet bulacağından korkuyordu. Sonunda Don Quijote kendini bütün kalbiyle Yüce Tanrımız'a ve Tobosolu Dulcinea hanımefendiye emanet ettikten sonra kesin saldırı işaretinin verilmesini beklemeye koyuldu. Gelgelelim bizim uşağımızın aklında başka şeyler vardı; onun aklını kurcalamakta olan tek şey, birazdan anlatacaklarımdan ibaretti:

Görünüşe göre, orada durup kendisini bu duruma sokan düşmanına bakmaktayken bu kadın birdenbire onun gözüne ömründe gördüğü en güzel kadın gibi gözüktü. Bizim sokaklarda adına genelde Aşk denilen, o gözleri görmez küçük oğlan çocuğu ise bir uşağın

---

bahsetmesi bundandır. Bunlar yük veya koşum atlarıdır, binicilikte veya düellolarla kullanılmazlar -çn.

gönlünü fethetmek ve bunu da diğer zaferlerinin yanına eklemek fırsatını hiç kaçırmak istemedi. Böylece kimsecikler görmeden yanına güzelce yaklaştı ve zavallı uşağın sol yanına iki metrelik bir oku saplayıverdi, kalbini bir uçtan bir uca delip geçti. Bunu da kolaylıkla yapabildi, zira Aşk gözle görülmediği için nereye isterse girip çıkar, kimse de kendisinden hesap sormaz.

Dediğim gibi hücum işareti verildiği sırada bizim uşak mutluluktan uçuyordu, artık hürriyetinin efendisi bellediği güzelliğin düşüncesine dalıp gitmişti. Bu nedenle trompetin sesine hiç aldırış etmedi. Don Quijote ise aksine sesi duyar duymaz atağa geçti ve Rocinante'yi sürebildiği kadar hızla sürerek düşmanının üzerine yürüdü. Onun saldırıya geçtiğini gören sadık silahtarı ise haykırmaya başladı:

"Tanrı yardımcınız olsun, gezgin şövalyelerin âlâsı! Tanrı sizi galip çıkarsın, çünkü hak sizin tarafınızda!"

Tosilos, Don Quijote'nin kendisine doğru gelmekte olduğunu görmesine rağmen olduğu yerden bir adım bile oynamadı. Aksine bağıra bağıra meydan amirini çağırdı. Amir ne istiyor diye bakmaya gelince de kendisine dedi ki:

"Efendim, bu düello benim şuradaki hanımefendiyle evlenip evlenmeyeceğimin kararını vermek için yapılmıyor mu?"

"Evet, onun için," yanıtı verildi.

"O halde," dedi uşak, "şahsen vicdan azabı içindeyim ve bu düello bir adım ileri götürülecek olsa vicdanımın üzerine büyük bir yük bindirmiş olurum. Bu nedenle kendimi mağlup edilmiş kabul ediyor ve bu hanımefendiyle evlenmek istediğimi belirtiyorum."

Meydan amiri Tosilos'un sözleri karşısında şaşkınlığa düştü. Ortada çevrilen dolabın gerçek yüzünü bilenler arasında olduğundan ne diyeceğini de bilemedi. Don Quijote ise düşmanın kendisine saldırmadığını görünce yolun yarısında durdu. Dük, düellonun neden bir türlü gerçekleşmediğini anlayamıyordu, ama meydan amiri yanına kadar gidip Tosilos'un söylediklerini aktardı. Dük duydukları karşısında şaşırdığı gibi aynı zamanda son derece öfkelendi.

Bütün bunlar gerçekleşirken Tosilos, Donya Rodriguez'in bulunduğu yere geldi ve gayet yüksek sesle konuşarak şunları söyledi:

"Hanımefendi, bendeniz kızınızla evlenmek isterim. Huzur ve barış içinde, üstelik canımı tehlikeye atmama gerek kalmaksızın elde edebileceğim bir şeyi de kavgayla dövüşle kazanmak istemiyorum."

Bu sözleri duyan yiğit Don Quijote şöyle dedi:

"Madem öyle, o halde ben de verdiğim sözden azat edilmiş oluyorum: Hayırlısıyla evlenin. Yüce Tanrımız vermişse, Aziz Petrus kutsasın."

Dük bu sırada şatodan meydana indi ve Tosilos'un yanına gidip şöyle dedi:

"Sayın şövalye, gerçekten teslim oluyor ve vicdan azabınızdan ötürü bu genç kızla evlenmek mi istiyorsunuz?"

"Evet, efendim," diye yanıt verdi Tosilos.

"Çok da iyi ediyor," dedi bunun üzerine Sancho Panza, "çünkü fareye vereceğin şeyi kediye verdin mi bütün zahmetten kurtuldun demektir."

Tosilos bu sırada miğferinin siperliğini çözmeye uğraşıyor, bir yandan da yardım etsinler diye yalvarıyordu, çünkü nefes alamıyor, o kapalı alanda daha fazla durabileceğini düşünemiyordu. Siperliğin çarçabuk çıkarılması üzerine delikanlının uşak yüzünün hatları göründü. Bunu gören Donya Rodriguez ve kızı bas bas bağırmaya başladılar:

"Tuzağa düştük, kandırıldık! Gerçek kocamın yerine efendim dükün uşağı Tosilos'u koymuşlar! Bu dolandırıcılığın, düzenbazlığın karşısında Tanrı'nın ve Kral'ın adaletini talep ediyoruz!"

"Kendinizi üzmeyin, hanımlar," dedi Don Quijote. "Bu işte ne bir kötülük ne de dolandırıcılık var. Hem olsa bile bunun sorumlusu dük değil, benim peşimi bırakmayan kötü niyetli büyücülerdir. Bu galibiyetle elde edeceğim şanı ve şerefi kıskandıkları için kocanızın yüzünü dükün uşağı olduğunu söylediğiniz zatın yüzüne çevirmişler. Siz benim lafımı dinleyin ve düşmanlarımın kötülüklerine rağmen bu delikanlıyla evlenin, zira sizin koca diye istediğinizin kendisi olduğuna hiç şüphe yok."

Dük bu söylenenleri duyunca neredeyse bütün öfkesi bir kahkaha tufanı içinde kaybolup gidecek gibi oldu ve ardından dedi ki:

"Senyor Don Quijote'nin başına öyle olağandışı şeyler geliyor ki ben şahsen bu uşağımın aslında benim uşağım olmadığına inanıyo-

rum, ancak biz yine de şöyle bir yol izleyelim: Bu izdivacı isterseniz bir on beş gün kadar erteleyelim ve şüphelendiğimiz bu şahsı da kapalı tutalım, belki bu müddet içerisinde kendi esas hâline geri döner. Senyor Don Quijote'nin büyücülerinin öfkesi o kadar uzun sürecek değil, hele ki bu aldatmacaların ve kılık değiştirmelerin kendilerine pek bir yararı olmadığı düşünülürse."

"Aman, efendim!" dedi Sancho. "Bu alçaklar efendime gelince her şeyi değiştirip dönüştürmeye pek alışkınlar. Geçenlerde Aynalar Şövalyesi adlı bir şövalyeyi mağlup etmişti de adamı bizim köydeki yakın dostumuz, bakaloryalı Sanson Carrasco'nun kılığına soktular. Sevgili hanımefendim Tobosolu Dulcinea'yı da kaba saba bir köylüye çevirdiler. O yüzden bence bu uşak hayatı boyunca uşak olarak yaşayıp ölecek."

Bunun üzerine Rodriguez'in kızı şunları söyledi:

"Karısı olmamı isteyen bu kişi kim olursa olsun, ben kendisine teşekkürlerimi sunuyorum, zira ben bir şövalyeye hile hurdayla kandırılan eşi olmaktansa bir uşağın meşru karısı olmayı yeğlerim. Zaten beni aldatan şahıs da hiç soylu bir şövalye sayılmaz."

Kısacası bütün bu konuşmalar ve yaşananların sonu Tosilos'un, kılık değiştirmesinin nasıl sonuçlanacağı anlaşılana kadar kapalı tutulması kararına vardı. Herkes Don Quijote'nin zaferini ilân ettikten sonra çoğunluk, tıpkı darağacına asılmasını bekledikleri kişi mahkeme suçunu affettiği için ortaya çıkmadığında üzülen delikanlılar gibi iki savaşçının birbirlerini parçalara ayırdıklarını göremedikleri için üzülüp hayal kırıklığına uğradılar. İnsanlar dağıldı, dük ve Don Quijote şatoya geri döndüler ve Tosilos'u kapatıp kilitlediler. Donya Rodriguez ve kızı ise meselenin öyle veya böyle evlilikle sonuçlanacağını anladıkları için durumdan müthiş memnundular; zaten Tosilos'un da tek istediği buydu.

ELLİ YEDİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin dükle nasıl vedalaştığına ve düşesin nedimesi zeki ve edepsiz Altisidora'yla başından geçenlere dair

Don Quijote artık o şatodaki aylaklık halinden çıkmanın iyi olacağını düşünüyordu. Bu soylu ev sahiplerinin kendisine bir gezgin şövalye olarak sundukları sonsuz nimet ve ikramın içine kapanmış tembellik ederken yokluğunun yarattığı boşluğun ne büyük bir boşluk olduğunu hayal ediyor, bir köşeye çekilip ettiği tembelliğin hesabını Tanrı'ya ağır şekilde vermesi gerektiğini düşünüyordu. Böylece dük ve düşesten artık yola çıkmak için müsaade istedi. Yanlarından ayrıldığı için müthiş bir üzüntü duyduklarını göstere göstere müsaadeyi verdiler. Düşes karısının mektuplarını Sancho Panza'ya verdi. Sancho bu mektupları alınca ağlamaya başladı ve dedi ki:

"Kim derdi ki vali oluşumun haberiyle karım Teresa Panza'nın yüreğinde tomurcuklanan umutlar şimdi efendim La Manchalı Don Quijote'nin uğursuz maceralarına dönmemle yitip gitmek zorunda kalacak? Yine de Teresa'mın kendine yakışır şekilde davranıp palamutları düşese gönderdiğini görmek beni mutlu ediyor. Göndermeseydi nankörlük ettiğini düşünür, mahcup olurdum. İçimi rahatlatan bir şey varsa o da bu hediyenin rüşvet olarak algılanamayacağıdır,

çünkü karım palamutları gönderdiğinde valilik zaten bendeydi. İnsanın kendisine edilen bir iyiliğe karşı duyduğu minneti göstermesi de zaten yapılacak en mantıklı şeydir. Sonuçta ben valiliğe üryan girdim, üryan çıktım. Böylece şunu vicdanım çok rahat bir şekilde söyleyebilirim, ki az şey değil: Üryan doğdum, üryan giderim: Ne kazanır ne kaybederim."

İşte veda gününde Sancho kendi kendine böyle konuşmaktayken bir gece önce dük ve düşese veda etmiş olan Don Quijote ertesi sabah şatonun bahçesinde bütün zırhını kuşanmış halde meydana çıktı. Bütün şato ahalisi koridorlara çıkmış onu izlerken dük ve düşes de yanına geldiler. Sancho heybeleri, valizi ve erzaklarıyla eşeğinin üzerinde keyiften dört köşe haldeydi, çünkü dükün Trifaldi'yi oynayan kâhyası yol ihtiyaçlarını karşılasın diye Sancho'ya içine iki yüz altın koyduğu bir kese vermişti ve Don Quijote'nin henüz bundan haberi yoktu.

Anlatıldığı üzere herkes kendisine öylece bakmaktayken, apansızın yine düşesin onu izlemekte olan diğer kalfaları ve nedimeleri arasından kurnaz ve edepsiz Altisidora'nın yanık sesi duyuldu:

"Dinle, kötü şövalye;
Dizginleri biraz bırak bakalım;
Ne lüzumu var karnını dehlemenin
O zavallı hüheylanının.
Benden çekinme, kaçma,
Zehirli yılan değilim ki,
Olsa olsa tazecik bir kuzuyum,
Koyundan bile öteyim.
Alaya aldın, seni canavar,
Diana'nın dağlarında
Veniis'ün ormanlarında
Görmediği bir güzel kızı.
Zalim Vireno, kaçak Eneas,
Barrabas da eklensin; uzaklarda eğleşin.
Acımasız hırsız, götürüyorsun
Pençelerine almış,
Bir garip kızın yüreğini
Hem yufkadır o, hem divane deli.
Üç mendil aldın,
Bir çift de gecelik çorap
Hem de beyazda, siyahta, hafifte
Paros kumuna denk.
Aldın götürdün benden
İki bin iç çekiş.
Ateş olsa iki bin Troia yakar,
İki bin Troia olsa.
Zalim Vireno, kaçak Eneas,
Barabbas da eklensin; uzaklarda eğleşin.
Silahların Sancho'nun bağırsakları
Göstermesin merhamet yüzü ona
Çıkamasın büyüsünden

Büyülenmiş Dulcinean da.
Madem senin günahı
O çeksin cefasını;
Benim memleketimde öder dürüstler
günahkârın payını.
En güzel maceraların
Dönsün talihsizliğe
Eğlence sana hayal olsun
Sadakatin unutulsun.
Zalim Vireno, kaçak Eneas,
Barrabas da eklensin; uzaklarda eğleşin.
İsmin hor görülsün
Sevilla'dan Marchena'ya
Granada'dan Loja'ya
Ta Londra'dan İngiltere'ye.
Poker de oynasan
Pişti, olmadı pis yedili,
Papazlar kaçsın hep elinden
Görmeyesin asları yedileri.
Nasırlarını kessen
Aksın bütün kanların,
Dişlerini çeksen
Köklerin hep kalsın.
Zalim Vireno, kaçak Eneas,
Barabbas da eklensin; uzaklarda eğleşin.

Acılı Altisidora işte böyle dövünürken Don Quijote onu izledi ve ardından tek kelime etmeksizin yüzünü Sancho'ya döndü ve şöyle dedi:

"Canım Sancho, yedi ceddinin hatırı için soruyorum, bana doğruyu söyle. Sen bu âşık hanımefendinin bahsettiği üç mendille gecelik çorabı aldın mı, almadın mı?"

Sancho yanıt verdi:

"Üç mendil bende; ama gecelik çoraplar Kaf dağının arkasında kalır."

Düşes Altisidora'nın cesareti karşısında şaşkına döndü. Cüretkâr, nüktedan ve edepsiz olduğunu biliyordu da böyle kör parmağım gözüne şeyler uyduracağını tahmin etmezdi. Bu alayı edeceğinden haberi de olmadığı için şaşkınlığı büsbütün arttı. Dük de eğlenceyi iyice abartmak istedi ve dedi ki:

"Sayın şövalye, benim şatomda bizzat görmüş olduğunuz onca misafirperverlikten sonra nedimemin gecelik çorapları şöyle dursun, üç mendilini bile alıp götürmenizi açıkçası size hiç yakıştıramadım. Bunlar kötü niyet göstergesi olduğu gibi şanınızla da hiç örtüşmüyor. Derhal mendilleri geri verin, yoksa sizi ölümüne düelloya davet ederim, o lanet büyücülerin uşağım Tosilos'a yaptıkları gibi yüzümü gözümü değiştirecek olmalarına falan aldırmam."

"Tanrı göstermesin," diye yanıtlamaya girişti Don Quijote, "ben onca lütuf gördüğüm zatınaliniz o harikulade insana kılıç kaldırmam. Mendilleri iade ederim, çünkü Sancho kendisinde olduğunu söylüyor. Gecelik çorapları vermem ise imkânsız, zira ne ben ne de o çorapları almış değiliz. Bu hanım kızınız gizli yerlerine bakacak olursa muhakkak bulacaktır çoraplarını. Sayın dük, bendeniz hayatımda hırsızlık etmedim ve Tanrı benim yanımdan ayrılmadığı müddetçe etmeyi de düşünmüyorum. Bu genç hanım kız kendisinin de söylediği gibi aşkından böyle konuşuyor ki bu meselede benim bir suçum yok. Dolayısıyla ne ona ne de siz zatınaliniz ekselanslarına bir özür borcum bulunmuyor. Sizden ricam benim hakkımdaki daha iyi düşüncelere sahip olmanız ve yoluma gitmem için tekrar müsaade buyurmanızdır."

"Tanrı versin de sizden hep güzel havadisler alalım, Senyor Don Quijote," dedi düşes. "Haydi, Tanrı'ya emanet olun. Zira ne kadar durursanız sizi gören genç hanım kızların yüreğindeki ateşi o kadar körüklemiş oluyorsunuz. Ben kendi adıma bu nedimemi öyle bir cezalandıracağım ki bundan sonra ne gözleriyle ne de sözleriyle çizgiyi aşmaya cüret edemeyecek."

"Tek bir sözümü daha dinleyin, yeter, ah yiğit Don Quijote!" dedi bunun üzerine Altisidora, "gecelik çorap hırsızlığından dolayı sizden af diliyorum, çünkü Tanrı'nın huzurunda yemin ederim ki çoraplar üstümde. Dikkatsizlik ettim, kendi bindiğim eşeği kaybetmişim, işte."

"Ben demedim mi?" dedi Sancho. "Ben mi arakçılık yapacakmışım! İsteseydim valiliğimde yapardım, önüme kadar gelmiş fırsat."

Don Quijote başını eğip dük ve düşesle birlikte orada bulunan diğer herkesi saygıyla selamladıktan sonra Rocinante'nin dizginlerini çevirdi. Sancho da eşeğinin üstünde hemen peşi sıra ilerlerken şatodan çıktı ve Zaragoza'ya doğru yollandı.

ELLİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Serüvenlerin nasıl da Don Quijote'nin üzerine hep birden çullanıp birbirlerine nefes aldırmadıklarına dair

Don Quijote artık düz yola çıkmış, Altisidora'nın iltifatlarından kurtulmuş ve özgür olduğunu görünce her şeyin yoluna girdiğini düşündü ve şövalyelik mesleğini icra etmek üzere yoluna devam edebileceğini hissetmeye başlayınca Sancho'ya dönüp dedi ki:

"Özgürlük, Sancho, tanrıların insanlara bahşettiği en kıymetli armağanlardan biridir. Ne yeryüzünde gizli ne denizlerde saklı hazinelerin hiçbiri onunla yarışamaz. Yaşam, tıpkı onur için olduğu gibi yine ancak özgürlük için yaşanabilir ve yaşanmalıdır; aksi takdirde esaret insanın başına gelebilecek en büyük kötülüktür. Bunu söylememin sebebi ise Sancho, geride bıraktığımız o şatoda nasıl ağırlandığımızı, ne büyük bir bolluk içinde misafir edildiğimizi gör-

müş olmandır. Onca leziz ziyafetin ve o buz gibi içkilerin ortasında ben kendimi açlığın ortasına atılmış gibi hissediyordum, çünkü bütün bunlar benimmişçesine bir özgürlükle çıkarmıyordum tadını. İnsanın gördüğü iyilik ve lütufların karşılığını ödeme yükümlülüğü, ruhun özgürce dolaşmasının önünde engeldir. Ne şanslıdır Tanrı'nın bir parça ekmek verdiği ve o ekmek için Tanrı'nın kendisinden başka kimseye şükretmek zorunda bırakmadığı insan!"

"Zatıalinizin bütün bu söyledikleri bir yana," dedi Sancho, "kendi adımıza dükün kâhyasının bana karşımıza bir şey çıkarsa diye yüreğimin üstünde yara lapası gibi taşıdığım şu küçük kesede verdiği iki yüz altına da şükretmemek olmaz. Her zaman şatolarda izzeti ikram edilecek değiliz, bazen dayak yiyeceğimiz hanlar da çıkacak karşımıza."

Şövalye ve silahtar olarak iki gezgin bunun gibi şeyler konuşa konuşa yarım fersahtan biraz daha fazla yol gitmişlerdi ki yeşil bir çayırlık alanın üzerine pelerinlerini yaymış, toprak işçisi görünümlü on on iki adamın yemek yediklerini gördüler. Yanlarında da beyaz çarşaf gibi birtakım örtüler, örtülerin altında da saklı bir şeyler vardı; yere belli aralıklarla yataylı dikeyli serilmiş gibiydiler. Don Quijote yemek yiyenlerin yanına yaklaştı, kibarca selam verdikten sonra bu bezlerin altında ne olduğunu sordu. İçlerinden biri cevaben şöyle dedi:

"Beyefendi, bu örtülerin altında rölyefe oyulmuş gravür resimler var, köyümüzde yaptığımız bir sunağa ekleyeceğiz. Kirlenip bozulmasınlar diye böyle üzerleri kapalı taşıyoruz, kırılmasınlar diye omuzlarımıza alıyoruz."

"Müsaadeniz olursa," diye karşılık verdi Don Quijote, "açıp bakmak isterim. Bunca özenle taşınıyorlarsa bu resimler muhakkak çok iyi olmalı."

"Bence harikalar!" dedi bir diğeri. "İnanmazsanız masrafından anlarsınız zaten: elli düka altınından fazlasına mal olmayanı yok. Zatıaliniz de görmek isterseniz, bekleyin, beyefendi, kendi gözlerinizle görün."

Ardından ayağa kalktı, yemeği bırakıp ilk resmin üstündeki örtüyü açtı. Aziz Yorgi'nin at üstündeki bir resmiydi bu. Ayaklarına sarılmış bir yılan vardı; yılanın boğazına saplanmış mızrağı her zamanki şiddetiyle resmesilmişti. Hani derler ya, bütün resim alev alev parlıyordu. Don Quijote resmi görünce şöyle dedi:

"Bu şövalye, kutsal ordunun en iyi gezginlerinden biriydi. Adı Don Aziz Yorgi'ydi ve aynı zamanda bakire genç kızların da koruyucusuydu. Şu öbürüne bakalım."

Adam öbür resmi açıp gösterdi. Bu da atın sırtına binmiş Aziz Martin'i bir dilenciyle pelerinini paylaşırken resmetmişti. Don Quijote bunu görür görmez açıklamaya başladı:

"Bu şövalye de Hıristiyan serüvencilerdendi ve sanırım yiğitlikten çok cömertlik ederdi. Senin de görebileceğin üzere, Sancho, burada pelerinini şu fakirle paylaşıyor, tam yarısını vermiş. Mutlaka kış vakti olacak, çünkü kış olmasa hepsini çıkarır verirdi, o kadar hayırsever biriydi."

"Ondan değildir de," dedi Sancho, "hani bir atasözü var ya, mert olmak için akıl da lazımdır' diye, ondan olacak esas."

Don Quijote buna güldükten sonra diğer örtünün de kaldırılmasını istedi. Bunun altından ise İspanya'nın Aziz Koruyucusu'nun yine at üstünde bir resmi çıktı. Kan içinde kılıcıyla Mağriplilerin üstüne basıyor, kafalarını ayağıyla eziyordu. Don Quijote bunu görünce şu yorumu yaptı:

"Bu bir şövalye işte, İsa'nın süvarilerinden hem de. Adı Mağripli Katili Aziz Diego; dünyada gelmiş geçmiş, şimdi ise cennete yer alan en yürekli aziz ve şövalyelerden biridir."

Ardından bir diğer örtü daha kaldırıldı. Burada ise Aziz Pavlus'un attan düşüşü resmedilmişti. Din değiştirme sahnelerinde kullanılan bütün ayrıntılar bu resimde de yer alıyordu. O kadar canlı resmedilmişti ki gören İsa konuşuyor, Pavlus cevap veriyor derdi.

"Bu da," diye sözü aldı Don Quijote, "Yüce Efendimizin Kilisesi'nin hem zamanındaki en azılı düşmanıdır, hem de en azılı savunucusudur. Gezgin şövalye olarak yaşamış, sarsılmaz bir aziz olarak ölmüştür. Efendimizin bağlarının yorulmak nedir bilmez işçisi, halkların hocası olmuştur; mektebi Tanrı, öğretmeni ve efendisi Yüce İsa'dır."

Başka resim kalmayınca Don Quijote örtüleri geri örtmelerini söyledi, sonra da resimleri götürenlere dönüp şöyle dedi:

"Kardeşlerim, gördüklerimi iyi bir alamete yoruyorum, çünkü bu azizler ve şövalyeler de benim icra ettiğim silahşörlük mesleğini icra etmişlerdi. Aramızdaki fark, onların ilahi olan adına savaşan azizler olmaları, benimse insanlık adına savaşan bir günahkâr olmam. Onlar bileklerinin gücünü kullanarak cenneti fethettiler, çünkü cennet şiddetin acısını çekmiştir. Bense şu ana kadar çektiklerimin gücü karşılığında neyi fethettiğimi bilmiyorum, ama benim Tobosolu Dulcinea'm kendi çektiği çileden kurtulursa belki o zaman talihim döner, aklım da yerine gelir ve böylece ben de şimdikinden daha iyi bir yoldan yürüyebilirim."

"Tanrı duysun da bunu, şeytan uzak dursun," dedi Sancho bunun üzerine.

Adamlar Don Quijote'nin kılığı kadar söyledikleri karşısında da şaşıp kaldılar; sözlerinin yarısında ne demek istediğini anlamamışlardı. Yemeklerini bitirdiler, resimlerini torlayıp topladıktan sonra Don Quijote'ye veda edip yeniden yola düştüler.

Sancho yeniden efendisini hiç tanımamışçasına şaşırdı, bildikleri karşısında hayrete düştü; sanki yeryüzünde onun öğrenip hafızasına kazımadığı hiçbir öykü, hiçbir olay yoktu. Sonra dönüp dedi ki:

"Gerçekten efendim, bugün başımıza gelen bu şeye serüven denebilirse, yola çıktığımızdan beri yaşadığımız en yumuşak, en tatlı

serüvenlerden biriydi: Bu serüvenden ne dayak yiyerek çıktık, ne ıstırap çektik, ne kılıçlarımıza davrandık, ne yere serildik ne de aç kaldık. Tanrıya şükürler olsun ki bana böylesini de kendi gözlerimle görmeyi nasip etti sonunda."

"Doğru söylüyorsun, Sancho," dedi Don Quijote. "Ancak şunu unutmaman gerekir ki tüm devirler bir olmadığı gibi hepsi aynı şekilde de ilerlemez. Amiyane kesimin ekseriyetle kehanet olarak addettiği ve hiçbir doğal mantığa dayanmayan bu gibi şeyler akıllı kimseler tarafından ancak güzel tesadüfler olarak değerlendirilecektir. Bu kehanet tellallarından biri bir sabah kalksa, evinden çıksa ve Assisili Françesko'nun kutsal tarikatına mensup bir keşişle karşı karşıya gelse sanki bir grifonla karşılaşmış gibi arkasını dönüp gerisin geri evine yollanır. Başka bir Mendoza masaya tuzu döker de sanki tabiatın başa gelecek felaketleri böyle sudan şeylerle haber vermek gibi bir mecburiyeti varmış gibi yüreğine bir hüzün düşer. Oysaki akıllı ve Hıristiyan olan kişinin Tanrı'nın yapmak istediği şeyleri ince eleyip sık dokumaması gerekir. Scipio da Afrika topraklarına ayak basarken sendeleyince askerleri bunu kötüye yormuşlardı, fakat kendisi toprağı kollarıyla kucaklamış ve şöyle demiştir: "Benden kaçamazsın, Afrika, çünkü seni kollarımın arasında kıskıvrak yakaladım." Velhasıl Sancho, bu resimlerle karşılaşmak benim için dünyanın en hoş tesadüflerinden biri sayılır."

"Ben de öyle düşünüyorum," diye yanıt verdi Sancho, "bu yüzden zatıalinize şunu sormak istedim. İspanyolların savaşa giderken Mağripli Katili Aziz Yakup'u çağırarak 'Santiago, kapan, İspanya,' demelerinin sebebi nedir? Acaba İspanya açık mı ki kapatmak gerekiyor? Ya da nedir bu adetin amacı?"

"Çok safsın, Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote, "bak, Tanrı bilhassa İspanyolların Mağriplilerle yaşadıkları zorlu dönemlerde yardıma koşması için Kızıl Haçlı bu büyük şövalyeyi İspanya'ya koruyucu aziz diye bahşetmiş. Bu nedenle girdikleri her savaşta onun adını anar, yardıma onu çağırırlar. Hatta bu savaşların çoğunda Hagareneleri mağlup ederken, ayağının altında ezer, parçalar ve öldürürken bizzat görülmüştür. Rivayet edilen pek çok gerçek İspanyol hikâyesinde geçen bu tür örneklerden daha bir sürü verebilirim."

Sancho konuyu değiştirip efendisine şöyle dedi:

"Efendim, ben bu düşesin nedimesi Altisidora'nın cüretkârlığına çok şaşırdım: Şu Aşk dedikleri şey kendisini amma derinden yaralamış. Bu Aşk için diyorlar ki kör bir bacaksızın tekiymiş, gözleri mahmur, daha doğrusu görmez olmasına rağmen bir kalbi doğrudan hedef aldı mı bu kalp ne kadar ufak olursa olsun on ikiden vurur, oklarıyla deler geçermiş. Genç kızların utanmalarıyla ihtiyatlılıkları sayesinde bu aşk oklarının uçları körelirmiş diye de duydum, ama Altisidora'nınkiler iyice sivrilmişe benziyor."

"Unutma ki, Sancho," dedi Don Quijote, "aşk akıl mantık dinlemez ve ölümle aynı tabiata sahiptir: Kralların debdebeli saraylarına da çobanların mütevazı kulübelerine de aynı şekilde saldırır. Bir ruhu büsbütün teslim aldığı zaman ilk yaptığı şey ise içindeki tüm korku ve hicap hislerini söker atar. Altisidora da aşkını bu şekilde itiraf ettiğinden dolayı benim gönlümde acıma duygusundan çok şaşkınlık yarattı."

"Bu ne zalimlik, arkadaş!" dedi Sancho. "Vay canına, böyle nankörlük duyulmadı! Ben kendi adıma diyebilirim ki onun en küçük bir aşk sözü karşısında boyun eğer, hemen kölesi oluverirdim. Vay orospunun evladı vay! Bu ne mermerden yürek, ne tunçtan vicdan, ne çamurdan ruhmuş, peh! Ama ben bu kızcağız zatıalinizde ne görmüş de böyle gönlü fethedilmiş, esir düşmüş, anlayamıyorum. Hangi görkem, hangi neşe, hangi zarafet ve hangi ince çehre çıkmış da her biri tek tek yahut hepsi birden kızı size âşık etmiş acaba? Ne yalan söyleyeyim, ben zatıalinize durup şöyle ayağınızın ucundan başlayıp başınızın en üstündeki saç teli e kadar bakıyorum da âşık olunacak değil, korkuya kapılınacak şeyler görüyorum daha çok. Yine duyduğuma göre güzellik insanı âşık eden şeylerin en önemlisi olup başta gelirmiş ama şimdi sizde hiç olmayınca zavallı kızcağızın neye âşık olduğunu bir türlü anlamıyorum."

"Şunu da bilmelisin ki Sancho," diye cevap verdi Don Quijote, "iki türlü güzellik vardır; biri ruh güzelliği, diğeri beden güzelliğidir. Ruh güzelliği kendini akılda, ihsanda, dürüstlükte, terbiyede, cömertlikte ve görgüde gösterir; tüm bu özellikler çirkin bir adamda da bulunabilir. İşte beden güzelliği değil de bu tür bir güzellikse insanın

ilgisini uyandıran, orada aşk apansız ve coşkulu bir biçimde yeşerebilir. Ben şahsen güzel olmadığımın pekâlâ farkındayım, Sancho, lakin gudubet olmadığımı da biliyorum. Bir erkek bu bahsettiğim ruh niteliklerine sahip olduktan sonra sevilmesi için canavar olmaması kâfidir."

İkisi bu konuşmalara dalmışken yolun dışında kalan ağaçlık bir alana girdiler. Sonra ansızın hiç beklemezken Don Quijote kendini etraftaki ağaçlardan aşağı sarkıtılmış birtakım yeşil kordonlardan meydana gelen bir ağın içine kıstırılmış halde buldu. Ne olduğunu anlayamadan dönüp Sancho'ya dedi ki:

"Bana kalırsa, Sancho, bu ağlar akla gelebilecek en ilginç maceralardan biri olmalı. Bak söylüyorum, eğer peşimdeki büyücüler bu ağlara takılıp yolumdan ayrı düşmemi istemiyorlarsa vursunlar beni; Altisidora'ya karşı gösterdiğim haşin davranışımın intikamını almak istiyorlar. O halde ben de onlara diyorum ki bu ağlar yeşil ipten değil de sepsert elmastan veya demircilerin kıskanç tanrısının Venüs'ü ve Mars'ı bağladığı ağdan bile daha da kuvvetli olsun, ben yine de sazlıklardanmış, pamuk ipliklerindenmiş gibi kolayca koparır atarım."

Ardından dediğini yapıp ağların hepsini koparmaya kalktığı sırada ağaçların arasından apansızın iki güzeller güzeli çoban kızı belirdi. En azından çoban kızı kılığındaydılar; yoksa etekleri ve yelekleri ince brokar kumaştan, yani altın sırmalı ipekten yapılmaydı. Saçlarını enselerinden aşağı salmışlardı ki o saçların sarılığı güneşin ışıklarıyla yarışırdı. Başlarına ise yeşil defne yaprağı ve kırmızı guddeme çiçeğinden iki çelenk kondurmuşlardı. Yaşlarına gelince, görünüşlerine bakılırsa on beşten küçük, on sekizden de büyük değillerdi.

Bu öyle bir görüntüydü ki Sancho'yu hayran bırakıp Don Quijote'yi büyülerken güneş bile onlara bakmak için yoluna ara verdi ve böylece bu dördü sessizlik içinde kalakaldılar. Sonunda ilk konuşan çoban kızlarından biri oldu ve Don Quijote'ye dedi ki:

"Durun, Sayın şövalye. Ağları koparmayın; onlar sizin kötülüğünüz için değil, bizim eğlencemiz için oraya asılı. Ayrıca bize bunların ne için oraya konduklarını ve bizim kim olduğumuzu da soracağınızı bildiğimden size hepsini kısaca anlatmak isterim. Buradan iki fersah

uzakta, pek çok soylu kimselerin, asilzade ve zenginlerin yaşadığı bir köyde birçok dost ve akraba bir araya geldi ve çoluk çocuk, eş dost, konu komşu akraba hep beraber buraya gelip eğlenmemize karar verildi. Burası civarın en güzel yeridir, diğerlerinin arasında yepyeni bir kır cenneti sayıldığından biz genç kızlar ve delikanlılar çoban kılığına gireriz. İki kır türküsü ezberledik; biri meşhur ozan Garcilaso'nun, diğeri ise o harika Camoes'in kendi lisanı Portekizceden bir türküsü, ama ikisini de şimdiye kadar hiç söylemiş değiliz. Dün buraya geldiğimizin ilk günüydü. Şurada ağaçların arasında, bütün bu kırlara can veren coşkun derenin kenarına çadır dedikleri şeyleri kurduk. Dün gece bu ağları ağaçların arasına kurduk ki seslerimizden kaçıp buraya gelen küçük kuşları kandırıp yakalayabilelim. Efendim, eğer bizim konuğumuz olmak isterseniz, sizi canı gönülden, memnuniyetle ağırlarız, zira buralarda ıstıraba da üzüntüye de yer vermiyoruz şimdilik."

Bu sözlerden sonra sustu ve başka bir şey söylemedi. Ardından Don Quijote sözü aldı ve cevaben şöyle dedi:

"Doğrusu, güzeller güzeli hanımefendi, Diana'yı birdenbire nehrin içinde yüzerken gören Akteon bile benim zatıalinizin güzelliği karşısında duyduğum şaşkınlık ve hayranlığı duymamıştır. Eğlence usulünüze hürmet duyuyor, yapmış olduğunuz teklife teşekkür ediyorum. Eğer size bir hizmette bulunabileceksem, bana tamamen itaat edileceğiniz teminatıyla gözünüz kapalı emredebilirsiniz, zira benim mesleğim her kesimden insana, fakat bilhassa görüntünüzden de anlaşıldığı üzere sizin gibi soylu kimselere şükran duygularımı sunmak, hizmetlerini yerine getirmektir. Muhtemelen küçücük bir alanı kaplayan bu ağlar esasen bütün yeryüzünü kaplıyor olsaydılar bile sırf onları koparmamak için kendime geçecek yeni dünyalar arar bulurdum. Ve bu mübalağalı sözlerime biraz olsun itibar edebilmeniz için şunu bilin ki bu sözleri veren kişi La Manchalı Don Quijote'den başkası değildir; tabii bu isim kulaklarınıza çalındıysa eğer."

"Ah, canım arkadaşım," dedi bunun üzerine diğer çoban kızı. "Başımıza ne büyük bir talih kuşu kondu böyle! Şu karşımızda duran beyefendiyi görüyor musun? Bak sana söylüyorum, işte bu adam dünyanın en cesur, en sadık ve en kibar adamıdır; şayet kitaplarda yazan ve okuduğum hikâyeler yalan söyleyip aldatan hikâyeler değilse elbet. Bahse girerim şu yanında gelen adam da silahtarı Sancho Panza'dır; dünyada onun maskaralıklarının bir eşi bulunmaz."

"Doğrudur," dedi Sancho. "Ben zatıalinizin söylediği o komik ve o silahtarım. Bu da benim efendim, hakkında yazılan ve rivayeti edilen La Manchalı Don Quijote'nin ta kendisidir."

"Ay!" diye atıldı bu sefer diğeri. "Arkadaşım, yalvaralım da kalsın. Anne babalarımız da kardeşlerimiz de bayılacaklar; hem onun yiğitliğiyle öbürünün maskaralıklarının methini ben de duydum. Bir de diyorlar ki gelmiş geçmiş en sağlam, en sadık âşıkmış kendisi. Sevgilisinin adı Tobosolu Dulcinea'ymış, bütün İspanya'da güzellik madalyası ona verilirmiş."

"Vermekte haklılar da," dedi Don Quijote, "şayet sizin eşsiz güzelliğiniz bu hususta şüpheye yer bırakmazsa elbet. Lakin beni kalmaya

ikna etmeye çalışmakla kendinizi yormayın, hanımlar, zira mesleğim icabı hiçbir koşulda durup dinlenebilmem mümkün değil."

Tam bu sırada dörtlünün bulunduğu noktaya çoban kızlarından birinin yine kızların kılığının zenginliği ve zarafetini taşıyan çoban kıyafetleri giyinmiş bir biraderi geldi. Kızlar yanlarındaki kişinin La Manchalı yiğit Don Quijote, diğerinin ise silahtarı Sancho olduğunu anlattılar. Hikâyesini okuduğu için birader ikisini de biliyordu. Kibar çoban kendini tanıttıktan sonra çadır kamplarının bulunduğu yere misafir olmasını rica etti. Bunun üzerine Don Quijote teklifi kabul etmek zorunda kaldı. Tam bu sırada tuzak etkisini gösterdi ve ağların rengine aldanan minik minik kuşlar kaçtıkları tehlikenin kucağına düşmeye başladılar. Bir anda buraya acayip çoban kıyafetlerine bürünmüş, kadınlı erkekli otuzdan fazla insan toplaştı. Hemen Don Quijote ve silahtarının kim olduklarının haberini aldılar ve haberi müthiş bir sevinçle karşıladılar, zira öyküsünü okudukları için kendisini zaten biliyorlardı. Kamp alanına gittiler ve tertemiz ve mükellef şekilde kurulmuş sofralara oturdular. Don Quijote'yi ise başköşeye oturtarak şereflendirdiler. Herkes ona bakıyor, baktıkça büyük hayranlık duyuyordu.

Nihayet sofraların örtüleri kaldırıldı ve Don Quijote büyük bir soğukkanlılıkla sesini yükseltip konuşmaya başladı:

"İnsanların işlediği en büyük günahların başında kimileri kibrin geldiğini söylese de ben bunun nankörlük olduğunu düşünüyorum. Ne demişler; cehennem nankörlerle doludur. Ben şahsen akıl yolunu izlemeye başladığım andan itibaren bu günahtan mümkün mertebe hep uzak durmaya çalıştım. Şayet bana yapılan iyiliklerin karşılığında ben de iyilik gösteremezsem o zaman bunları yapmak yerine yapma arzumu belirtiyorum. Bu da yeterli gelmezse bu isteğimi halka beyan ediyor, herkesçe bilinmesini sağlıyorum; zira kendisine yapılan iyilikleri söyleyip halka beyan eden kişi bunları elinden geldiğince başka iyiliklerle ödemeye çalışacaktır. Çünkü çoğu zaman iyilik gören, iyilik edenden aşağı konumdadır. Tanrı da herkesten üstündür, zira herkesten çok o verir ve insanın ettiği lütufların onun lütuflarıyla mukayese edilmesi söz konusu dahi olamaz. Gelgelelim minnettarlık, bu eksiklik ve yetersizliği bir anlamda telafi etmekte-

dir. Bendeniz buna binaen, burada bana gösterilen lütuf karşısında minnettar olup, elimden gelenin dar sınırlarında kaldığımdan dolayı karşılığını verebilecek durumda olmadığımdan, tabiatımdan ötürü kendimce verebileceğim ne varsa onu sunuyorum. Bugünden itibaren Zaragoza'ya giden bu kraliyet yolunda iki gün boyunca zırhımla duracak ve kılık değiştirmiş bu çoban hanımların dünyadaki en güzel ve en kibar genç kızlar olduğunu iddia edeceğim. Bunun tek istisnası düşlerimin tek efendisinin Tobosolu eşsiz Dulcinea olduğunu da dinleyicilerden kimsenin gücenmemesi niyetiyle beyan ederim."

Efendisini pürdikkat dinlemekte olan Sancho bu sözleri duyduktan sonra sesini iyice yükselterek şöyle haykırdı:

"Acaba dünyada benim bu efendimin deli olduğunu söylemeye, üstüne yemin etmeye cüret edebilecek kimse var mıdır? Zatıalileriniz çoban efendiler söylesin: Ne kadar akıllı ne kadar okumuş olursa olsun bu köyde benim efendimin söylediklerini söyleyecek bir rahip, yiğitliğiyle ne kadar nam salmış olursa olsun efendimin vaat ettiklerini vaatvedebilecek bir gezgin şövalye bulunur mu?"

Don Quijote Sancho'ya döndü ve yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuş bir halde dedi ki:

"Acaba, Sancho, bütün yeryüzünde senin ahmağın, dolandırıcının, münasebetsiz düzenbazın teki olmadığını söyleyecek birinin bulunması mümkün mü? Sana kim dedi benim işlerime burnunu sok diye; benim akıllı mı enayi mi olduğumu araştırmak sana mı düştü? Sus, sakın cevap verme. Git, eyeri kalkmışsa Rocinante'ye eyer vur. Vaadimi yerine getireceğiz artık; haklı olduğumdan dolayı buna karşı gelecek herkesi şimdiden mağlup olmuş sayabilirsin."

Ardından büyük bir öfkeyle oturduğu yerden kalktı; o sinirli haliyle etrafındaki herkesi şaşkınlığa gömerken kendisinin deli mi akıllı mı olduğu konusunda da şüphe içinde bıraktı. Sonunda kendisini böyle bir işe kalkışmasının gerekmediğine ikna etmek istediler ve minnettarlığının pek tabii anlaşıldığını, yiğitliğini kanıtlamak zorunda olmadığını, zaten kahramanlıklarının anlatıldığı hikâyede geçenlerin kâfi geldiğini söylediler. Ne var ki Don Quijote buna rağmen dediğini yaptı ve Rocinante'nin sırtında kalkanına sarılmış, mızrağını eline almış halde yeşil kırların çok da uzağında bulunmayan

anayolun ortasına geçip durdu. Sancho da eşeğinin sırtına onu peşi sıra takip etti; bu mağrur ve görülmemiş teşebbüsün sonu nereye varacak diye merakla beklemekte olan, kırda toplanmış diğer herkes de onunla birlikte ilerlemişti.

Sonunda Don Quijote daha önce de belirtildiği üzere, yolun ortasında durup gökyüzünü şu sözlerle inletti:

"Ey sizler, yolcular ve yol tutanlar, şövalyeler, silahtarlar, yayalar, at sırtında gidenler, bu yoldan geçmekte olanlar veya bu iki günde geçecek olanlar! Şunu bilin ki gezgin şövalye La Manchalı Don Quijote, bu çayırlar ve koruluklarda yaşayan nimfealarınkileri dahi aşan tüm güzellik ve incelikleri savunmak için buradadır. Elbette bunun tek istisnası benim ruhumun sahibi Tobosolu Dulcinea'dır. Şimdi bunun aksini düşünen varsa çıksın karşıma, burada bekliyorum."

Bu sözleri iki defa tekrarladı ve iki defa da hiçbir serüvenciye duyuramadı. Lakin gidişatı büsbütün onun lehine çevirmekle meşgul olan talih kısa bir süre sonra çoğunun ellerinde mızraklarıyla at sırtında ve birbirine yakın sıkı bir topluluk halinde alelacele ilerlemekte olan kalabalık bir grup adamın yol üstünde belirmesini emretti. Don Quijote'nin yanındakiler gelenlerin kim olduklarını pek iyi göremediler, çünkü yolda dursalar başlarına bir tehlike gelir korkusuyla arkalarını dönüp yoldan epey bir uzaklaşmışlardı. Yalnızca Don Quijote korkusuz bir yürekle olduğu yerde kalırken Sancho Panza ise Rocinante'nin sağrılarının arkasına gizlendi.

Mızraklı birlik yanlarına vardı. Ön saflardan ilerleyenlerden biri Don Quijote'ye doğru bağıra bağıra konuşmaya başladı:

"Kenara çekil, şeytanın evladı, bu boğalar seni paramparça eder."

"Hadi oradan, it sürüsü!" diye yanıtladı Don Quijote, "İsterse Jarama kıyılarında yetişmiş en yağız hayvan olsun, bana boğa moğa sökmez. Şimdi burada ettiğim beyanın doğru olduğunu derhal itiraf edeceksiniz, şerefsizler; etmezseniz benimle dövüşe gireceksiniz demektir."

Ne sığırtmaç adamın cevap vermeye ne de Don Quijote'nin istese bile kenara çekilmeye vakti kalmadan hem azgın boğalar hem denenmiş olanlardan oluşan iki sürü birden, hayvanları ertesi gün güreşe-

cekleri köyde ağıla alınmak üzere götürmekte olan sığırtmaçlar ve diğer insanlarla beraber Don Quijote'nin, Sancho'nun, Rocinante'nin ve karakaçanın üzerinden geçerek hepsini yere serdiler. Sancho'nun her tarafı ezildi, Don Quijote dehşete düştü, eşek bir güzel benzetildi ve Rocinante de pek iyi durumda değildi. Ancak sonunda hepsi ayağa kalktı ve Don Quijote büyük bir aceleyle, sendeleye sendeleye, düşe kalka sürünün arkasından koşup haykırmaya başladı:

"Sizi pis şerefsizler sürüsü, durun, bekleyin. Sizi bekleyen tek bir şövalye sadece; üstelik hiç de ekmek buldun ye, düşman gördün kaç diyenlerden değil!"

Gelgelelim koşanlar bunun için durmadıkları gibi savurduğu tehditlere de metelik vermediler. Sonunda Don Quijote yorgunluktan durmak zorunda kaldı. İntikamını almak şöyle dursun, daha da öfkelenmiş halde yola oturdu ve Sancho, Rocinante ve eşeğin yanına

gelmesini beklemeye koyuldu. Onlar geldiler ve ardından efendi ile hizmetkâr hayvanların üzerine bindikleri gibi sahte veya taklit kır cennetine veda bile etmeden, keyiften çok utanç içinde yollarına devam ettiler.

ELLİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Don Quijote'nin başına gelen ve serüven addedilebilecek olağanüstü hadise anlatılır

Don Quijote ve Sancho, boğaların kaba davranışından dolayı maruz kaldıkları tozdan ve yorgunluktan, civardaki ferah ve sık ağaçlıklı bir bölgede rastladıkları tertemiz, berrak bir dere sayesinde kurtuldular. Karakaçanla Rocinante'yi bu derenin kıyısına dizginsiz gemsiz saldıktan sonra bu harap ikili efendi ile hizmetkâr da bir yer bulup oturdular. Sancho heybelerindeki erzaka elini attığı gibi kendisinin genelde kumanya diye adlandırdığı yiyecekleri çıkardı. Diğer tarafta Don Quijote ağzını çalkaladı, yüzünü yıkadı ve böylece serinleyip ferahladıktan sonra yeniden kendilerine geldiler. Don Quijote sırf kahrından yemiyor, Sancho ise sırf kibarlığından ağzına bir lokma bir şey atmıyor, önce efendisinin başlamasını bekliyordu. Ancak düşüncelere dalıp gittiğinden ağzına bir şey koymayı unuttuğunu, tek kelime dahi etmediğini görünce eli mahkûm her türlü görgü kuralını bir kenara iterek eline aldığı ekmekle peyniri midesine indirmeye başladı.

"Ye, dostum Sancho," dedi Don Quijote, "beslen ki hayatta kal; zaten benden çok senin için ehemmiyeti var. Beni bırak da düşüncelerimin elinde, bahtsızlıklarımın sıkıntılarında can vereyim. Sancho, ben ölmek için dünyaya gelmişim, sense yemek yemek için. Dediklerimin doğru olduğunu görmen için bana şöyle bir bakman kâfi: Adım kitaplarda yazıyor, silahşörlükte namım yürümüş, davranışım hep nazik, prensler bana hürmet ediyor, bakireler peşimden ayrılmıyor. Ben ki yiğit kahramanlıklarımla hak edip kazanacağımı düşündüğüm madalyalar, zaferler ve taçlar beklerken, bu sabah kendimi iğrenç, murdar hayvanların altında ezilmiş, tekmelenmiş ve çiğnenmiş buldum. İşte bu düşünce dişlerimi köreltiyor, çenemi yoruyor, ellerimi kenetliyor ve içimdeki bütün iştahı söküp atıyor. O kadar ki sanırım ölümlerin en acısı olan açlıktan ölmeye mecbur kalacağım."

"Madem öyle," dedi Sancho bir yandan haldır huldur çiğnemeye devam ederken, "zatıaliniz şu atasözüne katılmıyor demektir: 'Ölecekse de atın ölümü arpadan olsun.' Benim şahsen kendimi öldürmeye niyetim yok. Hatta deriyi istediği yere gelene kadar dişleriyle çektirip uzatan ayakkabıcı nasıl yapıyorsa, ben de aynını yapmayı düşünüyorum. Tanrının uygun gördüğü son neredeyse, oraya varana kadar yiye yiye hayatımı uzatmak benim niyetim. Şunu da bilin

ki, efendim, dünyada zatıaliniz gibi canına kıymak istemekten daha büyük delilik yoktur. Siz benim sözüme kulak asın, yemek yiyip biraz da şu yeşil ot yataklarının üstünde kestirdiniz mi uyandığınız zaman biraz olsun rahatlarsınız."

Sancho'nun söyledikleri saçmalıktan ziyade mantıklı gözükünce Don Quijote denileni yaptı ve dedi ki:

"Ah Sancho, eğer sen şu anda söyleyeceğim şeyi yapmaya yanaşırsan, o zaman huzurum daha kesinleşir, sıkıntılarım daha önemsizleşir. Ben senin öğütlerine uyarak burada uyurken sen buradan biraz uzaklaşsan da kıçını açıp Dulcinea'nın büyüsünün ortadan kaldırılması için vurman gereken üç dört bin kırbacı Rocinante'nin dizginleriyle kendine vuruversen diyorum. O zavallı hanımefendinin senin savrukluğun ve ihmalkârlığın yüzünden büyü altında kalması ne büyük yazık."

"O hususta söylenecek çok şey var," dedi Sancho. "Şimdi ikimiz de uyuyalım da sonra ne olacağını Tanrı bilir. Zatıaliniz de şunu unutmamalı ki insanın kendi kendine soğukkanlılıkla kırbaç vurması ciddi bir iş; hele ki kırbaç darbeleri iyi bakılıp beslenmemiş bir vücuda iniyorsa daha fena. Dulcinea hanımefendim biraz sabretsin. Sonra en beklemediği bir zamanda benim kırbaçlarla kalbura döndüğümü görecek sonunda. Hem ne demişler, 'vefata kadar, tekmili hayat.' Yani diyorum ki bende daha bu can çıkmış değil, hem verdiğim sözü tutma isteğim de yerinde duruyor."

Don Quijote teşekkür ettikten sonra kendisi birazcık, Sancho ise çokça yemek yedikten sonra ikisi birden uykuya daldılar ve o iki dost ve yoldaşı, yani Rocinante ve eşeği çayırın her yerinin kaplı olduğu yemyeşil çimenlerde nasıl istiyorlarsa gönüllerince otlamaya bıraktılar. Biraz geç bir vakitte uyandılar ve hayvanlara binip yeniden yola düştüler. Bulundukları yerden bir fersah kadar ötede görünen bir hana varabilmek için biraz da acele ettiler. Han dememin sebebi Don Quijote'nin her zamanki gibi tüm hanlara şato deme huyunu bir kenara bırakıp buna han demiş olmasıdır.

Hana vardılar ve hancıya oda olup olmadığını sordular. Hancı bütün Zaragoza'da bulabilecekleri en rahat, en güzel ikramı göreceklerini söyleyerek yer bulunduğu cevabını verdi. Hayvanlardan indiler ve Sancho hancının kendisine anahtarını verdiği odaya erzakları yerleştirdi. Ardından hayvanları ahıra götürdü, yemlerini verdi ve kendisi için başka ne emri olduğunu öğrenmek için kapının yanındaki bir taş banka oturmakta olan Don Quijote'ye gitti. Bir yandan da bu han efendisine şato gibi gözükmediği için Tanrı'ya bilhassa şükretmekteydi.

Akşam yemek vakti geldi, odalarına çekildiler ve Sancho hancıya ne yemek olduğunu sordu. Hancı bu soruya canları ne çekiyorsa yemeğin o olacağı cevabını verdi. Ne istiyorlarsa emretmeleri yeterdi; ister göğün kuşları, ister yerin piliçleri, ister denizin balıkları olsun, hepsi bu handa bulunurdu.

"O kadarına gerek yok," diye karşılık verdi Sancho, "bize birkaç tavuk çevirseler yeter, çünkü efendim narindir, iştahı azdır, ben de öyle pek obur sayılmam."

Hancı tavuklarının olmadığını, çaylakların hepsini talan ettiğini söyledi.

"O zaman şöyle yumuşak bir feliç çevirsinler madem, hancı efendi," dedi Sancho.

"Ferik mi? Hay Allah be!" diye karşılık verdi hancı. "Vallahi daha dün çarşıya elli tane gönderdim satılsın diye, ama feriklerden başka dileyin ne dilerseniz."

"Madem öyle," dedi Sancho, "bir dana etiniz, bir oğlağınız vardır."

"Tam da şimdi yok handa," diye yanıtladı hancı, "çünkü yeni bitti, ama haftaya ziyadesiyle olacak."

"Şansa bak be!" diye karşılık verdi Sancho. "İddiaya girerim bütün bu noksanlıklara karşılık bir sürü kıymalı yumurta var demektir."

"Yüce Tanrım!" dedi hancı, "benim misafirde akıl gırla desene! Ne tavuk var, ne ferik diyorum, benden yumurta soruyor. Başka lezzetler sipariş edin, isterseniz, ama tavuk istemekten vazgeçin artık."

"Vay benim başıma gelen!" dedi Sancho. "Meseleyi bağlayalım: Siz bana elinizde ne varsa onu söyleyin, bu konuşmayı da kapatalım, hancı efendi."

Hancı bunun üzerine dedi ki:

"Gerçekten ve esasen elimde olan tek şey, anca buzağı tırnağı kadar eden iki tane inek paçası, bir de inek paçasına benzeyen iki buzağı toynağı. Hepsi nohutla, soğanla ve domuz pastırmasıyla kaynadı, güveç edildi. Tam da şu anda 'ye beni, ye beni,' diye bağırıyorlar."

"Buradan hepsini kendimin ilan ediyorum," dedi Sancho, "kimse ellemesin. Parasını herkesten de iyi öderim, zira tam benim ağzıma layıkmış. Paçaymış, tırnakmış, bana vız gelir."

"Kimse ellemez," dedi hancı, "çünkü handaki diğer misafirlerimin hepsi yüksek dereceden soylu olduklarından sofracıbaşı ve aşçılarıyla birlikte erzaklarını da kendileri getirirler."

"Mesele soyluluksa," dedi Sancho, "hiçbiri benim efendimle yarışamaz, ama icra ettiği meslekte ne sofracıbaşı ne garson getirmesine müsaade var. Çayırın ortasına yayılır, meşe palamutlarıyla muşmulalarla doyuruyuz karnımızı."

Sancho hancıya cevap vermek istemediğinden konuşmayı burada sonlandırdı, çünkü hancı efendisinin mesleğini ya da ne işe meşgul olduğunu sormuştu.

Derken yemek vakti geldi çattı, Don Quijote odasına çekildi, hancı bahsettiği tencereyi olduğu gibi odaya getirince büyük bir iştahla başına oturdu. Derken Don Quijote'nin odasının hemen bitişiğinde bulunan ve arada bölme duvardan başka bir şey olmayan diğer odadan şu sözleri işitir gibi oldu:

"Zatıalinize çok rica ediyorum Sayın Don Jeronimo, onlar akşam yemeğini getirirlerken La Manchalı Don Quijote'nin İkinci Kısmı'ndan bir bölüm okuyalım."

Don Quijote kendi isminin zikredildiğini duyar duymaz ayağa kalktı ve kulaklarını dikip ne konuştuklarını dinlemeye koyuldu. Adı geçen Don Jeronimo'nun şöyle yanıt verdiğini duydu:

"Sayın Don Juan, bu saçmalıkları neden okumak istiyorsunuz? La Manchalı Don Quijote'nin birinci kısmını okuyan insanda ikinci kısmını okuma isteğinin oluşması imkânsız."

"Yine de," dedi Don Juan, "okumak iyi olur, çünkü içinde hiç iyi bir şey bulundurmayacak kadar kötü bir kitap yoktur. Bu kitapta benim en çok hoşuma gitmeyen şey, Don Quijote'yi çoktan Tobosolu Dulcinea'nın aşkından geçmiş olarak anlatması."

Bunu duyan Don Quijote büyük bir hiddet ve hınçla doğruldu ve şöyle dedi:

"La Manchalı Don Quijote'nin Tobosolu Dulcinea'yı unuttuğunu, hatta unutabileceğini dahi söyleyen kim varsa, hakikatten ne kadar uzak olduğunu eşit silahlarla gösteririm kendisine. Ne Tobosolu eşsiz Dulcinea unutulabilir ne de Don Quijote için unutmak mevzubahis olabilir: onun şiarı sadakat, görevi sevgilisini usulca ve hiçbir zahmete girmeden korumaktır."

"Kim bu bize cevap veren?" diye yanıt verdiler diğer odadakiler.

"Kim olacak?" diye yanıtladı Sancho, "La Manchalı Don Quijote'nin ta kendisi elbet. Söylediklerini de söyleyeceklerini de tek tek yerine getirecektir. Borcunu ödeyecek olana yemin etmek dokunmaz."

Sancho bu sözleri söyler söylemez iki şövalye görünüşlerinden

öyle anlaşılıyordu– odanın kapısını açıp içeri girdiler. İçlerinden biri kollarını Don Quijote'nin boynuna doladı ve dedi ki:

"Ne görünüşünüzün isminizi yalanlaması ne de isminizin görünüşünüzü haklı çıkarmaması mümkün değil: Siz, beyefendi, hiç şüphesiz gezgin şövalyeliğin ışığı ve yıldızı, gerçek La Manchalı Don Quijote'siniz; sizin isminizi gasp edip kahramanlıklarınızı yok etmek isteyen, işte şurada göstermiş olduğum kitabın yazarının bütün çabalarına rağmen, siz hepsini hiçe sayarak buradasınız."

Arkadaşının getirdiği kitabı eline verdi ve Don Quijote tek kelime yanıt vermeden kitabın sayfalarını karıştırmaya başladı. Ardından yavaş yavaş kendine gelerek şöyle dedi:

"Göz gezdirdiğim şu kısacık süre içinde bu yazarda sansürlenmeye layık üç şeyle karşılaşmış bulunuyorum. İlki prologda okuduğum bazı sözcükler. Diğeri, lisanın Aragonca olması, çünkü zaman zaman tanım edatlarının kullanmadığı yerler var. Üçüncüsü ve kendisinin cehaletini iyice tasdikleyen şey ise hikâyenin en önemli kısmında hata edip hakikatten uzaklaşması, zira bakın şurada silahtarım Sancho Panza'nın karısının isminin Mari Gutiérrez olduğunu söylüyor ki ismi bu değil, Teresa Panza'dır. Bu denli mühim bir yerde hata eden birisi hikâyenin diğer tüm kısımlarında pekâlâ hata edebilir."

Sancho bunun üzerine dedi ki:

"Ne kadar da yetenekli bir tarihçiymiş! Bizim başımıza gelenleri pek güzel takip etmiş olacak, benim karım Teresa Panza'ya Mari Gutiérrez dediğine göre! Efendim, alın kitabı yeniden elinize de bakın bakalım ben oralarda bir yerlerde miyim, benim adımı da değiştirmiş mi."

"Söylediklerinizden duyduğum kadarıyla, dostum" dedi Don Jeronimo, "sizin Senyor Don Quijote'nin silahtarı Sancho Panza olduğunuza hiç kuşku yok."

"Evet, ta kendisiyim," diye yanıtladı Sancho, "bundan da onur duyarım."

"Tanrı biliyor ya," dedi şövalye, "bu modern yazar zatıalinizi şahsınızın gösterdiğine yakışır düzgünlükle ele almıyor. Sizi pisboğaz, saftirik ve hiç de komik olmayan biri gibi göstermiş. Yine efendinizin hikâyesinin birinci kısmında geçen Sancho'nun tamamen zıttı."

"Tanrı affetsin onu," dedi Sancho. "Hiç zahmete girmeyip beni bir köşeye bıraksaymış daha iyiymiş, çünkü herkes bilir kendi işini, ayrıca Aziz Petrus Roma'da ağırdır."

İki şövalye Don Quijote'yi kendi odalarına gelip onlarla beraber akşam yemeği yemeye davet ettiler; handa onun şahsına layık bir yemeğin bulunmadığının pekâlâ farkındaydılar. Hiçbir zaman nezaketi elden bırakmayan Don Quijote bu teklifi kabul etti ve onlarla beraber yemek yedi. Sancho ise kendisine verilen tam yetkiye dayanarak tencereyle birlikte geride kalmayı tercih etti. Masanın başköşesine oturarak incelemelere başlarken hancı da gelip yanına kuruldu, zira o da paçaya ve tırnağa en az Sancho kadar bayılırdı.

Yemek sofrasında edilen sohbet sırasında Don Juan, Don Quijote'ye Tobosolu Dulcinea'dan ne havadisleri olduğunu sordu; evlenmiş miydi, çocuk doğurmuş muydu yahut hamile miydi, yoksa hâlâ namusunu ve şerefini korumakta olan, Senyor Don Quijote'nin sevdalı düşlerini unutmamış bir bakire miydi? Don Quijote buna şu yanıtı verdi:

"Dulcinea namusunu korumakta, benim hislerim de hiç olmadığı kadar kuvvetli. Birleşmelerimiz ise eskiden olduğu gibi bomboş ve kupkuru, zira kendisinin güzelliği pespaye bir köylünün güzelliğine dönüşmüş durumda."

Ardından Dulcinea hanımefendinin başına gelen büyünün hikâyesini bir bir anlatmaya koyuldu. Montesinos Mağarası'nda olanları, Büyücü Merlin'in büyüyü ortadan kaldırmak için verdiği emri, Sancho'nun kırbaçlarını söyledi.

Bu iki şövalye, Don Quijote'nin hikâyesinde yaşanan tüm bu hadiseleri dinlemekten olağanüstü bir keyif duydular. Anlattığı saçmalıklar kadar o şık anlatış şekline de hayran kalmışlardı. Bir yandan aklı başında olduğunu düşünüyor, öbür yandan deli olduğuna kanaat getirmeye meylediyorlar, delilik ve akıllılık arasında kendisine hangi notu vereceklerinden emin olamıyorlardı.

Sancho yemeğini bitirdikten sonra hancıyı kafayı bulmuş bir halde bırakarak efendisinin bulunduğu odaya geçti. İçeri girerken de şöyle seslendi:

"Efendiler, eğer zatıalilerinin elindeki bu kitabın yazarının benimle iyi geçinmeye niyeti varsa ben de buradan sağ çıkmayayım. Madem zatıalilerinizin dediği gibi bana obur diyormuş, bari sarhoş demesin."

"Diyor ya," dedi Don Jeronimo, "gerçi nasıl söylediğini hatırlamıyorum, ama aşağılayıcı söyler olduğunu biliyorum; üstelik yalan da, zira şu anda karşımdaki sevgili Sancho'nun fizyonomisine bakıca görülüyor bu."

"Zatıalileriniz bana inanın," dedi Sancho, "bu hikâyede geçen Sancho ile Don Quijote, Cide Hamete Benengeli'nin yazdığı kitaptakilerden başkaları olacak besbelli; çünkü onlar biziz. Benim efendim yiğit, akıllı ve âşık, ben de saf ve komiğim ve ne pisboğazım ne sarhoşun tekiyim."

"Ben de öyle olduğuna inanıyorum," dedi Don Juan, "mümkün olsaydı da büyük Don Quijote'nin işlerine ilk yazarı Cide Hamete

Benengeli'den başka hiç kimse el atmaya cüret edemesin diye emir çıkarabilseydik. Hani İskender demiş ya Apelles dışında kimse portresini yapmasın diye, onun gibi işte."

"Kim isterse benim portremi yapsın," dedi Don Quijote, "ama suyunu çıkarmasın, zira fazla hakarete sabır dayanmaz."

"Don Quijote'nin intikamını alamayacağı hakaret yoktur zaten," dedi Don Juan, "en olmadı sabrının kalkanıyla durdurur hepsini, ki gördüğüm kadarıyla epey kuvvetli ve büyük bir kalkan bu."

Gecenin büyük bir kısmı bu ve benzeri konuşmalarla geçti. Don Juan, daha nelerle dalga geçildiğini görebilmek için Don Quijote'nin kitaptan bir şeyler daha okumasını istediyse de Don Quijote'nin ikna olmaya niyeti yoktu. Bütün kitabı okunmuş, içinde yazanların hepsini saçmalıktan ibaret saydı. Ayrıca olur da kitabın elinde olduğu haberi yazarın kulağına giderse kitabını okuduğunu bilmesinin keyfini yaşatmak istemiyordu yazara. Zira düşünceleri edepsiz ve pis şeylerden ırak tutmak, hatta gözleri daha da uzaklaştırmak gerekirdi. Kendisine yolculuğunun ne tarafa olduğunu sordular. Zaragoza'ya gittiğini, bu şehirde her yıl yapılan atlı mızrak dövüşlerine katılacağını söyledi. Don Juan bu yeni kitapta Don Quijote'nin artık hangisiyse, bu şehirde bir sortija oyununa katıldığını, yaratıcılıktan tamamen yoksun, konuşması zayıf, kılığı ise daha da zayıf, ancak türlü ahmaklıklarla dolu halde resmedildiğini söyledi.

"Tam bu bundan dolayı," diye yanıtladı Don Quijote, "Zaragoza'ya adımımı atmayacağım. Bu modern yazarın yalanlarını bütün dünyaya göstermiş olurum, böylece herkes benim onun anlattığı Don Quijote olmadığımı görür."

"Pek iyi edersiniz," dedi Don Jeronimo, "hem Sayın Don Quijote'nin bileğinin gücünü gösterebileceği daha başka mızrak yarışları Barcelona'da da yapılıyor nasılsa."

"Ben de öyle yapmayı düşünüyorum," dedi Don Quijote. "Şimdi zatıalileriniz müsaade verirseniz artık benim yatma vaktim geldi; beni artık en yakın dostlarınız ve hizmetkârlarınız arasında görmeniz sizden dileğimdir."

"Benim de," dedi Sancho, "belki bir işe yarar."

Böylece hepsi vedalaştıktan sonra Don Quijote ve Sancho odalarına çekilirken Don Juan ve Don Jeronimo ise akıllılığıyla deliliğini böyle birbirine karıştırması karşısında hayranlık duydular ve Aragonlu yazarın tarif ettiği gerçek Don Quijote ve Sancho'nun bunlar olduğuna hakikaten inandılar.

Don Quijote sabah erkenden uyandı, yan odayla arasındaki bölmeyi tıklatarak ev sahiplerine veda etti. Sancho hancıya parasını gani gani ödedi ve handaki koşulları ya daha az övmesi ya da iyileştirmesi konusunda kendisine nasihat verdi.

ALTMIŞINCI BÖLÜM

Don Quijote'nin Barcelona'ya giderken başına gelenlere dair

Sabah serindi ve Don Quijote'nin handan ayrıldığı gün de serin olacağa benziyordu. Önce Zaragoza'ya uğramadan Barcelona'ya en

kestirme hangi yoldan gidileceğini sordu. Kendisini alaya aldığı söylenen bu yeni tarihçiyi yalancı çıkarmak isteği bu denli kuvvetliydi.

Altı günden uzun bir süre boyunca yazıya geçirmeye değer hiçbir şey gelmedi başına. Altı günün sonunda yoldan uzaklaştığı sırada yoğun bir meşe veya mantar meşesi koruluğundayken gece çöktü; Cide Hamete bu konuda diğer konularda olduğu kadar net bir şey söylemiyor.

Efendi ile hizmetkârı hayvanlarından indiler ve ağaçların dibine iyice kurulurlarken Sancho o gün sıkı bir öğlen yemeği yemiş olduğu için hemen kendini uykunun kapılarından içeri bıraktı. Fakat açlıktan çok aklındaki düşüncelerden dolayı kendisini uyku tutmayan Don Quijote gözlerini yumamadı ve kafasında dönüp duranlar yüzünden gitmediği yer kalmadı. Bir ara kendini yine Montesinos Mağarası'nda bulur gibi oldu; Dulcinea'sı bir köylü kızına dönmüş, dişi eşeğinin üzerinde hop hop hopluyordu. Hemen Bilge Merlin'in Dulcinea'nın büyüsünün ortadan kalkması için gereken koşullardan ve verilmesi gereken uğraşlardan bahseden sözleri kulağında çınladı. Silahtarı Sancho'nun tembelliği ve merhamet yoksunluğunu düşününce sabrı taşıyordu, zira onun bildiği kadarıyla henüz kendisine yalnızca beş kırbaç vurmuştu; geriye kalanlara kıyaslanamayacak kadar ufacık bir rakamdı bu. Duruma öyle öfkelendi ve kızdı ki şu konuşmayı yapmaya başladı:

"Eğer Büyük İskender, Gordiyon'un düğümünü 'Kesmek de çözmek de aynı şeydir' diyerek kestiyse ve buna rağmen bütün Asya'nın evrensel hâkimi olmaya devam ettiyse, o zaman şimdi ben Sancho'ya istemese de kendim kırbaç vursam Dulcinea'nın üstündeki büyüye de aşağı yukarı aynısı olacak elbet. Bu çözümün koşulu Sancho'nun üç bin küsür kırbaç yemesiyse, ha kendisi vurmuş ha başkası, benim için ne fark eder ki? Mesele kırbacı kimin yediği, artık nereden gelirse gelsin."

Aklında bu fikirle Sancho'nun yanına gitti ve Rocinante'nin dizginlerini eline alıp kırbaç niyetine savurabileceği şekilde yerleştirdi. Ardından yaygın kanıya göre yalnızca ön tarafta bulunan uçkur düğümlerini çözmeye başladı ama Sancho hemen cin gibi ayıldı ve şöyle dedi:

"Neler oluyor? Bana dokunup uçkurumu çözen de kim?"

"Benim," diye yanıt verdi Don Quijote, "senin noksanlıklarını, benim de sıkıntılarımı gidermek için geldim. Sancho, seni kırbaçlamak, üzerine aldığın borcu kısmen yerine getirmek istiyorum. Dulcinea helak oluyor, sen aylak aylak yaşamaya devam ediyorsun, bense içimde sönmeyen bu arzudan ölüyorum. Şimdi kendi isteğinde çöz şu uçkurunu, zira benim isteğim hazır bu ıssızlıklardayken sana en az iki bin kırbaç vurmak."

"Hayatta olmaz," dedi Sancho, "olduğunu yerden kımıldamayın. Kımıldarsanız Yüce Tanrıya yemin ediyorum ki sağırlar bile duyar sesimizi. Benim üstüme aldığım kırbaçların gönüllü olması lazım, zorla değil. Şu anda da hiç kırbaçlanasım yok. Canım istediği zaman kendime kırbaçları şap şap vuracağım diye zatıalinize söz verdim ya, o yeter."

"İşi senin nezaketine bırakmak olmaz, Sancho," dedi Don Quijote, "çünkü taş yüreklisin, hem ne kadar köylü olsan da etin yumuşak."

Bir yandan da uçkurunu çözmek için debelenip duruyordu. Bunu fark eden Sancho Panza ayağa kalktı, efendisiyle biraz boğuştuktan sonra karşısına alıp kollarıyla tuttu. Ardından diziyle bir tekme vurup sırtüstü yere serdikten sonra sağ dizini göğsüne bastırdı, elleriyle de ellerini tuttu ve ne hareket etmesine ne nefes almasına izin verdi. Don Quijote dedi ki:

"Seni hain! Demek efendine, senyoruna karşı geliyorsun, ha? Sana ekmeğini verene nasıl baş kaldırırsın?"

"Ne kralı alaşağı ettiğim var, ne de kral ilan ettiğim," diye yanıt verdi Sancho, "ben sadece kendimi savunuyorum, çünkü kendi kendimin efendisi benim. Şimdi zatıaliniz rahat duracağınıza ve beni kırbaçlamayacağınıza söz verirseniz sizi serbest bırakırım. Vermezseniz de,

Burada öleceksin, hain,
Donya Sancha'nın düşmanı.

Don Quijote söz verdi ve tek bir kıyafetinin ucuna bile dokunmayacağına, kendisini ne zaman isterse o zaman özgür iradesiyle kırbaçlamak üzere tamamen serbest bırakacağına hayatı üzerine yemin etti.

Sancho yeniden ayağa kalktı ve birkaç adım geriye çekildi. Ama tam kendini başka bir ağaca yaslayacaktı ki başına bir şeyin değdiğini hissetti. Ellerini uzatınca ise çoraplı, ayakkabılı bir çift insan ayağına dokundu elleri. Korkudan içi titredi. Başka bir ağacın yanına koştu, orada da aynısı başına geldi. Bağıra bağıra Don Quijote'ye seslenip yardım istedi. Don Quijote dediğini yaptı ve ne olduğunu, neden bu kadar korktuğunu sordu. Sancho etraftaki tüm ağaçların insan ayakları ve bacaklarıyla dolu olduğu yanıtını verdi. Don Quijote de elleriyle yoklayınca ne olduğunu anladı ve Sancho'ya dönüp dedi ki:

"Korkmana gerek yok, çünkü dokunup gözlerinle göremediğin bu ayaklarla bacaklar muhakkak bu ağaçlardan sallandırılmış birkaç yolkesen haydut olmalı. Çünkü yetkili makamlar bunları yakaladığı zaman genelde buralarda yirmişer otuzar sallandırır. Buradan da Barcelona'ya yakın olduğumu anlıyorum."

Tam da düşündüğü gibiydi.

Günün ilk ışıkları görününce bakışlarını yukarı kaldırdılar ve ağaçlardan sarkanların gerçekten de haydutların cesetleri olduğunu gördüler. Tam bu sırada gün ağarmaya başladı. Ölülerden ödleri kopmuştu, ama bu sefer birdenbire etraflarını saran kırk kadar haydudu görünce hiç de rahatlayamadılar. Adamlar Katalanca konuşup oldukları yerde kalmalarını, reisleri gelene kadar bir yere kımıldamamalarını söylüyorlardı.

Don Quijote kendini bir anda ayakta, atı gemsiz, mızrağı bir ağaca dayalı, yani büsbütün savunmasız halde bulunca ellerini kavuşturup başını öne eğmeye, daha iyi bir fırsat çıkıncaya kadar beklemeye karar verdi.

Haydutlar hemen eşeğin üzerini soymaya başlayıp ne heybelerde ne de valizin içinde hiçbir şey bırakmadılar. Neyse ki Sancho'nun dükten aldığı ve kendi memleketinden getirdiği paralar beline bağladığı bir kesede duruyordu. Ama bu temiz kalpli adamlara kalsa yine bütün üstünü başını soyar, hatta derisiyle eti arasında ne var diye bile bakarlardı ya tam o sırada reisleri geldi. Yaklaşık otuz dört yaşlarında, yapılı, orta boyludan uzunca, hoyrat bakışlı ve esmer tenli bir adamdı. Yağız bir atın sırtına oturmuş geliyordu, üzerine örme bir zırh giyinmişti ve yanlarından o civarlarda pedrenyal diye bilinen, uzun namlulu dört adet tabanca sarkıyordu. Silahtarlarının (bu meslektekilere böyle denirdi) Sancho Panza'yu soyup soğana çevirmek üzere olduklarını görünce durmaları emrini verdi ve emrine riayet edilince kese arada kaynamış oldu. Ağaca yaslı mızrağa ve yerdeki kalkana baktı; ardından üzerinde zırhı ve düşüncelere dalmış haliyle, yüzünde ise hüznün kendisinin bile alabileceği en hüzünlü ifadeyi takınmış Don Quijote'yi gördü ve şaşırdı. Sonra da yanına gidip dedi ki:

"Üzülmeyesin, adam, zalim bir Busiris'in eline değil, haşinlikten çok merhametten anlayan Roque Guinart'ın eline düştün."

"Üzüntüm senin eline düştüğümden değil, ey namı almış yürümüş yiğit Roque!" diye yanıtladı Don Quijote, "askerlerine beni savunmasız halde yakalatacak kadar dikkatsiz davrandığımdan. Oysaki icra ettiğim meslek olan gezgin şövalyelik kanunları icabı her daim

gözüm açık, uyanık olmam gerekirdi. Çünkü şunu bilmeni isterim ki ey büyük Roque, beni atımın üstünde, mızrağımla kalkanım elimde bulmuş olsalardı bu kadar kolay teslim olmazdım, çünkü ben kahramanlıkları bütün dünyayı dolduran La Manchalı Don Quijote'yim."

Roque Guinart, Don Quijote'nin esas derdinin yiğitlikten çok delilik olduğunu şıp diye anladı. Daha evvel adını birkaç defa duymuştu duymasına, ama yaptıklarının doğru olduğunu hiç düşünmemiş, hele ki bir insanın gerçekten böyle bir mizaç taşıyabileceğine hiçbir zaman ikna olamamıştı. Dolayısıyla uzaktan duyduklarını şimdi yakından sınayabileceği için pek memnun oldu ve dedi ki:

"Değerli şövalye, ümitsizliğe kapılmayın; içinde bulunduğunuz durumu talihsizlik olarak da değerlendirmeyin. Hem belki bu tökezlemeler sayesinde şansınız döner, zira Tanrı'nın insan tahayyülünün almadığı tuhaf ve görülmemiş yollar izleyerek düşenleri kaldırdığı, yoksulları zenginleştirdiği görülmüştür."

Don Quijote tam teşekkür edecekti ki arkalarından bir at sürüsü geliyormuş gibi bir ses duydular ve baktılar ki aslında tek bir kişiydi. Dört nala gelmekte olan, yirmili yaşlarında bir delikanlıydı bu. Kıyafetleri kenarları altın işlemeli yeşil Şam kumaşındandı. Pantolon ve bol yelek giyinmiş, başlığının ucundaki tüyü kenarına eğmişti. Ayağına oturan sıkı botları balmumuyla parlatılmıştı. Mahmuzları, hançeri ve kılıcı yaldızlıydı. Elinde bir tüfek, belinde ise iki tabanca taşımaktaydı. Gelen ses üzerine Roque başını çevirdi ve bu harikulade görüntüyle karşılaştı. Görüntü ise yanlarına vardı ve şöyle seslendi:

"Ey yiğit Roque, seni aramaya, bulmaya derdime derman bulamasam bile en azından sıkıntımı hafifletmeye geldim. Seni merakta bırakmak istemediğimden, çünkü biliyorum beni tanımazsın, sana kim olduğumu söylemek istiyorum: Ben senin yakın dostun ve Clauquel Torrellas'ın azılı düşmanı Simon Forte'nin kızı Claudia Jeronima'yım. Torrellas senin çetene zıt gittiği için senin de düşmanındır. Biliyorsun ki bir de oğlu vardır, adına Vicente Torrellas derler, en azından iki saat öncesine kadar öyle diyorlardı. Bahtsızlığımın hikâyesini kısa kesecek olursam, başıma neler açtığını özetle anlatayım. Beni gördü, bana kur yaptı, onu dinledim, babamın haberi olmadan onu sevdim; çünkü ne kadar gözden ırak yaşasa

ve kapalı yetiştirilmiş olsa da karşısına coşkun arzularını gerçekleştirme fırsatı çıkmayan kadın yoktur. Sonunda bana evlenme teklif etti, ben de daha ileri gidecek bir şeye kalkışmadan sözümü verdim. Dün öğrendim ki bana verdiği sözü unutmuş, başkasına söz vermiş ve bu sabah evlenecekmiş. Bunun haberini alınca neye uğradığımı şaşırdım, sabrım tükendi. Babam köyde bulunmadığından şu üzerimde gördüğün kıyafetleri giydim ve atımı dört nala sürerek buradan bir fersah ötedeki Don Vicente'ye vardım. Ne bir şikâyet ettim ne özür dinledim ve bu tüfekle onu vurdum, üstüne bir de bu iki tabancayla yine ateş ettim. Benim tahmin ettiğim kadarıyla vücuduna ikiden fazla kurşun sokarak namusumun onun kanıyla birlikte akıp gideceği delikler açtım. Sonra da onu orada, hizmetkârlarının ortasında bıraktım; hiçbiri onu savunmaya cüret edemediler. Şimdi de buraya beni Fransa'ya, yanlarında kalabileceğim akrabalarıma götürmen, bir de Don Vicente'nin onca akrabası gelip babamdan haksız yere intikam almaya kalkmasınlar diye babamı savunmanı istemeye geldim."

Güzel Claudia'nın kahramanlığı, cesareti, alımlı endamı ve yaşadıkları karşısında hayran olan Roque dedi ki:

"Gelin, hanımefendi, önce düşmanınızın ölüp ölmediğine bakalım, ondan sonra sizin için en iyisinin ne olduğuna karar veririz."

Claudia'nın söylediklerini ve Roque'nin yanıtını dikkatle dinlemiş olan Don Quijote şöyle dedi:

"Kimsenin bu hanımefendiyi savunmasına lüzum yok, zira ben bizzat bu sorumluluğu üstüme alıyorum. Atımla zırhımı verin bana, sonra da beni burada bekleyin. İster ölü olsun ister canlı, gidip bu beyefendiyi bulacak ve bu güzelliğe verdiği sözü ona tutturacağım."

"Kimsenin bundan şüphesi olmasın," dedi Sancho, "çünkü benim efendimin eli çöpçatanlığa yatkındır, daha birkaç gün önce yine bir genç kıza verdiği sözü tutmayan başka birini evlendirdi. Eğer peşindeki büyücüler adamı bir uşak kılığına sokmamış olsalardı, o bakire şimdiye çoktan bakire olmaktan çıkmıştı."

Roque, efendi ile hizmetkârdan ziyade güzel Claudia'nın başına gelenlere kulak kesildiğinden konuşulanları duymadı. Silahtarlarına dönüp eşeğin üzerinden aldıkları ne varsa Sancho'ya geri iade etme-

lerini, sonra da gece konakladıkları yere gitmelerini emretti. Hemen ardından Claudia'yla birlikte aceleyle yola düşüp Don Vicente'yi ölü veya diri halde bulmaya gitti. Köye vardıklarında Claudia yeni dökülmüş taze kandan başka bir şey bulamadı. Her yöne dönüp dönüp baktıktan sonra başlarının üstündeki bir tepenin yamacında bir grup insan gördüler. Anladıklarına göre Don Vicente'yi taşıyan hizmetkârları olmalıydı bunlar; gerçekten de öyleydiler. Yaralıysa iyileştirmeye, ölüyse defnetmeye götürüyor olacaklardı. Hemen yanlarına varmak için hızla peşlerine düştüler. Grup yavaş ilerlediği için kısa sürede vardılar. Don Vicente, hizmetkârlarının kollarında yorgun ve bitkin halde duruyor, cılız bir sesle onu oracıkta ölüme terk etmelerini söyleyip yakarıyordu, çünkü yaralarının acısına artık daha fazla dayanamıyordu.

Claudia ile Roque atlarından inip yanına gittiler. Hizmetkârlar Roque'yi görünce korktu, Claudia ise Don Vicente'yi görünce allak bullak oldu. Yarı sevgi dolu yarı öfkeli bir halde yanına kadar gitti ve ellerini tutup şöyle dedi:

"Eğer söz verdiğimiz gibi bana varsaydın, şimdi burada olmayacaktın."

Yaralı delikanlı neredeyse kapanmış olan gözlerini hafif araladı ve Claudia'yı tanıyınca dedi ki:

"Güzel ve aldatılmış hanımefendi, beni öldürenin sen olduğunu pekâlâ görüyorum. Benim hislerimin hak etmediği bir cezaydı; ben ki ne arzularımla ne amellerimle seni ne üzmek istemiştim ne de üzebilirdim."

"Öyleyse yalan mı," dedi Claudia, "daha bu sabah zengin Balvastro'nun kızı Leonora'yla evlenmeye gittiğin?"

"Elbette yalan," diye yanıtladı Don Vicente, "kara talihim yüzünden, sırf kıskan ve canımı al diye sana bu havadisler ulaştırılmış olmalı. O halde bırakıyorum işte sana; eğer canımı senin ellerinde ve kollarında verirsem kendimi şanslı sayarım. Dediklerimin doğruluğuna inanmak istiyorsan, sık elimi ve beni kocalığa kabul et dilersen. Benim yüzümden başına geldiğini düşündüğün bu derdine karşılık sana verebileceğim en büyük avuntu bu."

Claudia elini sıktı, yüreği de o kadar sıkışmıştı ki Don Vicente'nin kanlı göğsü üzerine baygın halde yığılıverdi. Diğeri ise son bir kasıl-

mayla oracıkta can verdi. Roque'nin aklı bulanmıştı, ne yapacağını bilemiyordu. Hizmetkârlar yüzlerine çarpmak için bir koşu su bulmaya gittiler. Bulup getirdikleri suyla yüzlerini yıkadılar. Claudia ayıldı, ama Don Vicente yaşadığı kasılmadan uyanmadı, artık hayata gözlerini yummuştu. Bunu gören Claudia tatlı kocasının artık hayatta olmadığını anlayınca feryatlarıyla gökleri yırttı, haykırışlarıyla dört bir yanı inletti, saçlarını yolup rüzgâra savurdu, yüzünü elleriyle dövdü ve parçalanmış bir yüreğin duyduğu acı ve kederin işareti olan akla gelebilecek her türlü şeyi yaptı.

"Ah zalim, akılsız kadın," diyordu, "bu kem fikrini nasıl da hareketete döktün kolayca. Ey kıskançlığın öfkeli gücü, sana yüreğini açanları ne ümitsiz bir sona sürüklüyorsun böyle! Ah kocam, benim olma talihsizliğin seni aldı gerdek yatağından mezara götürdü!"

Claudia'nın feryatları öyle acıklıylı ki Roque'nin hiçbir durumda nemlenmeye alışık olmayan gözlerinden bile yaşlar aktı.

Hizmetkârlar ağlıyor, Claudia ikide bir bayılıyordu; bütün civar adeta bir acı ve bahtsızlık meydanıydı. Nihayet Roque Guinart Don Vicente'nin hizmetkârlarına cesedi almalarını, mezar açması için babasının o yakınlarda bulunan köyüne götürmelerini emretti. Claudia, Roque'ye bir teyzesinin başrahibelik ettiği bir manastıra gitmek ve ömrünün geri kalanını orada daha iyi ve ölümsüz bir eşle geçirmek istediğini söyledi. Roque bu güzel niyetinden ötürü kendisini tebrik etti ve nereye gitmek isterse eşlik edebileceğini söyledi. Ayrıca babasını da kendisine zarar vermek isteyebilecek akrabalardan ve başka herkesten koruyabileceğini ekledi. Claudia eşlik etmesini kati suretle reddetti; bütün tekliflerine elinden geldiğince düzgün bir şekilde teşekkür ettikten sonra gözlerinden sicim gibi yaşlar döküle döküle vedalaşıp yanından ayrıldı. Don Vicente'nin hizmetkârları naaşı alıp götürdüler; Roque kendi hizmetkârlarının yanına döndü ve Claudia Jeronima'nın gönül meselesi işte böyle son buldu. Lakin onun bu hüzünlü hikâyesinin ağları, kıskançlığın zalim ve yenilmez kuvvetiyle örüldüğüne göre böyle bir sonla bitmesinde şaşılacak ne vardı?

Roque Guinart silahtarları gitmelerini emrettiği yerde buldu. Don Quijote de aralarındaydı; Rocinante'nin sırtına oturmuş, insanın hem ruhu hem de bedeni için tehlikeli olan bu hayatı bırakmaları için onları ikna etmeye çalıştığı bir konuşma yapıyordu. Fakat adamların çoğu kaba saba, kanun tanımaz Gaskonyalılar olduklarından Don Quijote'nin konuşmasından pek bir şey anlamadılar. Roque yanlarına varınca Sancho Panza'ya adamlarının eşeğin üzerinden aldıkları mücevherlerle değerli eşyaları geri iade edip etmediklerini sordu. Sancho verdiklerini söyledi, ama üç kent değerinde üç adet eşarp hâlâ kayıptı.

"Ne diyorsun be adam?" dedi yanlarındakilerden biri, "hepsi bende, üç riyal etmez hiçbiri de."

"Doğrudur," dedi Don Quijote, "fakat silahtarımın bu kadar paha biçmesi, bana bu eşarpları veren kişinin kendisinden dolayıdır."

Roque Guinart, derhal geri vermelerini emretti ardından hepsini tek sıraya sokup son yaptıkları paylaşımdan beri çaldıkları ne kadar elbise, mücevher, para ne varsa hepsini getirmelerini söyledi. He-

men kısa bir hesap yaptı, paraya çevrilemeyecek olanları çıkardı ve hepsini hiçbirinde adil paylaşım sınırının ne bir üstüne çıkıp ne bir altına inmeden bütün çete üyeleri arasında tam bir eşitlik ve adaletle paylaştırdı. Bu iş de halledildikten ve herkes payını alıp memnun olduktan sonra Roque Don Quijote'ye dönüp dedi ki:

"Böyle ince ince hesaplayıp tam eşit paylaştırmazsan bunların arasında yaşanmaz."

Bunun üzerine Sancho şöyle dedi:

"Benim burada gördüğüm kadarıyla adalet öyle iyi bir şey ki hırsızlar arasında bile onsuz olmuyor."

Bunu işiten bir silahtar, bir arkebüzün kıçını havaya kaldırdı; eğer Roque Guinart araya girip durması için bağırmasaydı Sancho'nun kafasını muhakkak yaracaktı. Sancho'nun yüreği ağzına geldi ve bu insanların arasında olduğu sürece bir daha ağzını açmamaya karar verdi.

Tam bu sırada yolda olup bitenleri izleyip çetebaşına haber vermeleri için gözcü olarak konan silahtarlardan biri veya birkaçı geldi ve dedi ki:

"Efendim, hemen şurada Barcelona'ya giden yoldan koca bir insan sürüsü geliyor."

Roque şöyle karşılık verdi:

"Peki görebildin mi, bizim peşimizde olanlar mı, yoksa bizim peşine düştüklerimiz mi?"

"Yok, bizim peşine düştüklerimiz," diye yanıt verdi silahtar.

"O halde çıkın yola," dedi Roque, "hepsini bana getirin, bir tanesi bile elinizden kaçmasın."

Dediğini yaptılar; Don Quijote, Sancho ve Roque ise silahtarların ne getireceğini görmek için beklemeye koyuldular. Bekledikleri sırada Roque Don Quijote'ye dönüp dedi ki:

"Bizim yaşamımız, maceralarımız, başımıza gelen bunca tehlikeli olay Senyor Don Quijote'ye tuhaf geliyor olmalı. Böyle gözükmesi de beni şaşırtmaz, çünkü şunu gerçekten itiraf edeyim ki bizim yaşadığımız hayattan daha huzursuz, daha korku dolu bir hayat yok. Beni bu yola sokan, en sakin yürekleri bile yoldan çıkaracak kadar güçlü intikam hırslarımdı. Ben şahsen merhametli ve iyi yürekli bir tabiata sahibim, ama dediğim gibi bana yapılan bir kötülüğün öcünü alma isteğim, içimdeki bütün iyi niyeti yerle bir ediyor ve ben vicdanımın bütün sesine karşı gelerek bu yolda yaşamaya devam ediyorum. Bir uçurum diğerini, bir günah öbürünü getirdiğinden intikamlar da birbirini kovalayıp durdu ve ben artık yalnız kendiminkini değil başkalarının intikamını da üzerime alıyorum. Fakat Tanrı biliyor ya, bunca derdin ortasına batmış olsam da bir gün kurtulup sakin bir limana yanaşma umudumu hiç yitirmiyorum.

Don Quijote, Roque'nin bu güzel ve anlamlı konuşması karşısında şaşırdı, çünkü bu tür hırsızlık, öldürme ve yol kesme mesleklerinde güzel konuşma yapabilecek birisi bulunabileceğini düşünmemişti. Bunun üzerine o da şöyle yanıt verdi:

"Sayın Roque, sağlığın birinci koşulu hastalığı kabul etmekten ve hastanın doktorun verdiği ilaçları almayı istemesinden geçer. Zatıaliniz hastasınız, hastalığınızın farkındasınız; Tanrı bizim doktorumuz-

dur ve iyi edecek ilacı tatbik edecektir. Bu ilaçlar da bir anda ve mucizevi bir şekilde değil, yavaş yavaş iyileştirir. Üstelik akıllı günahkârlar ıslah olmaya akılsızlara nazaran daha yakındır. Zatıaliniz ihtiyatlılığınızı sözlerinizle göstermiş oldunuz; artık vicdan azabınızın dinmesini keyfinizi bozmadan beklemekten başka yapacak bir şey kalmamıştır. Eğer ki zatıaliniz vakitten kazanmak ve kurtuluşunuza daha kolay yoldan gitmeyi dilerse, benimle gelin, size gezgin şövalyeliği öğretirim. Bu meslekte o kadar çok sıkıntıya girilir, öyle çok talihsizlik görülür ki bunlara kefaretle göğüs gererseniz şıp diye cennete konuverirsiniz."

Roque, Don Quijote'nin verdiği öğüde güldükten sonra konuyu değiştirerek Claudia Jeronima'nın başına gelen trajik olayları anlattı. Sancho duyduklarına çok üzüldü, çünkü genç kızın güzelliği, cesareti ve coşkunluğu gözüne pek yerinde gözükmüştü.

Derken silahtarlar tutsaklarıyla geri geldiler. At sırtında iki beyefendiyi, yaya gelen iki hacıyı ve bir kadın arabasını getirdiler. Bu arabaya yaya ve atlı olarak altı hizmetkâr eşlik etmekteydi; iki atlının yanında da katırlara binmiş iki hizmetkâr daha bulunuyordu. Silahtarlar hepsini ortaya alarak kendilerinin galip, ötekilerin mağlup olduklarını büyük bir sessizlik içinde ilan ederken büyük Roque Guinart'ın konuşmasını beklemeye başladılar. Roque beyefendilere kim olduklarını, nereye gittiklerini ve yanlarında ne kadar para olduğunu sordu. İçlerinden biri yanıtladı:

"Efendim, biz ikimiz İspanyol piyadesinde yüzbaşıyız. Birliğimiz Napoli'de bulunuyor. Barcelona'da olduğu ve Sicilya'ya yola çıkacağı söylenen dört kadırgaya binmeye gidiyoruz. Yanımızda iki yüz üç yüz altın taşıyoruz; bununla kendimizi zengin sayıyoruz, zira asker yoksulluğu daha fazlasına müsaade etmiyor."

Roque hacılara da yüzbaşılara sorduğu sorunun aynısını sordu. Gemiye binip Roma'ya gideceklerini, ikisinde toplamda yaklaşık altmış riyal olduğunu söylediler. Arabanın içinde kimlerin olduğunu, nereye gittiklerini ve ne kadar paraları olduğunu da bilmek istedi. At sırtındakilerden biri yanıt verdi:

"Arabada hanımım Napoli Mahkemesi Başkanının karısı Donya Guiomar de Quiñones ile küçük kızı, bir nedimesi ve kalfa hanımı var. Altı hizmetkâr olarak refakat ediyoruz. Yanımızda altı yüz altın var."

"Madem öyle," dedi Roque Guinart, "elimizde dokuz yüz altın, altmış riyal var demektir. Benim askerlerimin sayısı altmış kadar ediyordur. Hepsine kaç para düşüyor, bir baksanıza, benim hesabım kötüdür."

Haydutlar bunu duyunca coşkuyla haykırdılar:

"Yaşasın Roque Guinart! İşini bitirmek isteyen *lladre*'lere* rağmen o çok yaşasın!"

Yüzbaşıların sıkıntısı yüzlerinden okunuyordu. Başkan karısı hanım üzüntüye boğuldu, hacılar ise mallarına el konulmasına hiç sevinmediler. Roque hepsini bir süre böyle beklettikten sonra üzüntülerini daha fazla uzatmak istemedi; bir tüfek ateşi mesafesinden bile hissediliyordu dertli halleri. Sonra iki yüzbaşına döndü ve dedi ki:

"Saygıdeğer yüzbaşı efendiler, zatalilerinizden rica etsem yanımdaki grubun gönlünü hoş tutabilmem için bana altmış altın ödünç verebilir misiniz, başkanın eşi hanımefendiden de seksen altın isteyeceğim, herkesin zanaatı kendine yarar demişler. Sonrasında yolunuza korkmadan, güvenle dönebilirsiniz; ben haber salarım, bu civarlara koyduğum çetelerimden hiçbiri sizinle karşılaşsalar bile zarar vermeyecektir. Askerlere de hanımlara da dokunmak gibi bir niyetim yoktur benim, hele ki soylu hanımlarsa."

İki yüzbaşı, Roque'ye nezaketinden ve cömertliğinden ötürü sayısız kibar sözle teşekkür ettiler, paralarını kendilerine bıraktığı için hakkında bu kanıya varmışlardı. Donya Guiomar de Quiñones hanımefendi ise arabadan inip büyük Roque'nin ayaklarını ve ellerini öpmek istedi, fakat Roque buna katiyen müsaade etmedi. Bilakis kötü mesleğinin kesin gerekliliklerinden dolayı vermek zorunda bulunduğu sıkıntıdan dolayı özür diledi. Başkan karısı hanım hizmetkârlarından birine kendi payına düşen seksen altını derhal teslim etmeleri emrini verdi, yüzbaşılar kendilerinden istenen altmış altını zaten vermişlerdi. Hacılar da ellerindeki acınacak kadar küçük miktarı teslim etmek üzereydiler ki Roque onlara sessiz olma işareti yaptıktan sonra kendi adamlarına dönüp şöyle seslendi:

---

* lladre: Katalanca'da hırsız. ç.n.

"Bu altınlardan her birinize birer tane düşüyor, yirmi tane de arta kalıyor: On tanesi bu hacılara verilecek, geri kalan on tanesi bu serüvenden güzel bahsedebilmesi için bu sadık silahtara gidiyor."

Ardından her zaman yanında taşıdığı yazı malzemelerini çıkardı ve bütün çetelerinin başlarına hitaben bir güvenli geçiş izni notu yazdı. Sonra herkese veda edip yollarına gitmeleri için serbest bıraktı. Hepsi asaletine, yürekliliğine ve tuhaf davranışına şaşırmış, kendisini adı çıkmış bir hırsızdan ziyade adeta bir Büyük İskender addetmişti. Silahtarlardan biri o Gaskonya-Katalanca lisanıyla konuşarak şöyle dedi:

"Bu bizim reis çetebaşı değil, keşişlik ediyor. Bir daha cömertlik edeceği tutarsa kendi malıyla yapsın, bizimkiyle değil."

Talihsiz adam sesini pek alçaltmadan konuştuğundan Roque söylediklerini duydu, elini kılıcına attığı gibi kafasını neredeyse ikiye yardı ve dedi ki:

"Boşboğazlık, küstahlık edenleri işte böyle cezalandırırım ben."

Herkesin yüreği ağzına geldi, kimse tek kelime söylemeye cesaret edemedi. Herkesin ona bu denli itaat ediyordu.

Roque bir kenara çekilip Barcelona'daki bir arkadaşına mektup yazdı. Hakkında onca laf edilen gezgin şövalye, meşhur La Manchalı Don Quijote'nin kendisiyle birlikte olduğunu söyledi. Şunu da bilmesini istiyordu ki dünyadaki en komik ve en akıllı adamdı. O andan itibaren tam dört gün sonra, yani Aziz Yahya Yortusu'na denk gelen günde, onu bütün zırhları üzerinde, atı Rocinante'nin sırtına binmiş olarak, eşeğine binmiş silahtarı Sancho'yla birlikte kentin deniz kıyısının tam ortasına yerleştireceğini bildirdi. Niarros çetesinden dostlarına da haber vermesini, kendilerine güzel bir eğlence çıkarabileceklerini söyledi. Ayrıca düşmanları olan Cadells çetesinin bu eğlenceden mahrum kalmasını dilediğini de ekledi, ama bu mümkün değildi, zira Don Quijote'nin delilikleri ve bilge sözleri ile silahtarı Sancho Panza'nın komikliklerinin bütün dünyayı eğlendirmemesinin imkânı yoktu. Mektubu silahtarlarından birine verdi. Silahtar ise haydut kılığından çıkıp köylü kıyafetleri giydikten sonra Barcelona'ya girdi ve mektubu sahibine ulaştırdı.

ALTMIŞ BİRİNCİ BÖLÜM

Barcelona'nın girişinde Don Quijote'nin başına gelenlere ve akıllılıktan ziyade gerçeklik niteliği taşıyan başka şeylere dair

Don Quijote sonraki üç gün üç geceyi Roque'yle geçirdi ve üç yüz yıl bile geçirse onun yaşama şeklinde bakıp hayran kalacağı şeyler yine bitmezdi: bir yerlerde sabahı ediyorlarsa akşam yemeğini bambaşka bir yerde yiyorlar, kâh kimden kaçtıklarını bilmeden kaçıyor, kâh kimi beklediklerini bilmeden bekliyorlardı. Ayakta yarı uyuyorlar, sürekli yer değiştirmek için gece uykularından uyanıp duruyorlardı. Habire etrafa casus salıyor, gözcülerin dediklerini dinliyor, tüfeklerin fitillerine üfleyip duruyorlardı; gerçi çok sayıda fitilli tüfekleri yoktu, çünkü çoğu çakmaklı tip silah kullanıyordu. Roque geceyi adamlarından uzakta, nerede olduğunu kimsenin bilemeyeceği yerlerde geçiriyordu. Barcelona Genel Valisi'nin kendi canının alınmasını emreden pek çok bildirisi yüzünden huzursuz ve güvensiz birine dönüşmüştü. Kimseye güvenmiyor, kendi adamlarının bile onu öldüreceğinden veya adalete teslim edeceklerinden korkuyordu: Doğrusu pek sefil bir yaşam sürüyordu!

Nihayet geçilmedik yollardan, kestirmelerden ve gizli patikalardan geçerek Roque, Don Quijote, Sancho ve diğer altı silahtar

Barcelona yoluna düştüler. Aziz Yahya Yortusu arifesinde gece vakti kent kıyılarına vardılar. Roque Don Quijote'yle Sancho'yu kucakladıktan sonra vaat ettiği, ama o ana kadar çıkarıp vermediği on altını verdi ve karşılıklı güzel dileklerle veda edip birbirlerinden ayrıldılar.

Roque geri döndü. Don Quijote ise olduğu gibi at üstünde günün ağarmasını beklemeye başladı. Çok geçmeden tanyeri ışığı Doğu'nun balkonlarından beyaz çehresini göstermeye, kulakları olmasa da çimleri ve çiçekleri keyiflendirmeye başladı. Gerçi tam o sırada kulaklar da şenlendi, çünkü çok sayıda boru ve davul sesi, çanların çınlamasıyla birlikte görünüşe göre şehirden çıkmakta olan "Pam para pam, açın yolu açın!" haykırışları da duyulmuştu. Şafak güneşe yol verdi; güneş artık kalkandan büyük çehresiyle ufuktan yavaş yavaş yükselmekteydi.

Don Quijote ve Sancho başlarını çevirip her tarafa uzun uzun baktılar; o güne kadar hiç görmedikleri bir manzara olan denizi gördüler. Uçsuz bucaksız genişlikte gözüktü gözlerine deniz; daha önce

La Mancha'da gördükleri Ruidera göllerinden bile daha büyüktü. Sonra sahil kıyısındaki kadırgaları gördüler; üzerlerindeki tenteler kaldırılınca rüzgârda efil efil sallanıp suları süpüren bir sürü flama ve bayrakla donatılmış oldukları ortaya çıktı. İçeriden boru, trompet ve borazan sesleri geliyor, uzak yakın her tarafı savaş melodileriyle dolduruyordu. Derken hareket etmeye, sakin suların üzerinde çatışmaya benzer bir düzene geçtiler. Öte yandan kent tarafından çıkıp gelen, üzerlerinde gösterişli kıyafetlerle yağız atlar üstüne kurulmuş sayısız şövalye benzer hareketler yapmaya başladı. Kadırgalardaki askerler durmadan ateş ediyor, şehrin surlarında ve hisarlarındakiler de onlara karşılık veriyordu. Ağır topların sesi rüzgarları güm güm gümletirken bu sefer kadırgaların ortasındaki toplar yanıt verdi. Canlı deniz, neşeli toprak, ara sıra topların dumanıyla kirlense bile yine de tertemiz hava, etraftaki herkesi beklenmedik bir coşkuyla dolduruyordu. Sancho denizin üzerinde hareket eden o koca gövdelerin bu kadar çok ayağı olduğuna bir türlü inanamıyordu. Derken şık giyimli atlılar

savaş çığlıklarla, haykırışlarla, bağırışlarla koştur koştur Don Quijote'nin şaşkına dönmüş halde beklediği yere geldiler. İçlerinden Roque'den haber almış olanı yüksek sesle Don Quijote'ye seslendi:

"Şehrimize hoş gelmiş gezgin şövalyeliğin ışığı, aynası, yıldızı. Hoş gelmiş La Manchalı yiğit Don Quijote: bugünlerde bize uyduruk hikâyelerde anlatılan o sahte, o yalan, o uydurma olan değil; tarihçiler tarihçisi Cide Hamete Benengeli'nin bize tarif etmiş olduğu esas gerçek, dürüst ve sadık olanı."

Don Quijote tek kelime yanıt vermedi, zaten şövalyeler de yanıt vermesini beklemediler. Peşlerinden gelen diğer şövalyelerle birlikte kendi etraflarında döne döne Don Quijote'nin etrafında geniş bir çember çizdiler. Bu sırada Don Quijote ise Sancho'ya döndü ve dedi ki:

"Bunlar bizi kesin tanıdılar: bahse girerim bizim kitabımızı okumuşlardır, hatta Aragonlunun çıkardığı yeni kitabı bile okumuşlardır."

Don Quijote'yle konuşmuş olan şövalye geri döndü ve şöyle dedi:

"Zatıaliniz, Sayın Don Quijote, bizimle geliniz; bizler sizlerin hizmetkârı ve Roque Guinart'ın yakın dostlarıyız."

Don Quijote yanıt verdi:

"Nezaket nezaketi doğuruyorsa, sizinki, sayın şövalye, büyük Roque'nin kızı veya çok yakından akrabası olmalı. Beni istediğiniz yere götürün, sizin isteğiniz benim isteğimdir; hele ki size hizmet edeceksem."

Şövalye de kibarlıkta bunlardan aşağı kalmayan başka sözlerle yanıt verdi ve hepsi birden onu ortalarına alarak borular ve davullar eşliğinde şehre götürmeye başladılar. Kentin girişinde geldiklerinde, bütün kötülüklerin başı olan kötüler kötüsü iblis ve ondan da beter olan

oğlan çocuklarından iki yaramaz gizlice kalabalığın arasına karıştılar; birisi eşeğin diğeri Rocinante'nin kuyruğunu kaldırdıktan sonra altına birer tutam dikenli karaçalı yerleştirdiler. Bu yeni mahmuzu hisseden zavallı hayvanlar kuyruklarını sıkınca acıları büsbütün arttı. Binlerce kez hoplayıp zıplayınca efendilerini yere yapıştırıverdiler. Utanç ve öfke içinde kalan Don Quijote yaralı hayvanın kuyruğundaki tüyleri çıkarmaya koyuldu; Sancho da karakaçanına aynını yaptı. Don Quijote'yi götürenler çocukların cüretkârlığını cezalandırmak istedilerse de yapamadılar, çünkü çocuklar çoktan peşlerindeki binlercesinin arasına karışmışla: di bile.

Don Quijote ve Sancho yeniden hayvanlarına bindiler ve aynı gürültülü merasim havası eşliğinde önderlerinin büyük ve gösterişli evine vardılar; zengin bir adam olduğu belliydi. Şimdilik onları burada bırakıyoruz, çünkü Cide Hamete öyle istiyor.

ALTMIŞ İKİNCİ BÖLÜM

Büyülü baş serüveni ve anlatılmadan geçilmeyecek başka saçmalıklara dair

Don Quijote'nin ev sahibi, Don Antonio Moreno adlı zengin ve akıllı bir adamdı; dürüstçe ve münasip yollardan kendine eğlence çıkarmayı da pek severdi. Don Quijote nihayet evine gelince deliliklerini zararsız bir yoldan nasıl ortaya dökebileceğini düşünmeye başladı. Zira can yakan şey şaka olamayacağı gibi, başkasına zarar veren eğlencenin de kıymeti yoktu. İlk yaptığı şey Don Quijote'nin zırhını çıkarmak ve daha evvel pek çok kez tarif etmiş olduğumuz dar güderi kıyafetini herkese göstermek oldu. Kentin en büyük sokaklarından birine bakan bir balkona, insanların karşısına çıkardı; küçük çocuklar kendisine maymuna bakar gibi bakıyordu. Gösterişli şövalyeler o gün için hazırlandıkları festivali şenlendirmek amacıyla değil de her şey sırf kendisi için hazırlanmış edasıyla önünden tekrar koştular. Sancho mutluluktan havalara uçuyordu, çünkü nasıl olduğunu bilmeden sanki kendini yeniden Cama-

cho'nun düğününde, Don Diego de Miranda'nın evinde, dükün şatosunda bulmuştu.

O gün Don Antonio'nun bazı arkadaşları da evinde yemeğe kaldılar. Hepsi Don Quijote'yi büyük hürmetle ağırlayıp gezgin şövalye muamelesi yapınca Don Quijote'nin koltukları öyle kabardı ki sevincinden yerinde duramıyordu. Sancho o kadar çok gülünçlük etti ki evin tüm hizmetçileriyle söylediklerini duyan herkes ağzının içine bakıyordu. Sofrada oturdukları sırada Don Antonio bir ara Sancho'ya dönüp dedi ki:

"Sevgili Sancho, duyduğumuza göre siz tavukgöğsü ile köfteye bayılıyormuş, arta kalırsa koynunuza alıp ertesi güne saklıyormuşsunuz."

"Hayır, efendim, yanlış," diye yanıtladı Sancho, "çünkü obur değil, temizimdir daha çok. Ayrıca efendim Senyor Don Quijote de gayet iyi biliyor ki ikimizin birlikte bir avuç meşe palamuduyla, cevizle bir haftayı geçirdiğimiz olur, inanmazsanız işte yüzü. Hani olur da bana bir düve verirlerse yuları alır düşerim peşine; yani diyorum ki bana ne verildiyse ben onu yerim, karşıma çıkan bir nimeti de boşa geçirmem. Benim ölçüsüz, pisboğazın teki olduğumu kim demişse, ben söyleyeyim ki doğru dememiş. Hatta başka türlü söylerdim de şimdi sofradaki şerefli beyefendilere olan hürmetimden demiyorum."

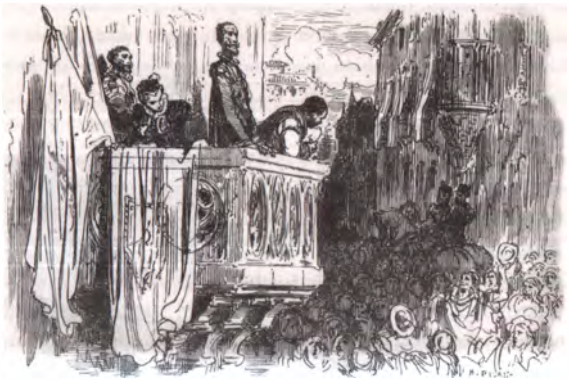

"Kesinlikle," dedi Don Quijote, "Sancho'nun tutumluluğu ve temizliği gelecek kuşakların ebedi hafızlarına kazınması için tunçtan tabletlere yazılıp işlense yeridir. Karnı aç olduğu zaman biraz obur gözüktüğü doğru, çünkü çabuk çabuk yer, ağzının iki yanıyla da çiğner. Ama temizliği her zaman dört dörtlüktür; hem valilik ettiği dönemde zarifçe yemek yemeyi de öğrendi. O kadar ki üzümleri, hatta nar tanelerini bile çatalla yiyordu."

"Nasıl yani?" dedi Don Antonio. "Sancho vali mi oldu?"

"Evet," diye yanıtladı Sancho, "Barataria adlı bir adanın valisiydim. On gün boyunca krallar gibi yönettim. Bütün huzurumu yitirdim ve dünyanın tüm adalarını hor görmeyi öğrendim. Oradan çıktım, arkama bakmadan kaçtım, bir mağaraya düştüm, öldüm sandım, içinden mucize eseri çıktım."

Bunun üzerine Don Quijote, Sancho'nun valiliği sırasında olan her şeyi tek bir ayrıntıyı atlamadan anlattı; hikâye dinleyen herkesin çok hoşuna gitti.

Derken sofralar kaldırıldı ve Don Antonio Don Quijote'nin elinden tutup ayrı, uzakça bir odaya götürdü. İçeride mobilya niyetine tek bir masadan başka bir şey yoktu. Masa belli ki yeşim taşından yapılmaydı ve yine aynı taştan bir ayağın üstüne oturtulmuş, onun da üzerine Roma imparatorları tarzında tunca benzer bir büst konmuştu. Don Antonio, Don Quijote'yle beraber bütün odayı dolaştı, masanın etrafını birkaç kez döndükten sonra dedi ki:

"Sayın Don Quijote, artık kimsenin bizi dinlemediğine ve duyamayacağına, kapının da kapalı olduğuna emin olduğuma göre zatıalinize akla gelebilecek en tuhaf serüvenlerden, hatta daha doğrusu havadislerden birini anlatmak istiyorum; yalnız zatıalinizin bunu en ama en gizli sır köşenizde saklamanız şartıyla."

"Size yemin ediyorum," diye yanıtladı Don Quijote, "hatta daha da emin olmanız için üstünü taşla bile kapatırım. Çünkü zatıalinizin şunu bilmesini isterim ki Sayın Don Antonio –artık adını biliyordu– dinlemek için kulakları olsa da konuşmaya dili olmayan birisiyle muhatap olmaktasınız. Yani zatıaliniz sinenizde ne varsa alıp benim sineme güvenle aktarabilir, söylediklerinizin sessizliğin sonsuz derinliklere yollanacağında hiç kuşkunuz olmadan inanabilirsiniz."

"O halde bu söze güvenerek," diye karşılık verdi Don Antonio, "niyetim zatualinizi görecekleriniz ve işitecekleriniz karşısında hayrete düşürmek, kendimi de sırlarımı paylaşacak kimsem olmamasının verdiği sıkıntıdan kurtarmaktır, zira bunlar herkese güvenle açıklanabilecek şeyler değil."

Don Quijote afallamış, bu kadar tedbirin nereye varacağını beklemeye koyulmuştu. Derken Don Antonio elinden tutup önce tunç büstün üzerinden, sonra bütün masanın ve ardından masa ayaklığının üstünden geçirdi ve şöyle dedi:

"Sayın Don Quijote, bu büst dünyanın gelmiş geçmiş en büyük büyücü ve sihirbazlarından biri tarafından yapılıp üretildi; zannediyorum Lehistan halkına mensup bir büyücüydü ve hakkında harikulade hikâyelerin anlatıldığı meşhur Escotillo'nun talebesiydi. Kendisini evimde ağırladım ve tam bin altın karşılığında bana bu büstü yaptı; kulağına eğilip sorulan her soruya yanıt vermek gibi bir özellik ve meziyetine sahiptir. Pusulanın yönüne baktı, büyülü şekiller çizdi, yıldızları gözledi, astronomi ölçümleri yaptı ve sonunda bu mükemmel haline kavuşturdu. Hepsini de yarın göreceğiz, çünkü cuma günleri konuşmaz, bugün de cuma olduğu için yarını beklemek zorundayız. Bu süre zarfında zatıaliniz sormak istediklerinizi düşünebilirsiniz, kendi tecrübemden biliyorum, yanıt verdiği zaman hep doğruyu söylüyor."

Don Quijote büstün özellik ve meziyetleri karşısında hayran kaldı, Don Antonio'ya inanmakta güçlük çekiyordu, fakat kendi tecrübe etmesine çok az vakit kaldığından bir şey demedi, sadece böyle büyük bir sırrı kendisine açtığı için teşekkür etti. Odadan çıktılar, Don Antonio kapıyı anahtarla kilitledi ve diğer şövalyelerin bulunduğu odaya geçtiler. Bu süre içerisinde Sancho efendisinin başından geçen pek çok macera ve olayı bu adamlara anlatmıştı.

O akşamüstü Don Quijote'yi üzerinde zırhı olmadan, sokak kıyafetleriyle dışarı dolaşmaya çıkardılar; üzerinde buz olsa eritecek, kızıl çömlek renginde bir pelerin vardı. Hizmetkârlara Sancho'yu evden çıkmaması için ne yapıp edip oyalamaları söylendi. Don Quijote Rocinante'nin değil, üstü başı güzelce giydirilmiş, adımları ağır bir

katırın sırtında gitmekteydi. Pelerini sırtına geçirdiler ve o görmeden üzerine bir parşömen kâğıdı tutturup, kağıda büyük harflerle şöyle yazdılar: Bu La Manchalı Don Quijote'dir. Yürüyüş başlar başlamaz onu görmeye gelen tüm gözler "Bu La Manchalı Don Quijotedir" yazısını okuyor, Don Quijote ise kendisine baktıkça tanıyıp ismini söyleyen bu kadar insan olmasına şaşırıyordu. Yanından ilerlemekte olan Don Antonio'ya dönerek şöyle dedi:

"Gezgin şövalyeliğin getirdiği imtiyazlar çok büyük oluyor, zira bu mesleği icra eden dünyanın neresine gitse tanınıyor, biliniyor. İnanmazsanız kendiniz bakınız, Sayın Don Antonio, bu kentin çocukları bile beni daha önce görmemiş olmalarına rağmen tanıdılar."

"Kesinlikle, Sayın Don Quijote," diye karşılık verdi Don Antonio, "nasıl ki ateş kapatılıp gizlenemezse, erdemliliğin de tanınmaması mümkün değildir ve buna silahşörlük mesleğiyle erişen kişi etrafına ışık saçar, diğer herkesin içinde seçilir."

Derken Don Quijote sözü edilen tezahüratlar eşliğinde ilerlediği sırada bir Kastilyalı çıkıp geldi ve sırtındaki yazıyı okuduktan sonra bağırmaya başladı:

"Şeytan alsın götürsün seni, La Manchalı Don Quijote! Kaburgalarına inen onca kötekten sonra nasıl ölmedin de buralara kadar geldin? Delinin tekisin sen, kendi deliliğinin içinde tek başına deli olsan gene iyi; ama senin yanından geçen kim olursa herkesi de delirtip kafasını sıyırtmaya gücün yetiyor. İnanmazsan bak şu etrafındaki beyefendilere. Dön evine, deli, evine dön de işine bak, karını çocuğunu kolla; bırak bu beynini yiyen, aklını çürüten maskaralıkları."

"Birader," dedi Don Antonio, "yolunuza gidin. Sizden nasihat istemeyene de nasihat vermeye kalkmayın. La Manchalı Senyor Don Quijote'nin aklı gayet yerinc; ona eşlik eden bizler de ahmak değiliz. Erdem nerede bulunursa bulunsun hürmet görmelidir. Gidin şimdi, uğurlar olmasın size, çağrılmadığınız yere de girmeyin."

"Tanrı biliyor ya hakkınız var," diye yanıtladı Kastilyalı, "çünkü bu adamcağıza nasihat vermek havanda su dövmekle aynı şey. Fakat yine de bu ahmağın her yerde gösterdiği söylenen yüksek zekâsının gezgin şövalyelik yolundan akıp gitmesine çok acıyorum. Ben de bundan sonra Metuşelah'tan uzun yaşasam da isteyene bile nasihat vermem; verirsem zatıalinizin bana dediği gibi, uğurlar olmasın bana, ne bana ne de gelecekse benden sonraki kuşaklarıma.

Nasihat sahibi geriye çekildi ve yürüyüş devam etti, fakat parşömeni okumak için hem çocuklar hem diğer insanlar o kadar çok sıkıştırdılar ki sonunda Don Antonio başka bir şey yapıyormuş gibi elini uzatıp yazıyı çıkarmak zorunda kaldı.

Gece olunca eve geri döndüler. Evde danslı bir eğlence tertiplenmişti, çünkü Don Antonio'nun soylu, neşeli, güzel ve akıllı bir hanım olan karısı misafirini şereflendirmeleri ve görülmedik delilikleriyle eğlenmeleri için evde bir kutlama düzenleyip başka hanım arkadaşlarını davet etmişti. Bu arkadaşlardan kimileri geldi, mükellef bir yemek yedikten sonra gece saat on civarında eğlenceye başladılar. Bu kadınların arasında ikisi vardı ki eğlenceye pek meraklı, pek muziptiler. Ne kadar iffetli olsalar da masum şakalar yapmakta ipin ucunu

kaçırdıkları olurdu. Don Quijote'yi dansa kaldırabilmek için öyle üstelediler ki sonunda yordular, üstelik yalnızca bedenen değil ruhen de bitkin hale getirdiler. Don Quijote'nin o sırık gibi uzun, sıska, sarı vücudunun dar kıyafetleri içindeki biçimsiz hali, her şeyden çok da o kıvraklıktan yoksunluğu görülmeye değer bir manzaraydı. Hanımlar çaktırmadan kendisine kur yaptı, o da hanımları çaktırmadan geri çevirdi. Fakat iltifatlardan büsbütün boğulunca sonunda sesini yükseltip şöyle dedi:

"Defolun, düşmanlar! Beni rahat bırakın, davetsiz fikirler. Hanımlar, arzularınızı da alın gidin, benim arzumun tek sahibesi Tobosolu eşsiz Dulcinea irademin başka kimsenin ellerine teslim olmasına müsaade etmez."

Bunu söyledikten sonra onca dans etmenin verdiği yorgunluk ve bitkinlikle salonun ortasına yere oturdu. Don Antonio hemen kaldırılıp yatağına götürülmesini emretti. Elini ilk atan Sancho oldu ve şöyle dedi:

"Lanet olsun böyle işe, efendim, nasıl da dans ettiniz! Bütün yiğitleri dansçı, bütün gezgin şövalyeleri rakkas mı sandınız siz? Eğer öyleyse yanılıyorsunuz, söyleyeyim. Böyle havalara sıçrayacakları yerde önce devleri boğazlamaya koşacak adam daha çoktur. Şöyle ayak vurmalı bir şeyler olsaydı zatıaliniz yerine ben giderdim, çünkü ak sungur gibi vurmasını bilirim. Ama dans etmeye geldi mi iş yok."

Sancho bunun gibi başka sözler daha ederek eğlencedeki herkesi güldürdü, ardından efendisini kaldırıp yatağına yatırdı. Üzerini de bir güzel örttü ki danstan sonra soğuk almışsa da hepsini terleyip atsın.

Ertesi gün Don Antonio büyülü büst deneyini yapmak için Don Quijote'yi, Sancho'yu, iki arkadaşını ve dans sırasında Don Quijote'ye rahat vermeyen ve geceyi Don Antonio'nun karısıyla geçirmiş olan diğer iki hanımı da alarak büstün bulunduğu odaya girdi ve kapıyı kilitledi. Büstün özelliğini anlattı ve sırrı açıkladı. Ardından büyülü büstün meziyetini o gün ilk defa deneyeceğini de konuşmasının sonuna ekledi. Don Antonio'nun iki arkadaşı dışında büstün gizeminden kimsenin haberi yoktu. Don Antonio onlara baştan söylememiş olsaydı onlar da diğerlerinin düştüğü şaşkınlığa düşerlerdi, çünkü numara çok iyi tertiplenmişti.

Büstün kulağına ilk eğilen Don Antonio'nun kendisi oldu. Epey kısık bir sesle, ama ötekilerin anlayamayacağı kadar da kısmadan şöyle dedi:

"Söyle bana, büst, gücünü göster: Şu anda aklımdan hangi düşünceler geçiyor?"

Bunun üzerine büst dudaklarını kıpırdatmaksızın, sarih bir ses tonu takınarak, herkesin anlayacağı şekilde şunları söyleyerek yanıt verdi:

"Düşünceleri anlayamam."

Bunu duyunca herkes afalladı; ne odada ne masanın çevresinde yanıt verebilecek tek bir insan olmadığını gördüklerinde ise şaşkınlıkları büsbütün arttı.

"Burada kaç kişiyiz?" diye yeniden sordu Don Antonio.

Yine aynı sakin tonla yanıt geldi:

"Sen, karın, iki arkadaşın, karının iki arkadaşı, La Manchalı Don Quijote adlı meşhur bir şövalye ve onun Sancho Panza adlı bir silahtarı varsınız."

İşte bunun üzerine herkes yeniden şaşkına döndü ve herkesin tüyleri korkudan diken diken oldu! Ardından Don Antonio büstün yanından çekildi ve dedi ki:

"Bu da benim büstü bana satan kişi tarafından aldatılmadığımı gösteren yeterli bir kanıt. Ey bilge büst, konuşan büst, cevap veren ve takdire şayan büst! Başkası gelsin, ne isterse sorsun şimdi ona."

Kadınlar genelde aceleci ve meraklı olduklarından ilk gelen Don Antonio'nun karısının iki hanım arkadaşından biri oldu ve şu soruyu sordu:

"Söyle bana, büst, çok güzel olmak için ne yapmalıyım?"

Gelen cevap şu oldu:

"Çok iffetli ol."

"Başka sorum yok," dedi soru soran.

Ardından arkadaşı geldi ve dedi ki:

"Kocam beni seviyor mu sevmiyor mu, bunu öğrenmek isterim, büst."

Derken yanıt geldi:

"Senin için yaptıklarına bak, o zaman göreceksin."

Evli hanım uzaklaşırken şöyle diyordu:

"Bu cevabı almak için soru sormaya lüzum yoktu ki; davranışlar zaten bunları yapan kişinin içinden geçenleri gösterir."

Ardından Don Antonio'nun arkadaşlarından biri gelip şu soruyu sordu:

"Ben kimim?"

Gelen yanıt şuydu:

"Bunu sen biliyorsun."

"Ben onu sormuyorum," dedi adam, "senin beni tanıyıp tanımadığını soruyorum."

"Evet, tanıyorum," diye yanıtlandı, "Don Pedro Noriz'sin sen."

"Daha başka sorum yok, çünkü bu kadarı her şeyi bildiğini anlamaya yeter, ey büst!"

O çekilirken başka bir arkadaşı geldi ve şu soruyu sordu:

"Söyle bana büst, en büyük oğlumun arzusu nedir?"

"Çoktan söyledim," diye yanıt geldi, "arzulardan bahsetmem, ama yine de senin oğlanın niyetinin seni toprağa gömmek olduğunu söyleyebilirim."

"Onu ben kendim görüyorum," dedi adam, "orası hepten belli."

Başka da soru sormadı. Sonra Don Antonio'nun karısı geldi ve dedi ki:

"Ben sana ne soracağımı bilmiyorum, büst. Tek bilmek istediğim sevgili kocamla daha uzun yıllar birlikte olup olamayacağım."

Gelen yanıt şuydu:

"Evet, olacaksın, çünkü sağlığı ve hayattaki ölçülülüğü kendisine uzun bir ömür vaat ediyor. Taşkınlıkları yüzünden ömrü kısalan çoktur."

Ardından Don Quijote geldi ve dedi ki:

"Söyle bakalım, cevap veren: Montesinos Mağarası'nda başıma geldiğini anlattığım hadiseler gerçek miydi, yoksa rüya mı? Silahtarım Sancho'nun kırbaç dayakları gerçekleşecek mi? Dulcinea'nın büyüsü ortadan kaldırılacak mı?"

"Mağarada olanlar konusunda," dedi, "söylenecek çok şey var: her ikisi de doğru. Sancho'nun kırbaç darbeleri yavaş yavaş gerçekleşecek, Dulcinea'nın büyüsü de zamanı gelince ortadan kalkacak."

"Başka sorum yok," dedi Don Quijote, "ben Dulcinea'nın büyüsünün bozulduğunu göreyim de bütün bahtım açılmış sayarım."

En son soru soracak kişi Sancho'ydu ve şu soruyu sordu:

"Acaba başka bir valilik elde edecek miyim, büst? Silahtarlığın zorluklarından hiç kurtulabilecek miyim? Karıma, evlatlarıma kavuşacak mıyım?"

Kendisine şu yanıt verildi:

"Kendi haneni idare edeceksin. Hanene dönersen karını ve çocuklarını göreceksin. Hizmetini bırakırsan, silahtar olmayı da bırakacaksın."

"Yüce Tanrım!" dedi Sancho Panza. "E bunu ben de biliyorum zaten. Sağır sultana sorsam o da söyler."

"Hayvan herif," dedi Don Quijote. "Ne cevap versinler istiyor-

sun? Bu büstün verdiği cevaplar senin sorduğun sorulara uyuyor ya işte, neyine yetmiyor?"

"Yetiyor da," diye yanıt verdi Sancho, "daha net olsun, bir şeyler daha söylesin isterdim."

Bununla beraber artık soruların ve cevapların sonuna gelinmiş, ama kimse içine düştüğü şaşkınlıktan hâlâ çıkamamıştı. Bir tek Don Antonio'nun iki dostu şaşırmamıştı, çünkü onlar olayın iç yüzünü biliyorlardı. Cide Hamete Benengeli de bütün dünya büstün içinde bir büyü, olağanüstü bir gizem var sanıp merakta kalmasın diye bu iç yüzü hemen açıklamak istedi. Bunun üzerine dediğine göre Antonio Moreno kendine eğlence çıkarıp cahilleri kandırmak amacıyla, Madrid'de gördüğü ve bir baskı ustası tarafından yapılmış bir büstün imitasyonunu kendi evine de yaptırmış; işleyiş şekli de

şöyleymiş: Masanın malzemesi ahşapmış ama yeşim taşı görüntüsü vermek için boyanıp vernik atılmış. Üzerinde sabitlendiği ayak da aynı malzemeden yapılmış; tepesine binen yükü kaldırabilsin diye dört tane de kartal pençesi eklenmiş. Bir Roma imparatorunu andıran, bronz renkli büstün içi tamamen kofmuş; aynı şekilde masanın da içi kof olduğundan büst bunun içine güzelce yerleşince hiçbir bağlantı yeri seçilmiyormuş. Masanın ayağı da keza boş olup büstün boğazı ve göğsünden geçiyor, hepsi birden masanın altında yer alan başka bir odaya bağlanıyormuş. Ayağın ve masanın içindeki boşluktan ve büstün boğazı ve göğsünün içinden teneke bir boru geçiyormuş; geçtiği yere tam tamına oturtulmuş olan bu boru dışarıdan hiç görülmüyormuş. Aşağıdaki odadan cevap veren kişi ağzını aynı borunun ucuna uzun ve dar bir boru şeklinde dayıyor, böylece ses yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı çok net telaffuz edilen kelimeler halinde gidip geliyormuş. Böylelikle çevrilen numaranın ortaya çıkması mümkün değilmiş. Cevapları veren kişi Don Antonio'nun zeki ve nüktedan bir öğrenci olan yeğeniymiş. O gün büstün bulunduğu odaya girecek olan kişileri sevgili amcasından haber aldığından sorulan ilk soruyu cevaplaması hemen doğru şekilde cevaplayabilmiş. Geri kalanlarını ise tahmin ederek ve akıllı olduğu için akıllıca yanıtlamış. Cide Hamete burada şunu da ekliyor: Bu harikulade kandırmaca on on iki gün dayandı, fakat Don Antonio'nun evinde büyülü bir büstün olduğu, sorulan her soruyu yanıtladığı haberi şehirde yayılınca Don Antonio Yüce Adaletimizin uyumaz nöbetçilerinin kulağına gidebileceğinden korkarak meseleyi engizisyoncu beyefendilere açıkladı. Onlar da kendisini büstü derhal yok etmesini ve konuyu burada kapatmasını emrettiler; cahil halk kesimi arasında rezalet çıkarmamak gerekiyordu. Gelgelelim Don Quijote ve Sancho Panza'nın aklında büst hep soruları yanıtlayan büyülü büst olarak kaldı; bu durumdan da Sancho'dan çok Don Quijote memnun kaldı.

Hem Don Antonio'yu memnun etmek hem de Don Quijote'yi şereflendirmek, saçmalıklarını ortaya sermesine fırsat vermek için şehrin soylu beyefendileri altı gün sonra oynanmak üzere bir halkalı cirit yarışı tertiplenmesini emrettiler, ancak birazdan anlatılacak

sebeplerden dolayı oyun vuku bulamadı. Sonra bir ara Don Quijote'nin canı şehri sessizce ve yaya olarak dolaşmak istedi, çünkü at üstünde giderse yine çocukların peşine takılacağından çekiniyordu. Böylece kendisi, Sancho ve Don Antonio'nun yanına verdiği iki hizmetkârla birlikte dolaşmaya çıktılar.

Derken bir sokakta ilerledikleri sırada Don Quijote bakışlarını yukarı kaldırmasıyla bir kapının üzerinde kocaman harflerle "Burada kitap basılır" yazdığını gördü. Bunu görünce müthiş sevindi, çünkü o güne kadar hayatında hiç matbaa görmemişti ve nasıl bir yer olduğunu öğrenmek için can atıyordu. Yanında eşlik eden herkesle beraber içeri girdi ve baktı ki bir tarafta baskıdan kâğıt çıkarılıyor, öbür tarafta metinler tashih ediliyor, bir yanda dizgiye veriliyor, öbür yanda düzeltileri yapılıyor. Yani lafın kısası, hepsi büyük matbaalarda yapılan işlerdi. Don Quijote bölmelerden birinin başına gidip orada ne yapıldığını sordu. Çalışanlar ne olduğunu açıklarken Don Quijote hayranlık ve şaşkınlık içinde izleyip ilerlemeye devam ediyordu. Yine başka birinin masasına geldi ve ne yaptığını sordu. Çalışan cevap verdi:

"Efendim, şu gördüğünüz beyefendi var ya," dedi ve ağırbaşlı bir havası olan, hayli alımlı bir adamı işaret etti, "İtalyanca bir kitabı bizim İspanyolca dilimize tercüme etti; ben de kitabı baskıya hazırlıyorum."

"Kitabın başlığı nedir?"

Buna yazar yanıt verdi:

"Beyefendi, kitabın İtalyancadaki adı *Le bagatele*."

"Peki bizim İspanyolcada ne anlama geliyor *Le bagatele*?"

"*Le bagatele*," dedi yazar, "bizim İspanyolcada ıvır zıvır dememiz gibi bir şeydir. Kitabın başlığı mütevazı, ama içinde çok sağlam malzeme var."

"Benim," dedi Don Quijote, "biraz İtalyancam vardır. Hatta Ariosto'nun bazı şarkı dörtlüklerini okuyabilmekle övünürüm. Fakat siz bana şunu söyleyin, saygıdeğer beyefendi, zatıalinizin bilgisini sınamak istediğimden değil, sırf merakımdan soruyorum: kitabınızda hiç *pignatta* geçiyor mu?"

"Evet, pek çok defa," diye yanıt verdi yazar.

"Zatıaliniz bunu İspanyolcaya nasıl çeviriyorsunuz?" diye sordu Don Quijote.

"Nasıl çevireceğim," diye karşılık verdi yazar, "tencere diyorum elbet."

"Aman Yarabbi!" dedi Don Quijote, "zatıalinizin İtalyancası almış yürümüş! Her iddiasına girerim İtalyanca'da *piace* dedikleri şeye zatıaliniz İspanyolcada "hoşlanma" kelimesini kullanıyorsunuzdur; ayrıc *apiù* için "daha çok," *su* için "üstünde," *giù* için ise "altında" diyorsunuzdur."

"Evet, öyle diyorum," dedi yazar, "çünkü uygun karşılıkları bunlardır."

Hatta şuna yemin bile ederim ki," dedi Don Quijote, "zatıaliniz dünyada tanınmış biri değilsinizdir, çünkü büyük dehaları, övgüye layık çalışmaları takdir etmekten hep çekinilir. Ne yetenekler böyle kayboldu yitti! Ne dehalar var ki bir köşeye fırlatıldı gitti! Ne meziyetler hak ettiği övgüyü göremedi! Ne var ki bir dilden diğerine tercüme etmek, dillerin kraliçeleri Yunanca ve Latince olmadığı sürece, bana Hollanda halılarına ters yüzünden bakmak gibi gelir. Şekiller görünür, ama görüntüyü bozan bir sürü iplik vardır ve doğru yüzünde göründükleri gibi bir canlılık ve göz alıcılık arz etmezler. Üstelik kolay diller arasında yapılan tercümede ne bir maharet ne de ifade gücü bulunur, bir kâğıttan diğerine kopya etmekten farkı yoktur. Lakin bununla tercüme mesleğinin takdire şayan bir yanının bulunmadığı neticesine varmak değil niyetim; zira insanın meşgul olabilecekleri arasında kendisine daha az yarar sağlayan, daha da beter şeyler de mevcuttur. Yalnız bunlara iki meşhur tercüman istisna oluşturur: biri *Çoban Fidor* eseriyle Doktor Cristobal de Figueroa, diğeri ise *Aminta* adlı çevirisiyle Don Juan de Jaurigui'dir ve ikisi de bu eserlerindeki etkileyici üsluplarıyla hangisinin çeviri hangisinin özgün metin olduğu konusunda insanda şüphe uyandırır. Ancak zatıalinize şunu sormak isterim: Siz bu kitabı kendi imkânlarınızla mı basıyorsunuz, yoksa fikir haklarınızı bir yayıncıya sattınız mı?"

"Kendi imkânlarımla basıyorum," dedi yazar, "ve bu ilk baskısından en az iki bin altın kazanmak niyetindeyim. Birinci baskı iki

bin kopyadan çıkacak ve kopya başına altı riyalden kapış kapış gidecektir."

"Zatıalinizin hesabı da tam tutuyor!" diye karşılık verdi Don Quijote. "Matbaalara giren çıkandan haberiniz olmadığı aşikâr, birbirlerini nasıl kolladıklarını da bilmiyorsunuz belli ki. Ben sizi temin ederim ki o iki bin kopya üstünüze kaldığı zaman canınızın acısından dehşete kapılacaksınız, hele ki kitap umumi zevke hitap etmekten biraz uzaksa, pek de nükteli bir yanı yoksa vay halinize."

"Ne yani?" dedi yazar. "Zatıaliniz kitabı bir yayıncıya vereyim, o da bana fikri mülkiyetim için lütfedermiş gibi üç maravedi mi versin istiyorsunuz? Ben kitaplarımı bana dünyada şöhret kazandırsın diye basmıyorum, zaten kendi eserlerimle tanınmış bir şahsiyetim. Benim derdim kâr elde etmek, o olmadan şöhret beş para etmez."

"Tanrı yolunuzu açık etsin," diye cevapladı Don Quijote.

Ardından başka bir bölmeye geçti. Burada "Ruhun Işığı" başlıklı bir kitabın kopyaları düzeltilmekteydi. Bunu görünce dedi ki:

"Bu tür kitaplardan çok sayıda bulunmasına rağmen esas bunların basılması gerekir, zira günahkârlık çok rağbet görüyor. Karanlıkta kalmış böylelerine daima ışık sunmak şarttır."

İlerlemeye devam ederken yine burada başka bir kitabın tashih edildiğini gördü ve adını sordu. Bunun adının *La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote'nin İkinci Kısmı* olduğunu, Tordesillaslı birinin yazdığını söylediler.

"Bu kitaptan haberim var," dedi Don Quijote, "doğrusu ben şahsen münasebetsizlik suçundan dolayı bu zamana kadar çoktan yakılıp küle çevrilmiştir sanıyordum. Ama ah yerde kalmaz demişler; kurmaca hikâyeler hakikate ya da gerçek ihtimallere ne kadar yakınlarsa o kadar kıymetlidirler. Üstelik gerçek hikâyeler de ne kadar gerçek olursa o kadar iyidirler."

Bu sözleri söyledikten sonra matbaadan hoşnutsuz bir havayla çıktı. Aynı gün

Don Antonio sahilde demirlemiş kadırgalara bir ziyaret tertipledi. Sancho bu işe çok sevindi, çünkü daha önce hiç görmemişti. Don Antonio kadırgaların amiraline o gün öğleden sonra misafiri La Manchalı meşhur Don Quijote'yi kadırgaları görmeye götüreceği haberini ulaştırdı. Amiral ve bütün kent sakinlerinin zaten kendisinden çoktan haberleri vardı. Gemilerde neler olduğu konusu ise bir sonraki Bölümde anlatılacaktır.

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kadırga ziyaretinde Sancho Panza'nın başına gelen belaya ve yeni Mağripli güzelin serüvenine dair

Don Quijote büyülü büstün verdiği cevapla ilgili derin fikirlere dalmıştı, fakat hiçbiri numaranın iç yüzünü ortaya çıkaramıyordu. Bilakis hepsinde dikkati Dulcinea'nın büyüsünün ortadan kaldırılmasına dair verilen ve kendisinin kesin gözüyle baktığı vaatte toplanmıştı. Bu düşünceyi aklında evirip çevirip duruyor, verilen sözün yakında gerçekleşeceğine inandığı için yüreği sevinçle doluyordu. Sancho'ya gelince, daha önce belirtildiği üzere vali olmaktan nefret

ediyor, fakat hâlâ yeniden emir vermek ve itaat edildiğini görmek arzusu duyuyordu. İşte şaka da olsa iktidar mevkilerine gelmek böyle bir talihsizlik getirir insana.

Velhasıl o gün öğleden sonra ev sahibi Don Antonio Moreno ve iki dostuyla birlikte Don Quijote ve Sancho kadırgaları görmeye gittiler. Komodor meşhur mu meşhur Don Quijote ve Sancho ikilisini göreceği müjdesini önceden aldığından, onlar kıyıya varır varmaz bütün kadırgalar tenteleri indirdi ve borazanlar ötmeye başladı. Hemen peşi sıra içi al kadife kumaştan minderler ve zengin kilimlerle kaplanmış bir sandal suya indirildi. Don Quijote içeri adımını atar atmaz kaptan gemisi kasara topunu ateşledi, ardından diğerleri de kendi toplarını ateşlediler. Don Quijote sancak tarafındaki merdiveni tırmanırken, kadırgaya çok mühim bir şahsiyet geldiğinde adet olduğu üzere bütün tayfa kendisini üç defa söylenen "hu, hu hu" nidaları eşliğinde selamladı. General* elini uzattı –Valensiyalı bu soylu beyefendiyi şimdilik bu isimle anacağız– ve Don Quijote'yi kucakladıktan sonra şöyle dedi:

"Bugünü ömrüm boyunca görebileceğim en güzel gün olarak beyaz taşla kazıyacağım tarihe. Gün, gezgin şövalyeliğin bütün hamasetini kişiliğinde barındıran La Manchalı Senyor Don Quijote'yle tanıştığım gündür."

Don Quijote de nezakette ondan aşağı kalmayan sözlerle karşılık verdi, bu kadar yüksek hürmet gördüğü için sevinçten havalara uçacaktı. Herkes süslü püslü hazırlanmış pupa tarafına geçti ve banklara oturdu. Bu sırada lostromo iskeleden geçip tüm tayfaya soyunmalarını söyledi, onlar da anında soyundular. Onca adamı bir anda çıplak gören Sancho afalladı. Hatta tenteyi çabucak açıverdiklerini görünce şaşkınlığı büsbütün arttı; sanki bütün şeytanlar oraya toplanıp işe koyulmuşlar gibiydi. Ama bütün bunlar şimdi anlatacaklarımın yanında devede kulak kalırdı. Sancho sağ sıranın sonundaki kürekçinin tam arkasında, tente direğinde oturmaktaydı. Bu kürekçi daha önceden aldığı talimatlara uyarak Sancho'yu birden kollarına alıp havaya kaldırdı. Ardından bütün tayfa ayaklandı ve sancak tarafın-

* Katalunya'da kadırga amirallerine general denirdi çn.

dan baştan başlayarak Sancho'yu bir banktan ötekine, elden ele atıp tutmaya başladılar. Zavallı Sancho'nun gözleri önünü görmez oldu, onu öyle havada uçuranlar kesin biraz önceki şeytanlardır diye düşündü. Sonunda iskele tarafından dolaştırıp pupaya geri oturttular. Zavallıcık kan ter içinde, soluk soluğa kaldı, her yanı ezildi. Başına neler geldiğini anlayabilecek halde bile değildi.

Sancho'nun kanatsız uçtuğunu gören Don Quijote generale bunun kadırgalara ilk defa gelenlere yapılan özel bir merasim mi olduğunu sordu. Şayet öyleyse kendisinin bu mesleği icra etmeye niyeti olmadığından, bunları yapmayı hiç istemiyordu. Eğer birisi onu da öyle havalara uçurmak için yanına yaklaşacak olursa canını çıkarana kadar tekme tokat döveceğine Tanrı'ya ant içiyordu. Bunu söylerken ayağa kalktı ve eliyle kılıcını kavradı.

Tam bu sırada tente indirildi ve gönder büyük bir gürültüyle aşağı salıverildi. Sancho gök yerinden sökülüp kafasına düşecek sandı. Korkudan ödü patlar halde başını eğip bacaklarının arasına soktu. Don Quijote'nin bacakları da dimdik duruyor sayılmazdı, zira o da sarsılmıştı. Boynunu omuzlarının arasına gömdü, beti benzi attı. Bu sırada tayfa tenteyi indirdiği gibi aynı çabuklukla geri topladı. Bütün bunları yaparken de sanki seslerini de soluklarını da yitirmiş gibi çıt çıkarmıyorlardı. Lostromo demir al emri verdi, ardından asma iskelenin ortasına zıpladı ve kürekçilerin sırtına kırbacını veya kamçısını indirmeye başladı ve böylece denize yavaş yavaş açıldılar. Sancho o kadar çok kırmızı ayağın (küreklerin ayak olduğunu düşünüyordu) bir arada hareket ettiğini görünce kendi kendine dedi ki:

"Esas bunlar gerçekten büyülü şeyler, efendimin dediklerinden de değil hem. Bu adamcağızlar ne yapmış da böyle kırbaç yiyorlar? Peki ya şu ıslık çalan adam nasıl oluyor da bunca insanı tek başına kırbaçlamaya kalkıyor? Cehenneme gelmişiz, ben diyeyim ya da en azından araftayız."

Sancho'nun olan biteni pürdikkat izlediğini gören Don Quijote dedi ki:

"Dostum Sancho, ah bir isteseydiniz, siz de üstünüzü çıkarıp şu beyefendilerin arasına geçer, Dulcinea'nın büyüsünü hem ne kadar çabuk hem de pek az zahmetle kaldırabilirdiniz! Bunca insanın çek-

tiği acı ve ıstırabın arasında kendinizinkini duymayacaktınız bile. Hem belki de Bilge Merlin, vuran el böyle kuvvetli olduktan sonra belki bu kırbaçları sizin kendinize vuracaklarınızın on misli sayardı."

Amiral tam bu kırbaçların veya Dulcinea'nın büyüsünün ne olduğunu soracaktı ki denizcilerden biri şöyle dedi:

"Montjuïc Tepesi'nden işaret veriyorlar, kıyının batı tarafı açıklarında bir kürek gemisi varmış."

Bunu duyan amiral derhal pupa hattının üzerinde çıkıp bağırmaya başladı:

"Davranın aslanlarım, kaçmasın! Gözetleme kulesi, bir Cezayir korsan perkendesini işaret ediyordur muhakkak."

Bunun üzerine diğer üç kadırga da ne emir verildiğini anlamak için bu amiral gemisinin yanına yaklaştı. Amiral, kadırgaların ikisine gemiye açılma emri verdi; kendisi de diğeriyle kıyı şeridinden takip edecekti ki gemi ellerinden kaçmasın. Tayfa küreklere asıldı, kadırgaları öyle bir hiddetle çekiyorlardı ki sanki uçuyorlardı. Denize açılan diğer iki kadırga iki mil ötede bir gemiyle karşılaştılar. Uzaktan seçebildikleri kadarıyla on dört on beş kürekli bir gemiye benziyordu ki bu tahminlerinde yanılmadılar. Gemi kadırgaların farkına varır varmaz hafifliğine de güvendiğinden kaçabilmek için hemen hızlandı. Ama işler iyi gitmedi, çünkü amiral gemisi o denizin üzerinde görülmüş en hafif gemilerden biriydi, arkadan gelip bir çırpıda yetişti; ve perkende tayfası kesinlikle kaçamayacağını anlamış oldu. Reisleri tayfaya kürekleri bırakıp teslim olma emri verdi, çünkü bu sefer bizim kadırgaların amiralini kızdırmak istemiyordu. Gelgelelim talihin başka planları vardı: Amiral gemisi, korsan gemisindekilerin teslim olun çağrılarını duyabilecekleri kadar yaklaştığı sırada, kader, yanlarında on ikisi daha bulunan iki tiryaki Türkün tüfeklerini ateşleyip bizim kadırganın kenarındaki iki askerimizi öldürmelerini sağladı. Bunu gören amiral o korsan gemisinde tek bir canlı bırakmayacağına yemin etti. Kadırga bütün hiddetiyle korsan gemisinin üzerine gidiyordu ki gemi küreklerin altından sıyrılıp kaçtı. Kadırga ileri doğru uzunca bir mesafe aldı. Perkende tayfası perperişan olmuştu. Kadırganın geri döndüğünü görünce uzaklaşmak için tekrar yelkene ve küreklerin başına geçip asıldılar. Fakat cüretkarlıklarının bedeli, verdikleri bu çabanın yararından büyük

olacaktı, çünkü amiral gemisi, yanlarına varmaya yarım fersahtan biraz daha fazla mesafe kaldığında bütün kürekleri üzerlerine fırlattı ve hepsini diri diri yakalamış oldu.

Bu sırada diğer iki kadırganın da yanlarına gelince dördü birden aceleyle sahile döndüler. Kıyı mahşer yeri gibiydi; ne getireceklerini görmek isteyen bir sürü insan onları bekliyordu. Kıyıya iyice yaklaştıklarında amiral demir attı ve kentin valisinin de limanda olduğunu fark etti. Kendisini alıp getirmek için filikanın suya indirilmesi ve yelkenin sereninin alçaltılmasını emretti. Perkendenin reisiyle içindeki diğer Türkleri hemen oracıkta asacaktı. Çoğu Türk tüfekçilerden oluşan yaklaşık otuz altı kişilik bu grubun hepsi de yiğit adamlardı. Amiral reislerinin kim olduğunu sordu. Esirlerden, daha sonra İspanyoldan dönme olduğu anlaşılacak olan biri yanıt verdi:

"Bu genç adam, efendim, bizim reisimiz."

Ardından insanın hayal edebileceği en güzel ve yağız delikanlılardan birini işaret etti. Yaşı yirmi bile yokmuş gibi duruyordu. Amiral kendisine dönüp sordu:

"Söyle bakayım, rezil köpek, kaçamayacağını gördüğün halde ne oldu da benim askerlerimi vurmaya kalktın, ha? Amirallere böyle mi saygı gösteriliyor? Pervasızlığın cesaret olmadığını bilmez misin sen? Küçük umutlar insanı cesur kılmalı, pervasız değil."

Reis yanıt vermek istedi, fakat amiral o sırada onu dinleyemeyecekti, zira kadırgaya binmekte olan valiyi karşılaması gerekiyordu. Valinin yanında bazı hizmetkârları ve kent halkından birtakım kimseler de gelmişti.

"İyi takip çıkardınız, sayın amiral!" dedi vali.

"O kadar iyi ki," dedi amiral, "Zatıaliniz birazdan şu serende de asıldığını da göreceksiniz."

"Nasıl yani?" diye karşılık verdi vali.

"Çünkü" diye yanıtladı amiral, "bütün kanunlara karşı geldiler, savaş kitabını ve kurallarını tamamen çiğneyerek bu kadırgada gelen en iyi askerlerden ikisini öldürdüler. Ben de yakaladığım zaman bunları asacağıma yemin ettim, en başta da perkendenin reisi olan şu delikanlıyı."

Bunu söylerken elleri bağlı, boynuna da urgan geçirilmiş halde ölümü bekleyen birini işaret etmişti.

Vali baktı; öyle güzel, öyle yağız, öyle uysal biriydi ki hemen güzelliğini tavsiye mektubu sayarak kendisini ölümden kurtarmak istedi ve şu soruyu sordu:

"Söyle bana reis, Türk müsün, Mağripli mi yoksa dönme mi?"

"Delikanlı da yine İspanyolca olarak yanıt verdi:

"Ne Türk milletindenim, ne Mağripliyim ne de dönmeyim."

"Nesin peki o zaman?" diye karşılık verdi vali.

"Hıristiyan bir kadınım," dedi delikanlı.

"Bu kılıkla ve bu koşullarda Hıristiyan bir kadınsın demek? İnanılacak değil, şaşılacak şey esas."

"Durun!" dedi delikanlı, "Ah efendiler, durdurun infazımı! Size hayatımı anlatırken biraz gecikse intikamınızdan bir şey kaybetmezsiniz."

Kimin yüreği bu sözler karşısında ya da en azından bu hüzünlü ve ıstıraplı delikanlının söylemek istediği sözler karşısında yumuşamazdı ki? Amiral ne istiyorsa anlatmasını söyledi, fakat işlediği aleni suçun affedilmesini ummamasını da ekledi. Müsaadeyi alan delikanlı konuşmasına şöyle başladı:

"Bendeniz son günlerde üzerlerine dolu talihsizlik yağmış olan, aklıselimden çok bahtsızlığa gark olmuş Morisko milletinden doğmayım. Başımıza gelen facia sırasında iki amcam tarafından Berberistan'a götürüldüm; Hıristiyan olduğumu söylemem hiç fayda etmedi. Hakikaten de öyleyim, üstelik lafta veya görüntüde değil, gerçek Katoliklerden biriyim. Ama bu gerçeği söylemem, bizi o sefil sürgün hayatına götürmekle görevli kişilerin umurunda olmadı, hatta amcalarım bile bana inanmadılar. Bilakis doğduğum memlekette kalabilmek için uydurduğum bir yalan olduğunu düşündüler. Böylece beni rızasız, zorla alıp götürdüler. Annem Hıristiyandı, babam da aklı başında bir adamdı ve o da Hıristiyandı; tastamam böyle. Ana sütünden Katolik inancımı emdim, ahlaklı yetiştirildim ve zannediyorum ne kelimelerimde ne de hareketlerimde hiçbir zaman Moriska olma alameti göstermedim. Hepsini birer erdem saydığım bu niteliklerimin yanında, bir güzelliğim varsa o da benimle birlikte büyüdü. Ne kadar sakıngan bir hayat yaşasam da aslında o kadar sakıngan olmamış ki bizim köyün yakınlarındaki başka bir köyün efendisinin

büyük oğlu, Gaspar Gregorio adlı genç bir delikanlı beni görmenin bir yolunu buldu. Beni nasıl gördü, nasıl konuşmaya başladık, bana nasıl tutuldu ve benim gönlüm ona nasıl teslim oldu, bütün bunları anlatmak çok uzun zaman alır, hele ki beni dilimle boğazım arasına girmekle tehdidi altında tutan bu urganın karşısında ürperirken. Bu nedenle yalnızca Don Gregorio'nun sürgünümüzde bize nasıl katılmaya karar verdiğini anlatacağım. Başka köylerden çıkan diğer Moriskoların arasına karıştı, çünkü dilimizi çok iyi biliyordu. Seyahat sırasında beni götüren iki amcamla da ahbap oldu; çünkü akıllı ve ileri görüşlü bir adam olan babam, sürgüne gönderileceğimizin ilk fermanını duyar duymaz derhal köyden ayrılıp uzak diyarlarda bize sığınak olabilecek bir yer aramaya başlamıştı. Yerini yalnızca benim bildiğim bir bölgeye incilerle ve çok kıymetli taşlarla dolu bir gömü bıraktı; içlerinde otuz ikilik altınlarla Portekiz sikkelerinden de vardı. Babam kendisi geri dönmeden bizi sürgüne gönderirlerse bu gömüye kesinlikle dokunmamamı tembih etti. Sözünden çıkmadım; dediğim gibi amcalarım, başka akrabalarım ve ahbaplarımızla beraber Berberistan'a geçtik. Kendimize ev bellediğimiz yer Cezayir oldu, gerçi cehennem olsa benim için hiçbir şey değişmezdi. Buranın kralı benim güzelliğimden ve zenginliğimden haberdar oldu; bu da bir bakımdan benim şansım sayılır. Beni huzuruna çıkardı, İspanya'nın neresinden olduğumu, yanımda ne kadar para ve kıymetli taş getirdiğimi sordu. Nerede olduklarını söyledim, ayrıca taşlarla altınların da gömülü olduğunu belirttim, ama eğer ben de kendileriyle dönersem kolayca bulabileceklerini ekledim. Bütün bunları ürkeklikle anlatıyor, güzelliğimden çok kendi açgözlülüğünün gözlerini karartmasını ümit ediyordum. Biz bu konuşmaları yaparken birileri yanına yaklaştı ve dünyanın en güzel, en zarif delikanlıların da benimle gelenler arasında olduğu haberini getirdi. Hemen Don Gaspar Gregorio'dan bahsettiklerini anladım, çünkü onun alımlılığı yerlere göklere sığdırılamayan bütün güzellikleri de geride bırakır. Don Gregorio'nun içine düştüğü tehlikeyi fark edince dehşete kapıldım, çünkü bir kadın ne kadar güzel olursa olsun, o barbar Türkler güzel bir delikanlıya veya oğlana daha çok kıymet verir. Kral derhal bu delikanlıyı görmek için karşısına getirilmesini emretti. Bana da bu hizmetkârın söylediklerinin doğru

olup olmadığını sordu. Ben de o an adeta Tanrı'dan bir vahiy gelmiş gibi dediklerinin doğru olduğunu söyledim, ama oğlan değil, tıpkı benim gibi bir kadın olduğunu da ekledim. Gidip kendisini giydirmeme müsaade etmesi için yalvardım; böylece bütün güzelliğini kendisine yakışır şekilde gösterebilecek ve kralın huzuruna çıkınca mahcup olmak zorunda kalmayacaktı. Gitmeme memnuniyetle razı oldu. Gizli hazineyi çıkarmak için benim İspanya'ya nasıl gideceğimi ertesi gün konuşacaktık. Don Gaspar'la konuştum, erkek kılığında gözükmesinin kendisi için nasıl bir tehlike arz ettiğini anlattım. Sonra Mağripli bir kadın kılığına soktum ve aynı gün öğleden sonra kralın huzuruna çıkardım. Kral onu görünce büyülendi ve Osmanlı Padişahı'na hediye etmek için kızı elinde tutmaya karar verdi. Hem kızı kendi hareminde başına gelebilecek tehlikelerden korumak istediği hem de kendine güvenmediği için, kıza bakıp ev sahipliği etsinler diye birtakım soylu Moriska kadınların evine gönderilmesi emrini verdi ve derhal götürdüler. Ne kadar acı çektiğimizi (çünkü kendisini sevdiğimi inkâr edemem) sevdiklerinden ayrılanların anlayacağını düşünüyorum. Sonra kral benim şu perkendenin içinde İspanya'ya gönderilmem işini tertipledi; sizin askerlerinizi öldüren iki Türk de bana refakat edecekti. Benimle birlikte şu İspanyol dönme de geldi –burada ilk konuşan kişiyi işaret etti– ben onun gizliden gizliye Hıristiyan olduğunu ve Berberistan'a geri dönmekten çok İspanya'da kalmak istediğini biliyorum. Perkendenin geriye kalan tayfası tek işleri kürek çekmek olan Mağripli ve Türklerden ibaret. Bu iki Türk açgözlü ve arsız olduklarından dolayı beni ve bu dönmeyi üzerimizde bize verilen Hıristiyan kıyafetlerimizle vardığımız ilk İspanyol topraklarına çıkarma emrine uymadılar. Becerebilirlerse kendilerine bir ganimet çıkar mı diye bakmak istedikleri için önce kıyı boyunca gezinmeye başladılar. Çünkü önce bizi karaya çıkarırlarsa kazara bir şey olur da biz perkendenin denizde olduğunu açığa çıkarırız, kıyıda da kadırgalar olursa onları yakalarlar diye korkuyorlardı. Dün gece bu sahili keşfettik. Bu dört kadırgadan hiç haberimiz yoktu; yakalandık. Sonrasında yaşananlar zaten gördüklerinizden ibaret. Kısacası Don Gregorio kadın kılığında kadınların arasında kaldı; ölümü an meselesi. Bense burada ellerim bağlı yaşamımın sona ermesini bekliyorum ya da korkuyorum demek

daha doğru olur, ama zaten artık canıma da tak etmişti. Yani sayın beyefendiler, benim hüzünlü hikâyemin sonu işte böyle; bahtsız bir hikâye, ama bir o kadar da gerçek. Size yalvarıyorum, benim Hıristiyan olarak ölmeme müsaade edin, çünkü dediğim gibi milletimin boynundaki günahların mesuliyeti benim değil."

Sonra sustu, gözlerinden içli içli yaşlar süzülmekteydi; zaten etrafındakilerin çoğu da ona eşlik ettiler. Merhametli ve yumuşak başlı olan vali tek bir söz söylemeden yanına yaklaştı ve Moriska kızının güzel ellerini bağlayan ipi çözdü.

Fakat Hıristiyan Moriska tuhaf hikâyesini anlatırken valiyle aynı anda kadırgaya binmiş olan ihtiyar bir hacı gözlerini kıza dikmişti. Moriska kızı sözlerini bitirir bitirmez adam kızın ayaklarına kapandı ve gözyaşları ve hıçkırıklar eşliğinde şu sözleri söyledi:

"Ah, Ana Felix, benim bahtsız kızım! Ben senin baban Ricote'yim. Sensiz yaşayamadığım için geri dönüp seni bulmaya geldim, sensin benim ruhum, canım."

Bu sözler üzerine Sancho'nun gözleri fal taşı gibi açıldı. O ana kadar aklını talihsiz yolculuğuna takmış halde aşağıda tuttuğu başını yukarı kaldırdı. Hacıya bakınca bu adamın valiliğinden çıkarken karşılaştığı Ricote'nin ta kendisi olduğunu anladı ve bu kızın onun kızı olduğundan da emin oldu. Elleri çözülen kız babasına sarılmış, gözyaşları babasının gözyaşlarına karışmaktaydı. Ardından babası amirale ve valiye dönerek şöyle dedi:

"Sayın beyefendiler, bu benim kızım, başına gelenler adından da bahtsızdır. Adı Ana Felix, soyadı Ricote. Benim zenginliğim kadar onun güzelliği de meşhurdur. Yabancı ellerde diyar diyar gezdim, bize yuva olacak bir yer aradım. Sonunda Almanya'da bulunca bu hacı kılığına girip başka Almanlarla beraber geri döndüm. Kızımı bulmaya, bıraktığım büyük hazineyi gömdüğüm yerden çıkarmaya geldim. Kızımı bulamadım, ama hazineyi buldum, yanımda taşıyorum. Şimdi ise bu talihin bu tuhaf, dolambaçlı yolunun sonunda bana en büyük zenginliği veren hazineme, kızıma kavuştum. Suçsuzluğumuz ve ikimizin döktüğü gözyaşları zatıalinizin yüce adaletiniz sayesinde merhamet kapılarını aralayabilirse açın bize o kapıları. Kimseye zarar vermeye niyetimiz yok, ait olduğu-

muz milletin niyetlerini ise paylaşmıyoruz ki zaten adil bir şekilde ülkeden sürüldüler."

Bunun üzerine Sancho dedi ki:

"Ben Ricote'yi iyi tanırım. Ana Felix'in onun kızı olduğu doğru. Ama bu gidip gelmeler, iyi niyetler kötü niyetler kısmına karışmam."

Orada bulunan herkes bu acayip olay karşısında hayrete düştü. Ardından amiral dedi ki:

"Döktüğünüz gözyaşları sözümü tutmama gerçekten mâni olacak. Ana Felix, Tanrı size ne kadar ömür biçtiyse hepsini yaşayın. Ama bu düşüncesiz küstahlar işledikleri suçun cezasını çekecekler."

Askerlerini öldüren iki Türkün oracıkta serenin ucunda derhal asılmalarını emretti. Lakin vali insaflı davranarak boğulmamalarını rica etti, zira kabadayılıktan ziyade delilik sayılırdı yaptıkları. Amiral valinin isteğini kabul etti, zira intikamın soğukkanlılıkla alınması zordur. Ardından Don Gregorio'yu içinde bulunduğu tehlikeli durumdan kurtarabilmenin yollarını düşündüler. Ricote bu iş için yanında getirdikleri arasından iki bin düka altınından fazla ederi olan inci ve mücevher teklif etti. Pek çok fikir ortaya attılar, ama hiçbiri daha önceden bahsi geçen dönmenin önerisi kadar iyi değildi. Dönme, yaklaşık altı çifte kürekli, tüm kürekçileri Hıristiyan olan küçük bir tekneyle Cezayir'e kendi gitmeyi teklif etti; çünkü nerede, nasıl ve ne zaman karaya inilebileceğini ve de inilmesi gerektiğini ancak o biliyordu. Üstelik Don Gregorio'nun kaldığı evden de haberi vardı. Amiral ve vali dönmeye güvenip güvenmemek konusunda kuşkuya düştüler, kürek çekecek Hıristiyanlara da itimat edip edemeyeceklerinden emin olamıyorlardı. Ama Ana Felix adama kefil oldu, babası da kaybolurlarsa parasını ödeyeceğini söyledi.

Konu böylece karara bağlandıktan sonra vali karaya indi. Don Antonio Moreno da Moriska kızını ve babasını yanına aldı. Valinin emrine göre kendilerini elinden geldiğince güzel bir şekilde ağırlayıp ikram gösterecekti. Vali kendi adına da evinde ne

varsa hepsini hizmetlerine sunuyordu. İşte Ana Felix'in güzelliği valinin yüreğinde bu kadar iyilik, bu kadar şefkat uyandırmıştı.

ALTMIŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Don Quijote'yi o ana kadar başına gelenler arasında en çok korkutan serüvene dair

Hikâyede anlatıldığına göre Don Antonio Moreno'nun karısı Ana Felix'i kendi evinde görmekten büyük bir memnuniyet duydu. Onu büyük bir sevinçle içeri buyur etti; hem güzelliği hem akıllılığı karşısında adeta büyülenmişti, zira Tanrı Moriska kızına her iki konuda da cömert davranmıştı. Kentin bütün sakinleri sanki çanlar çalınıp çağırılmışçasına toplanıp onu görmeye geldiler.

Don Quijote ise bu sırada Don Antonio'ya Don Gregorio'yu kurtarmak için tertiplenen tasarının iyi bir tasarı olmadığını, çünkü yarardan çok tehlike getirme ihtimali bulunduğunu, en iyisinin silahları ve atıyla Berberistan'a kendisinin ayak basması olacağını söyledi. Tıpkı Don Gaiferos'un karısı Melisendra'yı aldığı gibi o da gidip onca Mağripli'nin arasından delikanlıyı alacaktı.

"Unutmayın ki efendim," dedi bu sözleri işiten Sancho, "Sayın Don Gaiferos karısını ana kara parçasından alarak yine Fransa'ya da ana kara üzerinden götürmüştü. Ama şimdi burada Don Gregorio'yu alsak bile İspanya'da getirecek yerimiz yok, çünkü ortada deniz var."

"Ölümden ayrı her şeyin çaresi vardır," diye yanıt verdi Don

Quijote, "gemiyi limana yakın bir yere getirirlerse bütün dünya bile mâni olmaya çalışsa binmenin bir yolunu buluruz."

"Zatıaliniz pek kolay anlatıyorsunuz," dedi Sancho, "ama söylemekle yapmak arasında dağlar kadar fark var. Hem ben bu dönmeyi tuttum; sağlam, iyi bir adama benziyor."

Don Antonio dönmenin işi halledememesi durumunda Don Quijote'nin Berberistan'a çıkmasına karar verileceğini söyledi.

İki gün sonra, dönme, altı çifte kürekli hafif bir tekneyle ve yürekli mi yürekli bir tayfayla denize açıldı. Bundan iki gün sonra ise kadırgalar Levant yönüne doğru yola çıktı. Amiral gitmeden önce valiye Don Gregorio'nun kurtuluşu ve Ana Felix'le ilgili olan bitenleri kendisine haber vermesini rica etti. Vali de isteğini yerine getireceğine söz verdi.

Derken bir sabah bütün zırhını kuşanmış halde sahilde bir gezintiye çıktığı sırada –çünkü daha önce de çok kereler söylediği gibi zırhı onun bütün varlığı, dövüş ise tek dinlencesiydi ve zırhı olmadan bir an bile geçirmezdi– bir beyefendinin kendisine doğru gelmekte olduğunu gördü. O da kendisi gibi baştan aşağı zırhlara bürünmüştü. Kalkanının üzerine pasparlak bir ay çizilmişti. Sesi duyulacak kadar yanına yaklaştıktan sonra sesini iyice yükselterek Don Quijote'ye şöyle seslendi:

"Şanlı şövalye, övgülerin asla yetmediği La Manchalı Don Quijote, bendeniz Ak Kamer Şövalyesi. Duyulmamış kahramanlıklarım belki hatırına gelir. Seninle dövüşmeye ve bileğimin kuvvetini ispatlamaya geldim; amacım, benim sevgilimin her kim olursa olsun Tobosolu Dulcinea'dan mukayeseye yer bırakmayacak kadar daha güzel olduğunu kabul ve itiraf ettirmektir. Bu gerçeği doğrudan doğruya kabul edersen ölümden kurtulur, beni de seni öldürme zahmetinden kurtarmış olursun. Eğer dövüşürsen ve ben seni mağlup edersem, tek istediğim silahları bırakıp serüven peşinde koşmaktan vazgeçmen ve köyüne geri dönüp bir yıl boyunca inzivaya çekilmen. Kılıcına el sürmeden, huzur ve barış içinde dinlenmen. Bu, hem malının mülkünün artırılması hem de ruhunun selameti için gereklidir. Eğer sen galip gelirsen de başım senin insafına kalacak, silahlarımla atım senin olacak ve kahramanlıklarım senin kahramanlıklarına ya-

zılacak. Düşün taşın, kendin için neyin iyi olduğuna karar ver, ama bana cevabını da çabuk ver, zira bu işe ayırdığım tek vakit bugünden ibarettir."

Don Quijote Ak Kamer Şövalyesi'nin hem cüretkârlığı hem de düelloya davet sebebinden dolayı afallamış, hayretler içinde kalmıştı. Derken asude ve vakur bir tavır takınarak yanıt verdi:

"Kahramanlıkları bugüne dek bana haber edilmemiş olan Ak Kamer Şövalyesi, yeminimi basarım ki siz şanlı Dulcinea'yı hiç görmemişsinizdir. Eğer görmüş olsaydınız bu taleple gelmeye kalkışmayacağınızı biliyorum, zira onun görüntüsü sizi yeryüzünde kendisinin güzelliğiyle mukayese edilebilecek başka bir güzelliğin hiç olmadığı ve dahi olamayacağı hususundaki tüm şüphelerden kurtaracaktır. Dolayısıyla yalan söylüyorsunuz demiyor, fakat söylediklerinizde hatalı olduğunuzu belirtiyor ve meydan okumanızı izah etmiş bulunduğunuz koşullarla beraber, ayrıca buna ayırmış olduğunuz gün geçmesin diye de derhal kabul ediyorum. Yalnızca kahramanlıklarınızın benim haneme yazılması şartlarını bunun dışında tutuyorum, zira bunların ne olduğunu da ne olacağını da bilmiyorum: ben kendi kahramanlıklarımdan bu oldukları haliyle memnunum. O halde meydanın istediğiniz yerini tutun, ben de aynını yapacağım. Tanrı kimin tarafını tutarsa, Aziz Petrus onu kutsasın."

Ak Kamer Şövalyesi şehirde görülmüş ve şu anda La Manchalı Don Quijote'yle konuşmakta olduğu bilgisi valiye iletilmişti. Bunun Don Antonio Moreno veya kentin diğer beyefendilerinden birince tertiplenen yeni bir macera olduğunu düşünen vali, Don Antonio ve yanlarında bulunan çok sayıda diğer asilzadeyle beraber derhal sahile inmiş ve tam Don Quijote'nin gerekli mesafeyi almak üzere Rocinante'nin yularına asıldığı sırada oraya varmıştı.

Derken vali bu ikisinin düelloya başlamak için dönmeye hazırlandıklarını fark edince araya girdi ve böyle apar topar düelloya girişmelerine neyin sebep olduğunu sordu. Ak Kamer Şövalyesi meselenin bir güzellik üstünlüğü meselesi olduğu şeklinde yanıt verdi ve Don Quijote'ye söylediği sözlerin aynılarını her iki tarafın da kabul ettiği düello şartlarıyla beraber kısaca aktardı. Vali, Don Anto-

nio'nun yanına gitti ve fısıltıyla konuşarak bu Ak Kamer Şövalyesi'ni tanıyıp tanımadıklarını, yoksa bunun da Don Quijote'ye oynamak istedikleri başka bir oyun mu olduğunu sordu. Don Antonio adamın kim olduğunu bilmediğini, bu düellonun şaka mı gerçek mi olduğuna dair bir fikri dahi olmadığı cevabını verdi. Bu yanıt karşısında vali düelloya izin verip vermemek konusunda kararsız kaldı, fakat sonunda bunun şakadan başka bir şey olacağına ihtimal vermeyerek geri çekilip şöyle seslendi:

"Saygıdeğer şövalyeler, burada itiraf etmek ve ölmek dışında başka bir çare yoksa, Senyor Don Quijote'nin inadım inat olduğu, zatıaliniz Ak Kamer'in de ondan aşağı kalır yanı olmadığına göre Tanrı'ya havale ediyorum, başlayın."

Ak Kamer Şövalyesi, müsaade verdiği için valiye kibar ve akıllıca sözlerle teşekkür etti. Don Quijote de aynını yaptı ve karşısına çıkan tüm dövüşlerin başlangıcında yapma âdeti olduğu üzere kendisini bütün kalbiyle Tanrı'ya ve Dulcinea'ya emanet ettikten sonra meydanda biraz daha mesafe aldı, çünkü rakibinin de öyle yaptığını görmüştü. Ardından hücuma geçmeleri için boru ya da başka bir savaş çalgısı çalınmaksızın ikisi de atlarını aynı anda döndürdüler. Ak Kamer Şövalyesi daha atik olduğundan, Don Quijote daha yolun kendi yarısının üçte ikisini gitmişken yanına vardı ve mızrağıyla henüz dokunmadan (bilhassa havaya kaldırmıştı) Rocinante ile Don Quijote'yi kuvvetli bir darbeyle yere serdi; adeta ölümcül bir düşüştü. Derhal üzerine çıktı ve mızrağını siperliğine dayayıp şöyle dedi:

"Yenildiniz, ey şövalye, hatta düellomuzun koşullarını yerine getirmezseniz öldünüz bile."

Yara bere içinde serseme dönmüş olan Don Quijote siperliğini kaldırmadan, sanki mezardan konuşuyormuş gibi cılız ve hastalıklı bir sesle dedi ki:

"Tobosolu Dulcinea, dünyadaki en güzel kadındır ve ben de yeryüzünün en bahtsız şövalyesiyim. Benim zafiyetimin bu gerçeğe leke sürmesi doğru olmaz. Ey şövalye, çek mızrağını ve kıy canıma, onuruma çoktan kıydın nasılsa."

"Doğrusu bunu yapmayacağım," dedi Ak Kamer, "yaşasın, Tobosolu Senyora Dulcinea'nın güzelliğinin şanı bozulmadan yaşasın,

sürsün. Tek istediğim büyük Don Quijote'nin bir yıllığına köyüne çekilmesidir; ya da bu düelloya başlamadan önce sözleştiğimiz üzere benim emrettiğim süre boyunca orada kalacak."

Tüm bunları vali, Don Antonio ve yanlarında bulunan diğer pek çok kişi işitti. Aynı zamanda Don Quijote'nin Dulcinea'ya zarar verecek bir şey istenmediği sürece kendisine verilen her şeyi sözüne sadık gerçek bir şövalye olarak tastamam yerine getireceği şeklindeki yanıtını da duymuşlardı.

Bu sözü alan Ak Kamer Şövalyesi, atının yularına asılıp geri döndü ve valiye başıyla selam verdikten sonra atını eşkin sürerek şehre girdi.

Vali Don Antonio'ya hemen arkasından gitme emri verdi, ne yapıp edip bunun kim olduğunu bulacaktı. Don Quijote'yi yerden kaldırdılar, yüzünü açıp bir baktılar ki beti benzi atmış ve her yanı terden sırılsıklam olmuş. Rocinante ise sırf aldığı darbenin ağırlığından dolayı yere yatmış, kımıldayacak hali bile yoktu. Sancho kahrından

kan ağlar halde, ne diyeceğini de ne yapacağını da bilmeden kalakalmıştı: Bütün bu yaşananlar kendisine bir düş gibi gelmiş, adeta büyü yapılmıştı. Efendisi yenilmiş ve bir yıl boyunca silahlara dokunmamaya mecbur bırakılmıştı. Onun kahramanlıklarının şanlı ışığının söndüğünü, rüzgâr dumanları nasıl dağıtırsa kendisine verilen son vaatlerin uyandırdığı ümitlerin de öyle dağılıp yok olduğunu görüyordu. Rocinante'nin topal, efendisinin sakat kalacağından korkuyordu ki en azından kafadan sakatlığından kurtulsa hiç de az şey sayılmazdı. Nihayet valinin getirttiği bir sedyeyle onu şehre taşıdılar; vali de onlarla beraber şehre geri döndü, çünkü Don Quijote'yi bu berbat hale sokan Ak Kamer Şövalyesinin kim olduğunu öğrenmek istiyordu.

ALTMIŞ BEŞİNCİ BÖLÜM

Ak Kamer Şövalyesi'nin kim olduğu, Don Gregorio'nun hürriyetine kavuşması ve başka olaylar anlatılır

Don Antonio Moreno, Ak Kamer Şövalyesi'ni takip etti. Onunla beraber bir sürü çocuk da şövalyeyi takip etti, hatta kovaladı. Sonunda adamı şehrin içindeki bir yolcu konağının içinde kıstırdılar. Don Antonio adamın kim olduğunu öğrenmek isteğiyle handan içeri girdi. Şövalyeyi karşılayıp zırhını çıkarmak için bir yaver çıktı dışarı. Alt kattaki odalardan birine kapandılar, Don Antonio da yanlarındaydı ve kim olduğunu öğrenmek için sabırsızlanıyor, yerinde duramıyordu. Ak Kamer Şövalyesi adamın kendisini rahat bırakmadığını görünce dedi ki:

"Beyim, neden geldiğinizi biliyorum, kim olduğumu öğrenmek istiyorsunuz. Bunu sizden saklamanın hiçbir lüzumu olmadığından, yaverim zırhımı çıkaradursun, ben de bu sırada size bütün durumu en küçük ayrıntısına varana kadar anlatacağım. Şunu bilmelisiniz ki, efendim, bana bakaloryalı Sanson Carrasco derler. La Manchalı Don Quijote'nin hemşerisiyim. Onun delilikleri ve saçmalıkları kendisini tanıyanlar olarak hepimizde acıma duygusu uyandırıyor, en çok da bende. Sağlığı için en doğru şeyin kendi memleketinde ve evinde oturup dinlenmesi olduğuna kanaat getirdiğimden, onu evine götürmek için bir dolap uydurdum. Yaklaşık üç ay evvel gezgin şövalye kılığında yola çıktım; adıma Aynalar Şövalyesi dedim. Niyetim onunla düelloya tutuşmak, kendisine hiçbir zarar vermeden galip gelmekti. Düellonun şartlarına göre mağlup olan, galip gelenin insafına kalacaktı. Ben onun yenileceğini düşündüğümden kendisinden köyüne geri dönmesini, bir sene boyunca oradan ayrılmamasını isteyecektim ve bu süre içerisinde iyileşebilecekti. Ancak talihin emri başka yöndeydi, zira o beni mağlup etti, atımdan devirdi ve böylece planlarım suya düştü. O kendi yoluna devam etti, bense yenilgimden dolayı hem utanç hem yara bere içinde geri döndüm, zira çok tehlikeli bir düşüş yaşamıştım. Ne var ki bu da beni geri dönmekten ve

kendisini mağlup etmek için yine peşine düşmekten alıkoymadı; nitekim bugün de hepsi gözler önüne serildi. Kendisi gezgin şövalyelik kanunlarına sıkı sıkıya bağlı olduğundan, verdiğim emri muhakkak yerine getirecek, sözünü tutacaktır. İşte, beyefendi, bütün olanlar bundan ibaret, ne bir eksik ne bir fazla. Sizden rica ediyorum, lütfen yalanımı ortaya çıkarmayın, Don Quijote'ye de kim olduğumu söylemeyin ki iyi niyetlerim yerini bulsun ve gezgin şövalyelik saçmalıkları yakasını bırakırsa aslında müthiş zeki olan bir adam bu zekâsına geri kavuşsun."

"Aman beyefendi," dedi Don Antonio, "dünyanın en komik delisinin aklını yerine getirmeye çalışmakla ettiğiniz kötülüğü Tanrı bağışlasın! Görmüyor musunuz, efendim, Don Quijote'nin akıl sağlığının yerine gelmesiyle kazanılacaklar, deliliğin verdiği zevke ve eğlenceye hiçbir zaman yaklaşamaz bile? Fakat ben şahsen bakaloryalı beyefendi ne kadar çalışsa çabalasa da bu denli çılgın bir adamın aklını yerine getirmeye yetmeyeceği kanaatindeyim. Hatta merhametsizlik olmasa Don Quijote hiçbir zaman iyileşmesin derdim, zira sıhhatinin yerine gelmesiyle yalnızca onun maskaralıklarını değil, silahtarı Sancho'nunkileri de kaybederiz ki bunların herhangi biri bile melankoliyi sevince dönüştürmeye kâfidir. Bununla beraber ağzımı açmayacağım ve ona hiçbir şey söylemeyeceğim. Bakalım, Senyor Carrasco'nun gayretlerinin nafile çıkacağını düşünmekte haklı mıyım, değil miyim."

Öteki ise aslında işlerin gayet yolunda gittiği ve bu hadiseden olumlu bir netice beklediği yanıtını verdi. Ardından Don Antonio ne isterse emrinde olduğunu belirterek veda etti. Zırhını bir katıra yüklediler ve kendisi de düelloya girdiği aynı atın üzerine binerek hiç vakit kaybetmeden aynı gün yola düştü; böylece bu sahici hikâyede anlatılmasının gerekli olduğu başka hiçbir şey daha yaşanmadan memleketine geri döndü.

Don Antonio, Carrasco'nun anlattığı her şeyi valiye tek tek aktardı. Vali duyduklarına hiç memnun olmadı, zira Don Quijote'nin inzivaya çekilmesi demek, çılgınlıklarından aldıkları keyif ve eğlencenin sona ermesi demekti.

Don Quijote altı gün yatakta kaldı; neşesiz, üzgün, düşünceli ve keyifsizdi. Durup durup bahtsız mağlubiyet hadisesini geçiriyordu aklından. Onu teselli etmeye çalışan Sancho başka pek çok şeyin arasında bir de şu sözleri söyledi:

"Canım efendim, zatıaliniz başınızı kaldırın, neşelenin yapabiliyorsanız. Tanrı'ya da şükredin ki yere çakılmanıza rağmen tek bir kaburganız bile kırılmadı. Unutmayın ki bir kapı kapanır, öbürü açılır. Öküz altında buzağı aramamak lazım. Hem güneş giren evde doktora ne hacet! Bu hastalıktan kurtulmanız için doktora ihtiyacınız yok sizin: Gelin, evimize dönelim, bilmediğimiz topraklarda, tanımadığımız memleketlerde serüven peşinde koşmayı bırakalım. Hem aslında bakarsanız yaralanan siz olsanız bile burada en büyük kaybeden benim. Ben ki valilikle birlikte bir daha ömür billah vali olmak hevesimden de vazgeçtim, ama kont olma dileğimden geçmedim. Ama zatıaliniz şövalyelik mesleğini bırakır da kral olmazsanız ben hiçbir zaman kont olamayacağım; yani benim bütün umutlarım duman olmuş, uçmuş demektir."

"Sus, Sancho, görüyorsun ya benim faaliyetlerime fasıla verip inzivaya çekilmem en fazla bir sene sürecek. Ardından onurlu meşgalelerime geri döneceğim; ondan sonra benim kazanacak krallığım da sana verecek kontluğum da eksik kalmaz."

"Tanrı duysun da şeytanın kulağına gitmesin," dedi Sancho, "benim duyduğuma göre malın kötüsü olacağına umudun iyi olsun derler hep."

Onlar tam bu konuşmanın ortasındayken içeri Don Antonio girdi ve büyük memnuniyet emareleri göstererek şöyle dedi:

"Müjdemi isterim, Senyor Don Quijote! Don Gregorio ile onu bulmaya giden dönme şu anda sahildeler! Sahil mi dedim? Valinin evindeler hem de! Birazdan burada olurlar."

Don Quijote buna biraz sevinerek dedi ki:

"Gerçeği söylemek gerekirse, tam tersi netice bulsaydı sevinecektim diyeceğim neredeyse; zira o zaman Berberistan'a ayak basmak zorunda kalır ve yalnızca Don Gregorio'ya değil, Berberistan'da bulunan tüm Hıristiyan esirleri bileğimin gücüyle kurta-

rırdım. Fakat neler söylüyorum ben ki ne sefil haldeyim? Mağlup olmuş biri değil miyim? Yere serilmedim mi? Bir yıl boyunca eline silah alamayacak olan ben değil miyim? O halde neyin vaadini veriyorum? Elime silahtan çok öreke yakışacakken kendimi ne diye övüyorum?"

"Bırakın bunları, efendi," dedi Sancho, "karınca kararınca demişler, bugün sana yarın bana. Bu düellolarla dövüşleri çok da kale almamak lazım; sonuçta bugün düşen yarın ayağa da kalkabilir. Tabii kendisi yatakta kalmak istiyorsa o başka; yani zayıflığa yenik düşüp de yeni kavgalar için ayağa kalmaya niyeti yoksa demek istiyorum. Şimdi zatınız kalkın ayağa, Don Gregorio'yu karşılayın. Hane halkında bir telaş var sanki; eve varmış olmalı."

Gerçekten de öyleydi. Don Gregorio ile dönme, valiye gidiş dönüş yolculuğunun hikâyesini anlatır anlatmaz Ana Felix'i görme arzusuyla yanıp tutuşan Don Gregorio dönmeyi de yanına katarak doğrudan Don Antonio'nun evine koşmuştu. Don Gregorio kendisini Cezayir'de kurtardıklarında üzerinde kadın kıyafetleri vardı, ama gemide onunla birlikte gelen esirlerden biriyle elbiselerini değiş tokuş etmişlerdi. Ama hangi kılıkta olursa olsun sevilesi, hizmet ve hürmet edilesi biri olduğu görülüyordu, çünkü olağanüstü güzellikteydi ve yaşı da on yedi on sekiz civarında gösteriyordu. Ricote ile kızı onu karşılamaya çıktılar: baba gözyaşlarına boğulmuş, kızı ise mahcup bir hal takınmıştı. Birbirlerini kucaklamadılar, zira sevginin çok olduğu yerde her zaman çok taşkınlık olmaz. Don Gregorio ve Ana Felix'in güzellikleri yan yana durunca etraflarındaki herkesi adeta büyülemişti. O anda âşıklar adına sükûnet konuşuyor, mutlu ve dürüst hislerini gözler dile getiriyordu.

Dönme, Don Gregorio'yu kurtarmak için izlediği yol ve yordamı anlattı. Don Gregorio ise yanlarında kaldığı kadınlarla birlikteyken yaşadığı badireleri, çektiği sıkıntıları uzun uzadıya değil, gayet kısa ve öz bir şekilde anlatarak zekâsının yaşının çok ötesinde olduğunu göstermiş oldu. Son olarak Ricote hem dönmenin hem de onunla beraber kürek çeken adamların emeklerini bonkörce mükâfatlandırdı. Dönme Kilise'ye yeniden başvurarak kefaretini ödeyip tövbe etti ve böylece geri kabul edilerek temize çıkmış oldu.

Bundan iki gün sonra vali, Don Antonio'yla birlikte Ana Felix'in ve babasının İspanya'da kalabilmeleri için ne yapmaları gerektiğini görüştü, zira kızın bu kadar Hıristiyan olması, babanın ise görünüşe göre böyle iyi niyetli bir baba olmasına bakılırsa İspanya'da kalmalarında bir sakınca göremiyorlardı. Don Antonio konuyu görüşmek için saraya gitmeyi teklif etti, burada mecburen birtakım başka işlerin de görüşülmesi gerekeceğini ekledi; bununla pek çok sıkıntılı işin iltimas ve rüşvet yoluyla yerine getirildiğini ima ediyordu.

"Yok," dedi kendini bu konuşmanın ortasında bulan Ricote, "iltimasla rüşvetle olmaz, çünkü majestelerinin bizim sürülmemiz işiyle görevlendirdiği Salazar Kontu Büyük Don Bernardino de Velasco'ya yakarmalar, vaatler, rüşvetler, acındırmalar işlemez. Zira her ne kadar merhametle adaleti birbirine karıştırdığı doğru olsa da, kendisi milletimizin bütününün kusurlu ve yozlaşmış olduğunu gördüğünden, yarayı iyileştiren merhem olmaktansa kor alevler gibi dağlamayı tercih ediyor. Dolayısıyla etrafında uyandırdığı ihtiyatlılık, dirayet, ihtimam ve korku sayesinde bu büyük görevin yükünü güçlü omuzlarında gerektiği gibi taşımayı başardı. Bizim bütün gayretlerimiz, planlarımız, kurnazlıklarımız ve oyunlarımızın hiçbiri onun o her daim tetikte olan Argos gözlerindeki ışığı söndürmek konusunda hiçbir işe yaramadı. Aramızdan hiç kimse geride kalıp gizlenmesin, bir fırsatını bulduğunda toprağın altından çıkarak filizlenip İspanya'ya zehirli meyvelerini saçmasın diye hep uyanık; zira ülke bizim kalabalıklarımızın saldığı korkulardan arınmış, tertemiz durumda şimdi. Üçüncü Felipe ne kahramanca bir karar vermiş ve bu kararın uygulamaya geçirilmesinde Don Bernardino de Velasco'ya güvenerek ne görülmedik bir bilgelik sergilemiş!"

"Her halükârda, ben oradayken elimden gelen gayreti göstereceğim, Tanrı kendi nazarında münasip olanı yapar," dedi Don Antonio. "Don Gregorio da ana babasını teselli etmek için benimle gelecek; yokluğunda üzüntüye boğulmuşlardır. Ana Felix karımla birlikte benim evimde veya bir manastırda kalacak. Vali Bey de ben işleri yoluna koyana kadar Sevgili Ricote'nin kendi evinde ağırlanmasından büyük mutluluk duyacaktır, eminim."

Vali söylenenlerin hepsini kabul etti, fakat neler olup bittiğini öğrenen Don Gregorio ise Ana Felix'i hiçbir koşulda geride bırakamayacağını ve dahi bırakmayacağını söyleyerek itiraz etti. Ancak ana babasını görmek ve sonrasında dönüp Ana Felix'i almak niyetinde olduğu için bu tasarlananlara razı geldi. Ana Felix, Don Antonio'nun karısıyla, Ricote de valinin evinde kaldılar.

Böylece önce Don Antonio'nun, ondan iki gün sonra ise Don Quijote ile Sancho'nun yola çıkma günleri geldi; çünkü Don Quijote'nin düşüşü daha önce yola çıkmasını imkânsız kılmıştı. Don Gregorio ile Ana Felix'in veda sahnesinde gözyaşları, iç çekişler, hıçkırıklar ve baygınlık geçirmeler başroldeydi. Ricote, Don Gregorio'ya bin eskudo altını vermek istedi; fakat Don Gregorio bunu katiyen kabul etmedi, yalnızca Don Antonio'nun verdiği beş altını başkentte kendisine geri ödemek üzere aldı. Böylece ikisi yola çıktılar; anlatıldığı gibi peşlerinden de Don Quijote ile Sancho gittiler. Don Quijote zırhını çıkarmış, üzerine yol elbiseleri giymişti. Eşeği zırhları taşıdığı için Sancho da yayan kaldı.

ALTMIŞ ALTINCI BÖLÜM

*Okuyanın göreceklerine veya kendisine okunanın duyacaklarına dair**

Barcelona'dan çıkarken Don Quijote düştüğü yere tekrar baktı ve dedi ki:

"Troia burada düştü! İşte burada korkaklığım değil, bahtsızlığım aldı götürdü elimdeki bütün şanı; işte burada talih beni elinde oyun-

* Altın Çağ döneminde toplanıp sesli okumalar yapmak yaygındı. Çn.

cağa çevirdi; kahramanlıklarımın ışığı burada söndü; işte burasıdır bahtımın bir daha ayağa kalkmamacasına serildiği yer!"

Bunu duyan Sancho dedi ki:

"Efendim, cesur yürekler güzellikler karşısında gönendikleri kadar talihsizlikler karşısında zorluk çekerken de sabır göstermeleri gerekir. Bunu da kendimden biliyorum; çünkü ben de valiyken mutluydum, ama şimdi yayan giden bir silahtar olmama rağmen yine de üzülmüyorum. Çünkü şunu da duymuşluğum vardır ki o adına Talih dedikleri sarhoş ve uçarı bir yosmaymış, körmüş de üstelik, ne yaptığını görürmüş, kimi yere düşürür, kimi yerden kaldırır bilmezmiş."

"Filozofluğun tuttu, Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote, "pek akıllıca laflar ediyor, ölçülü konuşuyorsun: Bunları kim öğretiyor sana, bilmem. Sana tek söyleyebileceğim şudur ki dünyada talih diye bir şey yoktur. Burada olanların hiçbiri, ister iyi olsun ister kötü, şans eseri gerçekleşmez; hepsi takdiri ilahi yoluyla olur. Hatta ne demişler: Herkes kendi kaderini yaratır. Ben kendiminkini yarattım, ama gerekli ihtiyatlılığı gösteremedim, küstahlığımın bedelini ağır ödedim. Zira Ak Kamer Şövalyesi'nin atının güçlü gövdesi karşısında Rocinante'nin cılız bedeninin duramayacağını hesap etmem gerekirdi. Sonunda atıldım, elimden geleni yaptım ve yenildim; bununla onurumu kaybettim, lakin sözümün eri olma erdemliliğimi kaybetmedim ve kaybedemem de. Gözü pek ve cesur bir gezgin şö-

valyeyken yaptıklarımın hakkını bileğimin gücüyle verirdim; şimdiyse alelade bir silahtar olduğuma göre söylediklerimin arkasında durabilmem için verdiğim sözü tutacağım. Yürü bakalım, dostum Sancho, çaylaklık yılımızı geçirelim memleketimizde. Bu inzivamız sayesinde bir an olsun unutmadığım silahşörlük mesleğine geri dönecek gücü yeniden toplayacağız."

"Efendim," diye karşılık verdi Sancho, "yayan yürümek hoş bir iş değil, uzun yollar gitmeye hiç hevesim yok. Birilerini sallandırmaktansa biz şu zırhları bir ağaca asıp bırakalım. Karakaçanımın sırtına ben oturayım, ayaklarım bir yerden kesilsin de o zaman yolculuğu zatıalinizin istediği gibi yaparız. Benim bunca yolu yayan gideceğimi düşünmek, deveye hendek atlatmaya çalışmaktır."

"Güzel söyledin, Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, zırhımı zafer yadigârı diye asalım, altında ya da etrafındaki ağaçlara da Orlando'nun zafer yadigârında yazanları kazıyalım:

Kimse bunlara dokunmasın
Gücünü deneyemeyen
Orlando'nun karşısında.

"Çok güzel uygun bence, diye karşılık verdi Sancho, "hatta yolda bize lazım olmasa Rocinante'yi de yanına asmak iyi olurdu."

"Ne onun ne de zırhımın sallandırılmasını istemiyorum," diye yanıtladı Don Quijote, "iyi hizmetin karşılığı kötü olur dedirtmem!"

"Zatıaliniz pek güzel söylediniz," diye cevap verdi Sancho, "arif olan herkesin bildiği gibi, 'eşeğin suçu semere atılmaz.' Bu hususta da suç zatıalinizin olduğuna göre kendinizi cezalandırın ve hıncınızı zaten parçalanmış, kana bulanmış zırhtan da Rocinante'nin uysallığından da benim ayaklarımdan da çıkarmayın, gerektiğinden fazla yürütmeye kalkmayın ayaklarımı."

Bütün günü, hatta devamındaki dört günü daha bu konuşmalarla geçirdiler, yollarına hiçbir engel çıkmadan ilerlediler. Beşinci gün bir köyün girişinde bir yolcu konağının kapı önünde bayram günü olduğundan eğlenmekte olan bir dolu insanla karşılaştılar. Don Quijote onların yanına yaklaşırken köylünün biri şöyle bağırdı:

"Şu gelen ve tarafları tanımayan iki beyefendi bizim bahiste ne yapılması gerektiğini söylesinler."

"Elbette söylenir," diye yanıtladı Don Quijote, "hem de doğrusuyla, meseleyi anlayabilirsem tabii."

"Şimdi şöyle, beyim" dedi köylü, "bu köyde bir komşu var, o kadar şişmandır ki iki kantar çeker. Bu komşu bir kantarı geçmeyecek başka bir komşuyla yarış etmek istedi. Yarışın koşulu olarak eşit ağırlık taşıyarak yüzer adım koşmalarına karar verildi. Yarışa davet edene ağırlıklar nasıl eşitlenecek diye sorulunca dedi ki, kendisi bir kantarı geçmeyen adamın sırtına bir kantarlık da demir verilsin; böylece zayıf olanın eksik kalan kantarı da eşitlenmiş olur."

"Öyle olmaz," dedi bunun üzerine Sancho, daha Don Quijote cevap vermeden. "Ben valilik ve yargıçlık görevimden ayrılalı daha birkaç gün oldu, herkes biliyor. Şüpheye düşülen bu gibi durumları ve her türlü anlaşmazlığı benim çözüme kavuşturmam gerekir."

"Buyur, yanıtla, dostum Sancho," dedi Don Quijote, "zaten canım burnumda, aklım hiç yerinde değil."

Müsaadeyi alan Sancho etrafında ağızları açık, vereceği cevabı bekleyen çok sayıda köylüye şöyle dedi:

"Kardeşlerim, şişmanın istediği akıl kârı değil, adaletle de alakası yok. Zira eğer söylendiği gibi meydan okunan kişinin silahları seçebileceği doğruysa, o halde ötekinin karşı tarafın galip gelmesine engel olacak şekilde seçim yapması adil olmaz. Durum böyleyken, bana kalırsa şişmanın kendini neresinden istiyorsa orasını seçip budaması, soyması, kırpması, kırkması, böylece o fazladan bir kantarını üzerinden atması uygundur; böylece ağırlığı da rakibininki gibi bir kantara iner, karşılıklı eşit koşullarda koşabilirler."

"Yemin ederim," dedi Sancho'nun kararını duyan bir köylü, "bu beyefendi aziz gibi konuştu, katedral rahibi gibi hüküm verdi! Ama kalıbımı basarım ki şişman, derisinden değil bir kantar, bir zerresini bile atmak istemeyecek."

"En iyisi koşmasınlar," diye karşılık verdi bir diğeri, "çelimsiz olan ağır yükün altında ezilmesin, şişman olan da derisini yüzmesin. Bahsin yarısını şaraba verelim; gelin, bu beyleri güzel bir meyhaneye götürelim, vebali benim boynuma."

"Beyler," diye yanıtladı Don Quijote, "sizlere müteşekkirim, lakin bir an olsun duraklayamam, zira birtakım kederli düşünce ve hadiseler sebebiyle kaba gözükmekle beraber tez yola koyulmam gerekiyor."

Ve bunun üzerine Rocinante'yi mahmuzladığı gibi ilerledi; kendisinin tuhaf görüntüsüne ve hizmetkârının akıllılığına şahit olanları da –Sancho'nun böyle olduğunu düşünmüşlerdi– geride şaşkınlık içinde bıraktı. Bu sefer başka bir köylü şöyle dedi:

"Hizmetkâr bu kadar akıllıysa, kim bilir efendisi nasıldır! Kalıbımı basarım, Salamanca'ya okumaya gidiyorlarsa ha bugün ha yarın ceza yargıcı çıkarlar. Her şey dalga; varsa yoksa okuyacaksın, okuyacaksın da sonra şansın yaver gidecek. Sonra bir bakmışsın hiç beklemediğin bir anda elinde asa, başına piskopos tacı konmuş."

Efendi ile hizmetkârı o geceyi açık arazide, çıplak göğün altında geçirdiler. Ertesi gün yola devam ederlerken yayan bir adamın kendilerine doğru gelmekte olduğunu gördüler. Boynunda heybeler asılı, elinde ise küçük bir av mızrağı vardı; her şeyiyle tam bir yayan ulak görüntüsü veriyordu. Don Quijote'nin yanına yaklaşınca hızını artırdı, neredeyse koşarak geldiği gibi sağ bacağına sarıldı, çünkü daha yukarı yetişemiyordu. Sonra da büyük bir sevinç emaresi göstererek şöyle dedi:

"Ah, La Manchalı Don Quijote beyim, efendim dük zatıalinizin kendisinin şatosuna döndüğünü görünce yüreği nasıl da sevinecek, hâlâ düşes hanımımla beraber şatoda bekliyor."

"Sizi tanımıyorum, arkadaşım," diye karşılık verdi Don Quijote, "söylemediğiniz sürece kim olduğunuzu da bilemem."

"Bendeniz, Senyor Don Quijote," diye yanıtladı ulak, "dük efendimin uşağı Tosilos'um. Donya Rodriguez'in kızının izdivacında zatıalinizle dövüşmek istememiştim hani."

"Aman Yarabbi!" dedi Don Quijote. "Acaba siz düşmanım olan o büyücülerin o düelloda haysiyetimi zedelemek için dediğiniz uşağın kılığına soktuğu kişi olabilir misiniz?"

"Ne münasebet, efendim," diye cevap verdi haberci, "orada ne büyü ne kılık değiştirme söz konusuydu. Dövüş meydanına uşak To-

silos olarak girdim, Tosilos olarak çıktım. Ben dövüşe girmeden evlenmek niyetindeydim, çünkü kızı beğenmiştim. Fakat düşüncelerimin tersi çıktı, çünkü zatialiniz şatomuzdan ayrılır ayrılmaz efendim dük, düelloya girmeden önce verdiği emirlere riayet etmediğim gerekçesiyle beni yüz sopa cezasına çarptırdı. Sonunda kız rahibe oldu, Donya Rodriguez ise Kastilya'ya geri döndü; ben de şimdi efendimin valiye gönderdiği şu bir tomar mektupla Barcelona'ya gidiyorum. Eğer zatialiniz ılık da olsa iyi bir yudumcuk şarap içmek isterlerse, taşıdığım şu kabak testisinde iyisinden var. Birkaç parça da Tronçon peynirim var ki iştahınızı açar, susuzluğunuz uykuya dalmışsa uyandırıverir."

"Daveti kabul ediyorum," dedi Sancho, "kibar lafları da bırakın. Doldurun, sevgili Tosilos, bütün Hintli büyücülere rağmen doldurun."

"Yani, Sancho," dedi Don Quijote, "dünyanın en büyük oburu da sensin, yeryüzünün en ahmağı da. Bu ulağın büyülü, şu Tosilos'in sahte olduğunu düşünmüyorsun bile. Sen kal onunla, kandır susuzluğunu; ben yavaştan ilerliyorum, sen gelirsin."

Ulak güldü, kabak testisini kılıfından sıyırdı, peynir kalıplarını heybelerden çıkardı; yanına koyduğu bir parça da ekmekle Sancho ile ikisi yeşil çimlere oturup keyifle ve afiyetle yemeye koyuldular ve heybelerin dibini gördüler. Öyle iştahla yediler ki sırf peynir kokuyor diye mektupların sarılı olduğu kâğıdı bile yaladılar. Sonra Tosilos Sancho'ya dedi ki:

"Hiç şüphe yok ki, dostum Sancho, senin şu efendin delinin teki olmalı."

"Nasıl olmalı?" diye yanıtladı Sançı. "Kimseye bir şey olmalı değil, her şeyin bedelini ödüyor, hatta deliliği para yerine geçti mi daha da çok ödüyor. Ben böyle açık seçik görür, ona da açık seçik söylerim. Ama neye yarar? Hiç! Hele ki şimdi her şeyi bitmiş, sona ermişken; zira Ak Kamer Şövalyesi'ne yenildi artık."

Tosilos neler olup bittiğini anlatmasını rica etti, fakat Sancho efendisini onu bekler halde bırakmanın kabalık olacağını söyledi. Başka bir gün yine karşılaşırlarsa o zaman anlatmaya vakit olurdu. Ardından ayaklandı, yeleğinden ve sakalından yemek kırıntılarını silkeledikten sonra eşeğini önüne kattı ve Tosilos'a veda edip kendisini bir ağacın gölgesinde beklemekte olan efendisinin yanına vardı.

ALTMIŞ YEDİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin söz verdiği bir yıllık süre içerisinde çoban olup kır hayatı yaşama kararı ve gerçekten güzel ve eğlenceli başka hadiselere dair

Don Quijote, nasıl ki mağlubiyetinden evvel pek çok düşünceyi kendine dert ediyorduysa, düşüşünden sonra çok daha fazlasını dert etmeye başladı. Daha önce söylendiği üzere ağacın gölgesinde otururken, sineklerin bala üşüşmesi gibi bu düşünceler de onun başına üşüşüyor ve onu huzursuz ediyordu. Kâh Dulcinea'nın büyüsünün ortadan kaldırılmasına kâh mecburi inziva hayatını nasıl geçireceğine kafa yoruyordu. Sancho yanına geldi ve uşak Tosilos'un ne kadar cömert davrandığından övgüyle söz etti.

"Acaba," dedi Don Quijote, "sen hâlâ onun gerçek uşak olduğunu düşünüyor olabilir misin, ha Sancho? Görünüşe bakılırsa peşimdeki büyücülerin Dulcinea'yı büyüleyip bir köylü kızına, bakaloryalı Carrasco'yu da Aynalar Şövalyesi'ne dönüştürdüklerini unutmuşsun. Lakin şimdi şu soruma cevap ver: Senin dediğin şu Tosilos'a Tanrı'nın Altisidora'ya ne yaptığını sordun mu? Benim yokluğumda ağlamış mı, yoksa ben yanındayken kendisini tarumar eden âşık tutkularını nisyanın ellerine mi emanet etmiş?"

"Benim aklım böyle saçmalıklar sormaya fırsat bırakmayacak kadar doluydu," diye yanıtladı Sancho. "Aman efendim! Zatıaliniz şimdi başkalarının düşüncelerini, hele ki aşkı meşki merak edecek durumda mı hiç?"

"Bak, Sancho," dedi Don Quijote, "sevgi adına yapılan işlerle şükran adına yapılanlar arasında muazzam fark bulunur. Bir şövalyenin gönlünde pekâlâ aşk olmayabilir, lakin doğrusunu söylemek gerekirse, nankörlük edemez. Görünüşe göre Altisidora beni gerçekten sevmiş; o üç mendili bana verdi, sen de biliyorsun; kendisini rezil etme pahasına da olsa ben veda ederken herkesin içinde ağladı, bana hakaretler ve iftiralar yağdırdı, yerin dibine soktu ki bunların hepsi bana tutkun olduğunu gösterir, zira âşıkların hiddetinin sonu hep hakarete varır. Bense ona ümit veremezdim, hazineler sunamazdım, çünkü benimkilerin hepsi Dulcinea'ya verilmiştir zaten. Gezgin şövalyelerin hazineleri *duende* cinlerinin hazinelerine benzer; sahtedir, kandırır.* Ona benim tek verebileceğim, gönlümde tertemiz duran hatıralarıdır; gelgelelim Dulcinea'nın yüreğimdeki hatırasını ise sen kendi kıçına atman gereken kırbaç cezalarını ihmal etmekle

* Duende: İber Yarımadası ve Latin Amerika folklorunda sıkça geçen, insan biçimli hayali yaratık -çn.

lekeliyorsun. Kurtlara yem olduğunu görmek nasip olsun o derini! O zavallı hanımefendinin derdine derman olmaktansa topraktaki solucanlara yem olmayı yeğliyor."

"Efendim," diye yanıtlamaya girişti Sancho, "doğrusunu söylemek gerekirse, ben şahsen kıçıma indireceğim kırbaçların büyülerin bozulmasıyla alakası olduğuna bir türlü ikna olamıyorum; öküz altına buzağı arayalım oldu olacak. En azından ben, zatıalinizin okuduğu, gezgin şövalyelikle ilgili kitapların hiçbirinde kırbaçla büyünün ortadan kaldırılmadığına yemin bile ederim; ama ister kaldırılmış olsun ister olmasın, ben canım ne zaman isterse, kendimi cezalandırmaya uygun vakti ne zaman bulursam o zaman vuracağım kırbaçlarımı."

"Tanrı," dedi Don Quijote, "sevgilisime yardımcı olma mesuliyetinin sende olduğunu anlamanı sağlayacak lütfu sunsa; ki zaten senin de hanımın sayılır, zira sen de bana aitsin."

Onlar bu konuşmalara dalmış, yollarına devam ederken tam da boğalar tarafından ezildikleri yere vardılar. Don Quijote burayı tanıdı ve Sancho'ya dönüp şunları söyledi:

"Burası kır cenneti Arkadya'yı yeniden canlandırıp benzerini yapmak isteyen cesur çoban kızlarıyla ve yiğit çobanlarla karşılaştığımız yer. Yeni ve bir o kadar da akıllıca bir düşüncedir bu ve şayet sana da makul gelirse, ey Sancho, en azından inzivaya çekildiğim dönemde çoban olalım isterim ben. Ben birkaç koyunla beraber çobanlık mesleğinde gerekli olan başka ne varsa satın alırım; kendime çoban Quijotiz derim, sen de Pansino çoban olursun. Ondan sonra ver elini dağlar, ormanlar, çayırlar; bir orada türkü çağırır, bir bu yanda ağıt yakarız. Billur pınarlardan veya berrak derelerden yahut da coşkun ırmaklardan su içeriz. Meşe ağaçları o tatlı meyvelerini bize cömertçe sunar, mantar ağaçlarının sert gövdeleri divanımız olur, söğütler gölge verir, güller rayiha saçar, engin çayırlar binlerce renge boyanmış halılar serer altımıza, hava bize pürüpak nefes katar, ayla yıldızlar gecenin zifiri karanlığında ışığımız olur, türkülerle sevinir, ağıtlarla neşelenir, Apollon'dan şiirleri, aşktan fikirleri alır, böylece yalnızca kendi zamanımızda değil, gelecek çağlarda da meşhur olur, ebediyete uzanırız."

"Tanrıya şükür," dedi Sancho, "böyle bir yaşam tam da bana cuk oturur, hatta cuk kalkar. Hem ayrıca Bakaloryalı Sanson Carrasco ile berber Üstat Nicolas da bizi görür görmez peşimize takılıp bizimle birlikte çoban olmak isteyecekler. Tanrı vere de papaz da gelembeye katılmaya kalkmasa; pek şen şakrak, makaraya pek bayılıyor."

"Çok güzel söyledin," dedi Don Quijote, "eğer Bakaloryalı Sanson Carrasco çobanlık cemiyetine girerse ki muhakkak girecek, o da çoban Sansoncağız veya çoban Carrascon adını alabilir. Eski Boscan'a Nemoroso dendiğine göre Berber Nicolas'a da Miculoso denebilir. Artık rahibe de Çoban Papuzon gibi kendi adından türemiş bir şey olmazsa başka ne ad veririz, bilmiyorum. Sevdiğimiz çoban kızlarının isimlerini de armut seçer gibi seçeriz. Zaten benim sevgilimin adı çobana da uyar, prensese de; tam oturacak bir isim bulacağım diye zahmete girmeme lüzum yok. Sen de kendininkine istediğin adı verirsin, Sancho."

"Ben şahsen Teresona'dan başka isim bulmayı düşünmüyorum," diye karşılık verdi Sancho. Hem tombulluğuna uyar hem kendi adına, çünkü adı zaten Teresa. Ayrıca şiirlerimde onu överken sevgimin nasıl saf ve lekesiz olduğunu da göstermiş olurum, çünkü yaban ellerde bela aramıyorum ben sonuçta. Rahibin iyi örnek sergilemesi açısından kendi çoban kızı sevgilisi olması doğru olmaz. Bakarloyalı da isterse o da onun bileceği iş.

"Vay canına be!" dedi Don Quijote, "Ne hayat yaşayacağız, ama dostum Sancho! Ne kavallar işiteceğiz, ne Zamora flütleri, ne davullar, ziller, rebekler! Bunca müziğin arasında bir de alboka duyuyormuşuz! Bütün kır çalgılarının hepsini duyarız artık neredeyse be!"

"Alboka da ne ki?" diye sordu Sancho. "Ne adını duydum, ne hayatımda görmüşlüğüm var."

"*Albokalar*, şamdana benzer pirinç disklerden meydana gelir. Oyuk tarafından birbirlerine vurulunca pek ahenkli veya hoş olmasa da en azından nahoş da olmayan ve flütle davulun kırsal ezgilerine uyumlu bir ses çıkarır. Bu *alboka* Morisko bir kelimedir, tıpkı İspanyolca dilimizde al ile başlayan diğer tüm kelimeler gibi; örneğin *almohaza* (kaşağı), *almorzar* (öğle yemeği), *alfombra* (halı), *alguacil* (mübaşir), *alhucema* (lavanta), *almacén* (mahzen), *alcancía* (kumbara) ve benzerleri. Gerçi

bunlardan başka pek de yoktur. Sonu i ile biten ve Morisko olan ise yalnızca üç tanedir: *borcegui* (postal), *zaquizami* (tavan arası) ve *maravedi*. *Alheli* ve *alfaqui*'nin ise hem başındaki al kısmından hem de sonundaki i harfinden Arapça oldukları bellidir. Bütün bunları şimdi *albokalardan* bahsedince aklıma geldikleri için söyledim sana. Senin de bildiğin gibi benim bir nevi şair sayılmam, Bakaloryalı Sanson Carrasco'nun ise bu konuda bayağı usta olmasının bu harika meslekte bize çok faydası dokunacak. Rahibe bir şey diyemem, ama bahse girerim onda da şair tohumu vardır. Zaten Üstat Nicolas'ınkinden hiç şüphem yok, zira onların hepsi ya da en azından çoğunluğu çalgıcı ozanlardır. Ben ayrı düştüğüme hayıflanırım; sen sadık bir âşık olmanla övünürsün; Çoban Carrascon hor görüldüğüne yanar, Papaz Papuzon neye isterse ona üzülür; böylece gül gibi geçinir gideriz."

Sancho buna şu yanıtı verdi:

"Efendim, ben öyle bahtsızım ki bu mesleği icra edeceğim günü göremeyeceğimden korkarım. Ah, ben çoban olunca ne kaşıklar oyarım! Ne ekmek kırıntıları, ne kaymaklar, ne çiçekli taçlar, ne çok çoban ıvır zıvır olur! Akıllılığımla bilinmesem bile cingözlüğümle kesin nam salarım! Kızım Sançiça sürünün yanına getirir yemeklerimizi. Yine de aman dikkat! Kızım güzeldir, ortalıkta da saflardan çok kötü niyetli çoban gezer; neye niyet neye kısmet olmasın. Tutkular ve kötü niyetli arzular şehirlerde olduğu kadar kırlarda, kral saraylarında olduğu kadar çoban kulübelerinde de kol gezer. Kökünü attın mı, başı da kalkar ortadan*. Gözden ırak olan, gönlü de yormaz. İhtiyatlılıkla hareket edeceğine, geri çekilmek yeğdir."

"Yeter bu kadar atasözü, Sancho," dedi Don Quijote, "zira saydıklarından herhangi bir tanesi düşüncelerini anlamaya kâfi geliyor. Sana kaç defa söyledim atasözlerinde biraz ölçülü ol, har vurup harman savurma diye. Ama bana kalırsa hep boşa kürek çekmişim, bir kulağından girmiş, öbüründen çıkmış."

"Bana kalırsa da," diye karşılık verdi Sancho, "zatıaliniz iğneyi kendinize çuvaldızı başkasına batıracak. Bana atasözü söylemeyeyim diye çıkışıyorsunuz, sonra zatıaliniz çifter çifter gidiyorsunuz."

"Bak, Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, "ben atasözlerini bilerek söylüyorum; ben bunları konuşmaya getirdiğim zaman tam

yerine cuk oturuyor. Sen ise usulünce getirmek varken yaka paça sürüklüyorsun. Yanlış anımsamıyorsam sana daha evvel de söyledim bunu; atasözleri kadim bilgelerimizin tecrübe ve mütalaalarından gelen özlü sözlerdir. Münasip şekilde kullanılmayan atasözü özlü söz değil saçmalıktır. Ama bırakalım şimdi bunu, gece oluyor. Ana yoldan biraz çekilelim de geceleyebileceğimiz bir yere geçelim. Günün ne getireceğini Tanrı bilir."

Yoldan çekildiler ve geç saatte, kötü bir akşam yemeği yediler. Sancho bu durumdan hiç hoşnut değildi; gezgin şövalyeliğin dağlarda ve ormanlarda karşılarına çıkardığı sıkıntıları aklından geçiriyordu. Gerçi zaman zaman şatolarda ve evlerde bolluk içinde yaşadıkları da olmuştu; tıpkı Don Diego de Miranda'nın hanesinde, Camaço'nun düğününde ya da Don Antonio Moreno'nun evinde olduğu gibi. Sonra düşündü ki gündüz de gece de hiçbir zaman sonsuza kadar süremezdi. Böylece o bütün geceyi uyuyarak geçirirken efendisi nöbet tuttu.

ALTMIŞ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin başına gelen tüyler ürpertici serüvene dair

Gece biraz karanlıktı; ay gökyüzündeydi ama görülmüyordu. Çünkü Diosa hanımefendi zaman zaman karşı tarafa geçer, dağları ışıksız, vadileri zifiri karanlıkta bırakır. Don Quijote tabiata itaat ederek ilk uykusunu uyudu, fakat ikincisine geçmedi. Öte yandan Sancho tam aksine ikincisine geçmeye fırsat bile bulamadı, zira o hep geceden sabaha deliksiz bir uyku çeker, bünyesinin sağlamlığını ve kaygısızlığını gösterirdi. Don Quijote'nin kaygıları ise kendisini öyle huzursuz ediyordu ki sonunda dayanamayıp Sancho'yu uyandırdı ve dedi ki:

"Şu kaygısız mizacına hayranım, Sancho: Senin ya mermerden ya da katı tunçtan yapılmış olduğunu düşünüyorum; tek bir duygu, bir his uyandırmak mümkün değil sende. Sen uyurken ben gözümü kırpmıyorum, ben ağlarken sen türkü söylüyorsun, ben açlıktan bayılırken sen sırf tokluktan uyuşup nefes bile alamaz hale geliyorsun. İyi bir hizmetkâr, sadece iyi bir görüntü sergilemek için bile olsa efendisinin acılarını paylaşır, üzüntüsünü duyar. Şu gecenin dinginliğine, içinde bulunduğumuz yerin tenhalığına bak, nasıl da uykumuzdan uyanmaya çağırıyor bizi. Canının hakkı için kalk ayağa! Şöyle öteye geç de içinden gele gele bir hevesle vur kendine üç yüz dört yüz kırbaç; Dulcinea'nın büyüsü kalksın ortadan. Bunu senden rica ederek istiyorum, bak geçen seferki gibi kavgaya tutuşmaya niyetim yok, zira elinin ağır olduğunu biliyorum. Sen kırbaçları vurur vurmaz bütün geceyi türküler söyleyerek geçiririz; ben ayrılığıma yanarım, sen sebat gösterdiğini anlatırsın. Böylece köyümüzde devam edeceğimiz çoban hayatımıza başlangıç yapmış oluruz."

"Efendim," diye yanıtladı Sancho, "ben keşiş değilim ki gecenin yarısında kalkıp kendime ceza vereyim. Hem kırbaçların acısını bıraktıktan sonra hemen müziğin keyfine geçilebileceğini de hiç mi hiç düşünmüyorum. Zatınız beni rahat bırakın da uyuyayım; kendimi

kırbaçlayayım diye üstüme gelip durmayın, yoksa değil kıçıma yeleğimin bir tüyüne bile dokunmayacağıma yemini basarım, o olur."

"Ey taş yürekli! Ey merhametsiz silahtar! Ey nankör, ey sana ettiğim ve etmek istediğim lütufların kıymetini bilmez, seni! Benim sayemde vali oldun ve benim sayemde kontluğa veya benzer bir unvana erişme ümitlerin yeşeriyor ki bunların yerine gelmesi önümüzdeki bir yılı bulmayacaktır, zira *post tenebras spero lucem.*[*]

"Ben onu anlamam," diye yanıt verdi Sancho, "tek bildiğim şu ki ben uyurken ne korku duyarım ne ümit ne kaygı ne de şeref. Şu uykuyu icat edenin bahtı açık olsun. Uyku tüm insan düşüncelerinin üzerini örten bir pelerin, açlığı dindiren aş, susuzluğu kandıran su, soğuğu ısıtan ateş, yangını söndüren soğuk ve son olarak her şeyin satın alındığı âlemşümul bir para sayılır. Çobanı kralla, ahmağı bilgeyle eşit kefeye koyar. Uykunun tek bir kem yanı var ki o da ölüme benzemesidir, zira uyuyan insanın ölü insandan pek farkı yoktur."

"Daha önce senin hiç böyle ince konuştuğunu duymamıştım, Sancho," dedi Don Quijote, "senin de zaman zaman söylediğin şu atasözünün doğruluğunu şimdi görüyorum: Doğduğun yer değil, doyduğun yer yurdundur demişler."

"Bak sen şu işe!" diye yanıt verdi Sancho. "Efendim, şimdi atasözlerini ipe dizen ben değilim, zatıalinizin de ağzından çifter çifter dökülüyor. Hem benimkilerle sizinkiler arasında bir fark var muhakkak: Zatıalinizinkiler yerine oturuyor, benimkiler oturmuyor; ama ne olursa olsun sonuçta hepsi atasözüdür."

Onlar bu konuşmaya dalmış gitmişlerdi ki tam o sırada kulakları sağır eden bir patlama sesiyle bütün vadiyi inleten bir gürültü işittiler. Don Quijote ayağa kalkıp elini kılıcına attı. Sancho ise hemen eşeğinin altına girdiği gibi bir yanına zırh takımlarını, öbür yanına semeri alarak gizlendi. Don Quijote ne kadar huzursuz olduysa Sancho da korkusundan bir o kadar titrer haldeydi. Gürültü yavaş yavaş büyüyor ve dehşete düşmüş iki adamın yanına yaklaşıyordu; yahut da bir adamın demeli, çünkü diğerinin cesareti herkesçe malum.

---

[*] Karanlıkların ardından ışığı bekliyorum. Ketuvim'deki Eyüp kitabında geçer. Juan de la Cuesta'nın 1605'te işlettiği matbaanın armasında yazılıydı çn.

Vaziyet şuydu ki birkaç adam, panayırın birinde satmak üzere altı yüzden fazla domuzu yüklenmiş götürüyorlardı. Yoldan geçen hayvanların hırıltısı, homurtusu o kadar yüksekti ki Don Quijote ile Sancho'nun kulakları neredeyse sağır oldu; gürültünün kaynağını çözemediler. Homur homur ilerleyen sürü, paldır küldür geldi ve ne Don Quijote'ye ne de Sancho'ya itibar etmeksizin ikisinin de üzerinden geçti. Sancho'nun siperini paramparça ederken yalnızca Don Quijote'yi değil, onunla beraber Rocinante'yi de yere serdi. Onca murdar hayvan, çıkardıkları homur homur ses eşliğinde çabuk çabuk gelerek semeri, zırh takımlarını, eşeği, Rocinante'yi, Sancho'yu ve Don Quijote'yi devirip hepsini ayrı bir yana saçtı.

Sancho becerebildiğince ayaklandı ve efendisinden kılıcını istedi. O beyefendilerle kaba ve saygısız domuzların yarım düzinesini öldürmek istediğini söyledi, çünkü artık ne olduklarını çıkarabiliyordu sonunda. Don Quijote ise dedi ki:

"Bırak, geçsinler, dostum; bu taarruz benim günahımın bedeli. Mağlup olmuş bir gezgin şövalyeyi çakallara yem etmek, eşek arılarına sokturmak ve domuzlara ezdirmek, Tanrılardan gelen adil bir cezadır."

"Herhalde," diye yanıt vermeye başladı Sancho, "yenilen gezgin şövalyelerin silahtarlarını sineklerin sokması, pirelerin ısırması, açlığın pençesine alması da Tanrıların cezası olacak. Biz silahtarlar hizmetini gördüğümüz şövalyelerin çocukları ya da çok yakın akrabaları olsak tamam, onların suçlarının cezalarını dördüncü kuşağa kadar çeksek yeri; ama Panzaların Quijotelerle ne ilgisi var? Tamam artık, yeter: Yeniden dönüp yatalım, gecenin geri kalanını uyuyalım bari; sabah ola hayrola."

"Sen uyu, Sancho," diye yanıt verdi Don Quijote, "sen uyumak için doğmuşsun, bense uyanık kalmak için. Sabaha kadar kalan vakitte düşüncelerimin dizginlerini salar, böylece dün gece sen farkına varmadan bestelediğim bir *madrigal* parçasıyla içimi rahatlatıp açığa vurmanın bir yolunu ararım."*

---

* Madrigal: Rönesans ve erken Barok dönemlerine özgü, çalgısız söylenen, çok sesli bir beste türü. ç.n.

"Bana kalırsa," diye karşılık verdi Sancho, "insana şiir yazdıran düşüncelerin pek bir önemi yoktur herhalde. Zatıaliniz ne şiiri yazacaksanız yazın, ben de uyuyabildiğim kadar uyuyacağım."

Böylece yere boylu boyunca uzanabildiği kadar uzandı ve homur homur homurdandıktan sonra senetle sepetle, borçla harçla hiç mi hiç bölünmeyen derin bir uykuya daldı. Don Quijote ise bir kayın ağacının veya mantar meşesinin gövdesine yaslamış halde –çünkü Cide Hamete Benengeli hangi ağaç olduğunu belirtmiyor– iç çekişleri eşliğinde şu şekilde şarkı söylemeye koyuldu:

Ey aşk, bana ettiğin acıları
düşündüğümde, korkunç ve şiddetli;
dindirmek fikriyle engin sızımı
ölüme koşuyorum.

Lâkin varırken elem denizimin
kapısındaki sığınağa,
pek seviniyorum hayatın yeniden açtığına
benimse hâlâ burada oluşuma.
Yaşamak beni öylesine öldürüyor,
ölümle ise yeniden hayata dönüyorum.
Ey bu ne duyulmamış kader,
ölümle yaşamı birbirine katıyor!

Mağlubiyetin acısı ve Dulcinea'nın yokluğunun içine işlediği bir yüreğe yakışacak şekilde, bu dizelerin her birine pek çok iç çekiş ve bir o kadar da gözyaşı rekafat ediyordu.

Bu sırada gün doğdu ve güneşin ışıkları Sancho'nun gözlerine vurdu. Sancho uyandı, döndü doğruldu, uyuşuk uzuvlarını uzatıp gerindi. Domuzların erzak torbalarını nasıl altüst ettiklerini görünce sürüye de geri kalanlara da küfrü bastı. Derken ikili başladıkları yolda ilerlemeye devam ettiler ve akşama doğru yaklaşık on atlı, dört beş de yayan adamın kendilerine doğru gelmekte olduklarını gördüler. Don Quijote'nin yüreği hop ederken Sancho'nunki ağzına geldi, çünkü gelenlerin ellerinde mızraklarla kalkanlar vardı ve savaşa gider gibi yürüyorlardı. Don Quijote Sancho'ya döndü ve dedi ki:

"Sancho, ben silah kullanabiliyor olsaydım ve verdiğim söz buna mâni olmasaydı, şu üzerimize gelmekte olan kalabalık bana devede kulak kalırdı; ama bakalım, bizim korktuğumuzdan farklı bir şey de çıkabilir."

Tam bu sırada atlılar yanlarına geldiler ve mızraklarını çektiler. Tek kelime konuşmadan Don Quijote'nin etrafını sardılar ve mızrakları hem sırtına hem göğsüne yaslayarak onu ölümle tehdit ettiler. Ayaktakilerden biri parmağını ağzına götürerek sus işareti yaptı, Rocinante'nin dizginlerine asılıp hayvanı yoldan dışarı çıkardı. Ayaktakilerin geri kalanı da Sancho'yu ve eşeğini önlerine katıp muazzam bir sessizlik içinde Don Quijote'yi götüren adamı izlediler. Don Quijote kendisini nereye götürdüklerini veya ne istediklerini iki üç defa soracak oldu, ama dudaklarını kıpırdatmaya başlar başlamaz mızrakların demirleriyle ağzını yeniden kapattırdılar. Sancho'nun başına da aynısı geliyordu, zira o da ne zaman bir konuşma belirtisi

gösterecek olsa mızrağın ucunu yiyordu; keza sanki karakaçan bile konuşacakmış gibi ona da aynı muamele yapılıyordu. Gece çöktü, adımlarını hızlandırdılar, iki tutsağın korkuları arttı; hatta bağırışlarını duydukça daha da korkuyorlardı:

"Yürüyün, hanzolar!

"Kapayın çenenizi, barbarlar!"

"İkileyin, yamyamlar!"

"Mızmızlanmayın, İskitler; gözünüzü bile açmayın, tek gözlü caniler, katil devler sizi!"

İşte bu ve bunun gibi başka laflarla zavallı efendi ve hizmetkârın kulaklarına eziyet etmekteydiler. Sancho bir yandan kendi kendine konuşuyordu:

"Biz miymişiz muzırlar? Berberler mi, tamtamlar mıymışız? Pisi pisi denen pisicikler miyiz biz? Hiç hoşuma gitmedi bu sözler: sonumuz hiç hayra varacak gibi değil, sonunda başımıza büyük kabak patlayacak. Tanrı vere de bu talihsiz serüven bize şunlardan daha kötüsünü getirmese!"

Don Quijote büsbütün serseme dönmüştü, olanca zekâsı da kendilerine yağdırılan bu hakaretlerin anlamını çözmeye yetmiyordu, ama bundan hiç iyilik beklemiyor, bilakis çok kötü şeyler olacağından korkuyordu. Saatler neredeyse gece yarısını bir saat geçmişti ki bir şatoya vardılar. Don Quijote buranın kısa bir süre önce bulundukları dükün şatosu olduğunu anlamıştı.

"Aman Tanrım!" dedi malikaneyi tanıyınca. "Bu da ne demek şimdi? Oysaki bu evde her şey sırf kibarlıktan, nezaketten ibarettir, ama mağluplar için iyiler kötüye, kötüler daha da kötüye döner."

Şatonun ana avlusuna geçtiler ve buranın şaşkınlıklarını artıracak, korkularını iki misline çıkaracak şekilde süslenip hazırlandığını gördüler ki hepsi bir sonraki Bölümde görülecek.

ALTMIŞ DOKUZUNCU BÖLÜM

Bu büyük öykü boyunca Don Quijote'nin başına gelen en tuhaf, en eşsiz hadiseye dair

Atlılar atlarından indiler ve yayan gelenlerle beraber Sancho'yu ve Don Quijote'yi ışık hızıyla palas pandıras götürüp avluya soktular. Avlunun etrafı şamdanlar içinde yüz kadar mumla çevrelenmişti, koridorlarda ise beş yüzden fazla meşale vardı. Böyle olunca gecenin olanca karanlığına rağmen gündüzün eksikliği duyulmuyordu. Avlunun tam ortasında yerden iki metre yüksekte bir katafalk duruyordu. Üzeri siyah kadifeden geniş bir sayvanla tamamen örtülüydü; etrafında, basamakların üzerine yerleştirilmiş yüzden fazla gümüş şamdanda beyaz mumlar yanmaktaydı. Katafalkın üzerine serilmiş olan naaş o kadar güzel bir genç kıza aitti ki güzelliğiyle ölümü bile güzelleştirmişti. Çeşitli ıtırlı çiçeklerden örülü bir çelenkle süslenmiş olan başı, brokar bir yastığın üzerinde duruyordu; göğsünde kavuşmuş ellerinin arasına muzaffer bir sarı palmiye dalı konmuştu.

Avlunun bir yanına yüksekçe bir sahne yerleştirilmiş, iki iskemleye de iki kişi oturmuştu. Başlarındaki taçlardan ve ellerinde tuttukları asalardan kral oldukları anlaşılıyordu; gerçek de olabilirlerdi sahte

de. Sahnenin basamaklarla çıkılan bir yanında ise iki iskemle daha vardı ve esirleri getirenler Don Quijote'yi ve Sancho'yu büyük bir sessizlik içinde bu iskemlelere oturturken bir yandan onlara da sessiz olmaları için işaret ettiler. Ama işaret edilmeseydi de zaten susacaklardı, çünkü gördükleri karşısında yaşadıkları şaşkınlık yüzünden adeta dilleri tutulmuştu.

Tam bu sırada sahneye kalabalık bir maiyetle beraber iki mühim şahsiyet çıktı. Don Quijote bunların ev sahipleri dük ve düşes olduklarını bir çırpıda anladı. Gelip krallara benzeyen diğer iki kişinin yanındaki güzeller güzeli iki iskemleye oturdular. Bütün bunların üzerine bir de Don Quijote'nin katafalkın üzerinde yatan naaşın güzel Altisidora'ya ait olduğunu fark etmesi eklenince artık buna kim şaşırmazdı ki?

Dük ve düşes sahneye çıktıklarında Don Quijote ve Sancho yerlere kadar eğilip selam verdi; dük ve düşes de başlarını hafifçe öne eğerek karşılık verdiler.

O anda bir hizmetkâr sahneyi boylu boyunca geçtikten sonra Sancho'nun yanına geldi ve sırtına üzeri alev şekilleriyle bezeli, kalın keten bezinden siyah bir pelerin geçirdi. Kafasındaki başlığı da çıkarıp Engizisyon Mahkemesi'nde tövbe ettirilenlerin giydiklerine benzer mukavvadan bir taç taktı. Sonra kulağına eğildi ve dudaklarını katiyen oynatmamasını söyledi; oynatırsa ya ağzı tıkanacak ya da öldürülecekti. Sancho kendi kendini baştan aşağı süzdü ve alevler içinde yanmakta olduğunu gördü, ama alevler canını yakmadığı için zerre umursamadı. Tacı başından çıkarıp baktı ve her tarafının iblis resimleriyle bezeli olduğunu gördü. Tacı başına geri takarken kendi kendine söyleniyordu:

"Ateş beni yakmıyor, iblisler alıp götürmüyor, eh daha ne olsun."

Don Quijote de ona bakıyordu; bütün duyguları korkudan kaskatı kesilmesine rağmen Sancho'nun bu hali karşısında gülmeden edemedi. Bu sırada katafalkın altından yumuşak, tatlı flüt sesleri gelmeye başladı; sessizliğin bile sessiz kaldığı o yerde, hiçbir insan sesine karışmadan duyulan besberrak flüt sesleri duygulu, sevdalı geliyordu kulaklara. Sonra birdenbire, naaşın yastığının yanı başında, yakışıklı bir delikanlı beliriverdi; üstünde Romalılarınkine benzer bir kıyafet

vardı; kendi çaldığı harp eşliğinde, çok tatlı, pürüzsüz bir sesle şu iki kıtalık türküyü söyledi:

Don Quijote'nin merhametsizliği yüzünden ölen Altisidora
tekrar dirilinceye kadar, efsunlu sarayda
yaşayan hanımlar keçe giysilere bürününceye kadar,
âşık olduğum hanım, nedimelerini fanilalar
ve yünlülerle giydirinceye kadar,
Orpheus'tan daha iyi bir mızrapla
söyleyeceğim güzelliğinin, bahtsızlığının şarkısını.

Üstelik sanmıyorum ki bu görev sadece hayattayken verilmiş olsun bana, ağzımın içinde soğumuşken bile ölmüş dilim lâyık olduğun methiyeleri söyleyeceğim sana. Ruhum taş zindanından kurtulduğunda, Styks Irmağıyla uzanıp aktığında, yolunu kesecek nisyan sularının methiyeler düzerek yol alacak o ses."

"Yeter," dedi bunun üzerine krala benzeyen iki kişiden biri. "Bu kadarı yeter, ilahi ozan. Şimdi bize eşsiz Altisidora'nın ölümünü ve güzelliğini anlatmaya kalksan sonsuza kadar yolu var. Cahil âlemin sandığı gibi ölü değil o; Şöhretin dilinde, kaybettiği ışığa geri kavuşması için Sancho Panza'nın çekmesi gereken cefada hâlâ yaşıyor ki kendisi de işte burada. Ey, Rhadamanthys, sen ki benimle beraber kasvetli Dis inlerinde yargıçlık edersin, bu genç kızın yeniden hayata döndürülmesi hususunda o esrarengiz yazgıların neler belirlediğinin hepsini sen de biliyorsun. Bunu derhal ilan ve beyan et ki onun yeniden doğuşunun bize getireceği saadet gecikmesin."

Rhadamanthys'in yargıç dostu Minos'un bunları söylemesiyle Rhadamanthys'in kendisinin ayağa kalkıp şunları söylemesi bir oldu:

"Ey, bu hanenin ileri gelenleri, yüksek ve alçak mevkililer, büyükler ve küçükler, hepiniz birer birer gelin ve Sancho'nun suratına yirmi dört adet şaplak indirin, sırtına ve kollarına bir düzine çimdik atın, yarım düzine iğne batırın. Altisidora'nın dirilişi bu merasimden geçer!"

Bunu duyan Sancho Panza sessizliğini bozup atıldı:

"Yemin ederim ki ben yüzümü tokatlatıp suratıma el sürdürdüğüm vakit Mağripli'ye dönerim! Eyvahlar olsun! Benim suratımı

elletmemin bu genç kızın dirilmesiyle ne alakası var? Bir alışmışlar, kudurmuştan beter! Dulcinea'ya büyü yaparlar, büyüsü kalksın diye bana kırbaç vururlar. Altisidora, Tanrı'nın takdiri cefasıyla ölür, dirilsin diye bana yirmi dört tokat atacaklar, her yerime iğne sokacaklar, kollarımı pinçik pinçik edecekler. Hadi oradan, siz gidin bu dalgaları eniştenizle geçin, bana bu numaralar sökmez!"

"Öleceksin," diye sesini yükseltti Rhadamanthys. "Uysallaş bakalım, seni kaplan. Kır kibrini, küstah Nemrud. Acını çek, sesini kes; senden imkânsız istenmiyor. Bu işin zorluklarını düşünmek sana kalmadı: Tokadı yiyeceksin, iğneyi tadacaksın, çimdiklerle inim inim inleyeceksin. Ey, ileri gelenler, emirlerime riayet edin; yoksa size namuslu adam sözü veriyorum, eceliniz elimden olur!"

Bunun üzerine avludan onlara doğru birbirinin peşine dizilmiş altı nedime hanım gelmeye başladı. Bunlardan dördünün gözünde gözlük vardı ve hepsi birden sağ ellerini havaya kaldırmış, şimdinin modası olduğu üzere bileklerinden itibaren dört parmaklarını dışarıda bırakarak ellerini olduklarından uzun gösteriyorlardı. Sancho bu manzarayı görür görmez adeta bir boğa misali böğüre böğüre haykırmaya başladı:

"Dünya âlem gelsin, tokatlasın beni, ama bu nedimeler değil, yok, hayatta olmaz! İsterseniz efendimin de bu şatoda başına geldiği gibi tırmıklasınlar, bütün derimden keskin hançerler geçirsinler, kollarımı kızgın maşalarla dağlasınlar. Hepsine sabırla katlanır, bu beyefendiler ne isterlerse yerine getiririm, ama beni şeytan alıp götürecek olsa bile nedimelere elletmem kendimi."

Don Quijote de kendi sessizliğini bozdu ve Sancho'ya dedi ki:

"Sabret, evladım, bu beyefendilerin gönlünü hoş tut. Tanrı'ya çokça şükret ki sana böyle bir faziletli şahsiyet bahşetmiş. Çekeceğin eziyetle büyülenmişleri kurtarıyor, ölüleri diriltiyorsun."

Artık nedimeler Sancho'nun yanına gelmişlerdi. Sancho şimdi biraz yumuşamış ve ikna olmuştu. İskemlesine iyice yerleşti ve ilk nedimeye yüzünü ve sakallarını uzattı. Kadın okkalı bir tokadı suratına indiriverdi ve ardından yerlere kadar eğilip gösterişli bir reverans yaptı.

"Kibarlığı da boyaları da keselim, nedime hanım," dedi Sancho, "yemin ederim elleriniz buram buram sirke kokuyor!"

Sonunda tüm kadınlar tokat attı, hane halkından diğer pek çok kişi çimdikledi. Lakin onun dayanamadığı şey, iğnelerin batırılması oldu. Belli ki sabrı taşmıştı; iskemlesinden fırladığı gibi eline bir kandil geçirdi ve nedimelerle yanındaki diğer infazcılarının üzerine çullandı. Bir yandan bas bas bağırmaktaydı:

"Defolun gidin, pabucumun ileri gelenleri! Ben tunçtan yapılmadım ya bunca işkenceyi hissetmeyeyim!"

Tam bu sırada artık muhtemelen sırtüstü yatmaktan usanmış olan Altisidora yana döndü ve olan biteni gören etraftakiler hep bir ağızdan haykırmaya başladılar:

"Altisidora hayatta! Altisidora yaşıyor!"

Rhadamanthys Sancho'ya öfkesini yatıştırmasını emretti, zira maksatlarına artık erişmiş bulunuyorlardı.

Don Quijote Altisidora'nın kıpırdandığını görünce hemen Sancho'nun önünde diz çöktü ve dedi ki:

"Silahtarım değil, benim ciğerim, evladımsın; işte şimdi Dulcinea'nın büyüsünü ortadan kaldırmak için mecbur olduğun kırbaçlardan birkaçını kendine vurmanın tam zamanı. Şimdi diyorum, çünkü faziletinin fevkine eriştiği, senden beklenen görevi layıkıyla yerine getirebileceğin vakit bu vakittir."

Sancho buna şu yanıtı verdi:

"Ekmeğime yağ sürmek şöyle dursun, o iş bana eziyet üstüne eziyet gibi geliyor. Çimdiklerin, tokatların, iğnelerin üstüne şimdi kırbaçlar gelse ne güzel olur, oh! Bir tek boynuma taş bağlayıp kuyudan sarkıtmadığınız kaldı. Bana hiç koymaz, nasılsa başkasının derdi gitsin diye oynattığınız ayı ben oluyorum hep. Rahat bırakın beni, yoksa yemin ederim, hepsi boşa gitse bile acımam, bir çuval inciri atıveririm dışarı."

Artık Altisidora katafalkın üzerine oturmuştu. Tam o anda düdükler çaldı; peşinden flütlerin sesi geldi ve herkes hep bir ağızdan bağırmaya başladı:

"Yaşasın Altisidora! Yaşasın Altisidora!"

Dük ve düşes, Minos ve Rhadamanthys kralları ve geri kalan herkes Don Quijote ve Sancho'yla birlikte ayağa kalktılar ve Altisidora'yı alıp katafalktan indirmeye gittiler. O da baygınlık geçirme numaraları yaparak dük ve düşesle krallara doğru eğildi ve ardından Don Quijote'ye yan gözle bakarak şöyle dedi:

"Tanrı seni affetsin, sevgisiz şövalye, zira senin zalimliğin yüzünden bana kalırsa bin yıldan uzun süredir öteki dünyada kaldım. Ama sen, ey yeryüzünün en merhametli silahtarı, şu canımı sana borçluyum. Bugünden itibaren, dostum Sancho, altı gömleğimi sana bağışladığımı bil; onlardan kendine bir altı tane daha yapasın. İyi durumda olmasalar bile en azından hepsi tertemizdir."

Sancho bunun üzerine bir elinde asasıyla önünde diz çökerek ellerini öptü. Dük, asanın elinden alınmasını, kukuletasıyla yeleğinin geri verilmesini, alevler içindeki pelerinin ise ateşlere atılmasını emretti. Sancho dükten kıyafetleriyle asasını ona bırakmasını rica etti; bu görülmemiş hadisenin yadigârı ve hatırası olarak memleketine götürmek istiyordu bunları. Düşes yanıt olarak müsaade edileceğini söyledi, zira Sancho kendisinin ne kadar yakın bir dostu olduğunu artık biliyordu. Dük, avlunun boşaltılmasını, herkesin odasına çekilmesini, Don Quijote ile Sancho'nun ise eski odalarına götürülmelerini emretti.

YETMİŞİNCİ BÖLÜM

Altmış Dokuzuncu Bölüm devam eder ve bu hikâyenin açıkça anlaşılmasında zaruri olan şeyler anlatılır

Sancho o geceyi Don Quijote'yle beraber aynı odada, yatakların altına gizlenen küçük, tekerlekli başka bir yatakta geçirdi. Elinden gelse geçirmezdi aslında, çünkü çok iyi biliyordu ki efendisi bir sürü soruyla ve cevapla onu bir türlü uyutmayacaktı. Ayrıca çok da konu-

şacak durumda değildi, zira çektirdikleri cefa geçmişte kalmış olmasına rağmen acıları hâlâ duruyor, dilini oynatmasına müsaade etmiyordu. Ona kalsa o şatafatlı odada beraber kalacağına ağılda tek başına uyumayı tercih ederdi. Korkusu gerçek, şüphesi doğru çıktı ve efendisi yatağa girer girmez şunları söyledi:

"Bu geceki hadiseye ne diyorsun, Sancho? Aşksızlığın gösterdiği hor görmenin kudreti çok büyük ve güçlüdür, sen de Altisidora'nın ölümünde bunu kendi gözlerinle bizzat gördün. Oklarla değil, kılıçla yahut başka bir kötü aletle, öldürücü zehirlerle de değil, benim kendisine her zaman küçümser ve sert davranmış olmamın verdiği üzüntüden dolayı ölmüş."

"Ne zaman ve nasıl istiyorsa seve seve ölebilirmiş, buyursun," diye yanıtladı Sancho, "ama beni rahat bıraksaymış, zira benim kendisini hayatım boyunca âşık etmişliğim de küçümsemişliğim de yok. Dirayet göstermekten çok kapris yapan bir genç kız olarak Altisidora'nın sıhhatiyle Sancho Panza'nın çektiği cefaların nasıl bir ilgisi olacağını anlamıyorum da düşünemiyorum da; daha önce de söyledim. Şimdi gayet açık ve net bir şekilde anlıyorum ki dünyada büyücüler de büyüler de var. Tanrı beni bunların elinden kurtarsın, çünkü ben kendim kurtulmayı bilmiyorum. Artık zatialinize yalvarıyorum, bırakın da uyuyayım. Kendimi

pencereden aşağı atmamı istemiyorsanız bana daha fazla soru sormayın."

"Uyu, dostum Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote, "yediğin iğneler, çimdikler ve suratına inen tokatlardan uyuyabilirsen tabii."

"Hiçbir acı, tokatların verdiği utanca erişemez bile; o da sırf nedimeler attığı için, Tanrı onları kahretsin! Zatıalinize yeniden yalvarıyorum, bırakın da uyuyayım; çünkü uyku, uyanıklıktaki tüm dertlerin dermanıdır."

"Öyle olsun," dedi Don Quijote, "Tanrı da yanında olsun."

Böylece ikisi birden uykuya dalarken bu büyük hikâyenin yazarı Cide Hamete, bu vakitten istifade ederek dük ve düşesi bahsi geçen numarayı oynamaya iten saikleri açıklığa kavuşturmak istedi. Dediğine göre bakaloryalı Sanson Carrasco, Aynalar Şövalyesi'nin Don Quijote tarafından nasıl hezimete uğrayıp yere serildiğini unutmamış, bu mağlubiyet ve düşüş kendi planlarını suya düşürdüğünden bu sefer şansının yaver gideceğini umarak talihini yeniden denemek istemişti. Böylece Sancho'nun karısı Teresa Panza'ya mektup getiren uşaktan Don Quijote'nin nerede kaldığını öğrendikten sonra kendine yeni bir zırh ve at edindi. Kalkanının üzerine beyaz bir ay yerleştirdi, silahlarını bir aygırın üzerine yerleştirdi. Hayvanı bir köylü çekiyordu, ama Sancho'nun da Don Quijote'nin de tanımaması için eski silahtarı Tomé Cecial'dan başka birini bulmuştu.

Derken dükün şatosuna vardı. Dün kendisine Don Quijote'nin Zaragoza'daki cirit yarışlarını bulmak üzere hangi yoldan ve güzergâhtan gittiğini söyledi. Yine çevirdikleri numaraları da Dulcinea'nın büyüsünün ortadan kaldırılmasının bedelini Sancho'nun kıçının ödeyeceğini de bir bir anlattı. Son olarak Sancho'nun kendi efendisine oynadığı oyunu, onu Dulcinea'nın büyü altına alınıp bir köylü kızına dönüştürüldüğüne inandırdığını, ancak karısı düşesin ise Sancho'yu esas kendisinin yanıldığına, çünkü Dulcinea'ya gerçekten büyü yapıldığına ikna ettiğini de ekledi. Bakaloryalı buna az gülmedi, Sancho'nun saflığı ve Don Quijote'nin uç noktalara varan deliliği karşısında ise hayret etti.

Dük bakaloryalıdan onu bulursa, yensin veya yenmesin, geri dönüp olanları kendisine anlatmasını rica etti. Bakaloryalı da söyleneni

yaptı; onu aramak üzere yola düştü ve Zaragoza'da bulamayınca devam ettikten sonra olanlar da zaten anlatıldı.

Dükün şatosuna geri döndü ve bütün olan biteni, düellonun hangi koşullarla yapıldığıyla beraber anlattı. Don Quijote'nin sözüne sadık bir gezgin şövalye olarak köyünde bir yıl boyunca inzivaya çekileceğini söyledi. Bakaloryalıya göre bu müddet içerisinde deliliği iyileşebilirdi. Zaten bütün bu zahmete girmesinin sebebi de buydu, Don Quijote gibi zeki bir asilzadenin delirmesi büyük acıydı. Bunları söyledikten sonra düke veda edip köyüne gitti ve hemen kendisinin peşinden gelen Don Quijote'yi beklemeye başladı.

Dük de fırsattan yararlanıp o dümeni çevirmeye karar verdi: Sancho ve Don Quijote'yle münasebeti olan her şeyden işte bu kadar zevk alıyordu. Şatonun uzağından ve yakınından geçen, Don Quijote'nin dönüş yolu olarak kullanabileceği tüm yolları kapatıp buralara yayan ve atlı olarak çok sayıda hizmetkârını yerleştirdi. Onu bulurlarsa güzellikle de olsa zorla da olsa şatoya getireceklerdi. Buldular ve haberi düke ilettiler. Zaten yapılacak her şeyi baştan tertiplemiş olan dük, gelişinin haberini alır almaz avluda mumların ve kandillerin yakılması emrini verdi. Altisidora da daha evvel tarif edilen tüm şatafatlı merasimle beraber katafalkın üzerine yerleştirildi. Her şey öyle sahici hazırlanmış, öyle güzel oynanmıştı ki gerçekle arasında pek de fark yoktu.

Ayrıca Cide Hamete diyor ki: Ona kalırsa şakayı yapanlar da şaka yapılanlar kadar deli ve iki şapşalı alaya alacaklar diye bunca zahmete girdikleri için dük ve düşes de en az onlar kadar ahmaktır.

Ahmaklara dönecek olursak, biri derin bir uyku çekmekte öbürü ise rabıtasız düşünceleriyle ayık haldeyken gün ağardı ve kalkma arzusunu da beraberinde getirdi, zira Don Quijote ister mağlup olsun ister galip, kuş tüyü yataklarda üşengeçlik etmekten hiç hazzetmezdi.

Don Quijote'ye göre ölümden yaşama geri dönmüş olan Altisidora efendilerinin emirlerine riayet ederek, katafalkta yatarken başına giydiği çelenkle, çiçekli altın nakış işlemeli beyaz taftadan bir tunik giymiş ve saçları ensesinden aşağı salınmış olarak, elinde ise saf abanoz ağacından yapılma kara bir asayla Don Quijote'nin odasına girdi. Don Quijote onun bu görüntüsü karşısında öyle korktu, öyle

afalladı ki neredeyse yatakta ne kadar çarşaf ve örtü varsa büzüşüp altına saklandı, hiçbir karşılama sözü edemeyecek halde dili tutuldu ve öylece kalakaldı. Altisidora yatağın başındaki bir iskemleye oturdu ve derin bir iç çekişin ardından yumuşacık ve cılız bir sesle şunları söyledi:

"Soylu kadınlar ve iffetli genç kızlar namuslarını ayaklar altına alıp her türlü yasağı çiğneyerek gönüllerinde yatan en derin sırları kendi ağızlarıyla ortaya döktükleri zaman kendilerini en büyük ıstırapların ortasında bulurlar. Bendeniz, sayın La Manchalı Don Quijote, bunlardan biriyim; ezilmiş, yenilmiş ve aşka düşmüşüm, lakin buna rağmen hem mustarip hem faziletliyim. O kadar ki acımdan yüreğim dağlandı, canımdan oldum. Son iki gündür ölüyüm, bana göstermiş olduğun katılıktan ötürü,

Ey feryadım karşısında mermerden bile sert, taş kalpli şövalye! Ben öldüm ya da en azından beni görenlerin gözünde ölüydüm. Şayet Aşk halime acıyıp da bu sadık silahtarın üzerine inen cefayla bana derman bulmasaydı öteki dünyada kalırdım.

"Aşk bu cefayı pekâlâ benim eşeğe de indirebilirdi," dedi Sancho, "kendisine müteşekkir olurdum. Ama bana şunu söyleyin, hanımefendi (ayrıca Tanrı size benim efendimden daha yumuşak kalpli bir sevgili göndersin): Öbür dünyada ne gördünüz? Cehennemde ne var? Çünkü umutsuzluğun ölüme sürüklediği kişi mutlaka oraya gider."

"Doğrusunu söylemek gerekirse," diye yanıt verdi Altisidora, "ben büsbütün ölmüş olamam, çünkü cehenneme girmedim. Zira girmiş olsaydım istesem de katiyen çıkamazdım. Açıkçası kapısına kadar gittim, yaklaşık bir düzine kadar iblis, hepsi üstlerinde don gömlek top oynuyorlardı. Yakaları Hollanda işi kopanaki dantelleriyle, manşetleriyle yine aynı dantelden fırfırlarla bezenmişti. Ellerini olduğundan büyük göstermek için kollarından dört parmaklık kısmını açıkta bırakmışlardı. Ellerindeyse ateş kürekleri vardı. Ama beni en çok şaşırtan şey top yerine, görünüşe göre içi havacıva dolu kitaplar kullanmalarıydı; yepyeni ve şaşılacak şeydi doğrusu. Ama ne olursa olsun beni ondan bile çok şaşırtan ise bir oyunda galiplerin sevinmesi, mağlupların üzülmesi tabi olmasına karşın, o oyunda herkesin hırlaması, gürlemesi, birbirlerine küfretmesiydi."

"Onda şaşılacak bir şey yok," diye yanıt verdi Sancho, "çünkü iblisler oynasalar da oynamasalar da hiçbir zaman mutlu olamazlar; kazansalar da kazanmasalar da bir."

"Öyle olsa gerek," diye karşılık verdi Altisidora, "fakat beni başka bir şey daha şaşırtıyor, daha doğrusu o zaman şaşırtmıştı. Toplar daha yere inmeden havadaki ilk vuruşta harap oluyor, hiçbiri ikinci vuruşu bile göremiyordu. Böylece yenisiyle eskisiyle bir dolu kitabın birbiri ardından uçuşması harikulade idi. Bunların arasından yepyeni ve güzelce ciltlenmiş bir tanesine küt diye ağır bir darbe indirdiler; o kadar ki bağırsaklarını söküp yapraklarını yerlere döktüler. İblislerden biri diğerine dedi ki: 'Bak bakalım hangi kitapmış o.' Öbür iblis yanıt verdi: 'Bu La Manchalı Don Quijote'nin Öyküsünün İkinci Kısmı, ilk yazarı Cide Hamete değil, Aragones adlı biri tarafından yazılmış, dediğine göre Tordesillaslıymış.' 'Kaldır at şunu,' diye karşılık verdi diğer iblis, 'cehennemin sonsuz uçurumlarından savur, gitsin: Gözlerime gözükmesin.' 'O kadar mı kötü?' diye sordu öbürü. 'O kadar kötü ki,' diye yanıtladı ilki, 'ben istesem kendim oturup daha kötüsünü yazamam." Oyuna devam ederek diğer kitapları da top niyetine sağa sola savurdular. Bense kendisini bunca taparcasına sevdiğim Don Quijote'nin adını işitir işitmez bu tasavvuru hatıramda tutmaya uğraştım."

"Tasavvur olmalı muhakkak," dedi Don Quijote, "zira dünyada benden başka bir tane daha yok. Bu hikâye de elden ele dolaşıyor, fakat hiçbirinde fazla durmuyor, zira hepsi kendi tekmesini savuruyor üstüne. Dipsiz uçurumların karanlıklarında da yeryüzünün aydınlığında da düşsel bir biçimde arzı endam ediyor olduğumu duymak beni şahsen hiç de huzursuz etmedi, zira o hikâyede anlatılan ben değilim. Şayet güzel, gerçekçi ve doğru bir hikâyeyse yüzyıllar boyunca ayakta kalır; lakin kötüyse doğumundan mezara giden yol hiç de uzun bir yol olmaz."

Altisidora Don Quijote'den şikâyet etmeyi sürdürecekti ki o sırada Don Quijote ona şöyle dedi:

"Hanımefendi, ben size defalarca söyledim, hislerinizi bana yöneltmiş olmanız beni rahatsız ediyor, zira benim hislerimden karşılık

değil olsa olsa şükran duygusu alabilirler ancak. Ben bu dünyaya Tobosolu Dulcinea'nın olmaya geldim. Eğer ki dünyada kader diye bir şey varsa beni ona yazmışlardır. Ruhumun ona ayrılan yerini başka bir güzelin dolduracağını düşünmek imkânsızı istemek olur. Size yaptığım bu açık izahat, iffetinizin sınırlarında kalmanızı sağlamaya yetecektir, zira imkânsız olanı kimse zorla yapamaz."

Bunu duyan Altisidora öfkelenmiş ve kahrolmuş bir tavır takınarak şunları söyledi:

"Ulu Tanrım! Ey Don Morina, dediğini yapmayı aklına koymuş, yalvar yakar olunan kötü kalpli soytarıdan bile inatçı, katı yürekli, havan ruhlu, hurma çekirdeği. Sizi bir elime geçirsem gözlerinizi yuvalarından oyacağım! Ey Don Mağlup ve Don Köteğiyemiş, acaba siz zannediyor musunuz ki ben sizin için öldüm? Bu gece gördüklerinizin hepsi bir numaraydı; ben böyle bir deve için değil ölecek tırnağımın ucuna bir zarar bile verecek kadın değilim."

"İşte ben buna inanırım," dedi Sancho, "zira bütün o âşıkların ölmesi gülünecek şey: Söylemeye söylerler, ama gitsin ona hain Yahudalar inansın."

Onlar bu konuşmaya devam ederken, yukarıda bahsi geçen iki kıtayı okuyan müzisyen, şarkıcı ve ozan içeri girdi ve Don Quijote'ye gösterişli bir şekilde reverans yaptıktan sonra dedi ki:

"Sayın şövalye, zatıaliniz beni yanına alır ve kendisinin en sadık hizmetkârlarından biri sayarlar mı acaba? Zira uzun zamandır size büyük hayranlık duyuyorum, hem şöhretinizden hem de kahramanlıklarınızdan dolayı."

Don Quijote yanıt verdi:

"Zatıaliniz önce bana kim olduğunuzu söyleyin ki liyakatinize göre nezaket göstereyim."

Delikanlı geçen geceki müzisyen ve methiye ozanı olduğunu söyledi.

"Doğrusu," diye karşılık verdi Don Quijote, "zatıaliniz mükemmel bir sese sahip. Lakin okuduklarınız bana pek duruma münasip gelmedi, zira Garcilaso'nun kıtalarının bu hanımefendinin ölümüyle ne münasebeti var?"

"Zatıaliniz buna şaşırmasın," diye yanıtladı müzisyen, "zira bizim çağımızda cahil şairlerin hepsi maksadına uygun düşsün veya düşmesin, istediği gibi yazıyor, kimden isterse ondan aşırıyor. Artık şiirde ehil addedilmeyecek hiçbir saçmalık kalmadı."

Don Quijote tam cevap verecekti ki o sırada dük ve düşes içeri girdiği için veremedi. Onu görmeye gelmişlerdi. Derken öyle uzun ve tatlı bir sohbete başladılar, bu sohbet sırasında Sancho o kadar çok komik ve cıvık lakırdı etti ki sonunda dük ve düşes hem saflığı hem zekâsı karşısında bir kez daha hayrete düştüler. Don Quijote yanlarından hemen o gün ayrılmak için müsaadelerini istedi, zira onun gibi mağlup şövalyelere kraliyet saraylarındansa domuz ağıllarında kalmak yaraşırdı. Müsaadeyi memnuniyetle verdiler ve düşes Altisidora'nın onun gözünde iyi bir yerde olup olmadığını sordu. Don Quijote şu yanıtı verdi:

"Saygıdeğer hanımefendi, zatıalinizin şunu bilmesini isterim ki bu genç hanım kızın bütün kötülüğü aylaklıktan ileri geliyor. Bu derdin dermanı da iffetli ve mütemadi bir meşgaleyle sağlanır. Kendisinin bana burada ifade ettiğine göre cehennemde dantel giyiliyormuş. Kendisi de bunu işlemeyi biliyor olsa gerek; bunu katiyen elinden düşürmemesi lazım gelir. Makaraları bir o yana bir bu yana işledikçe o sevdiği görüntü veya görüntüler kafasında bir o yana bir bu yana dönmeyecektir. Mevzunun aslı böyleyken benim şahsi görüşüm ve tavsiyem de budur."

"Benimki de öyle," diye ekledi Sancho, "çünkü ben bir dantel işleyicisinin öldüğünü daha ömrümde görmedim. Bir işle meşgul olan genç kızlar aşktan meşkten çok işlerini bitirmeyi düşünür. Ben kendimden biliyorum, çünkü ben çapa yaparken benim avradı, yani karım Teresa Panza'yı hiç mi düşünmem; halbuki iki gözümün kirpiğinden çok severim onu."

"Çok güzel söylüyorsunuz, Sancho," dedi düşes, "bundan sonra ben de Altisidora'mın birtakım dantel işiyle meşgul olmasını sağlayacağım, zira kendisi bu işte olağanüstü beceriklidir."

"Hanımefendi, bu çareye başvurmaya lüzum yok," diye karşılık verdi Altisidora, "zira bu alçak serserinin bana ettikleri başka bir şeye gerek kalmadan her şeyi silecek hatıramdan. Şimdi zatıaliniz

ekselanslarının müsaadesiyle buradan ayrılmak istiyorum, zira onun mahzun yüzünü değil, o menfur ve bet suratını karşımda daha fazla görmeye niyetim yok."

"Bu bana şu sözü hatırlattı," dedi dük:

Her kim ki veryansın eder,
affetmeye yakındır."

Altisidora bir mendille gözyaşlarını numaradan sildikten sonra dük ve düşese de reverans yaptı ve ardından odadan çıktı.

"Kalıbımı basarım," dedi Sancho, "zavallı bir kızcağız bu; kalıbımı basarım diyorum, çünkü öyle kara bahtı varmış ki hasırotu ruhlu, meşe odunu kalpli birine düşmüş. Yemin ediyorum, ben olsaydım talihi başka olurdu!"

Konuşma sona erdi, Don Quijote üzerini giyindi, dük ve düşesle yemek yedikten sonra o akşamüstü yola çıktı.

YETMİŞ BİRİNCİ BÖLÜM

Don Quijote'nin silahları Sancho'yla köyüne giderken başına gelenlere dair

Mağlup ve biçare Don Quijote bir yandan epey düşünceli, öte yandan pek sevinçliydi. Mağlubiyeti üzüntüye sebep olurken Altisidora'nın dirilişinde Sancho'nun göstermiş olduğu mucizevi fazilet örneği ona sevinç veriyordu. Gerçi sevdalı genç kızın gerçekten öldüğüne inanmakta güçlük çekiyordu. Sancho ise hiç mi hiç sevinçli değildi, çünkü Altisidora'nın gömleklerini ona verme sözünü tutma-

mış olmasına üzülüyordu. Bunu kafasında evirip çevirirken efendisine dönüp şöyle dedi:

"Efendim, gerçekten de dünyada bulunan en bahtsız hekim benim. Yeryüzünde öyle doktorlar var ki iyi etmesi gereken hastayı öldürdüğünde bile işinin parasını almayı talep ediyor. İşi de birkaç ilacın reçetesini yazmaktan ibaret. Hatta onu da kendisi değil eczacı yapıyor; hop, dümen çevrildi bile. Bana gelince başkasının sağlığını kurtarmanın bedelini kanla, tokatlarla, çimdiklerle, iğnelerle ve kırbaçlarla ödüyorum, ama bir metelik veren yok. Yemin olsun, bir daha benim elime bir hasta getirsinler, ben iyileştirmeden önce onlar benim paramı verecek. Sonuçta herkes ekmeğini kendi hamurundan çıkarır. Tanrı bana bu fazileti beleşten dağıtayım diye vermemiş."

"Haklısın, dostum Sancho," diye karşılık verdi Don Quijote, "Altisidora sana vaat ettiği gömlekleri vermemekle kötü etti; gerçi senin faziletin *gratis data*,* zira bunun için cefa çekmeyi öğrenmek dışında başka bir tedrisattan geçmek zorunda kalmadın. Lakin ben kendi adıma şunu söyleyebilirim ki eğer Dulcinea'nın büyüsünün ortadan kaldırılması için atılan kırbaçların karşılığında para isteseydin, ben sana hakkın olanı çok önceden verirdim. Fakat ödeme yapmanın sağaltım mevzusunda yakışık alacağından emin değilim; ben şahsen mükâfatın tıbba müdahalede bulunmasını istemem. Bununla beraber denemek-

* Duende: İber Yarımadası ve Latin Amerika folklöründe sıkça geçen, insan biçimli hayali yaratık çn.

ten bir zarar gelmez: bak bakalım ne kadar istiyorsun, bir düşün; sonra da derhal kendine kırbaç vur ve ödemeni bizzat kendi elinle yap, zira benim paramı sen taşıyorsun."

Bu teklif karşısında Sancho gözlerini de kulaklarını da kocaman açtı ve kendini kırbaçlamaya gönülden razı olarak efendisine dönüp şöyle dedi:

"Şimdi oldu, efendim, madem bundan kazanç sağlayacağım, o halde zatıalinizin arzularını yerine getirmeye amadeyim. Aç gözlü gözüküyorsam da sırf karıma, çoluğuma çocuğuma olan sevgimdendir. Söyleyin bakalım, efendim: Kendime vuracağım kırbaç başına bana ne kadar vereceksiniz?"

"Şayet sana bu dermanın ehemmiyeti ve büyüklüğü üzerinden ödeme yapacak olursam," diye yanıt verdi Don Quijote, Venedik hazinesi, Potosi madenleri az gelir. Sen bak bakalım ne kadar param varmış, sonra da her kırbaç başına bir fiyat belirle."

"Üç bin üç yüz küsur kadar var," diye karşılık verdi Sancho, "buradan kendime beş bin verdim, gerisi kaldı. O beş bin küsuru olsa, kalır geriye üç bin üç yüz. Her birine çeyrek riyal gelir, (zira bütün dünya karşıma dikilse daha azını almam) böylece üç bin üç yüz çeyreklikten üç bin, bin ve beş yüz yarım riyal eder. O da yedi yüz elli riyal yapar. Üç yüz de yüz elli yarım riyal, o da yetmiş beş riyal ediyor. Onu da yedi yüz elliye ekledik mi toplamda sekiz yüz yirmi beş riyal. Bunları zatıalinize ait olanlardan çıkarırım, sonra da evime zengin ve mutlu bir şekilde dönerim. Kırbaç da yemiş olurum ama ne olsun, emek olmadan yemek olmaz; başka da bir şey demiyorum."

"Ah mübarek Sancho! Ah sevgili Sancho!" diye yanıt verdi Don Quijote, "Dulcinea ve ben Tanrı bize ömür verdiği müddetçe sana ne kadar minnet dolu ve borçlu kalacağız! O kaybettiği görüntüsüne geri kavuşursa –ki kavuşmaması imkânsız– onun bahtsızlığı bahta, benim mağlubiyetim ise dünyanın en mutlu zaferine dönüşecek. Şimdi cezana ne zaman başlamak istediğini düşün bakalım, Sancho; zira elini çabuk tutarsan daha fazladan yüz riyal daha veririm."

"Ne zaman mı?" diye yanıtladı Sancho. "Hemen bu gece. Zatıaliniz bu geceyi düz arazide ve açık havada geçirmemizi sağlayın, ben derimi açarım."

Don Quijote'nin içi içine sığmaz bir halde beklediği gece indi; sanki Apollon'un arabasının tekerlekleri kırılmış, tıpkı arzularını zamanın akışına bir türlü uyduramayan âşıkların başına geldiği gibi günün doğuşu da her zamankinden daha uzun sürüyordu. Nihayet yolun birazcık dışında yer alan güzel ağaçların bulunduğu bir koruluğa girdiler. Rocinante'nin eyeriyle eşeğin semerini bırakarak yeşil çimlerin üzerine uzandılar ve Sancho'nun erzaklarıyla akşam yemeklerini yediler. Sancho eşeğinin yuları ve dizgin başlığından sağlam ve esnek bir kırbaç yaptı, efendisinden bir yirmi adım kadar uzaklaşıp birtakım kayın ağaçlarının arasında kayboldu. Onu öyle kararlılıkla ve şevkle giderken gören Don Quijote dedi ki:

"Aman dikkat et de kendini parçalayayım deme, dostum. Bir kırbaçtan diğerine geçerken biraz bekle, hemen koşup halledeceğim derken yolun yarısında nefesin kesilmesin. Yani diyorum ki istenen rakama ulaşmadan canından olacak kadar sert vurma. Fazlasından da eksiğinden de olma diye vurduğun kırbaçları ben ayrıca elimdeki tespihle sayacağım. Tanrı senin iyi niyetinin hakkı kadar yardımcı olsun."

"Borcuna sadık olana söz vermek zor gelmez," diye karşılık verdi Sancho, "kendimi öldürmeden acı çekeceğim şekilde vurmak niyetim. Bu mucizenin sırrı bunda yatıyor olmalı."

Ardından belden aşağı soyundu; o kayışı kaldırıp kendine vurmaya başlarken Don Quijote de kırbaç darbelerini saymaya başladı. Sancho tam altı veya sekiz kırbaç vurmuştu ki bu şakanın hiç de hafif olmadığını, bedelinin ise fazla ağır olduğunu düşündü. Bunun üzerine biraz durdu ve efendisine hesapta yanlışlık yaptığını, her kırbacın çeyrek değil yarım riyal olması gerektiğini söyledi.

"Devam et, dostum Sancho, cesaretin kırılmasın," dedi Don Quijote, "ben fiyatı iki katına çıkarıyorum."

"Madem öyle," dedi Sancho, "artık Tanrı yardımcım olsun, yağsın kırbaçlar!"

Lakin bizim sahtekâr kırbacı kendi sırtına vurmayıp bırakıp ağaçlara vurmaya başladı; arada bir de iç çekip duruyordu ki duyan canından can çıkıyor sanırdı. Yufka yürekli Don Quijote Sancho'nun öleceğinden ve ihtiyatsızlığı yüzünden işin maksadından sapılacağından korktu ve dedi ki:

"Arkadaşım, canının hakkı için diyorum, meseleyi burada kapatalım artık, bu derman bana fazla hoyrat geliyor. Her şeyi zamanına bırakalım; terazi var, kantarı var. Yanlış saymadıysam kendine binden fazla kırbaç vurdun. Şimdilik kâfi; amiyane tabirle söyleyecek olursak, eşeğin bardağı dolar da dolu bardak su almaz."

"Hayır, efendim, hayır," diye yanıt verdi Sancho, "o laf benim için söylenmeyecek: 'Para verildi mi o düdük çalınacak.' Zatıaliniz biraz geriye çekilsin, bırakın da bin kırbaç daha vurayım. Şunlardan iki tane daha attım mıydı bu yüklemeyi de tamamlarız, üstüne fazlası bile kalır."

"Eh, madem o kadar heveslisin," dedi Don Quijote, "Tanrı yardımcın olsun, döv kendini, ben kenara çekiliyorum."

Sancho görevine öyle bir şevkle döndü ki bir sürü ağacın kabuklarını söküp attı: öyle bir hışımla vuruyordu kırbacı. Sonra bir kayın ağacına kayışı indirirken bir yandan da bağırdı:

"Burada öleceksin Sanson, sen ve senin gibileri de!"

Derken Don Quijote bu acılı sese ve hışımla vurulan kırbacın gürültüsüne koşup geldi; Sancho'ya kamçı görevi gören kayışı eliyle kavradı ve dedi ki:

"Sancho, dostum, benim isteğim yüzünden canından olacaksın, Tanrı göstermesin. Karına, çoluğuna çocuğuna bakacaksın daha o canla sen. Daha iyi bir fırsat çıkana kadar bırakalım da Dulcinea beklesin. Sen bu meseleyi herkesi tatmin edecek şekilde çözebilecek kuvvete kavuşana kadar sabrederim, o günün yakın olduğuna bağlarım umutlarımı."

"Zatıaliniz efendim öyle istediğine göre," diye yanıt verdi Sancho, "hayhay, şu kısa pelerini sırtıma atıverin bari. Terliyorum, soğuk almak istemem. Yeni yetme tövbekâr kırbaççılar böyle bir tehlikeye maruz kalıyorlar."

Don Quijote söyleneni yaptı ve kendisi iç çamaşırlarıyla kalırken Sancho'nun üzerini giydirdi. Sancho ise o andan itibaren güneşin doğuşuna kadar deliksiz bir uyku çekti. Ardından yollarına devam ettiler ve şimdilik bulundukları yerden üç fersah ötedeki bir köyde yolculuklarını noktaladılar. Burada bir misafirhanede konakladılar; Don Quijote de burayı derin hendekli, kuleli, kale kapılı, asma köprülü bir şato olarak değil, misafirhane gibi gördü. Zaten birazdan anlatılacağı üzere, mağlup edildiğinden beri artık olan biten her şeyi mantık çerçevesi içinde yorumluyordu. Kendisini giriş katında bir odada ağırladılar; duvarlarda kabartma deriden değil, köylerde âdet olduğu üzere şayak bezinden resimler asılıydı. Bunlardan birinde Helen'in cüretkâr konuk tarafından Menalaous'a götürüldüğü tecavüz sahnesi epeyce kötü bir ressam tarafından resmedilmişti. Bir başkasında ise Dido ile Aeneas'ın öyküsü gösteriliyordu; burada Dido yüksek bir kulede durmuş, bir firkateyn veya guletle deniz üzerinden firar eden kaçak misafire bir yarı çarşafla el ediyordu. Bu iki öyküye bakarken fark etti ki Helen hiç de gönülsüzce gitmiyordu, çünkü sinsice, pis pis gülüyordu. Oysaki güzel Dido'nun gözlerinden ceviz büyüklüğünde yaşlar süzülmekteydi. Don Quijote bunu görünce dedi ki:

"Bu iki hanımefendi bu çağda doğmamış oldukları için pek bahtsızlar; bence onların çağında doğmadığım için herkesten daha

talihsizim. Bu beyefendilerin yanına ben düşecektim ki o zaman ne Troia yanar kül olurdu, ne de Kartaca yıkılırdı, zira ben tek başıma Paris'in katili olmaya yeterdim, tüm bu talihsizlikler de engellenmiş olurdu."

"Bahse girerim," dedi Sancho, "bizim kahramanlıklarımızın öyküsünün de resmedilip asılmayacağı tek bir meyhane, han, misafirhane, berber dükkânının kalmayacağı günler yakındır. Ama bizimkini bunları yapan ressam değil de başka birisinin resmetmesini tercih ederim."

"Haklısın, Sancho," dedi Don Quijote, "çünkü bu ressam Ubeda'da bulunan ressam Orbaneja'ya benziyor. Ona da ne resmettiğini sorduklarında cevap olarak 'Ne çıkarsa,' diyormuş. Hasbelkader bir horoz yapacak olsa, altına 'Bu bir horozdur,' diye yazarmış ki tilki zannetmesinler. Bana kalırsa, Sancho, bu yeni çıkan Don Quijote kitabını basan ressam veya yazar da –ikisi de aynı şey çünkü– bunlardanmış, zira o da ne çıkarsa yazmış veya resmetmiş. Yahut birkaç sene önce sarayda bulunan, Mauleon adlı şaire benziyor. O da kendisine sorulan sorulara gelişigüzel yanıtlar veriyormuş. O da *Deum de Deo* ne demek diye soranları hep *Dé donde diere* diye cevaplıyormuş. Ama şimdi bunları bir kenara bırakalım, Sancho. Sen bu gece kendine bir posta daha kırbaç vurmayı düşünüyor musun, onu söyle. Bir çatı altında mı olmasını istersin, yoksa açık havada mı?"

"Aman, efendim," diye yanıtladı Sancho, "benim kendime vereceğim ceza için evdeymişim, açık arazideymişim, aynı şey; fakat her halükârda ağaçların arasında olmasını tercih ederim, zira bana refakat ediyor, işimi harikulade bir şekilde yerine getirmemi sağlıyorlar."

"Yok, Sancho, öyle olmaz, dostum," diye yanıtladı Don Quijote, "senin gücünü yeniden toplaman lazım; köyümüze varana kadar bekleyelim. Zaten yarından sonraki gün varmış oluruz."

Sancho istediği gibi yapacağını, fakat kendisi şahsen hazır eli değmişken ve değirmen dönmeye başlamışken yapmayı tercih ettiğini söyledi, çünkü gecikmeden maraz doğardı. Tanrı'ya yalvarmak, tarlayı çapalamak gerekirdi; ayrıca bir peşin bin veresiyeden iyiydi ve eldeki kuş da daldaki kuştan yeğdi.

"Tanrı aşkına, bu kadar atasözü yeter artık, Sancho," dedi Don Quijote, "bakıyorum da yine *sicut erat** olmuşsun. Sana daha evvel de pek çok defa söylediğim gibi düz, yalın ve dolambaçsız konuş, o zaman bunun ne çok meyvesini yiyeceğini göreceksin."

"Benim şu kara talihim de neymiş, anlamadım," diye karşılık verdi Sancho, "atasözü olmadan iki çift laf edemiyorum; hepsi de doğru geliyor bana. Ama elimden geldiğince düzelteceğim."

Böylece bu konuşmaları da sona ermiş oldu.

YETMİŞ İKİNCİ BÖLÜM

Don Quijote ve Sancho'nun köylerine nasıl vardıklarına dair

Don Quijote ve Sancho geceyi beklerken bütün günü o köyde ve o misafirhanede geçirdiler. Biri kamçılama cezasını yerine getirmek, diğeri ise bu cezanın yerine geldiğini görmek için bekliyordu geceyi, zira arzusunun yerine gelmesi bu cezanın yerine gelmesi demekti. Derken misafirhaneye yanında üç dört hizmetkârıyla beraber atlı bir yolcu geldi. Hizmetkârlarından biri, diğerlerinin efendisi gibi duran kişiye döndü ve dedi ki:

"Zatıaliniz öğle uykunuzu burada uyuyabilirsiniz, Senyor Don Alvaro Tarfe.† Temiz ve serin bir hana benziyor."

Bunu duyan Don Quijote, Sancho'ya dönüp şöyle dedi:

"Bak, Sancho: ben hikâyemin ikinci kısmını anlatan kitabın sayfalarına şöyle bir göz gezdirirken galiba bu Don Alvaro Tarfe ismine rastlamıştım."

---

* Başa dönmüşsün –çn.

† Cervantes bu ismi Avellaneda'nın Quijote'sindeki karaktere gönderme yapmak için özellikle seçiyor –çn.

"Gayet mümkün," diye yanıt verdi Sancho. "Atından insin de sonra sorarız."

Adam atından indi ve hancı kadın ona giriş katında, Don Quijote'nin odasının karşısında, yine Don Quijote'ninki gibi şayak bezinden resimlerle süslenmiş bir oda verdi. Yeni gelen beyefendi üzerini değiştirip ince kıyafetler giydi ve misafirhanenin girişindeki geniş ve serin hole çıktı. O sırada yine bu holde gezinmekte olan Don Quijote'ye seslendi:

"Zatıalinizin yolu ne yana, sayın beyefendi?"

Don Quijote yanıt verdi:

"Buranın yakınlarındaki bir köye; memleketim olur. Ya zatıaliniz ne yana gidiyorlar acaba?"

"Bendeniz, beyefendi," diye yanıtladı adam, "Granada'ya gidiyorum; vatanım olur."

"Hem de ne vatan!" diye karşılık verdi Don Quijote. "Fakat, zatıaliniz bana ismini lütfederler mi acaba? Zira zannediyorum ki bu benim açımdan size tarif edebileceğimden bile daha çok önem taşıyor."

"İsmim Don Alvaro Tarfe," diye yanıtladı misafir.

Don Quijote ise buna cevap olarak şunları söyledi:

"Zatıalinizin *La Manchalı Don Quijote'nin Hikâyesinin İkinci Kısmı*'nda geçen don Alvaro Tarfe olduğundan hiç şüphem yok. Çağdaş bir yazar tarafından daha yeni basılıp neşredilmiş bir kitaptır."

"Ta kendisiyim," diye yanıtladı adam, "ayrıca o kitabın başkarakteri Don Quijote de benim çok büyük dostumdu. Onu memleketinden çıkaran ya da en azından Zaragoza'da yapılan cirit yarışlarına gelmesi için ikna eden de benim; ben de o yana gidiyordum. Kendisine çok büyük dostluk gösterdim, doğrusu. Gereğinden fazla cüretkâr davrandığı için infazcıdan sırtına kırbaçları yiyecekti de ben engel oldum."

"Senyor Don Alvaro, zatıaliniz bu bahsini geçirdiğiniz Don Quijote'ye benzeyip benzemediğimi söyleyebilir misiniz, peki?"

"Elbette hayır," diye yanıtladı yolcu, "hiç âlâkanız yok."

"Peki bu Don Quijote," dedi bizimki, "Sancho Panza adlı bir silahtarla birlikte miydi?"

"Öyleydi," diye cevapladı Don Alvaro, "lakin müthiş komik olmasıyla nam salmasına karşın ben kendisinin hiç komik bir şey söylediğini duymadım."

"İşte buna inanırım ben," dedi bunun üzerine Sancho, "çünkü komik laflar etmek herkesin harcı değil. Zatıalinizin dediği bu Sancho da, sayın beyefendi, büyük bir yalancı, ruhsuz ve hırsızın teki olmalı. Gerçek Sancho Panza benim ve oluk oluk yağmurdan bile çoktur komikliklerim. İnanmazsanız zatıaliniz bizzat tecrübe edin, bir sene kadar peşimden gelin, göreceksiniz ne cevherler dökülüyor benden her adımda. Hem de o kadar çok, o kadar güzel şeyler ki ben çoğu zaman ne dediğimi bile bilmesem de duyanların hepsi kahkahalara boğuluyor. Ayrıca La Manchalı meşhur, yiğit, dirayetli, âşık, yanlışların doğrultucusu, sübyanların ve yetimlerin muhafızı, dulların koruyucusu, genç kızların katili, Tobosolu eşsiz Dulcinea'dan başka yâri olmayan, en hakiki Don Quijote de işte şu karşınızdaki senyordur ve benim efendim olur. Bundan başka hangi Don Quijote, hangi Sancho Panza varsa gülünç bir taklittir, hayalden ibarettir."

"Yemin ederim, inandım!" diye karşılık verdi Don Alvaro, "zira siz, sevgili dostum, şu kadarcık konuşmanızda bile benim diğer Sancho Panza'dan duyduklarımın toplamından daha çok gülünç laf ettiniz, ki epeyce laf duydum ondan. Güzel konuşmak değil, açgözlülük ediyordur daha ziyade gülünçten daha çok ahmaktı. İyi

Don Quijote'ye zulmeden büyücülerin bana da Kötü Don Quijote'yle zulmetmek istediklerinden hiç şüphem yok. Ama ne diyeceğimi bilemiyorum, zira yemin ederim ki ben onu iyileştirecekler diye Toledo'daki tımarhanede bıraktım. Şimdi ise karşıma benimkinden bambaşka bir Don Quijote çıkıveriyor."

"Bendeniz," dedi Don Quijote, "iyi miyim, bilmem, ama "kötü" olanın ben olmadığımı biliyorum. Bunun kanıtı olması açısından da zatıalinizin şunu bilmesini isterim ki, sevgili Senyor Don Alvaro Tarfe, ömrüm boyunca Zaragoza'da hiç bulunmadım. Bilakis, bu hayali Don Quijote'nin o şehirdeki atlı cirit yarışlarında bulunduğu bana söylendiğinde kendim oraya gitmek istemedim ki yalanı bütün dünyanın gözleri önüne serilsin. Ardından dosdoğru Barcelona'ya, o nezaket yuvasına, yabancıların sığınağına, yoksulların barınağına, yiğitlerin vatanına, hor görülmüşlerin kahramanına, sıkı dostlukların kurulduğu, eşsiz güzelliğin kentine gittim. Burada başıma gelenler hoşluktan ziyade kâbus sebebi olmasına rağmen hepsini sırf görmüş olmamdan dolayı güzellikle anımsıyorum. Velhasıl, Senyor Don Alvaro Tarfe, ben o namı yürüyen La Manchalı Don Quijote'nin ta kendisiyim; benim adıma el koyup da kendisini benim fikirlerimle allayıp pullamak isteyen talihsiz şahıs değil. Beyefendiliğinize güvenerek zatıalinizden istirham ediyorum, bu köy meclisinin başkanına gidip beni ömrünüz boyunca bugüne kadar hiç görmediğinizi, ikinci kısımda bahsi geçen Don Quijote'nin ben olmadığımı, silahtarım Sancho Panza'nın ise zatıalinizin tanıdığı kişi olmadığını beyan etme lütfunu gösterin."

"Bunu memnuniyetle yaparım," diye yanıtladı Don Alvaro, "lakin aynı anda iki Don Quijote ve iki Sancho görmek bende şaşkınlık uyandırıyor; isimleri ne kadar uyuşuyorsa hal ve tavırları bir o kadar zıt. Şimdi bir kez daha tekrar edip açıklıyorum ki gördüğümü görmedim, başıma gelen başıma gelmedi."

"Zatıaliniz de hanımım Tobosolu Dulcinea gibi büyülenmiş olmalısınız, hiç şüphe yok" dedi Sancho. "Tanrı vereydi de aynı onun için vurduklarım gibi zatıalinizin büyüsünün bozulması da kendime vuracağım üç bin küsur kırbaca bağlı olsaydı; hiç karşılık beklemeden vururdum hepsini."

"Şu kırbaç işini anlamadım," dedi Don Alvaro.

Sancho yanıt olarak anlatmasının uzun süreceğini, ancak aynı yoldan gidiyorlarsa yolda anlatacağını söyledi.

Derken yemek saati geldi. Don Quijote ve Don Alvaro yemeklerini beraber yediler. Tam o sırada köy meclis başkanı da tesadüfen misafirhaneye gelmişti. Yanında bir de kâtibiadil vardı. Don Quijote hemen bu meclis başkanının önünde bir talebini dile getirerek, hemen huzurlarında bulunan Don Alvaro Tarfe adlı beyefendinin zatıalilerine yine orada bulunan La Manchalı Don Quijote'yi tanımadığını, Torsedillaslı Avellaneda adlı birisi tarafından yazılmış ve *La Manchalı Don Quijote'nin İkinci Kısmı* başlığıyla neşredilmiş kitapta sözü edilen kişinin kendisi olmadığını beyan etmesinin şahsının haklarına uygun düştüğünü söyledi. Sonunda meclis başkanı işi resmi evraka döktü ve beyanat bu tür vakalarda uygulanan tüm formalitelere uyularak verildi. Bunun üzerine Don Quijote ve Sancho sanki bu beyanatın büyük bir ehemmiyeti varmış, iki Don Quijote ve iki Sancho arasındaki farklar davranışlarından ve sözlerinden zaten anlaşılmıyormuş gibi müthiş sevindiler. Don Alvaro ile Don Quijote karşılıklı olarak pek çok nazik söz söyleyip birbirlerine hizmette bulunma teklifi ettiler. Bu konuşmalar sırasında büyük Manchalı dirayetini öyle güzel gösterdi ki Don Alvaro Tarfe'yi içinde bulunduğu dehşet halinden kurtardı. Artık birbirine taban tabana zıt iki Don Quijote'yle de irtibat haline geçtiği için kendisine kesinlikle büyü yapıldığına ikna oldu.

Akşamüstü vakti köyden ayrıldılar. Yaklaşık yarım fersah gittiler, sonra yol ikiye ayrılıyordu. Biri Don Quijote'nin köyüne giden yol, diğeri Don Alvaro'nun gideceği yoldu. Bu kısa süre içinde Don Quijote yaşadığı mağlubiyetin talihsizliğini ve Dulcinea'nın büyülenişiyle bozulması için bulunan çareyi anlattı. Don Alvaro bütün bunları duyunca yeniden şaşırdı. Ardından Don Quijote'ye ve Sancho'ya sarıldı ve yoluna devam etti. Don Quijote de kendi yoluna gitti. O geceyi ağaçlık bir alanda geçirdiler. Zira Sancho'nun cezasının infazını tamamlaması gerekiyordu, nitekim tamamladı da. Tıpkı bir önceki geceki gibi cezanın bedelini kendi sırtı değil kayın ağaçlarının kabukları ödedi. Sancho bunu yaparken öyle büyük bir dikkat gösterdi ki ağaçta sinek olmuş olsaydı

bile kırbaçlar bir tanesine denk gelemezdi. Zokayı yutan Don Quijote kırbaçları sayarken tek bir tanesini bile kaçırmadı; bir önceki gece atılanlarla beraber toplamda üç bin yirmi dokuz etmişti. Bu fedakarlığı görmek istemiş olacak ki güneş de erkenden doğdu ve onun saçtığı ışıkla birlikte yeniden yola koyuldular. Yolda giderken Don Alvaro'nun içine düştüğü yanılgıdan, beyanatını adalet karşısında böyle usulüne uygun şekilde verdirmekle ne iyi ettiklerinden söz ettiler.

O gün ve gece boyunca başlarına anlatılmaya değecek bir şey geçirmeden yürüdüler. Sadece Sancho o gece görevini tamamladı, Don Quijote bu durumdan ziyadesiyle memnun oldu ve sevgilisi Dulcinea'nın büyüsünün ortadan kalmış haliyle yolda karşılaşır mı diye günün ışımasını beklemeye başladı. Yolda gördüğü kadınların hiçbirine Tobosolu Dulcinea mıdır diye bakmadan geçmedi; Merlin'in vaatlerinin yanlış çıkmayacağından o kadar emindi.

Bu düşünceler ve isteklere dalmış haldeyken bir tepeyi tırmandılar. Tepenin üzerinden köyleri görülüyordu. Bu manzara karşısında Sancho dizlerinin üzerine çöktü ve şunları söyledi:

"Ey özlenen vatan, aç gözlerini, bak oğlun Sancho Panza sana geri dönüyor. Pek zengin değil ama kırbacını iyice yemiş dönüyor. Aç kollarını, diğer evladın Don Quijote'yi de bağrına bas. Yabancıların kollarında mağlup olduysa da kendi kendine galip olmuş geliyor. Bana söylediğine göre insanın isteyebileceği en büyük galibiyet de zaten buymuş. Yanımda parayla dönüyorum, çünkü onca kırbacı yediysem de efendi gibi yedim."

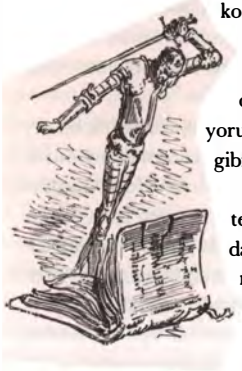

"Bırak bu zırvalıkları," dedi Don Quijote, "şöyle sağ ayağımızla adımımızı atalım da köyümüze, ondan sonra paşa gönlümüz ne istiyorsa onu düşünür, sürdüreceğimiz kır hayatını tasarlamaya başlarız."

Böylece tepeden inip köylerine gittiler.

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Don Quijote'nin köyüne girerken bulunduğu kehanetlere ve bu büyük hikâyeyi renklendirip pekiştiren başka hadiselere dair

Cide Hamete'nin dediğine göre Don Quijote köyüne girerken, harman yerinde iki genç delikanlının kavgaya tutuşmuş olduklarını gördü. Biri diğerine diyordu ki:

"Dert etme, Periquillo, ömrün boyunca daha görmeyeceksin onu."

Don Quijote bunu duyunca Sancho'ya dedi ki:

"Dikkat ettin mi, dostum, şu delikanlı dedi ki: 'Ömrün boyunca daha görmeyeceksin onu?'"

"İyi, tamam, ne olmuş yani öyle dediyse delikanlı?" diye yanıtladı Sancho.

"Ne mi olmuş?" diye karşılık verdi Don Quijote. "Görmüyor musun yoksa, bu sözleri benim emellerime tatbik edersek, bu benim Dulcinea'yı bir daha göremeyeceğim anlamına geliyor?"

Sancho tam cevap verecekti ki düz ovada koşan bir yaban tavşanını görmesiyle dikkati dağıldı. Tavşanın peşinden bir sürü tazı ile

avcı koşuyordu.* Tavşan korkusundan kaçıp karakaçanın altına girdi ve saklandı. Sancho elini attığı gibi tavşanı yakaladı ve Don Quijote'ye gösterdi. O ise haykırmaya başlamıştı:

"*Malum signum! Malum signum!*† Yaban tavşanı kaçıyor, tazılar peşinden koşuyor: Dulcinea ortaya çıkmıyor!"

"Zatıaliniz bir garipsiniz," dedi Sancho. "Farz edelim ki bu yaban tavşanı Tobosolu Dulcinea ve peşindeki tazılar da onu köylü kızına çeviren köyü kalpli büyücüler: o kaçıyor, ben onu yakalıyorum ve zatıalinizin ellerine bırakıyorum. Siz de kollarınıza alıp ona gül gibi bakıyorsunuz. Bundan ne kötü işaret, ne belalı kehanet okunabilir şimdi?"

Münakaşa etmekte olan iki delikanlı yaban tavşanını görmek için yanlarına geldiler ve Sancho içlerinden birine neden kavga ettiklerini sordu. "Onu bir daha ömrün boyunca görmeyeceksin" diyen cevap verdi. Diğerinden bir cırcırböceği kafesi almıştı ve hayatının sonuna kadar da geri vermeyi düşünmüyordu. Sancho belindeki keseden dört adet çeyreklik çıkarıp kafesin karşılığı olarak

---

* Beklenmedik bir yerde yaban tavşanı bulmanın kötüye işaret olduğuna inanılırdı çn.

† Kötüye işaret çn.

çocuğa verdi, sonra da kafesi Don Quijote'ye uzattı ve şöyle dedi:

"Buyurun, efendim, bütün kehanetler yıkıldı, bozuldu. Ne kadar ahmağın teki olsam da, bana kalırsa bunların artık bizim başımıza gelenlerle alakaları geçen senenin bulutlarıyla olan alakalarından çok değil. Yanlış hatırlamıyorsam köyümüzün rahibi demişti ki bu saçmalıklara kulak asmak Hıristiyanların da dirayetli kimselerin de yapacağı iş değil. Yine zatıaliniz de bana geçmişteki günlerde aynısını demiştiniz; kehanetlere kulak asan Hıristiyanların hepsi ahmakmış hani. Hem şimdi bununla uğraşmaya değmez, yürüyelim de köyümüze gidelim.

Avcılar gelip yaban tavşanlarını istediler; Don Quijte tavşanı verdi. İlerlediler ve köyün girişindeki bir çayırlıkta rahiple bakaloryalı Carrasco'yu dualarını ederken buldular. Bu noktada Sancho Panza'nın, Altisidora'nın dirildiği gece dükün şatosunda ona giydirdikleri ve üzerinde alevli şekillerin bulunduğu keten bezinden pelerini eşeğin ve zırh yığınının üzerine erzak örtüsü niyetine atmış olduğunu da belirtmek gerekir. Tacı da eşeğin başına yerleştirince dünyada eşi benzeri görülmemiş bir kılık değişikliği manzarası ortaya çıkmıştı.

Onları görür görmez tanıyan rahip ve bakaloryalı hemen kollarını açıp yanlarına koştular. Don Quijote atından inip ikisini de sıkı sıkı kucakladı. Delikanlılar ise cin gibi olduklarından eşeğin başındaki tacı fark ettiler ve hemen bakmak için yanına gelip birbirlerine seslenmeye başladılar:

"Gelin, çocuklar, gelin de Sancho Panza'nın eşeğine bakın, Mingo'dan bile kıyak giyinmiş. Don Quijote'nin beygiri de hepten sıska kalmış."

Sonunda etraflarını çocuklar sarmış halde, rahip ve bakaloryalının eşliğinde köye girdiler ve Don Quijote'nin evine gittiler. Evin kapısının önünde, daha önceden gelişlerinin havadisini almış olan kâhya kadınla yeğenini buldular. Haberleri olduğu gibi Sancho'nun karısı Teresa Panza'ya da ulaştırmışlar, o da saçı başı dağınık ve yarı çıplak halde, kızı Sançiça'yı elinden tutup getirip kocasını görmeye gelmişti. Fakat onu beklediği gibi valiliğe yakışacak şekilde iyi bir kılıkta göremeyince dedi ki:

"Kocacım, nasıl olur da bu halde gelirsin? Yürümekten ayakların çatlamışa benzer; sanki vali değil, boşgezen serserinin teki gibisin."

"Sus, Teresa," diye yanıtladı Sancho, "bazen ateş olan yerden duman çıkmaz. Evimize gidelim, orada dudakların uçuklayacak. Para getirdim, önemli olan o. Hem de kendi aklımla, kimseye de kötülük etmeden kazandım."

"Sen para getir de canım kocacığım," dedi Teresa, "oradan gelmiş, buradan gelmiş, fark etmez. Nasıl kazanmış olursan ol, eski köye yeni âdet getirmiş olamazsın."

Sançiça babasına sarıldı ve kendisine bir şey getirip getirmediğini sordu, mayıs yağmurlarını bekler gibi gözü yollarda onu beklemişti. Kızı babasının beline sarıldı, karısı elinden tuttu. Bir yandan Sançiça karakaçanı çekerken üçü birlikte evlerine yollandılar ve Don Quijote'yi de yeğeni ve kâhya kadına emanet ederek, rahiple bakaloryalının refakatinde kendi evinde bıraktılar.

Don Quijote bir dakika vakit kaybetmeksizin hemen o anda bakaloryalıyla rahibi kenara çekti ve mağlubiyetini ve köyünden bir sene boyunca çıkmama mecburiyetini kısaca anlattı. Bu karara harfiyen uyacak, gezgin şövalyeliğin düzen ve yasalarına katiyen uymakla yükümlü bir gezgin şövalye olarak, bundan bir adım dahi şaşmayacaktı. O sene çoban olmayı düşünüyordu; çayırların ıssızlıklarında vakit geçirirken sevdalı düşünceleri dizginlerinden boşanmışçasına özgürce dolaşabilecek, kendisi de bu erdemli kır mesleğini icra edecekti. Eğer yapacak çok işleri yoksa ve daha önemli meseleler bir engel teşkil etmeyecekse onların da kendisine yarenlik etmelerini rica ediyordu. Çoban sıfatını alabilmelerine yetecek kadar koyun ve büyükbaş hayvanı kendisi satın alırdı. Ayrıca şunu bilmelerini istiyordu ki zaten meselenin en önemli kısmını çoktan halletmiş, kendilerine cuk oturacak isimler seçmişti bile. Rahip bu isimleri söylemesini istedi. Don Quijote cevaben kendisinin Çoban Quijotiz adını alacağını, bakaloryalının Çoban Carrascon, rahibin ise Çoban Papazon olacağını söyledi. Sancho Panza ise Çoban Pansino'ydu.

Hepsi Don Quijote'nin bu yeni çılgınlığı karşısında dehşete düştüler. Fakat yine şövalyelik peşine düşüp köyden ayrılmasın diye, o

rıca o sene içinde deliliğinin iyileşeceğini de umduklarından, bu çılgınlığını müthiş bir dirayet örneği ilan ederek bu görevde kendisine eşlik edeceklerini söylediler.

"Hem ayrıca," dedi Sanson Carrasco, "herkesin malumu olduğu üzere ben meşhur mu meşhur bir şairim, dolayısıyla gezeceğimiz o kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde oyalanabilmemiz için, aklıma gelişine göre kâh çoban dizeleri kâh saray şiirleri yazarım durmadan. Ancak bundan da mühim olanı, sevgili beyler, her birimizin kendi dizelerinde öveceği çoban kızın ismini seçmesidir. Ayrıca âşık çobanların âdeti olduğu üzere, ne kadar sert olursa olsun üzerine bu isimlerin kazınmadığı ağaç bırakmamamız gerekir."

"İşte bu!" diye yanıt verdi Don Quijote, "gerçi benim numaradan bir çoban kızı ismi uydurmama lüzum yok, zira Tobosolu eşsiz Dulcinea zaten bu nehir kenarlarının şanı, bu çayırların en kıymetli süsü, güzellik abidesi, zarafetin hası, kısacası ne kadar mübalağalı olsa da tüm övgülerin yakışacağı varlıktır."

"Hakikaten öyle," dedi rahip, "lakin biz kendimize uygun düşecek daha uysal çoban kızları buluruz."

Sanson Carrasco buna şunları ekledi:

"Hem bulamazsak da basılı kitaplarda geçenlerin isimlerinden seçeriz; bütün dünya bu isimlerle dolu zaten: Filidalar, Amarililer, Dianalar, Fleridalar, Galatealar, Belisardalar gırla. Pazarda satıyorlar bunları, biz de satın alır, kendimize isim belleriz. Benim sevgilimin adı ya da çoban kızımın adı desem daha iyi olur, mesela Ana olsa Anarda adını kullanarak ona türlü methiyeler düzerim. Francisca olsa Francenia, Lucia olsa Lucinda derim, zaten hepsi aynı kapıya çıkıyor. Eğer Sancho Panza da kardeşliğimize katılırsa, karısı Teresa Panza'ya Teresaina adıyla övgüler yazabilir."

Don Quijote ismin bu şekilde değiştirilmesine kahkahalarla gülerken rahip kendisini bu dürüst ve onurlu kararından dolayı göklere çıkardı ve mecbur olduğu yükümlülüklerden kalan bütün vaktinde ona eşlik etmek istediğini yeniden belirtti. Böylece yanından ayrıldılar ve sıhhatine çok dikkat etmesini, yediğine içtiğine olabildiğince özen göstermesini ısrarla rica ettiler.

Talih bu ya yeğeni ve kâhya kadın bu üçü arasında geçen konuşmayı duydular. İkisi uzaklaşır uzaklaşmaz Don Quijote'nin yanına geldiler ve yeğen şöyle dedi:

"Neler oluyor, muhterem dayıcığım? Biz zatialinizin eve döneceğini, artık burada sakin ve saygın bir yaşam süreceğinizi düşünürken siz yepyeni labirentlere girmek,

küçük çoban, geliyor musun,
küçük çoban, gidiyor musun•

diye oynamak istiyorsunuz? Ununuzu elediniz, eleğinizi astınız, size yakışır mı hiç?"

Kâhya kadın sözü alarak şunları ekledi:

"Hem zatıaliniz o çayırlarda yazın öğle uykularını uyuyabilir, kışın çiyine katlanabilir, kurtların ulumalarına dayanabilir mi? Tabii ki dayanamaz. Bu hayat daha kundaklara sarıldığından beri böyle işler için eğitilmiş dirençli, gürbüz adamların işidir. İllaki musibet bir iş seçecekseniz de gezgin şövalye olmak çoban olmaktan iyidir yine. Bakın, efendim, siz benim tavsiyemi dinleyin, karnım tok sırtım pek halde de konuşmuyorum, hâlâ bir şey yemedim; şu elli yaşıma dayanarak söylüyorum: Evinizde kalın, malınızı mülkünüzü idare edin, sık sık günah çıkarın, yoksullara iyi davranın; bütün günahı benim boynuma olsun."

"Susun, kızlarım," diye yanıt verdi Don Quijote, "ben üzerime düşen görevin ne olduğunun pekâlâ farkındayım. Beni yatağıma götürün, iyi değilim sanki. Şundan da kesinkes emin olun ki şimdi gezgin şövalye olmuşum, sonra çoban olacakmışım, fark etmez; sizin ihtiyaçlarınızı gözetmeyi hiçbir zaman aksatmayacağım, göreceksiniz."

Böylece iki uslu kız (kâhya kadın ve yeğenin böyle olduklarına hiç şüphe yoktu) onu yatağına götürdüler, yemeğini verip ellerinden geldiğince iyi hizmet etmeye çalıştılar.

• Bir Noel ilahisi çn.

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Don Quijote'nin nasıl hastalandığı, vasiyeti ve ölümüne dair

İnsana dair hiçbir şey, bilhassa insan yaşamı, sonsuz olamayacağından ve başlangıcından itibaren her zaman nihayetine doğru yol aldığından, ayrıca Don Quijote'nin yaşamının sonlanışına da mâni olacak tanrısal bir ayrıcalık bahşedilmediğinden, onunki de kendisinin en beklemediği anda nihayete erdi. Mağlubiyetinin verdiği üzüntüden mi yoksa Tanrı'nın bir hikmeti miydi bilinmez, ama bir ateşe yakalandı ki altı gün yataktan çıkamadı. Bu süre içinde dostları rahip, bakaloryalı ve berber kendisini sık sık ziyaret ederken sadık silahtarı Sancho Panza yatağının başından bir an olsun ayrılmadı.

Herkes mağlubiyetinin ve Dulcinea'nın büyüsünün ortadan kaldırılıp hürriyetine kavuşturulma arzusunun yerine getirildiğini göremenin verdiği sıkıntının buna sebep olduğunu düşündüğünden, onu neşelendirmek için ellerinden ne geliyorsa yaptılar. Bakaloryalı, çobanlık görevine başlamak için bir an önce canlanıp ayaklanmasını söylüyor, Sannazaro'nunkileri gölgede bırakacak bir egloğu çoktan yazdığından bahsediyordu. Ayrıca sürüye göz kulak olması için parasını kendi cebinden verip iki tane köpek satın almıştı: Birinin adı Barcino, diğerinin adı Butron'du ve Quintanarlı bir davar tüccarından almıştı. Fakat bütün bunlar Don Quijote'nin üzüntüsünü geçirmiyordu.

Dostları doktor çağırdılar. Doktor nabzını ölçtü ve neticeden hiç memnun kalmadı. Ne olursa olsun ruhunun selamete ermesine uğraşmaları gerektiğini, zira bedeninin hiç iyi vaziyette olmadığını söyledi. Don Quijote bu söylenenleri sakince dinledi, ama kâhya kadın, yeğeni ve silahtarı hiç de aynı sükûneti gösteremediler, zira çoktan önlerinde ölüsü yatıyormuşçasına acıklı acıklı ağlamaya başlamışlardı. Doktorun fikrine göre üzüntü ve ıstırabı onu bitiriyordu. Don Quijote kendisini yalnız bırakmaları için yalvardı, çünkü birazcık uyumak istiyordu. Söyleneni yaptılar ve ardından altı saatten uzun bir süre boyunca deliksiz bir uyku çekti. O kadar ki kâhya kadın ve yeğen bir daha uyanmayacak sandılar. Fakat bu sürenin sonunda uyandı ve şöyle haykırmaya başladı:

"Ulu Tanrı'ya şükürler olsun, bana bunca iyilik bahşetti! Merhametinin hududu yoktur onun, insanların günahları onun sonsuz merhametini durduramıyor, azaltamıyor."

Yeğen, dayısının söylediklerini can kulağıyla dinledi. Bunlar normalde ya da en azından o hastalığı sırasında söylediklerinden çok daha aklı başında, düzgün laflar gibi geliyordu. Bunun üzerine dayısına şunları sordu:

"Ne söylüyorsunuz, efendim? Yeni bir şey mi oldu? Hangi merhametten, hangi insan günahlarından bahsediyorsunuz?"

"Merhamet, sevgili yeğenim," diye yanıt verdi Don Quijote, "şu anda Tanrı'nın bana gösterdiği merhamettir. Dediğim gibi, benim günahlarım onun merhametine mâni olmuyor. Artık aklım yerinde, o iğrenç şövalye kitaplarını talihsizce ve mütemadiyen okumamın verdiği cehaletin karanlık gölgelerinden azadeyim. Saçmalıklarını ve yanlışlıklarını görebiliyorum şimdi ve beni tek üzen şey bu aldatmacadan çok geç kurtulmuş olmam ve dolayısıyla daha güzel ve aydınlık kitaplar okuyarak telafisini sağlayacak vaktimin bulunmamasıdır. Sevgili yeğenim, ölümün eşiğinde olduğumu hissediyorum; ölümü ardımdan deli bir adam olarak anılacak kadar kötü bir ömür sürmediğimi göstererek karşılamak isterim. Her ne kadar gerçekten deli olmuş olsam da ölümümde bunun böyle kabul edilmesini istemem. Yakın dostlarımı çağır bana şimdi, arkadaşım: Rahibi, bakaloryalı

Sanson Carrasco'yu, Üstat Nicolas'ı, berber'i çağır. Günah çıkarıp vasiyetimi açıklamak istiyorum."

Yeğenin bunu yapmasına gerek kalmadı, çünkü üçü odaya girmişti bile. Don Quijote onları görür görmez konuşmaya başladı:

"Müjdemi isterim, sevgili beyler, artık La Manchalı Don Quijote deği, Alonso Quijano'yum ben ve bu isimle yaşadığım hayat bana "İyi Kalpli" unvanını kazandırdı. Artık Galyalı Amadis'in de onun yedi ceddinin de düşmanıyım. Gezgin şövalyeliğin tüm kâfir kitaplarından nefret ediyorum. Onları okumakla ne büyük ahmaklık ettiğimi, kendimi nasıl bir tehlikeye soktuğumu görüyor ve Tanrı'nın merhametiyle aklımı başıma topladığımdan hepsinden tiksiniyorum."

Bu sözleri duyan üçlü onun yepyeni bir deliliğe tutulduğundan kesinkes emindi. Sanson sözü aldı:

"Aman Senyor Don Quijote, biz Senyora Dulcinea'nın büyüsünün kaldırıldığı havadislerini almışken, zatıaliniz bunları mı söylüyor? Tam da çoban olmamıza şunun şurasında ne kalmış, bütün hayatımızı prensler misali şarkılar söyleyerek geçireceğiz, zatıaliniz münzeviliğe mi soyunmak istiyor? Canınızın hakkı için susun, kendinize gelin ve bu masalları bir kenara bırakın, lütfen."

"Bugüne kadarki masallar asıl benim zarar görmeme sebep oldu," diye karşılık verdi Don Quijote. Fakat Tanrı'nın da yardımı sayesinde ölümüm bunları benim lehime çevirecek. Beyler, her dakika ölüme doğru hızla yol aldığımı hissediyorum. Şimdi alayı bırakın da günah çıkarabileceğim bir rahip, vasiyetimi vereceğim bir kâtip getirin bana. Bu raddeye varmış bir adamın ruhuyla oynamaya gelmez. Şimdi yalvarıyorum, sayın rahip günahlarımı çıkarırken gidin kâtibi getirin."

Herkes Don Quijote'nin sözleri karşısında şaşkına dönmüş halde birbirine baktı. Ne kadar şüpheye düşseler de ona inanmaya meyledivorlardı. Gerçekten öldüğünü anlamalarını sağlayan işaretlerden biri delilikten akıllılığa böyle çabucak geçmiş olmasıydı,* zira bu ettiği lafların ardından yine öyle düzgün, öyle Hıristiyanca ve öyle

* Ölümün eşiğine varan delilerin akıllarını geri kazandıklarına inanılırdı. çn.

mantıklı sözler eklemişti ki herkes şüphelerini bir kenara bıraktı ve aklının başına geldiğine ikna oldu.

Rahip herkesi dışarı çıkarıp onunla yalnız kaldı ve günahlarını dinledi.

Bakaloryalı, kâtibi bulmaya gitti ve kısa bir süre sonra yanında hem kâtiple hem Sancho Panza'yla geri döndü. Efendisinin içinde bulunduğu vaziyetin haberini bakaloryalıdan öğrenmiş olan ve kâhya kadınla yeğeni gözyaşları içinde bulan Sancho ağlamamak için yüzünü buruşturdu, ama onun da gözyaşları akmaya başladı. Günah çıkarma merasimi sona erdi, rahip dışarı çıktı ve dedi ki:

"İyi Kalpli Alonso Quijano gerçekten ölüyor ve gerçekten aklı başında. Vasiyetini açıklaması için içeri girebiliriz."

Bu haber kâhya kadını, yeğeni ve sadık silahtarı Sancho Panza'nın zaten dolu dolu olan gözlerine ağır bir darbe indirerek sicim gibi yaşlar akıttı, ta bağırlarından gelen binlerce iç çekişe inim inim inletti. Zira hakikaten de ister İyi Kalpli Alonso Quijano, ister La Manchalı Don Quijote olsun, Don Quijote her zaman her halinde nazik ve yumuşak yapılı olmuş, bu özelliği sayesinde hem hanesindekiler hem de onu tanıyan diğer herkes tarafından pek sevilmişti.

Kâtip, diğerleriyle beraber içeri girdi ve vasiyetin girizgâhını düzenledikten sonra Don Quijote, Hıristiyanlıkta zorunlu olan tüm gerekli koşulları yerine getirerek ruhunu Tanrı'ya teslim ettiğini açıkladı ve vasiyetinin miras açıklamalarına geçti:

"Madde 1: Deliliğim zarfında silahtarım yaptığım Sancho Panza'da bulunan bir miktar parayla ilgili, onun ve benim aramdaki birtakım alacak ve borçlar hususu göz önüne alınarak kendisinden hesap sorulmamasını, bu paranın üzerinde kimsenin hak talebinde bulunmamasını vasiyet ediyorum. Ona olan borcumu bu miktar içerisinden aldıktan sonra geriye bir şey kalırsa da hepsi yine onun olacaktır. Az bir miktar kalacaksa bile hayrını görsün. Zira benim deliyken kendisine ada valiliği verilmesinde bir payım olmuşsa, şu anda aklım yerindeyken elimden gelse bir krallığın idaresini verirdim; mizacının saflığı ve göstermiş olduğu sadakatiyle bunu hak ediyor."

Ardından Sancho'ya döndü ve dedi ki:

"Affet beni, dostum. Senin de kendime benzeterek deliymişsin gibi gösterdim. Yeryüzünde gezgin şövalyelerin bulunmuş olduğu ve hâlâ da bulunduğu yanılgısına seni de inandırdım."

"Eyvah!" diye yanıt verdi Sancho ağlaya ağlaya, "zatıaliniz ölmesin, sevgili efendim. Siz benim nasihatimi dinleyin de daha pek çok yıl yaşayın. Bu hayatta bir insanın yapabileceği en büyük delilik, kimse öldürmemesine rağmen böyle ipe sapa gelmez şekilde, sırf hüznün pençesine düştü diye ölmesidir. Kalkın şu yataktan, tembellik etmeyin; konuştuğumuz gibi çoban kılığına girelim, çayırlara çıkalım. Belki bir çalılığın ardında Senyora Donya Dulcinea'yı buluruz, büyüsü bozulmuştur, güzeller güzeli olmuştur. Eğer mağlup oldunuz diye kahrınızdan ölüyorsanız, kabahati bana atın, ben Rocinante'yi iyi eyerlemedim diye sizi devirdiler diyin. Hem zatıaliniz şövalyelik kitaplarında görmüşsünüzdür: bir şövalyenin öbürünü yenmesi olağan bir şey; bugün mağlup olan yarın galip olur."

"Doğrudur," dedi Sanson, "sevgili Sancho Panza bu hususta çok haklı."

"Beyler," dedi Don Quijote, "ağır olalım. Eski çamlar bardak oldu. Eskiden deliydim, şimdi aklım başımda. La Manchalı Don Quijote'ydim, artık dediğim gibi İyi Kalpli Alonso Quijano'yum. Pişmanlığım ve dürüstlüğüm zatıalilerinizin gözündeki eski itibarımı geri getirmeli. Devam edin, sayın kâtip."

"Madde 2: Evvela vasiyetimde vermiş olduğum vaatlerin yerine getirilmesi için gereken miktar çıkarılmak koşuluyla, mülkümün tamamını başka hiçbir istisnaya yer vermeksizin, burada bulunmakta olan yeğenim Antonia Quijana'ya bırakıyorum. Yerine getirilmesini istediğim ilk vaat, kâhya hanımın bana hizmet ettiği müddet boyunca emeklerinin karşılığının ödenmesi, buna ilaveten bir elbise için yirmi düka altını verilmesidir. Vasiyeti tenfiz memuru olarak da burada bulunan sayın rahip efendi ile sayın bakaloryalı Sanson Carrasco'yu tayin ediyorum."

"Madde 3: Eğer yeğenim Antonia Quijana evlenmek isterse, evleneceği adamla alakalı olarak ilk önce şövalyelik kitaplarının ne olduğundan bile bihaber biri olduğu bilgisinin teyit edilmesini vasiyet ediyorum. Tetkiklerin sonucunda bu kitapların bilgisini haiz olduğu

sonucu çıkması halinde yeğenim hâlâ kendisiyle evlenme arzusunda olursa kendisine miras bıraktığım her şeyi kaybedecek, vasiyeti tenfiz memurlarım kalanları kendileri uygun gördükleri şekilde hayır işlerine paylaştıracaklardır."

"Madde 4: Sevgili vasiyet tenfiz memurlarımdan ricam şudur ki, eğer *La Manchalı Don Quijote'nin Kahramanlıklarının İkinci Kısmı* adıyla piyasada dolanan kitabı yazdığı rivayet edilen yazarla tanışma şansına erişirlerse, bunca akıl almaz deli saçmasını kaleme almasına sebep olduğum için kendisinden benim adıma af dilesinler, zira bu dünyadan ona bunları yazdırmış olmanın verdiği vicdan azabıyla göçüyorum."

Vasiyetini burada sonlandırdı ve ardından baygınlık geçirerek yatağa boylu boyunca uzandı. Herkes telaşa düşüp hemen yardımına koştu. Vasiyetini verdiği günü takip eden üç gün boyunca sık sık baygınlık geçirdi. Bütün ev karmakarışık bir vaziyetteydi, ama buna

rağmen yeğen yemeğini yiyor, kâhya kadın içkisini içiyor, Sancho Panza iyi vakit geçiriyordu; zira vasiyet edilen mirasın, kişinin ölümünün varislerin üzerinde bırakması beklenen kederi sildiği veya azalttığı bilinir.

Ölüm döşeği âdetleri olan tüm dini ayinleri yerine getirdikten ve şövalyelik kitaplarına duyduğu nefreti çok sayıda etkili sözle ifade ettikten sonra nihayet Don Quijote'nin son günü geldi. Son nefesini verirken kâtip de yanındaydı ve okuduğu hiçbir şövalyelik kitabında bir şövalyenin Don Quijote gibi yatağında huzur içinde ve tam bir Hıristiyan olarak ölmediğini söyledi. Don Quijote odada bulunan herkesin gözyaşları ve inlemeleri içinde ruhunu teslim etti: Yani öldü.

Rahip bunu gördükten sonra kâtipten La Manchalı Don Quijote adıyla bilinen İyi Kalpli Alonso Quijano'nun bu dünyadan ölüme eceliyle gittiğine tanıklık etmesini rica etti. Bu tanıklığı Cide Hamete Benengeli dışında başka bir yazarın onu sahtekârlıkla yeniden diriltmeye ve kahramanlıklarından bitmez tükenmez hikâyeler uydurmaya kalkmasını önlemek için istiyordu.

La Manchalı Yaratıcı Asilzade'nin sonu işte böyle oldu. Cide Hamete, Yunanistan'ın yedi şehri nasıl Homeros'un memleketi olmak için yarışıyorsa, La Mancha'nın bütün kasaba ve köyleri de onun memleketi olmak için çarpışsın diye köyün yerini tam olarak belirtmek istemedi.

Sancho'nun, yeğenin ve kâhya kadının ağıtlarına ve mezarının başındaki yeni yazıtlara burada yer verilmiyor, ama Sanson Carrasco'nun bıraktığı yazıt şöyleydi:

Yatıyor burada güçlü bir asilzade
Tanımazdı sınır yiğitlikte,
O kadar ki yaşamının ölümü bile,
Götüremedi onu ölüme.
Dünya malına kıymet vermedi;
herkes için bir korkulu rüyaydı,
bir umacı; hal böyleyken
şansı vardı, deli yaşadı
öldü akıllı.

Ve bilgeler bilgesi Cide Hamete kalemine dedi ki:

"Burada yatacaksın, bu askının üzerinde tel iple asılı kalacaksın; kalemimin ucunu iyi mi açmışım, küt mü kesmişim, bilmem ama küstah ve kötü kalpli yazarlar senin adını kirletmek için çekip kaldırmadığı sürece asırlar boyunca da işte bu kalemimin ucunda yaşayacaksın. Lakin onlar sana el sürmeden önce ikaz edebilir, dilin döndüğünce şunları söyleyebilirsin:

"Sakın, sakın, kabadaylar!
Hiçbiriniz bana dokunmasın;
zira bu görev, sayın kralım,
yalnız bana ayrılmıştır."

Don Quijote sadece benim için doğdu, ben de onun için. O vazifeye atılmayı bildi, ben yazmayı; Yalnızca ikimiz bir ederiz. O bet kesimli, devekuşu tüyünden yapılma koca ve kaba kalemiyle benim yiğit şövalyemin kahramanlıklarını yazmaya cüret eden veya edecek olan Tordesillaslı sahtekâr yazarın harcı değil bu. Onun omuzları bu yükü kaldırmaz, o kıt zekâsı anlamaya yetmez. Bir ihtimal tanışacak olursan söyle, Don Quijote'nin yorgun ve çürümüş kemiklerini mezarında rahat bıraksın, ölümün tüm kanunlarına karşı gelerek onu Eski Şato'ya falan götürmeye kalkmasın; gerçekte boylu boyunca uzanmış olduğu kabrinden kaldırmasın. Bir üçüncü defa yola çıkması kabil değildir. Halihazırda iki defa çıkmış olduğu yol, gelmiş geçmiş tüm gezgin şövalyelerin akınlarını alaya almaya kâfidir ve hem bu ülkede hem uzak diyarlarda onu tanıyan herkesten takdir toplamış, gönüllerini hoş etmiştir. Böylece Hıristiyanlık görevini yerine getirmiş, senin kötülüğünü isteyenlere iyi bir nasihat etmiş olursun. Ben de yazılarının meyvelerini sonuna kadar gönlünce toplamanın tadına varmış ilk kişi olmanın gururunu yaşar, bununla yetinirim. Zira tek arzum, insanlığı şövalyelik kitaplarındaki uydurma ve saçma sapan hikâyelerden nefret ettirmekti. Benim gerçek Don Quijote'min maceraları sayesinde zaten hepsi tökezledi ve nihayetinde yerlere de devrileceklerdir hiç şüphesiz. Elveda.

Son

Miguel de Cervantes Saavedra'nın kült romanı *La Manchalı Yaratıcı Asilzade Don Quijote*, yayımlandığından beri dünyanın en çok okunan kitaplarından biri olmayı sürdürüyor. Bu klasik eseri Banu Karakaş'ın Cervantes Enstitüsünün hazırladığı İspanyolca edisyondan yaptığı yeni çeviriyle okuyucuya sunuyoruz.

"Bana klasikleri, Don Kişot'u tanıtan Arif Dino'ydu. Arif Dino, ünlü ressam Abidin Dino'nun ağabeyiydi. Bana klasiklerden yüzden fazla kitap hediye etti. Eve götürüp paketi açınca üç tane Don Kişot*'la karşılaştım. İkisini aldım, bir yanlışlık olmuştur diye Arif Dino'ya götürdüm. Fazla olmuş, bir yanlışlık var, dedim. Arif Dino, yanlışlık değil, dedi. Ömrünün sonuna kadar durmadan bu kitabı okuyasın diye sana üç tane aldım, dedi. Yani* Don Kişot*'larımı gerisingeriye eve götürdüm."*

–Yaşar Kemal

"Shakespeare'in kahramanı Claudius, gerçekliğin yalan olmasını ister. Don Quijote ise hayali gerçeğe dönüştürme çabası içindedir. Düşün gerçekle özdeşleşmesi, Hamlet'i gerçekliğe gönderir ve gerçeklikten de ölüme tabii ki; Hamlet ölümün elçisidir, ölümden gelir ve ölüme döner. Düşselin düşselle özdeşleşmesi, Don Quijote'yi okumaya gönderir. Don Quijote okumadan gelir ve okumaya döner. Don Quijote okumanın elçisidir."

–Carlos Fuentes